celsis deo. Ite
In mino rib; semi duplicib;
missa est.
Kyrie
leyson. Gloria in excelsis deo.
In dnīcis diebz
Ite missa est.
Kyrie leyson.
Gloria in excelsis deo.
In simplicib;
Ite missa est. sollempni.
Kyrie leyson.
Gloria in excelsis deo. Ite
In simplicib; minoribus.
missa est. Kyrieley
son. Gloria in excelsis deo.
Ite missa est. Benedicam
386
dno. Kyrie leyson.
Requiescant in pace. amē.
In missis be marie uirginis
Kyrie
leyson. Gloria in excelsis
deo. Ite missa ē.

Pract. Th. I 386

Directorium Domini Gotscalci ordinis S. Augustini

Bibliothecae Capituli Susteliensis

Voull 589

Tabula ſiue directoriū tangēs materias ſecundū alphabeti ordinē in hoc libro contentas. In qua quidem tabula queſo diligenter lector attende ꝙ numerus poſt quamlibet clauſulam ſignat numerum foliorū et litere ſcilicet A B C D· ſequentes· ſignificant columnas cuiuſlibet folij· vt patet intuenti· Incipit feliciter·

Abel iuſti munera fuerunt accepta apud dn̄m· clxvi· folio. C·
Abraham fuit ꝓhibitus ab ymolacōe filij ſui· et nō Jepte ab ymolacōe filie ſue· quare hoc· clxxxv. fo· B
Abraham docuit egiptios aſtronomiā· clxij· folio. A
Abſoluere a iuramēto q̄s p̄t· xlviij folio B C
Abſolutio gratis impendi debet folio: cclxiij· A
Abſtinentia et ſobria vita deo eſt grata· lxxviij· C D
Abſtinētia plurimū valet ꝓ caſtitate· ccxcv· C D
Accidiam ⁊ ſomnolentiam repellit tribulatio· lxij· b
Accidia et negligētia orantiū valde culpatur· xcvi· b
Accidia ſurgētiū ad orōes· xcvij· b
Accidia ⁊ ſomnolētia in diuinis multū deo diſplicet. cl· b c
Actus matrimonij excuſatur ex tribus· ccxiij· b
Actus matrimonij quādoqꝫ culpādus eſt· ccxv· a
Actus q̄dam matrimonij valde reprobatur· ccxvi· b
Adiurarē demonē vtrꝫ liceat. xxvi· d
Adiurare aliquē ꝑ nomen dei vtrꝫ ſit licitum· l· c
Adoranda ſunt ſex· vi· c
Adoratio ꝑ omnia membra corporis eſt exercenda· vij· a
Adoratio debet fieri verſus orientez Ibidem. b
Adoratio audientior in eccleſia eſt ꝓpter ſeptem ibidem. c
Adoratio latrie quid· ibidem d
Adoratio ſanctorum in celo qualis debet eſſe· x· a
Adulterij malum grauatur ꝓpter octo mala que inde oriūntur· per totum· ccx·
Adultere ꝑmittebanꝭ occidi Et nō exemplum de adultera· ccxij· b
Adulteruꝫ virum mulier vt reuocet quid faciet· ccxij· d
Adulterii exemplū nota· ccxiij· a
Adulterans mulier grauius peccat q̄ vir ꝓpter tria· ccxiij· c
Adulterij magnitudo patꝫ in horribili exemplo· ccxiiij· a
Adultera a viro in q̄bꝫ caſibus p̄t accuſari· ccxiiij· b
Adulterij grauitas nōtaꝭ per horribile exemplum· ccxiiij· c
Adulterium vbiqꝫ puniꝭ· ccxcij· a
Adulatores et mali laudatores reprehenduntur· cclxxv· a
Aduocati boni vel mali nota pulcra per totum· cclxvij· c
Aerem viciare pn̄t demōes· xxxij· c
Agni paſchalis cōmeſtio fuit figura noui· cliij· d
Alchimie ars· nota valde pulchra

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

ſuper hoc·ccxliiij·b·per totum
Alearū lud⁹ dānoſus eſt·lxxxvi·b
Amatoria cantica cōponere tribus modis eſt peccatum·cxlvij·d·
Amor carnalis q̄lis eſt·cxcvi·c·d·
Amor vtrum magis conſiſtit circa viſum an circa tactum. Nota exemplum·cxcvij·a·b·
Amare meli⁹ eſt q̄ amari·cxcvij·c
Amoris carnalis et ſpiritualis diuerſa ſigna nota·cxcviij·b.
Amor mulieruʒ infinita mala facit·cxcviij·c·
Amore carnali plures perierunt·nota exempla·cxcix·d·et vltra·
Amoris carnalis remedia·cc·b·c·
Amazones quales·cxc·a·
Ambicio reprobatur·cxxx·b·
Ambicioſoꝝ·nō exēpla·clxxvij·d·
Anime quid facere poſſūt poſt mortem·xxvij·b·
Anime vnius damnūʒ plus q̄ mille corporum .xlij·d·
Anima plus eſt q̄ omnis temporalis ſubſtantia·xlvi·b·
Anime defunctorum quatuoꝛ modis ſoluuntur·xciiij·a·
Animarum bona poſſidens tenetur eiſdem ſubuenire·ciiij·b·
Anime liberantur de purgatorio p miſſam·cxxvij·d·
Animalia bruta occidē licet·clxij·d
Appetitus inordinatus fit quadrupliciter·cclxxx·b·
Arioli quales ſunt·xxij·c·
Ariſtotiles deceptus equitabatur a muliere·cxcix·c
Arma xp̄i adorant̄ yperdulie·xiiij·b
Arma clericis vtrum liceat portare·clxxxviij·c·d·et vltra·
Armoniam demones ſufferre non poſſunt·lxxxiij·b·
Ars magica eſt valde perniciosa·xxvij·b·
Ars magica ducit hominez ad eternam damnationē. Nota exemplum horribile·xxviij·c·
Ars mechanica diuiditur in ſeptē ſcientias·lxvij·b·
Artium liberalium ſtudium et philoſophie vtrum ſit meritoriū·cx·c·
Artifices falſi·et mercatores mali ſunt quaſi vſurarij·Nota per totum·cclvij·b·
Aruſpices quid ſunt·xxxvij·b·
Aſtrologi quid ſunt·xxxiiij·d·
Aſtrologi aliquando vera pronunciant·xxxv·d·
Aſtrorum iudicium obſeruare propter victualia licitum eſt·Ibidem·
Auaricia et tenacitas reprobatur i diuitibus·lxxix·b·
Auaricia ſola iuueneſcit in ſenibus·cxxiiij·a·
Audire cantica amatoria eſt peccātum tripliciter·cxlviij·c·
Aues clerici portantes ad chorum peccant·xcvi·d·
Augures quid ſunt·et auſpicioruʒ duo genera·xxxviij·a·
Aurum et argentum·ad quid proſunt·lxxx·b·

B

Bach⁹ hʒ multa mala·lxxx·d·
Baliſtas et venena vendentes vtrum peccent·clxxxv·c·d

Balneare aliquis feſtiuis diebus non debet·lxvi·c·
Baptizati participes ſunt omnium bonorum eccleſie·xciiij·c·
Baptiſmus eſt neceſſari9 propter quinqꝫ·centeſimoquinto·d·
Bellum iuſtum mouetur multipliciter·clxxxvij·d·
Bellū iuſtū reqrit mlta·clxxxviij·b
Benedictiones vnde ortum habent viceſimonono·a·
Benedicere ſuperior poteſt inferiorē n̄ nō ecōuerſo·q̄nq̄geſimop̄mo·a·
Benedictio parentum eſt maxime amplectenda.li·d·
Benedicite eſt ſemper neceſſariū dicere ante cibi perceptionem·lxxix·a·
Beneficiorum pluralitas eſt multū periculoſa·cxxxi·d
Beſtijs maledicentes aut creaturis irrationabilibus peccant mortaliter·Nō plura ibidem de hoc·liij·a·
Bigamus non poteſt vti priuilegio clericali·cxxvi·b·
Blaſphemia habet fieri tripliciter quinquageſimoquarto·b·
Bonitati ſpiritus ſancti nō eſt blaſphemandum·lv·b·et·lvi·b·
Bona temporalia dat deus malis propter quinqꝫ·lxij·d·
Bona duo omni tempore ſunt faciendi·xcvi·c·
Brutorum animalium operatio ex triplici cauſa procedit·xxxviij·c·

C·

Cantus eſt q̄druplex·cxlvij·a·
Cantare ex vana gloria et elatione·Nota exēpla pulchra·cl·a·b·
Cantum et totum diuinum officiū beati·Jeronim9·gregorius·ꝛ gelaſius cōpoſuerunt·cli·a·
Caritatem facientes·ſunt pauperum homicide·clxxxvi·b·
Carminationes vnde ortum habent·viceſimonono·a·
Carminantes infirmos vtrum peccent mortaliter·xxxij·b·
Carnifices ꝛ ceteri officiatores peccant grauiter venalia ſua vendentes in feſtis.ſeptuageſimo·d·
Cartule et ligature cum caracteribus ignotis ſunt ſupſticioſe·xxx·b·
Caſtitas octo modis frāgit̄·cxciij·d
Caſtitatis exemplū pulcherrimū·ccix·c·d·
Caſtitatem volens ſeruare·mulierum cōſortia fugiat·ccxcv·a·b·
Caudate mulieres quales ſunt.nota pulchra·ccc·b
Claues eccleſie due ſunt et duplex iudicium·cxxxix·b·c·
Clericī vnde dicuntur·cxxv·a·
Cliuenſes vnde orti ſunt·Nota.ducenteſimo triceſimotercio·a·
Cogitationum turpium·Nota exemplum·ccv·a·
Cogitationes turpes habentes peccant Nota ibidem multa de malis cogitationibus et motibus·ccxciij·a
Cogitationem precedunt duplices motus·ccxciij·b·
Cognatio eſt triplex·cv·b·
Cognationis ſpiritualis tres ſunt ſpecies·Ibidem·d·
Cognoſcimus deuꝫ ex tribus·vi·a
Cognoſcere vxorem ante purifica

tionem vtrum ſit mortale peccatum ducenteſimodecimoſexto·b·
Collo ſuſpendere reliquias ſancto rum vtrum ſit peccatum·xi·a·
Collo poteſt triplex ſcriptura liga ri·viceſimonono·c·
COllectores frugum in feſtis ſine magna neceſſitate.peccant·lxx·a·
Cometa ad qd apparet·xxxvi·b·
Communitas poteſt interdici du plici ratione·clij·a·:
Cmmunitatis bona dilapidare·gra ue peccatum eſt·ccxlv·d·
Concubine ſacerdotum equi dya boli ſunt·cc·viceſimotercio·d·
Compater alterius vtrum quis fie ri poteſt p procuratorem·cvi.a·
Concupiſcentiaȝ prohibuit lex mo ſayca tripliciter·cclxxix·b·
Concupiſcentiam carnis vitare mo nemur ex quatuor·ccxci·d·
Concupiſcentia quando eſt morta le peccatuȝ et quādo veniale·ccxcij·b
Concupiſcentia ad modum ignis inextinguibilis animaȝ inflammat et ideo fugienda eſt·ccxciij·a·
Concupiſcentia accipitur tripliciter·ccxciij·c·
Concupiſcentiam fedam volens vi tare debet obſeruare nouē·ccxciiij·d
Concupiſcentie naturalis pulcrum exemplum.cxcv·a·
Confiteri nolētes peccant·cxlij·c·d
Confiteri tenemur deo et homini ex triplici ſtatuto·cxlij·d·
Confiteri vtile eſt ꝓpter multa·cen teſimoquadrageſimotercio·b·
Confeſſio qualis dȝ eſſe·cxliij·c·d

Confeſſores non debent grauem pe nitentiam imponere·cxl·quinto·d·
Confeſſionis non bone Nota exem plum·ccxix·c·d·
Conſanguinitatis ⁊ affinitatis gra dus nota·ccxvij·a·b·
Conſenſus malus poteſt fieri du pliciter·c·ſeptuageſimoſecundo·d·
Conſentientes malis· pari crimi ne innodantur·ccxlviij·c·
Conſilium quid eſt·et cōſilia mala dantes grauiter peccant·cxx·b·
Conſilio nō debet intereſſe pueri· Nota exemplum pulchrum·cxxi·c·
Conſiliū quale debet eſſe·clxxiij·b
Conſtellatio nulla metuenda eſt in hominis natiuitate·xxxiiij·d·
Continentia ſuper ſtatum cōiuga lem habet ſex prerogatiuas·ccix·b
Continentia clericorum vtrum ne ceſſaria eſt·ccxxiij·a·
Contumeliarum et conuiciorum dif ferentia·cclxxiij·b·
Contumeliam repellere quādoqȝ ex pedit propter duo·Ibidem·c·
Contumacia eſt triplex·cxli·b·
Contricio plurimum valet·cxliiij·a
Conuenticula occulta laycorū ſunt vitanda·centeſimo folio·a·
Conuiuari vtrum liceat chriſtianis diebus dominicis.lxxviij·b·
Conuiuia ſūt triplicia·lxxviij·b
Conuiuium exhilarant·verba gra ta et honeſta·Et ibidem multa de cō uiuijs·ſeptuageſimonono·a·
Cor durū eſt quale eſt·nō·clxvi·b
Coriſare vtrum eſt peccatum·lxxx ſeptimo·d·

Chorisans debet habere ſeptem· o=
ctogeſimooctauo·b·
Chorea omnia peccata in ſe cōmit
tit·lxxxix.a·
Chorea ſi bona debeat eē oportet ꝙ
ſex in ſe habeat·lxxxix·c·
Corona triplicí ſolet coronari impe
rator romanorum·cxxxvij·a·
Corpus chriſti ſumendum eſt a bo
nis et qualiter·xcij·a·
Corpus chriſti ſumūt laycí ſub v=
na ſpecie·et quare hoc··cliij·b·
Creauit nos deus ad multa·cli· d·
Cupiditas eſt radix omnium malo
rum.cclxxx·d.
Cyromantiá quid ſunt·xxxviij·d.
Cytbariſte et alij luſores·quid·
octogeſimoquarto·a·
D
DAre vtrum beatius ſit ꝙ̄ acci=
pere·cc·octogeſimoſexto·b·
Debitoribus ſuis iurans perſolue
re et nō faciēs vtrū ſit piurus.xlix·a
Decimas bene dantes cōſequunt
duo bona·ccxlij·b·
Decime duplices ſunt·Ibidem plu
ra de decimis habentur·
Decipi homines cur deus permittit·
viceſimooctauo·a·
Delectationis parum ſufficiat ad vi
tam·octogeſimoſecundo·d·
Demonum miniſterio vtrum licite
quis vti poteſt·xviij·c·
Demonum imploratio eſt valde p
niciosa·xix·c·
Demonum inuocatio ꝙ̄ periculoſa
ſit·Nota per exemplum·xx·d·
Demones vtrū ſciant futura·xxij·c·
Demones q̄tuor nota.lxxvij·a·b
Demones maxime infeſtant homi
nem in morte.Nota exemplum· cen
teſimoquinquageſimoquarto·b·
Derisio quantum malum ſit vide·
cclxxij·c.
Deſperatio prouenit ex malis ope=
ribus·lxxxvij·b·
Deſperatio pctōꝝ peſſima ē·clxiij·c
Detractio ſit mltis modis.clxxiij·d
Deuotionem in horis canonicis im
pedientia ſunt ſex·xcv·d·
Deum noſtrum cognoſcimus ex tri
bus·ſexto·a·
Deus cur homines per ſe non docet
centeſimoduodecimo·b·
Deus cur non dedit hominibus an
gelum in prelatum·cxxxiiij·a·
Dyabolus ꝙ verum aliquando di=
cit vnde hoc eſt·xxij·a·
Dyabolus multos decepit·xxiij·a·b
Dyabolus peccauit in tribus· li·c·
Dyabolus in habitu ſcholaris dece
pit multos·Nota exēplū· clxxxiiij·c
Dies ebdomade ſm planetas vocā
tur·decimoſexto·b·
Dierū obſeruacō mala ē·xxxvij·b·c
Dies ſabbati vtrum ſit in domini=
cam diem mutata·lxiiij.d·
Dies dominica eſt deuote celebran
da: et multa ibidem de priuilegijs do
minice diei·lxv·a
Diffamari bonos aliquando cur de
us permittit·clxxv·a
Diſcātus vtrū licite fieri pt in eccīa
in horis canoīcis·cxlix·b· lxxix·c·
Diſciplina triplex dz eſſe in menſa
Diſcordie exemplum pulchrū nota

ducenteſimo ſeptuageſimotercio · a
Diſpenſat ſolus deus in preceptis ſecunde tabule · tercio · a ·
Diſpenſare in iuramēto quis ⁊ qualiter poteſt · xlviij · b ·
Diues fieri per diabolum eſt magnum periculum · viceſimoprimo · a ·
Diuicie nimis diligi nō debent · nota pulchra · cclvi · c · d ·
Diuinationis ſpecies multe ſunt · xviij · b ·
Diuinationem omnem fugere debet qui non vult dampnari · xxiij · c ·
Diuinatio qualiſcunqȝ ab eccleſia damnatur · viceſimotercio · d ·
Diuinare velle per ſompnia eſt valde periculoſum · xxxiiij · b ·
Docentem audire plus ꝓdeſt q̄ per ſe legere · centeſimo · b · c ·
Doctor vel prelatus aperte malus poteſt tripliciter cōſiderari · cxxxij · d ·
Dominica die nihil aliud agendū eſt niſi vacandum diuinis . lxvi · a ·
Dormire cum ſorore · valde periculoſum eſt · nota exemplum · ccxviij · b ·
Dulia quid ſit · decimo · a ·

E

Ebrietas et gula mala ſunt vicia · octogeſimo · c ·
Ebrietas cibi et potus multa mala inducit · lxxxi . b
Ebrietas primo induxit ſeruitutē octogeſimoſecundo · a ·
Ebrietas quatuor mala facit · Ibidem nota bene ·
Eccleſia in preceptis diuinis diſpenſat dupliciter · lxviij · c.
Eccleſia vtrum melius regatur per bonum iuriſtam an per bonum theologum · cxxxi · b ·
Eccleſia ſancta tanq̄ mater eſt honoranda · c · quinq̄geſimooctauo · d
Eccleſia multis modis violatur · · clix · per totum ·
Ecclīa dei eſt multū honorāda · clx · c
Eccleſia dei quare ſuſtinet meretrices in ciuitatibus . cciij · a ·
Electio malorum prelatorum cur euenit · centeſimotriceſimotercio · a.
Elemoſinam de rebus dominorum vtrū poſſunt dare famuli · cxv · c ·
Elemoſinam dare tenetur quilibet chriſtianus · cclxxxiiij · a ·
Elemoſina facienda eſt in occulto · · cclxxxiiij · c ·
Elemoſinarum vtilitas quanta ſit · Nota diligenter · cclxxxvij · d ·
Ementes et vendentes in feſtis grauiter peccant · ſexageſimonono · b
Emptionis et venditionis decem ſunt modi peccandi · cclvij · c ·
Epilenticus quomō curatur · Nota pulchra medicamina ſup hoc · xxxi . b
Epiſcopis et ſacerdotibus qui maledicunt . grauiter peccant · liij · b.
Euangelium ponere ſuper infirmos licitum eſt īc̈ · xxxi · c ·
Eukariſtiam ſumere debent chriſtiani omnes ſemel ad minus in anno · clij · q · et · cliij · a ·
Eukariſtia datur homini in agone propter tria · cliiij · a ·
Eukariſtie raptus vel irreuerentia Nota exempla multa · ccxxxix · a · b ·
Exactiones in clero prohibentur vbiqȝ · clxi · c · d ·

Excōmunicationem prelatorum nō curantes peccant grauiter·cxxxix·b·
Excōmunicatio in quibus casibus eſt tenenda·Ibidem·c·
Excōmunicacō habuit ortū ex quadruplici lege·cxl·a·
Excōmunicatio eſt multum timenda·nota p exempla·Ibidem·b·
Excōmunicatio eſt duplex·Ibidē·c·
Excōmunicatus perit in corpore et in anima·cxli·a·
Excōmunicationem fugiunt etiaz aues et beſtie·cxli·c·
Exemplū malū valde nocet·cvij·a·
Exemplum malum prelatorum nota horribile·cxxxij·c·

F

Famam malam habere bonos cur deus pmittit·clxxv·b·
Famam quō quis tenetur reddere·clxxvi·a·
Fama bona multum vtilis eſt homini·cclxvi·b·
Familiaritatem dei oſtendūt eius flagella·lxij·b·
Ferie ſunt triplices·lxxiij·c·
Feſtiuitates ſeptem habuerunt iudei·lxxij·c·
Feſta quando inchoant̄·lxxv·b·
Feſta q̄ ab eccīa celebrant̄·lxxv·d·
Feſta cur multipliciter variantur·lxxvi·c·
Feſta cur in eccleſia multiplicant̄·lxxvij·c·
Feſtis aliquibus cur octaue aſſignantur·Ibidem·d·
Feudalia bona et de vaſallis·Nota·ccxli·c·
Fictio dampnatur·cclxxvi·b·
Fide eius vtrum vtendum ſit qui per demonia iurauit·xlv·b·
Fides bona quatuor confert homini·ccxlix·c·
Fideles debent eſſe famuli et famule in ſeruitio Nota ibi exemplū pulchrū demonis ſuper hoc·centeſimo decimoquinto·d·
Filius et filia poteſt priuari hereditate in multis caſibꝰ·ciij·c·
Filij tenentur parētibus ſubuenire in neceſſitate·nota pulchra exempla·ciij·d·et ciiij·a·
Filie aut puelle a tribus debent cohiberi·cvij·c·
Flagella dei ſunt patienter tolerānda·lxi·b·
Focariſte ſacerdotes puniuntur tripliciter·ccxxiij·c
Fornicatio eſt multipliciter dampnoſa etc̄·per totū·cc·I·
Fornicatio ſimplex eſt peccatum·et errant cōtradicentes·ccij·b
Fortunatus vnus magis eſt q̄ alius·xxxv·d.
Fortunatus bene q̄s dicat̄·xxxvij·a
Fortitudo bona et mala·Nota bene cclxxxiij·a.b.
Forum tenere feſtiuis diebus contingit tripliciter·lxix·c·
Fugiens reus ad eccleſiam vel cimiterium defenditur·clix·d·
Furari vtrum liceat vt quis det elemoſinam·cclxxxv·b·
Fures vtrum interfici debeant·nota ibidem plura de furibus per totū·ccxxxv·c·

Furtum vtrum sit grauius pctm quam homicidium·ccxxxiiij·b
Furtum est contra omnes leges Nota per totum sermonem·ccxxxiiij·C
Furti bonorum ecclesiasticorum non horribile exemplum·ccxxxix·c
Furtum in republica potest fieri multis modis·ccxli·b
Furtum in tribus casibus non est peccatum·cclxxxix·a
G
Gaudium mundi ex omni parte vanum est·cxlvij·b c
Gengulphus sanctus vir adulteram habuit vxorem·ccxij·b
Gentilium et poetarum libros vtrum liceat clericis studere·cxi·c
Genuflectere debemus humiliter quando cantatur vel dicitur Et homo factus est·lxv·b
Glorificant flagella creatorem nostrum·lxi·b
Gloriantes de sua pulchritudine periclitantur·non exemplum·cclxxxij·b
Gratiam specialem habent audientes missam·xciij·c·
Gradus peccatum aggrauat pctm·cciij·a·
Gradus consanguinitatis et affinitatis nota·ccxvij·a b
Gubernatores reipublice sunt honorandi·Cxviij·a
Gubernatorum malorum iniquitate mundus periclitatur vt patet per exemplum·Cxxij·a b
Gula et comessatio sunt magna peccata·septuagesimooctauo b·
H
Hastiludium et torneamentum sunt ludi periculosi·lxxxvi·b
Herbas virtuosas et lapides preciosos licet ad collum suspendere·xxx·d·et·xxxi·a·
Hereditatis priuatio ad filios vel filias potest fieri in multis casibus·centesimotercio c·
Heredes impediuntur propter adulterium·nota pulchra exempla·ccxi·b·C·d·
Histrionum officium vtrum sit peccatum·lxxxiiij·a·
Homicidium triplex inhibetur·clxv·b
Homicidium cordis tripliciter committitur.ibidem b
Homicide quotquot sunt signum habent in facie sicut cayn·clxvi·d
Homicidij grauitas patet ex septe centesimooctogesimosecundo d·
Homicidium cum manu committitur septem modis·clxxxiij·b
Homines parui status reuerentiores sunt ad deum quam diuites.viij·a
Homo si septem consideraret·nunquam peccaret·ccxcvij·b
Honorantur sancti propter septem·x·a
Honor parentum consistit in septem·cij·folio b
Honor est premium virtutis·clv·a
Horas canonicas dicere tenentur omnes beneficiati·et quomodo tenentur vide ibidem multa·xcv·c
Hore canonice quare habent certas horas nonogesimosexto d
Humilitas est principium discipline centesimovndecimo b
Humilis verus quis est·clv·b
Humores quatuor sunt in corpore humano·ccxvij·b

I

IActantia cōſideratur dupliciter· ¶Nota pulchra ſuper hoc exempla·cclxxiiij·b·
Ihesu nomen ligare ad collum hominis contra infirmitatem· vtrum ſit licitum·xxix·a·
Ieiunare dominica die et quinta fe ria nemo debet·lxvi·c·
Ignorantiam inſtruunt flagella et tribulatio·lxvi·d·
Incantatores quid ſint·xxix·a·
Inceſtus habet fieri quadrupliciter·ccxvi·c·d·
Inceſtuoſi morte ſubitanea vt plurimum moriuntur· ¶Nota exemplū·ccxix·c· ccxx·b·c·
Inceſtus cōmittit in viginti caſibus
Inceſtuoſi exēplū horribile·ccxx·c
Incubi et ſuccubi·peſſima nequicia ¶Nota exempla per totum ſermonez·ccxxxi·
Indictio quid ſit· cxxxviij·b·
Infamia eſt multis modis periculoſa·clxxvi·b· ·d·et vltra·
Ingrati ſunt multi homines·clviij·
Ingenium pueri quō pbat·cix·c·
Ingenia modernorum vtrum ſint ſubtiliora veterum ingenijs·cx·a·
Inimicus hominis nullus maior ē q̄ diabolus·xix·d·
Iniurie malorum vtrum ſunt tolerande·clxix·a·
Iniuria eſt duplex·clxix·d·
Innocentem occidere non eſt leue peccatum· centeſimooctogeſimo·b·
Innocentie ſtatus ſi manſiſſet non habuiſſet platurā aliquā·cxxxvij·b
Inobediencia vnde orit·cxxxvi·d
Interdicti tēpore quid obſeruandū ſit·cēteſimoq̄drageſimoſecūdo·b
Inuentores rerum tenentur res inuentas reſtituere·cclxxxix·b·
Iota cur xp̄c in euāgelio dixit·ij·b
Iram phibet lex euāgelica·clxij·c·
Iraſcuntur quidam faciliter· nota exemplum·clxx·b·
Iudex ſciens aliquem falſe iuraturum vtrū peccat admittēdo h̄·xlvi·b
Iudex ſciens hominem innocentez vtrū eum iudicare debeat.clxxix·b·
Iudex vtrum licite poteſt penam relaxare·clxxx·c·
Iudicantes ſine preuio examine vel diſcuſſione·nota exemp la pulcra ·clxxviij·a·b
Iudices boni et mali· ¶Nota exemplum·clxxvij·a·b·
Iudices monentur per decem rationes eſſe clementes·clxxxi·c·d·
Iuditium durum erit his qui preſunt·cxxxiiij·c·
Iudicium peruerſuz habet quinqz pſonas tanq̄ homicidas·clxxvij·b·
Iudicium illud ſecretum in weſtphalia in layca lingua vtrum ſit licitum·clxxxi·a·
Iudicium falſum multa mala in ſe continet·cclxiiij·c·
Iudei miro modo blaſphemant contra chriſtianos.liiij·d·
Iudei vtrum omnia punierūt ſm legem talionis·clxxi·c·
Iuramentū quid ſit·xl·d·
Iuramentum metu extortum vtrū ligat·xlvij·b·

Iuramentū alicuius ciuitatis vel vni
uersitatis vtrū pt remitti.xlvij.d.
Iuramenta dolosa contingunt mul
tipliciter.xlviij.d.
Iurans per euangeliū an per deum
quid plus ligat.xliij.d.
Iurās male dupliciter reus fit.qua
dragesimonono.b.
Iurans iocoſe peccat mortaliter.l.
folio.b.
Iurāt diuerſi diuerſimode.xli.c.
Iurantes falſe puniunt grauit.xlij.c
Iurare eſt licitum in multis caſib9
.xli.d.
Iurare per creaturas tripliciter fit.
.xliiij.b.
Iurare per execrationem. valde ter
ribile.xlv.c.
Iurare falſum permittens aliquē
valde periclitatur.xlv.d.
Iurare falſum aliquem audiens et
tacens.quid.xlvi.c.
Iurare incaute ſex modis contin=
git.xlvi.d.
Iurare per membra chriſti contin=
git tripliciter.xlix.b.c.
Iurare illicite fit ſex modis Ibidē.d
Iuſticie ps eſt duplex.ij.a.
Iuſticia ſp debet exerceri.cxix.a.b.
Iuſticiam multi prelati non dili=
gunt.cxxxiij.c.
K.litera cōprehendit ſub lrā.C.

L

LAbor pentium in pueros vtrū
ſit meritorius.lxiij.b.
Laborans quidam in feſto beate
marie magdalene fuit horribiliter
punitus.lxix.a.
Laborantes in die dominica vt di
cantur.ſexageſimoquinto.b.
Laborantes dominicis et feſtiuis di
ebus multipliciter puniunt lxvij.a.
Laborare feſtiuis diebus licitum
eſt in ſeptem caſibus.lxvij.c.
Laborare feſtiuis diebus licitū eſt
propter deum.lxviij.b.
Laborare corporaliter multum va=
let p caſtitate cōſeruanda.cxcvi.b.
Laborare aliquid plura mala repel
lit.cviij.a.b.
Laboratores fraudulenter operan=
tes et officiatores mali grauiter pec
cant.ccxlv.c.
Lapidum precioſorū m diuerſa eſt
natura.xxx.d.
Largitione rerum temporaliū ſunt
quinqz dicenda.cclxxxiij.d.
Latria eſt vna ſpecies veneratio=
nis.duodecimo.a.
Laudare debemus deum cum can=
tu et iubilatione.cxlvi.d
Laus vocalis erit in patria.clij.a.
Legis veteris et noue.nota diffe=
rentiam.cclxxx.a.
Lepra quedam eſt ipſa excōmuni=
catio.cxl.c.d.
Lex romanorū quō data fuit.ij.b.
Lex vetus ad quid eſt vtilis.ij.c.
Lex humana vtrum puniat concu=
piſcentiam animorum.cclxxix.c.
Lex euangelica phibet dicta.factā
et cogitata.cclxxx.a. cclxxiiij.c.d.
Litigare quātū malū eſt.nō exēplū
Locū primum tenere in eccleſia vel
in menſa vtrum ſit peccatū.clvij.b.
Loquacitas mala eſt.lxxix.c.d.

Loth ſancti filie excuſant̄ ab inceſtu·ccxix·A·B.

Ludus illicitus et vanus reprobatur·lxxxij·B·

Ludo vel ioco quinqȝ modis peccat̄ lxxxij·D

Ludoꝝ ſex ſunt genera lxxxiij·A B

Ludi ſeculi ⁊ vanitatū vtrum debeant fieri·lxxxiiij·C·

Ludi ſcenici quantum malū faciūt lxxxv·A

Ludus ſcakoꝝ vtilis eſt·lxxxv·B·

Ludus quilibet in ſe debet habere tria·lxxxvi·A

Ludentiū nota horribilia exempla lxxxvij·C·

Luminaria celi ad vtilitatē hōim facta ſunt·xvi·A

Luxuria quantū pccīn ſit·lxxvi·D

Luxuria committitur octo modis. cxciij·D

Luxuria eſt diabolo gaudioſa·nota exemplū·cci·fo·B·C·

Luxurie peccato plus peccant ſpirituales q̄ƀ layci ſeculares·ccij·D

Luxuriam vitare poſſumus per dei graciam·cciiij·B

Luxurioſorum ſacerdotum nota horribilia exempla.ccxxi·C·D·⁊ vltra·

Luxurioſi ſacerdotis terribile exēplum.ccxxij·C

Luxurioſoꝝ ſacerdotū exempla horribiliſſima·ccxxiiij·C·D·⁊ vltra·

Luxuriā multa mala ſequūtur No ta p totum ſermonem·ccxxxiij·B C

·M·

MAgiſter honorandus debet in ſe habere q̄tuoꝛ·cviij·C

Magiſtros nō honorantiū nōta terribile exemplū·cxiij·D·

Mala quatuoꝛ debemus petere a nobis remoueri·xcviij.D

Mala perſecutoribus ſuis vtrū ſancti viri pn̄t imprecari·lij·C

Malū facere non licet ꝑter qḋ cunqȝ bonū·clxiiij·A

Maledictōis verba vtrū malū cauſant in homine·li·A

Maledixiſſe legitur deus creaturis tripliciter·Ibidem·B

Maledictio variatur ſcḋm diuerſas regiones·lij·D·

Maledicentes ſanctis dei grauiter peccant·liij·C

Malefici quales ſunt·xxiiij·A

Malefici vtrū poſſint hominem ledere·Ibidem B·⁊ vltra·

Maleficia tollē vtrū ſit licitū·xxv D

Malefica quedā terribiliter ⁊ inaudite fuit punita·xxviij·C·

Mandata dei non ſeruantes ſequūtur multa mala.iiij·B

Manna fuit ſignū corporis xp̄i multis rationibus·clij·C·

Maria virgo glorioſa eſt ſemp deuote ⁊ reuerēter honoranda·cliiij.C ⁊ vltra per totum·

Maria virgo eſt exemplar omniuȝ virtutum.clv·A

Marie beate miſſam quidā ſciens ⁊ non aliam nota exemplū·clvi·C.D

Maria virgo eſt ſemper adoranda veneranda ⁊ ſalutanda.clvij·D

Mathematici.geneatici·⁊ aſtrologi quales ſunt·xxxiiij·D

Matrimoniū poſt ſimplex votū nōn

eſt dirimendū·lix·A
Matrimoniū vtruz ſoluātur ꝓpter fornicacōem·ccx·B·
Matrimonij cōiūctio fit quadrupliciratione·ccxiiij·d·
Mechari non eſt bonū·cxciij·b·
Medici licite poſſunt ſanare homine in ſabbato·lxvij·d
Medici corporales eē vtrū poſſunt ſacerdotes·cxxvij·C·
Medicinam ſtudere vel operari interdicitur clericis· cxxvij·C·
Memoriam hominis ſex ſunt que adiuuant·cxiij·B
Mendacium eſt magnū peccatum· Nota ibidem multa pulcra de generibus mendaciorum·cclxviij·B
Mendicātes ſani peccant exceptis q̄tuor ordib9 mendicantiū·cclxxxvi·a
Menſure vel ponderum triplex eſt fallacia· Nota exempla·cclvij·d.
Menſtruorum tempore debitum exigere vtrū ſit ſemper pctm̄·ccxvi·A·
Mercatores falſi grauiter peccant· Nota per totum·cclvij·b·
Merces detenta laborum eſt peccatum clamitans in celum·cxvij·a·
Meretrix quedā voluit decipe religioſum· Nota exemplū·cciij·C
Milites quales eē debeant·cxc·d
Miniſtri iudiciū puerſi peccant mortaliter·clxxxij·b·
Miſericordie opera ſemper ſunt faciendi·lxviij·a·
Miſericordiam cū diſciplina debēt habere paſtores·cxxix·d·
Miſſam legere de aliquo ſancto non canonizato vtrum quis poſſit·x·d·
Miſſam integrā nō audiētes dn̄icis dieb9 ꝛ feſtis peccāt mortalit·lxvi·b·
Miſſe celebracō dicit oblacō dupliciratione·xci·b·
Miſſa fit oī die ꝓpter q̄nqz Ibidē·C
Miſſa vna tantum in die debet celebrari p̄ter in natiuitate·ac·xcij·b·
Miſſam celebraturus in ſe debet hrē tria Ibidem·C
Miſſam audire dominicis diebus q̄libet xpianus ē obligatus Ibidē C
Miſſam audientes quō ſe habere debent·nota per totū·xciij·a cxxvij·d
Miſſa liberat aīmas de purgatorio·
Monachoꝝ tria ſunt gn̄a·cxxxviij·a
Moneta pfecta quatuor req̄rit·Per totum vide·ccxliij·
Monetas falſificantes peccant grauiter·ccxliij·a·
Moniales laſciuias tripliciter punit eccleſia·ccxxix·b·
Moniales ꝛ mōchi luxuriātes grauiſſime peccāt· nota p totum·ccxxvi·C
Monſtrū diaboli eſt vana mulier·ccxcviij·b
Montis veneris vbi pulcerrime dicitur eē feīe vtrū ſit aliq̄ vitas xxvi·a
Mors priuat hoiem multis bonis·cclxxxij·b·c·
Motus duplices p̄cedūt cogitacōez·
Mulieres cito credūt ccxciij·b phitoniſſis·ac·xxij·d·
Mulier peccauit in duobus·li·C
Mulierū ꝛ meretricū fallaciā nota p exempla·cxcvij·d.
Mulieres eē cōes volebant quidam philoſophi per ſectam ſuam·cciij·C
Muliēs bone q̄les dn̄t eſſe·cvij·d·

Mulieres oēs ꝑpt̄ beatā mariā vir
ginem sunt diligende·clvi·b·
Mulieres caste laudant̄ Ibidem·b
Mulieres impregnate quō ſe debēt
habere·clxxxiij·d·
Mulieres non debēt ordinari ad bel
lum·clxxxix·d·
Mulieres vetule copulatrices ſūt di
abolo peiores·nota exempla pulcra·
cxcv·C·d·et vltra·
Muliēs peccant multipl'r ī varijs or
natibus·nota p totum·ccxc·vij·d·
Mulieres metrices dn̄t diſcerni ab
alijs aliquo ſigno·viſibili ꝛc·ccā·b
Mundum eternum fuiſſe voluerunt
philoſophi·lxiiij·b·
Mundus regitur principaliter per
duo·cxxxvij·C
Murmur quid ſit·ꝛ murmurare eſt
magnū peccatum·lx·d·
Murmurāt q̄dam inutiliter·lxij·d
Muſica quid eſt ꝛ vn̄·lxxxiij·b·c·ꝛc
Muſicis inſtrumentis vtrū ſit licitū
deo ſeruire·lxxxiij·d
Mutilātes ſeipōs peccant q̄drupl'r
Nota ſup ho c exemplū·clxxxvi·C·

N·

Negociacō ē duplex·cclvij·C
Necc̄itas non hꝫ legē·lxvij·d
Nigromantici quales ſunt·xxi·C
Noe cur maledixit filio filij ſui·lij·a
Nomen dei in vanū accipitur multi
pliciter·xl·C
Nominis chriſti inuocacō valet cō
tra morbos hominū·xxxi·C·
Nominare pſonas in ɔfeſſione val
de malū eſt. Nota exēplū·clxxiiij·C·
Nūmus vnde dicitur ꝛ vnde venit·
ccxlv·a·

O·

Obediūnt inferiora ſuperiori
bus naturaliter·cxiiij·b
Obedire ꝛ honorare ſuperiores in
ducunt nos tria·cxviij·b
Obediencia vera patet per quatu
or·cxxxv·a·
Obedire debemus q̄nqꝫ·cxxxv·b·
Obedientem deo ſequuntur multa
bona·cxxxv·d·ꝛ vltra·
Obedientia vera conſiſtit in trib'·
cxxxvi·C
Oblatio in antiqua lege propter q̄
tuor fiebat·ix·d·
Oblatio nulla deo acceptior eſt q̄ q̄
fit in miſſa·xxiij·b·
Oblatio eſt de lege nature Ibidē C
Oblatio quorūdā nō recipit̄·xcv·a
Oblationes offerre eſt de neceſſita
te precepti·ꝛ hoc quatuor modis·
ccxli·d
Oblationes quorundaꝫ eccleſia nō
recipit·ccxlij·a·
Occidere aliquem peccatum ē gran
de·clxij·b
Occidē ſeipm nēo dꝫ·clxiij·b·c·d·
Occidentes maleficū ſcdm legē nō
peccant·clxiiij·d·ꝛ vltra·
Occidere hominem ſe defendendo
vtrum peccet·clxxxix·b
Octaua triplex·lxxvij·d·
Oculorum cuſtodia valde neceſſa
ria eſt·ccxcv·a·
Oculorum cuſtodia eſt neceſſaria·
cxciij·d·
Odientes aliquem peccant grauiſ
ter·clxv·b

Odiū triplex inuenit in ſacrā ſcriptura clxv. C.
Odiū oritur ex duplici cā. clxvi. a.
Odiū continuū eſt inter deum et diabolum etc. clxvij. a.
Odiūt mali bonos. clxvij. a.
Offenſa ī facto fit trib⁹ modis. ij. a
Offerre debet omnis chriſtian⁹ aliquid in miſſa. xciij. d.
Oppreſſio infantiū nota. clxxxiiij. a.
Orationes quedam dicuntur adiurationes. xxxij. a
Orationi omnis clericus beneficiatus vel ſacerdos eſt obligatus xcv. b
Orans et non intelligens vtrū peccet. xcvi. a.
Orāre deuotē etiam tenetur quilibet laycus. xcvij. C.
Orationi triplici quilibet chriſtianus obligatur. Ibidem. d
Orationis modū nota. xcviij. a
Oratio dominica precellit omnes orationes Ibidem. C.
Oratio vbi debet fieri. xcix. a
Oracō deuota cito exaudit cxxxv. d
Oratio deuota ad deū requiritur in bellum gerente. cxcij. d.
Oratio fugat luxuriam. ccxcvi. a.
Ordines ſpiritualium officiorum ſunt ſeptem. cxxv. b.
Ordines quatuor ſunt dati coadiutores ipſis curatis ꝓpt tria. cxlv. a
Ordo iudiciarius multa requirit. vide per totum. clxxix. d
Ornamenta mulierum qꝫ vana ſint. Nota per totum. ccxcviij.
Ornantes ſe lubrice mulieres peccant valde. lxxvij. a.
Ornāre ſe mulieres vtrum licite poſſint. ccc. folio. C
Ornatus mulierum reprehenſibilis eſt. cxcv. a. b.

P.

Parentes non faciliter maledicere debent pueris ſuis. lij. a.
Parentibus ſuis maledicentes grauiter peccant. liij. b.
Parentes honorare debemus. cij. a
Parētes tres honorare dem⁹ Ibidē. b
Parētes vtrū pl⁹ amāt filios vel econuerſo. Nota pulcra ſuper hoc exempla. cij. folio. C.
Parentes non honorantes confunduntur ſepe. Nota exēplū. cv. folio. a
Participantes in aliquo peccato qualiter peccant. lxxxvij. a
Paſcha eſt ſanctius inter omnia feſta chriſtianorum. lxxiij. b
Paſſionem chriſti vtile eſt meditari. ccxcvij. a.
Pater vtrum plus diligendus eſt vel mater. cij. folio. d
Paterfamilias tenetur familie ſue in ſex. cxvi. folio. C
Pater noſter eſt deus multiplici ratione cxlvi. C. d
Patientia cuiuſdam religioſi. ccl. folio. a
Patientia eſt magna virtus. cclxxiiij. a
Patiens eſſe volens quatuor debet ſeruare. clxix. C
Patientia ē magna virt⁹ clxx. C. d
Patientia quanta virtus nota exemplum. clxxi. a. b
Pauperes ſe debent conſolari diuitijs ſpiritualibus. cclvij. a

Pax in weſtphalia raro vel nunq̄ eſt propter quatuor·cxcij·folio·C
Pctā purgantur p flagella·lxij·b
Peccata quatuor notantur per quatuor demones·lxxvij·a·b
Pctā portare nō debemus lxxviij·a
Peccata venialia remittuntur homini ſex modis·xciij·C·
Peccatis ſeruiens vere eſt ſeruus·cxvij·C
Peccata ſex odit deus ſingulariter clxv·d
Peccatum mortale poteſt dici dupliciter·cxciij·folio·C
Peccati vilitas q̄nta eſt·ccxcvij·a
Pena corpali deus punit plerunq3 aliū p alio tripliciter·clxxij·b
Pene ſunt medicine peccatū clxx·b
Penitere vtrum poſſit ſenex mal⁹ cxxiij·a
Penthecoſte feſtum quare inſtitutum eſt·lxxiij·C
Percutere proximū vtrum ſit licitū clxviij·d
Percutienti vnam maxillam vtrū ſit altera prebenda·clxix·a·
Periurantes ſolempniter peccant grauiter·xl·C
Periurium eſt maius peccatum q̄ homicidium·xlij·d
Periurus quidam ſubito mortuus fuit·Et plura exempla nota ſuper h̄ ibidem·xliij·b
Perſecutores eccleſie enormiter peccant·clxi·b
Petere debem⁹ a deo tria bō·xcviij·b·
Pictura ad quid in eccl'ijs·xiij·a·
Philoſophi deū verū cognouerunt et tū ydola adorauerunt·xv·C.
Philoſophi poterant ſaluari lege nature·primo folio·C.
Philoſophi pagrarunt mundum propter tria·xij·folio·C
Placitari diebus feſtiuis non licet·lxxij·a
Planete ſeptem ſunt·xvi·b·C·d
Policia quid ſit·cxxij·folio·C·
Poteſtas ois a deo eſt·cxxxvij·a
Precepta dīna qualiter ſunt ſeruāda J·a
Precepta dīna cur ſūt ſcpta·Ibidē·
Precepta dīna cur non ſunt ſcripta in decem tabulis.J·b
Precepta diuina quae data ſunt in duabus tabulis·J·d
Precepta diuina cur data ſunt ī tabulis lapideis··ij·a
Precepta diuina ſunt obſeruanda propter tria·ij·d
Precepta diuinia ſeruans conſequitur multas vtilitates··iij·C
Precepta dīna cur tm̄ ſūt decē·v·a
Precepta triplicia fuerūt in lege iudeorum·clxxi·b
Precium deſeruitum retinere ē grande peccatum·ccxc·a·
Prelati negligentes culpantur·lxxi C·d·
Prelaturam appetere vtrum quis teſt ſine peccato cclxxxi·a
Prelati ſpirituales debent in ſe habere ſeptem.cxxx·a·
Prelationem appetere vtrum quis poteſt ſine pecato·cxxx·b
Prelationem fugere vtrum quis ſine peccato poteſt·Ibidem·C

Prelati mali vtrum debeant hono rari·cxxxij·d·
Prelati q̄re sunt instituti·cxxxiij·d·
Prelatio nō erit aliqua post hāc vi tam in patria·cxxxvij·b.C
Principatuū sex sūt gn̄a·cxviij·C
Prīcipatu s act⁹ sūt tres·cxxxvij·b
Probitas scōrum non est blasphe manda·lvi·a
Prologi biblie aliq̄lis expō·xij·d
Propriū capit̄ dupl̄r·cxliiij·d
Pueri dn̄t instrui in septem·cvi·b
Pueri imbuendi in artibus habe bunt septem·cix·C
Pueros multos dat deus q̄n̄ȝ pau peribus·lxiij·a
Pueros multos diuitibus non dat ꝓpter causam Jbidem·C
Pulcritudo corporis causat tria ma la·cclxxxi·b
Pulcritudo non est curanda ꝓpter tria·ccvij·b
Purgacō est duplex·clxxvi.C·d
Q
Questio dubia de elemosina v trum liberet a peccato·ꝛ quō hoc fiat nota pulcra·cclxxxiiij·d·
Questio dubia vtrū aliq̄s scōꝝ fue rit sine carnali concupiscentia in hac vita·ccxcij·a·
R
Rancoris signa sunt duplicia· clxx·a
Rapina quatuor habet gradus·et notantur ibi multa pulcra de rapina per totum sermonem·ccxlvi·
Raptorꝝ nota exempla·ccxc·C
Raptus virginū nota·ccvi·a, b
Rebellantis attractiua est tribula latio·lxi·C
Reconsiliari ecc̄ia violata quomo do debet·clix·b
Redditus pecuniarū aut aliarū re rum emere vtrum sit licitum·Et no ta multa pulcra de hoc per totum. cc liiij·d·ꝛ vltra
Reges q̄n̄ vngūtur iurāt tria·xli·b
Regnū per successionem hereditari am continuari melius est q̄ per ele ctionem·cxix·d·ꝛ vltra·
Religionem non reformatam nēo intrare debet·cxxxix·a·
Religiosi vel moniales luxuriātes grauiter peccant·nota exemplum p totum sermonem·ccxxvi·C
Religiosi ꝛ mōchi ꝓprietarij enor miter peccant·nota exēpla·ccxliij·a
Reliquie sanctorum multa bona fa ciūt·xi·a·b
Reliq̄as scōꝝ vendētes peccāt·ibidē
Reliquiarum ostensio ꝛ ꝓhibitio· Jbidem C·d
Rem alienam seruantes vsq̄ȝ ad mortem grauiter errant·ccxci·b
Repetivtrū potest q̄d ludo perditur lxxxvi·d
Reprehendentes malos odiūtur· Nota exemplum·clxvij·d
Res inuenta vtrū sit semp restituē da·ccxlviij·a
Res aliena quōmodo restituenda est nota·ccxci·b·
Resistere malo contingit dupliat· clxx·d
Restitui debent ablata·alias dam nationem inducunt·nota per totum

ſermonem·cclxxxviij·b·
Rethe diaboli eſt mulier·ccxcix·a
Retinentiũ aliena nota terribilia ex
empla·ccxc·folio·C·
Reuelari ſtatũ alicuius p9 mortez
vtrũ a moriẽte reqrere licet·xxi·d
Reuelare peccatum alterius non de
bet quis faciliter·clxxiiij·a·
Rex qui iuſte vult regere debet in
ſe multa habere.cxviij·d

S

Sabbatũ beate virgini ſpecia
liter conſecratur·xvij·d·
Sabbato ieiunandũ eſt·xviij·a
Sabbatũ cuſtodiri debet ꝓpter ſex
racões·lxiiij·a
Sabbatum deputatum ē beate vir
gini ꝓpter ſpeciales racões.lxxij·d
Sabbato die in veteri lege q̄nqȝ fi
ebant·xci·b·
Sacerdos ſolus p̄t ↄſecrare·xci·C·
Sacerdotes boni ſunt honorandi·
cxxiiij·d·
Sacerdotes vnde dicantur ꝛ qua
les eſſe debent·cxxvij·a
Sacerdotij digtas q̄nta ē·cxxviij·a
Sacerdotes quidam nõ honorãtur
ꝓpter malam eorum vitam·cxxix·a
Sacerdos ꝓprius ē triplex·cxliij·C
Sacerdos qual' debet eſſe·cxlv·b
Sacerdotes ſũt ſanctificati clviij·b
Sacerdotes multis gracijs ꝛ priui
legijs ſũt dotati ꝓpt xp̄m·ccxxiiij·b
Sacramentũ venerabile ſumũt mul
ti varie·viij·folio·C
Sacrilegiũ luxurie· nota ſuper hoc
multa per totum·ccxxi
Sacrilegiũ furti hȝ fieri multis mo
dis·nota p totũ ſermõez·ccxxxvij·d
Salomon rex vtrum ſit ſaluatus vl'
nõ·cxcix·a
Salutatio beate marie virginis mĺt
tum eſt proficua·clvij·d· ꝛ vltra·
Sanguis ſacer quãdo imploratur
cur fiunt miracula·ix· a
Sancti alicui9 imago an canoniza
tionẽ vtrũ licite poſſit depingi·x· d·
Scõrum vigilijs tria conſiderare de
bemus.x·b
Sanctorum reliquias ad collum ſuſ
pendere vtrum ſit peccatum·xi.a
Sanctorũ imagines quomodo debet
adorari.xij·a
Sancti veteris teſtamenti ab eccīa
nõ celebrantur exceptis machabeis·
lxxvi·b
Satiſfactõis effect9 ē duplex cxlv·d
Satiſfacere vtrum alter pro altero
poteſt·cxlvi·a
Scabini multa mala faciũt·cxxi·d·
Scoba platearum eſt mulier vana
cum veſtibus ſuis·ccc·folio·b.
Scolares tenentur magiſtris ſuis
exhibere reuerenciam·cviij·folio·C
Scolares quales dñt eſſe·cx·fo.C·
Scribere libros diebus dominicis
vtrum liceat·lxxi·folio·b
Scriptura triplex poteſt collo liga
ri·xxix·folio·C
Sciẽtia necãria eſt prelato·cxxxi·a·
Secretũ dicit' tripliciter·clxxiiij·a·
Senes ſunt honorandi quadrupli
ci ratione·cxxij·d·
Senex malus vtrum poſſit penite
re·cxxiij· a
Senũ male adicões ſunt·cxxij· d

Sentencia excoicationis nō ē timēda in septem casibus·cxli·d·
Serpens qualis fuit primo·li·C
Serui et ancille in multis peccant·cxciiij·a
Serui et ancille debent dominos suos honorare in sex·cxv·b
Seruorum quadruplex genus inuenitur·cxiiij·a
Signa celi quid operantur·xxxvi·C
Simulatores duodecim falsa ostendunt·Nota per totum.cclxxv·b
Simulationis siue fictionis pulcrū exemplum nota·cclxxvij·b·
Simonia quid sit et committitur q̄druplicter·nota pulcra exempla per totum·cclx·b
Societas iniq̄ caueri debet·lxxx·a·
Sompnia obseruātes q̄d·xxxiij·a·
Sompnia quatuor modis peccatū inducunt·Ibidem·a
Sompniis nō est credēdū Ibidē·d·
Sompniū scōrum q̄le fuit·xxxiiij·b
Sortibus vti vtrum sit peccatum·et de sortilegio nota multa·Ibidem·tricesimonono·a·
Spoliatores ecclesie qualiter puniuntur.clxi·a
Studio scientiarum multi diuersimode vacant·cxi.a
Stuprū facē inducunt sex·ccvi·b
Subdiaconis lex continentie imponitur·cxxvi·d
Superbia nostra humiliatur p flagella dei·lxij·C
Suspicio mali oritur ex multis·clxxv·a
Susurrones vide·cclxij·b

T

Tabernarij quanta mala faciūt nota·octogesimo p̄mo·a·
Tabernatores ceruisie grauiter peccāt septuagesiō d· et septuagesiō p̄mo·a
Tactus mulierū valde periculosus est·cccxv·b
Talmuth librum iudei preferunt multum·lv·b
Taxillatores et aleatores sunt mali hoies·nota sup hoc ibidē.cclxiij·C
Theolonia et guidagia iponentes 9mittūt furtū·ccxliij. C
Temerarium iuramentum quale est l·folio·a
Tempestates aeris ex multis caus͛ fiunt·decimoseptimo·b
Temporalia dat deus malis ꝓpter q̄nq3·lxij·d
Terra maledicitur ꝓpter peccata hominū·li·folio·b
Thesaurisatoēs iniqui:sunt vsurarij·Nota multa ibidem per totum·ccliij·d
Testamenti veteris et noui quadruplex est differencia I·folio.C
Testamentarioꝝ malorum vide exempla plura·ccxl·b. C
Testimoniū falsū triplicē h3 deformitatē·cc·lxiiij·C·
Testes mali dampnant·clxxxij·C
Testibus tria sunt notanda·Et multa ibidem de testibus·cclxv·b
Traditionis vel proditionis nota exemplū·clxxxvij
Traditores mali sūt·nō exēplū·ccl
Tradicōnis exemplū xxiiij·c
notabile·cclxxviij·c·d

Tribulantur chriſtiani plus ceteris gentilibus·lxi·b
Tribulationes auferri a nobis vt ꝑpetere a deo liceat·lxi·C
Trinitas ſancta vtrum depingi poſſit·xiij·d
Tirannus oſtendit maliciam ſuam cxix·d

V

Vanitas ludorum ⁊ ſeculi· nota pulcra ſuper hoc·lxxxiiij·C·
Vanitas mulierum in ornamentis nota per totum·ccxcviij
Vaſa conſecrata licet conflare in tribus caſibus·cclxxxiiij· a
Ve triplex erit in īferno lxxxix·d
Vectores et quadrigantes in multis peccant·lxx.b
Vendētes res ſuas cari⁹ ꝓpter ſolutionis dilacōꝫ ſunt vſurarij· cclij·d·
Vendicōnis ⁊ empcōnis multe ſūt fraudes·cclvij·b
Venditor vtrum teneatur dicere vitium rei vendite·nota pulcrum exemplum·cclviij.C
Veneno interficere aliquem qualē peccatum eſt vide·clxxxv·C
Veniam inimicis vtrum teneamur dare·clxix·d
Venialia peccata rēmittūtur homini ſex modis·xcij·folio·C·
Verba ſacra vtrum grandines ⁊ tēpeſtates compeſcant·xxvi·folio·C
Verbū dei eſt deuote audienduꝫ ſeptupliciter·xcix·C· d·
Verbum dei negligenter audiens: eſt reus·⁊c̄·ci·folio·a
Verum aliquando dicat diabolus ⁊ vnde hoc eſt·xxij·a·
Veritati euangelice non eſt blaſphemandum.lv·b· ⁊ ·lvi·c·
Veritas vtrū odio ꝑt hri·clxviij·b·
Veſperū multipl'r accipitur·lxxv·c
Veſtes mulieris vir portare non debet ⁊ ecōuerſo:nota multa ibidē q̄ ſolent fieri in carniſpriuio·lxxxiiij·d
Veſtes ſcōꝝ an ſint venerāde·xij·a·
Vetule ⁊ mulieres cur plus ſe occupant in maleficijs q̄ viri·xxvij·C
Vexatio dat intellectū Exemplum ſuper hoc triplex·lxi·d
Vitia tria ſunt que regnāt in mūdo lxxviij ·a·b
Vigilie ſcōꝝ quare dicūtur·lxxv·C
Vincētes tēptacōes coronāt lxij·C
Vindictam ſancti quomodo petūt· clxxij·a
Vindicare non debemus noſmetipſos propter multa·clxx·C·
Vindicta triplex inuenitur in ſacra ſcriptura clxviij.C·
Vinuꝫ quō ꝑmo iuentū fuit lxxxi·d
Violatur eccleſia in multis caſib⁹ clix·a
Virginitas eſt mag̃ virtus·lviij·d
Virgines aliquas violari quare ꝑmiſit deus ipſis inuitis·ccvi·d
Virginum defloratio ſiue ſtuprum eſt graue peccatum ccv·b·
Virginitas ē laudabilis virtus clv folio C
Virginum conuerſatio qualis debꝫ eſſe·ccvij·a
Virginitas perdita an poſſit reſuſcitari vel etiam recuperari·ccvij. D· et vltra.

Virgines q̄uedā deformitatē deſideraueruͤt ne corrumperentur· Nota exempla· ccviij·a·
Virginitas eſt in mentē ꝛ nō in corpore· ccviij·C
Virginū deflorator omniū malorū inde ſequentiū reus eſt Nota exempla·ccviij·d·ꝛ vltra·
Viſu ſolo perpetratur adulterium· ccxcij·folio·C·
Vita mala prelatorum perniciosa ē ſubditis·cix·a·
Vitas duas nobis monſtrāt ieremias ꝛ Jonas ꝓphete·cxxx·d·
Vitam longam vtrum licitum ſit petere a deo·cclxxxij·b·
Viuere in heremo vtrum ſit perfectius q̄ in cōi vita.cxxxviij·C
Viuūt hoies moderni nō ita diu ſicut antiqui ꝛ quare hoc·cclxxxij·C·
Vocis fractio ꝛ exaltacō rep̄hēſibil' eſt·Nota exempla·cxlix·folio·b·
Volūtas vtrū ſemp pro opere reputatur.ccxcij· C·
Vota ſua tranſgredientes peccāt·lvi·b·
Votum eſt duplex: Ibidem·d·
Vota reuocātes vtrū peccēt·lvij· d
Vota non implentes horribilit' puniuntur·lviij· a
Votum inordinate factum non eſt obligatorium·lix·C·d·
Voti fractio in ſacerdotibus ꝛ ſpiritualibus notatur.ccxxi·b
Vouē n̄ pn̄t pueri ꝛ ſerui·ꝛc·lvij·b
Vouere non p̄t mulier··Ibidem·C·
Vouentis verba ſicut ſonuerunt ſic debet votum impleri·lix·a·
Vſura quantū malum ſit ꝛ vſurarij peccant contrā omnem legē·Nō exēpla pulcra p totū ſmonē·ccl·fo·b
Vxorē interficiēs ꝓpter adulteriū vtrū ſit homicida.ccx·d·ꝛ vltra·
Vxor vtrum plus diligi debeat an parentes·cij·folio·d·

X·

Xpriſtiani cur plus tribulātur q̄ gentiles·ꝛc·lxi·b·
Xpianus quilibet tenet' cōicare exiſtens in extremis ꝓpter tria·cliij·a·
Xp̄s cur operabatur in die ſabbati lxvij·d·
Xp̄s geſſit in ſe ſeptem ſacros ordines·cxxv·D·per totum·
Xpriſtus debet honorari tripliciter clij.folio·b·

Y·

Ydolatrie error ē ſeptuplex·xiiij·d
Ydolis immolare eſt maximum peccatum · clxxxv·a·
Ymagines ſanctorum quomodo debent adorari·duodecimo· a·
Ymago ſit ꝓpter quatuor Ibidē.b
Ymagines ſanctorum vtrum poni debeant in eccleſia.xiij·C
Ymaginis irreuerēcia grauiter punita fuit·ꝛc · xiiij·a·b.
Yperdulia quid ſit·x·a·
Ypocriſis ſit mlt'is mōis· cclxxv·d

Z

Sodomiticū vitium graue pctm̄ eſt in matrimonio·ccxv·fo·C·
Sodomitici vitij multi ſunt gradus Nota per totum ſermonem· ccxxx·

Et ſic eſt finis;laus xp̄o neſcia finis

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

A I B

Preceptoriũ nouũ ꝛ ꝑutile cũ ſuo re
giſtro clero ꝛ wulgo deſeruiẽs ſtudio
ſiſſiẽ collectũ p Reuerẽdũ prẽz vtiqꝫ
mgr̃m in omni facultate ꝑitũ fratrẽ
goſchalcũ holle ordis ſci aug̃ Hac
clo qĩj p̄conis celeberrimi īcipit feliciť

Si vis vitam ingredi ſerua
mandata dei. Math xix. Iſ
ta ſũt verba nr̃i ſaluatoris
inqb⁹ explicat̃ ſũma nr̃e tocius ſa
lutis qn̄tũ ad duo Primo qn̄tũ ad
p̄miũ retribucōis diuine ibi Si vis
vitã ingredi. Scd̃o qn̄tũ ad meitũ
opacōis humane ibi. ſerua mãdata
Circa qđ ſciendũ qđ diuina precepta
Primo ſũt adiſcenda. Scd̃o ſũt
ope adimplenda Tertio ſũt nũqꝫ
obliuiſcenda Primo ſũt adiſcẽda
Ex⁰ ꝓphe dicẽtis. Da mihi intellcm̃
vt diſcã mandata tua. Naꝫ quilibꝫ
adult⁹ tenetur ſciẽ p̄cepta dei impli
cite ad min⁹ ſcꝫ qđ hoc ſit preceptum
Non adorabis deos alienos
Non aſſumes nomẽ dei tui iuanũ ꝛ c̃
Et nemo p̄t excuſari de ignorãcia. ſi
p̄t ea ſciẽ ꝛ addiſcere Ideo dr̄ de reĝ
iuris li. vi. Ignorãcia facti nõ iuris
excuſat Ideo in decẽ ſenſibꝫ ſignifi
cant̃ qñqꝫ exterioribꝫ ꝛ qñqꝫ interi
oribꝫ. ergo in cartis ſcribunt̃ ꝛ in ec
cleſia ſuſpendũt̃ vt nemo ſe valeat
de ignorancia excuſare Dubitatur
cur diuina p̄cepta ſunt ſcripta aut cur
fuerit neceſſariũ ea tradere in ſcriptu
ris cũ tamẽ ſint de lege nature Rñt
ſcũs thomas in t̃cio ſñiaꝝ diſtictiōe
xxxvij. qđ hoc fecit deus q̄tuor de cauſꝭ
Primo qꝛ p ꝯtrariã ꝯſuetudinẽ

racio naturał. in qua ſcripta erãt hec
precepta erat obtenebrata apud mł
tos. per ꝯtrariam ꝯſuetudinẽ q̃ mul
ti in pctõ precipitabant̃ Scd̃o ſi
in aliquibꝰ racio figebat. tñ amor
boni in eis deficiebat. vnde p quãdã
coactionẽ legis obligacōe ad bonũ
inducendi erãt Ideo dicit magiſter
ſñiaꝝ li. iij. diſtinctōe xxxvij Et qꝛ
mat̃ inq̄t homo nõ legebat in corde.
Iterauit in tabulis. vt ꝛ voce form
ſecus adunata rediẽt ad cor Ibi in
ueniret qđ extra legeãt hec magiſter
Tertio vt ad opa v̄tutis nõ ſolũ
natura inclinaret ſed eciam diuinũ
preceptũ Quarto vt magis meõ
rie ꝯmendarent̃ ꝛ frequenci⁹ in co
gitatione verſarent̃ Ideo dicit ve
nerabbilis lincolnienſis in libro de ceſ
ſatione legaliũ. c. xv. Naturalẽ inq̄t
legẽ. ſiue poſituã ſcribi ſuperfluũ eſſet
donec hominis memoria ita labilis
eſſet qđ legem ſibi poſitã ſine ſcriptu
re ammminiculo retinere non poſſet
Non eſt ſcripta niſi ad ſupplendum
defectũ memorie Homines ãt pri
mi tpis habuerũt memorie magnã
viuacitatẽ. qua potuerunt legem ſine
obliuiõe tenere. hoc ille Ideo dicit
yſidorus li. p̄mo ethi. c. iij. Vſus
inq̄t lrãꝝ reptus eſt ꝓpter variarũ
reꝝ memoriã ne obliuione fugiant
lrĩs alligant̃. ꝛ dicũt̃ littere q̃ legit
tere. qꝛ iter legentibus prebent. hec
yſidorus. Scd̃o dubitat̃ cur non
diuina p̄cepta ſũt ſcripta in decẽ ta
bulis. aut ſex. vł viij. ſed tñ in du
abꝫ Rñdet̃ ꝓpter duo Primo ꝓpt̃
duo teſtamenta ſigñficanda vnũ fuit

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

datū in mōte ſynai Ad galath·iiij·
Aliud ſcʒ nouū ī monte ſyō dicente
ꝓpħa·De ſyon exibit lex ⁊ v̓bū dn̄i
de ihꝛlm̄· Et int̄ illa duo teſtamēta
ē q̄druplex dr̄a· Pr̄a quia ātiquuʒ
fuit datū in tabulis lapideis· Nouū
vero primo in cordibus diſcipulorū
Jēmie·xxxi· Pꝰ dies illos dabo le
gem meā in viſceribꝫ eoꝝ ⁊ in cor
de eoꝝ ſcribā eam· Ergo lex xp̄i non
fuit primo ſcripta in pergameno vel
lapide ſicut lex moyſi ſed in nobilio
ri materia ſcilicet in cordibus fideli
um· Secunda dr̄a Primum teſta
mentum ſeu lex obligat ſolum gen
tem iſrahelitica m cui ſola data fuit
de qua pſ̄· Annuncians verbum ſu
um iacob·iuſticias ⁊ iudicia ſua iſra
hel· Non fecit taliter omni nationi·
Sed teſtamentum nouum omnes
naciones obligat ſicut lex nāe· de q̄
yſaye·xlij· Legem eius inſule expe=
ctabunt· Ideo dixit xp̄us marcī vlti
mo· Euntes in mundūʒ vniuerſum
predicate ewāgelium omni creatu
re· Jō dicit egidius doctor nr̄·ij·ſē
tenciarum diſt·xxviij·qō·i· Poſſu
mus inquit dicere de pħis q̄ fuerūt
in lege nature ꝙ poterant ſaluari in
illa lege eciaʒ exiſtente lege moyſi·
Quia illa lex nō fuit data omni po=
pulo· ſed non poſſunt modo ſaluari
exiſtēte legē xp̄i que eſt data omni
populo· Tercia dr̄a· Teſtamentum
vetus qd̓ eſt lex moſayca promitte
bat tēpalia bona in premiū ſuis ob
ſeruatoribꝫ· ⁊ penam temporalē tn̄ſ
greſſoribus·vt p̄ʒ leuitici·xxv· Et
deutronomij·xxviij· Lex vero noua

pmittit obſeruātibus ſpiritualia
bona·ſcʒ regnū celorū· ⁊ tn̄ſgreſſori
bus gehēnā ignis· Conſtat ꝙ icō
parabilit̄ bona ſpiritualia excedunt
tēporalia· de primo patet math·v·
Beati pauperes ſpiritu: quoniā ipo
rum eſt regnum celorum· Quarta
dr̄a eſt qꝛ teſtamēto veteri ſucceſſit
aliud teſtamētum ſcilicet nouū·ſed
huic teſtamento nunq̄ꝫ ſuccedit ali
ud· qꝛ morte xp̄i confirmatum eſt·
Ergo xp̄s dixit· Hic eſt calix noui
⁊ eterni teſtamenti· Ergo multum
perfectius eſt nouum teſtamentum
q̄ꝫ antiquum· Que duo teſtamenta
preſentata fuerunt in duabus tabu
lis· Secunda racio q̄re fuerunt da=
ta in duabus tabulis ē ꝓpt̄ duplicē
caritatem·dei ſcʒ ⁊ ꝓximi· In qua tō
lex pendet ⁊ ꝓphete Math·xix· Dicit
magiſter ſniaꝝ li·iij·d·xxxvij Tria
prima p̄cepta fuer̄t in prima tabu
la·que ordinant nos ad dilectioneʒ
dei· Alia ſeptem que ordinant nos
ad dilectionem ꝓximi in·ij· Naʒ de
us trinitas eſt pater ⁊ filius ⁊ ſpūs
ſanctus· Patri attribuit̄ maieſtas
filio veritas ſpiritui ſancto bonitas·
In patre ſumma maieſtas humili
ter adoranda· In filio ſūma veritas
aſſerenda· In ſpiritu ſancto ſumma
bonitas ſincere adoranda Ergo ī pri
ma tabula ſūt tria mādata ſm̄ tria
appropriata tribus pſonis· In p̄rº
mandato p̄cipit̄ humilis adoracio
diuine maieſtatis cuʒ dicit· Non ha
bebis deos alienos· In·ij·precipit̄
fidelis aſſertio diuine veritatis cum
dicit̄· Nō aſſūes nomē dei tui ī vanū

In t'tio d̄ine bonitatis ſincera dilec
tio precipit cū dicit Memēto vt di
em ſabbati ſanctifices In ſcd̄a ta
bula ɔtinet̄ p̄cepta ordinācia dviez
ad p̄ximū·q̄ ſignificant p duo pre
cepta legis nature·ſcʒ h̄ facies aliȷs
qd̄ tibi vis fieri ⁊ n̄ facies alteri·qd̄
tibi non vis fieri Et p̄m h̄ ē duplex
ps iuſticie ſcʒ innocēcia ⁊ bn̄ficencia
Mandatū bn̄ficencie ē honorare prēʒ
et matrē Mandatū innocencie ē· vt
caueas ab omni offenſa proximi·ſcʒ
in aīo·in v̄bo·⁊ facto·Offenſa in fco
fit trib⁹ mod̄ ſcd̄m tria ɔiūcta Pri
mo in pſona p̄pria·ſic dicit̄·nō occi
des Scd̄o in pſona ɔiūcta·ſic dicit̄
Nō mechaberis Tertio i reb⁹·iō ſic
dicit̄ Non furtū facies Scd̄o fit of
fenſa in v̄bo·⁊ ſic dicit̄ Nō falſū teſ
timoniū dices Offenſa in aīa duas
habet radices·ſcd̄m duplicē ɔcupiſ
cenciam q̄ ē ɔcupiſcentia carnis et
oculoꝝ Contra ɔcupiſcentiā carnis
dicit̄ Non ɔcupiſces vxorē proximi
Contra ɔcupiſcentiā oculorū dicit̄
Non ɔcupiſces rem p̄ximi tui·non
domū nō ācillā ⁊c̄ Tertio dubitat̄
quare fuerūt data in tabul' lapideis
et non in pgamēo aut ligno Rn̄det̄
ſcd̄m q̄ dicit rabi ſalomon q̄ fuit ʒa
phirus·⁊ poterat legi ex vt̄ qʒ parte
qd̄ fuit miraculū Data aūt fuerūt in
tabulis lapideis p̄pt̄ eoꝝ ſtabilita
tem ⁊ durationis eorūdem ppetuita
tē Nam xp̄o adueniente legalia ve
teris legis ceſſauerūt·q̄ p̄n̄te re figu
rata·ceſſat figura·ſed legalia figura
bant xp̄m dicente ap̄lo·i·cor·x· Oīa
in figura ɔtingebāt illis Iudicialia

ſunt indifferencia vt oculū p oculo·
dentē pro dente ⁊c̄ Ad illa non obli
gamur niſi ex ſtatuto nr̄oꝝ ſupioꝝ
ſed moralia ſcʒ decē precepta reman
ſerūt·q̄ ad illa obligamur ſicut iu
dei ⁊ durabūt vſqʒ in finem mundi·
Ideo xp̄s dicit notant̄· mat·v· Nec
iota vnum·nec apex peribit a lege
Querūt doctoēs cur xp̄s dixit Iota
qd̄ eſt grecū ⁊ nō Ioth qd̄ ē hebreū
Cum tamē criſtus fuit hebreus Rn̄
detur q̄ Iota eſt x lr̄a in alphabeto
hebreorum Et ſignificat Iota deca
logum qui non peribit nec ceſſabit·
per criſtum·ſic eciaʒ lex duodecim ta
bularum fuit data in tabulis ebur
neis romanis·propter eorum ſtabi
litatem de quibus dicitur·vij·diſ·c
moyſes in gloſa ⁊ yſidorus libro·v
et hīmōꝝ·ſic eciam ſcd̄m euſebium
in cronicis q̄ anno noe·ccccc·cū de⁹
delere diſponeret homines p̄pter ma
liciaʒ eorum·homines autem illius
temporis qui per ingenium diuini
tus traditum·per tot annorum vite
ſpacia diuerſarum diſciplinarum re
paratores erant·cum predixiſſet eis
adam ſpiritu dei plenus extermina
tionem omnium rerum·vnam ignis
alteram aquarum virtute in hac
multitudine fore venturam faciētes
duas columpnas: vnam ex lateribꝰ
alteram ex lapidibus ſtudȷs ſuis in
uentas In hȷs ſcripſerunt ne dele
rentur a memoria que ſapienter in
uenerunt·quarum lapidea fertur di
luuiū euaſiſſe ⁊ hactenus in ſyria p
manere Hic deus glorioſus populo
iſrahelitico dedit decem precepta i ta

bulis lapideis i ſignū q̄ iſta ſolū eſ
ſent perpetua cum homine alijs ſci
licet legalibus ceſſantibus Sed
diceres Si lex vetus eſt taliter reiec
ta preter decalogum. ad quid valet
nobis cur eam legimus Eſt ergo in
vtilis ⁊ contra apoſtolum dicentem
Quecunq; ſcripta ſunt ad noſtram
doctrinam ſcripta ſunt. Reſpōdetur
q̄ adhuc eſt vtilis Nam quedā ſūt
hiſtorica q̄ res narrāt geſtas. Hec
preſtant nob̄ magnam vtilitatem
ſicut eſt tranſgreſſio ade. q̄ monet
nos ad diuinum preceptum obſer
uandum. Et hiſtoria diluuij monet
nos timere diuinam iuſticiā p quā
deus omnia punit Similit̄ ⁊ hiſto
ria zodomorum iuſticiam diuinam
in malorum vitacionē Percipimus
et eius miſericordiam per loth euaſi
onem precibus; abrahe. Sic de ſub
merſione egipciorum Et liberacione
hebreorum Et ſic tales hiſtorie letifi
cant corda iuſtorum. ps Iuſticie do
mini recte letificantes corda Scd̄o
quedam ſunt ꝓphetica que magis
vtilitatem nobis preſtant. Sic de
creacione mūdi quam moyſes pro
phetauit habemus veram fidem qd̄
mundus non fuit ab eterno contra
ariſtotilē Quia ariſto. hoc ſb̄tiliſſi-
me p nāles racōes ꝓbat i libris de
celo ⁊ mūdo. ⁊ ec̄ i octa. phiſi. Moy
ſes autē maifeſtiſſime dic̄. In pricī
pio creauit deus celum ⁊ terram Ter
ra autem ⁊c̄. Similiter ꝓphecie. de
xp̄o futuro Tertio ibi ſūt ſapiēcialia
q̄ conferunt vtilitatem nobis in cog
nicione diuinoꝝ. quandoq; in com-

mēdacione morū ⁊ extirpacione vi
ciorum. De quibus poteſt dici illud
pſal. Declaracō ſermonum tuorum
illuminat ⁊ intellectum dat paruul̄
Quarto ibi ſunt legalia que docent
qd̄ deo eſt offerendum Iudicialia
ꝓximi malum corrigendum. ſic ocu
lum pro oculo. dentem pro dente Ma
leficos non paciens viuere in terra
et cetera Et precepta ſūt taliter ſcrip
ta vt ea addiſcamus ⁊ ſciam⁹ Quia
illud eſt neceſſarium ſcire ſine quo
vita eterna haberi non poteſt. dicēte
ſaluatore noſtro. Si vis vitam in
gredi. ſerua mandata dei Scd̄o
ſunt opere adimplenda vt patet p̄
me Iohannis. x. Qui dicit ſe noſſe
deum ⁊ mandata eius non ſeruat.
mendax eſt. et veritas in eo non eſt
Iacobi primo Factor operis. hic
beatus i facto ſuo erit Ad romano⁹
vi. Nō auditores legis ſed factores
iuſtificabuntur Ideo ſcripta ſunt
nobis decem digitis in manu in ſig
num quod debemus ea in opere per
ficere Sunt autem obſeruanda ꝓp
ter tria Primo propter mandantis
auctoritatem. Secundo propter
obſeruantis vtilitatem. Tercio
propter tranſgredientis penalitatem
Primo propter mandantis auctori
tatem. quia ille qui mandat non eſt
homo aut creatura aut miles ā dux.
Rex. imperator terrenus. Sed deus
glorioſus pſalmiſta dicente. Tu
mandaſti mandata tua: cuſtodiri ni
mis Circa h̄ ponam talem concluſio
nem. Null⁹ pricēps creat⁹ ē tāte po
teſtatis q̄ valeat diſpēſaē i p̄ceptis

diuine maieſtatis· q2 dicit bern· in
libro de preceptis ꝛ regula q2 nulli
licet diſpēſare in p̄cepto qđ a ſuo ſu
periori eſt impoſitū Sed precepta
decalogi ſūt impoſita a deo qui eſt ſu
perior omnibꝰ· ergo nulli licet i pre-
ceptiſ huiuſmodi Ideo dicit actuū
q̄rto Oportet magis obedire deo q̄
hominibꝰ Idē xi· diſtinctōe tercia q̄
reſiſtit Ibidē impatorēs ſi in errore
eſſent ibidē [illegible]ulianus· ꝑmmo dicūt
doctores q̄ deus nō poſſet nobiſcū
diſpenſare contra precepta prime ta
bule vt q̄ ydola adoremꝰ ꝛ piurare
per nomen eius: ꝛ q̄ eius ſabbata n̄
ſeruaremꝰ Poteſt tamen ipē diſpē
ſare in preceptis ſcđe tabule: ſed nō
homo vt patꝫ ꝑ aug· in li· lxxxiij· q·
Ideo nō peccauerūt filij iſrahel ſpoli
ando egipcios Contra illud· non fur
tum facies· nec ozee Accipies forni-
cariā contra illud· non mechaberis·
Nec peccauit abrahaꝫ volens inter
ficere filiū ſuū innocētem· cōtra illud
nō occides· q2 in hijs diſpenſauit de
us nō homo Correlariū p̄mū· nullius
preceptoris· quātūcūqꝫ ꝯtēptibilis
ſic iuſſa vilipendūt ſicut ſūmi cre[illegible]-
toris· patꝫ ꝑ ſpeciē argumentacōis·
quā phūs inductōnē vocat· de ſingu
lis patet· nam deſcendēdo a romano
pontifice vſqꝫ ad infimum in gradū
ſcꝫ accolitatus ꝛ a maieſtate imperi
ali vſqꝫ ad infimū opilionē· qui ſub
ſe habēt miniſtros quibꝰ habēt im-
perare· ſi inuenirēt ipōs rebelles ꝛ in
obedientes· nōne dicēt ipſis tolle qđ
tuū eſt ꝛ vade nō poteris āplius vil
licare· q̄ eni iuſſa ſumme monarche
ſcilicet dei ſic vilipendūtur· patet ex
euidencia facti dicēte ꝓpha ierēmie· v·
Circuite vias ihrl'm ꝛ ſi inuenietis
viꝝ faciētem iudiciū querentem fidē
propicius ero eis Aſpicite ꝛ ꝯſidera
te querite in plateis eiꝰ· ſic diſcurrē
do per ōnes ſtatus inuenies q̄ nullꝰ
curat precepta dīna Correlariū 2m
bn̄dictus glorioſus ꝛ ſemꝑ bn̄dcūs
ſicut excedit ōnes creaturaſ in boni
tate· ſic excedit eas in clemēcia ꝛ pie
tate· patet ex quo tanta mala toleāt
ſciens q̄ nullus homo talia tolerāet
non ſe vindicando· ſed tempus peni
tencie condonando Vnde dauid ſcūs
hec viſcera miſericordie nō ignorās
de tribus penis ſibi poſitis quā illa
rum eligere vellet vt ꝑ pctō nume-
racōis populi puniret elegit illā que
in ſolius dei manu conſtituta erat di
cēs Coartor vndiqꝫ nimis· melius ē
vt incidam in manus domini ſcꝫ eli
gendo peſtilenciam multe enim ſunt
miſericordie eius q̄ in manus homi
nū· Rꝫ vlt· ꝑmmo bn̄ficia p̄ſtat offen
dentibꝰ In vli orim ſolem ſuum facit
ſup bonos ꝛ malos· temporalia ꝛ na
turalia largitur dans malis q̄ bo-
nis· vt ad ſe vocantur aut eos hic
remuncrat: pro bonis operibus hic ꝑ
actis Correlarium· Non eſt gaudē
dum lacrimoſe flendum· hominem
impune delicijs fluē· nec a peccatis
ceſſare Nam ideo criſtus legitur fle
uiſſe ſuper iheruſalem videns ciuita
tem· luce decimonono· Aſpiciens eāꝫ
proſperari in pace temporali ꝛ rerū
habundancia· nec a propoſito peccā
di velle acquieſcere· Non ignorans

quantā calamitās eam erāt ſecutūra
que tunc abſcondita erat oculis eo
rū Dicit .n. auguſtinꝰ Nihil infe
licius felicitate peccancium. hoc mo
do agunt periti medici circa egrotū
quando de vita eiꝰ deſperant Econ̄
vero circa illū d̄ cuius ſanitate recupe
randa confidenciam habent p̄cepta
dando. prohibēdo aſperas potacōes
et amaras miſtrando. cauteria igni
ta apponendo Sic reuera gaudendū
eſt de bonis dum adūſitatibus pre=
muntur quod eſt ſignum patne di
lectionis Aliud eſt ſignū et ne dāp=
nacionis Teſtes autem ſunt duo de
quibus in euāgelio luce .xvi. Diues
iſte epulo. et mendicus lazarus O in
felices homines qui magꝭ formidāt
penas burſales principum aut cōſu
latus ne eorum precepta trāſgredi
antur q̄m penas eternales ⁊ tamen
precepta diuina tranſgrediuntur ꝑ
eos Vtinam deus appoſuiſſet ſuis p̄
ceptis penas burſales et pecuniari
as. minime per homines tranſgredi
rentur. qꝛ magis timēt penam bur
ſalem q̄m eternalem Scd̄o ſūt
opere adimplenda ꝓpter ſeruantis
vtilitatem Conſequitur eīn homo
multas vtilitates Prima eſt bono
rum temporalium multiplicacio vtꝫ
leuitici .xxvi. vbi dicitur. Si in pre
ceptis meis ambulaueritis. ⁊ māda
ta mea cuſtodieritis ⁊ feceritis ea da
bo vobꝭ pluuias tēporibus ſuis ⁊ ter
ra gignet germen ſuum ⁊ pomis ar
bores replebūt Apprehendet meſſi
um tritura vindemiam ⁊ vindemia
occupabit ſementem ⁊ comedetis pa

nem veſtrum in ſaturitate ⁊ abſꝫ pā
uore habitabitis in t̄ra veſtra Dabo
pacem in finibus veſtris. dormietꝭ
⁊ non erit qui exterreat Auferam ma
las beſtias. ⁊ gladius non tranſibit
terminos veſtros Perſequemini in
imicos veſtros ⁊ corruent coram vo
bis Perſequentur quinqꝫ de vr̄is
centū alienos. ⁊ centum ex vobis .x.
milia. Cadent inimici veſtri gladio
in conſpectu veſtro. Reſpiciam vos
et creſcē faciam. multiplicabimini ⁊
firmabo pactum meum vobiſcū. Co
medetis vetuſtiſſima veterꝝ. ⁊ vetera
nouis ſuperuenientibus proicietis Ponā
tabernaculum meū in medio veſtri.
et nō abiciet vos anima mea Ambu
labo int̄ vos et ero veſter deus. voſqꝫ
eritis ꝑplus meus ⁊c. Scd̄o ſeq̄t
dei benedictio Deutronomij .xxviij.
vbi dicit̄ Si audiens vocem domi
ni dei tui atqꝫ facies ⁊ cuſtodies om
nia mandata eius que ego precipio
tibi hodie. faciet te dominus deꝰ tuꝰ
excelſiorem cunctis gentibus qui v̄
ſantur in terra Venient ſuper te vni
uerſe benedictiones iſte ⁊ benedictꝰ
eris i ciuitate. benedictꝰ eris i agro
benedictus fructus v̄etris tui ⁊ fruc
tus terre tue fructuſqꝫ iumentorū
tuorum ⁊ greges armentorū tuorū
⁊ caule ouium tuarum. Benedicta
horrea tua. ⁊ benedicte reliquie tue
bn̄dictus eris igrediēs ⁊ egrediēs
⁊c̄ ibid̄ Tercīo ſeq̄t pacis mltiplica
cīo. pſa. .xxviij. Vtinā attēdiſſes ad
mādata mea. facta fuiſſet vt flumē
pax tua. i. habūdās Jd̄e dicit̄ ſup
leuiti. .xxvi. Dabo pacē finibꝰ vr̄is.

Quarto ſequit̃ irrationabiliū ſbiec
tio Vnde aug. ſup canoicā iohānis
omelia ſeptia O homo ſbdere ei qui
ſup te eſt. infra te erūt illa quibꝯ pre
poſit⁹ es. q2 eni p peccatū homo deſe
ruit eum. ſub quo eſſe debuit. ideo ſb
ditus eſt eis ſupra q̄ eſſe debuit Su
pra te deus eſt. ſub te pecora. agnoſce
eum qui ſupra te eſt. vt agnoſcāt te
qui infra te ſūt Ideoq3 cū daniel ag
noviſſet ſupra ſe deū. agnouerūt illū
ſupra ſe leones Si autem ſuperiorē
contempnis ſubderis inferioribus.
ꝓpterea ſupbia egipcioꝝ in ranis ꝛ
muſcis domata eſt. hec aug⁹ Nam
propter inobedienciam mādati om
nia inferiora nobis rebellāt. geñ. iij
Quia comediſti d̕ ligno ex quo tibi
preceperam ne comederes Maledicta
terra in opere tuo ſpinas ꝛ tribulos
germinet tibi. q2 ioſue. x. Manda
ta dei cuſtodiuit. ideo ſol ꝛ luna ei o
bediūt Sol inq̄ contra gabaon ne
inq̄t moueais. ꝛ luna contra vallem
heylon. Sic legim⁹ ꝙ beſtie obedie
runt ſanctis precepta dīna obſeruā
tibus. vt ptʒ in leone de iheronimo
et in vitaspatrum de multis alijs
Quinto ſequit̃ ſpiritus ſancti inha
bitacō. Jo. xiiij. Si diligitis me mā
data mea ſeruate. ꝛ ego rogabo pa
trem meū ꝛ aliū paraclitum dabit
vobis Ergo p oppoſitum qui nō ſer
uat non ſpiritum ſanctuʒ ſed malig
nū habebit in corde ſuo Sexto ſe
quitur amicabilis dilectō. Joh. xv
Vos amici meo eſtis ſi feceritis ea
que precipio vobis Nā multi ſtudent
ꝙ ſunt amici principū ꝛ regum. ſed
magis curare deberent ꝙ ſint amici
dei omnipotentis Septimo ſequi
tur vite eterne acquiſitio. math. xix
Si vis vitā ingredi ſerua mādata
dei. ſic eciam p oppoſitum multa ma
la eos ſequūtur: qui mandata nō ſer
uant Primo depauperatio: vt leuit
xxvi. vbi dicit̃ Si nō audientis me
nec feceritis omnia que vobis preci
pio. ſequitur ibidē Viſitabo vos ve
lociter in egeſtate ꝛ ardore qui confi
ciat. i. puniat oculos veſtros ꝛ cōſu
mat aīmas veſtras: Fruſtra ſeretis
frumentum quod ab hoſtibus deuo
rabitur: ponam faciem meā ↄtra vos
corruetis coram hoſtibus vr̄is: fugie
tis nemine perſequēte Scd̄a pena
ē Maledictio dīna. ps Maledicti q̄
declinant a mandatis tuis. deutro.
vicesimo octauo. Si nolueris audiē
vocem dei tui. vt cuſtodias ꝛ facias
omnia mandata eius venient ſuper
te omnes maledictiones iſte Male
dictus eris in ciuitate. maledict⁹ in
agro: maledictum horreū tuū. male
dicte reliquie tue: maledictus fruct⁹
ventris tui: ꝛ fructus terre tue: armē
ta boum tuarum. ꝛ greges ouium
tuarum: maledictus eris cum ingre
diens ꝛ egrediens: mittet dn̄s ſup
te famē et eſuriē ꝛ increpacōʒ in om
nia opera tua. ſequitur ibidem Ad
iunget tibi dominus peſtilēciam do
nec conſumat te: perciciet te domin⁹
egeſtate ꝛ febri frigore ꝛ ardore eſ
tu et aere corrupto: ꝛ celum ſuper te
eneum: ꝛ terra ꝙ calcas ferrea
Tertio eſt omnium creaturarum re
bellio atq3 increpatio: Nam omnes

creaturē obediunt deo Vnde pš·
Preceptum poſuit ⁊ non preteribit
Angelus obedit Pš·Angelis ſuis
mandauit de te·vt cuſtodiant te in
omnibus vijs tuis Demones obedi
unt Sol ⁊ luna ⁊ ſtelle A quib⁹ om
nibus homo in die nouiſſimo redar
guetur· Quarto ſeqᵗ hominis a
ſuo ſtatu eiectio·Cui⁹ exemplum pa
tuit in primo patre adam· Poſtq̄
mandatum diuinum tranſgreſſus ē
cecidit in multas infirmitates ⁊ mi
ſerias dicente ſibi domino Geneſis
tertio· Quia de ligno comediſti ex
quo preceperam tibi ne comederes·
maledicta terra in opere tuo ·In la
boribus comedes ex ea cunctis dieb⁹
vite tue·ſpinas ⁊ tribulos germia
bit tibi·In ſudore vultus tui veſceris
pane tuo donec reuertaris in terraȝ·
Sequitur ibidem·Miſit eum deus
de paradiſo voluptatis vt operaret
terram de qua ſūptus eſt ·Eiecitq̄ȝ
adam·⁊ collocauit ante paradiſuȝ
voluptatis cherubin ⁊ flāmeum gla
dium ad cuſtodiendum viaȝ ligni
vite· De illa tranſgreſſione loqui
tur beatus Auguſtinus decimo q̄r
to libro de ciuitate dei·c·xij· Tam
breue inquit preceptum ad obſer=
uandum·tam breue memoria ad re
tinendum·Vbi preſertim nondum
voluntati cupiditas reſiſtebat· quod
de pena tranſgreſſionis poſtea ſubſe
cutum eſt·Tanto maiori iniuſticia
violatum eſt·quanto faciliori poſſet
obſeruancia cuſtodiri· Hec Aug⁹
Aliud exemplum patet in ſaul· p̄mi
Re: decimoquinto·Qui propter trāſ

greſſionem diuini precepti de regno
fuit reiectus· Quarto ſequitur e
ternalis dampnatio·quia non ſer=
uantes precepta dampnantur poſt
hanc vitam·De quibus Eccleſiaſ=
tici·xli· Ve vobis impij viri·qui de
reliquiſtis legeȝ dei altiſſimi·Si na
ti fueritis: ī maledictione naſcemi·
⁊ ſi mortui·in maledictione erit pš
veſtra·Quibus finaliter domin⁹ di
cit·Ite maledicti in ignem eternum
Mathei viceſimo quinto· Tertio
ſunt nunq̄ obliuiſcenda vt patet
Deutronomij ſexto ⁊ vndecimo·vbi
dicitᵗ·Ponite hec verba in cordib⁹
veſtris·⁊ ſuſpendite ea p̄ ſignis in
manibus veſtris·⁊ inter oculos veſ
tros collocate·Docete filios veſtros
Et illa mediteris quando ſederis in
domo tua·⁊ ambulaueris in via ⁊
accubueris atȝ ſurrexeris ſcribesq̄ȝ
ea ſuper poſtes ⁊ ianuas domus tue
⁊ multiplicentur anni tui ⁊ filiorū
tuorum·Hec ibi·Hec ergo ſcripta
ſunt nobis in pedib⁹·i· decē pe dicis
quando inſpiciam⁹ pedes noſtros q̄
ſumus memores mandatorum dei·
Non tamē debemus ſcribere ea ſicut
pharиſei ſcripſerunt·magis ad eorꝫ
oſtentationem q̄m obſeruationem
ſicut dicitur Mathei viceſimo tercio
Omnia faciūt vt videātur ab homi
nibus Dilatant enim philacteria ſu
a ⁊ magnificant fimbrias·Super
quo dicit gloſa·Datis preceptis per
moyſen intulit dominus·Ligabis
ea in manu tua·⁊ erunt nota ante o
culos tuos·Id eſt ſint tibi in opere ⁊
meditatione·Sed phariſei male in

terp̄tantes ſcribebant decalogum
in membranulis ⁊ ligabant in frō
te per quod religioſi viderentur po=
pulis. Juſſerat etiam moyſes vt in
quatuor angulis palliorum facerent
fimbrias vt per hoc eēt diſcretio iſrā
helitici populi ab alijs gentibus.
Illi vero faciebant grandes fimbri=
as ⁊ in eis ligabant acutas ſpinas
vt eundo vel ſedendo quaſi ſic ꝯmoti
recordarentur mandatorum dei.
Hec omnia fecerūt vt ab hominibꝰ
viderentur ⁊ laudarentur. Nos au
tem non ſic. Non enim debemus ea
ſcribere in domibꝰ ⁊ in libris ad oſ
tenſionem. ſed ad recordationem et
obſeruationem. Dubitatur cur
non ſint niſi decem. Reſpondetur ꝙ
denarius eſt primus limes in nume
ris: ⁊ in impletione decalogi ꝯſiſtit
p̄ma ꝑfectio ſpiritualis. Secūda
ratio. vt ꝓ obſeruacōez decē manda
toꝝ reſarciatur decimꝰ ordo angelo
rum qui cecidit. Tercia ſicut populꝰ
egiptiorū ꝓpter impietatē ꝓ ydolatri
e ⁊ populi dei oppreſſionē ext̄minatꝰ
erat decē plagis: ſic populꝰ hebreoꝝ
a deo vocatꝰ ad cultū dei reformare
tur decem preceptis. Quarta quia
decez ꝯſiſtit ex tribus ⁊ ſeptē. terna
rꝰ ſignificat ꝑſonaꝝ trinitatē. que fir
me credēda eſt. Septenarꝰ autez
moris ꝑfectionez. qꝛ ē numerus per
fectꝰ. ⁊ in fide ⁊ ī moribꝰ ꝑfcā vita
hoīs ꝯſiſtit. Quā vitā adipiſci nobꝭ
ꝯcedat p̄ceptor mādatoꝝ q̄ eternali
ter viuit ſine fine in ſecula ſeculorū

Explicit ꝓlogus.

Incipit primū p̄ceptum.

Primū pceptū pceptorꝫ fratris gotscalci pitissimi viri et omi scīe ciaꝝ facultate expertissimi icipit feliciť

Non adorabis deos alienos Exodi. xx. Legitur ibidem Ego sum dominus deus tuus. qui eduxi te de t'ra egipti aliena ꝛ de domo suitutis Nō habebis deos alienos coram me Non facies tibi schulptile. nec similitudinem que i cel' neqꝫ in t'ris neqꝫ eoꝝ que sunt vt colas ea ꝛc. Ad illi' mandati explanacōez cōcurrūt tria Quedā ptinent ad mandati cognicōez Ista debēt pmitti Quedam ad mandati integracōez ꝛ ista debēt iť poni Quedā ad mādati obsuacionē Ista debēt subiūgi Primo dico ꝙ q dam sūt ad mādati cognicōez .q debent pmitti. ꝛ ē noticia creatoris ꝛ recreatoris Ideo dicit. eº sū dn̄s de' tu' qd ptinz ad ei' cognicōez. Dn̄s isinuat dei pōm. deus filij sapienciā tu' spūs sc̄ti clemēciā In h' ꝙ dic ego. notat ydemptitatē essēcie. dn̄s de' tu' t'nitatē psonaꝝ An̄ adoracionem illi' noticia pexigiť qd sit de' Rn̄t bo. t'cō de cō. psa. x. dicēs Qꝫ do nihil melius cogitari possit Cui concor. āsel. pslog Et credimus inq̄t deū aliqd quo nihil melius cogitari possit Et augustinus. li. v. de doctrīa xpiana dt. c. iiij. ꝙ deus ē res quam ceteris rbus oibus anteponūt Vnde ppheta Magnus dominus ꝛ laudabilis nimis ꝛ magtudinis eius nō est finis. ps. cxliiij. Vn̄ dicebat philosophus empedocles ꝙ deus ē spera immortal' cui' centꝝ ē vbiqꝫ: circūferēcia vero nusq̄ Nota ꝙ deum cognouimus ex tribus

Per exempla creaturarum
Per dogmata scripturarum
Per inspiraciones supernorum

Primo per exempla creaturaꝝ Sapiēcie xiij. A magtudie creature cognoscibiliť poterit creator horum videri Vn̄ lauda' aliquē artificem ꝛ eū cognoscimus magistrū ppt' artificiū Dic ex pulchritudie creaturarū ōniū deū creatorē pulchrū cognoscimus Jō. dicit Bo. li. iij. de con metro ix. Tu cūcta supremo ducis ab exēplo pulchꝝ pulcherrimus ipse mūdū mēte gerēs siliqꝫ ymagine formās Itē Alanus i āticlaud Dū me pater eterne deus viuensqꝫ ptās Qui reꝝ spēs mūdi sēsibus vmbrā Exterius pingēs t'restris ymagine forme Ideo dicitur ad romanos primo. Inuisibilia dei p ea q̄ facta sūt a creatura mundi intellecta conspiciunť Sup quo dicit magister sētēciarum Dicit ex motu corpis aīmā quam nō vides intelligis. sic ex motu tocius mundi ꝛ regimine ōniū creaturarum creatorem philosophi gentiles cognouerunt. ppter h' dicit beatus augustinus. v. de t'nitate. c. iiij. de magnis ꝛ. v. de pius Neqꝫ diuoꝝ libroꝝ tātū auctoritas deū p dicat ee ʒ ois q̄ nos circūstat creatuā Ide dic. venerabil linco. i dictis suis dicto lxxij. Dic. iq̄t oēs lr̄e loquūtur creatorē sic oēs spēs creatuē validissima ꝛ limpidissima voce eūdē ɔsitē t amatorē Ideo dicebat iob ca. xii

Interroga iumenta ⁊ docebūt te· vo
latilia celi indicabunt tibi· loquere
et reſpondebunt tibi· ⁊ enarrabunt
piſces maris Super quo greg· Pi
ſces maris ⁊ volucres celi ⁊ iumenta
querimus· dum illorum naturas con
ſideramus· que nobis concorditer reſ
pondent ꝙ cuncta dominus fecerit·
quia dum oculis noſtris ſuas ſpeci
as ingerunt· a ſemetipſis non eſſe teſ
tantur Per hunc modum loquitᷣ au
guſtinꝰ li·x· cōfeſ· c·vij· Interroga
ui terram· vtrū eſſet deus meꝰ ⁊ om
nia que in ea ſunt ⁊ dixit mihi non
ſum Interrogaui mare ⁊ abyſſum
et reptilia animarū viuarum· ⁊ reſ
ponderunt mihi non ſum deus tuus·
quere ſupra nos Interrogaui au
ras flabiles ⁊ queſiui ⁊ dixit vniuer
ſus aer cum incolis ſuis· Fallitur
anaximines nō ſum deus tuus· que
re ſupra· inquiunt· hec aug· Scdō
que pertinent ad mandati integrati
onem ⁊ illa debent interponi Et ſūt
duo· vnū eſt affirmatiuū ⁊ aliud ne
gatiuū De affirmatiuo dicitᷣ math
qrto Dominū deum adorabiſ ⁊ illi
ſoli ſuieſ· ⁊ deutro· vi· Itē pſ Quo
niam ipſius eſt mare ⁊ ipē fecit illō
et aridam fundauerunt manꝰ eius
Venite adoremus ⁊ ploremus coraꝫ
domino Circa ꝙ ſciendū ꝙ ſex ſunt
affirmatiua adoranda
Primo deus glorioſus
Scdō humanitas criſti
Tertio corpus criſti in altari
Quarto ſancti in patria
Quinto ymagines ſanctoꝝ
Sexto crux criſti ⁊ eius arma

Primo ⁊ principaliter eſt adorādꝰ
deus glorioſuſ ſemper benedictus ⁊
hoc latrie qui eſt cultus ſoli creatorꝫ
debitus· ſcdm magiſtrū ſententiaꝝ
libro tertio diſtinctione nona Tali
adoratione nulla creatura eſt adoran
da: quia talis adoratio deo debetur
in ſignum ſumme excellētie vt dicit
auguſtinus· x· de ciuitate dei Quia
ipſe ſolus excellens eſt Rex regum
dominus dominanciū Apo· xviij·
Scdō adoremus criſti humanitaſ
tem: eadem adoratione· ſ· latrie Ado
rabunt eum omnes angeli eius· he
bre· pmo Adorate ſcabellum pedum
eius quoniam ſanctum eſt De hac
dicit magiſter ſententiaꝝ libro tio
diſtinctōe nona dicens Alijs autē
placet criſti humanitatem vna ado
ratione cū verbo eſſe adorandam: nō
propter ſe ſed propter eum cuiꝰ ſca
bellum eſt Cui eſt vnita Nec ꝓpter
ſe ſed propter illum eſt adoranda·
nec ꝗ hᷣ facit ydolatrie reus iudicari
pt Subdit allegās iohānē damaſ·
libro tertio· c: octauo dicens Criſtꝰ
eſt deus perfectus quem adoramus
cum patre ⁊ ſpiritu ſancto vna ado
ratione Sequitᷣ Nō enim nudam
carnem adoramus: ſed vnitam diui
nitati ⁊ vnam yppoſtaſym dei verbi
duabꝰ in ſe reductis naturis· timeo
carbonem tangere: propter ligno co
pulatum ignem: ⁊ infra ex verbis be
ati aug: Ego inquit dominicā carnē
ymmo perfectam in criſto humani
tatē ideo adoro niſi qꝛa diuinitate ſuſ
cepta ⁊ deitate vnita eſt: ⁊ nō alium
et alium: ſed vnum eūdemqꝫ deum ⁊

hominem filium dei eſſe confiteor De
niq3 ſi hominem ſeperaueris a deo· il
li nunquam credo nec ſeruio velut ſi
quis purpurā vel dyadema regale ia
cens inueniat nūquid ea conabitur
adorare? Cum vero rex ea fuerit indu
tus periculum mortis incurrit ſi ea
cum rege adorare quis contempſerit
Hec aug⁹· ⁊ magiſter· Iſta adora
cio per omnia membra corporis eſt
exercenda· Cuius exemplum patet
in iudeis· qui in adoracōne mouent om
nia membra ſua· quaſi dicerent Om
nia oſſa mea dicent· Domine quis
ſimil' tibi? Primo per oculos ipſo⁊
i celum eleuando· ps̄ Leuaui oculos
meos in montes vnde veniet auxili
um mihi Per manus ad deum expā
dendo exēplo moyſi Exodi· xvij Moy
ſes expandit manus ad deum cōtra
amalech Per genua ad deum curuā
do cuius magnitudinem formidā⁹
Ideo ſalomon vtrūq3 genu in terrā
fixit· iij· Re viij ⁊ deum adorauit· pſal
xlv· Mihi curuabitur omne genu di
cit domin⁹ Item totum corpus i ter
ram proſternendo Ante illum miſe
ricordiā inuocam⁹ Exēplū i iudith
eiuſdē ix· Que induē ſe cilicio poſuit
cinerem ſup caput eius ⁊ pſternens
ſe coram domino clamauit ad deum
eius miſericordiam petendo vt popu
lum liberaret ab exercitu holofernis
Et hoc racōnabilit'· q2 animā ⁊ corp⁹
et omnia bona corporalia habemus
a deo Ergo cū hijs debemus deo ſer
uire Secundo hec adoracio ſitu ē det'
minanda quia nos debem⁹ deum ad
orare verſus orientem que fuit lex pi

tagoē Sarracenī v'ſ⁹ meridiē q̄ fu
it lex hmetis triſmegeſti ⁊ cōſonat
legi machometi· Quedā ad occidē
tē vt lex moyſi ⁊ iudeo⁊ vt3· exodi
xxvi· Quia planete voluūt' ab occidē
te in oriēs ſecūd lumē viuificū· ſ3 lex
xpiana p̄cepit adorari ad oriētē· Et
racio h⁹ ē mlt'iplex· q2 ſol i oriēte ori
t' ſic xp̄us ē ſol iuſticie cui⁹ nomē ori
ēs vocat' Secūda· dn̄s crucifix⁹ ad ori
ētē reſpiciebat vt damaſ⁹ dicit· li·
iiij ca· iiij hoc ſignificat ſacerdos qui
orat i miſſa v'ſ⁹ oriētē Sz racionale
diuino⁊ pte· v· i plogo dic· qd re
ſpiciebat ad occidētē· Ideo nos ora
m⁹ ad orientem tanq̄ ad deū reſpiciē
tes Tercia racio quia deus plantaue
rat padiſū ad oriētē Adā autē a pa
diſo exclus⁹ habitauit i occidēte· ad
quā patriā aſpiciam⁹· ad ipā3 aſpici
ētes deū adore⁹ Quīta dn̄s aſſūpt⁹
in celū ad oriētem ferebat' Ita apl'i
ipm̄ adorauerūt· ps̄ Qui aſcēdit ſup
celū celi ad orientē· Quita xp̄c ventu
rus ab oriēte veniet Vn̄ ipe dicit ma
thei· xxiiij Sic fulgur exit ab oriēte
⁊ appar& in occidente Ita erit aduēt⁹
filij hois Secūda in tēplo dn̄i ſpecōſa
por dn̄i ad oriētē ſita fuit Sz iſta n̄
habe⁹ ex p̄cepto ſ3 ex cōſuetudīe robo
rata vt3· xi· d· c· eccīa⁊ Vbi dicit' q
ſcriptura lrā⁊ v'ſ⁹ oriētē orare nos
docuit Tercio h adoracō i ſacro loco ē
frequētāda ps̄ Introibo domū tuam
adorabo ad tēplū ſcm̄ tuū ꝗuis vbi
q3 loco⁊ poſſum⁹ adorarē deum Vn̄·
Iux· illō Io· iiij· Venit hora quando
neq3 in monte hoc· neq3 ieroſolimis
adorabūt patrem· ſ3 veri adoratores

adorabūt prēm in ſpū ⁊ veritate· q2
deus vbiqȝ eſt: ergo vbiqȝ p̄t adora
ri· p̄s Si aſcendero in celum tu illic
es ſi deſcendero ⁊c̄ Vn̄ ꝓpħa Celū ⁊
terrā ego impleo· p̄t ergo de9 adora
ri in cāpo· in domo in cubiculo· Ma-
thei vi· Tu autem cū orabis intͣ in
cubiculū ⁊ clauſo hoſtio adora prēȝ
tuū· Fit tn̄ illa adoratio ɔueniēt or
in eccleſia ɔſecrata ꝓpter ſeptē Pri
mo ꝓpter pn̄ciaȝ angeloꝝ Aſſiſtunt
enī angeli adorantibꝫ vt orōes dn̄o
offerant· ſm̄ illud In ɔſpcū āgeloꝝ
pſallā tibi ⁊c̄ Vnc āgel9 ād tobiā·
Ego obtuli orōem tuā dn̄o Scd̄o
ꝓpter pn̄tiā ſcāꝝ reliquiaꝝ Vel ꝓpt
ymagines ſcōꝝ· que incitant ad de-
uotionē Tertio ꝓpter multoꝝ deuo
toꝝ concurſū ex quoꝝ vnione fit orō
exaudibilior Juxta illud mat· xviij
Si duo ex vobis ɔſenſerit ſup ter
ram de omni re quacūqȝ pecierit fiat
illis a prē meo Et ſi h̄ dicit̄ de tribꝫ
vl̄ duobꝫ quid tūc vbi multi ſūt cō
gregati· Quarto ꝓpter abſenciam
dyaboloꝝ· i· pet· v· Et aduerſari9 vr̄
dyabol9 tāq̄ leo rugiēs ⁊c̄ Nā ſicut
leo timet ſtrepitū rotaꝝ· i· ignē accen
ſū: gallū albū ⁊ catulū cc rā ſe v̄bera
ri Sic dyabol9 timet ſtrepitū rota
rū· i· cantus ſcōꝝ Jgnē accenſū· i· de
uotoꝝ orōes Vnde dyabol9 dixit be
ato bartholomeo· orōes tue incēdūt
me Galluȝ albū· i· reliq̄as ſcōrū Ca
tulū verberatū· i· xp̄m verberatum vl̄
flagellatū Hec oīa ſūt in eccleſia q̄
dyabolus fugit· igitur ibi nō p̄t eſſe
Et ꝑ ɔn̄s nō p̄t nos in orōe tēptare
Jn eccleſia igit̄ debem9 poci9 deum
adorare: p̄s In eccleſijs bn̄dicite do
minū de fontibꝫ iſrl̄ Q̄nto q2 eccle
ſia ɔſecrata in honore alicui9 ſancti
ſ'ui ergo eſt credere q̄ pronus eccle
ſie ſpecialē curā habeat venientibus
ad locum domini ſui ſicut inuenitur
de ſancto iacobo ⁊ multis alijs ſpeci
aliter iuuantes ſua loca viſitantes
Quia orantibus non modicum ne
ceſſarium eſt adiutorium ſanctoruȝ
qui ſunt potentes apud deū Job· v·
Ad aliq̄ȝ ſanctorum cōuertere Sex
to ſunt ibi reliquie ſanctorum· quia
nullum altare dedicat̄ ſine reliquijs
ſanctorum Ergo quando oras ante
altare inuoca illos ſanctos ſpecialit̄
quorum reliquie in altari continent̄
Nulli dubium eſt quin cooperentur
ad efficaciam noſtre orationis cum
fuerint venerate Septimo ibi eſt
corpus criſti continue ratione cuius
quelibet eccleſia excellit templum ſa
lomonis In quo nūq̄ tantum bonū
fuit In preſencia autem criſti ſi q̄s
bona fide orat· cicius exauditur q̄ in
alio loco· ſi latro fuit exauditus ꝓpt̄
preſenciam criſti in cruce· quāto ma
gis propter preſenciam ſacramenti
eukariſtie

De adoratiōne latrie

Tertio debemus adorare lat̄e
corpus criſti in altari· p̄s·
Adorabunt eum omnes re
ges terre· omnes gentes ſeruient ei
Vnde vrban9 q̄rt9· ⁊ ponitur in cle
ment̄· de reliquijs ſcōꝝ· c· ſi dominū
O excellentiſſimum ſacramentum O

adorandum venerãdum colendũq̃·
necnon ꝛ glorificandum ꝛ precipuis
magnificandum laudibus· Debet ei
adorari latrie· Unde ꝑcipitur de cele·
miſ·c·ſane ꝙ q̃libet ſacerdos freq̃n
ter doceat plebem ſuã·vt cum in miſ
ſarum celebracõe eleuat hoſtia ſalua
toris ſe reuerenter inclinent · Idem
faciant cum eam portãt ad infirmũ
Hec ibi· Sed q̃liter hec adoracõ de
bet fieri· Rñdet ꝙ ſic·ſcʒ ꝑmo genua
flectendo· Unde Apl's Flecto genua
mea ad deum patrem· Idem ad phi
lippen ·ij· In noĩe ihesu omne genu
flectatur celeſtium t'reſtriũ ꝛ infer=
norum· Sʒ ꝯtra hᵒ faciũt q̃dã inſulſi
ꝛ indeuoti·qui ſtãt erecti cum capi
te cooperti capucijs ꝛ peplis·ꝑmmo
aliq̃ auertunt dorſum ad altaꝛ̃ Ideo
querit magiſter hinricus de haſſia
ſup gẽn· Quare ꝑui ſtat? hoĩes reue
rentius ſe habẽt ad deum puta ora
re flexis genibus proſtratis corpori
bus q̃ꝫ alij diuites·qui ſtant erectis
ceruicibus· Rñdit ꝙ huiũs cauſa eſt
multiplex · Pria·eſt ſuꝑbia· qꝛ ꝓſ
ꝑitas ꝛ felicitas tẽporaliũ ceruicem
erigit ſuꝑbire faciens humiliare ne
gligens· Item aug?· Difficile eſt ꝙ
non ſit ſuꝑbus qui diues eſt· Tolle
ſuꝑbiam ꝛ diuicie nõ nocebunt Se
cunda cauſa· ne genibus terram tan
gentes ·veſtimẽta precioſa maculẽt
quibus induuntur· Et ſic ꝓponũt di
lectionem veſtimentorum ne maculẽ
tur honori creatoris ſui·qui nõ pep
cit vnigenito filio ſuo· ſed pro nob
omnibus tradidit illum· Tercia cau
ſa eſt·ne nimis fatigent corpora deli

cãtã·que gerunt ·ꝛ delicate nutrierũt
ab infancia· Non ſunt aſſueti ſe exer
cere in laboribus duris · ſʒ pauperes
aſſueti ſunt laboribus duris · Ideo
minus curant ſe humiliare flectendo
genua ſuã quandoqꝫ per totam miſ
ſam qd̉ diuites abhorrent vix in ele
uatione corporis xp̃i· Quarta cauſa
eſt· qꝛ genua flectere nõn poſſunt im
pediti roſtris calciorum ꝛ ligaturis
caligarum Quinta eſt· qꝛ nõ credũt
ſe multum ĩdigere deo ex quo ſic ha
bundant in temporalibus Sed pau
ꝑtas ad deũ currere facit · Iẽrrie
·xxvi· Domine in anguſtia querunt
te· Secundo debent ſe eleuare vt
videant corpus xpriſti De quibu s ĩ
clemẽ·de hereticis·c· Ad noſtrum·
Ubi dicitur de illis ꝙ in eleuacõe cor
poris xpriſti non debẽt aſſurgere nec
eidem reuerentiam exhibere aſſeren
tes ꝙ eſſet imperfectionis eiſdem
ſi a puritate ꝛ altitudine ſue contẽ
placiois tm̃ circa ſacramentũ euka
riſtie ꝙ̉ circa paſſionẽ hũanitatis xp̃i
aliqua cogitarent Nõnulla eciã alia
ſub ſimulata q̃dam ſcitatis ſpecie di
cunt·faciunt ꝛ ꝯmittũt q̃ oculos di
ne maieſtatis offendunt· ꝛ graue in
ſe ꝯtinẽt piculũ aĩaꝝ Nos g̃ ſacro ap
probante ꝯcilio ſectam ipam cũ pre
miſſis erroribꝫ dãpnamus ꝛ repro
bam? oĩno ꝛc̃· Hec ille· Arguebãt
enim ſic· Nemo debet ceſſare a maio
ri bono vt vacet minori · Sed ma
gis bonum eſt contemplari diuinita
tem q̃ꝫ humanitatem·ergo ꝛc̃ · Reſ
ꝑodit paul? de lazaro ꝙ preſuppone
bãt ſiim qꝛ hũanitas xp̃e vnita deitate

oꝛ̃tz de ſūma trinitate ⁊ fi·c·i· Ideo
titīnabula añ eleuacōnem ⁊ in eleua
tione pulſantur vt quilibet ſe reuerē
ter eleuet ⁊ genua curuet ad corpus
cristi adorandū Dicit rationale diuio
rū libro q̄rto ꝙ in veteri teſtamēto
tube clangebant tp̄e ſacrificij ut ho
mines ſe deuote prepararēt ad hoc·
ſic ſimiliter in eleuacōe corpis criſti
pulſantur ſquille vt ſe preparent ad
corpus criſti adorandum Ter-
tio debet oculis intueri reuerent·vñ
p̄s· Ad te leuaui oculo qui habitas
in celis Sed diceres ſi i peccatis
mortalibus poſſum corpus criſti cor
poralibus oculis intueri Reſpondit
thomas in iiij·diſtinctione ix·ꝙ ea
q̄ue in ſacramento geruntur exteriꝰ
debent reſpondere hijs que interius
geruntur Unde ſcd̄m ꝙ homo ad
criſtum accedit interius mente Ita
ad eius ſacramentū debet accedere
Quidem aūt non accedunt neqȝ fide
neqȝ caritate tales arcendi ſūt ab in
ſpectatione ſacramenti·⁊ a ſūpſione
Quidem aūt accedūt fide ſine carita
te tales poſſūt videre nō ſumere· qꝛ
p caritatem quis criſto incorporatur
ergo non peccat exiſtens in peccato
mortali videndo corpꝰ xp̄i·niſi quis
hoc vellet dimittere propter humili
tatem ſe reputando indignum vide-
re ſicut publicanus·q̄ non audebat
oculos in celum eleuare ſed percucie
bat pectus ſuū·luc̄ xij· Tercij ac
cedunt fide ⁊ caritate tales ſumē poſ
ſunt Quarto debent manus ſuaꝝ e
leuare atqȝ plicare·p̄s Eleuatio ma
nuū meaꝝ ſacrificiū veſpertinum

Quinto debet ōrare deuote·luc̄ xviij
Oportz ſemp orare·i·pro loco ⁊ tp̄e
vnde dicit gloſa extra de cele·miſ·ſaē
ſup verbo inclinent ꝙ in eleuatione
corporis criſti poſſumꝰ dicere iſta ver
ba Salue lux mundi·v̄bum pris·
Hoſtia vera· viua caro· deitas inte-
gra·verus homo·Hec gloſa Aliqui
dicunt tu rex glorie tu patrꝭ ſempi
ternus es filius Tu ad liberandū ⁊c̄
Sed alij illitterati debent dicere pr̄
noſter qui es in celis Prima ꝯclu
ſio ſi filius dei dimitteret humanaȝ
naturam aſſumptā·ſicut nūq̄ faciet·
tunc iſta natura humana nūq̄ eſſet
adoranda latrie nec inuocāda vt pec
cata dimitteret aut vitam eternam
daret:patet quia tūc eēt pura crea-
tura·que nō eſt latrie adoranda qꝛ
hunc honorem ſibi deus reſeruauit
yſay xlij·Honorem meū alteri non
dabo Scd̄a concluſio ſi inuenire
tur ſup terraȝ ſanguis qui effluxerat
de latere criſti Vel aliquid de circum
ciſione eius·nō ſub ſpeciebꝰ panis
et vini·non eēt adorandus ſicut ſan
guis in ſacramento ſub ſpeciebꝰ pa
nis ⁊ vini Patet hoc quia non eſt
diuinitati coniunctꝰ· ſicut ille ergo
nec eſt adorādus vt ille ſicut nec ſan
guis criſti in triduo mortis ſue
Tertia concluſio ſi inueniretur alicu
bi cruor ⁊ color ſanguineus adeo cre
atus vel de alia re in ſpeciē trāſbñā-
natus neqȝ ſub ſpeciebus ſacramen
talibus non eſt adorandus vel hono
randus niſi hoc prius auctoritate ro
mani pontificis fuerit approbatum·
patet de reliq̄ijs ⁊ venerā·ſanctoꝝ c·

pontificis fuerit approbatū Patet de
reliquijs ⁊ venera·ſanctorū·c·cum ex
eo·vbi innocenci⁹ tercius mandat
q antique reliquie ſāctoꝝ ex capſā
nullatenus extendantur ⁊ nouit in
uente non pſumant venerari abſqz
approbacōe romani pōtificis Vbi pre
latis phibetur ne pmittant xpi fide
les eoꝝ ecclesias cauſa deuocōis vi
ſitantes varijs figmentis ac falſis
documentis decipi ſicut in pleriſqz lo
cis occaſione queſtus fieri cōſueuit
Et rō h⁹ eſt qꝛ nec in ſe habet ali
quam ſanctitatem cum ſit res irracō
nabilis Nec eſt diuinitati coniūctus
ſicut ſanguis ſub ſpeciebꝫ panis et
vini aut alicui ſancte rei vnit⁹ niſi
q a deo de nouo eſt creatus vel trāſ
ſubſtāciatus de aliqua ſubſtācia ex
qua maiorem non accepit ſāctitatē
q̄ ſtatua ſalis in quam vxoꝛ loth
fuit trāſſubſtāciata Geneſ xix Et ſāg
uis in egipto trāſſubſtāciatus ex a=
qua Exodi vij· Vel aliquis lapis a
deo nouiter creatus Sed diceres
ibi fiūt miracula quādo imploratur
ſacer ſanguis ſic q dicūt infirmi cu
rati mortui ſuſcitati captiui redemp
ti ⁊ ſic de alijs Rūt aug⁹ xviij·libro
de ci·di ⁊ allegatur ī canone·i·q·i·te
neamus Qui facit miracula nihil eſt
ſcilicet quo ad vitam eternā qꝛ ma
li miracula facere poſſunt deo permit
tente Vnde demones exiſtētes i ydol
multa fecerunt miracula quando eos
infirmi implorant·⁊ magi pharao
nis ſcilicet Jamnes ⁊ mambres ver
terūt virgas ī dracones ⁊ aquam in
ſanguinem·exodi·vij·Et ſymō ma

gus et antixpus cum ſuis ſatelliti
bus·Non tamen pter hoc ē eis ali
quis cultus exhibend⁹ latrie aut du
lie cum nullam in ſe ſanctitatem ha
beant·ſed pocius pfidiam vt patet
de reliquijs ⁊ venera·ſanctorum ca
pitu· Audiuimus·Dicitur igitur de
quodam ebrioſo occiſo in ebrietate
quem populus p ſcō venerabat·qd
papa omnino inhibuit eciam ſi ibi
fierent miracula Sicut ſpecies panis
⁊ vini in corpore nullam ſāctitatem
habent·ſed ſunt ſigna ſanctitatis ſci
licet quod ſub illis ſpeciebus ſit coꝛ
pus xpi Sic nec in colore ſanguineo
Nec talis coloꝛ ſanguineus eſt ſignū
qd ſub illo ſit verum coꝛpus xpi ex
quo forte poſſet dici ſanctus· Alio
quin iſte coloꝛ eſſet in omni ſacramē
to eukariſtie· Deberent ēgo omnes
principes xpiani ⁊ prelati ad hoc la
borare ſi alicubi talis coloꝛ ſanguine
us adoraretur et imploraretur tam
quam deus· quod de medio tollere
tur ſicut fecit rex ezechias qui confre
git ſerpentem eneum Cui populus
iudaycus honores ſoli deo debitos
exhibebat iiij·Reg·xviij·ca·Quē tn̄
deus precepit erigi Idem obligan
tur epiſcopi in eorum dyoceſibus
Et hoc eſt qd dominus predixit Deu
tronomij·xiij· Si ſurrexerit in me
dio tui pheta ⁊ cetera Nota ibidem
Et Deutronomij vi· Dominum de
um tuū adorab·⁊ illi ſoli ſuies·nec
propter ſcandalum phariſeorum
aut puſillorum huius veritas dimit
tenda·Mathei xv· Dimittite eos
quia ipſi ceci ſunt ⁊ duces cecorum·

Vbi bēdā ⁊ ē regula iuris Vtilius ſcandalum naſci permittit̄ q̄ veri‑ tas deſerat̄ maxime a ſpeculatore Ezechielis xxxiij. Si ſpeculator vi‑ derit gladiū veniente ⁊ nō ſonuerit bucina ⁊ ppl's ſe nō cuſtodierit ve neritqȝ gladius ⁊ tulerit de hijs ani mam Ille quidē de iniq̄tate ſua cap‑ tus eſt ſanguinem aūt eius de manū ſpeculatoris requiram Sed poſito q̄ ſacerdos p negligenciā aut igno‑ranciam vł impotenciā nō ꝯſecraret ſic allegat̄ Extr̄ de p̄ſbitero nō bap. c veniēs. De quodā qui nō fuit bap tizatus ⁊ tñ celebrauit ⁊ p ꝯñs non ꝯſecrauit qꝛ baptiſm⁹ eſt ianua om niū ſacramētoꝝ Item ſi q̄s adoraſſet iacobū minorē credēs eū fuiſſe xp̄m qꝛ fuit ſibi ſimilis Vtrū tales ado‑ rantes peccent vł nō Reſpō. magiſt̄ Johēs cleincok q̄ in iſto caū nō ado raſſent iacobū nec hoſtiā nō ꝯſecratā ſed criſtū quē credebant eē iſtū. nec iſti errant circa obiectū fidei. ſed cͣ exteriora Item ſi dyabol⁹ trāſfigu raret ſe in ſpeciem criſti. ⁊ alicui ſim plici adhereret: ⁊ talis eum adoraret Rñt decre^m. xxix. q i. c p̄mo q̄ tal' er‑ ror nō eſt piculoſus Item eadē ado racōe debȝ adorari ſcȝ latrie ſanguis criſti in calice ⁊ nō calix. ſi quidam adorant calicē tanq̄ ſepulchrū. qđ fieri non debet ꝓpter ydolatriā ẜ tali adoracōe non dȝ adorari ſanguis qui miraculoſe apparet in hoſtia ꝯſecra ta aliqñ Quia eſt pura creatura et non ſanguis xp̄i. qꝛ miraculoſe ꝓcre atur ꝓpter pfidiaȝ quorūdam hoim euacuandā Sexto ē muneribꝫ ad‑

implēda exemplo triū regū dicētiū. venim⁹ cū muneribꝫ adorarē eū Math ſcđo Nam in antiq̄ lege offerebant deo ꝓpter q̄tuor Primo vt recognoſ ceret offerēs q̄ oia q̄ habebat a deo habebat tā ꝑ a p̄mo principio. ſiliter et ea ordinabat in deū tāq̄ in vltimū finem in honorē dei ſua offerēdo Vñ dauid dicebat .i. paralippo. xxix. tua ſunt omnia q̄ de manū tua accepim⁹ dedim⁹ tibi Vnde in oblacōe ſacrifi cioꝝ rēē facta ꝓteſtabat̄ homo q̄ de us eēt p̄mū principiū creacōis rerū. et vltim⁹ finis ad quē ōnia ſunt re ferenda Scđo ne dijs ſacrificarēt Ideo exodi xxi. dr̄ Sacrificās dijs eradicabit̄. ſed deo ſoli Nam ydola tre dijs ſuis ſolebant ſacrificare de bonis ſuis. ymmo āqñ pueros ſuos interficiebant in honore deoꝝ ſuorū vtȝ leuit̄ xviij. Qui dederit ydolo mo loch de ſemine ſuo moriet̄ Nota ibi dem nicolaū de lira. ſolebāt eciā in eo rū pñcia choriſare bibere ⁊ ꝯmedere vtȝ exodi xxij. i. cor. x. Scriptū ē. ſe dit ppl's mādūcare ⁊ bibē ⁊ ſurrexe rūt ludere Tertio vt interiorem de uotionē ſignis exteioribꝫ repñtarēt Offerens ergo denarium ad miſſam Hoc habȝ p̄mo fieri in ſignū interi oris deuocōis qꝛ offerens ad miſſaȝ ſignum eſt q̄ habet deuotionem ad miſſam Ideo dicit ꝓpħa Si voluiſ ſes ſacrificiū dediſſeȝ vtiqȝ holocauſ tis nō delectaberis. ſequit̄ Sacrifici um deo ſpirit⁹ ꝯtribu at⁹ cor ꝯtritū et humi. de⁹ nō deſpi. Scđo fit ꝓpt̄ ſacramenti veneracionē Nam debe mus venerari ⁊ adorare deū cū oibus

honis nr̄is Tertio in signū miniſtri
ſuſtentacōis Quia qui altari ſeruit
de altari viuit Quarto in signū miſ
ſe pticipacōis·qꝫ q̄uis ōnes exiſten
tes in caritate ſiūt pticipes miſſe·ſi=
unt tamē ſingulariter pticipes miſſe
qui audiūt miſſam·ergo dicit ſingu
lariter qn̄ vult offerre hoſtiā ꝓ om
nibus circūſtantibus Et magis ſiūt
participes qui offerūt ad miſſam qꝫ
dicit·vl̄ qui tibi offerūt Quarto of
ferebant·vt noſtrū offertoriū signi
ficarent·vt patet in abel ⁊ cayn qui
abel obtulit agnū qđ significabat
offertorium

De adoratione ſcōꝝ in celo

Quarto adorantur ſci in celo
non latrie·ſed dulie Et eſt
dulia ſeruitꝰ qui debetꝛ ali
cui nō ꝓpter ſe·ſed ꝓpter aliū·ſic a=
doramus ſcōs nō ꝓpter ipōs·ſꝫ ꝓpt
deum·qꝫ deus in ipſis veneratꝛ Sꝫ
yperdulia debetꝛ creaturis excellētiſ
ſimis vt beate virgini inquantū eſt
mater dei Notandū qꝙ ſcōs honora
mus ꝓpter ſeptē Primo ꝓpter ho
norem diuine maieſtatis·cū ſcis hono
rem impendimus deū in ſcis honora
mꝰ·⁊ ipm mirabilē in eis p̄dicamꝰ
qꝫ qui ſanctis honorē tribuit·illū ſpe
cialiter honorat q̄ eos ſanctificat·iō
dicit pš Laudate dn̄m in ſcis eius
Scđo· ꝓpter auxiliū nr̄e infirmita
tis·qꝫ p nos ſalutē habere non poſſu
mus·ideo ſcōꝝ interceſſionibꝰ indi
gemꝰ·ideo dicitꝛ Job·iiij·Ad aliq̄ꝫ
ſcōꝝ ꝯuertere ⁊ voca ſi ē qui rn̄deat
tibi Ideo clamat eccleſia Scē petre
Ora p̄ro nobis· Non eīm adoramus
ſcōs tanq̄ principales largitorēs·ſꝫ int
ceſſorēs·iō nō dicimꝰ ſcē petre da nob ſꝫ
vl̄ illō·ſꝫ ora ꝓ nob·ideo dr̄ de cele·
miſ·c·cū marthe·qꝙ ſci nr̄is oroibꝰ n̄
indigēt cū oia eis ad vota ſuccedūt·
ſꝫ nos oroibꝰ eoꝝ idigemꝰ Legitꝛ i li
bro de ſpū guidonis q̄ adiuātꝰ dice
bat fribꝰ religioſiſ Ite ⁊ emendate
vos·n̄ eēnt oroes ſcōꝝ q̄ in celo ſunt
totꝰ mūdus piret Itē ſi in vita pn̄ti
orauerūt ꝓ pc̄toribꝰ qn̄to mag nūc
in vita btā Cuiꝰ exēplū patuit i moy
ſe q̄ orauit ꝓ pplo qn̄ fecerūt vitulū
vtꝫ exodi xxxij· Dixit ei dn̄s Dimit
te me vt iraſcatꝛ furor meꝰ ꝯtꝛ eoſ vt
deleā eos Orauit moyſes· Dimitte
pplo hāc noxā ā dele me de libro in
q̄ me ſcp̄ſiſti Itē iacob vltio:helias
erat hō ſimil nob:orauit vt nō pluet
ſup t̄rā ⁊ nō pluit ānis t̄bus ⁊ mēſi
bus ſex·⁊ rurſū orauit Et celū dedit
pluuiā:⁊ t̄ra dedit frcm̄ ſuū·ergo nc̄
eciā poſſūt orāe ꝓ nob·p̄mo niſi ora
rēt totꝰ mūdꝰ periēt ꝓpt pc̄tā q̄ nc̄ ſi
ūt·ozee q̄rto Nō ē veritas·nō ē mia·
nō ē ſcia dei in terra:ſꝫ maledictū fur
tū homicidiū adulteriū ⁊ rapina·ſan
guis ſāguinē tetigit ⁊c Tertio vene
rantꝛ ꝓpt exēplū nr̄e ſecuritatis Si
ei hoieſ mōales ſimiles nob potuert
ita p ſua merita ſblīari ꝯſtat qꝙ nos
ſimilitꝛ poterīꝰ: cū manꝰ dn̄i abbre
uiata nō ſit:iō dicit bern·in ſmōe de
vigilia ſci petꝛ dn̄s: qꝙ i vigilijs ⁊ feſ
tiuitatibꝰ ſcōꝝ tria ꝯſiderarē debemꝰ
ſcꝫ bti auxiliū·qꝫ ſi potēs erat in t̄ra
potētior erit in celis an̄ faciē dei:ſi dū
adhuc viuēt miſertus ē pc̄toribꝰ et

orauit pro eis · multo amplius mō orabit · quia beata pria eius caritatē non minuit ſed augmentat · Se cundo ꝓpter eius exemplum · vt qua lia veſtigia dēliquit pai ratiōe nos ambulemus Tertio ꝓpter noſtrā confuſionem ⁊ obprobrium · Quia homo ille ſimilis nobis fuit paſſibi lis ex eodem luto formatus · ex quo ⁊ nos · quid ergo quod nō ſolū diffi cile ē · ſꝫ impoſſibile credim⁹ · vt facia mus opera que fecit ⁊ ſequamur veſ tigia eius Sic ergo in feſtiuitatib⁹ ſanctorum gaudere debemus ⁊ ꝯfun di · quia eos imitari nō poſſumus et gaudere · Quia pronū ꝑmiſimus · Hec Bern · Quartuꝫ ꝓpter debi tum mutue viciſſitudinis Sancti e nim in celo de nobis feſtuꝫ faciūt · q̄a dicit Luce decio q̄nto · Gaudiū ē an gelis dei ſuper vno peccatore penitē tiā agēte · Sic etiā aie beatoꝝ gau dēt de noſtra ꝯuerſatione Igit nos dem⁹ ħ in terris pagē feſta de ipis

Quito ꝓpt exēplū nře ymitacōis q̄ nob̄ dedēt viā ad v̄tutes · Vnde Gre · in ꝓlogo moraliū · Ad oſtēden dā inocenciā venit abel · Ad docenduꝫ mūdiciā venit enoch · Ad inſinuādam lōganimitatē ſpei ⁊ operis venit noe Ad manifeſtandū obediēciā venit Abrahā · Ad demōſtrādū vite cōiu galis caſtimoniā venit yſaac · Ad in ſinuādū laboris tolerāciā venit iacob Ad repſētādā māſuetudieꝫ venit mo yſes Ad oſtēdēdū paciēciaꝫ iter fla gella venit iob ⁊c̄ · Sexto ꝓpt eoꝝ dignitatē quia ſunt amici dei Vnde Iohā · Iā n̄ dicā vos ſuos ſed ami

cos · q̄ ſunt filij dei Iohā · p̄mo · De dit eis poteſtatē filios dī fieri Sūt etiā coheredes dei Apl⁹ Si filij ⁊ he redes . Septimo quia corpora e orum fuerunt tēpla ſpiritus ſancti ⁊ ſunt alabaſtra ſpiritualis vngenti · Si eni ex rupe ⁊ firma petra aqua i heremo emanauit ⁊ ex maxilla azini ſampſoni ſiciēti potum prebuit · nō eſt mirum ſi de oſſibus ſanctorū flu it liquor Item eorum corpora fuerūt organa ſpiritus ſancti · Vnde aug⁹ de ciuitate dei · c · Non ſunt contēp nenda ſed plurimū veneranda ſanc torum corpora · quibus duꝫ ad huc viuerent · ſpiritus ſanctus quaſi qui buſdam organis ad omne op⁹ bo num vſus eſt · Vnde Aplus An ex perimētū queritis eius qui i me loq̄ tur xpriſt⁹ ⁊ De ſancto ſtephano di citur Nō poterāt reſiſtere ſapientie ⁊ ſpiritui qui loquebatur · Vn̄ Am broſius · in examerone Hoc eſt pre cioſiſſimuꝫ q̄ homo diuine vocis ſit organum · Dubitatur an aliquis poſſet legere miſſam de aliquo ſanc to non canonizato p̄ eccleſiam quā tūcunq̄ꝫ notorium ſit eum claruiſſe miraculis · Et vtrum ymago ſancti ēc⁹ ante canonizationem poſſet pub lice depingi Reſpondet magiſter henricus de vrimaria ſuper illud ca pitu · cum marthe · de celebrati · miſ ſaꝝ dicens · Quod idem iudicium vi detur de talibus q̄d de ſcripturis a pocrifis · De quibus ſcripturis apo crifis dicit Hugo decima q̄nta diſti ctione ca · Sca romana · q̄ ſcriptu ra apocrifa que ideo ſic nominatur ·

Quia autor eius ignoratur legi pt in occulto nō aūt in manifesto Ita forte videtur dicendum de iſto ſanc to ꝙ aliquis ipſum poſſet honora re in priuato· quia cum ſacerdos in miſſa gerit perſonam tocius eccle ſie Ideo non debet tali ſancto non canonizato miſſam legere quātūqꝫ conſtat ipſum miraculis claruiſſe depictura tamen ſecus videre ſenci endum Quia non videtur hoc ſta tuto aliquo ꝓhibitum preſertim cum in altari bruta animalia quan doqꝫ figuratiue depinguntur que deuotionem ſimplicium poterunt augmentare Sed contra dictum hug· videtur eſſe ꝙ eciam apocrifa aperte leguntur in miſſa ſic plures epiſtole legunt̄ de libro ſapiencie q̄ tamen ſcd̄m iheronimum inter apo crifa computantur Ad qd̄ reſpon dit ibidem hug̃ ꝙ hoc fit ex inſtitu tione eccleſie que ſic officium ordi nauit ꝙ bene facere potuit· cum eci am per ſeipſam dictare talia potuit ſicut dictauit collectas prefationes et huiuſmodi Queritur· vtrum ſuſpēdere reliquias ſanctorum ad collum ſit peccatum ſicut cōmunit̄ nobiles nunc faciunt Reſpondit ſanctus thomas ſcd̄a ſcd̄e queſtiōe lxxxvi· ar· iiij· ſi portantur ex fidu cia ſanctorum dei quorum ſunt reli quie non erit illicitum vt meritis il lius ſancti preſeruetur a peccatis· vt recitat frater Jordan⁹ in vitaſ patrum· de quodam canonico hal uerſtadeñ qui habuit quaſd̄ reliq̄ as alicuius ſancti· qui volens face re actum luxurie cum quadam mu liere recordatus quia reliquias a pud ſe habebat· volens prius reli quias propter reuerenciam depone re Interim fortiter ante ianuam quidaꝫ pulſauit quem compulſus fuit intromittere· ꝛ ſic ab illo actu malo fuit impeditus ex merito illi us ſancti cuius fuerūt reliquie· quē poſtea in maiori habuit veneratio ne Secūdo· ex meritiſ illius ſanc ti preſeruatur a periculo corporis Cuius exemplum recitat magiſter in libro apum· ꝙ in partibus hol landie reliquie ſancte katherine virginis in hoſpitali quodam cele bre continentur· has nunccij ad di uerſas eccleſias deferebant Et accī dit vna dierum ꝙ in via poſiti flux um maris inſolitum obuiam ſibi venire viderent· turbati ſunt vſqꝫ ad mortem Tunc vnus confiden cia plenus fecit circulum cum capſa vbi intra erant reliquie in arenam et flexis genibus in oratione intra circulum adiutorium beate kathe rine inuocabat Mira res· veniens fluxus circulum circuit ꝛ eleuauit ſe mare ꝛ ſpumans intumuit ita vt patulo deſuper aſcenderet· ad cubi tos quatuor In circulo autēꝫ facto nec vna aque gutta defluxit Viri autem qui intra fuerūt nouem erāt quorum vnum vidimus Tertio poteſt hoc fieri vt ab iniuriis defē dantur Si autem portant̄ ꝛ prop ter vanam gloriam aut ſuperbiaꝫ aut propter aliꝙ̄ aliam ſuperſticio nem· eſt omnino illicitū Sꝫ quid

de illis qui vendunt rliquias sancto
rum i. Respondetur q̇ꝺ peccāt morta
lit. vtꝫ extra de re. ⁊ ve. scōꝝ capitu
lo Cum ex eo. vbi dꝛ. Cum ex eo ꝙ
scōꝝ reliquias exponunt venales et
eas passim ostendunt. xp̄iane r̄ligi
oni detractuꝫ fit sepius ⁊ ne in poste
rum detrahatur presenti decreto sta
tuimus. vt antique reliquie omnio
extra capsam nullatenus ostendāt.
nec exponantur venales: Inuentas
autem de nouo. nemo publice venēa
ri presumat. nisi prius auctoritate ro
mani pontificis fuerint approbate.
Prelati vero non permittant eos q̄
ad eorū ecclesias causa veneratiōis
accedūt. varijs figmentis aut falsis
documentis decipi sicut in pluribus
locis occasione q̄stus fieri consueuit
Vbi dicit glosa. Causa huius prohi
bicōis est multiplex. Primo ꝓpt de
ceptionem. qꝛ aliq̄n ostendunt reliq̄e
f'le pro veris occasiōe questus. ꝯmo
vere reliquie n̄ debent ostēdi ꝓpt que
stum sicut ꝯnuenit nūc fit. ꝯmo qui
spūalia vendit l' eis ānexa. capitale
crimen aꝫ simonia ꝯmittit. i. q. i. q̄
studet. Contra quos Bernardus in
apologetico suo dicit. Hoc totum fa
cit auaricia. quod est ydolorum ser-
uitus. ⁊ non requirimus fructuꝫ sed
datum. Sed queris. quomodo mi-
ro ing̃ modo tali quadaꝫ arte spar
gitur es vt multiplicetur. expenditur
vt augeatur. ⁊ effusio copiam parit
Ipso quippe visu sūptuosaruꝫ ⁊ mi
randarum vanitatum accedunt ho
mines magis ad offerendum ꝙ ad
orandum. Sic opes opibus hauri

untur. sic pecunia pecuniam trahit.
quia nescio quo pacto vbi amplius
copia diuitiarum cernitur ibi offer
tur libentius. Auro tectis r̄liquijs sig
nantur oculi ⁊ aperiuntur loculi. os-
tenditur forma pulcherrima sancti
vel sancte esse alicuius ⁊ ideo credit
sancior quo coloratior. Currunt ad
osculandum inuitantur ad donan-
dum. ⁊ magis mirantur pulchra ꝙ
venerantur sacra. Ponuntur deniqꝫ
in ecclesia gēmate nō corone sed ro
te circūsepte lāpadibꝫ non minus ful
gētes īcertis lāpadibus. Hec Ber
nardus. Secundo non debent osten
di extra capsam propter vilipensio-
nem. Tertio non debent ostendi ex
tra capsam ad vendendum vel emen
dum. quia esset symonia. sicut mlti
neq̃ infideles vendunt quasdā partes ligni. de ebeno. quod est lignum
incōbustibile sub specie ligni crucis
Ebenus est arbor que secta durescit
in lapidem ⁊ non potest in igne con
sūi. Vnde versus Ebenus est species
ligni quam si dab igni. Nō ignis
lignum cremat est mirabile signuꝫ.
Item reliquie non debent furari q̄te
nus in loco honestiori reponantur.
quia sacrilegium est quotiens aufer
tur sacrum de sacro. vt patet decima
septima questione quarta canone
Quisquis. Sed hoc debet fieri aucto
ritate romani pontificis id est pape.
vt patet de consecratione distinctio
ne prima capitulo Corpora. vbi dici
tur. Corpora sanctoꝛuꝫ de loco ad lo
cum nemo transferre presumat sine
auctoritate principis id est pape.

Tertio queritur de vestibus sanc
torum an sint venerande Respondet
q vestimenta sanctorum dupliciter
poſſunt conſiderari Primo inquan
tum est quoddam lineum pannū.
sic nulla debetur veneratio Scdo
inquantum fuit veſtimentum illi⁹
sancti sic per tactum et induitionem
est ſanctificatū. vt sunt veſtimenta
be ate virginis aquisgrani: et tuni
ca domini sic debet venerari dulie.
nō latrie. corpale i q̄ oñi die corp⁹
cristi conficitur qd est sancti⁹. q̄
tunica cristi. qz tunicam suaz sanc
tificauit in corpore mortali. corpora
le vero. cum corpore immortali et glo
rificato. sic eciam debet venerari veſ
timenta aliorum sanctorum marti
rum virginum et confeſſorum Jdeo
dicit auguſtin⁹. libro primo de ci
uitate dei. capitulo octauo. si prima
veſtis aut anulus aut siquid hu
iusmodi tanto car⁹ est poſterioris
qnto erga parētes est maior effec
tus. nullomodo ſpernenda sunt cor
pora que vtiqz familiarius atqz cō
iunctius q̄ quelibet indumenta geſ
tamus

De adoratione ymaginū ſcōꝝ

Quinto adorantur ymagi
nes ſanctorum et hoc dulie
Jdeo dicit archidyacon⁹
de cō. distinctione tertia. super capi
tulo. venerabiles Qz due sunt ſpeci
es venerationis. ſcilicet latria et du
lia. Ver. Dulia sit ſeruo debetur la
tria cristo Et ſubdit adoramus
cristum diligendo ipſum ſuper om
nia ei reuerenciam exhibendo Sz
adoramus inquit crucem et ymagi
nes reuerenciam eis exhibendo nō
in eis credendo. vel ſuper omnia di
ligendo. vl ſacrificia offerenda. hoc
eſſet ydolatriam exercere. hec ille
Gloſa eciam decreti. vbi ſupra capi
tulo venerabiles. q in latria exigit
caritas dilectionis. et multitudo ſa
crificiorum. et veneracio Jn dulia
vero vnum exigit ſolum qd est ve
neratio. qua poſſum⁹ quamlibet rē
ſacram adorare id est ei reuerenciaz
exhibere. hec gloſa Ex quo patet q
cultus latrie includit dilectionem
dei propter ſe. fidem ſpem et proſtrā
tionez. non ſolum corporum ſed eci
am mentis Dulia vero includit di
lectionem ſeu veneracionem propt
aliud Nam quicqd veneramur du
lia. veneramur propter aliud Jn
veteri teſtamanto ſancti patres a
dorauerunt angelos non propter
ſe. ſed propter deum. cuius fuerunt
nuncij Reges eciam et principes a
doramus dulia per genuflectionem
membrorum Coraz papa ſe reges
et principes proſternunt et eius pe
des oſculantur non propter ſe ſed
propter cristum. cuius ipſe vicari
us est in terris. ſic adoramus yma
gines ſanctorum Circa quod no
tandum q ymago dicitur quaſi y
mitago ſcdm yſidorum et fit prop
ter quatuor Primo. vt ignorate
rei noticiam amplectamur Scdo
vt ad faciēdam ſimilem rem infor
memur Tertio. vt p eā recordem̄

quarto vt cuꝫ cuius eſt ymago ve
neremur. Primo fit ymago vt igno
rate rei noticiam amplectamur Sic
legitur in geſtis alexandri magni.
ꝙ regina candacis inter alios legatos
miſit pictorem periciſſimū. qui diligē
ter conſideraret ⁊ depingeret figurā
⁊ formā alexandri. ⁊ afferret eam ſi
bi Quod factum ē. Poſt paucos di
es cum alexander veniſſet in ſpecie mi
litis. in ciuitatem regine. introduxit
eum in cubiculum ſuū oſtendens ei
ſua magnalia. Dixit alexāder. Iſta
admiratiōe digna eſſent ſi apd̄ gre
cos eēnt. Rn̄dit regina. Veritatē di
xit alexander. Qui vt ſuum nomē au
diuit vehementer expauit Que ait.
Quare mutata ē facies tua qr voca
ui te alexādrū? Et ille. Dn̄a antigo
nus vocor nō alexāder Et illa. Vn̄dā
tibi ꝙ tu es alexander. Et oſtendens ei
ymaginē ſuā dixit Agnoſce hanc y
maginē Ille autem cepit tremere ⁊
palleſcē. Et ait illa. Indos ⁊ medos
ſuperaſti. modo ſine militibus ⁊ ſine
aliquo conflictu cecidiſti in manꝰ re
gine candacis. Cur iraſceris ⁊ per
turbaris? Quid nūc poteſt facere im
perator gloria tua? Et ille Iraſcor qr
non habeo gladium vt occiderem te
⁊ poſtea meipſum. Et illa Ne contri
ſteris. liberabo te de manibꝰ barba
rorum. Secundo fit ymago vt ad
faciendum ſimilem rem informemur
Sic legitur ſeptimo politicorum. ꝙ
geſta virtuoſorum depingi debent.
vt ea iuuenes videant ⁊ ſimilia faci
ant. Vnde narrat quidam expoſitor
Iuuenalis libro primo. ꝙ nobiles ro

mani ſic expoſuerunt actiones ſuas.
ꝙ per ſingulos dies ſummo mane
adibant archas triumphales. In
quibus anteceſſores ſui pingebant
cum armis ⁊ cautelis quibus vicerāt
hoſtes ſuos vt ſic iuuenes illis vi
ſis accenderētur ad virtutes per ima
ginationes geſtorum. Sic etiam pi
guntur geſta ſanctorum. cum libris
⁊ inſtrumentis vt eos imitemur.
Sic nunc in talamis pinguntur ge
ſta fatuorum magis ꝙ ſanctorum.
De quibus hugo in de clauſtro aīe
me Epī domos non impaēs eccleſie
conſtituunt. Pictos delectantur ha
bere talamos veſtiūt ymagines pre
cioſis colorum indumentis. Pauper
ſine veſtibus incedit ⁊ vacuo ventre
clamat ad oſtium. O mira delectacō
troianos geſtat paries pictos pur
pura ⁊ auro veſtitos. xp̄ianis ne
gantur veteres panni. grecorum ex
ercitui dantur arma. hectori clip=
peus auro ſplendidus: pauperi ad ia
nuam clamanti non porrigitur panis
Hec ille. De illis dicit beatus Ber
nardus in apologetico. In clauſtro
inquit coram legentibus fratribus. q̄d
facit ibi illa ridiculoſa ⁊ piculoſa dif
formitas mira quedam deformis for
moſitas ⁊ formoſa deformitas Quid
ibi immunde ſymee. quid feri leones.
quid monſtruoſi centauri. quid ſemi
homines. quid maculoſi tygrides.
quid milites pugnantes. quid vena
tores tubicinantes Videas ſub vno
capite corpora multa ⁊ rurſus i vno
corpore capita multa cernūtur. hic in
quadrupede cauda ſerpentis: illi vt

Illi vt in piſce caput q̈drupedis. ibi beſtia pfert equū capraz t̄ hens retro. hic cornutū aīal. equū geſtat poſteri⁹. tā multa deniqȝ tamqȝ mi ta diuerſaꝝ formaꝝ apparȝ vbiqȝ varietas vt magis legere libeat in marmoribꝰ q̄ȝ in codicibus. hec ille Tertio fit ymago vt p eā recorda remur Hic pigit̄ paſſio xp̄i ⁊ ſcoꝝ de q̄bꝰ de cō. di. iij. c. platū ad nos fuerat q incōſiderato zelo ſuccenſus ſcoꝝ ymagines ſb̄ hac q̄i excuſacō ne adorari debuiſſent ↄfregens Si quidē q̄ eas adorari vetuiſſes oio laudami⁹. fregiſſe v̄o repheudim⁹ dicit ſic frat̄ a q̄ fratre in ſacerdote aliq̄n auditū ē q feciſti Aliud ē em̄ picturā adorare Aliud p picture hyſ tiā quid ſit adorādū addiſcē Nā q legentibꝰ ſcp̄tura. h̄ ydeotis p̄ſtat pictura cernētibꝰ. q̄ ip̄a ignorātes videt q̄d ſeq̄ debeāt In ip̄a legūt q̄ lrās neſciūt. h̄ ibi Ex hijs patet q ymagines in eccleſij̄s habet̄ Prio ꝓpt̄ ſimpliciū ruditatem. vt q̄ neſci unt legē in libro legāt ſaltē in pari ete Scdo ꝓpt̄ affectuū tarditatē. vt q̄ ad deuocōē̄ nō mouēt̄ ex audi tis mouēt̄ ex viſis Tertio ꝓpt̄ me morie labilitatē. vt ſi a meōria la bant̄ audita. ſicut ſepe ↄtigit. q p vnā aurē intrat p aliā exijt ſaltē me morialit̄ tenent̄ viſa ⁊ p̄ncipalit̄ depicta. ſicut d̄r numeri xx. Cū po pul⁹ fuit paſſus a ſerpētibꝰ igni tis. dixit de⁹ moyſi. fac ſerpētē eneū et pone eū p ſigno. q̄ pauſſus aſpex erit viuet. ſuper q̄ dicit Rabi ſalo mon. q in ſerpēte non erat v̄tus ſa nandi. ſ; aſpicientes ſpentē recog noſcebāt afflictōem illaȝ ſibi a deo iuſte factā petētes ab eo miaȝ Hic ſpens figurabat xp̄m p cui⁹ intui tū fide ⁊ deuocōe ſanamur a morbiſ bꝰ ſathane Quarto fit ymago. vt eū cui⁹ ē ymago veneremur. vt d̄r rō. p̄mo Mutauerūt gloriā incor ruptibilis dei in ſimilitudinē yma ginis corruptibil̄ hoīs volucrū ⁊ q̄ drupedū Hic nos n̄ faci⁹ ymagies vt eas tāq̄ȝ deos adore⁹. vtȝ de cō. di. iij. c. Venerabiles. ymagies xp̄i ani n̄ deos appellāt neqȝ ſeruiūt ei⁹ vt dijs neqȝ ſpē ſalutis ponūt i eis neqȝ ab eis expectāt futuꝝ iudiciū ſed ad meōriā ⁊ ad recordacōȝ pri matiuoꝝ venerāt̄ eas: vt adorēt et nō ſuriant eis cultu dīno nec alicui creatuē. h̄ ille Sȝ arguūt nos iu dei ⁊ calūpniāt̄ nos p ill̄d Exodi xx d. Nō facies tibi ſculptile: neqȝ oēȝ ſilitudinē: q̄ in celo deſup ⁊ q̄ i t̄ra deorſū nec eoꝝ q̄ ſūt i aq̄s n̄ adorab eos neqȝ coles Ego ſū dn̄s de⁹ tuus fortis ⁊ zelotes viſitans iniq̄tates priū in filios i t̄tiā ⁊ q̄rtā generaci ones Sȝ ↄtra iudeū ſūt ꝓprij codi ces ſui: vtȝ ſup numeri xxi. vbi dn̄s dixit. fac ſpētē ⁊ pōe eū p ſigno vbi fecit moyſes ymaginē Itē in fab cacōne tabnaculi exodi: xxv: Duo cherubin erāt ſup ꝓpiciatoriū aīal̄ extēſis: q̄ erāt i fōr hūana ⁊ mutuo ſe reſpiciebāt ⁊ erāt intra ſcā ſcoꝝ vbi dabant̄ r̄nſa Vn̄ numeri viij: c dicit̄ q dū igreſſ⁹ eēt moyſes i ta bnaculū audiebat vocē loquentē ſi bi de medio duoꝝ cherubin Rn̄t q

c

tales ymagies n̄ erāt hūane: ⁊ nihil
ſigficabāt. Oppoſitū p3 iij. Re. vij.
Vbi i fabcacōe tēpli legiẗ. Scalp-
ſit q̊q3 ex tabul' ill' q̄ erāt ex ere cheru
bī ⁊ leōes q̄i i ſimilitudie3 hoīs ſtā-
tis. Jdē ij. Paralipo. iiij. ⁊ i trāſlacōe
caldayca. dicūẗ iuuenes. S3 q̄d ꝛ̄pſēta
bāt Rn̄r āgelos. qui aſſiſtūt ɔtinue
dō ⁊ ſēp ſūt an̄ ſedē di. Daniel vij.
Milia miliū miſtrabāt ei ⁊c̄. Jtem
Yſa. vi. Vidi dn̄3 ſedētē ſup ſoliū ex
celſū. ⁊ cherubī ſtabāt ſup illō Jdē
p3 iij. Re. vi. q̄ ſalomō fec̄ duo che-
rubī ex lignis oliuaꝝ i tēplo S3 ad
huc iſtāt ɔtra nos p̄mo vos adora-
tis curuādo genua ā te imagiēs Rn̄r
q̄ adorēm⁹ eos dulie n̄ latrē. quō ab
rahā adorauit filios heth. Gen̄. xxiij
⁊ dd̄ ſaul. primi Re. xxiiij. q̄ tn̄ fuer̄t
ſci. Scd̄o ſe oppoſuer̄t greci romāe
eccleſie deſtruētes ymagines ſcōꝝ.
Quia dic̄ euſebi⁹ i cronica ſua ⁊ mar
tin⁹. q̄ circa ān̄u dn̄i cccccc. xviij.
mag̃ fuit altricatio iẗ grecos et lati-
nos Vtꝝ imagines deberēt poi in tē
pl' ſcōꝝ Quo tpe leo t'ci⁹ imperator
fuit excōicat⁹ ꝓpẗ hoc q̄ fecit deſtrui
imagiēs. ꝓpẗ hoc imperiū fuit abla
tū a grecis ⁊ trāſlatū p ſtephanū p̄3
ad gallicos. Pr̄ia ɔcluſio Hr̄e ymā
gies i mūdo iſto. ē exēplatum a dn̄o
nr̄o ihū xpō. pbaẗ Nā ſcd̄3 iohān̄e
damaſcenū xps ymaginē ſuā i pān̄u
ip̄ſſit et miſit regi abagaro. Jte3 ro
mani hn̄t faciē xpi. quā ipſemet in
pāno ipſſit. quē ſibi obtulit veroni
ca que in eccleſia ſci petri c̄tis tēpori
b⁹ mōſtraẗ. Dicit martin⁹ in cro
nica et hētur idem in legēda de dedi

d

cationē q̄ tēpore cōſtātini imperato
ris in baſilica ſaluatoris rome ymā
go ſaluatoris nō ope hūano ſed di
uino. ꝓpl'o aparuit et manet vſq3
hodie. Scd̄a ɔcluſio Habē ymā
gines btē marie et aliorū ſctōꝝ fuit
exēplatū p̄mo tpe apl'oꝝ. pbaẗ Nā
ſctūs lucas apl'us ⁊ euangeliſta de
pinxit plures ymagines btē marie
virginis quaꝝ q̄tuor aut q̄nq3 rome
mōſtranẗ. Tertia ɔcluſio. licet meri
torie poſſint haberi ymagines xpi
hūanitatis nō p̄t tn̄ haberi ymago
diuinitatis xpi. Prima pars p̄t3 per
Johān̄e damaſcenū li. qu ar. c. viij.
Jnviſibilis inquit ⁊ in corporei et i
circumſcriptibilis dei quis poteſt y
maginē facere? q̄i diceret. Nullus ar
tifex. Et ſubdit. ſūme igiẗ iſipiētie ⁊
impietatis ē velle figurare id qd̄ eſt
diuinū. Jn veteri nāq3 teſtamēto n̄
erāt vſus ymaginū. q2 deus ꝓpter
viſcera mīe ſue ſcd̄m veritatē. fact⁹ ē
hō ꝓpẗ nr̄ā3 ſalutē Scd̄ẽ. ābulauit i
terra. cū hoīb9 ɔuerſat⁹ ē. miracula fē
cit. paſſ⁹ eſt. reſurrexit. crucifixus ⁊
aſſūpt⁹ ē. ⁊ ōnia ſcd̄m veritatē facta
ſūt ⁊ viſa ab hoīb9 ⁊ ſcripta ſunt ad
memoriā ⁊ ad doctrinā nr̄ā3. Scd̄ẽ
Nō ōnes ſciūt neq3 lcōi vacāt Pr̄es
cogitauer̄t velut q̊ſdā tūphos i ima-
ginib9 h̄ deſcribē ad velocē memori
ā. hec damaſcen⁹. Quarta ɔcluſio.
Quāuis t'initas nō poſſit depingi vt
i ſe exiſtit. p̄t tn̄ depigi vt m̄do appa
ruit. Prima ps p̄t3 ex ɔcluſione p̄ce
dēti Scd̄a ps ex cōi practica. Na3
p̄r i diuinis depigi p̄t i effigie antiq̄
dieꝝ i q̄ vidit ip̄3 daniel vt p3 danie

lis·vij· Et ſpūs ſcūs i ſpecie colūbe
In q̄ forma deſcēdit ſup xp̄m Ma-
thei iij · ⁊ marci p̄mo · Et filiꝰ i for
ma hūanitatis· h̄ ptꝫ qꝛ nō ē maior
ratio cur pr̄ nō poſſet depigi i tali fōr
q̄ apparuit ī mūdo ſic filius et ſpūs
ſcūs· Quita ɔcluſio Quāuis ymagi
nes nō ſint latrē adorāde· n̄ tn̄ ſūt frā
gēde aut deſtruēde: Probat̄ de cō·di
iij·c platū·ad nos fuerat ꝙ incōſide
rato zelo ſuccēſus ſb̄ excuſatō e ſcōꝝ
ymagines ne adorari debuiſſēt con
fregeris·ſiꝗdē qꝛ eas adorari vetuiſ
ſes oio laudamꝰ·fregiſſe v̄o reph̄e
dimꝰ·h̄ ille Vn̄ legit̄ i cronica hīnri
ci ꝙ ſcūs leo papa āno dn̄i cccc xliiij
cōgregauit ſynodū in calcedonia in
eccleſia ſcē eufemie v̄gis ⁊ martiris
⁊ ibi ſtatutū ē ꝙ q̇cūqꝫ ymag in es
ſcōꝝ ihoneſte tractauerit q̇ irreuerē
tiā exhibuerit · a cōione fideliū ſepa
ret̄· Itē cōſtātiꝰ p̄pa excōicauit phi
lippū impeātorē eo ꝙ ymagies xp̄i
⁊ ſcōꝝ ⁊ btē v̄ginis dehoneſtauit·
Itē poſt h̄ leo 3ꝰ ipator cū filio ſuo
cōſtantino· Anno dn̄i·ccccccc xviij·
oīes ymagies xp̄i ⁊ btē v̄ginis et
ſcōꝝ i medio ciuitatis cōſtātinopoli
tane cōcremari fec̄ et mltos de ꝓplo
ſibi n̄ cōſētiētes decollari p̄cepit Ido
gregoriꝰ p̄pa 3ꝰ ipꝫ excōicauit· ⁊ vr
bē romanā cū ytalia ab eiꝰ iperio re
cedē fec̄· ⁊ tr̄ſtulit imperiū a grecis
ad gallicos· Que tr̄ſlatio fuit p ſte
phanū ſcōꝫ i choata ⁊ p gregoriū t̄
tiū ɔſūmata· Nō ſūt ergo ymagies
ſcōꝝ frāgēde q̇ dehoneſtāde Cuiꝰ ex
ēpluꝫ r̄tat cirillꝰ in eplā ad btm̄ au
guſtinū dicēs Quidā hēticꝰ peſtifer
⁊ arrianꝰ i eccleſia ſyō gl'ioſi· Iero
nimi ymagieꝫ cernens· Vtinā iq̇t ſic
te dū viuebas meis maibꝰ tenuiſſē
qꝛ te meo gladio iugulaſſeꝫ · Hijs
dictis gladiū euaginās tota vi yma
gis gutturi ifixit· Quā magnꝰ iſte
gl'ioſꝰ Ieronimꝰ·tot faciēs mirabi
lia·potuit eꝗdē imbecillis ymagis
gutturi gladiū ifigē dextra: ſꝫ yma
gine gladiū ⁊ gladio manū qnouſꝫ
reus inotuit extrahē nullatenꝰ fuit
cōpos Mox q̇ꝫ ex pcuſſiōis loco tāq̄
ex hoīs corpe viui·ſāguīs vnda fluit
q̄ vſqꝫ mō ꝓ miraculo declarādo flue
re nūq̄ ceſſat· Eadē q̇ꝫ hora q̄ res ſic
acta ē iudici i ato exiſtēti idē gl'ioſꝰ
Ieronimꝰ cū gladio gutturi infixo
apparēs ꝓ huiꝰmodi offēſiōe vin
dictā fieri poſtulauit. Narrās eꝗdeꝫ
ſibi facta ⁊ h̄ dicēs abijt Stupefac
tꝰ Iudex cū ceteris q̇ aſtabāt ad ec
cleſiā ꝓperās hēticū maū gladiūꝫ y
magis gutturi ifixū tenētē r̄pit Qui
ꝓtinꝰ vt hij viderāt nō fuit cōpos a
gladio manū remouē Captus itaqꝫ
hēticꝰ i ſua ꝑmanens duricia ob ali
ud ſe n̄ dolē n̄ qꝛ viuū n̄ teneret iero
nimū a ꝓpl'i mltitudine lapidibꝫ ⁊
lignis iugulat̄ · hec cirillꝰ Itē Ro
me ē q̇dā ymago v̄gis maie depicta
q̄ q̇dā iudeꝰ cnēs lapidē cōtr̄ eā ꝓiceāt
⁊ mox exiuit ſāguis Qui ſāguis ad
huc ibi appaēt Et nō alia exēpla
i ſmōe d̄ maledcōe Nō ēgo ſt̄ detur
pāde qꝛ epūs cōſecrās ymagies dat
ſingulaēs idulgētias venerātibꝫ eas
Nō legē·de exalta·ſcē cru· Sexto
adorīmꝰ arma xp̄i ſcꝫ coronā lācē ⁊c̄
ꝑpdulie iq̄ntū ex ɔtactu ad mēbra

cruſti fuit ſcificata ⁊ ei⁹ ſangne ſcifi
cata Jdeo dt damaſ:li:iiij:ꝑtio ſuꝫ
lignū vt ſcificatū:ꝯtactū ſci corpis
et ſaguinis decet ē adorādū:claues
indumēta ⁊ lacea ⁊ ſac eiꝰ tabna
cula q̄ fuit pſepe-ſpelūca:ſepulchrū
eius in ſion:dauid ait Adorami⁹ in
loco vbi ſteterūt pedes eius:ſequit
infra Si amatoꝝ diligibil eſt lec
tus:q̄ntomag ſaluatois nri dom⁹
lectus ⁊ ort⁹ ē deſiderabil:dicit aug
li:iiij:de ciui:dei c:ij:⁊ li:v:c:xviij:
Jde dicit valeri⁹ li-v-ꝙ ab vrbe ꝯ
dita-xxxix-rome in medio fori q̄dā
hiat⁹ erat de q̄ fum⁹ valid⁹ aſcen
debat:q̄ rōnoꝝ pplos occidebat Cō
ſulebāt rōni deos ſuos q̄uo ab hac
peſte libai poſſet Rndert dij ꝙ illd
qd rōni optimū haberet in hiatū
pcerēt tūc peſtis ceſſaret Tandē de
uētū ē ad miliciā q̄ ciuitas defende
bat qꝛ in milicia pcellebant rōni
ceteras nacōes-iux illd vg- Tu regē
impio-et a milicia ad aureū militē
ſtrenuiſſimū quē reputabāt optm
iaculū toci⁹ ciuitatis quē adieit miſe
riā ciuitatis ei exponētes Et rnſū eidē
offerētes-ꝙ nō n p eū ciuitas poſſit
liberari eū rogantes q̄ten⁹ in hiatū
deſcendēt q̄ꝫ pabo ānuens ⁊ bonū
cōe diligens-armauit ſe ⁊ in hiatū
ſe precipitē dedit-⁊ ſic peſtis ceſſa=
uit Quid p illud n ifern⁹ intelligi
tur de q̄ fum⁹ dyaboli aſcēdit itoxi
cans totū mūdū:ſʒ aure⁹-i-xpūs ſe
armauit cū cruce lancea ⁊ corona ⁊
ſic deſcēdit ad inferna:⁊ ſic puteū
clauſit ⁊ celum aperuit

Non adorabis deos alienos

Contra illud preceptū fece
rūt quidā gētiles q̄ hoies
pro dijſ adorauerūt ſm ꝙ
dt yſi-li:viii:c:xi:d: Quos pagai
deos aſſerūt hoies olim fuiſſe pdūt
Et pro vni⁹ cuiuſqꝫ vita vl meitis
coli apud ſuos poſt mortē ceperūt
vt apud egiptū iſis:apud cretā iu
pit Jde dicit lactāci⁹ in li:de vera ⁊
falſa relig:c:viij:dicēs Nemo ē tā
incōſideratus qui nō itelligat fuiſſe
mortales Cauſa hui⁹ erroris ē ſep
tuplex Prima fuit dolor nimi⁹ de
amicā alicui⁹ pdicōe ſicut pater a
miſſo filio nimis dolens:ymaginē
ſibi fieri fecit vt ex ꝯtēplacōe ima
ginis habēt aliqd ſolaciū ⁊ i pro
greſſu pter amorē defunctoꝝ cole
re ymagines eꝰ ceperūt-hec cauſa tan
git ſapie-xiiij-di- Acerbo em luctu
dolens pat cito ſibi rapti filij fecit
ymaginē-vt illū q̄ tūc q̄ſi mortu⁹ fu
erat colere tāq̄ deū cepit ⁊ ꝯſtituit
inter ſuos ſeruos ſac ⁊ ſacrificia
Hic pmus fuit cirophanes apud
egipcios Jde dicit magiſter in ſco
laſtica hiſtoria ſup gen-de nino re
ge aſſirioꝝ q̄ fecit ymaginem belo
pri ſuo mortuo-quā ſumma reuerē
cia honorauit Jta vt eciaꝫ reis ad eā
venientibꝰ parceret ⁊ pceſſu tēporis
ceperunt eum homines honorare vt
deū-⁊ deos multiplicare-⁊ quidam
vocauerunt beel-alij baal-alij ba
laim-alij beelſebub Depoſt fuerūt
homines compulſi ad adorandū a ti
rannis-vt patet ſapie xiiij-vbi ſup
dicit-deinde interueniente tempore
conualeſcente conſuetudine hic

error tāq̄ꝫ lex cuſtoditus ē ⁊ tyrāno
rū imperio celebrantur figmēta·hec
ibi·vtꝫ xxiij·que·iiij·īueniunt·Qui
nolebant adorarē ſtatuā mittebant
in ignē· Scđa cauſa fuit veſana
ſupbia p̄ncipū·qui n̄ attēdētes īfir
mitatē ſuā·voluerīt ſe vt deos adorari
ſicut nabugodonoſor qui p̄cepit p̄n
cipi holoferni milicie ſue·vt oēs de
os terre ſue exterminaret·vt ipe ſo
lus diceret deꝰ·vtꝫ Judith iij·No
ta mgr̄m in hiſtorijs ſuper actꝰ apo
ſtoloꝝ qualiter gayus ceſar mādauit
ſe adorari Tertia cauſa fuit adula
cio ſiue deſideriuꝫ qđ minores habe
bāt acq̄rēdi grām maiorū·Hanc
cauſaꝫ poit augꝰ·x·li·de ciui·dei·ca·
viij·ꝙ multa vſurpata ſunt de cultu
dīuino q̄ honoribꝫ deferunt hūanis ſi
ue huilitate nimia ſiue adulatiōe pe
ſtifera Hāc cauſā tāgit etiā lactan
tiꝰ in li·de vera ⁊ falſa religiōe capi·
xv·di·Nō ē dubiū q̄n illis tēporibꝫ
hoīes regē ip̄m ſummis laudibꝫ ac
nouis honoibꝫ iactarē cepert·vt etiam
deos appellarent Deq̄t Sic fieri ſō
let in adulacōe p̄ntis potētie·hec ibi
Et ad huc modernis tēpoibus tales
honores p̄ncipibꝫ attribuūt·vt ſi de
us ē graciofus·ipi graciofiſſimi Si
bonus·ipi optimi·Quarta cauſa fu
it amor reipublice·vt illos pro dijs
adorarent q̄ bn̄ reipublice p̄fuerūt·
Cuiꝰ exēplū pꝫ in octauiano quem
romani ꝓ deo adorare voluerūt·qui
a bn̄ ⁊ pacifice imperabat Vn̄ lactā
tiꝰ vbi ſup̄·Dij crediti ſūt reges ma
ximi ac potētiſſimi ob meita v̄tutuꝫ
ſuaꝝ·ā muneꝝ ā artiū repꝫtaꝝ·cū ca
ri fuiſſent hijs q̄bꝫ iperauert ī memo
riā ſūt ꝯſecrati·hec ille·Aut fuerunt
vrbiū ꝯditoēs·ſic romulꝰ eſt deifica
tꝰ a romanis·vtꝫ p augꝰ·iij·de ciui·
dei·ca·xv·Vbi dicit augꝰ·q̄m eius
morte acciđeat ſol' defectio quaꝫ im
pita multitudo neſciēs mitis romuli
attribuebat: mlto magis xp̄ꝫ debu
iſſent adoraſſe pro deo·qꝛ ī eꝰ morte
eclipſatꝰ ē ſol·Sꝫ q̄re eū ꝓ deo reci
pe noluert Cā hꝰ fuit mltiplex·Pri
ma qꝛ ipis romais nō p̄us apparue
rat·Scđa cauſa qꝛ fides xp̄i omni
um deoꝝ cultū·cui romaī ſuiebāt e
uacuabat·Tertia cauſa qꝛ mūdi de
ſpectū p̄dicabat·Romani āt ābicio
ſi erāt Quarta qꝛ videbat eis deus
nis ſupbꝰ ⁊ iuidꝰ·q̄ ꝯſortē hrē nolu
it De ill' đt lactātius vbi ſup̄·Vt g̃
tiā rferre bn̄ meritis videret ⁊ ſucce
ſſores alliceret ad bn̄ iperādi cupidi
tatē·Hac rōe rōm ceſarēs ſuos ꝯſec
uert·⁊ ſic paulati ꝛligiſioēs eē cepert
Aut fuert vrbiū conditoēs·ſeu viri
fortitudie īſignes·ſeu feīne caſtitate
miabiles·ſūma veneracōe coluerūt·
vt egiptꝰ yſidē mauri iubā·macedo
nes cabaꝝ·peni vranū·latini fanū·
rōni q̄rinū·athene mineruā·Quita
cauſa fuit opeꝝ mag̃tudo·vt mag̃ ⁊
ardua oparet̄ finxert ſe eē filios dō
rū·Hāc rōeꝫ tāgit augꝰ li·iij·de ci·
di·ca·iiij·ex dcīs varronis dicens·
Vtile eē ciuitatibꝫ vt ſe vi fortes etiaꝫ
ſi falſū ſit·a dijs geitos eē credāt·
vt eo mō aīꝰ hūanꝰ·velut dīne ſtir
pis fiduciā gerēs·rēs magnas aggre
diēdas preſumat audaciꝰ·agat ve
hementius·⁊ ob hoc impleat ipſa

ſecuritate felicíꝰ· h̄ augꝰ Vn̄ legit̄
in hiſtoria allexandri magni q̄ ac
cepto vulnē a ſagitta dixit Oēs me
clamant filiū eē iouis: ſꝫ iſtd̓ vulnꝰ
oñdit me eē filiū hoīs De ilꝫ dt lac·
vbi ſup̄ di· p̄terea impietas eoꝝ q̄
ſucceſſerāt· plurimū ꝯtulit ad erro
rē· q̄ vt dīna ſtirpe nati viderentur
dīnos hōres pn̄tibꝫ detulerūt deſer·
riqꝫ iuſſerūt· h̄ ille Ilꝫ edificauerūt
ſimulachra: ⁊ diabolꝰ illa intrauit ⁊
rn̄dit eis ad int̄rogata· q̄ tūc adora
uer̄t· pſ̄ Oēs dij gēciū demōia Dex
cā fuit exm̄ pħoꝝ q̄rūdā· q̄ deū veꝝ
adorādū ꝯgnouer̄t Nō tn̄ docuerūt
deū adorandū· ſꝫ ipi cū ppl̄o ydola a
dorauerūt· Hāc racōeꝫ tangit apl̄s
romanos p̄mo di· Quāuis deū ꝯg
nouerūt nō tn̄ ſicut deū glorificaue
rūt· ſꝫ euanuerūt in cogitacōibꝫ ſuis
d· ſe eē ſa· ſtul· f ſ· ſequit̄ ibidē Mu
tauerūt glām incorruptibil̄ dei in ſi
militudinē ymaginis corruptibil̄
hoīs volucrū q̄drupedū ⁊ ſerpētū ꝛc̄
De ilꝫ dt aug· i li· de vā ⁊ flā· reliḡ
q̄ illi pħi in tēplis adorauer̄t qd̓ in
ſcol̄ culpabāt Sꝫ aug· vi· de ci· dei
c· i· rep̄hēdit ſenecā q̄ in libº ꝯ ſup
ſticōes ydola rep̄hēdit· q̄ tn̄ i tēplis
adorauit· ⁊ dixit· qd̓ adoramꝰ nō p
tinet ad rē· ſꝫ ad morē· pocíꝰ dixiſſet
adorē Cauſā q̄re ſic adorabāt ponit
lactāciꝰ in li· de origine erroris· q̄m
mortē ſocētis timebāt· quē attamen
ppl̄s int̄ficiebat ꝓpt h̄ q̄ vnū ſolū
deū adorare docuit Dicit lactāciꝰ vbi
ſup̄ q̄ Cicero falſa cognouit ydola·
q̄ tn̄ adorauit cū vulgo· ne religiōes
publice perirēt· quē lactāciꝰ ſimilat

ſcienti viam malam eſſe· tamē ince
dens per eam· offendit ſe ꝓpter hoc
vt alios ſe ſequentes in viam du
cat malā Ad offenſā oculoꝝ erunt
ꝓprios· vt alios faciat cecos· pedes
in laqueū ponit· vt ſecū alij capiāt̄
Septimo venit a dyabolo inſtiga
tōe Ideo dt apl̄s ſcd̓e co· i· q̄rto De
us huiꝰ ſeculi· i· dyabolus excecauit
mentes infideliū Nā cupit adorari
ab homine tāq̄ deꝰ Ideo dixit xp̄o
cui oñdit omnia regna mundi· hec
omnia tibi dabo ſi cadēs adorauerꝭ
me· mat· q̄rto Tales ydolatre ſunt
p̄mo maledicti· deutº· xxvij· Male
dictuꝭ homo qui facit ſculptile ⁊ cō
flatile abhominacōeꝫ dn̄o· opuꝭ ma
nuū artificum· ponitqꝫ illud in ab
ſcondito· ⁊ rn̄dit ōmis ppl̄s ⁊ dicit
Amen· Ideo dicit ꝓpħa Simula
chra gencium argē· ꝛc̄ Os habēt et
nō loquent̄ oculos habēt ⁊ nō vide
būt· ſequit̄ Similes illis fiant q̄
faciūt ea ⁊ omnes qui ꝯfidūt in eis
Scd̓o ſūt artifices· ſapie xiiij· In
felices ſūt ⁊ inter mortuos ſpes il
loꝝ· q̄ appellauerunt deos opa ma
nuū Tertio ſūt deridēdi· iēmie p̄mo
Vana ſūt ⁊ opꝰ riſui dignū

Non adorabis deos alienos

Secundo contra hoc p̄ceptū
peccauerūt· qui adorauerūt
ſtellas ſolem ⁊ lunā pro
dijs ſc̄m q̄ dicit· aug̃· li· ij· de ciui· dī
c· xxij· q̄ dī culturā exhibebāt greci
hominibꝫ· caldei aſtris· egipcij beſ
tijs ⁊ ſerpentibꝫ· Romani anſeris
De ilꝫ dicit̄ ſapie· xiij· Aut ignem

ā̄ut c̄itatū̄ aerem̄ aut girum ſtella
rū̄·aut nimiā̄ aquā̄·aut ſolē̄ ⁊ lunā̄·
rcōres orbis terrāꝝ deos putauerūt
De ill̄ dr̄ iiij·Rꝫ·xxi·Exſtruxerūt al
taria vniuerſe milicie celi·A quorū̄
cultu dn̄s volens retrahere ꝑplm̄ iſta
heliciā̄·dicit Deu·iiij·Ne forte ocu
lis eleuatis ad celū̄ videas ſolē̄ ⁊ lu
nā̄·⁊ omnia aſtra celi·⁊ errorē̄ decep
tꝰ adores ⁊ colas ea que creauit do
minus deꝰ tuꝰ·in miniſteriū̄ cūctis
gentibꝫ que ſub celo ſūt·Sed ſi lu
minaria celi ſunt facta ꝓpter gloriā̄
dei·facta ſunt tamē̄ ꝯmuniṫ ꝓpṫ vti
litatē̄ hominū̄·Sed qꝛ ꝑplꝰ iuda
icus fuit ꝓnꝰ ad ydolatriā̄: moyſes
vt ꝑplm̄ reuocaret ab ydolatria·po
nit geñ·p̄mo cauſā̄ finalem ſtellaꝝ
dicens·Fiant luminaria in firmamē̄
to celi· Prima vtilitas eſt·qꝛ de
bēt diuidere diem ⁊ noctē̄·Dies fit ad
operandum·nox ad q̄eſcendū̄ Quia
homo non p̄t ꝯtinue laborarē̄·ſed oꝫ
ip̄m ſopnum capere·in fatigacōis re
medium Secunda vt ſint in ſig
na naturaliū̄ effectuum·ipreſſionū̄·
pluuie·ſiccitatis·caloris·frigoris·ſe
renitatis ⁊ tēpeſtatis·Non aūt ſunt
ſigna euentuū̄ voluntarioꝝ·vt gwer
raꝝ tractatuū̄ ⁊ ꝯſilioꝝ Tercia v
tilitas vt diſtiguāt diuerſas ptes tē̄
poris Eſtatis·veris·autūpni ⁊ hye
mis·q̄bꝫ varia diſponūṫ ⁊ ordinā̄
tur·vſui humano neceſſaria Quā̄
tum ad hoc ſubdiṫ·ī tp̄a·dies ⁊ an
nos·vt diuerſificent dies menſes et
ā̄nos Quarto deſeruiūt hoi quātū̄
ad lucē̄ Jō dicit·vt luceant in firma
mēto celi·Hijs ꝯſideratis trahiṫ ho

m̄io a cultu ſtellarū̄·qꝛ ordinata ſūt
ad ſeruitium hoīs·⁊ ſic ꝯſideāt ſe a
ſtris nobiliorē̄·Sꝫ q̄dā̄ gētiles ad
orauerunt ſolē̄ quē̄ gētiles ꝯſecraue
rūt appollini·vn̄ ſolē̄ appollinē̄ vo
cāt Hic appollo iueit artē̄ medicine
qꝛ videbaṫ vitā̄ p̄ſtarē̄ hoibꝫ curādo
eos ꝯſecrauerūt ei ſolē̄·cuiꝰ calorē̄ cūc
ta aīantia viuūt·⁊ p̄miū̄ diē̄ noīaue
rūt ab eo ⁊ dr̄ Sondach Sꝫ nos x̄
ani n̄ ſolē̄ hūc materialē̄ quē̄ videmꝰ
adorarē̄ debemꝰ·ſꝫ xp̄m q̄ eſt ſol iuſticie
Quia ip̄e illuminat oēꝫ hoieꝫ veiētē̄ ī
hūc mūdū̄ Jo·p̄mo·Et vt ip̄e de ſe
dīt Eo ſū lux mūdi Jo·viij·Vl̄ dicit
Sonedach·qꝛ ī illa die deꝰ nos cū̄
ſo r̄cōſiliarē̄· Secūdꝰ vocaṫ lūā̄ q̄̄i
luinū̄ vnā̄·vt dīt yſido·Illā̄ gētiles
ꝯſecrauerūt dyane·q̄ dr̄ fuiſſe ſoror
appollinis·⁊ dicebaṫ dea viatorū̄·
Et dr̄ dyana q̄̄i duana qꝛ die ac no
cte lucet Et ſcdam feriam ab ea gēti
les noiabāt·⁊ dicebaṫ maendach·
quē̄ errorē̄ q̄dā̄ xp̄iai ſectāṫ ad huc
orātes lunā̄ in nouilunio oñdētes ei
denarios·ac ſi ptātē̄ habēt dādi pecu
niā̄ ⁊ diuitias Quedā̄ muliēs ei oſtē̄
dūt mamillas·vt fiāt fecūde·Tl̄es
ydolatre ſunt aruſpices horarū̄ iſpe
ctores·ī agēdo·ābulādo ā̄ m̄oniū̄
ꝯtrehēdo·Cōtra tl̄es dr̄ xxvi·q̄ſ·v·
Nō licet xp̄iais tradicōes gētiliū̄ ob
ſuarē̄ vel colere elemēta·aut lune aut
ſtellarum curſus·aut inanem ſigno
rum fallaciam pro domo facienda·ā̄
propter ꝯiugia ſocianda·Scriptū̄
eſt enī·Omnia q̄cūq̄ꝫ facitis in v̄bo
aut ī ope oīa ī noīe dn̄i noſtri ihēſu
xp̄iſti facite·gratias agentes deo·

Non tñ reprehendũt ſeminatores ꝛ
tignoꝝ incĩſoẽs Quia luna ẽ mat
omniũ humiditatũ Si ſecarẽt lig
na in plenilunio. ne corroderent a
vermib9 nec nauigatoẽs Quia luñ
p ſuũ motũ cauſat fluxum maris ꝛ
ventũ Nec etiã medici obſeruãtes
ſigna Unde dicit ypocras in princi
pio pnoſticoꝝ de luna dicens Eſt
quoddã celeſte ſid9. in quo oportz
medicũ puidẽ. cui9 ꝓuidencia eſt
mirabilis ꝛ ſtupenda Et galien9 in
cõmẽto de dieb9 creticis dt Certã rẽ
que nõ fallit attendit medicus quã
docuerũt aſtrologi egiptioꝝ. qꝫ per
cõiũctionẽ corpis lunaris. cũ ſtellis
fortũat. ſiũt egretudies t'minabiles
ad bonũ cũ contrarijs v'o cõtra. h' ille
Igit' nõ dpanal' luna ẽ adoranda.
ſed deus q̃ hanc v'tutem dedit lune
pſ Lunã ꝛ ſtellas que tu fundaſti
Sed cur deus voluit ſic lunã ſcdm
incremẽtũ ꝛ decremẽtũ illumiãre or
biculariter Rñt ꝓpt' multa Primo
vt firmamentũ reddẽt' ex hoc ſingu
lari mõ illuiacõis pulchri9 Scdo
vt opus dei apparens mirabilius.
hoiem magis incitaẽt ad cognicõez
et ad laudẽ creatoris ex opib9 ſuis
Tertio ꝓpt' diſtinctõm q̃tuor pciũ
menſis ꝛ diuerſificacõez dieꝝ. in cõ
plectione ꝛ q̃litate varia. que i illo
incremẽto oriũt' put cõuenit inferi
orib9 Tercius planeta vocatur
mars. ꝛ fuit de9 belli Et dicit' mars
ſm pſiõ. a mare qꝛ p maẽs fiebãt
bella Cui9 belli ipẽ dicit' de9 Tamẽ
q̃edã ſũt nacões vbi feie ꝛ maẽs
ſil' pugnant: ꝛ in pugnã vadũt vt
ſcbite Quedã ſole feie. vt amazo
nũ. quedã niſi ſoli mares vt roma
noꝝ ꝛ aliaꝝ genciũ Ideo dicit mgr
Egidi9 in lib° d' regie pn̄cipũ. li. iij
Qꝫ mulieres nõ debẽt bellare. quia
bellatoẽs dñt eẽ mẽte cauti. ſꝫ muli
eres deficiũt in induſtria Scdo de
bẽt eẽ ipauidi reſpcũ mortis. ſꝫ feie
ſũt pauide qꝛ ſũt frigide cõplexiois
Tercio dñt eẽ robuſti corpe ad por
tãdũ arma. ſꝫ feie molles ſũt. ergo
nõ dñt bellaẽ. ſꝫ viri tm̃: ꝓpt' hoc dr
mars a maẽ q̃ fuit ds belli Sꝫ nos
xpiai plueẽs deos belloꝝ veneramur
vt ſũt pn̄cipes t'raꝝ. pſ Dij fortes
terre vehemẽt' eleuati. vt ſũt dux de
burgũdia ꝛ epus colonieñſis ꝛ alij
pn̄cipes. qꝛ mirabilia opati ſũt in
t'ris iſtis Illos venẽmur tanq̃ deos
belloꝝ Illi ſcꝫ gẽtiles vnũ deũ belli
ſꝫ nos plueẽs Uel dr mars a morte
qꝛ effector mortis Opinabant' eñi
belloꝝ pſulẽ apte hũani ſanguinis
effuſiõe placãdũ Ideo t'tia feia ab
eo noiat' ꝛ vocat' Dingeſdach vñ
ding in ãtiq̊ vulgari ſonat iudiciũ
vtꝫ i hijs võbul'. holdinck vndick
qꝛ iudiciũ mortis tribuebãt marti
gẽtiles Dies martis dingeſdach
apd' gentiles teutunicos võbat'. et
in ſignũ illi9 iudiciũ ſanguinis in
ptib9 weſtphalie die martis cele
brãt'. qd' iudiciũ vrigedick appella
tur. ſꝫ nos xpiani nõ martẽ ſꝫ xpm
q̃ ẽ ver9 de9 belloꝝ adorem9 qꝛ ipẽ
dat cetãtib9 victoriã Qrt9 planeta
rũ dr mercuri9 de filia athlãt' geit9
q̃ dicit' fuiſſe iuẽtor mltaꝝ arciũ. q°
in numero deoꝝ reputatus ẽ ꝛ dicit'

Mercurius q̄i medius currēns ē· q2 ſer
mo in medio currit iter hoīes ⁊ di cit
apd̄ grecos hermes· H ſtella q̄ mercu
rius d̄r· fuit ſibi ↄſecrata ſcd̄m genti
les· q̄rta feria ab eo denoīata ē ⁊ vo
cat apud nos gudēſdach ꝉ woneſ
dach in ptib̄ gelrie· Quia apd̄ ro
manos ⁊ lūbardos godan wodan
dictus erat Et ſaxones iuadētes yta
liā reuerſi eiſdē vocabul̄ vſi ſūt· Sꝫ
nos xpriſtiani n̄ mercuriū· qui fuit i
uentor mltaꝝ arciū adorare dēm9· ſꝫ
xp̄m apd̄ quē oēs ſūt thezauri ſapiē
tie ⁊ ſciētie dei abſcōditi· ⁊ ip̄e ē qui
dat ſapiaꝫ poſtulātib̄ Jacobi p̄mo
Et q̄rtā feriā dēm9 deo ⁊ ↄſecrat ſue
tradicōi p ieiuniū vtꝫ de con· diſ· iij·
ca· Jeiunia· vbi d̄r· quarta feria iu
das tradicōem dn̄i cogitauit· ⁊ ſexta
feria crucifixus ē· ergo q̄ in hijs die
b̄ ſine neceſſitate ſoluit ſtatuta ieiu
nia ꝉ cū tradēte tradere· vꝉ crucifigen
tib̄ videtur crucifigē· hec ibi· Ergo
multi religioſi ſūt q̄ q̄rta feria n̄ veſ
cūt carnib̄· Quint9 planeta voca
tur Jupit· q̄ fuit filius ſaturni· q̄ ex
pulit patrē ſuū de creta· ⁊ regnauit p
eo ⁊ p ſūmo deo apd̄ gētiles celebra
tur Et dixert gētiles huc iouē hr̄e po
teſtatē oim̄ cauſaꝝ q̄ ſūt in hoc mū
do Dicit aug9 v· de ciui· di capi· xxvi·
q iouī tonitrua ⁊ fulgura attribue
bant· Ideo quinta feria fuit ab eo
denoīata apd̄ gētiles· ⁊ dicebat don
derdach· q2 habuit ptātē tonandi·
qd̄ fl̄m ē· q2 ſ deus oipotēs cauſat vt
pꝫ Job· xxxviij· Quis dedit vehemē
tiſſimo ymbri curſū· ⁊ viā ſonantis
tonitrui· vt pluēt ſup terrā Deq̄tur

q̄s ē pluuie p̄r· q̄s gēnuit ſtillas ro
ris De cui9 vtēo egreſſa ē glacies ⁊
p̄s· Oia q̄cūꝫ voluit dn̄s fecit in celo
⁊ in t̄ra ⁊ in mari· educens nubes ab
extremo t̄re· fulguā in pluuiā fecit·
Qui pducit ventos de thezauris Sꝫ
mlti xp̄ianoꝝ ad huc venerāt iouē·
ne tonitruū ā vent9 eiꝰ noceāt erro
re excecati Fiūnt eni ille tēpeſtates a
deo aliqn̄ ꝑpt pccā· vtꝫ gen̄· vi· Vi
dēs āt de9 q mlta malicia eēt i t̄ris·
intenta ad malūꝫ omni tpe· Deq̄t
delebo hoiem quē creaui a facie t̄re·
ab hoie vſꝫ ad aīancia· ⁊ factū ē dilu
uiū· Secundo venit ꝑpter quoꝝūdā
deuotoꝝ ipetracōeꝫ· Cui9 exēplū poit
Gre· i li· dyalo· de ſcolaſtica vt fra
trē ſuū ↄpellēt ad ſecū manendum·
tātā tempeſtatem ⁊ pluuiaꝫ impetrā
uit· q ſanct9 benedictus n̄ fuit auſ9
ponē pedē extra domū ſororis· Terciō
veit ꝑpt quoꝝūdā hominum defenſio
nem· ſic ſtelle pugnauerunt cōtra ſi
ſarā Judi· v· Et ſic dicit Aug9 v· li·
de ciui· di· de theodoſio ij· imperatoē·
qui pugnans cōtra Eugenium tyrā
num precib̄ a deo impetrauit victo
riaꝫ· ⁊ in pugnando q̄cūqꝫ iaculabā
tur de manibus iaculabantur in ad
uerſarios· de parte antonij vehemēs
ventus ⁊ tēpeſtas inuaſit eorum te
la· vt in eorum corpora retorqueret·
vt poeta claudian9 quāuis a xpriſti
nomine alien9 in eius laudib̄ dixit·
O nimiū dilecte deo cui militat ether
Et ↄiurata veniunt ad claſſica venti·
Sic etiam roma protecta fuit anno
ab vrbe cōdita· ccccc· q̄dragesimo t̄
tio ſecundum martinum in cronica·

Hanibal veniēs de cāpania cū grā-
dine tāta ſe effudit· vt agmine ſba
vix ad caſtra poſſent redire Deinde
cū ſerenitas rediſſet ⁊ iterato ſe ad
pugnam diſpoſuiſſent· rurſus vio-
lentior venit tempeſtas ꝯpellēs eos
ad tentoria redire Nos igit̄ xp̄iani
non iouem ſed criſtū debemus adora
re· ⁊ ei q̄ntā feriam in memoriaꝫ ſui
ſanctiſſimi corporis inſtitutione conſe
crāre Sextus planeta vocatur ve-
nus· que fuit ſoror iouis ꝓpter eius
pulchritudinem eſt deificata ⁊ in ce
lū tranſlata Et dicit̄ venꝰ a vi· vl̄ a
veneror· q2 venerabat̄ ꝓpter eiꝰ pul
chritudinē· eo ꝙ adhuc fuit iuuenes
et viri hanc deaꝫ venerantes· amorē
bereū habentes· diligentes mulierē
vltra deum· ⁊ omnia creata· ⁊ h̄ deā
amoris ſe ornat peplis corallis ⁊c̄ in
capite ⁊ in pedibꝰ· in corpore cū veſti
bus caudatis· vt ad venerationeꝫ et
amorem viros alliciat· ꝓuerbiorꝫ vl
timo Fallax ⁊ vana eſt pulchritudo
Mulier timens deum ipſa laudabit̄
Illi dee offert omnia bona ſua tem
poralia· ſic eciam mulieres adorant
deū amoris· ⁊ dicit̄ p̄apus ⁊ alio no
mine beelphegor vocat̄ Et diceba
tur ſimulachrū ignominie· q2 cū mag
no mēbro virili formatum De illo
dicit priapo yſidorus li· viij· ethi· c·
xi· Qz fuit quidaꝫ iuuenis de lapſace
ciuitate ⁊c̄: ⁊ ab illa dea feria ſexta
appellata eſt Et dicitur vrigedach
Sed nos xp̄iani non venerem: ſed
criſtum adorare debemꝰ ⁊ eius paſſi
oni ſextam feriā ꝯſecrare· ⁊ ſic apud
xp̄ianos illa feria dicit̄ vrigedach

q2 tunc ſcilicet illa die ſumꝰ liberati
a poteſtate dyabolica Septimus
planeta vocatur ſaturnus· quia quō
dam fuit rex crete: expulſus a regno
per filiū iouem· fugit in italiam ad
ianū primū regem ytalie· ⁊ ibi docu
it rudos hoīes agros colere ⁊ domos
edificare ⁊ nūmos ereos prius inſti
tuit Ideo poſt mortem eius pro deo
colebatur Et hec ſtella que dicit̄ ſa
turnus· ei fuit conſecrata Et ab illa
eſt ſeptima feria nominata ⁊ voca
tur ſaturdach q̄ſi dies ſaturni Nos
xp̄iani hanc diem· non ſaturno ſed
v̓gini marie hāc diem ſingulariter
conſecramus propter q̄tuor Primo
q2 beata v̓go in ſabbato quo xp̄us
fuit in ſepulchro ſtetit ī fide apoſto
lis recedentibus Secūda cauſa eſt q2
ſicut a ieiunio ſexte ferie fit tranſitꝰ
per ſabbatum ad ſolempnitatem do
minice· ita a miſeria preſētis vite vel
peccati fit tranſitꝰ ad ſtatum glorie
vl̄ gracie per beatam v̓ginē Tertia:
q2 tali die legitur multociens· beata
v̓go miracula feciſſe: ⁊ beneficia pec
catoribus preſtitiſſe Quarta ē· q2
apud grecos fuit quedaꝫ ymago be
ate v̓ginis cuiꝰ velamen a nona ſex
te ferie dīna v̓tute recedebat· ⁊ poſt
nonam ſabbati ſimiliter dei virtute
redibat Cuiꝰ miraculi ratio potuit
eſſe· vt oſtenderetur ꝙ precipue tali
die facies beate v̓ginis peccatoribꝰ
orantibus intendebat· propt̄ ꝙ gre
ci diem illam ſolempnem indixerūt
Deinde ad latinos hec conſuetudo de
uenit Hec dies ſabbati eſt ieiunan
da cum lacticinijs· vtꝫ de ꝯſe· diſ· iiij·

c. Sabbato vero ieiunādū racō eui
dentiſſima demōſtrat. infra. ſicut ſex
ta feria ꝓpter paſſionem domini ie=
iunam? . ſabbatū pretermittere nō
debemus. quoniā inter triſticiam ⁊
leticiam temporis illius videtur in=
cluſum Jdē ptz xij. di. c. illa. ďt aug
Mater mea mediolanū me ſecuta.
inuenit eccleſiam nō ieiunantē ſab
bato. cepat fluctuare quid ageret.
Tūc ꝯſuluit ď hac re beatiſſime me
morie ambroſiū epm. ⁊ ille ait. cum
romam venio ſabbatum ieiuno. ſic
et tu. ad quamcūqz eccleſiam vene=
ris eius mores ſerua. hoc ibi

Non habebis deos alienos

Tercii qui peccant contra iſ
tud preceptū ſunt diuina
tores per manifeſtaꝫ demo
nū inuocationem. qď eſt maximum
peccatum. quia ibi fit expreſſum cō
pactum cum demone. de quibꝫ yſaie
xxvi. Dixiſtis. percuſſimus fedus cū
morte. ⁊ cum inferno fecim? pactū
Et adhuc graui? eēt ſi ſacrificiū vel
reuerencia demoni inuocato exhibe
tur Jſti dicunt diuinatores quaſi deo
pleni. nam vſurpant ſibi quod ē di
uinū ſcꝫ pronūciare futura aut occul
ta. Juxta illud yſaie. xxxi. Annūcia
te q̄ futura ſūt ⁊ ſciem? qm dij eſtis
vos. Sꝫ ut dicit ſcūs thomas ſcďa ſcďe
q. xc. v. Quidam predicant futura
pro vt in ſuis naturalibus ⁊ cauſis
neceſſarijs exiſtūt. ſic aſtrologi pro
nunciant eclipſos futuros Quidaꝫ
p̄nūciāt futura ꝓut tales effcūs pex
iſtūt in ſuis cauſis naturalibꝫ. nō ex
neceſſitate ſemp ⁊ frequenter vt in
pluribus. ſic aſtrologi p ꝯiecturam
et ꝯſideratiōnem ſtellaꝝ prenūciare
poſſunt de pluuijs ⁊ ſiccitatibus et
medici de ſanitate vl̄ morte. tales nō
peccant Sed prenūciare tales effec
tus prout in ſe exiſtunt anq̄ fiant.
hoc eſt dei ꝓpriū Si quis ergo futu
ra prenoſcere aut p̄nūciare quocūqꝫ
modo preſumpſerit. niſi deo reuelan
te ſic ꝓphete manifeſte ſibi vſurpāt
qď dei ꝓpriū ē. ⁊ maxime velle illud
ſcire quod futurū eſt. aut occultū. de
monum reuelatione p manifeſtā in
uocationem demonis Tales multe
ſunt ſpecies. vtꝫ xxvi. q. iij. c. igitur
genus diuinacōis a pſis fert allatū
Primi vocantur geomantici a geos
qď eſt terra. ⁊ mancos ďinatio. et ē
qn̄ dyabolus apparet in lapide. aut
ferro aut ſpeculo aut vngue Si in
aqua vocatur ydromancia. ſi in ae=
re aeromācia. ſi in igne pyromācia
Taliter inuocant demonem. qui vo
lunt inueſtigare furtum alicui? rei
tales graui? peccant q̄ꝫ fur Probaꝫ
qꝛ fur tantū peccat contra preceptū
ſcďe tabule Jn qua dicit. non furtū
facies Sed ďinator peccat ꝯtra pre
ceptū p̄me tabule Jn qua dicit Nō
adorabis deos alienos Sꝫ peccatū
contra primam tabulam eſt graui?
peccatuꝫ q̄ꝫ contra ſcďam. qꝛ ille im
mediate peccat contra deum Sꝫ fur
peccat contra proximū Jdeo dicit ex
tra de ſortilegis c. Jn tabulis aut co
dicibus aut alijs furta non ſunt que
renda Et idē in c. ex tuaꝝ lr̄aꝝ Allex
ander terci? ſuſpendit vnū ſacerdotē

p itegrū ānū. q2 cū qdā ſortilego. ad puatū locū acceſſit non ea itēcōe vt deōnē ivocaēt. ſʒ vt iſpectōe aſtrolabij furtū cui⁹dā eccīe poſſʒ deprēdere. licʒ h⁹ ex bō zelo feaſſʒ g̃uit tñ peccauit quod fieri non debet. qa diabolus ſepius infamat innocentem. q̃tenus ſuſcitet lites et diſcordias inter homines: Secundo quia querit ab hijs adorari. Dubitatur vtrum homo poteſt licite vti miniſterio demonū. Videtur q ſic. quia licet miniſterium recipere et auxilium a peccatorib⁹. ſicut elemoſinam ſpiritualē puta inſtructionem. vel etiam corporalem ſicut panem vel huiuſmodi. Ergo a demonibus. Item a malo ſuo poteſt quis exigere ſuiciū et recipere. ergo ſi aliquis ſanctus dyabolum ſuperāuerit. poteſt licite ei imperare. et eius obſequium recipere Itē videtur hoc eſſe licitū exemplo ap̄l'i. qui tradidit incorrigibiles ſathane in interitū carnis vt ſpiritus eoꝝ ſalui fierent. Sed in contrarium eſt et pro veritate arguendum ſic. Non poteſt a diabolo r̄api conſilium abſqʒ peccato. ergo nec miſteriuʒ Añs ptʒ iiij. Rʒ primo. vbi punitur et reprehenditur rex iſrahel qui miſit ad conſulendum deum accaron. Item ex quo dyabolus ē doloſus. conſtat q nullū diligit niſi i malum ſuum. vt per ipʒ peruertat. ergo q̄ ſuſcipit ab eo obſequium cōmittit ſe diſcrimi et omnis talis mortaliter pcc̄at. Pro reſponſione ad dubium ſit hec prima concluſio. Secluſo dei miraculo. aut angeloꝝ concurſu. nulla eſt poteſtas coārcendi demones. per caracteres. figuras aut verboruʒ p lationes. pbat̄ per illō. Job. iiij. Non eſt poteſtas ſuper terram que valeat ei ꝯparari: qui factus eſt vt nullū timeret. Per hoc deſignatur q poteſtas demonis maior eſt poteſtate cuiuſcūqʒ creatuē corporalis. Ide dicit ſanct⁹ thomas ſcda ſcde queſtione lxxxxv. ar. iij. vbi dicitur. Demones enim in curſu huius vite nob̄ aduerſarij cōſtituunt̄. Nō aūt noſtre dicōi ſubdūtur. ſed diuine dicōi et angeloruʒ. Ide Aug⁹. li. iij. de doctrina criſtiana. dicit q ſpiritus deſertoꝝ regunt̄ per ſpiritū iuſtuʒ. Ideo dicit wilhelm⁹ pariſieñs in libro de demonibus. Nihil eſt inquit q poſſit eos cogē. niſi angeli ſancti et creator altiſſim⁹. Nam q diuina poteſtas poſſit eos cogere. criſtiano ñ debet eſſe dubiū. Nam luce. iiij. dicit̄ q criſtus dixit demoni Exi ab illo. et factum eſt. Item homo vel angel⁹ domino auxiliante. et ſpecialiter cōcurrēte. poteſt demonem expellere Ideo ſcribit̄ luc. x. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper demones ſerpentes et ſcorpiones. et ſuper omnē virtutē inimici. Et math. vlt. In nomine meo demoīa eiciēt Sʒ ꝯtra predicta arguitur p illud tobie ſexto. q Angelus raphahel dixit. q ſi de iecore piſcis poneretur ſuper carbones fumus eius exterminat omē genus demoniorum. ſiue a viro ſiue a muliere. Secundo per melodiam expelluntur demones. ſicut habetur de dauid Primo. regum decimo ſexto.

Ad pmū reſpondit nicolaus de lira· ibidē dicēs q fumus non fecit hoc ſ3 p fumū deſignabat̄ v̄tus expulſiua meritoria tobie Cui⁹ merito rapha el expulit demonē ſaram liberando· ꝓpter qd̄ dicit̄ ibidē c·viij·q rapha el reprehēdit demonem ⁊ ligauit cū in ſupiorib⁹ egipti Dic etiā dauid deuotio ad deū ꝯpeſcuit demonē non cithara Et ſic p3 q nō pt ꝯpelli dy abol⁹ aliqua v̄tute corpali ſ3 ſpūali Sequit̄ correlarie Licet demones p inuocationem vocati nōnūq̄ veniūt hoc tñ non coacte ſed fraudulēt̄ qua ten⁹ ipōs inuocatores decipiant· q2 ſūt capitales hoſtes· ⁊ inimici hoīs· q2 nulla v̄tus nature corporee lapi dis vl̄ ligni vel metalli vl̄ herbe· eſt que poſſ3 demones ad aliqd̄ ꝯpellē· quāuis fingant ſe ꝯpelli ab hoib⁹ et aliqn̄ ſubdi· vt per hoc familiaritatē cū hominib⁹ contrahant· ⁊ finaliter eos fallant Patet etiam falſitas ſen tenciū in libris ſuis magicis ⁊ in ſu is exorciſmis expimentis ⁊ carmini bus ⁊ certis verbis ⁊ caracterib⁹ ⁊ fi guris ſignis ⁊ adiuracōibus poſſint eos cogere ad reſpondendū veniēdū ⁊ manendū ⁊ operandū: ⁊ hoc v̄tute artis ſue non imixe v̄tuti diuine· q̄les ſūt quidam bibuli qnq3 concubina rij ⁊ luſores habentes qnq3 exorciſ mos nō approbatos· ⁊ indiſcretos Non attendentes dictum ſaluatoris dicentis· q hoc genus demoniorꝝ nō eicit̄ niſi ieiunio ⁊ oratione Itē debe rent exorciſmos ſuos oſtendere ſuis epis preſertim doctorib⁹ theologie vl̄ iuris an vti poſſent Ex hijs etia3 patet falſitas ⁊ error aliqꝝ falſorꝝ aſ tronomorꝝ· dicēciū ſe poſſe facē ymagi nem ſub certa ꝯſtellacōe· q p v̄tu tem ſuam poſſit cogere demones vt veniant ad illā ymaginem· ad ope randū quedā mira· ⁊ ad dandū reſ ponſa· qd̄ falſum eſt· q2 non coacte ſ3 voluntarie veniunt· vt homines cre dant aliquod numē eē in ſtellis ⁊ ſic ſtellas adorent Dicunt vna3 vetulā noui que credidit ſolem eē deam vo cans eam ſcām dñam· ⁊ aliqn̄ p ſo lem benedixit propter eum ſub cer tis verbis cum obſeruancia quada3 ſuperſtitioſa· que dixit ſe plus q̄3 quadraginta annis ſe credidiſſe h̄· et mltas infirmitates curaſſe Inſu per ſic homines hodie inueniuntur· tam layci q̄ clerici· litterati ⁊ il litterati cum primo viderint nouilu nium· flexis genibus adorant vl̄ de poſito capucio vel pileo capite incli nato adorant ⁊ honorant ymmo plu res etiam ieiunant ipſo die nouilu nij· ſiue ſit dies dominica In qua ſcđm ordinationes eccleſie non eſt ieiunandum· propter reſurrectionis leticiam· que omnia habent ſpeci em ydolatrie ab ydolis relicte De q̄ bus ieremie ſeptimo ſcribitur· q fe cerunt placentas regine celi ſcili cet lune offerendo ei eas Sed volen tes hoc palliare dicunt: q non hono rant lunam ieiunādo ſed deum ⁊ ſāc tos qui incidunt in mēſe lunationis viſe Ecce qualis eſt iſta excuſatio· quia ieiunant quādo non eſt ieiunā dum ſcilicet dominica die: ſed quan do eſt ieiuniū preceptū ipſi minime

ieiūnāt· Secūda concluſio Sicut
demonum inuocatio eſt illicita ⁊ mlꝉ
tum periculoſa: Sic eorum auxilij
imploratio eſt ipi homini valde per
nicioſa Patet primo ex pte dei· quia
zelus dei hoc non patitur ꝙ pro conſi
lio ad āquē recurratur niſi ad ipſuȝ
preſertim in hijs que excedunt hu=
manum iudiciū Quod euidenter oſ
tenditur quarto regum primo· vbi
reprehenditur et punitur rex iſrahel
qui miſit ad conſulendū deū accaron
Sic nāqȝ legiꝉ ibi Cecidit ochozias
rex iſrlꝉ p cācellos cenaculi ſui qꝺ ha
bebat i ſamaria ⁊ egrotauit· miſitqȝ
nūcios dicēs ad eos Ite conſulite be
elzebub deū accaron· vtꝝ viuere que
am de infirmitate hac· Angel⁹ aūt
dn̄i locut⁹ ē ad helyā theſbitē dicēs
Surge et deſcēde in occurſū nūcioꝝ
regis ſamarie· ⁊ dices ad eos Nūqd
n̄ ē de⁹ i iſrlꝉ ⁊c̄· In ſignū hui⁹ p̄cepit
deus deſtrui ydola et aras eoꝝ· diui
nos magos et ariolos Sic fec̄ ſaul
ex zelo diuine legis· p̄° Regū· xxviij·
Quia propter illas deus offēditur
valde et ad puniendum irritatur·
Vnde in reuelationibus ſācte bri=
gitte legitur ꝙ virgo mater maria
dn̄i reuelauerat cuidā ꝙ tuȝ filio ſu
a ſortilegia vel maleficia diſplicerant
ſecundum ꝙ ſcripſit epō neapolita=
no· Nunc inqt ſcias ꝙ in ciuitate
neapoli committuntur horrēda pec
cata· ꝙ mlꝉti hoīes et femine cōſu
lūt malignos ſortilegos et diuina
tores ⁊c̄· Aut ꝓpꝉ amorē mulieꝝ· ā
ꝓpꝉ diuicias cōſequēdas Tales ſūt
maledicti a domino· et gratia ſpūs

ſancti priuati· neqȝ ydonei· ꝙ grātia
intret corda eorum· Ideo dicit aug⁹
in libro de doctrina criſtiana Omnes
hui⁹ modi artes ⁊ noxie ſuperſticio
nes dampnande et fugiende ſunt a
criſtiano· que ex quadam peſtifera
ſocietate hominum et demonum ſūt·
Secundo hoc idem patet ex pte de=
monum· Quia ille qui ſemper ha=
bet malam voluntatem· ab illo nūꝙ
eſt auxilium accipiendum Sed de=
monum voluntas ſemper eſt mala
ſcilicet ad furta et ad adulteria· ad
diſcordias et i aliqꝺ qꝺ ſit ſaluti ho
minum contrariū· Dicente petro in p̄
ma canonica ſua· c· 3° Tanꝙ leo ru
giens querens quē deuoret circuit·
Tertio ex parte hominis· quia iſi de
liter agit contra deum peccato infi=
delitatis deum offendendo· in hoc ꝙ
ad ſuum aduerſarium recurrit· qua
ſi deus non ſit omnipotens Item pec
cato ydolatrie· alteri a deo virtutem
diuinā attribuendo ⁊ oblationibus
et ſacrificijs honorando· Item pecca
to inobedientie prohibicionis dei ⁊
eccleſie eo ꝙ habet familiare cōmer
cium cum aduerſario dei patris et fi
lij eius et eccleſie Propꝉ quod apoſ
tolus dicit ſecunda ad Cor· ſexto
Que conuencio criſti ad belial: lucis
ad tenebras? Item peccat contra ſe
ipſum peccato inprouidencie cōmittē
do ſe periculo magno contra ſapien
tis conſiliuȝ Ecci quinto Ne credas
inimico tuo in eternum Sed quis
maior inimicus hominis ꝙ dyabo
lus qui ſemper querit hominis perdi
cionem? Cuius exemplum dicit ceſai⁹

Quod fuit quidam conuerſus ad quē
dyabolus venit i ſpecie angeli dicēs
Diſce fortiter quia futurum eſt et a
deo diffinitū vt halberſtadeñ fias
epiſcopꝰ Letus ille ſtuduit fortiter
Altera die venit idem dicens Jam
mortuus eſt epiſcopus feſtina ve-
nire ad ciuitatem. Statim miſer de
monaſterio exiēs eadē nocte i domo
cuiuſdam honeſti ſacerdotis hoſpita
tus eſt Vt āt glorioſe ad ſedē veniēt
ante lucem ſurrexit equū ſui hoſpi
tis ſtrauit et eum abſtulit Mane fa
milia domꝰ dampno cognito eum
ſequens apphendit Et tracto ad ſecu
lare iudicium pro furto dampnatꝰ
non cathedram vt epiſcopus. ſed ſi
cut fur patibulum aſcendit Sed di
ceres Nunquid apoſtolus vtebatur
miniſterio demonum cum tradiderat
quendam ſathane vt patet prime
ad corinthios quinto Reſpondet ꝙ
paulus non vtebatur miniſterio dy
aboli cum pacto expreſſo vl' tacito ſʒ
magis diuino iudicio et imperio ipſi
us apoſtoli cui ſubiciebantur mali
gni ſpiritus Diceres ſecundo ꝙ a
malo homine et a malo ſeruo poteſt
quis accipere auxilium vel conſilium
ergo eciam a dyabolo. Reſpondet
quod non eſt ſimile quia ipſius non
eſt membrum omnino preciſum
Quia ſi actualiter non eſt vnitum
pt tñ reuniri. dyabolus penitus eſt
abſciſus et dampnatꝰ. Item Nō ſic
indigemus ſubſidijs dyaboli quia
poſſumus habere ſubſidium dei et an
geloꝝ et proximi noſtri et tribuit pa
ciencie mitum Item ſeruicium dya

holi non eſt ad hoc deputatum a deo
niſi fiat ſpeciali priuilegio Sed po
cius dyabolus deputatus ē ad temp
tandum et exercendum et ſic ſeruit
nobis licet intendat nos impugnaē
Sed de malo ſuo facit deus bonum
noſtrum: Sed adhuc diceres quid
noceret mihi ſi adiutus fuero ſiue h̄
fiat per dyabolum vel per quem aliqꝫ
alium: dummodo obtineam ſbſidiū
ſufficit mihi Reſpondetur ꝙ ymmo
valde nocet Quia ſi prodeſt in corpo
ralibus nocet in ſpiritualibus et aī
me eternaliter Vnde Auguſtinus
libro tercio de ciuitate dei Qui talis
fuerit non ſanus ſed eger eſt nō pru
dens ſed ſtultus eſt. in egritudīe aſ
ſidua laborat et in cecitate noxia ſtul
tus ē et demens permanebit Tercia
concluſio Demon licet poteſt alicui
theſaurum abſconditum reuelare fu
rem aut furtum manifeſtare egritu
dinem ſanare futura ꝓnunciare nul
latenus tamen licet eorum auxilium
pro illis vel alijs ſimilibus implo
rare Iſta omnia patent quia ſolet
communit' dici ꝙ abſconditi theſau
ri tempore antixpi per demonem an
tixpo reuelentur. Hic eciam poteſt
furta et furem manifeſtare Et certū
eſt ꝙ ipſe ſtimulat ad furta commit
tenda ſic ad alia peccata mortalia Sic
ſepe reſponſum dat ꝙ aliquis fura
tus ſit qui tamen eſt innocēs quate
nus ſic diſcordias ſeminet cum ma
giſter diſcordiarum et erroris ſit
Eciam ſcit egritudines ſanaē Quia
ipſe optimus medicus eſt cognoſcēs
valde rerum naturas ſcilicꝫ herbaꝝ

et lapidum que deo permittente ce
leriter poſſunt applicari: et morbos
curare · Etiã poteſt egritudines im
mittere ſicut dicit auguſtinus i libro
de doctrina criſtiana · et habetur · xxvi ·
queſtione · iiij · ca · Sciendum: quod ip
ſi demones ea plerumque prenunciare
ſolent que ipſi facturi ſunt · Accipiunt
enim ſepe poteſtatem · morbos immit
tere · ⁊ ipſum aerem viciando morbi
dum reddere · ⁊ peruerſis amatoribus
terrenorum comodorum mala facta ſuadē
de quorum moribus certi ſunt quod ſint eis ta
lia ſuadentibus conſenſuri · Suadent enim
miris ⁊ inuiſibilibus modis per illam ſub
tilitatem corpora hominum nõ ſencientium penetrã
do ⁊ ſe cogitationibus eorum per quedam ymag
naria vaſa miſcendo ſiue vigilantium
ſiue dormientium · Aliquando autem non que ipſi fa
ciunt ſed que naturalibus ſignis futura
pnoſcunt · ⁊c · Sequitur · quod etiam poſſunt
alicui ſuam mortem predicere · ⁊ in
firmitates prenunciare · Sed non eſt
tutum pro infirmitatis remocione e
orum auxilium inuocare: vt patet quar
ti Regum · primo In ochozia rege
iſrahel · Correlarium primum · Quod huius
modi vani diuinatores · ſortilegi · ni
gromantici et cetera · debent puniri ·
et quandoque expelli vel acriter cor
rigi · ne alios reddant nequiores ·
Quia dicit apoſtolus prime ad cori
thios · v · Modicum fermentum to=
tam maſſam corrumpit Et vna ouis
contagioſa · totum ouile facit morbi
dum · Hoc tenetur pre ceteris cura
ti · ⁊ prelati · quibus incubit diuinum
gregem informare · quatenus huiuſmo
di periculoſos ⁊ periculoſiſſimos er

rores valeant extirpare quoniam
horum obſeruantia · multum vergit
in animarum periculum · et ſcanda
lum eccleſie ⁊ dei blaſphemiam Et eſ
ſet multum expediens · quod eſſent viri
docti in magnis ciuitatibus et vil
lis circumiacentibus quorum doctrinis
⁊ erudicionibus hee ſuperſticioſe ⁊ noxie
vanitates deleretur et in villis eſſet
neceſſarium · maxime quia inter ruſticos maxi
me viget talis error · Quam periculoſa
ſit demonum inuocatio patet per ta
le exemplum quod ponit ceſarius diſ ·
v · c · iiij · Cum plures ex diuerſis regi
onibus ſcolares in ciuitate toloſa ſtu
derent in arte nigromancie · iuuenes
aliqui de ſueuia atque bauaria ſtupen
da quedam incredibilia a ſuo magiſtro
audientes · Vtrum nam vera eſſent
probare volentes dixerunt illi · Ma
giſter volumus vt ea que nos doces
oculotenus oſtendas · quatenus ali
quem ex ſtudio fructum capiamus ·
Quos cum auerteret et non acquie=
ſceret eo quod nacio illa et gens ſit mi
rabilis · Hora igitur ydonea illos in
campum duxit · gladio circa illos cir
culum fecit · monens ſub intermina
tione mortis · vt infra ſe cohiberent ·
⁊ ne rogantibus aliquid darent et
offerentibus aliquid reciperent · pre
cepit illis · ſecedens ab eis paululum
demones carminibus ſuis aduoca
uit · Mox aſſunt illi in formis militum
armatorum milicie ludos circa iuue
nes excentes · Nunc lapſum ſimula
bant · nunc lanceas et enſes contra e
os extendebant omnibus modis ſata
gentes vt illos extra circulum traherent

Quī cum ſic nichil proficerent·tūc
in puellas ſpecioſiſſimas ſe transfor
mantes choreas circa illos ducebāt
varijs anfractibus iuuenes inuitā
tes Ex quibus vna forma ceteris p̄
ſtantior·vnum ex ſcolaribus elegit
ad quem quociens veniſſet chorisan
do·tociens anulum aureum ei porri=
gebat·ei intus ſuggerendo·⁊ foris
motu corporis ad amorez ſuum illū
inflammando Que cum per multas
vices actitaſſet victus iuuenis cont
anulum digitum extra circulum por
rexit Quem illa mox per eundem di=
gitum extrahens·nunq̄ comparuit·
Capta preda conuentus malignan
tiū in turbinem reſoluit·fit clamor
et ſtrepitus diſcipulorum Accurrit
magiſter·de raptu cōſocij conquerū
tur omnes Quibus ille reſpondit·
Ego ſine cauſa fui:vos me coegiſtis
ego vobis predixeram Non eū amo
do videbitis Ad qd̄ illi Niſi nobis
reſtituas illum·interficiemus te Ti
mēs tandem vitam ſciens bauaros
furioſos·reſpondit Ego temptabo
ſi ſpes aliqua ſit de illo Vocansqz
principem demoniorum·fidele ſuum
miniſterium ad memoriaz illi reuo
cans·dixit diſcipline eius mltum eē
derogandum·ſeqz a diſcipulis ſuis
eſſe occidendum·niſi iuuenis reſtitu
eretur Cui dyabolus Craſtino con=
ſilium propter te in tali loco celebra
bo·tu eſto preſens Et ſi aliquo mo
do illum per ſentenciam obtinere po
teris·gratū habebo Quid plura·ad
imperium prīcipis conſilium malig
nantiū cogitur·de violencia in diſci

pulum facta a magiſtro conquerit
Ab aduerſario reſpondetur Domi
ne inqt Non illi feci iniuriam Naz
magiſtro ſuo inobediens fuit·legez
circuli non cuſtodiuit In hunc mo=
dum illis contendentibus·dyabolꝰ
demonem quendam ſibi collateralez
de ſentencia interrogauit dicens Oli
uere tu ſemper curialis fuiſti·contra
iuſticiam·perſonam non accipis·ſol
ue queſtionem huius litis Reſpon
dit ille Ego iuuenē magiſtro ſuo reſ
tituendum iudico Moxqz ad aduer
ſarium conuerſus dixit Redde illum
qꝛ nimiſ importunus eras Ceteris
ſentencie eius aſſenſum prebentibꝰ
ad mandatum iudiciſ·eadem hora
ſcolaris ab inferis reducitur·⁊ ma
giſtro ſuo reſtituitur Conſilium ſol
uitur ⁊ ad diſcipulos reducta pre=
da·magiſter letus reuertitur Cuiꝰ
vultus erat ita macer ⁊ pallidus·co
lor tam imutatꝰ·vt hora eadem a ſe
pulchro videret ſuſcitatus Qui ſo=
cijs apud inferos viſa recitās q̄ deo
contraria ⁊ execrabilis foret illa diſ
ciplina·magis exemplo q̄ verbo oſtē
dit Et a loco recedens in quodā mo
naſterio monachum ſe fecit Valde
ergo periculoſum eſt illis eciam qui
ex inuocatione demonis nituntur q̄
rere theſaurum occultum vt ditent
Sicut legitur de quodam qui diu
ſtuduit qualiter diues fieri poſſet·
Tandem dixit ipſe Ex quo aliaſ
nō poſſum fieri diues ditabor per dy
abolum Et queſiuit magum inter iu
deos ⁊ criſtianos ⁊ non inuenit Co
gitauit ergo Eo ipſe expiar·ſi poſſ

per dyaboluz fieri diues· Juit i viã
quandam vmbroſam ⁊ ſaxoſam di
cens·Vbi es qui ſemper queris dec
pere homines? Ego ſum hic vt dem
me tibi· Prima vice non venit· neceſſe
cunda ſed tertia die venit ⁊ dixit·
Quid petis? Reſpondit Vt me faci
as diuitem· Cui dyabolus Primo
adorabis me· Tunc ille incuruauit
ſe ⁊ adorauit illum· Et dyabolus lu
dificauit illum·quia tūc habuit po
teſtatem in eum· Et fecit ꝙ omnes
illi lapides videbantur ei eſſe aurū·
⁊ dixit ei dyabolus· Accipe ſatis de
auro· Tunc ille honerauit ſe de lapidi
bus·Cum ergo venit domum poſuit
lapides in quendam locum·⁊ incee-
perunt ardere ⁊ combuſta eſt dom⁹
⁊ q̄cquid ī eā fuit ita ꝙ ipſemet vix
euaſit·Et dixit· Non auro· Ibo ad
locum vbi plurimum aurum dimiſi·
Et accedens inuenit ibi lapides qui
prius videbantur ei aurum puriſſi͠m

Secundi vocantur nigromantici
vt patet·xxvi·q·v·c·Nec mirum·v
bi dicitur·Nigromantici ſunt quoꝝ
precantationibus videntur reſuſci
tati mortui diuinare·⁊ ad iterroga
ta reſpondere· Nigros enim grece·
latine mortu⁹ mācos diuinatio vocā
tur Ad quos ſuſcitandos cadaueri
ſanguis additur· Nam amare ſang
uinem demones dicuntur· Ideoqȝ
quocumqȝ fit nigromancia cruoꝛ a-
que miſcetur·⁊ a coloꝛe ſanguinis
facilius prouocantur·Contra quos·
Deutro·xviij·Nō ſit in te qui a moꝛ
tuis veritatem querat quia dyabol⁹
ī ſpecie moꝛtuoꝛum ſepius apparet

vt pȝ·p̄° Regū·xxviij·Vbi mulier
phitoniſſa ad inſtātiā ſaul videbat
reſuſcitare ſamuelē· vt regi ad iꝛro
gata reſpondēt· Sic nāqȝ legit ibi
Dixit ſaul ſuis ſuis· Querite mihi
mulierē hn̄tē phitonē ⁊ vadam ad
eā ⁊ ſciſcitaboꝛ p illā· Et dixerūt ſui
ei⁹ ad eū· Eſt mulier phitonē hn̄s ī
endoꝛ· Mutauit ēgo ſaul hitū ſuum
veſtituſqȝ ē alijs veſtimētis·⁊ abijt
ipē ⁊ duo viri cū eo. Veneruntqȝ ad
mulierē nocte·⁊ ait illi· Diuina mihi
in phitone ⁊ ſuſcita m̄ quē dixero ti
bi· Et ait mulier ad eum· Ecce tu
noſti quāta fecerit ſaul: ⁊ quō eraſe
rit magos ⁊ ariolos de t̄ra· Quaē er
go inſidiaris aīe mee vt occidar· Et
iurauit ei ſaul ī dn̄o dicēs·Viuit dn̄s
qꝛ n̄ eueiet tibi· Sup q̄ dic aug⁹
ꝙ n̄ fuit ſamuel· ſed dyabol⁹ dicēs
Quō poterāt eſſe vt arte magica at
traheret vir a natiuitate ſcūs vita·⁊
opib⁹ iuſtus· Itē ſi ſamuel vere ap
paruiſſet·n̄ vtiqȝ vir iuſt⁹ pmiſiſſet
ſe adorari q̄ p̄dicauerat ſolū deū verū
adorādū Itē q̄mō hō di q̄ cū abrahā
in refrigerio erat dicēt ad virum peſ
tilēcie·⁊ dignū ardore gehēne Cras
mecum eris· Dubitatur vtrum lice-
at ab aliquo moriente requirere ꝙ
reuelet ſibi ſtatuȝ ſuum·Reſpondet
ſanctus thomas quadam concluſio
ne quodlibeti ſui·Cum peccatum ſit
contra naturam vt patet per damaſ
cenuȝ·li·ij·requirere impletiones nā
turalis deſiderij non eſt peccatū·Ho
mo enim naturaliter ſcire deſiderat·
primo methaphiſice niſi aliqua in
oꝛdinatio iungatur· Nulla autem ī

ordinatio in hac acquiſitione videt
ſi aliqͣs iquirat a moriente cognoſ=
cere ſtatum eius poſt mortem-ſubii
ciendo ſe diuino iudicio- Vnde nulla
ratio videtur quare debeat dici hoc
eſſe peccatum niſi forte ex dubitatio
ne fidei de futuro ſtatu quaſi temptā
do inquirat- Tertio vocantur phito
nes a phitone appolline- Dicuntur
autez phitones ventriloqui qui ha
bent in ventre demonez v'ba exteri⁹
proferentez De quo leuitici-xx°- Vir
ſiue mulier in quibus phitonicus
vel diuinationis fuerit ſpiritus mor
te moriatur- Lapidibus eu3 obruet
omnis populus ⁊ ſanguis eorum ſit
ſup eos. De hijs dicitur-xxvi-q-vij-
c- Non obſuetis vbi dicitur- Qui āt
talibus credunt aut ad domū eorū
euntes -aut ad ſuas domus intro=
ducunt- ſciant ſe fidem criſtianam ⁊
baptiſmuz ꝑuaricaſſe-paganum et
apoſtatam- retro abeuntem ⁊ dei in
imicum- ⁊ iram dei grauiter incurrē
niſi digna penitēcia emendatus deo
reconſilietur- Hec ibi- Vnde petrus
bleſeñ eplā- lxiiij- Dum ſaul phito
niſſam conſuluit-cum filijs ſuis i mō
tibus gelboe merebat̄ interfici- Sic
ochozias qui ceciderat per cancellos-
dum vite diuturnitatem ſcrutatur- vi
ta eius tamq̄ȝ tela ſuccīditur- Dubi
tatur vnde eſt ꝙ aliquando veruȝ di
cunt cum dyabolus ſit pater men
dacij- Reſpondetur ꝙ hoc venit ꝓpt̄
multa- Primo aut ſuperiori virtute
coacti ſunt verum dicere- vt patet ac
tuum-xvi-c-de illa ventriloqua que
clamauit poſt apoſtolos ſcilicȝ pau
lum ⁊ eius ſocios dicens- Iſti homi
nes ſūt ſui dei excelſi-qui annunciāt
vobis ſalutis viam - Vbi dicit ma
giſter in ſcolaſtica hiſtoria- Hoc
factum eſt a ſpiritu ſancto ſpiritum
phitonicum vrgente vt verum dice
ret per eam - Secundo fit vt finalit̄
decipiat demō qui intendit perdicio
nem hominuȝ ex huiuſmodi ſuis re
ſponſis- Hic aliquando ſi verum di
cit itēdit tū homines aſſuefacere ad
hoc ꝙ ei credatur vt in fine ducat ho
minem in illud quod eſt ſaluti homi
num contrarium - Vnde- Athanaſi⁹
exponens illud luce-iiij- Increpauit
illum- Obmuteſce Q̄muis inq̄t verū
fatetur demon compeſcebat tamen
criſtus eius ſermonem ne ſimul cuȝ
veritate etiam ſuam iniquitatem ꝓ
mulget vt nos aſſuefaciat- Tertio
fit vt intelligat qualem fidem habe
at vt patet- Deutro-xiij-vbi dicitur
Si ſurrexit in medio tui propheta-
aut q̄ ſompniuȝ vidiſſe ſe dicat ⁊ pre
dixerit ſignum atq3 portentuȝ ⁊ eue
nerit quod locutus eſt ⁊ dixerit tibi
Eamus et ſequamur deos alienos
quos ignoras - ⁊ ſeruiamus eis- nō
audies verba prophete illius-quia
tēptat vos dominus vt palam fiat
vtrum diligatis eū an nō - Quarto
fit aliquando hoc a caſu ꝙ verum di
cunt- cū dyabolus ſit pater menda
cij fingunt ſe ſcire quod neſciunt vt
habeant butirum caſeum vel pecuni
am - Vnde quidam ſacerdos volens
quandā vetulā cōfūdē- ne ſui procbi
ani ei cᵉ dāt miſit zonā ſuā ad eā- q2
ex ill' ſolebat dinare Que ſola zonā

inſpecta cū ſacerdos eſſet impingūa
tus·ipſa iudicauit ſacerdotē eē ipreg
natum Quarti vocantur arioli·
et ſunt qui in viſceribus animaliū
ſuper aras ydolis ymolatorum diui
nant vt patet viceſimaſexta queſtio
ne quarta·capitulo Igitur genus·
Cōtra quos deutronomij xviij· Qū
ingreſſus fueris terram quam domi
nus deus tuus daturus eſt tibi caue
ne imitari velis abhominationes il
larum gencium Nec inueniatur in
te qui luſtret filium ſuum aut filiam
ducens per ignem·aut qui ariolos
ſciſcitetur ſcilicet querendo ab eis fu
tura Dubitatur vtrum demones
ſciant futura Rn̄t auguſtinus et ponit
xxvi· queſtione q̄rta·c ſciendum· q
ſic quia celeritate motus non ſolum
curſus quarumlibet rerum hominū·
vel ferarum·verum eciam volatus a
uium incompabiliter vincant Eciā
ſunt prediti acumine ſenſus Ete
nim ex hijs duobus multa que homi
nes mirantur ſciunt Scdo prop
ter longum tempus habent multam
experienciam rerum·quam propter
vite breuitatem homines habere nō
poſſunt Tercio ipſi multa faciunt
que hominibus predicere ſolent·ſic
morbos et infirmitates Ideo dicit
auguſtinus vbi ſupra Accipiunt eīm
poteſtatem morbos immittere· et ip
ſum aerem viciando morbidum red
dere· et peruerſis amatoribus terre
norum commodorum malefacta ſua
dere De quorum moribus certi ſunt
q ſint eis talia ſuadentibus conſen
ſuri Hec auguſtinus Quarto ex

ſignis rerum prediciunt futura Ad
que ſigna ſenſus hominum veni-
re non poſſunt Sicut medicus ſig
nis prenunciat mortem· que huius
artis ignarus non poteſt dicere
Quinto hoc facit ex reuelacione dei
et angelorum bonorū Circa predic
ta ſubiungam tria documenta Pri
mum: nigromantici: diuini· et arioli
etc ſi aliquando prediciunt veritatē
tamen nullomodo fides eſt eis ad-
hibenda·qui vult deo tenere fidelita
tem·quia dyabolus mendax eſt et
pater eius Cuius exemplum patet
in prima matre noſtra que decepta
fuit·eo q credidit ſerpenti dicenti ſi
bi Nequaq̄ moriemini·ſed eritis ſi
cut dij·ſcientes bonum et malū· Sed
quanta pena ei ſubſecuta eſt legant
in principio geñ· De credulitate pri
me femine noſtre mulieres obtinue
runt adhuc vnam bucellam quia
cito credunt phitoniſſis Audiant
illi quid accidit ſiluestro ſcdo pape
Hic primo floriaceñ cenobij mona
chus fuit·ſed dimiſſo monaſterio
homagiū dyabolo fecit vt ſibi om
nia ad nutum ſuccederet Quod dy
abolus permiſit impleri Hic veniēs
in hiſpaniam cauſa diſcendi in tan
tum profecit q ſua doctrina maxi
mis viris placuit· Habuit in diſci
pulos ottonem imperatorem Robertū
regem francie qui compoſuit hanc ſe
quenciam Sancti ſpiritus aſſit no
bis gracia Hic fuit primo eṗus re
menſis Poſt rauēnas·tandē papa·
Et tūc queſiuit a dyabolo q̄ diu vi
uere deberet in papatu Reſpondit

q̄ diu non celebraret in iherusalem
Gamisus fuit valde. ſperans ſe lon-
ge eſſe a fine ſicut longe a voluntate
peregrinationis in iherusalem vltra
mare Et cum in quadrageſima in ec
cleſia que dicitur iheruſalem. in late
rano. celebraret. ſtrepitum demonū
ſenſit. ſibi mortem adeſſe ſuſpirans
ingemuit. Licet ſceleratiſſimus eſſꝫ
tamen de miſericordia dei non deſpe
rans. reuelando coram hominibus
peccatum ſuum. et membra omnia q̄
bus dyabolo obſequium preſtiterāt
iuſſit abſcidi Et deinde truncum mor
tuum ſuper bigam poni iuſſit vt vbi
cumqꝫ animalia eum ducerent ꝛ ſiſ
terent ibi ſepeliretur. Quod ꝛ factū
ēſt. ſepultusqꝫ eſt in lateranenſi ec
cleſia. Et in ſignum miſericordie con
ſecute ſepulchrum ipſius tam ex tu
multu oſſium q̄ ex ſudore. preſagi-
um eſt morituri. ppē. ſicut in eodem
ſepulchro eſt lrīs exaratum. Taliter
ētiam decepit iudeos. vt idem marti
nus dicit tempore theodoſij ſecundi
iunioris. Quib9 apparuit ī ſpē moi
ſi ī cripta. ꝛ pmiſit eos ſe velle duce
re p mare rubrum ſicco pede. Et plu
rimi ſubmerſi ſunt. ꝛ qui euaſerunt
ad fidē ſūt reuſi. Aliud exemplum
patet de quodaꝫ ſcriptore nigromā
tico. cui demō apparens promiſit q̄
foret rex anglie. et q̄ cum tanta mul
titudine duceretur in medio regni
anglie ſicut vīnq̄ etwardum filiuꝫ
henrici viderat equitare. Hic per de
monem in angliam ductus eſt. vt
ſibi videbatur cuꝫ multitudine mag
na. Et finaliter a dyabolo dimiſſus
ꝛ a proceribus anglie ſuſpenſus eſt
Hic dicit euſebius ī cronica ſua q̄
anno ab vrbe condita quadrageſi-
moſexageſimo q̄rto pirrus rex epi
rotarum volens pugnare cōtra roma
nos delphicum appollinis adijt qui
dedit ei reſponſum ambiguū dicens
Dico te pirre romanos vicē poſſe.
Qui aggreſſus romanos perdidit
prelium ex amphibologia deceptus
Nam talis propoſicio verificari po
teſt ſiue infinitiuus conſtruatur cuꝫ
accō ſequente vel precedente. vt dicē
do. Dico romanos poſſe vicē te. Et
ecōuſo. Dico te. poſſe vicē romanos
Tale etiā exēplū legit̄ de q̄dā duſo
q̄ ſupbie ſpū inflat9 dignitatē ſecu-
larē quā attingē nō potuit male cu-
piuit. Nam dyabolus deceptorijs
ſuis verbis eū aggreſſus talit̄ dixit
Diſce fortit̄ quoniam veniāt in tali
loco epūs eris Qui modicum put
laico poſſibile erat diſcens de monaſ
terio apoſtatauit ꝛc. Simile exēplū
legit̄ in vitaſ patrū q̄ q̄dam mona
chus vite pbate. fuit ī heremo Cui
dyabolus apparuit. in ſpecie boni ā
geli dicens q̄ pre multitudine labo
rum ſuorum excederet omnes alios
in heremo conſtitutos. Unde poſt
multiplicem reuelationem ſibi factā
quam ſemper verā repperit. ex quo
ipſum angelum lucis credidit demū
oſtendit ſibi populum criſtianū. cuꝫ
fide principibus. apoſtolis et marti
ribus tenebroſum ac tetrum ꝛ mul
tipliciter de fētū locū habētē. Sed
econtra locum iudeorum ꝛ plebem. ſi
bi oñt lūie chorúſcantem. ꝛ in ſummo

gaudio exultantē ſuadēs ſibi vt ſi vl
let ipſorum gaudio particeps fieri
ꝙ ſe permitteret ciromādi Quod
et fecit et ſic dampnatus eſt Secū
dum documentum Qui vult vitare
eternam dampnacionem debet fugē
omnem diuinacionē vt ꝓbatur deu
tronomij xviij Quando ingreſſꝰ fue
ris terram quam dominus deus tuꝰ
daturus eſt tibi caue ne imiteris ab
hominacionē gencium illarum nec inve
niatur in te qui luſtret filium ſuum
aut filiam ducens per ignē aut qui
ariolos ſciſcitetur et obſeruet ſomp
nia atqꝫ anguria nec ſit maleficus
nec incantator nec phitones conſu
lant nec diuinos nec querant a mor
tuis veritatem Omnia hec abhomi
nabitur ꝓpter huiuſmodi ſcelera de
lebit te in introitu tuo Hec ibi Le
uiticū xix Ibidem Non declinetis ad
magos nec ab ariolis aliquid ſciſci
temini vt polluamini per eos et Le
uiticū xx Anima q̄ declinaueit ad ma
gos et ariolos et fornicata fuerit cū
eis ponam faciem meam contra eam
et interficiam illam de medio popu
li ſui Ibidem Vir ſiue mulier in qui
bus fuerit phitonicus ſpiritus vel
diuinacōis morte moriatur ꝛc̄ Qua
liter iſtud peccatum eſt punitū patꝫ
quarto regum primo in ochozia re
ge iſrahel cui mandauit helias Nun
quid non eſt deus in iſrahel vt eatis
ad conſulendum beelſebub deum ac
caron Quamobrem hec dicit dominꝰ
deus De lectulo ſuper quem aſcēdiſ
ti non deſcendes ſed morte morieris
Sic ergo ſaul mortuꝰ ē ꝓpt iniq̄tates

ſuas quia preuaricatus eſt preceptū
domini vt patet primo regū ꝛc̄
Tercium documentū Omnis diuina
cio qualitercumqꝫ exerceatur merito
ab ecclesia reprobatur Probat Si
peccatum eſt occultum eis debet ipo
ni penitencia quadraginta dierum
vt patet extra de ſortilegis capitulo
in tabulis vel in codicibus Si aūt
peccatum eſt notorium eukariſtia ei
denegetur vt patet de conſecracione
diſtinctione ſecūda capitulo pro di
lectiōe Si autem eſt clericus eſt de
ponendus et in monaſterio detrudē
dus vtꝫ xvi queſtione qrta capitulo
Non oportet ſacris officijs deditos
vel clericos magos aut incantatores
exiſtē aut facere philacteria que ani
marum ſuarum vinculo conprobātur
Hos autem qui talibus rebus vtū
tur proici ab ecclesia iuſſimus Et ibi
de capitulo Si quis epiſcopus aut
preſbiter dyaconus vel quibuſlibet
ordinibus clericorum aut auruſpi
ces aut incantatores aut ariolos aut
certe augures vel ſortilegos vel qui
profitentur artem magicam aut ali
quos eorum ſimilia exercentes cōſu
luiſſe fuerit deprehenſus ab honore
dignitatis ſue ſuſpenſus monaſterij
curam excipiet Ibiqꝫ penitencie ppe
tue deditus ſcelus admiſſum ſacrile
gij abſoluat Et ibidem capitulo aquāti
ſi predictam penam ſufferre noluerit
eſt excōmunicandꝰ vt patet ibidem in
capitulo Si quis clericus aut monā
chus vel ſecularis diuinaciones vel
auguria crediderit obſeruanda vel
ſortes quas mentiuntur eſſe ſanctorum

quibuſcumqꝫ pũtauerint intiman
das cum hijs qui eis crediderint ab
eccleſie cõmunione pellãt̄ Ibidē Qꝛ
ſi ſerui ſunt·verberibus caſtigentur
ſi liberi·incarcerent̄ vt ꝑꝫ xxvi·q·iiij·c
contra ydolorũ·Etiam tales īfames
ſunt vt patet ſecunda queſt·viij·q̄ſ
quis·Nõ ipſi ſed etiam qui ad eos
concurrunt nullatenꝰ ad accuſatõeꝫ
admittantur·Scdm̄ leges capite
plecti debent Ad lumen etiã alterꝰ
accedere non debent alias cõcremãt̄
et bona eoruꝫ omnia publicantur et
diuinator gladio vltore feriri debꝫ
C·de maleficiis·l·nemo Vbi ſic dicit̄
Nemo aruſpicē ꝯſulat ā mathema
ticũ·nemo ariolũ·augurē ⁊ vatũ p̄
ua ꝯfeſſiõe ꝯticeſcat·Caldei et ma=
gi ⁊ ceteri q̄s maleficos ob facinorũ
magtudinē vulgꝰ appellat·nec ad
hãc ptē aliq̄d moliãt̄·Sileat oībꝰ
ꝑpetuo diuinãdi curioſitas·Etenim
ſuppliciũ capitis feret gladio vltorē
ꝓſtratꝰ·q̄cũqꝫ iuſſis nr̄is obſeq̄uꝫ
denegauerit·Et·l·Culpa·Vbi ſic·
Culpa ſilis ē tã ꝓhibita diſcē q̄ꝫ docē
Nõ adorab' deos alienos·

Quinti vocant̄ maleficiã qui
peccãt et faciunt cõtra illud
preceptũ et ſunt illi qui ꝑ i
nuocatiõē faciunt apparere demões
in aliqua effigie viſibili ad dandũ
rñſa·De q̄bꝰ·xxvi·q·v·c·Nec mi
rum Vbi dicitur Magi ſunt qui vl
go malefici ob facinorum magnitu
dinem nũcupant̄·⁊ allegat ibidem
decretũ Auguſtini in li·de ci·dei dicē
tis Nec mirum de magoꝝ p̄ſtigijs
quoꝝ i tm̄ ꝓdiere maleficioꝝ artes
vt etiam moyſi i illis ſignis reſiſte
rēt vtētes vgas i dracones·aquã in
ſãguinē Et infra·Nec magi nec ãgeli
mali quibus miniſtris illa operabã
tur non fuerunt creatores draconũ·
Inſunt enim rebus corporeis per ō
nia elementa quedã occulte ſemina
ne rationes·quibus cum data fuerit
oportunitas temporis·prorumpant
in ſpecies debitas·ſuis modis et fini
bus·Et ſicut non dicuntur angeli q̄
iſta faciunt animalium creatores·
ſic nec agricole ſegetum·vel quoruꝫ
cumqꝫ in terra gignencium creato=
res dicendi ſunt q̄uis nouerint pre
bere quaſdam viſibiles oportunita
tes et cauſas vt illa naſcãtur·Hec
ibi·Poterant etiam demones vgas
a magis proiectas·per motum loca=
lem imperceptibiliter ſenſui huma
no tollere·et loco eorum ſerpentes
aliũde portare·Videmus enim q̄ ali
qui mimi per ſubtilitatem manuum
et localem motum aliqua ſic trãſmu
tant q̄ homines non percipiũt·Mł
to forcius demones quorum ſubtili
tas et celeritas maior ē· Vtrũ ma
lefici et incãtatores poſſũt veraciter
hominem ledere in anima et in rebꝰ
et in corpore·Reſpondent doctores·
q̄ malefici omnibꝰ iſtis modis poſ
ſunt procreare leſiones i hominibꝰ
et in eorum rebus·cooperante demõe
in quibus ipſe demon poteſt homini
nocere·Non autem malefici faciunt
iſta propria actione·ſed talia fiunt
per demones·Primum in corporum
mutatione·et hoc ſecundum apparē
tiam et non ſecundum exiſtentiam:

Cuius exemplum ponit beatus au
guſtinꝰ libro decimo octauo· de ciui
tate dei· capitulo decimoſeptimo· et
ponitur viceſima ſexta: queſtione·
quinta: capitulo Nec mirum dicens
Legitur eciam in gencium libris ꝙ
quedam maga per artes ſuas ſoci
oꝭ vlixis mutauit in beſtias Le
gitur eciam ꝙ de ſacrifitio quod ar
chades deo ſuo bacho ymmolabat·
ex quo quicumqꝫ ſumerent in beſtia
rum formas conuerterentur Et ean
dem hiſtoriam quā hic tāgit augꝰ
recitat Boecius libro quarto met·
iii· de conſ· dicēs Vela narcij ducis
Et vagas pelago rates· eures appu
lit inſule pulchra qua reſidens dea·
Solis edita ſemine miſcet hoſpiti
bus nouis ſcā carmie pocula Quos
vt in varios modos vertit herbi po
tens manus· hūc apri faciēꝭ tegit·
Ille marmaricus leo dente creſcit et
vnguibus Hic lupus nuper additꝰ
flere dum parat vlulabat ꝛc̄ vult di
cere ꝙ cum vlixes qui narcius dice
batur rediēs de obſidione troiano
rum veniēt per mare cogente vento
in quandam inſulam in qua mora
batur quedaꝫ dea nomine ſirtes· et
dicebatꝰ filia ſoliꝭ propter pulchri
tudinem· hec fuit perita in arte male
fica Ita ex diuerſis herbis cōmiſcuit
quoddam poculum ꝛ dedit hoſpitibꝰ
ſcꝫ ſocijs vlixis qui mox fuerūt mu
tati in figuras diuerſoꝝ animalium
Iſti videbatur ꝙ fuit aper in facie·
Illi ꝙ leo marmaricus ·i· de india
hic lupus dū voluit flere de ſua mu
tatione incepit vlulare ꝛc̄ Dicit tam̄

ibidem boecius Quāuis ipſi exteriꝰ
videbantur mutati Interius tamē
et in mente manſit racio ꝛ cognitio·
Dicit augꝰ vbi· ſ̄ Nā cum ipſe eſſet
in ytalia audiebat de quibuſdā mu
lieribus· ꝛ in illa regione ꝛ in illis
artibus imbutis· que dare viatoribꝰ
in caſeo ſolebant ꝙ in iumenta ilico
verterentur ꝛ neceſſaria queqꝫ porta
rent· poſtquaꝫ opera perfecerunt ite
rum ad ſeipſos redirent· nec tamen
in eis fieri mentem beſtialem ſed ra
tionalem ſeruari ſicut dicit apu=
leius in libris quos aſini aurei titu
lo inſcribit Similem hiſtoriam re
citat magiſter in ſpeculo hiſtoriali
libro decimo octauo capitulo decīo
ſeptimo· Egipciꝰ quidam cum amo
re veſano aliene vxoris arderet nec
ad effectum concupiſcencie perueni
re poſſet· eo ꝙ ille virginitatis ſue
coniugem nimis amaret· maleficum
precatus eſt vt aut ab eo amari ſe
faceret aut a marito proprio repudia
ret· qui multis illectus muneribus
ſolito ſue artis ingenio fecit eam e
quam videri Itaqꝫ vir eiꝰ turba
tus· ꝙ equam in ſuo lectulo videret
iacentem· ingemiſcens flebat adduc
tis preſbiteris: quid illa pateretur
conqueritur ꝛ nec ſic quideꝫ calami
tatis cauſam agnouit Alligatam er
go in morem iumenti in deſertum de
duxit ad quendam qui macharius
dicebatur Ad cuius cellulam veni
ens: monachi arguebāt eum: quid
cum equa in monaſterio vellet face
re Vxor inqꝫt mea fuit: ſed iam ter
cius dies: ꝙ conuerſa eſt in equam

Quod autē ſancto machario retulif
ſet. Vos inquit equi eſtis. et equorū
oculos habetis. Illa namqꝫ mulier
eſt. nec in illa natura tranſmutata vi
detur niſi in eoꝝ oculis q̄ preſtigijs
vanitate falluntur. Mox aquam be
nedictam ei infundens. ⁊ oratiōe cō
pleta ſubito eam feminā videri fecit
⁊ cum viro in domū reuerti eā iuſſit.
Iſto etiam modo deluſi fuerunt ſo-
cij dyomedis. ſicut dicit aug⁹ vbi
ſupra. qui conuerſi fuerunt in aues.
Ideo dicit ibidē ꝙ demones. ſi aliqͦd
tale faciunt. aut eoꝝ fit miniſterio. ꝑ
mittēte deo. nihil de rebus creāt ſed
ſpecietenꝰ res ipſas a deo creatas im
mutant vt videātur qͦd non ſint. Et
ſubdit. Non ſolum aīm ſed nec cor
pus quidem vlla ratione crediderī de
monum vel poteſtate. in mēbra vel i
liniamēta beſtialia veraciter poſſe cō
uerti. Hec ille. Poſſunt etiam demo
nes deludere ſēſus hominum a ratio
ne obiecti. Nam alia ⁊ alia ſituacōe
videtur obiectum alterius coloris et
alterius ſicut patet in collo columbe
Sicut collū alit̄ et alit̄ vertit̄ alium
et alium colorem pretendit. ſic etiaꝫ
demones poſſūt deludere ſenſus ho
minum. vertendo rem ad aliū et ad
alium ſitum. et ſic apparet nunc ru
bea et nunc alba. Secundo ratione
medij. Videmus enim ꝙ remus vel
alius baculus ī aqua videtur fractꝰ
qui tamen in ſe integer eſt. Sol in
ſuo ortu ratione vaporum ſe interpo
nentium. in medio qn̄qꝫ videtur ru
beus et qn̄qꝫ maior. ſic res aliter et
alit̄ apparet ratione medij. ſed dy
abolus poteſt variare mediū. ergo
poteſt facere rē apparere varijs mo
dis. Tertio ratione organi. Nā mo
dica immutatio in ſenſu. ludificat ſē
ſum. vt appareat ſibi quod nō eſt.
vel qualiter nō eſt. ſicut patet in fre
neticis. ꝙ propter aſcenſum fumoſi
tatum ad cerebrum. videt mira que
non ſunt. Idem patet in dormienti
bus. Sꝫ demones poſſūt mutare or
gana ſenſuum ſicut fit in ſompnis.
Hic poterunt homines illudere ꝙ ſi
bi ipſis et alijs aues vel lupi videan
tur. Sed tunc queritur. Si illa mē
bra et liniamenta humana in ſua ꝓ
prietate remanēt imutata. quomo
do ſibi ipſis ⁊ alijs videntur ī forma
auium et aſinorum. Rn̄t auguſtinꝰ
v. ſ. c. xviij. ꝙ huiꝰ modi hominum
corpora iacent alicubi longe ab ho
minum conuerſatione ſopitis ſenſi
bus. per demones occultata. In qua
occultatione et ſenſuum oppreſſione
videtur ſibi ſic mutati eſſe. et onera
portare. ſicut in ſompnis talia ſōp
niantibus contingere ſolet. Quomo
do autem in illa effigie beſtiarum et
onerum portatione alijs videantur
ymaginatur ꝙ demones taliū beſ-
tiaꝝ fātaſma formāt. et forte aſſumūt
⁊ ī illa beſtiaꝝ for onerā illa ſi vera ſūt
corpa portāt vt illudatur ſic hoībꝰ
Nā quidam noīe p̄ſtātius pr̄i ſuo cō
tigiſſe īdicabat vt venenū illud p ca
ſeū ī domo ſua ſumeret. ⁊ iacerꝫ ī lec
to ſuo dormiēs. q̄ tn̄ nullo mō pote-
rat excitari. Poſt aliqͦs āt dies eū velut
euigilaſſe dicebat ⁊ q̄ſi ſōpnia nar-
raſſe q̄ paſſꝰ ē. ⁊ caballū ſe factū. ac

De ſocijs autem diomedis in aues
cōuerſis Ymaginatur·aug9·q a de
monibus interempti fuerunt qui ꝑ
ill' aues ex alijs loc' occulte ꝑduxert
Et ſic repente pro illis ſocijs ſuppo
ſite cōuerſe fuiſſe creduntur·hec ille
Sed' do demones poſſūt homines le
dere in corpore ſuo q̄ ad infirmitatē
et ſanitatē ex dei pmiſſiōe· exemplū
patet in iob·c·ij·dicit' ibi Egreſſus
eſt ſathan a facie domini·⁊ pcuſſit
iob vlcere peſſimo· a planta pedis
vſq3 ad verticem capitis de h' xxvi·
q·iij·c·ſciendū d't aug· Accipiūt ei
poteſtates demones morbos immit
tere ⁊ ipſū aerem viciando morbidū
reddere ⁊ pueſis amatoribus terre
noꝝ cōmodoꝝ mala facta ſuadere de
quoꝝ moribus certi ſunt q ſint eis
talia ſuadentibus cōſenſuri·hec ille·
Ideo idē aug·refert libro q'rto de ci
uitate dei:c·xxvi·de tyto latino ruſti
co romano patrefamilias cui dictū
eſt in ſompnis in ſenatum nunciare
vt ludi ſcenici inſtaurentur Qui cū
poſtero die iuſſa facere non eſſet au
ſus ſcd'a nocte ſeuerius imperatum
eſt ⁊ amiſit filiū q2 nō fecit Tercia
nocte dictum eſt·cū eciam non aude
ret·incidit in morbum acrē ⁊ horri
bilem Titus vero ex amicorum ſn̄ia
ad magiſtratus rem detulit atq3 in
lectica allatus eſt in ſenatum expoſi
toq3 ſompno ⁊ recepta valitudine
pedibus ſuis ſanus abceſſit·tāto ſtu
pefactus ſenatus miraculo quadru
plicata pecunia ludos cenſuit inſtau
rari Quis nō videat·qui ſanū ſapiat
ſubditos homines malignis demo

nibus·a quoꝝ dn̄acōe nō libeāt niſi
gracia criſti·hec aug·Hoc ibidē po
teſt facere maleficus v'tu te ⁊ arte de
monis·ſic qū maleficus facit yma
ginem ceream vel terream quicq̄d
moleſti infertur tali ymagini p ma
leficiū·vl' alia leſura quecūq3 ī ma
gini inferunt' ⁊ realiter vl' viſibili
ter demon ipſū eodē modo ledit dei
pmiſſione ſi demeruit reus Ideo d't
petrus bleſeū ad quendā amicū ſuū
epl'a lxi· Suggeſtiōe iniq' dyaboli
quedam mulieres ſue terreas ſiue lu
teas formant ymagines· vt ſic hoſ
tes vl' amaſios torq̄ant vl' incēdāt
Iuxta illud v'gilianum·ſcim9 vt hic
dureſcit ⁊ hoc in cera liqueſcit·h' ille
Sed tunc dubitatur an licitum ſit
talia maleficia tollere Rūr·aut talia
poſſūt tolli ſiē ſupſticione· ſc3 per ex
orſum·aut per orationem vl' interceſ
ſionē ſanctorum·vl' ſimili modo ſic
licitū eſt amouere ⁊ ſic legit'·xxxiij
q·i·ſi p ſorcicarias atq3 maleficas oc
culto·ſed nūq' in iuſto iudicio dei p
mittente ⁊ diabolo preparante ōcu
bitus non ſequit' Honorādi ſunt q̄
bus iſta eueniūt vt corde contrito et
ſpiritu humiliato deo ⁊ ſacerdotib9
de omnibus peccatis ſuis puram con
feſſionem faciant ⁊ per exorciſmos ⁊
p cetera eccleſiaſtice medicine mune
ra·miniſter eccleſie tales quantum
ānuerit dominus qui abimelech ac
domum eius abrahe orationib9 ſana
uit Si autem non poſſunt tolli niſi
p modum ſupſticionis vl' per noua
opera maleficiorum ſic eciam illicitū
eſt ſcd'm apoſtolū Non ſūt facienda

mala·vt inde eueniāt bona Dubi
tat᷑ vtrum aliq̄ua veritas ſubſiſtat
in hijs que de monte veneris dicunt᷑
vbi cum pulcherrimis feminis dicā
tur quidam frui luxuria ⁊ voluptate
ad placitum Reſpondet wilhelmus
in libro de vniuerſo· q̄ totum fictici
um eſt ⁊ demones ſic homines illu-
dunt· vt in veritate eis fieri videat᷑·
quod tantū in apparencia ſit Vnde
refert q̄ quidā miles ſe ſic putabat
frui quadā femina luxurioſe Qui
euigilans reppent ſe in luto· realit᷑
amplecti quoddaꝫ cadauer mortue
beſtie Scd̄o queritur vnde eſt q̄
maleficā inſtrumenta ſue malicie per
ſacramenta eccleſie vel alia dīna tan
gi procurant vt filū trahendo per ſa
crum criſma quo amantes vel ama
re volentes ſe colligent vel ymaginē
ceream ſub palla altaris ad temp⁹
ponendo ⁊ ſic de alijs Reſpondet᷑
q̄ hoc ſit demonis inſtinctu triplicā
de cauſa Primo non ſolum peccāt
per infidelitatem: ſed eciam ſacrilegi
ſunt dīna quantum in eis eſt conta
minando Scd̄o vt ſic creatoreꝫ
ſuum plus offendant Sic grauiter
peccant illi· qui clauū illum fabricāt
cum quo oculi furū eruūtur· infra p̄
mam miſſam in nocte criſti· quia ſic
non ſolum peccant per infidelitatem
ſed eciam frangunt feſta ſacratiſſiā
Tertio vt ſub ſpecie boni apparētis
plures ſimplices facilius decipiant
qui tantū dīnis rebus ⁊ orationib⁹
ā deo putant eē talia maleficia Qrto
demones nocent in bonis temporali
bus deo permittente Cui⁹ exemplū
patet in iob p̄mo c· vbi dicitur Ig
nis dei cecidit de celo· tactas oues pu
eroſqꝫ conſumpſit· ⁊ ego ſolus effu
gi vt nūciarem tibi Adhuc eo loquē
te venit alius nūcius ⁊ dixit Caldei
fecerunt tres turmas et inuaſerunt
camelos ⁊ tulerunt eos Sequitur·
Ecce alius intrauit ⁊ dixit Filijs tu
is ⁊ filiabus tuis veſcentibus in do
mo fratris tui primogeniti· repente
ventus vehemēs irruit a regione de
ſerti· ⁊ percuſſit quatuor āgulos do
mus ⁊ corruens oppreſſit liberos tu
os Eandem poteſtatem habent ma
leficā v̓tute demonū Nō enim faciūt
iſta v̓tute propria· ſed talia faciunt
per demones· Verbi gracia· Scoba
quam malefica intingit in aqua vt
pluat nō cauſat pluuiam· ſed demō
talibus viſis Si deus permiſerit po
teſtatem habet in aerem in ignem
in ventos in tonitrua Maga quidē
ſignū dat per ſcobam· ſed demon il
lud parat vt pluat Dicit magiſter
iohannes cleincock ſup illud mat·
ix· Imperabat ventis Audiui inq̄t
quoſdam referētes ſe nouiſſe in norꝫ
wegia quādam phitoniſſam vende
tem ventos in vno pāno tres nodos
habentes Si prim⁹ nodus aperie
batur fuit ventus placidus Scd̄us
fortior· Si terci⁹ tempeſtas Et poſ
ſibile eſt vt ait quoniā qui voluit ut
mali ſpiritus eſſent in aere· pmiſit
eciam vt talia facerent Vnde yſidor⁹
viij· li· et hi· c· ix· dicens ex verbis v̓
gilij de quadam maga· d· hec ſe car
minibus promittit ſoluere mentes
Quē vult aſt alijs duras immittere

curiās Diſterē āquam fluuijs ⁊ vte
re ſidera retro Sub pedibus terraꝫ
⁊ deſcendere mōtibꝫ ornos Legiť de
eodem vgilio in vitaſphōꝝ ꝙ fuit
quidam nigromanticus qui in por
ta neapolis campanie dicitur feciſſe
muſcā eneā·que omnes muſcas ab
vrbe expellebat· Ibidem Cū neapo
lis letali peſte ſanguiſugarum vexa
retur liberata eſt a vgilio cum ſang
uiſuga aurea proiecta in puteum·
Qua poſt multoruꝫ annorum curri
cula extracta ⁊ puteo purgato innu
merabilꝭ exercitus ſanguiſugarū a
quas ciuitatis inuaſit· Nec prius po
tuit peſtis ſedari ꝙ̈ illa ſanguiſuga
aurea in profundo eiuſdeꝫ putei mit
tereť· Hec ibidem Sicut ille homi
nibus profuit arte magica ita alij no
cent in bonis temporalibus· Dubi
tatur vtrum per ſacra verba liceat cō
tra grandines ſeu tempeſtates pro=
cedere· Reſpondetur ꝙ ſic· Certum
eſt enim ꝙ demones grandines ful
mina ⁊ tempeſtates deo permittēte
ꝓcurare poſſūt Vnde licite demonū
vſucijs reſiſtitur cum aliquis reſiſ
terē pt Hāc eñ ob cauſā vniuſaliť
vel cōiť in eccleſia campane contra
auram pulſantur· vt per tubas deo
conſecrātas demones recedāt a ſuis
maleficijs· cum etiam populus excī=
tatus deum contra tempeſtates inuo
cat· Et ob hanc cauſam cū eukariſtie
ſacramento ⁊ ſacris verbis ad au=
ram ſedandam proceditur· ex anti=
quiſſima conſuetudine eccleſiarum
in germania Hijs concordare vidē
tur ciuilia iura· C· de maleficijs ·vbi

dicitur ꝙ̈ q̈ui faciunt illud·i·ipedien
tes illud ne labores hominuꝫ· vento
rum grandiniſqꝫ lapidatione ſter=
nantur non pena ſed premio digni
ſunt· Dubitatur vtrum liceat demo
nem adiurare· Reſpondet ſanctus
thomas ſecūda ſcd̄e ꝙ demones poſ
ſumus adiurare per virtutem domi
ni noſtri iheſu criſti· ⁊ tamꝙ̈ inimi
cos repellere ne nobis noceant ſpiri
tualiter ⁊ corporaliter ſecundum po
teſtatem datam nobis a criſto. luce·
x· Dedi inquit vobis poteſtatem cal
candi ſuper ſerpentes ⁊ ſcorpiones
⁊ ſuper omnem poteſtatem inimici
⁊ nihil nocebit vob̄· Verūtamē in
hoc nolite gaudere: qꝛ ſpiritus vob̄
ſubijciuntur ⁊c̈· Non eſt tamen lici
tum adiurare ad aliquid diſcendū
ab eis vel obtinendū per eos· Quia
hoc pertinet ad ſocietatem aliquam
cum eis hn̄dam· propter quod· Cri
ſoſtoꝰ ſup math· c· p̄mo dicit· Sa
lutiferum nobis dogma dať ne cre
damus eis· quantūcumqꝫ nobis de
nunciant veritatem· niſi forte ex ſpe
ciali inſtinctu vel reuelatiōe diuina
Nam aliqui ſancti ad aliquos effec
tus demonibus vtuntur ſicut legiť
de ſancto· Jacobo apoſtolo ꝙ per de
mones hermogenē fecit ad ſe duci
Quinto demones nocent hominibꝰ
in fama vt patet in eplā beati cyrilli
ad auguſtinū de miraculis beati Je
ronimi· ꝙ dyabolus ſe transforma=
uit in formaꝫ ſancti epiſcopi ſiluani
Qui demon primo feminam nobilē
in nocte in lecto prouocare cepit ad
luxuriam ⁊ hoc verbis et factis·

Que cum clamaret· demon in ſpecie
epiſcopi ſancti ſe ſb̄ lecto femine ab
ſcondit· vbi requiſitus ⁊ inuentus
mentitus eſt ſe eē epiſcopum ſiluā=
num In craſtino diſparente dyabo
lo vir ſanctus diffamatꝰ eſt grauiſſi
me Tandem circa ſepulchrum Jero
nimi in bethleem v̉tute ſancti ieroni
mi ab infamia purgatus eſt Dic
eciam maleficiā poſſunt deo pmitten
te ymmo poſſūt hominem ducere in
fra ſpacium vniꝰ hore a triginta mi
liaribus eo inuito Sed vtrū hoc
verum ſit Reſpondet wilhelmus ꝙ
ſic· quia ſicut bonꝰ angelus in cҏān
no capitiſ duxit abacuk de iudea in
caldeam per centum dietas· ſic eciā
poteſt ſpiritus malignus Quod āt
maleficiati aliqui amore mulierum
capti dicunt ſe nō poſſe cōtinere qui
oportet eos currere ad amaſioſ Ve
rum eſt in parte· ⁊ in parte falſū eſt
Nam ſi vellent graciam dei inuocarē
et facere quod in ſe eſt· vt reuerterē
tur de peccatis· deuſ eis illa peccata
dimitteret ⁊ graciam infundendo ro
bur reſiſtēdi demoni tribueret ⁊ ſic
eos ad peccandum nemo cogere poſ
ſet vł mouere localiter Igitur non
eſt mirū ſi in poteſtate demonis ſūt
poſiti· ſi eoꝝ dominus ſcilicet dyabo
lus eis dominatur· ⁊ eoſ trahit ad
libitum Exemplum patet in naui p
dito gubernaculo que ad libitū ꝓij
citur Dubitaſ Vnde eſt aut quis fa
cit illos ſtrepitus qui quandoqꝫ au
diūtur in domibus vbi proiciuntur
lapides vł cōmutantur in pulſacōes
Reſpondetur ſm wilhelmum ⁊ caſ
ſianum in collationibus patrum ꝙ
iſta vt frequenter fiūt opere demonū
qui plus nocere hominibus pro tūc
non poſſunt quia ſunt ligati diuina v̉
tute Aliquando eciam fiūt p ſtudiū
malignorum hominum qui domos
volūt euacuari hominibus vł lucri
temporalia ſub titulo falſe apparicio
nis animarū· vł fiunt per bonos et
laſciuos ſocios qui inſequūtur an=
cillas aut dominas ſub ſpecie aīarū
Vel fieri poſſunt ex curioſitate homi=
num volencium terrere criſtianos ex
ioco Anime enim dampnate nō poſ
ſunt talia facere· qꝛ non legitur eis
admiſſum Anime autem que ſūt in
purgatorio ſūt in caritate· ergo eis
talia truſatoria ⁊ inutilia non conue
niunt Sed cum decidiſſent anime
de purgatorio forte tunc tales ani=
me vtilia ⁊ ſalubria opera facerent ⁊
ſe oſtenderēt· vt ſic a viuis ſuffragia
peterent· ſicut beatus gregꝰ ponit ex
emplum in quarto dyalogoꝝ Ergo
non eſt dubium quin demones vt
frequenter tales inquietudines faci
ant Nam legitur ī cronica herman
ni anno domini· viijc lv· In ciuitate
maguntina malignꝰ ſpūs ad oſtia
domorum currebāt qui malleis pul
ſando ⁊ aliqn̄ lapidibꝰ hoies excitā
do plurimas domos icenderūt Quādo
nocēt hoibꝰ ī vſu racōis ſic pꝫ ī obſeſ
ſis Hec ars ſcꝫ magica ē valde peri
culoſa Primo qꝛ ē a demonibꝰ iuēta
ſicut dicit aug· li· xi· de ciui· dei c· vi· d
Neqꝫ ei potuit n̄ pmū ipis docentibꝰ
diſci· q̄d quiſqꝫ illoꝝ appetat· q̄d ex
horreat q̄ inuitetꝰ noie quo cogatur

Vnde magice artes eorūqȝ artifices extiterunt. Hec Aug⁹. xxvi. q. ij. q̄ sine saluatore. Vbi dicitur Hec va nitas magicarum arcium ex tradici one maloꝝ angelorum in toto terraꝝ orbe plurimis seculis valuit. Hec ibi Ex hoc patet ꝙ ars magica non est ars ꝓprie sed decepcio demonis Neqȝ per modum artis tradi potest quia talis inuocacio fit ꝑ diuersa ad placitum significancia nullam ventate seu virtutem super demones haben cia. Vnde Aug⁹ de ciui. dei xxi. dicit ꝙ demones alliciuntur ꝑ creaturas quas non ipsi sed de⁹ cōdidit. Hec ille. Idem aug⁹ xxi. de ci. dei c. xiiij. ꝙ zoroastes demonum instinctu dicitur primus inuenisse artes ma gicas dicens Nam ipse solus quan do natus est fertur risisse. Nec ei bo ni aliqd menstruosus risus ille por tendit. Nam magicaꝝ arciuȝ fuisse perhibetur inuentor. Hec ille. Du bitatur cur plus mulieres et vetule se occupant in maleficijs q̄ꝫ viri. Re spondetur ꝙ mulieres cici⁹ credunt dyabolo q̄ꝫ viri. ergo facilius possūt decipi q̄ꝫ viri a dyabolo. secundo qꝛ minus vigent racione et intelligēcia hinc est ꝙ ipse magis sunt supsticio sis illaqueate. Ideoqȝ maligna suggestione cogitatum ē a dyabolo ꝙ quedam verba maximā sanitateȝ pretendencia commiscei solent. et ob secrationes et auditu stupenda sicut ꝑ incarnationeȝ domini. ꝑ passionē eiusdem. per viscera misericordie dei per sanguinem. ꝑ sudorem. per q̄nqȝ vulnera. aut per apposicionem euan gelij Johānis scilicet. In principio erat v̄bum. Aut circa ieiunia et ora tiones. que fiunt cum quibusdā pa ter noster. et Aue maria gratia ple na. Que omnia fiunt vt latens vene num magis pallietur Et ex hoc diui natores et malefici se volunt excusaē dicentes ꝙ ibi sunt verba sācti ssima que dyabolus vtiqȝ sperneret. et er go dyabolicum nō est. Ecce fraudeȝ et doluȝ dyaboli. qui primos decepit parentes dicens. Nequaq̄ꝫ morieminī ni: sed eritis sicut dij. Sic hic. Ne quaq̄ꝫ est malum. cū tot verba scā proferantur. Sed hoc magnum ne phas est. sic nomen domini in vanū polluto ore et maledicto tractare. Vi ri ergo qui ꝑ ceteris fiūt et debēt esse ꝑstanciores. talibus maleficijs fide non adhibeant Secūdo ē periculo sa. quia est contra legem diuinā vt patet. Deutro. xviij. Quando ingres sus fueris terram quaȝ dominus de⁹ tuus daturus est tibi caue ne imi teris abhominationes gentiuȝ illa rum. nec inueniatur in te qui lustret filium aut filiam suam ducens per ignem. Sequitur ibidem. Nec sit maleficus nec incantator. Sequit̄ Hec omniā abhominatur dominus et propt̄ hmoi scelera delebit eos in īntroitu t̄re. Ideo mlta mala i duxit dominus super filios israhel. eo ꝙ in voluti erant illis artibus vt patet secundo paliꝑōn xxxiij. vbi dicit̄ ꝙ rex manasses obseruabat sompnia. et sectabatur auguria. maleficiis arti bus inseruiebat. et habebat secum magos et incantatores et cetera.

Sequitur infra Ideirco induxit ſu
per eos principes ⁊ exercitus regis aſ
ſirioꝝ· ceperunt manaſſen ⁊ vinctū
cathenis atq̧ compedibus duxerūt
eum in babilonem· Hec ibi Ex hoc
patet ꝙ cōitates debent eē ſolliate·
ad hanc peſtem mortiferam ⁊ deo o
dibilem extirpandam ne deus totā
cōmunitatem plagaret· qꝛ non wlt
eam dimittere inpunitam ſcdm illd
malachie tertio Accedaz ad vos in
iudicio· ⁊ ero teſtis velox maleficis ⁊
adulteris ⁊ piuris ⁊c̄ Sed cur de⁹
ſic per eos homines permittit decipi·
Rn̄r ſm aug· in libro de ciuitate dei·
et ponit̄ xxvi· q· v· c· Nec mirꝫ· vbi
dicit aug⁹ Hijs portētis p demonū
fallaciam illuditur curioſitas huma
na· qn̄ illud inprudenter appetūt ſci
re qd nulla eis racōe ꝯpetit Hec po
teſtas ideo dat̄ imundis ſpiritibus
vt puerſos ſibi aptēt ⁊ puos hoies
ſeducant· illos ſcꝫ qui ſpernunt veri
tatem ⁊ credūt mendacō· ⁊ iux̄ pau
li ſentenciam· ſanam doctrinam non
ferūt· ſed ad ſua deſideria coceruant
ſibi magiſtros prurientes auribꝰ
Et a veritate quidē auditū auertunt
ad fabulas autem conuertent̄ ⁊ one
rati peccatis ducūt̄ varijs deſiderijs
Hec aug⁹ Omnia hec ſiūt demonis
arte Ideo dicit̄ in legēda beati bar
tholomei ꝙ erat i ydolo aſtaroth de
mon qui dixit ſe curare languentes·
quos ifirmos fecit· ⁊ cecos quos le
debat ⁊c̄ Et dicitur in prefata legen
da ꝙ erant ſine vero deo ⁊ ideo neceſ
ſe erat vt a falſo deo ludificarent̄· ip
ſe enim ſua arte infert dolores ⁊ ifir

mitates dampnā ⁊ pericula in homi
nibus ⁊ animalibus eorum· ⁊ eciam
in bonis temporalibus ⁊ dat reſpon
ſa vt ſacrificent ei· ⁊ ꝙ ab eo recedēt
In iuſtis enim permittit in purgaci
onem peccatorum eorum In malis
vt manifeſti fiant in quali fide ſunt
quemadmodū pmittit deus fieri he
reſes· vt electi probent̄ ⁊ non credē
tes cognoſcantur Tertio talis ars
eſt periculoſa· qꝛ ab ecclesia ē repro
bata vt patet xxvi· q· ij· qui ſine ſal
uatore· vbi dicitur Omnis iquiſicō
et omnis curatio· que a diuinis vel
magis ab ipſis demonibus ⁊ ydo
lorum cultoribus expetitur· mors po
cius dicenda eſt ꝙ vita ⁊ qui ea ſec
tantur· ſi ſe non correxerint ad eter
nam dampnationem tendunt· quia
oportet ꝙ faciunt expreſſum vl̄ taci
tum pactum cum demone Iuxta il
lud yſaye viceſimo octauo Dixiſtis
percuſſimus fedus cum morte· ⁊ cū
inferno fecimus pactum Tales mu
lieres vel viri deberent cum ſcobis
flagellari ⁊ expelli de ciuitate· vt alij
caperent inde exemplum Quarto
ſunt periculoſe artes ille quia ſunt
in legibus ciuilibus ſub magna pe
na prohibite quia eorum pena eſt de
capitacio Si accedunt ad domum a
licuius debent cremari Item bona
eorū debent publicari vt patet· C· de
maleficis ⁊ mathematicis· l· nullus·
Ideo dicit auguſtin⁹ libro ſeptimo
de ciuitate dei· capitulo triceſimoqrto
ꝙ fuerunt ille artes prohibite ante
criſti aduentum in ciuitatibus gen
cium Quinto ſunt periculoſe quia

ducunt homine ad eternam damp
nationem. Cuius exemplum patet
i speculo hystoriali li. xxv. c. xxvi.
q in anglia fuit quedā mulier ma
lefica. Cum quadam die conuiuare
tur cornicula quā habebat i delicijs
vocali solito nescio quid cornicata
est Quo audito domine cultellus de
manū cecidit simul et vult ei expal
luit Ingemiscens diutissie ait Ho
die ad vltimum sulcum peruenit arā
trum meum. Hodie audiam et acci
piam grande in cōmodū Adhuc ea
loquente venit ad eam nuncius di
cens. Hodie mortuus est filius tuus
et tota familia subita ruina interijt.
Quo audito continuo dolore saucia
ta decubuit. vocatiqz precepit super
stites liberos .i. filios monachuz et
monacham. Quibus singultiendo
ait. Ego miserabili quodam fato
meo demoniacis artibus semper in
seruiui. ego viciorum omniuz sentia
et illecebrarum magistra fui. et spe
rabā tm̄ in religione vestra Ab me
ipsa desperaui Nunc ergo quia scio
me demones habituram exactores
in pena. quos habui suasores in cul
pa rogo vos per materna viscera vt
mea temptetis alleuiare tormenta.
Nam de anima mea sniāz dampna
tionis non reuocabitis. Corpus er
go meum insuite in corio ceruino. et
includite in lapideo sarcofago et op
culum ferro et plumbo circumstringi
te et lapidem ipsum tribus magnis
cathenis circumdate. Si trib noc
tibus ita secure iacuero. quarta die i
fodietis me in humo. qm̄ vereor
ne terrā velit me recipere. propt ma
leficia mea. Psalmi ciānes quinquagi
ta sint in noctibus. et misse cantent
pro me tot diebus Factum est vt p
ceperat et nihil valuit Primis enim
duabus noctibus cuz chori clericorū
ps canerent circa corpus singuli de
mones ostium ecclesie inmani obi
ce clausum leui negocio confringen
tes. duas cathenas extremas dirupe
runt. media que operosior elaborata
erat. illibata durauit. Tertia nocte
circa gallicantum. strepitu aduenie
tium hostium omne monasteriuz vi
sum est a fundamentis moueri Vn
autez ceteris vultu terribilior et sta
tura celsior. ianuas maiori vi concus
sas in fragmenta deiecit et arrogāti
gestu accessit ad sarcofaguz Incla
matoqz nomine vt surgeret impera
uit. Qua respondete. Nequeo pre
vinculis. Solueris iquit malo tuo
Statimqz cathenam. que ceteroruz
ferociaz clauserat nullo conamine vt
stuppam dirupit. operculumqz tumbe
pede depulit. et apprehensaz manū pa
lam omnib ab ecclesia extraxit ad
fores vbi paratus erat equs niger
sup quo misera illa imposita. et mox
ab oculis intuentium cuz toto soda
licio disparuit. Audiebantur tamen
clamores miserabiles per quatuor fe
re miliaria.

De incantatoribus

Exti sunt qui transgre
diuntur hoc preceptum
vt sunt incantatores.

Et dicuntur incantatores quia artē
verbis peragunt. vt patet vicesima
ſexta queſtione iij. c. Igitur gen⁹ di
uinationis. vt ſunt carminatrices
Queritur vnde ortum habeāt bene
dictiones et carminationes quas ve
tule hodie ſuper infirmos et eciā viri
quidam faciunt Rūr ꝙ principiū ho
rum fuit ſacratiſſimū Nam apoſtoli
et eciā viri ſci aliqñ ſcdꝫ illud marci
vltimo In nomine meo demonia ei
cient et ſup egros manum imponēt
et bene habebunt Infirmos viſita
uerunt et orōes ſup eos et ſacra v̄ba
protulerunt. deinde duoti ſacerdotes
ſimilia rite pegeruut propter quod
deuotiſſime orōes et exorciſmi ſancti
reperiūtur hodie i antiquis eccleſijs
ad omnia que homines facere et pati
poterant per deuotos viros. applica
ti olim et fine omni ſupſticōe Sed
nūc ſupſticioſi homines ex inſtinctu
dyaboli multa vana et illicita inue-
nerunt quibus hodie vtunť circa in
firmos homines et iumenta que ōni
modo ſunt falſa et contra fidem catho
licam Et ſic grauiter peccant ille per
ſone que ſic carminant pueros et eciā
am pecora Queritur vtrum licitum
ſit nomen ihesu in lamina vľ in car
ta ſcriptum ligare ad collū hominis
contra īfirmitatem vľ morbum Vi
detur ꝙ non p decretum xxvi. q. iij.
Si quis ariolos. vbi dicitur Si q̄s
talibus philacterijs vſus fuit ana-
thema ſit Item ſi queſtio eēt vera ſē
queretur ꝙ liceret morbos hominum
vľ animalium per ſacra verba adiu
tare Conſequens eſt falſum Et op-
poſitum ſepius probatum In contra
rium eſt Non minus licet portare no
men ihesu criſti ad collum ligatum.
q̄ꝫ figuram ad frontem. ſꝫ ſcdm eſt
licitum. ergo et primū Añs patet in
auctentica legenda ſancti edmundi
archiepiſcopi cantuariñ. qui dū eēt
ſtudens et quadam vice ſocios ſuos
precederet ſolitarius in prato ſubito
velut a ſummo celi cardie ſpecioſus
forma pre filijs hominum dominus
ihs criſtus lapſus eſt in forma pue
ri et ſanctum edmundum ſimplici ſa
lutatione preuenit dicēs Salue mi
dilecte Et ab eo requiſiuit an ipſum
cognoſceret Et reſpondit Non Tūc
puer ihesus Mirabile eſt ꝙ non me
cognoſcis cum in ſcolis ſedeaꝫ a dex
tris tuis Et adiecit Reſpice in faciem
meam Qd cum ille feciſſet. repperit
in facie eius illud benedictum nomē
ſine titulo hominis exaratū Ihesus
nazarenus Subdit puer Scribe hꝯ
nomē meum in fronte tuo ſingulis
noctibus. et a cunctis malis me pro
tegente eris ſecurus Item in legen
da beati bernhardi legiť ꝙ cum ipſe
beatus bernhardus eieciſſet demo-
nium de quadam muliere. et receſſiſ
ſet demon. iterum illaꝫ mulierem in
uaſit Tunc vir mulieris currens ad
ſanctum bernardum q̄d acciderat ei
indicauit Statim beatus bernād⁹
collo eius precepit alligari cartam
continentem hec verba In nomine
domini ihesu criſti precipio tibi de-
mon vt amodo hanc mulierem con
tingere non preſumas Ergo pro reſ
ponſione ad dubium ponam vnam

diſtinctionem̄· Et ſecundo ſubiūgā
per documenta reſponſionem· Eſt er
go notandum ꝙ triplex ſcriptura po
teſt ſcribi in cartulis que ad collum
ligatur· Vna eſt ſcriptura non con
tinens niſi verba diuina quorū ſig
nificata cōmuniter habentur ſine ca
racteribus ignotis et admixtiōe ali
quorum verborum quorum nomina
cōmuniter non habentur· vt ſi quis
ſcriberet ad illas cartas euangeliū
Johannis In principio erat verbū
⁊ orationem dominicam· Secundo
poteſt eſſe ſcriptura cōtraria huic cō
tinens contraria verba ſuperſticioſa
⁊ caractēs ignotos ⁊ fictos ⁊ hui⁹
modi Tertio poteſt eē ſcriptura mix
ta ex hijs duobus que contineat ver
ba bona ⁊ mala ⁊ deuota ⁊ ſuperſti
cioſa qualia ſunt nomina demonū
cum ſignis fictis ⁊ caracteribus ig
notis· Et ſic diſtinxi de triplici ſcrip
tura: Ita poteſt diſtingui de triplici
prolatione verborum contra aliquod
malum fugandum vel aliquod bo=
num procurandum· Iſtam diſtincti
onem ponit archidyacon⁹ ī roſario
ſuo ſuper canone· non liceat xxvi· q·
v· Iſtis preſuppoſitis ſit hoc primū
documentum· Omnia breuia exara
ta continentia verba ſupſticioſa· ſūt
ſimpliciter prohibita atq; dampno
ſa Probatur per illud c· xxvi· q· v· c·
Si quis ariolos· vbi dicitur Si q̄s
huiuſmodi philacterijs vſus fue
anathema ſit· ſicut quidam por=
tant in collo aut in burſa cartulas
cum miſtis caracteribus ⁊ verbis ig
notis habentes fidem in hijs quādo

illas portant ꝙ tunc nō comburātur
aut ſuſpendantur aut ſubmergant
aut non captiuent ab inimicis ſuis
vel diligantur a mulieribus· Sed
illi tot demones ſecum portant quot
nomina ibi ſunt ignota in illis litte
ris ⁊ cartulis Iſti peccant primo cō
tra diuinam legem que dicit· beat⁹
vir qui ſperat in eo ſcilicet deo· Sz
iſti ſpem ſuam ponunt ī iſtis cartu
lis quaſi in illis ſit aliq̄d numinis·
De quibus pſalme xxviij· Poſuim⁹
mendacium ſpem noſtram· Secun
do peccant contra legem canonicam
que ponitur xxvi· q· v· c· Si quis a
riolos· Idem dicit beatus auguſti⁹
⁊ ponunt eius verba xxvi· q· ij· Ad
genus ſuperſticionis ⁊ magice artis
pertinent ōnes ligature atq; reme
dia que medicorum diſciplina con=
dempnat ſiue in quibuſdam precan
tationibus ſiue notis quas caractēs
vocant ſiue in quibuſdam rebus ſuſ
pendendō in collo atq; ligandis· Ter
tio peccant contra naturā quia iſti
caracteres aut verba ignota quēdā
producunt effectum· Aut ergo hoc
habent a natura· aut a dignitate· ā
ab inſtitucōe diuina· Non a natura
quia tunc omnibus portantibus ea
prodeſſent quia quod ineſt a natura
vbiq; ⁊ ſemper ineſt· Sed hoc eſt
falſum qꝛ ſolum preſunt aliquando
illis qui adhibent fidem· quod ſit
quodam pacto implicito demonū·
Noui enim quandam mulierem q̄
patiebatur dolorem oculorū· Acceſ
ſit autem ſcolas interrogans an ne
ibi eſſet ſcolaris· ſciens ſcribere lrāȝ

contra infirmitatē oculoꝝ: que etiā
ꝓmiſit ꝓpinam. Venit vnus dicēs
ſe ſcire ſcribere illā lrāz. quā ⁊ ſcrip
ſit ⁊ clauſit ligās eam in quodā pā
no precipiens ei ꝙ nō aperiret. Mu
lier aūt accipiens illam lrāz ⁊ eam
portauit. ⁊ ſanata fuit. Finalit̄ aūt
volens ſcire ſcripturam illius lrē et
vͦtutem verboꝝ aperuit eā ⁊ cuidā
tradidit ad legendū. Cōtinebat em̄
verba ignota ⁊ ſcandaloſa cū carac
teribus. ⁊ in fine fuit ſcriptū. Dya
bolus eruat tibi oculos: ⁊ reponat
tibi lutū in eos. Sed vnde habuit
ſanitatē niſi a demone. q2 adbibuit
fidem huic lrē. Scdo illa verba nͦ
habent hoc a dignitate. q2 tunc dig
ni⁹ eſſet portare pat̄ noſter qͦd fecit
criſtus aut euāgeliū Johā. Tertio
non habent hoc ex inſtitucione ſicut
verba quib⁹ cōſecratur corpus xpi
Talia ergo ſcripta ſunt totaliter re
pudiāda Vnde dicit Aug⁹ libro vij.
de ci. dei c. xxxiij. ꝙ quidam cuſtos
porcoruz reperit vnum librū cōtinē
tem ſcripturam perniciosam. qui lib
fuit allatus ad conſulatum romano
rum. quem ꝯſulatus deſtruxit ne veni
ret ad noticiam alioꝝ ⁊ inficeret
eos. Si hoc gentiles. quid non fa
cerēt criſtiani. Legit̄ actuum xix. ꝙ
mlti ex eis q̄ fuerāt epheſi cōtulerāt
libros ⁊ cōbuſſerunt coram omnib9
⁊ cōputato precio eorum inuenerūt
pecuniam denarioꝝ quinquagita
milium. Ita fortiter creſcebat vbū
dei ⁊ confirmabatur Si hoc fecerūt
illi de libris dyaboli ⁊ inutilibus qd
facere non debent criſtiani. Hodie

p̄ꝓch dolor apud quoſdam criſtia
nos magis comparantur ſcripture fa
buloſe ꝙ religioſe. ⁊ ꝓphane ꝙ ſane
Audiui ꝙ quidam voluit vendere li
brum artis magice pro mille flore
nis. ⁊ alius emit. Secundum docu
mentum. Omnes cartule ⁊ ligature
continētes nomē criſti ⁊ verba vir
tuoſa ſunt culpabiles ſi eis iungant̄
caracteres ignoti atq3 verba ſuper
ſticioſa. Probatur per auguſtinum
ſuper Johannem ſmone. vij. Fin
gunt inquit ſpiritus maligni vm
bras quaſdam honoris ſibimetipis
vt ſic decipiant eos qui ſequūt̄ criſ
tum. Sequitur Jam non poſſunt ſe
ducere criſtianos vt dent venenum.
Ergo addūt mellis aliq̄d vt ꝑ illud
quod dulce eſt. lateat illud quod a
marum eſt. Hec aug⁹ Idem tenet
archidyaconus in roſario xxvi. q. v.
Non liceat Idem patet xxvi. q. vlti
ma. c. Nō obſeruetis Vbi dicitur.
Qui in collectionibus herbaruz car
mina dicunt aut pictaciolas ꝓ qua
uis infirmitate ſcriptas ſuper homi
nes aut animalia ponūt preter ſim
bolum ſcilicet Credo in deū patrē om
nipotentē creatorem celi et terre. et
in ihm̄ xpm̄ filium eius ⁊c. Et oratio
nem dn̄icam ſcilicet pater noſter q̄
es in cel̄ ſāctificet̄ nomē tuū ⁊c. Se
quitur Sciant ſe fidem criſtianam
preuaricaſſe Noui mulierē que vo
luit facere diuorcium inter duos ſe
mutuo amantes propter quod debe
ret ſallariari. ſcripſit in cartulis du
os caracteres ignotos cum tamen a
lijs duobus deuotis verbis. et cetera

Et dedit cartulas vt portarent ⁊ nul
la ſeq̄bat̄ diuiſio Secūdo ſcripſit
hec eadem in caſeo ⁊ dedit illis ad co
medendum Accepit pullum nigrū
⁊ diuiſit ꝑ mediū ⁊ obtulit vnā ptē
dyabolo ⁊ aliam dedit ad comeden
dum illis duobus Tunc ſequebat̄
maximum odiū inter eos ſic ꝙ vnꝰ
alium videre non poterat Vnde hoc·
niſi quia demon habuit tūc offerto
rium ſuum Ergo in illis caracteribꝰ
ignotis·ſemper fit cum demone pac
tum impliatum aut expliatum Ex
hijs patet correlarie ꝙ grauiter pec
cant illi·qui ſapientes volunt fieri ꝑ
arte m notoriam Ideo ſanctus tho
mas ſcd̄a ſcd̄e queſtione lxxxxvi·ar
p̄mo dicit ꝙ ars notoria inefficax
eſt ⁊ illicita·quia vtitur quibuſdaz
ad ſcienciam requirendam que non
habēt ſecundum ſe virtutem cauſan
di ſcienciam ſicut in inſpectione qua
rundam figurarum ⁊ in prolacione
quorūdam ignotorum nominum
Ideo huiuſmodi ars nō vtitur hijs
vt cauſis· ſed vt ſignis non diuini
tus inſtitutis ſicut ſacramenta· ſed
a demonibus Et infra dicit ibidem
Eciam huiuſmodi ars inefficax eſt
ad ſcienciam acquirendam quia nō
fit per modum naturalem homini ſci
licet ad inueniendo vl' addiſcēdo Er
go ille effectus expectatur a deo vel
a demonibus A deo ſicut Salomō
tercio regū q̄rto Et criſtꝰ diſcipulos
dicens luce viceſimo p̄mo· Ecce ego
dedi vobis os ⁊ ſapienciam quibus
non poterunt reſiſtere omnes aduer
ſarij veſtri·ſed demon non poteſt illu
minare intellectum hominis·ergo·
Terciū eſt documētum ꝙ herbas
v'tuoſas ſine addicione ſupſticioſō
rum verborum licitū eſt ad colla ſuſ
pendere infirmorum· probatur Si
cut ſe habent lapides v'tuoſi contra
certas infirmitates: ſic ſe videtur ha
bere multe herbe contra infirmitates
Sed lapides precioſi propter eorū
v'tutes licite in collo ſuſpenduntur
aut in anulo portantur Vnde dicit ar
chidyaconus in roſario viceſima ſex
ta·queſtione q̄rta·non liceat dicens
ꝙ ex illo capitulo colligitur ꝙ i her
bis eſt v'tus ſicut ⁊ in verbis Et in
fra Nec mirum ſi eſt in lapidibus
Racionem multiplicem huiꝰ aſſig
nat albertus i libro mineralium ꝑ
cuius confirmacione recitat magiſt̄
in ſcolaſtica hiſtoria ſup exod'·capi
tulo quinto·ꝙ cum filia regis ethio
pum nomine thaurꝰ maxime dili
geret moyſen·nolēs eius preſencia
carē· ipſe moyſes vir peritꝰ aſtrorū
duas ſculpſit ymagines· vnam me
morie·aliā obliuionis· ⁊ anulis eas
inſeruit quarum vnam ſcilicet meō
rie obtinuit· ⁊ aliaz filie regis dedit
Sic ꝙ illa v'tute lapidis ⁊ ymagi
nis obliuiſcebatur de moyſe Et licz
multi lapides habeant diuerſas vir
tutes contra diuerſas infirmitates·
multi tamen lapides precioſi reputā
tur plus ex fama ⁊ opiniōe hominū
ꝙ̄ ex veritate prout prolixe produxit
laureatus poeta franciſcꝰ petrarcha
libro primo de remedio vtriuſqz for
ne capitulo xxxiiij·dicens Si omni
um que de hijs dicuntur aut ſcribūt̄

pars ſeptima vera eſſz· ſed nec ſep
tuageſima vera ē neqȝ pfecto cēteſi
ma· q̄ſi vt plini⁹ ait nl'la fraus vite
lucroſior quis miretur ſi ꝛ nulla nu
meroſior· Sequitur ibidem· Vulgi
habet opinio ebrietati reſiſtē ame
tiſtos· Paruȝ ne igitur cauſe ſit cur
ebrioſoꝝ poculis hec gemma deſer
uiat⁹ Sequitur· De qua triūphaē
ſobrietas ſola poteſt· Hec ille· Sic
etiam herbe virtuoſe poſſunt portari
ad collum· Hoc eſt verū ſi ſine aliq̄
ſuperſticione portantur aut carpunt̄
vt carpenda per anulum aureuȝ aut
argenteum aut herbā carpendo i die
dominica aut infra miſſam· Si non
carpatur non deberet habere illam
virtutem hoc eſt ſuperſticioſum aut
portare hanc herbam propt̄ aliqua
fortuita ex triſece ventura· illicitum ē
Vnde· Aug⁹ li· ſecundo de doctrina
criſtiana· c· xxix· Aliud eſt inq̄t dicē
Illam herbam ſi biberis venter tu⁹
non dolebit· Et aliud eſt dicere· Illā
herbam ſi collo ſuſpenderis· vēt tu⁹
non dolebit Ibi probatur contēpan
cia ſalubris. Hic ſuperſticioſa ſigni
ficatio dampnatur· Solent enim
homines in almania in vigilia ſanc
ti Johannis baptiſte portare in zo=
nis aut cingulo herbam que dicitur
arthemeſia Ad quid valeat nōdū
legi· Sed fert̄ q̄ fiat contra pūctu
ram cuiuſdam neſcio cuis vel vmis
Illa naturaliter timet arthemeſiaȝ
quod ad collum portetur per modū
ſerti vel cinguli· Si autem portetur
ꝓpter aliquem euentum fortuitum
a vetulis predicatuȝ· puto q̄ tūc ſit

ſuperſticioſum talem herbam portā
re· Vnde Archidiaconus in roſario
dicit xxvi· q· vij· c· Nō licet· Cingē
domus lauro aut viditate arborum
non eſt peccatum niſi illis qui cre=
dunt aliquid ſibi acquiri aut deperi
re niſi hoc ipſi faciant ex conſuetudi
ne· alias condempnemus gallicos
qui coronas deferunt lauri Vnde di
cebat Johannes de d̄o q̄ hoc intelli
gendum eſt cum quis ponit in hoc
ſpem p̄ter deum· Hec archidi· Sȝ
quid eſt de illis qui portant reliq̄as
ſanctorum ad collum De illis dictū
eſt ſuperius in ſermone de adoratiōe
ſanctorū· Si portant̄ ex fiducia dei ꝛ
ſanctorū nō eſt illicitū· Sȝ ſi portā
tur nōn ex fiducia dei ſȝ ponendo ſpem
ſuā i aliqua creatura ē illicitū· Dicit
etiam lilium medicine particula
Secunda· c· xxxiiij· q̄ cum aliquis
epilenticus· i· patiens morbum ca=
ducum cum eſt in pexiſmo ·i· in paſ
ſione ſua. Si aliquis ponit os ſup
aurem patientis ꝛ dicat ter illos v̄
ſus ꝑal dubio ſtatiȝ ſurget Verſ⁹
Jaſper fert mirram melchior thus
baltazar aurum Hec tria q̄ ſecū por
tauerit nomina regum· Soluitur a
morbo dn̄i pietate caduco· Et ſubdit
ille autor· Si ſcribantur ꝛ portent̄
in collo perfecte epilenticus curetur
Dicitur etiam q̄ pater vel mater vel
amici ieiunent tribus diebus ꝛ poſ
tea vadant ad eccleſiam ꝛ audiāt
miſſam ꝛ poſtea ſacerdos fidelis di
cat illud euangelium quod dicitur
in ieiunio quatuor temporum poſt
feſtum exaltationis ſancte crucis·

vbi dicitur Erat ſpumans et ſtridēs Et hoc genus demoniorum nō eiicit' niſi in ieiunio et oratione Poſtea ſacerdos ſcribat illud euangeliū et ſuſpendat ei ad collum Procul dubio pfecte curetur Anglici etiam confidētiſſime credunt et aſſerunt q ſi de auro et argēto qd rex anglie offert ſuper crucem in die paſceues fiat anulus q̄ cito epilentico ponitur ad digitum in paſſione exiſtens tam cito ſurgit et nūq̄ plus patitur q̄ diu tenet anulum in digito Si quis etiaȝ haberet anulum talem et non daret pacienti ſi videret iacentem. ſtatim anulus pderet illaȝ v̓tutem Ex hijs ſequitur q licitum eſt bibliam ſeu euangelium ponere ſ̄btus membrū infirmoꝝ Patet per auguſtinū omeli a ſeptima ſup iohannem ſup illō iohannis Rabbi qd̄ interpretatur magiſter Nam cū caput inq̄t tibi dolet laudamus ſi euangelium ad caput poſueris et nō ad ligaturam cruris Sequitur infra Si ergo euangeliū ad caput ponitur vt quieſcat dolor capitis. ad cor vero ponitur vt ſanetur a peccatis. hec aug? vbi ſup̄

Documentum quartum Contra morbum hominū vl' animaliū licite adhibetur criſti nominis inuocatio aut deuote orationis vl' adiuracōis ſuffragiū pſuppoſita illa triplici diſtinctione in pmo dicto Sicut poteſt fieri tripliciter in ſcriptura. ſic etiaȝ in placione verbōꝝ Patet Nam actu. tertio habet Petrus et iohānes aſcenderūt in templum et in nomine ihesu criſti claudum curabant dicendo In nomine ihesu criſti ſurge et ābula Idē patet de oracione contra dolorem vl' morbum per beatū auguſtinum ix. confeſ. c. iiij. qui ad dolorem dencium precibus et oracionib? amicoꝝ ſuorum fuit liberatus. dolore inquit dencīū tunc cruciabas me et cū in tantum ingraueſceret vt non valerem loqui. aſcendit in cor meū admonere omnes amicos meos qui aderant vt deprecarentur pro me deum ſalutis omīs Et ſcripſi hoc in cera et dedi eis vt legerent Mox vt genua ſupplici affectu fleximus fugit dolor ille. hec Aug? Idem patet in legenda tiburcij et ſuſanne Cum tiburcius quadam die tranſiret occurrit homini qui de alto lapſus fuerat et ita caput et omnia membra quaſſauerat ut de ſola ſepultura eius ageretur. iuxta quem ipe acceſſit et cepit dicere ſuper vulnera eius orationem dominicam et ſimbolum. Et ita fact? eſt homo ſolidatis menbris et incolumis quaſi nihil contigiſſet ei mali Tertio nō minus eſt licitum vti certis oracionibus deuotis ſine admixtione ſuperſtitioſoꝝ verborum ad expellēdum corporalem morbum q̄ ad expellendum demonem et malignum ſpiritum Sed per oracōnem deuotā demonem expellere eſt licitum. ergo maior eſt vera Minor patet ex cōſuetudine eccleſie que āte baptiſmum puerorum vtitur adiurationib9 quibus demon expellitur Et criſt? marci vltimo dixit In nomine meo demonia eiiciēt Et tricesimatercia. q. pma ſi p ſociarias Ibi dicit' q maleficia

debent curari per exorciſmos. Tertio
licitum eſt deum adiurare pro ſani
tate mentis ⁊ corporis vt de⁹ liberet
nos a malo mentis ⁊ corporis. Ideo
dicimus. Per miſteriū ſancte in car
natōis tue. libera nos domine. Per
natiuitatem tuā. Libera nos domine
Per circūciſionē ⁊ oblationē tuā. Li
bera nos dn̄e. Per baptiſmū ⁊ ieiu
niū tuū. Libera nos dn̄e. Per paſſio
nem ⁊ crucem tuam. Libera nos do-
mine. Per mortem ⁊ ſepultura tuā
Liberā nos dn̄e ⁊c̄. Tales orōnes di
cuntur adiurationes ⁊ obſecratiōes
Ergo ſup̄ vln⁹ vel cōtra febres poſ
ſum licite dicere. Ihesu criſte p̄ vul
nera tua rogo te vt vuln⁹ hoc homi
nis vel animalis ſanes. Sicut ſocra
ſymōis liberaſti a febribus: ita hūc
hominem. ſine tamen nominibus ig
notis ⁊ ſignis ſuperſticioſis qualia
ſigna nōnūq̄ antique vetule facere
ſolent. Vnde magiſter in ſcolaſtica
hyſtoria ſuper actibus apoſtoloꝝ
c. xix. dicit q̄ apud athenas quidā
cecus coram paulo ⁊ dyoniſio tranſi
uit. Et dixit dyoniſius paulo. Si
dixeris illi ceco In nomine criſti ihe
ſu vide ⁊ viderit. ſtatim credam Sꝫ
forte noſti verba magica cum qui
bus facis. Reſpōdit paulus. Vt tol
latur omnis ſuſpicio. dicas tu illa
verba. In nomine ihesu criſti nati
de virgine vide. Quod cum feciſſet
dyoniſi⁹. ſtatim cecus vidit. Et cre
didit dyoniſius ⁊ fcūs ē criſtianus.
Nec tamen volo dicere q̄ tā audac
ter ⁊ quaſi preceptorie ſicut apoſto
li dixerunt. dicere debent. Neqꝫ etiā

omnes debent dicere ī differēt: ſed
ſolum viri ſancti Vnde dicit monal
dus in ſūma ſua titulo de ſortilegio.
quid peccant mortaliter? Reſpondet
cātibus qui carminant infirmos. nū
Quid de carminātibus ⁊ carmina
Si nil ſuperſticioſum dāt aut docēt
aut faciunt. ſed tm̄ vtuntur licitis p̄
cibus ⁊ adiurationib⁹ ſicut per paſ
ſionem ⁊ crucem ⁊ ſimilia. ⁊ ſi talia
fecerint non peccant niſi poſt probi
bicionem factam ibi ab eccleſia Sꝫ
tamen dicendum eſt q̄ probibendi
ſunt viri ⁊ mulieres a talibus quia
multa inutilia ⁊ ſuperſticioſa ſolēt
admiſceri niſi forte ſit ſacerdos aut
religioſus aut diſcretus aut etiam
laycus ſiue vir ſiue mulier excellētis
vite ⁊ probate diſcretionis. quia ſu
ſa oratio eſt ſuper īfirmum. non ſu
per pomum ⁊ pirum aut cingulum ā
ſimilia. Iuxta illud marci vltimo.
Super egros manus imponent. et
bene habebunt. Nec ſunt huiuſmo
di perſone probibende a talibus niſi
forte quo ad exemplum illorum. in
diſcreti ⁊ ſuperſticioſi carminantes
ſibi vſurpent abuſum. miniētes ſe
exemplo illorum. Hec monaldus.
Nam modernis temporibus carmi
natrices faciūt multas ſuperſticiones
Signant enim morbos hominuꝫ cū
caracteribus ignotis ⁊ verbis ſuper
ſticioſis. Quedam enim vetule men
ſurant caput dolentis cum cingulo ā
cum filo non bulito. dicendo in aurē
infirmi. Ignis non indiget calefac
tione. ceruiſia non indiget potatiōe
⁊c̄. aut alia verba ⁊ ſigna dyabolica

Ideo eccleſia inhibꝫ illa vtꝫ xxvi. q viij. c. Admoneant fideles ſacerdo= tes populos vt nouerint magicas ar tes incantacōesqꝫ quibuſlibet infir mitatibꝰ hominū nil poſſe remedij ꝯ ferre Nō ei poſſunt aīalibꝰ languē tibus claudicantibuſue vel eciam moribundis quidꝙ mederi ſed eſſe hec laqueos et inſidias antiqui hoſ tis quibus ille perfidus gen⁹ homi num decipere nititur Et ſi quis hec exercuerit ſi cleric⁹ degradetur. ſi lay cus anathematiſetur Hec ille Ibi dem c. non obſeruetis. Naꝫ demoēs ſepe immittūt morbos in hominibꝰ vt tales carminatrices demonem in uocent et honorent. vt patet xxvi. q. iiij. c. ſciendū. et dicit auguſtinus Sciendum eſt illos plerumqꝫ pnū ciare ea que ipſi facturi ſunt Accipi unt enim ſepe poteſtatem morbos in mittere et ipſum aerem viciādo mor bidū reddere. et peruerſis atqꝫ ama toribus terrenorum cōmodorum ma lefacta ſuadere. hec ibi Qꝫ autem ae rem poſſunt viciare patet per valeri um libro primo de miraculis vbi dt Triennio ꝯtinuo vexata peſtilēcia ciuitas romana cum finem tanti ma li tam diuturni neqꝫ diuina miſericor dia neꝫ humano auxilio imponi vi deretur cura ſacerdotum inſpectis ſi billinis libris aīaduertunt non ali ter priſtinam recuperare ſalubritatē poſſe. niſi ab epidauro inſula eſcula pius. i. filius appollinis eſſet accerſi tus Miſſis itaqꝫ legatis vnicam fa talis remedij opem auctoritate ſua q̄ iam erat in terris ampliſſima ſimu lacbrū romani portauerunt et ſta tim peſtis ceſſauit Hec valeri⁹ Au diui de quodam medico periti ſſimo qui debebat curare vnum habenteꝫ tibiam putridam. adhibuit omne genus medicaminis ad curandum: ſed finaliter non potuit Quo dimiſ ſo adducta fuit vna vetula que ſuis carminibus tantū demonem infeſta uit ꝙ dyabolus reſpōdit de crure di cens ꝙ eſſet ibi ipē met quintus in illo crure et nulla arte poſſet expelli. niſi p artem illius vetule. que demo= nes inde expulit et hominem in crure ſanauit Cur hoc dyabolus fecit niſi perfidiam illius vetule confortaret et confirmaret Noui quendā in yta lia qui habuit illam graciaꝫ ſi tamē gracia debeat dici. qui ſanauit oēs epilenticos cum quibuſdam verbis et ſignis legendo euangelium ſuper eos. quod legitur feria qrta in qua tuor temporibus. vbi dicitur Et erat ſpumans et ſtridens etc legendo illō verſus quatuor partes mundi Cita tus fuit tandem per ſuos ſuperiores et interrogatus ab eis. quibus ver bis et modis hoc perficeret dixit eis verba ſigna et modū et pres viderūt ꝙ multas ſuperſticiones immiſcuit Et inhibuerunt ſibi ne deinceps hoc faceret

Non adorabis deos alienos

Septimi ſunt qui peccant cō tra illud preceptum et ſunt illi qui ſompnia obſeruāt de quibus deutronomij xviij. Nō ſit in te qui ariolos ſciſcitetur. nec qui

obſeruet ſompnia ſicut quidam gē tiles quibꝰ demōes in ſōpnis appa ruerunt reuelando eis futura. Hec vocat diuinatio ſōpnioꝝ. Circa qḋ notandum ꝙ quatuor modis contin git peccare circa ſōpnia. Primo cre dendo illud phantaſma quod incub⁹ dicitur ſcḋm medicos qḋ in ſōpnis contingit ⁊ apparet ꝙ ſit quedam vetula antiqua calcans corpa. cadēs ſuper hominē tanq̄ ſaccus plenus auene. ⁊ mltas alias fatuitates cre dunt vulgarēs de illo phantaſmate quod ē ſane fidei cōtrarium. Dicunt aūt medici quod euenit illis qui fre quēter dormiūt reſupini ſup nimia repletione cibi ⁊ potus. Vel euenit ex vapore corrupto ⁊ a colore reſolu to oppilans ⁊ aggrauās cerebrum ⁊ cor. ita ꝙ ſpiritus plenarie non p̄t ſe diffundere ad totuz corpus p̄mo primo deficit ſpiritus in extremis. Ideo videt̄ pacienti ꝙ illud phātaſ ma incipiat aſcendere a pedibus ⁊ i de ad totum corpus. Cui enim iſta frequēt̄ accidūt niſi medeat̄ aliqḋ iſtoꝝ incurrit aut apoplexiaz ꝗ ſpaſ mū aut paliſim aut mortem ſubita neam. Secūdo peccant qui credunt ea q̄ fiūt in ſōpniis vera eſſe ⁊ veracit̄ fieri. Dicut q̄dam vetule fatent̄ ſe cū dyana paganoꝝ dea vel herodia da cū innumera multitudine mulie rum ſup q̄buſdam beſtiis. noct̄ nis horis mlta t̃raꝝ ſpacia ptn̄ſire ⁊ ei⁹ iuſſionibus velut dn̄e obedire. Aſſe runt etiam abillis creaturis ſe i me lius vel detius cōmutari aut in aliaz ſp̄ēm vel ſimilē poſſe tr̄ſformari. De

quibus dicitur. xxvi. q. v. c. epiſcopi eorumq3 Vbi dicit decretum. Si quidez ipſe ſathanas qui transfigu rat ſe in angelum lucis cū mentem cuiuſq3 mulieris ceperit et hanc per infidelitatem ſibi ſubiugauerit ilico transformat ſe in diuerſarū ſpecies perſonarum atq3 ſimilitudines. et mentem quam captiuam tenet. in ſompnis deludens modo leta. modo triſtia. modo cognitas modo incog nitas perſonas oſtendens per deuia queq3 deducit. Et cum ſolus ſpiritus hoc patitur. infidelis hoc non in ani ma ſed in corpore euenire opinatur Quis enim in ſompnis et noctur nis viſionibus non extra ſeipſum educitur et multa videt dormiendo que nūq̄ vigilando viderat? Quis enim tam ſtultus ⁊ ebes ſit qui hec omnia que in ſolo ſpiritu fiūt etiam in corpore accidere arbitratur? Cum ezechiel viſiones domini in ſpiritu non in corpore vidit et audiuit. ſicut ipſe dicit Statim fui in ſpiritu. Et paulus non audet ſe raptum i corpe dicere. Sequitur. Qui talia credit et hiis ſimilia. fidem perdit. ⁊ qui rcām fidem non habet hic nō eſt ei⁹ ſed illius in quem credit. i. dyaboli Nam de domino ſcriptum eſt. Oīa per ipſum facta ſunt. Quiſquis ēgo credit poſſe fieri aliquam creaturaz aut in melius aut in deterius cōmu tari aut transformari in aliam ſp̄ēm vel in aliam ſimilitudinem niſi ab ipſo creatore qui omnia fecit ⁊ per quem omnia facta ſūt. procul dubio iſidel̄ ē. ⁊ pagano deterior. Hec ille

Stulte ſūt ergo mulieres aut viri
qui credunt illa vera eſſe Aliquādo
enim videtur alicui layco in ſomp
nijs quod ſit epiſcop⁹ aut ſacerdos
nūquid euigilans propter hoc eſt ſa
cerdos aut epiſcopus Ponit iohan
nes q̄daʒ exemplū qd̄ quidam frat̄
ordinis heremitarum ſancti aug⁹ in
trauit vnam villam vbi iuenit vnā
feminam dicte opinionis Cum fra
ter ille perfidiam verbis conaret̄ ex
pellere illa pertinaciter ſe credere
pl⁹ affirmauit Cui frater·finas me
eſſe preſentem cum de proximo rece
das Reſpondit illa Ita ſi placet me
recedente videas preſentibus eciam
teſtibus ydoneis Igitur vt deliram
illam zelator animarum ↄuinceret·
adueniente die receſſus quem vetulā
prefixerāt affuit ille frater cum fide
dignis hominibus At illā cubellaʒ
in qua paſta formari ſolet ſup̄ ſcāp
num poſitam intrauit ⁊ vt ſederet ce
pit dicere applicatis v̄bis maleficiis
et vnguento reclinato capite obdor
miuit·ſtatim ope demonis ad cōfir
mandam perfidiam ſōpnia de domi
na veneris habuit ⁊ alijs ſupſtitio
nibus ⁊ in iubilo quodam cepit cla
mare cum motibus corporis ⁊ cubel
la cecidit de ſcampno ⁊ caput modi
cum cōtriuit Frater ille clamauit iā
euigilatam dicēs Vbi queſo es an
cum dyana fuiſti que teſtimonio p̄
ſē cū nūq̄ de cubella receſſiſti Et ſic
ab errore fuit reuocata Contra hūc
errorem videtur valere q̄ in vita be
ati germani altiſiodorenſis legitur
qui cum declinaſſet ad quoddā hoſ

picīū vidit cū omnes de domo cenaſ
ſent mēſam iterū ꝑparari Qui cū ad
iuratus inquiſiuiſſet quibus talia p̄
parentur Dicunt ei·q̄ bonis mulieri
bus que de nocte incedebāt Vnde vir
ſanctus vigilans cū demones in for
ma adueniſſent humana ⁊ ad men
ſam ſediſſent illām Illis qui de do
mo erant in lectis ſuis quieſcentib⁹
vir ſanctus ſurrexit ⁊ demones abiē
nō ꝑmittens excitauit eos qui de do
mo erant inquirēs ab eis ſi pſonas
illas agnoſcerēt Qui reſpōderūt q̄
ſic advenientes q̄ vicini erant eoꝝ Vn̄
vir ſanctus miſit illos ad domos vi
cinorū vt viderēt an eēnt ibi Qd̄ cū
retuliſſent viro ſancto Ibi eē coegit
demones indicare ſe ipōs ⁊ cōfeſſi ſūt
ſe demones eē ⁊ ſic hominib⁹ illudē
Tertio peccant in ſompnijs q̄ ſōp
nia obſeruant diuinantes Contra
illud eccl̄ſ·xxxiiij· Sompnia ne cu
res·ſōpnia extollūt imprudētes Ibi
dem·multos errare fecerunt ſōpnia ⁊
exciderunt ſperantes in illis Vn̄ qui
dam·dum mltum attendēt ſōpnis
ſompniauit ſe diu victurum Cumq3
multa bona congregaſſet repente de
functus eſt Circa quod notādum q̄
ſōpnia fiunt ſex modis ſm beatum
greḡ·iiij·dyā·Primo ex corporis cō
plexione ⁊ repletione vnde quando
in aliquo corpore habūdat aliquis
humor accedens ad organū fantaſie
tunc fantaſia format ydolum ſimile
illi humori ⁊ apparet homini q̄ ē in
aqua ſic eciam cōtingit ebrioſis qn̄
humor dulcis eſt ⁊ flecmaticus et
deſcendit a capite ⁊ apparet homini

q̄ guſtet dulcia Similit' colera ha
bundante ſompniat homo frequen
ter de incendijs Sic narrat Alber=
tus quendam ſompniaſſe picem ar
dentē fuiſſe infuſam in ventrē eius·
Cauſa fuit q2 in eo abūdauit colera
nigra in magna quantitate Talia
ſompnia ſūt ſigna futurarū infirmi
tatū De talib9 informantur medici
ad iudicandū de condicōni h9 īfirmi
Scd̄o cauſatur ex frequēti cogitacō
ne Vnde hoīes ſoliciti ⁊ cogitatiui cir
ca aliqua negocia frequenter ſōpni=
ant de eiſdem Et hec eſt cauſa quare
frequent' ſōpniant de amicis ſuis Et
cercı9 eſt de eis q̄ extraneis· q2 ami
ci maxime ſunt ſoliciti de ſe inuicem
Tertio cauſat' ex celeſtiū corporū in
fluencia Nam corpa celeſtia influē
do v̄tutem corpib9 nr̄is alterant coī
da nr̄a in ſōpno Et tunc ꝯtingit fan
taſiā ſibi formare ſpēs ⁊ ydola ꝯfor
mia qualitatib9 cauſatis in corpe a
celo Et ſic apparent aliqui effectus
futuri ſicut de bellis vł pluuia Sic
muſce pcipiūt pluuiā futurā ⁊ boues
cū fortiter pūgunt ⁊ illi aucare ꝯme
dūt Quarto fiūt reuelacōe ſcōꝝ āge
loꝝ ſic patet mathei ſcd̄o de āgelo·
q̄ apparuit in ſōpnis ioſeph dicēs·
Accipe pueꝝ ⁊ matrē eius ⁊ fuge in
egiptū Tale fuit ſōpniū ſymoidis
de quo narrat valeri9 in libro p̄mo·
c·iiij· Symonides cū ad litus nauē
applicuiſſ3 ihumatūq3 corp9 iacēs
repperiſſet ⁊ illud ſepultuē mādaſſ3
admonitus ab eo p ſōpniū ne prox
imo die nauigaret Et ſic in terra re
manſit Alij em̄ qui inde ſoluerāt na

uigando fluctibus ⁊ procellis in ꝯſpec
tu eius obruti ſunt Ipē letus fuit q̄
vitam ſuā ſōpnio redemit Hoc ſōp
niū ab aliq̄ ſpū bono potuit fieri ī re
compenſationem ipius ſymonidis
Quinto oriunt' a maloꝝ ſpirituum
inſpiracōe ſi cut patet de vxoē pilati
que ocioſa in die paſceues dormitas
uit ⁊ multa paſſa fuit p̄ viſum· vt
dyabolus p̄ eam criſti paſſionem
impediuiſſet Vnde mandauit viro
ſuo pylato dicens Nichil tibi ⁊ iuſ
to illi Multa enim paſſa ſum hodie
per viſum propter eum· math' xxvij
Talia ſunt ſompnia diuinatorum
qui faciūt pactum cum demone Iſto
modo eſt ſimpliciter diuinare illici=
tum per ſompnia· non tamē primis
quatuor modis Sexto oriūtur diui
na reuelacōe ſicut ſompniū ioſeph·
Geñ xxxvij· Audite ſompniū meum
Sed eſt differencia Aliquib9 enim
datur reuelatio rei future ſed nō in
telligencia· ſicut ſompnia pincerne
⁊ piſtoris ⁊ ſompnia pharaonis de
ſeptem bobus Et alij omnes habue
runt reuelationem futurorum p ſōp
nia ſed non intelligenciā3 Alijs da
tur reuelacō ſimul cum intelligencia
ſicut ioſeph qui interpretatus eſt
ſompnia pincerne ⁊ piſtoris ⁊ pha
raonis Eſt igitur valde periculoſum
velle diuinare per ſompnia propter
multa Primo quia ignoramus quo
ſpiritu nobis reuelantur An ab an
gelo bono aut malo· aut a deo vł cō
plexione Sed quid de ſanctis qui
ſompnia tenuerunt ⁊ diuinati ſunt
per ſompnia vt ioſeph per angelum

matthei ſecundo. Sic monitus eſt i
ſompniis Et de Joſeph patriarcha
et gedeon iudicum. vij. et daniel etc.
Reſpondet gregorius in. iiij. libro
dyalog. dicens q ſci viri talia ſop
nia que in eis diuinitus fiunt a ſop
niis aliis que ex illuſionibus demo=
num vel alia cauſa fiunt quodam ſa
pore intimo vt nō decipiantur diſcer
nūt. Secūdo ꝑpter inuidiā maloꝝ ſpi
rituum qui nituntur ducere in erro=
rem. Tertio propter diuerſitatem
ſignificationis. Quia aliquādo ſig
num contrarium eſt illi quod reue=
latur Aliquādo ſimile et ſic de aliis Jō
applicando ad vnū particulare. ſta
tim decipitur. Tale fuit ſompnium
almichar. De quo valerius libro p̄
mo. c. quinto dicit. cum obſideret ſy
racuſas inter ſompnium audiſſe ſe
voces credidit nunciātes futurū vt
proxima die in ea vrbe cenaret. Le
tus igitur perinde ac diuinitus pro
miſſa victoria exercitum pugne diſ
ponebat. In qua inter ſiculos et pe=
nos orta diſſenſione. caſtris eius ſy
racuſani ſubita irruptione oppreſſꝰ
ipſum ducē intra menia pertraxerūt
Ita magis ſpe q̄ ſompno deceptꝰ
cenauit ſyracuſis captiuus.

Non habebis deos alienos.

OCtaui ſunt qui peccant con
tra illud preceptum. et ſunt
qui volunt diuinare de futu
ris abſqꝫ demonum inuocatōe. Sꝫ
occulte ſe demon ingerit in illis. Et
ſunt ibi multe ſpecies. Primo ſi q̄s
vult ſcire futura ex cōſideratione mo
tus et ſitus ſyderum. et vocātur gene

thliaci. et dicūtur etiā aſtrologi. Genea
thliaci vero dicūtur ꝑpter nataliū cōſidera=
tiōes dierꝫ. De illis dicitur xxvi. q. iiij.
c. Igitur genꝰ. Vbi dicitur. Genethliaci
appellati ſūt ꝑpter natalicioꝝ cōſidera
tionē dierꝫ. Geneſes em̄ hoim p duo
decī celi ſigna deſcribūt ſiderūqꝫ cur
ſus. naſcētiū mores. actꝰ et euētus p̄
dicere conantur. i. quali ſigno fuit
natus. aut quem effectū habeat vite
qui naſcitur interp̄tantur. Hii ſūt
qui vulgo mathematici dicūtur. Cuiꝰ
ſuperſticionis genꝰ. conſtellatōnes
latini vocant. i. natōes ſyderū. Quo
ſe habeat cum quis naſcitur. Pri=
mū autem ſtellarum iterpretes ma
gi nūcupātur ſicut de hiis legitur qui
in euangelio natum criſtum annū
ciauerunt. Poſtea hoc nomine ſoli
mathematici dicti ſunt Cuius artis
ſciētia neqꝫ ad xp̄m fuit conceſſa. vt
xp̄o edito nemo exinde natiuitatē ali
cuiꝰ de celo iterp̄tetur Horoſcopi dicti
ſūt q̄ horas natiuitatis hoīū ſpeculātur
Hec ibi augꝰ i li. de natura hoīū et
demonū. Vn̄ dicit idē augꝰ li. iiij. cō=
feſſ. Illos planetarios q̄s mathema
ticos vocāt cōſulē nō deſiſtebā. Con
cluſio prima. Nulla conſtellatō in
celo i hois natiuitate cōſiderāda quātū
ad hominis vicium vel virtutē ē ſim
pliciter metuenda. Probatur quia di
citur Jerem. x. A ſignis celi nolite me=
tuere. ſicut gētes faciunt Ideo dicit.
Criſoſtomꝰ ſup math. Si ho ē ad
ulter ā homicida ꝑpter ſtellā. maḡ eſt
iniqtas ſtelle. Maior q̄ illā creauit.
Vn̄ dn̄s qui poſuit ſtellas i firmā=
mento. non dixit. Fiant luminaria

in firmamento celi vt habeant poteſ
tatem ſup naſcentes furandi adulte
randi occidendi ꝛ ſic de alijs Sȝ q̄d
ait Vt ſint in ſigna tpa dies ꝛ ānos
vt luceant in firmamento celi Jdeo
beatus Greg̃. in omelia ſup mattheū
ponit exemplū de iacob ꝛ eſau qui in
eadem hora ſub eadem conſtellacōne
ſunt nati. tamen vnus bonus ſuit al
ter malus Jtem rex ꝛ ruſticus vna
hora naſcuntur ꝛ tamen rex ſuccedit
in regno patri ꝛ non ruſticus Jtem
qui ī aquario naſcitur. piſcator erit
Dicūt quidam. Quid tunc de getu
lia terra que piſcatores nō habēt.
Jdeo dicit pſ Ego cognoui ꝙ ma g
nus eſt dominus ꝛ deus noſter pre
omnibus dijs Omnia queciīqȝ vo=
luit fecit in celo ꝛ in terra ꝛ ī omnibꝰ
abiſſis Educens nubes ab extremo
terre. fulgura in pluuiam fecit Edu=
cens ventos de theſauris ſuiſ Jtem
fecit celū in ītellectu Fecit luminaria
magna Solem in poteſtatem diei
lunaȝ ꝛ ſtellas in poteſtatem noctis
Vnd Catho. Mitte archana dei celū
inquirere quid ſit Qd ſtatuit de te.
ſine te deliberet ipſe Jtem Galterus
in alexandreide Fata regunt ſtellas
ꝛ quos ab origine curſus Que loca
quos motus vl̃ q̄d portendē mag
nus Jlle ſator rerum dedit. hoc certo
ordine ſeruant Nec quicꝗ̄ mutare
queunt de mente profunda. quidꝗ̄
ab eterno preuiderit illa futurum
Sed terre incumbens extendit lito
ra thetis Gurgitis augmento ſeu
tellus obruat vrbes Cōcurſum late
rum ſeu morbidus influat aer Seu

tenebris fuſcarē diem ſeu cornua lune
Caligare velit ſeu tardius ire gale
rū Omnia deſcēdūt a ſummo culmin
rerum Quo niſi conſulto nichil eſt
quod ſidera poſſunt. hec ille Confun
datur ergo ſtulticia mathematicoꝝ
quibus non mulierum rixoſa loqua
citas ſed ſolida ſcripture veritas op
ponitur vt dicit franciſcꝰ petrarcha
libro p̄mo c. iij. Mathematici inq̄t
diſcipulus michi leta pronunciant.
Rn̄t Miri homines futura ſola qui
nouerint preteritorum atqȝ preſen
tium ignari ꝛ que ī celo fiunt ita nū
ciant quaſi conſilio celeſtiū interfue
rint recentiqȝ nunc inde veniant me
moria cum tamen iterim q̄uid inter
risquid ī patria quid in domo quid
in thalamo ſuo fiant neſciant Sic
penitus verum eſt Cum caput taliū
legit quod eſt ante pedes nemo ſpec
tat Celi ſcrutantur plagas. hec ille.
Vnde ad quēdam fatidicum quedā
muliercula acceſſit nocturno tempe
luceſcentibus ſtellis dicens Magiſ
ter nunc ſurgite quatinuſ meo nato
recenter fata dicatis. quia celum cla
reſcit Cumqȝ ille repente ſurgeret.
offendit tibiam ſuam ad ſcampnū.
Et ille dolorem tibie cum clamore et
gemitu oſtendit Hec audiens mu
lier magiſtrum deriſit dicens Mirū
eſt quomodo poteritis cauidere que
in celis ſunt cum nō cernitis eā que
circa pedes veſtros ſunt Ex illo ſeq̄t
ꝙ falſe loquuntur illi qui dicunt.
Hoc eſt ſibi innatum vt furet aut
occidat. vel natus eſt in tali tempoē
ꝙ erit dampnatus vl̃ ſimile. q̄ erit

ibi gwerra vꝉ pax in tali loco aut ta
li tp̄e· quia ip̄a depēdent directe ab
hoīs volūtate et libero arbitrio ſup
qd̄ celi ⁊ ſtelle nullam habēt cauſali
tatem quia intellectꝰ nō ē corpꝰ aut
virtꝰ in corpe vt ptꝫ iij de aīa ¶Nullū
aūt corpꝰ p̄t aliq̄d ip̄me i rem incor
poreā Celū ē quoddā corpꝰ ⁊ aīa in
corporea ⁊c̄· Hoc enī eſſet ponere in
tellectū nō differre a ſēſu quod ariſ
toteles i·iij·de aīa imponit hijs qui
dicebant Talꝭ ē itellectꝰ in terrenis
hoībꝰ q̄lem in die iducat patꝭ viroꝝ
ideſt deoꝝ idē ſol Velle gͦ dīnaē de
hijs q̄ depēdēt ex libero arbitrio eſt
valde ſupſticioſū Et ſic opacō demo
nis ſe immiſcet· Scd̄a ꝯcluſio· q̄uis
homo nō ſuſcipiat directe influxum
ſtellaꝝ ſm̄ potēcias itellectualeſ· ſuſ
cipit tn̄ celi iſluxū atqꝫ dominiū ſm̄
vires corporales Probatꝭ ¶Non ſolū
corpora nr̄a verūeciam corpora inani
mata ſortiūtꝭ aliquā virtutem ſuper
celeſtē· ſicut magnes attrahit ferrū
nō ex aliqua efficacia q̄litatis actiue
vel paſſiue elemēti ſꝫ p ipreſſionem
corporis celeſtis Sic ſimiliter multi
lapides ⁊ herbe quaſdam virtutes
⁊ efficacias hn̄t reſpectu aliquorū
effectuū et opacōe corpaliū· quas
alij lapidēs nō hn̄t ⁊ herbe ꝓptꝭ diu
ſā ipreſſionē ꝯſtellacōis alicꝰ Vnꝰ
hō habet aliquam efficaciam ⁊ vir
tutem quam aliꝰ nō habet ꝓptꝭ diu
ſam ꝯſtellacōeꝫ Sic vnꝰ medicꝰ in
ſanando· Vnꝰ agricola in plātando
vnꝰ miles in expugnando q̄ꝫ alius
Quantū ad electōeꝫ illoꝝ actuū om
nes ſūt pareſ· ſꝫ quātū ad execucōeꝫ

vnꝰ ē magꝰ fortūātꝰ q̄ꝫ aliꝰ ꝓptꝭ celi
iſluxū ſic ē i actibꝰ v̓tuoſꝭ ſic eciā in
actibꝰ vicioſꝭ· hee tn̄ v̓tutes ipſſe ho
minē n̄ neceſſitāt ad v̓tutes ⁊ ad vi
cia· ſꝫ bn̄ iclināt Vt q̇ natꝰ ē i ſatꝭ no
iclinatꝰ ē ad auariciā· ſb̓ venē ad lux
uriā· ſb̓ ſole ad dominiū· ſb̓ mārte ad
bella· ſub lūa ad fallaciā Seq̄tꝭ cor
relarie q̄ꝫ aſtrologi aliqn̄ v̓a ꝓnūci
āt ſm̄ q̄ꝫ dicit ſāctꝰ thōs ſecūda ſe
cūde queſtiōe· ix· ar· q̄nto i rſpōſio
ne ad primū argumētū· Dicit quod
aſtrologi ex ꝯſideracōe aſtroꝝ ali=
quādo v̓a pronūciāt· Qd̄ ꝯtigit du=
pliciꝭ Primo q̄a pluēs hoīes paſſiōes
corpales ſequūtꝭ Jdeo actꝰ eoꝝ diſ=
ponūtur vt in plurībꝰ ſecundum in
clinacionem celeſtium corpoꝝ Pau=
ci autem ſunt id eſt ſoli ſapientes
qui racione huiuſmodi inclinacio=
nis moderentur et precipue in pluri
bus euentibus que dependēt ex mul
titudine Alio modo propter demo
nes ſe immiſcentes Vnde auguſti=
nus ſuper geneſ ad litteram Faten
dum eſt quando a mathematicis ve
ra dicuntur inſtinctu quodā occul=
tiſſimo dici. quē neſcientes humane
mētes patiūtꝭ· qd̄ cū ad decipiēdos
hoīes ſit ſpirituū imūdoꝝ ⁊ ſeductoꝝ
opacōe Seq̄tꝭ Quaꝓptꝭ bō xp̄iano
ſiue mathematici ſiue q̄libꝫ ipie di=
uinātiū ⁊ maxīe dicētes v̓a cauēdi
ſūt ne ꝯſorcio demonioꝝ aīaꝫ xp̄ia=
nā pacto q̄dā ſocietatis irrētiāt Ter
cio Seq̄tꝭ q̄ꝫ licitū ē iudiciū aſtrorū
obſuaē ad victualiū ꝓuiſionē· quia
ad immutāda iſeriora corpa v̓tꝰ aſ=
trorū ſe extēdit puta ad ſerenitatem

temp̄eſtatem ſanitatem ⁊ infirmita
tem corporis vbertatem ⁊ ſterilitatē
fructuum Si quis vtitur iudicio aſ
trorum in iſtis ſine aliq̄ ſupſticōe ad
mixta· non peccat· ſicut thales mile
ſius fecit qui fuit vnus de ſeptem ſa
pientibus de quibus dicitur in vitaſ
philoſophoꝝ d̄ quodā philoſopho
qui vidit in ſtellis magnam careſti
am olei eſſe venturam et emit omne
oleum Et ſic anno ſequenti quando
defecit oleum ſolus vendidit· et ſic di
tatus eſt Non enim puto eſſe maius
peccatū vti ſic iudicio aſtrorū q̄ obſ
uare certum tempus ſolis et lune in
ſeminando· nautas vitare nauigacō
nem in plenilunio ⁊ medicos ſeruaē
dies circa egritudines creticas Gra
ue eſſet dicere omnes tales peccare
Tercia concluſio Certius iudicium
habetur de hominis ↄplexione q̄ de
hominis naſcentis conſtellacōe Pro
batur per auguſtinum libro quinto
de ciuitate dei capitulo xxxij q̄ equa
litas euentuum ex duobus gemellis
non eſt deducenda in corpora celeſtia
ſꝫ in vniformitatem cōplexionis Quod
probat ex dictis Cyceronis qui dix
it ypocratem nobiliſſimum medicū·
in ſcripto reliquiſſe duos fratres ita
cōformiter affici vt ſimul egrotare
inciperent ⁊ aggrauari ſimul ⁊ al
leuiari Cum cauſam tante cōformita
tis quererem Reſpondit quidam aſ
trologus· cauſam eſſe cōſtellacōnem
in qua nati ſimul fuerūt Et quidam
medicus dixit cauſam eſſe vniformi
tatem cōplexionis ⁊ nutrimenti Di
cit auguſtinꝰ ibidem q̄ multo accep
tior fuit reſponſio medici q̄ aſtrolo
gi· quia medicus aſſignabat cauſā
imediatā ⁊ propinquā ſcꝫ vniformi
tatē ↄplexiōis Aſtrologꝰ vō cauſā
remotā ſcꝫ ↄſtellacōnem ſic ex cōplex
ione Et ex phiſonomia phiſonomi
zauit Ariſtotiles ī libro de phiſono
mia p ſigna q̄ tn̄ nō neceſſitāt· ſꝫ in
clinatum oſtēdūt ad aliqua vicia
Ideo dicit idem ī libro ꝓbleumatū
q̄ omnis caluꝰ ē nāliter luxurioſus Os
magnum voracem ſignat Naēs acu
te acuꝰ iracūdū hominem oſtendūt
cū ymanarū ſolida ſūt et rotunda
fortē et magnanimū ſignant q̄ι leo
nem Naſus aquilinꝰ liberalem ſig
nat Labia magna ⁊ pēdēcia clamo
roſū ⁊ ad ferēdū iniurā debilē ⁊ tales
ſūt canini Oculi magni ⁊ cremantes
veracem Parui oculi ſine fide ⁊ iuſti
cia hoiem eſſe ſignāt ⁊c̄ Talia ſigna
nō neceſſitant· et frequēt ꝑ ymmo ꝑ
ↄtrariam ↄſuetudinē homo t̄hitur
a talibus vicijs Exēplū ponit Ariſ
totiles q̄ diſcipuli ypocratis picturā
eius portauerūt ad philemonē Qui
dixit q̄ homo iſte cuiꝰ ē hꝫ ymago ē
vir luxurioſꝰ Illis autē idignātibꝰ re
tulerūt hꝫ ypocti Qui dixit philemōeꝫ
iudicaſſe verū ſꝫ amoē philie ⁊ honeſta
tis dixit ſe ↄcubias vicēe ⁊ viciſſe Sꝫ
dubitaꝛ Quid ē de ſtellꝭ q̄ comete vo
caꝛ q̄ ē frequēt pſagiū alicꝰ mali Rx
lincoiēſ q̄ ſicut nā igneꝰ facit lapidē ī
tenebris lucētē ·ſ· carbūculū ſine eiꝰ
iflāmacōe Ita ſuo mō nihil ꝓhibet
ꝑ aſtrꝭ formari aliqd̄ mixtū lucidū ex
mateia ſbtili ⁊ leui ī regiōe ſupicis
aeis ⁊ illd̄ ē cometa Secūdo rūt· ariſ·

dicēs ꝙ cometa ē͠ſt exalacō calida ⁊
ſicca ex corporibus terreſtribus hic
eleuata ⁊ illic ſuperius inflāmata.
Hec opinio ē magiſ cōſona veritati
de hijs q̄ apparēt vt ptꝫ pᵒ metheo
roꝝ Tertio reſpōdet Johānes da-
maſcenꝰ dicēs ꝙ illi comete q̄ qn̄qꝫ
apparēt fuit a deo miraculoſe in celo
maxime aereo facte ad p̄ſignanduꝫ
mortē p̄ncipū vt ſic territi ſe emēdēt
⁊ poſt expletū miniſteriū a deo mirā
culoſe deſtruūť Hec opinio magis
cōueīt ortui illiꝰ ſtelle q̄ tribꝰ magis
apparuit tp̄e natiuitatis x̄ · Et dico no
tanť quātū ad modū factōis ⁊ ſig
nificacōis qꝛ comete ſunt ſm phōs
⁊ aſtronomos ſigna ⁊ ſignāt mortē
regū Illa āt ſignificabat ortui regis
regū Iſte ſignāt gwerras ⁊ diſcor
dias hoīm Illa āt erāt ſtella pacis ⁊
recōſiliacōis celeſtiū ⁊ t'reſtriū · Iſte
ſignificāt vētoſā cōmotōeꝫ Illa ſigt
amoroſā placacōnē Ergo n̄ fuit co-
meta Quīta ɔcluſio Per ſolū reſpec-
tū ad ſtatū cauſaꝝ agenciū nullū hē
tur certū de futuris iudiciū Probať
nā ad hoc vt ex ſignis cauſalibꝫ fiat
iudiciū certū · tria reqͥrūť Primo vt
ſciať ſufficiēť illoꝝ ſignoruꝫ v'tus ⁊
ſtatꝰ reſpectu iuicē qđ nō ē poſſibile
naturaliť ſm illud ſapiētie · ix. Que
i ꝓſpectu ſūt inuenimꝰ cū labo͛e: que
in celꝭ ſūt · quis īueſtigabit · q̄ſi dicat
nullus · Scđo requiriť ꝙ ɔgnoſca
tur modꝰ applicacōis taliū ſignoꝝ ⁊
cāꝝ ad deť minatā naturā · ſꝫ talꝭ mo
dꝰ ſciri nō p̄t nec vbi magꝭ vꝭ minꝰ
aut meliꝰ applicet' vꝭ peius Tercō
reqͥriť ꝙ p̄ſciat materie vel paſſe

diſpoſicōnē vtꝝ ſit apta vel inepta
reſpectu actōis vel influētie talium
cāꝝ Verbi grā. Q̄uis medicꝰ ſciat
ꝙ medicīa ē laxiua quātū de ſe ⁊ ſci-
at cū hoc · quomō applicet' ſorti · ad
huc neſcit exinde futuꝝ eē · an talis
effectꝰ ſequať vel ɔtrarius ſi neſcit
qualiť corpꝰ ſortis ſit ɔplexionatuꝫ
itrinſece · Ita ē a fortiori in aſtrologo
Dāt ei regionē aliquā eē diſpoſitā
ad pluuiā · q̄ tn̄ ipulſu vētoꝝ ipediť
a pluuia · Iſta ē ſnīa ptolomei i cētī
logio ſuo · ꝓpōne viij · et xvij · Deq̄ť
ēgo ꝙ ſi reges ⁊ pncipes hn̄t apud
ſe aſtronomos · hoc ē magis ad iocū
⁊ ſolatiū ſic hn̄t fatuos ⁊ mimos et
ioculatores · ⁊ nequaq̄ꝫ vt taliū iudi
cijs cōfidāt aut i agēdis ſequanť ꝓ
republica · relicto cōſilio viroꝝ pru
dentum ⁊ expertorum · Nec vnq̄ꝫ
profecerunt gubernatores reipubli
ce · qui talibus initi conſueuerunt · vt
ex hiſtorijs colligi poteſt. Quinta cō
cluſio Sicut contingit hominem ex
conſtellatione ad bonum vel maluꝫ
eſſe inclinatum: ſic etiam ex eadem
conſtellatione contingit eundem eſſe
bene vel male fortunatum Fortuna
bona dicit' quando alicui euenit ali
quod bonum preter ſuam intentio-
nem · Sed poteſt aliquod bonuꝫ vel
malum alicui euenire preter intētio
nem ſuam · quod tamen non euenit
preter intentionem ſuperioris cauſe ·
cui ſubijcitur. Cū igitur homo i ſuis
electionibus et ex ſuis actibus quos
elegit ex libero arbitrio ſubiciatur
plene ipſi deo quātum ad inclinatio
nem · et ipſis angelis quantum

ad intellectus illuminacōnez·et celeſ
tib⁹ corporibus quantū ad corporis
diſpoſicōnem Jdeo cū homo ex diui
na operacōe inclinatur ad aliquod
bonum agendum ⁊ eligendum ſibi
vtile·⁊ ex āgelica illuminacōe illuſ
tratur ad illud bonum proſequendū
et ex corporū celeſtiū impreſſiōe diſ
ponitur vt illud bonum ſibi vtile ope
retur cuius tamen vtilitatē ipſe igno
rat· Tunc dicitur bene fortunatus
cum hoc ex corporum celeſtiū impſſio
ne homo ↄſequitur in ſua natiuitate
Jdeo pl⁹ dicit ꝙ eē bū fortunatū ē
eē bū natū·⁊ eē male fortunatū ē eē
male natum Sz tales diſpoſicōes
derelicte vl' inclinacōes i corporib⁹
ex ipſis cōſtellacōnibus non neceſſi
tant·ſed iclināt Ergo poſſum⁹ agē
contrarium Nec ſic inclinatur quiſ
ad malum agendum quī ſēp poſſit
agere cōtrariū Si ergo itelligam⁹
per bonam vl' malam fortunam icli
nacōes que nos inclināt ad bonum
vl' malum·verum eſt hominem eſſe
bene vl' male fortunatum Si autē
intelligamus tales diſpoſicōes nos
ad malū neceſſitātes·ōmino ē negā
dum hominem eſſe bene vel male for
tunatum Ponēdo caſum Si quis eſ
ſet in cōſtellacōe fortunatus neceſſa
rio vt ſubmergeretur·ſi quis talem
ad ignem proiceret non ↄbureretur
non neceſſitat ↄſtellacō ād ſubmer
gendum Si aūt non vreret̄ eſſet no
uum miraculum trium puerorꝫ Se
cūdi ſunt qui diuinaē volūt ſine ma
nifeſta demoᵐ inuocacōe ⁊ dicūt̄ aruſ
pices de qb⁹ xxvi·q·iij·c·Jgit̄ gen⁹
Vbi dicit̄·Aruſpices dicūtur ideo
q̄i horarꝫ inſpectores Dies em ⁊ horas
i agēdis negocijs opibus qꝫ cuſto
diunt quid p ſingula tēpora debeat
obſeruaē homo Hec ib i Cōtr̄ quos
apoſtolus ad galathas·iiij· dicit
Dies obſeruatis ⁊ menſes ⁊ tēpora
⁊ annos Timeo autem ne forte ſine
cauſa laborauerim in vob' Vbi gloſa
Dies obſeruant vt qui dicūt· Hoc
die non eſt aliquid icipiendum·Mē
ſes autem colunt qui curſ⁹ lune per
ſcrutantes dicunt In tali luna nō eſt
aliquid inchoandum· De quibus
dicitur xxvi·queſtione v· Non licet
xp̄ianis tenere tradicōes gentilium
et obſeruare vel colere elementa aut
lune aut ſtellarum curſus aut ina=
nem ſignorum fallaciam pro domo
facienda Vel propter ſegetes vel ar
bores plantandas vel ↄiugia ſocian
da Scriptum eſt enim Omnia que
cūqꝫ facitis in verbo aut i opere om
nia in nomine domini noſtri iheſu
xp̄i facite·gracias agētes deo Hec
ibi Cum igitur cōſulunt·quando eſt
bonū ↄtrahere matrimoniū Quibus
reſpōdit quando vir accipit bonam
⁊ deuotam mulierem Et tūc bonum
eſt accipere virū quando mulier ſapi
entē et iuſtū accipit virꝫ Qū aūt ac
cipit potatorē ⁊ luſorē·tunc malū ē
accipē virū Sic pariformiter quā
do quis mutat domum ſi trāſfert ſe
de domo antiqua ad domum nouā·
tūc mutaē domū ē bonū·Dicit gobeli
n⁹ i Cronica ſua ꝙ ex plag̃ egipti ē
ꝙ q̄dā dies dicūt̄ egipciaci q̄rꝫ du=
os i ſingulis menſibus nota m⁹ ad

memoriam tantum Non enim crede
duz eſt Vt dicit yſidorus licet egip=
cij aſtrorum periti. deprehenderūt hos
dies nefaſtos in inchoatione operis
itineris vel minucionis. ſed tantum
ad memoriam vocati ſunt. Et ſic for
te egipcij vocauerunt hos dies vt vi
detur ex dictis yſidori. ꝛ p̄ſertiz illos
dies in quibus plage facte ſūt. Quō
ſi ita eſt ſequitur ꝙ per vnum annū
ad minus hijs plagis vexati ſūt Cō
tra hos etiam peccant quidaz ruſtici.
qui ex diſpoſicione vni⁹ diei vel cer=
torum dieꝝ. toci⁹ anni ſtatū ſcire vo
lunt. vel ex ſpecie vermis qui creſ=
cit in pomo quercus hoc ſcire volunt.
que magis ſunt ſigna p̄cedentis āni
ꝙ̄ ſequētis. Taliter fuit quidā frat
ordinis noſtri decept⁹. q̄ tenuit iſtas
conſiderationes ꝛ prenoſticans ſere=
nitatem multorum annoruz ꝛ dierū
ex diſpoſicione vnius diei Frater cō=
fidens de ſua prenoſticatione īcepit
ire per longum iter. ꝛ fefellit eum ſuū
vaticinium ꝛ ſecuta fuit pluuia ꝛ tē
peſtas magna per omnes iſtos dies
Non tamen reprehendūt̄ ſeminato
res ꝛ lignorum inciſores: quia luna
eſt mater omniuz hūiditatum. Si
ergo ſecarent ligna ī plenilunio cor
roderēt̄ a vermibus. Nec nauigato
res. quia luna per ſuum motum cau=
ſat fluxuz maris ꝛ ventum. Nec me
dici obſeruantes ſigna Vñ dicit ypo
cras in principio prenoſticorum di=
cens. Eſt quoddam ſydus in quo o
portet medicum prouidere. Cuius ꝓ
uidentia eſt mirabilis ꝛ ſtupenda.
Et galienus in cōmento de diebus

creticis dicit Certā rem que non fal
lit attendat medicus quaz docuerūt
aſtrologi egipciorū ꝙ p coniūctōez
corporis lunaris cum ſtellis fortuna
tis fiunt egritudines terminabiles
ad bonum. cum contrarijs vero con=
trarie Hec ille. Sed omnes alij ob
ſ̄uantes dies ꝛ horas ꝛ menſes gra
uiter peccant vt patet xxvi. queſtiōe
vlti. c. Non obſeruetis dies q̄ dicū
tur egipciaci aut calendas ianuarij
In quibus cantilene quedā ꝛ comeſ
ſationes ꝛ ad inuicem donaria donā
tur quaſi in principio āni boni fati au
gurio. aut aliquos menſes ꝛ tempa
aut dies ꝛ annos ꝛ lune ꝛ mēſis ſo
lisq3 curſum quia qui has ꝛ quaſ=
cūq3 diuinationes ꝛ fata ꝛ auguria
obſeruat aut attendit aut conſentit
obſeruantibus inutiliter ꝛ ſine cau
ſa ꝛ magis ad ſui dampnationez ꝙ̄
ad ſuam ſalutem tēdit Et ibidem. c.
Quis exiſtimaret ꝙ̄ magnuz pecca
tum ſit dies obſeruare ꝛ menſes et
annos ꝛ tempa ſicut obſeruāt qui
certis dieb⁹ ſiue menſibus ſiue ānis
volunt vel nolunt aliquid inchoare
eo ꝙ ſ̄m vanas doctrinas hominum
fauſta vel infauſta exiſtiment tēpa
niſi huius mali magnitudinem ex
timore apoſtoli penſaremus qui tali
bus ait. Timeo ne forte ſine cauſa
laborauerim in vobis Sequitur In
tellige lector ad tantum periculum
anime pertinere ſuperſticioſas tēpo=
rum obſeruationes vt dicat apoſto
l⁹ Timeo ne forte ꝛc̄ Hec ibidē Ter
cij vocantur augures De quibus xx
vi. q. iij. c. Igitur genus. Augures

fūnt qui volatus auium ꝛ voces in-
tēdūt·aliaqȝ ſig͞ reꝝ vel obſuatōes
in ꝑuiſas hōib⁹ ocurrētes fert Jdē
ꝛ auſpices·Seq̄t Duo aūt genera
auſpicioꝝ ſūt Vnū ad oculos·alteꝝ
ad aures ptinet·Ad oculos ſcȝ vola
t⁹·Ad aures vox auiū·Hec ibi·De
hijs deutro·xviij·c·Nō ſit i te q̄ au-
guria obſuet.Primū ē ꝙ ptinet ad
oculos vt qn̄ armigeri videt coruuȝ
volātē ꝛ ſperāt ſe cōſeq̄ victoiā ꝑ ſig
nū ꝛc.De q̄b⁹ dic̄ petr⁹ bleſeñ i eplā
lxv· ſcribens ad quendam amicum
ſuū dicens·Non te inuoluas illoruȝ
errori qui ocurſum leporis timēt q̄
mulierem ſparſis crinibus·qui homi-
nem orbatum oculis·aut mutilatuȝ
pede aut cucullatum habere obuiā de
teſtantur·qui de iocūdo gloriantur
auſpicio·ſi lupus eis ocurſauerit·q̄
columbā ſi ſiniſtra in dextrā auis ſci
martini volauerit·ſi i greſſu ſuo re-
motum audierit·ſi hominem gibbo
ſum habuerint aut leproſum·Hec
ille·Formidant enim tales ocurſū
leporis/Mallem ego ꝙ mihi ocurre
ret lepus q̄ lupus quia de lepore ꝯme
derē poſſem·non de lupo niſi quantuȝ
ad pellē tantū prefertur lupus lepoi
Tales enim gaudēt ꝛ letantur ſi oc
currit eis mētrix ſȝ dolent ꝛ timent ſi
monachus qui ē miniſter dei Ergo
dolent cum ipſi ſunt ſerui dyaboli·
De ill' dic̄ aug⁹ li· v·de doctrina xpi
ana ꝙ formidāda ſūt pacta cū demō
nibus ad que ptinēt milia iamiſſima
rum obſeruacionū puta ſi in mēbris
aliquid ſalierit·ſi iūctim ambulāti
bus amicis lupus aut canis aut pu
er medius interuēnerit·Tales etiaȝ
ſunt qui credūt ſi poſſūt habere pol-
licē furis quē ponūt ad ceruiſiam ꝙ
tūc bene poſſūt vēdere ceruiſiā· Etiaȝ
ſi mures veſtimēta corrodūt·Sic q̄
dam iterrogauit ſapiētem quēdam
Quale omen ē ꝙ ſorices corroſerūt
caligas ſuas Rn̄t·Ne mireris ſi ſo
rices corroſerūt caligas·ſȝ bene eſſet
mirū ſi calige corroſiſſēt ſorices·Se
cundū gen⁹ ē ad aures quo ad vo-
ces auium vt dū noctua clamat ſup
domū credūt hominem inde moritu-
rum·Si pica clamat· ꝓnoſticāt ad
uentū hoſpitū Si cuculus clamat·
quot voces format·tot annos vite ꝓ
ſignat Vnde quedā mulier obſerua
bat augurium cuculi·Que infirma
batur grauiter nolens cōfiteri· Sa
cerdos iterrogās cur cōfiteri nollet·
dixit·ꝙ cuculus ei in ſuo clamore aſ
ſignauerat viginti ānos· Que mox
moriebatur ꝛ dampnata fuit·Si-
mile recitat Ceſarius de quodam mo
nacho· Cui cuculus ſuis vocibus tri-
ginta ānos vite aſſignauit· Qui ab
ordine ſuo apoſtatauit·dicēs in cor
de ſuo·In vltimis duob⁹ annis reu̇
tar ꝛ agā penitētiām.Nūc volo gau
dere i mūdo.Qui mortu⁹ ē in apoſta
ſia poſt ſpatiū ānoꝝ duoꝝ·Sed no
tandū ē qd̄ dicit ſcūs thomas i ſcd̄a
ſcd̄e·q·xcv·arti·vij· ꝙ garrit⁹ aui
um vel q̄ſūqȝ diſpoſicōes i reb⁹ ꝯſide
rate maīfeſtū ē ꝙ n̄ ſūt cauſe futuroꝝ
euētuū Vl' vn̄ ex ei⁹ futurā ꝯgnoſci n̄
poſſit ſic ex cauſis ·Relinq̄t̄ g° ꝙ ſi
ex eis aliq̄ futura cognoſcat̄·hoc erit
in q̄tū ſūt effect⁹ aliquaꝝ cauſaruȝ

Cauſa enim opacōnum brutorū aīa
lium et inſtinct9 ex triplici cauſa pt
pcedere Vno modo ex cauſa corpali
cū bruta aīalia n̄ habeant n̄ ſēſitiuā aī
mam cuius ōnes potencie ſunt act9
corporalium organorū q ſubiacet eo
rum anima diſpoſicōni corporū ce
leſtium q aeri9 otinētis ex qua veni
unt aliqui futuri euētus In hoc tam̄
duo oſiderare oportet Primū vt hu
iuſmodi opacoēs non extendantur
niſi ad cognoſcenda futura q cauſa
tur per motus celeſtium corporum
Scd̄o vt nō extendantur niſi ad ea
que aliqualiter pſiūt ad huiuſ mōi
animalia ptinē coſequūtur em̄ per
celeſtia corpa quendam naturalem
inſtinctū ad ea que eorum vite ſūt
neceſſaria Sicut ſūt immutacōnes
que fiūt p pluuias q ventos q huiuſ
modi Scd̄o cauſat̄ iſte inſtinctus
ex deo vt patet in columba que deſcē
dit ſup xp̄m q coruo qui pauit heli
am q de apib9 plurimis i quodam
philoſopho ſcz platone qui dum in
fans iacēt ī cunabili apes mel labris
pueri inferebant ſingularē eius dul
cedinem futurā pſignātes Simile
legim9 de beato ambroſio Item de
ſancto fabiano legimus q ſuper ca
put eius deſcēdit colūba de celo pre
ſignans eius miraculoſam electiōez
in ſummum pontificem Item de du
abus aquilis alexandri magni q vt
fertur in die natiuitatis ei9 tota die
ſupra culmen domus eius patris ſe
derūt Quod omen ſecūdū augures
duplicis imperij europe aſieqz pſe
rētes q ſic de pluibus alijs ſecundū

q narratur in policraticō libro pri
mo capi xij Velle diuinare illis du
obus modis in auibus nō ē peccatū
Tercio veit tal' iſtict9 ex demoib9 q
vtūtur huiuſmodi operacōib9 bru
torum animaliū ad implicādas ani
mas vanis opioib9 talē ē ſupſticioſa q
illicita Tales debēt expelli ab eccleſia
vt patet xxvi queſtione iij capitu
Si quis clericus vl' monachus vl'
ſecularis diuinacoēz vl' auguria credi
derit obſeruanda Sequit̄ ibidē ab
eccleſie cōmunioē pellatur Item ibi
dem capitu cōtra ydolorū et capitu
augurijs Quarti vocat̄ cyromātici
q dicit̄ a cyros qd ē manus et man
cos diuinacō q̄i diuinacō manuū Ta
les ex ptractiōe lineaꝝ pnoſticāt in
finitas fatuitates qbuſdā diuināt fu
turas infirmitates aqb9 diuicias ali
qb9 eufortuniū āt diffortuniū Qui
dā vocat̄ icātatoēs q icātāt beſtias vl'
hoīes ne a feris deuoret̄ Vnde qdā
ſacd9 volēs ire p cāpos vidit dyabo
lum ī ſpecie humana cuſtodiētē por
cos ſciſſitat9 ab eo qſnā eēt Reſpō
dit dyabol9 q ille cur cuſtodis por
cos Reſpōdit icātati ſūt a quadā ve
tula Vt igit̄ eā cōfirmem ī ſua pſi
dia volo cuſtodire ne a beſtijs deuo
rentur.

Nō adorab' deos aliēos

NOni ſunt qui peccant cont
hoc preceptum et ſunt ſorti
legi Dicit ſanctus thomas vbi ſup
articu vi Sortes ꝓpe dicit̄ cū ali
quid fit vt eius euentu oſiderato ali
quid occultum innoteſcat Si que
rat̄ ī iudicio ſorciū qd cui ſit exhibēdō
ſiue illud ſit res poſſeſſa ſiue honor

aūt actio aliqua vocatur ſoꝛs diuiſo
ria. ſi aūt īquirat̄ quid agere opor=
teat vocatur cōſultatoꝛia. Querit̄
ergo vtrū ſortiri ſeu vti ſoꝛtibꝰ ſit
peccatum Videt̄ ꝙ nō xxvi. q. ij. c. p̄
mo dicitur. ꝙ aūt ſortes exquirē pec=
catum nō ſit exēplis ꝛ auctoꝛitatibꝫ
ꝓbat̄. Cū eñ achor de anathemate
furtū ſubripuiſſet ꝛ ob eius peccatū
populꝰ ceſus apud hay terga dediſ
ſet. p̄cepit dñs Joſue vt ſoꝛtibꝰ ex
quireret quo peccāte populus ī manī
bus hoſtiū cadere meruerat. Joſue p̄
ceptū accipiēs miſit ſortes Primū
ſup tribus. deinde ſup familias. de=
inde ſup perſonas. ꝛ ſoꝛs cecidit ſup
achoꝛ qui fuit furātus de anathema
te idest de re maledicta vt patet Jo
ſue vij. Sequit̄ ibidē Saul q̄qꝫ cū
pugnaſſet contra philiſteos ꝛ iuraſ
ſet ſe iterfecturū quicūqꝫ ante ſolis
occaſū de populo comedēt ſoꝛte dep̄
hendit filiū ſuū Jonathan. mel cō=
mediſſe Quē cū morti t̄dere vellet po
pulo ſupplicāte reuocauit ſentētiam
Jonas quoqꝫ cū a facie dñi fugeret
a nautis ſoꝛte dep̄henſus in mare p=
iectus ꝛ a cete ſoꝛbtus ē. De zacha
ria etiam legit̄ quod ſoꝛte exijt vt i=
cenſū ponēt. Mathias vero ſimilit̄
a btō petro ſoꝛte electꝰ ē in apl̄atū ꝛ
Jude ſucceſſoꝛē Hoꝝ exēplis ꝓbat̄
vti ſoꝛtibus malū non eſſe. Jn cōtra
riū dicit̄ xxvi. q. ij. c. hijs ita reſpō
detur ꝙ anq̄ꝫ euangeliū clareſceret
mlta p̄mittebāt̄ que ī coꝛpe pfectō
nis penitus ſunt elimiāta. Copula
namqꝫ ſacerdotalis vel cōſanguineō
rum nec legali nec euangelica auto
ritate nec apoſtolica ꝓhibet̄. Eccle
ſiaſtica tamē lege penitus interdicitur
Sic ꝛ ſoꝛtibꝫ nihil mali ineſſe mōſ
tratur. ꝓhibetur tamen fidelibus ne
ſub hac ſpecie diuinationis ad anti
quos ydolatrie cultus redeant. Jtē
dicitur ibidem. c. non ſtatim. ꝛ. c. nō
exemplo. dicit Beda Nō exēplo ma
thie vel ꝙ ionas ꝓpheta ſoꝛte depre
henſus ſit indifferenter ſoꝛtibus eſt
credendū. Cū priuilegia ſinguloꝝ
vt Jeronimꝰ ait cōmunē lgē ōnino
facere nō poſſūt. Dicēdum ē ergo ꝙ
talis determinatio euētus aliquādo
exſpectatur a foꝛtuna tantū. tunc
nullū eſt vicium ſi mittantur ſoꝛtes
inter homines ad detminandū quis
quā ptem alicuius rei accipiat. ꝙ de
cōmuni cōſenſu oīm cōmittitur foꝛtu
ne. Cauſa tñ motiua poteſt eē pecca
tum vt ſi ꝓpt̄ cupiditatē ꝓpriam vel
aliud viciū nō poſſūt cōcoꝛditer diui
dere. vel ex piectōe taxilloꝝ. qui pluā
vel pauciora pūcta ꝓiciat. vel ex feſ=
tucis ꝓpoſitis quis breuioꝛē vel lon
gioꝛem accipiat. Talis determinatō
illius occulti euentus nō eſt peccatū
Secundo poteſt fieri ꝙ talis deter
minatio nō ſolum exſpectatur a foꝛ=
tuna ſed etiam a diſpoſicione ſtel
laꝝ. ꝛ ſic cū actꝰ ſtellaꝝ ad hoc ſe n̄
extendit. ſupſticioſū ꝛ illicitū ē. ꝛ nō
caret occulto pacto demonū. Tertio
p̄t fieri tal̄ detminatō a dyabolo ſic̄
legit̄ ezechiel. xxi. ꝙ rex babilōis ſte
tit i biuio. i. i capite duaꝝ viaꝝ cōmiſ
cēs ſagittas ꝛ īt̄rogauit ydola ꝛ ea
cōſuluit ꝛ hoc ē illicitū ꝛ a canoibꝫ ꝓ
hibitū vt pꝫ xxvi q. iiij. ꝙ āt ſoꝛtilegi

⁊ diuini ſi ceſſare noluerint excōmu
nicādi ſunt quia eſt quoddā genus
culture ydolorum Ibidem capitulo
ſortes· ſub anathemate prohibetur
Et c ſi quis Clericus ⁊· capitulo· ꝯtra
ydolorum Quarto poteſt fieri deter
minacio a deo vel ſanctis angelis ħ
non eſt illicitum ſecundum ſe ſi fiat
cum reuerencia debita Iuxta illō pro
uerbiorꝝ xvi· Sortes mittuntur in ſi
num ſꝫ a domino temperant̄ Poteſt
eciam in hoc quadrupliciter peccatū
incidere Primo ſi abſqꝫ vlla neceſſi
tate ad ſortes recurratur· hoc enim vi
detur ad dei temptacionem pertinere
Vnde ambroſiꝰ ſuper lucam Sorte
eligitur quod humano iudicio non
comprehenditur Secūdo ſi quis in
neceſſitate abſqꝫ reuerencia ſortibꝰ
vtatur primo cum magna delibera
cione ⁊ premiſſa oracione debet fieri
exemplo apoſtolorū in electione ma
thie Actuū x Vñ beda ſup actꝰ apoſ
tolorum ⁊ ponitur xxvi· q· ij capitu·
non exemplo mathie Si qui tamen
inquit neceſſitate aliqua compulſi
deum putāt ſortibꝰ exemplo apoſto
lorum eſſe conſulendum videant hoc
ipſos apoſtolos non niſi collecto fra
trum cetu ꝑcibꝰ fuſis ad deū egiſſe·
Tercio ſi diuina oracula ad terrena
negocia cōmunicant̄ De hoc ſcribit
auguſtinus ad inquiſicōes ianuarij
⁊ ponit̄ xxvi· q· ſecūda capitulo· hij
quid tamē· mihi diſplicet cōſuetudo
ſi ad negocia ſecularia ⁊ ad vite hu
ius vanitatem diuina oracula velle
conuertere Quarto ſi in electionibus
eccleſiarum que ex inſpiracōe ē ſpiritꝰ

ſancti fieri debent aliquī ſortibus
vtantur Vnde dicit beda ſuper ac
tus apoſtolorū Mathias ante pen
tecoſten ordinandus ſorte queritur
quia nondum erat plenitudo ſpiritꝰ
ſancti i eccleſia effuſa Septem autē
dyaconi poſtea non ſorte ſed electi
one diſcipulorum ſūt ordinati· ſecꝰ
autem ē i corporalibus dignitatibꝰ
que ordinantur ad terrena diſponē
da Ideo i electiōe illaꝝ poſſūt hoīes
vti ſortibꝰ ſicͥ i diuiſiōe reꝝ tēpora
liū vt dictum ē Si vero aliqua neceſ
ſitas alia ab electiōe dignitatis ecc̄ie
imineat· licitum eſt cum debita reue
rencia ſortibus diuinū īplorare aux
ilium Vnde dicit auguſtinꝰ i epiſto
la ad honoratū Si iter dei miniſtros
ſit diſceptacō qui eorum tempoē per
ſecucōnis maneāt ne fuga omniū et
qui eorum fugiant ne morte ōniū
eccleſia deſerat̄· Si hec diſceptacio
aliť nō poterit terminai quātū mihi
videtur qui maneant ⁊ qui fugiāt
ſorte eligēdi ſunt· ⁊ hoc modo vſi ſūt
ſortibꝰ viri ſcī i vetei teſtamēto Vt
Ioſue ⁊ ſaul· i· Re xiiij ⁊ zacharias
luce primo ⁊ mathei actuum primo
Sꝫ qd de iudicō ferri cādentis vł aq
bulientis Reſpondit ſanctꝰ thomas
vbi ſupra arti· tercō dicens ꝙ huiuſ
modi illicitum eſt iudicium quia or
dinatur ad iudicandum occulta qͦ
diuino iudicio reſeruatur·

Secūdo quia huiuſmodi iudicium
non eſt diuina auctoritate ſanxitum
ymmo pocius prohibitum· vt patet
in decreto ſtephani pape· ſecūda· q·
ſecūda capitulo cōſuluiſti vbi dicit̄

Nā ferri cādētis vel aque feruentis examinacōe ſꝫ ꝯfeſſione torqueri a quolibet ſacri non ceſſent canones Deqꝫ Spōtanea eñi ꝯfeſſione vel teſtium aꝑbacōe publicata delicta habito pre oculis dei timoē commiſſa ſunt regimini noſtro iudicaē. occulta vero ꝛ incognita ſunt illi reſuanda qui ſol⁹ nouit corda filioꝝ hoim Dic ꝛ de monomachia .ij. q. v. c. monomachiā Dicit ibidē Quāuis dauid cū golia ſemel pugnauit nuſquam tamē ꝑ lege tenenda diuina ſanxit auctoritas Cū huiuſmoi ſectantes deum temptare videantur Idem patet ext̄ de pueris vltimo. c ſignificaſti. cū ſup furti crimine quidam accuſaretur coactus eſt inire duellū in quo alijs peccatis ſuis pre pedientib⁹ cecidit. poſtea furtū apō alios eſt inuentū Ideo talia iudicia ſcꝫ ferri cādētis. aq̄ bulientis ꝛ monōchie ibidem ꝓhibent i. c. cur ſuſcepi Et in vltimo. dilecti quia deus in illis temptatur Extra de purgacione ca. ex tuarum ne clerici vel monachi et. C. de gladiatoribus le. vnica.

Primum p̄ceptū explicit feliciter

Secundum preceptum ſequitur

NOn inuanũ aſſumes
nomen dei tui Quod
exponit magiſter ſen
tẽciaꝝ li·iij·di·xxxiij
dicens Non iurabis
pro ṽllo Nomen dei inuanum ac
cipitur multipliciter Primo quan
do ad laudem dei non ordinatur Sa
piencie tertio·Vani ſunt omnes ho
mines·in quibus non ſubeſt ſciẽcia
dei Scd̃o quando falſe ⁊ doloſe ꝓ
nunciatur vt in pſ̃ Vanã locuti ſũt
vnuſquiſqꝫ ad proximum ſuum ſcꝫ
ṽba doloſa in corde locuti ſunt Ter
tio quando inutiliter ⁊ ſine fructu a
gitur ⁊ cogitatur pſ̃ Dominus ſcit
cogitationes hominum quoniam va
ne ſunt Quarto quando iniuſte et
nequiter affirmat̃·Job xi·Vir va
nus in ſuperbiam erigitur Item pſ̃
Qui nõ accepit inuano animam ſu
am·nec iurauit in dolo proximo ſuo·
Quinto quando illud quod promit
titur non ſeruatur·ij·paliꝑoñ·xxij
Nõ vos decipiat zedechias·neqꝫ va
na promiſſione deludat Iſtis eñ
modis nomen dei inuanum aſſumit̃
id eſt cum peccato Primo peccãt
contra illud preceptum qui ſolemp
niter periurant·ſiue hoc ſit per nomẽ
dei hebreum·ſicut ſunt decem nomi=
na hebrayca ipſius dei vt ſunt· Ado
nai·tetragrãmaton ⁊c̃· Siue ſint no
mina latina·vt deus vł exprimencia
diuinam eſſenciam·vt per ſummaꝫ
maieſtatem aut veritatem ⁊c̃ Contra
quos leuitici xix· Non periurabis in
nomine meo·nec pollues ſanctũ no
men meum Quia iurar̃e per deũ ſcd̃m

aug⁹·eſt deum in teſtẽ vocare Ideo
diffiniunt iuramentum dicentes·ꝙ
eſt affirmatio vł negatio de aliquo
ſacre rei atteſtatione affirmata Eſt
enim triplex forma iuramenti ſcd̃m
tria tempora In veteri lege iurabãt
ſic Viuit deus viuit anima mea·vt
viceſimaſcd̃a queſtione ꝑma Et iu
rabant Viuit domin⁹·i·Re·xiiij· In
primitiua eccleſia iurabant ſic Teſ
tis eſt michi deus Ad roma·primo·
Teſtis ẽ m̃ ↄſciẽcia mea·h̃ dico corã
d̃o xxij·q·i·ſi peccm̃ Hodie ṽo ſic iu
rat̃ Sic adiuuet me de⁹: ⁊ ĩ ẽs ſãcti:
eleuando manũ in altum cum duobꝫ
digitis in ſignum ꝙ deum vocat in
teſtem ⁊ omnes ſanctos eius Vel
tres cum pollice·in ſignum ꝙ vocat
in teſtem ſanctam trinitatem·⁊ ha
buit forte originem ex illo ꝙ ſcribi
tur Apoc̃·x·Angelus leuauit manũ
in celum: ⁊ iurauit per viuentem in ſe
cula ſeculorum Non erit amplius tẽ
pus penitencie·ſcilicet poſt hanc vi
tam Aliqui iurant per ſancta euan=
gelia·vł ponendo manus ſuper reli
quias ſanctorum Aliqui iurant po
nendo manum dexteram ſuper pectus
ſic iurant ſpirituales perſone in ſig
num ꝙ iurant per eum quem habent
in corde id eſt deum Vel per veritatẽ
euangelij quam habent in pectore·
Alij dicunt ſimpliciter Iuro ⁊ eſt
iuramentum Hic modus ſeruat̃
in vniuerſitate bononienſi Aliqui iu
rant Si feci illud paciar hoc Hoc e
ueniat mihi vł filijs meis De illo iu
ramento loquit̃ magiſter ſentẽtiaꝝ
libro tertio·diſtĩctiõe triceſimanona

dicens Eſt quodda̅ gen̄lis iurame̅ti
grauiſſimum qd̍ fit per execrationez
vt cum homo dicit · ſi feci illud · hoc
contingat mihi vel filijs meis · Jllo
iuramento co̅muniter homines vtū=
tur in ira ꝛ in furore · Sic petrus ce=
pit iurare · ꝛ anathematizare · math ·
xxvi · Aliqui iurant ſe velle veritatez
dicere in periculo anime ſue · ꝛ eſt iu
ramentum vt patet extra de frigid̄ ꝛ
malefic̄ · c · frat̄nitate: Judeꝰ vero de
bens iuramentum facere ſecundum
ſpeculum ſaxonuz · debet ſtare nudiꝰ
pedibus ſuper cutem porcinam · ꝛ de
nudare brachium ſuum ponendo eu̅
dem ſuper libru̅ moyſi dicendo Si il
lud no̅ eſt verum qd̍ dico · fiat mihi
ſicut datan ꝛ abyron · quos terra vi
uos conſumpſit · Fiat mihi ſicut ſodo
me ꝛ gomorre · ꝛc̄ cum multis alijs
execrationibus que in illa forma co̅=
tinentur · De illa multiplici forma iu
randi loquitur glo̅ xxij · q · p̄ma ſuper
c · iurabant · ꝛ quanto res ſanctior p̄
quam quis iurat · tanto magis iura=
mentum eſt obligatorium vt patet
xxij · q · p̄ma · mouz · Documentum p̄
mum · Homo qui non poteſt incre=
dulitatem proximi deuitare · poteſt i
neceſſitate per iuramentum deum in
teſtem vocare · vt patet · Deutro · ſex
to · Dominum deum tuum timebis ꝛ
per nom̄ eius iurabis · Je · iiij · Ju=
rabunt viuit dominus in iudicio ve=
ritate ꝛ iuſticia Math · v · Reddas
domino iuramenta tua · Ad hebreos
ſexto · Juramentum ad confirmatio
ne̅ ordinatur ꝛ omnis contrauerſie
finis eſt iuramentum · Jtem ibidem

Omnes p̄ maiores ſuos iura̅t · Jdeo
dicit ſanctus thomas in ſc̄da ſecu̅de
q · lxxxix · ar · p̄mo q̄ particularia fac
ta ho̅im n̄ poſſu̅t p̄ ro̅ne̅ neceſſaria̅ co̅
firmari · ſed p̄ teſtes Sz hu̅anu̅ teſ
timo̅iu̅ n̄ e̅ ſufficie̅s ꝓpt̄ duo · Primo
ꝓpt̄ defectu̅ veritatis hu̅ane · qꝛ plu
rimi i me̅daciu̅ labu̅t̄ · ſcd̄m illud · Os
eoꝝ locutu̅ e̅ me̅daciu̅ · Secu̅do ꝓpt̄
defectu̅ cog̍tio̅is · qꝛ hoies n̄ poſſunt
cognoſce̅ occulta cordiu̅ vel etia̅ abſe̅
tia · de qbꝰ tn̄ hoies loqu̅t̄ · Et expe
dit rebꝰ hu̅anis · vt c̄titudo aliq̄ de
hijs habeat̄ · Jdeo neceſſariu̅ fuit re=
currere ad diuinu̅ teſtimo̅iu̅ · qꝛ deꝰ me̅
tiri n̄ p̄t · Neqꝫ eu̅ aliq̍d latz · ꝛ ſic iu
rare e̅ deu̅ i teſte̅ vocare Hec thos · Sz
teſtimo̅iu̅ diuinu̅ qn̄doqꝫ iducit̄ ad aſ
ſerendu̅ p̄ſencia vel p̄tita · Et dicit̄ iu
ramtu̅ aſſertoriu̅ · Aliqn̄ ad co̅firma̅=
du̅ aliqd̍ futuꝝ · ꝛ dicit̄ ꝓmiſſoriu̅ ·
Hec thos ibide̅ · Vel ſc̄d alijs vbis ·
Juramtu̅ · q̊ddam e̅ fidelitatis ſua̅=
de · quod facit ſuperiori iferior · vt im
perator pp̄e · ꝛc̄ vt patz de iur̄e iuran
do · c · Romani principes in cle · Jtem
qn̄ reges vngu̅t̄ iura̅t archiep̄o di
ce̅tes In xp̄i noie h̄ ẗa ꝓmitto ppl̄o
xp̄iano mi ſubiecto · In p̄mis me p̄=
ceptuꝝ vt eccleſia dī ꝛ ꝑplꝰ xp̄iaꝰ
vera̅ pace̅ oi tp̄e ſuet · Secu̅do vt ra
paces ꝛ oe̅s iniq̄tates oibꝫ g̅dibuꝰ
interdica̅ · Tertio vt i oibꝫ iudicijs
eq̄tate̅ ſue̅ · Tu̅c archiepu̅s dat ſibi
gladiu̅ dice̅s · Accipe gladiu̅ tuu̅ ſu
per femu̅ tuu̅ potentiſſie · Sic etia̅ Ju=
rant barones regibꝫ ꝛ ducibꝫ ꝛ mili
tes q̄ velint tueri eccleſias dei pu=
pillos ꝛ orphanos: Qualiter a̅t hoc

iuramentum ſeruant videant ipſi. Sic iurant cōſules cōmunitati Sic iurant cives cum intrant cōmunitatem ciuitatis q velint ſeruare fidelitatem Sic iurat ſeruus domino Sic iurant canonicā intraturi prebē dam vl collegium qz iuſtum eſt q qui vult gaudere priuilegijs cōmunitatis q eciam iuret fidelitatem cōmunitatis illius Sed ſepius euenit q cōmunitates et collegia habēt ſtatuta iniqua et aduerſancia eccleſie libtati Et ſi quis talia ſtatuta iurauerit talis non tenetur obſeruare illa ſtatuta iniqua vt patet de iure iurando c. Contingit. libro ſexto vbi dicitur Contingit in nonnullis eccleſijs de earum cōſuetudine obſeruari q ipſarum prelati cū p̄mo ad eccleſias ipſas accedunt non admittantur niſi iūrent ſtatuta et conſuetudines ipſarum eccleſiarum ſcripta et nō ſcripta inuiolabiliter obſeruare Inter laycos eciam in multis ciuitatibus. caſtris et terris in ſuis poteſtatibus rectoribus vl officialibus aſſumendis idem contingit et in ipſis ſtatutis et conſuetudinibus predictis reperiūtur īterdum aliqua illicita ſeu libertati eccleſiaſtice obuiācia. ne ſb tali generalitate iurandi ſic iurātib9 peccandi occaſio prebeatur Precipimus a quibuſcumqz ſcientibus continere predictis conſuetudinibus et ſtatutis. illicita et impoſſibilia vl libertati eccleſie repugnancia iuramēta huiuſmodi non preſtari Et ſi iurare contingat ad obſeruāda dumtaxat licita. poſſibilia et non obuiancia eccleſiaſtice libertati Iurandū debet referri intencio. et iurantes ad huiuſmodi illicita iuramenta non teneri Aliud eſt iuramentum veritatis reuelande. et eſt. quando quis requiritur ad dicendum veritatem. aut de p̄ſenti aut de preterito Sic fit in viſitacionibus et in purgationibus canonicis. in iuramento calumpnie quod ſolet exigi a iudicibus et prelatis de q̄ habetur extra de iur̄ iurando c. p̄mo. vbi declarat gloſa. q volens conteſtari litem debet iurare qnqz que comprehenduntur ſub hijs metris

Illud iuret q lis ſibi iuſta videtur
Et ſi queret verū nō inficietur
Nil p̄mittet nec falſa p̄bacō detur
Vt lis tardet. dilatio nulla petetur

Allegant tamen in gloſa xxij. q. i. c. omne. multi caſus in quibus licitū eſt iurare Primo in federibus contrahendis vt patet xxij. q. i. c. omne. vbi dicitur Omne qd in pacis federa venit tunc ſolidi9 ſubſiſtit cum iuramēti hoc interpoſitio roborat Et omne qd amicoꝝ animas conſiliat tunc fidelius durat. cum eos ſacramēti vincula ligant. omne enim qd a teſtibꝰ ſtipulatur. verius conſtat cum illud iuracionis adiectio affirmat Sic dicitur geneſis xxvi. Sit iuramentum inter nos et fedus ineamus Sedo pro veritate declaranda aut dicenda Sic iurauit apoſtolus ad romanos p̄mo Teſtis eſt mihi de9. cui ſeruio in euangelio meo. q ſine intermiſſione veſtri memoriam facio Tertio pro pace amicoꝝ reformāda. ij. ad cor̄ p̄mo. vt ſup̄ c. omne Quarto

pro obediencia faciendā vt ſubditi
p̄latis·abbates epis.ciues cōſulatui
ꝛc·Ita iurauerūt filij Iepte·quē ſta
tuerūt ſibi ducem dicētes·Dn̄s qui
audiuit·ipſe mediator ac teſtis eſt
ꝙ noſtra ꝓmiſſa faciꝰ·Quinto ꝓ
ſui fama vel ꝓximi purgādā Exodi
·ij·Iurabit ꝙ non extendit ſuaȝ ma
nū in rem ꝓximi Idem patet extra
de pur·ca. Sexto ꝓ ꝯſuetudine bo=
na ſuādā.Exodi xxxiiij·Omnes filij
iſrahel iurauerūt.ſic iurant p̄hendam
intraturi·conſules ciues ꝛ hmoi Cor
relariū primū Iuramentū ꝗuis non
ſit ab homine ſpōte vel volūtarie de
ſiderādū:cū tamē neceſſitas iſtat ſi bn̄
ſit·non ē tāꝗ malū refutandū·Pro
bat̄ qꝛ criſtus Iurauit dicēs. Amē
amen dico vobis Item ps Iurauit
dn̄s et non penitebit eū·Itē apoſto
li Iurauerūt·Item iurauit angelus
per viuētem in ſecula ſeculoꝝ Apo·
xi· Ergo ſi in iuramento ſemp eſſet
peccatum·criſtꝰ peccaſſet·apoſtoli
ꝛ ſancti patres peccaſſent. ꝯns ē fal
ſum·Ideo dicit̄ extra de iurē iurādo·
c·ſi criſtꝰ.Licet enim inq̄t iuramētū
ꝓhibuiſſe videatur·ne per hmoī iu=
ramentū trāſferretur ad creaturā
honorificētia creatoris·quare tamen
in euangelio p̄miſiſſet·Dico vobis
nolite iurare omnino·ſtati ſubiūxit
Neqȝ p celū qꝛ thronus dei ē·Neqȝ
per terram qꝛ ſcabellū pedum ipſius
eſt·neqȝ per iheroſolimā qꝛ ciuitas
dei eſt·neqȝ per caput tuū·quia non
potes vnū capillū facere albū aut ni
grum.Et quāuis nō ſit per creaturā
iurandū·ſi tamen Iuret̄ per creatu

rām ſeruandū eſt dūmodo ſit licituȝ
quod iuratur:Sequit̄ Jacobꝰ q̊qȝ
non ſimpliciter ꝓhibuit iuramētū:
ſed voluntatē iurandi Cuȝ ait. Ante
omnia fratres mei nolite iurare:qm̄
ad iurandū non debet queq̄ ſponta
nea inducē volūtas ·ſed neceſſitas
trahere oportuna Hec ibi·Idem pa
tet xxij·q·prima·c·In nouo teſtam̄
to dictū ē ne oīo iuremꝰ·qḋ quideȝ
mihi ꝓpterea dictū eſſe videtur non
qꝛ iurare peccatū eſt·ſed quia piura
re iam e peccatū eſt·a quo nos longe
eſſe voluit·qui om̄ino ne iuremꝰ ſpō
te ꝯmonuit·Item ibidem in·c·noue
ritis verū iurare nō eſſe peccatū·Iteȝ
ibidem.c·Ita ergo p̄cepiſſe dn̄m·in
tellige ne iuretur·ne quiſꝗ ſicut
bonū appetat iuſiurandum ꝛ aſſidui
tate iurandi ad periuriū per cōſuetu
dinem delabat̄·Itē in·c.iiij·Tu ma
lū non facis·qui bene vteris iuratōe
Ideo dicit̄ extra de Iure iur̄.c·ſi criſ
tus·Tunc potes inquit ſine culpā
iurare dūmodo illos tres comites ha
beat iuramentū·De quibo ait ꝓphe=
ta·Iurabūt·viuit dn̄s in Iudicio et
veritate ꝛ iuſticia In iudicio idē diſ
cretione·vel deliberacōe·dicit glō·Er
go ſemp iurare volentes deberent ſe
primo deliberare·p̄mo iudices debe=
rent eis p̄ſcipere ꝙ valde bene ſe deli
berēt.Ergo pueri an̄ xiiij.anū iurare
nō poſſūt vt patet xxij·q·v·c.pueri
ante decimū quartū annū nō cogāt̄
iurare·Idem in·c.paruuli·quia non
habēt diſcretōȝ·Item ebrij n̄ debēt
iurare ſed debent eſſe ieiuni·vt patet
xxij·q·v·c·Honeſtū Etiam videt̄ vt

q̄ in ſanctis audet iurare. hꝰ ieiunꝰ fa
ciat cū omni honeſtate et timore dei
Secūdo dꝫ fieri i veritate. Gloſa ſcꝫ cō
ſciētie. vt hꝰ ſciat firmit̄ verū eē. qꝛ ſi
deeſt veritas: piuriū ē: qꝛ iuramētū pn
cipalit̄ ordinat̄ ad ꝯfirmatōꝫ verita
tis cui falſitas oppoīt̄. Dꝫ q̄dā ſūt
ſophiſte v̄borū: iurātes illud qḋ ap
paret verū quod tn̄ eſt falſum. De q̄
bus yſidorus in libro de ſūmo bono ꝛ
allegat magiſter ſentētiarū li. iij. di.
xxxix. dicens. Hoc etiā ſciendū eſt
ꝙ quacūqꝫ arte verborū q̄s iurat. deꝰ
tn̄ q̄ cōſcientie teſtis eſt ita hoc accī
pit: ſicut ille cui iurat̄ intelligit. Vn̄
in vita ſancti nicolai legit̄ ꝙ vir quī
dā ab vno iudeo quandā ſūmā pecu
nie mutuo accepit: iurās ſup altare
ſancti nicolai cū aliū fideiuſſorē ha
bere neq̄ret ꝙ q̄ꝙ citiꝰ poſſet ſibi red
deret. Illo diu tenēte pecuniā iudeꝰ
eam poſtulat. ſed ipe eā ſibi reddi
diſſe affirmat. Trahit eū ad iudiciū
et iuramentuꝫ indicit̄ debitori. Ille
baculū cauatū. quē auro minuto pe
cunie repleuerat ſecū tulerat ac ſi eiꝰ
ām̄miniculo indigeret. Volens ergo
facere iuramentū: iudeo baculū tradi
dit reſeruandū. Iurauit ille ꝙ plus
ſibi reddiderat q̄ꝙ debebat Facto aūt
iuramento baculū ſuū repetijt. Et iu
deus aſtucie ignarꝰ eū ſibi reddidit
Rediēs q̄ fraudem fecerat in quodā
biuio. oppreſſus corruit ſompno. Et
currus cū impetu veniens eum neca
uit: et baculū cū auro fregit: et effu
dit aurū De illis dicit ps. Quis aſcē
dit i montē dn̄i ꝛc̄. Seq̄t̄ Qui nō iu
rauit in dolo pximo ſuo Hic oīs mer

catores faciūt q̄ iurant falſū qḋ ſciāt
verū: et ecōuerſo Tercio dꝫ eſſe iuſtū
qḋ iurat̄ ꝛ licitū. xxij. q. iij. c. In mal̄
pmiſſis reſcide fidē. i turpi voto mu
ta decretū vt ſi q̄s iurat ꝙ vult ali
quē occidē vtꝫ. xxij. q. iij. c. qḋ dauid
ꝛc̄. Tale iuramētū nō dꝫ ipleri. Docu
mentū ſecundū. Corā Deo maiꝰ pec
catum eſt piuriū q̄ꝙ quodcūqꝫ homi
cidium. vt ptꝫ in canone. xxij. q. v. c.
Ille. vbi dicit̄ ꝙ piuriū vincit homi
cidā. Idem tenet magiſter ſentētia
rum. li. iij. di. xxxix. Idē tenet ſanctꝰ
thomas in p̄mo qḋlibeto. q. xviij. et
pbat eā dicēs ꝙ piurare eſt viciū
ꝯtra deū et ē nois dei derogatio. Ho
micidiū aūt licet ſit ꝯtra deum. tn̄ eſt
immediate et p̄ncipaliter cōtra pxi
mum. Secūdo piuriū eſt nois dei de
rogatio: ꝛ quaſi blaſphemia: Id cir
co tenet ſecūdū locū poſt ydolatriam
vt patꝫ ex ordine p̄ceptorū. Tercio
omne peccatū qḋ eſt ꝯtra mādatū p̄
me tabule eſt grauiꝰ q̄ꝫ ſi eēt ꝯtra mā
datū ſecūde tabule. Quarto. qꝛ ma
ius dāpnū eſt i amiſſione viꝰ aie.
q̄ꝫ mille corpoꝝ. vt ptꝫ. xxiiij. q. iiij.
ſi honꝰ. Eandē opinionē tenet venera
bil̄ magiſter egidiꝰ de roma doctoꝛ
nr̄ in. vi. qḋlibeto. q. xxiij. ꝙ piuriū
p ſe ē maiꝰ pctm̄ q̄ꝫ homicidiū. Ideꝫ
tenꝫ Iacobꝰ de viterbio. iij. qḋlibeto
q. xxiiij. Sꝫ ꝯ hoc ſūt q̄dā doctores
vt thōs de argētia ſic arguēs Illud
eſt maiꝰ pctm̄ qḋ maiꝰ punit̄. ſꝫ ho
micidiū maḡ punit̄. ergo maiꝰ pctm̄.
maioꝛ ptꝫ Deut. xxv Secūdū mēſurā
delicti: erit plagarū modꝰ. Minoꝛ eſt
nota. quia homicidiūꝫ punit̄ morte:

non̄ aūt piuriū Ergo·Rn̄t Egidi9
v̄ s̄·In iudicio diuino plus punitur
piuriū·licet iudicio hūano pl9 homi
cidiū· Cōtra hāc opinionē ē bartho
lomeus brixiēsis Sup·c·ille v̄·s̄·ꝙ
piurus mag̃ peccat arguēs ſic Per
illud quod habet xiij·di·c· .duo ma
la· Vbi dicitur ꝙ in peccato piurij
duplicē culparū zelo punim̄:qꝛ deū
offendim9·⁊ nos tm̄modo macula=
m9· ſed in peccato homicidij triplici
ter iugulamur:qꝛ dei p̄ceptum con
tempnim9·ꝓximis impia crudelita
te nocemus·⁊ nos crudeliori mortis
gladio trucidam9·Cōſtat āt ꝙ g̃=
ui9 pctm̄ ē vbi cōcurrunt tꝰ mala.q̄ꝫ
vbi duo:Dic̄ ergo ꝙ g̃ui9 pctm̄ eſt
homicidiū.q̄ꝫ per iuriū.ſꝫ g̃ui9 dāp
nū icurrit hō p piuriū:q̄ꝫ p homici=
diū vt ptꝫ ex v̄bis aug9 xxxiiij·q.iiij·
c·ſi habes Vbi dic̄ ꝙ maius dāpnū
ē i amiſſiōe vni9 aie q̄ꝫ mille corpo
rū· ſed i piurio amittit̄ aīa:i homici
dio corp9· Sꝫ i ꝯrīū ē qð dicit̄ xxij·
q·v·c·Ille ꝙ qꝛ piuriū vincit homi
cidium·non periurare continetur int̄
mandata prime tabule.i quibus ſe=
cundum bernharð·non poteſt diſpē
ſare·nec deus nec homo·Sed inter
mandata ſecunde tabule continetur
homicidium.In quibus poteſt deu9
diſpenſare non homo·Dicta autem
iuriſtarum non eſt difficile ſoluere·
Dicendo ꝙ verum eſt homicidium eē
maius peccatum q̄m periurium·
quando ſil' cum culpa homicidij con=
currit culpa periurij·ſic intelligitur
illud decretū·Si aūt accipit̄ vtꝝqꝫ
p ſe nō ē graui9 peccatū·nec ē mai9

dāpnum in amiſſione vnius aie q̄ꝫ
multoꝝ corpoꝝ·niſi ꝙ mai9 peccatū
ē illud p quod ꝯmittit̄·Sequit̄ cor
relarie·ꝙ nos diligent̄ debem9 nos
cauere a piurio·qꝛ ē maximū pecca
tū poſt ydolatꝛā· Quia p tres di=
gitos quos eleuat· vel poīt ſup reli
quias de ſignat̄ ꝙ corpus ⁊ aīam ⁊
res dat in ptātem dyaboli·p̄mo ſm
wilhelmū Lugdunen̄ qui ſciēter per
iurat manū dat dyabolo cū qua tan
git reliq̄as ſcōꝝ donec ipē peniteat de
piurio·man9 illa ē dyaboli·⁊ q̄ndo=
cūqꝫ ſignat ſe cū manu dyaboli ſig̃t
ſe·tales p iuri cōfundunt̄ i pn̄ti·Nā
legitur ꝙ quidā ſup̄ ſepulchrū ſci
pancracij martiris periurauit·⁊ mox
manū retrahere n̄ potuit·⁊ ſic corā ō
nib9 erat cōfuſus aſtātibꝰ ⁊ ſubito
mortu9 eſt: Dicit euſebius i cronica
ſua ꝙ anno dn̄i cc·xiiij·Narcīſſus e
piſcopus p quoſdā teſtes ſlōs i fa
mat9 de quodā crimine·quoꝝ p̄m9
iurauit·ē ne ſic· igne n̄ ꝯſumor Se
cūd9 ne r̄gio morbo ꝯſumor Tertius
ne lūibus p̄uor. q̄re tūc epūs ceſſit
vitā hēmiticā ducēs i abditis·Pri9
teſtis·ſtatī p9 ex pua ſintilla tō do=
m9 ſua cū familia puſtus fuit· Se=
cūd9.r̄gio morbo a pede vſqꝫ ad v̄ti
cem ꝯſūpt9 fuit·Tertius vidēs ali=
oꝝ iteritū penituit ⁊ inocētia p̄ſulis
inotuit:Cōtigit i Stadē· ciuitate ꝙ
q̄dā iurauerīt ſup corpe xp̄i· ſtātes i
quodā cāpo·iurādo ſil'e p pace hūā=
da·Et dep9 in locū pedū nūq̄ꝫ g̃mi=
na creuerīt· ſꝫ vndiqꝫ ⁊ circūquaqꝫ
creuerīt·Sil'e ego vidi i grupeſ wol
de.vt m̄ r̄tulerīt icole ciuitatis. ꝙ q̄dā

ꝑiurius in cimiterio ſancte gertru-
dis foris ciuitatē fuit ſepultꝰ Quē de
mō nocte ſequēti ſedēs i eq̄ nigro de
cimiterio vocauit Et defunctus de ſe
pulchro ſurgēs q̄ ſaltus horribiles
fecit circa ſepulchrū ſuū Finaliter fu
it coactus recedere de cimiterio · et ve
ſtigia ſuorū pedū reliq̄t i terra ꝑmo
in lapide duriſſimo ad ꝓfunditatē
dimidij pedis et de poſt ab illo tēpo
re nūq̄ creuerūt ibi gramina: ſʒ vn-
diqʒ et circūquaqʒ · Et amici illiꝰ de
functi ſepiꝰ illa veſtigia coopuerūt
cum luto et pulueribꝫ ſed ſp die ſe-
quēti reapta inuenerūt · Legiť in ge
ſtis ſalini ꝙ venerūt due ſorores cu
iuſdā ducis frācorū ad regē karolū
ꝯquerētes de fratre ſuo ꝙ heredita
tem earū auferret eis Citatus ſup h̄
a rege negauit · Rex fecit eū iurare ſu
per caput ſalini · ꝙ nihil ſororibꝫ ſu
is teneret ex his que ab eo petebāt
Qui cum letus iuraſſet: medius cre
puit et ꝑ ſecretū ani ſtercora ꝓrupe
runt: et ex oculis et naribꝫ ſanguis
exiuit et ſic vitā finiuit · Quidā ciues
in ciuitate gōthingē falſe iurauit in
p̄ntia cōſulatus · Et facto iuramēto
manum retrahere nō potuit · Tales
omnes infames ſunt · vt ptʒ · vi · q · i ·
c. Infames: et nūq̄ deinceps teſtari
poſſunt · vt ptʒ ex̄ de teſtibꝫ · c · teſti-
moniū · Et eis imponēda eſt peniten
tia · xl · dierū cū ſeptem ſequētibꝫ an-
nis vt ptʒ · vi · q · i · c · Quicūqʒ ſcienť
ꝑiurauerit · xl. diebꝫ in pane et aq̄: ⁊
ſeptē ſequētes annos peniteat. et nū
q̄ ſit ſine penitētia ⁊ nūq̄ in teſtimo
niū recipiať · Hec ibi · Documentū

tercium Quāto res ſanctior eſt ꝑ quā
iurať tāto amplius iurans ad ſeruā
dū iuramētū obligatur · ꝓbať qr dr̄
· ij · q · i · c · ſi q̄s · Queriť q̄s magis te
neatur an ille q̄ ꝑ deū: an ille qui ſu
pra ſacra euāgelia iurat Huic q̄ſtio
ni Johēs Criſ · rn̄t dicēs · Scriptu
re ꝓpter deū facte ſunt: nō deus ꝓpter
ſcripturas · Jō dicit raymūdus ꝙ q̄
iurat ꝑ deū multū obligatur · q̄ vero
ꝑ deū et euāgelia magis obligať.
et q̄ in iſtis adiūgit ſanctoꝝ reliqui
as adhuc magis obligať · et ita cre
ſcentibꝫ ſolēnitatibꝫ creſcit obliga-
tio. Dic etiā quāto ꝑ qd̄ iuratur ma
gis ſanctū eſt · tāto magis eſt penale
ꝑiurium · vt dr̄ · xxij · q · i · c · mouet te
Sed p̄t eſſe iuramentū qd̄ ſit ꝑ euā
gelia cū deliberatione ⁊ ſolēnitate et
ſit magis obligatoriū q̄ ꝙ ſit ꝑ deū
ſine deliberatione: ſic et ꝑiuriū · Dic
grauius peccat qui in facto ꝑiurus ē
q̄ qui voluntate De quibꝰ · xxij · q · v ·
c · Qui ꝑiurare paratꝰ ē anteq̄ iuret
ꝑiurus eſſe videtur · quia deus non
ſolum ex operibus iudicat: ſed ex co-
gitationibus et corde · Hec ibi · Di
tamē actus exterior ſuperuenerit · tāto
ꝑiurium eſt maius · ſicut plus pec-
cant q̄ ꝑiurant ꝑ crucem ꝯſecratam
q̄ nō ꝯſecratā vt ptʒ · xxij · queſtione
· v · c · q̄ ꝑiurat · Dic etiā plus peccat
rex vel princeps periurus q̄ʒ miles
vel ruſticus ꝓpter maius ſcandalū ·
Itē ariſtoteles magiſter alexandri
ſcribit ei in quādā ep̄la dicēs · Caue
as alexāder ne infringas fidē datā: ⁊
federa ꝯfirmata Nā h̄ cōuenit infide
libꝫ · iuuenibꝫ. et meretricibꝫ Verum

p̄missa fideliter: quia omnē īfidelita
tē cōsequit̄ finis malus. ⁊ si ex fideli
tate infringēda aliquid boni eueniet
tamē ipsa species ē mala. ⁊ exemplū
ē reproboꝝ. ⁊ de genē maloꝝ. ego si
des plā facit. scias g° ꝙ fit p fidē hoīꝫ
cōgregatio. ciuitatū inhabitatio. vi
roꝝ cōio. regū dn̄atio. Per fidē cas=
tra tenent̄. Ciuitates s̄uātur. reges
dominant̄. Caueas ergo fidelissime
p̄nceps. fidē dataꝫ infringere: serua
firmiter tua iuramēta. ⁊ federa etiaꝫ
si sint grauia. Naꝫ causa destructōis
regni barbaroꝝ ⁊ schitaruꝫ fuit ꝙ
reges eoꝝ vtebantur iuramētis ad
fraudē ⁊ ad deceptionē hominū ⁊ p̄xi
marū ciuitatū fidem frangētes ⁊ fe
dera que fuerūt ad salutē hūani ge=
neris stabilita. Et ideo eq̄tas iustissi=
mi iudicis hoc ampli⁹ sustinē non
potuit. Hec ph̄s. Ideoqꝫ in gestis
eiusdem regis alexandri legit̄. ꝙ cū
suo exercitu. ira p̄mot⁹ iret cū mag
no impetu ad quandā ciuitatē nomi
ne lapsacū diruēdam ⁊ euertēdam.
Ciuis aūt vnus illi⁹ ciuitatis anaxi
mines ph̄ūs audiēs regē alexādruꝫ
sic venire. Exiuit ciuitatē obuiā regi
vt preces porrigeret p salute ciui=
tatis. Q̄d cū rex h̄ cernēt. Ne postu
lare volens māam audiendi hīet.
Rex in loquendo ph̄m iuramento p̄
venit dicens. Iuro per deos ꝙ nihil
horꝫ que petieris faciaꝫ. tunc sapient̄
ph̄s attendens regis iuramentum.
R̄nt Peto ergo dn̄e vt lapsacū ciui
tatē diruas ⁊ destruas. quā peticōeꝫ
attendēs alexander salutē vrbi ɔces
sit. Maluit enī irā ⁊ volūtatem quā
habebat cōtra ciuitatē dimittē. ꝙ ɔ̄
iuramentū venire. Sed hoc p̄ncipes
⁊ reges nunc minime aduertūt ad
sua iuramēta s̄uāda. priores ergo fuit
ꝙ gentiles. Sic etiam grau⁹ pec=
cant cōsules ciuitatis nō obseruantes
iuramēta. ꝙ singulares psone. Quia
bonū quāto ɔi⁹ tāto diuinius. ergo
p oppositū. malū quāto cōmuni⁹ tā
to pei⁹. Nam sūma cura fuit olim gē
tilibꝰ obseruare p̄missa ⁊ iuramēta
⁊ singulariter cōmunitatibꝰ. Cuius
exēplum ponit beatus aug⁹ li. iij. de
ciui. dei. c. scd̄o de sagūtis amicis ro
manoꝝ q̄ eis iurauert fed⁹ ⁊ amici=
ciam p falsos deos. q̄s sagūtiōs ha
nibal obsidebat contra romanos. ⁊
prius ꝙ ciuitas caperetur tm̄ crucia=
bātur fame. ꝙ suoꝝ mortuoꝝ cada
ueribus pascebant̄. ⁊ tamen miles
q̄dā hanibalis amicus sagūtinoꝝ
volens tm̄ vitā ciuium saluare. p̄mi
sit eis vitam. ⁊ locū alium vbi pos=
sent sibi ciuitatem cōstruere. dū tm̄
sagūtum hanibali cū omni auro et
argento ipsoꝝ redderēt. ipi tēpore
deliberationis accepto. maximū ig=
nem in medio ciuitatis accenderunt. ⁊
p̄mo i eū oē auꝝ ⁊ argentū cū omni
reliqua suppellectili p̄iecerūt. ⁊ p⁹
ea cesis vxoribꝰ ⁊ liberis se i ignem
vnanimit̄ p̄cipitauerūt ne fed⁹ iurā
mēti romanis frāgerēt. Hec aug⁹.
Nō accipies nomē dei tui tm̄ in vanū.

Secundo peccant contra il=
lud preceptum qui iurāt
p creaturas. quod potest
fieri tripliciter. scilicet cre
aturā tamꝙ deuꝫ venerandū. Aut

per nomen deorũ falſorũ iurando aut
ad aliquã penã in iuramento ſe obli
gando. Primo nõ eſt iurandũ ꝑ crea
turam eã tanq̃ deũ venerando Ideo di
cit xp̃s mathei. v. Dico vobis nõ iu
rare omnino. Statim ſubiũgit. Ne
qꝫ ꝑ celũ. q2 thronus dei eſt. neqꝫ ꝑ
terrã. q2 ſcabellũ pedũ ipi⁹ eſt. neqꝫ
ꝑ ierosolimã: q2 ciuitas reg̃ magni
eſt. neqꝫ ꝑ caput. q2 nõ poteſt facere
vnũ capillũ albũ vel nigrũ. Rõ illi⁹
tangit᷑ extra de iureiurã. c. Si xp̃s. ne
ꝑ huiuſmodi iuramentũ trãſferatur
ad creaturã honorificẽtia creatoris.
Eſt etiã iſta ſentẽtia beati thome ſe
cũda ſcd̃e. q. lxxxix. ar. ĩc. in r̃nſione
ad ꝓmũ argumentũ. Dñs inq̃t ꝓhi
buit iurare ꝑ creaturas ita ꝙ eis ad=
hibeat᷑ diuina reuerentia Vñ ſubdit
ibidem auctoritate Jeronimi dicen
tes ꝙ iudei ꝑ angelos ⁊ celũ ⁊ cetera
huiuſmodi iurãtes creaturas venerã
bant᷑ dei honore. Quos increpat di
cens Mathei. xxiij. Ve vobis duces
ceci q̃ dicitis. Quicũqꝫ iurauerit ꝑ tẽ
plũ dei nihil eſt. q̃cũqꝫ aũt iurauerit
in auro tẽpli ſoluet. Et ſunt ſtulti et
ceci. Quid eſt enĩ maĩfeſti⁹. aurũ vel
templũ qd̃ aurũ ſignificat? Nã ꝑ a=
uariciã excecati fuerũt iudei et ſtatue
runt ꝙ q̃cũqꝫ iurauerit ꝑ templũ ⁊ in
uentus fuerat mendax. nõ erat reus
ad emendã. ſed q̃ iurauerit ꝑ aurum
tẽpli: reus erat. Jõ deut. vi. dicit᷑ Dõ
minũ deũ tuũ timebis: et ꝑ nomẽ ei⁹
iurabis. Vñ magiſter ſentẽtiaꝝ li.
iij. di. xxxix. q̃rit. vtrũ liceat iurare ꝑ
creaturã cũ tñ in lege ſcriptũ ſit Red
des aũt dño iuramẽta tua. Rñt ex di

ctis Jeronimi ſup mathẽu. Judeis in
quit quaſi ꝑuulis cõceſſum fuit iurarẽ
ꝑ creatorẽ tñ et ꝓceptũ: vt ſi iurare
cõtigerit nõ niſi ꝑ creatorẽ iurent nõ
ꝑ creaturã. q2 iurantes ꝑ angelos ⁊
elemẽta. creaturas venerabant᷑ hono
re dei. Et meli⁹ erat hoc exhiberi deo
q̃ꝫ creaturis. Hec ille. Sed obijcit᷑
ꝑ illud qd̃ legit᷑. xxij. q. i. c. mouet te
et ibidem ponit magiſter vbi ſupra
ꝙ Joſeph vir ſanctus ꝑ creaturas
iurauit. Vñ dixit fratrib⁹ ſuis. Su=
per ſalutẽ pharaonis nõ exibitis hic
Gen. xliiij. Itẽ iuram⁹ per euãgelia
et ſãctos: q̃ ſunt creature ſũt. Rñt ꝙ iu
ramẽtũ inducit᷑ ad cõfirmationẽ veri
tatis. Vñ dicit aplus ad heb. vi. ꝙ
oĩs cõtrouerſie ad ꝯfirmationẽ fi
nis eſt iuramẽtũ Veritatẽ aũt plene
ſcire de his q̃ dubia ſũt null⁹ ſcire pt̃
niſi deus q̃ nec falli nec fallere pt̃ Jõ
ſolũ ꝑ deũ eſt iuramẽtũ faciendũ Sꝫ
iurare per creaturã intelligit᷑ tripli
citer. Vno modo creaturam tanq̃ ali
quod diuinum venerãdo. quod perti
net ad infidelitatem. Sicut enĩ cõceſ
ſum fuit filijs iſrahel vt hoſtias deo
immolarẽt ne eas offerrẽt demoni=
bus. ſic poti⁹ permiſſuꝫ fuit vt per deũ
iurarẽt q̃ꝫ ꝑ creaturas ne inciderẽt in
crimẽ ydolatrie. vtꝫ. xxij. q. i. c. ꝯſide
ra. et. c. mouet te. Ibidẽ enĩ dr̃. Deus
aũt ꝑ creaturas iurare ꝓhibuit: ne l
more gentiliũ aliqd̃ numẽ diuinitatis
creaturis inẽẽ videt᷑. Scd̃o intelli
git᷑ q̃ in creatura ꝓſidꝫ illũ in teſteꝫ
inuocãdo. q2 cũ deus ſit creator et cõ
ſeruator et rector omniũ creaturarũ
iurando per creaturam inquantum

ĩn ea relucet potētia diue maiestatis sic licitū est. Sic iurauit. Joseph p salutē pharaonis. Cū oīs potestas a deo sit sm̄ aplm. Sic iurāt bassões p salutē Lantgrauij semp. vt ptz de iure iurādo. le. qui p salutem. Sic ē etiā licitū iurare p euāgeliū inquantum relucet veritas diuina in euāgelio. vt patet xxij. q. pria. si aliq̃. Sic p sanctos inquātū in eis relucet diuina gratia vel sanctitas. Tertio mō ipm iuramētū tanq̄ ptē vilem contemnēdo vt patet xxij. q. pria. Monet Vbi dicitur q̄ nō debem⁹ iurare p creaturas. ne creaturas cōtēptibiles iudicando p eas. pmissa p nullo duceremꝰ. Jdeo dicitur xxij. q. pria. c. Clericum per creaturaȝ iurantē. a crime obiurgādū esse. si vero pstiterit in vicio. excōicandū. Hec ibi. Si tamē iuratur per creaturam est omnino seruandū vt patet Extra de iure iurando. c. si xpūs. Vbi dicit Si tamē Juretur per creaturā seruādū est. ꝛ dūmodo sit licitū qd̓ iurat. qꝛ teste veritate. qui iurat in celo iurat i throno dei. ꝛ in eo qui sedet sup eū. Hec ibi Glosa dicit Multa fieri non debent. facta tñ tenēt. xxvij. di. si vir Secundo modo nō est iurādum per falsos deos. vt ptz Exodi. xxiij. Per nomē extraneoꝝ deoꝝ nō iurabitis. qꝛ iurare ē act⁹ latrie q̃ nullo mō est exhibēd⁹ ydolis. Jtē nō pn̄t esse testes veritatis. ꝗ cū iuām⁹ illū p quē iuām⁹ ĩ testē inuocam⁹. sic sarraceni iurāt p machometū. gētiles p deos suos falsos Documētū pm̄ Q̄uuis p nomē falsoꝝ deoꝝ nō sit iurādū. si tñ aliq̃d

licitū iurat per noīa eorūdem. ē oīno seruādum vt patet. xxij. q. pria. c. monet te Vtrū ei⁹ fide vtendū sit. q̃ vt eā seruet. p demoīa iurauerit. Vbi te volo pⁱus cōsiderare. vtꝝ si quispiam per deos falsos iurauerit. se fideȝ seruaturꝝ. ꝛ eā nō suauerit. non tibi videt bis peccasse. Sequit ibidem. Nūc vero iurauit p quos nō debuit. ꝛ cōtra pollicitā fidē fecit q̄. ñ debuit. bis vtiqȝ peccauit. Hec aug⁹ ad publicolā. Jdē tenet magister sententiarū li. iij. di. xxxix. sub eisdē verb̄ qꝛ licet peccauit iurādo per falsos deos. tamē fidem quā pmisit idest pactū debet suare. qꝛ fides hosti suāda ē. vt ptz. xxiij. q. pria. Nolite. Secūdū documētū ē. Si xpiani ꝛ alij principes xpianorum nō pn̄t aliter inire pacta q̄ recipē iuramēta sarracenoꝝ. nisi per noīa falsoꝝ deoꝝ. licite ꝛ sine pctō possunt recipere iuramēta p noīa ydoloꝝ: vt ptz in. c. monet. xxij. q. i. vbi dicitur. Qui vtit fide illi⁹ queȝ cōstat iurasse p falsos deos. ꝛ vtitur nō ad malū. sed ad bonū ꝛ ad licitū. nō pctō illi⁹ se sociat. q̄ p demonia iurauit. sed bono pacto ei⁹ q̊ fidem suat. Sequit infra. Cui questioni possunt illa testimonia suffragari. q̄ ipē cōmemorasti de laban ꝛ de abimelech. Si tamen abymelech per deos suos iurauit. sicut laban per deū suuȝ sochoth. quod iuramentum recepit iacob. geñ. xxxi. q̄ tamen sactus fuit. Sic ĩ libro machabeorum. c. viij. romani pacem formasse cum iudeis. intelligēdi sunt iurasse per falsos deos sicut iudei iurauerunt per verum deuȝ

Tercio modo iuratur p creaturā ſcʒ
ſibi aliqđ malū vel penā imprecando
et hoc iuramēto de quo magiſter ſen
tenciarū li·iij·di·xxxix·dicit. Eſt qđ
dam genus iuramēti grauiſſimū qđ
fit p execracionē vt cum homo dicit.
Si illud feci·paciar hec·et illud cō⸗
tingat filijs meis·Si illud iuramē⸗
tum falſum eſt·tūc eſt periculoſū· q̄le
fuit iuramentū petri cum cepit iurarē
ꝛ anathematiſare Math.xxvi.Quo
iuramento hoīes cōiter vtunt᷑ in ira
et furore· De illo mō iurādi dicit ſan
ct⁹ thomas ſecūda ſcđe·q·lxxxix·ar.
·vi·Alius modus inq̄t eſt p execra
cionē·et in hoc iuramēto adducit᷑ cre
atura aliqua in qua diuinū iudiciuʒ
exerceat᷑ Sic ſolet homo iurare p ca
put ſuū·p filiū ſuū·aut p aliaʒ rem
quā diligit Sic iurauit apoſtol⁹·ij·
ad corinth·i·dicens·Ego teſtē deum
inuoco in aīam meā· Hec thomas·
Et ſunt multi modi iurādi p execra⸗
cionē·Aliqui dicūt·Nūq̄ ab oculis
viuus recedā ſi mētior· Vel deus nū
q̄ miſereat᷑ aīe mee ſi nō fecero· vel
deus plaget me igne vel lepra ſi nō
fecero qđ iuro Et ſ̄m aug⁹·p q̄ ſic iu
rans ſe obligat· valde terribile eſt·
ſe vel ſuos ſic mēdaciter obligare·e
ciaʒ in cauſa vera,pmo ſtultū eſt ſine
magna neceſſitate.Exemplū legitur
q̄ vſurarius q̄dam in morte ↄpūct⁹
rogauit duos amicos ſuos vt pecuni
am quā traderet illis reſtitueret. Et
p̄m⁹ obligauit ſe ſub pena lepre·A
lius ſub pena cecitatis·Qui poſt obi
tum ipi⁹ negligētes fuerūt Volētes
p̄mitus cū iſta pecunia lucrari aliq̄d
et poſtmodū reſtituere· Et mox in il
lis infirmitatib⁹ cōſumpti ſunt ābo
ꝓut ſe obligauerāt Tercij ſunt qui
peccāt ↄtra illud p̄cep tū et ſunt·qui
plena volūtate ſe diſponūt piurare·
et anq̄ iurēt·vident᷑ piuri cenſendi·
qꝛ deus nō iudicat ex operib⁹:ſed ex
cogitacionib⁹·Ideo dicit᷑ in decretis
·xxij·q·v·c·Qui piurare parat⁹ eſt an
q̄ʒ iuret·periurus eē videt᷑·qꝛ de⁹ nō
ex operib⁹:ſʒ ex cogitatōib⁹ iudicat·
et ex corde. Hec ibi·Ergo ſi vnq̄ ad
iudiciū acceſſiſti.de illa intentōne q̄
iurare voluiſti et nō pfeciſti· penite⸗
re:qꝛ corā deo piurus es· Exemplūʒ
ptʒ de duob⁹·quorū vnus ↄceſſit al
teri ſūmā pecunie et qū termin⁹ ſo⸗
lucionis aduenit.ſimplicit᷑ negauit·
et iurare voluit Cūqʒ flecteret genuā
ad iurandū·obmutuit.ꝛ nihil loqui
potuit:ſed erectus ecōuerſo loquelā
accepit· Qui iterū ſecūdario genua
flexit et piurare voluit· Qui iterꝫ ob
mutuit.ꝛ ſic omnibus manifeſte in
notuit·q̄ piurare voluit et iam corā
deo periurus fuit· Quarti ſunt q̄ pec
cant cōtra hoc p̄ceptū·q̄ ſciēter iura⸗
menta falſa ꝛ iniqua recipiūt ꝛ tales
mortaliter peccāt· Vn̄ dicit᷑ in decret᷑
·xxij·q·v·c·Ille qui hoīeʒ ꝓuocat ad
iuracionem:et ſcit eum falſe eſſe iurā
turum·vincit homicidā· qꝛ homici⸗
da corpus occiſurus eſt·ille animā.
pmo duas animas·ei⁹ ſcʒ quem iu⸗
rare ꝓuocauit:et ſuā. Ibidem dicit᷑
capitulo precedenti· Si quis ſe per
iurauerit ꝛ alios ſciens in periurium
duxerit·quadraginta dies peniteat
in pane et aqua et ſeptem annos ſe

quētes̄·et nunq̄z ſit ſinē pēitentia
et alij ſi cōſcij fuerint ſimiliter pēni=
teant·Sed diceres ſic·Nullus poſ
ſet aliū cogere ad ſoluendum ſi nul=
lus deberet exigere iuramentum·Re
ſponſio·ꝙ poteſt eum ad iudiciū ci=
tare·et iuſticiam ab eo exigere·Et ſi
ſibi negauerit et iurat:quid ꝓdeſt al
teri falſum iuramentum ſuum:Et ſic
animā ſuam et illius ſimul dāpnat·
potius deberes illa bona dare illi q̄z
dāpnare ſic animā tuam et illius·⁊
deus tibi remuneraret·vt ſi velit ille
ſaluari tenetur tibi ſoluere pecuniam
vel bona ꝓ quibus vult iurare:Sed
diceres Ex hoc ſequeret̄ cōfuſio mea
q꜠ credent homines me iniuſtā cau
ſam habere cum ab eo iuramentum
nollem·Reſpondet̄ ꝙ ꝓpter malos
hoīes qui vt frequenter malum iudi
cant nō debes deum offendere·et ani
mā tuā perdere·Sz h̄ deberent atten
dē illi qui audent dicere.ſi q̄s tres de
narios teneret̄ mihi·deberet iurare ſi
nollet ſoluere·Legit̄ ꝙ quidā bon⁹
homo citauit quendā ad iudiciū ꝓpt̄
quandā ſummā pecuniarum·et ille
inſtanter negauit et ſe ad iuramen
tum exhibuit·Quod alius ab eo ac
cepit·licet ſciret eum falſum iurare·
Mox ſequenti nocte raptus fuit ad
iudicium et vidit xp̄m ſedere in ſede
maieſtatis ſue exigens ratione illius
ab eo·qui ei iurauit·et de anima ſua
ꝓpria·quos cognouit ambos eſſe dā
pnandos Tunc iudex ab eo queſiuit
cur iuramentū ab eo recepiſſet At il
le·Quia mihi meum negauit·Et iu=
dex·Nonne potius debuiſſes perdere

talem ſubſtantiā q̄ꝫ ipſius animā ⁊
tuam:nōne anima plus eſt q̄z om=
nis tp̄alis ſubſtātia:Tūc tal̄ iudex
iuſſit eū flagellari Qui euigilās oīa
q̄ acciderāt ſibi enarrauit.et in ſignū
hui⁹ plagas in dorſo ⁊ in corpe oſtē
dit ⁊ nullo mō potuit ſanari donec pe
nituerat.Sz tūc q̄rit̄·ſi iudex ſcit eū
falſum iuraturum.an debet cogere eū
ad iuramētum et ei⁹ recipere iuramē
tum·Reſpondet archidiaconus i ro
ſario ſuo ſuper·ca:ille·xxij.q·v·ꝙ iu
dex non peccat et poteſt eius recipere
iuramētum q̄zuis ſcit eum falſum iu
ramentum facturum·Hoc idem te=
nent theologi·Vnde beatus aug⁹ al
legat in ſermone de decollatione Jo
hānis baptiſte.ꝙ quidāz titus no
mine de yponenſi eccleſia ꝓpter fal=
ſum iuramentū quod a vicino ſuo re
ceperat grauiter in nocte ſequenti fu
ita ſpiritibus flagellatus·Jō dicūt
theologi ꝙ ideo nō peccat iudex·q꜠
ipē nō requirit iuramentū ꝓpter ſe ſꝫ
ꝓpter alios:et ſicut miniſter legis·
cuius ipe nō eſt diſpenſator ſed exe
cutor·vn̄de nō poteſt remittere iura=
mentum qđ ſm ordinē iuris exhibē=
dū eſt·Jtē ideo nō peccat·q꜠ nō ipe
ꝯpellit eū iurare·ſꝫ lex q̄ hoc mandat
Vn̄ ſicut nō peccat iudex interficiens
hoīem ꝯuictū ſm allegata et ꝓbata
quantūcūq3 ſciat ipē eū innocentē:
q꜠ nō ipē eū interficiat:ſꝫ lex.vt dicit̄
xxiij·q·v·ca·ſi homicidium·Sic nō
peccat iudex requirēs iuramentū in iu=
dicio·ſeruādo iuris ordinē·quantū
cūq3 ſciat iurātē falſū eē iuraturū·De
bet tamē ſtatuta et legem imponēs

iuramẽta cũ magna grãuitate pen=
ſare. et debet diligẽter ĩquirere. ſi il
lo modo pt veritatẽ inqrere aut in=
dagare anq̃ ſtatim iurare cõpellat.
Vel deberet recurrere ad ſupiorem.
Hec via tutior eſſe videt̃ Judicĩ. Si
aũt eſſet dubius et ignorat vtrũ ſit
falſũ iuraturus vel nõ. tũc nõ peccat
iudex ſi iuramẽtũ ab eo requirit. Hec
aug' de anchona ſup matheũ. Idez
tenet thõs in ſcda ſecunde. q. xcviij.
arti. iiij. Sed quid ẽ de illo qui au=
dit aliquẽ iurare falſũ. et ipẽ ſcit et ta
cet. Rñt thomas ſcdã ſcde. q. lxxxx.
viij. arti. iiij. allegans illud leuiticĩ.
v. Si peccauerit aĩa et audierit vo=
cẽ iurantis falſũ. teſtiſq; fuerit. qd
ipẽ vidit. aut cõſcius ẽ. niſi indicaue=
rit. iniquitatẽ ſuã portabit. Reſpon=
dit thomas dicẽs. ꝙ ſic aug' dicit.
moyſes nõ expſſit ĩ pdicta auctori=
tate cui ſit indicãdũ piuriũ alterius.
et ideo intellexit ꝙ debeat indicarẽ ta
libꝰ q̃ magis poſſũt pdeſſe q̃ obeſſe
piurio. Similit̃ nõ expſſit etiã quo
ordine debeat maĩfeſtare. Ideo vide
tur eſſe ſuãdꝰ ordo euãgelicus cũ ſit
peccatũ piurij occultũ et ſpãpue qñ ñ
vgit ĩ decremẽtũ alterius. quia ĩ tali
caſu nõ haberet locũ ordo euãgelicꝰ
Hec thomas

Nõ aſſumes nomẽ dei tui inuanũ.

QVinti ſũt qui ↄtrã illud p̃
ceptũ peccãt et ſũt oẽs illi
qui iurãt ſe velle facere ali
quod malũ. vt occidere hominẽ. aut
luxuriari. aut illũ velle verberãre. aut
ſe velle vindicare. aut illi elemoſinã

nõ dare. aut nõ hoſpitare. tales oẽs
peccãt mortalit̃. Cõtra q̃s yſidorus
in li. de ſũmo bono. et ponit̃ xxij. q.
iiij. c. in malis ꝓmiſſis reſcinde fidẽ
in turpi voto muta decretũ. Sic iu
rauit dauid. velle ſe occidẽ nabal vt
ptz pmo Regũ. xxv. et ponit̃ xxij. q.
iiij. c. ꝙ dauid iurauit p ſãgũis effu
ſionẽ. ſ; non impleuit. Maior pietas
fuit q̃ ſi impleuiſſet. Itẽ ibidẽ Iurã
uit dauid temẽ ſ; nõ impleuit iurãtio
nẽ maiori pietate ductꝰ. Talia iuramẽ
ta nũq̃ ſũt implenda. vt ptz. xxij. q.
iiij. c. Si aliquid forte nos icautius
iurare cõtigerit ꝙ obſuatũ in peiorẽ
vgit exitũ. libere illud ſalubriori cõ=
ſilio mutãdũ nouerimꝰ. Hec beda.
Vergit aũt ĩ peiorẽ exitũ ſex modis
Primo qñ ſm ſe eſt malũ. Et ẽ mor=
tale peccatũ in ſe. vt cũ quis iurat ſe
illũ occidere velle. aut cõmittere ad=
ulteriũ. in quo caſu peccat iurãdo. et
iurãmentũ implendo. talis quilibet
ſic iurãns auctoritate ꝓpria. pt con=
trauenire iurãmẽto. ſ; ĩponẽda eſt ei
penitẽtia de temerãrio iuramẽto. Ideo
dicit̃. xxij. q. iiij. Video dauid pium
hominẽ et ſcim. iurationẽ temerariam
incidiſſe. et maluiſſe nõ facere quod
iurauerat. q̃ iurationẽ ſuã; hominis
fuſo ſãgũie implere. Ibidẽ. an. c. iurã
uit dicit̃. Dauid de duobꝰ peccatis
minimũ elegit. Secũdo vgit ĩ deterio
rẽ exitũ qñ q̃s iurãt qd ĩ ſe ẽ veniale.
Talis etiã pt ↄuenire ꝓpa auctorita
te. Tertio cũ q̃s iurãt qd ĩ ſe licitũ ẽ.
ſ; de nouo aliqd emergit qd ẽ illicĩ=
tũ. qd fuit impmeditatũ ñ peccat iu
rãdo. ſ; peccat illd illicitũ iplẽdo. q̃le

fuit iuramentuz herodis· qui iurauit
puelle ſaltāti ſe daturū quid petiſſet·
Hoc em̄ iuramentū poterat eſſe a p̄n
cipio licitum· intellecta debita cōdi=
tione ſcz ſi peteret qđ dare liceret· ſꝫ
impletio iuramēti fuit valde illicita·
Vn̄ ambroſius in li· de officijs· et po
nitur· xxij· q· iiij· c· Eſt etiā cōtra of=
ficiū nōnunq̄z ſoluere iuramentū vt
herodes q̄ iurauit qm̄ quicq̄d petitu
ra eſſet dare filie herodiadis· necem
Johānis preſtauit ne ꝓmiſſum ne
garet· Hec ille· Deteſtabile em̄ val
de fuit peccatū herodis· qꝛ ſub pre=
textu iuramenti miſcuit homicidiū e
pularū conuiuio· Recitat em̄ Jeroni=
mus· Cū q̄dam comes dormiret in ſi
nu meretricis et diceret ei meretrix·
nūq̄z ſe vidiſſe hoiem decollatū: man
dauit vt cuidā qui reus erat mortis
caput in conuiuio trūcaret. De quo ve
hementer fuit rep̄henſus· qđ epulas
ſanguini cōmiſcuerat ⁊ mortē q̄zuis
noxij hois in delicias alterius p̄ſti=
tit Tale pctm̄ herodis nullo mō fuit
excuſabile· ymo vehementer fuit ag
grauatū ꝓpter malā intentionē· Di=
cit em̄ Jeronim⁹ ꝙ herodes ideo iu=
rauit vt ſuturē occaſionis machinas
p̄pararet· Nā cauſam occidendi non
videbat: populū timebat q̄ eum tāq̄z
p[illegible]hetam habebat· Secūdo ꝓpt̄ rei
i[illegible]ate iurationē· Nā iurauit ꝓpter ſi
h[illegible]ltationē· Tercio ꝓpter iuſti in=
te[illegible]ectionē q̄ nūq̄z peccauit· Talis e
tiam ſic iurās poteſt ꝓpria auctorita
te cōtrauenire ſuo iuramēto· Quar
to vergit in exitū deteriorē ⁊ ideo nō
eſt obſeruandū qn̄ excludit op⁹ pie

tatis ex caritate faciendū· vt qn̄ iurat
aliquis ꝙ nihil dabit iſti vel illi ex
caritate vel nō dabit elemoſinā illis
fratribus aut monialibꝫ ⁊c̄ Quinto
qn̄ excludit opus de genere bonorū:
vt cū quis iurat ꝙ nūq̄z erit epiſco=
pus aut monachus vel ſacerdos ⁊ ꝙ
nō celebrabit vſq̄z ad mēſem· vel ꝙ
nō ieiunabit ꝓ peccatis in pane ⁊ aq̄
vel ꝙ nō dicet pſalterū· Sexto cum
excludit opus indifferens pia inten
tione· ꝓ deo aut ꝓximo faciendū· vt
ſi quis iuret ꝙ nō loquat̄ martino vel
domū ei⁹ nō intrabit vel ꝙ nō coquet
ad furnū ei⁹: vel nō molet ad molen
dinum ei⁹· ſi aliquis iuret huiuſmo
di indifferens· credo ꝙ ꝓpter hmōi
iuramēta nō debet declinare a talib⁹
ſi ea velit facere pia intentione· ⁊ ꝓ=
pter deū ⁊ ſalutez anime ſue ⁊ ꝓpter
tollendū ſcandalū ꝓximi. cōtra quē
ſic iurauit In iſtis vltimis tribꝫ q̄uis
huiuſōi iuramēta nō ſunt obligatoria
nec iponēda ſit penitētia ꝓ trāſgreſ=
ſione earū tāq̄z ꝓ mortali· nō expe=
dit tn̄ ꝓpter reuerētiā ſacramenti cū
eſt ſcandalum ſimpliciū q̄ reputant
ſe incurrere piuriū et inde incurrunt
in facilitatē labendi in periuriū· Vel
petēda eſt abſolutio a ſuperiori qui
huiuſmodi iuramenta debet faciliter
relaxare. vel potius oſtēdere ſic iuran
tes nō fuiſſe obligatos et iponē peni
tētiā de temerario iuramēto· Cōcor=
dat thōs cū ħ i ſcripto· Sexti ſūt q̄
peccāt ꝯ p̄ceptū ⁊ ſūt q̄ dicūt ꝙ iura
mētū qđ q̄s ꝓpt̄ metū corpis vel p vi
vel p metū extortū iurauit ſe aliq̄d fa
cturū vel daturū ꝙ ħ n̄ ſit obligatoriū

Contra q̃uos dicitur extra de iure iu̅
rando·c·verū Vbi dicit̄·An a sacra=
mēti vinculo absoluent̄ qui illud in
uiti ꝓ vita seruāda ⁊ rebus fecerūt
Sequit̄ Ceterū vt agatur cōsultius
⁊ auferat̄ via piurandi·nō eis ita ex
presse dicat̄·vt iuramēta nō seruet·
Hec ibi Ergo iurās reuti ad carce
rē vl̄ captiuitatē tenet̄ ſuare iuramē
tum vt determinat Aug⁹ primo de
ciui·dei·c·xiiij·cōmendās marcū re=
gulū ciuē romanū· qui cū esset duct⁹
captiuus a carthaginēsib⁹ ⁊ missus
romā ab eisdem ꝓ cōmutatione capti
uoꝝ mortuoꝝ. Jlle romā veniēs veit
in senatū ⁊ captiuos reddi ⁊ cōmu
tari negauit esse vtile·eo ꝙ illi essēt
adolescētes ⁊ boni duces. Jpē autem
v̓tute deficiens Et cū retinēt̄ a ꝓpin
quis ⁊ amicis redire malunt q̃z fi=
dem hosti non seruare·q2 iurauerat ꝓ
falsos deos se reuersurū·pocī⁹ reuerti
tamē voluit q̃z suū iuramētū nō ſua=
ret·quāuis sciēt ꝙ eum ocādere vel
lent·Patet ergo quātūcumqz fuerit
metus ꝙ semper iurans obligat̄ dū
modo possit seruare sine interitu sa=
lutis idest si non v̓git in peiorē exitū
Et si alicubi īueniatur respōsū ꝙ n̄
tenetur·intelligit̄ dictū in odiū vio
lētoꝝ·vel cū quib⁹ iurauerat se datu
rū res ecclesiasticas vt patz extra de
iure iurādo·c· Si v̓o Extra ꝙ vi me
tus·ca·ad audiētiā·potest tamē q̃ sic
iurauerāt petē ab ep̄o vt cogat illum
absoluere a iuramēto·extra de iure iu
rando·c·ex ministratiō n̄·ſ3 si nō poteāt
ad hoc iudicā soluat·⁊ postea repetz
q2 licet iurauerat soluere·nō tamen

iurauit n̄ repetere: extra de iure iurād̄
c. debitores·ex̄ ꝙ vi met⁹.c·ad au=
dientiā Si āt iurauerit ꝙ soluerit ⁊ n̄
repeteret tūc denūciet ecclesie·ſm for
mā euāgelicā Si peccauerit in te fra
ter tu⁹ vt sic ecclesia cōpellat ip̄z ad
penitentiam in qua veniet absolucio
iuramēti vel restitucio mali accepti·
Si vero iurauit ꝙ etiā nō denūciaēt
iuramētū ē illicitū quo ad h̄ ideo nō
est ſuandū·Cū hijs cōcordat thōs ī
sūma·q·lxxxix.ar.vij.⁊ pe.⁊. Jnnocē
ci⁹ extra de hijs q̄ vi met⁹ cā·sūt·in
glosa sup·c·ad aures ⁊ bern⁹ sup·c.
abbas ⁊ hostiē̄ſ.i glosa sup.c.ad au
res· Cū aūt quis ē cōpulsus ab alio
scienter piurare ambo sūt piuri· et
peccāt mortaliter·Vt dicit Ray·c·x
q̃d de illo xxij·q·v·qui cōpulsus Po
natur casus ꝙ vniūsitas alicuius ci
uitatis vel collegij obligauit se iura
mento ⁊ aliqui iurātes mortui sunt·
Queritur vtrum successores sūt per
iuri si transgrediantur? Respondet̄
ſm Ray·§·xv· Jtem pono ⁊ dico ꝙ
sūt piuri Obligatio enim iuramēti
psonalis est ⁊ non trāsit ad succes
sores quātum ad piurium piculi·te
nētur tn̄ adimplere Archidyacon⁹
extra de iure iurando·c·veritatis Cō=
cordat thomas in sūma arti·ij· Dz
q̃d si homines alicuius ciuitatis vni
uēsitatis ā societatis iurāt se aliq̃d fac
turos nūq̃d possunt sibi iuramētū re
mittere? Rn̄t wylhelmus ⁊ idē no
tat Johānes de lignano de iure iu.in
cle·c·vnico ꝙ hoc potest intelligi q̄
tuor modis· Primo si iuramentum
sit de hijs que pertinent ad cultum

dei ſeu ad religionē vel pietatē non
poſſunt ſibi mutuo remittere. Vt ſi
duo iurent ꝙ ibūt vltra mare ad mi
litandū ꝓ fide. vel ꝙ intrabūt religi
onem. vel ꝙ dicēt duo vel tria pſalte
ria ad inuicem. Aut ſi artifices iurāt
vt de lucro ſuo portōnē dabūt aliciu
eccleſie fabricande. vel in alios pios
vſus. nō poſſunt ſibi mutuo remitte
re. Secūdo modo poteſt intelligi ſi
iuramentū ſit de tp̄alibus ſi tale ſit
qḋ abſq; iuramento tenētur facere.
tūc etiā nō poſſūt ſibi remittere mu
tuo. vt ſi carnifices iurent ꝙ nō ven
dant carnes infectas. et ꝙ mercato
res nō ſophiſticabūt merces ſuas ⁊
huiuſ modi. Tercio nō poteſt intel
ligi ſi iuramentū ſit ſup re tp̄ali ſic
tamē ꝙ illud qḋ iurant nō tenebant
tur facere abſq; iuramēto. tūc illud
quod iurat̄ ſi ſpectāt ad ꝯmodū vel
incomodū iurantiū poſſunt ſibi inui
cem remittere: vt ſi iurat aliquis ꝙ
faciet alteri domū vel ſcribat librum
et ille reddat ei mercedē. ſimilit̄ qn̄
duo ſocij iurant ſe cōicare ſibi oīa bo
na ſine lucro. Si aūt ſpectat qḋ iura
tur ad cōmodū aliorū magis q̄3 iu
rantiū. nō poſſunt ſibi remittere vt
ſi artifices iurāt ꝙ de mercib9. xx. ſoli
dorū. nō recipiāt de lucro niſi vnū ſo
lidum vel ꝙ nō trahent pānū dum
menſurāt emētibus. Quarto modo
ſi obſeruantia iuramēti ſit alijs dā
pnoſa. tale iuramentū nō eſt obliga
torium. vt ſi ſutores iurant ꝙ certo
tēpore nō laborabūt. ꝓpter hoc vt ca
rius vendāt. vel carnifices nō macta
būt aīalia. niſi ſub certo numero vt
carius vendāt. tenent̄ et debent ſibi
mutuo iuramentū remittere. Tercio
q̄ritur q̄s poteſt in iuramēto diſpē
ſare et qualiter. Rn̄t aug9. de ancho
na ſup matheū dicens ꝙ diſpēſatio
iuramēti dupliciter p̄t intelligi. Pri
mo ꝙ ipm̄ iuramentū nō ſeruet̄. ſic
in iuramēto diſpēſare eſt impoſſibi
le p hoīem. q2 obſeruatio iuramēti
cōtinet̄ ſub diuino p̄cepto. ⁊ indiſpē
ſabile eſt iuramentū et p̄cipue man
data p̄me tabule. Secūdo intelligi
tur ꝙ cōtentū vel incluſum ſub iura
mento nō includat̄ vel ꝯtineat̄ et ſic
poteſt cū iuramēto diſpenſari vt ne
gociū quod cadit ſub iuramento nō
cadat ſub eo q2 forte qḋ ſub iuramē
to eſt cōtentū repugnat cōmitatio q̄
iuramentū ſequit̄. Qn̄q; eīn repug
nat iuſticie et equitati vt ſi q̄s iuret
hoīem ſe velle occidere. vel adulterari
et in talibus nō indiget diſpēſatio
ne. Quandoq; repugnat iudicio di
ſcretionis ⁊ maturitati. et ſic omnia
iuramenta q̄ dubia ſunt an ſunt licita
vel nō. vtrum ſunt expedietia vel nō.
Sed que incauta vocant̄ diſpenſa
bilia ſunt. Dicit ſanct9 thomas in il
lo iuramēto poteſt q̄libet epiſcop9
diſpenſare. Quādoq; repugnat iurā
tis poteſtati. vt cum ꝓmittitur ali
quid ſub iuramento quod eſt mani
feſte licitum ⁊ vtile: ſed in caſu ſit il
licitū ⁊ impoſſibile. In tali iuramen
to nō videt̄ habere locū diſpēſatio
niſi aliqḋ meli9 occurrat faciēdū ad
ꝯmunē vtilitatē qḋ maxime videt̄ ꝑ
tinere ad p̄tātē pape. q̄ h3 curā vniu
ſal̄ eccl̄ie. l̄ etiā abſoluta relaxatio q2

ſolus papa a licito iuramēto abſol-uit vt ptz xv. q. vi. Alias Idē pōti-fex romanꝰ zacharias regē frācorū nō tā ꝑ ſuis iniquitatibꝫ · q̄ꝫ ꝑ eo qꝛ tante ptātꝭ erat inutilis. a regno depoſuit ⁊ pipinū karoli impatoris prēm. i eiꝰ locū ſbſtituit oēs qꝫ frācigenas a iurāmto fidelitatis abſoluit Quīqꝫ repugnat iuramtū ſuperioris auctoitati. ſic cū puella ē i domo prīs ſic ē ſub eius ptāte. ⁊ vxor ſub ptāte viri Iuramtū puelle ꝑ prēm ⁊ vxoris per virū reuocari pt vt dicit numeri xxxviij. ſic poſſūt reuocari iuramēta ſeruoꝝ a dn̄o. vt ptz di. liiij. c. ſi ſeruus vxoris a marito ſuo xxxiij. q. v. matrimoniū. monachi a ſuo abbate. ſc̄da q. iiij. monachus. Quīqꝫ repugnat rei publice vtilitati. Sic cū papa to-cius reipublice vtilitatē ⁊ cōitatem habeat videre ⁊ cōſiderare diſpēſare pt. Idcirco oia iuramēta ꝑ eū ꝯſide-rata vtilitate rei publice diſpēſabilia ſūt. diſpēſare i iuramtis ſine aliq cō-mutatōe i melius ſolus ppa poteſt. Epūs ſi nō pt ſimplicit abſoluere a iuramēto pt tamē in melius ꝯmutaē Nec hoc ē venire cōtra iuramētū vel i fringere vt ptz extra de iure iurādo. c. puenit. dicit Innocētius eodē titulo in gloſa. c. debitores ꝙ epūs in iuramētis diſpēſat ſi ſūt dolo. metu. vel vi extorta. xv. q. vi. c. prio ⁊ ij. xe. e. cū cōtingat. pmo diſpēſare pt qn̄qꝫ ex cauſa i iuramētis licite ꝓſtitis. vt patet xv. q. vi. nos ſcōꝝ. Nō aſſuēs nomen dei tui in vanū.

Sexti ſūt qui peccāt ꝯtra hoc pceptū qui iurāt ꝓximo ſuo i dolo Vnde pſ. Quis aſcendit in montem domini aut quis ſtabit in loco ſancto eiꝰ. ſequitur. nec iurauit in dolo proximo ſuo. Vnde Augꝰ ſuper pſ. ⁊ ponitur. xxij. q. ij. c. in dolo iurat qui aliter facturus eſt. q̄ꝫ pro-mittit cum periuriū ſit nequit decipe-re credentes. Hec ibi Talia iuramēta contingunt multipliciter ſcilicet emendo ⁊ vendendo. Secundo aliqd ſimile promittendo. Tertio in verbꝭ decipiendo. Primo emendo. hodie enī completum eſt illud ꝙ Apo. xviij. legit ꝙ nemo poteſt emere vel vende-re niſi habeat caracterem beſtie. per beſtiā ſignificatur dyabolus. cuius ymago eſt falſitas. et caracter. falſa mendacia ⁊ piuria. Ideo dicit. Raymundus Quociēs cauſa decipiendi periurant vel mētiuntur ſcienter pec-cant mortaliter ⁊ tenentur ad reſti-tucionem ſiue in paruo ſiue in magno. Nam cum aliquis vult aliquid vendere et iurat per deum viuum ꝙ non vult rem iſtam aliter dare. et iurat ſic menciendo contra mentem ſuam: peccat mortaliter. quociens iurat Sic ⁊ ecōuerſo q̄ debet illam rem emere ſi dicit per deum non amplius volo dare pro illa re. q̄ꝫ in tantum et ſi intendit plus dare. et loquitur contra mentem ſuam ⁊ iu-rat ſic menciendo peccat tociens quociens iurat. O quot talia peccata cō-mittuntur ab aliquibus qui ſemper conſueuerunt nec emere nec vendere niſi iurando. ⁊ menciendo ſic doloſe ⁊ fraudulenter iurant ſuā rē meliorem eſſe q̄ꝫ ſit. Inſuper aliqui iurāt i piuis

rebus deceptorie qui vendunt coclea
ria poma vel pira panes vel allec. Vel
etiā ruſtici qui vitulos vel oues ven=
dunt. qui q̄nqȝ falſa iuramēta ɔmit
tunt ad decipiendū ꝓximos ſuos vt
multa lucrent᷑ cū tñ quilibet xp̄ianꝰ
ꝓ regno vel toto mūdo piurare nō de
beret. Cōtra q̄s ecc. xxxiij. Vir mul
tum iurans replebit᷑ iniquitate. Se
cūdo fit falſe aliq̄d ꝓmittēdo O quot
iuramēta fiunt q̄ iurātes minime im
plere intendūt. Sic iurant milites
q̄n aſcribunt᷑ milicie ꝙ volūt tueri
orphanos et viduas: Sic iurāt ſca
bini ꝙ volunt tueri eccleſiā dei: ⁊ ſpo
liatores et incenſores earūdē ſuſpē=
dere. Sed ꝑuos fures ſuſpēdūt: ma
gnos aūt dimittunt. Sic iurāt cōſu
les ꝙ volunt rēpublicā regere et gu
bernare ⁊ iuſticiā miniſtrare ſ̄m poſ
ſibilitatē eorū: Sic iurāt omnes of
ficiatores ciuitatis ſcȝ ſutores et ma
cellarij ⁊c. Sic etiā iurant debitores
ſe velle ſoluere in tali termino q̄d mi
nime implere intendūt. Sequitur
vtrū qui ſic iurant debitoribus ſuis
ſit piurus. R̄nt hoſtien̄s. Si q̄n iu=
rat. credebat ſe non poſſe ſoluere piu
rabat. Si vero ab inicio credebat ſe
ꝓbabilit᷑ poſſe ſoluere. nō piurabat
Et ſi poſtea fecit poſſe ſuū: nō eſt per
iurus Sed poſtea lapſo termino ſi
poſſet ⁊ nō faceret: piurus eſſet. O q̄ȝ
grauiter et multotiēs illi mendaces
delinquūt qui ꝓximis ſuis ad certū
terminū ꝑſoluere ꝓmittūt q̄d tamē
nō intendūt. cū poſtea poſſe ſuū non
faciunt. et ſic ſolutionē de die in diem
ɔtra voluntatē dn̄i ꝓducūt. Sed ſi
aliq̄uis pauꝑ creditori alicui ꝓmit
teret ſe ſoluturū ſuꝑ certo termino.
et poſſe ſuum faceret. et impedimen
tum interueniret ꝙ ſoluere in termi
no nō poſſet. Tūc tali pauꝑi ꝓpter
deum ꝓlongatio cōcedenda eſſet. et
creditor cum tali caritate et cōpaſſiō
ne poſſet illi terminū ꝓlōgare. ꝙ de
us in extremis ſuis tēpus vite ſue ꝓ
longaret ⁊ ſic poſſet penitere ⁊ dei glo
riā ꝓmereri. Ergo multū repꝛehenſibi
les ſunt illi q̄ ſuos creditores angu
ſtant termino adueniēte et ad dam
pnū ipſorū ſolutionem ab eis extor=
quent cū tñ libenter ſoluerent ſi poſ
ſent. Et talibus immiſericordibꝰ re
metiet᷑ eadem mēſurā. Vñ gregꝰ Dei
miſericordiā nō poteſt ꝓmereri: qui
miſericors ꝓximo nō fuerit. Et beda
ſuꝑ epiſtolā Jacobi. Sine miſeri=
cordia iudicabit᷑ ille q̄ cū facere poſ
ſet miſericordiā nō facit. Ex quo ma
iorē miſericordiā faciēs a dn̄o miſe
ricordiam cōſecutus eſt Tercio iurāt
in dolo verbis decipiēdo. Cōtra quos
magiſter ſētētiarū. li. iij. di. xxxix. et
ponit᷑. xxij. q. v. c. Quacūqȝ arte ver
borū quis iuret deus tñ qui ɔſcientie
teſtis eſt ita hoc accipit ſicut ille cui
iuratur intelligit Dupliciter autē re
us fit: q2 dei nomen in vanū aſſumit
et ꝓximū in dolo decipit. Cuius exē
plum ptȝ in legēda ſancti nicolai. et
.xliiij. di. de hoc nota ſupius: Sed o
ctaui ſūt q̄ peccāt ɔtra hoc p̄ceptū vt
q̄ iurāt execrabiliter ſcȝ ꝑ mēbra xp̄i
q̄d ɔtingit tripliciť. Prio irreuerent᷑
vt ꝑ caput xp̄i. ꝑ naſū. ꝑ capillū ⁊c.
De q̄bꝰ di. xxij. q. i. Si q̄s ꝑ capillū

dei vel caput iurauerit· vel alio modo
blaſphemiã cõtra deũ ſuũ vſus fueit
ſi i eccleſiaſtico ordine ē. deponat᷑· ſi
laicꝰ· anathematiſet᷑ Hec ibi Vñ le
gitur ꝙ miles quidã iurauit ꝑ ocu-
los dei· ⁊ ſtatī ceciderũt oculi de capi
te ſuo ſup terrã· Secũdũ leges q̃ ſic
iurat· vltio ſupplicõ punit᷑ In auct̃ ē.
vt nõ luxurient᷑ ꝯ naꝫ· circa mediũ
De apl̾o legit᷑ ꝙ quoſdã blaſphe-
mos excõicauit ⁊ ſathane tradidit
Scdo fit cũ abhoïabil̾ ē execratõ
⁊ iuratio ſic ꝑ pudibũda ꝑ lutũ vel
aliud ſimile Tertio cũ quis iurat per
vulnera xp̄i· ꝑ mortē ⁊ paſſionē ſeu
ſanguinē· Hec em̄ iuramenta ſũt ab
oïbꝫ diligẽter cauẽda· qꝛ ſonant in
irreuerẽtiã ⁊ blaſphemiã dei. ꝑtioſa
ſua vulnera invanũ aſſumere: vñ
nobis ſalus effluxit· Criſoſtoꝰ ſup
math· Oïs ſalꝰ hoïm i xp̄i morte poſi
ta ē. Vnde ſi talia iuramẽta ex delibe-
ratõe cõtingũt ſũt mortalia peccata
totiẽs quotiẽs talia cõtingũt ꝓpter
qd̾ etiam in aliquibꝫ certis ciuitati-
bꝰ ⁊ villis talia iuramĩta ſic puniũt᷑
ꝙ quicũqꝫ in talibꝰ offẽdit· aurē vel
linguã aut digitũ ꝑdit· Vñ legitur
ꝙ ſcũs lodowicꝰ rex francie quẽdaꝫ
ciuē pariſiꝰ q̃ ſic blaſphemauit i pe
nam ſui peccati ⁊ terrorē alioꝝ fer-
ro cãdenti in labijs ſuis cauterıai ꝑ-
cepit· Et cũ aliqui pricipes ⁊ nobiles
ipſiꝰ indignati eſſẽt ⁊ ex hoc ſcm̄ lo
dowicũ arguerẽt· Reſpõdit eis· Vel
lem talē indecẽtiam ſuſtinere libent᷑
in labijs meis q̃ꝙ diu vixero· dũmõ
hoc viciũ de regno mõ tolleret᷑· ⁊ criſ
tus ꝑ talē blaſphemiã ãplius nõ of

fẽderet᷑· Nonī ſũt q̃ peccãt cõtrã hoc
ꝑceptũ ⁊ ſũt q̃ iurãt illicite qd̾ fit ſex
modis· Ex perſona ſicut ipuberes et
puuli· añ xiiij· annũ iu rãtes Illoꝝ iu
ramẽta nõ ſũt tenẽda vt patet· xxij·
q. v· c· pueri añ xiiij. ãnũ iurarē ñ cõpel
lãt᷑ Idem dicit᷑ i· c· puuli· Itē nõ de-
bet ēē ebriꝰ ſꝫ ieiunꝰ qui vult iurare
vt patet· xxij· q. v· c· honeſtũ· Etiaꝫ
videt᷑ vt q̃ in ſcis audet iurare hoc ie-
iunꝰ faciat cũ oi honeſtate ⁊ timore
dei. Itē ex ꝑſona iuramĩtũ eſt illicitũ
ratione cui iurat᷑ vt cũ clericus laico
iurat qd̾ nõ licet· xxij· q· v· c· Nullꝰ
ex eccãſtico ordine cuiq̃ꝙ layco q̃dꝙ
ſupra ſacra euãgelia iurare ꝑſumat
Sed ſimplicit᷑ cũ veritate ⁊ puritа-
te dicat. ē eſt· ⁊ nõ nõ· Sed ſi eſt ali
q̃d quod ſibi obijciat᷑ ꝓut iudicaue
rint q̃ eiuſdē ſũt ordinis: ã corrigat᷑
aut expurget᷑· Hec ibi Ideoqꝫ dicit
t᷑ extra de iure iurãdo· c· nimis ꝙ cle
rici ñ debẽt laycis ꝑſtare iuramẽta fi-
delitatis cũ nihil tpale ab eis poſſi-
deant· Sic nec religioſi ã monachi
debẽt iurare laycis ſꝫ ſuis ſupioribꝰ
Secũdo dicit᷑ illicitũ ex tpe vt ſi q̃s
iurat in dñicis diebꝫ vt patet extra
de ferijs· c· Oēs· Vbi dicit᷑ ꝙ in do-
minicis diebꝫ nec ſacramẽta niſi pro
pace vel alia neceſſitate ꝑſtēt᷑ Gloſa
ſup v̾bo· pace· qꝛ ꝓ pace oi die iura
re q̃s ꝑt cũ ſit opꝰ pietatis vt patet
xxij· q· ꝑma· c· Oĩe· Vel alia neceſſi
tate puta ꝓ fide vel obediẽtia· Pro fa
ma· vt de· elec· c· ſignificaſti· Sic ē
etiam illicitũ iurare extẽpore vt a ſep
tuageſima vſqꝫ ad octauã paſche·
Ab aduẽtu vſqꝫ ad oct· epiphanie

vt patet·xxij·q·v·c. decreuit ſancta
ſynod⁹ vt a ſeptuageſima vſqȝ ad
octauā paſche ⁊ ab aduētu vſqȝ ad
octauā epiphanie necnō in ieiunijs
quatuor tēpoꝝ ⁊ in letanijs maiori=
bus·⁊ in dieb⁹ dn̄icis. ⁊ in diebus
rogationū niſi de ɔcordia ⁊ pacifica
tione nullus ſuprā ſcā euāgelia iurā
re p̄ſumat. Hec canon· Tertio mo=
do cū quis iurat temē Et dicit̄ teme=
rariū iuramētū qḋ cū vitare poteſt ſci
ent̄ incurrit̄ vt patet Extra de iure iu
rādo·c·tua nos· Quia ad iurādū nō
debet queꝗ̄ ſpōtanea volūtas indu=
cere·ſed neceſſitas trahere importūa
Vt tenet̄ in·c·Si criſt⁹ de iure iurā
do. Hic etiā iuramētū factū cōtra ꝓ=
miſſum dicit̄ temerariū nec tenet vt
patet in·c·ex lr̄is Extra.e. Quarto cū
quis iurat indiſcrete vt Joſue gaba
onitis Joſue.ix·qḋ tamē iuramentū
fuit ſuadū quia dicit̄ ibidē. Jurauis
m⁹ eis i noīe dn̄i iſrahel· Jdcirco nō
poſſum⁹ eos cōtingere. Jdeo nicola⁹
de lira declāt ibidē triplici ratione ꝙ
illud iuramētū obſeruare tenebant̄
Primo quia venerūt in noīe dei iſra
hel volētes eius cultui ſubijci Jdeo p̄
ceptū dn̄i de interfectōe habitatoꝝ
nō videbat̄ cōtra eos currere· Secū
do quia fuit p̄mū pactū qḋ fecerīt ex
neis gentib⁹·ſi illud fregiſſent·fuiſ=
ſent diffamati tanꝗ̄ trāſgreſſores
iuramēti ⁊ fidei· Tertio quia de⁹ eſt
pronior ad miſerendū ꝗ̄ puniendum
Jdeo Joſue ex familiari cōſilio ſpi=
ritus ſci eoꝝ mortē mutauit in ſerui
tutē· Quinto dicitur illicitū ex re per
quā iurat̄ vt ſi res p quā iurat̄ ē nō

ſacrā vt patet·xxij·q̄·p̄ria· c· clericū
p creaturas iurātem acerrime obiur
gādū·ſi pſtiterit in vicio excōicādū
Sexto cū quis iurāt ꝙ in ſe ē illicitū
de quo ſupra ſatis dictū ē· Septio
in ioco Eccleſi·xix· Jurationi non
aſſueſcat os tuū Quidā eīn adeo aſ
ſueti ſūt iurāre ꝙ ſemp iurāt in ioco ⁊
tales ſecūdū ſanctum thomā ſcḋa ſe
cūde·q·xcviij· peccāt mortaliter· qꝛ
ille qui iocoſē periurat: non euitat
diuinam irreuerētiā· Cū ex ioco aſſu
mit̄ nomē dei in vanū in teſtimoniū
falſitatis · Cōtra q̄s ecci.xxxiij· Vir
multū iurās replebit̄ iniq̄tate. quo=
niā iuramētū eſt ſicut medicina cor=
poris que nūꝗ̄ appetitur niſi i neceſ
ſitate magnā corpis. ſic iuramētū nō
debet appeti niſi in neceſſitate qn̄ ali
ter nō poteſt euadere incredulitateꝫ
pximi. Nota qui alteri iurat fidelita
tem obligat̄ ad iſta que cōtinent̄ in
hys meteris· Jncolumē facile tutū=
qȝ poſſit honeſtū· Vtile cōſiliū fidus
dabit auxiliū. Que ſic exponūt̄ Jnco
lumē idest omne venenū· infirmita
tem·captionem· ⁊ omnē corpis leſio
nem· p poſſe ſuo vitabit· Facile idē·
ne illḋ qḋ dn̄s facē itēdit qḋ de faci
li facere poſſet reddat ei difficile ſic̄
multi faciūt latēt̄ ipedimēta faciēdo·
Tutūqȝ ſcilicet ne ſit dn̄o in dāpnū
ſecreta ſua reuelādo alicui qui poſſit
obeſſe vel de minationibus · Poſſit
idest poſſibile ne illud qḋ dominus
facere itēdit ⁊ ei ē poſſibile reddat
impoſſibile · Honeſtū ne ſit ei i dāp
nū de rebus q̄ ad honeſtatē ptinent·
ſicut ne vxorē vel filiā vel ſibi affines

ãut ſibi ꝯmiſſas dehoneſtat. Nec ver
bū nec factū p qđ fama dn̄i diminui
p̄t dicat vel faciat Vtile. ne ſit ei in dā
pnū de ſuis poſſeſſionibꝰ ł de ſuis re
bꝰ ⁊ ſuā vtilitatē ī nullo īpediat: ꝫ ip
ſā fieri bona fide ꝓcuret. ꝯſiliū. ſ. nō
dabit ꝯ ipꝫ. ꝫ quicq̄d boni ad vtilita
tem poterit ſuadebit Et fidus dabit
Tu q̄ es fidelis vaſallus. dn̄o ſcꝫ da
bis. auxiliū. de pſōna tua. corde et o=
pere. Decimi ſūt q̄ peccant cōtra il
lud preceptū q̄ adiurant deum ſicut
p̄nceps ſacerdotū dixit ad xp̄m. Ad
iuro te p deū viuū vt dicas mihi. ſi tu
es filius dei viui. vt ptꝫ math. xxvi.
Sup quo origenes dicit. Nō eſt li
citū aliquē adiurare. Dubitat̃ ergo
vtrū adiurare aliquē p nomen dei ſit
licitū. Rn̄t augꝰ. de ancona ſup ma
theū ꝙ hoc p̄t cōtingere tripliciter.
Primo p modū deprecationis et ob
ſecratōis. et ſic minores poſſunt ad
iurare maiores Iſto mō raab mere=
trix adiurauit exploratores. q̄ miſſi
erant a filijs iſrahel ꝙ capta ciuitate
p eos ipā et domus patris eius ſer=
uaret̃ a morte. vt ptꝫ Joſue. ij. Se
cūdo mō poteſt fieri p modū dilectio
nis et deuotiōis et ſic equales pn̄t
adiurare equales: amici amicos. ſm
quē modū raguel adiurauit thobiā
vt p duas ebdomadas moraretur a
pud eum vt ptꝫ thobie. viij. Tercio
modo p̄t fieri p modū violētie et coa
ctionis. et ſupiores poſſunt adiura
re inferiores. ſicut iudex cogit adiu=
rare ſubditū ſuū et adiurat ipm̄ ad
dicendū veritatē quā q̄rit. Et ſi homo
ſic adiuraret nō ſuū ſubditū. pecca=

rēt volendo ei violentiā inferre: ſicut
fecit p̄nceps ſacerdotū. Secūdo du
bitat̃ vtrū liceat demones adiurare
Rn̄t ibidem vbi ſupra dicens. ꝙ tri=
bus modis cōtingit adiurationē fie
ri. Primo p modū obſecrationis et
dep̄cationis. Secūdo p modū deuo
tionis et dilectionis Tercio p mo=
dum violētie et coactionis. Primis
duobꝰ modis nō p̄t quis adiurare de
mones ſine peccato. qꝛ demonibꝰ nul
lā reuerentiā debemus exhibere: nec
eos in aliquo deprecari. Simił nō de
bemꝰ ad eos obſuaē aliquā deuotio
nē. qꝛ vt inimicus reipublice ḡuiſſi=
me eēt puniēdꝰ q̄ beniuolētiā ⁊ fami
liaritatē ipiꝰ inimicis reipublice oſtē
deret. Cuꝫ igit̃ toti generi humano
inimicent̃ et omnes hoies conant̃ a
via veritatis auertē: p modū deuotō
nis vel dilectionis nō licet eos adiu
rare. Sed qꝛ licet militibꝰ impato
ris ꝯtra inimicos reipublice ſignis
et vexillis vti ad fugādū eos ne eis
noceāt Ideo licitū eſt xp̄ianis p vir
tutē nois xp̄i et p vexillū et ſignū ſan
cte crucis. ipſos demōes adiurare nē
nobis noceāt corpaliter nec ſpūalit̃
Ideo die ac nocte debemꝰ eos ſic ad
iurare dicēdo Per ſignū crucis de ini
micis noſtris libera nos deus noſter

Undecimi ſunt q̄ peccāt cō=
tra hᵒ p̄ceptū et ſūt maledi
ci q̄ mala ꝓximo optāt cū v
bis Cōtra q̄s math. v. Be
āti eritis cū maledixerit vobis hoies
⁊ dixerit oīē malū aduſus vos mētī
entes Seq̄t̃ Gaudete ⁊ exultate: q̄m
merces vrā copioſa ē in celis. i. pe. iij.

nō redentes malum pro malo. neqꝫ
maledictū ꝓ maledicto. ſed ecōtra-
rio benedicētes. Jdeo dicit aplūs Ma
ledicim̄ ⁊ benedicim̄ꝰ. Querit vtrū
verba maledictōis aut imp̄catōis
alicuiꝰ ſonatiua ſint alicuiꝰ pene vel
mali in homine cauſatiuā. Videtur
ꝙ non. qꝛ ſepius audiuimꝰ verba
maledictōis ab hominibꝰ ꝓlata ex
quibꝰ nullus effectꝰ ſequitur. Ergo.
Jdeo dicit pſ. Maledicet ille ⁊ tu bn̄
dices ⁊c. In contrarium patet q̈rto
regū. ij. de helizeo qui maledixit pue
ris. Et egreſſi ſūt duo vrſi de ſilua
⁊ lacerauert̄ q̄dragintaduos pueros
Jdē patet gen̄. ix. de canaan. Pro de
claratione vlteriori ponamꝰ hic tria
documēta. Primū ē. Nullus inferior
ꝑmo ois ſuperior ſicut poteſt iferiori
bn̄dicere ſic p̄t ecōtrario eidē iferiori
cū effectu realiter maledicere. Pro-
bat ꝑ illō qō dicit ad hebreos. vij.
vbi dicitur. Sine vlla cōtradictōne
quod minꝰ ē a maiori benedicitur.
Ergo ſequit etiā ꝙ ei p̄t maledicere
realiter cū effectu. Jdeo dicit canon
di. xxi. c. Deniqꝫ ſi in epl'a ad hebre
os legimꝰ ꝙ minor a maiore benedi
citur reſtat ꝓfecto vt exigēte ratōe
etiam maledicat. Vbi dicit gloſa ꝙ
cōtrarioꝝ eadē eſt ratio. Sequit ergo
ꝙ nō ſūt timēde maledictōnes infe
riorū a p̄latis. quia tales nō poſſunt
ſortiri effectū. Sicut quādo nos ma
ledicimꝰ papē. cardinalibꝰ ſuis. epis
⁊ ſacerdotibꝰ nr̄is. qꝛ tales n̄ poſſūt
ſortiri effectū. quia tales ſūt nr̄i ſupe
riores. Ergo nō prodeſt nobis qn̄
dicimꝰ. Maledictus ſit ille epūs co-

lonien̄ vel talis ſacerdos ⁊c. Correla
rium primū. Sicut diuina benedic
tio eſt ab ōni creatura optāda. ſic e-
cōuerſo eius maledictio ē maxie for
midanda. Quia ipē ōni creatura ſu
perior. Ergo ſua maledictio ⁊ bn̄dic
tio ſemp ſortit effectū. Nam legit
creaturis maledixiſſe tripliciter ꝓpt
peccatū hominis. Scilicet aut ratio
ne ſubuentionis. aut ratione ſignifi
cationis. aut ratione inſtigationis.
ad peccatū. Primo ratōne ſubuētio
nis. Sic maledixit terre dicēdo gen̄
tertio. Maledicta terra in opere tuo.
In hebreo habet. Maledicta ſit tra
ꝓpter te ideſt ꝓpter peccatū tuū. Se
quit ibidē. Germinabit ſpinas ⁊ tri
bulos. Et maledixit terre ⁊ nō aq̄s
ꝓpter tria. Primo quia de fructu ter
re ⁊ nō aquis cōtra vetitū ⁊ cōtra p̄-
ceptū dei. primꝰ homo comedit. Se
cūdo qꝛ de aqua nō bibit poſt ꝯmeſ
tionē. ergo maledicti nō meruit. Ter
tio pctm̄ cōtractū de fructu terre per
aquā baptiſmalē abluendū erat. Vn̄
dicit gloſa ꝙ animalia trēſtria plꝰ
maledictionis habent ꝙ aq̄tica qꝛ
plus viuūt de maledicta tra. Jō criſ
tus poſt reſurrectōem de piſce mādu
cauit. ⁊ non de trēſtri animali. Jdeo
adhuc ꝓpter peccata hominū ⁊ ino-
bedientiam terra maledicitur. vt ptꝫ
Deutro. xxviij. Si non audieris me
maledictus eris in agro maledictꝰ i
horreo. Jdeo de die in diē deteriorat
ꝓpt pctā hoim. Scdō maledixit dy
abolo ratōe inſtigatōis dicēdo gen̄.
.iij. Maledictꝰ eris iter oia aiancia
trē. nā vir ī vno peccauit qꝛ conſēſit

mulieri Ideo in vno fuit punitus cū
dixit ei deus. In sudore vultus tui ve
ſcens pane tuo. Mulier peccauit in
duobꝫ qꝛ ſupbiuit. et vetitū fructū co
medit. Ideo ī duobꝫ fuit punita. Cō
tra ſupbiā fuit ei dictū. Sub ptāte
viri eris. Et ꝙ de fructu ꝯmedit. Iō
in fructu ſuo punita fuit cū dixit ei de
us. In dolore pies filios tuos Sed
diabolus peccauit in tribꝫ. Ideo. qꝛ
ſupbiuit. mentit⁹ eſt. et inuidit. Iō
dixit deus ſpenti. Quia feciſti hͦ. ma
ledictus eris inter oīa animātia ter
re. Dicit gloſā magiſtri. Serpēs p̄
us habebat faciē graciosam: iaꝫ ſup
omnes beſtias fact⁹ eſt horribilior.
Sup pectus tuū gradieris. Pri⁹ ha
bebat pedes et ſtaturā erectā. ſed pe
des ſunt amoti. et ſic reptādo incedit
terrā comedens. Pri⁹ lignorū fructi
bus veſcebat. Inimicicias ponā int
te et mulierē: qꝛ odioſus eris huma
ne nature. Sꝫ iſta expoſitio nō pla
cet nicolao de lira. qꝛ deus nō dirigit
ſermonē ſuū in animal brutū nō in
telligēs. Secūdo qꝛ ſerpens in nul
lo peccauerat: ſed ſolū demō mouēdo
linguā ſuā Tercio qꝛ ſtatura erecta
nō ꝯpetit alicui aīali ſed tm̄ hoi. vt
dicit poeta. Pronaqꝫ cū ſpectēt ani
mātia cetera terrā. Os hoī ſublime de
dit celūqꝫ videre. Juſſit et erectos ad
ſydera tollere vultus. Iō aliter expo
nit ſm aug⁹. ibidem dicēs. Sup pe
ctus tuū gradieris. Per pect⁹ intelli
git hic ſupbia. qꝛ incedens ad ſuaſi
onē hoim a ſupbia incepit q̄ eſt ini
ciū omniū malorū. Eccle. xi. Terram
comedes. i. homies terrena diligentes

incorpabis tibi. eos decipiendo. Per
mulierē intelligit hic rō inferior. p
ſemē ei⁹ opatio bona. aut ei⁹ ſugge
ſtio pua: qꝛ diabol⁹ mediāte ſugge
ſtione praua impugnat rōnē inferio
rē. q̄ dicit mulier. vt deijciat rōneꝫ q̄
dr̄ vir. ſenſualitati delectabilia ꝓpo
nēdo. Ipſa cōteret caput tuū ſcꝫ ī pn
cipio tēptationis reſiſtēdo. Cogitēt
ergo illi quātū peccāt q̄ alijs ſuadēt
peccare. ſi diabol⁹ ꝓpt hͦ fuit maledi
ctus. Tercio hͦ fecit rōne ſignificatio
nis. Sic xp̄s maledixit ficui vt patꝫ
math. xxi. vbi dicit. Reuertēs aūt i
ciuitatē et videns ficū arborē ſecus vi
am. venit ad eā et nihil inuenit in ea
niſi folia tm̄. et ait illi. Nunq̄ ex te
fructus naſcat in ſempiternū. Et are
facta eſt cōtinuo ficulnea. Et vidētes
diſcipuli mirati ſūt dicētes. Quō cō
tinuo aruit ficus illa? Sup quo ori
genes dicit. ꝙ hoc fecit ꝓpter miſti
cam ſignificationē iudeorū. Fuerunt
enī iudei ficus vacua in qua nō erāt
niſi folia verborū ſine fructu bonorū
operꝝ. Iſtis maledictionibꝫ maledi
cta eſt creatura a deō ꝓpter peccata
Ideo dicit aug⁹ et ponit. xxiiij. q. iij.
c. Deus q̄bus maledicit. meritū deſi
gnat ei⁹ cui maledicit. et ſentētiaꝫ
verā ꝓnit q̄ nō fallit. nec peccati q̄li
tas neqꝫ peccātis affect⁹. homo qꝛ hͦ
nō p̄t ſcire neqꝫ mentē alteri⁹ videre
aut ꝯgnoſcē ꝛc. Hec aug⁹ Correla
riū ſecūdū. Sicut bn̄dictio pntū eſt
maxime āplectēda. ſic eorū maledi
ctio eſt maxie formidāda. vt ptꝫ ge
neſ. ix. vbi dicit. Maledictus cha
naan. Eris ſu⁹ ſeruorꝝ fratrū tuorꝝ

Et benedixit dominus deus ſem̄ ꝛ cā
naan erit ſuus ei⁹. Dilatet deus Ja
phet Vbi ex maledictōne parētū in
troducta ē pma ſeruitus. quia ꝓpt
peccatū filij noe maledixit filio filij
ſui ꝛ ſecuta eſt pma ſeruit⁹. Dubita
t cur maledixit filio filij dicēs Ma
ledict⁹ canaan. ꝛ nō filio qui pecca
uerat. ſcilicet cham. Reſpōdet ꝙ de⁹
oībus bn̄dixit ingredientibꝰ archam
noe. inter quos fuit cham. Ergo noe
nō fuit auſus eū reijcere in maledic
tionē Aliter rn̄det aug⁹ in epl'a con
tra maximinū hereticū dicēs. Meri
to eius ſemē maledictū erat. qꝛ pa
trē de virili mēbro ideſt de fonte ſe
minis irriſerat. Hec ille. Idē patet
gen̄. xxvij. qualit Jacob ꝛ eſau pris
bn̄dictōnē optabant: ꝛ ei⁹ maledic
tionem formidabāt. Nā Iſaac bn̄
dicēs iacob. dixit ibidē. Det tibi dn̄s
de rore celi ꝛ pīguedine terre. abun
dātiam vini ꝛ olei. ꝛ adorēt te popu
li ꝛ ſeruiēt tibi tribus ꝛ curuētur an
te filij mr̄is tue. Et qui benedixerit ti
bi. ſit ille benedictus: qui vero ma
ledixerit tibi. ſit ille maledict⁹ Capi
ant ergo moderni parētes exēplū ꝙ
nō maledicāt pueris ſuis. qꝛ talis
maledictio vt frequēt ſortit effectū
Cui⁹ exēplū ponit beatus aug⁹. xxij.
de ciui. dei. c. ix. dicēs. Decē quidē fra
tres quoꝝ ſeptē mares ꝛ tres femi
ne de ceſarea capadocie maledictiōe
mr̄is tali pena ſūt diuinit⁹ puniti vt
horribiliter quaterent oēs tremore
mēbroꝝ In qua fediſſima ſpecie o
culos ſuoꝝ ciuiū nō ferētes in roma
no vrbe vagi facti ſunt. Ex hijs ad
nos venerunt duo frat ꝛ ſoror. i mul
tis alijs locis miſeria diffamāte iā
cogniti itrauerūt eccleſiā ſancti ſte
phani orantes vt ſibi placaretur de⁹
ꝛ ſalutē p̄ſtinā redderet Et ibidē fue
runt ſanati. Aliud exēplum dictio
narius ponit i dictione. maledicere
dicēs. ꝙ tempore ſuo accidit in pic
cardia circa ciuitatē maleaſenſē. Que
dā mulier irata contra filiū ſuū dixit
Quicq̄d habeo in te. dedi diabolo. q̄
ſubmergere poſſit te. Statim puer
ducēs ad pratum pecora. Et dū trāſi
ret per quēdam riuū dyabolus cum
magno impetu ipſū ad fundū trahe
bat. ꝛ eū ſubmerſiſſet niſi populus
circūſtās ad clamorem pueri occur
rens. ipſū cū deuotis p̄cibus liberaſſꝫ
Ideo dicitur Eccī. tertio. Maledictō
mr̄is eradicabit fundamenta filioꝝ.
Correlariū tertiū Seq̄t ꝙ magis
timēda ē maledictio patrū ſpiritua
liū q̄ carnaliū. Cui⁹ exēplū ptꝫ q̄r
to regū. ij. Vbi dicit Aſcēdit āt he
lizeus i bethel. Cūqꝫ aſcēderet p viā
pueri pui egreſſi ſūt de ciuitate ꝛ illu
debāt ei dicentes. Aſcēde calue: aſcē
de calue. Qui cum reſpexiſſet. vidit
eos: ꝛ maledixit eis i noie dn̄i Egreſ
ſiqꝫ ſūt duo vrſi de ſilua ꝛ lacerauert
ex eis q̄draginta duos pueros Dicit
aug⁹ li. ij. de mirabilibꝰ ſacre ſcrip
ture. c. xxiiij. Helizeus inq̄t nō ꝓpt
cōuiciū ā iracūdia mot⁹ pueris male
dixit: ſꝫ qꝛ ipi pueri pui vt mois erāt
tūc ydolis fuerāt cōſecrati iuſta vin
dicta plexit Jō dicit. xxiiij. q. iij. c.
Cū ſci viri maledictōis ſententiam
ꝓferunt non in hanc ex voto vltōis

ſed ex iuſticie examine ꝓrumpunt. Intus ſubtile iudiciū reſpiciūt ⁊ mala foris ſurgentia q̄ maledictōe feriri debeāt agnoſcunt. Et eo maledicto nō peccāt q̄ ab īterno iudicio nō diſcordāt. Hec ibi. Dubitat̄ vtruꝫ ſancti viri ſine peccato pn̄t impcari mala eorū pſecutoribꝰ. Rn̄t augꝰ de ſermone dn̄i in monte ſup matheū. dicēs. ꝙ q̄ſtio eſt dubia ꝓ tāto. Quia ſaluator mathei. vi. apl'is et ſanctis viris loquit̄ Benedicite pſequētibꝰ vos: ⁊ nolite maledicere. Et apl's ait. Nulli malū ꝓ malo reddentes. Dicendū ergo ꝙ decet ſanctos mala pene impcari peccatoribꝰ et vias dn̄i puertētibꝰ. nō optatiue: ſed indicatiue. Sic dicit dauid. Cōſtitue ſup eū peccatorē et diabolꝰ ſtet a dextris eius. Cū iudicat̄ exeat ↄdempnatus et oratio eius fiat in peccatū. Fiant dies eius pauci: et epiſcopatū eiꝰ accipiat alt̄. Fiāt filij eius orphani: et vxor eius vidua. Illa dixit ꝓpheta de iuda nō p modū optātis ſed ꝓphetātis. Secūdo hoc decet ſanctos nō liuore vindicte ſꝫ amore iuſticie. Nec finaliter ad eorū maledictionē ſed ad eoꝝ correctionē. ne ampliꝰ peccēt. et ad bonorū quos opprimūt et ſubuertūt liberationē. Hoc ꝓbat̄ iure diuino ⁊ eccleſiaſtico humanoqꝫ. Dicit enī ꝓpheta. Perſequar inimicos meos et ↄphendā eos: nec ↄuertar donec deficiāt. Helias ignē de celo poſtulauit. vt deuoraret duos pn̄cipes. qui quagenarios vt ptꝫ. iiij. Re. i. Paulꝰ actuū. xiij. dixit reſiſtēti eiꝰ p̄dicationi. O plene dolo ēt omni fallacia. fili

diaboli: inimice oīs iuſticie: cur nō deſinis ſubuertē vias dn̄i. Ecce manus dn̄i ſup te. et eris cecus. Sic petrus fecit ananie et ſaphire: q̄ mētiti fuerūt ſpūi ſancto. vt patꝫ actuū. v. Jō dicit̄. xxiiij. q. iij. c. cuꝫ ergo. In nouo etiā teſtamento petrus apl'us ſymoni legit̄ maledixiſſe cū ait. Pecunia tua ſit tecū in pditionē. Sic etiā papa maledicit q̄buſdā i terciaꝫ aut quartā generatōnē q̄ eſt maxie tremēda. Secūdū documētū eſt. Grauiter vident̄ peccare ⁊ mortalit̄ q̄ ꝓximo ex ira aut rācore maledicūt verbalit̄. Probat̄. Nihil excludit a regno dei niſi peccatū mortale: ſꝫ maledicere ꝓximo excludit hoīeꝫ a regno dei: ergo eſt peccatū mortale. Maior ptꝫ. Minor eſt apl'i ad gal'. v. dicentis. Maledici regnum dei nō poſſidebūt. Itē dicit. Benedicite et nolite maledicere. Ad rōnos. xv. Itē. i. ad corīth. vi. Neqꝫ maledici neqꝫ rapaces regnū dei poſſidebūt. Dicit ſanctꝰ thōs ſcda ſcde. q. lxvi. ꝙ maledictō de q̄ nūc loq̄m̄ ē p quā ꝓnūciat̄ malū ↄ aliquē impcādo l' optādo qđ ſm ſe repugnat caritati. Igit̄ eſt pctm̄ mortale. Hec aūt maledictō variat̄ ſm diuerſas regiones. Nā ytalici optāt ꝓxīs fluxū ſanḡnis: Jō cōit̄ hoīes ibi moriūt̄ i fluxu ſanḡnis. galli cī morbū caducū. Teutonici apoſtemata. Turigi febres ⁊ ſic de alijs. Dicit̄ ſanctꝰ thōs vbi ſ. ꝙ illud pctm̄ tāto ē grauiꝰ q̄nto pſonā cui maledicimꝰ magis amare ⁊ venerari debemꝰ. Cōtigit tn̄ veniale eſſe aliquando. vel ꝓpter puitatem mali qđ alijs imprecat̄ vel

etiam ꝓpter effectū eius qui ꝓfert
dū ex leui motu vel ex ludo. aut ex ſb
reptiōe aliqua talia verba ꝓfert. q2
peccata verboꝝ maxīe ab effectu pen
ſant. Hec ille. Cōtigit aliqñ nullū
eſſe peccatū vt patet ſupra in ſactis
viris. Deqꝫ correlarie ꝙ peccāt mor
taliter q̄ malediciūt beſtijs ⁊ creatu-
ris irrationabilibus vt faciūt ancille
vacās porcās ⁊ capris ⁊ ſerui equis
q̄ nō incedūt ad nutū eoꝝ ⁊ hoc ī ira
aut rācore. Dubitat vtꝝ maledicere
creature irrationabili ſit ſēp pctm̄.
Reſpōdet ꝙ hoc fieri poteſt q̄drupli
cit. Primo rōne loci. Sic dauid ma
ledixit mōtibꝫ gelboe. ꝓpt homicidiū
ibi factū vt ptꝫ. ij. Regū. ij. Scd̄o
rōe tpis. Sic Job maledixit diei na
tiuitatis ꝓpt culpā originalē quā naſ
cēdo i die cōtxit vt ptꝫ Job. iij. Sic
ñ licꝫ alicui maledicere niſi ex ſingu
lari reuelatione dei. Tertio ſi cōſideā
tur inquātū ē creatura dei. ⁊ ſic male
dicere creature ē pctm̄ blaſphemie.
Quarto ꝯſideāt quātū in ſe ē. ſic ei ma
ledicē ē ociosū ⁊ vanū. ⁊ p cōſeqñs
illicitū. Scd̄o ſequitur Correlarie ꝙ
peccāt mortalit q̄ ſibijpis maledi-
cūt ſic quidā faciūt quādo ſūt in ifor
tūio De q̄bus pſ. Cuiꝰ os plenū eſt
maledictiōe ⁊ amaritudine ⁊ dolo.
Sicut quidā dicūt Si nō vult me
deꝰ portet me dyabolꝰ ſupra oēs ar-
bores. Itē quidā malediciūt ſibi in ī
firmitate Sicut quidā pſbr exiſtēs
in īfirmitate dixit. O dn̄e abſtuliſti
michi ſanitatē corpis et ego auferā
tibi aīam meam dicēs. Demon veni
auferas animā meā Statī affuit dia

bolus ⁊ ſubito mortuus eſt. Tertio
adhuc grauiꝰ peccāt qui malediciūt
parētibꝫ ſuis leuit. xix. Qui male-
dixerit patri vel mrī morte moriatur
Cōtra illud Tobie. iiij. Honora pa
trē tuū ⁊ gemitꝰ mrīs tue nūq̄ obli
uiſcaris. Quarto adhuc grauiꝰ pec
cant qui malediciūt vxoribꝫ ſuis. ſic
quidā dixit vxori ſue Vade ī noīe di
aboli ⁊ ſtatim dyabolꝰ inuaſit eam
ꝯ aplm. Viri diligite vxores vrās
ſicut xpūs dilexit eccleſiā. Quinto
peccant qui malediciūt epīs ſacerdoti-
bus clericis. ⁊ ſūmis pontificibꝫ. cō
tra quos exodi. xxij. Dijs ñ detrahes
⁊ pricipi ppl'i tui nō maledices Gra
uius eni peccant ꝙ ſi ꝓprio pri car-
nali maledicerēt. quia quāto pſona
maior eſt quā honorare tenemur tan
to peccatū grauiꝰ eſt qd' in ipſū cō-
mittimꝰ. ſed ſūmus pontifex eſt ſup
mus in criſtianiſmo. ergo ſibi male
dicere eſt maximū peccatū. Ideo dici
tur extra de maledicis. c. Innotuit.
vbi dicit papa ad quēdaꝫ epiſcopū
Quia nobis per lrās retuliſti ꝙ hic
clericus multis coram aſtantibus v̄
ba quedam in depſſionem officij et
beneficij noſtri protulit ipſum a te-
meritate ſua cōpeſcas vt pena illius
alijs terrorē incutiat ne de cetero con
tra romanam eccleſiam ī talia verba
prorumpat Hec ibi Sexto peccāt
qui malediciūt diabolo. de quo. xxiiij.
q. iij. c. ſi igit michael. Vbi dic Je
ronimus Si igitur michael nō fuit
auſus dyabolo ⁊ certe maledictōibꝫ
dignisſiō iudiciū iferre blaſphemie
quantomagis nos ab oī maledicto

ꝑuri eſſe debem⁹. Merebatur̄ diabō
lus maledictū: ſed p̄ os archangeli
blaſphemia exire nō debuit. Hec Je
ro. Et qđ hic dicit Jeronim⁹: dicit e
tiā Judas in canonica ſua dicēs Cū
michael archāgel⁹ altricaret̄ diſpu
tans de corpe moyſi. nō eſt auſus ei i
ferre peccatū blaſphemie Sed dixit
Impet tibi dn̄s. nā voluit dyabol⁹
oſtēdere iudeis corpus moyſi. Qđ ſi
habuiſſent. ipm̄ pro deo adoraſſent.
Qđ ꝓhibuit archāgelus michael
et ipē noluit diabolo maledicē. mul
to magis nos nō debem⁹ ei maledi
cere. q2 dicit̄ eccl̄. xxij. Dū maledi=
cit impius diabolū: maledicit ipē a=
nimā ſuā. i. maledicto culpe et penē
ſubiciť. cū diabolus ſit creatura dei.
Septimo peccāt adhuc grauius q̄
maledicūt ſanctis dei. Ps̄. Maledi=
cēt illi: et tu benedices. Recitat Ciril
lus in epl̄a ad beatū aug⁹ de q̊dā car=
dinali noīe celeſtino. q̄ cū die q̊daz
pn̄s in ↄuētu cardinaliū ore audaci
et temerario in glorioſū Jeronimū
iniurie verba ꝓmeret. dolore ſubito
viſcerū impellēte: ad occulta nature
loca ꝓperās. oīa viſcera ei⁹ ꝓtinus
emanauerūt. et anq̄ͥ recederet inde.
exſpirauit. Cōtra q̊s dicit̄ ex̄ de ma=
ledicis. c. ſtatuim⁹. vt ſi q̄ ↄtra deuz
vel aliquē ſanctorū ſuoꝝ et maxime
beatā virginē. linguā i blaſphemiā
publice relaxare p̄ſumpſerit. vt p e
piſcopū ſuū pene ſubdant̄ inferius
ānotate videlicet vt dn̄icas diebꝰ pre
foribꝰ ecleſie maīfeſte dū agūt miſ
ſarū ſolēnia blaſphemus exiſtēs vl
timo illorū die dn̄ico palliū ꝗ calcia

mētā nō habeat. ligat⁹ corrigia cir
ca collū. Septēq3 diebꝰ p̄cedentibꝰ
ſextis ferijs in pane ieiunet et aqua
ecclēſiā nullatenus ingreſſur⁹. Quo
libet quoq3 p̄dictorū dierū tres ſi po
terit. et aliq̄n duos reficiat pauperes
ſiue vnū. Et ſi nec ad hoc ei⁹ ſuppete
rēt facultates. id in penā aliā ↄmute
tur. Cui etiā ſi renuerit recipe ac pa=
gere penitentiā ſup̄dictā. ecclēſie in
terdicat̄ ei ingreſſus: et in obitu. ec=
cleſiaſtica careat ſepultura. p̄ tpalē
p̄terea ptātē. coactione ſi neceſſe fue
rit epi dioceſ adhibita ↄtra eū. blaſ
phemus ſi diues fuerit. xl. ſolidorū.
alioq̄n. xxx. vel. xx. Et ſi ad id nō ſuf
ficiat q̄nq3 ſolidorū vſualis monete
pena mulctet̄. nullā in h̄ miſericor=
diam habiturus. qđ etiā inter alia
cōicatū ſtatuta ponat̄ Hec ibi. Quā
tū aūt peccatū ſit maledicere beate v̊
ginī ptz exemplū in ſpeculo hiſtoria
li li. viij. ca. cx. q̄ extra caſtrū rodolfi
eſt q̄dā abbacia q̄ dolis vocat̄ ꝗ ſup
quadā colūpna ipi⁹ eccleſie eſt q̄dā
ymago lapidea ad honorē beate ma
rie virginis ſculpta. Ad quā cū q̄dā
paupcula mulier veniret orādi ḡtia
aderāt ibi duo brabātores. q̄ impro
perātes mulieri. ymaginē beate vir=
ginis blaſphemabāt. Vnus etiā la
pides in ymaginē ꝓiciēs ꝗ vno lāpi
de paſſit ↄfregit brachiū pueri hie
ſu. Et cū man⁹ illa lapidea cecidiſſet
exierūt gutte ſāguinis a brachio: ac
ſi eēt hois viuētis: ſtatiq3 in eodem
loco q̄ lapidez ꝓiecerat exſpirauit Al
tero cū vellet morientē inter brachia
ſua colligere vt ei p̄beret aliqđ adiu

toꝛnū· ſtatī arreptꝰ eſt a demonio et in ſequēti die defūctus· Cū turba multa ꝯueniret vt ymaginē et ſanguinem de lapide fluxū videret· ipis videntibꝰ p̄dicta ymago ſcidit veſtimēta ſua ſcꝫ oꝛnatū lapideū et collū ſuūꝫ qḋ firmatū erat monile lapideo ⁊ pectus denudauit vſqꝫ ad mamillas ꝓpter ignominiā ⁊ iniuriā q̄ illata fuerat ſibi ⁊ filio ſuo· Hoc cōtigit anno dn̄i· M·c·lxxxvij·tp̄e q̄ guerre erant inter philippū regē āglie· ⁊ ille q̄ ſcripſit hiſtoriā ſāguinē ⁊ ymaginē vidit denudatā. Dicit etiā ceſariꝰ di·vij·c·xliij·de duobꝫ luſoribꝫ i claruualli quorū cū vni male ſucceder et fortune alterius inuidens: vt furori ſuo ſatiſfaceret.i deū cepit euomē verba ꝯtumelioſa· Quē ſocius ſuꝰ eodē maligno ſpū afflatus ꝯpeſcens ait· Vile· Tu enī neſcis maledicē·ſtatī qꝫ nimiū deū blaſphemās· cū tandē in matris iniuriā ꝓrūperet· Vox de ſup audita eſt. Meam iniuriā q̄quō ſuſtinui. matris aūt mee ꝯtumelias neq̄q̄ poſſum tolerare· Moxqꝫ ſuper ipam tabulā viſibili vulnē inuiſibilit pauſſus ſpumās exſpirauit· Octauo peccāt adhuc ḡuiꝰ ⁊ ſūt q̄ maledicūt deo vt ſūt taxillatores· qn̄ ꝑdūt vt ſepiꝰ viſū eſt· ꝙ taxillatores fecerunt crucē ſup tabulā· q̄ pauſſa· ſanguis erupit· Tales aſſimilāt diabolo ⁊ dāpnatis q̄ maledicūt deo vt dicit Johēs i apoc· Nono peccāt q̄ maledicūt diuine volūtati ſcꝫ qn̄ nimis pluit ā ningit aut tonitruat ſicut fecit armigeri. Documētū terciū Verba maledicta hoi illata· ſūt patienter

toleranda ⁊ maledicēti ſūt nequaq̄ irrogāda· Ptꝫ exēplo xp̄i· de q̄ dicit·i·pe·ij· Qui cū malediceret nō maledicebat· Math·v· Beati eritis cū maledixerint vobis hoies ⁊ dixerint omne malū aduerſū vos mētiētes· Deq̄ tur· Gaudete et exultate: qm̄ merces vrā copioſa eſt in celis· Jō dicit apo·ij·pe·iij· Nō reddētes malū ꝓ malo neqꝫ maledictū ꝓ maledicto: ſꝫ ecōtrario bn̄dicētes· Vn̄ paulꝰ Maledicimur ⁊ bn̄dicimꝰ· Jō dicit gregꝰ·i·li·dial· Qualis vnuſq̄ſqꝫ apud ſe lateat: cōtumelia illata ꝓbat· Nā ſicut ſupbi honoribꝫ ſic plerūqꝫ humiles ſua deſpectōe ḡtulantur· Hec ille·

DVodecimi q̄ peccāt ꝯ illud p̄ceptū: ſūt blaſphematores dei ⁊ ſanctorū ſuorū· Et habꝫ fieri blaſphemia tripliciter· Primo cū attribuit deo qḋ ei nō ꝯueit vt ꝙ ſit peccatoꝛ aut corpꝰ habeat ſicut iudei xp̄o dicebant· Primo ei blaſphemabāt dicēdo euꝫ eē legis p̄uaricatorē· Johis·ix· Nō eſt hic homo a deo: q̄ ſabbatū nō cuſtodit· Secūdo eū vocabāt tēpli deſtructorē. math·xxvij· Hic dixit Poſſum deſtruē templū ⁊c̄· Tercio publicū peccatorē· Johis·ix· Scimus qꝛ hic homo peccatoꝛ ē· Quarto publicanorū fautorē· Luce·vij· Ecce homo voratoꝛ et bibens vinū: et amicꝰ publicanorū: Quinto falſi teſtificatorē Johis·viij. Tu de teipſo teſtimoniū dicis: ⁊ teſtimoniū tuū nō ē verū Sexto a demōe poſſeſſū Johis·viij Demoniū hēs Septio ſamaritanū ⁊ ꝑ ꝯñs futuri ſtatꝰ negatorē Jo·viij

Samaritanus es tu· quia samari=
tani negabāt resurrectōez mortuoꝝ
In virtute beelzebub miraculoꝝ pa
tratorē Luce·xi· In beelzebub pn̄cipe
demonioꝝ eijcit demonia· Nūc etiā
eadē ⁊ mlta peiora sibi iponūt vt ptz
in li·eoꝝ q̄ talmuth intitulatꝰ vbi in
finite blasphemie ꝯtinēt cōtra xp̄m
Secūdo fit blasphemia qn̄ negat
aliq̄d a deo qd̄ sibi cōueit· vt ꝙ non
sit oipotēs vel trinus in psonis ⁊ v
nus in sbstātia sicut iudei garrūt cō
tra nos Aut ꝙ deꝰ nō sciret oia· aut
ꝙ xp̄us nō esset deꝰ· sicut arriani q̄
dixert xp̄m esse puraz creaturā Cuiꝰ
heresis destructio ptz in legēda sācti
hylarij Sic etiā iudei xp̄o blasphe=
mant negātes ip̄m esse deū sed purū
hoiem· cōtra oēs ꝓphetas· Vn̄ i libro
talmuth cōtinēt infinite tales blas=
phemie cōtra deū ⁊ xp̄m Nā in secū=
do libro dicit vt dicit Rabi iudas ꝙ
hore diei sunt duodecim· In tribꝰ
primis horis deꝰ studet in talmuth
lege Ergo seq̄t si studet in talmuth
ꝙ nō hēt plenitudinē sciētie. Seq̄t
ibidē ꝙ alijs tribꝰ hoꝛis deꝰ ludit cū le
uiathan.i· cū dracone Ps̄. Draco iste
quē formasti ⁊c· Ex hoc sequit ꝙ si
deꝰ haberet delcātionē in ludo· nō eēt
in eo plenitudo delectationis Itē in
tertio libro legit· ꝙ Dixit deꝰ Affer
te sup me sētētiam· qꝛ ego minora=
ui lunā· Itē in geser gesuber dicit ra
bi amān ꝙ deꝰ ita dicat· Iuraui sbū
sionem ibr̄lm· ⁊ penitet me: sup me
afferte absolucionē ⁊ veniā Ergo se
quit ex hijs ꝙ si indiget absolucōne
⁊ veia ꝙ i deū pctm̄ cadit qd̄ ē falsū

Itēz sup illo verbo Ierēmie· Reliquī
domū meam: dimisi hereditatem ⁊c̄
dicit Rabi Iohel ꝙ tres sūt custodie
angelorum ⁊ super tertiam custodi
am deus est sedens ⁊ clamans sicut
leo dicens· Ve mihi ⁊ maledictus
ego quia templum ⁊ iudeos dissipa
ui idest dimisi domum meam ⁊ cō
bussi pallatium meum ⁊ captiuaui fi
lios meos inter gentes· Contra qd̄
arguitur Si deꝰ flet· ⁊ sibijpi ma
ledicit: sequitur ꝙ ēst impotens ⁊
miser. quod est falsum· Item legit
in geser nassym ꝙ cristus magnas
penas sustinet in inferno eo ꝙ deri
sit verba sapientum in talmuth Itē
legitur ibidem ꝙ deus ter lacrimatur
in die pro diuersitatibus iudeorum
in maiorē dāpnationē q̄ꝫ cristianoꝝ
Itē dicit rabi symeon ꝙ optimū cris
tianoꝝ qualibet arte sine peccato de
cipi potest· ⁊ meliꝰ est eū occidere q̄ꝫ
caput serpētis cōterere· Et plura alia
absurda in talmuth cōtinentur· Ex
hijs patet quid iudei facerent si cris
tiani preualerent Miro modo blas
phemant contra fidem catholicam·
contra ecclesiam· contra cristum con
tra beatam virginem· Vnde legitur
in libro eodem· c· iiij· ꝙ omnis blas
phemia prohibita est eis p̄ter blas=
phemiam ecclesie Nam eucaristiaz
lutum vocant Cum portatur in pla=
tea cum campanella turpiter blas=
phemāt· Item in libro tertio legit
ꝙ statutum est īter eos ab omnibꝰ
comuniter sapientibus ꝙ ter singulꝭ
diebus in oratione quam efficatiorē
dicunt omnibus orōibꝰ asserit maledicunt

et omnibus iudeis q̄ui cristianitatē
induxerūt. Hec aūt oratio cōtinet̄ i
talmut. et dicere ſolēt eā ſtādo cū cō=
iunctis pedib9. et nec loquūt̄. nec a=
liq̄d aliud faciūt tūc etiā ſi ſerpens i
talo vel in pede tūc morderet eos. Il
lam orōnē nō ꝑtermitterēt neq3 in=
terrūperent viri: et mulieres hāc ora
tionē dicūt ſub ſilētio. Sacerdos ve
ro alta voce bis: et alij reſpōdēt amē
Forma orōnis eſt iſta. Couerte nos
deus noſter: et oīs gētes diſpergā
tur. et in numerū puū redigātur. et
amplius nō inſurgāt et omnes ini=
mici gētis tue iſrahel deſtruantur. et
omne regnū neq̄cie cristianoꝝ eradi
cetur et confringat̄ et deſtruat̄. Fac
dn̄e illud quod petim9 in dieb9 nr̄is
velociter. q2 tu es deus noſter bn̄di
ctus. frāgens inimicos. et deſtruēs
impios. Hec ibi. Sed ipi clamant
et nō exaudiūtur. q2 man9 eorū ſan
guine plene ſunt. Yſaie. i. Quia de9
ſpreuit eos ſed quōdā cū eſſent ſui
dei. ipos ſp liberauit. Primo ꝑ moy
ſen a pharaone Itē ꝑ preces heſter
liberati fuerūt a ſentētia mortis quā
p̄nceps aman impetrauerat ſuꝑ eos
a rege aſſuero. Sāpſon liberauit eos
de manu philiſtinoꝝ Iudith de ma
nu holofernis. Et ꝑ orōnē danielis
fuerūt liberati a captiuitate babilo=
nis in qua. lxx. annis fuerūt. Itē per
Iudā machabeū ab āthiocho rege.
Nūc aūt ꝓpiciat eos dn̄s. q2 plus q̄
mille ⁊ q̄dringētis ⁊ quinq̄ginta no
uē annis clamauerūt ad deū. et non
ſūt liberati de manib9 xp̄ianoꝝ. ymo
expellūt̄ de regno ad regnū ꝓpt̄ blaſ
phēmiā quā xp̄o et matri ei9 bene=
dicte inferūt. vt ꝑ3 in talmuth ſu=
peri9 allegato. Quē librū ꝓferūt li=
bris moyſi et ꝓphetis ad magis cre
dendū. Sed iudei orietales iſtos iu
deos vocant hereticos eo q̄ ꝓferūt
talmuth libris moyſi ⁊ ꝓphetis. Cō
tigit anno dn̄i. M. cc. xxxix. Cū deuo
tiſſimus p̄nceps rex frācie lodowic9
ſub pena mortis ꝯgregaē fecit librū
iudeorū q̄ talmuth dicit̄. tūc hmōi li
bri diuerſa exemplaria ad ꝯburēdū
pariſi9 allata ſunt. Flentes aūt iudei
adierūt archipreſulē q̄ cōſiliari9 re=
gis ſūmus erat. et pecuniā ei ꝓ ꝯſer
uatione librorū innumerabilē obtu
lerūt. Qua accepta regē adijt et vo
lūtatē ſuā iuuenilē mox vertit Reddi
tis ergo libris iudei ſolēpnē diē agi
cōſtituūt omni āno. ſ3 in vanū Aliud
ſpiritu dei ordināte. reuoluto āno die
certo ⁊ loco q̄ libri execrabiles red=
diti ſūt iudeis āchiepiſcop9 ad ꝯſiliū
regis veniēs. diro viſcerū dolore cor
reptus eſt: ac eadem die cum eiula=
tu magno finem accepit: Fugit aūt
rex de loco cum tota familia. verens
ne cum archiepiſcopo diuinitus fe
riretur. Unde multo poſt vt prius
iudeorum libri ꝯgregati ſunt ſub pe
na mortis et in maxima multitudi=
ne combuſti ſunt Tercio cōmittitur
blaſphemia cum attribuitur creatu
re qd̄ dei eſt ꝓpriū vt q̄ angeli ſint
creatores: aut deos falſos eſſe adorā
dos et ſic de alijs. Notandum q̄ non
eſt blaſphemandum diuine maie=
ſtati: ſanctorum probitati. ſpiritus
ſancti bonitati. et euāgelice veritati.

Primo nō eſt blaſphemādū diuine
maieſtati· qꝛ in veteri teſtamēto ta
le peccatū legit̄ eſſe grauiter punitū
Vt ptꝫ leuitici· xxiiij. de quodaꝫ qui
blaſpemauit nom̄ dm̄. Tūc moyſes
conſuluit dn̄m Rn̄t dn̄s Educ foras
blaſphemū extra caſtra. ꝛ lapidabit
eū vniuerſꝰ populus· Et loq̄ris ad
filios iſrahel· Qui blaſphemauerit
nomē dn̄i· morte moriat̄· lapidibꝰ
eū obruet oīs multitudo. Ideo ꝓpter
blaſphemiā ſenacherib· angelꝰ int̄
fecit vna nocte· c·lxxxv· milia homi
vt ptꝫ q̄rto regū· xix· Holofernes
fuit a femiā occiſus. Quia cū achior
potētiā dei celi cōmēdauerat dixit ho
lofernes. Qm̄ ꝓphetaſti ꝙ gens iſra
hel defēdat̄ a deo ſuo· ego oſtēdam
tibi ꝙ n̄ ē deꝰ niſi nabogodonozor ꝛc̄.
Recitat btūs gregoriꝰ in li· dyalo-
goꝝ ꝙ quidā puer quinqꝫ annoꝝ·
blaſphemauit deū: ꝛ a demone rap-
tus fuit de maibꝰ pr̄is· Helinādus
recitat in cronicis vbi loquit̄ de mori
bꝰ gothoꝝ ꝙ tpe albergi regis go
thoꝝ q̄dā blaſphemator magnꝰ dei
dū ſemel eſſet cū rege ꝛ teneret quaſ
dam res an̄ ipm̄· venerūt quidā ni-
gri homines ꝛ cepert̄ eū. Quos cū ipē
vidit ꝙ clamaret ad regeꝫ· Adiuua
me rex. Reſponſū fuit regi· Quieſce
rex· quia nr̄ eſt iſte Datus eū dimi
ſimꝰ· Et ſic ablatus ē viuus ab ocu
lis ſuis Eſt em̄ blaſphemia· magna
ingratitudo hoīs ad deū· Qui cū mē-
bro illo in quo deꝰ hominē p̄ ceteris
honorauit eū inhonorat ſcꝫ i lingua
qꝛ deus dedit hoī loquelam vltra ō-
mia animalia. Ergo blaſphemus eſt

Valde ingratus et ideo deteriores ſūt
iudeis· qui eū blaſphemabāt morta
lem ſed iſti immortalē nūc i celo reg
nantē· Itē eſt deterior oībus creatu
ris. Alie em̄ creature deū laudāt oſ-
tendēdo dei potētiam ſapiētiā ꝛ boni
tatē: ſed ipē vitupat Naꝫ magna in
gratitudo eſſet inferre alicui burgē
ſi cōtumeliam Maior eſſet· ſi militi
Adhuc maior· ſi regi cōtumelie ifer
rent· ꝑmo eſſet pena mortis· Quan
ta ingratitudo ē deo oīpotenti ꝛ pena
inferre cōtumeliam· ꝑmo in īfinitū
maior· Item eſt peccatum dyaboli-
cum ꝛ infernale: quia dāpnati deuꝫ
blaſphemant vt patet apoca· xvi·
Blaſphemauerunt deum celi p̄ dolo
ribꝰ ꝛ vulneribus ſuis. Nā ſicut ali
quis ex loquela cognoſcitur de qua
patria ſit vt patet mathei· xxvi· Ve
re tu ex illis es nā ꝛ loquela tua mai
feſtum te facit· Sic etiam blaſphe-
mia eum oſtendit eſſe filium dyabo
li ꝛ de pr̄ia infernali. Item grauiter
peccant qui audiunt blaſphemiam
ꝛ nō corrigunt: ꝛ ꝑmittūt blaſphe
miam fieri in domibus ſuis. Peiores
ſunt iudeis ſicut dicit gloſa ſup illō
actuum· vij. Continuerūt aures ſuas
ne blaſphemiam audirent In ſignū
etiam doloris ſcindebant veſtimen-
ta ſua vt patet mathei· xxvi· Prin-
ceps ſacerdotum ſcidit veſtimenta
ſua· Sic in tabernis deus blaſphe-
matur in qua luditur ad taxillos·
Ergo eſt templum dyaboli in quo
dyabolꝰ honoratur Grauiter peccāt
qui poſſunt iſta prohibere. ꝛ non fa-
ciunt. ꝛ qui locant ſuas domos eis

et taxillos ꝛ candelas· Dubitat᷑ vtrū
magis peccet cristian⁹ blaſphemās
ꝙ iudeus vel gētilis· Rn̄t albert⁹ ꝙ
ſic. qꝛ maiorē ingratitudinē oſtēdit
cristian⁹· Quia maiora beneficia re
cepit· Ideo magis obligat᷑ et peccā
do magis offendit· Aliā rōnē ponit
thomas dicens Qui maiorē ꝯgnitio
nē habet de deo plus peccat· Sꝫ cri
ſtianus maiorē cognitionē habet de
deo ꝙ iudeus vel gētilis· Ergo cristi
anus plus peccat· et ꝑ ꝯſequēs ī in=
ferno plus punit᷑ cristiani ꝙ alij·
nō tū peccāt arrepticij quoꝝ lingua
mouet᷑ violent' a diabolo: ſed peccat
ipſe diabolus mouens linguā ſuā·
Secūdo nō debem⁹ blaſphemaē ſan
ctorū ꝓbitatē· Iuxta illud apoca· ij·
Blaſphemaris ab his. q̄ ſe dicūt eē
iudeos et nō ſunt: ſed ſūt ſinagoga
ſathane· Rō huius eſt· qꝛ ſicut deus
in ſanctis laudat᷑ ſic ecōtrario ī ſan=
ctis ſuis blaſphematur· Ergo q̄ lau
dat ſanctos ei⁹: laudat deū· Ps Lau
date dn̄m in ſanctis ei⁹· Sic etiā q̄
blaſphemat ſanctū aliquē: diuinam
blaſphemat maieſtatē qd̄ grauiter
ab eccleſia ꝓhibet᷑· vt ptꝫ ex̄ de ma
ledictis· c· ſtatuim⁹· Quod ſtatutū
nō ſupi⁹ in ſermone de maledictis·
Quod etiā a deo grauiter ē punitū·
Cui⁹ exemplū ptꝫ in iuliano apoſta
ta Cū veniſſet in ceſareā capadocie ci
uitatē vidit baſilius in eccleſia ſācte
marie in viſu multitudinē angelorū
et ī medio eoꝝ quādā feminā ī thro
no ſtātē et aſtātib⁹ dicentē· Vocate
mihi cito mercuriū q̄ iulianū apoſta
tam occidat: q̄ me ꝛ filiū meū ſupbe

blaſphemat. Erat aūt mercuri⁹ mi=
les q̄dā q̄ ab ipſo iuliano ꝓ fide cri=
ſti fuerat interfect⁹: et in eadē eccle
ſia fuit ſepultus Statiqꝫ ſanct⁹ mer
curius cū armis ſuis q̄ ibi obſerua=
bāt᷑ affuit· et viſus ab eo ī prelīū ſe
ꝑparauit· Expgefactus baſili⁹ ad lo
cū vbi ſanctus mercuri⁹ cū armis ſu
is q̄eſcebat· ibat· et monumētū ſuū
apiens nec corpus ibidē reppent: nec
arma inuenit Tūc cuſtodem q̄s ar=
ma aſportauit: interrogauit. Ille ve=
ro ſub iuramēto affirmat ea eodem
veſpere ibi fuiſſe vbi ſeruabātur In
ergo baſilius recedens ꝛ mane illuc
veniēs inuenit ibidem corp⁹ eius et
arma: et lanceā ſanguine cruētatā·
Et ecce q̄dā de exercitu rediēs dixit
Cū iulianus impator ī exercitu mo
raret᷑· quidā miles ignotus cum ar
mis ſuis et lācea veniēs. et vrgēs cal
caribus equū audaci mente iulianū
impetijt. et lanceā fortiter vibrans
ipm valide ꝑ mediū pforauit ꝛ ſubi
to aſcēdēs nuſ ꝙ cōparuit· Ipe vero iu
lianus dū adhuc ſpiraret· ſanguine
ſuo manū impleuit et in aerē piecit
dicēs· Viciſti galilee: viciſti. Sic in
his vocib⁹ miſerabiliter expirauit:
et ab oībus inſepultus relinquit᷑ et
a perſis excoriat⁹ eſt: et de corio ſuo
regi pſarū ſubſtratoriū efficit᷑· vt il
lius exemplo diſcāt alij nō eſſe blaſ=
phemandum deo et ſanctis eius:
Tercio non debemus blaſphemarē
ſpiritum ſanctum vt ptꝫ mathei· xij·
Qui dixerit verbū blaſphemie ī ſpi
ritū ſanctū: non remittet᷑ ei neqꝫ hic
neqꝫ ī futuro ſeculo Idē dī marc· xxi

Et allegatur·xxv·di·c·qualis Dicit
Aug⁹ in libro de peccato in ſpiritū
ſanctū q̄ in oībꝫ ſacris ſcripturis nul
la inuenit̄ queſtio maior ⁊ difficilior
iſta In p̄dicto tn̄ libro hāc queſtio
nem ſic ſoluit ·Qz nō ōmis blaſphe=
mia nec nō oīe verbū quod quis lo
quit̄ cōtra ſpiritū ſcm̄ eſt irremiſſibi
le hic ⁊ in futuro· q2 ſi ſic eſſet· tunc
oēs qui cōtradicūt dono xp̄i ⁊ eccle=
ſie vnitati ſiue pagani ſiue iudei ſiue
heretici ſiue ſciſmatici· cū tales contra
ſpiritū ſanctū dicūt· cōtra ecclēſiā di
cūt nūq̄ r̄miſſiōez cōſequerent̄ ⁊ nūq̄
lucrarent̄ eccleſia· Quod abſit vt ſē
tētia tā dura ab ore xp̄i proceſſerit qui
vult hoies oēs ſaluos fieri ⁊ ad peni=
tētiā reuocare· Dictū ē ergo indefini
te· Qui dixerit verbū cōtra ſpiritum
ſanctū n̄ r̄mittet̄ ei i hoc ſeculo neqꝫ
in futuro· Per qd̄ dat̄ intelligi q̄ n̄
ōne v̄bū dictū ꝯtra ſpm̄ ſcm̄ ſꝫ aliqd̄
verbū· qd̄ neqꝫ hic neqꝫ i futuro ſe
culo remittet̄· Quod oſtēdit aug⁹
q̄ ſit cor impenitēs qui eſſe nō credit
veniā peccatorū ⁊ habet cor indura=
tum· Tale cor peccat cōtra ſpiritum
ſācū q̄n in tali duricia pſeuerāt vſqꝫ
ad mortē· ⁊ ſic tale peccatū nō remit
tetur ei hic neqꝫ i futuro ſeculo· ſed
de nullo eſt tamē deſperādū· Hodie
eīn quis eſt pagan⁹ ⁊ cras criſtia=
nus: hodie iudeus ⁊ cras fidelis· ho=
die hęticus ·⁊ cras catholicus Quo
nō debem⁹ blaſphemare euāgelium
dei ⁊ ſacros canones· q2 ille ſpiritū
ſanctū blaſphemat qui ſacris cānoi
bus derogat vt patet ·xxv·q·pria·c·
violatores· Et v̄bū dn̄i tūc blaſphe
matur cū cōtemp̄nitur vt patet·xxx
iij·q·v·c· Cum caput· Refert petrus
damian⁹ q̄ in burgūdia erat quidā
clericus ſupbus ⁊ ambiciofus qui
quādaz eccleſiā ſancti mauricij ſibi
vſurpauerāt· quodā potēte milite ſi
bi plurimū obſiſtēte· Dū autē qua=
dam die miſſa cātaretur ⁊ i fine euā
gelij diceret̄· omnis q̄ ſe exaltat hūi
liabitur. euāgeliū deriſit· dicēs· falſū
eſt Nam ſi ego me meis hoſtibꝫ hūi
liaſſem tot hodie diuicias eccleſie n̄
haberē Et ecce fulmē inſtar gladij i
os eius p quod verba blaſphemie
euomuit introiuit: et ſubito eum ex
tinxit· Hec in vita ſci mauricij·

Tridecimi ſunt qui peccant
contra illud preceptum et
ſunt qui tranſgrediuntur
vota ſuā que deo p̄miſerunt quod
magis eſt q̄ iuramētum vt patet p
ſanctum thomā ſecūda ſcd̄e· q· lxxxix·
ar· viij· dicens q̄ obligatio voti cau
ſatur ex fidelitate quā deo debem⁹ ſcꝫ
vt ei p̄miſſum ſoluamus· Obliga=
tio aūt iuramenti cauſatur ex reuerē
tia quā debemus ei. ex qua tenemur
quod verificemus illud quod p no=
men eius promiſim⁹· Ōis aūt ifideli
tas irreuerētiā cōtinet: ſꝫ n̄ cōuertit̄·
Videt̄ ei fidelitas ſubi ad deū maxi
me eſſe reuerētia Ideo votū ex rōne
ſua magis ē obligatoriū q̄ iurām̄tū
Ergo magis peccat trāſgreſſor voti
q̄ piur⁹· Dicit mgr ſētētiaꝝ li· iiij·
di· xxxviij· q̄ votū aliud ē cōe: aliud
ſingulare· Cōmūe ·i· qd̄ faciūt hoies i
baptiſmo cū ſpōdēt r̄nūciarē diabolo

et cōplicis eius. Singulare cum q̄s
spōte pmittit seruare virginitatem
aut obedientiā. aut aliqd hmōi. Sin
gulare votū. aliud est p̄uatū. aliud
solēpne. Priuatū est in abscōdito fa
ctū. Solempne in cōspectu ecclesie.
Solēpnizat̄ votū dupliciter Aut p
sacri ordinis susceptionē vel appro=
bate religionis pfessionē. vt ptꝫ li.
.vi. de vo. et vo. re. c. vnico. Illud so
lum impedit ɔtrahenduꝫ: et dirimit
cōtractū. vt ptꝫ ibidem. ymo si cōtra
dixerint: actu sunt excōicati vt patet
in cle. de cōsang. et affi. c. vnico. Eos
q̄ diuino timore postposito in aīarū
suarū pīculū scient̄ in gradib9 ɔsan
guinitatis ꝛ affinitatis cōstitutione
canonica interdictis. aut cū moniali
bus cōtrahere matrimonialiter non
verent̄ necnō religiosos ꝛ moniales
aut clericos in sacris ordinib9 cōsti
tutos. matrimonia ɔtrahentes et in
ter eas scienter eadē celebrātes refre=
nare metu pene ab hmōi eorū teme
ritatis audacia cupiētes. ipos excōica
tionis sentētie ipso facto decernim9
subiacere. Hec ille. Documētū pmū
q̄ nō est sui iuris ac potestatis nō p̄t
se obligare voto sanctitatis. Istud
documentū pbat sanctus thomas in
.iiij. sententiarū. di. xxxviij. dicens q̄
nemo debet facere sacrificiū de alieno
Ergo ꝛc. Itez tenet secūda scḋe. q.
.lxxxviij. ar. viij. dicens q̄ nullus p̄t
se firmiter obligare ad id qḋ in vo
luntate ē alterius. Et q̄cūqꝫ est subie
ctus alicui quātū ad id in quo subie
ctus est nō est sue potestatis. Ideo n̄
potest se p votū firmiter obligaē ad
id sine ɔsēsu supioris. Deq̄t correla
rie Prīo q̄ filius? nō p̄t vouē s̄m thomā
vbi sup. q2 est in ptāte dn̄i quātū ad
psonales actōes. Secūdo sequit̄
q̄ nō p̄t se obligaē voto monachus
q2 est in ptāte prelati sui Iō nullū vo
tū nec pegrinatōis nec ieiunij ē fir=
mū nisi de ɔsensu sui prelati. q2 nō ē
sue ptātis Ymo si aliqḋ añ introitū
religionis facēt. cessat. vt ptꝫ de vo.
et vo. re. dep. c. scripture. Vbi dicit̄.
Reus fracti voti aliqten9 nō habet̄
q̄ tpale obseqū in ppetuā noscit̄ re=
ligionis obseruātiā ɔmutare. Non
eīn est illi necessaria certi delicti satis
factio cui9 totū vite tps obedientie im
pendit̄ sui cōditoris. de. pe. di. i. His
autoritatibus. Tercio seq̄t̄ q̄ neqꝫ
pueri pn̄t vouere s̄m thomā vbi sup
et hoc duplici rōne. Prīo. q2 vt ī plu
rib9 patiūt̄ rōis defectū: h̄ tn̄ ɔtigit
in aliqb9 accelerari. Secūdo. q2 sūt ī
ptāte pntū l̄ tutorū Iō eorū vota nō
sūt obligatoia si pr̄ l̄ tutor ɔdixerit
Iō dr̄ deut. xxx. Mul'r si q̄ppiā voue
rit ꝛ iuramīto ɔstrīxerit q̄ ē ī domo pa
tris sui et ī etate puellari. ꝛ si ɔgno=
uerit pr̄ votū qḋ pollicita ē. ꝛ iuramē
tū q̄ obligauit aīaꝫ suā. et tacuerit: vo
ti rea erit. Si aūt stati vt audierit
ɔdixerit pr̄. ꝛ vota et iuramīta ei9 irri
tauerit: nec obnoxia tenebit̄ spōsioni
eo q̄ ɔdixerit pr̄ Idē ē de filio ī domo
pris añ ānos. xviij. q̄ nō p̄t vouē cō
tinētiā. s3 si vouet aliud q̄ ɔtinētie vo
tū obligat̄. nisi pr̄ cū h̄ viderit ɔdi=
xerit et reuocet stati vt ptꝫ. xxxij. q.
.ij. capitu. mulier. Quia qui potest
se obligaē diabolo p̄t se obligaē deo

vt patet de debitis pueroꝝ Quērit ſanctus thomas v ſ. vtruꝫ filius familias poſtq̄ pueuit ad pubtatem vouē poſſit. Rn̄t Qui veit ad annos pubertatis ſi ſit libē condicōis ⁊ ſue poteſtatis quātuꝫ ad ea que ptinēt ad ſuam pſonā puta q̄ per votū obliget ſe religiōi vel quod matrimoniū cōtrahat. nō aūt eſt ſue poteſtātis quātū ad diſpoſicionē domeſticā vnde circa hoc nō poteſt vouē aliqd qd ſit ratū ſine cōſenſu pr̄is. Idem ē de filia que eſt in domo pr̄is vt ptꝫ ſup̄. Quarto ſequit̄ qd neqꝫ mulier maritata qꝛ eſt ſub poteſtate vi. gen̄. iij. ſb poteſtate vi eris. Ideo dicitur Deutro. xxx. Mulier ſi maritum habueit ⁊ voueit aliquid ⁊ ſemel v̄bum de ore eius egrediēs aiam illi9 obligauerit iurāmēto quo die audierit vir ⁊ nō cōtradixerit voto rea erit reddat quodcūqꝫ pmiſerat Si aūt audiēs ſtatim cōtradixeit. irritas fecit pollicitationes eius. Dubitatur vtrū i votis pficiēdis ⁊ dimittendis vir ⁊ vxor ad paria iudicētur. Reſpōdet Raymūd9 quātū ad votū cōtinētie ſecūdū oēs vir ⁊ mulier ad paria iudicātur. xxxij. q. pria. ſi quis vxorē In voto aūt abſtinētie dicunt quidā Cū vir ſit caput vxoris poteſt tale votū facere inuita vxorē. xxxiij. q. v. manifeſtū. ṅ fiat p̄iudiciū vxori i debito reddendo In voto vero peregrinatōis dicēdū eſt q̄ neut̄ cōiugū pt alteri inuite facere vt ptꝫ xxij. q. vij. ⁊ xxxiij. q. v. Ideo fallit i hoc voto ierosolimitano qd in fauorē terre ſcē ⁊ fidei criſtiane poteſt vir ſine licētia

vxōris facere ⁊ implere vt patet de vo. ⁊ vo. re. c. ex multo. vxor tamē ſi n̄ wlt remanere ſequat̄ virū. Dubitatur vtrū pater maritus ⁊ tutor peccent reuocādo vota ſubiectoꝝ Reſpōdetur q̄ nō. quia vtūtur iure ſuo a deo ⁊ a canone cōceſſo. Nec vouētes peccant nō implēdo vt patet. xxxiij. q. v. qꝛ voluit. ſcilicet monachus filius vxor ⁊c̄ quia ſecūdū ſanctū thomam vbi ſup̄. In eorū voto intelligitur cōdicio ſcꝫ ſi ſuis ſuperiorib9 placet. Quinto n̄ poteſt mouere clericus peregrinationē ſine licētia prelati vt patet de vo. ⁊ voti redemp. c. magne vbi dicit̄ Clericus abſqꝫ ſui epī licētia. ⁊c̄. Secūdū documētū. q̄uis vouē ſit liberū tamē votū adimplere eſt neceſſariū. pbatur qꝛ dicit̄ extra de vo. ⁊ vo. re. c. magne. Clamauit inq̄t vox ꝓphetica. vouete ⁊ reddite dn̄o deo veſtro. vt primū ad cōſiliū. ſecūdū ad p̄ceptū referatur. Cū ſcriptū ſit i euāgelio Nemo mittēs manū in aratrū ⁊ reſpiciēs retro aptus ē regno dei. Item ibidē dicit̄. c. licꝫ. licꝫ vniuerſis liberū ſit arbitrium in vouendo. vſqꝫ adeo tamē ſolucio eſt neceſſaria vt poſt votū ſine ꝓprie ſalutis diſpēdio alicui nō liceat reſilire. Hec ibi. Et illud tenet̄ facere cito ⁊ non tardare ſcdo q̄ quarto ānis ſicut quidā faciūt qui vouent peregrinatōeꝫ aut ieiuniū aut dare aliqd alicui ſcō ⁊ differunt illud. ſecūdo aūt quarto ānis vſqꝫ ad mortē ⁊ tunc committunt illud amicis qui poſtea parū curāt. Cōtra illud quod ſcribitur Deutro. xxiij. Cum votum

voueris dn̄o deo tuo nō tardes red
dere q2 requirit illud deus tu9. Si
moratus fueris: tibi reputabit in pec
catū Itē ecc̄a. v. Si q̄d deo vouiſti
non moreris reddere Diſplicet ei in
fidelis ⁊ ſtulta pmiſſio Sicuti ſa-
piēs pecuniam quā tenet ſoluere ci
tius q̄ pt ſoluit timens q ſi ipſam
pderet nō poſſet eā ſoluē Sic vero
quē deo pmiſim9 cito ⁊ celeriter ſol
uere debem9 ne forte p mortē ſoluen
di poteſtatē pdam9. q2 ſm wyllel
mū ſi votū eſt abſolutū tenetur ſta
tim cū poteſt illō implere niſi aliud
in mēte habuerit ſcilicet q i illo die
vl' tmino voluerit implere tūc poterit
vſq3 in illū diem vel terminū plixū
licite exſpectare ⁊ n̄ vltra niſi hoc fi
at auctoritate ap'lice ſedis. ptz extra
de voto ⁊ vo. re. c. Nō ē voti dicēd9
trāſgreſſor qui qō vouit auctoritate
ſedis ap'lice diſtulit adimplere. Le
gitur q quidā in magna neceſſitate
cōſtitutus vouit deo q vellet ingredi
religionē ſed poſt q̄ conualuit parū
attēdit votū Qui denuo infirmatus
vocās ad ſe quēdā virū ſanctū Ad
cuius aduētū venerūt ad eū duo vr
ſi volentes eum dilacerare In aduē
tu ſancti viri dixit Ora p me pater
quia hic duo vrſi ſūt volētes me de
glutire Vir ſanct9 orauit ⁊ euanue
rūt ⁊ ipſe ſāct9 ſurrexit Eo ſanato n̄
curauit votū. Tūc t'tia vice fuit ifir
matus. qui vidit i viſione ignē ifer
nalem ⁊ exēitū demonioꝝ volētium
eū trahē ad locū ſibi deputatū Qui
iteꝝ miſit p illo ſancto viro rogans
q̄tenus pro eo oraret Qui orauit. et

euanuit illa demonum turba. Vir
ſāctus eū admonuit q q̄cito eſſ3 ſa
natus pficeret votu3. Qui minime
curauit ſed diſtulit vſq3 in ſenium.
Qui nō diu de pt9 ſubita morte de-
ſunctus ē ⁊ viſi fuerunt duo demones
eū iugulātes. Legit' in ſpeculo hiſto
riali li. xxvij. c. xvij. q in feſto ſācti
marci euāgeliſte apud wyſang q̄-
dam naute intrauert nauī ⁊ cū eis
plures negociatores qui ppter lanā
emendā in angliā ibant. Et cū ſecu
rius trāſire ſe ſperabāt plus q̄ trecē
tas marcas ſecū in marſubijs portā
tes circa maris mediū viderūt pira-
tas nauigātes. in naui eoꝝ lanceas
gladios ⁊ clipeos choruſcātes Tūc
ſinguli ad alterutrū pre timore pctā
ſua cōfeſſi ſūt ⁊ quidā pſbr layco cō
fitebat'. Predicti negociatores iam
de vita deſperātes marſubia ſua cu3
tota pecunia btē virgini obtulerūt
flētes ⁊ orātes ad beatā virginē vt
eos de piātaꝝ manibꝰ liberaret ⁊ to
tam illā pecuniam ad reſtaurandam
eccleſiam retineret. Piratis appin-
quātibus magiſter nauis exhortat9
eſt preſbiterum. ⁊ aſſumptis dei ge
nitricis reliquijs piratis ſibi nocen-
di poteſtatem interdicat. Mox ille
philacterium cū capillis beate ma-
rie aſſumens cum timore ⁊ deuotio-
ne in eminentiorem locum puppis
aſcendit manu contra hoſtes eleuata
ex auctoritate criſti ⁊ matris ei9 for
titer adiurans. ne vltra veniant ne-
q3 poteſtatem nocendi ſibi habeant
interdicit. Statim dum ſignum cru
cis de eodem philacterio fecit contra

hoſtes· vehemens ventus ēt cōtrari⁹
nauē retulit· Malus nauis frāgit̄·
ps mali ſupvnū ex ipis decidēs ipm
excerebrauit et in mare mortuū p̄ci-
pitauit. Poſt modicū nauis ſana cū
mercatoribꝫ ad portū puenit· nego
ciatores libati ſacculos ſuos q̊s ob
tulerūt reſumpſerūt· Cūqꝫ tota an-
glia circuita magnos aceruos lane
emēdo ſuā pecuniā expēdiſſent· et ip̄a
lana magnā domū impleſſent. eadēꝫ
nocte q̄ in craſtinū trāſire debuerant
domus illa cū tota lana cremata eſt
Simile exēplū habet̄ in eodē ſpecu
lo li·viij·c.lxxxvij· Correlariū p̄mūꝫ
ꝙ religioſi·ſacerdotes.aut ſeculares
vident̄ maxie peccare·q̊ vouētes ſim
pliciter vt matrimoniū ꝯtrahāt vi-
dent̄ licēciare· Patꝫ·qꝛ dicit̄ ex̄ qui
cle·vel vouē·mat̄·cō.po·c·Rurſus.ꝙ
nō min⁹ votū ſimplex obligat apud
deū q̄ꝫ ſolēpne Idē ptꝫ.xvij·q·i·c.Vo
uētibꝫ deo virginitatē·nō ſolū nubē
ſed etiā velle·dāpnabile eſt· Ibidēꝫ
·ca. Ananias deo pecunias vouerat
q̄s poſt diabolica victus pſuaſione
ſubtraxit· Sꝫ q̄ morte mulctatus ē
ſcitis Si ergo mortis piculo dign⁹
fuit q̊ eos q̊s debeat nūmos deo ab
ſtulit:cōſidera. quāto piculo in diui-
no iudicio dignus eris·q̊ nō nūmos
ſed temetip̄m oīpotēti deo cui te ſub
monachico habitu deuoueras ſub-
traxiſti· Idē ponit̄·c·q̊ bona·§·ſi er-
go· Et viceſimaſeptima queſtione
p̄ma·capitulo·Viduas· Vbi dicit̄·
Hee vero virgines q̄ necdū ſacro ve
lamine ſūt tecte·tñ in ꝓpoſito virgi
nali ſp̄ ſe ſimilauerūt pmanere·licꝫ

velate non ſint tñ ſi nupſerit aliqn̄·
aliquāto tp̄e hijs agēda penitētia ē
Gloſā·x·ānis Seq̄t̄ ibidem·qꝛ ſpō
ſio earū dño tenebat̄· Si eñi int̄ ho
mines ſolēt bone fidei ꝯtractus nulla
rōne diſſolui·quāto magis iſta pol-
licitatō quā cū deo pepigit·ſolui ſine
vindicta nō debet· Idem in·c· Nubē
di licētia q̊buſdā tribuit̄ .illis vide
licet q̄ virginitatē vel caſtitatē vidu
alē nequaq̄ꝫ pfeſſe ſunt:q̊buſdā aūt
nō tribuit̄ :illis videlicet q̄ virgines
vel ꝯtinētes eē decreuerūt Idem ptꝫ
in·c.ſi qua virgo· Peccāt etiā pntes
amici·et cōſanguinei. q̊ tales detra-
hūt a ꝓpoſito virginitatis·qꝛ dicit̄
·xxvij·di·c· Si nupſerit virgo non
peccat·niſi illa q̄ ſemet diuino cultui
dedicauit· Harū eñi ſi q̄ nupſerit·ha
bebit dāpnationē.qꝛ p̄mā fidem ir-
ritā fecit· Hec ibi· Sed ſi q̊s alteri
ſuadet dāpnationē:ḡuit̄ peccat Se
quitur ꝙ grauiter peccant ille mulie
res que dicunt· Ego potius vellēꝫ ꝙ
filia mea haberet tres vel quatuor
pueros a tribus vel a quatuor pre-
ſbiteris q̄ꝫ ꝙ fieret monialis aut ba
guta· Hic etiam grauiter peccant q̊
diſſuadent homini a religione aut ſa
cerdotio· qui hoc vouerunt· Cui⁹ ex
emplum ſcribit beatus Ieronimus
in epiſtola ad leuitam dicēs. Preta-
xata nobiliſſima femia iubente viro
ſuo qui patruus euſtochij virginis
ꝓpoſitū ob matris deſiderium ⁊ ha
bitum eius cultumqꝫ eius mutauit⁊
neglectum crinem mundano more
texuit. vincere cupiēs virginis ꝓpo
ſitum et matris deſiderium. Et ecce

eadem nocte cernit in ſompnis ve-
miſſe āgelū t'ribili facie minātem pe-
nas: ⁊ hec verba frāgētem Tu ne au
ſa es viri imperiū p̄ferre xp̄o? Tu ca
put v'ginis dei audes tuis ſacrilegis
attractare manib⁹. que iā nūc areſ-
cent. vt ſencias excruciata q̄d fece
ris. finito q̄nto mēſe ad iferna duce
ris Sin āt pſeuerateris i ſcelē: ⁊ ma
rito ſimul orbaberis ⁊ filijs Omnia
p ordinē expleta ſūt ⁊ ſerā miſē pe-
nitētiā velox ſignauit iteritus. Hec
Jeronim⁹. Correlarium ſcd̄m Amī
uis mrīmoniū poſt votū ſimplex non
ſit cōtrahēdū. ſi tamē eſt cōt'ctū nulla
rōne ē dirimēdū. Probat' q2 dicit'. xx
vij. di. c. quidā Vbi dicit' ſic Quidā
nubētes poſt votū aſſerūt adulteros
Ego aūt dico q2 grauit' peccāt qui ta
les diuidūt. Jdē m. c. Si vir votū
v'ginitatis habēs adiūgit' vxori p⁹
tea nō dimittat vxorē ſed trib⁹ ānis
peniteat. Jdē tenet ſanctus thomas i
iiij. ſententiaꝝ Quia multa nō poſſūt
fieri q̄ tamē facta tenēt. Tales nūq̄
ſine pctō poſſūt exigē debitū qm̄uis
exacti tenēt' reddere. Jō de⁹ ordinat
q2 acquirūt viros litigioſos aut ebri
oſos cū quib⁹ raro cōcordāt ⁊ ecōtra
Si aūt talis fecerit votū ſolempne
⁊ nubit: ē excōicatus. Tertiū docum
tum. Sicut ſonuerūt verba vouētis
ſic debet votū adimpleri aut taxare
illud ſecūdū cōſiliū ſapiētis. Proba
tur. quia dicit' leuitici. xx vij. Homo ſi
vouerit domū ſuam ⁊ ſactificauerit eā
dño ſuo. cōſiderabit ſacerdos vtꝝ bo
na an mala ſit. ⁊ iuxta p̄ciū q̄d fuerit
ab eo cōſtitutū venūdabit': Si aūt
ille qui vouerit voluerit redimē eā:
dabit quintā p̄tē eſtimatōis ſupra.
⁊ habebit domū. Q2 ſi agrum poſſeſ
ſionis ſue vouerit et conſecrauerit
domino. iuxta menſuram ſementis
eſtimabitur pretium. Ex hijs ſequi
tur q2 non bene perſoluunt vota ſua
qui vouent aliquando ſancto antho
nio vnam vaccam pro qua dant v
num ſolidum. aut ymaginem cere
trium talentorum quam redimunt
atq2 ponunt tres vel quatuor denari-
os ad locum. Recitat enī Euſebius
in cronica ſua de clodoneo qui fuit p̄
mus rex criſtianus francorum. qui p
miſit equum ſuum velociſſimum be-
ato martino ſi eius interceſſiōe poſ-
ſet ſuos inimicos debellare. Qui ob
tenta victoria obtulit equum. ⁊ vo-
lens redimere equum obtulit centū
ſolidos pro equo redimendo. ſꝫ equ⁹
manſit immobilis Quo viſo obtu-
lit adhuc centum: ⁊ factus eſt mo-
bilis. Tunc dixit rex. O ſancte mar
tine tu es bonus auxiliator ſed car⁹
mercator. Legitur in legenda ſācti
nicolai q2 nobilis quidam rogauit
beatum nicolaum vt ſibi filium a do
mino impetraret. promittens ſe fili
um ad eccleſiam eius ducturum et
cyphum aureum ei oblaturum Fi-
lius naſcitur ⁊ ad etatem perducitur
⁊ ciphus fieri iubetur. Qui dum ei
valde placeret. ſuis aptauit vſibus
⁊ aliū eque valentem fieri precepit
Nauigantibus itaq2 ad eccleſiā ſcti
nicolai iubet pater filio: vt in illo
cipho quem primo ſibi fecerat aquā
ſibi afferret. Puer autem cum vellet

hauſire ̄ aq̄uā ̄ cum ap̄lo in mari
cecidit. et ſtatim diſparuit: Pater a
mare flens nihilominꝰ votū pfecit.
Veniēs ergo an̄ altare ſc̄i nicolai.
cū̄ obtuliſſet ſecūdū ap̄lū taq̄ꝫ ꝓie-
ctus cecidit de altari. Cū autē eū ele-
uaſſet ⁊ ſup altare iterū poſuiſſet: rur
ſus de altari longius ꝓiectꝰ eſt. Ele
uās eū ſup altare tercio. adhuc lōgi
us ꝓiectus eſt. Miratibꝫ oibꝫ ad tā
grāde ſpectaculū. ecce puer ſanus et
incolumis venit p̄mū ap̄lū i manibꝫ
portās. et corā oibꝫ narrauit qꝙ̄ in
mari cecidit ſtatim beatus nicolaus
affuit et eū illeſū ſeruauit. Pater le
tus ex hoc effectꝰ: ambos ap̄los ob
tulit. Quartū documentū. q̄uis ſi vo
tū ordinate fit. ſit meritoriū. tn̄ factū
inordinate. aut in caſu aliq̄: non eſt
obligatoriū. Probaꝫ. qꝛ p̄mo non
obligat ſi q̄s vouerit aliq̄d impoſſi-
bile. Quia ē regula iuris li. vi. qꝙ ad
impoſſibile nemo obligaꝫ. Scdo
ſi voueꝫ ꝓpter metū q̄ cadit in ꝯſtā
tem virū. vt patꝫ ex̄ de his q̄ vi. me.
cau. ſi. c. ad audientiā. vbi diciꝫ. qꝛ
vero q̄ vi metꝰ ve cauſa fiūt. carere de
bēt robore firmitatis. ⁊c̄. Ibidē in. c.
ꝯplatū allegaꝫ caſus. qꝙ q̄dā nobilis
cū vxorē ſuſpectā habēt. milites ſui
ex eiꝰ p̄cepto eā ad quādā ſiluā du
cētes euaginato gladio occidē volue
rūt. Sꝫ tādem pietate ducti ſub tali
ꝯditione ei pepercerūt qꝙ in monaſte-
rio habitū ſuſcipet monachalē. Tā
dem ſublato de medio viro. mulier p̄
dicta de monaſterio exiēs aliū mari
tū accepit. Rūt papa ibidēꝫ dicens
Si legitime ꝓbatū fuerit, nō timorē

mortis dictā mulierē religionē in
traſſe. Aut qꝺ̄ fecit poſtmodum. ha
buiſſe ratū. ipa debet ad monaſteriū
redire Ergo a ꝯtrario. ſi timore mor
tis fecit: poterit exire. Tercio non li
gat votū qꝺ̄ q̄s facit qn̄ eſt amēs vel
furioſus aut dormiens. qꝛ tales nec
diſſentire nec ꝯſentire pn̄t. Idem in
infirmitate et ex̄ ſe poſitus. ſi vouerit
nō tenet niſi poſt. copos ꝯſentiat. ex̄
de regul. c. ſi tenor. et. xvij. q. ij. cōſal
dus. Quarto q̄s vouet aliqꝺ̄ malū
ſicut iudei crudele votū fecerūt acce-
dētes ad p̄ncipes ſacerdotū ⁊ dicētes
Deuotione deuouimꝰ nihil nos gu-
ſtaturos donec occidamꝰ paulū. a-
ctuū. xxiij. Tale votū nemo debꝫ im
plere vt patꝫ. xxij. q. iiij. c. In malis ꝓ
miſſis reſcinde fidē: in turpi voto mu
ta decretū. Dicit euſebius in cronica
ſua de origine longobardoꝝ qꝙ q̄dā
rex eorū alboyn noīe. intrauit ytaliā
et obſedit tytinēſem ciuitatē q̄ nunc
papia diciꝫ p tres ānos. Quibꝫ trāſ
actis pꝰ aliq̄ntos mēſes tradita ē ei ma
nus eiꝰ ciuitas. Qui cū itroiſſet portā
q̄ dr̄ ſancti Iohis: equꝰ ſup quē ſede
bat fixit ſe in medio porte. Quē cū il
le tunderet calcaribꝫ ⁊ oēs q̄ circūſtā
bāt cederēt vberibꝫ omino moueri nō po
tuit equꝰ. Tūc vnꝰ ex longobardis
dixit ad regē Memēto dn̄e rex q̄d vo
uiſti ⁊ frāge tā durū votū ⁊ igredie
ris ciuitatē. vere eīm xpianꝰ ꝓpl̄s eſt
in hac ciuitate Vouerat eīm alboyn
antea qꝙ vniuerſuꝫ populū occideret
gladio q̄ ſe tradere nollet ei. Quod
votum cum dirupit: equus ſe conti-
nuo mouit: et ſic ciuitatem intrauit.

Quīnto quādo eſt ſtultū ſicut vo=
tum Jepte. Judicum .xi. qui voue
rat ſi perciteret filios amō. q̄d pri=
mo ſibi occurreret. deo vellet offerre.
Quo reuertente occurrit ſibi vnica
filia ſua. Qd̄ votū fuit ſtultū. quia
homo nō eſt animal ymolaticiū. Et
ſi occurriſſet ſibi canis: nunq̄d ymo
laſſet? Sic etiam vouent multe mu
lieres ꝙ nolunt balneare feria q̄nta
ꝓpter ventū. Tale eſt etiā votū quo=
rundā qui vouent ieiuniũ triū aut
quatuoꝛ dierū ſine omni ↄmeſtione
De quibus habet̄ ex^m in vitaſpatrū
de duobus. qui p vaſtā heremū in=
cedentes vouerūt ſe nullā eſcā ſume=
re niſi que ſibi diuinitus miſſa eſſet.
Cūq3 p ſolitudinem oberraſſet ni=
mia fame defecti cuidam genti fero
ciſſime occurrūt. quos ad occidendū
homines nō p̄da ſed ſolum mētis fe
ritas mouet. Qui panes ipis obtu=
lerunt. Vnus ex his ſubueniente di
ſcretione velut a dn̄o ſibi oblatos cū
gaudio ⁊ grātiarū actione ſuſcepit
Alius vero recuſans cibū tanq̄ ab
homine et nō a deo ſibi oblatum. fa=
mis defectōne ↄſūpt⁹ eſt. Sexto
cū quis vouet aliquid ſub cōditōne
non tenet̄ aliquis exeq̄ votū niſi ſtā
te ↄditione et die determinato. Vn̄
ſ̄m Raymundū. ſi cōditio defecerit.
votū nō obligat. xxxij. q. viij. Non
ſolum. extra de ↄdi. ap. c. verū. Hoc
intelligas vbi tota obligatio ponit̄
in euentu ↄditionis. aliter ſi fuerit
cum cauſa. tenet̄ implere. Septio
cum maius votū impedit minus. vt
ptz q2 p ingreſſum religionis omne
aliud votū ſoluit̄ vt ptz de vo. et vo.
re. c. ſcripture. vt ptz ſupra. Octaue
quando diſpenſatū eſt in voto: extra
de vo. et vo. re. c. magne. vbi dicitur
Cum igit̄ in lege veteri in qua nō mi
nus preceptū dn̄i obligat q̄ votum
hodie obligat in eccleſia In qua do
mino mandabantur offerri quedā
que domino redderent̄ vt primoge=
nita leuitarū. quedā redimerent̄ vt
aliarū tribuū. quedā ↄmutarent̄ in
aliud vt ſicut primogenitū aſini q̄d
oue ↄmutabat̄. ex hoc attendētes ꝙ
votū ↄmutari poſſit in opus aliud
pietatis. Dicit Raymund⁹ ꝙ ad vo
ti cōmutationē duo requirunt̄ ſc3 cau
ſa et ſuperioris auctoritas. Cauſa. ſi
vouens ſit ſenex. debilis vel infirm⁹
vel ſi redemptio et ↄmutatio melioꝛ
videat̄ et magis deo accepta q̄ pere
grinatio et abſtinentia. Conſideran=
dum eſt etiam vtrū vouentes habe=
ant cauſam redimendi ꝑpetuā vel tē
poralem. et ſic indulgeat̄ dilatio vel
redēptio. Extra. e. c. ꝙ ſup his. Se=
cunda auctoritas eſt q2 nemini licet
auctoritate ꝓpria redimere vel ↄmu
tare vota. ſed debet fieri auctoritatē
epiſcopi. Ex̄. e. c. v. In votis vero reli
gionis cōtinentie ⁊ obedientie papa
non poteſt diſpenſare vt ptz de ſtatu
monachorū. c. cū ad monaſteriū. di
cunt tamē alij oppoſitū ꝙ poteſt di=
ſpenſare. Item ſolus papa diſpēſat
in voto terre ſancte. in voto pegrinā
tionis apl'oꝝ petri et pauli. et in vo
to ſancti Jacobi. Nono quando
accidit impotētia. vt ſi diues vouit
eccleſiā edificare et ſi depaupat̄ non

obligaꝫ· Sꝫ q̄uid eſt de illis q̄ui vo
uēt aut ꝓmittūt ſuis ꝯfeſſoribꝫ aliq̄
pctā q̄ fecerūt et ꝯfitenꝫ āpli⁹ nolle
ꝑpetrareꝫ· De hͦ habeꝫ exemplū i li=
bro apū qͦd illi eidēz cōtigit q̄ librū
illū ꝯpoſuit· Cū q̄dā diues ſemel ꝯfi
tebatur qͦddā horrēdū pctm̄ ⁊ nō ſe
mel ſed ſepius illud peccatū ꝯfeſſus
fuit· Tandē extorſit ab eodēz ꝓmiſ=
ſum ꝙ nollet eū abſoluere niſi prius
ꝓmitteret ꝙ deinceps vellet deſiſtē
a tali pctō· et ſic abſoluit eū· Sequē
ti āno reuerſus fuit cū eodē peccato·
Tūc eū miſit ad epm̄ aſſerēs ꝙ nol
let ſe deinceps intromittere tn̄ mot⁹
p̄cibus ſuis et alioꝝ· eū abſoluit· ac
cepta cautione de recidiuatione· Ille
idem feria tercia paſche recidiuauit
in idē pctm̄ minime curās de ꝓmiſſio
ne· Mox ignis cecidit de celo ⁊ eū to
taliꝫ ꝯbuſſit et extinxit: ⁊ ſic dāpna
tus eſt Quintū documentū Maioris
meriti eſt bonū opus vouere q̄ȝ illud
ſine voto exercē· Illud ꝓbat ſanct⁹
thomas ſecūda ſcd̄e· q· lxxxviij· ar·
·vi· p tres rōnes· Primo· ille act⁹ q̄
eſt a pfectiori virtute. eſt nobilioꝝ·
ſed vouē act⁹ latrie ē· Ergo eſt nobi
lioꝝ. Sūt ergo nobiliores illi act⁹
ſcꝫ ieiunare ⁊ ꝯtinere ſi fiūt ex voto·
qꝛ ſic ptinēt ad diuinū cultū q̄ſi qͦdā
dei ſacrificia. Scd̄o· qꝛ p votū immo
biliter volūtas firmaꝫ in bonū· Facē
aūt ex volūtate aliq̄d firmata in bonū
ptinꝫ ad pfectōēꝫ virtutis· vt ptꝫ p
phm̄ in· ij· ethicoꝝ. ſicut etiā peccare
mēte obſtinata aggrauat pctm̄· Ter=
cio· qꝛ ille q̄ vouet aliq̄d ⁊ facit· pl⁹
ſe deo ſubijcit q̄ȝ ille qui ſolum facit·

Subijcit eni ſe deo nō ſolū q̄ntū ad
actū: ſꝫ etiā q̄ntū ad ptātē qꝛ dē cetero
nō p̄t aliud facere· Sicut plus dacēt
hoi q̄ daret ei arborē cū fructibꝫ q̄ȝ ſi
dacēt ei fruct⁹ tm̄. vt dicit anſhelm⁹
i li· de ſiꝯitudibꝫ Seq̄ꝫ ex hͦ p̄mo ꝙ
v̄gines clauſtrales ſūt maioris meriti
q̄ȝ ſeclares: qꝛ ille ppetuo ſe ad cul
tū latē dedicauerūt: alie vero nō Se
cūdo ſeq̄ꝫ ꝙ ſicut i ꝯtinēdo magis me
renꝫ. ſic i trāſgrediēdo magis peccāt
et demerenꝫ. ꝑ de illa dī. i· ad corīth
·vij· Si nupſerit virgo: nō peccat·
De iſta dī. xvij· q· i. Vouētibꝫ deo vir
ginitatē nō ſolū nubē: ſꝫ etiā velle. dā
pnabile ē Cū aūt talꝭ trāſgreſſio voti
diſplicet deo ptꝫ geñ. vi· Videtes fi
lij dei filias hoim ꝙ eēnt pulchre ac=
ceperūt ſibi vxores ex oibꝫ q̄s elege
rant· Nō ſi illud pctm̄ tm̄ diſplicuit
deo ꝙ filij ſeth q̄ fuerūt filij dei accepe
rāt filios cay̅. vt tot⁹ mūd⁹ ꝑpꝫ hͦ pijt
q̄ntū diſplicꝫ deo q̄n pſone ſeclareſ
ſe miſcēt cū ſpiritualibus · et ecōtrā
DEámiquarti ſūt q̄ peccant
ꝯ iſtud preceptū ⁊ ſūt qui
m̄murāt ꝯ deū Et ē murm̄
q̄rela cū impatiētia i his
q̄ debēt hō facē· ferre vel ſuſtinere pa
tienꝫ Cōtra q̄s dī ſapie· i. Cuſtodite
vos a murmuratōe q̄ nihil ꝓdeſt Et
·i· ad corīth· x· neqꝫ murmuraueitis
ſic q̄dā ex ipis murmurauerūt ⁊ pie
rūt ab extᵉminatore Et nūi· xiiij· dī Vſ
qꝫ q̄ hͤ multitudo peſſima murmurat ꝯ
me Dixit dn̄s ad moyſē ⁊ aarō· Dic
gͦ eis In ſolitudie hac iacebūt cor=
pora vrā oms q̄ m̄murāti eſtis ⁊ ſup
hͤ nō itrabitis i terrā ſup quā leuaui

manum meā preter caleph et ioſue
Et ꝓpt̄ iſtud peccatū miſit domin⁹
ignitos ſerpētes in populū. Jdeo di-
cit beatus Aug⁹. in ſmone de mur
mure. Neq3 murmurauentis ſicut
q̄dam ex ipis murmurauerunt et a
ſerpentib⁹ pierūt. Quare a ſerpenti
bus? q2 ſerpens venenoſus eſt et oīs
qui murmurāt venenū dyaboli in lin
gua portat. Primo q̄dam murmurāt
eo ꝙ ſm merita hominū non tribuit
ꝓſperitatē et aduerſitatē in vita pre
ſenti. Et hec eſt etiā antiqua querela
gentiliū et ph̄oꝝ ꝓpter quā dixerūt
plurimi mundū iſtū non regi a deo
ſed a caſu iuxta illud anticlaudiani
in p̄ncipio. Sepe mihi dubia traxit
ſententia mentē Curarent ne ſuperi
terrā. aut nullus ineſſet. rector. et in
certo fluerēt mortalia caſu. Et idem
dicit boetius libro p̄mo de cōſolatōe
metro quinto dicens. O ſtelliferi cō-
ditor orbis ⁊c̄. Sequit̄ ibidem. Oīa
certo fine gubernas. hominū ſolos
reſpuis actus. Merito rector cohi-
bere modo. Nā cur tanta lubrica ver
ſat. fortuna vices p̄mit inſontes de
bita ſceleri noxia pena. At peruerſi re
ſident celſo. mores ſolio ſc̄āq3 calcāt
Iniuſta vice colla nocentes latet ob
ſcuris cōdita virtus ⁊c̄. De hoc etiā
legūt̄ ꝓph̄e murmuraſſe. tū nō mur-
murauerūt ſed potius admirātes ex
clamauerūt. Quare impij ſunt ſub
limati ꝯfortatiq3 diuitijs. Job. xxi.
et Jere. xij. dicit̄. Quare via malo-
rum ꝓſperat̄. et bene eſt omnib⁹ q̄
p̄uaricantur et inique agunt. Et p̄s
ait. Vſq3quo dn̄e vſq3 q̊ peccatores

gloriabunt̄. Reſpōdet̄ ꝙ flagella ⁊
infortunia valēt ad multa. q2 pmit
tit deus bonos flagellari ꝓpter mul-
ta. q2 flagellū et infortuniū ſm au-
g⁹. ſup p̄s. glorificat creatorē. ꝯpel-
lit nobilitatē. erudit ignorātē. cuſto
dit virtutē. ꝓtegit infirmitatē. ex-
citat torporem. humiliat ſupbientē
purgat penitentē. coronat vincentē.
Hec Aug⁹. Sunt igit̄ flagella pa
tienter toleranda. quia ſunt
Creatoris glorificatiua.
Rebellantis attractiua.
Ignorantis ibuitiua.
Virtutū cuſtoditiua.
Infirmitatis protectiua.
Somnolentie excitatiua.
Familiaritatis oſtenſiua
Supbie humiliatiua.
Peccatoꝝ purgatiua.
Vincentis coronatiua.

Dico primo ꝙ ſūt creatoris glori
ficatiua. q2 ſancti viri dū tribulant̄
tunc laudāt deū. Sic glorificauerūt
et laudauerūt deū tres pueri in for-
nace ignitiſſima. et q̄ſi vno ore bene
dicebant deū dicentes. Benedictus
es dn̄e deus patrū noſtroꝝ. Sic eti
am Job cū deo pmittēte tribularet̄
dixit. dn̄s dedit. dn̄s abſtulit. ſit no
men dn̄i benedictū. Sup quo beat⁹
Gregori⁹. Job paſſus damno re-
rum. morte filiorū. vim doloris ver
tit in laudem creatoris dicēs. Sit
nomē domini benedictū. Dubitat̄
cur xp̄iani p̄ ceteris gētilib⁹ et ſarra
cenis magis tribulant̄. Hāc q̄ſtio
nē mouet victorin⁹ beato Auguſti-
no. Et R̄ndet Aug⁹. p illud dictum

euãgelij ·ſeruꝰ ſciẽs volũtatẽ dñi ſui
⁊ nõ faciẽs plagis vapulabit multis
Ser·ne·vo·do.ſu·pla·pau·va. Cum
igiť xp̄iani magis ſciãt volũtatẽ dei
ꝙ̄ alij q̄ȝ hñt legẽ ⁊ euãgeliũ·ſeq̇ť ꝙ
magis digni ſunt plaga ꝙ̄ alij· q̄ȝ
ſeruꝰ neſciẽs volũtatẽ dñi ſui plagis
vapulabit paucis· Secũdo ſiit rebel
lãtis attractiua· Videmus eñi ꝙ ho
mo ſupbꝰ ſm volũtatẽ carnis et pō=
pã mũdi viuẽs·deũ nõ curat·ſed cuȝ
deus talẽ punit tũc coactꝰ ad deũ cla
mat dicente pš· Ad dñm cũ tribula
rer clamaui ⁊c· Jõ ꝓbat boetiꝰ li·ij·
ꝓſa·viij·ꝙ melior ẽ fortuna aduer
ſa ꝙ̄ ꝓſpera·dicẽs. Plus reor aduer
ſam fortunã ꝓdeſſe ꝙ̄ ꝓſperã· Jlla
eñi ſp ſpeȝ falſe felicitatis cũ videť ti
bi blãda mẽtiť·hec ſcȝ aduerſa for=
tuna ſp vera ẽ:et in ſe inſtabilẽ mu
tatõne demõſtrat Jlla fallit:h̄ iſtruit
poſtremo felix· a vero bono deuios
blãditijs trahit· Aduſa pleruq̄ȝ ad
vera bona reduces vnco trahit· An
h̄ inter minima exiſtimãdũ putas:
ꝙ amicoꝝ tibi fideliũ mẽtes h̄ aſpera
horridaq̄ȝ fortuna detexit· Hec boe
tiꝰ. Querit nũq̇d poſſumꝰ deũ roga
re vt auferat a nobis tribulatões et
flagella q̄ patim̃· Videť ꝙ nõ·q̄ȝ di
cit Jacobꝰ· Beatus vir q̄ ſuffert tẽ
ptatõnẽ. iacobi·i· Jtẽ nemo dȝ roga
re vt auferať ab eo illud qḋ ꝓficit ſi
bi ad ſalutẽ. Sȝ tribulationes ſunt
hmõi. Ergo ⁊c. Jn oppoſitũ eſt illud
·ij· ad corīth·xij· Propť qḋ ter dñm
rogaui vt auferreť a me ſtimulus
carnis· Et pš· ait· Ad dñm cũ tribu
larer clamaui· Et illud· Clamauerũt

iuſti· Rñr ꝙ hoc pt̄ fieri tripliciť Pri
mo qñ q̇s rogat deũ vt totaliter ab
omni tribulatione et tẽptatõe abſol
uať in h̄ ſeculo:et illud nõ eſt licitũ
cũ vita hõis ſit tẽptatio ⁊ bellũ· ⁊ nẽo
coronabiť niſi q̇ legitie certauerit·
talis petẽt ꝯ ſalutẽ aĩe ſue· Secũdo
petit h̄ q̇s nõ ſimpliciť ſȝ ſi deo placu
erit· Sic xp̄s orauit: pater·tranſeat
a me calix iſte: ſinaũt·fiat voluntas
tua· Tercio mõvt deus det ei potẽtiã
vincẽdi vel patiẽtiã tolerãdi tribula
tiones· Tertio ſiit ignorãtis imbui
tiã· Nã p flagella multa expiť·q̄ an
ignorauit· Dicit eñi yſaias· Vexatio
dat intellectũ· Jõ dicit frãciſcus pe=
trarcha li·i·de re·vť·fortu·ca·lxxij·
Nulla rerũ humanarũ certior magi
ſtra ꝙ̄ aduerſitas:et nulla diſcutien
dis erroribꝫ aptior· Jõ dicit augꝰ li·
xiiij·de ciui·dei·c·xiij· Audeo inq̇t di
cere ſupbis eẽ vtile cadere in aliqḋ
aptũ manifeſtũq̄ȝ pct̄m vñ ſibi di=
ſpliceãt q̇ iam ſibi placẽdo ceciderũt
pš· Jmple facies eorũ ignominia:
et querẽt nomen tuũ dñe· Lyra ſup
eodẽ pš· ponit duo exẽpla· Pmo de
ſenacherib qñ ãgl's pcuſſit. C·lxxxv
millia hõim ⁊ cõfuſus receſſit. nõ q̄ſi=
uit nomẽ dei: ſȝ ydoli ſui· Jõ a ꝓprijs
filijs i tẽplo occiſus eſt·iiij· Re·xix·et
·ij·paľ··xxxij·habeť ꝙ videns popu
lũ ita ꝓſtratũ cũ magna ignominia
in terram ſuã reuerſus eſt· Dicit ni=
colaus de lyra vbi ſup·ꝙ plurimi q̇=
rũ amici interfecti ſunt imputantes
ſupbie ſenacherib. q̄ȝ blaſphema=
uit deũ iſrahel. diſponebãt eũ iterficẽ
ꝓpter qḋ ſe ꝯuertit ad deũ ſuum o=

tandū· ꝑmittens ſi illud piculū euā
dere poſſet vellet ei ymolare duos fi=
lios ſuos. Qđ illi intelligētes: eū in
terfecerūt· Aliud exemplū de nabu
godonoſoꝛ q̄ elatus i mēte ſua dixit·
Nōne hec ē babilon magna ciuitas
quā edificaui in robore ⁊ fortitudīe
mea? Sꝫ adhuc eo loquēte· vox de
celo ruit Tibi dicit̄ nabugodonoſoꝛ
rex· regnū tuū trāſiet a te· ⁊ ab hoībꝫ
te eijciēt ⁊ cū feris erit habitatio tua
et fenū ſicut bos comedes· vt pꝫ dā
niel· iiij Ille rex· q̄ deū ꝯgnoſcere no
luit hūilitatꝰ deū ꝯgnouit: ⁊ ad deuꝫ
rediit· Hec habent̄ in canon̄· xxiij·
·q· iiij· c· nabugod. Terciū exēplū pa
tuit in paulo· q̄ pſeq̄bat̄ eccleſiā dei
neſciēs et ignorās· Sed cū deꝰ eum
ꝓſtrauit i via dixit· Dn̄e q̄d me vis
facere· Actuū· ix· O q̄t adhuc patiūt
q̄ tn̄ ſe nō emendāt· nec deū recogno
ſcunt· Iō beatus gregꝰ· in Omelia
quadā dicit· Cū recognoſco Iob in
ſterq̄linio: iohānē eſurientē in here
mo: Jacobū decollatū ab herode gla
dio: cogito q̄liter deus cruciabit i fu
turo iudicio quos p̄parat: ſi ita dure
affligit q̄s amat· Quarto ē virtutū
cuſtoditiua et infirmitatis ſanatiua
ſicut dixit thobias· Magnus es dn̄e
in eternū ⁊ in oīa ſecula regnū tuūꝫ:
qꝛ tu flagellas ⁊ ſanas· Thobie· xiij
Exemplū pꝫ in petronella q̄ in infir
mitate ſuccubuit· Cū eni interroga=
retur petrꝰ quare eā nō ſanaret Rn̄t
Nō expedit ei· Vt autē ſciatis ꝙ ha
beo ptātem· dixit ei· Surge petronil
la ⁊ miniſtra nobis Statim ſurrexit
ſana miſtrās illis· Et cōpleto mini=
ſterio recidiuauit in infirmitatē· Iō
dicit aplus Virtus in infirmitate ꝑ
ficit̄· ij· ad corinth. xij. Itē cū infirmoꝛ
tūc fortioꝛ ſū· i· victoꝛ efficioꝛ· Quin
to ē ſōpnolētie excitatiua Sicut eni
dormiēs excitat̄ cū pūgitur: ſic plerū
qꝫ tardi ⁊ pigri dū a deo tribulātur.
ad bonū excitant̄· Vn̄ beatꝰ augꝰ in
li· de vera innocētia· Cū dn̄s inq̄t per
mittit vt aliq̄ tribulatōne vexamur
tūc miſericoꝛs eſt· qꝛ tūc excitat fidē
⁊ differēs adiutoriū· nō auxiliū ne=
gat· Huiꝰ figurā habemꝰ actuū· xiij
de petro· Qui cū eſſet in carcē dormi=
ens: āgelꝰ pcuſſo latere eiꝰ excitauit
eum dicēs· Surge velociter Sexto
ē familiaritatis extēſiua· Iō dicit a=
poſtolus ad heb· xij· Quē eni diligit
dn̄s. caſtigat. Flagellat omnē filiūꝫ
quē recipit· Iō dicit greg·· xxvi· mo
raliū· c· vi· de magnis. ⁊· xvi· de puis
Electoꝝ inq̄t ē hic cōteri· vt ad p̄mia
eterne hēditatis valeāt erudiri· noſ=
trū ē hic flagella pcipe q̄bꝫ ſeruat̄
de eternitate gaudē· Iō ad Iohēm
di· Ego q̄s amo: arguo ⁊ caſtigo Itē
in exodo· xxvi· c· de magnis. ⁊· xvi· de
puis Maifeſtū inq̄t indiciū pditōis
ē· qn̄ affectātis i iniq̄tatibꝫ. ſequēs
fauet affcūs· ⁊ nulla ꝯtrarietas impedit
qđ mēs pūerſa ꝯcepit· Hec ille. Nō
exēplū huiꝰ i legēda ſcti āmbroſij de
illo q̄ nūq̄ꝫ habuit aliqđ infortuniū
Septio eſt pctōꝝ purgatiua Iō di
cit Vaſa figuli ꝓbat fornax: ⁊ hoīes
iuſtos tēptatio tribulatōis Eccl· xxvij
Augꝰ dic i li· de v̄bis dn̄i Attēdite i
q̄t mūdū iſtū tāq̄ꝫ fornacē artificis i v
no āguſto loco· h̄ tria ſūt aurꝫ palea

et ignis. Palea vritur. aurū purga
tur. Sequiť. Sanctos enī viros i
ſeculo iſto aliqn̄ tribulat ꝓ peccatis
leuibus vt dum moriunť ſine pena
purgatorij ad celū ſcandāt: ſʒ vtruʒ
ſit ꝓ peccatis aut ꝓ vindicta igno=
ratur. vt patʒ. vij. q. i. cum paſſio.
Octauo eſt ſupbie hūiliatiua. Cuiꝰ
exemplū habemꝰ in paulo aplo qui
de ſe dicit ſecunde ad corint. xij. Ne
magnitudo reuelatōnū me extollat
datus ē mihi ſtimulꝰ ſathane q̄ me
colaphiʒet. Jn legiť in vita alexādri
magni q̄ cū eſſet grauiť vulneratus
in bello. dixit. Si omnes filiū iouis
me eſſe dicatis: iſtud me eſſe hominez
ꝓbat. Nono ſunt vincentis coro=
natiua vt ptʒ ſecūde ad thymotheū
. ij. Vbi dicit aplus. Bonū certamē
certaui. curſum cōſūmaui. fidem ſer
uaui. de reliquo repoſita eſt mihi co=
rona iuſticie quā reddet mihi iuſtꝰ
iudex in illā die. Et Jacobꝰ ait. Bea
tus vir q̄ ſuffert temptatōnē. qm̄ cū
ꝓbatus fuerit accipiet coronā vite.
Nā quotiens q̄s vincit: toties ſibi in
celo corona preparať. Cuiꝰ exemplū
habeť in vitaſpatrū de quodā iuue=
ne. q̄ veniēs ad q̄ndā heremitā vouēſ
vt cū eo maneret omnibus diebꝰ
vite ſue. Cū quadā vice ſene dormiē
te iuuenis vigilaret. temptauit ipm̄
iuuenē demō de exitu monaſterij. ſua
dēs. vt ad ſeculū rediret Intelligēs
iuuenis ſuaſionez reſtitit ei p̄mo. ij.
. iij. iiij. v. vi. vij. Cūqz euigilaſſet ſe
nex. vidit in capite iuuenis ſeptem
coronas aureas Cunqz iuuenis ſibi
narraſſet ordinē rei. itellexit eū illas

coronas habuiſſe ꝓpter victoriam.
Secundo q̄dam murmurāt q̄ bona
temporalia nō largiť omnibꝰ equa=
liter ſm̄ meritū et dignitatē ſm̄ il=
lud mathei. ij. Murmurabāt aduer=
ſus p̄remfamilias dicentes. Hij no
uiſſimi vna hora fecerūt. ⁊ pares il=
los nobis fecíſti: q̄ portauimꝰ pondꝰ
diei et eſtus. De quo Augꝰ. li. ij. de
ciui. dei. ca. ij. dicit. Neſcimꝰ inquit
quo iudicio dei bonꝰ ille ſit pauper
malꝰ iſte ſit diues. Jlle triſteť Jſte
gaudeat quē ꝓ ſuis ꝑditis moribus
cruciari debuiſſe arbitram̄. Hec ille
Jdem Augꝰ. li. i. de ciui. dei. ca. viij.
Si nō ea deus q̄buſdā petētibus e=
uidentiſſima largitate cōcederet non
ad eū iſta ptinere diceremꝰ. Jteʒ ſi
ea petentibus oibus daret. non niſi
ꝓpter talia p̄mia ſeruiendū illi arbi
traremur. nec pios nos faceret talis
ſeruitus ſed potiꝰ cupidos ⁊ auaros
Hec Augꝰ. Murmurāt etiā aliqui
dicentes. Quare deus dat malis taʒ
multa temporalia q̄ ei nō ſeruiūt nec
eum diligūt. Reſpondeť q̄ hoc non
facit ſine cauſa ſed ꝓpter quinqʒ ra=
tōnes. Prima eſt vt p tēporalia be=
neficia ↄuertanť ad deū. Cū eniʒ no
lūt timere penā gehēne vt deſiſtāt a
peccatis tūc deꝰ ex ſua bonitate bene
facit eis. vt ſic eos alliciat ad ſe ⁊ ſe
ↄuertant ad deū. Pſal. Dedit eis re
giones gentiū: et labores populorū
poſſederūt. Ergo ſi es peccator ⁊ deꝰ
tibi bene facit dando tibi ſanitatē et
diuicias et honores. Tūc cogitare de
bes ſi deus in p̄nti tibi benefacit cū
es inimicus eius: q̄d tunc non faciet

Secūda rō eſt vt exemplū bn̄faciendi noſtris inimicis nobis oſtendat. vt ptꝫ ꝑ beatū gregoriū dicēs. Omnis xp̄i actio nr̄a ē inſtructio Ergo qn̄ ꝯgnoſcis deū bn̄facere inimicis ſuis tūc tu debes exēplū accipe vt ſic etiā facias inimicis tuis. math. v. Diligite inimicos vr̄os ⁊c̄. Sequit̄ Orate ꝓ pſequētibꝰ et calūpniātibꝰ vos. q2 ipe ſolē ſuū oriri facit ſup bonos et malos. Tercia rō vt null' deo p̄ncipaliter ꝓ tpalibꝰ ſeruiat q̄ etiā decreuit et malis dare. Sꝫ ſeruiciū debet fieri deo ex caritate quā habet ad deū. Etiā ſpem dꝫ habere ad deuꝫ ꝙ de' ſibi hic in tpalibꝰ ad neceſſitatē ꝓuidebit ⁊ in futuro vitā eternā ſibi dare velit. Mat. vi. Primū q̄rite regnū dei ⁊ iuſticiā ei' : ⁊ h̄ oīa adijciēt̄ vobis. Quarto vt ex ꝓſperitate ꝯtinua filij dei ⁊ filij diaboli ꝯgnoſcant̄. Quia habēs ſp ꝓſperitatē in tpalibꝰ et ex hoc ſe nō emēdat: eſt ſignū eterne dāpnationis. Vn̄ greg' Magn' fluxus tpaliū eſt eterne dāpnatōis indiciū. Cui' exēplū patuit in illo diuite de q̄ legit̄ in vita ſancti ābroſij. Nō ibidē. Quinta rō ē vt mali hic remunerent̄ ꝓ ſuis opibꝰ q̄ in pctō mortali faciūt. q2 cū iſtis boni' opibꝰq̄ in pctō mortali faciunt nihil merent̄ q̄ ad vitā eternā. Sꝫ ex q̄ nullū bonū manet irremuneratū. tunc oportet ꝙ hic in terris p iſta bona tēporalia remunerētur. Si ergo mali qn̄q2 orāt. qn̄q2 elemoſinā dāt. aut ieiunāt ⁊ ſic de alijs. talia opa remunerāt̄ hic in p̄nti vita p bona tpalia Et tales indurati timere deberēt ꝙ līgnū ardū cū pigliedie pfuſū vehemētius ardet. Sic q̄ in crapula ⁊ voluptate. bona eorū ꝯſumūt vehemēti' in īferno ardebūt. apoc. xviij. Quantū ſe glorificauit ⁊ ī delicijs fuit: tm̄ dabit̄ ei de luctu ⁊ tormēto Vt ergo ā hic mali remunerēt̄ ꝓ bonis opib' q̄ faciūt in peccatis mortalib' aut vt eos ad bonū alliciat dat eis bona tpalia. Cui' exēplū poit albertus de padua ſup illud. Quis ex vob̄ arguet me de pctō. Nō ibidē Tercio q̄ dā murmurāt ꝯ deū de ineq̄litatē puerorꝫ Quia ſepe dat paupib' multos pueros q̄ eos paſcē neq̄ūt: et qn̄q2 diuitib' q̄ eos libent̄ haberēt dat paucos vel nullos. Rn̄r ꝙ h̄ nō fit ſine cā Cū eīn dn̄s paupib' multos dat pueros: h̄ facit in ſignū dilectōis: et nō ē diffidendū qui paſcet eos. ps. Qui dat iumētis eſcā ipoꝝ: et pullis coruorum inuocantibus eū. Et tn̄ illis brutis animalibus nō ꝓmiſit vitā eternam. nec eos ſua morte redemit ſicut nos Jō dicitur mathei. vi. Nolite ſoliciti eſſe dicētes. Quid mādu cabimus aut quid bibemus. Subdit: Primo q̄rite regnum dei et iuſticiaꝫ eius: et hec oīa adijciēt̄ vobis Itē ps Nunq̄ vidiſti iuſtū derelictū ⁊c̄. Secūdo dat paupib' qn̄q2 multos pueros vt eos nutriendo p̄mia mereant̄ in celis Circa qḋ q̄rit̄ vtrū labor ſit meritorius quem parētes habent in pueris. Reſpōdetur ꝙ ſic. dūmodo talis intētio ſit in pentib' ꝙ intēdāt pueros nutrire ad honorē dei. vt boni ſerui xp̄i fiant. et quādo pentes ipſi ſunt in gratia: labores

quoſ habēt cum pūeris cedunt eiꝰ
ad meritū ſcꝫ lactando.balneando.
calciādo·vigilando·informando ·cor
rigendo· qn̄ delinquūt· Iſta omnia
erūt eis meritoria ſm̄ illud apl'i·Di
ligentibus deū oīa cooperant᷑ in bonū
Ad rōnos·viij·Tertio dat deꝰ mul
tos pueros paupibus in ſignū eter
ne beatitudinis·pſalmiſta Labores
manuū tuarū manducabis· beatus
es et bene tibi erit·Vxor tua ſicut vi
tis abundās in lateribꝫ domus tue·
Filij tui ſicut nouelle oliuarū· Ergo
ſicut deus multiplicat hic ſinē bono
rū paupm:ſic in celo vult eoꝝ gau
diū·qꝛ omnes qui nati ſunt de ipis·
et ad celū puenīūt:deū eternalit᷑ lau
dabūt· Et hoc erit eis ſpeciale gaudi
um imperpetuū.Ergo paupes nō de
bent conqueri de multitudine puero
rum ſed deū laudare·⁊ ſic agere gra
tiarum actiones.Sed diuitibus nō
dat multos pueros·⁊ hoc ꝑpter treſ
cauſas·Primo ꝑpter ipos parenteſ
qui ſunt auari ne amplius peccent
p auariciam ꝑpter multitudinē pue
roruꝫ·quia quando quis eſt auarus
ſi haberet multos pueros fieret ma
gis auarus et ſic deum plus offende
ret·Secūdo ꝑpter oppreſſionē pau
perum ne intantū exactōnes faciant
in ſuis ſubditis· Si enim ante gra
uabant ſuos ſubditos quid nō face
rent ſi haberēt multos pueros? Ter
ciō ꝑpter pueros ne damnent᷑ cum
ſuis parentibꝫ· nam cum parentes
habent res iniuſtas ſciēter.tunc de
us ex miſericordia ſua talibus parē
tibus ſubtrahit generationē ne pue

ros generent ad dāmnatōnēꝫ·quia
non ſolum parentes ſed etiā heredes
damnabuntur ꝑpter res iniuſtas·
Ergo quilibet diues timere debet ne
poſſideat iniuſtas res q̄ libenter vel
let habere pueros ·Cuius exemplūꝫ
patet de vſurario qui reliquit duos
filios·⁊ vnus patri ſucceſſit·Et poſt
mortem patris ſe mutuo mordebāt
vt canes et inuicē maledicebāt· ⁊c·

Explicit ſecundum preceptum
Incipit tercium preceptum·

MEmento vt diem
ſabbati ſanctifices
Querit' primo. q̄re
ad h' p̄ceptū addi
tur h' vbū memēto
cū nō addat' ad a
lia p̄cepta. Rn̄r q̄ hoc eſt ꝑpter tres
rōnes. Prima eſt. q2 de hoc precepto
obſuationis ſabbati pꝰs mentio fa
cta fuit. geñ. ij. et exodi. xx. Ergo ad
rem memorādā de illis q̄ pri' dicta
fuit addit' memēto. De ſcīficatōne
ſabbti ſcribit' geñ. ij. Bñdixit deus
diei ſeptimo Etiā exodi. vi. fit mētio
de ſabbato. vbi ꝓhibet' ne māna col
ligat' in ſabbato Secūda rō. q2 hoc
mādatū nō obligat ad ſemp ſ3 ſolū
in certo die. Modo interruptio tpis
ſolet inducē obliuionē Tercia rō. q2
hoc preceptū quo ad determinatio=
nē dei nō fuit preceptū morale. nec ē
ſcriptū in hoīs corde ſicut alia prece
pta moralia. Ergo citi' poterat fieri
obliuio circa ipm q̄ circa alia prece
pta. Ergo ſibi addit' hoc verbū. me=
mento. Hoc enī preceptū refert' ad
ſpūs ſancti bonitatē: et iſtud p̄ceptū
fuit homini datu3 ꝑpter ſex rōnes.
Primo ꝑpter diuini cultus vacatio
nem vt iſta die homo ſimpliciter de
uotioni ſtuderet. et quicq̄d boni alio
tēpore neglexerat. hoc iſto die reſtau
raret. Ideo dicitur geneſ. i. Benedi
xit dñs diei ſeptimo: et ſanctificauit
illum id eſt ad vſum eu3 applicauit
Jō dicit' magiſter ſententiarū li. ij.
di. i. Sicut fact' eſt homo ꝑpt' deū vt
ei ſuiret: ita mūd' factus eſt ꝑpt' ho=
minē vt ei ſeruiret. et poſitus eſt ho
mō in medio vt ei ſeruiret. et ipe ſer
uiret. Si ergo totus mūd' homini
ſeruit p totā ſeptimanā: cur homo
nō deberet deo ſeruire p vnicā die3.
q̄ mundū fecit ꝑpter hominē. Secū
do eſt datū ꝑpter erroris gentiliū ex
tirpationē Voluerūt enī pħi gētiles
ꝓbare mundū fuiſſe ab eterno. Ad
cuius erroris extirpationē mādauit
diē ſeptimū in qua facta eſt ꝯſuma
tio vniuerſi ſemp habere in memo=
riā dicēs. exodi. xx. Memēto. vt diē
ſabbati ſanctifices. Cui' opinionis
fuit ariſtotiles vt pt3 in. viij. phiſi=
coꝝ. et multi alij: q̄ poſuerūt mundū
eſſe ab et'nō: et nō creatū Jō dicit ma
giſter ſentē. li. ij. di. i. Creato3 rerū i
ſinuās ſcriptura deū eē creatorē ini
ciūq3 tpis atq3 oīm viſibiliū et inuiſi
biliū creaturarū moyſes i p̄mordio
ſuo oñdit dicēs. In p̄ncipio creauit
de' celū et terrā. His etenī vbis moy
ſes ſpū dei afflatus i principio a cre
atore deo mundum factū refert. eli=
dens errorē quorundā. plura ſine p̄n
cipio fuiſſe p̄ncipia opinantium Pla
to nāq3 tria initia. i. p̄ncipia eſtima=
uit. deū ſc3 et exēplar et materiā. Hec
ille. Tercio ꝑpter cupiditatis rep̄hen
ſionē. Preuidit enī de' tantā eē cupi
ditatē ut niſi aliqua dies eēt q̄eti aīe
et corpis deputata. hō nō daret q̄etē ſi
bi nec ſuis familiaribꝰ et aīalibꝰ Itē
exodi. xx. dictū ē. Memēto vt diē ſab
bati ſanctifices. Statī ſeq̄t'. Nō fa
cies in ea omne opus. tu nec filij tui
et ancilla tua et animalia tua. et ad
uena q̄ eſt intrā portas tuas. Quar
to propter diuinam benedictione3.

c

Benedixit eñi deus diem ſeptimū et
ſāctificauit illū. vt patet geñ primo
Jſta eñi bñdictio ſcd̃m auguſti=
nū nō eſt aliud ꝙ multiplicatio bñ=
dictionis dei. Licet eñi in ſex diebus
res omnes ⁊ creature ſingule fuerīt cre
ate. diſtincte ⁊ ornate. nō tamē ante
diē ſeptimū ceperūt ſe ipās multipli
care vt capra ꝓduceret hircū. ⁊ gal
lina gallū. planta plantā. Sed poſt
diem ſeptimū tūc oēs creature dede
runt operā̄ ꝓductioni ⁊ multipli=
cationi ſibi ſimiliū. vt ſe multiplica
rēt ⁊ vnūquodqȝ ꝓduceret ſibi ſimi
le. excepto homine qui tāꝗ̄ decorat⁹
diuina ſciētia eius ſpeciale mādatū
debebat exſpectare. qñ ſibi placeret
vt generationi operā̄ daret Cōueniēs
ergo fuit vt talis dies in q̄ua fuit da
ta creaturis p̄dicta bñdictio ad dei
cultū dedicaret̄. Quinto ꝓpter dei q̄
etationē. quia tali die requieuit de⁹
ab oī ope quod patrauerat vt patȝ
geñ p̄rio. Jdē exodi ſcd̃o dicit̄ Sex
eñi diebus fecit dñs celū ⁊ terrā ma
re ⁊ omnia que in eis ſūt ⁊ requieuit i
diē ſeptimo Jdcirco benedixit domi
nus diei ſabbati: ⁊ ſanctificauit eū
Que verba exponit magiſter ſentē=
tiarum libro. ij. di. xv. dicens Requie
uiſſe dicitur de⁹ die ſeptimo non q̄ſi
operā̄ do laſſus. ſed ab vniuerſo ope
re requieuit qui nouam creaturā fa=
cere ceſſauit. Hec ille. Non tamē ceſ
ſauit a creature producte conſerua=
tione. Quia ſi per vnum inſtans ſb
traheret ſuam conſeruationē: crea=
tura mox annichilaretur. Jdeo dicit̄
in euāgelio Johānis Pater meus

d

vſqȝ mō opat̄. ⁊ ego operor. Sexto
ꝓpt̄ xp̄i i ſepulchro figurationē Nā
xp̄us ſabbato quieuit in ſepulchro.
Nā ſex dieb⁹ xp̄us pfecit opus re=
demptionis: dñica die ſurrexit ſup azimaȝ
⁊c̄ ſabbato q̄euit i ſepulchro. Que
ritur vtrū dies ſabbati a iudeis cele=
brata ſit ab eccleſia in diē dñicā to=
talit̄ trāſmutata. Videt̄ ꝙ nō. q2 pa
pa nec eccleſia p̄t diſpēſare cōtra le=
gem nature. Sed ſabbatū ē ꝑſuaſū
ex lege nature. Ergo ⁊c̄. Jtē exodi.
xxxi. dicit̄ Cuſtodite ſabbatū meuȝ.
pactū eñi meū erit ſēptñū. ergo ē im=
mutabile. Jn oppoſitū ē eccleſia que
hoc de fcō ſtatuit Rñt ſcūs thomas
ſcd̃a ſcd̃e. q. c. xxij. arti. iiij. Et aug⁹
de anchona in li. de eccleſiaſtica po=
teſtate. q. l. arti. ij. dicēs. ꝙ in obſ=
uatione ſabbati aliq̄d fuit morale
⁊ reale ⁊ ꝑ cōſeqñs manſiuū ⁊ ꝑpe=
tuū ñ recipiens diſpēſationē puta ꝙ
dies aliqua laudibus ⁊ ſeruicio dei
ſanctificaretur. ⁊ deputaret̄ ad lau=
dem eius. Aliquid vero fuit cerimo
niale ⁊ ſignificatiuū ſolum. ⁊ ꝑ cōſe
quens mutabile recipiens diſpoſicō
nem puta ꝙ ē determinatio talis diei vel
talis operis. Primū ergo i celebratō
ne ſabbati ſēp manet. q2 ſic illi vna
die vacabant cultui dino ⁊ deputa=
bāt illā diē ad laudē dei ⁊ ſuiciū ei⁹
ſic nos facim⁹. Sed ſcd̃m non
manet ſcilicet determinatio talis di
ei ſcilicet ſabbati. De quo primo lo
quūtur rationes aſſumpte. Vbi no=
tandum ꝙ ſabbati dies fuit mutata
ab eccleſia in diem dominicam. ratō
nabiliter. Primo ꝓpter figurationeȝ

Nā quies ⁊ ſanctificatiō q̄ fit die do
minica figurat req̄e animarū et cor
porū quā exſpectam⁹ in·viij· etate·
Et ſicut in octaua die puta die dn̄ica
q̄eſcim⁹ ab omni ope et vacamus
laudibus dei: ſic in octaua etate q̄e
ſcimus corpe et mēte ab omni labo
re· Iux̄ illud yſaie· Sedebit popul⁹
meus in pulchritudie pacis: et i ta
bernaculis fiducie ⁊ in req̄e opulēta
Merito ergo deuote debem⁹ celebra
re diē dn̄icaȝ· qz tūc figuram⁹ talem
requiē· pmo recolē eā debem⁹ Secū
do ideo eſt mutata ne iudaizare videa
mur· Iō ſcribit beat⁹ greg⁹· ciuib⁹
romanis· ⁊ ponit̄ de cō·di·iij·c· Per
uenit ad me quoſdā puerſi ſpūs ho
mines p̄ua inter vos aliq̄ ⁊ ſancte fi
dei aduerſa ſeiaſſe ita vt in die ſab=
bati aliq̄d opari p̄hibeant· Quos
q̄d aliud niſi anxpi predicatores di
xerim⁹. q̄ veniens diē ſabbatū atq3
dn̄icū ab oi faciet ope cuſtodiri Hec
ibi· Ne ergo videamꝰ iudaizare. nō de
bem⁹ diē ſabbati celebrare· Tercio·
qz in tali die ſcȝ dn̄ica ē totus mūd⁹
creatus. ergo merito mutauit ſabba
tū i diē dn̄icā vt recolēt tale magnū
beneficiū. ſm qd dicit magiſter ſen=
tētiaꝝ li·ij·di·i· dicēs Credam⁹ ergo
creaturarū terreſtrū viſibiliū ⁊ inui
ſibiliū cauſā nō ēē niſi bonitatē crea
toris: q̄ eſt de⁹ vnus et verus· Cui⁹
eſt tāta bonitas vt ſūme bon⁹ bea=
titudinis ſue. q̄ eternalit̄ beatus eſt
alios velit ēē p̄ticipes· Cogitēt ergo
illi· q̄ꝫ ingr̄ti ſunt q̄ nō celebrāt deuo
te diē dn̄icā. cū in illa die deus crea=
uit celū et terrā ꝓpter eos· Quarto·
qz decē precepta fuerūt eadē die dn̄i
ca data· Ergo q̄ vult deuote celebra
re· debet recolē p recepta diuina. Sz
ꝓch dolor in nulla die ita trāſgrediū
tur p̄cepta diuina ſicut in die dn̄ica·
Quinto qz in die dn̄ica p̄mo cecidit
de celo māna filijs iſrahel ſicut orige
nes dicit exodi. Ex diuinis inq̄t ſcri
pturis hoc cōſtat q̄ꝫ in die dn̄ica de⁹
pluit māna: et in ſabbato nō pluit·
Prīo eni cadebat pruina quaſi ſtra
mē māne et poſtea māna· Secundo
ros q̄ſi ei⁹ opimētū Intelligāt inq̄t
iudei iā tunc prelatā eſſe dn̄icam no
ſtrā iudaico ſabbato· Ibidē dicit idē
Quid ill̄ videt̄ de eo q̄ꝫ dicit· ſex die
bus colligetis· die aūt ſeptimo colli
getis duplū. Apparet inq̄t ſextā di
em nominari illā q̄ eſt an̄ ſabbatuȝ
q̄ apud nos paſceue dicit̄ Sabba=
tū aūt ſeptima dies eſt· Quero q̄ua
die cepit celitus dari manna· Appa
ret q̄ꝫ die dn̄ica· Hec origenes· Se
xto ꝓpter criſti incarnatoȝ· Vn̄ dicit
magiſter hiſtorie i ſcolaſtica hiſto·
ſup euāgelia·c·v· Nat⁹ eſt inq̄t cri
ſtus in nocte dn̄ica die· Nā eadē die
q̄ dixit dn̄s· fiat lux· et facta eſt lux·
viſitauit nos lux oriēs ex alto· Hec
ille Debem⁹ g° tali die bn̄ficiū incar
natōis recolere Iō ſp in illis diebus
canitur Credo in quo cantatur Et in
carnatus eſt de ſpū ſancto: et homo
factus eſt· Et ſic debemus nos humi
liter genuflectere ne contingat no=
bis ſicut cuidam layco qui ſe noluit
cum alijs inclinare· Quem dyabo=
lus terribiliter percuſſit dicens· Si
propter me ſicut propter te criſtus

eſſet incarnatus in ꝑpetuū me incli
narē· Cogitēt ergo ꝙ ingrati ſūt de
beneficio incarnatōis q̄ nō celebrāt
deuote dñicā diē· Septio ꝓpt̃ xp̄i re
ſurrectōnē Ideo dicit canon.lxxv·di.
c·ꝙ dies dñica tantis diuinaꝝ diſ=
ꝑēſationū miſterijs ē cōſecrata vt q̄c
quid a dño inſigne ē cōſtitutū i hu=
ius diei dignitatē ſit geſtū In hac
inquit mūd⁹ ſuēpſit exordiū In hac
ꝑ reſurrectōnē mors interitū: ⁊ vita
accepit pn̄cipiū. Ideo precepit ſācta
eccleſia ꝙ dies paſche ſēp debet ce
lebrari in die dñicā vt patet de con·
di.iij·c· Noſſe vos volum⁹ ꝙ paſca
dñi die dñica ānuis tꝑibus ſit cele=
brandū· Iſtis eñi tēporibꝫ hermes
doctor fidei ⁊ ſcripture effulſit inter
nos Sequit̃ infra Eidē hermeti an
gelus dñi apparuit in habitu paſto
ris ⁊ precepit ei vt paſca die dñica
ab oibus celebraret̃ Vnde ⁊ nos a=
poſtolica auctoritate inſtituim⁹ om
nes eādē ſeruare Idem dicit̃ i·c.cele
britatē ⁊ in alijs multis capl'is·ibi=
dem· Debem⁹ ergo deuote recolere ī
die dñica qualit̃ dn̄s noſter in illa
die reſurrexit cū quatuor dotibꝫ cor=
poris ſcilicet claritate corpis agilita
te·ſubtilitate ⁊ immortalitate·quas
in nrā reſurrectōne nos etiā habebi
m⁹· Octauo ē hec dies ſcilicꝫ ſabba
ti mutata in diē dñicā ꝓpter ſpiritus
ſācti miſſionē·quia tali die venit ſpi
ritus ſāct⁹ ſup diſcipulos ī linguis
igneis·⁊ loquebant̃ varijs linguis
vt patet in actibꝫ apoſtoloꝝ· Igit̃
in tali die debem⁹ meditari qualiter
ſpūs ſāct⁹ venit ſup diſcipulos xp̄i

cōngregātos in linguīs igneis ⁊ lo
q̄bāt̃ varia ꝓdeomata. Nono ꝓpter
generalem reſurrectōem que ſit eti=
am die dñica· Et eadē die etiā iudi=
cabimur· Que oia bene debem⁹ reco
lere· Decimo quia fuit prima dies
ōmiū dieꝝ Sic etiā erit vltima dies
oim dieꝝ Ergo cū deuotione debem⁹
celebrare diē dñicā· Vndecio ꝓpt̃ er
roris exſtirpationē· Nā ſecūdū gen
tiles dies dñica eſt ꝑm⁹ quia ī exor
dio diei illi⁹ ſol qui pn̄cipalis pla=
neta eſt incipit dn̄ari · Inde voca=
bant eam diē ſolis atqꝫ venerabant̃
ſolem tāq̄ deū ſecūdū bonā venturaꝫ
Ex hoc quidā mos inoleuit ꝙ ī ortu
ſolis tales ydolatre ſe vertebant ad
ſolem ⁊ venerabant̃ eam ꝑ capitis
inclinationē·ſicut leo papa dicit in
ſermone quodā· Merito ergo dies
dñica inſtituta eſt vt iſte ꝓphanus
error exſtirparet̃ ac debita reuerētia
in illa die deo exhibeat̃ Ideo dicit·
Memēto quaſi dicēt quia vn⁹ ē de⁹
ſcilicet adorādus Legit̃ ī ſpeculo hiſ
toriali li·xxviij·c·xlvij·ꝙ in gabacē
ſi parrochia dum pat̃familias die
dñica ſegetum mixturam ꝑ penuiā
famis moleret in vſus familie ſbito
iuſta dei indignatione arſit farina
cū putoris nigredine ad exemplum
poſtēis ne quis preſumat ſimile· Ex
hijs ſequitur primo ꝙ dies dñica ē
dies magne ſolempnitatis ⁊ reuerē
tie·mīte dignitatis ⁊ excellētie mag
ne trāquillitatis ⁊ indulgētie. Iocū
ditatis ⁊ letitie Dixi primo ꝙ eſt di
es magne ſolempnitatis ⁊ reuerē=
tie Ideo dicit̃ extra de ferꝰc· omnes

dies dominicos a veſpera in veſpā cū omni veneratione decreuim⁹ obſeruari. et ab omni illicito ope abſtinere. vt mercata in eis minime fiāt. nec placitū. nec aliqs ad mortē vel ad penam iudicet̄. nec ſacramenta niſi ꝑ pace vel alia neceſſitate pſten tur puta ꝑ fide vel ꝑ obediētia et ſic de alijs. Ideo dicit̄ de cō. di. iij. c. Iciūnia In die dn̄ica inq̄t canō nihil aliud agendū eſt niſi vacandū diuinis. Nulla vero opatio in illa ſancta die agatur niſi tm̄ ymnis et cātic⁹ ſpūalibus et pſalmis dies illa agatur. Secundo eſt multe dignitatis et excellentie. Iō dicit̄. lxxv. di. c. ꝙ dies dn̄ica tantis diuinaꝝ diſpēſationū miſterijs eſt ꝯſecrata vt quicquid a dn̄o inſigne ꝯſtitutū eſt. in hui⁹ diei dignitatem ſit geſtū. In hac iq̄t mūd⁹ ſūpſit exordiū. In hac ꝑ reſurrectionē mors interitū. et vita accepit principiū. Iōq3 nulla alia die epi cōſecrari debent niſi in illa vt pt3 in ca. iam allegato. Et ex. de ferijs. c. ij. habet̄ idem. Q3 dieb⁹ dn̄icis nō debent flecti genua cauſa orationis niſi q̄s ex deuotione facere velit excepta cōſecratōne epoꝝ vbi cōſecrans et ꝯſecratus genua flectere dn̄t. Ideo precipit̄ omnib⁹ xp̄ianis ꝙ tali die debent audire miſſam. Vt pt3 de cō. di. i. c. Miſſas dn̄ica die ſecularibus totas audire ſpeciali ordine p̄cipimus. Ita vt ante benedictōnem ſacerdotis egredi populus non preſumat. Qd ſi fecerit ab epiſcopo publice ꝯfundat̄. Vbi dicit glo. ꝙ ꝯtra p̄ceptū faciūt q̄ diebus dominicis nō audiūt integrā miſſā. niſi aliqua ſpecialis neceſſitas cogat. Sed diceres. Hoc p̄ceptum cogit niſi ſeculares. Ergo clerici et religioſi poſſūt nō audire miſſam integrā. Reſpondet̄ negando ꝯſequentiam. Quicq̄d eni pfectōnis ſpūalis ſecularibus p̄cipit̄ hoc in ſuſceptōne ſacri ordinis vel in ingreſſu religionis clericus vel religioſus quaſi in mandato recipit. Nā dieb⁹ dn̄icis ſacerdotes ſpecialiter debent celebrare. vt pt3 de con. di. ij. c. Cotidie eukariſtiam accipere nec laudo nec vitupero: omnibus tn̄ dn̄icis diebus ꝯmunicandū eſſe exhortor. Tercio eſt dies magne trāquillitatis et indulgētie. Idem eni preceptū q̄d olim dabat̄ de die ſabbati et de eius celebratōne eccleſia nūc p̄cipit de die dn̄ica. Vnde dixit dn̄s Exod. ij. Memento vt diē ſabbati ſanctifices. Sex eni diebus opaberis. et facies omnia opa tua. ſeptima aūt die ſabbatū dn̄i dei tui ē. Nō facies in ea oīne op⁹ nec tu nec filius tuus ⁊c̄. Iſta oīa nunc ſunt celebranda ⁊ obſeruāda in die dn̄ica: quē nobis celebrē fecit criſt⁹ q̄ in illa reſurrexit. Et licet ab omni ope ſit abſtinendū: potiſſime tn̄ abſtinendū eſt a carnalib⁹ opationibus. Nā ut deduci poteſt ex ſtatutis patrū. diebus dn̄icis nō debent fieri balneatōnes ꝯmeſſatōnes tripudia et choriſationes ⁊c̄. Vn̄ in canone de cō. di. iij. c. pueniit. Recitat papa ꝙ cīues romani ꝓpoſuerūt corā eo predicationem quorūdam qui in ſuis predicatōibus dixerunt ꝙ in dieb⁹

dñicas nullus debeat balneare. Rñt
papa dicens. Si ꝑ luxuria et volu-
ptate in illa die dñica lauari appetit
h' fieri. nec reliquo die ꝯcedim⁹. Si
aũt ꝑ neceſſitate corpis: h' nec die do
minico ꝓhibemus. Ex q̃ auctoritate
ptꝫ grauiter peccare oĩs illos. q̃ nõ
ꝓpter neceſſitatẽ corpis ſꝫ potius cau
ſa voluptatis ad balneũ currũt: q̃uĩ
qꝫ eĩ die etiã feriali. et ſpecialiter o
mnes religioſi multũ peccãt. Nã au
g⁹. in regula. Lauacrũ corpis cũ ne
ceſſitas cogit. minie deneget̃. Sine
ergo neceſſitate nõ eſt balneãdũ ſꝫ ꝑ
neceſſitate. Dicit euſebi⁹ li. v. hiſto
rie eccleſi. c. i. ꝙ ſerui xp̄i q̃ habita
bãt vienne et lugduno vrbib⁹ ſcri-
pſerũt fratrib⁹ ꝯmorãtib⁹ in aſia ꝑ
ſecutionẽ quã in gallia patiebant̃.
Cõqſti eĩ fuerũt ꝙ eis ꝓhibebat̃
domoꝝ inhabitatio. deinde vſus bal
nearũ Et iſta eſt ꝗmatica euſebij Di
cit ibidẽ euſebius li. iiij. c. xiiij. de bea
to Johẽ euãgeliſta. q̃ cũ apud ephe
ſum balnea lauãdi grã fuiſſet ingreſ
ſus et vidiſſet ibi cherinthũ hereticũ
exilijt ꝯtinuo et diſceſſit nõ lotus. di
cẽs Fugiam⁹ hinc ne et balnea ipa
corruãt in q̃b⁹ cherinth⁹ lauat̃ veri
tatis inimicus Ex q̃bus ptꝫ ꝙ ſãctis
licitũ fuit intrare balneã. Quarto ẽ
dies iocũditatis et letitie. Jõ nemo
dꝫ ieiunaẽ die dñica. vt ptꝫ de cõ. di.
iij. c. Jeiuniũ dñice diei et quite fe-
rie nemo celebrare dꝫ. vt int̃ ieiuniũ
xp̄ianoꝝ et gẽtiliũ. et veracit̃ credẽtiũ
et infideliũ atqꝫ hereticoꝝ vera et nõ
falſa diſcretio habeat̃ Jtẽ ibidẽ. c. ne
quis ieiunet die dñica. Ratio huius
eſt. qꝛ dies dñica dies letitie eſt Sꝫ
ieiunabilis dies eſt dies triſtitie Si
ergo q̃s vellet ieiunaẽ i die dñica vel-
let ꝙ dies letitie fieret dies triſtitie

PRimi peccantes ꝯtra illud
preceptũ ſunt q̃ manuali
ter aliquid opant̃ in die
bus dñicis et alijs feſtiuis
dieb⁹. Contra quos dicit̃ Exod. xx.
Memẽto vt diẽ ſabbati ſanctifices.
id eſt diuino cultui totalit̃ applices
de diuinis beneficijs meditãdo: et deo
gratias agẽdo. Sex eñ diebus opa
beris illa que ſunt neceſſaria ꝑ vita
humana ſuſtentãda. Septima aũt
die ſabbatũ domini tui eſt. Nõ faci-
es in ea omne opus. Jlla etiam que
neceſſaria ꝑ victu erãt. nõ fuit licitũ
coq̄re vel parare vt ptꝫ Exod. xvi. et
. xx. Nec tu nec filius tuus et ancilla
tua et iumẽtũ tuũ et aduena id ẽ gen-
tilis ꝯuerſus ad ritũ iudeorũ. Ratio
huius ſequit̃. qꝛ in ſex diebus fecit
deus celũ et terrã mare et oĩa que in
eis ſũt: in ſeptio aũt q̄euit ab omni
ope. Jõ benedixit dñs diei ſabbati
et ſanctificauit illũ. Hec ibi. Jtẽ exo
di. xxxi. Dixit dñs. Sabbatũ meuꝫ
cuſtodiatis. qꝛ ſignũ eſt inter me et
vos i gñationib⁹ vr̃is vt ſciatis qꝛ
ego dñs. q̃ ſanctifico vos. Cuſtodite
ſabbatũ meum. qꝛ ſanctũ eſt Et ſeq̃
tur ibidẽ. Qui polluerit illud. morte
moriat̃: et q̃ fecerit in eo op⁹: ꝑibit
aĩa illi⁹ de medio ppl'i ſui. Hec ibi.
Ex his ptꝫ q̄ ſtricte fuit iudeis ꝓce-
pta obſeruatio ſabbati. loco cuius
nos chriſtiani habemus diẽ dñicã
Sed nos chriſtiani ſumus peiores

iudeis qui valde ſtricte ſeruant ſab
batū ſuū· Nā iudeus nō caperet mil
le florenos ꝙ faceret vnā puam fu-
turā in tunica ſua· ſed xpianus cape
ret vnū denariū et fueret integrā tu-
nicā in die dñica· Etiā iudei puniūt
terribiliter trāſgreſſores ſabbati vt
ptꝫ nūi· xv· de illo q̄ collegit ligna i
die ſabbati q̄ fuit ꝓpter hō lapidatꝰ
vt ptꝫ ibidē· Sed raro vel nunq̄ ta-
les trāſgreſſores apud xpianos pu
niunt· Sed ſi non puniūt ab hoīe
a deo punient hic et in futuro· Primo
hic puniunt in tpalibus· qꝛ tales ex
hoc nō ditant· qꝛ quicq̄d lucrantur
in tpalibus pdūt in ſpūalibꝰ q̄ ſūt
bona anime· Inſup ex diuina pmiſ
ſione captiuant· a raptoribꝰ ſpoliā-
tur· vel equi eoꝝ ledūt et moriunt·
aut vacce et domus eoꝝ igne ꝯburū
tur· vel alia infortunia tlibꝰ accidūt
et ſic depaupantur· Secundo tales
puniūtur in corpe· qꝛ aliqñ infirmā
tur p menſem vel duos· vel qñqꝫ ca-
dūt et frangūt crura ł brachia· tunc
oportet eos feſtiuare cū potius debe
rent laborare· qꝛ ante laborauerunt
cū feſtiuare debuerūt· Quia ſꝫm ſalo
monē· Per q̄ quis peccat· p hec et tor
quetur· Tercio puniūtur in aīa qd ē
maximū· qꝛ quotiēs feſtū ſoluūt. to
tiens mortaliter peccāt et aīaꝫ ꝓpriā
occidūt vt ptꝫ exodi· xxxi· Qui pollu
erit ſabbatū: morte moriat· Naꝫ ta
les violatores peccāt in prēm: cuiꝰ
potētia mundū creauit In filiū· cuiꝰ
ſapiētia mundū redemit. In ſpiritū
ſanctū· q̄ in tali die miſſus eſt in mū
dū· Ex his ptꝫ ꝙ in diebus dñicis et
aliis feſtis debet ſe homo abſtinere
ab omni ope ſeruili· ſꝫm illud leuiti
ci· xxiij· Omne opus ſeruile nō facie-
tis in eo· Et eſt opus ſeruile· opꝰ me
chanicū· q̄ ars diuidit in ſeptē ſciē
tias· vt dicit hug· li· ij· didaſcolon·
ca· xxi. Quaꝝ pma eſt agricultura.
Et cōtinet in ſe omnē modū colendi
terrā· Cuiꝰ artis primus fuit inuen
tor Cayn. vt patꝫ geneſ· iiij· Tales
omnes tenent ſabbatiſare· Pꝫ q̄uis
nō arāt in feſto: ppar āt tñ currū vel
liniūt rotas vel reformāt aratrū et i
hoc putāt ſe non diſſoluere feſta· qd
falſum eſt. Secūda dicit lanificium
et ꝯtinet oīa genera texendi aut ſuē
di veſtes· vt ſunt ſutores· ſartores·
Tales etiā debent ſabbatiſare· ſꝫ ſu-
tores ſi nō ſuūt calceos· pparāt tñ
corium aut denigrāt illud vel liniūt
vel pmittūt ꝙ famuli eoꝝ repetiant
ſotulares vt lucrent. Sartores eti
am quāto noctes et vigilie ſunt ſan
ctiores· tanto magis laborant· Imo
eoꝝ famuli vt lucrent repetiāt veſti
mēta antiqua· Tales omnes peccāt
mortaliter. Tercia eſt armatura et
ꝯtinet omneꝫ modū fabrefactoꝝ· in
ligno· in metallo· Tales etiā tenent
celebrare· Sed q̄d facit carpentariꝰ
ſi nō laborat ſecando. acuit tñ inſtru
mēta ſua· faber linit folles ſuas aut
ꝯflatoriū ſuuꝫ preparat in diebꝰ do
minicis· Quarta eſt nauigatio et cō
tinet omnē modum mercatoꝝ· emē
do· vendēdo· vel mutando· Si mercā
tores nō emūt aut vendūt· ſedent tñ
ꝯputando et inſpiciēdo libros ſuos
ꝯputatoriuꝫ p totū die celebrem vt

cum ſocijs ſuis cōputēt· Inter illos
macellatores ⁊ piſtores q̄ pinſunt i
ſacris noctibꝫ: et ſi nō· p̄parāt tn̄ fur
nū· aut ſecāt ligna· aut p̄parant pa
ſtū fermentādo aut cribrāt: et putāt
ſe in hoc nō frāgere feſta Quinta ē ve
natio ⁊ ↄtinꝫ i ſe omnē modū piſcatō
nis· aucupij· ⁊ venaturā. Volētes er
go in diebꝫ dn̄icis ire piſcatū aut au
cupatū aut venatū: frangunt feſta·
Sexta dicit̄ mediana· et ↄtinet om
nē modū faciēdi electuaria· Igit̄ illi
peccāt q̄ diebꝫ dn̄icis ↄponūt ſpecies
Septia dicit̄ theatrica q̄ ↄtinet om
nē modū ludēdi. pugillādi: ſaltādi ⁊
currēdi Oia iſta p̄hibita ſunt dn̄icis
dieb9· Similiter etiā peccāt texto=
res q̄uis nō laborāt i diebꝫ ſacris tn̄
p̄parāt fila et ſtamia vt ſint p̄mpti
ores in die ſequēti· aut voluūt fila in
girgilla i glomo ⁊ ſic de alijs· Et eti
am tales frāgūt feſta: ⁊ peccāt· Exci
piūt̄ tn̄ ſeptē caſus in q̄b9 licitū eſt
aliq̄d opari manualit̄· Primo i cor
pis neceſſitate. Iō math· xij· excuſa=
uit dn̄s diſcipulos euellētes ſpicas i
die ſabbati. Vn̄ legit̄ ibidē. In illo
tp̄e abijt hieſus p ſata· Diſcipuli āt
eius eſurientes ceperūt euellē ſpicas ⁊
mādūcare Pharisei aūt vidētes hoc
dicebāt Ecce diſcipli tui faciūt qd nō
licet eis in ſabbto facē· Ait illis Nō
legiſtis· q̄d fecerat dauid qn̄ eſurijt
et q̄ cū eo erāt quō intrauit in domū
dei ⁊ panes p̄poſitionis comedit q̄s
nō licebat ei edere neqꝫ his q̄ cū eo e
rant niſi ſacerdotibꝫ vt ptꝫ· i· Re· xxi·
Iſta fuit neceſſitas corpis Ergo hoc
fieri licite potuit. qꝛ nō eſt culpabile

qd neceſſitas infert· vt ptꝫ· xxx· q· i·
· c· ad limina. Itē neceſſitas non hꝫ
legē· i· q· i· remiſſionē: Itē neceſſitas
facit licitū ⁊c̄ ex̄ de reg· iuris· c· qꝛ nō
eſt tē· I neceſſitas nō ſubiacet legi·
extra de obſer· ieiu· c· cōſiliū· Itē di=
cit aug9· in li· de ope monachorū qꝛ
diſcipli nō arguunt̄ hic de furto. qꝛ
ſm legē iudeoꝝ fur nō erat q̄ de agris
nihil ſecū portabat et in agro fructū
comedit. Dic etiā ē de vuis et vinea
vt ptꝫ deut̄· xxiij· vbi dicit̄ Si igreſ
ſus fueris vineā p̄ximi tui· comede
de vuis quantū placuerit· et nullum
efferes tecū Et ibidē ponit̄ etiā de ſpi
cis· Secundo hoc poteſt fieri in p̄xi=
mi infirmitate vt ptꝫ mathei· xij· do
minus curauit hominē habentē ma=
num aridā in die ſabbati· Vnde di=
citur ibidem· Venit dn̄s in ſinago=
gā eorum Et ecce homo manum ha
bens aridā· et interrogabant eū di
centes Si licet ſabbato curare· vt ac
cuſarent eum Ipſe autem dixit illis
Quis erit ex vobis homo qui habet
ouem vnam et ſi ceciderit ſabbatis
in foueā · nōne tenebit et leuabit eā.
Quāto magis melior eſt homo oue:
Itaqꝫ licet ſabbatis benefacere Dec
iui · Iohis· vij· Mihi indignamini:
qꝛ totū hoiem ſaluū feci in ſabbato
Itē ē qꝛ medici licite pn̄t hoiēꝫ ſanare
in ſabbato ſine pctō· ⁊ opa miſeri=
cordie exercē dūmō teneant regulā q̄
ponit̄ extra de penitētia ⁊ remiſſione
capitulo· cum infirmitas· Sed cur
chriſtus fecit illa in die ſabbati: Re
ſpōdet̄ p̄pter tria Primo vt ſe dn̄m
oſtēderet ſabbati· vt ptꝫ mathei· xij·

domin⁹ eſt filius hominis·etiā ſab
bati·Secūdo vt verū intellectū illi⁹
precepti daret· qꝛ non eſt ceſſandū
ab opib⁹ miſericordie· qꝛ licet ſab
batis benefacere· mathei·xij· et luce
vi·Quia is ꝯmittit in legē q̄ verba
ꝯplectēs ꝯtra legis.mtīt voluntatē·
vt ptꝫ ex̄ de re·iuris·li·vi· Sicut di
citur de quodā fratre minore q̄ aliū
religioſum p aquā baiulauit· Qui
dū in medio fuiſſet·q̄ſiuit ſi aliquē
haberet denariū· Qui dū diceret ꝙ
ſic·ille dixit·non licet mihi pecuniā
portare· Et ſic eū ad aquam ꝓiecit·
Sed hec non fuit intentio ſue regu
le· De q̄bus ait ap̄l'us· Cauteriatā
habentes ꝯſcientiā· Tercio vt plu=
res homines audientes eū et viden=
tes edificaret·Luce·xiij· Cū curaſſet
mulierē q̄ habuit ſpiritū infirmita
tis annis decē et octo et erat inclina
ta.nec poterat ſurſū reſpicere.Quam
cum curaſſet Jheſus·dicebāt turbe·
Sex ſūt dies in q̄bus oportet opa
ri· In his ergo venite et curamini·
Tercio in eccleſie vtilitatē·Vn̄ ma=
thei·xij.Criſtus poſuit exemplū de
ſacerdotibus q̄ faciebant omnia que
neceſſaria erāt in tēplo in die ſabbti
et tn̄ ſine crimine fuerūt apud eos·
Sic excuſant̄ illi q̄ arāt vel laborant
paupibus.aut q̄ irrigant in paruis
ſolēpnitatib⁹ aūt eccleſie aut ꝯmu=
nitati ꝓ repatione pōtium aut mu=
rorū et ſic de alijs·Quia ſm̄ wyllhel
mū qui dicit·Nō credo ꝙ dn̄icas die
bus vel p̄cipue in maioribus ſolēpni=
tatib⁹ ſcꝫ beate virginis et ap̄l'orū
liceat id fieri· de ceteris aūt feſtiuita

tibus et dieb⁹ feriatis paſche· pente
coſtes·quo ad hoc credo ꝙ liceat ſe=
qui ꝯſuetudinem regionis· quā ſcit
epiſcopus loci et non reprobat· Si
aūt dubitat̄ vtrū ſi ep̄us ſciat talia
et ſuſtineat recurrere debet ſacerdos
loci ad ep̄m vt ſup hoc ratificet̄ ab
eo· Ad hoc aūt ꝙ talia licite ſuſtine
antur oportet ꝙ nō reuocent̄ laborā
tes ab audiendo diuina q̄ tenent̄ au
dire.Et ꝙ p̄ncipalit̄ talia fiāt ꝓpter
deū·nō ꝓpter affectū carnalem·aut
ſpem remuneratōis trene. Et ꝙ ne=
ceſſitas paupertatis hoc videat̄ exigē
cui ſit· Idē eſt de miniſtris eccleſie
paupib⁹ preſertim q̄ reddit⁹ nō ha
bent in lignis ⁊ lapidib⁹· Ita tn̄ ꝙ
labor nō perueniat vſqꝫ ad multā fati
gationē ⁊ tediū ex diuturnitate labo
randi.Quia cū huiuſmōi feſta repre
ſentāt q̄etem eterne patrie ⁊ delecta
tōnē.nō credo ꝙ debent in eis labora
re p totā diē vel vſqꝫ ad nimiā fati
gationē·vel vt ꝓpter hūc laborē di=
mittāt audire miſſam· qꝛ nō dimit=
tere illud ad q̄d tenētur ꝓpter id ad
q̄d nō tenētur eſt peccatū· Hec Jo
hānes in ſūma ꝯfeſſionū· Sed ꝯſu
lendū eſſet ſacerdotib⁹ ne hoc facerēt
qꝛ mathei·xviij· di· Ve homini illi
p quē ſcandala ſiūt.Quia ſi h̄ ſacer
dotes p̄mittūt facere·laici facilit̄ in=
ducūtur ad faciendū ſimilia·dicētes
Si hoc ſacerdotes p̄mittunt facere:
cur nos nō poſſum⁹: Quarto p̄t fie
ri i ſupioris poteſtate·Vnde Johis
vij·Dn̄s mandauit circūciſionē fieri
in ſabbato· nec per hoc ſoluebat̄ lex
moyſi cum ipſe eſſet domin⁹ ſabbti·

c d

Ide eſt ſi papa vel eccleſia hoc pmitteret. Jō nō peccant q̄ capiūt alleca in diebꝫ dñicis vt ptꝫ ex̄ de ferijs.c. licet. vbi legit̄ Licet tā veteris q̄ʒ noui teſtamēti pagina ſeptimū die ad humanā q̄etē ſpecialiter deputauerit ⁊ tā eum q̄ʒ alios dies maieſtati altiſſimi deputatos necnon natalicia ſanctorū martirū eccleſia decreuerit obſeruāda et in his ab oī ope ſeruili ceſſandū. Et infra. Indulgemꝰ vt liceat prochianis vr̄is diebꝫ dñicis ⁊ alijs feſtis p̄terq̄ʒ in maioribꝫ āni ſolēpnitatibꝫ ſi alleca terre ſe inclinauerint. eoꝝ captioni in gruēte neceſſitate intēdē.ita q̄ʒ poſt factam capturā eccleſijs circūpoſitis ⁊ xpi pauperibꝰ cōgruā faciāt portionē. Hec ibi. Sed dubitat̄ quō eccleſia p̄t diſpēſare in p̄cepto diuino Rn̄r dupliciter. Pr̄io q̄ʒ iſta nō eſt legis diſpēſatio:ſʒ potius interpretatio. qꝛ eccleſia hꝫ diuinā legē interp̄tari q̄lit̄ debeat intelligi. Secūdo. qꝛ eccleſia i ſuis ſtatutis vtit̄ inſtinctu ſpūs ſancti. vt ptꝫ. xxv. q. i. c. violatores. Cū ergo p̄cepta ſīt data a deo:ſic eccleſiaſtica auctoritate ⁊ inſtictu ſpirit̄ꝰ ſancti p̄t i q̄buſdā reuocare ꝓpter neceſſitatē hoīm. Nō tñ ſunt excuſati alij piſcatores q̄ piſcāt̄ feſtiuis diebus.ſicut multi vagi faciūt. Quinto p̄t fieri i defēſiōe cōitatis. Jō ſcribit̄ .xxij.q.viij.c. Si nulla vrget. vbi dicit̄. Si vrget neceſſitas. ꝓ defenſione patrie vel legū paternarū:nullo tpe eſt bellorū p̄paratiōi pcendū. Sic legimꝰ machab.ij. q̄ʒ illi ſancti machabei q̄rū aliq̄ pmiſerūt ſe interfici añq̄ʒ vellēt bellare ſabbatis poſtmodū alij p̄babita deliberatione dixerūt. Ois homo q̄ venit ad nos ad bellandū in die ſabbati. pugnemus aduerſus eū ⁊ nō moriamur ſicut fratres noſtri. Sed tñ nō ſunt excuſati q̄ vadūt cū baliſtis ad ſagittanduꝫ columbas:aut ꝓ lucro. Sexto ꝓpter rei neceſſitatē: vt ſi domus incendēt̄ poſſet extingui ⁊ ſic de alijs. Dicit Johānes in ſūma ꝯfeſſionū. Credo iq̄t ſi iacētibus in agris bladis ⁊ ſegetibus aut fenis in pratis. ⁊ immineat tempeſtas aut pluuia que corrūpat aut deterioret multum. tunc domini rerum nō ſunt ꝓhibendi ea remouere et indēp̄nitati ſue precauere. nō tamen ſunt excuſati barbitōſores aut ſuffr[a]ratores equoruꝫ niſi hoc fecerint ꝓpter neceſſitatē quibus huiuſmodi opera impendunt. Si auteꝫ faciunt ꝓpter queſtum improbum lucrandi:nō poſſunt excuſari. Item peccant molendinarij terentes frumenta in molendina ad ventum et ad aquam ſine magna neceſſitate. De molendinis aūt que trahuntur p iumēta credo q̄ʒ debēt quieſcere diebus feriatis. cum ſm̄ legem nō ſolū homines ſed etiam iumēta debent quieſcere in ſabbato vt patet Exo͂. xx. In alijs autem molendinis ad ventum et ad aquam in neceſſitate. ſeruāda eſt cōſuetudo regionis nō prohibita a prelatis cum abſqꝫ magno opere hominis poſſint expleri. Item peccant curſores et viatores qui pro pecunia vadunt. cum ſm̄ legem iudei non poterant ire in ſabbato vltra

vltrā mille paſſus· quod dicebatur
iter ſabbati· vt ptꝫ actuū pmo· niſi
ſit magna neceſſitas· Septimo pt
hoc fieri ꝓpter opis medietatem· vt
cū opus qd quis agit eſt valde pa=
rum· Alij omnes mortaliter peccant
et grauit. Cuiꝰ exemplū ptꝫ in legē
da ſancti ypoliti· ꝗ bubulcus qdā
noie petrus cū in feſto beate marie
magdalene plauſtrū iunxiſſet· et bo
ues ſequētes verbis maledictis vr
geret· ꝓtinus boues et aratrū a ful=
mine aſſumunt et ipſe petrus q im=
precatus fuerat atrociori torquebat
ſupplicio· Nā ignis eū arripuit adeo
ꝗ carnibꝫ et neruis tibie ⁊ cruribꝰ
ꝯſumptis oſſa pateret· et ipa tandē
tibia a ſua cōpage perijtꝰ ſoluebat·
Tunc ille eccleſiā beate virginis ac
cedens tibiā ipſā in quodā foramine
ipius eccleſie abſcondit et beatam
virginē lacrimis et precibꝫ ꝓ ſua li
beratione rogabat· Et ecce nocte q=
dam beata virgo ſancto ypolito vt
petrū ſanitati pſtine reſtitueret im=
parit. Statimqꝫ ſanctus ypolitus
tibiā de foramie accipiēs in loco ſuo
quaſi ſurculū arbori in momento in
ſeruit· In q viſione tantos dolores
ſenſit vt ſuis clamoribꝫ totā familiā
excitaret· Qui ſurgentes et lumē ac
cendentes· eū duo crura et duas tibi
as habere ꝯſpiciūt. Sed deludi pu=
tātes ipm iterū ꝯtrectabāt vt bona
mēbra ipſū habere conſpicerēt. Qui
iuxta eū ſtantes integra mēbra hre
eum conſpiciunt.

Peccandi ſunt qui peccant
ꝯtra hoc preceptū ⁊ ſūt q
emūt et vendūt in diebꝰ
dnicis et alijs feſtis· qꝛ di
cit ex de ferijs· c· Oms dies dnicos a
veſpe in veſpm cū omni veneratione
decreuimꝰ obſeruare· et ab omni il=
licito ope abſtinē· vt mercata in eis
minime fiant. Hec ibi· Itē directe
faciūt ꝯtra hoc preceptū· Sabbata
ſanctifices· Itē exodi· xxxi· Qui pol=
luerit illud morte moriat· ⁊ q fecerit
in eo opus ſeruile pibit aia illius de
medio populi ſui· Nā legit nui· xv·
Factū eſt cū eſſent filij iſrl in ſolitu=
dine et inueniſſent hoiem colligentē
ligna in die ſabbati obtulerūt eum
moyſi et aaron et vniuerſe multitu
dini: et recluſerūt eū in carcerē ne=
ſciētes qd de eo facerēt· Dixitqꝫ dns
moyſi· Morte moriat homo iſte: ob
ruat eū ois ꝓplus lapidibꝰ ex caſtra
Cūqꝫ eduxiſſet eū foras· obruerūt
eū lapidibꝫ· et mortuus eſt ſicut pre
cepat dns. Sed nunqd eſt magis
peccatū emere aut vendere i feſtis ex
cupiditate ꝗ colligere ligna ex neceſ
ſitate ſua· Querit ergo vtrū emere
aut vendere in diebꝫ dnicis aut in fe
ſtiuitatibus ſanctoꝝ ſit ſp peccatū
mortale aut violatio ſabbatorū an
nō· Vbi dicit ꝗ ſic· ꝓpter auctoritā
tes ſupius allegatas· qꝛ eſt ꝯtrā p
ceptū eccleſie· Ergo eſt mortale pec
catū· In cōtrariū eſt neceſſitas· qꝛ nō
eſt culpabile qd neceſſitas infert vt
ptꝫ· xxxiij· q· i· c· ad legitiā· Itē neceſ
ſitas non hꝫ legē· i· q· i· c· remiſſionē
Itē neceſſitas facit licitū qd non eſt

liciatum. extra de re. iu. qd nõ eſt Itẽ
neceſſitas nõ ſubiacet legi. ex. de obſ
uatione ieiunioꝝ. c. cõſiliũ. Ad hanc
qſtionẽ rñt magiſter aug9 de ancho
na ſup matheũ dicẽs ꝙ qſtio eſt du
bia ꝓpt illud qd dicit de cõ. di. iij. c.
Ieiunia In die dñica nihil aliud a-
gendũ eſt niſi deo vacandũ. Et ſub-
dit. Nulla opatio in illa ſancta die
agat niſi ſolũ ymnis ⁊ cãticis ſpũali
bus illa dies trãſigat Sciendũ ẽ vt
dicit qdã doctoꝛ ꝙ tenẽ forũ diebꝰ fe
ſtiuis et dñicis. tripliciter cõtingit
fieri ſcꝫ
Cauſa ineuitabilis neceſſitatis.
Cauſa cupiditatis
Cauſa naturalis vtilitatis
Primo cauſa ineuitabil' neceſſitatis
Cõtingit eñi qñqꝫ cõſideratis ꝯditio
nibus tẽporũ. pſonarũ ac negocioꝝ.
ꝙ niſi fieret forũ die dñica l' feſtiua
in emẽdo vel vendendo res aliqs. ma
gnũ detrimẽtũ impetrarẽt p̃dicte p
ſone. qꝛ forte ſunt artifices. vñ alijs
diebꝰ eorũ artificijs eos opoꝛtet in-
tẽdere vt victũ et veſtitũ ꝓ eis et ꝓ
illis quorũ curã hñt impendãt. Et ta
les ex quo miſſam audiũt et horã ali
quã deputãt ad vacandũ cultui diui
no. a pctõ poſſunt excuſari. potiſſime
ſi in talibus opibus mens eorũ non
multũ a diuino diſtrahat ſeruicio.
Hec ille doctoꝛ. Dicit Iohãnes ĩ ſũ-
ma cõfeſſ. titulo de ferijs. q. xij. alle-
gãs gloſaꝫ extra de ferijs. c. omnes.
ſup verbo. mercatũ. dicẽs. Si aliqs
hoc facit ꝓ ſua neceſſitate aliqñ non
ꝯſuetudinarie nõ credo ꝙ peccet moꝛ
taliter Secũdo poteſt fieri cauſa cu

piditatis. Scribit eñi eccleſiaſtes
. ij. ꝙ peccatori dedit deus curam ſu-
pfluã et afflictionẽ animi. vt p no-
ctẽ nõ requieſcat. et cũcti dies ei9 dolo
ribus pleni ſunt. Talibꝰ eñi qb9 nõ
ſufficit tps ad vendendũ et emendũ
rõne anxietatis et cupiditatis. pctm
eſt emere aut vendere dñica die. qꝛ cu
piditas cum caritate ſtare nõ poteſt
ymo cũ augetur cupiditas: diminuit
caritas. vt dicit aug9 Idem dicit Io
hãnes in ſũma cõfeſſ. vbi. ſup dicẽs
Si aũt hꝰ ducit ĩ ꝯſuetudinẽ ã hoc fa
cit ex improba cupiditate lucrãdi. ſi
cut faciũt mercatores q̃ ꝓpter frequẽ
tanda mercata ad nũdinas vix aut
nunꝙ̃ intrãt eccleſias ſuas. credo ꝙ
peccent moꝛtaliter In locis aũt illis
vbi ſpecialiter inhibita ſunt ab epõ
hmõi mercata aut nũdine: peccant q̃
ꝯtra hãc inhibitionẽ faciũt. et ſi eps
excõicauit oñs q̃ veniũt ad hmõi ꝓ
hibita mercata Si aliq̃ de aliẽa dio
ceſi ſcient' veniũt. incidũt ĩ illã excõi-
catõne: cũ rõne delicti efficiãt de iuriſ
dictõne illius epi. Hec Iohes. Rõ
hui9 eſt. qꝛ difficile eſt int' emẽtis vẽ
dentiſqꝫ ꝯmerciũ nõ interuenire pctm
vt ptꝫ de penitentia diſtinctione qui
ta. capitulo. qualitas. quia tali tem
poꝛe maxĩe vitãdũ eſt: cũ g̃ui9 rõne
tpis peccant vt ptꝫ de pe. di. v. c. cõſi
deret qlitatẽ. Iõ di Eſdre. ij. xxiiij. c.
Et dicit ibi neemias. In diebꝰ illis
vidi in iuda toꝛcularia calcari ĩ ſab-
bato: poꝛtãtes aceruos et onerantes
ſup aſinos vinũ ⁊ vuas ⁊ ficus et oẽ
olus et inferẽtes in ierl'm in die ſab
bati. Sequit' ibidem. Et tñ habita

uerūt in ea inferētes piſces ⁊ omnia venalia: et vendebant in ſabbatis fi lijs iuda. Et obiurgaui optimates iuda ⁊ dixi eis Que eſt hec res mala quā vos facitis: et ꝓphanatis diem ſabbati. Nūq̄d nō hec fecerūt prēs veſtri. Sequit̄ ibidem. Clauſerunt ergo ianuas ⁊ p̄cepi vt nō apirēt eas vſqꝫ poſt diē ſabbati. Seqt̄. Et mā ſerūt oia venalia foris ieruſalē ⁊ ne= gociatores ⁊ vendētes. Hec ibi. De q̄t correlarie ex his ꝙ meſſores fru gū et collectores ſine magna neceſſi= tate in ſabbatis ſūt feſti violatores. Probat̄. qꝛ nō eſt minus pctm̄ colli gere fruges in die ſabbati q̄ꝫ calcaē torcularia aut colligere vuas. Di ta lia ꝓhibuit neemias vt patꝫ ſup̄ in auctoritate. Excuſant̄ tn̄ illi ſi iacēti bus in agris ſegetibꝫ aut in pratis fenis ſi immineāt tēpeſtas aut plu uia q̄ corrūpat talia: nō ſūt ꝓhibēdi dn̄i illarū rerū ea remouē ⁊c. vt ptꝫ ſup̄ in ſmone ꝑxio. Si q̄s hoc facit ſine magna neceſſitate. peccat morta liter ⁊ frequēt̄ patit̄ defectū ⁊ detri mentū in ſegetibꝫ ſuis aut ꝑ cobuſti onē aut tēpeſtatis deſtructionē. No ui eni ego quēdā hoiem in comitatu Rauēſborgenſi villanū. cui accidit q̄d hic narro. Nā ſemel tēpeſtas de ſtruxit oia frumēta circūq̄ꝫ exceptis ſuis ſegetibꝫ cū alioꝝ mixtis. De hꝰ vicini ſui āmirātes interrogauerūt eū q̄d feciſſet ꝙ ſua frumenta illeſa māſerūt in tā horribili tēpeſtate q̄ tn̄ inter noſtra frumēta mixta fuerunt. Qui rn̄t ꝙ de nullo alio hāc gratiaꝫ habuit niſi qꝛ diebꝫ feſtiuis nūq̄ col

legit frumēta ſua aūt metere ſolebat ſed totalit̄ vacaret deo. Ergo ⁊c. Nā ſi aliqn̄ deuote celebrātes feſta patiū tur dāpnū. tūc deus eis in alijs. hoc recuperat. Quod ptꝫ in tali exēplo q̄d ponit magiſter i libro apū. Fue rūt tres meſſores ſimul metēꝛes ⁊ in ter illos fuit vnꝰ deuotus q̄ bene cele brabat feſta. Qn̄ ille audiebat cam panam ꝓ veſperis ſonantē: mox ceſ ſabat ab omni ope ⁊ eccleſiā viſita bat. Accidit ꝙ illi tres mutuo mete rent frumēta in agro. Pulſabat̄ cam pana ꝓ veſperis Mox ille dixit ſoda libus ſuis Tēpus eſt ceſſemus ab o pere: qꝛ ſabbatū inſtat cum veſpere pulſant̄. Ipo ceſſante alij eū deriſe= runt ⁊ ab opere ceſſare noluerunt. ⁊ ſic eū in opere metēdi anticipauerūt Sequēti die poſt ſabbatum reuerſi hij tres ad opus cōſuetum. Incli= nauit ſe ille deuotus ⁊ inuenit num mum aureum ſatis magnum ⁊ ſpiſ= ſum: in quo erat talis ſcriptura i cir= cūferentia. Deus veſter me ꝯpegit ⁊ in aurum me redegit pauperi qui nō fregit diem feſtum celebrem. Queꝫ ille retinuit alijs dolentibus ꝙ cum eo non inceperunt feſtiuare. Secun do ſequitur correlarie ꝙ etiam pec= cant mortaliter vectores ⁊ quadrigā tes ⁊ feſta ſanctoꝝ minime celebrā tes. quia dicit neemias vbi ſupra. Onerantes ſuper azinos vinum et v uas: ficus ⁊ omne olus in ieruſalem inferētes in die ſabbati. quia nō eſt minus peccatum onerare plauſtrum ⁊ vehere cum equis q̄ onerare azinū aut equū ⁊ portare onus. Sꝫ vltim

eſt peccatum·ergo et primū·grauit
ergo peccāt illi qui in diebus feſti=
uis cū quadrigis afferūt ceruiſiam·
Hic etiā illi q̄ vehūt blada in dieb9
feriatis·Et ſi ꝓpter preceptū ciuita=
tis currus ⁊ equi nō poſſunt ingredi
ciuitatē·portant ceruiſiā foris ciuita
tem implēt vaſa:et fit fraus prece=
pto·Excuſant̄ tn̄ vectores mercium
ad nundinas aut ad loca remota q̄
ſine graui incōmodo nō poſſunt die=
bus feſtiuis vacare a q̄drigādo.Sȝ
q̄d eſt de vectorib9 ſalis? Reſponde
tur·Si exeūt ꝓpter bonū ꝯmune et
nō in die feſto·et ſi q̄eſcerēt incurre
rent ipſi ⁊ ꝯmunitas notabile dam
nū·ſaluo iudicio meliori excuſant̄ ſi
cut et precedētes·debent tn̄ abſtinē
in magnis feſtiuitatib9 a quadrigā
do·Cui9 exēplū patuit i dioceſi nar=
bonēſi·Ibi fuerūt duo vectores·vn9
illoꝝ qn̄ inſtetit feſtiuitas quieuit
cū eq̄s ⁊ quadriga·Alius vero nūq̄
pepcit ſcōꝝ ſolēpnitatibus·Accidit
aūt q mutuo currib9 eoꝝ oneratis
exirēt ſuperueniente die feſto. Tūc il
le vn9 ſabbatiſabat more ſolito:ali
us receſſit cū iumentis ſuis·Anno fi
nito ꝯuenerūt ſimul in vnū locum·
Tunc ille q̄ nunq̄ celebrabat extra
xit de marſubio ſuo quinq̄ginta flo
renos improperādo alteri dicēs·Ta
les florenos vltra omnes expēſas lu
cratus ſum et tn̄ nunq̄ diē celebraui
celebrē nec tenui·Tu aūt q̄d qui de
uotus es ad deū et ad ſanctos·⁊ ſp
deficis in tpalibus·Illis verbis di
ctis mira res accidit·Omnes illi flo
reni in p̄ntia multoꝝ in cineres reda
cti ſunt:et ſic ille cōfuſus diſceſſit.
Correlarie ſequit̄ tercio ex illa aucto
ritate ſupius allegata·q carnifices
pellifices·ſartores·ſutores mercato
res ſua venalia in diebus feriatis vē
dentes peccant grauiter·⁊ ſunt eccle
ſie dei inobedientes·Probat̄·qꝛ di
cit neemias vbi ſupra.Inferentes pi
ſces et oīa venalia vidi et vendebāt
in ſabbatis filijs iuda.⁊ obiurgaui
optimates iuda et dixi eis·Que eſt
h̄ res mala quā vos facitis:et ꝓpha
natis diē ſabbati? Non hec fecerunt
patres veſtri·Hec ibi·O vtinā nūc
eſſet neemias talis q̄ t̄lia redargue
ret et ſpecialiter carnifices q̄ ſtant
p totā diem dn̄icā aut aliā feſtiuā
diem vendendo carnes ſuas·falſe iu=
rando·diuinū cultū negligendo et p̄
dicatōē poſtergando.alios etiaȝ a
diuino cultu diſtrahendo·verba va=
na et inutilia ꝓferendo·Peccāt etiā
illi ſutores q̄ dn̄icis diebus et alijs
feſtis vendunt ſotulares et aperiūt
ſuas feneſtras ſicut alijs diebus fe=
rialib9·Peccant mercatores q̄ ſuas
mercācias ſummo mane exponunt ad
vendendum dn̄icis dieb9 et feſtiuis
anteq̄ audiāt miſſaȝ·Peccāt etiam
tabernarij et tabernatrices q̄ iſtis e=
brioſis diebus in feſtis vendūt potū
aut ceruiſiā q̄ten9 ruant in vlteriora
peccata·Tales vēditores ceruiſie de
berent ceſſare a venditione.et ſic ipſi
ceſſarent a potatōne et ebrietate·qꝛ
dī de iniuria et dāp·dat̄·c·ſi·culpa·
Qui occaſionē dampni dat:dampnū
dediſſe videtur. O quot iuramenta
quot blaſphemie·ebrietates·rixe·

contūmelie et detractiones ibi fiūnt
quibus ꝑticipes ſunt. De his oībus
dicit̃ luce. xvij. Sicut factuꝫ eſt ī die
bus loth. Edebant et bibebant. eme
bāt ⁊ vendebāt. Seq̄t̃. qua aūt die
exijt loth a zodomis pluit ignē ⁊ ſul
phurē de celo et omnes ꝑdidit. Sic
erit ī die illa q̄ filiꝰ hoīs reuelabit̃. De
his etiā Johes in apoc. dicit. Nego
ciatores terre flebūt. Itē carnifices
q̄ ſine neceſſitate vendūt in diebꝰ fe
ſtiuis carnes crudas. peccāt. non tn̄
peccāt mortaliter ſi carnes ī feſto p̄=
parāt. et in die ſequēti vendāt ſi ꝑus
nō poterant ꝯmode ꝑparare aut ꝑpa
ratas ſeruare. Sed q̄d fiet qn̄ erūt
tria vel quatuor feſta ſibi immedia
te ſubſequentia. Dicendū ꝙ tūc pru
denti diſcretione vtendū eſt: ſpq̄ꝫ de
ferendū ſolēpniori diei. Secūdꝰ ca
ſus eſt de tabernarijs q̄ꝝ abuſio nō
ſine grauiſſima culpa ē. q̄ ſūmo ma
ne apiūt tabernas. etiā ī quacūqꝫ ſo
lēpnitate nūq̄ꝫ audiendo miſſam vel
intrādo eccleſiā. quaſi ſint prochia
ni diaboli ad quoꝝ eccleſias. i. taber
nas habent recurſum: quē habēt ſa
cerdotes xp̄i in eccleſijs dei. Hij ſiq̄
dem ſunt arcendi ne apiant niſi hora
debita. q2 multi ſunt qui viſitant ec
cleſiam poſtq̄ꝫ inebriati fuerint ī ta
bernis tunc vadunt ad eccleſiaꝫ xp̄i
non ſolum ſine merito: verum etiam
cum demerito et anime detrimento.
q2 dicitur de iniurijs ⁊ dāpno dato
capitulo. ſi culpa. Qui occaſionem
dampni dat. dampnū dediſſe videt̃.
Sic omniū malorū que in tabernis
fiunt ſunt participes tabernarij et ta

bernatrices ſcꝫ non audiendo miſſaꝫ
negligendo verbum dei. et de piurijs
blaſphemijs. rixis. ebrietatibus ⁊ ſic
de alijs omnibus ſunt rōnem reddi
turi apud diſtrictū iudicem. Et ali=
qui vendunt eis aliqua potus incita
menta. quod deterius eſt. Tercius
caſus eſt de ortulanis qui vendunt
herbas et fructus. de quibus dicen=
dum eſt ꝙ illos fructꝰ atqꝫ herbas
qui diebus illis cōſumūtur vendere
et emere licet. predicatione et miſſa
⁊ alijs ad que tenētur nō pretermiſ
ſis. Etiam panes ⁊ carnes coctas. cū
cōditi omibus iam premiſſis. Quar
tus caſus eſt de vendentibus quaſdā
mercimonias maxime ad mulieruꝫ
ornatum et ad vanitatem. vn̄ mul=
ta peccata mulieribus eueniunt aut
alia puerilia que vendere ſolent in
diebus feſtis et in locis ſacris. Ta=
lia emere ⁊ vendere nequaq̄ꝫ licet. tū
propter diem feſtuꝫ. tum quia ſunt
incitamenta luxurie. vanitatis et gu
le. De quibꝰ decima ſexta queſtione
. vij. c. Et hoc diximus Origenes ſu
per illo. dominus erat eijciens emen
tes et vendētes de tēplo. Nam tāto
zelo ꝯtra tales accenſus eſt vt mani
bus proprijs eos extra templum ꝓ
iecerit et es nūmulariorū ſubuerit
quod contra quoſcunqꝫ ſceleſtos ali
os nūq̄ꝫ feciſſe legit̃. Queritur vtruꝫ
liceat ſcribere libros diebus feſti=
uis cauſa deuotionis. Reſpondet Jo
hānes gerſon in tractatu ſuo de lau
de ſcriptorum dicens. ꝙ ſcriptor
facit opus bonū de genere. Quod ſi ꝓ
ueniat ex caritate eſt meritoriū vite

eterne· nec dicendū eſt ſeruile. Ideo
inq̄t· nihil impedit libros vel tracta
tulos aut codicillos cauſa deuotōis
ſcribere diebꝫ feſtiuis habito mode
ramine q̄le ſapiens iudicabit in hoc
ope· qḋ vtiqꝫ ſeruile nō cenſendū ē
ſed ad honorē eccleſie plus aliq̄n ver
gēs ꝙ multiplicatio vocalis orōnis
Et hoc eſt verū dūmō non ſcribat ꝑ
precio· Quarto ſequit̄ correlarie ꝙ
maxie ↄſcientie ꝑlatorū tꝑaliū gra
uātur· q̄ talia vident ⁊ ſciūt· et tn̄ ꝑ
eos diſſimulant̄· Probat̄· qꝛ dicit̄
talibꝫ ꝑlatis ezechiel· iij· et· xxxiij· c·
Si dicēte me ad impiū morte morie
ris et nō ānūciaueris ei neqꝫ locut⁹
fueris vt auertatur a via ſua impia
⁊ ipſe viuat· i iniq̄tate ſua morietur
ſanguinē aūt ei⁹ de manu tua req̄rā·
Hoc attēdere deberēt ꝑlati ſpūales
q̄ ſciūt ⁊ tolerāt iſta neqꝫ iſta corri=
gūt in ſinodo· Hoc attendē deberēt
tꝑales prelati ꝑncipes· barones re=
ctores ciuitatis· qui talia ſciūt et tn̄
iſta nō inhibēt neqꝫ manū apponūt·
Quia poſſūt illud facē vnico ꝑcepto
aut vᷓ bo· qḋ nos ꝑdicatores vix i cen
tū ſmonibꝫ aut nūq̄ꝫ facere poſſum⁹
Audiāt q̄d ſcribit̄ lxxxvi· di. ca· fa=
cientis procul dubio culpaꝫ habet· q̄
qḋ poteſt corrigere negligit emēda
re· Scriptū quippe ē vt ptꝫ leuiticū
xx. Non ſolū q̄ faciūt ſed etiā q̄ ↄſen
tiunt facientibꝫ participes iudicantur
Seq̄tur· Negligere cū poſſis ꝑtur
bare ꝑuerſos nihil aliud eſt ꝙ fo=
uere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis
occulte q̄ manifeſto facinori nō deſi
nit obuiare· Item di· lxxxiij· di· ca·

Error cui nō reſiſtitur approbatur:
et veritas cū mime defenſatur oppri=
mitur· Idē xxiij· q· iij· c· Qui poteſt
obuiare ⁊ ꝑturbare ꝑuerſos et non
facit nihil eſt ꝙ fouere impietatē eo
rum· Idē xi· q. iij· c· Qui peccantibꝫ
ↄſentit et defendit aliū delinquentē
maledict⁹ erit apud deū ⁊ homines
Et infra· Si q̄s alterius errori con
ſētit ſciat ſe cū illo ſimili mō culpa=
bilem iudicandū· Hec yſidor⁹· Idē
dī· ij· q· vij· c· negligere· Nō ſic fecit
neemias de q̄ ſupra· dixi· iq̄t et clau
ſerunt ianuas et ꝑcepi vt nō aperi=
rent eas vſqꝫ poſt ſabbtū· et de pue=
ris meis ↄſtitui ſuꝑ portas· ut null⁹
inferret onus in die ſabbti et māſe
runt negociatores et vendentes vni
uerſa venalia foris ieruſalē ſemel et
bis et ↄteſtatus ſum eos ⁊ dixi ei⁹
Quare manetis ex aduerſo muri· ſi
ſecūdo hꝰ feceritis mittā manū in vo⁹
Itaqꝫ ex tꝑe illo nō venerūt in ſab=
bato· Hec ibi· Vtinam hic eſſet tal̄
neemias qui ſic manum apponeret
ad diuina ꝑcepta obſeruanda· Et ſi
foras ciuitatem vellent vendere aut
emere aut implere vaſa ſua cū cer=
uiſia ſua ⁊ ſic facere fraudem prece=
pto ciuitatis ꝙ talis apponeret ma=
num ſuam ſicut neemias fecit· Fuit
quidaꝫ mercator diues ⁊ abūdā⁹
in quadam ciuitate in ytalia· qui ex
precepto et ſtatuto ciuitatis teneba
tur ſua mercata occultare et include
re ſicut alij· ꝙ diū hoc fecit· augeba=
tur in diuitijs ⁊ bonis temporalibꝫ.
Qui poſtea ſe tranſtulit in aliam ci
uitateꝫ ꝓpt̄ illud preceptū· cogitauit

eīn ſi in aliam ciuitatem veniret vbi
teneref tale ſeruare preceptū ꝙ tūc
magis ditaref. Qui poſtꝙ̄ p annuꝫ
in eadem ciuitate morā traxerat tota
liter fuit depauperatus ⁊ oībus bonis
ſuis ſpoliatꝰ. Cogitauit intra ſe. Me
lius eſt vt reuertar ad p̄ſtinū locū
et obſeruās ſtatuta ciuitatis ⁊ dei. ſic
econuerſo ditens. Qđ ⁊ factū eſt. Nā
hoc dn̄s minatus eſt nob dicēs leui.
.xxvi. Si nō audientis neqꝫ feceri-
tis oīa mādata mea. viſitabo vos ve-
lociter in egeſtate et ardore ⁊c. Nō
ibide. Et ſeqͥꝫ infra. Tūc placebūt
terre ſabbata ſua cūctis diebꝰ ſolitu
dinis ⁊c. Sicut ptꝫ ī multis alijs ter
ris deſertis q̄ iam ſabbatiſāt .i. deſer
te ſūt ꝓpter hoim pctā vt patꝫ in co
mitatu ſternebergenſi et parborgen
ſi ⁊ ſic de alijs

Ercio peccāt cōtra illud p̄-
ceptū q̄ tenēt placita in di
ebus feſtiuis Cōtra illud
qđ dicit ex de ferijs .c. Om
nes dies dn̄icos a veſpera in veſperā
cū omni veneratione decernimus ob
ſeruari ⁊ ab oī illicito ope abſtinere
vt mercata ī eis minime fiāt nec pla
cita. Hec ibi. Clarus habet .xv. q.
.iiij. c. Placita ſecularia dn̄icis diebꝰ
nō agāt vel alijs p̄cipuis feſtis. De
quit inſup. Sancta ſinodus decre-
uit vt nulla iudiciaria poteſtas licē-
tiā habeat ſua auctoritate xp̄ianos
ad placituꝫ trahere ⁊c. Hec ille. Ex
his ptꝫ ꝙ ſi ſuperiores vobis manda
rent interēe placitis diebꝰ ſolēpnibꝰ
non teneremini obedire. Patet ex his
ꝙ maxime peccāt principes ⁊ baro
nes: magiſtriciuiū et ciuitates. offi-
ciales ⁊ cōmunitates tenētes placita
in diebus dominicis ⁊ ſolempnibꝰ.
Sicut cōmuniter videmus in clau-
ſtris religioſorum ꝙ finito ſermo-
ne ſemper conueniunt in feſtis ad pla
cita. Poſſet tn̄ illo die vt dicit guil-
helmus in gloſa ſuper verbo placita.
decimaquinta q̄ſtione quarta. ꝓ pa
ce tractare. et quādo cauſa eſſet debi-
lium ⁊ miſerabilium perſonarū. que
alio die non poſſet expediri. Sunt
etiam multum reprehenſibiles illi
qui cauillationes faciunt in diebus
feſtiuis in loco ſacro vel in cimiterio
aut in eccleſia. vbi requieſcunt cor-
pora fidelium. Sic etiam peccant
contra illud preceptum omnes iudi
ces et prelati. qui iudicant in diebꝰ
dominicis vel feſtiuis. vt patet extra
de ferijs. capitulo. Omnes dies do-
minicos precipimus cum omni vene
ratione celebrari. Sequitur. Nec
aliquis ad mortem vel ad penam iu
dicet. Item dicitur extra de ferijs. ca
pitulo. conqueſtus. Vbi dicitur ꝙ de
bent iudiciales ſtrepitus dominicis
diebus quieſcere. qui ob reuerenti-
am dei noſcuntur eſſe ſtatuti. Et in-
fra. Nec proceſſus habitus teneat
nec ſentētia quā ꝯtingit in huiuſmo
di diebꝰ promulgari niſi neceſſitas
vel pietas vrgeat ſcilicet debilium ⁊
miſerabilium perſonarū. quia in o-
peribus miſericordie diſtinctio die-
rum nō eſt habenda. vt ſeptuageſi
ma ſexta diſtinctione. c. vtinā. Item
clarꝰ habet .xv. q. iiij. c. nullꝰ epus.

vbi dicitur· Nullus epiſcopus·et in
fra poſit? die dñico cauſas iudicare
pſumat· Hec ibi· Idem dicit̃ in ca·
Nullus epiſcoꝝ vel clericorũ die do=
minico ꝓpoſitũ cuiuſcũqꝫ cauſe nego
tium audeat ventilare·niſi hoc tm̃ vt
deo ſtatuta ſolẽpnia pagant· Hec
ibi· Hic etiã tunc peccat cõtra illud
preceptũ iurãtes· vt ptꝫ de ferijs·c·
omnes·in fine· Nec ſacramẽta in ill̃
ſunt preſtanda niſi ꝓ pace ꝛ alia ne
ceſſitate· Glo·ſup v̾bo·neceſſitate ſcꝫ
ꝓ fide aut obediẽtia aut fama et ſic
de alijs · Qui ergo talia ſupradicta
faciũt·ſunt peiores iudeis·q̃ talia nõ
faciũt in ſabbatis eoꝝ aut feſtis·
Circa qð notanduꝫ ꝙ iudei habue=
rũt ſeptem feſtiuitates et de illis ſe=
ptem nos habemus tres. Prima vo
cat̃ ſabbatũ. Hec dies fuit celebris
ꝓpter dei benedictionem· ꝓpter dei
ſanctificationẽ·et ꝓpter dei q̃etatõeꝫ
vt ptꝫ geneſ.i·vbi dicit̃· Benedixit
deus diei ſeptimo et ſanctificauit il
lũ et req̃euit in illa die ab omni ope
qð patrauerat Hec feſtiuitas intm̃
pualuit apud hebreos ꝙ ignis in do
mibus eoꝝ nõ accendebatur:et cibꝰ
neceſſarius in die precedenti ppara
batur· Cultioribꝰ indumẽtis popu=
lus in die ſabbati ornabat̃· et a for
tiori debent hoc facere criſtiani i die
dñico. Itẽ lautioribꝰ cibis et epulis
populus in ſabbato vtebat̃· Tẽplũ
orõnis gratia plus ꝙ̃ alijs diebꝰ fre
q̃tabat̃·lex tũc populo exponeba=
tur· Cantus et pſalmodia ſolẽpni?
agebatur· Omnis diſcurſus et eua
gatio populo ꝓhibebatur· Vñ tm̃

mille paſſus ambulare poterãt. qð
dicebatur iter ſabbati·vt ptꝫ actuũ
pmo· Sed hãc diẽ ſcꝫ ſabbatũ nos
criſtiani nõ habemus·ſed loco illi?
habemus diẽ dñicam in quibꝰ hec
ſupiora magis facere debem? ꝙ̃ iu=
dei in ſabbatis. Sed hec dies modo
deputata eſt beate virgini ꝓpter ſpe
ciales rõnes· Primo ꝓpter fidei eccle
ſie in ea q̃etationem· Vt ſicut caro
criſti tota die ſabbti q̃euit in ſepul=
chro:ſic tota fides eccleſie q̃ illa die
pdita et mortua erat in ſola virgie
intelligitur q̃euiſſe et in ea tanꝙ̃ in
monumẽto ſepulta fuiſſe· Secundo
ꝓpter doloris pticipationẽ· Scribi
tur eñ de cõ·di·iij·c.ſabbatũ·toto il
lo biduo ab hora ſepulture criſti vſ
qꝫ ad horã reſurrectionis eius oĩs
populos fuiſſe in merore et tota die
ſabbati ieiunaſſe:qꝛ ſabbatũ inter
triſticiã et leticiã paſſionis et reſur=
rectionis xp̃i vocatur eſſe incluſum
Multo ergo magis eſt credibile to
ta illa die ſabbti virginẽ glorioſam
vtpute criſti matrẽ ieiunaſſe et i me
rore fuiſſe· Volentes ergo eſſe ptici
pes gaudij et leticie dignũ eſt ꝙ il=
lo die nobis ſociem? eam in eius tri
ſticia et merore p ieiuniũ et macera=
tionẽ carnis· Ideo dicit̃ de cõ·di·iij·
ca· Sabbtũ eſſe ieiunandũ rõ eui=
dentiſſima demõſtrat· Nam ſi diẽ dñicã
ob venerabilẽ reſurrectioneꝫ dñi nr̃i
ihesu criſti nõ ſolum celebramus in
paſcha verum etiã p ſingulas ebdo
madas ipſius diei ymaginẽ frequẽ
tam? ſicut ſexta feria ꝓpter paſſionẽ
dñi ieiunam?·ſabbatũ pretermittẽ

nō debemus: quoniā inter tristiciam et leticiā tpis illius videt̄ inclusū eē Hec ibi. Idem dicitur duodecima distinctione. capitulo illa. Tercio propter eius ad xp̄m immediatam appropinq̄tionē Sicut em̄ dies sabbati p̄cedit diē dn̄icā Sic dignū est q̄ laus v̄ginis p̄cedat laudē xp̄i. Jō ecclesia laudes officiūq₃ ei⁹ an̄ officium xp̄i ⁊ alioꝝ sanctorū ordinauit Quarto. q₂ tali die legit̄ beata v̄go multotiēs miracula fecisse: ⁊ bn̄ficia pctōribꝰ p̄stitisse. Quinto. q₂ apud grecos fuit q̄dā ymago. Nō h̄ exemplū supius in p̄mo p̄cepto de dieb⁹ septē in septio die. Secūda festiuitas fuit paschal̄ et dicebat̄ pascha q̄si trāsitus. eo q̄ angel⁹ dn̄i trāsiuit p̄ egiptū ⁊ pcussit p̄mogeita egipti ⁊ ea die egressus ē p̄pl̄s de egipto et trāsiuit mare rubrū ⁊ tūc agnus ymolabat̄ ⁊ assus ɔmedebat̄ cū lactucis ⁊c̄. vt pt₃ Exod. xij. Et de sanguine agni posuerūt sup postē vtrūq₃ et sic trāseūte dn̄o p̄mogeita egiptiorū interficiebāt̄ et popul⁹ hebreorū a crudeli seruitute liberabat̄. Et post comestionē agni popul⁹ p̄cedente colūpna ignis ⁊ nubis illesus per mare rubrū de egipto ducebat̄. pharao aūt cum suo exercitu submersus fuit. Jō in memoriā illorū beneficiorū semp celebrāt festu₃ pasche et in memoriā interfectionis egiptiorū ⁊ liberatōnis iudeoꝝ inualiut ɔsuetudo vt sp̄ de duobꝰ dāpnādis ad mortē vnus iudeorū in pascha interficeretur et alt̄ seruaret̄. vt pt₃ Math. xxvi. Jstud pascha fuit figura xp̄ianoꝝ quo mediāte sanguine agni immaculati omnes electi a seruitute demonū sunt redempti. p̄ quē verū faciunt trāsitū a carne ad spiritū et deveteri hoīe ad nouū. de vmbra ad lucē. de mūdo ad celū. de figura ad veritatem. de seruitute ad glorie libertatē Sequitur correlarie p̄mo q̄ inter omnia festa xp̄ianoꝝ celebrāda sūt paschalia sanctiora reputanda Probatur. quia dicit ysidor⁹ libro sexto ethimologiaꝝ. capitulo octauo Pascha festiuitatum omniū prima est. Ideo dicit rōnale diuinorum parte .vij. in p̄hemio q̄ pascha est festū filij. Quia tūc xp̄c a morte resurrexit Et dr̄ solēpnitas solēpnitatū anthonomatice s̄m greg⁹. sicut sancta sanctorū. cantica canticoꝝ. eo q̄ alia sācta et cantica anc̄edāt. Inde ē q̄ omnes dies dn̄icos recipro camus id est omnes dies dn̄ici sunt octaue illius festi. Dicitur etiam festiuitas festiuitatū. q₂ tunc omnes cōmunicare tenentur. vt patet de penitentia et remissione. capitulo. Omnis vtriusq₃ sexus. Hoc idem pt₃ ratione. Quia omnis finis nobilior est his q̄ sunt ad finem. Conceptio enim. natiuitas ⁊ alia festa christi fuerūt ordinata ad hominis receptionem que cōpleta fuit in die pasche. Et ergo est festiuitas nobilior et sanctior. Dicit rōnale diuinoꝝ q̄ in plerisq₃ regionibus mulieres secunda die festi pasche verberant maritos suos. die vero tercia mariti vxores suas: sicut āti q̄tus licebat viris dn̄os saltē i crimie adulterij accusaē ipūe Hoc aūt

fit ad denotandū ꝙ debent ſe inuicēȝ
corrigere. ne alter ab altero debitum
exigat thori. Hec rōnale. Sȝ mulie
res licentiāt ancillas ad varias leui
tates. Ideo dicebat' libertas decem=
brica. Quia tūc prelati et domini li=
centiauerūt ſeruos ad ludū pile ꝛc.
Ex hoc ſequit' correlariū ſecundum.
falſum eſſe et incōgruū a prelatis ec
cleſie ꝓnunciari feſtū alicuius mar=
tiris ad inſtar paſche celebrari Pro
batur. quia nulla feſtiuitas eſt ita ce
lebris ſicut paſcha vt ꝓbatum eſt
q̄uis in aliq̄bus ille quatuor feſti=
uitates maiores ſint pares. ſcȝ ꝙ tē
pore interdicti poſſint tūc celebrari
diuina vt ptȝ de ſen. excō. li. vi. c. Al
ma mater Sed tñ feſtū paſche pre
cellit vt ꝓbatū eſt. Sed poſſet ha=
bere bonū intellectū. vt puta ſicut in
die paſche celebrant ab oībus im=
mundis ſic in illo die. Terciū feſtū
fuit pentecoſte qđ fuit ſolēne multū
apud hebreos et fuit. l. dies a pa=
ſcha qđ cōmune habemus cum iudeis
quia ſicut populus iſrahel quinq̄ge
ſima die a paſcha venerūt ad mon
tem ſynai et ibi ſuſceperūt legem vt
ptȝ exodi. xix. Ita de die reſurrectio=
nis xp̄i quinq̄geſimo die datus eſt
ſpūs ſanctus in linguis igneis ſup
apl'os. et data eſt lex euangelij. Et
quantū lex euangelij precedit legeȝ
veterem: tm̄ feſtū noſtrum penteco=
ſtes precedit iudaicū. Sed noſtra
lex euangelica eſt multū excellētior
et nobilior lege iudaica. vt ptȝ in ꝓ
logo. Quarta feſtiuitas vocat' neo=
menia a neos qđ eſt nouū et mene

defectus. et erat ſolennitas. menſiū
In oībus vero nouilunijs faciebant
feſtum ꝓpter beneficiū diuine guber
nationis eo ꝙ in nouilunio cōmuni
ter magis apparet cōmutatio et bene
ficiū diuine gubernationis. tunc bu
cinabant tubis et cornibus. Iuxta
illud. Bucinate in neomenia tuba ī
inſigni die ſolēnitatis veſtre. Quod
eñi fecerūt iudei in honorē dei: hoc fe
cerunt gētiles in honorem dyane.
Ideo principiū menſiū vocant' ka
lende quaſi colende vt dicit yſidorus
Vel dicunt' a calo grece qđ eſt voco
latine. quia tubis et bucinis hec ſo
lēpnitas prenūciabat'. Et fuit multū
celebris et inſignis. Ideo ſpecialibꝰ
hoſtijs honorabatur. Ad illud feſtū
nō obligant' xp̄iani. Sed ꝓh dolor
plures ſunt xp̄iani nō imitātes iude
os ſed gentiles. q̄ in nouilunio cum
primo viderint lunā flexis genibus
adorant eam. Vel depoſito capucio l'
pileo. capite inclinato eam adorant.
imo plures ieiunant ipſo die nouilu
nij ſiue etiam ſit dies dn̄ica. In qua
ſcḋm ordinē eccleſie nō eſt ieiunandū
ꝓpter reſurrectionis leticiā que eſt
ſpecies ydolatrie ab ydolis relicta.
De quibus ieremie. vij. fecerūt pla
centas regine celi. i. lune: offerendo
eas lune. Sed q̄dam volentes hoc
palliare dicunt ꝙ nō adorant lunam
ieiunādo ſed omnes ſanctos quorū
feſta ꝛ ieiunia incidūt in mēſe lunatio
nis viſe. Ecce qualis iſta excuſatio.
qꝛ ieiunāt qñ nō eſt ieiunādū ſcȝ die
dominica quando nō eſt ieiunādum
aut ieiuniū ſtatutū. Sȝ nō ieiunāt

quando eſt ieiunandum ⁊ ieiunium
ab eccleſia inſtitutū. Et nō celebrāt
qn̄ eſt feſtū ab eccleſia inſtitutum.
ſed celebrāt qn̄ vident nouilunium.
Noui quandā vetulā q̄ ſemꝑ celebra
bat diem nouilunij. qꝛ credidit lu=
nam eſſe ſanctā dn̄am: in qua exiſti
matione fuit pl9 q̄ȝ quadraginta an
nis. De hac materia habet̄ ſupra i p̄
mo p̄cepto de ſeptē diebus. Quinta
feſtiuitas vocat̄ feſtū tubarū de q̊
leuitici. xxiij. Locutus ē dn̄s ad moy
ſen dicens. Loquere filijs iſrl̄. Men
ſe ſeptimo. prima die menſis erit
vobis ſabbatū memoriale clangen
tibus tubis. et vocabit̄ ſanctū. om̄e
opus ſeruile non facietis in eo. Hec
ibi. Iſtud feſtum celebrabāt in me
moriā liberatōnis yſaac ab imola=
tione vt habet̄ geneſ. xxij. Ideo illa
die clangebāt cū cornibꝰ pecorū. qꝛ
aries ꝓmolat9 ꝓ ipo inter frutecta
cornibus adherebat. tūc offerebant
vt dr̄ nu̾i. xxix. vitulos duos. arietē
vnuȝ et agnos agniculos ſeptem.
Sexta fuit feſtiuitas et vocabat̄ af
flictionis ⁊ ꝓpiciatōnis qḋ fiebat de
cimo die menſis ſeptimi qḋ habuit
tria noīa ſcȝ expiatōnis. afflictōnis
et ꝓpiciationis. Nam eodē die intra
uit ſūmus pontifex cū ſanguine vitu
le rufe: et expiauit ſancta ſcōꝝ. Ideo
dicebat̄ dies expiationis: Et eadem
die ieiunauit populus a ſeptio āno
et citra ꝑ reatu vituli in deſerto. Iō
vocabat̄ dies afflictionis. Eadem di
es vocat̄ etiam ꝓpiciatōnis dies. qꝛ
tali die audierūt placatū fuiſſe deuȝ
ſuꝑ tranſgreſſione vituli in deſerto.

Decimo die menſis ſeptimi dies ex=
piationis erit celeberrim9. et vocabi
tur ſanctus. affligetiſqȝ animas ve
ſtras in eo. et offeretis holocauſtuȝ
dn̄o. omne opus nō facietis in tp̄e
diei huius. qꝛ dies ꝓpiciatōnis eſt
vt ꝓpiciet̄ vobis dn̄s deus veſter.
De hac feſtiuitate dicit̄ leuitici. xxiij.
Omnis anima q̄ afflicta non fuerit
die illa: ꝑibit de populis ſuis. Tunc
offerebat vt dicit̄ nu̾i. xxix. vitulos
duos: arietē vnū. agnos agniculos
ſeptē. Septia feſtiuitas fuit decīa=
quinta die menſis ſeptimi et voca=
batur feſtū ſcenophegie. q̄ taberna
culorū fixio dicebat̄ in memoriā ex=
peditionis. qn̄ recedentes de egiptō
in tabernaculis morabant̄ vt dicit
yſidor9. Et dr̄ ſcenophegia a ſcenō
grece qḋ dicit̄ latīe tabernaculū. Hec
ſolēpnitas in ſeptēbri ſp̄ celebraba
tur. qn̄ collectis fructibꝰ de omnibꝰ
decimas dn̄o obtulerunt. Tūc gau=
dio et leticie ſp̄ ecialit̄ vacauerūt: frō
dibꝰ et ramis domos ſuas ornauerūt
Arboris pulcherrime p̄ma cedrina
in manibꝰ portabāt. De illa feſtiui
tate legit̄ leuitici. xxiij. Quintadecīā
die mēſis huiꝰ ſeptimi erūt ferie ta
bernaculoꝝ ⁊ ſeptē diebꝰ offerebāt
holocauſta. Illud feſtū celebrabant
in meōriā illiꝰ beneficij q̄ deus eiꝰ
prouidit quadraginta annis in de=
ſerto nō ſolum quo ad cibū ſed etiā
quantū ad vmbraculū ꝯtra eſtum.
Dicunt hebrei ꝙ tunc offerebant ſe
ptem vitulos ſm̄ numerum gentiuȝ
diſtinctarum ſeptuaginta linguis.
Prima die quatuordecim vitulos.

Secũda die·xiij·ẜc̃·numerũ ſemꝑ
minoratõ·p qᷓ ſignificabãt ꝙ om
nes eſſent ſubiiciẽdi regi meſſie quẽ
adhuc futurũ exſpectãt· Sꝫ adhuc
habuerunt duo feſta accidentalia q̃
nõ fuerũt legalia·et q̃ nõ receperunt
cũ lege·ſꝫ ex quodã accidẽti ſupuene
rũt ſcilicet feſtum phurim ideſt he=
ſter quod celebrabant· qꝛ tunc fue
runt liberati a morte quam aman ꝓ
curauerat per regem aſſueruꝫ· vt pa
tet heſter·tredecimo·et feſtum dedi=
catõis templi de quo tercio Reguꝫ
octauo Adomnia iſta feſta excepto
paſcha ⁊ penthecoſte non ſunt chri
ſtiani obligati: nec etiã feſto dedi=
cationis tẽpli·

MEmẽto vt diẽ ſabbati ſan
ctifices· Dicit archidiacon·
ſup·c·ꝓnunciandũ· de cõ
di·iij·ꝙ ferie dicunt̃ a fe
rio ferias·i·ceſſo ceſſas· qꝛ tũc debe
mus ceſſare a vitijs et alijs ſeruili
bus opibꝫ·Vel dicũt̃ ferie q̃ſi forie.
eo ꝙ pſtãt vacatõeꝫ ab alijs q̃ agi
cõſueuerũt in foro Vel dicũt̃ ferie q̃ſi
feſtiue·Et ſũt triplices· qꝛ alie ſũt
tẽporanee·alie repentine.et alie ſolẽ=
nes Tpanee ſunt q̃ dant̃ ꝓ fructibꝫ
colligẽdis ⁊ ſũt duorũ mẽſiũ·Vnus
gratia meſſiuꝫ·aliꝰ grã vindemiarũ·
Hee ferie ſm̃ diuerſas q̃litates ſeu
cõſuetudines regionũ·mõ citius·mõ
tardius inducũt̃·Nã meſſis in cali=
dis regionibꝫ i feſto ſancti Johiſꝫ
circa incipit·In mõtanis circa feſtũ
michaelis·Et in his nõ dꝫ fieri ꝓceſ
ſus iudicialis niſi de cõſenſu ptiũ vt

ptꝫ ex̃ de ferijs·c·cõqueſtꝰ·Vbi dici
tur·Licet diebꝰ feriatis q̃ grã vinde
miarũ vel meſſiũ ob neceſſitates ho=
minũ indulgent̃ ꝓcedi valeat ſtrepi
tus iudicialis ſi de cõſenſu ptiũ ꝓceſ
ſerit vel voluntate· Hec ibi· Dicit ho
ſtiẽſis ſup eodeꝫ·c. In oĩ inq̃t terra
cãde ſunt ferie ſiue inducie ꝓ meſſi=
bus etiã ſi nõ creſcit in ãnoua Quia
hoies granũ cõiter comedũt ⁊ habẽt
neceſſe ſibi aliq̃ tpe ꝓuidere Sed ꝓ
vindemijs nõ dabunt̃ niſi ſint vinee
vel vbi ſaltẽ eſt cõis vſus vini· Alie
ferie dicũtur repẽtine·et hee ſunt vt
dicit q̃dam doctor de ferijs· q̃s impe
rator indicit·vel ꝓpter victoriã·qꝛ ho
ſtes ſubiugauit·vel qꝛ vxorẽ duxit
vel qꝛ filiꝰ ei natus ẽ·Et repẽtine dicũ
tur·qꝛ repen te ſiue ſubito inducunt̃
⁊ qꝛ nõ ſi t certe·pmo repentine Nul
lus aũt pterq̃ pnceps has indicere
p̃t·qꝛ ſi alij fecerint carebũt noie·et
p cõñs effectu vt patet C·de ferijs.l·
A nullo iudice pſumi debet vt aucto
ritate ſua ferias cõdat· Nec eñi ipia
les ferias vocari oportꝫ q̃s adminiſtra
tor ediderit·ac p hꝰ ſi noie eximũt̃ et
fructu carebũt Alie ſũt ferie ſolẽnes
ſiue feſtiue de quibus ad preſens eſt
intentio·quia alie ſpectant ad foruꝫ
cõtencioſum· De illis dicitur de cõſe=
cratione·diſtinctione tercia.capitu=
lo ꝓnunciandum·⁊ extra de ferijs.c.
cõqueſtus· Dicunt quidam ꝙ ex di
ſcreta multiplicatõne dierum celebri
um q̃s ſuperiorꝝ auctoritas inſtituit
ipſi neſciant quid mãducẽt ⁊ q̃bus
induant̃ cũ tota ſua familia· Horũ
ſtulticie taliter rñdeho Nam ſcribit̃

leuitici·xxv·Quādo ingreſſi fueritis
terram quā ego dabo vobis:ſabba
tiſate ſabbatū dn̄i· Sex ānis ſeres
agrum tuū et ſex ānis putabis vine
am tuā:colligeſq3 fructus eius· Se
ptimo aūt anno·ſabbatū erit terre·
Agrū non ſeres et vineā nō putab·
Tūc ſubdit ibidem· Si dixeris·q̄d
comedemus ānno ſeptio ſi non ſeui=
mus neq3 collegim9 fruges noſtras
Seq̄t ibidez· Dabo bn̄dictōnē meā
vobis āno ſexto·et faciet fructus tri
um annoꝝ·ſeretiſq3 anno octauo et
comedetis veteres fruges vſq3 ad no
num annū·Sic dico ꝙ feſtiuitates
ab eccleſia inſtitutas ſabbatiſātes
abſtinendo ab opibus manualib9
nō debent ex hoc defectū rerū tpaliū
formidare·Nam deus omnipotens
ipis alijs modis plurimis hic et in
celis copioſiſſime recōpenſabit·Et cō
temptores deo pmittente infirmita
tes ſeu alia infortunia incurrēt·Ne
mo etiā putet ſe tale tps amiſiſſe·ſi
cut ſeneca reprehendit ſabbata iude
orū dicēs·ꝙ pdant ſeptimā ptē eta
tis ſue·Sicut recitat Aug9.li·vi.de
ciui·dei·ca·ij·ꝙ falſum eſt·quia tūc
ſeruit dn̄o deo: in alijs ſuit corpori
ſuo·In feſtiuitatib9 homo ſibi pa=
rat cibū anime:in alijs aūt dieb9 ſi=
bi parat cibū corpis·Quia non in
ſolo pane viuit homo:ſ3 in omni ver
bo qd̄ pcedit ab ore dei. Sed du
bitatur qn̄ feſta inchoantur·
Que feſta ab eccleſia celebrant·
Cur feſta multipliciter variant
Cur feſta in eccleſia multiplicantur·
Cur aliq̄bus feſtis octaue aſſignāt·

Ad p̄mā queſtionē reſpondet leuiti
ci·iij·a veſpa vſq3 in veſpm celebra
bitis ſabbata veſtra·Idem ptz extra
de ferijs·c·omnes dn̄icos dies a ve
ſpera vſq3 in veſpm cum omni vene
ratione p̄cipim9 obſeruari·Idē ptz
ex̄ de ferijs·ca·qm̄ in pte·vbi dicit
alexander tercius·Licet ſcriptū ſit a
veſpa in veſpm celebrabitis ſabba=
ta veſtra·feſtoꝝ tn̄ p̄ncipiū et finis
iuxta qualitatē 7 diuerſarū regionū
cōſuetudinē debēt attēdi:et ſicut ma
gnitudo dieꝝ exigit pri9 incipe 7 tar
dius terminari·Hec ibi·Cōſideran
duz tn̄ ꝙ dies diuerſimode inchoat·
Nam aſtronomi incipiūt diē a me=
ridie:et durat vſq3 ad meridiem ſe=
quentis diei·Sarraceni incipiunt
diem ab ortu ſolis:7 durat vſq3 ad
occaſum·Sic etiā incipit eccleſia q̄
ad iudiciū et ſententiā ferendam·vt
ptz ex̄ de officio iudicis delegati·ca·
cōſuluit·Iudei incipiūt diē a veſpis:
et durat vſq3 ad veſpas ſeq̄ntis di
ei.ſm illud geneſ·i·Erūt veſpere et
mane dies vn9·Sed eccleſia diuer
ſimode incipit diem·Primo quo ad
ieiuniū incipit poſt cenā et durat in
ſequentē diē totā vt ptz de cō·di·iij·
ca·de eſu tn̄·Secūdo q̄ ad iudicium
et cōtractus faciendos a media nocte
vt ptz·c·cōſuluit·Tercio incipit qn̄=
q3 dies in inicio noctis ad ſequentē
diem·et hoc quantū ad ordinū cele=
brationē·vt ptz di·lxxv·c·ꝙ a pa=
trib9·Quarto incipit aliqn̄ a quar
ta feria poſt occaſū ſolis.vſq3 ad ſe=
xtā feriā i ortu ſolis quantū ad treu
garū obſeruationē·vt p̄atz extra de

treugis et pactis·c·i· Quinto icipit
a veſpera et durat vſqꝫ ad veſperā ſe
quētis diei·q̄ ad feſtorū celebratio=
nē vt ptꝫ ſupra in·c·omnes.et·c·qm̄
ex̄ de ferijs Veſperū tñ multipliciter
accipit̄ Aliqñ em̄ accipit̄ ꝓ actu pul
ſandi·Aliqñ accipit̄ ꝓ pſalmis qui
cantātur in veſperis·⁊ ſi q̄s tūc vel=
let rēincipe laborē illi⁹ finitis ſeu in
choatis nō eſſet decēs Aliqñ accipit̄
ꝓ extrema pte diei Aliqñ accipitur
ꝓ occaſu ſolis infra noſtrū orizontē
Et ſic determināt doctores ꝙ a veſpe
ra·i·poſt occaſū ſolis vſqꝫ ad veſpm
·i·occaſū ſol' debem⁹ ſabbtiſare q̄ntū
ad laboris initiū ⁊ finē·et ſunt·xxiiij
hore q̄ ſūt dies naturalis Debet tñ il
lud fieri citius vel tardius ſm q̄d ma
gnitudo dierū exigit inchoari vel ter
minari laborē vel ſm ꝯſuetudinē re
gionū vt ptꝫ in·c·qm̄·extra de ferijs
Sꝫ q̄d eſt de vigilijs ſanctoꝝ Reſpō
det rōnale diuinorū pte·vi·c·vi·Vi
gilie ſanctoꝝ ideo dicūt̄·q: āntiq̄tu⁹
in p̄cipuis feſtiuitatib⁹ tria noctur=
nalia agebant̄ officia: et popul⁹ q̄
ad feſtū venerāt tota nocte in laudi=
bus in eccleſia vigilabat:q̄d adhuc
rome in pleriſqꝫ locis in magnis fe=
ſtiuitatib⁹ p̄ſerti patronoꝝ eccleſia
rū obſeruat̄ ſicut in herbipolia ſit in
nocte ſancti lamberti· Sed q: luſo
res ⁊ cantores ꝯueniebāt ⁊ turpib⁹
cantilenis et ſaltationib⁹ et ꝯmeſſa=
tionib⁹ et potationib⁹ et fornicatio
nibus intēdere ceperūt·ꝓpter hec et
multa alia incōueniētia q̄ fiebāt·hu
iuſmodi vigilie ſūt interdicte·et in
ſtitutū eſt loco earū vt ſiāt ieiunia·q̄

ieiūnia adhuc retinēt nomē officij·
Nā cōiter nō ieiunia:ſed vigilie nū=
cupant̄·vt ptꝫ·lxxvi·di·c·noſſe.Sꝫ
q̄dā ꝓch dolor magis in vigilijs ſā
ctorū fornicant̄ et ſe inebriāt plus
ꝙ in alijs noctib⁹ Secūdo q̄rit̄ q̄ fe
ſta ab eccleſia celebrātur.Rñt decre
talis ex̄ de ferijs·c·ꝯq̄ſtus·Illi dies
ob reuerētiā diuini nois noſcūt̄ eſſe
ſtatuti Natal' ſcꝫ dñi·ſancti ſtepha
ni.Johis euāgeliſte.Innocentiū·ſā
cti ſilueſtri·Circūciſionis·ephipha
nie·Reſurrectōis·Paſſionis.pētecō
ſtes·aſcēſionis·natiuitatis ſācti Jo
hānis baptiſte Oīm feſtiuitatū vir
ginis glorioſe·Duodecim apl'orūꝫ:
et p̄cipue petri et pauli·ſancti laurē
tij·dedicationis beati michaelis·ſo
lēnitates oīm ſanctorū·Ac diebꝰ do
minicis·ceteriſqꝫ ſolēnitatib⁹·quas
ſinguli epi in ſuis dioceſib⁹ cū clero
⁊ ppl'o duxerint ſolēniter venerādas
Hec ibi·Idē dicit canō de cō·di·iij·
·c.pnūciandū Et dicit ibidē glō ꝙ in
telligit̄ de ſanctis canoniſatis. Cor
relariū p̄mū·Nō ſtat in plebanorū
aut epoꝝ volūtate q̄ ſancti habeant̄
in celebritate·Probat̄·q: nēo dꝫ ꝓ
ſācto publice venerari aut coli ā inuo
cari cū ymnis ⁊ laudib⁹ niſi ſit cano
niſat⁹ ab eccīa·Sꝫ h̄ nō p̄t facē epi
ſcop⁹ ā plebanus ſꝫ ſolus papa·Jō
dr̄ ex̄ de reli·et ve.ſāctoꝝ. Audi⁹ vbi
dicit alexāder terci⁹. Audiuim⁹ ꝙ q̄
dā int̄ vos diabolica fraude decepti
hoieꝫ quēdā in potatione ⁊ ebrietate
occiſū q̄ſi ſanctū more fideliū venerāt̄
cū vix ꝓ talib⁹ i ebrietatib⁹ peremptis
eccīa pmittit orare·Dicit em̄ aplus

Ebrioſi enim regnum dei nō poſſide=
bunt·Illū vero non p̄ſumatis de ce=
tero colere cum etiā ſi p eum miracu
la fierent nō liceret vobis ipm p ſcō
abſqȝ auctoritate romane eccleſie ve
nerari·Hec ibi·Rō huius eſt·quia
maiores cauſas debent referri ad a=
poſtolicā ſedē·vt ptȝ ex̄ de bap·⁊ ei⁹
effectu·c·maiores·Sed dominē ali
quē p ſancto venerari eſt vna de ma
ioribus cauſis·qꝛ ↄcernit fidem:ſed
papa eſt caput fidei xp̄iane.Secū=
do ideo·qꝛ alij inferiores a papa fa
ciliter poſſent errare putādo illū eſſe
ſanctū q̄ nō eſt ſanct⁹.ſicut patȝ in l
gēda ſancti martini.Pȝ papa cum
eccleſia nō poteſt errare vt patȝ luce
xxij·vbi dicit̄·Ego p te rogaui petre
vt nō deficiat fides tua·Idem xxiiij·
q·prima·ca·a recta·Poteſt tamen
p̄uata orōne venerari atqȝ inuocare
illū quē credit ſanctū atqȝ eius pa=
trociniū inuocare.p̄t etiā q̄libet ep̄us
clerus et pp̄lus ſimul eligere feſtuȝ
alicuius ſancti canoniſati p eccleſiā
vt ptȝ ex̄ de ferijs ·c·cōqueſtus ·vbi
dicit̄·Ceteriſqȝ ſolēpnitatib⁹ quas
ſinguli ep̄i in ſuis diocesib⁹ cū clero
et populo duxerint ſolempniter cele
brandas ⁊c̄·Ptȝ gᵒ ibi q̄ debet fieri
ab epiſcopo et clero ſimul talis iſti=
tutō feſtiuitatis·Patȝ etiaȝ q̄ nō po
teſt plebanus aut ep̄us aliquē ſan=
ctum non canoniſatum indicere in
kalendariū cū literis rubeis tanq̄ ce
lebreȝ·Ex his etiā ptȝ quare alique
habent̄ feſtiuitates in vna dioceſi
q̄ minime celebrent̄ in alia·Corrola
rium ſcḋm·Sancti veteris teſtamē
ti q̄uis boni et ſancti reputant̄ eorū
tamen feſta ab eccleſia romana nō
celebrant̄·Patet·quia in capitulo
conqueſtus extra de ferijs ponuntur
ſancti feriandi Inter quos nō ponū
tur ſancti veteris teſtamenti·Ratio
nem huius ponit magiſter auguſti
nus i ſumma de eccleſiaſtica poteſta
te·q·xvij·articu·ſecundo·Quia ad
canonizationem ſāctorum requirit̄
tempus plenitudinis gratie·Sed
gratia eſt veritas q̄ p ihesum criſtuȝ
facta eſt·vt ptȝ iohis p̄mo Sancti
aūt veteris teſtamenti quantūcunqȝ
ſanctitate pollerēt·nō fuerūt in tp̄e
plenitudinis gratie imo talis pleni=
tudo i lege illa tenebat̄ incluſa figu
ratiue et enigmatice·Iuxta illud·i·
ad corinth̄·x·Omnia in figura ↄtin
gebant illis·Secundā rōnem po=
nit ibidem·qꝛ claritas diuine viſio
nis eis fuit clauſa et nondū ſoluta p̄
cio humane nature p mortē xp̄i·In
huius figura dicit ap̄l's ad hebreos
·xi·q̄ in ſcō̄o tabernaculo ſolus pōti
fex ſemel i anno ſine ſanguine intro
ibat Hoc ſignificante ſpū ſancto·
nondū ꝑpalatā eſſe ſanctoꝝ viam·
Vñ aug⁹·in libro de ſimbolo·ptra=
ctans illud verbū·Domū tuā dn̄e de
cet ſanctitudo·Dicit·q̄ nullius ſolē=
nitatē eccleſia ſolēniſat p̄uſqȝ dom⁹
ſāctitatis fundaret̄·Ideo in tp̄e ple
nitudinis gratie p̄us ſolempnitatē
btē virginis et Iohis baptiſte ſo=
lēpniſat q̄ alicuius alterius·qꝛ illa
ſanctū ſanctorū generauit·Ille digi
to demōſtrauit ⁊ baptiſauit ⁊c̄·Pȝ
excipiunt̄ tñ machabei qui in veteri

teſtamēto p̄aſſi ſunt· quorū feſta ec
cleſia ſolēniſat ꝓpter ſingulare mar
tiriū· q̄ꝛ paſſi ſunt ꝓ lege dei· Vt in
de capiamus exemplū· vt ſimus pa=
rati mori ꝓ noſtra lege ſicut ipi mor
tui ſunt ꝓ lege moyſi· Alias rōnes
nota in eorū legēda. Tercio querit̄·
Cur feſta variant̄· Rn̄t rōnale diui=
noꝝ dicēs ꝙ apl's dicit· i· ad corinth·
·xv· Qꝛ ſicut alia eſt claritas ſolis·
alia ē claritas lune. alia claritas ſtel
larū· ſtella enī differt a ſtella in cla=
ritate· ſic etiā ſancti differunt in vita
beata· Dignū ergo eſt ꝙ ſint reputa
tionis magne ⁊ veneratōnis in eccle
ſia militāte· q̄ꝛ ſunt magne reputa=
tionis in eccleſia triūphāte· Sicut
dicit̄ Johis· xv· In domo pr̄is mei
multe mānſiones ſunt· Sic in domo
eccleſie varia feſta ſūt· Jō p̄ncipa=
lia feſta ſunt xp̄i ſcꝫ ↄceptionis ·na
tiuitatis· et reſurrectōnis· q̄ꝛ ipē eſt
ſanctus ſanctoꝝ ⁊ ſol iuſticie Deinde
feſta beate virginis· q̄ eſt ſicut luna
Deinde feſta aplorū· q̄ ſunt ſicut ſtel
le maiores. Deinde alioꝝ ſanctorū·
Sup oīa illa feſta excellit feſtū pa
ſche vt ptꝫ ſup̄ in p̄cedenti ſermone
Correlariū p̄mū. Quāto feſtiuitates
maiores ſunt: tāto hoīes dn̄t eē deuo
tiores· dicēte p̄s· Die feſtū agēt tibi
ſcꝫ deuote orādo· ⁊ meditādo ſtatū il
lius ſancti· Cū veſtibꝫ ſe ornādo· et
lautiꝰ comedendo· Sꝫ nūc ꝓh dolor
quāto feſta ſūt maiora: tāto nūc ho=
mines ſūt peiores· qḋ inſtinctu dia
boli ſolet fieri· Nā ad noſtra feſta ve
nit p̄mo qdā diabolꝰ q̄ vocat̄ aſmo
deus· de q̄ thobie. viij. dicit̄ ꝙ occidit

ſeptē viros ſare· Qui diabolꝰ intrat
corda illorū luxurioſoꝝ q̄ nō parcūt
feſtiuitatibus magnis aut p̄uis qn̄
ↄmittūt pctm̄ luxurie. De hoc dicitur
·xxxiij· q· iiij. c· q̄cūq̄ꝫ Ait augꝰ ꝙ
nō ſolū ab illicitis ↄcubinaꝝ ample
xu: ſed etiā ab vxore ꝓpria abſtinen
dū eſt· Idē dicit in· c· ſi cauſa· Dicit
alexāder hales in· ij· ſētentiaꝝ· Qui
nulla neceſſitate ductꝰ ſꝫ cauſa ſacian
de libidinis t̄pe orōnis debito ſicut
ſūt dies feſti· ⁊ nō cauſa ꝓcreatōis
ꝓlis copulā carnalē inſtanter petit:
mortaliter peccat Secus aūt eſſet ſi
peteret cauſa vitāde fornicatōis in ſe
vel in reliq̄· Sed q̄d de reddēte debi
tū tali t̄pe· Rn̄t alexāder ꝙ petēs illo
t̄pe: peccat ſicut dictū ē· Sꝫ reddēs p̄t
nō peccare· q̄ꝛ reddit qḋ alienū ē cū
omni anxietate· Quantū autē pecca
tum ſit in feſtis cōmittere actū luxu
rie patet triplici exemplo· Primum
exemplo oſe. ij· Reg· vi· qui aſcende=
rat ad ſolennitatem quā fecit rex da
uid dum voluit reducere archam do
mini in ieruſalem· qui tetigit archā
cum ruere vellet: et mox a dn̄o percuſ=
ſus eſt Dicunt hebrei ꝙ in nocte pre
cedenti dormiuit cum vxore propria
Ideo fuit indiſpoſitus ſe immiſcere
diuinis· Si ergo oſa fuit percuſſus
qui cum vxore propria dormierat et
tetigerat archaꝫ domini· qualia ſup
plicia habebunt qui tam grauibꝰ cri
minibꝰ implicant̄ in feſtis Secūdo
exemplo illius mulieris de qua dicit
gregoriꝰ in p̄mo libro dialogoꝝ· q̄
fuit inuitata ad quoddā feſtū· Ad
qḋ cū mane eſſet acceſſura· ſtimulo

carnis victa ſe a viro ſuo nō potuit
cohibere. Mātq3 ſurgens iuit ad fe
ſtū Quā dn̄s indiſpoſitā cernēs cū
tradidit dyabolo vexādā. q̄ arripiēs
eā tādiu torſit q̄uſq3 ab ea fortuna
ti ep̄i tudertini p̄cibus cogeret exire
Cogitent ergo adulteri et adultere
mulieres q̄d ſint paſſure ad feſta ꝑ
cedēt ꝓcedentes ſi dyabolꝰ illā ſic ex
cuſſit q̄ nō adulterū ſꝫ virū ꝓprium
ꝯgnouit. Tercio exemplo illius cu
rialis de q̄ dicit Grego. i. iiij. dialo.
q̄ i nocte ſācti paſce īceſtū ꝯmiſit De
mane aūt ad eccleſiā iuit eo ꝙ erube
ſcebat vultꝰ hoim ſi in tāta ſolēpnita
te ad eccleſiā nō iuiſſet. q̄ infra ſeptē
dies ſubita morte p̄uentꝰ diē clau
ſit extremū Cū eñi eſſet corpꝰ eiꝰ tra
ditū ſepult̄ e ꝺ ſꝰ t̄ra ebuliuit ignis
q̄ eius carnē et oſſa oibus cernētibꝰ
funditus cōcremauit. Ne igitur no
bis talia ꝯtingāt caueamꝰ in feſtis
pagere huiuſmodi horrēda peccata
luxurie. Secūdo venit q̄dā demō ad
feſta nr̄a q̄ vocat̄ beelſebub de q̄ io
hānis. viij In beelſebub princīpe de
monioꝝ eicit demonia. Jlle demō cū
ſociꝭs ſuis eq̄tat ſup capita mulierū
et caudis earundē q̄ inſtinctu illius
diaboli et ſociorū eius ſe ornant vt
multos ad luxuriā trahāt ꝯtra moni
ta apl̄i petri Nō tortis crinibꝰ ā au
ro ꝗ mā gantis tectis. aceſte p̄ciosa
ad aīas īcautaſ illaqueādas Tercio
venit ibi q̄dam demō q̄ dr̄ mā̄mon
q̄ tēptat de auaricia. De q̄ math. vij
Jlle eq̄tat ſup ſcapulas ſacerdotū q̄
vt multas oblatōes habere poſſent
multa fingūt circa eoꝝ feſta ſcꝫ ꝙ ha
beant multas indulgētias vt deuora
re poſſent plebē ſicut eſcā panis. Jl
le demon cū ſociꝭs ſuis plures inſti
gat ire ad feſta ſcꝫ caupones merca
tores hiſtriones. De q̄bus Job. xxij
Gaudent ad ſonitū organi et in pū
cto ad inferna deſcendūt. Vn̄ beatꝰ
gregꝰ. dicit de q̄dā ioculatore ī pri
mo dyalogoꝝ q̄ ad feſtū q̄dam cū
ſimia et ſimbolo geſticulaturus ac
ceſſit. q̄ pulſante ſimbolo ep̄s audiēs
mox clamauit Heu mortuꝰ eſt ille.
Et ita factū eſt. Poſt paruā eñi mo
rā lapis de tecto lapſus eſt et caput
eius impeciꭍt et letale vulnus infli
xit ei. Quidā etiā incitant̄ ire ad fe
ſta vt videāt amaſias ſuas: q̄s aſ
modeus incitat. ꝯtra illud mathei. v
Qui viderit mulierē ad ꝯcupiſcen
dam eā: iam mechatꝰ eſt eā in corde
ſuo. Jtē apl̄s. Omnis fornicator nō
habebit ꝑtem in regno dei. Quidaꝫ
etiā veniūt ad furandū et ad burſas
abſcindendas: q̄s mā̄mon inſtigat
Quarto ibi venit q̄dam demō q̄ vo
cat̄ rixoldꝰ de q̄ dicit̄ in ſpeculo hi
ſtoriali. li. iiij. c. xlv. ꝙ ſolet ſuſcitare
lites. q̄ ſedet in ſcapulis ebrioſorū.
q̄ cū inebriati fuerint. litigāt et blaſ
phemāt deū in excelſis. Quinto venit
q̄dam demon q̄ dicit̄ exterminās. de
quo dicit̄ apocalipſ. ix. Qui ſedet ſu
per ſcapulis illoꝝ q̄ homicidiū ꝯmit
tunt. Nam dicunt ruſtici. Si nemo
eſt occiſus aut vulneratus in feſtis
ceruiſia nō valuit. De illis feſtis di
citur p̄mo machabeoꝝ primo. Dies
feſti eius cōuerſi ſunt in luctum: ſab
bata eius in obꝓbriū. Nā ſi iudei

viderent ſabbata noſtra: quid dice-
rent niſi illud trenorū p̄mo Viderūt
eā hoſtes: et deriſerunt ſabbata eius
Quarto q̄rit̄ Cur feſta in eccl̄ia mul
tiplicant̄. Cauſam huiꝰ ponit Iero
nimꝰ in ep̄l'a ad chromatiū et helio
dorū. Et ponit̄ in p̄ncipio kalēdarij
dicēs. Cū cōſtantinꝰ augꝰ ceſaream
fuiſſet igreſſus. et diceret euſebio ce
ſarieñ ep̄o vt peteret aliq̄ beneficia
eccleſie ceſarieñ ꝓfutura. legit̄ reſpō
diſſe euſebiū. opibꝰ ſuis ditatā eccle
ſiā nulla petēdi beneficia neceſſitate
cōpelli. Sibi tn̄ deſideriū inuiolabi-
le extitiſſe vt quicq̄d vbiqꝫ in repu-
blica romana geſtum ſit erga ſāctos
dei p iudices iudicibꝰ ſuccedentes in
vniuſo orbe romano. ſollicita pſcru-
tatione p monumēta publica diſcu-
tiēdo p q̄reret q̄ martirū a quo iudi
ce. in qua ꝓuincia. vel ciuitate. in qua
die. q̄ve paſſione pſeuerātie ſue obti
nuit palmā. de ipis archiuis ſublata
ipſi euſebio regio iuſſu dirigerent.
Vn̄ factū eſt vt ydoneus relator exi
ſtēs in eccleſia. hiſtoriam texeret et
oim pene martirū ꝓuinciaꝝ oim ac
romanorū trophea diligēs hiſtorio
graphus declararet. q̄tenꝰ oi die ſa
crificiū deo offerentes eorū noia me
minissent. Sed q̄r inf̄ra. Qm̄ p ſingu
los dies diuerſaꝝ ꝓuinciarū diuer-
ſarūqꝫ vrbiū pluſq̄ octingētorū et
nōgētorū martirū noia ſunt notata
vt nullus dies ſit q̄ nō vltra quingē
torū numerū repiri poſſit aſcriptus
excepto die kalēdaꝝ ianuarij. Hec
Ieronimꝰ Dicit etiā de illis ſanctis
q̄ maiora p fide fecerūt: eccleſia cano
nizauit. ac eorū feſta celebrat. Corrē
lariū p̄mū vt merita ſanctorū nobis
valeāt ſuffragari ꝯgruū fuit feſtiui
tates eorū multiplicari. Patꝫ hꝰ. qꝛ
vtilis eſt eorū celebratio in ſeptem-
q̄ nota ſupiꝰ in p̄mo p̄cepto vbi di-
citur quare ſancti adorant̄ a nobis.
Quinto queritur. Cur aliquibꝰ ſan
ctis octaue aſſignātur et celebrant̄.
Reſpōdet rōnale diuinorū pte. vij. i
ꝓhemio dicēs ꝙ octauā diē leuiticꝰ
liber inſinuat dicēs. Dies octauus e
rit celeberrimꝰ atqꝫ ſanctiſſimꝰ Sa
ne octaue ſanctorū ideo celebrantur
qꝛ ſicut primus dies ſignificat nati
uitatem eorum ſcꝫ qualiter naſcant̄
in celorum ſocietatem ſanctorum an
gelorum et ſanctorum patrum aſſu
muntur quādo anime eorum a cor-
poribus ſeparantur Itaqꝫ in octauis
recolentes reſurrectionē corporis cō
gratulamur reſurrectōni eorum. Et
quorundam ſanctorum celebrantur
octaue ne miſterium hoc lateat. Nō
etiam omnium ne vileſcat Si enim
non valeamus omnium ſanctorum
feſta celebrare quāto minꝰ octauas
eorum. Sed eſt triplex octaua ſcili
cet deuotōnis de qua dictum eſt Se
cunda eſt octaua ſupletionis vt na
tiuitatis domini. qꝛ in ea ſupplemus
quod minus factum eſt in feſto na-
tiuitatis Tercia eſt octaua ſignifica
tionis vt octaua agnetis. In ea eni
ſignificatur ꝙ beata agnes in octa-
ua die viſa eſt in gloria. vt patet in
eius legēda.

Secundo modo exponit̄ hoc
preceptū. Memēto vt di
em ſabbati ſanctifices. id
eſt ſancte ꝛ immaculate ſi
ne peccato viues. nullū pctm̄ i eo cō
mittēdo. ſm illud Jeremie. xvij. No
lite portare onera i die ſabbati. Vbi
gloſa exponit onera. i. peccata. Sta
tuit deus nāq3 ſolēnitates et dies fe
ſtos vt ceſſaremus a vitijs ꝛ opibꝫ
mūdanis: et diuinis inſiſteremus.
Sed inſidiāte humano generis ini
mico. qđ ſtatutū fuerat ad dei glori
ām et noſtrā ſalutē. iam cōuerſuz eſt
ad dei ignominiā ꝛ noſtrā dāpnatio
nē. Jdeo ꝯquerit̄ dn̄s illud yſaie p̄
mo. kalēdas veſtras ꝛ ſolēnitates ve
ſtras odiuit anima mea et facta ſūt
mihi moleſta. Laboraui ſuſtinens
ſc3 vſq3 ad tēpus ꝛ ānos Quinto o
diui ꝛ piecī feſtiuitates veſtras Heu
mag̃ cōfuſio xpianoꝝ. Judei adhuc
ſeruāt ſabbatū literale cū tāta diligē
tia. Et xpicole inſenſati tāta ſolercia
polluūt ſabbatū ſpūale. Nā olim q̄
dā fuit lapidatus. qꝛ collegit in die
ſabbati ligna. vt ptʒ nūi. xv. Sed
plus eſt colligere pctā mortalia qꝫ li
gna. Ergo magis eēnt lapidādi illi
qꝫ iſti Quid ergo dicē poſſent iudei ꝛ
ſarraceni ſi viderent noſtra ſabbata.
niſi illud trenoꝝ p̄mo. Viderūt eam
hoſtes ei⁹: et deriſerūt ſabbata eius.
Et q̄d dicat dn̄s de⁹ niſi illud qđ di
xit iudeis yſaie. i. Neomenias ꝛ ſab
batū ꝛ feſtiuitates alias nō ferā Jn
iqui enī ſunt cetus veſtri. Jncenſum
abhoīatio eſt mihi. Nā tria ſunt vi
cia q̄ regnāt in mūdo ſcʒ. cōcupiſcen
tia carnalis. Auaricia tpalis. Et ſu
pbia mētalis. Hec magis exercent̄
in feſtiuitatibꝫ qꝫ alijs diebꝫ. de qui
bus Johānes in canonica ſua dicit.
Omne qđ eſt in mūdo eſt ꝯcupiſcen
tia carnis. cōcupiſcētia oculorū et ſu
perbia vite. Primo ꝯmuniter hoies
in feſtis in pctō carnis vt eſt ebrie
tas et gula. exercēt ſe. de q̄bus xliiij.
di. c. i. dicit̄. Sūt aūt ꝯmeſſationes
nō ſolū ſacerdotibus ſed etiā laycis
noxie q̄ feſtiuos et ſolēnes dies non
aliter digne ſe celebrare putant niſi
cōmeſſationibꝫ ſeruiāt. Jdē di. xliiij
c. Cōmeſſationes ꝛ ebrietates ita cō
ceſſe ꝛ licite putant̄ vt in honorē bea
tiſſimorū martirū nō ſoluʒ p dies ſo
lēnes qꝫ vnuſq̄ſq3 nō lugendū vide
at. qui hoc nō carneis oculis inſpi
ciat ꝯc ſed ſpūalibus. vt dicit glō ibi
dem Jtem dicit̄ di. iij. c. denīq3. De
ipo vero die dn̄ico heſitam⁹ quidnā
dicendū ſit cum omnes laici et ſecu
lares illa die plus ſolito ceteris die
bus accuratius cibos carniū appetāt
Et niſi quadā noua auiditate vſq3
ad medias noctes ſe ingurgitēt nō
aliter ſe huius ſancti tēporis obſer
uationē putāt ſuſcipe. qđ vtiq3 non
rōni ſed voluptati ymo cuidā cecita
ti mētis aſcribendū eſt. Hec greg⁹.
Querit̄ ergo vtrū xpiani qn̄ debent
feſta celebraē liceat eis tūc amicos ad
cōuiuia vocaē Pro rn̄ſiōe hui⁹ q̄ſtio
nis op⁹ ē diſtictōe quā poīt Johs i
policraticon li. vi. dicēs qꝫ ſūt tplicia
ꝯuiuia ſcʒ. phiſica. ciuilia. ꝛ plebeia
Jn p̄mo regnat frugalitas Jn ſcđo
ſocietas ꝛ honeſtas Jn tcīo voluptas

Prima ſunt phiſica.i. naturalia. Et
phorum eſt comedere atqꝫ bibere
parce et moderate. ſicut phi natura
les comedebāt vt viuerēt. Nō enim
viuebant vt comederēt. Tale ɔuiui
um habuerūt ſancti pr̄es in heremo
vt ſanctus Anthoniꝰ et ſanctꝰ Pau
lus circa fontē. Nota in hiſtoria ſan
cti pauli. De illo ɔuiuio dicit Boeti
us li.ij. de cōſo. me. vi. O felix nimiū
prior etas. Cōtenta fidelibus aruis.
Nec inerti pdita luxu. Faciliqꝫ ſera
ſolebant ieiunia ſoluere glande. Nō
bachica munera norat liq̄do ɔfunde=
re melle. Idem dicit. xxxv. di. c. Ab
exordio cōditōnis hūane nec veſce=
bamur carnibꝫ. Sequit̄. Poſt dilu
uiū aūt cum datione legis quā nullꝰ
implere potuit carnes ſuggeſte ſūt
ad veſcendū. Seq̄tur. Poſtq̄ autē
xp̄s venit in fine tporū. et o traxit ad
a.i. extremitatem traxit ad pn̄cipiū.
nec repudiū nobis dare pmittitur.
nec nos circūcidimꝰ nec ɔmedimus
carnes. dicēte ap̄lo. Bonū eſt v irū
nō bibere. nec carnes nō comedere.
Hec ieronimꝰ. Talibꝫ ɔuiuijs dn̄s
noſter multotiēs interfuit ⁊ ipēmet
fecit in deſerto qn̄ qnqꝫ milia hoim
ſaturauit in deſerto de quinqꝫ pani
bus et de duobꝫ piſcibꝫ. Iohis. vi.
Et in chana galilee. Vbi erat ma=
ter iheſu et ipē vocatꝰ ad nuptias et
diſcipuli eius. Iohis. ij. Etiā in be=
thania āte ſex dies paſche. vbi mar
tha et maria fecerūt ſibi cenā et la=
zarus erat vnꝰ de diſcūbentibꝫ. Io=
hānis. xij. Etiā in domo leui. mathi.
ix. In domo phariſei. luce. vij. Et in

domo pn̄cipis phariſeoꝝ intrauit
ſabbato mādúcare panē. luc. xiiij.
Talia ɔuiuia facere in feſtis nō eſt
peccatū. Ergo dicit nōīe euāgeliſta
Panē. vt oſtendat tale ɔuiuiū fuiſſe
ſobrietatis: nō ſupfluitatis. Secun
dū dr̄ ɔuiuiū ciuile ſiue modeſtū. In
q̄ regnat ſocialitas ⁊ honeſtas. Vn̄
policticon. li. viij. ca. viij. Ciuiliter
inq̄t ɔuiuari eſt hilari vultu. larga
manu. diligenti officio amenare ɔui
uiū. et qd̄ in vſū ſuppetit habita cō
ſideratōne loci ⁊ tpis ſingulis diſpē
ſare. In q̄ cōuiuio difficile eſt abſti
nere a peccato ſaltim leui vel veniali
Et illa cōuiuia ſiūt ſine ingurgitatō
ne. Tale ɔuiuiū fecit abrahā in die
ablactatōnis yſaac. vt ptꝫ gen̄. xxi.
Sic filij Iob vt ptꝫ Iob. i. Ibant
filij eius et faciebant cōuiuia vnuſ=
q̄ſqꝫ in domo ſua. Talia debent fieri
ex caritate ſic q̄ in eis nulla abſentū
vita mordeat̄. nullꝰ ex irriſione rep=
hendat̄. Nec in eis inanes fabule ſꝫ
ſacre ſcripture vel lectionis verba au
diat̄. Sola neceſſitas corpis reficia
tur. Vn̄ gregꝰ. xx. di. et agellius. li.
iij. dicit. Cōuiuiū debet fieri ad nume
rū mēſarū vt nō ſit minꝰ q̄ inter tres
nec maius q̄ inter nouē. Agelliꝰ li.
iij. noctiū atticarū recitat verba var
ronis. Cōuiuiū inq̄t cōſtat ex quat=
tuor q̄ ſunt locus. tēpus. apparatus.
et hoīes nō loquaces. vt in foro: nec
multos oportet eſſe ſicut in cubicu=
lo. Cū ſacerdos q̄dam diceret in ɔui
uio. Nos debemꝰ ſemp pmo manus
lauare: ſed vltimo potare. Reſpōdit
hoſpes rōnabilit̄ Quia pmo debetꝰ

eſſe mūdi et vltimo nūq̄ ebrij. Opoꝛtet etiā in conuiuijs hoies eē diſcretos in ſermone quoqꝫ caſtos. Vn̄ macrobius in li. ſaturnaliū. Nō min⁹ inq̄t verba grata ⁊ honeſta q̄ꝫ dulcedo vini hilarēt conuiuia. Idem ꝓuerbiū. Miles q̄dā voluit audire cōfeſſionē vxoris ſue. Que renuēs ait. Nō debetis. qꝛ nō habetis ſuppelliciū ⁊ ſtolā q̄ requirunt. Quibꝰ indutis audiuit mulieris ꝯfeſſionē. Tūc ait mulier: Juuenis dū erā iuuenē dilexi armigerū. poſtea militē. inde fatuum. nūc ſacerdotē amo. Quo audito. inſan⁹ ait. an viueret ſacerdos ille. Reſpōdit q̄ ſic: ſꝫ teneret celare ꝯfeſſionē. Sicqꝫ poſt triduū afflicto dixit ei mulier. Vos eſtis nūc fatuus ⁊ ſacerdos cū auditis nūc ꝯfeſſionē q̄ prius eratis armiger et miles. Hec ⁊ ſimilia valēt in cōuiuijs recitari. Iſta cōuiuia pn̄t fieri i diebꝰ feſtiuis dūmodo ibi ſiūt octo cōditōnes. Prima eſt cibi bn̄dictio. i. ad thimoth. iiij. Sāctificat eīn cibus ꝑ verbū dei. et orōnem. Vn̄ pſ. Edent paupes et ſaturabunt et laudabūt dn̄m q̄ requirūt eū ⁊c̄. Nā illi q̄ ſunt beneficiati ⁊ literati. obligati ſūt ad mēſe bn̄dictionē ſicut ad horas canonicas. Vn̄ dicit magiſter Johēs cleincock ſup illud math. vi. panē noſtrū cotidianū da nob hodie. Vn̄ verſus. Vt bos accedit: q̄ panē nō benedicit. Azell⁹ ſurgit q̄ nec bn̄ficia ꝑmit. Rō ſua ē q̄ꝛ in mēſa recepit bn̄ficiū in p̄ſenti ſcꝫ panē a deo datū. Ergo magis dꝫ dicē bn̄dicite q̄ꝫ horas canonicas q̄s dicit ꝑpter beneficiū qḋ exſpectat in futurū. Iō dicit in decretis di. xliiij. Cū aūt ꝯuenerint p̄ſbiteri ad aliqḋ ꝯuiuiū prioꝛ illorū verſum an̄ menſam incipiat ⁊ cibū benedicat. Tunc ſm ordinē ſedeāt alter alteri honorē p̄bentes. Laici ad minus debēt dicē vnum pater noſter cū ſigno crucis. ne ꝯtingat illis ſicut cuidā monali de qua dicit greg⁹ in dialogo. q̄ in orto lactucam comedit ſine ſigno ſācte crucis ⁊ ſic diabolū cum lactuca comedit. Itē q̄dam cōuerſus bibit vinū in ciuitate ſine ſigno crucis: et ſic diabolū cum vino bibit. Scḋo cauendū eſt a nimia tenacitate erga paupes de q̄bus dn̄s dicit luce. xiiij. ad eū q̄ illū inuitauerat. Cū facis prādiū aut cenam noli inuitare amicos tuos neqꝫ frēs neqꝫ diuites ne forte et ipſi te reinuitēt ⁊ fiat tibi retributio. Sed cū facis cōuiuiū voca paupes debiles. claudos et cecos. Et beatus eris: qꝛ nō hn̄t vn̄ retribuē tibi poſſent. Videāt ergo illi tenaces ne cōtingat illis: ſicut illi diuiti ad cuius ianuā iacebat lazarus cupiēs ſaturari de micis: ⁊ nēo illi dabat. Timeo q̄ adhuc multi ſunt imitatores illi⁹ diuitis q̄ multa hn̄t fercula ſꝫ carēt miſericordia. ⁊ talibꝰ eueniet qḋ illi diuiti de q̄ ibidē legit. Moꝛtu⁹ ē diues ⁊ ſepult⁹ i inferno. Vn̄ ābroſi⁹ ⁊ poit. xlvij. di. c. ſicut. hꝫ nō minoris criminis ē hn̄ti tollē q̄ꝫ cū abūdas idigēti denegaē. Egētū pais ē quē tu retines: nudoꝝ indumētū eſt qḋ tu recludis. miſeroꝝ redēptio ē pecunia quā tu i t̄ra fodis. Et ſingl'ari caueāt plati eccīe qꝛ oīa illa q̄ hn̄t p̄ter

victum et veſtitū: eorū non ſunt· ſed
paupm· et ſi retinēt eſt rapina ⁊ ſac=
legiū ſm ꝙ dicit ſcūs Bernardꝰ ad
Heinricū ſenonēſē· Vn̄ ꝓpħa· Qui
obturat aures ad clamores paupm
ipe clamabit ⁊ nō exaudiet· Videat
ne eis cōtingat ſicut cuidā q̄ diceba
tur petrus· De q̊ legit in vita iohis
elemoſinarij· Nota ibidem qualit il
le fuit raptus ad iudiciū· Tercio de=
bet carere loquacitate· Vn̄ hugo ve=
nerabilis in libro de clauſtro aie· In
mēſa debet eſſe triplex diſciplina ſcȝ
diſciplina tacendi· diſciplina vide=
di· et diſciplina ꝯtinendi· De prima
dicit Taciturnitas in epulis neceſſa
ria eſt· Qd̄ forte ideo dicit ꝓpter mē
ſe lectionē· vt patȝ in religioſis· Vn̄
Augꝰ. in regula· Ne ſole fauces ſu=
mant cibū ſed ⁊ aures eſuriāt verbū
dei· Ideo dicit in canone di· xliiij· c·
Pro reuerētia dei et ſacerdotū id vni
uerſa ſtatuit ſinodus vt qꝛ ſolent
crebro in menſis ocioſe fabule inter
poni in ſacerdotali cōuiuio diuinarū
ſcripturarū lectio miſceat· Per hoc
enī aie edificantur ad bonū: et fabu
le nō neceſſarie ꝓhibent· Hec ibi·
Ideo hugo vbi ſupra. Ligua q̄ in oī
tp̄e ꝓna ad peccatū labitur: piculo
ſius tn̄ p crapulā cū inflāmata fuerit
ad loquēdū relaxat· Propterea enī
diues q̄ inter epulas loquacitati ſer
uierat: in inferno poſitꝰ vehemētius
in lingua ardebat. Hec hugo. Ideo
ꝓbat venerabilis doctor egidius ro
manꝰ· ordinis heremitarū ſancti au
guſtini in li. ij. de regimine p̄ncipuȝ
pte tercia. triplici rōe· ꝙ p̄ncipes nō

debent habūdare eloquijs. in mēſa
Primo· qꝛ hoc repugnat ordini na=
turali· qꝛ in p̄mo politicoꝝ dr̄· Tūc
vnumq̊dq; ſm naturā pficatur: qn̄
vnū organū ordinatur ad vnū opꝰ
Si ordinatur ad duo · oportȝ circa
alterū ceſſare qn̄ laborat. Alias opꝰ
nature nō eſſet opus intelligentie: ſȝ
cōfuſionis· Cū igitur ligua cōgruat
ad duo opa ſcȝ loq̄lā ⁊ guſtū· vt pa
tet· iij. de aia· Ideo in ꝯmedendo ceſſa
bit locutio· Secūdo hoc ꝯtradicit ho
neſtati morū. Nā p cibū et vinū et ho
mines caleſiūt ⁊ audaces ſiūt· Sic
p multiloquiū videtur eſſe ebrij. qd̊
eſt cōtra bonos mores. Tercio qꝛ ho
mo habet duos meatus in gutture.
Qn̄ enī ꝯmeditur eſt clauſus meatꝰ
ad pulmonē· Sȝ qn̄ loq̄tur clauſus
eſt meatꝰ verſus ſtomachū· Si q̊s
vellet loq̊ in comedendo· tūc cibꝰ in=
traret pulmonē ⁊ ſic ſequeret tuſſis
magna· Et ſingulart hoīes debent
ſe cauere a detractōne in ꝯuiuijs· Vn̄
augꝰ. ſcripſit hos verſus ante menſā
ſuaȝ· Quiſq̊s amat dictis abſentū
rodere vitā· Hāc menſam vetitā no=
uerit eſſe ſibi· Item dicit hugo vbi
ſupra ꝙ ſeruāda eſt diſciplia oculo
rū. qꝛ nō decet ſibi p̄cipue· vt homo
habeat vagos ocl'os neq; curioſos
et vt amplıꝰ dicā. videat impudent
ea q̄ apud alios aguntur et circūlu
ſtrādo pſpiciat. ſȝ pociꝰ dimiſſis lumi
nibꝰ ea tm̄ q̄ ſibi an̄ poſita ſūt attē=
dat· Itē i tactu debet eſſe diſciplina
non ſicut quidam faciūt· De quibus
ibidem ſubdit· Alij bibentes digi=
tos medio tenꝰ poculis immergunt·

Alij vnctās man⁹ ad veſtimēta ſua detergētes rurſus ad cibaria porrigūt Alij nudis articulis coclearis vice olera ſua piſcant̄. Jta in eodem iure manus ablutionē ⁊ ventris reſtaurationē querūt Alij ſemicorroſas cruſtas et pmiſſas colirīdas. cibarijs iterato infigūt. et reliqas dentiū ſuorū offas factum demergūt. Quarto debent cauē ab iniq̄ ſocietate. videlicet cū publicis pctoribꝫ nō debemus ire ad cōuiuia: aut ſtare cū eis in mēſa. Jō dicit apl'us. i. ad corinth. vi. Si q̄s frater noiat̄ inter vos fornicator aut auarus aut ydolis ſeruiēs aut maledic⁹ aut ebrioſus ꝗ rapax: cū hmōi nolite cibum ſumere. Dicit notanter Si q̄s noiatur. in ſignum ꝙ cum famoſis et infamatis in his vitijs nō debemus cibū ſumere niſi q̄s faceret cauſa cōuerſionis ſicut criſtus math. ix. Comedit in domo mathei et phariſei ⁊c. Neqꝫ etiam cū excōicatis debemus habere cōuiuia Vnde verſus. Os orare vale cōio menſa negatur. Jtē neqꝫ cū iudeis. xxviij. q. i. c. Omnes deinceps clerici ſiue layci iudeorū cōuiuia vitēt. nec eos ad cōuiuiū q̄s ꝗ̄ accipiat. Quia cū apud criſtianos cōibus nō vtant̄ indignum atqꝫ ſacrilegū eſt eorū cibos a xp̄ianis ſumi cū ea q̄ apl'o pmittēte nos ſumim⁹ ab ipis iudicētur immūda vt patꝫ leuit. xi. Quinto cauē debent a ſupbia et pompoſitate ſcꝫ pmo ſupiorē locū male optādo ⁊c. Dubitat̄ vtrū ſe ponē ad pmū locū i cōuiuio ſit pctm̄. Rn̄t magiſter aug⁹ de anchona ſup matheū ſup illū locū Amant enī pmos recubitos in cenis Math. xxiij. dicens ꝙ hoc pt eſſe tripliciter Primo rōne officij vt ſunt decani. paſtores ⁊c. et illi ex officio debent habere pmū locū. Secūdo rōne ſtatus vt ſunt. clerici. ſacerdotes. ⁊ religioſi illi debent honorari ⁊ in pmo loco collocari. Neqꝫ iſti peccāt ponēdo ſe ad pmū locū. Tercio rōne appetitus. et ſic eſt pctm̄ rōne ſupbie ⁊ ambitionis Jō dn̄s nō dixit Accipiūt pmos recubitus: ſꝫ amāt Secūdo ex vaſis aureis nō bibendo Recitat magiſter Johēs cleincock or̄dinis noſtri ſup illud actuū. iij. Argentū ⁊ aurū non eſt mihi. ꝙ quidā eps dū quendaꝫ puerū haberet legētem ſibi ad miſſam audiuit predictū textum legere ꝗ puero ſcꝫ argentū et aurū ⁊c Subiunxit eps. Jn hoc precellimus ſanctū petrū. Quia aurea vaſa ⁊ argentea habemus Cui puer lector menſe diuinitus inſpiratus rn̄t Sed qd̄ ſeq̄tur dn̄e epe nō habetis. quod petrus habuit. Reſpōdit eps Quid ē hoc: dicit puer. Surge et ambula. Quaſi diceret puer Vos habetis aurū ⁊ argētū ſed petrus habuit ptātē miracula ⁊ v̄tutes faciēdi. q̄bꝫ potuit dare hoībꝫ ſanitatē corpis. Ergo ait beatus bern⁹ i epl'a ad eugeniū. Jn auro ⁊ argēto ſuccedis cōſtātino: et nō petro. Nā multi ſūt q̄ cumulāt vaſa aurea ⁊ argētea ⁊ parꝫ cogitāt de paupibus. q̄ forte aliquādo non habent vaſa lignea. De quibꝫ loq̄tur bernard⁹ ſup cantica ſermone. lxxv Vn̄ hāc ill' exuberāē exiſtimas rerū affluētiā. veſtiū ſplēdorē. cōgregatōꝫ

vaſorum aureorū et argenteoꝝ· niſi de bonis crucifixi. Non ſic fuit de illo rege. de quo legit̄ ꝙ noluit vti vaſis fictilibꝫ· vn̄ verſus. Fictilibus cenaſſe ferūt anaclotea regē. Quererēt vnā cauſam· Rn̄t Rex cum ſim cicatie· figulo ſum genitore· Hoc dixit et vt ſp eſſet memor ſui originis voluit comedere de vaſis fictilibꝫ. Sic et nos debemꝰ· qꝛ ſumꝰ de terra orti Dicit valerius· Cū dyogenes portaret ciphū ad potandū vidit quendā puerū manu cōcaua potantē· ſtatim proiecit ciphū ad terrā dicēs· Ignorabam ꝙ natura mihi vas ad bibēdū pparabat· Legit̄ de karolo magno ꝙ ſemel fuit raptꝰ ad infernū et vidit ibi p̄rem ſuū pipinū de vaſis bibentē aureis et argenteis ſulphurē et picē dicēs ei ꝙ illa ſibi eſſet maior pena mūdi· auiſando eū ne talibꝫ vaſis amplius vteret̄· Sexto cauēdū eſt ne fiat in loco ſacro vt in eccleſia vt ptꝫ· xlij. di· c. Non oportet i baſilicis ſeu in eccleſijs agapere· i· cōuiuiū paupm facere: et intus mā ducare et accubitus ſternere· Idem dicit̄· c Nulli. qꝛ dicit Augꝰ· In oratorio nemo debet agē aliq̄d niſi ad qđ factū ē· Sic olim fecerūt gētiles in tēplis deoꝝ ad honorē deoꝝ ſuoꝝ vt ptꝫ iudicū. xvi· quō i tēplo dagō fecerūt ↄuiuiū quos ſampſō omnes interfecit· Septimo debet cauere a guloſitate et ebrietate· Vn̄ apoſtolꝰ ad rōnos xiij. Nō in ↄmeſſationibꝫ et ebrietatibꝫ ⁊c̄· Non in cōtentione et emulatione ſed induimini ihesū criſtū. Octauo debent referri gratiarum actiones vt patꝫ· xliiij· di· c. qn̄· Vbi dicit̄ Poſt refectōnē ſimiliter ymnū dicāt ad exemplū dn̄i q̄ i cena feciſſe hoc legit̄· Iō dicit apl's· i· ad theſſa· iiij· In omnibꝫ gratias agite Si cōuiuia iſto mō fiant licite poſſunt fieri in diebus ſolēpnibꝫ aut feſtiuis· Terciū ↄuiuiū dicit̄ plebeum ſiue vulgare in q̄ regnat voluptas ⁊ vanitas. Yſaie· v· cithara ⁊ lira i ↄuiuijs veſtris et opus dn̄i nō reſpicitis De q̄ eccleſiaſtes vij Melius eſt ire ad domū luctus q̄ꝫ ad domū ↄuiuij· Tale ↄuiuiū fecit aſſuerꝰ rex cūctis p̄ncipibus ſuis et fortiſſimis pſarū Heſter. i· Tale ↄuiuiū fecit baltaſar de q̄ danielis· v· Dum baltaſar faceret magnū ↄuiuiū in babilone et letaret̄ valde cum p̄ncipibꝫ et amicis: ſbito apparuit manꝰ ſcribēs ⁊c̄· Tale conuiuiū fecit herodes in q̄ Iohes baptiſta occiſus eſt· Tale etiā cōuiuiū fecerūt philiſtei cū cepiſſent ſāpſonem in tēplo dagon deo ſuo vt ptꝫ iu dicū· xviij. ⁊ omnes ibidem a ſampſone interfecti ſūt· Sic multi hodie ſunt q̄ valde ſolēpniter celebrant feſtum bachi. i· deo vini. De quo feſto loquit̄ augꝰ· li· vi· de ciui· dei· c· x· ſic Bachanalia ſūma celebrant̄ inſania vbi varro ipe ↄfitet̄ a. bachantibus fieri nō potuiſſe niſi m̄te ↄmota. Hec augꝰ· Nam dicit̄ ꝙ ſacerdotes in feſto bachi bibebant de quodam fluuio de quo facti fuerūt inſani et dementes· Sic ſe putabāt bene celebrare feſtū illiꝰ· Sed illud feſtuꝫ magis celebratur q̄ꝫ aliquod feſtuꝫ eccleſie· Habet enim iſte deus tēplū·

ſuū in ſcʒ
Tēplum inſolētie. Habet ſabbatūʒ
ſompnolentie. Habet altare influē
tie. Habet ſacerdotes laborioſos
Cantores luxurioſos Lectores men
doſos. Primo hʒ tēplū inſolētie. qđ
eſt taberna. de quo templo dicitur a
pocal. vij. Seruiūt eni ei die ac no
cte in templo ſuo. Machabeoꝝ. vi.
Templū. luxuria ⁊ cōmeſſationibus
erat plenū. Nam currūt cītius ad ta-
bernam q̄ eſt eccleſia diaboli vbi co
litur bachus cū rixis. cōtumelijs et
blaſphemijs q̄ꝫ vadāt ad eccleſiam
dei. Et illi tabernarij ſunt prochiani
diaboli. q̄ ſic apiūt tabernas ſummo
mane. ⁊ illi ſiunt pcīpes oim malo
rum. q̄ illi ebrioſi ꝯmittūt. q2 dicit
extra de iniur. ⁊ dāp. dat. Qui occa-
ſionē dāpni dat. dampnū dediſſe vi
det. Sʒ ipi vendūt eis ceruiſiā i ſab
batis vltra medietatē noctis. Ergo
ſunt cauſa illorū malorū. Secundo
habet ſabbatū ſompnolētie. Sab-
batū. i. reqes Certe cultores cum in
templo diu ſeruierunt neceſſe habēt
ꝓfunde dormire ⁊ tarde ſurgere. Jo-
hānis. ix. Nō eſt hic homo a deo qui
ſabbatū nō cuſtodit. nā q̄ in ſabba
to ſeruit deo noſtro: ille de ceco facit
vidētē. Sed bachus facit de viden
te cecū. Deus noſter facit de infirmo
ſanū. ſed ille deus facit de firmo inſa
num. Ille facit ſurdū audiētē: iſte fa
cit de audiēte ſurdū Ille mortuos fa
cit viuos: iſte viuos facit mortuos.
Ille dat remiſſionē oim peccatorū ꝑ
indulgētijs: iſte dat ꝑ indulgētijs
viginti annoꝝ tremorē oim mēbro
rum. ⁊ ſeptē ānorū. fluxū lacrimaꝝ
de oculis. Nā ex cultu illi9 dei. i. ebri
etate multa mala venerūt in mundū
q̄ cotidie videmus. Tercio habet al
tare influētie qđ eſt mēſa ſua. de qua
ꝑs. Fiat mēſa eorū corā ipis in laquʒ
Eſt eni de dyabolo ſicut de aucipite.
Auceps eni vbi maiorem copiā cibi
ponit ibi ſemp laqueū ſuū abſcōdit.
vt dū auis auidius comedit cercius
capiat. Eodem mō eſt inter fercula ⁊
pocula q̄ ſup mēſam ponunt vbi col
locat laqueū gule. Scit eni ꝙ hoiem
inebriatū pt ducere ad multa mala
Nā immoderat9 vſus potus et cibi.
Primo eſt ꝯplemētū voluptatis.
Eſt attrimētū honeſtatis
Eſt expimētum fatuitatis
Eſt detrimētum libertatis
Primo ē ꝯplemētū voluptatis. Jō
di. xxxv. di. c. Ante oia a clericis vitet
ebrietas q̄ eſt oim viciorū fomes at
qʒ nutrix. q2 inde generat luxuria vt
ptʒ ibidē. c. Venter mero eſtuās: cito
ſpumat i libidinē. Cui9 exēplū ptʒ i
loth de q̄. xxxv. di. c. i. vbi dī ꝙ loth
quē ʒodoma non vicit vina vicerūt
vt patʒ geñ. xx. Et allegat idē. xxxij.
q. iiij. c. dixit ſara. vbi dicit Deniqʒ
⁊ loth ſancti filie hāc cauſā q̄rēde po
ſteritatis habuerūt ne gen9 deficēt
humanū. ⁊ idō publica muneris grā.
ꝑuatā culpā ꝑtexuit. ſʒ ābroſi9. Dicit
glō ſup verbo. ꝑtexuit. i. diminuit. nō
aūt extinxit. Et malū factū excuſat ꝓ
pter bonā intētōeʒ vt obſtetrices ⁊c.
Eſt ergo origo ⁊ pn̄cipiū ois mali.
Quia inde venit luxuria. homicidiū blaſ
phemie ⁊c. qđ ptʒ i tali exēplo Naʒ

fuit quīdam diues et magnus pota
tor·qui in potationibus conſumpſit
omnia que habuit·finaliter tandem
deſperatus ꝛ p̄ vereaundia factus eſt
errabundꝰ in agros ꝛ ſiluis·Cui ſuā
ſoꝛ maloꝝ·hoſtis antiquꝰ obuiauit
dicens ei·Cur erras et triſtaris? Re
ſpondit·Ditiſſimus erā et omnia bo
na mea in potationibꝫ ꝯſumpſi·ve=
recundoꝛ apparere veſtibus ꝯ̄ſciſis
et laceratis in ꝯſpectu amicoꝝ meo=
rum·Cui dyabolꝰ·Si velles mihi ꝓ
mittere te occiſurum patrē ꝛ matrē
tunc denuo p me deberes ditari·Rn̄t
Nequaq̄ȝ faciam hoc facinꝰ. Tūc dya
bolus·Saltem ꝓmittas ꝙ te ſemel
in ebdomada vis inebriare vſqȝ ad
amiſſionem rōnis·Quod ꝓmiſit ſe
facturū·Sciens dyabolus ꝙ cū ha
beret in eo ebrietatem·haberet cau=
ſam omnium maloꝝ·Ille vero dita=
tus p dyabolum ꝯtinuauit potatōēs
nō ſemel in ebdomada ſed omni die
Quem mater ſua egrediēs dolēs eū
incidiſſe in p̄ſtina mala·euȝ verbis
correxit·Ille vero extracto pugione
matrē trāſfixit et interēmit·Accurrit
pater redarguens eum de tanto faci
noꝛe·Quē vna cum matre interfecit
Ecce quid non facit ebrietas? Secū
do eſt attrimentū honeſtatis·Cōfū=
dit enī ꝛ deturpat tam anime q̄ȝ coꝛ
poris nobilitatē·Unde innocentius
in libro de vilitate ꝯditionis hūane
Quid turpius ebrioſo·cui fetoꝛ in
oꝛe·tremoꝛ in coꝛpe·q̄ ꝓmit ſtulta·
prodit occulta·Cui mens alienatur·
facies trāſformat·vbi regnat ebrie
tas·vbi nullum latet ſecretū·Unde

fingitur a q̊buſdam ebrietatis ima
go ſic fuiſſe depicta·Ymago pueri
lis coꝛnu habens in manu et in capi
te habens coronā de vitro. Talis eſt
ebrius.quia eſt puer et inſenſatus·
Modo pueri coꝛnu habent in manu
In ſignum ꝙ nullū celant ſecretum
ſed clangendo reuelant·Coronā ha
bet vitream·qꝛ reputat ſe glorioſū
et diuitem cum tn̄ aliqn̄ vix habet
obulum·Tercio eſt expimentū fatui
tatis·qꝛ ſi homo diſpoſitus ē ad ali
qua mala: in ebrietate expitur·Ec=
cleſiaſtici xxxi·Vinū coꝛda ſupborū
arguit.i.oſtendit·Refert ioſephus
in libro de cauſis rerū naturaliuȝ·ꝙ
noe primo inuenit vitem ſilueſtrem
id eſt labruſcaȝ·Que cū eſſet amara
accepit quadruplex genus ſangui=
nis ſcȝ leonis·agni·poꝛci·et ſimie·et
de huiuſmodi ſanguine admixta ter
ra fecit ſimum vt amaritudine vi=
tis repulſa dulcoratū fructum red=
deret·Cumqȝ de vino eius bibiſſet·
inebriatus eſt et nudatus in taber=
naculo expgefactꝰ eſt·Congregatis
filijs eius vim et naturā eius oſten
dit dicens. Ideo de ſanguine iſtoruȝ
animalium apposui vt diſcerēt ho=
mines p vinū qn̄qȝ fieri leones ꝓpt
irām qn̄qȝ agnos. ſine mente .qn̄qȝ
poꝛcos.ꝓpter luxuriam.quandoqȝ ſi
mias·ꝓpter curioſitatem·Ideo ſcri
bit Ariſtotiles alexādro·qn̄cūqȝ ho
mines bibunt vinū multū ad ebrie
tatem·tu te abſtineas a potu ꝗ ebrie
tate.et videbis mirabilia ab homini
bus·Et de facto ſi quis faceret hoc·
videret mirabiles fatuitates hom=

Quarto eſt detrimentuȝ libertatis·
qꝛ prima radix ſeruitutis venit per
ebrietatē vt ptȝ gen̄·ix·Cū noe ebri
us fuit denſus fuit a chain filio ſuo
Et maledixit filio filij dicēs·Male=
dictus chanaan·eriſqȝ ſeru⁹ ſeruo=
rū fratrū tuorū·Et in hoc facto figni
ficanť quattuoꝛ mala q̄ ebrietas fa
cit·Primo p̄uat hoīe ȝ vſu rōnis et ſē
ſus:qd̄ ſignat noe dormitio·Nam
vna res videnť ſibi due: et titubat cū
lingua·Secūdo ſpoliat hoiem diui
tijs ſuis·Vn̄ frequenť magni pota=
tores finaliter fiūt paupes:quod ſi
gnat noe denudatio·Tercio redd it
hoiem deriſibilē inimicis et amicis:
qꝛ deriſit eū chaym fili⁹ ſuus·Quar
to expoliat ꝓlem et reddit miſerabi
lem·qd̄ ſignat ei⁹ maledictio·Cogi
tent ergo illi q̄ aliū ſcienť inebriāt
qualiter peccāt et ſpecialiť in dieb⁹
feſtiuis:quod eſt duplex peccatum.
Quarto habet iſte de⁹ ſacerdotes la
boriosos·vt ſunt braxatores. vendi
tores·tabernatrices·et tabernarij q̄
valde fideliter ſeruiunt bacho·ſūmo
mane tabernas ꝑparando·Iſti ſunt
prochiani diaboli·Ps̄·Moyſes et
aaron in ſacerdotib⁹ eius·Moyſes
aſſumpt⁹ de aq̄s interp̄tať·et ſigni
ficat ceruiſiā·q̄ eſt cerens vis in aq̄
quā ꝑparāt illi ſacerdotes·Et aaron
q̄ vitulos iugulant ſignificat macel
latores q̄ deſeruiūt gule·Quinto hȝ
cantatores luxurioſos q̄ cantilenas
laſciuas cantāt·Yſaie·v·Ve q̄ ſur=
gitis mane ad ebrietatē et potanduȝ
vſqȝ ad veſpm·Ymo aliq̄n mane
vſqȝ alteri⁹ diei.Sexto habet lecto
res mendoſos.i·hiſtriones·ioculato
res·et rimatores et ſic de alijs· cum
iſtis maxime offendiť deus glorio=
ſus:et tranſgrediunť feſta dei et ſā=
ctorū ſuoꝝ·et tociēs peccam⁹ ɔtra il
lud p̄ceptū·Memento vt diē ſabba
ta ſanctifices·

Secundū peccatū q̄ violať
ſabbatū eſt illicitus lud⁹
et van⁹. De q̄ diciť exodi
xxxij.Cras ſolēpnitas dn̄i
eſt.Et ſequiť ibidē·Sedit populus
manducare et bibere:et ſurrexit lu=
dere·Nam in feſtiuitatib⁹ ſanctorū
et dn̄icis diebus ſolent hoīes exerce=
re multas fatuitates· et ſpecialiť tūc
exercēt ludos varios· q̄bus feſta ec
cleſie violāť·De his dicit dn̄s yſaie
p̄mo·Calendas veſtras et ſolēpnita
tes veſtras odiuit aīa mea· Queriť
ergo vtrū iocari et ludere in feſtiui=
tatib⁹ ſanctoꝝ ſit ſemp peccatū mor
tale et violatio ſabbatoꝝ·Videť q᷑
nō·Quia v͛tus moralis ſemp poteſt
fieri·Sed ludere et iocari eſt virtus
moralis ꝫm qd̄ ꝓbat ariſtotiles in
iiij.ethicoꝝ in fine.Credūt eīn aliqui
omnia verba vel facta iocis deſeruiē
tia eſſe ociosa:qd̄ nō eſt verū.Nā oci
oſum eſt illud qd̄ caret debito fine·
Quicq̄d ergo de ſe eſt ordinabile in
debitū finē nō eſt ocioſuȝ·Luſus aūt
ſi ſit liberalis et honeſtus et modera
tus·ordinari habet in bonū finē·qꝛ
eſt quodāmō neceſſari⁹ in vita·Iō
diciť·iiij·ethicoꝝ·q᷑ lud⁹ videť eſſe
req̄es et quid neceſſariū in vita·Si
cut gͦ ad ſēſus corꝑales vt audit⁹
et viſus· qꝛ laborāt i ſētiēdo·natura

ordinauit ſompnū ꝓpter eorū requiē et eſt neceſſarius in vita: ſic qꝫ ſtudendo in negotijs eccleſie aut cōitatis vel regni inſiſtēdo vel alia faciēdo cōtinue laboram? aliq̄ delectationes iocoſe ſi ſint moderate ⁊ honeſte ⁊ nō ocioſe interponunt curis vel laboribꝫ noſtris Quare cū in talibꝫ contingit peccare et benefacē. oportet circa ipos iocos dare virtutē aliquā p quā debite nos et bene habeam? ad ludos In ipis eñ iocis q̄dā ſupabūdāt desiderantes facere riſum. De q̄bus dicit. iiij. ethicoꝝ qꝫ magis conant riſum facere q̄ de decora dicē. hmōi ſūt hiſtriones q̄s phs bomoloch? nominat. Phs eñ tales aſſimulat auibus rapiētibꝫ p̄dā ſacrificatā in templis gētiliū. Sicut eñ aues ille non curabāt q̄lr aliq3 poſſent aliq̄d de illa p̄da cape. Sic volētes riſū facere omnino et ꝓuocare alios ad cachinū. nō curāt qualitercūq3 poſſint capere dicta vel facta alioꝝ et ꝯuertere ea in ludū et cachynnum. Hij ergo ſupabundant in ludo. Alij vero a cōtrario deficiūt. ⁊ illi vocant duri et agreſtes. Hmōi aūt nō ſūt ſuſtinētes aliquē ludū nec dicētes aliqd ridiculū ymo dicētibꝫ ſūt moleſti. Sed eſt q̄dā virtus media q̄ vocat eutropolia q̄ eſt reprimēs ſupfluitates ludi et moderās duricias. Et dicit eutropolia ab eu qd̄ eſt bonū ⁊ tropos ꝯuerſio. Et ſic legūt phi luſiſſe ꝑ vt ait ſeneca in li. de trāq̄llitate ai. qꝫ ſocrates cū pueris nō erubeſcebat ludere et plato laxabat aīm publicis curis fatigati vt in aīo acriores ⁊ re-

quietiores ſurgerēt. Exēplū ponit de agris fertilibꝫ. qꝫ ſicut cito illos exhauriat nūq̄ intermiſſa fecūditas. ita aiorū impetus aut aſſidu? labor frāgit vires. Sed recuperant paulati p ludos. Ideo inq̄t legū cōditores feſtos inſtituerūt dies vt ad hilaritatē publice cogerent hoies. interponētes tpamentū laboribꝫ ſuis. Hec ſeneca. Idem legim? de ſancto Iohāne euangeliſta ſicut narrat caſſiodorus libro ſeptimo. qꝫ cum molliter perdicem demulceret vidit eum quidam iuuenis: et miratus eſt tantum virum ſic facere. Cui ſanctus Iohānes ait. Quid geſtas in manu? Et ille. Arcū. Et ait Iohes. Cur eum nō ſemp extenſū portas. Et ille. Ne iugi curuatione fortitudo ei? molleſcat et depereat. Sic ait ſanctus Iohānes. Nō te etiā offendat hec pua laxatio. Hec ille. Iō dicit catho. Interpone tuis interdū gaudia curis. Sed hoc debet eſſe parum. quia dicitur nono ethicorum. Parum delectationis ſufficit ad vitam quaſi ꝑ ꝯdimento: ſicut parum ſufficit de ſale pro cibo. Ideo reprehenſibiles ſūt illi qui maiorem partem tēporis expendunt in iocis ⁊ ludis ſicut in alea ſc3 in ſcakario et in beſſelen ⁊c̄. De q̄bꝫ ſapie. xv. Eſtimauerunt vitā noſtrā eſſe ludū. Sed requirunt adhuc quinq3 ſm hermannum de ſchildis ſeu quinq3 modis peccatur mortaliter in ludis et iocis. Primo ſi ex leuitate animi vel ioco ita grauis cōtumelia fieret qꝫ hominis honorem totaliter auferret ſicut qui ex leuitate

animi hominem grauiter vulneraret
vel lederet in corpe·mortaliter pecca
ret·Secundo cū quis in ioco mēda
cium dicit et illud ſcienter cum iura
mento affirmat. Vn̄ beat⁹ thomas
in ſecūda ſcd̄e·q·xcviij·dicit·Nō ex
cuſatˀ a mortali peccato q̄ iocoſe piu
rat·qꝛ non cauit diuinā irreuerētiā
ymo quātū ad aliq̄d magis auget
Tercio cū q̄s in ioco ꝓximū ſcienter
et ex ꝓpoſito ad iracundiā ꝓuocat·
Nam oia peccata q̄ ſic ꝓuocatus in
tali ira cōmittit ſiue in verbo. ſiue in
factis·ille ꝓuocās reus erit·Hoc il
li nō attendūt q̄ annoſos hoies deri
dent et ꝓuocant· et alios homines
paſſionatos q̄ ſubito ꝓuocātˀ ad irā
Et in hoc volūt recreari.qđ tn̄ vergit
in piculū animaꝝ ſuarū·et grauiter
ꝓ talibus deriſionib⁹ in extremo iu
dicio punientˀ·qꝛ omnes maledictō
nes et blaſphemie et iuramenta q̄
ille ꝓuocatus dicit lugebūt ipi·quia
dicit regl'a iuris. Qui dat occaſionē
damni et damnū dediſſe videtˀ·et ex̄
de iureiurād͛o et dāp·datˀ·c.ſi culpa·
Quarto qn̄ fit ꝓpter malū finē quē
q̄s in ioco intendit ſcꝫ iocādo cū mu=
liere vel virgine tangēdo vel ample
xando loquendo vel arridendo eā intē
tione vt eā ad malū actū alliciat vel
ſm̄ btm̄ thomā cum q̄s ad iocū aſſu
mit turpia verba vel facta q̄ de ſe ſūt
peccata mortalia·peccat mortaliter·
Quinto cū hoc facit in locis et tpibꝰ
ſacris·tūc frangit feſta· qꝛ qđ vno
tpe eſt licitū non eſt tn̄ licitū in tpe
ſacro·Circa qđ notandū ꝙ ſex ſunt
genera ludorū·ſcꝫ lud⁹ muſicalis ſē

ſuum recreatiuus· ludus diuinalis
deuotionis excitatiu⁹·ludus moralˀ·
humane vite inſtructiu⁹·ludus picu
loſus et mortis illatiu⁹ Primus lu=
dus vocatˀ muſicalis q̄ eſt ſenſuū re=
creatiu⁹·vt eſt ludus cithare·lire q̄
fiſtularū et tubarū ⁊ ſic de alijs·q̄rū
primus inuentor fuit tubal vt patꝫ
geneſis·iiij·Tubal fuit pater canēti
um in cithara et organo· qꝛ ipe pri
mo inuenit notas ſm̄ ſonitū malleo
rum·De iſto ſcribitur ſapientie·xv·
Eſtimauerunt ludū eſſe vitā noſtrā:
et cōuerſationē vite cōpoſitā ad lucrū·
Tales ſunt hiſtriones q̄ totū eoruꝫ
ludūꝫ ordināt ad lucrū tpale·Fuit
etiā iſte ludus p̄mo inuentus ad dei
laudeꝫ et venerationē·Ideo dicit pſal
miſta·Laudate eū in pſalterio et ci=
thara et cetera ibidē·Secūdo ad ma
lorū ſpirituū coertionē·Vn̄ Johes
in policraticō li·i·c·vi·Sancti pa=
tres patriarche inq̄t muſicā multis
laudibꝰ extulerūt·vn̄ in eius virtute
maligni ſpūs cohibentˀ.Et ponit ibi
exemplū de ſaul quē vexabat ſpūs ne
quā et dauid pauſſit citharā ⁊ receſ
ſit ab eo ſpūs neq̄ vt ptꝫ·i·regum
xvi·Dicūt mathematici ꝙ multi de=
mones armoniaꝫ huiuſmodi ferre
nō poſſunt·Narrat boetius in ꝓlo=
go de arte muſica de empedocle pho
ꝙ adeo pitus fuit in arte canendi ꝙ
cū quadā vice eius hoſpitē· iuuenis
q̄dam furibund⁹ inuaderet eo ꝙ fra
trē eius accuſatione damnaſſet ipſe
adeo dulciter canendi modum di=
citˀ inflexiſſe ꝙ adoleſcentis iracūdiā
tpauit Dicūt doctores ſup illō·i.reg̃

.x̄vi. Si dauid expulit demonem de
ſaule. hoc fecit deuotio ipſius dauid
quā demon ſufferre nō poterat. Vel
hoc fecit in virtute crucis cui⁹ citha
ra fuit figura. qꝛ ꝯponit̄ ex tribus li-
gnis ſicut crux xp̄i. Et ſicut corde ex
tendunt̄ in ea: ſic fuit xp̄c in cruce ex
tenſus. Tercio ludi ſunt inuenti ad
morū inſtructionē. Vn̄ aug⁹. li. v.
de ciui. dei. c. i. recitans verba ſcipio-
nis dicit. Sicut in fidibus et in ti-
bijs et in cātu ac vocibꝰ cōcentus q̄-
dā tenendus eſt ex diſtinctis ſonis
quaꝝ diſcrepatōnes aures erudite
ferre nō poſſūt q̊uſqꝫ ꝯcors efficiat̄:
ſic ex ſūmis ⁊ ex infimis medijs in-
teriectis ordinibꝰ moderata rōne cō-
cordia in ciuitate ꝯtinet̄. et q̄ armo
nia in muſicis et in cātu. dicit̄ etiā eē
in ciuitate cōcordia. Itē dicit Iohēs
in policratico li. iiij. c. ix. Si inq̊t ci-
tharedus alijqꝫ fidicines multa dili
gētia ꝓcurāt faciūtqꝫ dulciſſimā diſſi
dentiū cordaꝝ cōſonātiā. cordis nō
ruptis. ſꝫ tenſis ꝓportionaliter et re
miſſis: quāta ſolicitudīe debēt p̄nci-
pes moderari: nūc rigore iuſticie nūc
remiſſione clemētie vt ſubditos faci
ant quaſi vnanimes eē ī domo. Hec
ille Quarto inuēti ſūt ad grauis tri
ſticie repulſionē. Hic reges et p̄nci
pes ⁊ alij magnati habēt fidicines ⁊
citharedos ad repellendū curas vari
as et triſticias. Nā diuerſe armo-
nie hn̄t excitare diuerſas paſſiones
Aliq̄ enī excitant audaciā: ſicut pa
tet in tubis bellicis. Alique excitant
deuotionē vt patet in organis q̄ da
uid dicit̄ p̄mitus inueniſſe ad cultū

dei vt pꝫ. ij. Re. vi. Percuſſit dauid
in organis armigatis. Peccāt ergo
illi q̄ in organis cantāt cātica ſecula
ria. Aliq̄ excitāt leticiā ſicut cithara
lira ⁊ fiſtula ⁊ ſic de alijs. Nā beſtie
delectant̄ in lira et muſica et ſepius
homini applaudūt ꝓpter ſonū muſi-
ce. Cui⁹ exemplū ponit aug⁹ p̄mo de
ciui. dei. c. xiiij. de arione q̄ fuit dul-
ciſſimus citharista. Qui dū fuit ꝓie
ctus ī mari a delphinis fuit ad litus
portatus. qꝛ dicit yſidorus. xij. et hi-
mol'. ꝙ delphini gregatim vadant
ad melodiā. A fortiori homo in his
delectat̄. Alique cauſant fletum et
lamentationem. Et talibus vteban
tur olim antiqui in ſepulchro po-
tentum. et dicebantur tybicines qua
ſi lugubre carmen canētes. Sed oi
bus his abutimur ad laſciuiaꝫ ⁊ va
nitatem. et ſiunt inſtrumenta eterne
dampnationis que ſunt homini da
ta ad corporis recreatōnem. Ideo di
cit Iob. xxij. capitulo Tenēt tympa
num et citharam et gaudent ad ſoni
tum organi: et in pūcto ad inferna
deſcendunt. Quando ergo vtimur il
lis in feſtiuitatibus ad laſciuiā: frā
gimus feſta. Queritur ergo vtrum
ſit nunc licitum ſeruire deo in noua
lege in muſicis inſtrumētis ſicut fuit
in antiqua lege vt ſunt cithara. lyra
tympanum et tuba. dicente ꝓpheta
Cōfitemini dn̄o in cithara. et in pſal
terio decacordo ⁊c̄ Rn̄t ſanct⁹ thomas
ſecūda ſecūde. q. xci. articulo ſecūdo.
in reſponſione ad quartū argume-
tum dicens ꝙ huiuſmodi muſica in
ſtrumenta magis animum mouent

ad delectationem vt p ea formetur
bona diſpoſitio. In veteri aūt teſta
mento erat vſus taliū inſtrumento
rum. Tuſ꞉ qꝛ populus erat magis
durus et carnalis. Ideo erat p hu=
iuſmodi inſtrumenta ꝓuocandus ſi
cut et p ꝓmiſſiones terrenas ad cul
tum dei. Secūda rō ne videamur gē
tilizare. Nā gentiles ſolebāt ydolis
ſuis ſeruire in iſtis inſtrumētis. vt
ptz daniel. iij. Cū audientis ſonum
fiſtule. cithare ꝛc. Querit magiſter
heinricus de vrimaria. Vtrū officiū
hiſtrionū ſit peccatū. Reſpondet ꝙ
officiū hiſtrionū ordinaꝛ ad haben
dum ſolatiū qḋ non eſt ẜm ſe illici=
tum nec ẜm ſe ſunt in peccati ſtatu
dūmō ludo vtanꝛ moderate. Et debēt
tria obſeruare. Primū vt in ipō ludo
finem nō ponāt ſed intendāt ſolaci
um hoīm. qḋ ducit in laudē dei et vir
tutis opationē. Secundū ꝙ nec ver
ba turpia nec facta immiſceāt ludo
ſuo. Terciū vt nec locis nec tpibus
ſiue negotijs aut pſonis inhoneſtis
aut indebitis ludū ſuū exhibeāt. ſed
oppoſitū facientes peccant. Et de tali
bus dicꝛ. lxxxvi. di. c. Donare hiſtri
onibꝫ res ſuas. viciū eſt immane. nō
virtus. Idem dicꝛ in ca. q̄ venato=
ribus. Dicit gloſa ſup illud c. donare
Dare talibꝰ cauſa vane glorie p ex=
erciciо ſui vitij immane peccatū eſt.
Sequiꝛ in gloſa. Sꝫ q̄d de cithari
ſtis ꝛ alijs q̄ varijs vtunꝛ inſtrumē
tis꞉ Nunq̄d licitū eſt audire ea vel a
liquid dare꞉ Reſpondeꝛ. Ad volup
tatē vel luxuriā nō. Quia deū manibꝫ
ſtimulat q̄ populū vocibus delectat

vt ptz. xcij. di. c. in ſancta. Sꝫ ad lau
dem dei bene vel ad aliā iuſtā cauſam
puta recreationis. qꝛ debilis eſt vel
infirmꝰ. vt dr̄ de cō. di. v. c. pueꝛit.
Dicit thomas. Qui moderate eis ſub
ueniūt nō peccant. Secus tn̄ ſi ſup
flue eis dāt. vel ſi dāt illis q̄ exercēt
ludos illicitos. niſi eſſent in extrema
neceſſitate. Similiꝛ ẜm wilhelmuꝫ
dare aliq̄d adulatoribꝫ eſt peccatū
mortale niſi fieret ꝓpter appetitū va
ne glorie vel niſi aliquis deſideraret
laudari in peccatis. Illis vero qui ſic
abutunꝛ debet eukariſtia negari.
vt ptz de cō. di. ij. c. ꝓ dilectione. Ne
qꝫ ad ordines ꝓmoueri. Secūdus
eſt ludus diuinalis et deuotōnis ex
citatiuꝰ. q̄ aliqn̄ fit ſaltando. ij. regū
vi. Dixit dauid ad micol. Viuit do=
minus. qꝛ ludaꝫ ante dn̄m q̄ elegit
me potius q̄̄ patreꝫ tuū. Nō ibidem
hiſtoriā qn̄ dauid ſaltauit ante ar=
cham꞉ et deſpexit eū micol vxor ſua.
Sed ſi talis ludus fieret ad vanita
tem. eſſet peccatū p̄ſertim diebꝫ fe=
ſtiuis. vt ptz de cō. di. iij. c. Irreligi
oſa ꝯſuetudo ē quā vulgꝰ p ſanctorū
ſolēpnitates agē ꝯſueuit. Populi q̄
debent diuina officia attendere. ſal=
tatōnibus turpibꝫ inuigilant. canti
ca nō ſolū mala canētes ſed officijs
religioſoꝝ pſtrepūt. Hec etenim vt
ꝓcul ab omnibꝫ ꝓuintijs depellanꝛ
iudicio ſacerdotū ꝯmittanꝛ. Hoc idē
nō debet fieri in locis ſacris vt patꝫ
de vita et ho. cle. c. cū decorē. Vbi dici
tur. Interdū ludi theatrales nō ſolū
ad ludibriorum ſpectacula introdu
cuntur in eis monſtra laruarū veruꝫ

etiam in aliquibus feſtiuitatibꝰ dia
coni pſbiteri ac ſubdyaconi inſanie
ſue ludibria exercere pſumūt. Et in
fra. Mādamus ne p hmōi turpitudi
nes eccleſie inqnet honeſtas. pliba
tā ludibriorū ꝯſuetudinē vel potius
corruptelā curetis a veſtris eccleſijs
extirpare. Sup q̄ gloſa. Nō tñ ꝓ
hibet hic pñtare preſepe dñi. Hero
dem et magos. et q̄liter rachel filios
ſuos plorabat. et q̄ tangūt feſtiuita
tes illas. cū talia potiꝰ inducāt hoies
ad ꝯpunctionē q̄ꝫ ad laſciuiā vel vo
luptatē. Sicut in paſcha repñtare
ſepulchrū. ⁊ qualiter xp̄c reſurrexit
ſicut ptꝫ de cō. di. ij. c.. ſemel. et diſti
ctōne quarta. q̄ris circa finē. Sꝫ de
alijs ludis ſeculi et vanitatibus. q̄d
eſt dicendum Reſpondit q̄ꝫ iſti ludi
non debent fieri propter quinqꝫ Pri
mo. qꝛ ſabbatum infringunt ſi ſiūt
dominicis diebus vel alijs feſtiuis
diebꝰ. Cōtrā illud Exodi. xxxi. Qui
polluent ſabbatū morte moriaf. de
cō. di. iij. c. Jeiunia. dicif ibi. Dñica
die nihil agēdū eſt niſi deo vacādū
Nulla vero opatio in illa ſancta die
agaf niſi tm̄ ymnis et pſalmis ⁊ cā
ticis ſpūalibꝰ dies illa agaf Hec ibi
Sūt ergo ꝓhibita oia genera ludo
rum in feſtis. ſiue fiant ſaltando ſiue
luctādo ſiue ſagittādo ſiue aliā vani
tatē exercendo. Secūdo. qꝛ populus
a diuinis retrahif. et ſingulariter a
ſermonibꝰ et eccleſiarū viſitationi
bus. Nā iudei habebāt in ſabbatis
recitationē legis ⁊ ꝯplectarū. vt patꝫ
actuū. xiij. Principes veſtri ignoran
tes hiehū et voces ꝯplectaꝝ q̄ p oēs

ſabbatū leguntur. A fortiori hoc de
bent habere xp̄iani Tercio. qꝛ popu
lus inde deteriorat Vñ frāciſcus pe
trarcha de re vtri. fortu. li. i. c. iij. In
circo ac theatro: q̄ duo loca bonis ꝓ
moribꝰ aduerſa fuiſſe notiſſimū eſt
q̄ ſi quis malꝰ ierit: redibit peſſimꝰ
Nā bonis illud iter ignotū eſt. qui
ſi caſu aliquo ignari adeāt. cōtagio
nō carebunt. Hec ille. Quarto ꝓpt
malū qđ in his ꝑpetratur. qꝛ vir vti
tur veſte muliebri et ecōtra. cōtra il
lud deut. xxij. Nō induetur mulier ve
ſte virili: nec vir vtetur veſte feminea
Abhoiabilis eſt eñ apud deū q̄ fa
cit hec. Idem ptꝫ. di. xxx. c. Si q̄ mu
lier ſuo ꝓpoſito iudicans vtile vt vi
rili veſte vtaf et ꝓpter hoc viri habi
tum imitetur. anathema ſit. Hec ibi
Sed adhuc magis peccant q̄ vtun
tur veſtibus religioſorū aut monia
lium ſicut quidam faciunt in carniſ
priuio Tales grauiter debent puniri
vt patet in autentico. de ſanctis epi
ſconis. §. vltimo coll. ix. et. C. de epi
ſcopali audi. l. nemine: Nam Johan
nes octauꝰ papa. qui fuit mulier le
gitur ſic decepiſſe eccleſiam. Sicut
dicit Johānes bocacij in libro de cla
ris mulieribus. et martinus in cro
nica ſua. Quinto ne videamꝰ imitari
gentiles et ydolatras. qui hmōi lu
dos inſtituerunt in honore deorū ſuo
rum. De quo ꝑme ad corinth. decio.
Sedit populus manducare ⁊ bibe
re. et ſurrexit ludere. Et perierūt vna
die vigintatria millia hominum. ſi
cut legitur Exodi triceſimoſecundo.
Tales ludos inſtituerunt romani in

romani in honoreḿ deorum ſuorum
et vocabant̄ ludi ſcenici ſc̄m yſidorū
xviij·li·ethimolo·a ſcena q̄ fuit do=
mūcula quedā in medio theatri·In
qua cātabant̄ carmina poetarū·Vn̄
i illis ludis p̄ncipales pſone fuerūt
poete q̄b9 ſeruierūt mimi et hiſtrio
nes ſaltantes·et effigientes motib9
corpis ea que a poetis canebant̄·In
q̄bus ludis multa canebant̄ turpia
et inhoneſta tam de dijs q̄ȝ de hoibus
Iſti ludi fuerūt inſtituti rome ſicut
dicit aug9·li·i·de ciui·dei·c·xxi·Cuȝ
ingens peſtilentia nec humanis ꝯſi
lijs nec ope diuina leuaret̄·ludi ſce=
nici inter alia celeſtis ire placami=
na inſtituti dicunt̄·Etiā dij p̄cipie=
bant tales ludos fieri·vt patȝ p eun
dem auguſtinū li·iiij·de ciui·dei·ca·
xxvi·de latino ruſtico·de quo ſup̄ in
p̄mo p̄cepto in·v·mēbro·Sed que
mala orta ſunt ex illis vanis ludis
patȝ de ciuitate lucana in ꝓuincia tuſ
cie·In qua qn̄ erat in flore fecerunt
multa ſolacia·Inter alia quendam
fecerūt papā·Aliq̄ impatorē·aliq̄
regē frācie·aliq̄ fecerūt dn̄m de luca
et ille erat ſup omnes p̄dictos·Qui
ſtans in tanto culmine miſit ꝓ illo
q̄ erat loco pape vt veniret ante eū ⁊
faceret ſibi reuerentiā et homagiū·
Quod factū fuit. Similiter miſit ꝓ
impatore et ꝓ alijs regib9·et iſti ſi
militer fecerūt·Quo facto dn̄s luca
nus dixit·Eſt ne maior dn̄s in terra
q̄ȝ ſunt iſti·Reſponſum eſt ei·ꝙ ſic·
Et q̄s eſt inquit·Reſpōderūt·Xp̄s·
Et dn̄s lucanus·Vbi eſt? Et illi di
xerūt·In eccleſijs·Qui vocauit do=
minos ſuos dicens·Ite p omnes ci=
uitates et citate xp̄m ꝙ corā me debe
at ꝯparere·Qui iuerūt et vnū in for
ma ſacerdotis inuenerunt·pati ad
miſſaȝ ire·Adduxerūt illū·q̄ faciat re
uerētiā dn̄o de luca Quid plura? In
illo anno diuiſa eſt ciuitas ⁊ ex tunc
de malo in peius ſe habuit·et infra
puū tēp9 plus q̄ȝ quinqȝ viclo eſt vē
dita·et ciues q̄mplures occiſi ſunt·
Ergo ceſſare ab illuſione xp̄i debetis
ſi non vultis puniri·Et q̄ talia faciūt
potius iudaiſant q̄ȝ euāgeliſāt·Ter
cius lud9 dicit̄ moralis·et eſt hūa=
ne vite inſtructiu9 qualis eſt ludus
ſcacorū·q̄ inuentus eſt nō ſolū ad ſē
ſus hoim recreandos ſed etiā ad mo
res hominū corrigendos·Dicit Go=
dellinus in cronica ſua ꝙ eſt inuēt9
a grecis in ocio troyani belli·Et oui
dius in li·de vetula dicit ꝙ vlixes fu
it inuentor ludi ſcacoꝝ in ocio troia
ni belli·Et ꝯmēdat ſubtilitatē inge
nij ip̄ius inuentoris·declarans quō
ip̄e lud9 factus eſt ad inſtar motus
celi·Alij dicūt ꝙ ſit inuentus in ba=
bilonia tp̄e regis babilonie euilme
rodach·de q̄ dicit magiſter in ſcola
ſtica hiſtoria ꝙ erat valde laſciuus
et crudelis·Qui ſui patris corp9 na
buchodonoſor in tricentas diuiſit p
tes et dedit tricentis vulturib9 ad co
medendū·Tēpore illi9 hic ludus in=
uentus eſt a quodā ph̄o xerſes noīe
Hic tn̄ tāte iuſticie extitit vt mori
poti9 eligeret q̄ȝ ſimulationē ſequēs
in delitijs regalibus ſpreta iuſticia
vitā finiret·Nā cuȝ populus videret
regis vitā deteſtabilē et cum nemo

culpare audẽret rogatu populi mor
ti ſe expoſuit. Cū igit̄ rex ꝑdictus vi
diſſet hūc ludū ⁊ multos milites. ba
rones et duces cū predicto ludo ludē
miratus ludi pulchritudinē ac inſue
ti ſolatij nouitatē intereſſe voluit. lu
dum diſcere deſiderauit. Tūc phūs
dixit regē nō poſſe facē n̄ pri⁹ formaꝫ
diſcentis aſſumeret. Tunc r̄ndit rex
Hoc ē ꝯgruū. formāqꝫ diſcipuli aſ
ſumēs. Tūc phūs formā tabularij
et ſcacoꝝ ac mores regis et nobiliū
ac popularū deſcribens Et ſic eū ad
correctionē morū et virtutū ꝑ ludū
attraxit. Audiēs rex correctionē ſuaꝫ
ꝓpt̄ quā multos ſapiētes occīderat
ꝯminatorio p̄cepto phm̄ interroga
uit dicēs. quare hūc ludū inueniſſet
R̄ñt phūs. O dn̄e mi rex tuā vitam
deſidero glorioſaꝫ. quā videre nō poſ
ſum. niſi iuſticia et bonis moribꝫ ſit
inſignita. et ſic a populo diligaris.
Opto ergo te de ali o fore regimine
vt tibi prius dn̄eris. q̄ nō iure alijs
ſed violētia dn̄ans. qꝛ violētia im
peria durare nō poſſunt. Querit̄ hic
vtꝝ ludus ſcacorū ſit licitus. R̄ñt ꝙ
eſt licitus ⁊ ꝑmiſſus laycis. ſaltē. qꝛ
in ingenio naturali ꝯſiſtit. nec ꝯmit
titur viribꝫ fortune vt notat accur.
C. de epis et cle. in autē. Interdici
mus. Idem dicit accur. de clericis vt
ibi notat. Sꝫ Ja. et Ra. et petr⁹ de
bella ꝑtica tenēt in ꝯtrariū. Et eſt rō
ſm̄ illos. qꝛ rō taxillorū ꝓhibitio
nis ludi in ꝑſonis clericorū fuit vita
tio in diuinis officijs. Et in. c. clerici
officia. de vi. et ho. cle. vt ab eis re
trahāt̄. Et quero magis habet locū

in ludo ſcacorū q̄ eſt ꝓlixior. ꝙ in lu
do taxillorū q̄ eſt breuior. Sed hein
ricus boick dicit i. c. clerici officia. de
vi. et ho. cle. Salua eoꝝ reuerētia ꝙ
illa nō ē cauſa ꝓncipalis ꝓhibitio
nis ludi taxillorū. ſed turpia ⁊ inho
neſta facta ipius ludi.. ex q̄bus cri
mina multa oriuntur. Vn̄ ſuſtinēdo
gloſam accurcij poſſet dici ꝙ eſſet li
citus et honeſtus tp̄alibꝫ et bonis cō
gruis q̄b⁹ diuinis vacare nō dn̄t et dū
modo ꝑ hoc nō negligunt ſuire dn̄o
Vn̄ clericus beneficiatus ad hoc vt
appareat bonus ⁊ bonū exemplū pre
beat minoribꝫ. nūq̄ recedat pſalteri
um de manu ſua ſm̄ Jeronimū de cō.
di. v. c. nunq̄. Et tn̄ hoc intellige ci
uiliter ſcꝫ horis debitis et ſtatutis ⁊
cōſuetis. ⁊ tricesima ſexta diſtinctio
ne. capitulo Si q̄s vult. et. xxx. diſt.
c. ſi laycus. Et ita intelligit̄ de vſu
pallij. c. i. et de frigidatis. c. vltimo
Et ſcias ꝙ ludēs ad ſcacos debet ſer
uare ꝯſuetudinē illius patrie in q̄ lu
dit vt notat archidiaconus. viij. di.
c. que ꝯtra mores. Sed an religio
ſi poſſint ludere. R̄ñt heinric⁹ boyck
in capitulo. clerici officia. ꝙ tales nō
poſſunt ludere etiam ludo alias hone
ſto. nec cum alijs nec inter ſe: qꝛ cuꝫ
ſint mortui quo ad mundum. debent
ſtare in monaſterio ſoli et triſtes.
vt patet. xvi. q. i. c. placuit. Non de
bent ſe talibus immiſcere ex q̄bꝫ ve
niunt frequenter multiloquia in q̄
bus nō deeſt peccatum. et rixe cōtu
melie ꝯtētiones. oīa debēt euitare. Er
go etiā oīa ꝑ q̄ venit̄ ad illa. Itē ad
huc facit de ſtatu regulariuꝫ. c. ne in

agro·in cle·§·porro·Vt igiť talis lu
dus et oīs alius decenter fieri poſſet
debet in ſe habere tria ſcꝫ·cōdecentiā
honeſtatis·Carētiam ſupfluitatis·
Prouidentiā oportunitatis· Primo
debet habē ꝯdecentiā honeſtatis vt
videlicet ludus talis deceat pſonas
aſſiſtētes Vn̄ alius ludus ꝯuenit cle
rico ſiue religioſo et alius militi ar=
migero vel famulo ·Alius decet ſe=
nem: et alius iuuenē·Fingit enī Eſo
pus fabulā de azino et catulo· qꝛ azi
nus ꝯſiderans catulū ocioſum· mira
biliter tn̄ acceptū et gratū dn̄o·deli=
berauit apud ſe·q̄ poſſet eē cauſa q̄re
dn̄s catulū nihil opis facientē tn̄ di
ligeret Et apprehendit ꝙ q̄tiēs dn̄s
domū redijt catulus ei occurrit· ⁊ pe
dibus.voce·oībuſqꝫ modis q̄bus po
tuit dn̄s ſp applauſit· Viſum eſt er
go eſſe expediēs azino effigiare catu
lū et ſic gratiā dn̄i ꝓmereri·Igitur
dn̄o de rure veniēte occurrit ei azinꝰ
cū impetu pedes anteriores humeris
dn̄i alliſit ⁊ clamore valido rudire ce
pit·Dominꝰ turbatus et leſus auxi
liū cōuocat famulorū At illi aſinū va
lidiſſime verberauerūt:et a dn̄o abie
runt·Iſto mō multi ſunt q̄ putāt ꝙ
eos deceat oīs ludus:et tn̄ in rei veri
tate i de diſplicēt vn̄ ſe reputāt placi
turos·Iō religioſi ⁊ clerici ab his lu
dis debent ſe abſtinere·Vn̄ ait am=
broſiꝰ in de officijs li·i· ꝙ licet inq̄t
honeſta ſint ioca ac ſuauia tn̄ ab ec
cleſiaſtica aberrāt regula Secundū
eſt carētia ſupfluitatis ne vel nimis
frequēter aut ꝯtinue fiat· vn̄ tulius
li·p̄mo de officijs Ludo iq̄t ⁊ ioco vti

decet:ſed ſicut ſompno et q̄etibus·
Terciū eſt ꝓuidentia oportunitatis
ne fiat in loco ſacro vel in tpe ſacro·
alias violanť feſta·qꝛ tūc eſt tēpus
orandi ⁊ nō ludendi·et tēpus eccle=
ſiam intrandi ⁊ frequētandi.nō i car
tis vel in ſcakis ludendi vt patet de
cō·di·iij·c·Ieiunia·ſicut patuit ſup̄
Quartus eſt ludus piculoſus ⁊ ali=
qn̄ mortis illatiuꝰ vt eſt haſtiludiū
vel torneamentū· q̄ ſunt q̄dam nūdi
ne vel ferie in q̄bus milites ex edicto
ꝯuenire ſolent ad oſtentationē viri
um ſuarū et audacie·Que ideo ꝓhi=
bentur· qꝛ inde ſepe aīarꝫ picula ve
niunt.Et q̄ facit ꝯtra p̄cepta eccleſie
peccat mortaliter.Pena vero talium
eſt q̄ in torneamētis moriunť·i·leta
le vulnus accipiūt·licet poſt peniten
tiā eis eukariſtia nō negeť ꝙ care
būt eccleſiaſtica ſepultura·ex̄ de tor
nea·c·i.Nō ſolū eſt ꝓhibitꝰ a lege di
uina:ſed etiā impiali. ff·ad·l·acq̄·
·l·nā ludus·Niſi ſaltē hō fieret cauſa
diſcēdi ad aliquē bonū finē vel ob de
fenſionē patrie vel reipublice Et q̄cū
qꝫ ibi aliū occiderit etiā a caſu reus ē
homicidij:et irregularis ē· qꝛ talis
ludus noxiꝰ eſt·Iō quicq̄d ex eo ſe
quiť imputādū eſt ei·et ſi ſit in die
bus feſtiuis violať ſabbatū Quin
tus eſt ludꝰ dāpnoſus ⁊ pecunie lu
cratiuꝰ vt eſt ludus alee.Dicit enī yſi
dorus li·xviij·et hmōi·ꝙ ludꝰ alee
inuētus ē a grecis in ocio troiani bel
li p quēdā militē alea dictū: ⁊ ab il
lo ludꝰ nomē accepit·Alij dicunt ꝙ
ſit inuētꝰ a q̄dā romano q̄ factꝰ fue
rat leproſus·q̄ cū ſpretꝰ ⁊ eiectus eēt

a cōmunitate cogitauit intra ſe ꝙ ſi
poſſet vellet deo facere tantā diſplicē
ciam q̄ꝫtam ſibi fecerat. Mox affuit
diabolus docēs eū facere aſſerē qua=
dratū et etiā tabulā quadratā et etiā
lapidem quadratū habens in vno la
tere vnū oculū et in alio latere duos
et in alio tres et ſic de alijs. Dicens.
Cum ꝓiciunt vnū oculū: hoc faciunt
in ꝯtē m ꝯtū diuine vnitatis. Si duo
in ꝯtemptū xp̄i et matris eius. Si
tres: in cōtemptū ſanctiſſime trinita
tis. Si quatuor: in ꝯtemptū quatu
or euangeliorꝫ. Si quinqꝫ: in ꝯtem
ptū quinqꝫ vulnerū xp̄i. Si ſex: i cō
temptū ſex operuꝫ miſericordie. Si
ſeptē: in ꝯtemptum vij. donorꝫ ſpūs
ſancti. Si octo: in ꝯtemptū viij. bea
titudinū. Si nouē: in contemptū ix.
chororū angelorꝫ. Si decē: in ꝯtem=
ptū decē p̄ceptorꝫ. ⁊c̄. Sed leges cō
cedūt ludere ad vnū ſolidū vel ꝓ eſcu
lentis et poculentis. C. de vſu alee. l.
alearū ludus. Et ſimiliter ꝯcedūt lu
dū ꝓ pecunia q̄ viribꝰ innitiť dum=
mō fiat ſine dolo. ff. de aleatoribꝰ. l.
ſolutū Sed in foro cōſciētie eſt pec=
catū et ſm̄ canones tales luſores de
bent excōmunicari. vt dicit di. xxxv.
§. i. Vn̄ ptꝫ ꝙ peccant mortaliť ſm̄
gloſam et hoc ſi ducať in ꝯſuetudiēꝫ
Vn̄ etiā ſm̄ leges hoſpes tenēs luſo
res. actōne iniuriarū puniť. ff. de alea
to. l. i. Eſt tn̄ peccatū ex pte pſone vt
ſi clericus vel pſbiter a fortiori vel mo
nachus. Vn̄. xxij. di. c. epiſcopꝰ. Lu=
dere i alea nō debet epiſcopꝰ. preſbi
ter. et dyaconus. De vi. et ho. cle. c.
clerici officia. Vbi diciť. Clerici ad a

leas et taxillos nō ludāt nec etiā lu=
dis debēt intereſſe. nec pticipes erūt
ludentibus nec inſpectores ludi. In
auten. de ſanctis epiſcopis. §. int̄dici
mus. col. ix. Sed nunq̄d poteſt repe
ti illud qđ in alea pdiť. Dicūt docto
res ꝙ nō: ſed paupibus eſt erogā=
dū illa pecunia. ar. xiiij. q. v. nō ſane
Cum turpitudo verſať in vtraqꝫ pte
melior eſt conditio poſſidentis. ff. de
cō. ob tur. ca. l. vl. Si tn̄ ille pdidit
q̄ nō habet poteſtatē res ſuas alie=
nandi. teneť ad reſtitutionē nō illi.
ſꝫ ei cui eiꝰ cura incumbit vt filiusfa
milias. monachus. ſeruꝰ Sꝫ ſcdm
bonāuenturā et innocentiū et hoſtiē
ſem. Si luſit volūtarie ex cupiditate
tūc ſi amiſit repetere nequaq̄ꝫ poteſt
Si aūt eſt in iudicio anime teneť re
ſtituere Vel luſit inuitus et tractꝰ p
vim vel minas in p̄ncipio ludi repe=
tere poteſt. Si aūt lucratus eſt tene
tur reſtituere nō pdenti. et hoc i vim
dictā peccati. Sed debet paupibus
erogare. Ex̄ de ſimonia. c. dilectus.
Similiť teneť reſtituere ſi falſos hꝫ
taxillos aut falſe iactauit. Per hunc
ludū feſta maxime ſoluunť ſi fiet in
diebꝰ ſolēpnibꝰ ſicut ꝯmuniť fieri ſo
let in nocte criſti et paſche ⁊c̄. Pmo
oīa precepta diuina trāſgrediuntur.
Primū. nō adorabꝰ deos alienos. qꝛ
luſor facit taxillū deū ſuū. Vn̄ augꝰ.
Hoc pre ceteris coliť qđ pre ceteris
diligiť. Patet. qꝛ ipſe ad preceptū
taxilli largiť aliqn̄ medietatē ſub=
ſtātie. pmo aliqn̄ totā. qđ nō faceret
ad preceptū dei. et in hoc eſt largior
bꝰō martino q̄ dedit dimidietatem

pallij ſui·ſed ipſi dant nõ pauperi ſꝫ
diabolo totã ſubſtantiã ſuã ſcꝫ veſti
mẽta·ꝑmo aliqñ camiſiã vt ſic nudi
ſequant̃ dñm ſuũ·i·diabolũ· Itẽ ibi
eſt execrabilis iuratio ⁊ blaſphemia
et ſic trãſgredit̃ ſecundũ p̃ceptũ ſcꝫ
nõ aſſumes nomẽ dei tui invanum·
Tercio ibi trãſgredit̃ terciũ p̃ceptũ
ſcꝫ·ſabbata ſanctifices· Quarto agi
tur ↄtra quartũ preceptũ ſcꝫ honora
patrẽ et matrẽ·qꝛ inhonorat deũ et
matrẽ ſuã cui eſt inobediẽs Quinto
ibi eſt homicidiũ ſcꝫ in corde:qꝛ dicit
Johes. Qui odit fratrẽ ſuũ homici-
da eſt et aliqñ in effectu Sexto ibi
eſt furtũ ⁊ ↄcupiſcentia rei aliene:q̃
eſt radix oĩm maloꝝ Sed multi ſũt
participãtes in tali ludo dampnabili·
Primi ſũt p̃lati et ſupiores nõ ꝓhi
bentes et etiã pentes filioꝝ·vt patꝫ
·lxxxvi·di·ca·facietis Vbi dr̃· Nõ ca
ret ſcrupulo ↄſenſionis occulte q̃ ma
nifeſto facinori deſinit obuiare·et p̃
cipue illi qui dãt eis pecuniã: qꝛ dr̃
extra de iniur̃·et dãp·dat·c· Si cul
pa. Qui occaſionẽ dampni dat:dã-
pnũ dediſſe videt̃· Secũdo participãt
vxores ⁊ filij q̃ maritos nõ monent
vt a ludis abſtineãt. Etiã aliqñ parti
cipant in lucro· Tercio participãt qui
domos ⁊ loca ad ludendũ accõmodãt
q̃ ſunt participes oĩm maloruꝫ q̃ ibi ſi
unt Ideo piiſſimi imperatores ſtatue
rũt leges ꝙ ſi q̃s eũ apud quẽ in alea
luſit eẽ dicat̃ verberauerit aut dãpni
ficauerit :ſiue ei aliq̃d ſubtractũ ſue
rit qñ ludebãt.iudiciũ ei nõ dabit̃ vt
patꝫ·ff·de aleatoribꝫ·l·Pretor Quar
to ſũt participes q̃ faciũt tabularia et

vendentes taxillos ⁊ cartulas· Quĩn
ti ſunt mutuãtes pecuniã :l' ludos fo
uẽtes vel lumẽ preſtãtes et inſpicien
tes· Eccl·xiij. Qui tetigent picẽ:inq̃
nabit̃ ab ea·et q̃ cõicauerit ſupbo:in
duet̃ ſupbiã· Qd̃ aduẽtẽs thobias
ait·ca·iij. Nũq̃ cũ ludentibus miſcui
me:nec cũ his q̃ in leuitate ambulãt
vñ habet̃ in aut·de ſanctiſſimis epi
ſcopis·§· Interdicim⁹·coll'.ix·ꝙ cle
rici inſpectores ipſi⁹ ludi tribus an
nis a miniſterio arceri debẽt Sexto
participant cõitates ⁊ p̃ncipes nõ inhi
bentes huiuſmodi·qui ex officio vel
iuramento tenent̃ punire luſores: et
nõ faciunt· Sed finale malum inde
proueniens eſt deſperatio et eterna
dampnatio· Naꝫ cõtigit in ciuitate
mutine in ytalia ꝙ vnus fuit tm̃ de-
ſperatus de perditione denarioruꝫ ꝙ
ter ſe.ſuſpendit:ſed in primis dua-
bus vicibus a vicinis fuit liberatus
In tercia dampnatus· Secundus
iuſſit vxorem et filios ire dormitum
et cõgregauit multitudinem ligno-
rum et ſtraminum et incendit·vt ſe
et omnia cremaret. Sed auxilio vi
cinorum fuit liberatus Tercius aſcẽ
dit murum ciuitatis et affuit demon
in ſpecie griffi ſubito ducens eum cũ
corpore et anima in baratrum infer
ni· Aliud exemplum ſcribit Cirillus
in epiſtolis ad beatum auguſtinuꝫ
de miraculis beati Jeronimi de quo-
dam nepote ſuo·Ruffus nomine· q̃
in decimooctauo anno de corpore exi-
uit· Eo mortuo rogauit beatum Je-
ronimum vt quid nepoti ſuo accide
rit reuelaret· Glorioſus Jeronimus

eiꝰ annuēs precibus eo orante die
quadā hora nona tantus fetor eue=
nit ꝙ naribus nullatenꝰ poterat to=
lerari. Hic cū cogitaret vn̄ tantus eſ
ſet fetor eleuatis oculis ſurſuȝ vidit
ſup vertīcē nepotem ſuū igneis cathe
nis circūligatū ad inſtar fornacis q̄
flāmas fetidiſſimas erūpebat. Ad
hanc viſionē territus cepit p̄q̄rere
voce tremebūda ſi ipē eſſet nepos ſu
us. Rn̄t. Vtinā nunq̄ꝫ fuiſſem Nā tā
dirꝭ cruciatibꝫ nō eſſem deputatus.
Nunc ſcias me tartarijs manſionibꝫ
ꝑpetuis tpibus permanſurum. Qui
tandē ab eo interrogauit cur fuiſſet
damnatus. Rn̄t. Pro nulla ſcias me
cauſa fore damnatū niſi qꝛ in ludis
maxime delectabar. At qꝛ in morte
accepta penitentia quā ſtulta ignorā
tia ſuadebat poſtpoſui ꝯfiteri. diuinā
non merui adipiſci veniam. Hec di
cens. ab illiꝰ oculis euanuit. et hor
ribilis fetor ibidem remanſit vt nul
lus auderet introire. Aliud exemplū
ponit ibideȝ dicēs. In ſamaria quin
decim nondū expletis diebꝫ dū q̄dā
miſer ludens quaſi omnia q̄ habere
poterat ꝯſumpſiſſet. glorioſi nomen
ieronimi cepit auſu temerario blaſ=
phemare. Quē vix finientē verba vi
dentibus et ſtupentibꝫ cūctis mox e
celo fulmē veniēs interemit Aliud ex
empluȝ ibidem. Tribus alijs i tyro
ludentibꝰ hoc accidit. Dū illi vellēt i
cipe ludū ſuū dixerūt. Quācūqꝫ vis
exercere ieronime vim exerce. qꝛ te=
inuito iſtū ludū terminabimꝰ Quo
q̄dem ꝑmordiato ſe terra apiens il
los ſolū abſorbuit vt ex eis ampliꝰ

nil fuerat viſum.

TEraū peccatūm q̄ violat
ſabbatū ꝯmuniter eſt ſal
tatio et chorea dicente ca
non̄. de ꝯ̄. di. iij. c. Irreli=
gioſa ꝯſuetudo eſt quā vulgꝰ p ſan
ctorū ſolempnitates agere ꝯſueuit.
Populi q̄ debent diuina officia attē
dere. ſaltationibꝰ turpibꝫ inuigilāt
cantica nō ſolū mala canētes ſed of
ficijs religioſorū ꝑſtrepunt. Hec e
tenim vt ꝓcul ab oibus ꝓuincijs de
pellantur. iudicio ſacerdotum ꝯmit=
tantur. Ideo dicit augꝰ in li. de decē
cord. Melius inquit faceret in agro
ſuo aliquid vtile q̄ꝫ i theatro ſedicio
ſus exiſteret. Et melius femine eorū
die ſabbati lanā facerent q̄ꝫ tota die
in neomenijs ſuis ſaltarent impudi
ce. Hec augꝰ. Item de ꝯ̄. di. iiij. ca.
Qui die ſolēpni. ꝑtermiſſo eccleſie
ꝯuentu ad ſpectacula vadit excōmu
nicet. Ideȝ dicit C. de fer. le. dies fe=
ſtos maieſtati altiſſime dedicatos
nullis volumus voluptatibꝰ occupa
ri. Sequit ibidem. Nihil eodem die
ſibi vendicet ſcena theatralis. circē=
ſe certamen. aut feminarū lacrimoſa
ſpectacula. Querit vtrū choriſare in
dn̄icis diebus et feſtiuis ſanctorū
ſit peccatū mortale et violatio ſabba
torum. Circa qđ notandū ꝙ choriſa
re nō eſt de ſe malū ſiue illicitū ſiue
fiat poſt cantū humanū ſiue poſt lu
dū inſtrumentorū muſicaliū. qđ ptꝫ
exodi. xv. vbi dicit. Sumpſit ma=
ria ꝓphetiſſa tympanū in manu ſua.
Egreſſeqꝫ ſunt mulieres poſt eā cū
tympanis et choris dicētes. Cātemꝰ

domino glorioſe ac̄. vbi patz q̄ luſe
runt cū inſtrumētis muſicalib9 ⁊ du
xerunt choreas. qđ fecerunt ad lau=
dandū deū. q2 fuerūt liberati a capti
uitate egipciaca. et eorū inimici fue
rūt ſubmerſi in mari rubro Secūdo
hoc patz exemplo filie iepte de q̄ Iu
dicū. xi. dicit q̄ filia vnigenita Iepte
occurrit patri ſuo cum tympanis ⁊
choris cantās in inſtrumētis muſicis
et choriſans cū virginib9 ſuis cū pa
ter ei9 rediret et expugnaſſet filios
amō: et talis non rephendit in ſacra
ſcriptura Tercio ptz hoc exēplo ſacre
ſcripture ſcz ex p̄mo. Re. xviij. q̄ cū
dauid reuerteret de pugna. et inter
fecto goliath philiſteo ferret caput
ip̄i9 abſciſū a trūco in ieruſalē. egreſ
ſe ſunt mulieres de vniuerſis vrbib9
iſrahel cantātes. choreaſq3 ducētes i
occurſū regis ſaul laudātes atq3 di
centes. Saul percuſſit mille: et dauid
decē millia. Quarto patz h' idem. ij.
Re. vi. Cū dauid duxit archā dn̄i in
ciuitatē ſuā. tunc ip̄e dauid pcutie=
bat in organis armigatis ⁊ ſaltabat
totis virib9 an̄ archā dn̄i. et tn̄ de il
la chorea nō eſt rephenſus: ſed lau=
datus. Quia cū mycol filia ſaul da
uid de tali chorea rephenderet dicēs.
Q̄m glorioſus fuit hodie rex ſicut v
nus de ſcurris. Rn̄t dauid. Viuit do
min9. q2 ludā an̄ dn̄m et vilior fiā
q̄ elegit poti9 me q̄ patrē tuū. Et de
poſt mycol facta eſt ſterilis ꝓpter h'
q̄ regē deriſit Quinto patz luce. xv.
de filio ꝓdigo reinuēto q̄ pater ſu9
cū amicis ſuis cecinit ſymphoniā et
choros. Sed ſciendū. Ad hoc q̄ ho=
mo choriſet ſine pctō. reqrunt ſeptē
ſicut p̄t etiā ex dictis bonauēture ⁊ al
berti magni et aliorū doctorū. circa
di. xvi. quarti ſentētiaꝝ. et ex dictis
auctoris ſumme virtutū. et piſani.
Requiritur p̄mo q̄ choriſans ſit per
ſona ſecularis Nō enim ſpūalib9 p
ſonis ⁊ religioſis. monachis aut mo
nialibus. preſbiteris aut clericis li
cet choriſare. Cuius cauſa prima eſt
quia choriſare. ludere. et iocari non de
cet ſpirituales pſonas. q2 ſunt electi
in ſortē domini ⁊ miniſteriū domini
vt patet. viceſima prima diſtinctio
ne. capitulo. cleros. Secunda cau=
ſa eſt. quia per hoc ſcandalizantur
faciliter ſeculares Videant ergo ille
mulieres cum choriſant cum mona
chis ⁊ preſbiteris quantum peccent
Et etiam illi viri qui choriſant cum
monialib9 et faciunt de clauſtro the
atrum. De hoc enī tripudiat diabol9
et gaudet totus exercitus diaboloꝝ
Secundum eſt q̄ choriſent ſoluz vi
ri mutuo ſeorſum a feminis: ⁊ femi
ne ſeorſum a viris. Et hoc patz in exē
plis ſupra poſitis. quia ibi non legi
tur viros ſe miſcuiſſe cum mulieri=
bus. Ideo Exodi. xv. dicitur. Sum
pſit ergo maria tympanum in ma=
nu ſua: ⁊ egreſſe ſunt omnes mulie
res poſt eam. Ibi nō legitur q̄ viri
egreſſi ſūt poſt eam. neq3 etiā. cū da
uid ſaltauit ante archam legitur q̄
habuit mulierem ſecum. Ratio hu=
ius eſt. q2 dicit Ieronim9 in quadā
omelia Nō credo inquit viro ſi dicat
ſe illeſum euaſiſſe a ſpectaculis tali
um. cum dauid eo q̄ vidit berſabee

proiiocatus ſit ad adulteriū vt patʒ ·ij·regū·xi· Si ergo ſolus viſus ꝓuocauit regē dauid ad libidieʒ·quātum nō debēnt ꝓuocare cantus·tactus·oſcula.amplexus mulierū choriſantiū·et impudice cogitationes et viſus.cū dn̄s dicat mathei·v· Qui viderit mulierē ad ꝯcupiſcendā eaʒ: iam mechat⁹ eſt eā in corde ſuo. Secundo hoc idem patʒ·qꝛ piculū eſt ſe dare voluntarie ad pugnā vbi inimicus ſcʒ dyabolus habet multos gladios ad occidendū· Sed dyabolus habet multos gladios i chorea ad iugilandū aīaʒ viri·et ecōtra·tot ſcʒ q̄t ibi ſunt mulieres pulchre ornate·et q̄libet illarū eſt gladi⁹ dyaboli mediante q̄ occidit virū ſpūaliter in anima·Et ſi nō poteſt ope facit ſaltem voluntate·Vn̄ ieronimus· Gladius igneus eſt ſpecies mulierū Similiter piculoſū eſt bellare cum inimico.q̄ habet gladiū extractum extra vaginā·multo piculoſius eſt ſi habet multos gladios euaginatos ſcʒ pallia et ſuptunicalia remouendo et denudando ſe et pepla deponendo vt collū videat̃ etiā vſqʒ ad mamillas.tūc fortius incitāt viros ad luxuriā·Eodem mō eſt de viris q̄ aliq̄n ſatis impudice ſe denudāt vſqʒ ad ioppas·In q̄bus corā mulieribꝫ choriſant·Terciū eſt qđ requirit̃ ad chorеā ꝙ non vtat̃ turpibꝫ aſpectibus et geſtibꝫ inordinatis laſciui⁹ aut luxurioſis p q̄s ꝓximus poſſit ꝓuocari ad luxuriā·alias peccat mortalit̃·Ideo dicit̃ mathei·xviij· Qui ſcandaliſauerit vnū de puſillis iſtis

q̄ in me credūt·expedit vt ſuſpēdat̃ mola aſinaria in collo ei⁹ ⁊c̄· Quartum eſt ꝙ ſit poſt muſicā aut cantū q̄ nō ſit turpis aut de re mala·ſʒ debet eſſe de re bona et virtutibꝫ aut bonis moribus ſicut patuit de ſorore moyſi et omnibꝫ de q̄bus ſup̈ dictū eſt· Ex his patʒ ꝙ nō ſunt licite chorее q̄ ſiūt poſt muſicā aut cantū que ſiunt de re turpi ſicut eſt luxuria i q̄bus laudat̃ amor carnalis aut alia opa dyabolica· Quintū eſt ꝙ choriſet ex bona intentōe et ꝓpter aliquē ſinē bonū ſcʒ cauſa recreatōnis cui⁹ indiget vel vt laudet deum vel vt regratiet̃ deo ſup aliq̄ beneficio ſibi p̄ſtito.vt ptʒ d̄ maria ſorore moyſi et alijs· Si eīn chorea ſit ꝓpter maluʒ ſinem tūc eſt mala.vel cum q̄s choriſat ꝓpter malam laudē ſcʒ vt laudet̃ qꝛ ſit bene choriſare· Similiter ſi facit ꝓpter hoc vt aliquem ꝓuocet ad iram vt ſic habeat occaſionē ledendi eū· Sepe eīn aliq̄ ſtulti et vindicatiui hoīes occaſionē ꝯtra ꝓximū ſuum habentes q̄runt talem occaſioneʒ in choriſando·et ſic ꝓuocant eos ad irā ⁊ inde aliq̄n ſequūt̃ homicidia ſicut fieri ſolet in dedicationibꝫ eccleſiaꝝ vel vt ꝓximū ad libidinē inſtigent Sicut heu ꝯmuniter nunc ſit inter iuuenes mulieres et viroꝫ q̄ mutuo ſiunt philocapti. Similiter ſi fieret hoc vt honor vel reuerentia ydolo exhibeatur qualis fuit chorea filiorū iſrahel choriſātes circa vitulum. De quo exodi·xxxij· Ioqʒ vocat̃ dantʒ i noſtra lingua·qꝛ de tribu dan fuerunt p̄ncipaliores in illo peccato·et

tale eſt grauiſſimū peccatū. Sextū eſt ꝙ homo debet chorisare vt non ex ſua chorea ſequat̄ aliqđ malum vt ſunt odia: rixe: et leſiones. et homicidia. ſcādala peſſima ꝓximoꝝ. aut abortus mulierū q̄ aliqn̄ ſaltāt cū tanta violētia ꝙ faciūt aborſum. et fetus morit̄ et dāpnat̄ vel mulier inuēcula infirmat̄. Aut vetule q̄ aliqn̄ ſaltāt ꝙ iacent in lecto octo dieb9. Si etenim iſta mala ſeq̄ poſſent: eēt peccatū. Septimū eſt ꝙ nō fiat chorea in locis ſacris vt patz extrā de celeb. miſſa. c. graui. in cle. ꝙ nō eſt chorisandū in cimiterijs ⁊ in locis ſacris vel ꝙ nō fiat chorea in dieb9 feſtiuis Si in his dieb9 chorisāt vel etiā tpe q̄dragesime peccāt mortalit̄ ſicut ptz ſup i p̄ncipio de cōſecratōe diſtinctōe tercia. capitulo. Irreligioſa conſuetudo eſt ⁊c. nota ſup. Et totiēs violat̄ ſabbatū. quotiēs ꝯmittunt̄ ibi peccata mortalia: ſic cōiter nūc fit Iſtis ſeptē cōditionib9 nō obſuatis p̄mo ibi cōmittunt̄ oīa pctā mortalia Nā ibi eſt ſupbia q̄ eſt initiū oīs peccati ꝓpter quā lucifer celū pdidit. q2 nō ex humilitate ſolent hoīes chorisare nūc: ſed magis ex elatōe. et pulchre ſe ornāt cū veſtib9 et appetūt alijs p̄ferri et ꝯtempnūt alios nō habētes p̄cioſas veſtes. Etiā appetāt chorisare cū magno et nobili aut pulchro ⁊ de hoc gloriant̄ et aliqn̄ q̄rūt vanā gloriā mutādo veſtes ſuas in eadem chorea. Et aliqn̄ mulieres faciūt mōſtra. q2 caput ornāt veſtib9 virorū: ſcilicet capucijs. et mitris virorum: et corpus cū veſtibus mulierū. p̄mo

qđ peius eſt. aliq̄ induūt ſimpliciter veſtimēta virorū et ecōtra viri induunt veſtimenta mulierum. De q̄bus nō in ſermone p̄cedenti. Inſup ſe ornāt cū coloribus vt pulchriores appareāt ceteris. et ſic habēt ſup ſe ſignum diaboli Sequit̄ ergo ꝙ ſunt filij diaboli. Secūdo eſt ibi inuidia q2 ſi vna perſona plus honorat̄ ⁊ habet meliora veſtimēta. tunc cetere pſone quādoq3 ei inuident Vel ſi, horisat cum illa et nō cum ea: tunc inuident. vel ſi melius chorisat q̄̄ ipſe. Tercio ibi cōmittit̄ luxuria. Nam tales chorisātes et pulchre ſe ornātes plurimorum corda videntum ad luxuriam et malam cōcupiſcētiam accendunt vt ptz mathei quinto. Qui viderit mulierem ad cōcupiſcenduz eam: iam mechatus eſt eaz in corde ſuo Quarto ibi eſt auaricia. q2 talia ornamenta veſtium nō habentes ſepe cōtra deum affectant tales veſtes ⁊ pulchritudinem: et hoc ad malum finem peccandi. Quinto eſt ibi ira. quia ſepe iraſcuntur ꝙ vna perſona plus prefertur in chorea q̄̄ ipſe Itē ibi eſt acadia quo ad cultū dei Sūt enim celeres ad ſeruiendum diabolo Naz fiſtulatores ſunt cantores diaboli. et chorisātes ſunt monachi et moniales diaboli. ſicut monachi et moniales cantantes horas ſuās ſcz matutinas. miſſam. veſperas. ⁊ ſic de alijs. Unde recitat Guilhelmus lugdunenſis diffiniendo choream ſic. dicēs. Chorea ē circul9. cuius cētrū eſt diabolus. et circūferētia. āgeli ei9. g° aſtātes ſūt āgeli dyaboli. Et ſic

patꝫ ꝙ omnia iſta peccata mortalia
ꝯmittuntur in feſtis ſi quis chorizat
in feſto Eſt ergo minus malū arare
in ſabbato ꝗ̄ choriſare· qꝛ qui labo
rat ſimpliciter. peccat frangendo ſab
batum· Sed choriſans ꝯmittit oīa
peccata mortalia· tales deum rurſum
crucifigunt· Vbi notandū ꝙ ſex ſūt
in chorea q̄ requirunt ad artem be-
ne choriſandi· Primo ſi vultis bene
choriſare et in hoc diabolo bene pla-
cere et damnationē anime incurrere
tunc debetis alte ſaltare· Et hoc ideo·
vt eo ꝓfundius ad infernuꝫ cadere
poſſitis· Quia ſicut dicit aug⁹. quili
bet ſaltus q̄ fit in chorea eſt ſaltus .i.
ꝓfundum inferni· Ideo quāto alti
us in chorea ſaltaueritis: tanto ꝓfun
dius ad inferna cadetis· Et magna
ſtulticia eſt ſic ſaltare· pmo ſi videre⁹
animal brutum equum vaccam vel
aſinum ſic ſaltare tu diceres ꝙ eſſet
animal brutū et fatuuꝫ· Sed tu es
animal rōnale et aſſimilas te hirco
vel alio animali irrōnali cōtra dictū
pſalmiſte q̄ ait· Nolite fieri ſicut e-
quus et mulus: in q̄bus nō eſt intel
lectus. Ergo ſi non vultis ad infernū
cadere ſed celuꝫ aſcendere· fugite cho
ream et caueatis vos ab illa· Et hoc
eſt cōſilium· qꝛ multo melius eſt cū
deo et ſanctis in celo regnare ꝗ̄ i in-
ferno cū demonib⁹ ꝛ damnatis eter
nam penam ſuſtinere· Secundo re-
quirit ad choreā ꝙ brachia late extē
dant vt choreā faciant· et hoc vt hic
ſu xp̄o irreuerentiā ꝛ irriſionē ſeu cō
temptū facere poſſint· Quia talis ex
tenſio brachiorū ſignat extenſionē

criſti in cruce· q̄ fuit expāſus ꝙ oīa
oſſa ſua poterant dinumerari dicēte
pſalmiſta· Dinumerauerunt omnia
oſſa mea· Item omnes vene in ſuo
beatiſſimo corpe fuerunt extenſe· Et
ſic miſericordiā dei derident et iuſticiā
dei contra ſe excitant· Ideo q̄ nō vul
tis ex iuſticia dei ꝯdempnari: ei⁹ mi-
ſericordiam nolite irridere· et cauete
a chorea· Item quotieſcunqꝫ deuoti
homines manus ſuas leuant: totie⁹
deo ſacrificium manuū ſuarū offerūt
dicente pſalmiſta· Eleuatō manuū
mearum ſacrificiuꝫ veſpertinū· Sic
econuerſo choriſantes quotiens ma
nus ſuas extendūt. diabolo ſacrifici
um offerūt et ſeipſos· Vn̄ Bern⁹ .i.
pſona xp̄i dicit. Ego te acquiſiui ma
nibus crucifixis: et tu te ꝯſumis ma
nibus diabolo dedicatis· Tercio qd
requirit ad choream eſt caput erige
re et alta voce cantare· Et hoc ſignat
inclinationem capitis xp̄i in cruce·
mathei. xxvij· Clamans voce magna
emiſit ſpiritū· Pre cuius voce mota
eſt terra· petre ſciſſe ſunt· ſol obſcura
tus eſt. Et t'li clamori xp̄i ſit magna
irreuerentia· p talē cantum et ſonitū
fiſtularum· miſerabilius et terribi-
lius clamabunt et lugebunt in in
ferno dicentes· Ve· ve· ve· ꝙ vnꝗ̄ na
tus ſum· Melius mihi eſſet ſi natus
nō fuiſſem· maledictus ſit venter qui
me peccatorem portauit· Per ſecūdū
ve clamabūt ſup ſe et ſup ꝓpria mē
bra ſua dicētes· Ve vobis pedes mei
maledicti· q̄ me miſerum portaſtis·
ꝙ p magnū ꝛ malū greſſum ꝛ ſaltus
illicitos celi ianuā clauſiſtis mihi·

Ve vobis manus· cur ꝑ malū tactū
et illicitā extenſionem corona glorie
me priuaſtis. Nam ꝓpter vos ducor
ad ignē de quo nunq̄ꝫ egrediar· Ve
tibi maledicta lingua· quanta mala
mihi feciſti ꝙ tot turpia verba ꝓtu
liſti et frequenter illicitos cant⁹ can
taſti· O maledicti oculi q̄ ꝑ illicitum
viſum dei viſione me ꝑuaſtis· et nū
q̄ꝫ vnā lacrimā ꝓ peccatis meis fudi
ſtis· Jam incipit fletus miſerabilis
et intolerabilis corā omnib⁹ demoni
bus ⁊ dānatis· Ve tibi cor qđ mihi
dediſti ꝙ tuis cogitationib⁹ malis
et illicitis eternis gaudijs me ꝑua-
ſti. Tercium ve clamabūt dicentes Ve
ꝑ amaritudine· ve ꝑ multitudie· ve
pre eternitate penarū· Quartum qđ
ad chorea requirit̄ eſt ꝙ cū manib⁹
ſe firmit̄ teneāt et cū manib⁹ et bra
chijs ſe inuicē teneāt et amplectāt̄
ne chorea de facili corrūpat̄. Et hoc ſi
gnat ꝙ ideo fieri debeat vt diabolus
eos firmius teneat in manu et pote-
ſtate ſua. Nā in chorea exiſtētes ſūt
in poteſtate diaboli· q2 ſunt in ſerui
cio eius· Et ille diabolus vocat̄ ſtbre
kendans· q2 recipit te in poteſtatē
ſuā cū accedis in chorea. Sed dice-
res· ſi chorisans eſt in poteſtate dia
boli· cur nō ſtatim diabolus exercet
ptātem ſuā in talē hoiem? Rn̄r· ꝙ lꝫ
libenter faceret ſi deus omnipotēs lꝫ
ꝑmitteret. Vn̄ legit̄ ꝙ in epiſcopa-
tu cameracenſi q̄dam puella choreis
et cantilenis aſſidua erat· que ꝓpter
pulchritudinem corpis ſui multos
ad malā cōcupiſcentiam alliciebat.
Quā ſemel cantantē in chorea ꝯfeſti

turbo rapuit· et in altū deferētes ſpi
ritus maligni crudelit̄ verberauerūt
et diuerſis flagellis diuiſimode fla-
gellabāt· Jctus q̄dē audiebat plu
rimi ſed videri nō poterāt· flentē pu
ellā audierūt ⁊ clamantē. Et poſt mo
dicū in ſuallū cecidit mortua· nimis
horribilis ad videndū· q2 collū eius
et oīa membra fuerūt crudelit̄ fracta.
Quintū eſt ꝙ pulchre ſe ornāt· Nā
caput eoꝝ cū coronis· capucijs· ⁊ pe
plis· et corpus cū varijs indumētis
et ſignat· vt chorisātes deformiores
et nigriores ⁊ diabolo ſimiliores in
inferno fieri poſſent. Nā quāto plus
caput ornant cū coronis et corp⁹ cū
indumētis: tāto oportet eos habere
diuerſas penas i inferno· q2 q̄libet
tunica ſuꝑflua· et q̄libet color vari⁹
ſpecialē penā habebit in inferno. Et
ſicut xp̄s fuit coronatus ſpinea coro
na: ſic in ſignū et deriſionē xp̄i ornāt
capita ſua. Sextū qđ req̄rit̄ ad cho-
reā eſt· ꝙ habeat multos circūſtan-
tes in ſignū ꝙ habebit demones cir-
cumſtātes q̄ in tantū peccāt ſicut cho
riſantes. Nā ipſi occaſionē dant cho-
riſandi· q2 ſi circūſtantes nō aſpice-
rēt tūc ipſi nō choriſarēt· Jnſuꝑ eis
placet chorea· et in eadē delectantur
alias nō aſpicerēt· de q̄ grauiter i in
ferno torquet̄· Quia in q̄ mēbro ſal
uator plus offenditur· in eodē graui
us offenſor torquet̄· Vnde patet ꝙ
antique vetule que circumſedent cho
reas· poti⁹ deberēt intrare eccleſias
vel cameras ſuas et ꝯſiderare ſua pec
cata preterita et in iuuentute ꝯmiſſa
q̄ꝫ ibi ſedere circa choream et peccata

ſua augmentare. Etiam et tercio per
hoc ꝙ aſtant approbant choream tā
ꝙ̄ licitam et non redarguūt. que ta
men ſicut modo fit eſt illicita. Quar
to peccant ergo aſtātes in hoc ꝙ cō
ſiderant diſpoſitiones. verba et mo-
res choriſancium. Et tunc ex his ſic
cōſideratis iudicant choriſantes qđ
eſt cōtra euangeliū. Luce ſexto. No
lite iudicare et nō iudicabimini: no
lite condēnare et nō cōdemnabimini
Itē quinto prouocant ad malas co
gitationes et ad libidinē ⁊ ſic philo
captantur. Sed aliqui volūt ſe excu
ſare a peccatis ſuis dicētes. Quomo
do ante centum annos homines cho-
riſauerunt: ſic et hodierna die meri-
to facere poſſunt. Reſpondetur ꝙ an
te centuꝫ annos homines intrauerūt
infernum. ſic ⁊ adhuc hodierna die
faciunt. Quia mala cōſuetudo nō ex-
cuſat peccatum ymo quanto diutur
nior tāto periculoſior prout dicit̄ vice
ſimaquarta queſtione prima. c. ſciſ
ma. Plaga eſt vindicta huius pec-
cati. vt patet tam in veteri ꝙ̄ in nouo
teſtamento. In veteri patet Exodi
.xxxij. vbi dicitur Cum deſcendiſſet
moyſes de monte ſinai ⁊ portaſſet ſe
cum duas tabulas lapideas ⁊ vidit
vitulum et choros. Iratuſqꝫ valde ꝓ
iecit tabulas lapideas ⁊ cōfregit eas
Deinde aſſumptis ſecū filijs leui in
terfecit .xxiij. millia hominuꝫ. In no
uo patꝫ marci. vi. ꝙ ſaltatrix filia he
rodis fecit amputari caput Iohan-
nis baptiſte qui tante ſanctitatis fu
it ꝙ eum dominus per ſe cōmenda-
uit dicens. Inter natos mulieruꝫ nō

ſurrexit maior Iohāne baptiſta De
plaga illius patet in ſpeculo hiſto
riali. libro. xxvi. c. x. ꝙ anno domini
C. xiij. tēpore heinrici ſecūdi impera-
toris cōtigit in quadā villa ſaxonie
vbi erat eccleſia ſancti magni marti
ris. In qua in vigilia natalis domi
ni. Robertus preſbiter quidam pri
mam miſſam in nocte inchoauerat
At in cimiterio Otbertus quidā cuꝫ
.xviij. ſodalibus. viris quindecim. et
feminis tribus. choreas ducens ⁊ cā
tilenas ſeculares perſtrepētes ita ꝙ
ſacerdotem impediebant vt ipſe ver
ba eoruꝫ intra miſſarum ſolennia in
uitus reſonaret. Ille mandat eis vt
tacerent. Quo neglecto imprecatus
eſt eis dicens. Placeat ⁊ ſancto ma-
gno vt ita cantantes ꝑmaneatis vſ
qꝫ ad annum. Et verba pondus ha
buerunt. Filius preſbiteri Iohānes
nomine ſororem ſuam cantantem ꝑ
brachium arripuit. ⁊ ſtatim illud a
corpore euulſit. ſed gutta ſanguinis
non exiuit. Illa vero toto anno cum
ceteris permanſit ſic choreas ducens
⁊ cantans. et pluuia nō cecidit ſuper
eos. non frigus. nō calor. nō fames.
nō ſitis. nō laſſitudo eos affecit. In-
dumēta ⁊ calciamēta nō ſunt attrita
ſed quaſi vecordes cantabāt. Primū
vſqꝫ ad genua. deinde vſqꝫ ad femo
ra terre dimerſi ſūt. Fabrica tecti ali
quā ſup eos nutu dei erigebatur vt
pluuias arceret. Euoluto anno heri
bertus colonienſis epiſcopus eos ab
ſoluit a nodo. q̄ manꝰ eoꝝ ligaban-
tur: et ante altare ſancti magni recō
ciliauit eos. Filia autem preſbiteri

cum alijs duabus ɔtinuo exāīmata eſt·ceteri aūt ɔtinuis p̄ximis tribus noctibꝫ dormierūt·et aliq̄ poſtea ob ierunt et miraculis vt fert choruſca uerūt·qꝛ valde penituerūt · Hec in ſpeculo hiſtoriali·

Tercio mō exponit illud p̄ ceptū·Memento vt diez ſabbti ſanctifices ·i· vt il la die puriſſime ɔtempla tiōi et pfecte q̄eti mentis potiſſime intendas·ab oibus mundanis occu patōibꝫ te ſubtrahendo·ꝛ cultui di uino vacādo·et ſingula dei beneficia ptractādo deuotiſſime· eiqꝫ regratiā do.ſm illud yſaie.Miſerationū domi ni recordabor·laudē eius dicā p oibꝫ q̄ reddidit nob̄ dn̄s deus noſter·De his dicit origenes ſup exodi· Si de finas inq̄t ab omnibꝫ ſecularibꝫ opi bus et nihil mundanū geras ſꝫ ſpi ritualibus opibus vaces·ad eccleſi am ɔuenias·lectionibus diuinis au rem p̄beas·et de celeſtibus cogites· ꝛ de futura ſpe ſoliciitudinē geras·ve turum iudiciū p̄ oculis habeas·non reſpiciēs ad p̄ntia et viſibilia·Hec eſt cōuerſatio ſabbati xp̄iano· Hec origenes·Forte diceret aliq̄s·Paup ſum·tantū habeo laborare p omni bus indigentijs q̄ bene obliuiſcar ɔtemplationis ꝛ oratōnis·Huic re ſpondebo q̄ talis debet diligent̄ ad diſcere an ſua occupatio maior ſit q̄ illi⁹ eximij regis dauid q̄ habuit re gnū latiſſimū et terras plurimas gu bernare·q̄ tn̄ de ſeipo dicit·Medita tio cordis mei in cōſpectu tuo ſemp· Et alibi·Septies in die laudem di xi tibi·Circa qđ eſt notādū q̄ i vete ri lege quinqꝫ ſolebāt fieri ī die ſab bati q̄ deus mandauit fieri·Primo· Sacrificiorū oblationem· Secūdo deuotā orationem· Tercio legis et p̄phīarum recitationē Quarto elemoſinarū largitionē Quinto deuotā meditatōnem Hec etenim magis debent fieri ī no ua lege q̄ in antiqua ſi volum⁹ deuo te celebrare ſabbatū. De ſacrificiorū oblatōe dicit̄ nūi·xxviij·In die ſab bati offeretis duos agnos immacu latos·vnū offeretis mane et alterū ve ſpere· Sed magis hoc debet fieri in noua lege ſcꝫ in miſſarū celebratōne in tpaliū oblatione· in peccatoꝝ cō tritione·et miſſe deuota auditōe· De illo ſacrificio dr̄ malachie·i·Ab or tu eni ſolis vſqꝫ ad occaſū magnuꝫ nomē meū in gētibꝫ:et in omni loco ſacrificat̄ et offert̄ noi meo oblatō munda·Ideo dicit p̄s.Ymmola deo ſacrificiū laudis·Item alibi.Sacri ficiū laudis honorificabit me·et etiā vocat̄ ſacrificiū iuſticie ſm illud p̄s· Sacrificate ſacrificiū iuſticie ꝛ obla tōis Et alibi Tūc acceptabis ſacrifici um iuſticie·Quia in illo ſacrificio de us maxime laudat̄ et ibi relucet iu ſticia diuina inquantū eſt figura ob lationis xp̄i in cruce· Vn̄ ſanct⁹ tho mas·iij·pte q·viij·ar·i·dicit· Notā duꝫ q̄ duplici rōne celebratio huius ſacramenti oblatio dicit̄· Primo ſi cut dicit aug⁹·ad ſimpliciū· ſolent imagines earum rerum noibus ap pellari quarum imagines ſunt.ſicut intuentes tabulam aut parietem di

cinius· Jlle eſt cicero· ille ſaluſtiuis·
Sed celebratio hui⁹ ſacramenti eſt
quedam ymago repreſentatiua paſ
ſionis chriſti: que vera fuit ymolatio
Vnde ambroſius dicit ſup epiſtolā
ad hebreos· In criſto oblata eſt ho
ſtia ad ſalutem ſempiternā potens·
Quod ergo nos p ſingulos dies of
ferimus: ad recordationē mortis ei⁹
eſt· Secundo modo quantū ad effe=
ctum paſſionis· qꝛ per hoc ſacramē
tum pticipes efficiamur dominice paſ
ſionis fructu· In quadam enī domi
nicali orōne dicit· Quotiens huius
hoſtie cōmemoratio celebratur opus
noſtre redemptionis exercet· Ergo
hoc ſacerdos in miſſa repreſentat in
caſula et alijs veſtibus· Illud offer
torium offert omni die ꝓpter quin=
qꝫ ſcḋm thomā in·iiij·di·xiij· Primo·
qꝛ oportet medicinā patam eſſe con
tra cotidiana peccata· Secūdo vt li=
gnū vite ſp ſit in medio padiſi Ter
cio vt chriſtus nobis cotidie vniat
ſacramētaliter: ⁊ nos ei ſpiritualiter
Quarto vt apud nos ſit iugis me=
moria paſſionis dn̄ice Quinto vt ve
ro agno loco typici vtamur· p̄ter q̄
in die paraſceues· qꝛ tunc nullus de
bet celebrare· Quia ceſſat figura p̄=
ſente re figurata Miſſa eſt figura paſ
ſionis chriſti: ſed paſſio xp̄i tūc eſt
preſens Pro declaratione huius ma
terie ponam tres cōcluſiones Prima
q̄ ſolus ſacerdos rite cōſecratus nul
la macula deturpatus. eſt miniſter
deputatus ad corpus chriſti offerē
dum Patet p illud qḋ dicit. xxv· di
ca· plectis· Ad preſbiterum inquit

ptinet ſacramentū corpis et ſangui
nis dn̄i in altari dei cōficere. Ideo da
tur tali poteſtas in cōſecratione ſua
cum dicit ſibi ab epiſcopo Accipe po
teſtatem offerendi ſacrificiū in eccle
ſia tam pro viuis q̄ p defunctis· Et
dat ſibi ad manus calix cum vino ⁊
aqua mixta· et pathena cum pane a
zimo· et tunc dicunt ſibi verba p̄ſcri
pta· Accipe ⁊c̄· et imprimit ſibi cara
cter in aīa q̄ eſt ptās ſpūalis ad cor
p⁹ xp̄i ↄficiēdū Et illa ptās eſt eq̄lis
in oīb⁹ tā malis q̄ bonis ſicut dicit
aug⁹· in ſmone de ſacramēto altaris
⁊ poīt· i· q· i· c· Intra catholicā eccleſi
am in miniſterio corporis xp̄i nihil
a bono maius et nihil a malo min⁹
pficit ſacerdote· qꝛ nō in merito cō=
ſecrātis ſed in verbo efficit creatoris
et in virtute ſpūs ſancti. Idem dicit
de cō· di· ij· c· Panis ē in altari· et i· c·
reuera· Sꝫ miſſa mali ſacerdotis nō
eſt deo accepta adeo ſicut boni q̄uis
ſit eq̄ vera Correlariū p̄mū. Nulla cre
atura p̄ter ſacerdotē pt tāte ſanctita
tis aut ptātis exiſtē q̄ valeat corp⁹
dn̄i in altari offerre aut cōficere: Patꝫ
qꝛ neqꝫ fēia ſancta· qꝛ nō eſt caracte
ris ſuſceptiua· vt dicit ſāctus thōs
in· iiij· di· xxv· q· iij· ar· i· Si mulieri
oīa adhibeāt q̄ in ordib⁹ ſiūt· nō tn̄
ordinē ſuſcipet· Quia cū ſacramētū
ſit ſignū in his q̄ in ſacramēto agū
tur reqrit nō ſolū res ſꝫ ſignificatio
ſicut in extrema vnctione exigit q̄
ſit infirmus vt ſignificetur curatio=
ne indigens Cum ergo in ſexu femi
neo non poſſit ſignificare aliqua emi
nentia gradus· nam mulier ſtatum

ſubiectiõis habet· Jdeo nõ poteſt
ordinẽ ſuſcipere· Hec ille· Jtẽ neqꝫ
aliq̃s rex magnus eſt adeo potẽs ꝙ
poſſit corp⁹ xp̃i ↄficere dato ꝙ ꝓfer
ret verba· nõ tñ conſecraret· qꝛ non
habet caracterem· Etiã neqꝫ angel⁹
eadem rõne· Correlariũ ſecũdũ. Qui
eſt in corpe aut in aĩa viciatus ab ỹ
molatione huius ſacramẽti de iure
eſt reprobat⁹. Probaꝛ p illud· xlix·
di· c· Hinc etenim ſuperna voce ad
moyſẽ diciꝛ ſcꝫ leuitici· xxi· Loquere
ad aarõ· Homo de ſemine tuo p fa
milias ſuas q̃ habuerit maculam·
non offerat panes deo ſuo· nec acce=
dat ad miniſteriũ eius· Vbi repẽte
ſubiũgit Si cec⁹ fuerit ⁊c̃· Sup q̃ di
cit nicola⁹ de lira Si maculã habue
rit· i· nõbilẽ deformitatẽ· qꝛ tales vi
denꝛ cõtemptibiles· ne ex hoc vileſce
ret ſacerdotale officiũ· Si cecus fue
rit. i· ignarus diuine legis· Si clau
dus· i· iniuſtus· qꝛ eſt officiũ diffini=
toris in foro ↄſcientie· Naſo defor=
mis· i· indiſcretus· qꝛ eſt officiuꝫ di
ſcretoris in lepra. Fractus pede· i. ine=
ptus ad gradiendũ in via morũ· qꝛ
ſacerdotiũ eſt officiũ ꝑcurſoris· Mã
cus· i· impotẽs opari virtuoſe· Gib
bus· i· ſupbus· Lippus· i· videns ob=
ſcure in ptinẽtibꝫ ad ſalutẽ· Si hñs
albuginẽ in oculo· i· auarus· Habẽs
iũgẽ ſcabiem· i· caſtrimargiã hñs·
Jmpetiginẽ habens· i· luxuriã· Her
nioſus. i· ruptus ⁊ põderoſus ad ter
rena affectuoſus· Correlariũ terciũ.
Peccãt ſacerdotes ocioſi ab ỹmola=
tione torpentes· raro iſtud ſacrificiũ
ỹmolantes· De q̃b⁹ diciꝛ ex̃ de cele·

miſ· c· dolentes referim⁹· Vbi diciꝛ
Sũt aliq̃ qui miſſarũ ſolẽpnia vix
celebrãt quatuor in anno· Cõtra q̃s
ap̃lus· ij· ad corinth· vi. Hortamur
vos ne in vacuũ gratiã dei recipiati⁹
qꝛ in illis ſacerdotibꝫ raro miſſam ce
lebrantibus talis poteſtas eſt vana
qñ raro deduciꝛ in actũ. Et aliqñ ha
bent talia beneficia ꝙ de iure teneꝛ
celebrare ꝓ ſalute fundatorũ· et nõ
curãt· ſubleuãt tñ pondus fructuũ·
Vñ beatus grego· in omelia· Cum
creſcũt dona. creſcũt ⁊ rõnes donoꝝ.
Jdeo cum ſacerdoti ſit data poteſtas
nobiliſſima· reus negligẽtie erit niſi
illa vtaꝛ ad honorẽ dei et ſalutẽ ſuã
et aliorũ ſcꝫ viuoꝝ et mortuoꝝ ſm
illud prime pe· iiij· Vnuſquiſqꝫ ſicut
accepit grãꝫ in alterutrũ illã admi=
ſtrãtes· niſi forte ex familiari inſtin
ctu dimitteret· Jdeo ſacerdotibꝫ ꝑce
ptũ eſt· Hoc facite in meã ↄmemo=
rationẽ· Sed alij econtrario ꝓch do
lor nũc celebrãt magis ꝓpter pecuniã
q̃ ꝓpter deũ. ỹmo duas miſſas cele=
brãt ꝓ modico lucro que eſt magna
ꝑuerſitas· et cõtra illud qḋ diciꝛ ex̃
de cele· miſſa· c· te referente· Vbi dr̃.
Cũ cuilibet ſacerdoti quacũqꝫ preful
geat dignitate vnã in die celebrare
miſſam ſufficiat· nã valde felix eſt q̃
vnã digne celebrat· Hec ibi· Excipi
tur tñ caſus neceſſitatis et dies na=
talis ĩ q̃bus quilibet poteſt tres miſ
ſas celebrare· vt ptꝫ ibidem. c· ↄſului
ſti· Etiã in neceſſitate quando funus
eſt preſens poteſt dicere vnam miſ
ſam de die et aliam pro defunctis·
Sũt etiã quidã ſacerdotes qui ſunt

valde indeuoti nullam habentes pe=
nitus deuotionē ad miſſarū celebra=
tionem· accedentes ad altare ex qua
dam cōſuetudine et in peccatis mor
talibꝫ· Debet enī q̄libet ſacerdos cele
braturus ī ſe habere tria· Primo ho
rarū canonicarū ꝑſolutionē· Debet
enī dicere matutinas ⁊ p̄mā cū deuo
tione vt ptꝫ de cele· miſſa· c· doletes·
et· c· preſbiter Secūdo orōnū ſpecia
liū ꝑlibationē· et ē cōſilij vt q̄libꝫ di
cat aliquas deuotas orōnes· q̄r per
eas mēs ad deuotiones excitat̄ ⁊ ſpi
ritus ad deū dirigit̄ et reliquie pecca
torū aſtringūt̄ Tertio debet habere
peccatoꝝ purā ꝯfeſſionē vt nullū pec
catū in ꝯſciētia habeat. Perpendant
illi ſacerdotes puerſi qui in nocte p̄=
cedenti iacuerūt cū meretricibꝰ et de
mane ſine verecūdia icōfeſſi celebrāt
Cōtra q̄s dicit̄ ·xlix· di· c· Sacerdo=
tes nomē dn̄i deſpiciūt et quātū ad
ſe ꝑtinent panē pollutū offerūt. q̄ ad
altare indigne accedūt nō aduertē=
tes dictū apl̄i· i· ad corinth· x· Qui=
cūqꝫ mādūcauerit hūc panem indi
gne: iudiciū ſibi manducat ⁊c̄· O iu=
das infelix. melius tibi fuiſſet ſi nū=
q̄ꝫ natus fuiſſes Secūda concluſio·
Quilibet xp̄icola nō legitime impe=
ditus audire miſſā in dn̄icis diebꝫ
eſt obligatus Probat̄ ꝑ illud q̄d di
citur de cō· di· i· ca· Miſſas omni die
dn̄ica ſecularibus totas audire ſpe=
ciali ordīe p̄cipim̄ ita vt an̄ benedi
ctionē ſacerdotis egredi populꝰ nō p̄
ſumat Q̄d ſi fecerit: ab ep̄o publice
ꝯfundat̄· Dicit glō ſup verbo· precia=
pim̄ Hoc dico inq̄t preceptū eē vn̄

cōtra p̄ceptū faciūt q̄ diebus dn̄i=
cis nō audiūt miſſas niſi aliq̄ neceſ
ſitas cogat· Hec gloſa· Idem dicit̄
· c· ſequēti ſcꝫ· cū ad· Sed diceres·
Hoc p̄ceptū nō cogit niſi ſeculares:
cū dicit ſecularibꝫ· Ergo clerici et re
ligioſi poſſunt dimittere miſſā· Re
ſpondet̄ negādo ꝯſequētiā· Quicq̄d
enī ꝑfectionis ſpūalis ſecularibꝫ p̄=
cipit̄ hoc in ſuſceptōe ſacri ordinis
vel in ingreſſu religionis clericus ⁊
religioſus quaſi in mādato recipit.
Nā in diebꝫ dn̄icis ſacerdotes ſpecia
liter celebrare debēt· vt ptꝫ de cō· di·
· ij· c· Cotidie accipe eukariſtiā nec
laudo nec vitupo: oībꝰ tamen domi
nicis diebus cōicādum hortor. Te=
netur ergo q̄libet ī feſtis audiē miſ
ſam· Sed q̄dā ſūt valde ſteriles au
ditores· Quidā enī fide nō attēdūt
et q̄dā ꝓpt̄ pulchras mulieres limi=
na eccleſiaꝝ frequētāt· Alij corpe in
eccl̄ia: et mēte ſunt in domo aut in fo
ro et tractāt tꝑalia· Alij ore loquun
tur ſꝫ cor eoꝝ lōge a deo vagāi ꝑmit
tunt Alij cito ſine cauſa recedūt· q̄dā
tarde veniūt· Alij in eleuatione et in
auditu cāpane cito veniūt et currūt.
et ſtatim facta eleuatōne recedunt·
Alij ſtāt ī cimiterio garrulādo ⁊ tra
ctādo ibi noua Alij ſūt excōicati. ⁊ tn̄
intrāt eccleſiā ⁊ audiūt miſſam· Et
ſi ſacerdos ſciēter celebrat in p̄ntia ex
cōicati etiā religioſus exēptus· ipſo
facto ē interdictꝰ ab ingreſſu eccle=
ſie vt ptꝫ ex̄ de ꝑuilegijs· c· ep̄orū. Et
ſi interī celebrauerit: fit irregularis
vt ptꝫ de. ſentē· excōi· capitulo. cū me
dicinalis· li. vi· Secūdo hō debet facē

ieiunus tam celebrans q̄ miniſtrās et audiētes debent eſſe ieiuni vt ptz de con· di·i.c· Sacramenta altaris nō niſi a ieiunis hoibus celebrentur Item ptz ca·ſolent·ibidem·Et ex̄ de tem·or·c·literas.Nō eīm miniſter de bet p̄us ɔmedere offam et poſtea le gere euangeliū:ſic etiā audiētes·Et hoc ꝓpter maiorem deuotionē·Qn̄ eīm homo ieiunus ē:tūc eſt ad deū de uotior· Tercio debet fieri ſtādo:ſed nō ſemꝑ·Aliqn̄ genuflectere:aliqn̄ inclinare ſe debet· Nam in p̄ncipio miſſe qn̄ ſacerdos dicit ·ɔfiteor:tunc omnes circūſtātes debēt flectere ge nua ſua ɔfitendo cū ipo eoꝝ peccata aut dicere pater noſter vt de⁹ ſui mi ſereat· Secūdo poteſt ſedere qn̄ le git epiſtola et cantatur gradualeꝛ alleluia·et ſignificātilla triā q̄ xp̄s in triduo illo qn̄ eū mater ſua pdi dit ſedebat inter doctores· Sꝫ q̄dā etiā ſtāt qn̄ legit epl'a vt multi no biles:qꝛ paulus cuius epl'e legunt fuit nobilis·Aut ideo.qꝛ ɔpat dicta ſua euangelio ſm qd ipſe dicit·ſm euangeliū meū·aut ꝓpter ſupſtitio nē vt aliq̄ mulieres impgnate· Cre dūt eīm ſed falſe ſi ſederent qn̄ legit epl'a q̄ puer quē portāt i vtero incur reret fiſtulā·i·talē morbū:q̄ apta eſt inſania diaboli·Secundo debemus ſtare qn̄ legit euāgeliū vt ptz de cō· di.i·c·Apl'ica.Vbi dicit anaſtaſiu⁹ papa·Apoſtolica auctoritate man dam⁹ dū ſcā euāgelia in eccleſia le guntur vt ſacerdotes et ceteri nō ſe dentes ſꝫ venerabilit curui in ɔſpectu euāgelij ſtātes·verba dn̄ica intēte audiāt:ꝛ fideliter adorēt·i·venerent Cōtra qd faciūt q̄dam vertentes dor ſa ad euāgeliū·Vn̄ Johēs de man dauilla in tractatu de deſcriptōe ter re ſancte dicit q̄ ſarraceni videtes li teras ſoldani genuflectūt ſe an̄ eas et ipſas adorāt·et portātib⁹ omnem humanitatē oſtendūt quā poſſunt· Sic nos l'ras omnipotentis regis audire debemus reuerenter· Debent etiā ſtare capitib⁹ diſcoopertis·in ſi gnū q̄ inter deū cuius verba ibi le gunt nullū debet eſſe mediū.vt influ xum gratie facilius recipe valeant· vel ne capuciū eum impediat in audi tu·Sed q̄daꝫ nō ſolū qn̄ legit euā geliū habent capuciū in capite:ſed etiā pilleū·ſic nō frigeſcūt in pedib⁹ Layci etiā nō debēt ſtare cū clericis in ſancta ſanctoꝝ vt ptz de cō·di·ij· ca·ſcriptuꝫ eſt· A fortiori mulieres nō debent ap̄propinq̄re altari et cho ro niſi qn̄ volūt ɔmunicare aut offer re·qꝛ gratū eſt deo ſtare cū humili reuerentia q̄ cū arrogāti iuſticia· et hoc a longe ſicut ptz in publicano q̄ ſtetit a lōge et pcuſſit pectus ſuū di cēs ꝛc̄.Nemo etiā dꝫ venire ad eccle ſiam cum falcone aut cane venatico· Quarto debet reuerent ſe inclinare ponendo ſe ſuper genua qn̄ ſacerdos vult eleuare corp⁹ dn̄icū· De hoc nō ſupius in ſermone de adoratione cor poris xp̄i Quinto qn̄ legit pater no ſter et illud verbū audit·Et dimit te nobis debita noſtra.tūc debetis tū dere pectora veſtra.Quia peccata ve nialia delent p pectoris tunſionē vt patet de pe·di·p̄rima·ca· mediciná·

Circa quod notandū q̄ peccata veni
alia remittunt̄ homini ſex modis in
miſſa q̄ deuote audit miſſaꝫ. Primo
qn̄ dicit cōfiteor cū ſacerdote in pn̄ci
pio miſſe. et ē generalis cōfeſſio vbi
remittunt̄ peccata venialia dūmodo
nō obſtāt mortalia. Secūdo quoti
enſcūqꝫ noiat̄ iheſus i miſſa. Actuū
.x. Huic omnes ꝓphete teſtimoniū
pbibent in noie ipſi⁹ remiſſionē pec
catorū accipe. Tūc q̄libet debet deuo
te ſe inclinare. vt patꝫ de emunitate
eccleſie. c. decet domū dei. li. vi. Ter
cio qn̄ dicit̄ . credo. et dicit̄ illud ver
bum. et homo factus eſt. tunc q̄libet
debet reuerent̄ cadē ad genua Quar
to qn̄ eleuat̄ hoſtia. ſi q̄s tūc ſe reue=
renter inclinet. Quinto qn̄ dicit̄ . Et
dimitte nobis debita noſtra. ſi quis
tūc humiliter pcutit pectus ſuū Se
xto p pſbiteri benedictionē et aque
bn̄dicte aſperſionē vt ptꝫ. xxviij. di.
c. pſbiterū. Nec ſunt tot ſtelle in ce
lo: nec tot arene in mari: q̄t ſūt grē
in miſſa. Valet eñ primo ad corpis
cōſeruationē qn̄ q̄s deuote audit miſ
ſam. tūc nō ſeneſcit. Patꝫ figura hu
ius in ligno vite. q̄d renouauit om
nem corruptionē Cuius figura eſt h̄
ſacramentū. Idem patꝫ in māna q̄
diu fuerūt filij iſrahel in deſerto ⁊ co
mederūt māna nō fuerunt corū veſti
mēta attrita nec ſotulares. Secūdo
valet miſſa ad bonorū tpaliū multi=
plicationē. Cuius exemplū ptꝫ in vi
ta Iohānis elemoſinarij de duobus
ſutoribus Tercio valet ād grē aug
mentationē. Sūt etiā ſpeciales grē
vt ſi q̄s illa die audiuiſſet miſſam ⁊

moreretur tm̄ valeret āc ſi cōicaſſet
Quia dicit̄ de cō. di. ij. c. Vt q̄d pa=
ras dentē et ventrē Crede: et māduca
ſti. Quī etiā bonū ſit audire miſſam
ptꝫ p tale exemplū. Sacerdos q̄dā
de dacia. andreas noie. cū cōmcaneiſ
ſuis terrā ſanctā adiuit. Trāſito er=
go mari in die ſancto ſūmo mane re
cedere voluerūt. Quibus ſacerdos di
xit. Sanctiſſimus dies eſt paſche ⁊
locus dn̄ice reſurrectionis. audiatis
pus miſſam ⁊ poſtea recedemus. Ne
gantib⁹ omnibus et recedentib⁹. ſa
cerdos remanſit. ⁊ dicta miſſa facto
prandio ſolus cepit inſequi pcedēn=
tes Quē vt attigit q̄dam in equo ſe
dens. q̄d eſt ait q̄ ſolus ꝑperas pere
grinus? Et ille factū narrans. Hac
inquit de cauſa ſol⁹ a ſocijs ſum de
relictus. Tunc ille. Aſcēde inquit re
tro me. Et ille ſic reſidens obdormi=
uit circa veſperam. Cum vero euigi=
laret ⁊ circumſpiceret vbi eſſet. dixit
ei ductor ſuus. Cognoſcis ne locum
iſtum. Reſpondit. Videtur mihi q̄
eccleſia que ante nos eſt ſit eccleſia
mea: et illa domus mea. Cui ductor.
Recte tibi videtur. glorifica chriſtū
cuius ſacramētuꝫ veneratus es Hec
dicens ſubito diſparuit. Sacerdos
aūt omnib⁹ narrans magnalia q̄d
ſecum actum eſſet: et per regreſſuꝫ ſo
ciorum poſtea cōprobauit. Sic etiā
ꝑpheta abacuc. in parua hora duct⁹
eſt de iudea in babilonem Tercia cō
cluſio Miſſe celebratio atqꝫ ei⁹ ſacri
ficiū eſt oim viuorū atqꝫ defunctorū
deuotionis ſuffragium Ideo dicitur
.xiij. q. ij. c. Aie defunctoruꝫ quatuor

mōdis ſoluuntur. aut oblatiōnibus
ſacerdotum. aut precibus ſanctorū.
aut carorum elemoſinis. aut ieiunio
cognatorū. Ideo dicit ſacerdos quā
do vult offerre. Suſcipe ſācte pater
omnipotēs ſempiterne deus hāc im
maculatam hoſtiam: quā ego indi=
gnus famulꝰ tuus offero ꝓ innume
rabilibꝫ peccatis meis ꝓ omnibꝫ cir
cumſtantibus ⁊ ꝓ omnibꝫ fidelibꝰ
xp̄ianis. viuis atqꝫ defunctis ⁊c̄. Cu
ius veritatis multa exēpla ponit bea
tus gregꝰ. in quarto dyalogorum.
Primū de monacho. qui cum in mor
te ſua in ꝓprietatis vicio repertus eſ
ſet et ꝓ eo in ſterquilinio ſepultus
⁊ in purgatorio tormētatus. Sed
gregoriꝰ miſſas cuidā fratri legen
das ꝓ anima eiꝰs iniūxit: et ipe ter
cia die penas euaſit. Secundū exem
plum ponit ibi de illo qui in fodina
argenti cōcluſus fuerat per caſuꝫ ru
pis ſocios opprimētis ⁊ necantis ⁊
volēte deo viuebat. Pro quo mulier
ſua credens eum mortuum obtulit
cotidie candelam. panē ⁊ vinum. et
ſic omni die ibi concluſus candelam
panem et vinū habuit donec illeſus
exiuit p̄ter tres dies in q̄bus diabo=
lus mulierem auerterat ne ad altare
offerret. Tercium exemplū eſt de mili
te capto quē ſua mulier credēs mor
tuum in bello. cotidie ꝓ eo miſſam ce
lebrari procurauit. Qui tricesima die
miſſa celebrata de turri in q̄ erat cum
custodis videntibꝫ nec impedire valētibꝰ
ſolutis vinculis ad vxorem liber re
diit. Quartū exemplū eſt de illo quē
ep̄s inuenit in balneo. Nota in. iiij.
dialogorū et in legēda de animabꝫ
Aliud exemplū de beato nicolao de
toletino qui p miſſas redemit fratrē
ſuum de purgatorio cū multis alijs
animabus. De quo nota Jordanuꝫ
in vitaſfratrū. Correlariū primū Di
cit hec oblatio omnes alias p̄cellit
in bonitate ⁊ in ſanctitate. Hic nulla
eſt deo acceptior in veritate. Proba
tur p illud de cō. di. ij. c. Nihil in ſa
crificijs maius eſſe poteſt q̄ corpus
xp̄i ⁊ ſanguis. Nec vlla oblatio po
tior hac eſt. ſed hec oīs p̄cellit. De
q̄tur q̄ ſicut potior eſt ceteris ita po=
tius excoli ⁊ venerari debet. Hec ibi.
Iō dicit deus per os dauid refutādo
veteris legis ſacrificia ꝯmendat no
ua dicens. Non accipiā de domo tua
vitulos neqꝫ de gregibus tuis
hircos. Nūquid manducabo carnes
thaurorum. aut ſanguinem hircoꝝ
potabo. Sequit̄ infra. Ymola deo ſa
crificiū deo laudis. i. ſacrificiū euka=
riſtie qd̄ ymolat̄ cum laudibꝰ diui
nis ⁊ redde altiſſimo vota tua. Secū
do patꝫ hoc rōe. q2 miſſa ē vigoris in
finiti ex valore dn̄i noſtri ihesu xp̄i
qui ibi offert̄ ſub eodem vigore ſi=
cut pendebat in cruce. Vn̄ ambroſiꝰ
in libro de ſacramentis. et ponitur de
cō. di. ij. c. reuera. dic̄. Vtiqꝫ caro xp̄i
q̄ ſepulta ē et q̄ crucifixa ē. vere illius
carnis ſacramentū eſt. Clamat ipſe
dn̄s ihesus xp̄s. hꝰ ē corpꝰ meū. Hec
ambro. Cōſtat aūt q̄ corpꝰ xp̄i vt pē
debat i cruce fuit infiniti valoris et
vigoris alias nō potuiſſet ſatiſface
re ꝓ infinita offenſa qua deus offen
ſus fuit. Tercio patꝫ hꝰ idem. Nam

hec oblatio nõ potest impediri p̄ ma
liciam ministri. q2 valet ex ope ope
rato p̄ xp̄m in vigore infinito diuini
tatis cristi quã nõ potest haurire vel
frustrare malicia ministri. Sz oīs
alie oblatõnes possunt impediri per
maliciã opantis q̃ fiunt extrã carita
tẽ ſicut alia opa q̃ nec valẽt ſibi nec
alijs ad vitam eternã. Missa vero va
let ad vitã eternã omnibus in carita
te existentibus. etiã ſi ſacerdos ſit pec
cator ⁊ celebrẽt in dampnationẽ ſui
ipſius Sed hoc nõ est equalit̄. Prĩo
p̄ticipat statim omnes fideles in ca
ritate existentes statim vt ſunt ba=
ptiſati. De qua p̄ticipatõne dicit p̄s
Participem me fac deus oīm timen
tiũ te. Ideo dicit ſacerdos accipiẽdo
patenã cũ pane. Suſcipe ſancte pa
ter omnipotẽs eterne deus hãc im=
maculatã hoſtiã ⁊c. Secũdo aliqui
plus p̄ticipãt q̄ p̄mi vt q̃ illi vel iſti
miſſe aſtant et eã cũ deuotione audi
unt. qd̄ venit ex deuota orõne ſacerdo
tis q̃ orat p̄ eis poſt generalẽ ↄme=
moratione oīm cristianorũ in primo
memẽto cũ dicit. et oīm circumaſtã
tiũ q̃rũ tibi fides ↄgnita ẽ et nota de
uotio. Ergo debent homines libenter
audire miſſaz. Tercio p̄ticipãt aliq̃
miſſam ⁊ adhuc ſpecialius. ⁊ ſunt il
li. q̃ ad miſſam offerũt p̄ q̃bus orãt
ſacerdos adhuc ſpecialius dicens.
Pro q̃bus tibi offerim⁹ vel qui tibi
offerũt hoc ſacrificiũ laudis p̄ ſe ſuiſ
q3 omnib⁹. Tenent̄ ergo ad miſſaz
offerre ↄtra illos q̃ dicũt q̄ ſacerdo=
tes poſtulãt ex auaricia. Nam obla
tio fuit in lege nature ſicut p3 in a=

bel et caym q̃ nõ ſolum offerebãt. ſed
hãc oblationẽ q̃ in miſſa ſit figura=
bãt vt abel agnum et caym fruges.
Que ãbo exemplũ figurabãt. Hoc
idem patz geneſ. xiiij. quia melchiſe
dech obtulit panẽ et vinũ. hãc ob=
lationẽ in miſſa ſignificãs. Idem fe
cit abraham qui obtulit arietẽ int̄
vepres. Secũdo p3 hoc in lege ſcri=
pta exodi. xxiij. Nõ apparebis in con
ſpectu meo vacu⁹. i. in loco ſacrificij
Idem p3 deut̄. xvij. ⁊ nũi. xxix. Vbi
dicit̄. Hec offeretis deo in ſolẽpnita
tibus p̄ter dona et oblatõnes ſpõta
neas. Ps̄. Tollite hoſtias ⁊ introite
in atria dñi. Tercio p3 in lege gra
tie. de cõ. di. i. c. Omnis xp̄ianus p̄cu
ret ad miſſarũ ſolempnia aliq̃d deo
offerre et reducere ad memoriaz qd̄
deus p̄ moyſen dixit Nõ apparebi⁹
in ↄſpectu meo vacu⁹. Et h̄ p̄p̄t ſacra
mẽti venerationem vel interioris de
uotõnis repreſentatio nem vel p̄p̄ter
miniſtri ſuſtentatõem. q2 qui altari
ſeruit: de altari viuit. Vt p3 prime
ad corinth. ix. Vel p̄p̄ter diuini pre
cepti impletionẽ ſicut dñs cũ lepro=
ſum curaſſet dixit. Vade et oſtẽde te
ſacerdotibꝰ: et offer munus qd̄ pre=
cepit moyſes in teſtimonium ⁊c.
Iſte nõ emit miſſam p̄ denario. ibi
denarius nõ datur in precium ſacra
mẽti. qd̄ eſt inappreciabile. ſed in te
ſtimonium p̄ticipatõnis in ſignum
deuotionis et ſacramẽti veneratõnẽ
et in precium ſuſtẽtationis ⁊ diuini
precepti adimpletõnem. Queritur
in quibus feſtiuitatibus debẽt homi
nes neceſſario offerre. Reſpondetur

ſm heinricū de gandauo ꝙ in qua
tuor feſtiuitatibus. paſche. pentheco
ſtes. natiuitatis dñi. aſſumptionis
beate virginis et patroni. qꝛ i qua=
tuor feſtiuitatibus debent offerre in
tegꝛꝫ denariū. hoc dicit gloſa ſuper il
lo verbo. pſallite. Cōſtituite diem ſō
lēnem in condenſis. Quid aūt in die
patroni: hoc rōnabile videtur. quia
dignum eſt ꝙ hodies illum ſanctū ſpe
cialiter venerenť quem in ſpecialem
patronū elegerunt. Sed aliqui ſūt
quorū oblationes nō recipi debent ⁊
hoc in deteſtationem criminis ſcꝫ v=
ſurariorum. vt patet extra de vſura=
rijs. c. qꝛ in omnibus. Vbi dicit. ꝙ
eorum oblationes nullus accipiat.
Item raptorū. vt ptꝫ extra de rapto=
ribus. c. ſu p eo. Et eccle. xxxiiij. Qui
offert de rapinis pauperū q̄ſi q̄ victi
mat filium in cōſpectu patris. Iteꝫ
neqꝫ meretricū. Deutro. xxiij. Nō of=
feres mercedem pſtibuli. Item q̄ op
primit paupes. xcix. di. c. oblatio=
nes. Quarto modo pticipant miſſaꝫ
aliqui ſpecialiſſime. vt ſunt omnes
illi q̄ ex voto et deuotione miſſam p
viuis atqꝫ defūctis vel de ſpū ſancto
aut beate virginis pcurāt. Et p illis
ſpecialiſſime orat ſacerdos ⁊ cōmemo
ratione facit cum dicit Pro redempti
one animarū ſuarū. p ſpe ſalutis et
incolumitatis ſue. tibi reddunt vota
ſua. eterno deo viuo et vero. Iſti vlti
mi habent pticipatione omniū pre
dentiū. Et ſic ptꝫ ꝙ miſſe participa
tio eſt ſummū remedium viuorum ⁊
defunctorum ⁊c.

PEcaūduꝫ quod debet fieri
in ſabbato eſt deuota orō
Quia tūc debem⁹ ſibi grā
tias agere et debite eū co
lere et adorare. qꝛ p totā ſeptimanā
hominis memoria eſt repleta mūda
nis occupationibꝫ. Saltē in die dm̄
ca recordetur dei ſicut pphēta dicit Di
rigatur dñe orō mea ſicut incenſum
in cōſpectu tuo. Ideo dicit de cō. di.
iij. c. Ieiunia. Qꝛ die dñica nihil a
gendū eſt niſi in pſalmis et ymnis ē
deo ſeruiendū. Prima cōcluſio. Null⁹
clericus aut ſacerdos beneficiatus ē
ab oratione legitime excuſatus. Pro
batur primo ex fidelium oblatione.
i. q. i. c. Ipſi ſacerdotes p pplo iter
pellant. quia peccata populi cōmedūt
et ſuis precibus ea delent atqꝫ conſū
munt. vbi dicit gloſa ſup verbo. co
medunt peccata. id eſt oblata p pec
catis ſuis. Vel ſuis precibus ea delēt
exēplo moyſi Exod. xxxi. Dimitte
pplo hāc noxā: aut dele me de libro i
quo me ſcripſiſti. Itē Iohelis. ij. Iñ
ter veſtibulū ⁊ altare plorabāt ſacer
dotes. dicentes. Parce dñe parce po
pulo tuo. Iō precipit ex. de cele. miſ.
c. dolētes. In virtute ſancte obediē
tie precipimus vt diuinū officiū ſcꝫ
nocturnum piter et diurnū quantū
in eis deus dederit ſtudioſe celebrēt
pit ⁊ deuote. Idē dri. c. pſbit. Nec
ē excuſatus rōe excōicatōis qꝛ ſm ho
ſtieſem tenet dicē horas p ſe et pua
tim. nō i eccleſia ſicut prius. Nec dꝫ
dicere dñs vobiſcū. Concordat in hō
gaufredus Raymūdus ⁊ ceteri. Nec
ratione interdicti. vt patet extra de

pe.at re.c.ꝙ in te. Vbi dicitur. Con
cedim⁹ ꝙ clerici tpe interdicti in cō
uentualibus eccleſijs bini vel tres
ſimul horas canonicas valeant lege
re ianuis clauſis. interdictis et excō
municatis excluſis. ꝛ voce ita ſubmiſ
ſa ꝙ exterius audiri non poſſit. Hec
ibi. Item nō excuſat rōne potatōnis
De q̄bus dicit̄ ex. de cele. miſ. c. dolen
tes referim⁹ ꝙ nō ſolū minores cle=
rici verū etiā aliq̄ eccleſiaꝝ p̄lati cir=
ca ꝯmeſſationes ſupfluas et cōfabu
lationes illicitas vt de alijs taceam⁹
fere medietatē noctis expendunt. et
ſompno reſiduū relinquentes vix ad
diurnū cantū auiū excitant̄. trāſcur=
rendo vndiq3. ꝯtinua ſincopa matu
tinū dicunt. Sequit̄ infra. Hec igi
tur et ſimilia ſub pena ſuſpenſionis
penitus inhibem⁹. Peccāt ergo mor
talit̄ oēs clerici ſacerdotes et mona
chi nō dicētes horas ſuas imo debēt
deponi. vt ptz. xcij. di. c. Si q̄s p̄ſbi=
ter. et tanq̄ ſciſmatici reputari. Sz
q̄d eſt dicendū de illis p̄ſbiteris qui
habent aliqn̄ duo vel tria beneficia
nūq̄d tenent̄ duplicare horas ſuas?
Quia ſicut ſe habet vnū beneficium
ad vnū officiū: ſic ſe habēt plura be
neficia ad plura officia. Sed hn̄s
vnū beneficiū tenet̄ ad vnū officium
Ergo hn̄s plura beneficia tenet̄ ad
plura officia. Rn̄t aug⁹. de anchona
in ſūma de eccleſiaſtica poteſtate q.
lxix. ar. ij. ꝙ bn̄ficiatus tenetur ſol=
uere officiū vbi recipit bn̄ficium p ſe
vel vicarium ſuū. Peccāt ergo illi
valde dāpnabiliter. q̄ habēt tot be=
neficia ſi nō dicāt horas ſuas. Tales

deberēt ſuſpendi l' excōmunicari vt
ptz. xci. di. c. clericus. Etiam q̄daz di
cunt valde negligenter. De q̄bus di
citur de cele. miſ. in cle. c. grauí. Vbi
dicitur. Pleriq3 eccleſiarū miniſtri
modeſtia ordinis clericalis abiecta
dū deo offerre ſacrificiū laudis. fru=
ctū labiorū ſuoꝝ in puritate ꝯſcien
cie et animi deuotione deberēt. horaſ
canonicas dicere ſeu pſallere trāſcur
rendo ſincopādo. extranea q̄dez ꝛ ple
rūq3 vana pꝛphana ꝛ inhoneſta inter
miſcendo colloq̄a. tarde ad chorū cō=
ueniendo. ſeu eccleſiā. ipāmq3 abſq3
rōnabili cauſa an̄ finem officij exeū=
do frequent̄. aues interdū portando.
ſeu faciendo portari. caneſq3 ſecū du=
cendo venaticos. ac quaſi nihil p̄ten
dentes de clericali milicia in corona.
in veſtibus in tonſura et diuina etiā
celebrare ac eis intereſſe nimis inde
uote preſumunt. Hec ibi. Et infra.
Precipitur prelatis ꝙ tales debēt cō
peſcere ſi dei et ap̄lice ſedis volūt vi
tare indignationē. Et ponuntur ibi
ſex impedimēta deuotionē in horis ca
nonicis. Primū eſt qn̄ hore dicūtur
trāſcurrēdo. Nā hore canonice debēt
diſtincte et apte legi ad intelligēdū
exēplo eſdre de q̊ dicitur ꝙ legit li=
brū diſtincte ꝛ apte ad intelligēdū
Aures vniuerſi populi erāt intente.
Debēt ergo diſtincte ꝛ apte legere ꝛ
nō tranſcurrere: ſicut q̄dam clericus
facere ſolebat q̄ ſemel dixit horas ſu
as curſorie et audiuit diabolū penes
ſe croſſitare et territus fuerat. Debet
etiā legere diſtincte et attente ita ꝙ
audientes ꝛ ipſimet intelligāt ſenſū

verborũ. Nam quando quis horas
tranſcurrit. ſenſum verborũ. nec ipſe
legens pcipit neqꝫ audiẽtes pcipere
pmittit. Sed diceres. quãdo nõ in-
telligo quid lego vel oro ſcꝫ pſalmos
vel lectiones nõ poſſum habere deuo
tionem ad horas Vtrum talis peccat
ſic orans et non intelligens. Reſpõ
det auguſtinus. ſuper Johannem o
melia viceſimaſecunda. dicens. Si
in pſalmis quis paruꝫ intelligit cre
dit tamen aliquid boni eſſe quod de
cantat: ſic nõ eſt omnino ſine fructu
Idem. Si quis bene intelligat. ⁊ co
netur intendere ſed ex fragilitate di
ſtract9 nõ intendat actualiter ei qđ
decantat. Idem dicit Innocentius ꝙ
quis in diuinis officijs nõ peccat ſi
illud quod dicit non intelligit ſi ta-
mẽ cor ſuũ ad deum erigit Nec opor
tet eũ de hoc cõſcientiã facere dũmõ
diligẽtiã ad intelligẽdũ adhibeat ⁊
cum deuotione audiat Exemplum po
nit abbas poemon in vitaſpatrũ de
illis qui incantãt ſerpentes. qui ſen-
ſum verborum nõ intelligũt pcipiũt
tamẽ virtutem verborum Sic ⁊ nos
ꝙuis nõ intelligamus ſacrã oratio-
nem qua oramus: pcipit tamẽ diabo
lus qui per eam terret. Secũduꝫ im
pedimentum eſt dicere ſincopando.
Nam integre et plene debent pſolui
nam ipſarũ pſolutio ſeruitus appel
latur. In ſeruitio nãqꝫ alicui debito
quilibet debet eſſe fidelis. ita ꝙ nec a
picem nec iota vnum pretereat ſed
integre ſeruiciũ ſuum ſine fraude pſi
ciat. Vnde ſcribitur. xci. diſtinctio-
ne. capitulo. Preſbiter. Vbi dicitur

Preſbiter ſeruitutis ſue officia ſci-
licet ſeptem horarum officium qua-
libet die pſoluere curet. Ideo ſicut
ille qui qualibet die alicui obliga
tur ſoluere ſeptem marcas. et ali-
quos denarios ſubtraheret: ad ple
num creditori non ſatiſfaceret Sic
facit qui dicit horas canonicas ſinco
pando: deo nõ ſatiſfacit. Cuius exem
plum patet de quodam cui diabol9
occurrens cum ſacco ait illi. Vnde ve
nis? Reſpõdit. de vno collegio vbi aſ
ſeruit ſe in ſacco collegiſſe dictiones
et ſillabas ibidem in diuino officio
per ſincopam obmiſſas vt tales in
die iudicij de illis obmiſſis accuſa-
ret. Tercium impedimentum eſt qñ
in horis vana ⁊ inhoneſta colloquia
intermiſcentur. Et notabiliter dicit
extranea et vana. nam homo poteſt
querere et alius reſpondere breuib9
verbis que ſunt intranea ⁊ vtilia ſcꝫ
que ſunt ad diuinum officium et per
ſolutionem horarum ptinẽtia. Vt ſi
quis legit iſtam lectionem et alius
reſpõdet. Iſta ſunt intranea. Naꝫ di
citur de regulis iuris. Quod non eſt
licitum neceſſitas facit licitum. Sed
loqui tunc de extraneis ſcilicet de ne-
gotijs ſecularibus ⁊ vanis id eſt in
vtilibus non licet. et maxime pha
na et inhoneſta colloquia in diuino
officio phibentur. nam ſi quis bona
fercula alicui dediſſet et in fine vnuꝫ
bufonem appoſuiſſet aut in medio:
qualem honorem ei faceret. Simili
modo eſt in orationibus. Sic etiam
peccant illi ſacerdotes q̃ cubãt in le
ctis aut ſedent et dicũt horas ſuas.

ſicut legitur de duobus fratribus q̇
ſedebant in lecto et dixerūt matuti-
num. et affuit diabolꝰ cū fetore into
lerabili dicens. Ad talē orōnem te-
net̄ tale incenſum. Quartū impedi-
mentū eſt qn̄ tarde q̇s ad horas veit
et ab eccleſia abſq3 rōnabili cauſa
an̄ finē officij exit. Et eſt cauſa qua-
re iſta in diuino officio ꝓhibent̄ Nā
in omni tp̄e duo bona ſunt facienda
Primo eſt inuocandū diuinū auxili
um et adiutoriū ſine q̇ nihil boni in
cipere neq3 ꝑficere valemꝰ ſm̄ qd̄ di
cit ſaluator diſcipulꝭ ſuis. Sine me
nihil poteſtis facere. Cōtra hoc faci-
unt q̇dam qui ex quadā pigricia et
deſidia poſt inceptū officiū ad chorū
veniūt. Ac ſi dicant. Diuino adiuto
rio nō indigemus. Labia noſtra et o
pera noſtra a nobis ſūt. q̇s noſter do
minus eſt. Qui em̄ ſeculari principi
deberet loq̇: prius ſe diligent̄ diſpone
ret. Multo magis q̇ cū deo loq̇ vult
debet ſe diſponere dicendo. Deus in
adiutoriū meū intende. Secundo de
ope bono ſūt poſt eius ꝯſūmationē
deo gratie rependende. Nā noſtra bo
na opa ip̄e in nobis opat̄. Ideo di
cimus i fine. Benedicamꝰ dn̄o: deo
gratias. Vt ei gratiarū actōnes ꝑ ſu
is beneficijs referamus dicentes cū
p̄s. Benedicamꝰ dominū in omni tē
pore. Ergo illi grauiter peccāt q̇ ſine
cauſa rōnabili exeūt chorū an̄ finem
officij. Et illi p demonē trahunt̄ de
choro. ſicut recitat beatus gregoriuſ
in. ij. dyalo. de quodā monacho. Qui
cū alijs fratribꝫ in orōne ſtare nō po
terat ſ3 mox vt fratres ad orōnē ſe de

diſſent ip̄e egrediebat̄ foras et mē-
te vaga aliq̄ trāſitoria agebat Quē
ſcūs benedictus egredientē vidit ꝙ
eū q̇dā niger puerulus p veſtimenti
fimbriā foras trahebat ⁊ alij fratres
etiā viderūt apte. Quintū impedimē
tū eſt qn̄ q̇s aues ducit ſecū ad choꝝ
et ad horas. portādo vel portari faciē-
do: aut canes venaticos ſecū deducē
do: Ratio huius eſt ſc3 quare ꝓhibe
tur. Quia diuinū officiū debet pſol-
ui deuote ⁊ nō diſtracto corde. Nam
nō ea q̄ offerunt̄: ſ3 voluntatē offerē
tis reſpicit deꝰ. Vt ſcribit̄. xxiiij. q.
. i. c. Odi. Sed quicūq3 circa aliud
ſe occupauerit: diuinū officiū deuo-
te adimplere neq̇bit. Qua ꝓpter tē
pore diuini officij circa opꝰ aliqd̄ ex
trinſecū ſe non debet occupare: q2 p
huiuſmodi tepeſcit deuotio. De tali
bus et ſic facientibꝫ ꝯq̄rit̄ ds̄ p ꝓphā3
Hic populus labijs me honorat: cor
aūt eoꝝ lōge ē a me. Sextū impedi
mentū eſt cū q̇s eſt bn̄ficiatus in ec-
cleſia. et ſine rōe dicit officiū extra ec
cleſiā. Vn̄ dicit̄. x. q. iij. Vnico. ꝙ q̇ be
neficiatus eſt in eccleſia tenet̄ ip̄a3
officiare. Omnes em̄ clerici eiuſdem
eccleſie dn̄t inſimul ad eā ꝯuenire vt
ip̄a3 officiēt vt ſcribit̄. vij. q. i. c. i. q2
ad h° eccleſie ſunt deputate. Poſſunt
aūt ex cauſa rōnabili eccleſie abeſſe
Tercio pat3 ꝙ clericus aut ſacerdos
ab orōne nō excuſat̄ ex diuina ele-
ctione. Nā ſicut aarō et filij eius ad
hoc fuerūt electi: ſic nunc ſacerdoteſ
Circa predicta dubitatur quare in
iſtis horis orat eccleſia ſc3. in matu-
tinis p̄mis tercijs ⁊c. Reſpondetur

q̄ in iſtis horis legūtur ſancti oratiombus ſeu laudib⁹ diuinis vacaſſe. Vnde ꝑpheta. Media nocte ſurgebam ad cōfitendū tibi. Ecce vna hora. Et alibi Veſpe mane ⁊ meridie narrabo et annūciabo. Ecce alie tres In tercia orabant apoſtoli: q2 tūc receperunt ſpiritum ſanctum. Item petrus et Johannes aſcenderunt in templum ad horam orōnis nonā. vt dicitur actuū tercio In cōpletorio dicitur chriſtus oraſſe cum poſt cenaʒ effudit orōnem ad patrem. Johannis. xvij Secundo iſte hore ſunt inſignite aliquibus operibus inſignib⁹ ad redemptionem pertinētibus. In nocte em̄ natus eſt ſaluato2 circa horam primaʒ diei. Reſurrexit circa terciam. Spiritum ſanctum miſit circa ſextam Crucifixus fuit circa nonā Mortuus eſt in cruce. Veſpere corpus ⁊ ſanguinem tradidit in cena in ſacramentum. Et fuit etiam depoſitus in completorio de cruce: et ſepultus Juſte ergo iſte hore ſunt deputate laudibus diuinis Ergo in illis horis libenter debemus orare. maxime tamen debemus horis matutinalib⁹ intereſſe libenter. Quod eſt contra multos qui nunq̄ vel raro ſurgunt ad matutinas inuentis occaſionib⁹ Sufficit enim eis intereſſe diuinis laudibus ſolum in die. Iſti non videntur ad illam ſanctaʒ turbam ante thronum dei. De q̄ apocalipſis. vij dicitur q̄ die ac nocte ſeruiunt ei in templo eius Non ſunt illi de iſtis cuſtodibus eccleſie. qui non tacent laudare nomen dn̄i tota die et tota nocte. Yſaie. lxij. Excitanť huiuſmodi p Jeremiā ꝑphetam dicenteʒ. c. iij. Cōſurge id eſt cum alijs ſurge. lauda in nocte Dauid enim nec occupationibus diurnis regijs nec nocturnis delitijs vxorum retrahebať quādo in media nocte ſurgeret dicens. Media nocte ſurgebam ad cōfitendum tibi. Chriſt⁹ etiam interdum non ſolū ptem noctis ſed totam aliquādo expendebat. Luce. vi. Erat pernoctans in oratione. Paulus et ſilas nō ipediebāť anguſtia carceris quin media nocte laudarent deum Actuū. xvi. O infelices ſōpnolēti q̄ tātis exemplis nō excitanť Nā mulieres ſolent ſurgere de nocte ꝑ ſollicitudine domus ſue. Item artifices ſurgūt de nocte ꝑ lucro: quāto magis deceʒ ſeruos dei ꝑ ſeruicio regis eterne ſurgē de nocte. Fuit q̄dā valde piger ⁊ ſōpnolētus ſurgē ad matutinas. Qui ſemel ⁊ bis excitatus p ſacriſtā vt cū alijs ſurgeret in quadā magna ſolēnitate qui finaliter ſurgere ſpreuit. Ad quē diabol⁹ ingrediēs ⁊ voluēs eū in lectū ⁊ in lintheamina ſua ⁊ trahens eū extra cellā ſuam p dormitorium collocat eum infra vnam ciſtā ſatis magnam et ponderoſam q̄ ille frater non poterat ſe mouere. Venientes fratres de matutinis et audiētes illum miſerabiliter lamentantem accedentes ad eum extraxerunt eum. Quem vix diſſoluere potuerūt ita fortiter innodatus fuit per diabolum inter lintheamina et lectum.

Debemus ergo libenter ſurgere ad matutinū ne contingat nobis ſicut

ſicut illi fratri hec contigerunt in cō=
uentu noſtro heruordenſi tpe venera
bilis lectoris hermanni ſmerſwin.
Qui eundem fratrem diſſoluit vt ſe
pius mihi retulit. Sunt etiā aliqui
q̄ ſompno detenti vix ſurgūt mane
ad pmam. Contra quos eſt illud a=
poſtoli ad rōnos. xiij. Hora eſt iam
nos de ſompno ſurgere. Cauſaʒ ſub
dit. Nox preceſſit: dies aūt appro=
pinquauit. Nam aues valde mane
incipiūt cantare ad deum laudandū
quod eſt contra verecundiā hominis
pigritantis. Vn̄ ambroſius in li. de
officijs. Quis xpianus nō erubeſcat
ſine pſalmorū modulatione diē trāſ
igere. dum minutiſſime aues ſolem=
pni deuotione ortū diei preueniāt et
ſubſequāt. Sic criſt⁹ de mane ibat
ad locuʒ orationis cōmunem. Johis
viij. Diluculo iterū venit in templū.
Sic deniqʒ facit omnis iuſtus. Ec=
cleſiaſtici. xxxix. Iuſt⁹ cor ſuū tradit
ad vigilandum diluculo. Sed q̄dā
dormiunt vſqʒ ad horam nonā. tunc
primo ſurgūt ad orationem. Secū=
da cōcluſio. Nullus laycus habens
vſum rōnis excuſatus eſt ab actu de
uote orationis. Hoc pbat ſanctus
thomas in. iiij. ſentētiaꝝ di. xv. q. ij.
ar. primo. Nam lex gratitudinis hō
requirit et honeſtatis vt q̄ cotidie re
cipit beneficium cōtinue. debet eſſe gra
tus benefacienti. Cum igit laycī cō=
tinue vtant. donis dei. ideo dixit cri=
ſtus. nō ſolum clericis ſed etiam lay
cis. Oportet ſemp orare. Semp ſcʒ
tpe aduerſitatis et pſperitatis. Vel
ſemper. i. in loco et tpe. qꝛ preceptū

affirmatiuū nō obligat niſi loco et
tpe. Clerici em̄ ſepties in die ſm il=
lud ps. Septies in die laudem dixi
tibi. Nam ſarraceni. xvij. vicibus o=
rant in die. A fortiori debēt orare cri
ſtiani ad minus ſepties. Null⁹ ergo
criſtianus eſt excuſatus ab oratione
ymo neqʒ mutus. quia poteſt ora=
re i mēte et corde ſi nō poteſt ore. Vbi
aduertendum ꝙ quilibet criſtianu⁹
obligatus eſt ad triplicē oratōneʒ
ſcʒ mentalem. vocalem. et corpalem.
Primo eſt obligatus ad orationeʒ
mentalē. ne dicat nobis illud yſaie
Hic populus labijs me honorat: cor
aūt eorum lōge eſt a me. Ideo dicit
de cō. di. v. c. Nō mediocrit. ꝙ nō ver
bis tm̄ ſed corde orandus eſt domi=
nus. Et in oratōne nil aliud debet co
gitare animus q̄ꝫ illud quod precat
Nō em̄ multitudinē verborum flecti
poteſt de⁹ vt homo. Quia melior eſt
quinqʒ pſalmoꝝ decātatio cū cordis
puritate q̄ꝫ toti⁹ pſalterij modulatio
cuʒ anxietate cordis. vt dr̄ i c. nō me
diocriter vbi ſup̄. Jō dicit aug⁹. in
regula. Cum oratis deum hoc verſet
in corde qd̄ pfertur i ore. Sup q̄ hu
go. Sepe inqt oram⁹ et alibi corde in
tendim⁹: nec ipſum quod dicimus
recolimus. Sed illā orationē deus
nō exaudit: cui ipſe q̄ orat nō inten
dit. Quod inſtinctu diaboli ſepe fieri
ſolet ſciēs vtilitatem orandi et nob
inuidens gratiam impetrādi. immit
tit orantibus cogitationū tumultus
vt mētem ab oratōe diuidat et fru
ctum orōnis tollat. Hec hugo. Cu=
ius exemplū legit in vitaſpatrum

De ſancto machario. Qui cum ve-
niſſet ad fratres ſuos orātes. vidit
demones quaſi puulos ethiopes di-
ſcurrentes huc atqȝ illuc. Si alicui
digitū ſup oculos poſuiſſent ſtatim
dormitauit. Si cui in os miſiſſent di
gitū: oſcitare eū faciebant. Apud ali
q̊s etiā in mulierū ſpecies vertebāt
Apud q̊ſdā edificabāt q̊ portabāt
q̊ ali a quecūqȝ agētes apparebāt.
Sanctus aūt macharius hac viſio
ne ꝯpleta. ſingulos fratres diſcutie
bat. et ſic vnumquēqȝ deluſū in ſua
cogitatione inuenit. quēadmodū p
oſtenſorē fuerat reuelatū. Ideo i pn
cipio oim canonicaꝝ orōnū ſolebāt
ſe fratres et alij religioſi munire ſi-
gno crucis ꝯtra infeſtationes diabo
li. cum dicit. Deus in adiutoriū me
um intēde. Solet etiā diabolus non
nūq̄ aliquos orantes viſibilit̄ mo-
leſtare atqȝ corpaliter. De q̊ nota in
vitaſpatrū li. ij. c. xvi. Idē ptȝ de ſan
cto anthonio. Secundo xp̄ianus eſt
obligatus ad orōnem vocalē ſicut
ptȝ p ſanctū thomā in. iij. di. xv. Jō
qȝ dicit apl's. Pſallā ſpū. i. voce: pſal
lā et mēte et hoc ad excitandū inter
iorem deuotionē. Secūdo ꝓpter red
ditōnē debiti vt ſcȝ orās ſeruiat deo
corde et orē. Si tn̄ vox orantē diſtra
heret a deuotione ab eo eſſet ceſſan-
dū vt ptȝ in āna matre ſamuel ꝓphe
q̄ loquebat̄ in corde et tm̄ labia ei9
mouebant̄. et vox penitus nō audie
bat̄. vt patȝ. i. regū. i. Debent tn̄ ita
ſubmiſſa voce orare q̄ nō infeſtēt ce
lebrantem at hoiem orantem. Ter
cio eſt obligatus ad oracionem cor

poralem ſcȝ ꝓſternendo ſe vel genua
flectendo ſicut iudei mouēt totū cor-
pus in orōne. Quidam orant iacen
do. Sicut orauit dauid quādo dep̄
catus eſt p paruulo vt ptȝ. ij. regū
. xij. Et ingreſſus ſeorſum iacuit ſup
terram. Et in hoc denotatur humili-
tatis effectus et precipue recordatio
humane fragilitatis ⁊ infirmitatis
ſicut Job dicebat. Memento queſo
domine q̄ ſicut lutum feceris me et
in puluerem reduces me. Quidam o
rant ſedendo. Sic orauit moyſes ſe
dens ſup lapidem quē aaron et hur
ponebāt ſubter eum quādo ioſue ſu
perabat amalech. vt ptȝ exodi. xvij.
Et deſignatur cōtemplationis excel
ſus ſeu rapt9. Sic orauit ſancta mo
nica mater auguſtini que ſemel fuit
rapta vltra cubitum ſuper terrā. cla
mando. Volemus in celum. volem9
Quidā orant ſtando vt iudith ſtās
ante lectum holofernis orabat vt do
minus cōfortaret eam. Et ſignificat̄
deſiderium patrie celeſtis. Sic ora-
bat publicanus q̊ ſtans a longe ⁊c̄.
vt patet luce. xviij. Quidam orant
oculis eleuatis in celū. Sic orabat
criſtus quando lazarum ſuſcitauit.
Quidam etiam expanſis manibus
ſicut moyſes. ac ſi diceret cū ſpōſa il
lud cātici. Trahe me poſt te: curremꝰ
in odorē vngētorū tuoꝝ. Quidā fle-
xis genubus. Sic orauit ſalomō qn̄
vtrūqȝ genu flexit in terrā. vt patȝ
. iij. regū. viij. Sic etiā orauit paul9
q̊ dicebat Flecto genua mea ad deū
prēȝ dn̄i mei hieſu xp̄i. Et ſignificat
obedientiā quā debēt habere ad deū

Quidam orant pſtrati ſup terram.
Sic orauit helias in vertice carmeli
cu pnus in terrā ſe poſuit et faciē ſuā
inter genua ſua. et orans dn̄m ſuū.
vt daret pluuiā: et grādis pluuia fa
cta eſt. Sic pſtrati orauerūt vigin
tiquatuor ſeniores. q̄ ceciderūt corā
agno. habentes ſinguli citharas et
phialas aureas plenas odoramētis
q̄ ſunt orōnes ſanctorū. et omnes ā
geli ſtabāt in circuitu throni et ſeni
orū et quatuor aīaliū ⁊ ceciderunt in
cſpectu throni in facies ſuas ⁊ ado=
rauerūt deū. Et ſignificant excellētiā
diuine maieſtatis ſup omnes crea=
turas. Caueāt tn̄ hoies nunc ne hu=
iuſmodi ſitus orōnis faciāt ꝓpter va
nā gloriā vel laudem humanā acq̄rē
dam. Contra quos ait ſaluator Ma
thei. vi. Cū oratis: nō eritis ſicut ypo
crite q̄ amāt in ſinagogis et āgulis
plateaꝝ ſtātes orare vt videant̄ ab
hoībus. Amē dico vobis. receperunt
mercedem ſuā. Sequit̄ ibidem. Tu
aūt cū oraueris: intra in cubiculū tu
um et clauſo oſtio ora patrē tuū i ab
ſcōdito. et pater tuus q̄ videt in ab
ſcondito reddet tibi. Sed diceres.
q̄d debeo orarē. Rn̄t ſaluator noſter
Sic orabitis. Pater noſter q̄ es in
celis ⁊c̄. Quā orōnē tenet̄ q̄libꝫ ſcire
ſub pena peccati mortalis. Layci dn̄t
hāc dicere in teutonico: clerici in lati
no. Hec orō p̄cellit p̄mo docētis au
ctoritate. q2 xp̄c eā fecit. Secūdo p̄
cellit verboꝝ paucitate. Tercio pre=
cellit vtilitate Hec orō breuiſſima ē
Primo ideo vt citius addiſcat̄. Se
cūdo vt melius retineat̄ Tercio vt nul

lus de ei⁹ ignorātia excuſet̄ Quarto
vt eo frequēti⁹ dicat̄. Quinto vt te
diū in dicēdo remoueat̄ In q̄ petim⁹
oīa q̄ nobis neceſſaria ſunt in vita p̄
ſenti et in futura. Petim⁹ em̄ tria bo
na nobis neceſſaria ad vitā beatam.
Primū eſt dei venerationē. ne a nob̄
ↄtempnat̄. Ideo dicim⁹. Sanctifi
cet̄ nomē tuū vt nomen dei q̄d in ſe
eſt ſanctū a nobis ſemp ſanctū ha=
beat̄. Secūdo dei gubernationē. cū
dicim⁹ Adueniat regnū tuū. ne dia
bol⁹ in nobis regnet ſed tu dn̄e Vel
adueniat regnū tuum. i. vita beata.
Tercio petim⁹ volūtatis ſubiectionē
cū dicimus. Fiat volūtas tua ſicut i
celo ⁊c̄. i. nos q̄ terreni ſumus facia=
mus volūtatē tuā ſicut angeli et aīe
beate. Sic etiā petim⁹ a nob̄ remo
ueri quatuor mala Primū eſt vite in
digētia. et hoc petim⁹ cū dicim⁹. Pa
nē noſtrum ⁊c̄ Et ſm aug⁹. noīe pa
nis oīa vite humane neceſſaria itel
ligūt̄. Secūd⁹ defect⁹ ſeu malū eſt
culpe quē remoueri petim⁹ cū dicim⁹
Dimitte nobis debita nr̄a ⁊c̄. Terciū
malū eſt tēptatōis immīnētia Hāc re
moueri petimus cū dicim⁹ Et ne nos i
ducas i tēp. Quartū eſt mali p̄ntis
et infirmitatis diffidentia cuiuſlibꝫ
tribulationis Vel a malo culpe futu
re ppetrāde. Alias cōincidēt cū ma=
lo ſcꝫ q̄ petim⁹ a malo liberari eterne
dāpnatōis cū dicim⁹. Sꝫ libēa nos
a malo. Tercia ↄclo. q̄uis vbiqꝫ ſit
orandū. deuotius tn̄ in eccl̄ia q̄ꝫ alibi
eſt diuinum auxiliū implorandum.
patet per illud Johannis quarto.
vbi chriſt⁹ dixit mulieri ſamaritane

Venit hora quando neq3 in monte hoc neq3 ierosolimis adorabitis patrem. i. cultus gentiliū et iudeorum ceſſabit: ſz adoratores veri adorabūt patrē in ſpū et veritate. qr deus vbiq3 eſt dicente ꝓpha. Si aſcendero in celū tu illic es: ſi deſcendero ad infernū ades. Ergo poteſt adorari in cāpo ⁊ in domo ⁊c̄. Tamē oratio fit cōuenientioꝛ i eccleſia q̄ꝫ alibi. Ergo qn̄ volumus orare debem⁹ venire ad eccleſiam q̄ ꝓprie locus orōnis eſt. Dicente dn̄o math. xxi. Domus mea domus orationis vocabit̄ dicit dn̄s. Illius dicti rōnem nota ſupius in ſermone de adoratōe humanitatis xp̄i. Peccāt ergo illi q̄ in eccleſia aliud faciūt ſc3 garrulando et cachinando. Cōtra q̄s dicit̄ de emunitate eccleſie. li. vi. c. Decet domū dei. Vbi ſic dicitur. Ad eccleſias humilis ſit et deuotus ingreſſus. Sit in eis q̄eta ↄuerſatio deo grata. inſpiciētibꝰ placita. Sequit̄. Nullus in locis eiſdē ſeditionē excitet. ↄclamationē moueat: impetū ve cōmittat. Ceſſent in illis vniuerſitatū et ſocietatū quarūlibet cōſilia ⁊ publica perlamēta. ceſſent vana et multofortius feda et ꝓphana colloquia. ceſſent cōfabulatōne⁹ q̄libet. Sint poſtremo q̄cunq3 alia q̄ diuinū turbare poſſint officiū ā oculos diuine maieſtatis offendē ab ipis ꝓrſus extranea. Ne vbi eſt peccatoꝝ venia poſtulāda ibi peccādi detur occaſio. Hec ibi. Legit̄ in ſpeculo hiſtoriali li. viij. c. cxviij. q̄ꝫ fuit q̄dam ſubdyaconus in ciuitate toletana. Qui dū in die quadā ſolempni archipſuli celebrāti aſſiſteret vidit in feneſtra demonē ſedentē ⁊ ſcribentem ibidem verba. q̄ due mulierculē in ſecretis ſuarū tragediarū p impudicicias euomebāt. Sed cū multiloquiū locus auguſtus nō capet. apprehenſam cū dentibꝰ et vnguibꝰ pelliculā peſtifer ſcriba detrahere cepit vt dilataret. Dūq3 fortiter traheret caſu impegit caput ad murū. cartula de dentibus elapſa. Et tm̄ ſuſcitauit fragorē vt dyaconus eſtimaret eccleſiā funditus corruiſſe. Quo viſo. dyaconus riſit: et circūſtātes mirari ceperūt cur rideret. Finita miſſa viſionē eis expoſuit. Ideo dicit aug⁹ In oratorio nemo aliq̄d agat niſi ad qđ factū eſt et vn̄ nomē accepit. Quod nobis omnib⁹ p̄ſtare digne tur ille q̄ cum patre ⁊ filio et ſpiritu ſancto viuit et regnat in ſecula benedictus Amen.

Terciū qđ debet fieri i ſabbatis eſt legis et ꝓphetarū auditio. Nā populus criſtianus non minus debet ſe retrahere ab auditione legis et ꝓphetarū in ſabbatis et dn̄icis diebꝰ q̄ꝫ populus iudaicus: ſed popul⁹ iudaicus deuote audiuit in ſabbatis voces ꝓphetarū ſicut dicit̄ actuū. xiij. Viri fratres audite. Principes veſtri ignorantes hieſum et voces prophetarum q̄ per omne ſabbatum leguntur iudicātes impleuerūt. Ideo dicitur de cō. di. i. ca. Qui in die ſolēpni p̄termiſſo eccleſie conuentu ad ſpectacula vadit excōmunicet̄. Ideo dicitur ca. ſequēti. Epiſcopus nullum

pꝛobibeat ingredi eccleſiam et au=
dire verbum dei ſiue gentilē ſiue he=
reticum ſiue iudeū vſqȝ ad miſſam
cathecuminorū. Dicit archidiacon9
ſup verbo. cathecuminoꝝ. ꝙ hec miſ
ſa durat vſqȝ ad offertoriū Et dicit
miſſa. qꝛ preces noſtras ferat ⁊ mit
tat ad deū. Sed miſſa ꝓprie dicit in
tpe ſacrificij qn̄ cathecumini foras
mittunt. qn̄ leuita clamat. Si quis
remāſerit cathecumin9: exeat foras
Hec archidiacon9. Sufficit eni ꝙ
tā gētilis ꝙ̄ iudeus pn̄t intereſſe qn̄
p̄dicat verbū dei. Vn̄ dicit de cō. di.
i. Omnes fideles q̄ ꝯueniūt in ſolē=
nitatibus ſacris ad eccleſiā ⁊ ſcriptu
ras ap̄ſtoloꝝ et euāgeliſtarū audiāt.
Ibidē. c. Sacerdote verbū dei i eccle
ſia faciēte q̄ egreſſus fuit de audito
rio excōicet Sic xp̄c legit in ſabba
tis ſinagogas intraſſe vt patet luce
. iiij. vbi dicit. ꝙ intrauit ſm ꝯſue=
tudinē ſuā in die ſabbati ſinagogā
et ſurrexit legere et traditus eſt ei li
ber yſaie. Rō huius eſt ꝙ ſcȝ in ſab
batis debem9 audire ſacrā ſcripturā
qꝛ alijs dieb9 ſunt ſeculares occupa
ti in laboribꝫ corꝑalibus: et ſic non
poſſunt intendere verbo. Sed in ſab
batis. i. dn̄icis dieb9 nemo eſt occu
patus in labore manuū. Ergo tunc
debꝫ cibare aīaȝ ſuā cū ſacra ſcriptu
ra ⁊ lege diuina. quā dꝫ nemo igno
rare. qꝛ dicit extra de regul̄ iuris li.
vi. Ignorātia facti nō iuris excuſat
Circa qđ ſciendū ꝙ verbū diuinū ⁊
ſacra ſcriptura eſt audienda ſeptu=
pliciter ſcilicet.

Feſtināter ſine tardatōne.
Apparenter ſine occultatione.
Reuerenter ſine deriſione.
Humiliter cum ſubiectione
Diligenter cum attentione
Obedienter cum opis executione
Perſeueranter ſine ceſſatione
Primo eſt audienda ſacra ſcriptura
feſtinanter ſine tardatione. dicente
Iacobo in ſua canonica. c. p̄mo Sit
omnis homo velox ad audiendum.
tardus aūt ad loquendū. qꝛ a pue=
ricia debet homo incipe audire verbū
dei Ideo dicit eccleſiaſtici. vi. Fili a
iuuentute accipe doctrinam. et vſqȝ
ad canos inuenies. Et ſi eam dilexe
ris audire: ſapiens eris. Exemplo
beati nicolai de toletina de quo legit
ꝙ in puericia terebat limina eccleſi
arum ⁊ que ibi audierat i armariolo
pectoris ſui abſcondebat. Ergo pa=
rentes debent filios ſuos docere vt vi
ſitent ſermones. Nō ſolum debet ci=
to incipere in iuuētute ſed etiā debꝫ
tempeſtiue venire in p̄ncipio ſermo
nis. Contra quod multi faciunt qui
veniūt quādo iam finitus eſt ſermo
qꝛ anteꝙ̄ ſe ornent in capite cum cri
nibus et peplis et ſotularibus pre=
terit tēpus ſermonis: et ſic negligūt
diuinum verbum. Et ſi venerint mox
et incōtinenti recedunt. contra illud
quod dicitur de cōſecratione diſtin=
ctione p̄ma. capitulo. Sacerdote. vt
ſupra patuit. Vel diſcurrunt de eccle
ſia ad eccleſiā. Secundo eſt audiē
dū apparenter ſine occultatione Nō
eīn debetis ire ad cameras ꝗ̄ ad loca
occulta ⁊ audirē ibi ver bū dei Ideoqȝ

p̄cipitur q̄ in apto et publice de=
bent p̄dicare vt p̄tz mathei·x· Dicit
enĩ ibi criſtus· Quod dico vobis in
tenebris: dicite in lumine ⁊ predica
te apte· Et qd̓ in aure auditis·i· pri
uatim: predicate ſup tecta ⁊ publice
Dicit gloſa ibi q̄ loq̄t iux̄ modũ pa
leſtine vbi ſolet in tectis reſidere·q̄
nõ ſũt cacuminata ſed equalia· Jõ
dixit xp̄s· Ego palam locutus ſum
mundo et in occulto locutus ſũ nihil
Idem dicit ex̄ de hereticis·c. cum ex
iniũcto· Quidã laycí merito argu
endi ſunt q̄ occulta cõuenticula cele
brant· officiũ predicatõris ſibi vſur
pant· ſacerdotũ ſimplicitatẽ eludũt·
et eoꝝ cõſortiũ aſpernãt q̄ talibꝫ nõ
inherent. Deus enĩ q̄ eſt lux vera que
omnẽ hoiem venientẽ in hũc mundũ
illuminat intm̃ odit opa tenebraꝝ
vt aplos ſuos in mundũ vniuerſuꝫ
predicaturos euangeliũ omni crea
ture miſſurꝰ· eis p̄cepit apte dicẽs·
Quod dico vobis in tenebris dicite
in lumine. Et qd̓ in aure auditis: p̄=
dicate ſup tecta· Hec ibi· Sunt er
go vitanda ↄuenticula occulta layco
rum: ſed apte et publice p̄dicatio
nes frequentãde· Tercio eſt audien=
da reuerent̃ ſine deriſione ſcꝫ vt nul
lũ predicantẽ aplice ſedis auctori=
tate miſſum audire erubeſcat. Ratio
huius eſt· qꝛ qui predicantẽ ſpernit
ſpernit eũ q̄ miſit eũ·i·xp̄m· iuxta il
lud luce·x· Qui vos audit: me audit·
Et qui vos ſpernit: me ſpernit· Et q̄
me ſpernit: ſpernit eum q̄ me miſit·
Hoc dicit hugo in ſuo didaſcolon
dicens· Prudens lectoꝛ vel auditor

oĩa libenter legat· oĩnes libẽter au=
diat· Nõ ſcripturã nõ pſonã nõ do=
ctrinaꝫ cuiuſcũqꝫ ſpernat· Sequit̃·
Nõ quantũ ſciat ſed quantũ igno=
rat cõſideret· Ergo ab oibꝰ diſce qd̓
tu neſcis· Dicit yſidorus q̄ delphini
mirabiliter delectant̃ in auditu me=
lodie· Ideo ad vocẽ ſimphonie quaꝫ
naute aliq̄n faciũt ↄueniũt· et ſaltãt
in aquis et letant̃ intm̃ q̄ aliq̄n re=
thia piſcatoꝝ ingrediũt̃ et ſic capi
untur. Nõ curãt an ſeruꝰ an dñs an
diues an paup ſonũ faciat· Morali
ter· Sic nos ſũme delectari debemꝰ
in auditu melodie ſacre ſcripture q̄
aliq̄n grauiter ſonat de penis infer
ni· aliquãdo alte de gaudijs padiſi·
Nec pſona eſt deſpicienda aut ſub
ſãnanda· qꝛ hanc melodiã predica
tõris nõ facit predicatoꝛ ſed ſpirit̃ꝰ
ſanctus. iuxta illud mathei.x· Nõ enĩ
vos eſtis q̄ loq̄mini: ſed ſpũs pr̃is
veſtri qui loquit̃ in vobis· Sed hoc
eſt ↄtra multos q̄ ita ſũt affectionati
ad vnã pſonã q̄ alios ſpernũt· non
attendentes q̄ aliq̄n meliora pocula
bibũtur de vaſe teſteo q̄ꝫ de aureo·
Legit̃ enĩ de btã tecla q̄ libentiꝰ au
diuit paulũ q̄ꝫ barnabaꝫ: vtrũqꝫ tñ
audiuit· Quarto debemꝰ audire ver
bũ dei humiliter cũ ſubiectione vt
nullum docentẽ de deo vel de ſalute aĩe
homo paruipendat· dato etiã q̄ prius
audiuerit l' meliꝰ ſciuerit· Vñ criſ=
Eadẽ audiẽ etiã ſcientibꝫ ꝓdeſt· Ali
am rõnem ponit valerius li.viij· di=
cens. Plus ꝓdeſt homini docentẽ au
dire q̄ꝫ in libris ſtudere· qꝛ vehemen
tioꝛ ſit ipreſſio in mentibꝫ audientiũ

ex viſu doctoris et auditu: q̄ ex ſtu-
dio in libro Aliam rōnē ponit Jero
nimus in ꝓlogo biblie dicens. Ne
ſcio q̄d latentis energie viue vocis a-
ctus habet ꝛc. Exemplū habem⁹ de
beato āthonio de quo legit̄ ꝙ ſemel
audiuit in quadā p̄dicatione illud
verbū euāgelij Math. xix. Vade ꝛ vē
de oīa q̄ habes. et da paupibꝫ: et ve
ni ſequē me. Ille r̄putās illō v̄bū ad
ſe foē dictū. ſtati ad deū cōuſus fuit.
Licꝫ forte pri⁹ illud verbū audiuit ā
legit: tn̄ nō tm̄ eū mouit. Sile legit̄
de beato nicolao de toletino q̄ dū ad
huc ſecularis eēt audiuit ab vno frē
noſtri ordinis illud verbū. i. Johis
. ij. Nolite diligere mundū neqꝫ ea
q̄ in mundo ſunt. Illud cordi ſuo ita
fuit impreſſum ꝙ ſtatim incepit in
gredi in religionē: et ſermone finito
mox fratrē adijt. Ergo nullus ꝯtem
pnat ſimpliciū fratrū ſermonē. qꝛ in
ſimplicitate ſermonū eſt frequenter
ſalus et vita aīarū. iuxta illud ſapie
p̄mo. In ſimplicitate cordis querite
illū. Exemplū patꝫ in ap̄lis xp̄i. q̄ q̄
uis non fuerūt ph̄i aut rethores. ſed
ruſtici et piſcatores: tn̄ cōſtituti ſūt
ſup pp̄lm dei tanq̄ magiſtri ꝛ docto
res. Refert greg. in libro dyalogo
rū de quodā viro ꝓbabilis vite qui
tāto amore ſcripturarū ardebat vt
eis ꝯtinuū ſtudiū impenderet. Cūqꝫ
p multos dies. creſcēte ſciētia. cre-
ſceret et deſideriū. cepit tādem ſapia
elatus imprudenter ſpretis ſimpli-
citatibꝫ ſcripturis. ꝓfunda et obſcu
ra rimari. ſic ꝙ incidit in errores: ſed
miſeratione diuina p reuelationem

diuinā eſt admonitus ne amplius
harū ſcripturarū ſtudijs incūberet.
ſed ſanctorū patrū vitā et mores le-
geret. et ſic ad priſtinū ſtatū eſt re-
ductus. Jō admonet nos ap̄lus ad
hebreos. xiij. dicens. Frēs. doctrinis
varijs ꝛ pegrinis nolite abduci. Le
gim⁹ de ſancto Jeronimo ꝙ fuit fla
gellatus eo ꝙ legerat ad delectatio
nē libros gentiliū ꝛc. Quinto ver
bū dei eſt audiendū diligēter cū at-
tentione. In cuius figurā dn̄s dixit
ad ezech. iij. Comede volumē ꝛc. Su
per q̄ dicit gloſa. Volumen eſt ſacra
ſcriptura. quā tūc homo comedit qn̄
legēdo vel audiēdo eā ī archa mēo-
rie recōdit ne p negligētiā de corde pe
reat. Ad hō hortat̄ quēlibꝫ noſtrū ſpi
rit⁹ ſanct⁹ ꝓuerbiorꝫ. iij. dicēs. Fili
mi ne obliuiſcaris leḡ mee ꝛ p̄cepta
mea cuſtodiat cor tuū. Lōgitudinē
eñi dierꝫ ꝛ ānos vite ꝛ pacē apponēt
tibi. Sꝫ heu multi ſūt q̄ valde negli
gent̄ audiūt ſacrā ſcripturā. Dicunt
eñi. ſufficit nobis audiē miſſaꝫ: de p̄
dicatōe nō ē curādū. Cōtra q̄s Joh.
. viij. dr̄. Qui ex deo eſt ꝛc. ſꝫ tales ex
deo nō ſūt. Ergo v̄ba dei nō audiūt:
Et ſi audiūt hō faciunt cū magno te-
dio. Cōt̄ q̄s dr̄. i. q. i. c. interrogo. Vbi
dicit aug⁹. Interrogo vos frēs l' ſoro
res. dicite mihi. q̄d vobis plus eē vi
det̄. corp⁹ xp̄i. an verbū xp̄i. Si vul
tis vere r̄ndē. hō dicē debetis. ꝙ nō ſit
min⁹ verbū dei q̄ corp⁹ xp̄i. Sup q̄
dicit archid. in roſario. Nō eñi min⁹
ꝓdeſt nobis p̄dicatio q̄ corpus xp̄i
Archid. de cō. d. i. i. qn̄ aūt. Quia p
predicationem dimittunt̄ mortalia

et ita etiam videtur plus ꝓdeſſe· Nā
licet predicatio ſit corpe xp̄i minor
dignitate: eam tn̄ ſumentibꝫ eſt ma
ius efficiendi poteſtate verbū dei·i·
predicatio q̄ eſt qn̄q3 cauſa correptō
nis et emendationis. et ita ꝑ conſe
quens remiſſionis· Frangit eñ cor=
da noſtra ꝑ timorē Jeremie·xiij. Nō
ne verba mea quaſi ignis ardens et
quaſi malleus cōterēs petras? Item
cōterit ꝑ dolorem·vn̄ pſ·Cor ɔtritū
et humiliatū deus nō deſpicies· Itē
liq̄facit ꝑ amorē·Canticorꝝ·v. Ani=
ma mea liquefacta eſt vt dilectꝰ me
us locutus eſt· Itē pſ· Factū eſt cor
meū tanq̄ cera liqueſcēs· Item viui
ficat· Ad hebreos. Viuus eſt eñ ſer
mo dei· Hec archidi· Ideo dicit au
guſtinus vbi ſupra·in c·interrogo.
Ideo quanta ſolicitudine obſerua=
mus qn̄ corpus xp̄i nobis miniſtra
tur vt nihil ex ip̄o de manibꝫ noſtrisꝰ
in terram cadat· tanta ſolicitudine
obſeruemus ne verbū dei qd̄ nobis
erogat̄ dū aliud aut cogitamus aut
loq̄mur de corde pereat· qꝛ non
minus reus erit q̄ verbū dei negligē
ter audierit q̄ꝫ ille qui corpus criſti
ſua negligētia in terrā cadere p̄miſe
rit· Hec augꝰ· Dicit Johēs de man
dauilla i tractatu de deſcriptōne ter
re ſancte q̄ꝫ ſarraceni videtes literas
ſoldani genuflectūt ſe ante eas ⁊ a=
dorant eas ac portantibꝫ omnē hūa
nitatē quam poſſunt oſtendūt· Sic
nos debemꝰ reuerenter lr̄as omnipo
tentis dei nobis miſſas ſuſcipere: et
eis cuꝫ omni ꝓmptitudine obedire·
Sꝫ multi nō curāt audire neq3 obe=
dire· Contra q̄s loquit̄ augꝰ· in tra
ctatu de arbore interdicti dicēs· Im
patoris ſacramenta·i· ſecreta nemo
ſine piculo ſui ſanguinis ɔtempnit
ſed omnes ſuſtinēt cū tremore et ve
neratione· et adorāt viliſſimā cartu=
lam atramēto ſcriptā et velut diui=
nos apices adorant: ſed cū ſcripture
diuine legunt̄ . verba dei tonāt· ipſe
dn̄s q̄dammō p̄ns p̄ſentibus loq̄t
et nō audit̄: aut faſtidioſe homines
audiūt· aut qd̄ peius eſt fabulis va
cant· Impator longe poſitus de car
tula loquit̄ ⁊ timet̄ · et quaſi p̄ſēs
in illa carta adorat̄ Teſtimoniū dn̄i
cū recitat̄ ab aliq̄bus ɔtempnitur·
Ipſum ꝓphete clamant apoſtoli p̄=
dicant et euangelia loquunt̄ per ſe
ip̄m hoībus fabulantur et nō audit̄
Hec augꝰ. Sexta ſcriptura diuina
eſt audienda obediēter cum operisꝰ
exhibitione vt ſcꝫ verba que audit̄
ope adimpleat· Ideo dicit̄ Jacobi
·i· Fratres eſtote factores verbi non
auditores tm̄ fallentes voſmetipōsꝰ
Ideo ſequitur. Factor operis. hic be
atus in facto ſuo erit· Nam fruſtra
audiunt̄ et memoria cuſtodiuntur·
ſi nō opere adimplent̄· Ideo dicitur
mathei· vij· Nō omnis q̄ dicit mihi
dn̄e domine intrabit in regnum celo
rum: ſed qui facit voluntatem pa=
tris mei· Vnde ap̄lus· Nō eñ audi
tores legis: ſed factores iuſtificabū
tur· Ideo dampnabūt nos ſarrace=
ni· quia legem quā accepimꝰ a xp̄o
nō obſeruamus· Sumus ergo peio
res illis· qꝛ ipi ſeruant legem cum
ſtudio quā acceperūt a machameto

eorūm ꝯplexa. Ymo ſumus peiores iudeis qui potius iniren̄t mortem an teq̄ꝫ vellent tranſgredi legē moyſi. Cuius exēplū patet .ij. machab. vij. de machabeis q̄ iō mortui ſūt. qꝛ nō luerūt comedere carnes porcinas qđ eſt cōtra legem moyſi vt ptʒ leuiticū .xi. Septimo eſt ope adimplen dum ſine ceſſatione ſcʒ pſeuerādo in bono ope. Quia q̄ pſeuerauerit vſqʒ in finem: hic ſalu9 erit. Marcī .xxiiij. Quam nobis cōcedat ille qui cum patre ⁊c̄

Explicit tercium preceptum
Incipit preceptū quartum

Honorā patrem tuum ⁊ matrē tuā vt longeuus ſis ſuper terrā quā dn̄s de9 tuus dabit̄ tibi Exod. xx. Ois dilectio hoīs in duobꝫ cōſiſtit. ſcʒ dei ⁊ ꝓximi. Jō deus poſt p̄cepta p̄me tabule q̄ ptinent ad dilectionē dei voluit et poſuit p̄cepta ſecūde tabule q̄ ordinant hominē ad dilectionē ꝓximi. Inter ꝓximos etiaʒ ſunt nobis pentes ꝓpinquiores. Ergo p̄mo ponitur preceptū de honoratione pen-tum. Et hoc conueniens eſt. qꝛ dicit magiſter ſentētiarum: li. iij. di. xxxvij. Sicut p̄mū preceptū prime tabule reſpicit patrē in diuinis: ſic primuʒ preceptū ſecūde tabule reſpicit carnalem patrē. Quia ſicut ille eſt p̄ncipiū creationis: ſic iſte eſt principium generationis. Cōueniens ergo eſt ꝓpter duo Primo ex ordie nature Nā natura p̄mo naturaliter agit in ſibi ꝓpiquā, diſpoſitione q̄ꝫ in remota: vt ignis naturaliter calefacit ptē aeris ſibi ꝓpinquā magis q̄ʒ remotā. Cū ergo natura filiorum ꝓpinquior ſit nature pentū q̄ʒ aliorū. qꝛ eſt orta et deriuata ab eis naturaliter ⁊ recipere inclinat̄ vt citius ſubueniat ⁊ agat in naturā pentū q̄ʒ aliorū. Vn̄ dicit baſilius q̄ꝫ ciconie naturali inſtinctu cū vident pentes cōfectos ſenectute in volatu: ſubportant eos: et plumis calefaciūt et alimēta eis parant. Iſta rō tangit̄ p ſpm̄ ſanctū ecclesiaſtici. vij. Vbi dicit̄ Honora patrem tuū: et gemitus matris tue ne

obliuiſcaris. Memēto qm̄ niſi p il-
los nō fuiſſes Jō retribuas illis qm̄
et ille tibi. Secūda rō eſt. qꝛ vera ca
ritas debet eſſe ordīata iuxta illud cā
ticoꝝ. ij. Ordinauit in me caritatem
Sup quo verbo dicit ambroſius ꝙ
omnes ꝓximos ex caritate debem̄ dili
gere nō ſolū verbo vel lingua: ſ; ope
et veritate Ergo in tali dilectione or
do eſt ſeruand̄. vt p̄mo deū. ſecūdo
pētes. tercio domeſticos. quarto om
nes alios. Jō dicit apl'us. i. ad thi.
.v. Si q̄s ſuorū et maxīe domeſtico
rum curā nō habet. fidem negauit: ⁊
eſt infideli deterior Quā regulā chri
ſtus cū ſue matris curā habere non
potuit relinquēs mūdū et vadens ad
patrē. Johāni euāgeliſte eā cure cō
miſit. Ergo honorare pentes eſt pri
mū preceptū ſecūde tabule. Et ergo
xp̄c dixit. Honora patrē tuū et ma-
trē tuā vt lōgeuus ſis ſup terrā quā
dn̄s deus daturus eſt tibi. Jn quo p̄
cepto quatuor ponit. Primo actum.
ibi. honora. Secūdo obiectū. ibi. pa
trem et matrē. Tercio ꝓmiſſum. ibi.
vt ſis lōgeuus ſup terrā Quarto lo
cum. cū addit. ibi. quā dn̄s deus da
turus eſt tibi. Circa qd̄ notandū ꝙ
peccant p̄mo ꝯtra illud preceptū q̄
pentibꝫ carnalibus debitū honorē
nō impendūt Qui faciūt directe ꝯtra
diuine legis preceptū Cōtra diuine
legis ꝓmiſſum Cōtra naturalis legi'
inſtinctū Primo facit cōtra diuine le
gis p̄ceptū. Jn quo dicit̄. Honora
patrē et matrē tuā. Eccleſiaſtici. vij
Honora patrē tuū et gemitus ma-
tris tue ne obliuiſcaris Quia mater

noſtra decē menſibꝫ nos in vtero por
tauit et cū dolore nos peperit. cum ma
gno labore nos nutriuit Ergo gemi
tus illius nunq̄ȝ debemus obliuiſci:
Rō illius eſt. qꝛ tria nobilia recepi
mus a pentibus noſtris ſcȝ. eſſe. nu
trimentū. et doctrinā. quorū nullū re
cōpenſare poſſumus. Vn̄ ariſtotiles
.ix. ethicoꝝ. Magiſtris dijs et parē
tibus nō poſſumus reddere equalēs
Ergo deo q̄ nos creauit. pentibus q̄
nos genuerunt. magiſtris q̄ nos do-
cuerunt. nō poſſumus cōdignā recō-
penſationē facere. Jdeo dixit thobias
eiuſdē. c. iiij. ad filiū ſuū Honorē ha
bebis ad matrē tuā ⁊c̄. Sic q̄libꝫ pr̄
dꝫ pueꝝ ad h̄ tenēre informēa vt ma
trē ſuā honoret. ſicut ille thobias do-
cuit filiū. Et ſimilit̄ q̄libꝫ mulier dꝫ
filiū ad hoc tenere vt patrē habeat
in honore ⁊ reuerentia Eccle. iij. Qui
honorificat patrē ſuū: vita viuet lō-
giori. Hic honor ſtat in ſeptē. Primo
in cordis dilectōe Jō dicit ābro. ſup
illud cāticoꝝ. ij. Ordiauit in me cari
tatē Primo diligēdi ſūt pentes Su
per q̄ dicit aug̕ ꝙ amor pentū eſt p̄
ponēd̄ amori filioꝝ. Cōtra hoc faci-
unt q̄ pentes odiūt. et optāt eis mor
tem. vt eoꝝ hereditatē capiāt ⁊ ſm̄
motū ꝓprie volūtatis viuant qd̄ eſt
valde reprehēſibile ⁊ grāde peccatū
Qd̄ ſic ꝓbat̄. Quia dicit Johēs in
canonica ſua Qui odit frēȝ ſuū homi
cida eſt. Si h̄ intelligit̄ de ꝓximo:
q̄d tūc erit de illo q̄ odit pentes ſuos
quos plus diligere tenetur. Queri-
tur vtrum plus filij diligant paren
tes ꝙ̄ econuerſo. Rn̄r ꝙ naturaliter

parentes plus diligunt filios q̄ ecō
uerſo. eo ꝙ magis ſciūt parētes q̄
filij ꝙ ab eis ſunt geniti. Hoc intel
ligēdū eſt naturalit̄ ꝯuīt̄ licꝫ aliqñ
fallat Ergo merito ꝑntes diligendi
ſunt a pueris q̄s ipi ita tenerrime di
ligūt. Vñ baſiliꝰ. Parētes noſtros
ſicut ꝓpria viſcera diligamꝰ. Sed
q̄plurīs quidā hoc dicūt ore: corde tamē
nō diligūt parētes ſuos. Cuius ex
emplū ponit̄ in hiſtoria britonū de
lepr rege britānie. ſicut dicit brutus
in cronica ſua ꝙ habuit tres filias
ſcꝫ gormorillā. ragan. et cordoyllā.
et nō habuit maſculinā ꝓlem. Qui
rex ꝯgregatas filias ſuas de amore
ſuo ſciſcitatus eſt Prima reſpondēs
ꝑ curiā celeſtem teſtatus eſt ꝙ plꝰ
eū diligeret q̄ aiam in ſuo corpore.
Cui pater. Quia meā ſenectutē tue
vite ꝓpoſuiſti: te tali maritabo quē
elegeris cum tercia pte regni Ragā
vero q̄ ſecūda erat exemplo prioris: he
iniuolentiā patris accipe volens. iu=
rando dixit aliter exp̄mere ſe nō poſ
ſe q̄ ꝙ eū ſup omnes creaturas dili
geret. Credulus pater. illi aliā pteꝫ
regni ꝓmiſit. Sed tercia cordoylla
intelligēs patrē filiarū adulationi
bus acquieuiſſe. dixit. Nulla eſt mi
pater filia q̄ patrē ſuū plus dilige=
re q̄ ſe p̄ſumat Eq̄dē nullā eſſe q̄ hoc
fateat̄ niſi iocoſis verbis veritatē ce
lare intebat̄. Nempe ſemp te vt pa
trē dilexi. ne a ꝓpoſito diuertar meo
Et ſi plus vis. Quātū habes tm̄ va
es et tm̄ te diligo. Iratꝰ pater eā ex
ptē regni fecit. maritās eā in ptibꝰ
gallicanis vltra marinas ptes. Sꝫ

poſtea ꝑ primā et ſecundā filiās et
eoꝝ maritos fuit de regno expulſus
Per terciā vero filiā et eius maritū
honorifice receptus et in ſuū regnū
repoſitus eſt Hec in pauptate fuit
amica ſed alie due fuerūt adulatri=
ces Dubitat̄. an plꝰ debeo diligere
patrē aut matrē. Rñr. patrē. qꝛ pa
ter et mater ſunt p̄ncipia generatio
nis. Sed in generatōne pr̄ eſt ſicut
mouēs et opans. femina ſicut pati=
ens. Et qꝛ ſm̄ ariſtotilē. ix. li. de ani
malibꝫ excellentior eſt ratō actiui q̄
paſſiui. Nec obſtat ꝙ matres plus
laborauerūt. qꝛ iſte labor eſt inuolū=
tariꝰ. Dubitat̄ ſecūdo an plus debeo
diligere prēm vel filiū. Rñdet̄. prēꝫ
debeo plus diligē. qꝛ ab eo plura re
cepi vt dicit̄. ix. ethicoꝝ. dijs. magi=
ſtris. et pntibꝫ nō reddere poſſumꝰ
equalēs. Dubitat̄ tercio. an plus de
beo diligere patrē carnalē q̄ ſpūalē
Rñr. Carnalē qꝛ efficiendo pater car
nalis plus habet rōne efficientis q̄
ſpūalis. q̄ magis ſe habet vt inſtru
mentū. Dubitatur q̄rto an plus de=
beo diligere vxorē an pntes. Videt̄
ꝙ pntes. qꝛ dr̄. ix. ethicoꝝ. dijs ma
giſtris. ꝛc̄. ſed vxori poſſumꝰ redde
re equalens. Itē de dilectione parē=
tū habemꝰ preceptū decalogi: ſꝫ nō
de vxore. Item. xxx. di. c. ſi q̄ filij ha
bentur. dī ꝙ religioſus poteſt exire
ad cibandū parētes paupes. Sed
ꝯtra geneſ. i. dī. ꝓpter hꝰ relinq̄t ho
mo patrē et matrē. et adherebit vxo
ri ſue. Reſpondetur ꝙ hoc intelligi=
tur de matrimonio ꝯtrahendo. filiꝰ
debet relinquere matrē ꝛ filia patrē

id eſt parentes non debent ↄtrahere
matrimoniū cū filijs. et nō intelligi
tur de ſubueniendo pentibus. Secū
do cōſiſtit talis honor in obſequijs
famulādo. Eccleſia. iij. Qui timet de
um. honorabit pentes. et quaſi domi
nis ſeruiet eis. q̄ eū genuerunt in o=
pere et ſermone et in omni patiētia.
Ideo tenent̄ eos ducere cū ceci ſunt.
et portare cū infirmi ſunt et claudi.
Vel alia ſeruicia eis exhibē. ſcʒ eos
lauare. lectū preparare vel eos tegē
vel ſuis veſtibus induere. Sed qui=
dam verecundant̄ de parentibꝰ ſuis
ſi ceci ſunt vel claudi aut male veſtiti
Et ideo ſpernūt eos aut verecundāt̄
Quibus accidit ſicut cuidam ſcolari
parifius accidit. Qui cum eſſet p̄cio
ſis indutus veſtibꝰ et multū honora
retur a ſtudentibus. cumqʒ viſitaſſet
eum pater ſuus in humili habitu. ti
mens ip̄e ꝙ ſocij ſui ↄtempneret eū
ſi ſcirent ipm talem patrē habere. ro
gauit patrem vt nullo mō indicaret
ſocijs ꝙ ip̄e pater ſuus eſſet Et ſimu
lans eū eſſe vnū de ſeruitoribus pa=
tris ſui fecit eū comedere cū familia
domus quod pater patienter ſuſti=
nuit. Sed cū finito prādio filius eū
duxiſſet ad cameram ſecreto. et que
ſiuiſſet ab eo quid ei attuliſſet. oſtē
dit ſibi pater magnā quantitatē pe=
cunie quā ei attulerat dicens ꝙ nec
aliquid ab eo habere deberet Nega
ſti inquit fili mi me. et ego te nega
bo: et de cetero nūq̄ȝ comedes vel bi=
bes ex eo qd̄ ego tibi mittā. Tercio
talis honor cōſiſtit in obediendo Ad
ephesios. v. Filij obedite parētibus

veſtris in omnibꝰ. Deutro. xxi. Si
genuerit homo filiū cōtumacem ⁊ ꝓ
teruū: q̄ nō audierit patris aut ma
tris imperiū. et coercitus obedire cō
tempſerit. apprehendent eū ⁊ educēt
illum ad ſeniores ciuitates illius
et ad portam iudicij. dicētqʒ ad eos
Filius noſter iſte ꝓteruus et contu=
max eſt. monita noſtra audire cōtem
pnit. cōmeſſationibꝰ vacat. et luxu=
rie atqʒ conuiuijs. lapidibꝰ eū obruet
populus ciuitatis et morietur. Et hoc
chriſtus nos docuit ſuo exemplo qui
ſuis parentibꝰ ſubditus fuit. vt pa
tet luce ſecundo. Et erat ſubditus il=
lis. Vnde ſciendū ꝙ quilibet tenet̄
obedire pentibꝰ in licitis et honeſtis
qn̄ aliqd̄ iubēt qd̄ bonū eſt ꝓ ſalute
aīe. vt ad miſſam et ad eccleſiā ire.
et verbū dei audire vel tacerē vel loq̄
vel laborare. Et q̄cūqʒ ꝑtinacit̄ l' ſcie
ter cōtrariū faciunt peccant mortalit̄
Quarto cōſiſtit in dulciter reſpōden
do cū ab ipſis corrigunt̄. Vnde eccle
ſiaſtici. iij. Maledictus eſt a deo q̄ ex
aſperat matrē. Tenent̄ eīm parenti
bus dulciter reſpōdere: cum ab ipſis
corrigunt̄. Contra hoc faciūt qui du
re et ꝑtinaciter et inhoneſte reſpon
dent ſuis pentibus. Et in hoc graui
ter delinquūt. Vnde habet̄ marci. v.
Qui dixerit fratri ſuo. fatue l' racha
reus erit gehenne ignis Si hoc intel
ligitur de homine aut fratre ſuo euʒ
deridendo aut ſcādaliſando aut par
uipendendo: quantum tunc reus erit
qui ſuum patrem nominat antiquū
fatuuʒ: vel ei maledicit. aut eū percutit
Tales hereditate ꝓuari pnt̄. Nā dr̄

extra de iureiurando· c· quinta vallis
Ibi in glosa ponunt multi casus in
qbus pater potest filiū hereditate ꝑ
uare· Primus casus· si filius pntibꝰ
manus intulerit· Secūdus· si gra=
uem iniuriā eis fecerit· Terciꝰ· si eoꝝ
criminalit accusauerit de causa que
nō sit aduersus ꝑncipem vel rempu=
blicam· Quartus· si cū maleficis cō
uersatur. Quintus· si maleficius effi=
ciatur. Sextus· si vite pntum fuerit
insidiatus· Septimꝰ. si vxori vel cō
cubine patris se miscuerit· Octauꝰ·
si ex dilapidatione filij grauia suspē
dia sustinuerint· Nonꝰ· si ꝓ ꝑsona
vel debito eius inquantū ꝑt fidem iu
bere noluerit. Decimus· si ꝓhibuerit
eos facere testamentū· Vndecimus·
si cōtra voluntatē pntuꝫ inter arena
rios ⁊ mimos ꝑseuerauerit. cū pater
nō fuerit illius ꝓfessionis· Duodeci
mus· si filia vitā luxuriosā egerit· cū
pntes vellēt eam ꝓ posse dotare· Tre
decimꝰ· si pntibus furiosis curā non
impenderit· Decimusquartus· si parē
tem captum de carcere reducere ne=
glexerit· Hij casus ponunt in auten·
vt cū de appel· ꝯgnoscit· §. caus. col·
viij· Quinto cōsistit in ꝓuisione ne
cessarioꝝ. Hoc tenent ꝓpter donum
qꝺ ab ipis receperūt scꝫ corpale nu
trimentuꝫ· Ideo filij q paretibꝰ non
subueniūt i necessitatibꝰ peccāt mor
taliter vt patet ꝑ glosam Exodi· ij·
Que dicit· Hoc precipitur filijs· ꝙ
honorēt parentes officio pietatis scꝫ
ipis i necessitatibꝰ subueniēdo· Vn̄
ecclesiastici. iij Elemosina pr̄is non
erit in obliuione· Possumꝰ in hꝰ vti

exemplis· Inter q precipuū est exē=
plū cristi. Qui cum esset in angustia
passionis· tn̄ nō est oblitus matris
sue ymo curā ipsius habuit· et eam
ꝯmendauit Iohāni· vt ptꝫ Iohis
xix· Itē ipsa irronabilia aīalia dant
nobis exempla· Dicit enī de grue·
ꝙ qn̄ pater ⁊ mater eius depilati fuīt
qrunt eis necessaria· donec habeant
pilos aut moriant· Aliud exemplū
est ciconiarū. de qbus legit qn̄ sene
scūt ꝙ filij parētes suos in nidos po
nūt et velut infantes iuxta pectus se
ponunt et fouent eos et nutriūt· Si
hoc volucres faciūt qꝺ nō debent face
re hoies. Ergo valde ingrati sunt q
pntibꝰ nō ꝓuident· cū sibi ꝓuidere
possunt Ideo dicit apls ad ephesioꝝ
Filij reddite vicem pntibꝰ: quia hoc
acceptū est corā deo Vn̄ exemplū scri
bit valerius li· v· c· iiij· ꝙ debemꝰ pa
rentibꝰ i necessitatibꝰ subuenire· Cū
qdam mulier nobilis ꝓpter qꝺdam
flagiciū fuisset morti adiudicata no
luit eā iudex aliqua morte publica
punire ꝓpter honorē parētele· Sed
inclusa est in carcere vt ibi fame pe=
riret· Filia vero eius q erat nupta de
licentia iudicis eā in carcere cotidie
visitauit· Prius tamen diligenter ꝑ
scrutabat ne aliquod ꝯmestibile se
cum deferret· Illa vero extracto vbe
re singulis diebus matrē lacte ale=
bat· Cum vero iudex miraretur ꝙ tā
to tpe supuixerit: repertum est ꝙ ei
a filia hꝰ fiebat· Tunc iudex pietate
motus matrē filie donauit· Vbi iam
talis filia repiret ꝗ potius matrimo
nio habito uirūꝫ ⁊ patrē repudiaret

q̄uod p̄atuit in alio tali exemplo. Fuit quidam vir diues habēs tres filias. quas maritauit cū multis bonis Finaliter pater finxit ſe depauperatū. Acceſſit ad domū p̄me filie. q̄ ei ad tēpus miniſtrauit neceſſaria. tandē de p̄ntia patris importuna dixit ei. q̄ ꝓpter mariti improbitatē nō eēt auſa ei vlterius aliq̄d miniſtrare Audiēs h̄ pater ingemiſcēs ait Vtinā haberē laqueū. Et filia. Quid faceres cū laqueo? Rn̄t. Meip̄m ſuſpēdere vellē. Filia vero occulte ordinauit q̄ pater inueniret laqueū q̄ten⁹ ſe cito ſuſpēderet. Pater cogitās maliciā filie. accepit laqueū occulte. Et acceſſit ad ſecundā filiā Que fecit ei ſicut p̄ma. Tandē dixit patri. q̄ ꝓpt maliciā viri nō eſſet auſa ei aliq̄d miniſtrare. Qui dixit filie ſue. Vtinam haberē gladiū. Ait filia. Pater q̄d faceres cū gladio? Rn̄t Meip̄m interficere vellē Filia vero clam ordinauit vt cito cultellū inueniret Quē pater accipiēs acceſſit ad terciā filiā q̄ eū benigne recepit et ei ꝓmiſit q̄diu haberet bucellā panis cū eo vellet impartiri Tandē pater occulte ordinauit p vnū aliū venientē ad filiā et dicentem. Niſi ei daret vnicū filium eius oporteret patrē mori. Que rn̄t. Si haberē decē pueros. mallē dare tibi anteq̄ ꝑmitterē patrē meum mori. Qui accipiēs puerū diſceſſit. Pater vero ꝯſiderans beniuolentiā illius filie ab ea receſſit et fecit ſolēne cōuiuiū. et tres illas filias inuitauit cū maritis. Finito prādio pater extrāhens laqueū de mātello dans prime filie dicens. Ecce laque⁹ tuus. ſuſpēdas tu teip̄am: quē mihi ꝑparaſti. Ad ſecundā dixit. Ecce cultellus tu⁹ interficias tu te. Ad terciā vero dixit. Ecce filia mi dilecta. Hic eſt filius tuus dilectus quē dediſti vt me a morte redimeres: tu poſt mortē meam habebis oīa bona mea. Sexto ꝯſiſtit talis honor in indulgentia cōmiſſorū. Ideo dicit quidam. Si defecerit ſenſu veniā da illi. Eccleſiaſtici. iij. Fili ſuſcipe ſenectam patris tui et nō cōtriſtes eū in vita illius. Contra hoc faciūt quidā q̄ ſemel offenſi a parentibus q̄ vix vel nūq̄ eis parcere volunt. Septimo cōſiſtit vt poſt mortē eis ſubueniāt cum bonis opibus et miſſis defunctorū Contra facientes cōtrariū cōquerunt parentes illud Iob. xix. Quare me pſeq̄mini. ſicut deus. et carnibus meis ſaturamini? Et merito. qꝛ multa bona acceperūt aliquādo a parentibꝰ et vix ꝓcurant pro eis dicere vnā miſſam aut pauperi dant elemoſinā. Nam ſi quis videret pauperē in magna anguſtia et ei non ſubueniret: peccaret Sic eſt in ꝓpoſito. qꝛ parentes noſtri ſunt in magnis anguſtijs purgatorij. ſi eis nō ſuccurrimus: grande peccatū cōmittimus. Sciendū eſt q̄ quilibet tenetur ſubuenire illis animabus quarum bona hic poſſidet Et ſpecialiter cōquerunt de illis heredibus q̄ eis nō ſubueniunt de illis bonis que hic poſt ſe reliquerunt. Et ipſi heredes de hoc ſunt reddituri rationem coram deo q̄ ipſis non ſubueniunt. Secundo hoc eſt contra

diuine legis pmiſſum. Primum eſt
pñtis vite elongatio. vt patz exodi
xx. Honora patrē et matrē tuā. Se
quitur ibidem. Vt ſis longeuus ſuper
terrā. Et eccleſiaſtici. iij. Qui hono-
rat patrem et matrem ſuā: vita vi
uet lōgiori. Et hoc eſt rōnabile. Vt
a quo habet eſſe et vitā. ſi ei vitam et
eſſe cōſeruat: ɔgruū eſt vt ei vita ſua
cōſeruetur. Ergo ecōtra q̄ nō honorant
eorꝝ vita abbreuiatur. Quia plurimi
tales improuiſa morte moriuntur. di
cente ps. Subito defecerunt: et pie
runt ꝓpter iniq̄tatem ſuā. Secūdū
eſt filiorū ſuorū iocūdatio. Eccleſia
ſtici. iij. Qui honorat patrē ſuū: iocū
dabitur in filijs. In plurimis eīn hoc
videmus q filij eorꝝ in vita ꝓſperant
et ecōtra q̄ nō honorāt: eorū filij ſepi
us moriuntur. Cuius exemplū patz in
ceſario de illo. q̄ inhonorauit matrē
ſuā: et omnes eius filij in breui defū
cti ſunt. Etiā inueniūt filios ſuos du
ros iuſto dei iudicio. ſicut dicit ariſto
tiles de q̄dā q̄ percuſſit patrē ſuū. In
terrogatus quare hoc faceret. Rn̄t.
qꝛ ipe percuſſit patrem ſuū. ita nunc
fit ſibi econuerſo. Quia eadem mēſu-
ra qua mēſi fueritis: remetietur vobis
Terciū eſt boni nois et fame diuul-
gatio. Melius eſt nomē bonū q̄ vn
gentū p̄cioſum. et diuicie multe: et e
cōuerſo mala fama eſt multū timen
da. Vn̄ eccleſiaſtici. iij. Male fame ē
q̄ relinq̄t patrem: et maledictus eſt
a deo. q̄ exaſperat matrē. Quartum
eſt diuitiarū acumulatio. Ideo dici
tur eccleſiaſtici. iij. bn̄dictio patris
firmat domos filiorū: ſʒ maledictio

mātris eradicat fundamēta. Et ecō-
tra q̄ eos nō honorāt. talibus infortu
nia rerū eueniūt et frequēter depau-
perantur. captiuantur et ſpoliantur a ra
ptoribꝰ. vel bona eorꝝ ɔburuntur. aut
equi aut vacce moriūtur. Quintū eſt
vite eterne cōſecutio. Et ecōtra q̄ nō
honorant eterna vita priuantur. Exodi
.xxiij. Qui maledixerit patri vel ma
tri: morte moriatur eterna. Sextū eſt
in p̄nti vita laudatio. Et ecōtra q̄ nō
honorāt: ɔfunduntur ſepe. Cuius exē-
plū ponit ceſariꝰ. q̄ q̄dam diues cū
vxore ſua ceſſit oībus bonis vnico fi
lio ſuo vt ipe ſponſam diuitē ducere
poſſet. Et filius ꝓmiſit patri et ma-
tri q abundanter quamdiu viueret
ipis ꝓuidere vellet. Et poſt aliq̄d tē
pus poſtq̄ ſponſaſſet iuuenculā vnā
ipa induxit maritū vt locaret parentes
ſuos extra domū ſuā ſeparatim. Et ſic
patri et matri primo ſatis abundan
ter ꝓuidit filius. Tandem clauſit vi
ſcera pietatis et nimis tenaciter eis
ꝓcurauit. Quadam die dominica vi
dit mater ferri carnes in domū filij
et dixit marito. Diu eſt q ɔmediſtis
carnes: ite hodie ad domū filij noſtri
et inuenietis bonā aſſaturam. Tem-
pore igitur prandij pater venit pulſās
ante hoſtium. Statim filius impiꝰ
aſſatum pullum quem ipe ad come-
dendum in partes diuiſerat ad capſaʒ
abſcondebat. Intrante autem pa-
tre interrogauit filius quid vellet.
Qui reſpondit. Volebam hic pran
dere putās hic aliquid boni eſſe. Ait
filius. Vide. quia nihil hic habemꝰ.
Recedēte prē et oſtio clauſo pullus

aſſatus ad menſam p̄ſ r ancillam af
ferri et reponi iubet· Que viſo pul
lo cōuerſus eſt in horribilem ſerpen
tem· Que territa fugit Accedens vir
et pullum volēs afferre ſaltauit in col
lum eius ſerpens et ei ita fortiter ad
heſit ꝙ nulla arte aut medicamie po
terat remoueri· Qui ſtatim accedēs
ad epiſcopū indicauit ſibi plagam
dei· Qui ei ꝓ penitentia iniunxit vt
iret ad omnes maiores villas et ci=
uitates regni francie cōuocatis iuue
nibus et pueris· eis factū narraret vt
ſuos pentes non cōtempnerent ſed
honorarent· Qui ſic nouē ānis iuit·
Et eo comedente ſerpens comedit: eo
dormiente dormiuit· Tercio hoc eſt
cōtra legis nature inſtinctum. quod
patet ꝑ tale exemplū· Quidam ha=
bens vxorē: qui habuit ex ea tres fi
lios ſm opinionem ſuam· Cui vxor
eius cum quadā die cuꝫ ea litigaret
obiecit ꝙ ip̄e credebat ꝙ tres habe
ret filios ſed vnus tm̄ ſuus erat· Re
quiſito aūt viro ab ea qui ſuus eſſet
noluit ei indicare· Deinde cū pater
infirmaretur ad mortem· et vxor defū
cta eſſet· ip̄e faciens teſtamentū om
nia ſua bona dimiſit illi· q̄ filius ſuꝰ
erat· Poſt morteꝫ vero eius facta eſt
inter eos cōtentio· cuius hereditas
eſſet. Quilibet eñ dicebat ꝙ ip̄e eēt
filius ille: et ꝙ ſibi debebatur heredi=
tas· Et cū hoc delatum. eſſet ad iudi
cem. precepit iudex vt pater mortuꝰ
alligaretur ad arborem Et ille qui di
rectius in eum ſagittaꝫ mitteret: he=
reditatem haberet Alligato aūt pa
tre ad arborem· duo ex illis ſagittaſ=
ſerunt in eum· Tercius vidit patrē
ſuum ſagittari. offenſus eſt valde cō
tra alios· et dixit ꝙ nullo modo pa=
trem ſuum ſagittaret· Ex quo co=
gitatum eſt ꝙ ipſe erat verus filius
ſuus· Et data eſt ei hereditas Simi
le iudicium dedit ſalomon· iij· Re· iij·
duabus mulieribus que litigabant
de puero vno Illam enī perpendit eſ
ſe matrem: que non potuit pueri in=
terfectionem tolerare

Peccando peccant cōtra hoc
preceptuꝫ qui derelinquūt
in neceſſitate et egeſtate ꝑ
ſonas de ſua parentela·
Quia qui dixit. honora patrem et ma
trem· In illo etiā dixit· Honora pa
rentelam tuam. Peccant ergo graui
ter qui derelinquunt fratrem patris
aut ſororem matris aut alios de ſua
parētela· Vnde Catho dicit. Cogna
tos cole· Circa quod notandum ꝙ
triplex eſt cognatio ſcꝫ carnalis. que
ex cōſanguinitate propagatur· Se
cunda dicitur cognatio ſpiritualis·
que ex cōpaternitate cōtrahitur Ter
cia dicitur cognatio legalis· que ex
adoptione cauſatur· Prima dicitur
carnalis· Iſta eſt multum colenda
et honoranda· et hec ſm Raymūdū
dicitur vinculum perſonarum ab eo
dem ſtipite deſcendentium· carnali
propagatione cōtractum· Et dico ſti
pitem· illam perſonaꝫ a qua aliqui
duxerunt originem· Vnde et con=
ſanguinei dicuntur quaſi de vno ſan
guine procedentes· Tales inuicem

contrahere nō debent vſq₃ ad quar=
tum gradum incluſiue·vt pꝫ de cō
ſanguinitate et affinitate·ca·nō de=
bet. Durat tū ſꝫm hoſtienſē quātū ad
ſucceſſionē hereditatis vſq₃ ad decī=
mū gradū·vt patꝫ·xxxv·q·v. Ad ſe
dem. Tales ꝯgnati debēt ſe mutuo
honorare. Ideo ꝯiugiū ordinatū eſt
fieri inter extraneos vt amor et cari
tas dilatent̄ et extendant̄ vbi natu
ralis amor minꝰ feruet ſꝫm augꝰ·xv
de ciui·dei·c·xvi·Etiā dicit idē augꝰ·
li·xv. de ciui·dei·c·i·Vt vehementius
ꝯmēdaret̄ ſocietas humane vnita=
tis·vinculoq₃ ꝯcordie nō ſolū natu=
re ſimilitudine·verū etiam ꝯgnatō
nis affectu omnes necterent̄·voluit
deus vt ex vno hoīe omne genus hu
manū diffunderet̄. Debēt ergo co=
gnati ſibi mutuo ꝯpati ſicut mēbra
eiuſdē corpis. Prime ad corinth·xij.
Si patit̄ vnū menbrū. patiunt̄ oīa
Secūda cognatio dicit̄ ſpūalis· et
euenit ex hoc ꝙ ꝗs ꝯfert alicui ſacra
mentum baptiſmatis aut cōfirma=
tionis Vel cum quis ſuſtinet ſiue te
net illum cui tale ſacramētum cōfer
tur· Et ꝯtrahitur inter baptiſatum
et eum qui ſuſcipit. Itē inter bapti
ſatum et filium ſuſcipiētis. Hoc di
co ſi ſint legitimi· Secꝰ ſi eſſent ado
ꝑtiui. quia tales filij ſuſcipiētis legi
time copulantur baptiſato ſiue ſuſce
ptori vt dicit innocentius·Item cōtra
hitur inter baptiſatum et ſuſcipien
tis vxorem ſi āte ſuſceptōnem ꝯgni
ta ſit ab eo·Item inter ſuſcipientes
et parētes baptiſati·Hec cognatō
impedit et dirimit cōtractum matri

monium·Et que dixi de ſuſcipiente
intellige etiam de baptiſante·Et idē
de ſacramento cōfirmationis·Hec
autem omnia de cognatōne ſpiritua
li patēt in ca·ne dum·li·vi·In alijs
vero ſacramentis nulla cauſat̄ ſpiri
tualis cognatio·extra c·q̄niis.li·vi
Per cathecīſmum vero cōtrahitur co
gnatō ſpūalis que tantū impedit cō
trahendum ſed dirimit contractū vt
patet ex̄ e·ca·p cathecīſmū·li·vi·No
ta ꝙ baptiſmus eſt nobis magis ne
ceſſarius ꝗ̄ alia ſacrāmta ꝓpter q̄nq₃·
Prīo q2 pt ꝯferri ſine alijs: ⁊ nō cō
uerſo·vt patet de p̄sbitero nō bap·
ca·ſi quis preſbiter·Secūdo·q2 ſine
eo nulla ſalus habetur·de cō·di·iiij·
firmiſſime. Tercio·q2 per ipm veni
alia ⁊ mortalia dimittunt̄. de cō·di·
iiij·c·nō ſunt·Quarto·q2 per ipſum
plena ſit remiſſio omniū peccatorū·
de cō·di·iiij·c. Spīne penitētia··Quin
to·q2 eſt fundamētū et ianua oīm
ſacramētorū·vt patet de bap·⁊ eius
effec·c·maiores·Et de con·di·iiij.ca·
Itaq₃·Ergo in tali ſacramēto ꝯtra=
hitur talis cognatio·Nā ſicut in ge
neratōe carnali cōtrahitur cognacō
carnalis ex pte pr̄is ⁊ matris. Ita
ex generatione ſpirituali cōferēs ſa=
cramētum gerit perſonam dei pr̄is:
ſed portans ad ſacramētū gerit pſo
nam eccleſie matris·In his cōcor=
dat thomas ⁊ pe·in quarto di·xxiiij
Et ſciendum ꝙ tres ſūt ſpecies co=
gnationis ſpūalis·Prima dicit̄ cō=
paternitas que attenditur inter ſpi
ritualem patrem pueri ⁊ carnalem.
Nam vnꝰ ꝯpatrū ſemp eſt ſpūalis

pater filij: alter carnal᷑. Alia eſt pa
ternitas. et hec attenditur inter illū
q̄ ſuſcipit et eū qui ſuſcipit᷑ ſiue ma
ſculus ſit ſiue fe̅ia. Tercia dicit᷑ fra
ternitas q̄ attendit᷑ inter filiū tuum
ſpūalem et filios carnales. De his
tribus ſpeciebus dicunt doctores ꝙ
ſpūalis ꝯgnatio nō ꝓcedit ad nepo
tes et vlteriores. qꝛ nō habet grad⁹
Filia eni̅ mea ꝯtrahere poteſt cū filio
filij mei: nō cum filio meo. qꝛ hoc eſt
ꝓhibitū. Ar. xxx. q. iij. c. i. Poſſunt
tn̄ filij duoꝝ ꝯpatrum copulari ſiue
ante ꝯpaternitatē. ſiue poſt ſint ge
niti excepta ſola illa pſona. p quam
cōpaternitas eſt ꝯtracta. q̄ nunq̄ꝯ po
teſt copulari alicui filioꝝ ſui patris
ſpūalis. vt ptꝫ extra de ꝯgna. ſpiri.
c. i. et. xxx. q. iij. c. ſup q̄bus. et c. pi=
taciū. Querit᷑ vtrū aliquis poſſet fi
eri cōpater alterius p ꝓcuratorē. Re
ſpondet᷑. Si loquamur ſolū quantū
ad effectū ꝓmittendi vel tenēdi etiā
p ꝓcuratorē ſpōdere q̄s poteſt. Sꝫ
ſi loquamur quantū ad naturā et cō
paternitatē corpalē et cognationeꝫ
ſpūalem inde ſequentē. tūc ꝯpaterni
tas cōtrahi nō poteſt ſm̄ archidia=
conum ſuper primo. c. de cogna. ſpi.
libro ſexto. Vide Bartholū in fine
legis. poſt mortem. ff. de adoptio. Et
qd̄ videt᷑ cont᷑. extra de ꝓcura. c. fi. li.
vi. Soluit᷑ ſm̄ eū p illud qd̄ notat᷑
ex̄ de cōſecra. eccīarū. c. aqua. Idem
tenet Jō. an. in quadaꝫ q̄ſtione ſua
diſputata. Tercia dr̄ cognatio lega
lis ꝗ iſta venit p adoptionē. Hec im
pedit matrimoniū ſcꝫ ꝙ pater ado=
ptator nō poteſt cōtrahere cum filia

adoptata. Nec etiā filij mei cū ea vt
ptꝫ ex̄ de cog. legali. c. vnico. Vbi di
citur. Si q̄ p adoptionē ſoror mihi
eſſe ceperit q̄ꝯdiu durat adoptio inter
me et ipſam. nuptie ꝯſiſtere nō poſ=
ſunt. Ergo ea finita poteſt cōtrahere
Dicit gloſa in inſtitutis de nuptijs.
. §. ſi qua. Tales omnes tenent᷑ ho=
norare patres et patrinos. Vt igit᷑
talis honor debitū ſortiat᷑ effectum.
Notandū eſt ꝙ patres ꝛ patrini de
bent et tenent᷑ pueros imbuere in ſe
ptem. Primo in fide catholica quod
maxīe ptinet ad paternos vt ptꝫ de
cō. di. iiij. c. Vos an̄ omnia. Vbi di
cit aug⁹. Vos ante oīa tam viros q̄ꝫ
mulieres q̄ filios in baptiſmate ſu=
ſcepiſtis moneo vt vos ꝯgnoſcat᷑
fideiuſſores apud deū extitiſſe ꝓ illis
q̄s viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere
Ideo ſemp eos admonete vt caſtita
tem cuſtodiāt. iuſticiā diligant. cari
tatem teneāt. et ante oīa ſimbolū et
orōnem dn̄icam voſmetipſi tenete: ꝛ
illis q̄s accepiſtis de ſacro fonte o=
ſtendite. Hec ibi. Sup q̄ dicit ar=
chidyacon⁹ in roſario. Cum pr̄ſbiter
omnes baptiſatos de baptiſmo le=
uet. oīm pater eſt ſpūalis et omnes
docere tenet᷑. Sꝫ qꝛ nō poſſet omni
bus vacare. paternis ꝯmendāt᷑ vt
eos in ſimbolo et orōne dn̄ica ꝛ mo=
ribus inſtruāt. Et iſti paterni dicū
tur fideiuſſores. qꝛ ꝓ pueris in cathe
ciſmo et in baptiſmo reſpondēt. Ab
renuncio. credo. ꝛc̄. Sed ꝯtra obijci
tur. Si paterni docere tenentur fili
os ſuos ſpirituales ſimbolum et o=
rationem dominicam. Ergo melius

eſſet ꝙ vnus bonus et doctus mona
chus virtuoſus eſſet paternꝰ ꝙ indo
ctus ruſticus · ꝗ nūqꝫ ſimbolū et orō
nē dn̄icā ignorat · Cuiꝰ oppoſitū ꝓ=
hibet canon · xvi · q · i · c · placuit. Vbi
inhibetᷣ monachis ne puerū de ba=
ptiſmo ſuſcipiāt Et · xviij · q · ij · c · pue
nit · Vbi gregꝰ · papa abbati valēti
niano ſcribit Peruenit inq̄t ad nos ꝙ
in monaſterio tuo paſſim mulieres
accedūt · et qđ grauiꝰ eſt monachos
tuos ſibi cōmatres facere laborāt et
ſic incautā cōionē cū eis habere · Ne
ergo occaſione huāni generis ini=
micus. ſua eos qđ abſit calliditate de
cipiāt · iō huiꝰ ꝑcepti ſerie cōmone=
mus vt neqꝫ mulieres i monaſterio
tuo deinceps q̄libet occaſione ꝑnit
tas aſcēdere neqꝫ mōchos tuos ꝯma
tres ſibi facere · Idem de cō · di · iij · ca ·
nō licꝫ · ꝓhibetᷣ abbatibꝰ · et · c · ſequē
ti · monachi · Rō huiꝰ eſt duplex Pri
ma ne ꝯtrahāt incautā familiaritatē
cū mulieribꝰ · Secūda ne oporteat
mulieres cōmatres oſculari ſicut in
q̄buſdā ꝑtibꝰ eſt ꝯſuetū · Vbi autē
iſta nō timerentᷣ poſſet tolerari ſicut
ſit in ꝑtibꝰ ytalie · vbi cōiter religio
ſi ſūt paterni : et magiſtri in theolo
gia · Hec oīa dn̄t facē paterni i pue
ricia · qꝛ in ſenio talia verecūdātᷣ ad
diſcē · Idē docet magiſter egidiꝰ li ·
· ij · ꝑte · iij · c · iiij · cū tribꝰ rōibꝰ Pria
eſt · Nā fides eſt ſuꝑ rōnē ⁊ ea q̄ ſūt
fidei · rōne ꝯprehendi nō pn̄t · Ergo in
illa etate ſūt in fide imbuēdi · qn̄ rōꝫ
nō querūt dictoꝝ Secūda eſt · qꝛ e
tas illa eſt creditiua ſimpliciť : ſꝫ ea
q̄ ſūt fidei credimꝰ · Ergo i illa etate

ſūt imbuēdi · q̄ ad fidem · qn̄ magis
credūt . Sꝫ pueri citius credūt ꝙ vi
ri aut ſenes. Tercia eſt . qꝛ ꝯſuetudo
eſt altera natura vt dicit phūs Ergo
q̄nto aliq̄d magis ē aſſuetū tāto ma
gis ē naturale ⁊ tāto ferueciꝰ ei adhe
remus · Cū ergo ad illa magis q̄ in
infancia addiſcimꝰ aſſueſcimꝰ Ergo
⁊c · Secūdo ſūt informādi in virtu
tibꝰ moralibꝰ Vn̄ ſeneca i epl'a · xcij ·
Nouiſ ⁊ virtuoſis pueri ſūt moribꝰ
erudiēdi · qꝛ in tali etate faciliꝰ flectū
tur · Et ponitᷣ exēplū de arbuſtulis q̄
in q̄libꝫ ꝑtē flecti pn̄t : et tenera a=
nimalia ſine laborē pn̄t domari. Hoc
etiā anſhelmꝰ de ſilitudibꝰ dicit Mol
lis cera recipit ymaginē ſigilli · et re
tinet eādem cū eſt indurata Sic eſt
de etate infantuli · Et ſicut indurata
cera nō bene ꝑt informari : ſic eſt etiā
de etate indurata Exēplū poīt etiā bea
tus augꝰ · li · i · de ciui. dei · de teſta l' de
cypho · in quē ſi p̄mo infūditᷣ liquor
ꝑcioſus ſcꝫ balſamꝰ illū ſaporē ſꝑ te
net · Si aūt p̄us fetor infūditᷣ · tunc
eūdē fetorē ſꝑ retinet Ergo p̄mo ſūt
erudiēdi in virtutibꝰ moralibꝰ ⁊ in
ꝑceptis dei · quō ea ſeruare dn̄t ſi vo
lūt ſaluari · Iux̄ illud math · xix · Si
vis vitā ingredi : ſua mandata. In
huiꝰ ſignū hn̄t ꝑcepta ſcripta i mai
bus et i pedibꝰ · ſcꝫ · in decē digitis ⁊
in decē pedicis · Itē ꝙ libentᷣ viſitēt
eccleſiā et audiāt miſſāꝫ ⁊ ſermonē
exēplo xp̄i q̄ cū eēt · xij · ānoꝝ aſcēdit
cū parētibꝰ ſuis i ierl'm · Et ſic incipi
ant deo ſeruire in iuuētute vt ꝑꝫ tre
noꝝ · i · Bonū eſt viro cū portauerit
iugum domini ab adoleſcentia ſua

Tercio cauendi ſunt a malis exem=
plis et ſocietate maloꝝ. q̄z magis
ſunt inclinati ad malū q̄ ad bonum
vt dicit canon. xij. q. i. c. omnis etas
Quia ad malū p ſeip̄os: ad bonum
aūt p gratiā. Et etiā habēt fomitez
impellentē ad malū vt ꝓbat egidi⁹
in li. de regimine p̄ncipū. q̄z ſūt mol
les ⁊ mollia facilius recipiūt impreſ
ſionē q̄ dura. Ergo facilius recipiūt
mores illoꝝ cum quibus ↄuerſant᷑.
Secundo. q̄z faciliter q̄s induat᷑ ad
id ad qḋ eſt ꝓnus. Cum ergo ſunt
ꝓni ad malū: faciliter p mala ſocie=
tatē ad mala inducunt᷑. Tercio. q̄z
ſunt nimis creditiui. ergo facilit᷑ p
malam ſocietatē eis ſuadet᷑ bonū qḋ
eſt malū. Ergo cauere debent pn̄tes
q̄ eorū pueris non dent malū exem
plū. Quia dicit gregori⁹ et ponitur
xi. q. iij. c. p̄cipue. Tot mortibus di=
gni ſunt q̊t exempla prauitatis i po
ſteris relinquūt. Sed heu aliq̄ infor
mant ſuos pueros ad malū verbo ⁊
exemplo. in quo deū grauiter offen=
dunt. ſicut chorizare. blaſphemare.
potare. Ergo participes erūt oīm illo
rum peccatorū. Ab illis malis exem
plis ſunt cuſtodiendi qn̄ peccare in
cipiūt qḋ eſt in ſeptimo anno ant ci
cius ſm̄ q̄ magis vel min⁹ vſus rō=
nis in eis accelerat᷑. Vn̄ dicit᷑ ex̄ de
delictis puerorū. c. i. q̄ pueris gran=
diuſculis peccatū nolūt q̄dam attri
buere niſi ab annis. xiiij. cum pube=
ſcere ceperint. Quod merito credere
debem⁹ ſi nulla eſſent peccata niſi q̄
menbris genitalib⁹ admittuntur.
Quis vero audeat affirmare furta.

mendacia et piūria nō eſſe peccata᷑.
His plena eſt puerilis etas. q̄uis i
eis nō ita vt in maiorib⁹ punienda
videant᷑. Hec in gloſa ſup verbo ḡn
diuſculis. i. dolo capacibus videlicet
ſeptem annorū. Tales eīn mentiri ⁊
verū dicere poſſunt et ↄfiteri et nega
re vt dicit aug⁹. in ep̄l'a ad renatū
ep̄m. Sz actus carnales pficere nō
poſſunt niſi in. xiiij. anno. Ideo dicit
gloſa ſup verbo pubeſcere qḋ an̄ pu
bertatē q̄ ē in. xiiij. āno nō p̄ſumit᷑ de
quoq̄ niſi malicia ſuppleat etatē vt
ꝑtz in ſalomone. q̄ genuit in. xi. an=
no ſm̄ magiſtrū in hiſtorijs. Ergo
an̄ ſeptimū annū pueri nō ↄmittūt
aliq̄ peccata ſicut et naturalit᷑ ſtulti
q̄ nunq̄ vſū rōnis habuerūt. Tales
omnes habent vitā eternā ex merito
xp̄i et pticipatione bonorū eccleſie.
Sed diceret q̄s. Ex quo nullū malū
impunitū manet. q̄s tūc illa op̄a iu
gebit que ip̄i pueri et naturalit᷑ ſtul
ti ↄmittūt᷑. Rn̄r. q̄ illi q̄ ſcienter oc
caſionē dant eis ad talia mala op̄a.
Verbi grā. Qui ſtultū inebriat ex
ꝓpoſito. vel q̄ iubet eū quodcūq̄z ma
lum facere. reus erit. Sic q̄ iubet pu
eris maledicere aut malefacere: erit
reus illoꝝ peccatoꝝ. Quarto imbuē
di ſunt pueri circa ſenſus exteriores
Primo circa viſū. vt ſcz turpia nullo
mō videāt. q̄z talia ī eoꝝ fantaſijs de
facili imprimunt᷑. neq̄z in imagini=
bus neq̄z in picturis: et q̄ nō habe=
ant oculos vagabūdos. Iō dicit Je
remias. ix. c. Aſcendit mors p fene=
ſtras nr̄as. Si g̊ viderint turpia.
facilit᷑ inclināt᷑ ad faciēdū ſilia eo q̄

de ōmnibus videntur admirari Se
cundo ſunt inſtruendi circa auditū
vt nō audiant turpia. qꝛ talia in eo
rum fantaſijs faciliter imprimunt᷑.
Ideo dicit ariſtotiles. vij. ethicorū.
Prohibendi ſunt pueri ne talia au=
diāt. qꝛ audire eſt ꝓpīque ipm̄ facere.
Tercio circa guſtū. ne nimiū potent
Ideo dicit ariſtotiles. viij. politicoꝝ
Iuuenes maxīe ab ebrietate cuſtodi
re oportet ne efficiant᷑ bibuli et dila
pidatores bonorū. Quarto circa lo=
quelā. ne loquant᷑ falſa aut mēdoſa
de ācillis aut ſeruis vel alijs vicinis
aut famā alicuius denigrādo. ⁊ ſuper
oīa ꝙ nō loquant᷑ turpia. qꝛ ꝯſue=
tudo eſt altera natura. Ergo ſi aſſue=
fecerint mētiri: difficulter poſſunt re
trahi. Quinto circa tactū. vt nō furē
tur aut dāpna ꝓximis nō inferāt i
piris aut pomis et alijs fructibꝫ. qꝛ
talia q̄ vult ſaluari. tenet᷑ reſtituere
Iuxta illud. Peccatū nō dimittitur
niſi ablatū reſtituat᷑. vt ptꝫ de regul᷑
iuris li. vi. In his oībus ſunt maxi
me puelle aut filie inſtruende q̄ a tri
bus debent cohiberi Primo a nimio
circuitu ne ſint vagabūde ꝓpter tria
Primo qꝛ ex nimio circuitu dat᷑ eis
male agēdi occaſio ⁊ cōmoditas. Iō
dicit ph̄s in rethoricis ꝙ hoīes male
faciūt cū pn̄t. Et hoc ideo. qꝛ ꝓmptio
res ſunt ad malū q̄̄ ad bonū vt patꝫ
. xij. q. i. c. omnis etas. Et multo plus
mulieres q̄̄ viri. qꝛ magis deficiunt
a rōne Scdō qꝛ ex nimio circuitu
efficiunt᷑ puelle inuerecūde. Rō hui⁹
eſt. qꝛ omne inſolitū eſt verecundū.
Ideo qn̄ mulieres nō ſunt ſolite. ſe

cōſpectuī virorū preſentare: ſunt ve
recunde. Quādo aūt ſunt aſſuete: ſe
viroꝝ aſpectibus preſentare. inuere
cunde efficiūtur. Cum ergo verecun=
dia ſit frenū mulierū ſi perdant eam
multa turpia ꝑpetrant niſi verecun=
die cathena cōſtringant᷑ vt ait ph̄s
in politicis. Tercio ex nimio diſcur
ſu ſiunt nimiū impudice et laſciue.
Ratio huius eſt. qꝛ ſiunt ex hoc ma
gis hominibus domeſtice ac magis
familiares Animalia eñ domeſtica
ꝑmittunt ſe palpari ⁊ tangere: ſilue
ſtria vero hec nō ꝑmittunt: neqꝫ ap
proximatū ſuſtinent. nec tactū Si
ergo mulieres ſunt domeſtice: erunt
impudice laſciue et vane. Cuius exē
plum patuit in dyna filia Iacob q̄
voluit videre mulieres regionis illi
us: et oppreſſa eſt. vt geneſ. xxxiiij.
Scdō cohiberi debent a nimia lo=
q̄citate vt ſint mō debito tacite. qđ
oñditur tripliciter. Prio. qꝛ ex hoc ſūt
magis decētes. et magis diligūt᷑ a
viris Cū ſm̄ ph̄m. ij. rethoricoꝝ. Cō
cupiſcētia ſit rei que abeſt. vnde qn̄
aliquid poſſibile haberi videtur ma
gis arduum et magis inacceſſibile
magis augetur ei⁹ ꝯcupiſcētia. Si
ergo mulieres ſūt loquaces ex hꝰ red
dunt᷑ magis familiares ⁊ ꝯtēpnunt᷑
ac vilipendūt᷑. Si aūt ſūt taciturne
videt᷑ magis inacceſſibiles. ⁊ ꝑ cō
ſequēs magis diligūtur qꝛ omē qđ
diligit᷑ videtur pulchꝝ. ac ꝑ hoc vi
dentur magis decētes. Secundo qꝛ
prudentes loquūtur caute ⁊ prudent᷑
quia vigent ratione. Mulieres autē
quia deficiunt a ratione. et quiā vbi

eſt maioꝛ defect⁹·ibi cautius eſt a=
gendū· Ideoq3 mulieres niſi verba
ſua bene examīent· de facili ꝓrumpūt
in verba fatua ⁊ inp̄meditata· Hoc
aūt faciūt niſi ſint taciturne· Tercio
debent eſſe taciturne ne ſint litigioſe
q2 qn̄ incipiūt litigare augef̄ ↄcupi
ſcentia loquendi· q2 neſciūt ſe ꝑ rō=
nem refrenare cū quaſi careāt rōne·
Inde ſequit̄ litigiu3 qḋ eſt enoꝛme
peccatū Tercio erudiēde ſunt ne ſint
ociose: ſed ſemp laborioſe et opoſe·
Patet hoc tripliciť ẜm phm·x·ethi=
coꝝ· Primo abſq3 delectatione diū
vita noſtra durare non poteſt·ideo
puelle aliquib⁹ licitis opationib⁹ et
honeſtis ſe dare debent· et q2 vnuſ=
quiſq3 delectat̄ in ope ſuo ſiue bonū
fuerit ſiue malum· Secundo· q2 ẜm
phm neſcit mēs humana ocioſa eſ=
ſe· Ideo qn̄ occupat̄ circa licita va=
gatur ꝑ opoſitatem licitā ·et illicita
ſolicitudo vitat̄· Tercio· q2 ↄſurgit
aliqua vtilitas et aliqḋ bonū· qua=
lia ſūt opa circa que debēt opari ſeu
occupari· Hoc ↄſiderandu3 eſt ẜm
diuturnitatē et diuerſitatē pſonarū
et locoꝝ· Quinto debent erudiri pue
ri in artibus mechanicis et liberali=
bus more āntiquorū p̄ncipū· q̄ ꝓ hos
magiſtros habere cōſueuerūt ꝑ in=
ſtructione filiorū ſicut alexander ari
ſtotilē·traianus plutarcū· nero ſene
cam. Vnde legit̄ ꝙ rex romanoꝝ ſcri
pſit regi francoꝝ hortās eorū filios i
ſtrui liberalibus diſciplinis ꝙ rex il
literatus eſt tanꝙ̄ aſinus coronatus
Et eccī·vij· Filij tibi ſi ſunt erudi il=
los· Debent ergo filij nobiliū et p̄n

cipum ⁊ diuitū erudiri in artib⁹ libe
ralib⁹·et filij paupm in artibus me
chanicis· Iuxta illud cathonis· Si
tibi ſint filij nec opes tūc artib⁹ illos
Inſtrue vt poſſint inopem defendere
vitam· Ideo ſcribit Iohēs in ſuo po
licratico li·vi·c·x·dicens de octauia
no ꝙ cū filijs ſuis bona hereditaria
ſufficere poſſent tū voluit pueros ſu
os inſtrui ad gradū militarē·ad cur
ſum ad ſaltū ad vſum natandi·lapi
des iaciendi manu exercitari fecit·ac
ſi ſua nequaꝙ̄ niſi ꝑ virtutē poſſide
re valerēt· Filias in lanificio inſtrui
fecit ſi p̄ter ſpem in extraneā pauper
tatem fortuna ꝓiciſſet ꝑ artē ſuſtē
tari valerēt. Ergo hui⁹ exemplo pa
rentes moneri debent vt filij eoꝝ in
artibus mechanicis imbuant̄ Se=
xto debent acriter ꝓ delictis corrigi·
Vn̄ ſalomon ꝓuerbiorū·xxiij· Noli
ſubtrahere a puero diſciplinā· Eccle
ſiaſtici·xxx· Curua ceruicē eius· Hu=
ius rei grā tria inducūt̄ exēpla. Pri=
mū eſt de heli ſacerdote de quo legit̄
i·regū·iij· Qui filios corrigē negle
xit. a deo ē punit⁹ q̄ i domo ſedēs cū fi
liorū mors in bello ei fuiſſet nūciata
idē de ſella corruēs fractis ceruicib⁹
exſpirauit Et ponit̄ trāſūptiue·ex̄ de
ſimonia·c.heli· Aliud exēplū recitat
beat⁹ greg⁹·li·iiij·dialo· de q̄dā pa
tre q̄ habuit filium annoꝝ quinq3
q̄ deū blaſphemare nō ceſſauit et pa
ter eum nō correxit. Ideo iuſto dei iu
dicio in ſinu patris a demone percuſ
ſus et mortu⁹ eſt· Terciū eſt qḋ nar
rat boetius i li. de diſci·ſco·de filio lu
crecij q̄ fuit abſq3 diſciplina nutrit⁹

conſumēns ſua in aleis et meretricī
bus. Et a patre crebro redeptus de
anguſtijs cruciꝰ. poſtea captus. ꝓpt
pris penuriā redimi nō poterat Qui
cū l acrimis voce q̄rula petijt oſculū a
patre. Et cū pater acceſſit. naſum il
lius morſu acutiſſimo ſecuit dicens.
Quare meis ꝑmis erroribꝰ incaſti
gatus euaſi. ⁊ magiſtri mei monitis
nō obediui. quaſi diceret. Pater qꝛ
me nō caſtigaſti ſed pmiſiſti meva
care peccatis: merito de te capiā vin
dictā. Illius exēplo monenī dn̄t pa-
rētes. filios ſuos corrigere: nō tn̄ de
bent pcutere pueros enormiter cum
baculo aut fuſte ſicut faciūt nouerce
ſed cum virga.

Ercio peccāt ↄtra illud p̄-
ceptū ſcolares et diſcipu
li q̄ debitū honorē non im
pendūt ſuis magiſtris. q̄
eos informant in moribꝰ et ſciētijs
Talibus em̄ tenent honorē. metū ⁊
obedientiā. Jō dicit Catho. Magi-
ſtrū metue. Et ariſtotiles. ix. ethico
rū. Dijs pentibꝰ et magiſtris nunq̄
poſſumus reddere equalens. Sꝫ no
tandū ꝙ magiſter honorādus ⁊ me
tuendus debet in ſe habere quatuoꝛ
Primo. ſit ſciētia illuſtratus Secū-
do ſit beniuolētia inclinatus Tercio
ſit innocētia decoratus. Quarto ſit ex
pientia certificatus. Primo debet eē
ſciētia illuſtratus ne ſibi dicat illud
ad rōnos. ij. Qui aliū doces: teipm
nō doces. Item ſapiētie. viij. Anteq̄
loquaris ſcꝫ docendo: diſce. Cui ↄcoꝛ
dat canon. lxi. di. c. Miſerū eſt eum
fieri magiſtrū q̄ nūq̄ fuit diſcipulꝰ.

xvi. q̄. i. c. ſi clericatus. dicit beatꝰ Je
ronimus ad ruſticū Ne ſis miles an
teq̄ tyro: nec ꝑus magiſter q̄ꝫ diſci
pulꝰ. xlviij. di. c. ꝓhibent. dicit. In
arrogantiā q̄ eſt ruina diaboli incī-
dūt q̄ in pūctu hore necdū diſcipuli
ſtatim magiſtri efficiūt. Et ex̄ de e-
lectione. c. officij. recitat ꝙ papa no
luit quēdā abbatē nobilē ↄfirmare
eo ꝙ anq̄ eſſet diſcipulꝰ voluit eſſe
magiſter. Jō antiq̄ mira ꝓ acq̄ren-
dis ſciētijs ſuſtinuerūt ſicut recitat
hugo in li. dydaſcolō dicēs Alij cal
cabāt honores. Alij ꝓiecerunt diui-
cias: Alij acceptis iniurijs gaudebāt
Alij penas ſpreuerūt Alij ↄtubernia
hoim deſerētes. vltimos receſſus et
ſecreta hēmi penetrātes. ſoli ſe phie
dedicabāt. vt eo melius cōtēplatōni
vacarēt. Sequit̄ infra. Sapiens
vir ille grecie themiſtocles cum ex-
pletis centum et ſeptē annis ſe mori
cerneret. dixiſſe fertur. ſe dolere ꝙ e
grederet̄ de vita quādo ſapere cepiſ-
ſet. Vnde Jeronimus in ꝓlogo bi-
blie ſcribens ad paulinū. Legimus
inquit in veteribus hiſtorijs quoſdā
luſtraſſe ꝓuincias. nouos adiſſe po
pulos. maria tranſiſſe. vt eos quos
ex libris nouerant. coram quoqꝫ vi-
derent. Sic pictagoras memphiti-
cos vates. Sic plato egiptum. Et
ſic de alijs multis ibidem numeratis
Sic appollonius pertranſiuit cauca
ſum montem vt videret hiarcum in
throno aureo ſedentem. potantem di
ſcipulos ſuos de fōte tātali Sꝫ noſtri
moderni ſcolaſtici nō curant ſic mū
dū peragrare ꝓ ſcientijs adipiſcēdis

contenti ſolo nomine ſcʒ qđ vocātur
magiſtri. Contra quos ſaluator ma
thei. xxiij Nō vocemini magiſtri. qꝛ
vnꝰ eſt magiſter veſter in celis Se
cūdo debʒ eſſe beniuolētia inclinatꝰ
De quo gregꝰ. et ponit extra de ma
ioritate et obediētia. c. humilis doctri
na magiſtri. Sup quo dicit gloſa.
Bene dicit humilis. Nā magiſter
debet eſſe humilis et benignus audi
toribꝰ. et hūiliter docē: nō cū auſte
ritate et potentia. Vt ptʒ. xlvi. di. c.
Hoc habet ꝓpriū doctrina arrogā-
tium vt humiliter neſciāt inferre q̄
docent: et recta q̄ ſapiūt etiam mini
ſtrare recte nō poſſunt. Aſperitatis
aūt nimie increpatō nec correctionē
recipit nec ſalutē. Talis tn̄ hūilitas
ſic moderari debet ꝙ nō frāgat regē
di auctoritas. vt dicit augꝰ. in regu
la. et ponit. lxxxvi. di. c. Dū nimium
ſeruat humilitas. Tercio ꝙ ſit inno
centia decoratus. De hoc dicit boetꝰ
vbi ſupra. i li. de diſciplina ſcolarū.
Magiſtratus inq̄t morū honeſtate
polleat. et debet eſſe in ſermone verax
in iudicio iuſtus. in cōſilio ꝓuidus.
in ꝯmiſſo fidelis. cōſtans in vultu.
piūs in affectu. virtutibus inſignis
et bonitate laudabilis. Sequit ibi
dem. Nulla ſiq̄dem res pniciosior di
ſcipulo q̄ꝫ vita ꝯtumelioſa magiſtri
Et ſic doctrina vileſcit ex ignomini
oſa vita docentis. Viuat igit magr̄
virtuoſe vt diſciplos informet Se
neca in epl'a vij. Plus tdies inq̄ꝫ ocu
lis q̄ꝫ auribꝰ credūt. Longū em̄ iter
p p̄cepta: bene et efficax p exempla.
Vn̄ dicit. ij. q. vij. c. Nos Magiſtri
errōris ſunt q̄ peiꝰ viuūt q̄ꝫ ſubditi
Quarto debet eſſe expientia certifica
tus. Ideo magiſter Egidius oſten-
dit i li. de regimine pncipū. pte. ij. c.
ix. dicens ꝙ debet eſſe ſciēs in ſpecu
labilibꝰ vt doceat in ſciētia: prudēs
in agibilibꝫ vt inſtruat in bonis mo
ribus. Primū ꝓbat. qꝛ ad hoc ꝙ ſit
ſciens tria reqrunt. Primo debet eſ
ſe inuentiuus ex ſe. qꝛ q̄ nullo modo
ſit aliqua inuenire. ſed ſolū aliorū
dicta referre: magis eſt recitator q̄ꝫ
doctor. Secundo debʒ eſſe intelligēs
qꝛ nullus ſibi ſufficiat in ſpeculādo. ſʒ
poſteriores p ſibi ex dictis p̄orum ha
buerūt iuuamenta. Ideo nō ſolū req̄
ritur ꝙ ſit inuentiuꝰ ſed etiā intelle-
ctiuus alioꝝ. Tercio requirit ꝙ ſit
bene iudicatiuus. q̄ dicta aliorū ſiūt
tenenda et q̄ reſpuenda. Vt aūt ſit
prudens in agilibꝫ et bene inſtruat
in bonis moribus requirit vt ſit me
mor. cautus. ꝓuidus. et circūſpectꝰ.
Primo debet eſſe memor recolēdo p̄-
terita. Nā ſicut volēs rectificare vir
gā nunq̄ꝫ eā rectificare poſſet niſi co
gnoſceret ex qua pte eſſet obliqua.
ſic volēs alios rectificare nunq̄ꝫ eos
cōgrue rectificare poſſet niſi haberet
p̄teritorū noticiā per q̄ cognoſceret
quō obliquati eſſent Secūdo debet
eſſe ꝓuidus futurorū vt adhibeat
medicamenta ꝯtra ea p q̄ in poſterū
facilꝰ obliquari poſſent. Tercio de
bet eſſe circūſpectus vel expertus. qꝛ
debet ꝯgnoſcere pticulares ꝯditio-
nes puerorū cū expiētia circa pticu-
laria habeat eſſe Nā aliq̄s debʒ cor
rigere verbis. alios verberibꝫ ſm̄ ꝙ

delictū et cōditio puerorū requirit.
Et ſi clericus ſcolaris exiſtat: magi=
ſter percutiēs eū nō incidit in canonē.
vt ptz de ſen. excō. c. i. vbi dicit. Ne=
q3 magiſter ſi ſcolarē clericū intui=
tu diſcipline vel correctionis percuſſe=
rit nō pt in ipo iniectio manuū violē
ta notari Tales magiſtri debent eſſe
in eccleſijs q̄ paupes clericos doceāt
in gramatica. vt ptz ex̄ de magiſtris
. c. i. et. c. nōnullis. Etiā eccleſia me=
tropolitana debet habere theologuz
q̄ ſacerdotes et clericos doceat in ſa=
cra pagina et illi dnt aſſignari ꝓuē
tus pbendarū vn̄ ille ſuſtētet. Et ꝓ
licētia docēdi nullus premiū exigat
ſub obtētu alicui⁹ ꝯſuetudinis vtz
ibidē in ca. qm̄. et in. c. ꝓhibeas No
tandū eſt ſecūdo q̄ pueri imbuēdi in
artibꝫ liberalibꝫ dnt in ſē habere ſe
ptē. Primo dnt eē in corpe formoſi
Jō dicit boeti⁹ i li. de diſciplina ſco
larū. Videndū eſt q̄ infans cū duca
tur ad imbuendū. in eo mēbroꝝ de=
cens ſit diſpoſitio. et ptiū integraliū ꝯ
poſit ibi exēplū. Legit thimothei fi
liū lepra incūbente caſtratū. lori pedē
factū. gibbo tumentē. doctrine man=
cipatū: plebeiā extitiſſe abiectionez
ſociorū ridiculoſā deiectionē. Hec
ille. Cauendū eſt ne tales ponāt ad
ſtudiū ne ſciētia ꝯtempnat. Vn̄ vir
gilius. Gracior eſt pulch ro: veniens
e corpe virtus. Vnde ſeneca epl'a. lx
Minus accepta eſt ſciētia vel virtus
veniēs ex corpe difformi. Jtez tales
nō pn̄t finaliter pſbiterari vt ptz le
uitici. xxi. Homo de ſemine aaron q̄
habuerit maculā nō offerat panes

deo ſuo. nec accēdat ad miniſteriū
ei⁹ Si cecus fuerit: ſi claud⁹. ſi par
uo vel grādi naſo. aut torto: ſi fracto
pede. ſi gibbus. ſi lippus. ſi albuginē
hn̄s in oculo. ſi iugē ſcabiē. ſi impe=
tiginē in corpe vel herrnioſus. ſi mac⁹
Rō huius eſt. q2 ſi tales ordinarēt:
vileſceret ſacerdotale officiū Pz iſta
hodie nō repellunt vt ptz. i. q. i. quali
ter. in fine. niſi ſit defectus valde no
tabilis. Sed ſpūaliter intellecta re=
pellūt. vt ptz. xlix. di. c. hinc etenim.
Exponit ibi greg⁹. p cecū ignorantē
p claudū iniuſtū. p naſum deformē
indiſcretū. p fractū in pede. ineptum
ad gradiendū in via morū: p gibbo
ſum. ſupbū. rc. vtſ. Secūdo debent
eſſe ingenioſi. Jō dicit ſalomō ſapie
. viij. Puer eram ingenioſus et ſorti
tus ſum aiaz bonā. Jdeo dicit hugo
in didaſcolon. Qui doctrine operam
dant: ingenio ſimul et memoria pol
lere debent. Vn̄ aug⁹. x. de trinitate.
His tribus inſpicit ſolēt ingenia p=
uulorū. quāto tenacius ꝛ facilius pu
er meminit. et quāto acutius intelli
git et ſtudet ardentius. tāto eſt lau
dabilioris ingenij. Cuius ſignū eſt
mollicies carnis vt ptz in ſecūdo de
anima. Molles q̄dem carne aptos
mēte eſſe dicim⁹ rc. Si aūt tales nō
ſunt ingenioſi et viſitant ſcolas: per
dunt tempus Et de talibus dicit lau
reatus poeta franciſc⁹ petrarcha. in
libro de re. vtri. fortu. c. xxxviij. De
pe inquit caput v: ſi facilius mollias
q̄ hominis. Caueant ergo parētes
ne expenſas perdant. Caueāt recto=
res ne tales decipiant: ſed moneant

tales ad opera mechanica· Si autē
eſſent ingenioſi et nō virtuoſi: eſſet
grāde piculum Vn̄ idem frāciſcus pe
trarcha li·i·c·vij·de re·vtri· fortune
Rn̄t diſcipulo ſuo gloriāti et dicēti·
Ingeniū mihi velox eſt·Rn̄t Ad vir
tutes vtinā·Alioq̄n quo velotius eo
ꝓpius eſt ruine. Sequit̄ ibidē Se
pe magnū ingeniū: magnorū initiū
maloꝝ Raro aūt magni errores niſi
ex magnis ingenijs ꝓdiere·Idem·
Sepe pueri ingenioſi moriunt̄ ne
ſint inuētores magnorū erroꝝ. ſicut
fuit filius beati auguſtini. De quo
dicit ipe·ix·cōfeſſionū·Adiunximus
nobis ad baptiſmū adeo datū pue
rum ex me natū carnaliter de peccato
meo·Tu benefeceras ei: annorū erat
ferme quindecim et ingenio p̄ueni e
bat multos graues et doctos viros·
Seq̄t·Horrori mihi erat ingeniū
illud·Dubitat̄ vtrū ingenia hominū
modernorū ſint ſubtiliora veteꝝ·qꝫ
dicit Ieronim⁹ in ꝓlogo biblie·In
genia hoīm quaſi vina ꝓbantes Si
cut enī vetus vinū melius eſt nouo
ſic quidā dixerūt veteres ſubtiliores
ingenijs floruiſſe q̄ꝫ modernos . Cō
tra quoꝝ opinionē p̄mo eſt p̄ſtian⁹
in p̄mo maioris voluminis· Cuius
inquit auctores quāto ſunt iuniores
tāto ſunt pſpicatiores: et īgenijs flo
ruiſſe ac valuiſſe diligētia· Secūdo
cōtra talem opinionē eſt etiā expien
tia in artificialib⁹ opibus modernis
vt ſūt picture·edificia ⁊c̄·q̄ abſqꝫ cō
pa̅ratione ſunt ſubtiliora antiquis·
Idem ptꝫ in ſcientijs humanis· Eſt
etiam cōtra illud qꝫ iuuenes moder

ni tpis ſūt cōiter ſubtiliores· cauti
res et prudentiores q̄ꝫ iuuenes antiq̄
Si aūt dicat̄ qꝫ antiqui fuerūt me
lioris et diuturnioris vite q̄ꝫ moder
ni mō bonitatē ꝯplexiōis ſeq̄t̄ boni
tas igenij·Rn̄r qꝫ licꝫ oliꝫ fuerīt hoīeſ
fortiores in naturalib⁹ ⁊ lōgioris vi
te et p ꝯſequēs quantū ad hoc bene
fuerunt melioris ꝯplexionis q̄ꝫ homi
nes huius tpis·nō tamē ſequit̄ ex il
lo qꝫ fuerūt melioris ⁊ cōuenientioris
naturalis diſpoſitōis p bonitate et
ſubtilitate ingenij·quia ex alia com
plexione oritur fortitudo hoīs et diu
turnitas vite: et ex alia ſubtilitas in
genij Vn̄ ſm ariſtotilem ī ꝓbleuma
tibus·fere omnes illuſtres in ſcien
tijs fuerūt melancolici·et tamē com
plexio melancolica nō eſt nobiliſſi
ma·Ergo. Item pfectioris cōplexio
nis eſt equus q̄ꝫ aranea vel formica·
et tamē valde ingenioſior ⁊ induſtrior
eſt formica q̄ꝫ equus· Itē cōiter ho
mines ſubtiliores et naturalit̄ inge
nioſi ſunt breuioris vite. et ecōtra ho
mines fortes et lōgeui ſunt tardi in
genij Tercio debent eſſe ſtudioſi Vn̄
dicit boetius ī li·de diſci·ſcol̄·Diſci
pulus debet eſſe intētus ad audien
dū·docilis ad intelligendū: beniuo
lus ad retinēdum·Et ſubdit. Nō ſit
ſcolaris diſcolus· Dicit̄ aūt diſcol⁹
quaſi a ſcola diuiſus. Scola grece
dicit̄ vacatio latine a qua vacatōne
diuiſus eſt·Ergo diſcol⁹ eſt qui diſ
currit per vicos et plateas et taber
nas. p meretricū cellulas· p publica
ſpectacula ⁊ choreas Quidā eoꝝ ad
diſcūt dimicarē·q̄ miſſi ſūt a parentib⁹

cum magnis expenſis ad ſtudendū
Alij nocturno tpe in plateis cum ci
tharis ⁊ lutinis diſcurrūt. De talibꝫ
magiſtri eorū ⁊ hoſpites tenent red
dere rōnem ꝙ nō ꝯpellant eos ad ſtu
dia. ¶Nā ſcolares q̄ volūt ꝓficere opoꝛ
tet ꝙ ſint ꝯtinuati in ſtudio ſine de-
ſperatione ſicut filius inconſtātie De
quo dicit boeti⁹ in li. vbi ſupra. Qui
tn̄ ad innūa p agēdā ſe dedit. ſꝫ ſēp
in pncipio de labore territus ad ali-
ud ſe trāſtulit. Tandem ad acq̄ſitio
nem ſciētiaꝝ ſe trāſtulit ⁊ ad cratho
nem athenis veniēs vt ab eo diſce-
ret. vidit i ſede ſua difficilimas que
ſtiones ſcriptas. Quas plegens. et
ſtatim intelligere nō valēs. ſtudiūꝫ
ſapiētie tanq̄ꝫ ſibi impoſſibile abhoꝛ
rens ad tantā deſperationē venit vt
diceret. Miſerū eſt me eſſe hoīeꝫ. Vti
nam poſſem hūanitatē exuere et aſi
neitatē induē. ſpecie ꝑmutata. Dicit
boeti⁹ ꝙ attēdere debuiſſet illud qđ
obtuſitas ingenij cuiuſlibet opis ꝑ
mollit̄ diligētia. Jdeo dicit Jeroni-
mus ſup illud ꝓuerbioꝝ. iiij. Ego fi
lius fui tenellus. Quid inq̄t magis
ad ſpēpcipiende ſcientie erigit ani-
mū: q̄ꝫ id ꝙ eos quos in ſciētia cla-
reſcere miramur aliq̄n puulos et in
doctos fuiſſe meminimus: Dubitat̄
vtrū phie ſtudiū et artiū liberaliū
ſit vel fuerit apud deū meritoriū. Vi
detur ꝙ nō. q2 tunc gentiles ſicut a
riſtotiles. plato. et ſocrates apud de
um multū meruiſſent q̄ feruētiſſime
inſiſtebāt ſtudio. et amore ſciētie oī
bus renūciauerūt. Qui tn̄ amore dei
talia nō ſtuduerūt ſꝫ ꝓpter vanitatē

vt patꝫ ad romanos. i. Euanuerunt
eni in cogitationibꝫ ſuis ⁊c. Item q̄
dam magiſter pariſienſ quendam
ſuum ſcolarem ſociū egrotantē ob-
nixe rogauit vt p⁹ mortē ad ſe rediēt
et ſtatū ſuū ſibi renūciaret Qui poſt
aliq̄s dies ſibi apparuit cū cappa de
ꝑgameno tota ſophiſmatibꝫ intus
ſcripta et flamma ignis tota tecta.
Qui req̄ſitus a magiſtro quiſnā eſ
ſet. Ait ille Ego ſum ille. q̄ ad te re-
dire ꝓmiſi. Qui de ſtatu ſuo req̄ſit⁹
ait ille. Hec cappa quā ſupra me ha
beo eſt mihi data vt eā portē ꝓ glo
ria quā i ſophiſmatibꝫ habui. Por
ro flāma ignis qua coopta eſt. pel-
les ſunt delicate et varie quas fere-
bā q̄ vt flāma me cruciāt et exurunt
Sed cum magiſter illaꝫ penā facilē
iudicaret. dixit ei defunct⁹ vt manū
extenderet et ſic facilitatē ſue pene ſen
tire poſſet. Cūq̄ꝫ manū extendiſſet:
ille guttā vnā ſui ſudoris dimiſit. q̄
magiſtri p̄dicti manū ſagitta citius
ꝑforauit ita ꝙ cruciatū mirabilē ſen
ſit. Et ait. Talis ſum totus. Igit̄ ex
illa acerbitate penarū territus ſecu
lum reliq̄t ⁊ religionē intrauit. Vn̄
mane ſcolaribꝫ cōgregatis hos ver-
ſus compoſuit. Linquo coax ranis
cras coruis vanaq̄ꝫ vanis. Ad logi
cā pgo: q̄ mortis nō timet g°. Inco-
trariū eſt. q2 p tale ſtudiū acq̄rit̄ cir
ca deū ⁊ creaturas ꝯgnitio veritat̄
q̄ eſt neceſſaria ad iuſte ⁊ recte viuē
dū. Quia phia oſtēdit debitū rerū
finē ⁊ ordinē. Igit̄ eſt v̄tuoſus laboꝛ
et meritori⁹. Itē act⁹ milicie tꝑalis
romanorum tendens ad bonum rei

publice fuit meritorius glorie tp̄al
vt p3·ij· de ciui·dei·c··xv· dicēte au
guſtino· Quibꝯ nō erat deus datu=
rus vitā eternā· ſi neq3 hanc eis ter
renā gloriā excellētiſſimi imperij ↄce
deret: nō redderet̄ merces bonis acti
bus eoꝝ·i·virtutibꝯ. Pro iſto dubio
eſt notandū ꝙ ſtudiū eſt vehemens
vel diligens mētis applicatio vel oc
cupatio ad inueniendū·declarandū.
roborandū vel defendendū veritatem
qꝛ oīs ſtudioſus labor circa inuētio
nē eſt veritatis vel inuente declaratō
nē vel roborationē vel defenſionē. Se
cūdo notandū ꝙ multiplicī rōne ⁊ in
tētione q̄dā applicant ſe ſtudio Qui
dā p̄cīſe intentione gētiliū ꝓpter co
gnitionē veritatis: qꝛ cognitio veri=
tatis eſt pfectio humani intellectus
Jdeo omnes hoīes naturaliter ſcire
deſiderant· Alij vt intitulati ꝓmoue
antur vel lucrent̄ · Alij vt honorent̄
et magni habeant̄: qꝛ ſciētia eſt de
numero honorū honorabiliū· De q̄bꝯ
ſanctus bernardꝰ ſup cantica ſermo
ne·xxvi· Sunt inq̄t q̄ ſcire volūt eo
fine tm̄ vt ſciant: et turpis curioſi=
tas eſt· Sūt qui ſcire volūt vt ſcian
tur ipi: et turpis vanitas eſt· Et ſub
dit· Sūt qui ſcire volunt vt ſcientiā
ſuam vendāt: et turpis queſtus eſt
Sunt q̄ ſcire volunt vt edificent: ⁊
hec caritas eſt. Hec ibi· Conſtat ꝙ
illi pmi nō meret̄ in ſtudio ſuo Alij
tribus bonis intentionibꝯ ſe dāt ſtu
dio· Prīo vt p ſciētiās humanitus
inuētas cognoſcāt cauſas. cōditōes
et ſtatus opm dei et exinde conſur=
gant in dei laudē ⁊ dilectōnē: qꝛ qui
nō cognoſcit ſubtilitatē artificij: nō
laudat artificem· Secūdo vt talibꝯ
ſcientijs ſe diſponant ⁊ abilitent ſu
um ingenium ad aptius defendendū
ea que fides ſaluberrima chriſtiane
religionis tradit credenda· Tercio
vt cognoſcant quantū humana in=
quiſitio potuit in cognitōne dei ⁊ cre
aturarum aſcendere·et quantū potu
it appropinquare cognitioni ſupna
turali ſeu fidei·vt videat homo quō
modo neceſſe fuit ad ſalutē ſuam fie=
ri deſup illuminationes. Jllorū ſtu=
dium apud deū eſt meritoriū ſingu
lariter ſi ſtudent̄ vt doceant ignorā
tes· Quarto debent eſſe humiles et
obſequioſi· qꝛ mathei·xi· dicit̄ ·ab
ſcondiſti hec a ſapientibus et prudē
tibus: et reuelaſti ea paruulis· Jte3
pſalmiſta· Jntellectū dat paruulis
Vnde hugo in libro dydaſcolon li·
·iij·c·xiij·dicit ꝙ p̄ncipium diſcipli
ne eſt humilitas· Cuius cū ſint mul
ta documēta hec p̄cipue ad lectorē pti
nēt· Primo vt nullā ſcientiā·nullam
ſcripturā vilem ipſe teneat: qꝛ oīs
ſcientia bona· Secūdo a iuuentute
vt diſcere nō erubeſcat Tercio vt cū
ſcientiam adeptus fuerit: ceteros nō
cōtēpnat Primo in hoc ↄſiſtit talis
humilitas·vt nullā ſciētiā ł ſcriptu
ram vilē teneat· qꝛ oīs ſciētia bona
eſt et oīs ſcriptura ꝓdeſt Vt3.xxxvij
di·c· Legimꝰ aliq̄ ne negligāt̄: et le
gimus ne ignoremꝰ: legimꝰ· vt nō
teneamus ſ3 vt repudiemus· S3 q̄=
dā dedignant̄ ſtudere artes: ſ3 volūt
ſtudere theologiā· ſicut q̄dā pigri re
ligioſi arbitrātes melius eē ſtudere

theologycā ꝙ̄ logycā vel phiſicā̄
neſcientes ꝙ ꝑ illas ad illam ꝑueni
tur et nō ecōuerſo. Item q̄dam cōti
nue ſtudent artes ⁊ theologiā abho
minant̄. Tali vicio beatus aug⁹. in
uolutus erat. vt patet li. iij. ꝯfeſſio=
num. c. v. dicēs de ſeipo. Inſtitui a
nimū meū intendē in ſcripturas ſan
ctas et videre qualis erat. et ecce vi
deo rem nō aptā ſuperbis neqꝫ nuda
tam pueris. Sequit̄ ibidē. Viſa eſt
mihi indigna vt eā ꝯparem tulia=
ne dignitati. Tumor me⁹ refugiebat
modū e⁹: acies mea non penetrabat
interiora eius. Verūtamen illa eſt q̄
creſcit cū paruulis. ſed ego dedigna
bar eſſe paruul⁹. et turgidus faſtu
mihi grandis videbar. Dubitatur
vtrū liceat clericis ac laicis ſtudē in
libris gētiliū. R̄n̄r ꝙ q̄dam legunt
libros poetarū vel gentiliū ad volu=
ptatem ⁊ delectationē. ornatu verbo
rum allici. et tales peccāt. Ideo dicit̄
xxxvij. di. c. Epus gentiliū libros nō
legat. et ſacerdotes dei obmiſſis euā
gelijs et ꝓphetijs videmus ꝯmedias
legere et amatoria bucolicoꝝ verſuū
verba cantare. Ibidem etiā legim⁹
de beato Jeronimo. Qui cū libros le
geret ciceronis ab angelo eſt corre=
ptus eo ꝙ vir criſtianus paganoꝝ
figmentis intenderet. Et ponit h̄ ipe
in ep̄l'a ad euſtochiū. Narrat̄ etiaꝫ
in vita ſancti hugonis cluniacenſis
ꝙ ſemel dum dormiret vidit ꝑ ſom
pniū ſub capite ſuo cubare multitu=
dinē ſerpentū et ferarū. Et euigilās
exquirēs inuenit librū varronis ſub
ceruicali ſuo poſitū fantaſijs plenuꝫ

et ritibus gentiliū. Quē libꝝ poſtq̄
abiecit: in pace q̄euit. Secūdo q̄dam
legūt in libris gētilium vt eorū erro
res deteſtent̄ et vtilia in eis ad vſū
ſacre eruditionis vertāt. De hoc legi
tur. xxxvij. di. §. Sed ecōtra legit̄
ꝙ moyſes ⁊ daniel omni ſciētia egi
ptiorū et caldeorū eruditi fuerūt. Le
git̄ etiam ꝙ precepit dn̄s filijs iſra
hel vt ſpoliarēt egiptios auro et ar
gēto. Moraliter inſtruēs vt ſiue au
rum ſapiētie ſiue argentū eloquētie
apud poetas inuenim⁹: in vſum ſa=
lutifere eruditionis vertamus. Ibidē
in. c. Si q̄d veri de deo ſibilla vel or
pheus vel alij ph̄i dixiſſe ꝑhibentur
valet q̄dem ad paganorū vanitatē
vincēdā. nō t̄n ad eoꝝ auctoritatē cō=
plectēdā. Hec aug⁹. i li. ꝯ manicheos.
Secūdo req̄ritur vt a nemine di
ſcere erubeſcat. Ideo dicit̄ xxxvij. di.
ca. Nullus ep̄s ꝓpter obprobriū ſe
nectutis vel nobilitatē generis a ꝑ=
uulis vel minimis eruditis ſi q̄d forte
vtilitatis eſt aut ſalutis inq̄rere ne=
gligat. Jō dicit hugo in li. didaſco
lon ꝯſiderās illud platonicū. Malo a
liena verecūde diſcē q̄ mea ipudenter
ingerere. Cur diſcere erubeſcis et ne
ſcire verecūdaris? Pudor iſte maior
eſt. Hec ille. Tercio cum ſcientiam
adeptus fuerit. ceteros nō debet con
temnere. Cōtra quod multi faciunt
deſpiciētes aliquos: quorū ingenia
nūq̄ attingere poſſunt. Quinto de=
bet eſſe deuoti et religioſi. quia dici
tur ſapiētie ꝑmo. In maliuolam a=
nimam nō intrabit ſapiētia neqꝫ ha
bitabit i corpe ſubdito peccatis. Vn̄

hugo in libro didaſcolō. Studens
in ſacra ſcriptura nō ↄfidat de acumi
ne ingenij ſui nec de ſubtilitate ſcru=
tinij nec de ſedulitate ſtudij: ſꝫ de bo=
nitate dei ⁊ pietate orōnis. Optaui in
q̄t ſapiēs ſapientiā et datus ē mihi
ſenſus: Inuocaui. et venit in me ſpi=
ritus ſapie. Sapie. vij. Ideo narrat
aug⁹. li. i. de doctrina xp̄iana de q̄dā
q̄ orando triduanis p̄cibus impetra
uit a deo plenā noticiā ſcripturarum
nullo hoie docēte. Cui cū oblatus eēt
codex legit in eo. ſtupentib⁹ cunctis.
Ideo dicit xp̄c math. xxiij. Nō voce
mini magiſtri. vn⁹ eſt eīm magiſter
veſter in celis. Ideo dicit laureatus
poeta frāciſcus petrarcha de re. vtri.
fort. li. ij. c. xxxix. Sub indocto inq̄t
p̄ceptore doctus aliquis fieri p̄t. vel
p ſeipm̄. vel quod verius eſt. influē=
tia celeſti atqꝫ inſpiratione. Et vt ci
ceronis vtar verbo. aliquo afflatu di
uino. ſine quo nec doctū certe nec bo
nū virū poſſe fieri credendū eſt. Hoc
eīm nō ſolum vera religio ſentit: ſed
gentilis quoqꝫ phoꝝ cōſentit aucto
ritas. Sequit̄ ibidem. Auguſtinus
vero de ſeipo cōmemorat et teſtatur
cui nō omnia credere nephas eſt et
ariſtotilicas cathegorias que inter
difficillima memorātur et artes libe
rales. quas ſingulas a ſingulis p̄ce=
ptorib⁹ didiciſſe magnū ducitur nul
lo hoim tradente intellexiſſe. Et nouiſ
ſimū oim bernardū virū doctrina ⁊
ſanctitate clariſſimū. omnes ſuas li
teras. q̄rū inter cūctos ſui tpis abū
dantiſſim⁹ fuit. in ſiluis vt de ſe etiā
ip̄e ait. et in agris didiciſſe. nō hoim

magiſterio. ſed meditādo et orando.
Nec p̄ceptores vnq̄ habuiſſe alios
q̄ quercꝰ ⁊ fagos. Hec ſi facta fuit
cur nō iterū fieri pn̄t? Quod niſi ſic eſ
ſet. q̄d feciſſent p̄mi hoies q̄bus nec
magiſter vllus fuit? Hec frāciſcus
petrarcha. Noui quēdā baccalaurū
q̄ ſemp an̄ ſtudiū orabat ⁊ mirabili
ter ꝓfecit in ſcientia vltra oīs ſuos
coetaneos. Queritur cur deus hoies
p ſe nō docet immediate: ſed p homi
nes. Hāc q̄ſtionē ſoluit aug⁹ p̄mo
li. de doctrina xp̄iana. c. ij. dicēs. Mo
uente ſe vno tpe ſpū ſancto repleti
apoſtoli oim linguas gentiuꝫ locuti
ſunt. Ergo cui talia nō p̄ueniunt. nō
ſe arbitretur eſſe xp̄ianum. aut ſpm̄
ſanctum ſe accepiſſe dubitat. ymo vera
citer p hominē diſcendum eſt. Se
q̄tur. Caueam⁹ et tales tēptationes
ſuperbiſſimas et periculoſiſſimas nō
exſpectemus. Rapi in terciū celū ma
gis cogitemus apoſtolū paulū. licet
diuina et celeſti voce ꝓſtratū. ad ho
minē tamē miſſum eſſe. vt ſacramen
tum reciperet et copularetur eccleſie.
Secundū exemplum ponit ibidem
dicens. Et centurionē corneliū q̄uis
exauditas orōnes eius ⁊ elemoſinas
reſpectas ei angelus nūciauit: petro
tamen imbuēdum tradidit. per quē
non ſolum ſacramēta perciperet. ſed
etiam quid credendum. quid ſperan
dum. et quid diligendum eſſet au=
diret. Tercium ponit ibidem dicens
Certe ad illum ſpadonem inſtruen
dum qui yſaiam prophetam legens
non intelligebat. non angelum ſed
apoſtolū miſit. Quartum exemplꝫ

C

Nōne cū in moyſe deus loquebatur.
et tñ modū regendi populū a ſocero
ſuo alienigena. minime ſupbus ac
cepit. Cauſam huius ponit etiā ibi
dem dicēs. Poterat vtiq₃ fieri p an=
gelū ſed ne abiecta eſſet humana cō
ditio ſi p hoīes hominibꝫ deus verbū
ſuū miniſtrare nolle videret. Quo=
mō verū eſſet qḋ dictū eſt. Templū
dei ſanctū eſt qḋ eſtis vos ſi deus de
hūano tēplo rñſa nō daret Sequit̄
ibidē alia rō Deniq₃ ipa caritas qua
ſibi inuicem hoīes nodo vnitatis a=
ſtringit. nō haberet aditū refunden=
dorū ſibimet aīoꝝ. ſi hoīes per homi=
nes nihil addiſcerēt. Sexto debent
eſſe ad q̄rendum magiſtros curioſi
qꝛ dicit Jeronim⁹ in ꝓlogo biblie
ꝙ viua vox hꝫ aliqḋ latētis energie
Recitat ibi de multis q̄ mundū pa=
grabant. Et hoc fecerūt ꝓpter tria.
Primo vt varios rerū effectus. na
turaliū opationes. diſpoſitōnes inſo
litas et mirabiles expirent. Et ſic ea
rum cauſas inq̄rendo ad altiorē ſcie
ciam peruenirent. Secūdo vt explora
rent diuerſarū gentiū ritus ac mo=
res. opiniones ſeu credulitates de fu
turis. p̄teritis. ac p̄ntibus. et ſi veri
tatē ꝯtinerēt. Tercio vt quererēt a
q̄bus addiſcere poſſent. et audirent
viros famoſos in ſciētijs et diſcipli
nis. Ideo dicit ibidem Jeronimus.
Sic pictagoras mēphiticos vates
q̄ dicti ſunt a mēphis ciuitate egipti
Vbi fuerunt vates. i. diuinatores q̄
fuerūt ſacerdotes illorū. Vel vates
. i. phi. Vel vates. i. aſtrologi vatici
nantes ex aſtris. qꝛ in egipto maxi

D

me viguit aſtronomia. Sequit̄ in
ep̄la Jeronimi. Sic plato egiptu₃
et archita tarētin⁹ eandē orā ytalie q̄
quondā grecia dicebat̄ laborioſiſſi=
me pagrauit. Sequit̄ ibidem. Ca=
ptus a piratis ⁊ venūdatus etiā tyrā
no crudeliſſimo paruit capt⁹ vinct⁹
et ſeruus. et tñ qꝛ phūs maior illo fu
it. Etiā ad titū liuiū lacteo eloquētie
fonte manātem de vltimis hiſpanie
galliarūq₃ finibꝰ quoſdā veniſſe no
biles legimus. Et quos ad ꝯtempla
tionē ſui roma nō traxerat. vnius ho=
minis fama pduxit. Lacteo fonte. i.
eloquētia facili. Sequit̄ ibidem. Ap
poloni⁹ ille magus vel phūs in pſas
trāſiuit caucaſū mōtem. albanos ſci
tas. maſſagetas ⁊c̄. vt hiarcā i thro
no aureo ſedentē et de fonte tātali po
tantē diſcipulos ſuos. i. de natura et
de moribus audiret docentē ⁊c̄. Poit
ibide₃ exemplū de ap̄lis alijſq₃ mul
tis q̄ magiſtros q̄ſierūt in diuerſis
ꝓuintijs vt addiſcerēt. Nota ꝙ Je
ronimus dicit de tito liuio. cū lacteo
fonte manantē. i. eloquētia facili ⁊ de
lectabili et abundāti. Item dicit ꝙ
appolonius vidit hiarcā in throno
aureo. i. in cathedra deaurata. qꝛ ſapi
entiā docebat q̄ p aurū ſignificat̄. po
tantē diſcipulos ſuos de fonte tātali
. i. de ſeculari ſciētia q̄ dr̄ fons tātali
a tātalo phō. Nam vt fingūt poete.
Tantalus fuit filius Jouis ⁊ ob cul
pam ſuā apud inferos ſuſtinet tale₃
penā ꝙ ſp ſitit et eſurit. Habet enī a
quā vſq₃ ad labiū inferius dū vult
bibere ſemp aqua refugit. Rurſum
pulcherrima poma de arbore pendēt

vſq3 ad labium eius ſuperius· et qū vult ea apprehendere ſimiliter refu=giūt. ſicut tāgit ouidi⁹ in li· metha=morphoſeos· Dicit aūt fōs tātali hu mana ſciētia eo φ deſideriū nō ſaciat ſed magis inflāmat· q2 dū ſp eā ſi=tiūt curioſi. ſp refugit· q2 nunq̄ eos ad plenū reficit ſicut dicit eccles· viij Non ſaturat oculus viſu: nec auris implet auditu Etiā de narciſſo dicit in li· methamorphoſeos ouidij· Dū q3 ſitim ſedare cupit ſitis altera cre ſcit· Quo plus ſūt pote plus ſitiunt aque. Itē dicit Jeronim⁹ φ appol=loni⁹ perxit ad ethiopiā vt videret gymnoſophiſtas et famoſiſſimā ſol menſa3 Dicit yſidorus li. vij· ethimo· φ gymnoſophiſte nudi p opacas in die ſolitudies phibent philoſo=phari adhibētes tātū pudēdis tegu mēta· Olim ita philoſophari cupiē tes nō ſolū ſe diuitijs· voluptatibus honorib⁹ et curis mūdanis nudaue rūt ſed etiā q̄dā vſi cute pveſte· ſolū p ſapiētia ſoliciti fuerūt ꝫ mō ſtudēt vt diuicias et honores acq̄rāt· Seq̄ tur ibidem· Vt videret famoſiſſimā ſolis mēſam· Dicit valeri⁹ φ q̄dā in mileſia regione emit iactū retbis ā q̄bus dā piſcatoribꝫ in mari iux̄ tem plū appollinis delphici· Contigit φ piſcatores illo iactu mēſam aurea3 extraxerūt quā emptor habē voluit piſcatores aūt cōtradixerūt dicētes. tātū de piſcibꝫ interceſſiſſe pactum· Tū cōſenſerūt in h̄ caſū φ ſeptē ſa=piētes q̄ tūc famoſi erāt cōſuleret cu=ius mēſa eſſe deberet. Sapiētes ſup hoc illū deū q̄ ibi erat· i· appolinē cō ſulebāt· Quib⁹ reſpōſum eſt φ au=rū ſapiētiſſimo daret. et ſic data eſt appollini q cōſecrata: ſiue ydolo ſolis tāq̄ ſapientiſſimo. q2 deus ſapiētie fingebat et poſtea ſup menſam illā dabant reſponſa. Vel aliter fortaſ=ſis. menſa illa fuit tripes appollinis in q̄ reſpōſa dabant. Sz reuera ille phs appollonius q alij q̄ ſic mundū circuierūt potius debuiſſent viſitaſſe populū iſrahelicū vt vidiſſent men ſam aureā que erat ſup archā teſta menti· et vocabat ppiciatorium de qua menſa verus deus dedit reſpon=ſa· et ſancti fuiſſent ex reſpōſis veris dei· et nō ex reſpōſis ydolorū qui ſūt demones· iuxta illud ps̄. Omnes dij gentium demonia· Si ille tm̄ labo=rauit vt videret menſam ſolis· quid non facient ſcolares et alij addiſcere volentes vt videāt menſam ſacre ſcri pture? Septimo debent eſſe ſciētia=rum acquiſitarū nō obliuioſi· Dicen te cathone· Que legeris memēto Nā memoria naturalis iuuat p artifici alē. vt pt3 p ſanctū thomā i ſecūda ſe cū de· q· xlix· ar· p̄mo. Et ſunt ſex que ad iuuant memoriam· Primum eſt vt coru3 que vult memorari p quaſ dam ſimilitudines cōuenientes aſ=ſumat nō tamē cōſuetas· q2 illa cito euaneſcūt· ꝫ incōſuetas. quia incon ſueta magis memorant. Verbi gra tia de eclipſi ſolis et huiuſmodi· et propter hanc cauſam magis memo ramur coru3 que in puericia vidim⁹ quia tunc apparent nobis oīa noua q incōſueta Secūdū eſt φ frequēter meditet que vult memorie cōmēdare

Vnde ariſtotiles in li. de memoria et
remiſcentia dicit ꝙ meditatões ſal=
uant memoriã. qꝫ vt ibidem dicit.
Conſuetudo eſt altera natura. Ideo
qđ multotiens intelligimꝰ cito remi
ſcimur. Terciũ eſt circa vnũ vel pau
ca: nõ circa multa ſe exerceat. eccleſi
aſtici. xxxviij. Qui minorat᷑ actu re=
cipiet ſapientiã. Quartũ eſt ꝙ affe
ctũ et intentionẽ adhibeat ad ea que
vult memorari. qꝫ quãto aliqđ fue=
rit animo magis impreſſum tanto
minus elabit᷑. Vnde tulius in retho
rica. dicit ꝙ ſolicitudo cõſeruat inte=
gras ſimulachrorũ figuras. Quin=
tum eſt qđ multum adiuuat et defe
ctum memorie ſupplet eſt ſcriptura.
Eccleſiaſtici. xxxviij. Sapientiã ſcri
be in tempore vacuitatis. In huius
figura dñs ſcripſit bis decalogũ po=
pulo iudeorum in tabulis lapideis.
Sunt tñ aliqui q̃ nihil ponunt in
memoria. ſed omnia in ſcripto Qui
ſolum gloriantur de librorum multi
tudine et in libris deauratis: ſed q̃d
interius cõtinetur parum curant. Le
gitur ꝙ quidam ſcolaris dum repa
triaret cum multitudine librorũ. cõ
tigit ꝙ portator librorꝫ caſu in aquã
cecidit. et ſic omnes libros perdidit.
Quod attendens q̃dam alius ſcola
laris poſt eã peditans in libris pau
per ſed in ſcientia diues. Qui ea que
audierat in ſcolis nõ libris ſed me=
morie cõmẽdauerat. Hos verſus cõ
poſuit Cordi nõ carte tradas que no
ueris arte. vt ſi carta cadit tecum ſa
piẽntia vadit. Alij ſunt q̃ multũ cõ
fidentes de memoria ſua nihil ꝯmen

dant ſcripture. Et vtrũqꝫ eſt viciũ.
Sextum eſt placentia rei cognite.
Hanc cauſaꝫ innuit plato eſſe in te
nera etate. Quare ea que addiſcunt᷑
firmiter in memoria tenẽatur. Octa
uo debent eſſe formidoloſi. Vñ catho
Magiſtruꝫ metue. Vñ aplus ad ro
manos. xiij. Reddite omnibus debi
ta. Cui tributũ tributũ. Cui timoreꝫ
timorem etc̃. Nam videmus canes do
minos ſuos reuereri et leones aĩalia
ſeuiſſima timoris ſigna et reuerẽtie
ſuis magiſtris oſtendũt. Et talis ti
mor debet eſſe filialis non ex timore
ſeruili. Legimus enĩ ꝙ multi princi
pes fuerũt et barones etiam q̃uis i
ſummo honore fuerũt impij. nihilo
minus tñ ſuos magiſtros ſũme ho=
norauerunt. Vñ de traiano legitur
ꝙ plutarcum magiſtruꝫ ſuum ſũme
honorauit. Similiter legitur de ale
xandro magno ꝙ dum ſemel ſocra
tem magiſtrum ſuum obuiam ha=
buiſſet. de curru in q̊ reſidebat. eo vi
ſo ſtatim ad terram ꝓſilijt: et ipſuꝫ
reuerenter ſuſcepit. Legit᷑ in libro
apum ꝙ erãt in ſcola duo inſolentiſ
ſimi ſcolares. Qui non ſoluꝫ pati no
lebant correctionem magiſtri. verũ
etiam ad inſolentiam et diſſolutio=
nes alios ſtudere volentes ſepiſſime
cõpellebant. Hoc quidem magiſter
emendare nõ potuit. Contigit ergo
magiſtrum mori et tercio aut quar
to die in medio ſcole diabolũ in effi
gie magiſtri cum virga ferrea coraꝫ
omnibus apparere. Nec mora cum
toruo vultu in adoleſcentes dictos
exurgẽs cum virga illa illis mortẽ

intentans repente diſparuit Moxqꝫ illi nimio pauore in furiã verſi poſt dies aliquos obierũt. hinc ergo ſcolares aduertant diuinũ iudiciũ ⁊ magiſtris ſuis obediãt ne ↄtingat eos cum virga ferrea vapulare. Hinc ꝑ ꝓphãm dicit. Reges eos in virga ferrea: et tanq̃ vas figuli ↄfringes eos. Et ſubdit. Apprehẽdite ergo diſciplinã neq̃ñ ⁊c.

Quarti ſunt qui peccãt cõtra illud p̃ceptum. et ſunt ſerui et ancille nõ honorãtes patrẽfamilias domus et matrẽfamilias Quia ſicut filij tenent honorarẽ patrẽ ⁊ matrẽ: ſic ſerui ⁊ ancille debent honorare gubernatorẽ domus q̃ dicit paterfamilias. Quia dicit aplus p̃me ad thimo. v. Qui bene p̃ſunt. duplici honore digni ſũt ſcꝫ in p̃nti ⁊ in futuro. Circa qđ notanduꝫ ꝙ in ſacra ſcriptura inueniť quadruplex genus ſeruorũ Nã aliq̃ dicunť ſerui ex brutali ruditate et rõnis defectione. Aliq̃ ex morali prauitate ⁊ dei maledictõne. Aliqui ex vulgari egeſtate et laboris obligatione. Aliq̃ ex morali hũilitate et bona opatione. Primo dicitur ſeru⁹ aliq̃s ex brutali ruditate et rõnis defectione. et illi naturaliť ſunt ſerui aliorũ et tenenť alios honorare. De q̃bus dicit Ariſtotiles .i. politicoꝝ. c. v. ꝙ intellectu vigẽtes naturaliter ſunt aliorũ dñi: et rectores Et ẽcõuerſo. intellectu carentes naturaliter ſunt alioꝝ ſerui. Ideo dicit beatus aug⁹. xix. de ciui. dei. c. xxi. ex dictis tulij in li. de republica. ꝙ illi q̃ ſunt indomiti nõ ſc̃m rationẽ viuẽntes. vtile eſt vt in ſeruitutẽ redigantur. et ſint ſub ſeruitute Rurſũ apte iuſticie et iuſtũ eſſe videť ꝙ talibꝰ hominibus ſit vtilis ſeruitus et ꝓ vtilitate eorũ fieri. Et tũc recte fit. cum improbis auferť iniuriarũ licentia. et domiti meli⁹ ſe habebũt. q̃ indomiti deteri⁹ ſe habuerũt. Et ſubditũ eſt dicit aug⁹. ſup̃ in li. tulij vt illa ratio formeť velut a natura ſumptũ notabile exemplũ atqꝫ dictũ eſt. Cũ deus homini: anim⁹ impat corpori. rõ libidini. ceteriſqꝫ viciosis animi ptibus. Plane hoc exemplo ſatis edictũ eſt q̃buſdã vtile eſſe ſeruitutem. Hec ille. Et illa eſt ſeruitus naturalis et ptinet ad originalẽ iuſticiã ſicut inter vxorẽ et maritũ. inter prẽꝫ et filiũ. Et eſt q̃ſi naturalis ordo. quo inferiora obediũt ſupiorib⁹ Jõ ariſtotiles .i. politi. hanc ꝓbat quadruplici exemplo. Primo i armonia vbi eſt vna vox p̃dominãs. Secũdo in corpe. vbi ſeruit corpus: et aia dominať. Sꝫ prudens eſt ſicut aia: imprudẽs ſicut corpus. Tercio ex ↄpatione alioꝝ aĩaliũ ad hominẽ. vt equi et vacce multã ſalutẽ ↄſequanť p induſtriã humanã. eo ꝙ ipis ſeruiãt. Sed imprudentes ſũt ſicut eq̃ Quarto ex diuerſitate ſexuũ ſcꝫ virorum et mulierũ. qꝛ viri ſũt p̃ſtantiores mulierib⁹ in rõne Ideo feminis naturaliť dominanť. qꝛ dr̃. i. politi. ꝙ ↄſiliũ mulierũ nõ eſt validũ. Secundũ genus ſeruoruꝫ eſt ex morali prauitate et dei maledictõne De quo geneſ. ix. Maledict⁹ chanaan. erit

ſeruus ſeruorum fratrum tuorum·
Beatus aug9·xix·li·de ciui.dei·c·xv
tractans iſtā materiā dicit ꝙ nomē
ſeruitutis·vel p̄t dubitari ꝑ quos p̄
mo fuit acquiſitū:vel q̄bus p̄mo fu=
it impoſitū·vel a q̄bus fuit deriuatū·
Si ergo queraꝛ ꝑ quos fuit acqui
ſitū·Planum eſt ꝙ ꝑ p̄mos noſtros
ꝑentes·Quia hoīm in p̄mordio crea=
tionis nō eſt dictū vt dn̄areꝛ homi
ni:ſed beſtijs terre et piſcib9 maris
Vn̄ et p̄mi noſtri patres non reges
hoīm ſed ꝗ paſtores pecoꝝ dicti fuit
Nomē igiꝛ ſeruitutis nō meruit na
tura ſed culpa·Per peccatū igiꝛ pri
morū ꝑentū nomē ſeruitutis fuit p̄
mo acq̄ſitū·Sed ſi querit q̄bꝫ fuit
p̄mo impoſitū·Dicit aug9 ꝙ nuſq̄ꝫ i
codicibus ſcripturaꝝ legim9 ſeruū
anteq̄ꝫ h9 vocabulo noe .iuſt9 peccatū
filij vindicaret· Cū eni noe poſt plā
tationē vinee inebriatus·nudatus
ſtaret ꝗ cayn vereūda patris vidiſſet
nec cooperuiſſet:poſt euigilationē di
xit·Maledictus puer chanaan: eris
ſeruus ſeruoꝝ fratrū tuorū·Chana
neis ergo ſm aug9 p̄mo nomē ſer=
uitutis eſt impoſitū in vindictā pec
cati·Sed ſi q̄ratur·a q̄bus h9 vocabu
lū eſt deriuatū·Dicit aug9 ꝙ in lati=
na lingua credit nomē ſeruitutis o
rigīnē traxiſſe ab illis q̄ iure belli po
terāt a capiētibꝫ occidi:et ſerui a ſer
uādo dicti ſunt eo ꝙ ſeruabant·qd̄
ſine peccati merito nō eſt· Nā qn̄ iu
ſtum bellū geriꝛ ꝑ peccato:ecōtrario
dimicatur· Hāc ſeruitutē oſtēdit ma
giſter egidi9 li·ij·de regīe p̄ncipū·
ꝑte tercia ex tribꝫ· Primo ex defēſio

nē patrie ſcꝫ vt homines fortiter pu
gnādo defendāt patriā· inductū eſt
ſupatos eorū ſuos eſſe Secūdo qꝛ
niſi vincēs ſperaret aliq̄d bonū a vi
cto:facilius ipm occideret· Ex his ſe
quitur ꝙ falſum dicit ſpeculū ſaxonuꝫ
ꝙ ſeruitus nō venit ꝓpter peccatum·
neqꝫ ex noe·neqꝫ ex abrahaꝫ ⁊c̄.ſed
venit ex violētia· Cuius falſitas ptꝫ
ſupi9 ꝑ aug9 dicentē ꝙ nomē illud
culpa meruit:nō natura· Idem patꝫ
gen̄·ix·ꝙ ꝓpter peccatū filij vindicā
dum·noe p̄mo induxit ſeruitutem·
Idem ptꝫ in canon̄··xxxij·di·c·eos·
vbi dicitur ꝙ cōcubine ſacerdotuꝫ ſi
nolunt deſiſtere.ab epiſcopo moniti
ſi nō ſe correxerint p̄ncipibus indul
gemus licentiā vt eorū feminas ma
cipent ſeruituti Idem patet hic in ꝑ
tibus weſtphalie ꝙ ꝓpter frequen=
tem recidiuationē a fide karolus im
perator eos ſeruituti dn̄oruꝫ manci=
pauit vt tradūt āntique hiſtorie Sꝫ
tales qui ſunt ſeruilis cōditionis de
bent tale iugum cum patiētia porta=
re ⁊ dn̄is ſuis obediē ſm ꝙ dicit lau
reatus poeta fran·petrar·i li·ij·de re·
vt·for·c·vij·dicēs·Fer fortune ſarci
nā patienter quā q̄dā ſpōte etiā ſubiē
re vtqꝫ alios a ſeruicio liberarēt ſibi
ſeruitutē delegē· In q̄bꝫ eſt clariſſi=
mū paulini nomē nolani p̄fulꝛ Cui9
ſpōtanee ſeruitutis exit9 felix fuit vt
debuit· Quidā ꝓ vo ſe p̄cio vendide=
rūt vt ſerui effecti ſuos dn̄os peccati
vinculꝭ abſoluerent. atqꝫ ad veram
reducerēt libertatē In q̄bꝫ ſerapiō
q̄dā egiptus heremicola nobilitat9
eſt. Hec tibi magis exēpla ꝯfuerit

ꝓfuerit ꝙ̃ lamenta Hec ille. Inſup
nemo debet alteri obijcere obprobri
um ſeruitutis Cōtra quos dicit idē
frāciſc⁹ petrarcha in libro p̄mo de re
medio vtriuſqȝ fortune. c. xiiij Nemo
q̃ naſcit̃ ſȝ qui morit̃ liber eſt Multū
fortune licet in naſcētē in extinctum
nihil Expugnat vrbes inuictiliſſi=
mas: armatos fundit exercit⁹: potē
tiſſima regna ſubuertit. inexpugna
bilis arx ſepulchrū. Illic regnū vir
tutibus: nō fortune Itaqȝ timē illud
ingreſſi ſoli mortaliū vite huius ab
inſultib⁹ ſūt tuti Tu te liberū iactas
Nō dico ad ſepulchrū ſȝ an liber ho
die in cubiculū ſis iturus. Libertas
noſtra tenuiſſimo pēdens filo ſicut a
lia q̃bus fiditis oīa tremula ſemp ꝛ
caduca ſunt. Et infra. Idcirco te vt
reor liberū dicis. q2 dominū nullum
habes. ſed āneū audi ſenecā Bona
inq̇t etas eſt. forſitan habebis. Ne=
ſcis qua etate hecuba ſeruire cepit.
qua creſus. qua darij mater. q̃ pla=
to. qua diogenes. His te exēplis il=
le admonet. Et infra. Noli ergo li=
bertate tumeſcere. qn̄ non ex liberis
modo. ſed ex regib⁹ tam ſubito ſerui
ſiūt. Nec hoc miraberis cū ſc̄m plato
nis ſentētiā de ſeruis etiā reges ſiāt
Mutāt̃ aſſidue res humane. Nihil
ſub celo ſtabile. Quis in tanta verti
gine firmū aliq̇d ac māſurū ſperet.
Hec ille. Tales cū patiētia dn̄is ſu
is ſeruiāt: q̇ etiam ad ſacerdotiū ꝓ=
moueri nō poſſunt niſi manumittāt̃
vt pȝ. liiij. di. c. i. ij. et. iij. Rō huius
ꝓhibitionis eſt duplex ſcȝ ſeruilis
vilitas ꝛ clericalis dignitas. vt. liiij.
di. admittunt̃. et extra de ſeruis nō
ordi. c. de ſeruoꝝ. in fine. Et ſi fuerit
ordinatus ſciēte dn̄o ꝛ ɔtradicēte re
uocabit̃ in ſeruitutē in quocūqȝ gra
du fuerit ordinatus. Si aūt ſciente
et nō ɔtradicente: eo ipo fit ingenu⁹
di. liiij. c. ſi ſeru⁹ ſciēte dn̄o. Si igno
rante dn̄o fuerit ordinatus. q2 aut p̄
ſentatore ſciēte ɔditionē ordinādi.
ordinatus remanebit in ordine ſed
p̄ſentator debet ɔdempnari dn̄o in
duplo. liiij. di. c. ſi ſeru⁹ abſēte dn̄o.
Hic etiā nō poſſūt vouere ſolēpnit̃
niſi p̄us manumittant̃. nō tn̄ poteſt
ſibi dn̄s ꝓhibere ꝙ nō cōtrahat ma
trimoniū ſicuti nō poteſt ſibi ꝓhibē
ꝙ nō comedat vel bibat Vn̄ dicit a
poſtolus. i. ad thi. vi. Quicūqȝ ſunt
ſub iugo ſerui dn̄os ſuos honore di=
gnos arbitrentur ne nomē dei blaſ
phemet̃. Tercio dicit̃ aliq̇s ſeru⁹ ex
vulgari egeſtate ꝛ laborū obligatio
ne ſicut ille q̇ eſt naturalit̃ ingenu⁹
poteſt dici ſeruus a ſeruiendo et ſer
uitio qd̄ exhibet alicui ꝓpter lucrȝ
tp̄ale. Tales ſerui et ancille tenet̃ et
debēt ſuū dn̄m. i. p̄rēmfamilias ꝛ ma
trēfamilias honorare in ſex. Primo
debēt eis in licitis obedire. Prie pe.
.ij. Serui ſubditi eſtote in omni tē
pore dn̄is. nō tm̄ bonis ꝛ modeſtis ſȝ
etiā diſcol̃. Itē ap̄lus ad ephe. vi.
Serui obedite dn̄is veſtris carnali
bus cū timore et tremore. in ſimplici
tate cordis veſtri ſicut xp̄o. Sȝ ɔtra
hoc faciūt aliq̇ ſerui ꝛ ācille q̇ bina vi
ce iubent̃ aliq̇d facē et ſi faciūt. hō tn̄
faciūt cū murmure et triſticia. Aut de
mane cū excitant ſurgūt cū magna

c

pigricia· Debent igiť ſeruire cum a
more et dilectõe· tũc cõtingit eis ſi
cut Jacob q̄ ſeruiuit ꝑ rachel ſeptẽ
annis ⁊ videbãť ei dies pauci p̄ amo
ris magnitudie· Gen̄·xxix· Secũdo
dñt eſſe fideles in labore· de q̄ apl'us
ad ephe·vi· Nõ ad oculũ ſeruiẽtes
quaſi hoibus placẽtes· Sed cõtra h̄
faciũt q̄ bene et fideliter laborãt in p̄
ſentia dñoꝝ ſuorũ. ſed qñ dorſum ver
tunt· nihil faciũt: ſed vagis oculis
circũſpiciũt· Tercio debent eſſe fide⸗
les dñis ſuis in bonis tpalibꝫ· Ma
thei·vij· Que vultis vt vobis faciãt
hoies: eadem facite illis· Sed nemo
vellet ꝙ ſibi fieret dampnũ in bonis
tpalibꝫ Sed cõtra hoc faciũt ſerui ⁊
ancille· q̄ bona ſuorũ dñoꝝ frangũt
aut deſtruũt vel ſecrete comedũt aut
amicis dãt ł paupibꝫ ſine ↄſenſu do
minoꝝ ſuorũ· Item debent eſſe fide
les. ſecreta dñi nõ reuelãdo. Item de
bẽt facere ãcille reſpectu dñe ſue. Sꝫ
queriť an famuli ⁊ ancille poſſũt da
re elemoſinã de rebus dñoꝝ ſuorum
Rñt thomas·iiij·ſentẽtiaꝝ di·xv· ꝙ
ſerui et ancille nõ pñt dare elemoſi⸗
nas de rebꝰ dñoꝝ ſuorũ ſine ↄſenſu
eorũ niſi panẽ vel brodiũ q̄ nõ infe⸗
rũt ſibi magnũ nocumentũ· Sꝫ hic
reprehendende ſũt q̄dã familie q̄ ꝓpť
pigriciã potius fragmẽta canibꝫ et
porcis ꝓijciũt q̄ ꝙ colligerẽt ⁊ pau
peribꝫ darẽt. Itẽ nõ debent furari bo
na dñorũ ſuorũ et dare amaſijs vel
alijs amicis· qꝛ eſt cõtra p̄ceptũ il⸗
lud· Nõ furtũ facies· Vñ in legẽda
ſancti thome legiť de quodã famulo
q̄ ſolũ furtũ ficuũ inuito dño fecerat

d

et accedens ad cõiõnẽ nõn poterat ſa
cramentũ eukariſtie accipe de manu
apoſtoli· Qui in ſe reuerſus iuit re⸗
trorſum añ quoddã altare et flexis
genibꝰ rogauit deũ vt ſibi daret co
gnoſcere illud pctm̃ ꝓpter qd̄ repul
ſus fuit a ſacra cõione· Rñſum eſt ſi
bi ꝙ ꝓpter furtũ ficuũ qd̄ nõ eſſet cõ
feſſus· Et ſic denuo rediẽs ad cõfeſſi
onẽ accepta abſolutione cõionẽ rece
pit Quarto debent eis fideles eſſe fa
ma eos ↄmendãdo et nõ ſcandaliza
re ſicut q̄dã faciũt dicẽdo· Ille dñs ẽ
nimis parcus. Illa dña ẽ nimis au⸗
ſtera aut meretrix aut fur· qꝛ tenenť
ad fame reſtitutionẽ. Quinto debent
eis eſſe fideles in corpe· Vñ dicit vale
riꝰ li·vi· de ſeruo papirionis· q̄ cũ p
cipet ꝙ traditores vellẽt dñm ſuũ oc
cidere. ſeruus ↄmutata veſte cũ dño
et pmutato anulo domũ clã et ſecre⸗
te intrans: dñm emiſit de thalamo ⁊
ſe ad locũ dñi poſuit in lectũ· et tradi
tores ipm̃ dñm credentes· occiderũt
Similiter in geſtis ãglorũ legiť de
rege codwaldo q̄ dũ quadã vice mul
tũ ↄcupiſceret comedere carnes feri
nas p̄cepit cuidã ſeruo ſuo ꝙ cũ circu
ad nemus iret venando ꝓ ipo· Cum
aũt ſeruus iſte nihil repiſſet: triſta⸗
bať valde· Sed vſus eſt arte noua
ſcidit enĩ femur ſuũ et abſtraxit inde
fruſtũ carnis: et parato veru aſſauit
portans ad regem· Et ſic qui per car
nem ferinam ſatiſfacere non potuit
per propriam carnem dño ſatiſfecit
Sexto debent in omni labore deum
p̄ oculis habẽ Vñ greg' Oẽ bonũ
qd̄ agimꝰ ſp̄ intentionẽ ad celeſtia

leuem̄ıs de mane debent ŏrare et nō
cantare ſicut q̊dam faciūt. Item de=
bent miſſam audire ad minus dieb9
dn̄icas vt patz de con. di. i. c. miſſas.
Item nō debent maledicere creatu=
ris ſicut quidam faciūt. quia dicit
apl̄us ꝙ maledici regnū dei nō poſſi
debūt Qui talit̄ ſeruiūt fideliter ſer
uiunt. Qui aūt nō ſeruiunt fideliter
ſunt peiores diabolo q̄ tn̄ aliqn̄ inuē
tus ē fidelit̄ homini ſeruiuiſſe. Cuius
exēplū narrat ceſari9 di. v. c. xxxiij. ꝙ
demon q̊daz adoleſcētis venuſti ſpe
ciem induens ad quēdam militē ve
nit obſequium ſuū illi offerens Cui
cum multū placeret tā in decore ꝙ in
ſermone g̃tanter ab eo ſuſceptus ē
Qui mox militi ſeruire cepit tam di
ligenter et tam timide. tam fideliter
et tam iocūde vt ſatis ille miraretur
Nunꝙ equū ſuū aſcendit et nūꝙ de
ſcendit quin ille p̄paratus eſſet ⁊ ge
nu flexo ſtrepā teneret diſcretū pui
dum ⁊ hilarē ſemp ſe exhibuit. Die
quadā dū ſemel eq̄taret ⁊ veniſſent
an̄ quendā fluuiū magnū. miles re
ſpiciēs ⁊ plures ex inimicis ſuis mor
talib9 poſt ſe venire ɔſiderās ait ſer
uo. Mortui ſumus. Ecce inimici mei
poſt me feſtinant: fluuius ex oppoſi
to eſt. Nullus ſupeſt locus refugij.
Aut occident me aut capiēt me. Tūc
ille. Ne timeas dn̄e vadū fluminis
huius noui bene Sequere me: bene
euademus. Reſpondente milite. Nū
ꝙ homo fluuiū iſtū in hoc loco tranſ
uadit. Spe tn̄ euaſionis ſeruū ducez
ſecutus ſine piculo venit ad litus. Et
ecce eis trāſpoſitis hoſtes ex oppoſi=
to litore ɔſiſtentes mirati ſunt dicē=
tes. Quis vnꝙ audiuit vadū in flu
mine iſto? Nō alius niſi diabol9 il=
lum trāſuexit. timenteſqz reuerſi ſūt
Proceſſu vero tpis accidit vt militis
vxor infirmaret̄ vſqz ad mortē. In
qua dū omnes medicorū artes defe
ciſſent: ait iterū demō dn̄o ſuo Si do
mina mea inungeret̄ lacte leonina
ſtatim ſanaret̄. Dicente vero milite
vn̄ haberet tale lac. Rn̄t ille. Ego af
feram. Qui vadens et poſt ſpacium
vnius hore rediens. vas plenū ſecū
attulit A quo cū fuiſſet puncta mox
meliorata p̄ſtinū recuperauit vigorē
Cui cū diceret miles. Vn̄ habuiſti
tam cito lac iſtud? Rn̄t. De mōtib9
arabie attuli. recedēs a te in arabiaz
et in leonis ſpeluncā intrās catulos
abegi ab ea et eam mulci. Sicqz re
uerſus ſum ad te. Stupente milite
ad verba iſta et dicēte Quis es tu?
Reſpōdit. Nō ſoliciteris de hoc. ſer=
uus eīn tuus ſum ego. Inſtante mi=
lite tandem ɔfeſſus eſt dicēs. Demō
ego ſum. vnus ex illis: q̄ cum lucife=
ro ceciderunt. Tūc magis milite ſtu
pente ſubiunxit. Si natura diabol9
es: q̄d eſt ꝙ tam fideliter homini ſer
uis. Reſpondit demon. Magna eſt
mihi cōſolatio eſſe cum filijs hoim.
Dicente milite. Non audeo de cetero
vti ſeruitio tuo. Reſpondit demon.
Hoc p certo ſcias. ꝗ ſi me tenue=
ris. nunꝙ a me vel propter me ali=
quid mali eueniet. Non audeo in=
quit. Sed quicq̄d p mercede poſtu
laueris licz dimidiū bonorū meorū
libens tradā tibi Nūꝙ homo homini

ſeruiuit tam̄ fideliter et tam vtiliter
q2 per tuam ꝓuidentiam iuxta fluui
um mortē euaſi. Per te vxor mea re
cepit ſanitatē Tūc demon. Ex quo te
cum eſſe nō poſſum. nihil ꝓ ſeruicio
meo niſi quinq3 ſolidos requiro Quos
cum recepiſſet: militi illos reddidit
dicens. Peto vt ex eis nolā cōpares
et ſup tectū illius paupis eccleſie ac
deſolate ſuſpēdas vt p eā ſaltē dñi=
cis diebus fideles ad diuinū cōuocē
tur officiū. ſicq3 ex oculis eius diſpa
ruit. Hec ceſarius. Sed paterfami
lias ſi debet honorari a familia ſua.
tenet familie ſue ſc3 ſeruis et ancil=
lis in ſex. Primo in ꝯmeſtibilib9 ꝓ
uiſionē. i. ad thi. v. dicit apl's. Si
quis ſuorū et maxime domeſticoru3
curā nō habet: fidem negauit: et eſt
infideli deterior. Quia infidelis non
dū nouit veritatē Et lic3 infideles nō
ſint ſub lege gratie tñ ſeruāt inſtin
ctum legis nature. Et talis fidem ne
gauit ſi nō ore vel verbis. tñ ope. eo
ꝙ ꝓximū nō diligit. Ideo dicit ide3
apl'us ad ephe6. Vos aūt dñi eadē
facite illis. Si eñ tibi deberēt labo
rare et fideles eſſe: tūc eis econuerſo te
neris ꝓuidere neceſſaria. Sed cō=
tra hoc faciunt qui famulos ſuos fati
gant quaſi brutū animal: et nō ꝓcu
rant eis cōmeſtibilia: qđ eſt cōtra ca
ritatem. Secūdo debent eis eſſe beni
gni et caritatiui ſicut deū ſibi volūt eſ
ſe clementem et pium. Vnde ſeneca
in epiſtola. xliij. dicit ſic. Cū inferio
ri viuas queadmodū ſupiorē tecu3
viuere velis. Et quotiēs tibi in men
tem venerit qđ tibi liceat in ſeruum

totiens tibi veniet in mentē tantun
dem in te dño tuo licere. Forte dicis
Ego nullum habeo dominū. forſitan
inquit habebis. Neſcis eñ qua eta
te hecuba ſeruire cepit. qua creſus
qua darij mater. qua plato. qua dio
genes. Hec ille. Sed cōtra hoc faci
unt q̄ raro bona verba cōtra famulos
dicunt. Maledicūt eis et blſphemāt
dicendo. fur: meretrix. Videāt ille do
mine ne eis cōtingat ſicut cuidā dñe
q̄ ſemp habuit iracundiā ſup famili
am ſuā et nunq̄ boni animi fuit. et
quā eius ancilla demoniacam crede=
bat. Que accipiens herbas benedi
ctas ea3 cepit circuire et fumigauit
eā dicendo aliqđ ſub ſilētio murmu
rando. Quod cu3 dña videret: q̄ſiuit
quid faceret. Reſpōdit ſe demonem
velle fugare: q̄ eam ad iracundiā ꝓ=
uocaret At illa ſubridendo dixit Ve
ni nunc ⁊ ꝓmitto tibi ꝙ nec tibi nec
alicui iraſcar vnq̄. Que poſtea mi=
tis et iocunda facta eſt Iſti certe nō
attendunt ꝙ omnes ſumus fratres
et vnus dominus. et vno ſanguine
redempti: ⁊ eandem poſſeſſuri heredi
tatem. Igitur dominus vel domina
nō debet ſpernere famulū vel famulā
q2 fortaſſis meliores aliquando ſūt
coram deo. quia aliquando famulus
eſt humilis: et dominus eſt ſuperbus
et ſeruus caſtus: ⁊ dominus luxurio
ſus vel ebrioſus. et ſic ſimiliter an=
cilla. Item domin9 nūq̄ debet diabo
lum nominare dicendo. Vade in no
mine diaboli vel fac hoc. Quia dicit
greg9. li. iij. dyalogorū ꝙ quidam

nomine ſtephanus veniens de itine
re vocauit famulū dicens. Veni dia=
bole diſcaltia me. Ad cui⁹ vocē mox
ceperunt corrigia calciorū diſſolui vt
apte cōſtaret ꝙ qui noīatus fuiſſet
adeſſe ꝯſtaret. Q̄ḋ dn̄s videns vehe
menter expauit dicēs. Recede: non te
ſed famulū meū vocaui. Et ſic receſſit
Tercio debent eos corrigere ſi delin=
quūt. q2 ipi tenent̄ reddere rōnem in
extremo iudicio ſi nō ieiunēt vel orēt
vel feſtiuant. vn̄ aug⁹. in ep̄la ad co
mitem. Queſo inq̄t mi frater omni
bus tibi ſubiectis a maiori vſq3 ad
minimū amorē ꝛ dulcedinē regni ce
leſtis. timorē ꝛ amaritudinem pene
gehēnalis annūcies. et de eoꝝ ſalute
ſolicitus. et vigil exiſtas. q2 de oībꝫ
q̄ in domo tua ſunt rōnem dn̄o red=
des. Suade ergo eis vt caueāt a ſu=
perbia. detractione et ebrietate. Ira
et luxuria. furto et piurio. Hec au=
guſtinus. Ergo maxime peccant illi
domeſtici q̄ habent familiā iacentē i
publica fornicatione ꝛ nō impediūt
aut corrigūt. vt alique ancille. q̄n lo
cant ſe faciūt pactū ꝙ habent aliq̄s
bonos ſocios eas ſequētes. ꝙ nolunt
inire pactū niſi hoc admittāt. Et ta=
les nō debent ꝯducere. Quarto. pre
mij ſolutionē. Leuitici. xix. Non mo
rabit̄ opus mercenarij apud te vſq3
mane. Vn̄ thobias docuit filiū ſuum
thobie. iiij. c. Quicūq3 tibi aliq̄d o=
peratus fuerit. ſtatim ei mercedem re
ſtitue. ꝛ merces mercenarij tui non
manebit apud te vſq3 mane. Q̄ḋ ta
mē multi iniuſti dn̄i faciūt q̄ mercedē
debitā certo tp̄e nō ſoluunt. et ſic fa=

mulos ſuos furari ꝯpellūt Et ſi aliq̄d
pdiderint imponūt famulis et ancill̄
et illud eis in p̄cio defalcāt. Que mer
cedis intētio indebita eſt peccatum
clamans in celū. Iuxta illud Iacobi
v. Merces operariorū veſtrorū q̄ meſ
ſuerūt ſegetes veſtras q̄ defraudata
eſt a vobis clamat: et clamor eoruꝫ
venit ad aures dn̄i ſabbaoth. Qui
to tenētur eis dare bona. Ideo dicit̄
extra de vo. et vo. re. c. magne Que a
maioribus fiūt de facili trahuntur a
ſubditis in exemplū. Sed de illis q̄
potius familie et ſubditis ſuis ſunt
cauſa ruine q̄ꝫ forma virtutum. De q̄
bus gregorius et ponitur. xi. q. iij.
precipue. Tot mortibus digni ſunt
quot exempla prauitatis in poſteri⁹
relinquūt. Tamē prudens paterfa=
milias nō debet multum turbari. ſi
aliqui de familia ſūt mali. dūmodo
ſunt ſanabiles prout auguſtin⁹ po
nit ad vincentium donatiſtam et po
nitur. xlvij. di. c. quātum. Licet vigi
let diſciplina domus mee. homo ſum
et inter homines viuo. nec mihi ar=
rogare audeo ꝙ domus mea melior
ſit q̄ꝫ archa noe. Vbi inter octo ho=
mines vnus reprobus inuentus eſt
ſcꝫ cham. Aut melior q̄ꝫ domus a=
brahe. cui dictum eſt. Eijce ancillam
et filium eius Geneſ. xix. Aut melior
ſit q̄3 dom⁹ yſaac. cui de duobus ge
minis dicit̄. malachie p̄mo. Iacob
dilexi: eſau autem odio habui. Hec
auguſtinus. Si autem ſunt inſana
biles eiciēdi ſunt de domo prout ſcri
bit Ieronim⁹ et ponitur. xxiiij. que=
ſtione ſcd̄a. capitulo. Reſecāde ſunt

putride carnes ⁊ ſcabioſa ouis a caū
lis repellenda eſt ne pecora corrūpan
tur· Sexto fame conſeruationē· qꝛ
nemo debet familiā ſuā denigrare in
fama· ſicut q̄dā faciūt ſcādalizātes
familiā ſuā Quarto mō dicit̄ ſeruꝰ
ex morali humilitate ⁊ bona opatōe
De quo Johis· xv· Jam nō dicā vos
ſeruos· ſed amicos· Talis eſt ſerui
tus: qn̄ q̄s deo ſeruit· cui ſeruire re-
gnare eſt Jdeo ſancti viri gloriaban
tur ſe vocari ſeruos dei· Nā legit̄ in
vita ſancti gregorij pape: et idem re
citat martinus in cronica ꝙ primus
papa q̄ ſe ſcripſit ſeruuꝫ ſeruorum
dei fuit beatus gregꝰ qui ex magna
humilitate vocauit ſe ſeruuꝫ ſeruo-
rū dei· Et beata virgo ſe vocauit an
cillā dn̄i· vt ptꝫ luce p̄mo· Et paulus
apl's in epiſtol' ſuis ſe ſeruū xp̄i vo
cauit dicens· Paulus ſeruus chriſti
⁊c̄· Hic dauid p̄s· cxviij· Seruus
tuus ſum ego. Et alibi· Ego ſeruus
tuus: et filiꝰ ancille tue. Tales ſerui
ſunt omn es cultui diuino mācipati
Sed q̄dā ſeruiūt peccatis ⁊ diabolo
de q̄bus Johis· viij· Qui facit pecca
tū: ſeruꝰ eſt peccati· Vn̄ augꝰ· li· iiij
de ciui· dei· Bonus inq̄t ſi ſeruit liber
eſt· malus autē ſi regnat ſeruus eſt
nec vnius hoīs· ſ3 qd̄ grauius eſt tot
dn̄orū quot viciorꝫ· Alius enī libidi
ni· alius auaricie· alius ambitioni·
Hec ſeruitus ꝓch dolor eſt cōmuniſ
ſima· qꝛ multi reges ⁊ dn̄i q̄ alijs ho
minibus dn̄ant̄ tali ſeruituti ſubijci
unt̄· Jō dixit diogenes ph̄s alexan
dro regi· ꝙ ipe alexander eſſet ſer-
uus ſeruorū eius pro eo ꝙ peccata q̄

fuerunt ſub diogene erant domini a
lexandri· Prout hec legunt̄ in li· de
moribus et vita ph̄orum· Non enī
illis vitijs ſed omnipotenti deo ſer-
uiendū eſt· Cui ſeruire tutiſſimū eſt
Sed quidā ſeruiunt ei ex timore ſer
uili vt ſunt illi q̄ timent penas eter-
ne dampnationis· et ſic bonū faciūt
Et hij licet penas dampnatorū eua
dant· attamē plenā retributionē nō
inuenient Jdeo dicit auguſtinus li
bro ſecūdo cōtra pelagium Qui timo
re pene et nō amore iuſticie bonum fa
cit: adhuc penitus a malo nō receſſit
qꝛ illud non facit in corde quod fieri
videtur in opere Et homo mallet bo-
num non facere ſi poſſet impunitus
tranſire· O quot ſunt tales ꝙ ſi infer
nus nō eſſet: nunꝙ̄ bonum facerent·
Recitat beatus gregoriꝰ in libro ſe
cundo dialogorum ꝙ erat quidam
monachus nomine ſed nō re· cui mi
nirum graue erat ſi q̄s ſibi pro ſalu-
te aliq̄d loqueretur· Nō ſolum autē
nō bona facere. ſed nec poterat audiē
Hic cum in extremis eſſet poſitus
cōuenerunt fratres vt egreſſum illiꝰ
anime orando ꝓtegerēt· Tūc repen-
te cepit eiſdē fratribus clamare Re
cedite: recedite· Ecce datus ſum dra
coni ad deuorandū q̄ ꝓpter veſtram
preſentiā me nō poteſt deglutire Ca
put meum iam ore abſorbuit: date
locū ne amplius me cruciet Tūc fra
tres dixerunt· Signa te ſigno cru-
cis. Rn̄t· Nō poſſum· Tūc fratres ꝓ
ſtrati ſup terrā cum lacrimis ceperūt
ꝓ redemptione illius vehemēter exo
rare. Et ſubito cepit magnis vocibꝰ

clamārē dicens. Gratiās ago deo qꝛ
draco veſtris orōnibꝫ expulſus eſt.
Item narrat beda in geſtis anglo=
rum ꝙ tpe ɔſtantini iunioris q̇dā
miles valde diſſolutus defunct⁹ eſt.
circa ānos domini octigētos. vi. Qui
poſtmodū vite reſtitut⁹ ⁊ penis ter
ritus quas viderat fugit ad heremū
fecit quoqꝫ cellā circa q̊ddaꝫ fluuiū
In quo veſtibꝫ indutus ſepi⁹ laua
batur pmittens veſtimēta ſic ad car
nem cōgelare. Poſtea vero balneuꝫ
cali diſſimū intrauit Et ſic ɔtinuauit
illud vſqꝫ ad mortē Et cū ſup iſto a
videntibꝫ argueret. Rūt. Si vidiſſe
tis q̄ ego vidi: eadem et maiora me=
cum faceretis. Secūdo q̇dam ſerui=
unt deo ꝓpter ɔmodū ſcꝫ vt bene ſit
eis in pſenti vita. Iſte ſeruitus ſcdm
Criſ. nō eſt pfecta. Et ponit exem=
plum de illis qui alicui regi ſeruiūt.
non qꝛ regē diligunt: ſed donatiua
ſua exſpectant Tercio q̇dam deo ſer
uiūt ꝓpter ſuam infinitam ⁊ eſſentia
lem bonitatē vt ſi nō eſſet celum re=
tributionis nec infernus dampna
tionis adhuc deo ſeruirent et mā da
ta ſua timore filiali cuſtodirēt Quē
nobis tribuere dignetur q̇ viuit ⁊c̈

Quinti ſunt q̇ peccant ɔtra
iſtud preceptū: ⁊ ſunt illi
qui debitū honorē ſubtra
hūt gubernatoribꝫ reipu
blice. ut ſunt cōſules ⁊ precōſules. di
cit ariſtotiles .i. v. ethicoꝝ ꝙ pnceps
eſt cuſtos iuſti. Ideo alteri laborat.
Seq̄tur. Merces aūt danda eſt pn̄
cipi. Hec aūt eſt honoꝛ ⁊ gloria Qui
bus aūt nō ſufficiūt hec efficiunt ty

rānni. qꝛ inhiāt lucris p phas ⁊ ne
phas. Sunt ergo honorandi. qꝛ eſt
magnum meritum bene regere rem
publicaꝫ. Quia magni meriti eſt be
ne ſeipſum maius meritum eſt bene
regere bonum cōmune Et non hono
rantes faciūt cōtra illud pme petri ſe
cundo. Deum timete. regem honora=
te. id eſt rectorē reipublice Ratio hu
ius eſt. quia omnis poteſtas a domi
no deo eſt Et q̊ reſiſtit poteſtati. deo
reſiſtit. Ad romanos. xiij. Ergo qui
inhonorat principem aut rectorē rei
publice: inhonorat deum cuius viceꝫ
ille gerit in terra Et talis honoꝛ cō=
ſiſtit in quinqꝫ ſcꝫ Aſſurgere veniē
ti. Aſſiſtere ſedenti. Inclinare ſe trāſ
eunti. Genuflectere preſidenti Ince=
dentem ſequi. Ad hoc exequendum
inducunt nos tria. ſcꝫ ſcriptura. vt
ſaluatoꝛ noſter luce nono. aſſurge
re docuit et honorare maiores in ɔui
uijs. Dicens. Cū inuitatus fueris ad
nuptias nō recūbas in pmo loco ne
forte honoratioꝛ te ſit inuitat⁹. et tūc
veniens qui te et illum inuitauit di=
cat tibi: da huic locū ⁊c̈. Unde ad ro
manos. xiij. Reddite omnibus debi
ta cui tributū tributū: cui honorē ho=
norem Ideo illis talis honoꝛ debetur
ꝓpter gubernādi et regendi gradū
quē habent. Ad heb. xiij. Obedite p
poſitis vr̄is ⁊ ſubiacete eis ⁊c̈ Propt
poteſtatē cohercēdi quā habēt debe=
tur eis timoꝛ. Timete eum q̄ habet
poteſtatē mittēdi vos in gehennā.
Luc. xij. Tercio ꝓpt pcū laboris quē
a ſubditis tolerāt debetur eis mune
rum largitio. Iō dicit apl's vbi ſup

Reddite omnibus debita Cui tribu
tum tributū· Cui vectigal vectigal·
Cui honorez honorē· Secūdo ad hoc
inducūt canonica iura· Vn̄ in cano=
ne·xiij·q·vltīa·c· Eſt ordo ꝙ hec eſt
iuſticia ꝙ minoꝛ ſeruiat maioꝛi et ꝑ
mū locum ei dat in ſedendo. Jdeo di=
cit extra de emunitate eccle·c·aduer
ſus· Qui alteri ſuccedit in onere de=
bet ei ſuccedere in honore Jdem dicit
ex̄ de pignoꝛib9·c·ex lr̄is. Notandū
ꝙ tercio politicoꝝ diſtinguit ariſto
tiles ſex genera ꝓncipatuū quib9 ho
noꝛ patern9 debet q̈zuis diuerſimo
de· Primū gen9 vocat monarchia ⁊
eſt ꝓncipatus vnius q̄ intendit bo=
num ↄmune et oim ciuiū ſm̄ ſuū ſta
tum. Talis omni honoꝛe dignus eſt
et iſte eſt optim9 ꝓncipatus· vt ptz
vij·q·i·c. Jn apibꝫ eſt vnus ꝓncep9
grues vnā ſequūt oꝛdine lr̄ato· Ro
ma ↄdita ſimul duos reges habere
nō potuit ⁊c̄· Jdem ptz in mūdo·vbi
oīa ab vno gubernāt. Jdeo dicit a=
riſtotiles·xij·metha·ꝙ eſt vnus ꝓn
ceps· Jdez ptz in hūana natura·vbi
oīa mēbra ab vna regunt aīa· Jdez
ꝓbat magiſter egidi9 li·iij· de regi
mine ꝓncipū·pte·ij·c·iij·volēs ꝙ in
de ſequit pax et trāquillitas inter ci
ues·ſi plures ſequit diſcoꝛdia niſi il
li plures fuerint vniti in vno· Se=
cundo inde ſequit potentia et fortitu
do ciuitatis· qꝛ dicit in li·de cauſis.ꝙ
virtus vnita eſt maioꝛ ſeipā diſpſa
Si multi traherēt nauē vnus trahe
ret alter retraheret. nauis non mo=
ueret· Si aūt in vno ſimul traherēt
ſequit motio nauis· Sic ſi tota ciui

lis potentia q̄ eſt in pluribus prīci=
pantibus cōgregaret in vno prīci=
pue:efficacioꝛ eſſet iſte prīceps. Sz
qui vult recte et iuſte regere debet eſ
ſe primo ſciencia illuſtratus· Prou=
biorum·xx· Rex ſapiēs ſtabilimētuz
eſt populi. Jdeo dicit ariſtotiles pri
mo rethoricoꝝ· Felix eſt ciuitas cui9
phi ſūt ꝑſides Et boetius·i·de conſo·
ꝯſa·iiij· Tu hanc ſententiā plato=
nis oꝛe ſanxiſti beatas foꝛe reſpubli
cas·ſi eas vel ſtudioſi ſapiētie rege
rēt·vel earū rectoꝛes ſtudere ſapiē=
tie cōtigiſſet. Vn̄ quidam rex roma=
norū ſcribit cuidā regi frācoꝝ· Rex
illiteratus eſt quaſi aſin9 coronat9·
Secūdo debet eſſe pcītate mēſurat9
Jō dicit eccleſiaſtes·x· Ve terre cu
ius rex puer eſt·et cui9 prīcipes ma=
ne comedūt. Beata terra· cuius rex
nobilis eſt et cui9 ꝓncipes veſcunt
in tp̄e ſuo· Nam dicit laureatus poē
ta franciſcus petrarcha li·i·de re·vt·
foꝛtu·c·xc· Nō cultus exterioꝛ ſed in
terioꝛ habitus et mēs regia regem
facit· Alexandri principis dictū fuit
Jmpiū in virtute et decoꝛe exiſtere
Vn̄ in li·de vita et moribꝫ phoꝛum
De ſolone legit dictū· Populi inq̇t
rectoꝛ prius ſe q̈z populū rectificare
debet. Alioquin erit vt ille qui vm=
bram curuam prius rectificare cona
tur q̈z virgam curuam vmbram faci
ens. Si ergo ebrius eſt· quomodo
poteſt alios ab ebrietate cōpeſcere·
que eſt magis pīculoſa ī principibꝫ
q̈z aliis ⁊c̄. Cuius exemplum ptz in ho
loferne inebriato q̄ fuit a Judith oc
ciſus. Herodes inebriat9 iuramētū

temerarium faciat. Marci. vi. Noe de risus. genes. ix. Tercio debet esse po=testate solidatus vt puniat malefi cia. Vnde et ponit. xxiij. q. v. c. Regū proprium est facere iudicium et iusticiā et liberare de manibus vi oppressos. peregrinos. pupillos et viduas: q sa cilius opprimunt a potentibus. Tales opprimentes debent plectere p iusticiam. vt ptz. xxiij. q. v. c. Rex dz furta cohibere: adulteria punire. impios de terra pdere. paricidas et piuros non sinere viuere Quarto debet esse iusticia decoratus: q2 sine tali iusticia res publica stare nō pt. Sapie. i. Diligite iusticiā vos q iudicatis terram. Itē aug? li. iiij. de ciui. dei. c. iiij. Remota inqt iusticia qd sunt regna nisi magna latrocinia? Vn Jeronim? et ponit. xxiij. q. v. c. Regnū. vbi dicit. Justicia regis est deū timere et p oīa in eo ↄfidere: fidemqz catholicaz habere: ecclesias quoqz defēsare ac eorū ministros venerari. Cui? exemplū patz in theodosio impatore sicut legit in historia triptita li. ix. Qz cū apud thessalonicam ciuitatē quidaz iuuenes fuissent lapidati. Indignatus theodosi?. oīs passim interimi iussit Vbi septē millia sunt occisi nō pcedente iudicio. Cū aūt ambrosius audisset hāc cladem. et pnceps venisset mediolanū in templū occurrens ei beatus ambrosi? ipm reprehendens dixit q indign? esset sacri templi limina calcare. nec illud deberet intrare pter necem. Et dixit impatori. Recede nephāde et suscipe vinculū q te ligauit oīm dn̄s. His auditis obe=diuit impator gemēs et dicēs ad ambrosiū. Tuū est medicamētū imponere: meū est patient sustinē. Et cuz allegasset dauid adulterū et homicidā: Rn̄t ambrosi?. Secutus est errātē seque et penitētē Et cū excōicatō nē sustinuisset p octo mēses. eū absoluit. et fecit euz scribere decretū q nūq exsequeret sententia impatoris nisi post trigīta dies Hoc facto imperator ecclesiā reingredit. Itez nō debet iniquos exaltare et bonos deprimere. blanditores et adulatores nō audire. Iniustos sup regni negocia nō ↄstituere: filios nō sinē impios agere: viduas et pupillos defendere. exēplo egregij impatoris traiani q audiuit viduā ad eū clamantē et iusticiā petentē de his q innocētē ei? filiū occiderāt Qui cū equū ascēdissz Rn̄t. Ego faciā tibi iusticiā cū rediero. Respōdit mulier Et si nō rediens ait rex. Tūc successor meus faciet Et illa. Quid pderit tibi si alius bene fecerit. Tu mihi debitor es. fm opera mercedē recepturus. Te nō liberabit iusticia aliena Quibus verbis motus impator de equo descēdit et causam examinauit. De his oibus dicit aug? li. v. de ciui. dei. c. xxiiij. dicens. Neqz nos xpianos quosdā impatores iō felices dicim?. q2 diuti? impa rūt vel impantes filios morte placata reliquerūt vel hostes reipublice domuerūt. Seqt ibidē Hec et alia qdā cultores demonū accipe meruerunt. Sequit ibidem. Sed felices iō dicimus si iusti iparant. si int linguas sublimiter salutantiū nō extollunt

c

et ſe homines eſſe meminerint. ſi ſuā
poteſtatē ad dei cultum maxime di=
latandū maieſtati eius famulatum
faciūt. Si deū timent. diligūt. colūt.
Si plus amant illud regnū vbi nō
timent habere cōſortez. Si ꝓpter re
gnū celeſte corpus exponūt. Hec au
guſtinus. Secundū genus ꝑncipa
tus vocat̄ tyrānia. et eſt precedenti
ꝑncipatui ꝯtraria. et peſſimus ꝑncipa=
tus. De quo dicit̄ ꝓuerbiorū. xxix.
Cum impij ſumpſerint ꝑncipatum
gemit populus. Prouerb. xxviij. Re
gnātibus impijs ruine hoīm. vn̄ frā
ciſcus petracha li. ij. de re. vt. fortis
.c. xxxvij. Et quotiēs inq̄t digni di=
gniſſimis ꝑferunt̄ et quotiēs indi=
gni indigniſſimos iudicāt. alienaꝝ
ſeuerior. ſuarū q̄ſq3 fauorabilis re=
rum iudex. Multi ſe indignos dicūt
pauci credūt. Hec ille. Talis ſcḋm a=
riſtotilē. v. politicoꝝ ſtudet ꝑmo ex=
cellētes in ſuo ꝑncipatu ꝑimere. q2
tales eſtimāt poſſe ſe inſurgere ꝯtra
ſe. Vn̄ poeta. Aſperius nihil eſt hu
mili dū ſurgit in altū. Cuncta ferit
dum cūcta timet. dū ferret omnes.
Et ſe poſſe putat nec beſtia terrior vl
la eſt. Q̄ū ſuni rabiem in terga libe
ra furentis Ideo dicit̄ ꝓuerbioꝝ. iij.
Per tria mouet̄ terra. et quartū non
poteſt ſuſtinere. Per ſeruū cū regna
uerit. Per ſtultū cum ſaturatus fue
rit cibo. Per odioſam mulierē cum i
matrimoniū fuerit aſſumpta. Et per
ancillā cum heres fuerit dn̄e ſue. Ta
les cū ꝑncipatū fuerint aſſecute: non
ꝑmittēt aliquē ſecum viuere Teſtā
te ariſtotile. v. ethicoꝝ. ex dictis he

d

antiq̄s. Principatus virum oſtendit.
Quia malus dum habuerit poſſe. o
ſtendit maliciaz ſuam: q̄d eſt valde
ſtultum. teſtante boetio li. ij. de cōſo.
ꝓſa. v. Quid eſt inq̄t q̄d in altū q̄ſ=
q3 facere poſſet q̄d ſuſtinere ab alio
nō poſſet ipſe. Buſiridem accipim9
necare ſolitū hoſpites ab hercule ho
ſpite fuiſſe mactatū. Regul9 plures
penorū bello captus in vincula cōie=
cerat: ſed mox ipſe victorū cathenis
manus prebuit. Hic etiaz nero fuit
occiſus qui multos ſenatores occide
rat dicente boetio li. ij. ꝓſa Nouim9
quantas ruinas dederit vrbe flāma
ta. patribuſq3 ceſis fratreq3 quondā
ferens interēpto madiuit cruore ma
tris effuſo Secundo tyrannus cona
tur ſapiētes deſtruere. q2 vellet eos
omnes eſſe ignorātes ſue malicie ne
ſcirent ꝑplm ꝯcitare cōtra ipm̄. Ter=
cio amicicias hoīm deſtruere. vt int̄
ſe ligantes ipm̄ facere ꝑmittāt quic
q̄d vult Quarto. regna bello ꝓcurat
Iō dubitat ariſtotiles. iij. politicoꝝ
An ſit melius habere reges ꝑ electō
nem aut ꝑ hereditariā ſucceſſionem
Rn̄dent doctores q2 ꝑ ſe loquēdo me
lius eſt ꝯtinuare regnū ꝑ electionēz
vt patet in papatu et imperio. Pa=
pa per cardinales. et imperator per
ſuos electores ad hoc ordinatos vt
patet de elec. et elect. poteſt. ca. ve=
neris. Ratio huius eſt. quia ꝯtingit
ſucceſſorem eſſe malum aut tyran=
num vel fatuū. Sed per accidens me
lius eſt in caſu cōtinuare regnum ꝑ
ſucceſſionē hereditariam ꝓpter mul
tas rōnes. Primo ꝓpter diſcordiam

eligentium. ꝓpter quam multa mala
ſiunt in ptibꝫ iſtis. Vnde magiſter
egidiꝰ li.iij. de regimine pncipū ad=
ducit ad ꝓpoſitum tres rōnes. Pri=
ma qꝛ peiores ſūt mores illorū qui
nup facti ſunt diuites ꝙ q̄ fuerūt di
uites ab antiquo. Cuius exemplum
patuit in filio cuiuſdā carbonarij q̄
ꝓpter diſcordiā eligentiū fuerat ele=
ctus in regē cuiuſdā cōitatis Veniēs
aūt pater ꝛ videns filiū ſuū in rega
libꝰ inſignijs .interrogauit filiū an
ipm cognoſceret. Rn̄t filius. Pater
nō agnoſco meipm quō deberē te co
gnoſcere. Secūdo qꝛ ꝯueniētiores
mores ad regendū didicerūt filij re
gentiū. Tercio merita pentū talibꝫ
inducunt quādā neceſſitatē benefaci
endi ne filius videat degenerans a
pentibꝫ. Quarto qꝛ p diutinā ꝯſue
tudinē populus filijs libentius obe=
dit et tales ꝙuis mali ſunt adhuc
debetur eis honor. qꝛ talis q̄libꝫ ge
rit vicem dei. Jō deus in ipo honora
tur. Secūdo qꝛ eſt pſona publica.
Jō in eo honorat̄ cōitas vel ciuitas.
Terciū genꝰ pncipatus ē ariſtocra
tia.i. pncipatꝰ bonoꝝ vbi pauci re
gūt boni vn̄ etiā inoleuit ꝙ tales ro
me regētes dicebāt̄ optimates quaſi
optimi ꝓ cōitate exiſtētes. Etiā voca
bant̄ patres ꝯſcripti. qꝛ noīa illoꝝ
fuerūt ſcripta literis aureis. Etiā vo
cabāt̄ ſenatores a ſenio vel ſenectu
te. qꝛ romulus in pncipio ſui regni
elegit centū viros: q̄rū cōſilio oīa a
geret. Tales pmo debent eſſe ſenes
qꝛ dicit Job.ca.xij. In ſenibus eſt

ſapiētia: et in longo tpē prudentia.
Jō roboā pdidit decem tribꝫ. qꝛ au
diuit cōſilia iuuenū. Vn̄ valerius li.
.vi.c.ij. dicit de illo q̄ rn̄t minanti ꝙ
habuit multos gladios. Rn̄t alius
et ego habeo multos annos Jō pre
cepit dn̄s moyſi vocare ſeniores ad
cōſiliū. Nūi.xi. et Exod.iij. qꝛ ſm tu
liū.ij. rethorice. Cōſiliū eſt examinā
darū gubernādarūqꝫ rerū ſubtilis
animi ꝓſpectus. Secūdo cōſiliū dꝫ
eſſe ſapientū et literatorū. Jō thobi
as docuit filiū ſuū.c.iiij. dicens. Con
ſiliū a ſapiēte require. Jō dicit boe
tius.i. de cōſol. ꝓſa.iiij. Tu hāc ſen
tētiā platōis ore ſāxiſti. beatas forē
reſpublicas ſi eas vel ſtudioſi ſapiē
tie regerēt vel eorū rectores ſtudere
ſapiētie cōtigiſſet. Nō vnius ſapien
tis ſed multorū ſapientū. Prouer.
.ij. Salus ꝓpl'i vbi multa cōſilia. qꝛ
qđ duo vel tres inuenire nō pn̄t: hoc
faciūt decem vel viginti Jdeo non de
bent inniti proprio capiti: ſed ſenten=
tias aliorum audire Grauiter peccāt
ergo illi qui dant conſilia mala pn̄
cipibus et dominis ad incendia. ra=
pinas aut guerras Aut communita
tibus de quo cōmunitas finaliter de
pauperetur. Cuius exemplum poni
tur i ſpeculo hiſtoriali li. viceſimo
quinto. capitulo. xlix. De karolo ma
gno dicenti de ſeipſo. Ego karolus
imperator dono dei rex germanorū
et patricius romanorum atqꝫ impe=
rator francorum. ſacra nocte diei do
minice poſt celebrationē nocturna
rum horarum. diuinum officium dū

dū irē̄ repenſare vt vellem ſōpnū
capere · venit ad me vox terribiliter
ſonans · karole exiet a te modo ſpūs
tuus in hora nō modica · Statimqꝫ
fui raptus in ſpū · et q̄ me ſuſtulit e=
rat candidiſſim9 · tenēs in manu ſua
glomerē lineū clariſſimū iubar lumi
nis emittētē ſicut ſolēt comete facē
q̄n apparent. Cepitqꝫ illū diſſoluere
et dixit ad me · Accipe glomeris mi
cantis filū et liga in nodo firmiter i
pollice tue manus dextre · qꝛ p illum
ducens in laborintheas infernoꝝ
penas · Hoc dicto · Preceſſit me velo
citer diſtorquēs filū luciflui glome=
ris · duxitqꝫ me in pfundiſſimas val
les igneas q̄ erant plene puteis ardē
tibus pice et ſulphure · plumbo · cera
et adipe · Et inueni pōtifices patris
mei et auunculorū meoꝝ · Quos cum
pauēs interrogarē · cur tam grauia
paterent̄ tormēta · Rn̄derūt · Fuim9
epi patris tui et auorū tuorū · Et dū
debuimus illos et ppl'm eorū de pa
ce ꝛ ↄcordia admonere. ſeminauim9
diſcordias · et fuimus incētores ma
lorum · Ideo nūc incendimur in hiſ
tartareis ſupplicijs et nos et alij ho=
micidioꝝ et rapinarum amatores ·
Huc etiā tui epi et ſatellites venient
q̄ idem faciūt · Sequit̄ ibidē · Deinde
traxit me ſup montes igneos de q̄bo
oriebant̄ paludes et flumina feruen
tia et oīa metalloꝝ genera bullientia
vbi reppi innumeras aīas hominū et
pncipū patris mei et fratrū meoꝝ
pcipitatas · Alios vſqꝫ ad capillos
alios vſqꝫ ad mentū · alios vſqꝫ ad
vmbilicū · et clamauerūt ad me eiu

lando · Dū viximus · alter alterū adiu
uimus tecū et cum patre tuo et fra=
tribus tuis facere prelia et homici=
dia et rapinas p cupiditate terrena
Ideo in iſta bulliētia flumina et me
talloꝝ diuerſa genera torq̄mur · Et
dū adhuc timidus accederē: audiui
retro me aīas clamare. Potētes potē
ter tormēta patiēt̄ Et reſpexi et vidi
ſup ripas fluminis bulliētis forna=
ces piceas ꝛ ſulphureas plenas ma
gnis draconib9 et ſcorpionibꝫ ꝛ ſer
pentib9 diuerſi generis · Vbi etiā vi
di aliq̄s patris mei pncipes ꝛ fratrū
meoꝝ et auunculorū meoꝝ dicentes
mihi · Heu nobis karole vides ne q̄
grauia habemus tormēta ppter no
ſtrā maliciā ꝛ ſupbiā et mala ↄſilia
q̄ regibus noſtris et tibi dedim9 p
pter cupiditatē Cūqꝫ dolēdo ingemi
ſcerē: accurrūt ad me dracones aper
tis faucibus plenis igne ſulphureo
et pice volentes me inglutire · At du
ctor me9 triplicauit ſup me filum · a
cuius claritatis radijs ſupata ſunt o
ra eorum ignea · Vidit etiam patrē
ſuum lodowicum in quodā dolio ple
no feruentis aque ꝛ multa alia que
nimis longum eſſet enarrare · Iſta
deberent attendere mali conſiliarij
cōmunitatum. dominorum et princi
pum · qui eos inſtigant ad infinita
mala · Sicut ergo conſiliarij ſi ſint
boni ſunt reipublice vtiliſſimi: ſic e=
cōuerſo ſi ſunt mali · ſunt pnicioſiſ
ſimi ſcilicet quando habent zelum p
cōmodo ſuo priuato ꝛ perſonali · nō
pro bono cōmuni, quando ſunt cor=
rupti cupiditate et receptiōe munerū

quando nimis diſſimulat dicere veri
tatem: quando odio vel amore regu
lantur vel inuidia: tūc cōſulendo pn
cipem deſtruunt. Talis fuit ille cōſi=
liator aman. qui ſimplicitatem nobi
liſſimi principis regis aſſueri et in=
nocentiam ad nephandam crudeli=
tatem induxit. vt patet heſter. xiiij.
De quibus dicit alexander poeta. Pe
ſtis adulandi. bibulis ſtudioſa potē
tum. Auribus inſtillans: anime le=
tale venenum. Huic aule vicio tan=
ta eſt conceſſa poteſtas. Vt rex domi
nis: humanas ſubtrahat aures. De
quolibet poteſt dici illud actuū. xiij.
quod dixit paulus elyme mago. O
plene omni dolo et omni fallacia fili
diaboli. inimice omnis iuſticie nō de
ſinis ſubuertere vias domini rectas
Et nunc ecce man⁹ domini ſup te. ⁊
eris cecus nō videns ſolem vſq₃ ad
tempus Et confeſtim cecidit i eū cali
go et tenebre: ⁊ circuiens querebat.
qui ei manum daret. Tunc procō=
ſul credidit ⁊c. Tercio debent eſſe
de numero bonorum ſcilicet iuſtorū
quia dicitur Job quinto. Conſilia
prauorum deus diſſipat. Vnde am=
broſius in libro de officijs. Quomō
poteſt q̄s facere vtile ↄſiliū niſi habe
at iuſticiam: et quomodo putabo eū
idoneum vt det mihi cōſilium. qui nō
dat ſibi. Ideo recitat auguſtinus li
bro quinto de ciuitate dei. c. xij. ex ſen
tentia cathonis dicentis. Nolite exi=
ſtimare maiores veſtros armis rem
publicam ex parua magnam feciſſe
Hoc ſi ita eſſet. multo pulcherrimā
eam nos haberemus. quippe ſociorū
atq₃ ciuium et p̄tereā armorum ⁊
equoruz maior copia eſt nobis. Sed
alia fuerunt que illos magnos fece=
runt que nobis nulla ſunt. domi ſciti
cet induſtria. foris. imperium iuſtū.
animus in cōſulendo liber. neq₃ deli=
cto neq₃ libidini obnoxius Pro his
nos habemus luxuriaz atq₃ auarici
am. Publice egeſtatem. priuatam o
pulentiam. Laudamus diuicias. ſe
quimur inerciā. Inter bonos et ma
los diſcrimen nullum. Omnia virtu
tis premia ambitio poſſidet. Hec il
le. Vt patet per exemplum de karolo
in particula precedenti. Quarto de
bent eſſe de numero veridicoruz. Nō
eni̅ debent dicere placentia et adula
ri potentibus in cōſilio Ideo Jethro
docuit moyſen Exodi decimooctauo
dicēs. Prouide de omni plebe viros
potentes et timentes deum in quib⁹
ſit veritas ſcilicet vite. iuſticie. et do=
ctrine Ideo bilingues et adulatores
debent excludi. Sunder we nu twe
tungen in finem munde haed: de is
nu in der wiſen raed. Sequitur ibi
dem Qui oderit auariciam. quia ho=
mines cupidi defacili flectuntur a iu
ſticia. Et ex illis conſtitue tribunos
centuriones. et quinquagenari=
os ⁊c. Quinto debet eſſe de numero
ſecretariorum maxime vbi ſit conſi
lium de bono cōmuni. ne impediatur
Ideo dicitur conſilium a con et ſileo
ſiles ſilere. quia debent ſimul ſilere ſe
creta conſilij. prouerbiorū. xj. Qui fide
lis eſt: zelat amici ↄſiliū. nō ergo ſiūt
boni ⁊ fideles q̄ reuelant vxoribus

ſuis ſecreta ꝯſilij ſui nec ſunt fideles
qui dicant aduerſarijs· Ego nō facio
tibi hoc in ꝯſilio noſtro: ſʒ ille· Qua
liter iſti obſeruant ſua iuramēta: vi=
deant ipi· Ergo a cōſilio debent ex=
cludi pueri et mulieres que ſilere nō
poſſunt· Vnde recitat macrobi⁹ in li.
de ſompno ſcipionis· Qꝫ puer q̄dā
romanus papiri⁹ noie patri iunct⁹
intrauit ſemel ſenatuʒ romanoruʒ·
Vbi quoddā ſecretiſſimū habitum
eſt ꝯſilium quod nō licebat alicui re
uelare ſub pena capitis. Cūqʒ papi=
rius domū rediſſet et mater interro
garet vnde veniret· et quo iſſet· Rñt
puer ſe interfuiſſe cōſilio ſenatoruʒ
cum patre. At illa· Que et qualia e=
gerūt patres in ſenatu? Cui ille. Nō
eſt licitum dicere ſub pena capitis·
Mulier auidior audiēdi ſecretum ſi
lentium pueri: modo precibus modo
minis animū pueri in diuerſa decli=
nare ſtuduit· Cūqʒ illa penis puero
nimiuʒ eſſet moleſta· leuis mēdacij
ꝯſilium accepit vt penam effugeret
et ſecretū teneret· Actum eſt in ſenā
tu inquit vtrū melius ſit vt vn⁹ vir
duas habeat vxores an ꝙ vna plu=
ribus nupta ſit· Dum hec illa audiſ
ſet ſtatim in ſecreto ad certas ma=
tronas retulit· et intm̄ factum eſt vt
romane femine poſtera die ad ſena
tum ꝯfluerent orantes vt vna poti⁹
duob⁹ nupta fieret q̄ꝫ vni due· Se
natores vero q̄nā eſſet iſta mulierꝝ
intemperies. et quid ſibi hec poſtula
tio vellet· mirabanť· Tunc puer in=
trās ſenatum: ordinē rei pandit· Et
ſenatores multum ꝯmendauerunt

ingenium pueri: et ſtatuerūt vt nul
lus puer in poſterum ſenatum intra
ret preter iſtum papiriū· Sexto nō
debent ſubticere veritatem ꝓpter me
tum maiorū· qꝛ animus debet eſſe i
ꝯſulēdo liber vt dicit aug⁹. li· v. de ci
uitate dei· c· xij· qꝛ inferiores metu ſu
periorū nō debent ſubticere veritatē·
Ideo olim ceperūt cōſilium a minori
bus· ne minores metu ſuperiorū tace
rent veritatem· Tales cōſiliarij ſunt
tanq̄ꝫ patres et gubernatores reipu
blice honorādi· quia dicit tulius in li
bro de ſenectute· c· iij· ꝙ dantes cōſi
lium in republica plus agūt q̄ꝫ alij·
nā ſūt ſicut gubernatores i naui. Alij
quidem ſentinam exhauriūt: alij cur
ſitāt: alij malum aſcendunt. Ille vero
tenēs clauam ꝛ quietus ſedēs i pup
pi multa maiora facit· Nō enī virib⁹
aut velocitate ꝛ celeritate magne re⁹
geruntť· ſed cōſilio auctoritate ꝛ ſcie
tia· Quartuʒ genus eſt illi oppoſitū
ꝛ vocatur ologarcia· i· pncipatus di
uitum ꝛ apud nos ꝯmuniter dicitť
ſcabinatus· habens vim regēdi ex
antiqua diuitiarum potētia ꝛ parē=
tum· Vbi iſti regūt· ibi ciuitas depo
pulatur et paupes extenuantť et op
primuntur. Tales multa mala faciūt
Nā ſicut p̄deceſſores ſūt reipublice
ꝓmotores: ſic iſti ſunt ꝯmunis boni
dilapidatores. Ideo inſtāt vt eligā
tur ad ſcabinatum aut cōſulatū vt
poſſint eſſe deuoratores pauperum·
Quibus ꝯſulitť ſi ſutores ſint nō ven
dant calopedia· ſi fabri nō vendant
incudes et malleos ꝛ ſic de alijs· qꝛ
fortuna poſſet mutari· qꝛ eſt magnū

peccatum qui eſt dilapidator ſuorū
ꝓpriorū bonorū. Quantū peccatum
eſtimatis ꝙ ſit q̄ ſūt dilapidatores
boni ꝯmunis? Secūdo ſunt paupm
oppꝛeſſores vt habeāt vñ laute viuāt
Cōtra quos dixit dñs quodā loco.
Vidue et pupillo nō nocebis. Si le
ſeris eos vociferabūt ad me: et ego
exaudiā clamorē eorū. Patet ex hoc
ꝙ eſt peccatū clamās in deū. Idē pa
tet exodi. iij. Tercio ſunt arrogātes
et derſores. Dicūt enī. Si ipi nō eſ-
ſent: ꝯmunitas periret. Tales ſunt ſi-
miles cuidā alienato a mēte. q̄ ſemp
ſtans ſub diuo. nullo mō voluit in-
trare domū nec ſedere Requiſitus ſe
mel quare. Reſpōdit ꝙ ipe ſubpor-
taret celū. Si enī ad modicā horam
ſederet celū rueret Sūt omnino ſimi
les babellio depicto vel ſculpto. q̄ in
humeris et brachijs ⁊ facie ꝓminēs
totam fabricā cum oneroſa fatigati-
one ſe ſimilat ſupportare. Tamen fa
brica eque bene ſtaret ſi illud ꝓdolū
tolleret Ita eſt de nonnullis pſum-
ptuoſis ſciētia ſeculi inflatis q̄ repu
tant ſe totā ꝯmunitatē portare ſua ſa
pientia et diſcretione. Ideo ꝓpter ta
les malos et iniq̄s gubnatores rei
publice mundus totalit piclitatur.
Narrat flauius in geſtis grecorū ꝙ
cartaginēſes q̄ frequent pliauerunt
cōtra romanos. cū in bello ſemel cō-
flictū romani ſuſtinerent ꝯſuluerūt
deos ſuos. querentes cauſam euētꝰ.
Quorū vnus reſpondēs monuit vt
poſt triduū ad eū debito mō redirēt
et quod q̄rerent inuenirēt. Et factū
eſt. cum tercia die cum debita reuerē
tia intrarent templū. duos verſus in
fronte templi ſcriptos ꝯſpexerūt ſcȝ
hos verſus. Ter tria. trinā ſenā vn-
denāmqȝ vigenam. Et cito papies
vrbs tua magna ruet. Sȝ nō intel-
ligentes verſus iſtos. pcibus ⁊ ſacri
ficijs ꝯſuluerunt deum ſuū ſup expo
ſitione primi verſus. Qui dixit eis.
Cras ſepties circuite ciuitatē et i frō
te porte oriētalis terciā literā alpha
beti ſcȝ. c. inuenietis ter triplicatam
in porta meridionali. ſextā literā eti
am triplicatā ſcȝ f. in occidentali. vn
decimā ſimiliter ter triplicatā ſcȝ. l.
in aq̄lonari porta iterū viceſimaȝ ter
triplicatā ſcȝ v. Populꝰ itaqȝ ſuſpē
ſus et ſperās de ꝓmiſſo ꝓuentu die
ſtatuto ſeptenis pactis circuitioni-
bus inuenerūt in porta pma terciaȝ
literā ſcȝ c. ter triplicatā i tribꝰ clau
ſulis in hūc qui ſequit modū. Cari
tas caſtitas cōpaſſio refrigeſcūt. Cē
ſus caro crudelitas incaleſcūt. Conſi
liū cōcordia ꝯiugiū euaneſcūt. In ſe
cunda porta meridionali inuenerūt
ſextā literā ſcȝ f. triplicatā in tribus
clauſulis. ſcȝ Fortes. fideles famoſi
regnauerūt. Ficti falſi fatui ſunt ſuc-
ceſſores. Fures fallaces feminei ſuc
creuerunt. In porta occidētali inue
nerūt l. ter triplicatā Lux veritatis la
tet ſub liuore. Laus ſanctitatis lan-
guet ſub labore. Lex ciuitatis luget
ſub latore. In quarta porta aq̄lona
ri ſlr. v. ter triplicatā in tribꝰ clauſu
lis vt ſequit. Vxor voluptas vſus
nūc ꝓualuerūt. Virtus vigor et va-
lor nūc euiluerūt. Vſura vates ⁊ va
nitas inſonuerūt. Romani igit ſua

ſcelerā cognōſcentes hūmiliter cor-
rexerunt· Quintū genus vocaᷦ poli
cia· et eſt vbi cōitas regit et intēdit
bonū cōmune Talis p̄ncipatus voca
tur cōitas noie· ⁊ eſt vbi multi ⁊ vir
tuoſi dn̄anᷦ vt in ptibꝫ italie vbi po
p̄ulus dn̄aᷦ· Ibi eīn requirūᷦ ꝯſen-
ſus totus populi in ſtatutis et legi
bus cōdendis· in poteſtatibꝫ eligē-
dis et in poteſtatibꝫ corrigēdis· Ta
les debent cōſiliare circa quinqꝫ ſm
ariſtotilē ·i· rethoricoꝝ· Primo de ꝓ
uētus ſufficiētia· Expenſe eīn faciēde
ſūt ſm menſurā redditiuū ne ciues in
collectis grauenᷦ· Secūdo de alimē-
ti ⁊ victualiū abundātia ne ꝑpl’s pa
tiaᷦ famem tpe kariſtie· Tercio de
ciuitatis cuſtodia· ne ſub tyranno ci
uitas veniat ꝓuidendū eſt· Igiᷦ de
bent ciuitatē cuſtodire intus ⁊ extra
Quarto de ciuiū inuicē cōcordia Vn̄
Iohēs in policraticon li· iiij· Sicut
inq̄t citharede et alij fidicines cum
multa diligētia ꝓcurāt quō oberran
tes corde cōpeſcāt viciū et eedem vna
nime reddāt ſonū· faciūtqꝫ dulciſſi-
mā cōſonantiā cordis nō ruptis ſed
tenſis· ſic ꝓporcionabiliter quāta ſo
licitudie oportet p̄ncipem et patrēfa
milias moderari· nūc rigore iuſticie
nūc remiſſione clemētie vt ſubditos
faciat quaſi vnanimes eſſe in domo
Quinto de rigidā iuſticia· Sapien-
tie p̄mo· Diligite iuſticiam vos qui
iudicatis terram Sextum genus vo
catur democracia ⁊ eſt precedenti op
poſita vbi multi regunt ſub cōtrarijs
cōditionibus ſupradictis·

SExto dicitᷦ aliquis pater
ex tp̄is diuturnitate Sic
ſenes et decrepiti dicūᷦ pa
tres· De quo p̄s· Interro-
gā patrē tuū et annūciabit tibi: et
maiores tuos· et dicent tibi· Tales
ſunt honorādi tāq̄ p̄res· Leuitici· xix
Corā cano capite cōſurge: et honora
ꝑſonā ſenis· Sapie· iiij· Senectus
eīn venerabilis eſt. nō diuturna Sūt
eīn ſenes venerādi q̄drupliciᷦ rōe· ſcꝫ
ꝓpter examē expiētie. ꝓpter modera
men inſolētie· ꝓpter libamē peniten
tie· et ꝓpᷦ medicamē icōtinētie Pri
mo ſunt honorādi ꝓpter examē expiē
tie· qꝛ ſenectus eſt theſaurus ſapiē-
tie et expientie Iob. xij· c· In ſenibꝫ
eſt ſapia ⁊c̄· Ergo vbi deſunt ſenes ⁊
expti: ibi raro vel nūq̄ ſaluabiᷦ cōi-
tas· Propter qd̄ dicitᷦ· iij· politicorū
Nemo eīn eligit duces iuuenes eo
q̄ nō cōſtat eos eſſe prudentes· Vn̄
in exercitu alexandri nemo niſi ſexa
genarius exercitū duxit Eccs· x· Ve
terre cuius rex puer eſt. Hinc eſt q̄
nec ꝓpter ſenectutē nec ꝓpter decre-
pitā etatē p̄ſbiteri ſenes dicunᷦ ſed
ꝓpter ſapiētiā. di· lxxxiiij· c· porro Vn̄
p̄ſbiter grece latīe ſenex interp̄taᷦ nō
ꝓpᷦ etatē ſꝫ ꝓpter ſapiā q̄ in eis dꝫ
eē· Secūdo ſūt honorādi ꝓpᷦ modera
mē inſolentie: qꝛ boni ſenes dn̄t ar-
guere iuuenes inſolētes· Vn̄ narraᷦ
valeri’ li· vi· de q̄dā ſene q̄ ꝑpl’m ro-
manū increpans non cōſenſit factis
malorum· Et dum a multis arguere
tur quare eſſet auſus ſic reprehende
re eos et dicere veritatem· Reſpōdit.
Due res licentiam mihi prebent· ſcꝫ

orbitas ⁊ ſenectꝰ Voluit dicere ꝙ
ille qui iuuenis aſpirat ad ardua:
ſperat ꝓmotiones et officia neceſſe
habet adulari frequenter: ſed iſte fu
it homo ſenex. Ideo ibi ſenectus de=
dit audaciaꝫ. Item ſenex ſi habet fi
lios vel filias ꝓmouendas licet nõ
ꝓ ſe tñ ꝓpter ꝓlem frequenter men
titur. vel ſaltem diſſimulat veritatẽ
ſed certe modernis temporibus iuue
nes parũ curant vt eis obediãt. ſꝫm
illud yſaie. iij Tumultuabit puer cõ
tra ſenem. et ignobilis cõtra ignobi
lem. Tercio eſt veneranda ſenectus
qꝛ eſt libamen penitẽtie. Eſt enĩ li-
bamen penitentie. i. ſacrificiuꝫ. qꝛ ſe
deo ſacrificare ſolet. et debet ſaltēꝫ ꝑ
ↄtritionẽ cordis et deſpectionẽ vete
ris vite. qꝛ ſacrificiũ deo ſpiritus cõ
tribulatus: cor cõtritum et humilia
tum deꝰ nõ deſpicies. Iſtud ſacrifici
um veſpertinũ eſt. De quo loqueba
tur apl'us. i. ad thi. ij. Ego enĩ iã de=
libor: et tempus reſolutionis mee in
ſtat. Dubitat. vtrũ malus ſenex poſ
ſit in fine aut in articulo mortis pe=
nitere. Videt ꝙ nõ. qꝛ dicit augꝰ. in
quodã ſermone et allegat a magi
ſtro ſententiaꝝ. li. iiij. di. ij. Si vis
agere penitentiã qñ peccare non po=
tes; peccata te dimittunt: nõ tu illa.
Sequit. Si ſecurus hic exit neſcio
penitentiã dare poſſumus: ſecurita=
tem nõ. Itẽ ꝗ ſcit ſe moriturũ nõ po
teſt ſatiſfacere: ideo penitet inutiliter
Item ſꝫm canones talibus nõ eſt pe
nitẽtia iniũgẽda ſꝫ innoteſcẽda. iiij.
ſentẽtiaꝝ d i. xx. Idēꝫ in cano. In op
poſitũ eſt ꝙ ꝗꝗ diu manet in homine

aīa tādiũ eſt liberi arbitrij. Ergo ⁊c.
Idem luce. xxij. Penitẽs miſericordi
am inueniet. Rñr. ꝙ ad penitentiã v
talem duo faciũt ſcꝫ dolor de ꝑteritis.
et ꝓpoſitũ cauendi de futuris. Et ꝗli
bet vſum rõnis habẽs quantũcunqꝫ
peccauerit quãtũcũqꝫ ſero ꝑt dolere
de ꝑteritis. et habere ꝓpoſitũ cauen
di de futuris. Ideo talisꝰ penitẽtia po
teſt eſſe: ꝗuis de ea ↄſidere ſit ſupra
modũ piculoſũ. Ideo malus ſenex
poteſt in articulo mortis penitere. li
cet hoc accidit valde raro. qꝛ talium
penitẽtia ſepius venit ex timore pene
nõ amore iuſticie ſicut de anthiocho
dicit. ij. machab. x. Orabat aũt do=
minũ a quo nõ erat miſericordiã cõ
ſecuturꝰ. Ad ꝑmũ dicendũ ꝙ pecca
ta dimittũt hominẽ quantũ ad effe
ctum ita ꝙ nõ poteſt huiuſmodi pec
cata amplius operari: ſed adhuc eſt ĩ
ſua poteſtate affectũ peccãdi dimit=
tere. Ad ſecundũ ꝙ talis habet ꝓpo
ſitum ſatiſfaciẽdi ſub ↄditione ſi po
ſſet. Et hoc ſufficit diuine miſericor
die. qꝛ ſi homo vult facere qđ in ſe ẽ
deus facit qđ in eo eſt quo ad miſe=
ricordiã. licet penitẽtia nõ ſit ei impo
nẽda ſed innoteſcenda ſꝫm canones.
Vtile tñ eſſet eis penitentiã imponẽ
ſub ↄditione ſi cõualeſcãt. Quarto
ꝓpter medicamentũ incõtinẽtie Sa
pientie. iiij. Etas ſenectutis vita im=
maculata. Vñ ambroſius in exame
ron. Senectus inqͭt hoĩs in moribꝰ
dulcior: in ↄſilijs vtilior: in cõſtãtia
ſubeũdi mortẽ patior: ad reprimen=
dũ libidines fortior Idem ãbroſius
dicit ad valeriũ. Erubeſcat ſenectus

q̇ue ſe emendare nō poteſt Nō enim
canicies annorū:ſed morū ɔmendā
da eſt. Ideo dicit̃ .lxxxvi. di. c. tāta.
Quāto ſenes ſunt morti viciniores.
tāto debent eſſe puriores. Sunt eñ
q̇daz ſenes q̇ dolent ꝙ nō ſunt adeo
potētes in ope carnali. ſicut fuerunt
et ſi nō poſſunt vti opatōne vtunt̃
tñ imaginatōne turpi atq3 locutio=
ne. Ac fabulant̃ de turpibꝫ eorū ppe
tratis Tales ſunt in malicijs indura
ti. Exemplū in ſalomone. iij. Rx. xi. v
bi dicit̃. Cum eſſet ſenex: deprauatū
eſt cor eius p mulieres. Tales etiaz
fuerūt illi ſenes. de q̇bus daniel. xiij
Egreſſa eſt iniq̇tas a ſenioribꝫ. qui
videbant̃ regē populū. Iō homo q̇
vult ſancte viuere in ſenectute debet
incipe in iuuētute. nec debet nimiuz
cōfidere in ſua virtute ſed in dei grā
dicēdo cū ꝓpheta. Ne pijcias me in
tpe ſenectutis. Cuius exemplū patz
in vitaſpatrū de illo q̇. lx. annos ca=
ſte vixerat et tñ in ſexageſimo anno
corruptus obijt. Propter has rōes
debent ſenes honorari. Sed cōtra hꝰ
faciūt q̇ ānoſos hoīes derident: q̄ren=
tes in hoc recreationē. qđ eis vertit̃
in piculū aīarū ſuaꝝ. et grauiter ꝑ ta
libus ſolatijs in futuro puniēt̃. q2
omnes maledictōnes et blaſphemi
as q̈s ille ſic ꝓuocatus ꝓfert. ipi lu
gebūt. Quia dicit regula iuris. Qui
occaſionē dāpni dat: dāpnū dediſſe
videt̃ vt ptz de iniur̄. et dāp. dat. li.
.vi. c. ſi culpa. Debemus igit̃ eos ho
norare corde. ore. et ope. In corde bo
na de ipis opinādo. q2 di. xviij. q. ij.
.c. Diffinim9 ꝙ de ſenibꝫ pſumēdū ē

bonū. q2 ꝓpter̉ canicie̅ quā hz eſt ho
norabil' ſm ꝙ dicit frā. pe. li. ij. de re.
vē. for. c. lxxxij. Boni ſenis venerāda
canicies. Seq̄tur ibidē. Quis tā cor
rupto ſenſu tāq3 obliq̇ pt eē iudicio
vt nō candidoꝝ librorū calatos ꝙ̄ ni
grātū carbonū ciſtas aſpicē ſiq3 trāſ
formād? ſit cigno ſimilē malit eſſe
ꝙ̄ coruo. Itē ore debemus eos hono
rare laudādo. ɔmendādo ꝛc̈ Itē ope
re eis aſſurgendo vt patz leuit̃. xix.
Corā cano capite cōſurge et honora
pſonam ſenis. Sed magiſter egi=
dius li. i. de regimine pncipū. pte. iiij
recitat ſex malas cōditiones ſenum.
ex dictis ariſtotilis li. ij. rethoricoꝝ.
Ne igit̃ deū offendāt dicendum eſt
qualiter ſe debent in his malis cōdi
tionibꝫ habere. Prima cōditio ſenū
eſt ꝙ ſunt increduli. quia in multis
experti ſunt et ſic cognoſcunt homi=
nes in multis mentiri et ſic credunt
omnes alios mentiri et deceptores
eſſe. Ideo dicitur ſecūdo rethoricorū
ꝙ ſenes multis annis vixerunt et in
pluribus decepti ſunt. propter hanc
experientiaz cōtingit i pluribus eos
incredulos eſſe. Iuuenes inexperti
ſunt ſuper malicias hominū: ideo faci
liter credunt. Secūdo ſunt naturali
ter ſuſpicioſi. Pueri enim qui multa
mala non fecerunt. innocentes ſunt.
ſua innocentia alios menſurant. et
oīa referunt in meliorē ptem et cre=
dūt omnes eſſe bonos. Iō dicit̃. xxij
.q. iiij. ca. Innocēs. Qui innocens ē
ſemper bene credit et iudicat bene
de alijs. Senes vero multis annis
vixerunt et in multis peccauerunt.

peccauerunt· Peccata aliorũ menſu
rant ſm ea q̄ geſſerũt in ſeipis· ꝓpt
qd̄ vt plurimũ credũt alios malos
eſſe et in peiorem ptem referũt eoruʒ
opa. Ideo dicit̄· ij· rethoricoꝝ· Se=
nes vixerũt multis annis· et eſſe non
poteſt quin in multis peccauerũt· Iō
ſũt malicī ſuſpicioſi: et oia in deteri⁹
eſtimant· Sed quō ſe habere debẽt
in illo defectu? Rñr ꝙ ſepius debẽt
illud dictũ xpi in mẽte reuoluere qd̄
habet̄ luce· vi· Nolite iudicare et nō
iudicabimini· Et dubia in melioreʒ
ptem debent interpretari· qꝛ dicit̄ i
regula iuris· Que poſſunt bono vel
malo aīo fieri: debent in meliorẽ ptẽ
intpretari· Ideo dicit̄· xi· q· iij· c· nō
ſolum· ꝙ vterqꝫ reus eſt q̄ falſum de
alio ꝓfert et q̄ crimina cito credit·
Tercio ſunt puſillanimes et timidi·
qꝛ dicit̄· ij· rethoricoꝝ Infrigidatio
ꝑparat viam formidini. Quarto ſũt
cupidi et auari et tenaces· Vñ inno
centi⁹ in li· de vilitate ꝯditionis hu
mane. Senex inq̄t tenax et cupidu⁹
triſtis et q̄rulofus eſt· Nā ſenes res
tpales facilit̄ poſſunt ꝯſumere: ſed
difficulter lucrari· Quia ipi iam defi
ciunt in corpe: et nō poſſunt ampli⁹
laborare· Ideo timent ſibi deficere. et
ſic parci efficiunt̄· Vñ aug⁹ in q̄dā
ſermone· Cum oia vicia in ſene ſene
ſcunt: ſola auaricia iuueneſcit· Aliq̄
enī ſunt ſi centũ annis poſſent viuere
ſatis haberẽt. nec adhuc volũt alij⁹
impartiri: nec poſſũt p ſe ꝯſumere· Et
fortaſſis in breui moriunt̄· et relin=
quunt alienis diuicias ſuas. vel here
dibus q̄ male ꝯſumũt et eis in mo=
dico ſubueniũt. Sed quō ſe debent
habere in illo defectu? Reſpondetur
ꝙ debent deo ꝯfidere· q̄ eos pauit a
iuuentute· Pš· Iacta cogitatũ tuuʒ
i dño: et ipe te enutriet. Quinto ſũt
multorũ verborum: et de antiquis fa
ctis loquunt̄· Vnde Innocēti⁹ in li·
de vilitate ꝯditionis humane· Se
nex inquit velox eſt ad loquendum:
tardus ad audiendũ· Laudat anti=
quos: ſpernit modernos: vituperat
p̄ſens· cõmẽdat preteritũ· Hec ille
Quod magis reprehenſibile eſt ſcʒ
mala facta defunctorũ innouãt et in
famãt coraʒ iuuenibus q̄ nihil ſciũt
de exceſſibus antiquorum· Et in hoc
grauiter peccant infamãdo defũctos
q̄ nō poſſunt ſe excuſare· et iam a deo
iudicati ſunt· Et quãdoqꝫ ſe de pecca
tis et malicijs ſuis que in iuuentute
ſua cõmiſſerũt iactant et in hoc dele
ctantur loqui de talibus turpib⁹ fa=
ctis· cogitare et audire. et hoc eſt ſi=
gnum ꝙ habent corda impudica et
ſunt inueterati dierum maloꝝ· quia
dicitur mathei· xij· Ex abũdãtia cor
dis os loquit̄· Et ſic inficiũt iuuene⁹
et prebẽt eis malum exemplũ Vnde
gregori⁹· Tot mortibus digni ſunt
quot in poſteris exempla prauitatis
relinquũt· xi· q· iij· c· precipue· Sed
qualiter debent ſe in hoc habere? Re
ſpondetur ꝙ debent penſare dictum
apoſtoli dicentis· Omnis ſermo ma
lus ex ore veſtro nō procedat· Et ra=
tio eſt· quia iuuenes diu retinẽt ver=
ba ſeniorũ· et dicunt· Iſta verba au
diui a patre meo. Iō ſi verba hũilita
tis et caritatis eis dixiſſet habuiſſet

premiū:ſi ecōtrā.penam Sexto ſunt naturaliter paſſionati: qꝛ ſunt pleni doloribꝫ et infirmitatibus. Unde Innocentiꝰ in li. de vilitate ꝯditionis humane. Si qs ad ſenectutem ꝑueſſerit:cor eius affligit͛.caput cōcutit͛.languet ſpūs. fetet anhelitus facies rugat͛.et ſtatura curuat͛. Caligāt oculi vacillāt articuli. nares effluūt.crines defluūt.tremit tactus.ꝛ deperit actus.dentes putreſcūt.ꝛ aures ſurdeſcūt. Senex facile ꝓuocat͛ ad irā:et difficile reuocat͛. Hec ille Sed quō ſe debent habere in illo defectu. Rñr ꝙ debent eſſe imitatores xp̄i.q̄ dixit mathei.xi. Diſcite a me: qꝛ mitis ſū et humilis corde. In patiētia veſtra poſſidebitis aīas veſtraſ Nā tales infirmitates ſunt eis loco purgatorij:q̄ pena eſt magis afflictiua. Nā ſi oia cremabilia mūdi ſimul arderent et aliq̄s in medio illorū ſtaret.nō ſentiret tantā penā quātū vna aīa in purgatorio exiſtēs Iō dicit͛.xxv.di.c.q̄ i aliud.ꝙ igni purgatorij nulla pena eſt cōpabil͛. Septimā ꝯditio eſt.ꝙ ſi in pueritia male vixerūt:vix in ſenio derelict͛ cōuertunt͛. Iuxta illud ꝓuerb.xij. Adoleſcens iuxta viā ſuā gradit͛ etiā cū ſenuerit ab ea nō recedit. Unde ariſto. vij.ethi: Difficile eſt cōſuetudini reſiſtere q̄ aſſimulat͛ nature Nō tñ eſt impoſſibile. qꝛ deꝰ pt ſuſcitare de lapidibꝫ iſtis filios abrahe Sed quō debēt ſe habere in illo defectu Reſpōdetur ꝙ dn̄t ſibi ꝓponere mortē ſuā Eccī.vij. Memorare nouiſſima tua:

et in eternū nō peccabis. Unde gregꝰ Nihil ſic reuocat a peccatis.quantū frequēs meditatio mortis Unde hugo in li. de clauſtro aīe. Tres inq̄t ſunt nūcij mortis.ſcꝫ canicies.infirmitas et ſenectus. Inſup debēt deū inuocare humili et cōtrito corde.dicēdo cū dauid Ne ꝓijcias me in tpe ſenectutis:cū defecerit virtus mea ne derelinquas me Et recupare tēpus ꝑteritū cū bonis opibus. Sed diceres. Amplius nō poſſum ieiunare ꝛ peregrinari:mane ſurgere.et multū orare. Reſpōſio. Sis patiēs et habeas bonā voluntatē:et dn̄s recipiet voluntatē tuā ꝓ facto Unde auguſtinꝰ Coronat deus intus voluntatē:vbi nō inuenerit facultatem

SEptimo dicit͛ pater ſpūalis pſona vt eſt ſacerdos dyaconꝰ vel ſubdyaconꝰ ꝛc. De quo dicit apoſtolꝰ ꝑme ad corinthios quarto Et ſi decem millia pedagogorū habeatis in chriſto.tamen non multos patres. In chriſto enim hieſu ꝛc. Hos enī tenemur honorare. non ſolum verbo ſed imitatione vt nihil ſentiamus de ſcriptura niſi quod ipſi ſenſerunt nō tranſgrediendo terminos eorum De iſtis patribus dicit propheta. Pro patribus tuis nati ſūt tibi filij:propterea populi cōfitebuntur tibi. Tales ſunt honorandi propter eorum dignitatē. vt patet duodecima queſtione prima.capitulo.duo ſunt genera chriſtianorum. Eſt autem vnū

vnum genꝰ quod mancipatū diui
no officio et deditum ↄtemplationi
et oratōni ab omni ſtrepitu tpaliū
ceſſare cōuenit·vt ſunt clerici:et deo
deuoti ſcȝ conuerſi· Cleros eñ grece
ſors latine·Jn̄ huiuſodi vocanť cle
rici·i·ſorte electi·Omnes eñ deus in
ſuos elegit·Hij nāqȝ ſunt reges·i·
ſe et alios in virtutibus regētes·et
ita in deo regnū habēt et hꝰ deſignat
corona in capite Hanc coronā ab in
ſtitutione romane eccleſie accipiunt
in ſignū regni qḋ in xp̄o expectatur
Hec Jeronimus· Jdem ſentit ma=
giſter ſētētiaꝝ li·iiij·di·xxiiij·dicēs
Corona eñ ſignaculū eſt quo ſigna
tur q̄s in p̄te ſortis miſterij diuini.
Corona regale decus ſignificat· qȝ
ſeruire deo regnare eſt Vn̄ miniſtri
eccleſie reges eſſe debent vt ſe et ali
os regāt·q̄bꝫ petrus ait· Vos eſtis
genus electū·regale ſacerdotiū· Sū
mitas capitis deſup nudať vt eorū
mens libera ad deū monſtreť q̄ reue
lata facie gloriā dei cōtempleť· Sū=
mitas eñ capitis eſt eminētia men=
tis: denudatio capitis eſt reuelatio
mentis·Clericus eñ dei ſecretoꝝ nō
debet eſſe ignarus· Tondenť etiam
capilli vſqȝ ad reuelationē ſenſuum
ſcȝ oculorū et aurīū vt vicia in corde
in op̄a pullulantia doceanť preſcin
denda·Ne ad audiendū ⁊ intelligē
dum verbum dei īpediant. Hec ma
giſter ſentētiaꝝ·Jdeo diciť ex̄ de vi.
et ho·cle·c· Si q̄s clericus comā re=
laxauerit anathema fit.i·excōmuni=
candus Jbidem·c·Clericus neqȝ co
mam neqȝ barbā nutriat· Jbidē·c·
clerici·Vbi diciť· Clerici q̄ comā nu
triūt et barbā:inuiti a ſuis archidi
aconis tondeanť·Jdē·xxiij·di·c·ſi
q̄s·Vn̄ magiſter ſentētiaꝝ vbi ſu=
pra·Tōſure aūt eccleſiaſtice vſus a
nazareis exortus videť·Qui p̄us cri
ne ſeruato deinde ob vite ↄtinentiā
caput radebāt·et capillos in igne ſa
crificij ponebāt Hinc inoleuit vſus
vt q̄ diuinis cultibꝰ mancipāť quaſi
nazarei·i·ſancti·crine depoſito inue=
niāť·Hec hiſtoria ponitur numeri
vi·Sic adhuc aliq̄ crines q̄s ep̄us
deponit in p̄ma tonſura ſeruāt ꝓ ſin
gulari facto·Vn̄ dicit magiſter vbi
ſup̄·Hinc ad ezechielē diciť Fili ho=
minis ſume gladiū acutū ⁊ duc ſup
caput tuū et barbā·Jn actibꝫ eñ a
poſtoloꝝ p̄ſcillam et aq̄lam hoc feciſ
ſe legimus·Paulus quoqȝ et alij q̄=
dam diſcipuli xp̄i hoc fecerūt. Jn hi
ſtorijs inuenitur ꝙ romani ſancto
petro extraxerūt capillos in modum
corone. Jnde clerici ad reuerētiā ſan
cti petri fecerūt ſibi abſcindi crines.
in hoc ſibi volētes ſimilari· Ne cede
ret in verecūdiā ſancto petro:et hoc
vocatur corona Vn̄ verſus Virginiꝰ
ē ſertū·clericiqȝ corona·poete· Lau=
rea·rex geſtat dyadema vel impa=
tor·Circa predicta notandū eſt ſm
magiſtrū ſentētiarū li.iiij·di·xxiiij·
ꝙ ſeptē ſunt ſpūalium officioꝝ gra
dus ſiue ordīes ſicut ex ſanctorū pa
trū dictis apte tradiť: et capitis no
ſtri iheſu xp̄i exemplo monſtratur·
qui omniuȝ officia in ſemetip̄o exhi
buit ⁊ corpori ſuo qḋ eſt eccleſia eoſ
dem obſeruandos ordines reliquit

Septem autem ſunt ꝓpter ſeptifor
mem gratiã ſpiritus ſancti Cuius q̃
nõ ſunt ꝑticipes: ad gradus eccleſi=
aſticos indigne accedũt. Hec magi
ſter vbi ſup̃. Hij omnes tanq̃ ſpũa
les patres ſunt honorãdi. Prim9 vo
catur hoſtiari9 q̃ fuit inuẽtus a da=
uid i veteri teſtamẽto q̃ poſuit p̃mo
ianitores vt ptz. i. pal. ix. In nouo
teſtam̃to p xp̃m qñ flagello eiecit de
tẽplo ementes et vendentes. vt patz
mathei. xxi. Horũ officiũ eſt ſm ma
giſtrũ ſentẽtiaꝝ li. iiij. di. xxiiij. di=
centẽ. Hoſtiarij q̃ et ianitores ſunt
q̃ in veteri teſtamẽto electi ſũt ad cu
ſtodiã templi vt nõ ingrederet̃ in il
lud immundũ vtputa canes vel ex=
cõicati. Sunt aũt hoſtiarij dicti. q2
preſunt hoſtijs tẽpli. Ipi eñ tenẽ
tes clauẽ. oĩa intus. extraq3 cuſtodi
unt: atq3 inter bonos et malos ha=
bentes iudiciũ. dignos recipiũt. et in
dignos reſpuũt. Hec magiſter Idẽ
dicit̃. xxi. di. c. Cleros. in fine. Idem
. xxv. di. c. plectis. Et qñ epiſcop9 il=
lum ordinat dicit ſibi tradendo ei cla
ues eccleſie. Sic age et ſic viue q̃ſi
reddicurus deo rõnem ꝓ his rebus
q̃ clauibus claudunt̃ vt ptz. xxiij. di.
ca. hoſtiari9. Idem dicit magiſter v
bi ſup̃. Vtinã adhuc tales eſſent ſoli
citi ꝙ porci. canes: vacce. et alie be=
ſtie neq3 excõicati nõ intrarent tẽplũ
Quantũ aũt pctñ et piculoſuz ſit ꝙ
excõicati ſunt in eccleſia tpe diuino=
rũ patz p beatũ greg9. li. ij. dial. de
duabꝫ monialibꝫ excõicatis a ſãcto
benedicto. nõ ibidem. Secũdus vo
catur lectoratus q̃ fuit inuẽtus a da

uid in veteri teſtamẽto vt ptz xxi. di
. c. cleros. Cui9 officiũ ẽ legẽ ꝓphecias
veteris teſtamẽti. hoc patz. xxv. di.
. c. plectis. Et qñ eps illũ ordiat. tra
dit ei codicẽ in quo lecturus eſt ei di
cens Accipe codicẽ hmõi: et eſto rela
tor verbi dei. habiturus ſi fideliter
et vtiliter impleueris tuũ officiũ ptẽ
cũ eis q̃ verbũ dei fideliter miniſtrãt
vt patz. xxiij. di. c. lector Dicit magr̃
ſentẽtiaꝝ vbi ſ. ꝙ xp̃c hoc officiũ im
pleuit cũ in medio ſeniorũ librum
Iſaie aperiens legit. Spũs dñi ſup
me ꝛc̃. vt patet luce. iiij. vbi dicit̃ Et
venit nazareth vbi erat nutritus et
intrauit ſm cõſuetudinẽ ſuã die ſab
bati in ſinagogam et ſurrexit lege
re ꝛ traditus eſt ei lib ꝓphete Iſaie
et reuoluit librum et inuenit locum
vbi erat ſcriptum. Spiritus dñi ſu
per me. ꝓpter quod et vnxit me. et e=
uangelizare paupibus miſit me. ſa
nare cõtritos corde. predicare capti=
uis remiſſionẽ et cecis viſum. dimit
tere cõfractos in remiſſionẽ. predica
re annũ domini acceptum. et diez re
tributionis. Et cũ plicuiſſet librum
dedit miniſtro et dixit ad illos. Ho
die impleta eſt hec ſcriptura in auri
bus veſtris. Tercius vocat̃ exorciſta
qui ex greco in latinũ adiurãtes ſiue
increpãtes vocantur. Inuocant eñ
ſuper cathecuminũ vel ſuper eos qui
habent ſpiritum immundũ. nomen
dñi ieſu chriſti vt egrediat̃ ab eis
vt patet. xxi. di. ca. cleros. in fine. et
. xxv. di. c. perlectis. vbi dicitur Ad
exorciſtam pertinet exorciſmos me=
moriter retinere manuſq3 ſuper ener

gūminos ⁊ cathecuminos ponerē in
exorcíſando. Recitat magiſter in hi=
ſtorijs ꝙ ſalomō exorciſmos fecit.i.
ↄiuratões ⁊ gēmas cū q̄bꝫ imūdi ſpi
ritꝰ eijciebāt Jdē dicit Joſephꝰ Vñ
ſenē p̄nceps ſacerdotū vidēs ꝙ paulꝰ
eijciebat demonia ſolū adiurando de
mones in noīe ihēſu.et ſic cōiurabāt
etiā illi Vñ demō vnꝰ exiēs de vno ob
ſeſſo os ↄiurātis v̓berauit. Jtē exorci
ſta cū ordinat̃ accipit de manu ep̄i li
bellū in q̄ ſcripti ſūt exorciſmi dicēte
ſibi ep̄o Accipe et ↄmēda memorie
et habeto poteſtatem imponēdi ma
nū ſup energuminū ſiue baptizatū
ſiue cathecuminum. vt ptꝫ.xxiij.di.
ca.exorciſta. Et tales ꝑm magiſtruꝫ
ſententiarū vbi ſup̄.debent ante ſpi
ritum mūdum habere.qui ſpiritibꝫ
immūdis imperet. et malignū expel
lere de corde ſuo quem expellūt de cor
pore alieno.ne dicatur eis. Medice
cura teip̄m. Hoc officio vſus eſt do
minus quādo ſaliua ſua tetigit au=
res et linguam ſurdi et muti dicens
Effeta. Et hoc officio vſus eſt cum de
moniacos multos ſanauit. Vñ chri
ſtus in euangelio de exorciſtis. Si
ego in principe demoniorum eijcio
demonia:filij veſtri id eſt exorciſte ī
quo eijciunt. Quartus vocat̃ acoli=
tus. De quo.xxi.di.c.cleros.in fine.
Acolitiem grece.latine ceroferarij di
cuntur a deportandis cereis quādo le
gendum eſt euangeliū aut offeren
dum eſt ſacrificiū tunc accenduntur
luminaria ab eis et deportant̃ nō ad
effugandum tenebras cum ſol eo tē
pore rutilat.ſed ad ſignum leticie de

monſtrandū vt ſub typo luminis cor
poralis illa lux oſtendat̃ de qua in e
uangelio legitur. Erat lux vera: que
illuminat omnem hominē venientē
in hunc mundū. Jdē dicit magiſter
ſententiarum vbi ſup̄. Ad acolitum
ptinet ꝑparatio luminarium in ſacra
rio. Jpſe cereum portat. ipſe vrceolū
cum vino et aqua ſuggeſta ꝑ euka
riſtia ſubdyaconis ꝑparat. Hec ille
Ex his patet ꝙ illi q̄ habent ordinē
iſtum tenent̃ et debent iuuare ſacer
dotem ad miſſam. Cōtra hoc faciunt
multi ciues et clerici vxorati qui vere
cundant̃ iuuare ſacerdotem ad miſ=
ſam. Jn q̄bus talis poteſtas eſt fru
ſtra.quia iſti faciunt cōtra actuꝫ ſibi
ſcriptum.xxiij.di.c.acolitus. Et cum
ordinatur ab epiſcopo doceat̃ qua=
liter in officio ſuo agere debeat.ſed
ab archdiacono accipit ceroferariū
cum cereo vt ſciat ſe ad accēdenduꝫ
eccleſie luminaria mancipari. Acci
pit et vrceolum vacuū ad ſuggeren
dum vinum ad eukariſtiaꝫ chriſti
et ſanguinem. Magiſter vbi ſup̄ di
cit ꝙ hoc officium chriſtus teſtatur
ſe habere dicens. Ego ſum lux mun
di. Qui ſequitur me.nō ambulat in
tenebris. Huius officij formam ge
rebāt illi in veteri teſtamento qui lu
cernas candelabri cōponebāt et accē
debant. Tales ordinati poſſunt ad
huc matrimonium cōtrahere vt ptꝫ
.xv.q.iij.c.ſane. Sed ſi eſt bigamꝰ
non debet vti priuilegio clericali.vt
ptꝫ libro vi.de bigamis. ca. vnico.
Altricationis antique dubiū.p̄ſen=
tis declarationis oraculo decidentes

bigamos omni p̄uilegio clericali de
claramus eſſe nudatos et coertioni
ſecularis fori addictos. ↄſuetudine
cõtraria nõ obſtãte. ipis quoqȝ ſub
anathemate ꝓhibemus deferre ton
ſuram vel habitũ clericalẽ. Hec ibi.
Si tñ eſt bigam⁹ poteſt deferre tõ
ſuram clericalem niſi obſtat ſcanda
lum vxoris. vt ptȝ de cle. coniuga. ca.
Johãnes. Quintus vocat̃ ſubdya
conus. Hic eſt p̄m⁹ ſacer ordo ꝓprio
noīe. et hoc dupliciter. Primo ratõne
materie. qꝛ tangit materiã ſacrã ſcȝ
calicem ↄſecratũ quẽ nullus inferioꝛ
tangere poteſt Secũdo dicit̃ ordo ſa
cer rõne voti ſolẽpnis annexi. qꝛ ha
bet votũ ſolẽne cõtinentie annexũ. vt
ptȝ de vo. et vo. re. c. vnico li. vi. Ne
mo poteſt hunc recipe niſi in. xviij.
ãno vt ptȝ extra de etate et qualitate
ordinã. in cle. c. vltio De illis dicitur
.xxi. di. c. cleros. Ypodyacones gre
ce quos nos dicim⁹ ſubdyacones. q̃
ideo appellantur ſic. qꝛ ſubiacẽt offi
cijs ꝛ p̄ceptis leuitarũ. et oblatões
in tẽplo dñi a fidelibus ipi ſuſcipiũt
e t leuitis ſupponẽdas altaribꝰ defe-
rũt Hij eñ apud hebreos nathinei
vocãt̃ ſm magiſtrũ ſententiarũ vbi
ſup. Illoꝝ officiũ eſt calicẽ et pate-
nam ad altare xp̄i deferre. et leuitis
tradere. eiſqȝ miniſtrare in oib⁹ que
agũtur in ſacramẽtis xp̄i. vrceolum
quoqȝ et aquã. manile ꝛ manutergi
um tenere: epo et p̄ſbiteris et leuitis
ꝓ lauãdis añ altare manibꝰ aquaȝ
prebere. Epl'as pauli et canonicas a
poſtolorũ legere. Idem ptȝ. xxv. di.
ca. plectis. Hic cũ ordiatur accipit
patenã de manu epi vacuã: et calicẽ
vacuũ vt ptȝ. xxiij. d. c. Subdyaco-
nus de manu archidyaconi accipit
vrceolũ cum aqua manile et manu
tergiũ vt ptȝ ibidem ſm magiſtrũ
ſentẽtiaꝝ vbi ſupra dictẽ. His lex
ↄtinẽtie imponitur. qꝛ altari ꝓpiquã
tes vaſa corpis xp̄i portãt Vñ imple
re debent illud yſaie. li. Mundamini
q̃ fertis vaſa dñi Ibidem. hoc officio
vſus eſt dñs quãdo linteo ſe precĩ
xit et mittẽs aquã i peluim pedes di
ſcipuloꝝ ſuoꝝ lauit ꝛ linteo terſit
vt ptȝ Johis. xiij. Sextus eſt ordo
dyaconatus Hic ſexto loco ponitur
ꝓpter numeri ſenarij pfectionẽ ſm
magiſtrũ ſentẽtiaꝝ vbi ſup. De illo
dr̃. xxv. di. c. plectis. q̃ ad dyaconũ
ptinet aſſiſtere ſacerdotibꝰ et mini-
ſtrare in omnibus q̃ agunt̃ in ſacra
mentis criſti ſcȝ in baptiſmate i criſ
mate: in patena: in calice: oblatões
quoqȝ inferre ꝛc̃ Predicare euãgeli
um et epiſtolã. Nã ſicut lectoribꝰ ve
tus teſtamentũ: ita dyaconibꝰ nouũ
eſt preceptũ Ad ip̄m quoqȝ ptinet
officiũ precum. i. letanie et recitatio
nominũ Hic ordo in veteri teſtamẽ-
to a tribu leui nomẽ traxit vt dicit
magiſter ſentẽtiaꝝ vbi ſup̄ Prece-
pit inq̃t dominus moyſi vt poſt or-
dinationem aaron et filiorum eius
prorſus ad diuini cultus miniſteria
ordinarentur: et conſecrarentur do-
mino. et ſeruirent pro iſrahel corã
aaron et filijs eius in tabernaculo.
ipſiqȝ geſtarent archaȝ: et taberna
culum et omnia vaſa eiuȝ Hec ma
giſter. Hũc ordinẽȝ nemo dȝ recipe

niſi in viceſimo anno vt ptʒ de eta-
et quali·or·in cle·c·vltimo·Cum ta
les ordinant̄ ſm̄ magiſtrū vbi ſup̄.
ſolus ep̄s.manū eis imponit·qꝛ cuʒ
ad miniſterū applicant̄ ponit eis or
natū·i·ſtolā ſup leuē humerū vt p h̄
intelligāt ſe accepiſſe iugū dn̄i ſua=
ue·et quicq̄d laboris et ſuſtinētie in
hac vita tolerat̄ quaſi in leua portet̄
donec in dextera·i·in eternitate req̄=
es habeat̄·Accipiūt et textū euāge
lij·vt intelligāt ſe eſſe precones euā
gelij chriſti·Hec magiſter Habet
etiā plures alios actus·Jō vtitur
dalmatica q̄ eſt veſtis larga·ſic di=
cta·qꝛ in dalmacie ptibꝰ primo fuit
eius vſus in ſignū ꝙ habet largam
poteſtatē in ſacramētis diſpēſandis
qꝛ abſente p̄ſbitero ipſe poteſt ba=
ptiſare et corpus chriſti erogaē vt
patet nonageſimatercia diſtinctio
ne·capitulo·Dyaconi.Hoc officio v
ſus eſt chriſtus qū poſt cenā ſacra=
mētū carnis ⁊ ſanguinis diſpēſauit
et qn̄ apl'os dormiētes ad orōnē in
citauit dicens.Vigilate et orate:vt
non intretis intemptationem·Se=
p̄timus ordo vocatur preſbiterorū·
de quo viceſimaprima diſtinctione·
·c·cleros·Idem ponit magiſter vbi
ſup̄ Preſbiter grece·ſenior interpre
tat̄ latine·Nō ꝓ etate vel decrepita
ſenectute·ſed ꝓpter honorē et digni
tatē quā acceperūt·preſbiteri noian
tur·q̄ morū prudentia et maturitate
cōuerſatōnis precellē debent in popu
lo dicunt̄ ſacerdotes quaſi ſacrū dā
tes·qꝛ cū ordinant̄ inungunt̄ eius

manꝰ vt intelligāt ſe accepiſſe gra
tiā cōſecrādi·⁊ caritatis opa ad om
nes debere extēdere·Accipit et ſtolā
q̄ tenet vtrūqꝫ latus.qꝛ debet ēē mu
nitꝰ armis iuſticie cōtra aduerſa et
ꝓſpera·Accipit eciā calicē cū vino ⁊
pathenā cū hoſtijs vt p hoc ſciat ſe
accepiſſe poteſtatem deo placabiles
hoſtias ꝯferendi·Hec ille Talis or
do nō debet recipi niſi i viceſimoquin
to anno vt ptʒ de eta.qual'·or·in cle·
·c·Generalē eccleſie obſeruātiā vio=
lētes antiq̄s iuribꝫ in hac pte p̄ſer=
ri decernimus vt alio nō obſtāte ca
nonico poſſit quis libere in decimo oo
ctauo anno ad ſubdyaconatus.in vi
ceſimo ad dyaconatus·et in viceſi=
moquinto etatis ſue āno ad preſbi
teratus ordines ꝓmoueri·Ratio hu
ius eſt.quia leuite a viceſimoquinto
anno ſeruiebant in templo vt patʒ
numeri octauo·Vn̄ accipiens bene=
ficium curatum ante annuʒ viceſimū
quintum ipſo iure eſt priuatus ·vt
ptʒ extra de electione·c·cum i cūctis·
Et curatus qui infra ānum a collati
one beneficij·nō fuerit ſacerdos: ipo
iure priuatus eſt beneficio et reſiden
tia·vt patet de electōne·libro ſexto·
Hoc officio vſus eſt criſtus cum ſe
ipſum in ara crucis obtulit idem ſa=
cerdos et hoſtia·Et quādo poſt cenā
panem et vinum in corpus ſuum ⁊
ſanguinem mutauit·Tales omni ho
nore digni ſunt ſm̄ illud. Eccleſia=
ſtici ſeptimo·Honora ſacerdotes·
et da eis partem vt mandatum eſt
Sunt enim ſacerdotes vt patres ho

honorandi ꝓpter ſeptem. Primo qꝛ
ſunt medici ſpũales et medicinaruꝫ
ſpũaliũ cõfectores. eccĩ. xxxviij. dici
tur. Honora medicũ ꝓpter inſtan=
tem neceſſitatẽ. Si ergo medicꝰ cor
poralis eſt honorãdus: multomagis
medicus ſpũalis. Quia ipĩ ꝯficiunt
ſacramẽta que ſunt medicine ſpiritu
ales. vt ptꝫ de pe. di. i. c. in actõne. ⁊
de cõ. di. ij. c. ſi q̊tiẽſcũqꝫ. et di. xxxiij.
c. tales. §. ex his. Nam ſi vulnus ha
bes ĩ corpe cito mittis ꝑ medico cor
porali: quanto magis ſi homo habet
vulnus in aĩa. i. peccatuꝫ mortale. q̄
q̊dem anima ꝑcioſior eſt oĩbus cor=
poribus. Dubitat̃ vtrũ clerici ſacer=
dotes et religioſi poſſunt eſſe medici
corpales. Rñt magiſter augꝰ. de an
chona in li. de eccleſiaſtica poteſtate
dicens. ꝙ hoc põteſt intelligi dupli=
citer. Primo quantũ ad ꝯſiliũ. Se
cundo quãtũ ad practicã et exercitũ
Primo modo nõ interdicit̃ illis. qui
periciam artis medicine bene noue=
runt et q̊ viſis ſignis ſm̃ p̃ncipia ar
tis poſſunt ꝯſilium dare ſup curatio
ne egritudinis. Hoc eſt laudabile
et opꝰ pietatis et virtutis. Secũdo
mõ eis interdicit̃ vt patꝫ ivi. ne cle.
et mo. c. vt piculoſa. Et hoc ꝓpter tria
Primũ ꝓpter negociũ ſeculare. Pra=
cticum enĩ exercitiuꝫ artis medicine
ſeculare negociũ eſt. qꝛ q̄ medicorũ
ſunt ꝓmittũt medici. tractant fabri
lia fabri. vt dicit Jeronimꝰ in ꝓlogo
Negotijs ſecularibꝰ ſe intermiſcere
eſt clericis interdictum. vt ptꝫ ex̃ ne
cle. vel mo. c. i. Secũdũ ẽ lucrũ tẽpo
rale. Eſſe aũt turpis lucri ſectatores

ꝓhibet̃ clericis et religioſis. Terciũ
eſt piculum mentale. et potentiſſime
quantũ ad ptẽꝫ illam q̄ cyrurgia vo
catur. Secũdo. qꝛ ſunt inter populũ
et deum deuoti mediatores atqꝫ fide
les interceſſores vt ptꝫ Johelis. ij.
Inter veſtibulũ et altare orabãt ſa=
cerdotes dicentes. Parce dñe popu=
lo tuo. Exemplo moyſi qui dixit dño
exodi. xxxij. Dimitte populo hãc no=
xam: aut dele me de libro in quo ſcri
pſiſti me. Ideo dicit̃. i. q. i. Ipĩ ſacer
dotes ꝓ ꝑp̃lo interpellant: et peccata
populi comedunt. qꝛ ſuis precibus
ea delent et cõſumunt. Et quãto di=
gniores ſunt tanto facilius in neceſ=
ſitatibus ꝓ quibus clamãt exaudiũ
tur. Hec ille. Super quo gloſa. Pec
cata populi comedunt id eſt ꝓ pecca
tis oblata. Nam ſi oratio moyſi tan
tum valuit quãdo orabat pro ꝑp̃lo
manꝰ eleuando ꝙ tunc vincebat iſra
hel quãdo manus remittebat vince
bat amalech vt ptꝫ exodi. xvij. quã
to magis valet oratio ſacerdotis cõ=
tra hoſtes inuiſibiles. Illi dicit epi
ſcopus tradendo ei calicẽꝫ cum vino
et aquã et patenam cum pane. Accĩ
pe poteſtatem offerẽdi ſacrificium in
eccleſia dei tã ꝓ viuis q̄ꝫ ꝓ defũctis
vt ptꝫ. xxv. diſtinctõne. ca. perlectiſ
Iſtud ptꝫ. xxxvi. di. c. ſi quis. Legi
tur in libro apum ꝙ quidam defun
ctus ad penas purgatorij ductꝰ cu
iuſdam ſanctiſſimi viri precibus re
uocatus ad vitam. hic tale quid vi
ſum in purgatorio et auditum re=
ferebat dicens. ꝙ anima cuiuſdam
q̄ pꝛiꝰ in vita cognouit grauiſſime

torq̄bat in medijs ignibus Dubi
to illa exultabunda clamabat Eya
miſericordiſſime deus nec ad finem
oblitus eſt mei. Cui aīa cōſors in pe
na Vñ inq̄t tibi miſeri mia in tā hor
rēdis ſupplicijs exultatio Et illa Me
rito inq̄t exulto et tripudio. q2 ſcire
a dño eſt mihi datū in hoc inſtanti
natum puerū. qui lōge poſt futurus
eſt p̄ſbiter In cuius p̄ma miſſa quā
celebrabit. ab hijs penis ad requiē
euolabo. Aliud exemplū patz de ſan
cto patre noſtro nicolao de toletino
q̄ multas aīas de purgatorio libera
uit vt ptz in vitasfratrū. Tercio ſūt
honorādi. q2 angelis p̄ncipib9 et re
gib9 ſūt potētiores De qua poteſtā
te ſcribitur. xcvi. di. c. duo ſunt. Di
cit papa anaſtaſius impatori. duo
ſūt inquit q̄bus hic mūdus p̄ncipa
liter regitur. Auctoritas ſacra ponti
ficū et regalis poteſtas. In q̄b9 tā
to grauius eſt pond9 ſacerdotuz quā
to p ipſis regiminib9 hoim in diui
no examine rōnem reddituri ſūt Et
infra. Aurū nō tam p̄cioſius eſt plū
bo q̄ regia poteſtate ſit altior ordo ſa
cerdotalis Hec ibi Rō huius eſt q2
nō angelis nō regibus dictū eſt Ac
cipite ſpiritū ſanctū. quoz remiſeri
tis pctā: remittunt eis zc. Nō impā
tori ſed petro fuit dictū. Tibi dabo
claues regni celorū. Et q̄cūq3 liga
ueris ſup terrā zc. Itē nullus ange
lus nec aliq̄s impator pt corp9 xp̄i
cōficere: ſed ſacerdos. Et in hoc eſt a
liquo mō ſimil beate marie virgini
Quia beata virgo maria p quinq3
verba cōcepit xp̄m vt patz luce. i. ſcz
Fiat mihi ƀm verbū tuū. Sic ſacer
dos ɔficiāt corp9 chriſti p quinq3 ver
ba. Et ſicut immediate poſt cōſenſū
marie fuit chriſtus totus in vtero e
ius: ſic immediate poſt p̄lationem
verborum cōſecratōnis eſt verū cor
pus chriſti. Secūdo ſicut beata vir
go poſt partū in manibus ſuis chri
ſtum portauit z in preſēpe collocauit
ſic ſacerdos poſt conſecrationē leuat
corpus chriſti. locat et portat ad in
firmos z tractat illud in manibus.
Tercio beata virgo fuit prius ſacra
ta anteq̄ chriſtū cōcepit. Sic ſacer
dos p̄us ſanctificat anteq3 cōſecrat
corpus chriſti. Et laycus quantūcū
q3 ſanctus et potens nihil ageret e
tiam ſi verba cōſecratōnis p̄ferret.
q2 talis actus dependet ex caractere.
Iō dicit bernardus. O venerāda ſa
cerdotum dignitas: in quorum mani
bus tanq3 in vtero virginis fili9 dei
incarnatur. Igit ſūt honorādi p̄ om
nibus regibus principibus z milit
bus. Quarto honorandi ſunt. q2 to
ta trinitas ac ipſa deitas in ipſis ho
noratur. vt ptz in canone. ij. q. v. ca.
habet hoc p̄prium. Vbi dicitur. Cō
grue decē ter q3 dominū in ei9 pſona
vide animi cuius ipe eſt miniſter. ho
norare. Sic enī qui honorat ſeruum
alicuius dn̄i: honorat dominū in ſer
uo. Iō chriſtus dixit. Qui vos ſper
nit: me ſpernit Qui me ſpernit ſper
nit eum qui me miſit Ergo ſeq̄tur a
cōtrario. Qui ſacerdotē honorat deuz
honorat cuius miniſter eſt: Cuius

exemplū patet in alexandro magnō
q̄ veniens in iudeam cum ꝓposito de
ſtruendi ipſam· in viſione habuit ꝙ
ioiade ſūmo ſacerdoti ſibi obuiā ve=
nienti honorē deberet impendere tāꝙ̄
ſupiori et digniori ſe· Qui ſic fecit·
Quia ſtatim vt eū vidit pontifica=
libus veſtibꝰ ornatū et laminā aure
am vbi erat nomē dei ſcriptū ſꝫm le
gem antiquā in frōte pōtificis· de eq̄
deſcēdit et digniſſime veneratus eſt
eum· De quo cū admirarent̄ p̄ncipes
eius· Rn̄t· ꝙ nō ipſm adoraſſet ſed de
um· cuius p̄ncipatū et vicē gerebat
iſte in terris. Vn̄ veniēs cū eo in hie
ruſalem et ī templū dn̄i cū maximis
donis templū honorauit et ferocita=
tem depoſuit ꝯtra eos. Ipſoſqꝫ ab oī
tributo exemit· Quinto ſūt honorā
di· qꝛ ſacratiſſimo oleo ꝯſecrant̄ Iō
dixit dn̄s p os ꝓphe. Nolite tangere
xp̄os meos: et ī ꝓphetis meis nolite
malignari· Et q̄dā aliꝰ ꝓph̄a dicēs
Qui vos tangit: tāgit pupillā oculi
mei· Ideo ſancta vniuerſalis eccle
ſia excōmunicat omnēs q̄ manꝰ vio
lentas mittant in ſacerdotes· mona=
chos aut clericos· Vt ptꝫ· xvij. q· iiij
·c· Si q̄s ſuadēte diabolo in huiuſ=
modi ſacrilegij vitiū vel crimē incur
rerit ꝙ in clericū vel monachū violē
tas manꝰ iniecerit· anathematis vin
culo ſubiaceat· et nullus epōrū illuꝫ
preſumat abſoluere niſi mortis vr=
gēte articulo· Vbi dicit gloſa brixiē
ſis. Idem eſt ſi pede ledat vel ſi ſpuat
vel pfundat eū aqua· Excipiunt̄ tn̄
ibidēꝫ q̄dā caſus ab illo canone· Vt
ſi q̄s hoc fecerit ex iocoſa leuitate aut

cauſa diſcipline· Vel videret turpit̄
agentē cum matre· tunc percutiat eū
realiter et nō incurrit ſentētiā· Se=
xto· qꝛ ſacramenta nobis p eos mi=
ſtrant̄· Ideo dicit canō· i· q· i· c· ſacra
menta. Sacerdotes licet mali ſunt
honorare tn̄ eos debemꝰ ꝓpter ſacra
mēta· qꝛ eque bene baptiſat malus
ſicut bonus· q̄uis peccēt miniſtrando
ſacramēta in peccato mortali· Etiam
eque bene cōſecrat malus ſicut bonꝰ·
vt ptꝫ· i· q· i· c· Intra catholicam ec=
cleſiam in miniſterio corpis ⁊ ſāgui
nis dn̄i nil a bono maius nil a malo
minus perficitur ſacerdote· quia nō i
miniſterio ꝯſecrātis ſed in verbo p
ficitur creatoris. Hoc etiam patet
de alijs ſacramētis· qꝛ eque bene ab
ſoluit malus ſicut bonꝰ ⁊ ſic de alijs
Ingratus eſt ergo ſacerdotibꝰ qui
eos inhonorat· qꝛ quando homo in=
greditur mūdum oportet eum habe
re ſacerdotem: ſic etiam quādo egre=
ditur. Septimo· quia a criſto et do
mino deo honorant̄. Patet. qꝛ criſtꝰ
dixit ad leproſos. Ite· oſtēdite vos
ſacerdotibꝰ· vt ptꝫ· i· q· i· Nōne· Itē
xi· q· i· c· ſacerdotibus. vbi dicit gre=
gorius· Quid mirum ſi illos pietas
veſtra dignetur honorare quibus in
ſuo eloquio honorem tribuens eos
aut angelos aut deos ipſe etiam ap
pellat deus: Vn̄ ſcriptum eſt· Dijs
non detrahes· i· ſacerdotibus· Exodi
xxv. Item Labia ſacerdotis cuſtodi
unt ſapiētiam· et legem exquirūt ex
ore eius· quia angelus domini exerci
tuum eſt· Malachie· ij· Sed multi
ſunt qui cupiūt honorem ſacerdotij

ſed vitam et mores ⁊ ſcientiā que re
quirunt ad ſacerdotiū. omnino nō cu
rant. Cōtra quos. i. q. i. Vilisſim⁹ re
putandus eſt niſi p̄cellat ſcientia et
ſanctitate qui eſt honore preſtātior.
Omnino ſimiles illi ſunt lupo q̄ cu
piebat laute viuere. et ad inſtigatō
nem vulpis factus eſt baiulator li
gnorū in locū azini. Tandē lupus re
uerſus de clauſtro ꝯqueſtus eſt gra
uitatē onerū. Dixitq; ei vulpis. Si
poſſis venire ad ſacerdotiū q̄etius vi
ueres. Rn̄t. Qualit̄ poſſem venire ad
talē ꝓmotionē? Rn̄t ei vulpes. Veni
as mecū et ducam te ad locū ꝯſecra
tionis. Et duxit eū ad vnā decipulā
In qua cū in ābobus pedibꝯ illaque
atus eēt vnus malleus cecidit deſup
ſup caput eius vſq; ad effuſionē ſan
guinis. Tūc dixit ei vulpes. Potes
quiete. Iſta eſt p̄ma ꝯſecratio. Rn̄t
lupus. Quot habeo adhuc tales cō
ſecratōes. Rn̄t. Quinq; adhuc habe
bis. Rn̄t lupus. Vtinā nūq̄ incepiſ
ſem ſacerdotiū. Moralit̄ ſic multi cu
piunt honorē ſacerdotij: ſed vitā ⁊ la
borē ſacerdotij minime curāt. Octa
uo. q2 a regibꝯ et p̄ncipibꝯ ſūme ho
norant̄. xi. q. i. c. ſacerdotibꝯ. vbi di
cit̄. Eccleſiaſtica quoq; teſtat̄ hiſto
ria q2 cū pie memorie ꝯſtātino p̄nci
pi ſcripto oblate accuſātiones cōtra
ep̄os fuiſſent. libellos q̄dem accuſati
onis accepit et ip̄os conuocans dixit
Ite ⁊ inter vos cauſas veſtras diſpo
nite. q2 dignū nō eſt vt nos iudice
mus deos. Idem ptz. xcvi. di. ca. In
ſcripturis legit̄ conſtantinū dixiſſe.
Si aliquē ſacerdotē viderē peccare
aut aliquē eorū q̄ monachico habi
tu amicti ſūt clamidē meū explicarē
vt cooperirē eum. Sed cur eſt q̄ nō
honorant̄ imo deſpiciunt̄. Reſpōdet̄
q̄ hoc eſt ꝓpter malam vitam eorū
Impleta eſt eīn ꝓphetia Iſaie pro
phete. c. vi. dicentis. Audite audien
tes et nolite intelligere viſionē. Vi
dete et nolite cognoſcere. Exceca cor
populi huius et aures eius aggraua
et oculos e⁹ claude. ne forte oculis vi
deat ⁊ auribꝯ ſuis audiat et corde ſuo
intelligat. vt cōuertat̄ et ſanem eū.
Eādem ſententiā repetit ſaluator cō
tra ſcribarū duriciē. Iohis. xij. Om
nes igit̄ moderni ſtatus clerici debe
rent inſpicere hāc ſententiā Iſaie.
Si aliqua fides in eis eſſet. q̄s du
bitat cōtra eos plus militare q̄ ꝯtra
laycos. cum ip̄i ſint q̄ cotidie legunt
ſcripturas tam in horis q̄ in ſtudijs
et credunt iſta eſſe carmina delicia
rum. Nunquid eis deficit pro neceſ
ſitate victus et amictus? Certe non
Nam abundanter ꝓuiſum eſt eis
ab illo qui nihil horum poſſidet. ſed
ſanguine ſuo hec et alia mercat⁹ eſt
Nunquid eis deeſt aliquid honoris
Certe non. Nā vbiq; primos recu
bitus habent. Peccatu3 etenim ſibi
reputant qui eos non preferūt ſalutāt
et rabi vocant. imo. dominos patres
reuerendos ymo ſanctiſſimos Deeſt
eis pax et tranquillitas. Minime.
Nam dotati ſunt multis priuilegijs
et p̄rogatiuis vltra omnes qui mo
rantur in terra. q2 ſi cōtingit inſult⁹
inimicorū nō ip̄i exponūt eoꝝ corpa
pro tuitione populi et poſſeſſione ſa

ſacerdotum ſed lapa̋ vſq3 ad ſāgui
nis effuſionē pmo corpis intentionē
Quid vltra xp̄s debuit eis facere qđ
nō fecit ſufficient? Pro q̄bus nulla3
recepit gratitudinē ab ipis. Alij la=
borant et anguſtiantur et ſeruiūt et
exponūt ſe periculis terre et maris.
vt ſe nutriāt vt ſacerdotes ſuſtentēt
Et quō effugiēt ſententiā xp̄i dicen=
tis. Qui ſcādalizauerit vnū de puſil
lis iſtis. qui in me credūt expedit vt
ſuſpendať in collo eius mola aſina
ria et demergať in pfundū maris.
Alij laborāt p victu cotidiano: ſed
ip̄i in labore hominum nō ſunt Ideo
tenuit eos ſupbia ⁊c̄. Sed indura=
tum eſt cor pharaonis. Ideo xp̄iani
tas occaſione illorum plena eſt rapi
nis. guerris. ſpolijs. incendijs et fur
tis. Ita vt iam mittanť manus vio
lēte in vnctos dn̄i. q2 clerus ſuis ab
utitur p̄uilegijs et iuribus. Merito
pati incipiet violationem eorundē3.
Regnum etiam cōtra regnū pugnat
xp̄ianus cōtra criſtianū: frater cōtra
fratrem: ſubditus ɔtra dominū: vi=
cinus cōtra vicinum. ſic q̄ vix poteſt
inueniri patria. vbi nō ſit diſſenſio
aut guerra. Monaſteria depredan=
tur. ruſtici ſpolianť. et pauperum a
nimalia replent coquinas potentū.
Quid reſtat niſi q̄ perditionis fili9
veniat? Exactōnes raptorū ſoluūtur
et nihil horum reſtituunt.

Octauo debemus dare ho=
norem paternū prelatis ⁊
paſtoribus. quorum pru
dentia gubernamur De q̄
bus eccleſiaſtici. xliiij. Laudemus vi
ros glorioſos ⁊ ſanctos patres noſ=
tros. Tales dant ſcientiā ignoran=
tib9. Ps. Patres noſtri narrauerūt
nobis ⁊c̄. Dant correctionē delinquē
tibus. Prouerbioru3. i. Audi fili mi
diſciplinam patris tui Indulgēt de
linquentibus. p̄s Quomodo miſere
tur pater filiorum: miſertus eſt do=
minus timentibus ſe. Debent enim
habere diſciplinā cum miſericordia
vt patet. xlv. d. c. Diſciplina vel mi
ſericordia multum deſtituiť ſi vna ſi
ne altera teneatur: Sed circa ſubdi
tos ineſſe debet rectoribus iuſte ɔſu
lens miſericordia. et pie ſeuiens di
ſciplina. Sequitur. Miſcēda eſt le
nitas cum ſeueritate: faciendum eſt
quoddā ex vtroq3 tempamentu3 vt
neq3 multa aſperitate exulcerentur
ſubditi. neq3 nimia benignitate ſol
uantur. Hoc nimirum illa taberna
culi archa figurabat. i qua cu3 tabu
lis virga ſimul et māna eſt Quia cū
ſcripture ſacre ſcientia eſt in boni re
ctoris pectore. ſi eſt virga diſtrictio
nis. ſit et māna dulcednis. Hinc ē
q̄ dauid etiam ait. Virga tua ⁊ ba
culus tuus: ip̄a me ɔſolata ſūt. Vir
ga em̄ pcutimur: baculo ſuſtētamur
Sit ergo diſtrictio iuſticie que feri
at: ſit et cōſolatio baculi que ſuſtētet
Hec ibi. Vidi ego multos p̄latos
adeo auſteros q̄ ꝓpter eorum auſte
ritatem receſſerūt viri ab ordine. qui
facti fuiſſent colūpne ordinis et pro
uincie. Item ſubueniūt indigētibu9
Job. xxix. Pater era3 pauperū. Sub
ueniūt ope cōuerſationis. verbo pre
dicationis. et nutrimēto cibationis

Tales p̄lati ſunt vt patres honorā-
di teſte btō auguſtino i regl'a. Ho
nore coram vobis ſit p̄latus veſter
et timore ac ſi corā deo ſubſtratus ſit
pedib⁹ Notandū q̄ p̄lati ſpūales in
ſe debent habere ſeptem ſi volunt ho
norari hic ⁊ i futura vita Debēt eſſe
diuinitus vocati ad dignitatis emi
nentiam. veritate laureati. ſtudētes
in ſciētia: largitate fecundati donan
tes beneficia: ſanctitate decorati. ful-
gentes innocētia: equitate ↄſtipati
carētes iniuſticia Primo dico q̄ debēt
eſſe legitime vocati ad dignitatis e-
minentiam teſte apoſtolo. q̄ ait ad
hebreos q̄ nemo ſibi honorem aſſu-
mat niſi q̄ vocatur a deo tanq̄ aaron
Et viij. q. i. c. In ſcripturis. vbi dici
tur Loc⁹ regiminis deſiderantib⁹ eſt
negand⁹. ſ₃ fugientibus offerēdus
ſicut ſcriptū ē Nec quiſq̄ aſſumat
ſibi honorē ſ₃ q̄ vocat̃ a deo tanq̄ aarō
Sed multi p̄lati proh dolor ſolicite vo-
catōnē q̄runt. cū pecunia emunt: lrās
promotorias ſibi parant Contra q̄s
bernardus in quodam ſermone Au
di inquit querelas quid ſup hac teme
ritate loquat̃ dn̄s Ipſi inquit regna
uerūt. ſ₃ nō ex me: p̄ncipes extiterūt
et ego non vocaui eos. Quid temeri
tatis: quid inſanie? Vbi timor dei. v
bi mortis memoria. vbi gehēne me
tus? Nemo igit̃ debet eligi vel pmo
ueri niſi de quo ſpūs ſanctus inſpira
uerit. alioquin ipi ſpiritui ſancto in
iuria fit. Legim⁹ q̄ ſanctus ludowi-
cus rex francie cum a quodā deuoto
q̄reret cur epiſcopi mō ſicut olim ſā
cti nō eſſent. Ille vt credit̃ nutu di-
uino reſpōdit q̄ tūc epiſcopi p inuo
cationē ſpūs ſancti. et inſpirationē
eiuſdem ab electorib⁹ canonice elige
bantur. Nūc vero p ſupplicationes
et pcurationes et violentiā introm̄i
zantur. Ideo ſancti mō nō ſunt ſicut
olim. Quo audito rex ppoſuit q̄ de
cetero nullatenus p aliq̄ ſupplicaret
Vn̄ greg⁹. in paſtorali. Vnuſq̄ſq₃
ſupbus rector totiēs ad culpā apo-
ſtaſie dilabit̃. quotiēs p̄eſſe hoib⁹
delectat̃. honoris ſui ſingularitate al
lectus Vn̄ hec viciorū radix pullulat
in corde regentiū. niſi ex imitatōne il
lius. q̄ deſpectis angelorū ſocietati-
bus dixit. Aſcendā ſup altitudinē
nubium et ſimilis ero altiſſimo? Et
alio loco dn̄s dixit. Ve. i. eterna dā-
pnatio vobis imminet. q̄ diligitis p̄
mas cathedras. Nō dixit. q̄ habetis
Non arguēs eos q̄ his vtunt̃ ex of-
ficij ordine. ſed eos q̄ hec dū habēt
amāt. vel dum nō habent affectant.
qd̄ pcedit ex ambitione. Sed etiā
ābitioſi ſolēt allegare illud apoſtoli
Qui epiſcopatū deſiderat: bonū op⁹
deſiderat. Quib⁹ reſpōderi poteſt. q̄
opus bonū eſt. ſ₃ deſiderare illud ma
lum eſt. Sicut q̄ aurū furat̃ bonam
rem furatur. q₂ bonū eſt aurū: ſed fu
rari malū eſt Idcirco ambicioſus in
tāto verſatur periculo. Ideo q̄ ſcienter
talem eligūt vel pmouēt. grauiter de
um offendūt: et p̄ncipes cū eo in cul
pa ſūt. Vn̄ timēdum eſt q̄ cum eo
cadūt ſicut ↄſentientes cū lucifero in
baratrū inferni. Dubitat̃ vtrū q̄s
ſine peccato prelationē et dn̄ationē
poſſet appetere. Rn̄t aug⁹. de ācbona

ſup mattheū dicēs· ꝙ aliud eſt q̄rere
vtꝝ homo ſine pctō poſſet appetē ſe
eē dignū platura ꝉ dn̄io· vel illa q̄b⁹
ē dign⁹ platura vel dn̄atōe: ꝛ aliud
eſt q̄rere vtrū ſine pctō homo poſſit
ipſā platōez ꝛ dn̄ationē appetē· Nā
primū ſine pctō appetit̄. imo meritū
ē appetere ſciētias ꝛ virtutes· q̄b⁹ ho
mo eſt dignus platura et p̄ncipatu·
Scribit̄ eñ ſapie· vi· ꝙ ꝯcupiſcētia
illius ſcꝫ ſapie ꝛ virtutis deducit ad
regnū ꝑpetuū Sed ſecundū ſine pec
cato eē nō poteſt· Qđ ptꝫ auctorita
te et rōne. Nā dicit aug⁹· xix· de ciui·
dei· ꝙ locus ſupior ſine q̄ ꝑplus regi
non poteſt· etiā ſi adminiſtret̄ vt de
cet· tn̄ indecent̄ appetit̄· Rō illi⁹ eſt·
Illud ſine pctō appeti nō poteſt: quo
q̄s efficit̄ iniuſtus vel ſupbꝰ· Sed
ſi appetit ſe pferri alijs: eſt iniuſt⁹:
qꝛ plus vult habere de honore q̄ ſit
dignus: ſed ſi putat ſe dignū eſt ſu=
pbꝰ. Etiam eſt cōtra ꝓhibitionē a=
poſtoli ad heb· vi· dicētis· Nemo ſi
bi aſſumat honorē ꝛc̄· Secūdo dubi
tat̄ vtꝝ q̄s poſſet ſine pctō dn̄ationē
et prelationē fugē· R̄nt ibidē vbi ſ̄
dicens· ꝙ iſta q̄ſtio eſt dubia exem
plo chriſti· Qui vt dicit̄ Johis· vi
fugit in montē qn̄ ſciuit ꝙ venturi
erāt om̄s illi q̄s pane ſatiauerat vt
raperet eū· et faceret eū regē· Et exem
plo Jone· q̄ fugit tharſis a facie dn̄i
qn̄ iniūctū eſt ſibi predicatōis offi=
ciū Hāc dubitationē ſoluit greg⁹ in
paſtorali· pte p̄ma· dicēs. ꝙ in prela
turā electus vel eſt virtutibꝫ pollēs
aut virtutibꝫ vacuus Si igit̄ ē vir
tutibꝫ pollēs: ex humilitate dꝫ dn̄a=
tionē· p̄ncipatū ꝛ plationē recuſare.
ex impantis tn̄ ptāte debet ipſā pre=
lationē humiliter ſuſcipe· qꝛ tūc añ
oculos dei vera eſt humilitas· qn̄ ad
reſpuēdū h̄ q̄ð vtiliter ſubire precī=
pit̄. ptinax nō eſt· Si vero eſt virtu
tibꝫ vacuus: etiā coactus ipſā prela
tionē ꝛ dn̄ationē ſuſcipe nō debꝫ Ta
lis eñ corpaliter ꝛ mētaliter p̄ncipa
tū fugē debet· Hic faciēda ſimiliter
eſt diſtinctō ex pte eligētiū aliquez
in prelatū· Si eligūt ꝓpter eorū ſa
lutē eternā cōſequendā· et elect⁹ ad
hoc ſe credat ſufficē. ptinax eſſe non
debet. parēdo mādatis ſupiorū· Si
vero ꝓpter aliq̄ carnalia vel tpalia cō
moda expectāda: magis recuſaē te=
net̄ Cui⁹ exemplū ipe ſaluator dedit
Johis· vi· Cū eū vellēt facē regē· di=
xit eis· Queritis me· nō qꝛ vidiſtis
ſigna· ſꝫ qꝛ mādicaſtis ex panibus
meis· Jō fugit in mōtē dū eū vellēt
facē regē· Sꝫ qn̄ voluerūt eū crucifi
gere ſpōte ſe obtulit. vt diſcam⁹ exē
plo eius aduerſa p ei⁹ honoē delecta
bilit̄ ſuſcipe et pſpera fugē Exēplo
vero Jone ꝛ Jeremie q̄ recuſauerūt
officiū p̄dicatōis Et iſa· q̄ ad exequē
dū ipſā ſpōte ſe obtulit dicēs· Ecce
mitto me ꝛc̄· Duo precepta caritatis
et duas vitas nob̄ demōſtrāt· Nā ie
remias et ionas ꝯtēplatiuā vitā ſo
lū deo placē deſiderātes. p̄dicatōis of
ficiū recuſauerūt· Sꝫ iſaias vtilitati
pxiorꝝ pdeſſe p actiuā vitā ꝯcupiſcēs
ad ſuſcipiēdū p̄dicatōis officiū ſpō
te ſe obtulit· Hec greg⁹ Secūdo ve
ritate illuſtrati ſtudētes in ſcia· Ideo
malachie· ij· dicit̄· Labia ſacerdotis

cuſtodiũnt ſcientiam: et legem exq̄
runt ex ore eius. Prouerbiorũ .i. In-
telligẽs gubernacula poſſidebit Sa
pientie .vi. Diligite lumẽ ſapientie
omnes q̄ preeſtis populis. Ibidem
Si delectamini in ſedibꝰ et ſceptris
diligite ſapientiã vt in ppetuũ re-
gnetis. Vñ .xlviij. di. c. phibent di-
citur. In arrogantiã q̄ eſt ruina dia
boli incidũt. q̄ in puncto hore necdũ
diſcipuli fuerũt et magiſtri efficiũtur
Vñ .lxi. di. c. Miſerum eſt illuz fieri
magiſtrũ q̄ necdũ didicit eſſe diſci-
pulus Et Iero. ad ruſticũ monachũ
et allegat .xvi. q. i. ſi clericatus. Di
ſcas prius inq̄t qđ docere poſſis. et ra
tionabilem hoſtiam offer deo. Ne ſis
miles anteq̄ tyro: ne priꝰ magiſter
ſis q̄ diſcipulus. Ideo ex. de electõne
c. officij. dicit q̄ papa noluit quedã
abbatem nobilem cõfirmare eo q̄
anteq̄ eſſet diſcipulus voluit eſſe ma
giſter. Rõ huius ponitur .xxxviij. di.
c. Que ipſis. Vbi dicit q̄ valde pici
loſe ſũt mine euãgelice in quo dicit
Dũ cecus ceco ducatũ preſtat: ambo
in foueam cadũt. Et ex. de renũ. c. ni
pridem. dicit q̄ ppter defectũ ſcien-
tie poteſt q̄s petere ceſſionẽ. qz cum
ipa circa ſpũalium adminiſtrationẽ
ſit potiſſimũ neceſſaria et circa curã
tpalium oportuna. Sequit ibidem
Quia tu inq̄t dñs ſciẽtiã repulſti:
et ego te repellã. nec ſacerdotio fun-
garis mihi. Oſee .iiij. Sed mõ ſur
gũt pch dolor inſcij. ignari et indocti
ex q̄bus ſequit eccleſie deſtructio. Iõ
dicit .xxxviij. di. c. Ignorantia q̄ ma
ter cũctorũ errorũ eſt maxime in ſa-
cerdotibus dei vitanda eſt q̄ docendi
officiũ in populo dei ſuſceperũt. Sa
cerdotes eñi ſanctas ſcripturas ad-
monent ſcire paulo aplo dicẽte ad
thimotheũ. Attende lectioni et exhor
tationi et doctrine. Ibidem in. c. Si
ſayas videt intolerabilis inſciẽtia:
quãto magis ĩ his q̄ pſunt. Nec ex
cuſatione digna eſt nec venia. In. c.
Nulli ſacerdoti liceat canones igno
rare. Dubitatur vtrũ eccleſia meliꝰ
regat p bonũ iuriſtã aut p bonũ the
ologũ. Rñt henricus de gandauo in
q̄tlibeto li. x. q. xix. q̄ melius p theo
logum ſupponẽdo tria. Primũ q̄ of
ficiũ prelati nõ eſt pncipalit circa tẽ
pliũ materiale cõſtruendũ vel repan-
dum Alioquin bonus lapicida debe
ret eſſe platus. Secũdo nõ eſt circa
bona tpalia pcuranda vel pmouen
da: qz tunc agricola eſſet bonus p-
latus. Tercio. qz nec eſt circa defen-
ſionem cõtra violentiam corpalẽ. ali
oquin vnus miles bellicoſus eſſet bo
nus prelatus. Sed officiũ plati eſt
eſſentialiter circa cõmunitatẽ fideliũ
fide et moribꝰ imbuendã. et circa ad
miniſtrationez ſacramentorũ. Sed
iſta ſũt meliꝰ p theologũ q̄ iuriſtã.
qz magis docet theologia iſta q̄ a-
lia. Secũdo epi ſunt ſucceſſores apo
ſtolorũ. xxi. di. c. in nouo. q̄ apli nõ
fuerũt iuriſte: ſed excellentiſſimi the
ologi Et p illos eccleſia optime fuit
gubernata. melius etiã q̄ vnq̄z p ali
quẽ iuriſtam. Tercio qñ epiſcopꝰ cõ
ſecrat petitur ab eo an ſciat nouum
et vetus teſtamentũ: et nõ q̄ritur ab
eo an ſciat ius canonicũ. Quarto iur

canonicū magis et p̄ncipaliter cōſi=
ſtit circa iurgia ⁊ litigia ſedādā. ad
q̄ chriſtus ſe noluit intromittere vt
patet in illo q̄ dixit. Dic fratri meo
vt diuidat hereditatē mecū. R̄n̄t cri
ſtus. Quis me cōſtituit iudicē ſuper
te ⁊c̄. Ergo ⁊c̄. Tercio dn̄t eſſe largitate
fecūdati donātes beneficia. q2 bona
eorū q̄ habent ſunt paupm. xij. q. ij.
Aurū habet eccleſia: nō vt ſeruet: ſꝫ
vt eroget. Et ibidem. c. gloria. Sed
ꝓch dolor p̄lati eccleſiarū iā ditant a
micos ſuos carnales ⁊ non paupes
vt ait q̄dā. Cū factor rerū p̄uauit ſe
mine clerū Ad ſathane votū: ſucceſ
ſit turba nepotū. Promouēt em̄ cō=
ſanguineos et dimittūt paupes Cō
tra q̄s di. ve inq̄t q̄ edificant ſyon in
ſāguinibꝫ. Legit̄ de q̄dā ep̄o qui ni
mis ad amicos carnales inclinatus
fuit. Qui ſtatim poſt mortē oſtēſus
eſt cuidā legato eccleſie in via poſi=
to. Quodā em̄ mane cū idem legat⁹
excitatus a ſompno vellet orare. ſub
miſſus eſt q̄dā lectus in ſupficie au
reus. tapecijs circūceptus in camera
vbi q̄ſcebat. In quo reſidere vide=
bat̄ ip̄e defunctus ad modū pontifi
cis ordinat⁹ Et in giro eius multi de
genere ſuo p eū ꝓmoti et ditati core
am ducebāt. et cantilenas lugubreſ
cantātes i hūc modū clamātes. Ma
ledicta ꝓmotio. et exaltatio tua Tu
em̄ es pditionis noſtre cauſa Ille ve
ro circūquaqꝫ reſpiciēs: maledictio=
nē eis ſimiliter imp̄cabat̄. Maledi
cti vos a deo. q2 ꝓpter vos traditus
ſum igni ppetuo. Et hec dicēs. coop
torū eleuauit et flāma de lecto cum

fumo fetidiſſimo aſcēdit. Hec autē
viſio p̄dicto legato id oſtēſa fuit vt
ip̄e a ſimilibꝫ abſtineret. Sꝫ qd̓ ad
huc peius eſt multiplicāt beneficia ⁊
occupāt in p̄iudiciū paupm clerico
rū. et vnus interdū occupat tot bn̄
ficia vn̄ viginti alij poſſent ſuſtētari
Et ſic occāōi et delinquēdi via para
tur et diuinus cultus diminuit̄ Sꝫ
eſto ꝙ habeāt diſpēſationē ſup plu
ralitate bn̄ficiorꝫ. Illa valet q̄dem
iure fori: ſed nō iure poli vt ptꝫ. xvij
. q. iiij. c. vltio. Sed nūq̄d habēt di=
ſpēſationē ſup tot mala ppetranda
Iſtos ſcd̓m beatū bernardū ſup mon
tē excelſum valde duxit diabolus. q̄=
bus oia regna mūdi oſtēdit ⁊ gloriā
et ſi ꝓcidentes eū adorāt dare ꝓmit
tit. et poſtq̄ꝫ multa bn̄ficia adepti eū
adorāt ⁊ venerant̄. et quaſi deū ſequū
tur. Vn̄ guilhelm⁹ ep̄s pariſienſ in
theologia magiſter. cōuocationē fe
cerat magiſtrorꝫ. et ꝓpoſita q̄ſtione
de pluralitate beneficiorū. ſolerti ⁊ lō
ga diſputatione ꝓbatū eſt duo bn̄=
ficia dūmō vnū quindecī libras pa
riſienſes valeret ab vno teneri cū ſa
lute nō poſſe. Hoc determinauit p̄di
ctus ep̄s cū omnibus magiſtris ibi=
dem. exceptis duobus. ſcꝫ magiſtro
philippo cancellario ep̄i piſien̄. ⁊ ar
noldo ambian̄. ep̄o Quid aūt dicto
magiſtro philippo ɔtigit audiam⁹
Agonizante em̄ eo in mortem. dn̄s
guilhelmus ep̄us tanq̄ꝫ bon⁹ paſtor
viſitauit eum. rogans vt ſingulari
opinioni de pluralitate beneficiorꝫ ce
deret. ⁊ omnia beneficia. excepto vno
in manus eccleſie reſignaret. Sed

tenuit dicens ſe vellē expirare q̄ verū eſſet
dampnabile plura ab vno teneri. et
ſic mortuus eſt. Et poſt paucos dies
dicto epō pariſien. apparuit in miſera
bili forma. dicēs ſe eſſe dāpnatū ꝓ
pter pluralitatē beneficiorꝫ. Et q̄dā
alius clericus magne literature ap=
paruit cuidā poſt mortem dicens ſe
dampnatū ꝓpter hanc cauſam. qꝛ
duas tenuit p̄bendas. Hoc q̄dā ver
bo cōfirmauit dicēs. Nollem ꝓ toto
theſauro arabie habē vna nocte du
as prebendas. Sꝫ terciū qđ adhuc
peius eſt. q̄dam in beneficijs nō reſi
dent et tn̄ fructus eorū pcipiūt: et ſer
uiciū eccleſie nō impendūt. Gaudēt
et iactant ſe habere tot beneficia vel
florenos annuati: ſed timeāt ne ſint
floreni eos ad infernū portātes. Sꝫ
eſto qꝫ habeāt diſpenſatōnē ſup ab
ſentia et nō reſidentia. Nunq̄d diſpē
ſationē habere poterūt ſup peccatis
et malis q̄ ineuitabilit̄ ſequunt̄ ab eo
rum abſentia et negligentia? Ideo
bonū eſſet ſi ētiā haberēt vicariū in
tormētis ſicut excuſando ſe dicūt ha
bere in beneficijs Quibus minatur
ſanctus bernardus ī q̄buſdā dictis
ſuis dicēs Ve tibi clerice. mors in ol
la carniū. mors in huius mūdi deli
cijs: Sequit̄. Ob id maxīe. qꝛ pecca
ta populi ꝯſtat eſſe q̄ comedis. ſum=
ptus eccleſiaſticos gratos habere
te reputas. Cantādo vt apūt tibi bo
na proueniunt ſed bonū erat tibi fo
dere magis aut etiā mendicare. Se
quit̄ Sollicitus eſto tanq̄ redditu
rus rōnē. dignos ꝑ eis gemitus fu
dere. dignos agere penitētie fructus

Alioquin tibi nouerīs imputāda. q̄
mō inter delicias comedis. Seq̄tur
Veniēt an̄ tribunal xpi: audiet̄ po=
pulorū q̄rela grauis. accuſatio dura
quorū vixere ſtipendijs nec diluere
peccata. Quib⁹ facti ſunt duces ceci.
fraudulenti mediatores. Hec ille.
Sed quartū adhuc peius eſt ſcꝫ qꝫ
huiuſmodi fructus beneficiorū nō ve
rent̄ abuti ꝛ patrimoniū xpi ī vſus
illicitos ꝯuertūt ſcꝫ ī meretricib⁹. in
caballis pinguibus. in vaſis aureis
et argēteis. et varietate veſtiū. Hoc
nō eſt ornare ſponſam ſed ſpoliare.
Nō eſt cuſtodire: ſed ꝑdere. Nō eſt
defendere ſed exponē. Nō eſt inſtruē
ſed ꝓſtituere. Nō eſt paſcere gregē
ſed mactare et deuorare dicēte de il=
lis dn̄o. Qui deuorāt plebem meā
ſicut eſcā panis. Et comederūt Ja=
cob: et locum eius deſolauerūt. Hec
Bernardus. Sic multi religioſi bo=
nis monaſterij abuti nō verent̄ ꝛ di
uitē purpura ꝛ biſſo idutū imitādo q̄
rūt ad iduēdū nō qđ vtili⁹ ſꝫ qđ ſub
tilius inuenit̄ nō qđ frigus expellat
ſed qđ ſupbire ꝯpellat et cū eodē di
uite epulari cotidie ſplēdide volūt.
Quarto debent eſſe ſanctitate deco=
rati. fulgētes innocētia. i. q. i. c. Vilis
ſimus reputand⁹ ē niſi p̄cellat ſcien
tia et ſanctitate. q̄ eſt honor p̄ſtātior
Sꝫ nūc ꝓ dolor indigni ꝛ mali ꝓ
mouent̄ ad prelaturā. Vn̄ magna
cura eſt multis vt in domo ſua offici
ales vtiles inſtituāt. Sꝫ parua cura ē
eis vt in domo dei miniſtros ꝓ done
os ꝯſtituāt. Sepe miniſtri hoīm cū
cōſilio magno eligūt̄: ſꝫ inſufficiētes

aſſumunt᷑ ad ſtatum clericorū ⁊ ad eccleſiaſtica beneficia. Quis em̄ eſt magiſter mechanicoꝝ niſi ſciat offiaū. Sed hoc fallit in clericis. Talis recte a diabolo ſup pinnaculū eleua tur. Cui diabolus loquit᷑. Si filiꝰ dei es: mitte te deorſum p gloriā ⁊ di uicias qđ eſt ꝓpriū diaboli: qꝛ fiūt deteriores. Et ſic hodie fit in eccleſia ſicut tpe xp̄i. Nā chriſtus dimitti᷑ .i. vir bonus: et barrabas .i. malus ⁊ indignus eligit᷑ q̄ ſe ⁊ alios latro cinat᷑ p malū exemplū. De quo hor rendū ponit᷑ in libro apū miraculū. Clericus q̄dā in ſinodo ep̄orū p̄dica re cōpulſus āguſtiabat᷑ nō modicū q̄dnā digne poſſet corā tot eccleſie p̄ latis p̄dicare. At vbi acceſſurus in orōne iaceret venit ad eū diabolus ⁊ dixit. Quid anguſtiaris iſtis cleri cis p̄dicare? Dic eis iſtud: et nō ali ud. Principes inferni ſalutāt p̄ncipes eccleſie. Leti omnes nos referimus grās: qꝛ p eorū negligētiā atqꝫ ma lā vitā ad nos vere totus mūdus de uoluit᷑: qꝛ cū ipſis p̄latis eoꝝ ſubdi ti nobis pariter offerunt᷑. Inuitus q̄ dem dico: ſꝫ altiſſimi iuſſione coactꝰ. Qm̄ vera iſta ſint. ſtatꝰ ipē paulū du bio demōſtrat eccleſie. q̄ nullā malo rū triū q̄ in mūdo ſunt ſcꝫ ſupbie. a uaricie. luxurie ꝯpatione recipit i cle ricis et p̄latis. Supbia em̄ p̄latorū excellit ſupbiā baronū: ducū: comitū et militū ⁊c̄. Si auariciam attēdis: in nullis mercatoribꝰ vel ciuibꝰ ſimi lē inuenies. q̄ tn̄ heredes legitimos ſi haberēt. intolerabilioꝛ inſania vi deret᷑. De luxuria vero nihil diffinire

p̄ſumō. qꝛ illā ſolū deus oīpotēs nō uerit: q̄ renū ⁊ cordiū ſcrutatoꝛ eſt. A q̄ valde terrere deberet eos quorūdā clericoꝝ exēpla. Noui em̄ quoſdam ſubito et improuiſe in latrina et fe tore vitā ſuā fetidā terminaſſe. Et quendā in ip̄o actu ſimul cū fine ope ris expiraſſe. Rn̄t clericus diabolo. Mihi nō credent ſi eis talia narraue ro. Tūc diabolus dedit ei cū alapa maculā nigerrimā in facie q̄ delei nō potuit. Dubitat᷑ vtrū mali p̄lati debe ant honorari. Rn̄t augꝰ de anchona ſup mattheū dicēs. q̄ doctor vel p̄la tus apte malus p̄t ꝯſiderari tripliciꝫ. Primo quātū ad ſuū officiū: ⁊ ſic eſt miniſter dei. Iux̄ illud ap̄li .i. ad co rint h̄.iiij. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros dei. Secūdo quātū ad ſuū dñium et donum gratis datū a deo: qꝛ dicente ap̄lo ad rōnos .xiij. Omnis poteſtas a deo eſt: Licet em̄ abuſus poteſtatis et dn̄atōis nō ſit a deo: tn̄ ip̄a dn̄atio a deo ē. Nec tolli tur p pc̄m̄: qꝛ dona ḡtis data ſtant ſimul cū pc̄ō. Tercio quantū ad ſuū documentū: et ſic doctrina quā docet nō eſt ſua inuētio ſꝫ reuelatō inſpira ta ad ſalutē oībus populis. Igit᷑ p̄la to vel doctori apte malo vel pc̄ōri ꝓ pter eiꝰ officiū. qꝛ eſt dei miſter. nō ei ſubtrahēda ē debita reuerētia. qꝛ nō exhibet᷑ ſibi honoꝛ rōne ſui. ſꝫ rōne eiꝰ cuius miniſter exiſtit. Propt᷑ eiꝰ ve ro dñiū qꝛ eſt ſupioꝛ. q̄ꝫdiu eſt ſupe rioꝛ nō eſt ſubtrahēda debita reuerē cia ⁊ obediētia. dū p̄cipiat q̄ nō ſūt ꝯ deū qꝛ dñiū n̄ tollit᷑ p pcc̄i ꝯmiſſionē. Nō ſolū ꝓpt᷑ ſui ſupioris depoſitōēꝫ l᷑

ſuſpenſionem: ſed ꝓpter eius docu=
mētum. q2 docet doctrinā a deo inſpi
ratam ad totius populi ſalutem. non
eſt ſubtrahenda ſibi in eius p̄dicati
one intelligētiā. ⁊ audienda eſt ei9
doctrina. ex quo verā doctrinā predi
cat. Vñ dicit criſoſtom9 ſup hunc
locum ꝙ ſicut aurū de terra eligit̄ et
terra relinqtur: ſic auditores doctri=
naʒ accipiāt mali doctoris: ⁊ mores
relinquāt. Quia ꝑut frequēter de ho
mine malo bona doctrina ꝓcedit Jo
legit̄. i. q. i. c. Nō quales ſacerdotes
dñi: ſed q̇d de dño loquant̄ eſt nob
magnope p̄uidendū. Nec in vicarijs
beati petri apl'i nobis eſt attenden=
dū quid ſint. ſed q̇d ꝑ correctione ec
cleſiarū. q̇d ꝓ ſalute noſtra ſatagūt
Nec eñ inferiores illos dicens ſcri
bis et phariſeis. ſedentibꝫ ſupra ca
thedrā moyſi. De q̇bus p̄cepit dñs
dicens. Queciīqʒ dixerint vobis. fa=
cite: ſcḋm opa vero eorū nolite facere.
Cōſidera ergo o impator ſi illos di
xit audiēdos q̇ ſupra cathedrā moy
ſi ſedebāt: quāto poti9 illos q̇ ſupra
cathedrā ꝑetri reſident eſſe eſtimas
obaudiendos. Hec ille. Dubitat̄ cur
euenit electio ⁊ exaltatio malorū p̄la
torum. Rñr. ꝙ ꝓpter quatuor. Pri
mo ꝓpter eccleſie vtilitatē. naʒ illud
q̇d facit hoiem ſimpliciter bonū. eſt
caritas. q̄ ſola diuidit inter filios re
gni eterni. ⁊ filios ꝑditōnis ſcḋm au
guſtinū li. xv. de trinitate Sʒ cōtin=
git qñqʒ ꝙ ille q̇ bonus eſt in ſe ꝑ
donū caritatis. eſt inutilis et indiſpo
ſitus ad regimē eccleſie et ad defen
dendum iura eccleſiaſtica. Econuerſo
cōtingit aliquem eſſe malum q̃ui tñ
vtilis eſt et diſpoſitus ad regimen
et ad malorū et ſupboꝝ ſubditorū
depreſſionem et correctionē et eccle=
ſie defenſionē. Vñ nō expedit ꝙ ſem
per eligatur bonus quātum ad talē
finem videlicʒ ad eccleſie vtilitatem
Secūdo ꝓpter eligentiū humilitatē
q2 ex hoc ꝙ eligētes aliquē in p̄latū
attribuūt eorū ſagacitati ⁊ prudētie
deficiūt in electōne. credentes eligere
bonum et eligūt malum. et ex ĥ ma
gis humiliantur et poſtmodū non
cōfidunt de eorum prudētia et ſapiē
tia: ſed totū cogitatū ſuum iactāt in
dño in tali electione. ex quo prius in
nitentes eoruʒ ſagacitati decepti ſūt
et in ſtultū finem adducti ſunt. Vñ
Job. xij. in ꝑſona eligentiū ⁊ de ſua
ſapientia cōfidentium dicit̄ ꝙ deus
adducit cōſiliarios in ſtultū finem:
et iudices in ſtuporē. Tercio hoc ve=
nit ꝓpter ſubditorum malignitatē
dicente Job: Qui regnare facit ypo
critam ꝓpter peccata populi. Quia vi
cia ſubditorū nō poſſunt bene extir=
pari ꝑ humilem et mā ſuetum prela
tum. Ideo expedit qñqʒ reges p̄la=
tos feroces eſſe et ſupbos ꝓpter eo=
rum correctionē. Sic rane quodam
tempore inierunt cōſilium q̇uomodo
poſſent habere regem qui poſſet eos
tueri. Noluerūt eñ amplius habere
regem ſui generis. Et ſic elegerunt
ciconiā que eos poſtea vorauit. Quar
to vt malos hic remuneret. q2 deus
nō vult illis p̄latis dare regnū eter
nū. Dat ergo eis regnū terrenū vt ſic
remuneret eoruʒ opa bona facta in

peccato mortali· Iſta eſt ratio beati
auguſtini·li·v·de ciui·dei·cur deꝰ de
dit romanis tantā potētiā· Quinto
plati dūt eſſe eq̄tate cōſtipati·caren
tes iniuſticia: De hoc ſapie pmo·Di
ligite iuſticiā q̄ iudicatis terrā Am
broſius in exameron·Vbi prudētia:
ibi malicia·vbi fortitudo: ibi iracun
dia·Vbi tēperantia:ibi impatiētia ā
alia vicia Vbi aūt iuſticia:ibi cōcor
dia·Vn̄ pſ·Iuſticia et pax oſcula=
te ſunt Vn̄ augꝰ·iiij·de ciui.dei·c·iiij·
Remota iuſticia q̄d ſunt regna niſi
magna latrocinia: Sed multi ſunt
plati q̄ iuſticiā nō diligūt Primi ſūt
acceptores munerū de q̄bꝰ Iſaie·v·
Ve q̄ iuſtificatis impiū p muneribꝰ
et iuſticiā iuſti aufertis ab eo· Pſ·
Dextera eorū repleta eſt muneribꝰ·
Cōtra quos deutro·xvi·Nō accipies
tis munera:q̄ excecant oculos etiam
iudicū. De quibꝰ gregꝰ·ix·moraliū
ca·xiij· Quibus ſi ſpes muneris ſub
trahit̄ a defenſione iuſticie ꝓtinus
ceſſat̄·Vn̄ alanus in li·de planctu na
ture. Langueſcit ciuilitas vbi nūmo
rū porāt pluralitas Si aure iudicis
vel aduocati ſuſurrat pecunia: orphei
lira·carmē amphionis·muſa virgi=
lij voce pecunie ſuffocant̄·Quid plu
ra·Vbi nūmus loquit̄ tulliani elo=
quij tuba tumeſcit Hec ille·Legit̄
de quodā hiſtrione andegauēſi ꝙ nō
poſſet ad cōuiuiū cuiuſdā abbatis in
trare·Impleuit vrceū aq̄ua ꝛ operu
it manutergio quodā decēti·Quē cū
ianitores vidiſſent·putabāt eū ence
niū portaſſe.et intromiſerūt cū·Qui
veniēs corā abbate ait·Nō aliter in
greſſus mihi patuit ꝙ p munꝰ Ecce
aqua ad lauandū manus poſt pran
diū ꝛc·Secūdi ſunt diſſimulatores
ſcelerū·cōtra quos.lxxxvi·di·c·Facie
tis ꝓcul dubio culpam habet·q̄ q̄d
poteſt corrigere·negligit emēdare·
Scriptum quippe eſt ſcʒ leuitic·xx·
Non ſolum qui faciunt ſed etiā qui
cōſentiunt facientibus participes iu
dicantur·Sequitur. Negligere cuʒ
poſſis perturbare puerſos·nihil ali
ud eſt ꝙ fouere·Nec caret ſcrupulo
ſocietatis occulte·qui manifeſto faci
nori deſinit obuiare Ide·lxxxiij.di·c·
Error cui nō reſiſtit̄ approbatur·et
·xxiij·q·iij· Qui poteſt obuiare et p
turbare puerſos ꝛ nō facit: nihil ali
ud eſt ꝙ fouere ipietatē eorꝫ et·ij·q·
vij.c·neglige̅ Ex his ptʒ ꝙ maxime
peccāt plati q̄ diſſimulāt pctā ſubdi
torū Tercij ſūt vindicatiui ſcelerꝫ q̄ vo
lūt ſe vindicare ſi offenſi ſunt Cōtra
illō q̄d dicit̄ eccl·vij·Noli eē nimiū
iuſtus id eſt crudelis. q̄r tutius red
ditur rō de miſericordia ꝙ de crudeli
tate vt ptʒ in canone·xxvi·q·vij· Et
allegat bernardus ſup cantica ſer=
mone·xxiij·Diſcite vos ſubditorum
matres eſſe non dn̄os· et interduʒ ſi
ſeueritate opus eſt paternā ſit nō ty
rannica/Matres em̄ fouendo.patres
corrigēdo vos exhibeatis· Hec ille·
Dubitat̄ quare prelati ſunt inſtitu
ti·Rn̄t gregꝰ i paſtorali·c·xviij· di
cens ꝙ omnes natura equales genu
it:ſed variante meritorū ordine·ali
os alijs culpa poſtpoſuit ꝛ ipā diuer
ſitas q̄ acceſſit ex vicio diuino ordie
diſpenſatur· Sequitur· Antiq̄ em̄

patrēs noſtri nō reges hoīm ſed pa
ſtores pecoꝝ fuiſſe memorant̄. Et cū
dn̄s noe filijſq3 eius diceret Creſcite
et multiplicamini. Protin⁹ adiūxit
Et terror et tremor veſter ſit ſuper
cūcta aīautia terre. Quorū videlicet
terrorē et tremorē eē ſup aīantia terre ꝑ
fecto et ſup hoīes eſſe ꝓhibet̄. Ho-
mo quippe aīalibꝰ. nō aūt ceteris ho
minib⁹ natura p̄latus eſt. Jō dictū
eſt p̄mis pentibꝰ noſtris. Domina
mini piſcibus maris et volatilibus
celi et vniuerſis aīantib⁹ terre q̄ mo
uent̄ ſup terrā vt ex qua pte beſtia-
les ſunt. ſubditi. iā debent formidini
iacere ſubſtrati. vt humana ſaltē for
midine peccare metuāt q̄ diuina iu-
dicia nō formidāt. Hec ille. Sꝫ qui
dam ſunt piſces maris vt ſunt rebel
les et viciosi. volatilia celi. acerbi et
ambiciosi. beſtie terre. auari et pecu
niosi. reptilia. lubrici et libidinosi. q̄
omnes dn̄t ſubeſſe ꝑ correctionē p̄la
torū Jdem ſent̄ petrus rauen̄. in ſuo
epiſtolari li. v. dicēs. Ad extollēduz
iuſtorū p̄conia ad reprimēdas inſo
lētias trāſgreſſoꝝ. ꝓſpiciēs e celo iu
ſticia erexit ī populis regnātiū ſolia
et diuerſorum p̄ncipuz poteſtates.
Caruiſſet nāq3 libenter humana cō
ditio iugo dominij. nec libertatē a ſe
quā eis natura donauerat hoīes ab-
dicaſſent. niſi ꝙ p̄us impunita licen
tia ſceleꝝ in euidentē pnicīē humani
generis redūdabat Secūdo dubita
tur. Cur deus nō dedit homini ange
lū in prelatū. R̄n̄t ibidem petrus vbi
ſup̄ dicēs. Nec angelus ei p̄latus eē
debuit vt gratioſiorē p̄laturā effice-

ceret idemptitas ſpeciei Jō deus ꝓpo
ſuit beatū petrū in p̄latū q̄ cecidit vt
ex ſua culpa addiſceret qualiter alie
nā miſeriā toleraret vt pꝫ. l. di. ca.
cōſiderandū Si angelus eſſet p̄lat⁹
homini. eſſet fortaſſis ſibi nimis im
miſericors cū peccaret. Quarti ſūt i
iuſti cū malū exēplū p̄bent ſubditis
vtꝫ mat. v. Niſi abūdauit iuſticia ve
ſtra plus q̄3 ſcribarū et phariſeorū:
nō intrabitis in regnū celorū. Dicūt
eñ et nō faciūt. Vñ greg⁹ in paſto-
rali. Grex qñ paſtoris vocē moreſq3
ſeq̄tur. ꝑ exēpla melius q̄3 ꝑ verba
ad eternā vitā graditur Sic nō ſuf
ficit ei bona facē occulta niſi faciat et
maīfeſta. Math. v. Sic luceat lux
vrā corā hoībus. vt videāt opa veſtra
bona ⁊c̄. Jtē nō ſufficit ei cauē a ma
lo exemplo niſi det et bonū. Luce. xij.
Sint lūbi veſtri p̄cincti ⁊ lucerne ar
dentes ī maib⁹ veſtris. Pertinet eñ
p̄mū ad declinationē a malo. Secū
dū ad oſtēſionē boni exempli Jtē nō
ſufficit ei dare exēplū ī vno bono niſi
det in oīb⁹. ij. ad thi. ij. Jn oībus p̄
be teipm̄ exēplū bonorū opm. Jtē nō
ſufficit dare exēplū aliq̄b⁹ ſꝫ omnib⁹
Math. v. Ponūt lucernā ſup cande
labꝝ vt luceat oīb⁹ q̄ in domo ſunt.
Ad Ro. xij. Prouidētes bona ñ ſoluz
corā deo: ſꝫ etiā corā oīb⁹ hoīb⁹. Jtēz
dn̄t eē ſicut exēplar ex q̄ alij libri trā
ſcribūt̄ Jux̄ illō poeticū. Regis ad ex
ēplar: tot⁹ ꝯpoīt orbꝰ Mobile mutat̄
ſp cū p̄ncipe vulgus Vñ greg⁹ ī pa
ſtorali. Paſtor cū ꝑ abrupta ḡdit̄:
necē ē vt grex ī p̄cipiciū labat̄ Vnde
bern. ī li. de ꝯſideratōe Cōſidero ḡdū

C

et vereoꝛ caſum: cōſidero faſtigiū di=
gnitatis: et intueoꝛ faciem abiſſi ia=
centis deoꝛſum. Attendo celſitudinē
honoris: et viciano reformido piculū
Hec ille. Quā iudiciū duriſſimū fiet
his qui preſūt. Sapiētie. vi. Judiciū
um durū. qꝛ male intrauerūt: durꝰ
qꝛ male rexerūt. duriſſimum: quia
male vixerūt. Judiciū durum. quia
paupes exactionauerūt: durius. qꝛ
bona paupm ꝯſumpſerūt: duriſſimū
qꝛ xp̄o et eccleſie de pceptis elemo=
ſinis nō ſeruierūt. Durū iudiciū: qꝛ
oues xp̄i nō pauerūt pane materiali
durius: qꝛ nō pauerūt pane doctrina
li: duriſſimū. quia nō pauerūt pane
exēplari. Sexto debent eſſe parata
te menſurati. pollētes tp̄atia. vt ptz
. xxxv. di. c. Eccleſie p̄ncipes qui deli
cijs affluūt et inter epulas ⁊ laſciui
as pudiciciā ſe ſeruare credūt ꝓphe
ticus ſermo deſcribit ꝙ eijciendi ſūt
de ſpacioſis domibꝫ lautiſqꝫ ꝯuiuijs
Et infra. An nō eſt cōfuſio ⁊ ignomi
nia. hieſum xp̄m crucifixū paupem
⁊ eſurientē farſis p̄dicare coꝛpibus
et ieiuniorū doctrinā rubentes buc=
cas tumētiaqꝫ oꝛa ꝓferreꝰ. De q̄bꝰ
bernardus in quibuſdā dictis ſuis
Videas quoſdā de maioribꝫ comedē
lautius. bibere ſapidius. indui pul=
chrius. cubare mollius: loqui liben
tius: oꝛare rarius. Hec ille. Nō ſunt
iſti p̄lati ſḿ oꝛdinē apoſtoloꝛuꝫ. ij.
ad corinth. iiij. Vſqꝫ in hanc hoꝛam
eſurimus et ſitimus: et nudi ſumus
Sꝫ ſḿ oꝛdinē ſcribarum ⁊ phari=
ſeorū q̄ imponūt onera grauia ⁊ im
poꝛtabilia in humeros hoīm. digito

D

aūt ſuo nolunt ea mouē. math. xxiij.
Dauid aūt rex ſitiēs noluit bibere a
quam quā tres foꝛtes viri cum pi=
culo poꝛtauerāt. ſed libauit eaꝫ dn̄o
dicens. Propiciꝰ ſit mihi dn̄s. ne fa
ciam hanc rem vt ſanguinē iſtoruꝫ
hoīm ⁊ animarū piculum bibam vt
ptz. ij. Re. xxiij. Legiꝛ in hiſtoria tri
ptita ꝙ cum theodoſius impatoꝛ eſ
ſet in quadaꝫ expeditione in qua ex
ercitus nō inueniebant aquā ad bi
bendū. q̄daꝫ videntes eum eſtuantē
p̄ ſiti: obtulerunt ei potum limpidiſ
ſimum ad bibendū. cōfectū aromati
bus. aqua frigida perfuſa. Qui vin
cens animū ſuum noluit accipe ſed
dixit offerenti vt alij cui vellet offer
ret. Et hoc fecit vt coꝛda aliorū intu
entium p hoc animarenꝛ ad toleran
tiam Similiter legiꝛ de allexandro
magno. Qui dum in loco arido eſſet
cum ſuis. quidā videns eum ſitientē
quandā aquam modicam inueniēſ
obtulit ei. Jlle vero noluit bibere. ſꝫ
refudit eam vt ſuos ſimiliter anima
ret ad tolerantiam. Mira res ymo
abuſio. homines ſeculares dignita=
tis imperialis abſtinēt in ſiti a potu
vt ſuo exemplo animēt alios: ⁊ p̄la
ti eccleſiaſtici ymo religioſi non cu=
rant ſi ſubditi eorū durā vitā ducāt
exēplo ſuorum exceſſuū in cibo et po
tu et ſcandalizanꝛ ad moꝛtem De q̄
bus ezechielis. xxxiiij. Ve paſtoribꝫ
iſrahel: qui paſcebant ſeipos. Nam
moyſes ⁊ aaron principes populi de
eadē aq̄ ⁊ potu vſi ſūt i deſerto Jux̄
illud ap̄li. ij. ad corin. x. Oīs eū eā
dē eſcā ſpiritalē. i. ſp̄ualē ſignificātē

mādūcauerunt et eundem potum bi
berunt.

N Ono peccāt ↄtra illud pre
ceptū q̄ ſunt iobediētes p̄
latis eccleſie. Cōtra illud
qđ diciť deutro. xvij. Qui
ſupbierit nolēs obediē ſacerdotis ipe
rio qui eo tpe miniſtrat dn̄o deo tuo
morieť homo ille. et auferes maluz
de iſrahel: cūctuſq3 populus audiens
timebit: vt nullus deinceps intume
ſcat ſupbia. Jō dicit ſaluator noſter
de p̄latis et ſacerdotib9 Qui vos ſper
nit: me ſpernit. Et q̄ me ſpernit: ſper
nit eū q̄ me miſit. Luc. x. Hec obedi
entia patz p exēpla creaturarū. p do
gmata ſcripturarū. p enigmata figu
rarū. et p dn̄m oīm creaturarū. Pri
mo ptz p exempla creaturarū. vij. q
.i. c. In apib9 eſt vn9 p̄nceps. ⁊ gru
es vnā ſequūť ordine literato Impe
rator vnus. Judex vn9 p̄uincie vni9
Roma aūt cōdita duos frēs reges ſi
mul habere nō potuit. et paricidio de
dicať id eſt maculať. Secūdo patz
p dogmata ſcripturaꝝ. i. Re. xv. Me
lior eſt obediētia q̄3 victima. Jō di
cit greg9 et ponit. viij. q. i. c. Sciēn
dū ꝙ obediētia victimis iure p̄poni
tur. q2 p victimas aliena caro: i obe
diētia vero ꝓpria volūtas mactatur.
Tercio ptz p enigmata figuraꝝ Nā
adā ſtatim qn̄ fuit creatus. obedien
tie legib9 fuit aſtrictus: et nō obediē
do de padiſo fuit reiect9 Gen̄. iij. Noe
obediēdo archā faciēs a diluuio fu
it ſaluatus. Gen̄. viij. Loth angelis
obediēdo ciuitatē dimittēs a ſubuer
ſione zodome fuit liberatus Geneſ.

.xix. Et vxor ei9 nō obediēdo in ſta
tuā ſalis fuit mutata. Abraham deo
obediēdo fuit pr̄ mltarū gentiū voca
tus Geneſ. xxij. Quarto in xp̄o dn̄o
noſtro ⁊ oīm creaturarū Ad philip
pēſes. ij. factus eſt obediēs vſq3 ad
mortē. Luce. ij. Erat ſubditus illis.
Notādū ꝙ quinq3 ſunt q̄b9 debem9
obediē humiliter. Primo dīnē ma
ieſtati. rōne creatōis. Secūdo ſpūa
li poteſtati. rōne inſtructōnis. Ter
cio p̄latoꝝ volūtati. rōne ꝓfeſſionis
Quarto pentū dignitati. rōne ꝓpa
gatōnis Quinto dn̄orū poteſtati. rō
ne ſuppoſitōnis. Primo dīnē ma
ieſtati. rōe creatōnis. Actuū. v. Obe
dire oportet magis deo q̄ hoib9. Et
ſunt verba apl'orū cōtra ſeniores iu
deorū. q̄ ꝓhibebāt ꝙ nō deberēt am
plius loq̄ i noīe illo. Sic ſi impator
vel dux. p̄cōſul vel cuiuſcūq3 ſtatus
tibi aliq̄d p̄cipet qđ ſit cōtra deū vel
ſalutē aīe tue. reſpōde. Oportet ma
gis obedire deo q̄ hominibus Jdeo
dr̄. xi. q. iij. c. q̄ reſiſtit. Si aliq̄d ipe
p̄cōſul iubeat. et aliud iubeat impa
tor. vel ſi aliud impator et aliud cre
ator. qđ iudicatis? Maior ptās deu9
eſt. Da veniā o impator. Tu carcerē
ille gehennā minať. Seq̄ť ibidem
in. c. Impatores. Si ī errore eſſent
qđ abſit et ꝓ errore ſuo cōtra verita
tē. legē darēt p quā iuſti ꝓbarēť et
coronarēť. Nō tn̄ faciēdū eſt qđ illi
iubēt q2 de9 ꝓhibz. ſic iuſſerat nabu
godonoſor vt aurea ſtatua adoraret
Qđ q̄dē facē noluerēt deo talia ꝓhi
bēte. ſic miſael daniel ⁊ abdenago.
Sz viſo miraclo ſtatuit oppoſitū. d.

Quicunq̄3 blaſphemauerit deū ſy
drach ⁊c̄. in interitū iret ⁊ dom⁹ ei⁹
tota. Aliud exemplū ponit idez de iu
liano apoſtata. Qui qn̄ dixit milit=
bus ſuis criſtianis. Producite aciez.
obediebāt. Qn̄ dixit. Adorate ſtatu
aut aut ꝓ volū. refutauerūt. Ideo dicit
aug⁹. i ſermonib; ad herenitas. Ec
ce inq̄t fratres mei. Angel⁹ obedit
deo in omnib;: et tu q̄ cinis es cōtra
dicis deo. Si ſol a ſua ſemita nō de
uiat nec luna nec ſtelle. oia em̄ celicā
ſuis ſeruiūt officijs: tu vero dei volū
tati quaſi in oibus reſiſtis. Ad nutū
dei campi floribus decorāt̄: terra im
bribus fecūdatur: frondib; criſpatur
ſilua. In nemore cythārizat auicula
Oia deo obediunt: et ſolus homo dei
volūtati reſiſtit. Seq̄tur infra. O ꝙ̄
enorme viciū eſt qd̄ fuit obediētie cō
trariū. Per hoc diabolus celū pdidit
p hoc homo padiſū amiſit. p h̄ ſaul
regnum. p hoc ſalomon amorē diui=
num. Hec aug⁹. Idcirco minat̄ do
minus inobediētib; ſibi. deut. xxviij
multas penas dicens. Si nolueris
audire vocem dn̄i dei tui vt cuſtodi=
as et facias oia mādata eius. Seq̄t̄
Veniēt ſup te omnes maledictōes
iſte. Maledictus eris in ciuitate. ma
ledictus in agro. maledictū3 horreū
tuū. Mittet dn̄s ſup te famem ⁊ eſu
riem et adiūget tibi peſtilētiā donec
ꝯſumat te. Et celū qd̄ ſup te eſt erit
eneū: et terra quā calcas ferrea. i. du
ra. nullū fructū ꝓferēs. Percutiet te
dn̄s egeſtate et febri: frigore ⁊ ardo
re: eſtu ⁊ aere corrupto. Sic quotieſ
cūq3 peccamus: ſumus deo inobediē

tes. Ideo ambroſi⁹ in li. de padiſo
diffinit peccatū. dicēs ꝙ peccatū eſt
trāſgreſſio legis diuine: ⁊ celeſtiū in
obediētia mādatoꝝ. Ex his ſeq̄tur
ꝙ q̄ deo eſt obediēs: ſeq̄t̄ ſibi orōis
exauditio. Vn̄ ps. Volūtatē timen=
tium ſe faciet ⁊ deprecationē eoꝝ ex
audiet ⁊ ſaluos faciet eos. Vn̄ aug⁹
in li. de ope monachoꝝ. Cicius exau
ditur vna orō deuota obedientis ꝙ̄
decem milia obedire ꝯtempnētiū. Cu
ius exemplum in helia. De quo Iaco
bi. v. Helias erat homo ſimilis no=
bis paſſibilis. ⁊ orauit dn̄m vt nō
plueret ſup terrā ānis tribus ⁊ mē
ſibus ſex. Et rurſum orauit ⁊ celum
dedit pluuiā: et t̄ra dedit fructū ſuū
vt p3. iij. Re. xvij. vbi apparet ꝙ de
us cicius exaudit verū obediētē. Se
cundo ſequit̄ trinitatis in eo inhabi
tatio. Iohis. xv. Si quis diligit me
ſermonē meum ſeruabit et ad eum
veniemus ⁊ manſionem apud eum fa
ciemus. Vn̄ bernardus. Nihil deo
acceptius. nihil angelis carius. ni=
hil homini fructuoſius ꝙ̄ iura obedi
entie cuſtodire. Hic eſt ecōtrario de
inobedientia. Vbi em̄ illa eſt ibi eſt
habitaculum diaboli. Tercio ſequi
tur pacis multiplicatio. Yſaie. xlviij
Vtinā attendiſſes ad mandata mea
facta fuiſſet vt flumē pax tua id eſt
abūdās. De hac dicit̄ leuitici. xxvi
Si in preceptis meis ambulaueri
tis et mādata mea cuſtodieritis da
bo vobis pluuias temporibus ſuis.
et terra gignet germen ſuum: et po
mis arbores replebuntur. Appre=
hendet meſſium tritura vindemiam.

ēt vindemia occupabit ſementez·et
comedetis panē veſtrū in ſaturitate·
et abſqȝ pauore habitabitis in ter
ra veſtra Dabo pacē in finibꝫ veſtris
⁊c̄·Sed oīa erūt nobis in cōtraria
ſi deo ſumus inobediētes.Quarto ſē
quitur irrōnabiliū ſubiectio·Jō dicit
aug⁹ ſup canonicam Johis omelia
·vij·O homo ſubdere ei q̄ ſup te eſt·
et infra te erūt illa q̄b⁹ ꝑpoſitus es·
qꝛ p pc̄tm̄ homo deſeruit eū ſub quo
eſſe debuit·ideo ſubditus eſt eis ſup̄
q̄ eſſe debuit·Supra te eſt deus:ſub
te pecora Agnoſce eū q̄ ſup̄ te eſt:vt
cognoſcāt te q̄ infra te ſunt Jdeo cū
daniel agnouiſſȝ ſupra ſe deū:agnō
uerunt ſup̄ ſe illū leones Si aūt ſu
periorē cōtempſeris:ſubderis inferio
ribus·Propterea ſup̄bia egiptiorū
de ranis et muſcis domata eſt.Hec
aug⁹·Sed ꝓpter inobedienā oīa in
feriora nobis rebellāt Geñ·iij·Quia
comediſti de ligno ex quo tibi p̄cepe
ram ne comederes.Seqꝛ ibidē.Ma
ledicta ſit terra in ope tuo:ſpinas ⁊
tribulos germinabit tibi Sed Jo
ſue mādata dei cuſtodiuit·Jō ſol et
luna ſibi obedierūt Joſue.x·Legim⁹
etiā in vitaſpatrū qꝫ abbas paulus
p̄cepit diſcipulo ſuo Johi vt auſer
ret ei fimū boū q̄ erat ei neceſſari⁹ Et
ille ait·Jn loco vbi fimus eſt habi
tat leena·Cui abbas·Si venerit ſu
per te alliga eā et duces eā tecū Juit
ille et inuenit leenā·Et cū vellet ſup
eū ruere dixit Abbas p̄cepit mihi vt
alligē te et adducā te ad eū·Et ſta
tim beſtia ſtetit·Qui tenēs eam du
xit ad monaſteriū·Simile legim⁹

de.beato Jeronimo:cui leo ſeruiuit
vt patet in eius legēda·Quinto ſe
quitur dei benedictio·cuius exemplū
patet in abraham·qui obediuit deo
exiens in locū ad quem p̄ceperat do
minus·obediuit deo·volens immolaē
filium ſuum vnicum Jdeo dominus
ad eum dixit·Quia feciſti rem hāc
ideo benedicens benedicam tibi·Et
qui bn̄dixerit tibi ſit ille benedict⁹.
Jō dicitur deutronomij vndecimo En
propono in cōſpectu veſtro hodie ma
ledictionem et benedictōnem.Bene
dictionem·ſi obedientis mandatis
dei veſtri Maledictōnem ſi ea audie
ritis nec feceritis ſȝ receſſeritis de via
quā ego nūc oſtēdo vobis et ābulaue
ritis poſt deos ⁊c̄ Jdeo eccleſia pro
pter iobediētiaȝ infligit anathema
Sexto ſequitur eterne vite acqui
ſitio·Deutro·ſexto·Audi iſrahel pre
cepta domini ⁊ea in corde tuo quaſi i
libro ſcribe ⁊ dabo tibi terram lacte
et melle manantem·Gloſa id eſt ter
ram viuentium que fluit lacte huma
nitatis et melle chriſti deitatis·Se
cundo eſt obediendum ſpirituali po
teſtati ratione iſtructōis Ad hebre
os decimotcio Obedite prepoſitis ve
ſtris et ſubiacete eis Jpſi enim per
uigilant quaſi rationem reddituri
pro animabus veſtris·Sic obediē
dum eſt pape:et epiſcopis:et alijs
prelatis ſpiritualibus:quia ipſi per
uigilant ſcilicet predicando·ſtuden
do·et precepta dando·ſicut dicit bo
nifacius papa octauus in principio
decretalium de ſeipſo·Amplecti
mur quippe pro ipſorum quiete la

quiete labores. et noctes qñq3 trãſ
gimus inſompnes et ſcãdala remo
ueamꝰ ab ipis. Ideo di. xix. di. Sic
omnes aplice ſedis. ſanxiones accã=
piende ſunt tãq3 ipius diuina voce pe
tri firmate. Item dicit quaſi rõnem
redditurĩ ꝑ animabꝫ veſtris: qꝛ ipi
tenent̃ reddere rõnem ꝑ oibus ſibi
ſubiectis. Ideo merito obligamꝰ eis
obedire tanq3 patribꝫ noſtris ſpũa=
libus. Idcirco ſũmus pontifex in fi=
ne bullarũ ſuaꝝ ſp ãnectit. Nulli ho
minũ hãc paginã noſtri ſtatuti. or
dinatõis. ꝯceſſionis infringere liceat
vel ei auſu temerario ꝯtraire. Si q̃s
aũt hoc attẽptare ꝑſumpſerit: indi=
gnationẽ omnipotẽtis dei et beatoꝝ
petri ⁊ pauli ſe nouerit incurſurum
Sed dubitat̃ in quo ꝯſiſtit obediẽ
tia. Rñt raymũdus ꝙ cõſiſtit in tri=
bus. Primo in reuerentia vt inferior
aſſurgat ⁊ cedat ſupiori. ei dando ꝑ
mum locũ in choro. in mẽſa. ſedendo
eũdo. Sic ſeculares debẽt venerari ſu
os ſacerdotes. Secũdo ꝯſiſtit in iu=
dicio. Ille habet eũ iudicare q̃ alteri
obedire tenet̃. Sic prelati ſpũales
et ſacerdotes habẽt iudicare ſecula=
res: et nõ ecõtra vt ptz. xi. q. i. c. ſacer
dotibus. Vbi dicit̃. Eccleſiaſtica q3
teſtatur hiſtoria cũ pie memorie cõ=
ſtãtino ꝑncipi ſcripto oblate accuſa
tões ꝯtra epos fuiſſent. libellos q̃de
accuſationis accepit. et ipos cõuo=
cans dixit Nõ eſt dignũ vt nos iudi
cemus deos. Ideo q3 dicit̃ ex̃ de iudi
cijs. c. Clerici nõ debent reſpõdere in
ſeculari iudicio cõſuetudine cõtraria
nõ obſtãte. Idem ex̃ de fo. ꝯpe. ꝑ to

tũ. Tercio ꝯſiſtit in ꝑcepto: qꝛ ſupe
rior habet precipe inferiori: et nõ e=
cõtra. Secũdo dubitat̃ vñ oritur in
obediẽtia: qꝛ nos cernimus maxime
vigere inobedientiã tam in ſeculari
bus q̃3 in ſpũalibꝫ Rñr. ꝙ ex tribuꝰ
oritur. Primo ex ſupbia ꝯtẽpnente.
qꝛ dicit baſilius in examerõ. Sup
bus ſubeſſe renuit. ꝑeſſe cupit: lege3
alios ſeruare querit. nullã ꝑ ſe habe
re. Ideo dicit augꝰ. ſup geneſ. li. xij
ad lrãm ꝙꝑmus homo q̃dã poteſta
te elatus. ꝯtempſit ſuare preceptũ.
Secũdo ꝓcedit ex ignorantia cõtin
gẽte. Quia multi offendũt in lege3.
qꝛ nõ ꝯgnoſcũt ſe malefacere. Vñ a
poſtolus ꝑme ad corinth. xiiij. Oïs
ignorãs ignorabitur Multi ſũt qui
nõ vadũt ad ſermonẽ vt poſſint ſe
excuſare p ignorantiã cõtra regulã
iuris. li. vi. c. Ignorãtia facti: nõ iu=
ris excuſat. Itẽ ex̃ de ꝯſtitutionibuꝰ
li. vi. c. aĩarum piculis. ꝙ ignorãtia
craſſa et affectata nõ excuſat Tercio
venit ex impunitate negligẽtis Vñ
Bernardꝰ ad eugeniũ papã Impu
nitas auſũ parit: auſus exceſſu3. Iõ
ſtatuta male ſeruãtur. qꝛ nõ puniũ
tur traſgreſſores tam clerici q̃3 layci
ymo minus clerici. Iõ vulgares ha
bent ꝯmune ꝓuerbiũ. Qui vult im
pune viuere: fiat clericus. Et ſi aliq̃
puniunt̃ ſũt paupes: tã in ſtatu cle
ricali q̃3 laycali. Ideo dicit valeriuꝰ
li. viij. ꝙ leges erant ſimiles telis a=
ranearũ q̃ puas muſcas retinẽt et a
magnis frangũtur. Nõ fecit ſic 3e=
latus q̃da3 de quo dicit valeriꝰ li. vi
Ille fecit ſtatutũ ꝙ deprehenſus in

adulterio: vtroque oculo orbaret. Tandem filius suus fuit deprehensus. Quem apprehendit volens in eo rigorem legis implere. Sed propter seniorum intercessionem vt legi satisfieret sibi eruit vnum oculum: et filio etiam vnum. Tercio debemus obediencie dominorum ptatum: ratione suppositionis .i. pe. ij. Subditi estote omni creature. siue regi tamquam precellenti etc. ad vindictam malefactorum. laudem vero bonorum. quia non est minus peccatum aliquando non obedire preceptis domini temporalis quam spiritualis. In his maxime ordo iusticie consistit. Ideo dicitur ad romanos .xiij. Omnis potestas a deo est: et qui potestati resistit. deo resistit. Ideo respondit xpc pilato. Non haberes in me potestatem vllam. nisi tibi datum desuper fuisset. Johannis .xix. Vnde aug. li. v. de ciui. dei ca. xxi. Qui romanum imperium dedit mario. ipse et gayo. Qui augusto. ipse et neroni. Qui vespasianis patri et filio suauissimis imperatoribus: ipse et domiciano crudelissimo. Et ne per singulos ire necesse sit. qui constantino xpiano. ipse apostate Juliano. Hec aug. Ideo debemus seculari potestati obedire et maxime imperatori romanorum qui solet coronari triplici corona vt dicit Jo. an. de iureiurando. in cle. c. romani principes. sup verbo. vestigiis. quod rex romanorum solet coronari triplici corona. Prima ferrea quam recipit ab epo coloniensi aquisgrani eiusdem diocesis. Et significat fortitudinem qua vincere debet rebelles et infideles conculcare. Secunda est argentea quam recipit in ingressu italie a mediolonensi archiepo: Et significat mundiciam et claritatem quam debet habere. Tercia est de auro quam recipit rome a papa. Et significat quod sicut aurum omnibus metallis est excellentissimum Ita imperator in iusticia et potencia debet excellere alios reges. Olim his tribus dabatur tributum romanis. In primo quinquennio ferrum ad faciendum lanceas et gladios etc. In secundo quinquennio argentum ad faciendum monetam pro stipendiariis conducendis. In tercio aurum pro ornatu templorum et deorum. Istud tempus quinquennium vocatur indicto. Ergo illi obligamur obedire quantum ad temporale miliciam. Sic regi in suo regno Duci in ducatu: magistrociuium in ciuitate: vxores maritis vasalli principibus: serui dominis: Ideo dicitur ad romanos .xiij. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Ex his infero tria documenta. Primo si homo mansisset in statu innocentie: non habuisset regimen imperialis vel papalis eminentie. Probatur per greg. in pastorali. ca. xviij. dicentem. Omnes homines natura equales genuit etc. Non in sermone precedenti in quinto membro. Idem dicit petrus rauennas vt patet ibidem. Ideo dicit magister egidius in li. de regimine principum: quod tres sunt actus principatus scilicet defendere: corrigere: et docere. Primi duo actus ibi non fuissent: quia ibi nemo alium inuasisset. Ergo non primus: nec secundus: quia vbi nullum peccatum. ibi non est necessaria correctio quia in nullum fuisset peccatum per casum positum. Tercius ex aliqua modo ibi fuisset licet improprie. Secundum documentum est quod regimen papale et imperiale non erit post hanc vitam in regno supremo. probatur per illud .i. ad corint. xv. Cum

tradiderit regnum deo patri. i. ad vi
ſionem dei patris criſtus electos du
cet. et euacuabit omnem pricipatuz
atqz poteſtatem. Ubi dicit gloſa: et
ponit a magiſtro li. ij. di. vi. Dū mū=
dus inqt durat. āgeli angelis. demo
nes demonibus. homines hominibꝫ
preſunt. Ratio huius eſt. qꝛ in pre=
ſenti vita ſemper peccamus. Indige
mus ergo prelatis qui corrigāt nos
Sequitur correlarie ꝙ ſicut homi=
nes de die in diem deteriorant ſic ec
cleſie prelati peiorātur. Ideo dicitur
ſapiētie. viij. Per me reges regnāt
et tyranni tenent terram. Ideo dicit
Job. Qui regnare facit ypocritam
ꝓpter peccata populi. Cuius ſimilitu
dinem recitat valerius li. vi. de qua
dam vetula que orabat deum ꝑ vita
dyonisij tyranni. A qua cum ille q=
reret. Quo merito ſuo hoc ipſa face=
ret Reſpondit. Quādo eram puella
grauem habuimus tyrannū: Carere
eo cupiebāt Quo interfecto deterior
arcem occupauit. Eius quoqz finiri
dn̄ationem cupiebant. Terciū te in
oportuniorem ſuper omnibus habe
re cepimus rectorem. Timeo itaqz ſi
tu fueris aſſumptus ꝙ deterior in lo
cum tuum ſuccedat. Tercium docu=
mentum. Auctoritas papalis in ma
gna auctoritate excellit imperialem
vt patet. xcvi. di. c. Duo ſunt quibꝰ
hic mundus principaliter regitur.
vt ſcribit gelaſius papa anaſtaſio
impatori. ſcz auctoritas ſacra ponti
ficum et regalis poteſtas. in quibꝰ
tanto grauius eſt pondus ſacerdotū
quāto etiam ꝓ ipſis regiminibꝰ ho

minuz in diuino examine redditurī
ſunt rōnem. Et infra. Aurum nō tam
precioſius plumbo eſt ꝙ̄ regia pote
ſtate ſit altior ordo ſacerdotalis. Idē
patz de maio. et obe. c. ſollicite. Ubi
ſcribit papa impatori. Noſſe inqt
debueras ꝙ deꝰ fecit duo luminaria
magna in firmamēto celi. Lumina
re maius vt preeſſet diei. Luminare
minus. vt preeſſet nocti Utrūqz ma
gnum: ſed alterum maius. Ad fir=
mamentum ergo celi hoc eſt vniuer
ſalis eccleſie. fecit deus duo lumina=
ria magna. i. duas inſtituit dignita
tes. que ſunt pontificalis auctoritas
et regalis poteſtas. Sed illa que p̄
eſt diebus. i. ſpiritualibꝰ maior eſt.
Que vero carnalibus minor Ut quā
ta eſt inter lunam et ſolem. tanta in
ter pontifices et reges differentia co
gnoſcatur. Hec ibi. Idem patet in
multis exemplis in anima et corpe.
Item papa habet coronare impa=
torem et inungere. vt patz de electō
ne. c. venerabilem. Sequitur ꝙ ma
gis eſt obediēdum ſummis pontifi=
cibus ꝙ̄ impatoribus aut regibus
aut ducibus. qꝛ nō impatoribꝰ aut
regibus dictum eſt. ſed petro. Tibi
dabo claues regni celorum ꝛc̄. Item
nō impatoribus aut regibus dictū
eſt. Accipite ſpiritum ſanctum: quo
rum remiſeritis peccata ꝛc̄. vt patz
Johis. xxiiij. Quarto debemus obe
dire prelatorum voluntati rōne pro
feſſionis. Ideo dicit augꝰ. in regula
Prepoſito noſtro tanꝙ̄ patri obedia
tur. multo magis preſbitero q̄ oim̄
noſtrū curam gerit Ad hebreos. xiij.

.xiij. Obedite prepoſitis veſtris Ipſi
eni puigilant quaſi ronem redditu
ri p animabꝰ veſtris. Tales tenent
obedire ad q̄ p votum ſe obligaue
runt vt ſūt omnes religioſi. De his
hugo in li. de clauſtro anime. Leuior
eſt labor clauſtri q̄ caſtri et tn̄ plus
timetur. Leuius eſt pondꝰ tunice q̄
lorice. Tutius eſt clauſtrū q̄ caſtrū
Tutius eſt abbatis obediētia q̄ re
gis iuſſio. Hec inter gladios mittit
illa picula vitat. Hec ille Sciendū
q̄ ſm beatū auguſtinū tria ſūt ge
nera monachorū. vt ptꝫ in ſermone
de generibus monachorū Vnum eſt
genus cenobitarū. q̄ in ꝯgregatōne
piter habitantes vnius ſenioris iu
dicio gubernāt Et dicti ſunt ſm pa
piam a cenon qd̄ eſt ꝯmune latine.
Iſi cenobite dicunt quaſi in ꝯmune
viuētes: q2 in talibꝰ p̄mo dꝫ eē ꝯmu
nitas localis cohabitationis. ſecūdo
ſpūalis vnionis. Et tercio tēporalis
poſſeſſionis Primo debet eſſe vnitas lo
calis cohabitatōnis ſcꝫ monaſterij
Cuius iniciū venit ab aplis. qui ſi
mul habitauerūt in hieruſalem in ce
naculo grandi. pſeuerantes in orōne
cum mulieribus et maria ꝛc. Tales
grauiter peccāt q̄ ab hac ſcā ꝯmu
nione recedūt. Cuius peccati g̃uitas
ptꝫ ex multis. q2 excōmunicatus eſt
tam a canone ſi habitū dimiſerit. q̄
ab ordine. etiā ſi habitū retinuerit.
Secūdo inutilis eſt ad vitā eternaꝫ
obtinendā. Iuxta illud euāgelij Ne
mo mittēs manū ad aratrū et reſpi
ciens retro. aptus eſt regno dei. Qm̄
ſicut piſcis ſine aqua: ſic monachus
ſine monaſterio caret vita vt legit
.xvi. q. i. c. placuit. Sꝫ q2 apoſtoli
a qbꝰ incipit talis ꝯmunio nō ſemp
habitauerūt ſimul. p̄mo ſicut legit
in actibꝰ aplorū. ipi diſpergebant
p totū mundū ad predicandū verbū
dei et tn̄ eorū ꝯmunio nō fuit diſſi
pata. Sic in ꝓpoſito aliq̄ fratres re
cte exeūt de monaſterio: non tn̄ rece
dūt ab hac ꝯmunione ſeruatis quī
qꝫ. Primum eſt ſi ſemp retineat ani
mus ad reuertendū. Si q̄s aūt ani
mo nō redeūdi exiret: ꝓculdubio eſ
ſet apoſtata. Secūdū eſt vt cauſa le
gitia pretendat. Nō eni ex quacūqꝫ
leui cauſa religioſus debet exire mo
naſteriū: ſed p negocio ꝯmuni cōuē
tus ſeu p queſtu: aut ad predicādū
Simile eſt de monialibus Terciū
eſt vt licentia ſupioris habeat Alit
eſſet ſicut menbrū abſciſum. Quar
tum eſt vt a prelato ſibi ſocius ad
iūgatur. et ex hoc prelatus ſaluat eū
vt nō ſit extra collegiū vel cōgrega
tione cum duo faciāt ꝯgregationem
vt ptꝫ ex̄ de elec. c. p̄mo. et tres colle
gium. ff. de verbo. ſigni. l. neracīꝰ. Jō
auguſtinus volens ſuos fratres nū
q̄ eſſe ſine collegio dixit in regula.
Nec eāt ad balnea ſine quacūqꝫ ne
ceſſitate niſi ſint duo vel tres Alia rō
huius eſt. vt ſe inuicem cuſtodiant.
Ideo ait augꝰ. Quādo eſtis in eccle
ſia vel vbicūqꝫ femine ſūt. inuicem
veſtram pudiciciā cuſtodite. Tercio
vt frater ſue caſtitatis teſtē habeat
Sic dixit q̄dā puer aſſociatus ſeni.
Qui ſenex ait. O puer ad q̄d veniſti
Rūt. Veni vt ſim teſtis probitatis

ſocij mei Secūdo debet in illis eſſe
cōio tpalis poſſeſſionis· De q̄ actuū
·iiij· Nec q̄ſq̄ eorū poſſidebat aliq̄d
nec ſuū eſſe dicebat: ſed erāt illis om
nia cōia. Sed olim in collegio apo
ſtolorū fuit vnus fur ſcz Judas Sz
nūc eſt in cōitate q̄runda religioſo⸗
rū vix vnus petrus ſed bn̄ plures fu
res. Et illi ſūt peiores q̄ȝ iudas. Ter
cio ibi dȝ eē cōitas ſpūalis vnionis.
Vn̄ aug⁹· Quid pdeſt ſi nos ↄtinet
vna domus: et ſepat diuerſa volun⸗
tas· Oportet em̄ in vnum ſumus cō
gregati corpaliter et ſimul habite⸗
mus ſpūaliter· Non aliq̄s locus fa
cit hoiem ſanctū·xl.di·c. Illud. Pſ.
Ecce q̄ȝ bonū et q̄ȝ iocūdū: habitare
fratres in vnū· Vn̄ aug⁹ in regula·
Sit vobis cor vnū et aīa vna in do⸗
mino· Hic eſt rectus ordo viuendi·
Primo vt ſit volūtas vna: deinde cō
cors vita Si ego volo facē volūtatē
meā ⁊ ille ſuā: tūc ſiūt diuiſiones: ⁊
oriunt̄ lites· Secūdū genus mona
chorū eſt heremitarū· Cui⁹ pnciṗes
paulū et anthoniū nouim⁹ fuiſſe ad
imitationē Johis baptiſte· q̄ i here
mo tota etate pmāſit· A q̄ incepit i
nouo teſtamēto ordo heremitarū vt
ptȝ.ij·q·vij·§· vltimo· Tales tenēt̄
obediē epis ne videant̄ acephali·d̄i
·xcij·c·null'a·et·c·ſequēti·et·xi·q·iij·
ſi aūt· Talis aūt eſt deus aut beſtia.
Dubitat̄ vtrū ſit pfecti⁹ viuere i he
remo q̄ȝ in cōi vita fratrū ſub vno p̄
lato· Rn̄r q̄ multo ſecurius eſt viuē
in cōi vita fratrū ꝑpter quatuor Pri
mo ex ſancta inſtructōne· Jux̄ illud·
Cū ſancto ſanctus eris· q2 facilit̄ p̄t

ſolitari⁹ incidē in errorē ⁊ q̄s talem
tūc informaret Vn̄ Jero· ad ruſticū
monachū· Mihi inq̄t placȝ vt ha⸗
beas ſacrū cōtuberniū In ſolitudine
cito ſubripit ſupbia· dormit homo
q̄n̄ voluerit· nullū veret̄. Tu autē in
cōitate q̄ viuis· nō facis qd̄ vis. Co
medis qd̄ iuberis: ſubiciens cui non
vis Secūdo ꝑpter morū directionē.
Nā exēplis et moribꝰ alioꝝ corrigū
tur· Salomō· Ve ſoli: q2 ſi ceciderit
nō hȝ ſubleuantē. Nemo bn̄ cogno⸗
ſcit defectus ꝑprios Tercio in orōnū
exauditōne· Vn̄ ſaluator inq̄t Joh.
xviij· Si duo ex vobis ⁊c̄. Et ſubdit
Vbi duo vel tres ⁊c̄· Si hoc de duo⸗
bus l' tribꝰ dictū eſt· quāto magiſ
in multorū cōgregatōe Sequit̄ cor
relarie q̄ melius eſt dicē horas cano
nicas in ↄgregatione fratrū in eccle
ſia q̄ȝ ſeorſū· ſicut patȝ in carbonibꝰ
bn̄ coadunatis q̄ bn̄ ardent· Quar⸗
to i tēptatōnū ſupatōe: facili⁹ homo
ſupat tēptatōnes diaboli i ↄgrega
tione Vn̄ Jero· ad ruſticū monachū
ſcribēs de q̄dā frē q̄ ex induſtria pa
trū fuit liberat⁹ a maxia tēptatōne
Et ſubdit· O ſi ſol⁹ fuiſſet· q̄ adiuto
rio ſupaſſȝ· Quaſi dicēt· Nullo· Cō
uenit g° vita illa pfectis vt fuit Joh.
baptiſta et paul⁹ ⁊c̄· Terciū gen⁹ ē
ſarabaytarū· Hij foris predicabāt
paupꝛtatē· Nullā egeſtatē portaē vo
lētes· In cūctis ſuis opibꝰ q̄rūt lau
dari ⁊ venerai Corpa foris deſpecti⁹
veſtibꝰ tegūt: ſȝ intus ad carnē pur
pura induunt̄· In cinere p̄dicāt ſe ia
cere ſed in pallacijs mollia ſtrata nō
deſpiciunt· Angelicam faciem foris

oſtendũt·ſed lupinam eos intus
habere non dubitamus· Tales nul=
lius ſenioris volũt ſubdi imperio· Ta
les nũc plures habent imitatores q̃
falſum nomen portãt religioſorũ p̄=
dicantes pauptatem et ſummo ſtu=
dio captant rerũ pſperitatẽ·foris re
ligioſi ſed intus lupini· omnino ſi=
miles ſepulchris dealbatis. De q̃bꝰ
math·xxiij·Ve vobis phariſei q̃ p̄=
dicant ſobrietatẽ ⁊ ſunt ipſimet gu=
loſi·predicãt ꝯtinentiã: et ſunt luxu
rioſiſſimi ⁊c̃· Potius deberet homo
puerũ ſuũ iugulare q̃ꝫ portare ad ta=
le clauſtrum vbi eſſet vita diſſoluta
Aut ponere filiã ſuã ad pſtibulum
q̃ꝫ ad clauſtrũ monialiũ vbi ẽ mala
vita Et q̃ ſuadet alicui ꝙ intret clau
ſtrũ nõ reformatuz: peccãt mortalit̃
Patet p dictũ noſtri ſaluatoris di=
centis math·xxiij·Ve vobis ſcribe ⁊
phariſei q̃ circuitis mare et aridam
vt faciatis vnũ pſelitũ·et cuz factꝰ
fuerit facitis eũ filiũ gehẽne·Ad lite
ram phariſei currebãt p mare ⁊ ter
ram p̄dicando et aliquẽ gentilẽ ad eo
rum ritũ inducẽdo·q̃ dicebat̃ pſeli
tus·q̃ in mala vita eos ſectabat̃·et
fuit dampnatus· Sic faciũt q̃dã re
ligioſi q̃ quoſdã ſimplices alliciunt
ad eorũ malã vitam:et ſic cũ eis dã
pnantur ⁊c̃· Quinto debemus obe=
dire pentũ dignitati·rõne pꝑagatõ
nis· Ad col·iij· Filij obedite pntibꝫ
p omnia· Dicit ſanctꝰ thomas ſcda
ſcde·q·ciiij.ar.v·ꝙ in his que ptinẽt
ad corpis ſuſtẽtationẽ et pplis gene=
rationẽ,nõ tenent̃ nec ſerui dñis nec
filij pentibꝫ obedire videlicet de ma
trimonio cõtrahẽdo vel virginitate
ſeruanda· Sed in his q̃ ptinent ad
diſpẽſationẽ actuũ ⁊ rerũ humana=
rum·tenet̃ ſubditus ſupiori obediẽ
ſcḋm rõnem ſupioritatis· ſicut miles
duci exercitus in his q̃ ptinẽt ad bel
lum·ſeruus dño in his q̃ ptinẽt ad
opa ſeruilia exequẽda· Filius patri
in his q̃ ptinent ad diſciplinã vite ⁊
curã domeſticã· Dicit enĩ ſeneca li·iij
de bñficijs· Errat ſi q̃s eſtimat ſerui
tutẽ in totũ hominẽ deſcendẽ Parꝰ
enĩ melior excepta eſt· Corpa obnõ
xia ſũt et deſpecta.animus q̃dem me
us eſt ſui iuris· Ideo in his q̃ ptinẽt
ad interiorem motũ volũtatis homo
nõ tenet̃ obediẽ homini ſed ſoli deo
q2 omnes hoĩes natura ſũt pares ĩ
his q̃ ptinẽt ad corporis ſuſtentatio
nem et pplis generationẽ· Ideo ĩ his
nõ tenẽt ſerui dominis obedire nec
filij pentibus · Hec thomas vbi ſu
pra· De obedientia filiorũ nota in p̄
mo ſermone huius precepti

DEcimo peccãt cõtra illud
preceptuz omnes illi qui
nõ curãt excõmunicatões
prelatorum eccleſie cõtra
illud qđ dicit̃ mathei·xviij· Tibi da
bo claues regni celorũ Et quodcũqꝫ
ligaueris ſuper terram erit ligatum
et in celis·⁊ quodcũqꝫ ſolueris:erit
ſolutum ⁊c̃· Has claues diffinit ma
giſter ſentẽtiaruz·li·iiij·di·xviij·di
cẽs ꝙ clauis ẽ ptãs ligãdi ⁊ ſoluẽdi
Quia eccleſiaſticꝰ iudex dignos pt̃
recipe et indignos excludẽ a gloria·
Has dñs dedit petro ⁊ oĩbus epĩs

mediante petro vt p̄tz·xxij·di·c̄· om
nes. Vbi dicit· Xp̄c ſolus eccleſiam
fundauit ⁊ ſup̄ petrā fidei mox naſcē
tis erexit Qui beato petro clauigero
terreni ſimul et celeſtis imperij iura
cōmiſit· Jō papa ꝓ ſuis armis ha=
bet claues albas in rubeo clipeo ī ſi=
gnū. ꝙ ſibi ſūt cōmiſſe claues ligādi
atqȝ ſoluēdi· Notādū ſm̄ ſcotū·iiij·
ſentētiarꝝ di·xviij· ꝙ eſt duplex iudi
ciū. Primū eſt occultū qd̄ xp̄c tāgit
math·xviij· cū dixit petrus· Si fra
ter in me peccat quotiēs dimittā ei?
Vſqȝ ſepties· Rn̄t xp̄c Nō dico tibi
ſepties: ſȝ ſeptuagies ſepties. In ta
li enī foro idem eſt accuſator ⁊ reūs·
Secūdū eſt iudiciū publicū de quo
etiā math·xviij· Si peccauerit in te
frater tuus· corripe eū inter te ⁊ ipm̄
ſolū ⁊c· Sequit· Si eccleſiā nō au
dierit· ſit tibi ſicut ethnicus ⁊ publi
canus Tūc ſequit auctoritas cū dici
tur· Qd̄cūqȝ ligaueris ſup terrā ⁊c·
Sed talis ptās excōicādi nūc mini
me curat. qꝛ tā layci ꝙ̄ clerici nūc ta
libꝰ cōicāt· imo a clericis vilipendit
qꝛ cōicāt cū excōicatis ſine verecūdia
in mēſa ⁊ in oſculo ⁊c. Jō hic tria ſūt
dicēda· Primo quare excōicatio eſt
maxie ab oibꝰ formidāda· Secūdo
in q̄bꝰ caſibꝰ nō eſt tenēda· Tercio
qualit ſentētia interdicti eſt obſer
uāda Dico p̄mo ꝙ excōicatio eſt timē
da ꝓpter octo rōnes· Primo· qꝛ eſt
ictus gladij ſpūalis q̄ magis timē=
dus eſt ꝙ̄ materialis· De quibus
gladijs luc·xxij. Ecce duo gladij hic
Nā materialis perutit corpus· ſpūa
lis vero aīaȝ· Materialis ſepat cor=

pus ab aīa: ſpūalis vero aīaȝ a deo·
Vn̄ aug?· Qui excōicat grauiꝰ eſt il
li ꝙ̄ ſi gladio feriret. ſi a feris deuo=
raret et ſi a flāmis exureret De his
gladijs dr̄·xxxiij·q·ij.c. Interfecto
res· criminoſos ſpūali gladio ū ma
teriali eccleſiaſtica diſciplina ferī=
re iubet· Tali gladio excōicatōis p̄t
papa excōicare omnes malos reges
et p̄ncipes· Quia xp̄c ſibi dixit· Qd̄
cūqȝ ligaueris ſup terrā ⁊c· Ex h̄ ptȝ
falſitas quod dicit ſpeculuȝ ſaxonū·
·clxxxij· capi· ꝙ papa nec aliq̄s ali
us poſſet impatorē excōicare niſi in
tribꝰ caſibꝰ ſcȝ ſi dubitet in fide· ſi re
pudiet vxorē· vel deſtruat eccleſias
Falſitas huius patet· qꝛ beatꝰ am=
broſiꝰ ep̄s mediolanē· excōicauit theo
doſiū impatorē ꝓpter ſubitā ſentētiā
mortis· Et ibi nō fuit aliq̄s caſuū Et
ponit hiſtoria·xi·q·iij·c· cum apud
theſſ· Itē innocētiꝰ tercius depoſuit
ottonē terciū. qꝛ fidelitatē iuramenti
qd̄ eccleſie fecerat nō ſeruauit· Itē
innocētius quartꝰ excōicauit frederi
cū et eū depoſuit. qꝛ eadē res p quas
cauſas naſcit p eaſdē etiam deſtruit
vt ptȝ extra de regul iuris· Sed im
pator ſit p electionē ⁊ pape ↄfirma
tionē· vnctionē et coronationē· ergo
p eius depoſitionē etiā impator depo
nit· Item falſificat aliꝰ articulus in
eodē ſpeculo poſitꝰ·c·xc· videlicet ꝙ
excōicatio neminē īpediat a iure ter=
re vel feudi· Oppoſitū determinatur
de ſenten·excōi·libro ſexto. Decerni=
mus vt iudices ſeculares per cenſu
ram eccleſiaſticam ab eccleſiaſticis
iudicibus canonica etiam monitōe

premiſſa repellere excōmunicatōs: ⁊ ab agēdo· patrocinādo et teſtificando in ſuis curijs ⁊ iudicijs cōpellant. Hec alexāder quartus Rō huius eſt ne poteſtas ſecularis recipiat hunc quem ſua mater excludit vt ſpūs eiꝰ ſaluus fiat Tenētes iſtos articuloꝫ de facto ſunt excōmunicati. vt ptz ex̄ de ſen. excō· c· nouerit· Clarus eadēꝫ materia ptz· xcvi· c· duo ſunt· ibi dicitur ꝙ gelaſius anaſtaſiū impatorem excōmunicauit· Et Innocētius papa ſecūdus archadiū impatoreꝫ Nā leges impatorū q̄ ſunt cōtra canones nulliꝰ ſūt momēti vt ptz de teſta· c· cū eſſes· ⁊ ex̄ de no. ope· nū· c· i· ymo impator oīs ſuas leges ſubicit correctioni ap̄l'ice ſedis vt ptz in autē· de eccle· titu· col̄· ix· §· i· Dubitatur· vn̄ excōmunicatio habuit ortū Rn̄r· ꝙ habuit ortum ex quadruplici lege ſcꝫ· Ex lege moſaica·

Ex lege euāgelica·

Ex lege apoſtolica·

Ex lege canonica·

Prīo venit ex lege moſayca· vt pātꝫ deut· xxvij· ꝙ ſex tribus ſteterunt in mōte garizim ad maledicendū· Et ſex in monte gebal. vbi leuite pnūciabāt. Maledictꝰ homo q̄ facit ſculptile ⁊ cōflatile· Et reſpōdit oīs populus Amē: Maledictus q̄ nō honorat patrē et matrē· maledictus q̄ puertit iudiciū aduene· pupilli et vidue· Rn̄t omnis populus Amen· vt ptz ibidem· Secūdo venit ex ſtatuto euāgelico. mathei· xviij· Si eccleſiā dei nō audierit· ſit tibi ſicut ethnicꝰ ⁊c̄· Tercio venit ex lege apoſtolica· i· ad corinth· v· qn̄ ap̄l's paulus tradidit fornicatorē ſathane ad interitum carnis vt ſpūs ſaluus fiat· Jō dr̄· xxiiij· q· iij· c. ap̄l'ice· ꝙ excōmunicationē traxit eccleſia ab apoſtolo q̄ corinthū tradidit ſathane. Et· xi· q· i· c· omnis ⁊c̄· Et hoc quarto iam ex lege canonica· Secūdo ideo eſt timēda qꝛ excōmunicatus ſathane traditur vt ptz· xi· q· iij· c. Omnis xp̄ianꝰ q̄ a ſacerdote excōmunicat̄ ſathanē tradit̄ Quia extra eccleſiā diabolꝰ eſt ſicut in eccleſia xp̄s eſt. Ac p hoc diabolo tradit̄ qui excōmunicat̄ Vn̄ apoſtolus· i· ad corinth· v· Ego q̄dē abſens corpore ſed pn̄s ſpū· in virtute dn̄i noſtri ihesu xp̄i tradere iudicaui huiuſmodi hoīeꝫ ſathane Quia hāc poteſtatem habuit apoſtolus vt cum aliquem a ſtulticia ſuā non poſſet remouē diabolo eū vexādū tradidit quouſqꝫ penitētiā a malo agēret Hec gloſa magiſtri ibideꝫ· Tercio eſt excōmunicatio timēdā qꝛ excōmunicatus eſt quaſi mēbrum abſciſum a corpe qd̄ nullius valoris eſt· Vn̄ augꝰ· et ponit̄· xi· q· iij· c· Nihil ſic formidare debet xp̄ianus q̄ ſepari a corpe xp̄i· Si em̄ ſepat̄ a corpe xp̄i: iam nō eſt mēbrū eius· Si non eſt mēbrū eius: iam non vegetat̄ ſpū eius Hic etiā eſt ſicut ramus a trunco abſciſus· q̄ ſtatim poſt abſciſionē areſcit· et q̄ ad nihilū valet niſi ad eternū ignē. Hoc ptz ex euāgelio vbi dn̄s dicit· Ego ſū vitis vera: vos palmites· Sed homo excōmūicatus ē ſimilis palmiti abſciſo a vite· Vn̄ ezechiel· Fili hoīs quid fiet de ligno

vitis ex ōnibus lignis nemoruꝫ q̄
ſunt inter ligna ſiluarū ⁊c̄. Oꝫ aūt ta
lis auctoritas p̄latorū habeat ma=
gnā poteſtatē in ligādo et ſoluendo
ptꝫ p tale exēplū. Quidā comes fuit
in toloſa ciuitate. q̄ fuit fautor et re=
ceptor hereticoꝝ Et oīs talis de facto
eſt excōicatus vna cū hereticis. Et q̄
dā ſanct⁹ abbas fuit ad eundē comi
tē miſſus ad monendū eū Qui cū vi
ro ſācto nollet acquieſcē nec excōicā
tionē timeret. ſciēs vir ſanct⁹ ꝙ cor
puerſū verbis nō ꝯpūgiꝉ dixit comi
ti. Vt tu et tui videāt factis ꝙ īfecta
ſit aīa q̄ vinculo excōicatōis eſt inno
data volo mihi apportare albū panē
Quo ſibi allato dixit. O panis licet
tu nō merens. tū vt in te oſtēdaꝉ ſi
dei veritas excōico te Quo dicto pāis
inter manus eius q̄ añ erat cādidus
mox niger factus eſt. Quē p̄cepit in
duas ptes diuidi. et interi⁹ ſimiliꝉ
apparuit niger muſcid⁹ ⁊ corrupt⁹
Tūc ſubiūxit Vt etiā ſciatis virtutē
abſolutōis. accepto pane abſoluit
eū. q̄ in p̄orē ſpeciē ⁊ cādorē eſt reuer
ſus. Ergo bn̄ diffiniūt excōicationē
dicētes. ꝙ eſt a cōione fideliū et a p
ceptione ſacramētoꝝ legitiā ſepatō
Et eſt duplex ſcꝫ minor ⁊ maior. Mi
nor eſt tm̄ a ſepatione ſacramētorū
Sꝫ maior eſt a ſepatōne ſacramēto
rū et etiā a cōione fideliū ⁊c̄. Quarto
eſt timēda. qꝛ excōicatus ē q̄ſi lepro
ſus. q̄ ſepaꝉ ab alijs hoībꝫ. Si ergo
lepra corpalis timeꝉ ab hoībꝫ: mul
to magis ſpūalis. Jō diciꝉ. xxiiij. q
. iij. c. Reſecāde ſūt putride carnes et
ſcabioſa ouis a caulꝉ repellēda eſt ne

tota domus. maſſa et corp⁹ ardeat ⁊
corrūpaꝉ. Arrius fuit vna ſcintilla
in alexādria q̄ totā illam patriā ac=
cendit. Sicut ergo leproſus ſepaꝉ
a cōſortio hoīm. vt ptꝫ nūi. xij. de ma
ria ſorore moyſi q̄ fuit ſepata a ꝯſor
tio hoīm: ſic ē leproſus ſpūalis ne a=
lios inficiat Et in h̄ eſt deterior alijs
pctōribꝫ. qꝛ cū alijs pctōribꝫ licꝫ lo
q̄. ꝯmedē. et orare. ſꝫ nō cū excōicato
qꝛ facim⁹ pctm̄ mortale. q̄tiēs cū eo
oram⁹ in ecc̄ia. q̄tiēs eū ſalutam⁹ in
via. q̄tiēs ſibi damus oſculū. quoti
ens cū eo cōicam⁹ in actibꝫ ciuilibꝫ.
et q̄tiēs cū eo in mēſa comedim⁹. ⁊ ſi
valedicimus vt ptꝫ in h̄ metro. Os
orare vale cōio mēſa negaꝉ Excipiū
tur tn̄ aliq̄ caſus q̄ patet in iſto ver
ſu. Vtile lex humile res ignorata ne
ceſſe. Vtile. i. ꝓpter vtilitateꝫ ſuā ſcꝫ
qn̄ loq̄ꝉ de his ſecū q̄ ptinēt ad abſo
lutionem vel ad ſalutē anime ſue li=
cet alia verba incidentaliter parat vt
mag̊ ꝓficiat. Lex. i. matrimoniū. qꝛ
vxor eius eſt excuſata. ſi pticipat cū
viro. Humile. ſilij excuſanꝉ a parti
cipatione patris excommunicati. Et
hoc intelligitur ſm̄ guilhelmū de fi
lijs qui adhuc ſūt ſub poteſtate pa
tris et ſunt cōmenſales. Hic etiam
excuſantur ſerui et ancille. q̄ ante ex
cōmunicatōnem fuerunt in ſeruicio
illius excōmunicati. Res ignorata id
eſt cū q̄s facit ꝓpter ignorātiā ſcꝫ cū
quis ignorat illum eſſe excōmunica=
tum. Neceſſe id eſt cū viator ambu
lāt per terras excōicatorum vbi opor
tet eum emere neceſſaria vite tunc

excuſatur. Alij ſemper peccant mortaliter: vt q̄ cū illis bibūt aut edūt et ſic de alijs. Si enī homo ſciret ſe incurrere leprā corpalē cum pticipatione vnius leproſi quātū caueret. quāto magis debet q̄s cauere in lep̄ ſpūali. Quinto excōicatio eſt timenda. q2 excōicatus p̄uatus eſt omni auxilio et oīm bonorū eccleſie q̄ in ea fiūt. Quā pticipationē dauid inſtāter petijt dicēs. Participez me fac de iis oīm timentiū te Sic ille p̄uatus eſt oīm miſſarū.orōnū fideliū et ieiuniorū q̄ fiūt in eccleſia dei. Quis enī digne ſufficeret eſtimare valorē vnius miſſe? Quid tūc de oībus q̄ p totum mundū celebrāt et de oibus bonis mūdi. q̄bꝫ ille excōicat? carebit q̄pdiu pdurat i excōicatione: ymo talis perit in corpē ⁊ in anima. Cuius exemplū ptꝫ in li. de illuſtribꝫ viris ciſterſien. de quodā coruo. q̄ anuluz corbeienſis abbatis furatus fuit. et ſentētia excōmunicatōis poſt furem pmulgata fuit. Coru? vero penas excōicationis luit vſq3 ad deplumationem et appetitus comedēdi p̄uationē fere vſq3 ad mortē. Qđ ex hoc patuit. q2 anulo reperto in nidulo ſuo ⁊ relaxata ſentētia cepit ſtatim corꝰ ſuus replumeſcē et appetitū comedendi recupare: atq3 cōualeſcēdo reuiuiſcere. Si hoc in volucre factū eſt: q̄d non fiet in hoīe? Sequit̄ correlarie q fatue loquunt̄ tales laycí q̄ dicūt Iſte ſacerdos diu debet me excōicare q̄uſq3 frangat̄ mihi aliqđ os in corpore. Sexto eſt timēda: q2 impedit abſolutionē peccatorū vt ptꝫ. xxiiij.

q. i. c. q̄ncūq3. Vbi dicit beda. Quicūq3 ab vnitate fidei vel ſocietate petri et pauli q̄libet mō ſemetip̄os ſegregauerint: tales nec a vinculis peccatorū abſolui: nec ianuā poſſunt celeſtis regni ingredi Et hoc verū eſt q̄ diu eſt excōmunicat?: niſi in articulo mortis. vt ptꝫ. xvij. q. iiij. c. Si q̄s ſuadente. Quia ꝑpter peccatū mortale excōicatur: ꝫ nō p quocūq3 peccato mortali ſed p ꝯtumacia vt ptꝫ. xi. q. iij. epi. Hec enī ꝯtumacia eſt triplex. Nam alia eſt nō veniēdo ad iudiciū q recepta citatione venire cōtēpnit. Scđa. q2 malicioſe ſeipm occultat ſiue impedit ne poſſit ad eū citacio venire. Tercia qn̄ citatus ad iudiciū venit ꝫ nō vult ſtare iuri vel ān diffinitā ſentētiā ptinaciter receſſit. Talis ſ p eſt in peccato mortali Ergo q̄pdiu ptinaciter retinet inobediētiā q̄ eſt peccatū mortale: tādiu nō poteſt abſolui a peccatis. Seq̄t̄ correlarie q omnes inobedientes eccleſie vt ſunt heretici.pagani ⁊ ſic de alijs nō poſſunt abſolui a peccato. ⁊ ſūt fugiēdi tāq̄ mēbra putrida exēplo Iohis euāgeliſte. De quo. xxiiij. q. i. c. omnis. vbi dicit̄ q quodā tēpore cū Iohēs apud epheſuz balnea lauādi grā fuiſſet ingreſſus et vidiſſet ibi cerinthū. exilijt ꝯtinuo ⁊ diſceſſit nō lotus dicēs. Fugiam? hinc ne balnea ip̄a corruāt i q̄bus cerinthus lauat̄ inimicus veritatis. Septimo excōmunicatio eſt timēda. q2 excōicatus ſi morit̄ eius corpus non p̄t ſepeliri in cimiterio vt ptꝫ. xxiiij. q. ij. c. Sane. Vbi dicit leo papa

doctor egregius. Quibꝰ viuis nō cōi
cauimꝰ· nec mortuis cōicare debemꝰ
imo cimiteriū eſſet violatū Itē ptz
ex̄ de ſepultur̄·c·ſacris· Cōtigit mo=
dernis tpibꝰ ꝙ illiꝰ de forti brachio
q̄ fuerat excōicatus a papa martino
poſt mortē pape ab amicis eius oſſa
fuerūt exhumata·et in eccleſia rome
ſepulta Sequenti nocte muri eccle
ſie intrauerūt terrā ad quātitatē hoīſ
Niſi iſta oſſa fuiſſent ab eccleſia ꝓ=
iecta tota eccleſia a terra fuiſſꝫ abſor
ta· Idē patꝫ li·ij·dial·de duabꝰ mo
nialibꝰ excōicatis q̄ ſꝑ tpe diuinoꝝ
ſurrexerūt et exierūt eccleſiā vt patꝫ
ibidē·c·xxiiij· Octauo eſt timenda·
qꝛ corpꝰ excōicati in terra iacens nō
p̄t in cinerē reſolui·qꝛ ſicut eſt liga
tus in aīa: ſic etiā eſt ligatus in cor
pore· Nono excōicatio eſt timēda qꝛ
beſtie ⁊ aues excōicationē fugiūt Cu
ius exēplū legit̄ ꝙ papa gregꝰ no
nus quēdā diuitē excōicauit·q̄ dū cō
tēpneret excōicationē pape tūc mira
culo dei ciconie q̄ nidificauerūt ſuper
domū eiꝰ receſſerūt ⁊ nidū trāſtulerūt
ad domū alteriꝰ· Qd̄ videns talis ↄtu
max·admonitꝰ eſt a cognatis eius
q̄ hͦ idem cōſiderauerūt· Poſtea hu=
miliauit cor. ſuū petēs abſolutionē·
Et ꝙ cito abſolutus fuit a ſentētia
excōicatōis tūc dicte ciconie redierūt
et nidū ſuū ſupra domū reportauerūt
Aliud exēplū legit̄ ꝙ in eccīa ſancti
vincētij martiris multi paſſeres ſole
bāt intrare eccleſiā·et ibidē ſedere ⁊
diuinū officiū impedirē. cū aūt nō poſ
ſent excludi·eps loci eos excōicauit·
mortē ↄminās eis ſi eccleſiā reintrā

rēt Recedentes aūt nūq̄ eccleſiā itra
uerūt: imo ſi q̄s caperet aliquē violē
ter et in eccleſiā poſuiſſet·ſtati mori
ebat̄· Timēda eſt ergo ſentētia p̄=
latorū· qꝛ dn̄s eis dixit· Qd̄cūqꝫ li
gaueris ſup terrā ⁊c̄· Secūdo dicen
dū eſt in q̄bꝰ caſibus ſentētia nō eſt
timēda· Rn̄r in ſeptē caſibꝰ· Primo
ſi fert̄ ſententia a nō ſuo iudice vtꝫ
·xi·q·iij·c·ſentētia· Secūdo ſi a ſuo
iudice ſꝫ excōicato· vt ptꝫ·xxiiij·q·i·
ca. audiuimus· Tercio ſi q̄s excōicat̄
a delegato ↄtra intētionē delegātis·
vt ptꝫ de p̄bēdis. c·finali· Quarto ſi
ſententiā ↄtinet intolerabilē errorē.
vt excōico te· qꝛ credis in deū· l qꝛ n̄
fornicaris ⁊c̄ Vel ſm̄ gaufredū· In=
tolerabil error dr̄ q̄ōlibꝫ pc̄m̄ mor
tale· Et tal error reddit ſētentiā nul=
lā· Quinto ſi lata ſit poſt legitimam
appellationē· Sexto ſi ferat̄ a ſuſpē
ſo a iuriſdictione· Septio qn̄ fert̄ i
pticipātes nulla p̄miſſa monitōne
vt ptꝫ·c·ſtatuimꝰ·li·vi·de ſen·excō.
Qui taliter iniuſte excōicat̄ nō debet
timē ſentētiā paſtoris· Sꝫ dicit̄ in
iuſta adhuc q̄druplicr̄ ⁊ tūc ad=
huc eſt timēda·ſm̄ illud·xi·q·iij·ca.
Sētentia paſtoris ſꝑ eſt timēda ſi
ue iuſta ſiue iīuſta fuit. Prīo dicit̄ ex
aīo iniuſto vt qn̄ cā rōnalis exp̄mit̄
nō tn̄ ex zelo iuſticie ſꝫ indignatōis.
et inuidie vel odij fomite ab excōica
tore ſētentia ꝓmulgat̄ vt ptꝫ·xi·q·
·iij·c·ira·et·c·cū medicinalis·li·vi.e·
ti· Iō tutū ↄſiliū eſt ꝙ ſi q̄s offendi
tur nō ꝑ ſe ſꝫ ꝑ aliū q̄ caritate mouea
tur·ſententiā ꝓmulget· Vel ſi ꝑ ſe hͦ
facere vult·ad minus nō faciet hͦ dū

mouetur ſed pmittat motum coleri
cum aliquantulū reſidere. Secundo
nō dicit̄ iniuſta ex cauſa. qꝛ forte nul
la p̄tenditur ī ſententia. vt in nouel
la innocētij. de ſenten. excō. c. cū medi
cinalis. Vel ſi p̄tenditur nō vera vel ſi
vera ſit. nō tn̄ eſt ſufficiēs et rōnabi
lis vt ptꝫ e. ti. c. ſacro Tercio dicitur
iniuſta ex ordine cū vera cauſa et rō=
nabilis p̄tenditur et ꝓferēs ex cari
tate mouetur. attn̄ nō p̄ceſſit admo
nitio cōpetens ſcꝫ trina monitio ſiue
vna ꝓ oībꝰ maxīe in notorio. Quar
to mō dr̄ iniuſtā qn̄ nō p̄fertur ī ſcri
ptis. et exemplar ſcripture tenetur
tradere excōicator excōicato infra mē
ſem. ſi fuerit requiſitus vt ptꝫ li. vi.
eo. ti. c. cū medicinalis. In illis caſi
bus q̄uis iniuſta ſit: tn̄ ſemꝑ eſt ti=
mēda. Tercio dicendū eſt quō ſentē
tia interdicti eſt ſeruāda. Circa qd̄
notandū q̄uis cōmunitas nō p̄t ex
cōicari. tn̄ poteſt interdici: et hoc du
plici rōne. Primo ꝓpter ſtatutū ec=
cleſiaſticū vt ptꝫ de ſenten. excō. li. vi
. c. romana eccleſia. in fine. vbi dici=
tur. In vniuerſitatem vero vel colle=
giū ꝓferri excōicationis ſententiā pe
nitus ꝓhibemus. volētes animarū
vitari piculū qd̄ inde ſequi poſſet cū
nonnūꝙ̄ cōtingeret innoxios huiuſ
modi ſentētia irretiri ſed in illos dū
taxat de collegio vel vniuerſitate q̄s
culpabiles eſſe ꝯſtiterit. Hec ibi. Se
cundo ꝓpter diuinū iudiciū imitādū
Geñ. xix. Dixit abrahā Dn̄e perdes
iuſtū cum impio. ſi fuerint ibi quinq̄
ginta iuſti nō delebis ciuitatē. Rn̄t.
Nō delebo ꝓpter quinq̄ginta ⁊c̄. Po
teſt tn̄ interdici. Et interdictum ſc̄dm
raymundū eccleſiaſtica cenſura in pe
nā cōtumacie vel offenſe lata arcens
p̄ſpue populū ne cōmunicet ſacramē
tis hoc eſt obſeruandū tp̄e generaľ
interdicti ꝙ homines poſſūt admit
ti ad penitentiā tā infirmi ꝗ̄ ſani dū
mō excōicati nō fuerint. q̄ nō admit
tūtur niſi in mortis articulo. vt ptꝫ
de ſentē. excō. li. vi. c. alma mater. Et
. xvij. q. iiij. c. ſi q̄s ſuadente. Idem
ptꝫ de pe. et re. c. qd̄ in te. vbi dicitur
ꝙ ad ſacramentuꝫ penitentie admit
tuntur tam infirmi q̄ꝫ ſani ſed ad cō
munionem infirmi nō ſani. Secun
do ad ſacramentum baptiſmi et con
firmationis. tam paruuli q̄ꝫ adulti
admittuntur vt patet de ſenten. ex
cōmuni. c. reſponſo. et criſma ꝑ epi
ſcopum cōficitur eo. ti. li. ſexto. capi
tulo. qm̄. Tercio non admittuntur
infirmi ad extremā vnctionē nec ec
cleſiaſticam ſepulturā niſi ſint cleri
ci vel exempti vt patet de penitentia
et remiſſione. c. ꝙ in te. Quarto miſ
ſa et alia diuina officia ī eccleſia poſ
ſunt celebrari ianuis clauſis campa
nis non pulſatis. ſub miſſa voce. ex
cōmunicatis et interdictis excluſis.
vt patet de ſenten. excō. li. vi. ca. al=
ma mater. Exceptis quatuor feſtiui
tatibus. quia tunc poſſunt dia diui=
na officia ianuis apertis. campanis
pulſatis vt patet ibidem vſ qꝫ ad ve
ſperam incluſiue ſc̄dm Iohannem an
dree et ſc̄dm guidonem includitur cō
pletoriuꝫ diei. Quinto non poſſunt
eſſe interdicti omnes in diuinis of=
ficijs. ſcilicet in aliquo loco. vbi ce=

celebrãt̄ diuina vt ptz·e·ti·li·vi.c̄.
ſi ſentẽtia. Vbi dicit̄·Cū vero popu=
lus alicui⁹ terre interdicto innodat̄
ſingulares ex eo pſone quas inter=
dictas eſſe cõſtat ne ſentẽtia careat
effectu·cū diuinorū auditio et ſacra
mẽtorum pceptio ipſo in vniuerſo
nõ cõpetat·nõ debẽt alicubi caſibꝫ ex
p̄ſſis a iure dūtaxat exceptis audire
diuina: vel eccleſiaſtica ſuſcipe ſacra
mẽta·Sexto nõ debent admitti ad
diuina familiares religioſorū ꝛ mõ
naſteriorū·vt ptz li.vi·de p̄uilegijs
·c·licet·in fine·niſi ſup hoc fuerint p̄
uilegiati·Septimo nõ debẽt admit
ti ad diuina fratres ꝛ ſorores de ter
cia regula ſancti frãciſci vt patet in
cle·eo·ti·c·cū ex eo·niſi ſint p̄uilegi
ati·et h̄ ſub pena late ſentẽtie·Octa
uo.omnes eccleſie toti⁹ ciuitatis de=
bẽt ſe ↄformare matrici eccleſie ſub
pena excõicatõnis late ſententie: a q̄
nõ niſi p ſummū põtificẽ poſſunt ab
ſolui vt patet in cle·de ſentẽ·excõ·c·
ex frequẽtibꝫ. Et h̄ eſt verū niſi ſint p̄
uilegiati ſic nos. Nã poſſum⁹ admit
tere ad diuina noſtros iuratos frẽs
tpe interdicti qd̄ patet in quodã p̄
uilegio noſtro a ſede apoſtolica nob̄
collato

Vndecio peccãt cõtra illud
pceptū q̄ nolūt ſemel ad
minus in ãno cõfiteri ſuo
pprio ſacerdoti eorū pec=
cata·de quo ait p̄s·Sicut miſeret̄
pater filioꝝ: miſertus eſt dn̄s timẽ
tibus ſe·Sed diceres·Vn̄ venit ꝙ
peccata noſtra debemus ↄfiteri. Rn̄r
ꝙ venit ab adã. Vn̄ greg⁹.iiij·mora

lium·Primi parentes ad hoc reqſiti
fuerūt vt peccatū qd̄ trãſgrediẽdo cõ
miſerãt ↄfitendo delerent·Vn̄ et ſer
pens ille pſuaſor malorū q̄ non erat
reuocãdus ad veniã·de culpa nõ eſt
reqſitus·Interrogatus itaqꝫ homo
vbi eſſet vt ppetratã culpã aſpiceret
ꝛ cognoſceret ꝙ lõge a ↄditoris ſui
via abiſſet. Sed adhibere ſibimet
vtiqꝫ defenſionis ſolacia ꝙ ↄfeſſio
nis elegerūt·Cūqꝫ excuſare peccatū
voluit: vir p mulierẽ·mulier p ſerpẽ
tem auxerūt culpã: quã tueri conati
ſunt·Hec greg⁹·Alij dicūt ꝙ venit
a cayn·Gen̄·iiij·Cū dn̄s dixit ad
cayn Vbi eſt abel frater tuus·Debu
iſſet cõfiteri peccatū ſuū·ſꝫ dixit. Ne
ſcio. Nūqd cuſtos fratris mei ſum e
go·De·pe·di·i·c·ſerpens·vbi dicit̄
Demqꝫ cayn q̄ voluit crimen nega=
re indign⁹ iudicatus eſt q̄ puniret̄
in peccato. Et ſm magiſtrū in hiſto
rijs cõmiſit ſeptẽ peccata·Nõ ibidẽ
Alij dicūt ꝙ icepit tpe ioſue qn̄ pce
pit achor vt cõfiteret̄ qd̄ accepat de
anathemate vt ptz Ioſue·vij·Alij
dicūt ꝙ incepit in veteri teſtamẽto·
Yſaie·xliij. Dic tu iniquitates tuas
vt iuſtificeris.p̄s·Dixi cõfitebor adū
ſum me iniqtates meas ꝛ tu remi=
ſiſti iniqtatẽ peccati mei·Sed in ve
teri teſtamẽto ſuit ſolū deo ꝛ nõ ho
mini ↄfitendū·quẽ modū iudei ad=
huc ſuãt·Sed in nouo teſtamẽto
ↄfiteri tenemur deo ꝛ homini qd̄ venit
ex triplici ſtatuto ſcilicet
Ex ſtatuto dn̄ico
Ex ſtatuto apoſtolico
Ex ſtatuto eccleſiaſtico

quare tenem̄
ↄfiteri p̄sb̄ri

Primō vēit ex ſtatuto dn̄icō. q2 xp̄c
poſtq̄3 mūdauit leproſū: dixit ei Va
de oſtēde te ſacerdotib9. et offer mu=
nus ⁊c̄ vt p3 math. viij. Dubitat̄ v
trū ↄfitēs debet aliq̄d offerre ſacerdo
ti vel ſi etiā tenet̄. Rn̄r q̄ nō. q2 dicit̄
ex̄ de ſimonia. Sacramēta ſūt libere
recipiēda: et libere ſūt p ministros
cōferēda. Offerre igit̄ ſacerdoti ali=
q̄d cui cōfitet̄ homo. p̄t intelligi du=
pliciter. Primo ꝓpter ſacramēti em=
ptionē vel pactionē. et ſic illicitū eſt
et dāpnoſū. et ſue dampnatōis ſen
tentiā recipit cū ſimone mago a bea
to petro ap̄lo. a q̄ audiuit. Pecunia
tua tecū ſit in ꝑditionē. donū dei poſſi
dere ⁊c̄. Secūdo ꝓpter ip̄i9 miſtri ſu
ſtētationē. Nā miniſtri ſacramētoꝝ
p eorū adminiſtrationē viuē debēt.
Quia ꝓprijs ſtipendijs null9 mi li=
tare tenet̄. Vn̄ nūi. xviij. ꝓ ſuſtētatō
ne ſacramētorū decime fuerūt ordia
te vt dixit dn̄s filijs leui. Dedi om̄s
decimas ⁊ poſſeſſionē miniſterio q̄
ſeruiūt mihi in tabernaculis: et ipſi
portabūt pcc̄ā populi mei. Vn̄ illi mi
niſtri q̄ nec decimas nec aliq̄s reddi
tus a ꝓp̄lo recipiūt. licite ꝓ admini
ſtratione ſacramētoꝝ pn̄t aliq̄d ac
cipe in ſuſtētationē vite ipoꝝ. vt ſūt
religioſi paupes et p̄ſbiteri cōducti
in eccleſijs q̄b9 nō dat̄ niſi q̄ a ꝓp̄lo
gratis offerūt̄. Talib9 enī curiale eſt
q̄damō et debitū aliq̄d eis offerre:
cū ab eis aliq̄d ſacramētū accipitur
ad ſuſtētandā vitā ipoꝝ. Scd̄o p3
hoc idē p h̄ q̄d dicit̄ Joh̄is. xx. Vbi
dixit dn̄s ap̄lis. Accipite ſp̄m ſcm̄
quoꝝ remiſeritis pcc̄ā ⁊c̄. Itē math.
xviij. Tibi dabo claues regni ce. ⁊c̄.
Vtile eſt ↄfiteri ꝓpter multa. Primo
rōe ↄgruitatis. q2 in veteri teſtamēto
deus nō fuit homo. ergo ſufficiebat
cōfiteri deo ſolū. Sz nūc de9 factus ē
homo. ergo oportz nos ↄfiteri deo ⁊
hoi. Secūdo rōne vtilitatis: q2 vtile
eſt rōne peccati cognitōis. Quia pec
cator aliq̄n credit aliq̄d pcc̄m eſſe ve
niale: q̄d eſt mortale. Jō eſt vtile vt
ſup his inſtruat̄ a legiſperito q̄lis de
bet eē ſacerdos Deut. xxij. Aſcēde ad
locū quē elegerit dn̄s de9 tuus. veni=
enſq3 ad ſacerdotē leuitici generis ⁊
q̄rens ab eis ⁊ illi indicabūt tibi ve
ritatē. Tercio ē vtile ꝓpter celerē pec
cati remiſſionē: et eius maioris ſatiſ
factionē q̄ fit in verecūdiā ⁊ cōfeſſio
nē q̄n ↄfitens hoi cōfitet̄. Eccle. iiij.
Quarto eſt vtile ꝓpter peccati dimi
nutionē q̄ fit ex vi clauiū. Poteſt enī
ſacerdos aliq̄d relaxare q̄d fit ex vi
clauiū. Quinto ꝓpt̄ grē augmētatō
nē ⁊ ſacerdotis interceſſionē: q2 grā
infuſa in ↄtritōe frequēt̄ augmētat̄
in ↄfeſſione ⁊ ↄfeſſor tenet̄ orarē p cō
fitēte. Secūdo vēit ex p̄cepto ap̄lico
Jaco. v. Cōfitemini alterutꝝ pcc̄ā vrā
Vn̄ hugo de ſācto victore. Plus enī
facit q̄ ſuo humiliat̄ ꝓpt̄ deū: q̄3 ipſi
deo ſoli. Jō cōgruebat tpe grē q̄ pec
cator cōfiteret̄ nō ſolū deo ſ3 etiā hoi
Hec ille. Tercio vēit ex p̄cepto eccle
ſiaſtico. vt patet ex̄ de pe. et re. c. Oīs
vtriuſq3 ſexus fidelis ⁊c̄. Rō huius
ſtatuti ē triplex. Pria eſt generalis
ſc3 indigētia: q2 om̄s peccauerūt et
egēt grā dei. Jō q̄libet debet glorifi=
care deum cōfitēdo et dicendo ſe eſſe

peccatorē̄m. Secūda ratio eſt ſpe=
cialis ſcʒ reuerētia ſacre ꝯmunionis
q2 omnes tenētur ſub p̄cepto ꝯmu
nicare ſcʒ paſche vt ptʒ in eadem cō
ſtitutione Ideo p̄mo debent ſe pur=
gare a peccatis p ꝯfeſſionem ne indi
gne accedāt ⁊ iudiciū ſibi mādu=
cēt et bibāt .i. ad corinth. xi. Tercio
eſt ſingularis ſcʒ vt habeat diſcre=
tio gregis dn̄ice. Ne lupi .i. infideles
⁊ heretici inter agnos .i. fideles lati=
tent Igit̄ q̄ nō cōfitent̄ quaſi hereti
ci ⁊ infideles habeātur Ergo dicit p̄
mo Omnis vtriuſqʒ ſexus. q2 tales
ligantur ſacramētis eccleſie. fidelis.
q2 nō baptiſati nō ligātur huic ꝯſti
tutioni vt ptʒ de diuortijs. c. gaude
m9. Nec etiā cathecumi Sicut enī
ad fidē nō ſunt cōpellēdi: ita nec ad
alia ſacramēta. cū baptiſmus ſit ia=
nua oīm ſacramētorū. vt ptʒ de bap.
et eius effec. c. maiores Dic q̄ nō ha
bet baptiſmū nō eſt ſuſceptiu9 ali=
cuius ſacramēti. Secūdo q2 añ an=
nos diſcretiōnis nō tenent̄. q2 dicit
poſtq̄ȝ ad ānos diſcretōnis p̄uenit
q2 alias actualia peccata nō habēt
niſi ſint doli capaces. ergo nec añ cō
fiteri tenētur vt ptʒ de cō. di. iiij. c. a
puulo Idem de furioſis ⁊ amētibus
Tercio cōfeſſio nō eſt diuidenda q2
dicit omnia. Nā nō debet dicere vnā
ptē vni ſacerdoti: et aliā alteri Vel
aliqua tacendo cōfiteri: q2 ypocriſis
eſſet. tum etiam q2 mēdax videretur
Dʒ ergo p̄mo cogitare añq̄ȝ vadat
ad ſacerdotē q̄d in iuuētute fecit. In
adoleſcētia: in tali loco: in tali tēpore
cum tali pſona: et tūc oīa ſimul cuo

merē Quarto debʒ eſſe ſecreta. q2 di
cit ſolus. ⁊ nō alius id eſt nō cū alio.
nō p nunciū: nō p ſcripturā Dubitat̄
vtrū liceat alicui cōfiteri ſcripto Re
ſpōdet ceſarius q̄ nō niſi in neceſſita
te. vt ſi homo loq̄ nō poſſet. q2 ore cō
feſſio fit ad ſalutē: q2 qui ſemel pec=
cata ſua ore fuerit cōfeſſus poſt ſcri=
pto ſe amplius confundere poterit ſi
cut penitens. ſicut ſanctus aug9. fe=
ciſſe legit̄ i li. cōfeſ. Tūc obicit diſci
pulus q̄d eſt q̄d de karolo imperatorē
legim9 in vita ſancti egidij: Idē di
citur i ſpeculo hiſtoriali li. xxiiij. Cū
ſanct9 egidius veniſſet ad p̄ntiam re
gis karoli: eū reuerēt̄ ſuſcepit Quē
int̄ cetera ſalutis colloq̄a rogauit rex
vt p ipo dignaretur orarē. q2 q̄ddā
enorme facin9 ꝯmiſerat q̄d nulli vn
q̄ȝ aut ipi auderet ꝯfiteri. Sequenti
aūt dn̄ica cū egidi9 celebraret p re
ge orauit. Cui āgelus apparēs cedu
lā ſup altare poſuit in q̄ ſcriptū erat
regis peccatū p ordinē et egidij p̄ci
bus ei eē dimiſſum ſi tū penitēs ⁊ cō
fitēs ab illo deinde abſtierʒ. Adiū=
ctūqʒ erat i fine q̄ quicūqʒ ſcm egidiū
inuocaret p quocūqʒ cōmiſſo. ſi tū
ab illo deſiſtēt ei9 meritis ſibi remiſ
ſum nō dubitaret. Oblata igit̄ regi
cedula ⁊ peccato ſuo ꝯgnito veniaʒ
poſtulauit. Dicit ceſari9 vbi ſup̄ q̄
diuina miracula nō ſūt imitāda ſʒ poti
us admirāda vt ſi q̄s vellet ſua pecca
ta ſcribere in cartulā et eā tradere ſa
cerdoti: nō valeret. Legim9 tū hoc fa
ctū fuiſſe ꝓpter cauſā rōnabilē ⁊ iuſ
ſu ſacerdotis. Dicit idē ceſari9 dicit
di. ij. c. x. q̄ anno dn̄i. cxcix. erat p̄ſi9

quīdā iuuenis in ſtudio· q̄ui ſugge
rēte humano generi inimico q̄dam
pctā ɔmiſerat· Que obſtante erube
ſcētia nulli hoī ɔfiteri potuit Cogitāſ
tn̄ q̄ malis ꝑparata ſūt tormēta gehē
ne· ⁊ q̄ bonis abſcōdita ſunt gaudia
plēnis vite· timēs etiā cotidie iudiciū
um dei ſup ſe· intus torq̄baſ morſu
ɔſcie: et foris tabeſcebat in corpore·
Quid plura? miſerāte deo ī adoleſcē
te timor ille ſeruil̄ vereciidiā viciſt· ve
niēs ad ſanctū victorē p̄orē vocauit
Qui ſtatiueit ad locū ꝑ cōfeſſione de
putatū· Mira res· tātā ɔtritionē mi
ſericors de⁹ cordi ei⁹ ɔtulit vt q̄tieſ
incipet ɔfiteri: toties ſingultib⁹ in-
tercepta vox deficiat· In oculis lacri-
me· ſuſpiria in pectore. ſingultus in
gutture: Hec vt vidit p̄or dicit ſco
lari· Vade et ſcribe pctā tua ī cedula
et defer ad me· Placuit ɔſiliū· Iuue
nis abijt ⁊ ſcripſit: altera die redijt
Et ſi ɔfiteri poſſet iterū tēptās· ſʒ vt
p̄us deficiat· Et cū nihil ꝑficēt: cedu
lā priori porrexit. Legit p̄or. et obſtu
puit· dixitqʒ iuueni· Nō ſufficio tibi
ſol⁹ dare cōſiliū· vis vt oſtēdā abba
ti. et licētiauit eū Veit p̄or ad abba
tē ⁊ ei porrexit cedulā legēdā· rē ei p
ordinē exponēs· Quid deinde geſtuʒ
ſit audiāt pctōres ⁊ ɔſolēt deſpera
ti. Mox vt abbas cartulā legendā
apuit totā ei⁹ cōtinētiā deletā inueīt
Et dixit abbas p̄ori· Quid legā ī ce
dula iſta· nihil in ea ſcriptū ē· Hec
vt p̄or audiuit cedulā ſimul cum ab
bate reſpexit· dixitqʒ ad illū· Sciat
ꝑ certo p̄rnitas veſtra dictū iuuenē
in hac cedula ſcripſiſſe pctā ſua ⁊ cū

ā me fuiſſet lecta vobis donaui illā le
gendā. ſʒ vt video miſericors deus q̄
maximā iuueīs ɔtritionē attēdit cul
pā iā ſufficiēter deleuit. ⁊ vocātes ſco
larē oſtēderūt ei cedulā dicētes eius
pctā diuinit⁹ deleta: quā cū ꝑſpexiſ
ſet et ex ſignis cartā cognouiſſet in
tātū cor ei⁹ ex magnitudie gaudij ē
dilatatū inq̄ntū p̄us ex magnitudie
triſticie fuerit āguſtiatū· nullā ei in-
iūgēs ſatiſfactionē· monuerūt q̄ten⁹
de p̄ceptis bn̄ficijs grās deo ageret
et de cetero viueret, cautius· Quin-
to debʒ ɔfiteri ſua pctā ⁊ nō aliena ſi
cut multi faciūt dicētes Dn̄e nō ſum
vſurarius ſicut vicinus meus· nō em̄
debet q̄s aliū in cōfeſſione reuelare vt
ptʒ de pe· di· i· c· q̄uis: niſi in hereſi·
Et non debet perſonam noīare cum
qua peccauit· Item ſacerdos non de
bet interrogare· Et in tali caſu po-
teſt ꝓpriū ſacerdotem dimittere ⁊ cō
fiteri alieno· ſi peccauit cū ſoro re· q̄ꝛ
forte nō noſcit aliā pſonam Sexto
debent cōfiteri ſolū ſua pctā nō aliā
q̄ꝛ dicit· pctā· q̄ꝛ nō bona facta ſicut
bagutte q̄ occupāt ſacerdotē· q̄ꝛ eſt
ſpecies iactātie vt patet· vi· q. i· indi
care· nec debet ex humilitate aliqua
pctā dicere q̄ ſcit ſe nō feciſſe· q̄ꝛ mē
dacium eſt Septimo hoc debet fieri
ad minus ſemel in anno Quia dicit
ſemel in anno· et ſic q̄libet quantūcū
qʒ ſanct⁹ ſi etiā nō faciat pctm̄ dʒ cō
fiteri in ſignū obediētie eccl̄ie· qd̄ eſt
ɔ mltos. q̄ ī trib⁹ vel ī q̄tuor ānis nū
q̄ ſūt cōfeſſi· g° tales ſūt eccl̄ie rōne ī
obediētes· q̄ p̄cepit· q̄ ad minus ſel
ī āno q̄libet debet ɔfiteri niſi ī q̄tuor

caſibus. Primo. ſi quis vellet cõmu-
nicare: tunc ſtatim anq̃ cõmunicet
debet cõfiteri. Secũdo. ſi quis eſſet ĩ
extremis: tũc iterum debet cito cõfi-
teri. Tercio. ſi q̃s vellet peregrinari.
Quarto. rõne dubij: q2 dubitat an
alibi poſſet habere cõfeſſorẽ q̃ habz
auctoritatem. Quinto eſt rõne cõſciẽ
tie. q2 cõſciẽtia dictat ſibi ꝙ tũc cõfi
teatur. Octauo cõfeſſio debet fieri ꝓ
prio ſacerdoti. Eſt aũt triplex ꝓprius
ſacerdos. ſcz papa. ep̃s. et prochia-
nus. ⁊ q̃bus illi tres ſuas vices cõ-
mittũt vel auctoritatẽ tribuũt vt ſũt
religioſi ꝑuilegiati. Illi ſũt ꝓprij ſa
cerdotes ſicut ⁊ prochiani. ⁊ hoc au
ctoritate ap̄lica. vt patz in cle. de ſe-
pulturis. c. dudũ. vbi dicit̃. Statui
mus ꝙ magiſtri ꝑores. ꝓuinciales
predicatorũ. miniſtri aut cuſtodes
minorũ. ad preſentiã prelatoꝝ ſe cõ
ferãt ꝑ ſe vel ꝑ fratres. quos ad hoc
ydoneos fore putauerint humiliter
petituri vt fratres q̃ ad hoc electi fue
rint in eorum ciuitatib9 et dyoceſib9
cõfeſſiones ſubditorũ cõfiteri eis vo
lẽtiuz audire libere valeãt. Hec ibi
Vbi nõ Jo. an. ſup illo verbo. libẽ.
dicit ꝙ non eſt neceſſe licẽciaz ſacer
dotis habẽ. Et eſt ſimile de preben.
c. licet ep̃s. vbi ꝭm Jo. de lignano
ſup eodem verbo. libere. notat ꝙ hec
auctoritas ⁊ licẽcia coartari et limi-
tari nõ poſſit. quãtum ad ꝑſonas. tẽ
pus ⁊ loca. Nõ quantũ ad ꝑſonas.
ſiue ſit clericus ſiue laycus. ſiue mu-
lier ſiue maſculus. diues vel pauper
iuuenis vel ſenex. Nec q̃ ad tẽp9 ſiue
ſit tp̃e infirmitatis ł ſanitatis. paſce

pẽtecoſtẽ vel nãtalis. Nec loco ſiue
ſit in eccleſia ſiue in choro vel in cimi
terio. caſtro. villa vel campo. Hec Jo
hãnes de lignano ſup eodem verbo
libere. Et rõ huius eſt. q2 libẽ ſigni
ficat omnẽ libertatem reſpectu cõfeſ
ſionis audiẽde. q2 terminus infinit9
uus in iure ſignificat vł'r. vt patet
xix. di. ſi romanorũ. Et vbicũqz lib̃-
tas alicuius actus vel rei cõceditur.
cõditionem quã ius vel iuris cõditor
nõ adiecit. nullus addere poteſt: nec
libertatez amplius cõditione aut ſer
uitute ꝑgrauarẽ. Ar. ſimile extra de
elec. c. vbi periculum. li. vi. vbi archi
dyaconus exponit. libere. i. abſqz oĩ
cõditione. Sunt ergo religioſi ꝑui
legati auctoritate apoſtolica ꝓprij ſa
cerdotes ſicut prochiani. Circa qd̓
notandũ ꝙ ꝓprium capit̃ dupliciter
Primo put diuiditur cõtra alienuz
et ſic accipit̃ Johis. x. Oues ꝓpriuz
ſequunt̃ paſtorem. fugiũt aũt alie-
num. Secũdo accipitur ꝓprium put
diuidit̃ cõtra cõmune et ſic accipitur
ꝑmo topicoꝝ vbi dicit̃. ꝙ ꝓprium ẽ
qd̓ vni ſoli cõuenit et cõuerſim ꝑdi
catur de re et indicat q̃d eſt eſſe rei.
Primo mõ accipiẽdo ꝓprium vt di-
uiditur cõtra alienum ſtãte illa decre
tali. Omnis vtriuſqz ſexus. papa nõ
poteſt facere ꝙ aliq̃s non cõfiteatur
ſemel in anno ꝓprio ſacerdoti vel ali
eno ſine eius licẽcia. Sz ſecũdo modo
ſtãte illa decretali ꝓprio ſacerdoti vt
ꝓprium diuidit̃ cõtra cõmune ſic pa
pa in toto orbe eſt ſacerdos cõmunis
vt cum q̃s cõfitet̃ pape vel alteri de
ſuo mãdato cõfitet̃ ꝓprio ſacerdoti

cuiꝰ etiā nec curatus ſit ꝓprius ſacer
dos niſi de mādato pape. et ſic quilibꝫ
religioſus ꝓuilegiatꝰ a papa ē ꝓpri
us ſacerdos ꝑut ꝓpriū diuidit̄ ꝯ alie
nū. Itē eps ꝑt in quolibet ꝑrochia or-
dinare aliquos viros idoneos p̄ter ꝓpri
os ſacerdotes in ꝯfeſſionibꝫ audien
dis ꝛ penitētijs iniūgēdis vt patꝫ de
offi. iudic. ordi. c. Inter cetera Ergo
multo fortiꝰ hoc ꝑt papa in tota eccia
Itē ꝑ ꝓpriū ſacerdotē volūt intelligē
ſacerdotē ꝑrochialē: et tūc ſequit̄ ꝙ cō
feſſus dn̄o pape. et eius penitētiario
teneat̄ iterū ꝯfiteri eadē pctā ſuo ꝑ-
rochiano: quod fatuū eſt dicē ꝛ erroneū
Iteꝫ ipi ponūt capellanos ſuos. et qui
ꝯfitēt̄ illis ſūt abſoluti a peccatis eo
rū et ſūt ꝯfeſſi ꝓpo ſacerdoti Ergo qui
ſūt ꝯfeſſi penitētiarijs pape vel eorū
capellanis: ſūt etiā abſoluti a pctis
eorū. Fatuū enī eſſet dicē ꝙ tales cō
feſſi penitētiarijs pape: deberēt iterū
eadē pctā ꝯfiteri ſuo ꝑrochiano Nō
enī papa eſt minꝰ potēs ponē capella
nos in tota eccleſia q̄ꝫ ipi in eccleſia
ſua Sūt ergo religioſi ꝓprij ſacer-
dotes ꝑut ꝓpriū diſtinguit̄ ꝯ alienū
et papa ꝛ eps Papa cuiuſlibꝫ catho
lici: et eps cuiuſlibet exiſtētis in ſuo
epatu. Secūdo mō papa nō eſt ꝓpri
us ſacerdos vni. qui etiā ſit cōis illi et
alteri. ſed ſacerdos ꝑrochial̄ eſt ꝓpri
us vniꝰ eccleſie ſue ꝛ de ſua ꝑrochia
q̄ ē oīno alienꝰ de illis q̄ ſūt de ꝑro
chia alteriꝰ. Ergo eccia i ꝯfeſſionī-
bꝫ audiēdis poſuit q̄tuor ordīes i co
adiutores ꝑrochianorū. ꝛ hoc ꝓpter
tria. Primo ꝓpt̄ ipoꝝ ruditatē. q̄ enī
vult ꝯfiteri pctā ſua vt inueniat grāꝫ

ſicut dicit augꝰ debꝫ q̄rere ſacerdotē
q̄ ſciat ligaē et ſoluē. ne cū negligē̄
circa ſe extiterit: negligat̄ et a deo.
q̄ miſcorditer monet. vt cecꝰ cecū du
catū nō p̄ſtet. ne ābo in foueā cadāt
Planū eſt enī ꝙ ignorātia magna i
ſacerdotibꝫ dei tolerat̄ vt dicit voluſi
anus i q̄dā epl̄a ſua ad augꝰ. Mul
tū ergo detrahēt̄ ſacre ſcripture ꝛ ſa
luti aīaꝝ ſi xp̄ifideles ruditati ſacerdo
tū relinq̄rent̄. Secūdo ꝓpt̄ ꝯfitētiū
pluralitatē. Dicit enī aplī videtes
ꝙ meſſis erat multa et opa rij pauci
rogauerūt dn̄ꝫ meſſis vt operarios mit
teret in vineā ſua. luc. x. Ita nūc faciē
dū ē ꝑ papā et epos de religioſis et
alijs viris idoneis Tercio ꝓpt̄ ſacer
dotū familiaritatē. Nā familiaritas
ſacerdotū circa aliquos q̄nq̄ꝫ ꝑit cōtem
ptū ſeu erubeſcētiā: ꝛ q̄nꝫ ꝑuipendē
tiā circa aliquos. cū ipi hoies ſint habē
tes rācorē ꝛ maliuolētiā ex q̄bꝫ oīs
xp̄ifideles retrahi poſſent ne eis ꝯfite
ant̄. Nono dꝫ fieri ſacerdoti ꝛ nō lai
co ā diacono n̄ in articulo neccitatis
Iō dicit ſacerdoti. Sꝫ q̄lis dꝫ eē ſa
cerdos. R̄n̄r ꝙ i ſe dꝫ hrē ſex q̄ ponū-
tur in. c. dudū vbi s̄. Primo dꝫ eē ſuf-
ficiēs in ſcia. Nā defectꝰ ſciētie facit
aliquē ineligibilē ex̄ de elec. c. ꝯgre
gatio. Vn̄ aſſumendi debent habere
noticiā canonū. diſtinctōne. xxxviij.
c. q̄ ipſis. Secūdo debet eē idoneꝰ ſm̄
hugonē. Idoneus eſt irrep̄henſibil̄
vtilis et couenies. ꝛ q̄ſi ꝯformis cui
libet et mature etatis. q2 ꝑiculoſum
eſt valde ꝙ iuuenes mulieres confi-
tentur iſtis iuuenibus ſacerdotibus
quia poſſent eos incitare ad ſimile

peccatum· Ergo requiratur etas ma
tura. de eta· et qualitate· or· ex tenore
Tercio requirat̄ ꝙ ſit vite probate·
alias bonam vitam et modeſtā ſua=
dere alijs nō poſſet· xxvi· di· vna tm̄.
et· xlviij· di· c· ſicut hij· §· neceſſe· Jō
dicit̄ eccleſiaſtici· xiij· Qui ſibi neq̄
cui bonus? Vn̄ bernardus ad euge=
nium. Probatos oportet eligi: nō ꝓ
bandos· Quarto requirat̄ ꝙ ſit pſo
na diſcreta et ſciat ſoluere et ligare
et miſericordiaꝫ cum rigore miſcere
vt ptꝫ· xlv· di· c· diſciplina vel miſe=
ricordia multum deſtituit̄ ſi vna ſi=
ne altera teneatur Item debet eſſe di
ſcretus· caute inquirendo circūſtanti
as peccati: et nulli peccatū reuelare·
vt ptꝫ in eadē· Omnis q̄ iuſte· Quin
to debet eſſe modeſtus: q̄ cōſiſtit in
tpantia· et pudore· xxxv· di· Eccleſie
principes· An nō ignominia et cōfu
ſio hieſum xp̄m crucifixum paupem
et eſurientem farſis predicare corpo
ribus: et ieiuniorum doctrinaꝫ rubē
tes buccas tumentiaqꝫ ora pferre?
Hec Jeronimus· Sexto debet eſſe
pitus vt ſciat diſcernere inter leprā
et lepram· de pe· di· v. cōſideret· Iſta
req̄runtur ad tam ſalubre officium ī
volentibus audire cōfeſſionem· Deci
mo debet penitentiam ſibi iniunctā
ꝓprijs viribus adimplere· Debent
enī ſacerdotes in penitentijs iniūgē
dis nō eſſe nimis rigidi· Hanc que
ſtionem determinat Criſoſtom? ſu
per mathēū ſupra illud verbum· Al=
ligant onerā grauia ꝛ importabilia
ꝛ imponūt in humeros hoim̄· Oſtē=
dens triplicē rōne cōfeſſores nō gra=

uem et importabilē penitentiā cōfitē
tibus debē imponere· Primo q̄dem
ex pte dei: qꝛ ſi paterfamilias eſt lar
gus diſpēſator· nō debet eſſe parcus
et tenax. ſed de? largus eſt et beni=
gnus· ideo ſacerdos auſterus min?
eſſe nō debet· Cuius exemplū ptꝫ in
adultera· cui dn̄s dixit· Vade et am
pli? noli peccare· Itē in maria mag
dalena· Secūdo ex pte peccatoris·
Si enī aliquis faſcem magnaꝫ ſup
humeros alicuius pueri imponeret
neceſſarium eſt vel vt faſcem reiciat
vel ꝙ ſub pondere reſtringatur Sic
ſi graue pondus pene imponit̄ aut
cui neceſſe eſt· aut ꝙ penam impoſi
tam nō portet· aut ſi portare incipi=
at dum ipſam ſufferre nō poteſt ꝙ
amplius peccet· Si ſic, ſequit̄ ꝙ dū
penam fugit eternam vitam ꝯtēpnit
Tercio ex pte ſacerdotis q̄ multū de
linquit ſ̄m gregorium vt iuſticia ſi=
ne miſericordia vel miſericordia ſine
iuſticia teneat̄ ſemper tutius eſt et
laudabilius magis declinare ad mi
ſericordiam q̄ꝫ ad rigorem iuſticie·
Vn̄ dicit Criſoſtomus· Hic ſi cōtin
git nos errare modicam penitentiaꝫ
imponētes: melius tn̄ eſt vt ꝓpter
miſericordiam reddamus rōneꝫ q̄ꝫ
xi° de crudelitate iuſticie· Vndecimo de
bet penitentiam iniunctam ꝓprijs vi
ribus portare· Quod dicit ꝓprijs vir
bus. Queritur vtrum vnus homo ꝓ
altero ſatiſfacere poſſet· Reſpondet
petrus de tarantbaſia ꝙ duplex eſt
effectus ſatiſfactōnis Vnus ſolutio
debiti peccatorū precedentium· Alter
excīſio cauſarum peccatorū ſequētiū

Quo ad hunc effectū ſcōm: non po-
teſt vnus homo ſatiſfacere ꝓ altero
q꜡ ꝑ ieiuniū vniꝰ: caro alterius non
domat. Quo ad p̄mū effectū eſt di-
ſtinguendū. quia ſi alius eſt impo
tens ꝑ ſe facere. tūc alius q̄ eſt in ca
ritate pt̄ ꝓ eo ſatiſfacere. Si aūt eſt
potens tūc oportet ꝙ ipſemet apud
deū ſatiſfaciat ꝓ ſeipo. Poteſt tn̄ iu
uari ꝑ alterū. Sed thomas dicit ꝙ
etiā ſi potēs eſt iſte penitēs nihilo-
minus aliꝰ poteſt ꝓ eo ſatiſfacē. Sꝫ
nō eſt ꝑmittēdū vt aliq̄s ꝓ alio ſa
tiſfaciat niſi defectꝰ aliq̄s appareat
in penitēte vel corꝑalis ꝑ quē fit im
potēs ad ſuſtinendū: vel ſpūalis per
quē fit ꝓmptus ad portādū penam
Duodecimo. debet licentiā petere: ſi
vult alieno ſacerdoti ꝯfiteri. q꜡ dicit̄
Si q̄s iuſta de cauſa voluerit alieno
ſacerdoti cōfiteri p̄us obtineat licen
ciaꝫ ꝓprij ſacerdotis. Hoc eſt verū ꝓ
ut ꝓpriū diſtinguit̄ ꝯtra alienū: ⁊ nō
ꝓut diſtinguit̄ cōtra ꝯmune. Quia
ſi q̄s vellet alieno prochiali paſtori
cōfiteri: tenet̄ petere licēciā ſui ꝓprij
paſtoris cū alius nō poſſet eū liga-
re vel ſoluere. Si aūt ꝓpriū diſtigui
tur cōtra cōe: nō tenet̄ petere licenciā
a ſuo plebano: q꜡ ep̄s ē ſacerdos cō-
munis. nec ſi q̄s vellet cōfiteri pape
aut eius penitētiario. vel habenti ab
eo generalē licenciā vt ſunt religioſi
p̄uilegiati q̄ nō tenētur petē licenciā
Quia iſti ſūt ꝓprij ſacerdotes ſicut ⁊
plebanus ꝓut ꝓpriū diſtinguit̄ ꝯtra
alienū. Si tn̄ petat licēciā nō peccat
ſed meretur. dupliciť. Primo. q꜡ in
petēdo licenciā: ꝑ bonū obediētie me
retur ⁊ finis magiſ meritoriꝰ reddi
tur. Secūdo. q꜡ ꝑ humilitatē petēdi
licenciā a nota ꝯtēptus et inobediē-
tie excuſat̄. Quā notā fortaſſis vide
retur incurrere ſi nō petita licēcia a-
liȷ̄ p̄ſumeret cōfiteri. Sunt tn̄ multi
caſus in q̄bꝫ de irreq̄ſito curato ymo
cōtra ipſius ꝓhibitionē expſſam pt̄
ꝯfiteri. Primus. ſi ſacerdos ſit inſciꝰ
Secūdus. ſi eſt reuelator ꝯfeſſionis
Tercius. ſi ipſemet eſt ꝑticeps crimi
nis ſcꝫ ſi peccauit cū pſona q̄ cōfiteri
cōcupiſcit tūc tollitur erubeſcētia cō
fitēti. q̄ eſt ps ſatiſfactionis. Quar-
tus. ſi timeat̄ ꝙ pſona cōfitentē ſol
licitet ad peccatū et maxie ſi hꝫ ꝯſtat
ex ꝓbabilibus indicijs. Quintꝰ. ſi
peccatū cōmiſſum ſit directe cōtrā ꝑ
ſonā curati et potiſſime ſi ſit tale pec-
catū. cuius cōfeſſio requirit expreſſā
circūſtātiā illius pſone in quā cōmiſ
ſum eſt videlicet de īfamia ⁊ de detra
ctione ⁊c̄. Sed q̄d fiet ſi ex mētis ꝑ
tinacia petitā a ſubditis neget licen
ciā et ꝓhibet ne alteri cōfiteat̄. Dicē
dū ꝙ in hoc caſu dicūt magni docto
res ꝙ ſubditꝰ nō tenet̄ ſibi obedire
in hoc caſu: q꜡ eſt cōtra ſuā ſalutem.
Vadat ad illū: qui auctoritate ap̄lí
ca vel etiā epiſcopi ipſm poteſt abſol
uere. Nō em̄ tenet̄ ei obedire i hoc ca
ſu: q꜡ talis ꝓhibitio eſt directe cō-
tra caritatē ⁊ ꝯtra ſubditi ſalutē. Pri
uilegiatus tn̄ ſi aliquē abſoluit de-
bet ei iniūgere ꝙ p̄ntet ſe ꝓprio ſacer
doti et dicat ſe eſſe ꝯfeſſum ⁊ abſolu
tum ⁊ ſacerdos tenetur ei credere et
ei eukariſtiā miniſtrare

Honora patrem et mat̄rem.

Duodecimo peccant ɔtra il
lud p̄ceptū. Honora prēȝ
et matrē: ſcȝ q̄ nō honorāt
patrē ſupnaturalē ſcȝ deū
omnipotentē. De q̄bus ipē dicit per
os malachie ꝓphete. Si ego pater
ſum: vbi eſt honor meus? Nā ab il
lo patre habem⁹ eſſe magis ꝑfectū
Nā a parentibus habem⁹ carnē: a deo
humanitatē. Deut. xxxij. Nūq̄d ipē
eſt pater tuus q̄ te creauit? Nō tm̄
noſter ſed omniū creaturaꝝ vt ptȝ
Job. xxxviij. Quis eſt pluuie pater:
aut quis genuit ſtillas roris ⁊c̄. Se
cundo ipē eſt pater noſter p guber=
natione: et oīm etiā creaturarū. Sa
piētie. xiiij. Tu pater oīa gubernas
tua ꝓuidentia. Et licet oīa gubernat
tn̄ hominē p̄cipue: q2 nō eſt cura deo
de bobus vt apl's ait ad corinthios
Itēȝ ps. Homines et iumēta ſalua
bis dn̄e. Sed nō eque ſequit̄. Filij
aūt hoīm ſperabūt in tegmine alaꝝ
tuarū. Tercio eſt pater noſter p ca
ſtigationē. Prouerb. iij. Quē enī do
minus diligit: corripit et caſtigat.
Idēȝ ꝓuer. xij. Quarto eſt pater no
ſter p adoptionē. ad rōnos. viij. Nō
enī accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis ſȝ ado
ptionis: in quo clamam⁹. abba pa=
ter. Quinto p eternā glorificationē
Pater noſter q̄ es in celis Math. vi
Idem. c. xxiij. Patrem nolite vobis
vocare ſup terram Vnus enī pater
veſter in celis eſt. Sed multi hūc vo
cant patrē cuius nō ſunt filij: ſed illi
us de quo ſcriptū eſt Joh. viij. Vos
ex patre diabolo eſtis. vt ſunt vſura
rij. raptores. cōcubinarij ⁊c̄. Et talē

patrē nō debemus nos honorare: ſed
deū dicēte apl'o ad rōnos Benedictō
et claritas: honor et graciarū actio ⁊
virtus deo noſtro in ſecula ſeculoꝝ
Sed tn̄ patrē debemus honorare q̄
druplicit̄. Primo in ſeipo Secūdo
in eius vnico filio. Tercio in eccleſia
ſua ſancta Quarto in eius matre be
nedicta. Primo debemus eū honorarē
in ſeipo ꝓ omnib⁹ ſuis beneficijs tā
donis naturalib⁹ ꝙ gratuitis donis
iuges gratiaꝝ actiones referēdo Ad
quod exequendū te monet ſcriptu=
ra. corporalis creatura. ⁊ angelica na
tura. Scriptura dicit. Benedicam
dominū in omni tēpore: ſemper laus
eius in ore meo. De creatura dicit ꝓ
pheta. Laudate eum ſol et luna: lau
date eum omnes ſtelle et lumen ⁊c̄.
Laudate eum in tympano et choro:
Laudate eum in cordis et organo.
Videmus enī ꝙ auicule ſtatim can=
tant: et ſuum factorem laudant cum
in aurora lucis beneficiū dei ſentiunt
Valde aūt abſurdū eſt ꝙ ibi obmu
teſcit rōnalis creatura vbi deo plau
dit et iubilat irrōnalis creatura Idē
patet in angelica creatura. Iſaie. vi
Vidi duo ſeraphin clamātia. alter
ad alteꝝ ſanct⁹ ſanctus ſāct⁹ dn̄s de
us ſabbaoth Plena eſt terra omnis
gloria eius. Itē Job. Vbi eras cuȝ
me laudarent aſtra matutina. et iu=
bilarent omnes filij dei. Igit̄ deum
patrē omnes debem⁹ laudare et ho=
norare tā clericus ꝙ laycus Clericus
cantu ⁊ deuota iubilatōe: laycus ve=
ro deuota oratione. Primo igit̄ cle=
rici debent deum laudare cum cantu

ēt iubilatōne. dicentes cū ysaia. c. v. Cantabo dilecto meo canticū patruelis mei vinee ſue. Circa qd̄ notādum ꝙ quadruplex eſt cant⁹ ſcʒ

Cātus erroris et vanitatis
Cātus honoris et dignitatis
Cātus amoris ꝛ ſanctitatis
Cātus inexplicabilis dulcoris et felicitatis

Primus dicit̄ cantus erroris ꝛ vanitatis. De q̄ amos. viij. Cōuertā feſtiuitates veſtras in luctū: et oīa cātica in planctū. Inducā ſup omne dorſum veſtrū ſaccū: ꝛ ſup omne caput veſtrū caluiciū. Cōſiderare hic debem⁹ ꝙ iuſt⁹ iudex ſit deus. Quia in feſtiuitatib⁹ ſolēt hoīes plus diuerſari in vicēꝛ cātica vanitatis frequētare. Jo dicit. Cōuertā feſtiuitates veſtras in luctū ꝛ oīa cantica i plā ctū. Hec ad lrām oſtēdit poſt mortē. O miſer homo q̄ mundū nūc diligis ꝛ multū ſolicitus es cū vadis ad chorea ſcʒ de ornatu veſtiū. de poſitione criniū. et nō cogitas penā venturā. Igit̄ iſtud canticū nō eſt cantanduʒ. Prīo rōne loci. Nā ſtultus homo reputaret̄ q̄ cantaret. cū ad mortē duceret̄. Sic multi ſūt iuuenculi: tales em̄ ſunt ad mortē tripudiātes. Vn̄ aug⁹. Preſēs vita nihil aliud ē ꝙ curſus ad mortem. Vn̄ franciſcus petrarcha li. i. de re. vtri. fortu. c. xxiij. Rn̄t diſcipulo ſuo gloriāti. Cano dulciter. Rn̄t. Neſcis ꝙ dulciter morti ꝓpinquus olor canit. Plures olim gaudio ꝙ triſticia piere. Caue. Nā ſcriptū eſt. Extrema gaudia luctus occupat. Et rurſus. Ad ruinā exaltabitur impius.

Et nō immerito. Singuli em̄ dies. hore et momēta ad ſepulchrū te vehūt. Et infra. O ſi audires ſuſpiria ſanctorū. O ſi hinc aures tuas dampnatoꝝ gemitus ꝛ lamēta percelleret hinc beatorū iubil⁹ et cant⁹ angelici. atqʒ illa celeſtis armonia. quam pictagoras ponit. ariſtotiles euertit cicero iſtaurat. Tibi aūt pietas fideſqʒ ſuggerent eſſe ibi ꝑpetuas ꝛ p̄dulces voces: nec nō celorū ac celeſtiū incolarū primā illā cauſam et eternā ſine fine laudantiū. Si hec oīa tuis auribus inferrent̄ ꝙ clare decerneres. q̄s concentus dulcioꝝ q̄s inde ſalubrioꝝ. Nūc ſurdo ſenſui ſolum iudicium cōmittis. Hec ille. Quomō ergo poſſumus cantare in valle huius miſerie. Huius figurā habem⁹ in filijs iſrahel in babilonia ſedētibus. Vn̄ pſ. Sup flumina babilonis illic ſedimus ꝛc̄. Dixerūt eis babilonij. Cātate nobis de cāticis ſyon. Reſponderūt. Quō cantabimus canticum dn̄i in terra aliena. Quid tūc debet eſſe de cantu dyaboli. Vn̄ aug⁹. In valle huius miſerie ſumus in q̄ eſt magis flendū quo minus flem⁹. Ergo inuocamus matrē diuine miſericordie dicētes. Ad te clamamus exules filij eue. Ad te ſuſpiram⁹ gementes et flentes in hac lacrimarū valle. Secūdo. rōne exempli. Vnde gregorius. Omnis criſti actio eſt noſtra inſtructio. Quis inquit flere nō debeat cum xp̄s verbo et exēplo nos moneat dicens. Beati qui lugēt q̄niam ipſi cōſolabuntur. Et luce. xix. Cuʒ appropinquaſſet hieruſolimaʒ

videns ciuitatem fleuit ſuper illam.
Bernardus. Cōpatif dei filius et
plorat: homo patif ꝛ ridet. Tercio rō
ne finis. qꝛ ducit ad penam. Vnde
gregorius. Momentaneū eſt qđ de
lectat: eternum vero quod cruciat.
Vñ. Poſt magnū riſum ſequif ſe=
piſſime fletus. puer. xiiij. Riſus do
lore miſcebitur: et extrema gaudij
luctus occupat. Vñ fr̄aciſcus petrar
cha vbi ſup. Preſtātius em̄ eſt flen
do ad gaudium q̄ gaudendo ad ge=
mitum peruenire. Fere etiā cātu ꝛ vo
lucres fallūf ꝛ qđ mirabilius ē muſi
ca piſces tāgi. Nota tibi arionis eſt
fabula ac delphinis q̄ de tāto piculo
incolumis euaſit: primū terris appul
ſus eſt natātis piſcis tergo inſidenꝰ
fidicen Adhuc ſyrenes cantu fallē
creditū Illud vero nō creditū: ſed cō
ptum eſt vt cotidie blandis verbis
homo hominē fallit. Et nihil ad fallē
dum voce aptius. Hec ille. Legimꝰ
de ſorore ſancti damiani que ſemel
ſteterat in ſua deuotione et audierat
vnam valde dulciter cantātem. Illa
vero ſurgēs acceſſit ad feneſtrā au=
ſcultans ibi. Quo cantu mirabiliter
delectabaf. Et finaliter ipa deceſſit
de hac vita. et ducta fuit ad purga=
torium. In quo triginta dieb᷒ ſtetit
et illis triginta diebus elapſis: ap=
paruit fratri ſuo. Qui interrogauit
eā quomodo ſe haberet. Illa reſpō=
dit ꝙ triginta dieb᷒ fuit in purgato
rio ꝓpter hoc ꝙ audiuit dulciter can
tare ſecularē cantū. Ecce ſi tantū fuit
illa punita ꝙ audierat: qđ tunc illiſ

qui cantāt et dictāt huiuſmodi can=
tica denigrātes famā virginū et reli
gioſorum. Dubitatur vtrū cōponere
cantica amatoria et cantilenas car=
nalis amoris ſit mortale peccatum.
Reſpondef ꝙ hoc tribus modis po
teſt eſſe peccatum mortale. Primo ſi
hoc fiat ꝓpter ſui vel alterius cōcupi
ſcētie excitationē et calefactionē. Obe
dit em̄ corpus noſtrū imaginationi
quātum ad alterationē ſicut ad mo
tionem. Vñ ſicut excitanf oculi ad la
crimandū auditis aliquibus ymnis
et pſalmis triſticie mō quo dicit Au
guſtinus ꝙ voces ymnorum et pſal
moruꝫ influebant aurib᷒ eius ꝛ flue
bant lacrime ꝛc̄. Sic mēbra carnis
poſſunt inflāmari et excitari ad cōcu
piſcendum. auditis cantilenis expri
mentibus particulares operationeſ
et verba amatorum. Qui ergo tali
fine huiuſmodi cantica componit vt
ad cōcupiſcentiam vel alterius inor
dinate excitetur et inflammetur. ſi=
ne peccato non poteſt eſſe. et eſt bene
mortale. quia plus eſt peccatum ore
ꝓrumpere q̄ corde cōcipere ſicut plus
eſt peccatum operari q̄ ore loqui. Sꝫ
conſtat ꝙ dicente ſaluatore. qui vi
derit mulierem ad cōcupiſcendum e
am: iam mechatus eſt eam in corde
ſuo. Ergo talem cōcupiſcentiam orē
et cantu exprimere amplius peccatū
eſt. De his dicit ſalomō in eccleſia=
ſte c. ij. Feci mihi cantatores ꝛ canta
trices. ꝛ delicias filioꝝ hoīm. ciphos
et vrceolos in miniſterio ꝛc̄. Hec
dicif varia delectatio. de q̄b᷒ iob. xxi

Tenēt tympanū et cithararū ⁊ gau
dent ad ſonitum organi · ducunt in
bonis dies ſuos et in pūcto ad infer
na deſcendūt · Queritꝰ vtrum liceat
vti aliqñ cantatoribꝫ et cātatricibꝰ
et carminibꝫ ſecularibꝰ · Rñr ꝙ ſic ·
dūmō nō fiant a pſonis eccleſiaſti=
cis ſacerdotibꝫ ⁊ religioſis in locis ⁊
tpibꝰ interdictis ex diſſolutione mē
tis: cauſa laſciuie ⁊ maxime in publi
cis choreis. Iſtis exceptis dūmodo
fiāt cauſa recreationis animi fatiga
ti cum moderamine · cauſa exercitatō
nis · turpi dictamīe excluſo poſſunt
licite tolerāri: qꝛ eſt eutropolia · de q̊
nota ſupra in ſermone de ludo · Ideo
q̊ ad clericos ſcribitꝰ in canōe. xxxiiij
di · c · Preſbiteri dyacones ſubdya=
coni his cetibus nō miſceantꝰ vbi a
matoria cantantꝰ aut turpia aut ob
ſceni motus corpis choreis et ſalta=
tionibꝫ efferuntꝰ ne auditus ⁊ obtu
tus ſacris miſterijs deputatus tur=
piū ſpectaculorū atqꝫ verborū cōta
gione polluantꝰ · Si ergo inhibetur
eis auditus ſecularū cāticoꝝ: multo
magis eorū cantus. A fortiori l3 nō
ꝯuenit monachis · Quia ſcribit Je=
ronimus aduerſus vigilantiū dicēs
Monachus plangētis officiū habꝫ
q̊ ſe vel mundū lugeat ⁊ dñi pauē=
dus pſtoletur aduentū · Et ponitur
· xvi · q · i · c · monachus. Si er go of
ficiū monachi eſt plāgere vel lugere
nullo mō ſibi cōpetit ſeculariter decā
tare · Neqꝫ etiam moniali q̄ nūc fre
quēter interſūt · Ymo ipſe meliꝰ ſci
unt canere cantica ſecularia q̄ʒ ſecu=
lares pſone · De quo dicitꝰ in canone
xcij · di · c · Cātantes et pſallētes in co=
dibus veſtris dño · Audiāt hoc adole
ſcentuli · audiāt hoc quibus in eccle
ſia pſallēdi officium deo · nō voce ſed
corde cantandū eſt · nec tragediaruꝫ
more guttur et fauces medicamine
liniēde ſunt vt in eccleſia theatrales
moduli audiantꝰ Vbi dicit gloſa ſu=
per verbo · tregediaꝝ · Tragedie dicū
tur a tragos id eſt hircꝰ: ⁊ odos qd
eſt laus · Ergo tragedie dicūtur can
tus ſeu diſcantus ſono caprarū ſi=
milis · In eccleſijs ergo ꝓhibetꝰ ca=
priſare ſeu ad modū caprarū diſcan
tare · Huiuſmodi cantica ſūt ſagitta
diaboli a quibus nō offenditur nec
murus nec paries · Ideo legitꝰ mar
ci · vi · ꝙ ſaltatrix fecit amputari ca=
put Johis baptiſte · Etiam ſūt ſirē
ne · de quibus yſaie · xiij · Syrene in
delubris voluptatis · et vlule reſpōde
bunt in edibus ſuis · Syrene ſuntꝰ
piſces marini ſm quoſdaꝫ in ſpecie
mulieruꝫ. que dulci cātilena homineſ
decipiūt et trahūt nauigātes in ma
ri: et ſic ſubmerguntur. Vlule · aues
ſūt que roſtro in palude affixo ſtri=
dent: que ſignificāt cātatrices. que ro
ſtro in palude luxurie infixe cantāt ⁊
ſic aſſiſtētes ad libidinem inflam=
māt ſicut cātus eccleſiaſticus excitat
ad ſpiritualem deuotionem. Secūz=
do vti cātatoribꝰ eſt peccatum mor
tale ſi fiat ꝓpter dei amici debilitatio
nem · Nam planum eſt ꝙ ſi duo ini
mici bellarēt ad inuicem: homo non
poſſet auxiliū preſtare vni ſine iniu
ria alteriꝰ: quia auxiliuꝫ inimici eſt
debilitatio alteriꝰ · Nūc aūt caro nr̄a

ↄſt inimicus huiꝰ ſeculi et ſpiritus
eſt amicus dei et ſic inimicãtur adin
vicem Et dicẽte apoſtolo ſemp ad
inuicem pugnãt Cũ ergo p tales cã
tilenas caro delectetur et iuuetur in
hijs q̃ appetit et deſiderat non poteſt
carni tale auxiliũ p̄ſtari ſine iniuria
ſpiritꝰ et ſine debilitate eiꝰ. ſic dicen=
te beato iacobo Amicus huius ſecu
li: inimicus dei cõſtituiſ Oportz q̇ ta
li ſine quis ponit cãtica amatoria vt
amicos dei debilitet: et inimicũ forti
ficet: et ſic peccatũ incurrat. quia ſine
iniuria dei eſſe non poteſt. Tercio ſi
fit ꝓpter operis virtuoſi et ſpũalis
remotionẽ et retractionẽ. Videmus
enĩ ad ſenſum q̇ anima dedita ſpiri
tualibus retrahiſ a ſenſibilibus ſi
cut cum quis vehementer aliquẽ nõ
videt traſeuntẽ iuxta ſe. Sic eodem
modo cũ quis multũ afficiatur circa
cantilenas amatorias oportet q̇ re
trahaſ a diuino amore et ab operi
bus virtuoſis. Vñ hac de cauſa phi
loſophi in grecia ordinauerũt q̇ po
ete fingentes vel ↄponentes cantica
amatoria deberent expelli a ciuitati=
bus. in quibus moralis ph̄ia mora
baſ vel docebatur Aduertẽtes q̇ ſtu
dentes audientes retraherenſ a ſtu=
dio et a cõtemplatione ph̄ie. Ergo
ↄponere cantilenas ꝓpter virtutis re
tractionẽ ſine pctõ mortali eſſe non
poteſt. Dubitaſ ſecundo vtrũ can=
tica amatoria audire vel ip̃a cantare
ſit peccatũ mortale. Reſpõdeſ q̇ dice
re vel audi e cãtilenas amoris tripli
citer poteſt eſſe peccatũ. Primo ſi p
pter hoc ſpũal' delectatio obliuioni

tradatur. Multi enĩ in talibus cãn=
tilenis et ludis ſic aſſueſcũt q̇ totã
diem in talibus cõſumunt noctem e
tiam occupantes. et ſpũaliũ bonoꝝ
omnino obliuiſcentes. De talib' lo
quitur ꝓpheta. Obliuiſcetur dexterã
eorum id eſt vita eterna eis ꝓmiſſa
Secundo ſi homo ꝓpter hoc ſpiritua
libus canticis et ſpũalibus delecta=
tionibus. mutus et ſurdus efficiatur
Nam in multis adheret lingua fau
cibus eorum in loquendo bona et ho
neſta. et in audiendo verba bona et
honeſta et ſancta. Sed ad audien=
dum et ad loquendũ vana habent
os ſemper aptum. De quibus dicit
ſpiritus ſanctus. Qui obturant au=
res ſuas ne audiant verba prudẽtia
et legem dei: oratio eius erit execra=
bilis. Tercio ſi ꝓpter hoc delectatio
in docendo vel audiendo huiuſmodi
cantalenas delectationi hieruſalez ce
leſtiſq; patrie preponatur. Nã au=
dire quãdoq; talia ad quandã recre
ationem nõ eſt dicendum q̇ ſemper
ſit peccatum mortale. quia virtus eu
tropolie eſt ſcḋm philoſophũ vti ludiſ
et recreationibus corporalibus ſcḋm
debitum modum. Modus autẽ iſte
eſt vt homo ꝓpter talia de virtuoſis
et ſpiritualibus delectationibus nõ
retrahatur. nec obliuiſcatur. vt nec
p ipſa in ſpũalibus doctrinis ſurdꝰ
nec mutus efficiatur et vt ſemp de=
lectatio ſpũalis tãq̃ finis prefigaſ
et omnibus mundi delectationibus
preponatur. Secundus cantus eſt
cantus amoris et ſanctitatis de q̃ ad
coloſenſes. iij. Docẽtes et ↄmonẽtes

voſmetipoſ in pſalmis ⁊ ẏmnis ſpi
ritualibus. cãtantes in cordibꝰ ve-
ſtris dño. In hoc deus honoratur et
laudatur. Et habet fieri tripliciter ſm
aug⁹. de doctrina xp̄iana. Primo fla
tu tubarum aut tibiarũ. Vñ pſ. Lau-
date eum in ſono tube. laudate eum
in cordis et organo. Aut habet fie-
ri pulſu. ſicut in cytharis et organis
Peccãt ergo illi q̄ in organis canũt
cantica ſecularia. Aut fit cantu in vo
cibus. de quo pſ. Laudabo nomẽ dei
cum in cãtico: et magnificabo eũ in lau
de. Queritur vtrũ cytharis et liris ⁊ cã
ticis liceat vti in eccleſijs in ſancto-
rum ſolẽnitatibꝰ. Videtur q̄ nõ. q2 ta
lia ꝓuocant hominẽ ad libidinem ⁊
ſic de alijs. In ↄtrariũ eſt vſus et cõ
ſuetudo eccleſie. Rñr ergo ſm grati
anũ. di x̄ xvij. Turbat acumẽ legẽ-
tium q̄ ſeculares lr̃as q̄dam legũt.
ad voluntatẽ. delectati in ornatu ver
borum poetarũ: q̄dam vero ad erudi
tionem eas addiſcũt. vt errores gẽ
tiliũ legendo deteſtentur et vtilia q̄ in
eis inueniunt ad vſum ſacre erudi
tionis ↄuertãt. Tales laudabiliter
literas poetarũ legũt. Sic in ꝓpoſi-
to q̄dam in eccleſia diuini officij v-
tuntur inſtrumẽtis muſicalibꝰ et cã
tibus diuerſis ꝓpter honorẽ dei p̄nci
paliter q̄ ſe iuſſit laudari in tẏmpa
no et choro vt dicit pſ. Tales lauda
biliter vtuntur inſtrumẽtis muſicali
bus. vel ꝓpter aliquã deuotionẽ ad
gemitum ſp̄ualem ꝓuocandũ. tunc
licet: ſed q̄ talibus vtuntur ad delecta
tionem: peccãt. Dicit tñ ſanctus tho-
mas in ſc̄da ſc̄de. q. xci. in reſpõſio
ne ad quartũ mẽbrũ. q̄ huiuſmõ
di inſtrumẽta magis animũ mouẽt
ad delectationẽ q̄ ad deuotionẽ. In
veteri aũt teſtamẽto erat vſus taliũ
inſtrumentorũ: q2 ꝑplus erat dur⁹
et carnalis. Ideo erat ꝑ huiuſmodi
inſtrumẽta ꝓuocãd⁹. ſicut ꝑ ꝓmiſſio
nes terrenas ad cultũ dei. Iõ ↄſulti⁹
eſt q̄d nõ fiat. Etiã ne videamur imi
tari ydolatras q̄ in huiuſmodi iſtru
mẽtis ſeruiebãt dijs ſuis vt ꝑʒ da
nielis. iij. Cũ audieritis ſonũ tube. fi
ſtule ⁊ cythare ⁊c̃. Secundo dubita
tur vtrum diſcãtus poſſint licite fie
ri in horis canonicis. Reſpõdet gobe
linus in cronica ſua q̄ Iohãnes vi
ceſimus ſecũdus ꝓhibuit fieri in ho
ris canonicis ⁊ in miſſis cum diſcan
tu tripli et mutetis vulgaribꝰ. Nec
tamẽ per hoc voluit ꝓhibere cõſonã
tias muſicales ſcʒ octauas quintas
et quartas ſic q̄ muſica bene muta-
ta ꝑ ipſas nõ immutetur. Eſt ergo
reprehenſibilis fractio vocis. Nam
fractio vocis eſt ſignum fracti animi
Sicut criſpatio crinium et corruga
tio veſtium in mulieribꝰ. ſic fractio
vocis in cantãtibus eſt ſignũ vanita
tis. Sic etiam eſt reprehenſibilis
nimia exaltatio vocis ſicut illi q̄ cla-
mãt et aliq̄n rumpũtur. Tales poti
us boãt q̄ cantãt. Et ſicut delectantur
altitudine vocis: ſic etiam delectantur
altitudine mẽtis. Talẽ cantũ de⁹ pa
rum reputat: et demõ approbat. Vñ
refert ceſarius q̄ in quadam feſtiui
tate clericis quibuſdam cantãtibꝰ et
voces tumultuoſas in ſublime extol
lentibus vidit quidã vir religioſus

quendam demonem in loco eminen
tiori ecclesie ſaccū magnū in ſiniſtra
manu tenere. et canticorū voces dex
tera in eundem ſaccū mittebat. Ille
aūt expleto cantu inter ſe glorianti
bus tanq̄ bene ⁊ fortiter deū laudaſ
ſent. Rn̄t ille qui viderat viſionem.
Bene quidem cantaſtis. q2 cātaſtis
ſaccum plenū. Mirantibꝯ et interro
gantibus illis: cur hoc diceret. expo
ſuit eis viſionem. Vnde q̄dam ait.
Nō vox: ſed votum: nō muſica cordu
la: ſed cor. nō clamor: ſed amor cātat
in aure dei. Quādo aūt deuote canit
angeli nobiſcū canunt: quod ptz p
tale exemplū Ciuitatē gallie vidi di
uicius excōicationi ſubiacuiſſe ñ niſi
ſub ſilētio diuina miſteria celebraſſe
clericos. In vigilia aſſumptionis
beate virginis dn̄s Johēs agnomi
natus rees prior canonicorū regula
rium ſancti Johis aſſumptis ſecum
tribꝯ fratribꝰ deuotiſſimis in monte
proximo vbi quondā heremita reſide
bat ad celebrādā feſtiuitatē glorio
ſe virginis iuerūt. Inclinato autē
die cantatis veſperis panē et aquā
ore ſobrio libauerūt. Et dicto cō
pletorio poſt deuotas orōnes mēbra
ſup nudā humū vt paululū quieſce
rent pſtrauerūt. Surgūt ad matu
tinas. cantāt ſimpliciter et deuote At
vbi prior nonā lectionē finiuit. ſubi
to cōcentus mirabilis inſonuit āge
lorū. et reſpōſorū. felix nāqz. altiſſi
mis vocibꝯ cantāt Quo pacto tm̄ q̄
tuor ex illa mirabili multitudine ver
ſum cū gloria ſingulariter ſucīnere
runt multitudine cū repetitōe reſpō

dente. Poſt repetitōnem vero iteratā
Felix nāqz inchoauerūt. Finito aūt
reſpōſorio. factū eſt ſilentiū angelo
rū. Priore inchoante. Te deū: matuti
nas pfecerūt. Quibus dictis. q̄t ſin
gultus. q̄t lacrime. quot ſuſpiria in
recordatione ſuauiſſimi modulami
inis ab ymo pectoris ediderūt: nō eſt
poſſibile effari. Hec magiſter in li
bro apum. Fit autē cantus in eccle
ſia multis de cauſis. Primo quia cor
liquefacit in affectū: et ſpiritualē ge
mitum prouocat. Ideo dicit beatus
auguſtinus in libro cōfeſſionū. Fle
bam autem vberrime in ymnis ⁊ cā
ticis ſuaue ſonantis eccleſie vocibus
vehementer affectus. Vnde Iſidorꝰ
libro tercio de ſummo bono Multi re
periuntur qui ſuauitate cantus cōmo
ti ſua crimina plangunt. Legit in
vita patris noſtri beati Auguſtini
q̄ cum iuſtina imperatrix errore ar
rianorum ſeducta: beatum ambroſi
um et alios catholicos perſequeret
atrociter: et illi ſancti in eccleſia ex
cubantes et mori expectantes. ibiq̄
antiſtes Ambroſius aliorū magis
q̄ ſue cōpatiens afflictioni inſtituit
vt ſcḋm morē orientalium pſalmi et
ymni in eccleſijs decantarentur vt cā
ticis ſpūalibus fideles intenti mero
ris et tedij obliuiſcerentur. Ceſſan
te autem perſecutione cōſuetudo pſal
lendi in eccleſia remanſit vſqz in ho
diernum diem. Secundo fit ideo cā
tus vt mentem eleuet. Vnde augu
ſtinus libro decimo cōfeſſionū. Can
tandi cōſuetudo ideo approbata eſt
in eccleſia vt per oblectamenta auriū

cium infirmorum animus in affectuꝫ
pietatis cõſurgat. Ideo guilhelmꝰ
durandi dicit in rationali diuinorū
ꝙ ꝓpter carnales ⁊ non ſpirituales
cantandi vſus eſt in eccleſia inſtitu
tus eſt vt qui verbis non compūgū
tur ſuauitate modulaminis mouea͞
tur. Et hoc debet fieri cum cordis de=
uotione: et nõ vocis oſtentatione. Iõ
dicit auguſtinus decimo cõfeſſionū.
Cum autem accidit vt me amplius
cantus ꝙ̄ res que canit᷑ moueat. pe=
naliter me peccare cõfiteor ⁊ tūc mal
lem nõ audire cantare. Ideo dicitur
in decretis. nonageſima ſecunda di=
ſtinctione. capitulo. In ſancta. Ple
rumqꝫ fit dum blanda vox queritur
cõgrua vita negligatur. De illis di
cit hugo in libro de clauſtro anime.
Quid inquit cantant vt placeant po
pulo magis ꝙ̄ deo. Qui ſic cantant.
nõ cantant in choro cum ſorore moy
ſi. ſed in pallatio cum herodiade vt
placeant herodi et diſcumbentibus.
Timeo aūt ne delectentur altitudine
vocis ꝙ ſic delectentur etiam elatio
ne mentis. Tales etiam in preſenti
vita cõfunduntur frequenter. Huiꝰ
exemplum patet in quodam ſacer=
dote qui peſſime cantabat ſicut aſi=
nus. tamē videbatur ſibi ꝙ optime
caneret et multum delectabat᷑ in vo
ce ſua aſinina. Qui cum ſemel in miſ
ſa cantaret prefationem. mulier que
dam audiens. incepit dure flere ⁊ la
crimari. Quod percipiens ſacerdos.
putabat eam ꝓuocatam ad deuotio
nem ex cantu ſuo et ex dulci ſua me=
lodia. et ob hoc ſacerdos magis ele=
uabat vocem ſuam et mulier altius
flendo clamabat. De quo ſacerdos in
cantando miſſam habuit magnam
vanam gloriam. Et ſtatim poſt miſ
ſam vocauit eam ſacerdos coram to
to populo ⁊ petijt ab ipſa quare ita
dure fleret. Cui dixit mulier. Domi
ne. Ego ſum ita infelix mulier que
perdidit altera die azinum ſuuꝫ. quē
comederunt lupi. Et quādo audio vo
cem veſtram recordor azini mei. Ideo
quādo audio vos. innouantur dolo=
res mei de azino amiſſo. Ideoqꝫ co=
gor flere. Et ſic coram omnibus fuit
cõfuſus. Ideo dicit Eſopus. Diſpli
cet imprudens vnde placere putat.
Secūdo ideo canitur. quia hoc deuꝫ
magis delectat. Iuxta illud cantico
rum. Sonet vox tua in auribus me
is. quia ſic ſeruimus deo. non ſolum
corde et ore: ſed etiam voce. Ideo di
cebat apoſtolus. Pſallam ſpiritu. i.
voce: pſallam et mente. Et ſic cantare
cum deuotione eſt deo acceptum et
valde gratum in eccleſijs. Et ecõtra
rio cantare cum deſidia et ſompnolē
tia ⁊ leuitate: deo valde diſplicet. Vn̄
modernis temporibus in opido gor
dis carmenē̄ꝑ diocefis cum fratres
noſtri leues et indeuoti quadam no
cte cum inſolentia et truphis matu
tinum cantarent a pte viderūt dya
bolum in forma gigantis terribili
aſpectu cum claua choruꝫ intrare. ac
ſi fratres leues vellet occidere. Quod
videntes fratres nimio terrore per
cuſſi ad vnum chorum concurrerunt
contriti ſtatim omnes deuotionem
reſumētes: ſanctūqꝫ preꝫ inuocātes

āuguſtinū· Tandē̄ hoſtis ille āntiquꝰ cum claua ſua ignea ſuꝑ ſedem
quꝰ cum claua ſua ignea ſuꝑ ſedem
ꝑcuſſit q̄ veſtigiū cōbuſtionis in aſ=
ſere reliquit horribile. Qđ ſignū ibi
adhuc monſtrat̃: et ſic hoſtis ille e
uanuit· Quarto. qꝛ eccleſiam mili=
tātem vertit in ſimilitudinē triūphā
tis q̄ ſemꝑ deo iubilat. Vn̄ Bernar
dus ſuꝑ cantica· Nihil in terris ita
ꝓprie repſ̄entat celeſtis habitatio=
nis ſtatum: ſicut alacritas laudātiū
um· Job· xxxviij· Vbi eras cum me
laudarēt aſtra matutina: et iubila=
rēt omnes filij dei. Yſaie. li· Gaudiū
et leticia inueniẽt in ea: gratiaruꝫ a
ctio et vox laudis· Sed hoc nō debet
fieri cū ſompnolētia ſicut q̇dam faci
unt qui ſtāt i choro quaſi ſompniāt
De q̇bus legit̃ exemplū in vitaſpa
truꝫ· Quidā fratres fuerūt valde ſō
pnolēti et vnus de illis ſtetit in cho
ro dormiēdo et videbatur ſibi ꝙ dia
bolus veniret ad chorum cum calda
rio pleno picea ſulphure· et cepit cir
cuire ſedes fratrum et propinauit v
niciuiqꝫ fratrum vnū coclear plenuꝫ
de pice· Veniēs autem ad eū volēſqꝫ
etiam ſibi ꝓpinare· retraxit caput ſu
um et ꝑcuſſit caput ad ſedeꝫ vſqꝫ ad
effuſionem ſanguinis: et ſic expge=
factus eſt· Quinto inimicos eccleſie
ꝑturbat· i. pal̃· xx· Cū cepiſſent lau
des canere: vertit dn̄s inſidias inimi
corum in ſeipos: et ꝑcuſſi ſunt. Dicit
martinus in cronica ſua ꝙ anno do
mini· ixcli· Floruit rex robertus tꝑe
Johis pape· xix· q̇ fuit rex frācorum
vita et ſciētia ꝑclarus· Qui tāte de
uotōnis fuit ꝙ in feſtis ſemꝑ in ali

q̇uo monaſterio ꝓpter officiū voluit
eſſe· Et nō ſolū cum monachis cāta
bat verū etiaꝫ ꝓpria ſerica indutus
chorum regebat. Vn̄ cum quoddaꝫ
caſtrum obſedíſſet dimiſſo exercitu
ꝓpter feſtū ſancti aniani· aurelianū
venit· Et cum chorū regēdo ibideꝫ al
ta voce ter agnus dei· flectēdo genua
incepiſſet· muri caſtri quos obſede
rat funditus corruerūt. Hic etiaꝫ fe
cit ſequētiam· Sancti ſpūs aſſit no
bis gratia· Hec martinus· Sexto
diabolū fugit· i· Rꝫ· xvi· Tollebat ci
tharam dauid et pſallebat manu ꝯ
receſſit ab eo ſcꝫ ſaul· ſpūs malꝰ· De
uotio dauid quam habuit expulit
demonem· Deptio cor ad inſuſionē
gratie ꝑparat. Vn̄ gregꝰ ſuꝑ ezechi
elē. Cū vox pſalmodie ꝑ intentioneꝫ
cordis agitur: omnipotenti deo iter
ad cor preparat̃· Ps̄· Pſalmū dicite
nomini eius· Sequit̃· Iter facite ꝛc̄
Item· iiij· Rꝫ· iij. Cū caneret pſalteꝰ
facta eſt ſuꝑ heliſeuꝫ manus domini
Octauo triſticiā malaꝫ depellit· Glo
ſa ſuꝑ verbo· Jacobi. v· Triſtat̃ ali
quis veſtrum· Crebre pſalmodie tri
ſticiam paſſim e corde depellūt· Ideo
dicit dauid· Exultabunt labia meā
cum cantauero tibi· Dicit hugo in li
bro didaſcolon ꝙ cantus incepit tē
pore dauid· Qui cultum dei voluit ſo
lēnius ampliare· cantores inſtituit
qui coram archa federis muſicis in=
ſtrumentis et modulatis vocibus de
cantarēt· Inter quos precipui erāt
eman et eſaph et ethan. vt patet in
libro pal̃· Sed tamē in primitiua
eccleſia diuerſi diuerſa q̇ſqꝫ ꝓ ſuo

velle cantabat dūmodo q̄ cantabāt
ad dei laudem caneret· Verum theo
dosius imperator rogauit damaſuꝫ
papam vt ꝑ aliquem prudentem et
catholicum virum eccleſiaſticū offici
um ordinari faceret· Vnde idem pa
pa p̄cepit beato Jeronimo in beth
lehem quatinus officium ordinaret·
Ipſe nāqꝫ nouerat multas linguas
hebraycam· caldaycam grecam ⁊ la
tinam Quod ipē obtemperans feci
Ordinauit itaqꝫ quantū de pſalmis
in die dominica: quantū in feria ſe
cunda et tercia ⁊c̄ cātaret· Euāgelia
quoqꝫ et epiſtolas· que de nouo ⁊ ve
teri teſtamento legunt· magna ex
parte ordinauit· Quod opus exple
tum· idem Jeroinm⁹ romam miſit
et a damaſo canonizatum eſt ⁊ pre
ceptum eſt cūctis eccleſijs obſerua
ri· Hec guilhelmus durandi in ra
tionali diuinorum· Conſequēter tū
beatus gregori⁹ et gelaſius oratio
nes et cantus addiderunt· gradua
lia et alleluia et rēſponſoria ad miſ
ſam cātari inſtituerūt· Qd̄ etiā fecit
beatus ambroſius· Nā legit in vita
gregorij. Eo tēpore dum ambroſia
nū officiū magis q̄ gregorianū ab
eccleſijs ſeruaretur· romanus ponti
fex adrianus conſiliū cōuocauit· Jn
ſtatutū eſt vt gregorianū officiū vni
uerſaliter deberet obſeruari· Cuius
rei karol⁹ impator executor exiſtēs·
ꝑ diuerſas diſcurrens ꝓuincias. om
nes clericos minis et ſupplicijs ad
hoc cogebat ⁊ libros ambroſiani of
ficij vbiqꝫ cōburebat· multoſqꝫ cle
ricos rebelles incarcerauit· Proficiſ

ſcens etiā beatus eugeni⁹ ad cōſiliū
inuenit ipm̄ conſilium ꝑ tridnū iam
ſolutuꝫ· ſuaqꝫ prudentia dnm̄ papā
adijt et in duxit q̄ omnes p̄latos q̄
cōſilio interfuerūt reuocauit· Cōſilio
ergo cōuocato omniū patrū hec vna
erat ſentētia vt miſſale ambroſianū
⁊ gregorianū ſup altare ſancti petri
ponerentur vt domin⁹ per ſignū ali
quod reuelaret· et fores eccleſie op
time clauderentur· et ſigillis epiſco
porum diligentiſſime munirentur. ⁊
tota nocte inſiſterēt· quod horū offi
ciorum ab eccleſijs magis obſerua
ri vellet· Sicqꝫ ꝑ omnia vt ordina
uerant facientes· Mane ianuas eccle
ſie aperuerunt: et vtrunqꝫ ſup altare
inuenerunt· Vel vt alij aſſerūt Miſ
ſale gregorij penitus diſſolutum: et
huc illucqꝫ diſparſum penitus inue
nerunt. Ambroſianum vero ſolūmo
do apertum ſuper altare in eodem lo
co in quo ipſum poſuerunt inuenert
Quo ſigno diuinitus docti ſunt vt
gregorianum officiuꝫ deberet per to
tum mundum diſpergi: ambroſiā
num tantum in ſua eccleſia obſerua
ri. Et ſic ſancti patres ſtatuerunt: et
hodierna die obſeruatur· Tercius
cantus eſt honoris et dignitatis· de
quo p̄mo Regum decimooctauo· E
greſſe ſunt mulieres de vniuerſis vr
bibus iſrahel· cantantes et pſallētes
Percuſſit ſaul mille: et dauid decem
millia Sic etiam cantauerunt moy
ſes et filij iſrahel egiptijs ſubmer
ſis Exodi decioquarto Hec aūt can
tica cātauerūt multis de cauſis· Prio

propter excellentem victoriam inimi
corum qualia fuerũt illa duo cãtica
premiſſa. Secũdo in liberatõne ali-
cuius magni piculi quale fuit cãticũ
Judith. vt ptʒ Judith vltimo ca. q
dixit dño cãticum in tympanis. qꝛ
tũc fuerũt liberati ab holoferne. et ꝑ
pter hoc ezechias fuit percuſſus ĩ in
firmitate: quia nõ cãtauit canticum
dño ſicut ptʒ yſaie. xxxviij. et. iiij. re
guʒ. Quod tñ poſtea fecit recupata
ſanitate. Tercio cãtauerũt cantica in
bñficiorum receptõne. Vñ ps. Cãta
bo dño qui bona tribuit mihi. Sic
cãtauit ãna. i. Regũ. ij. Exultauit cor
meũ ⁊c. Etiam de ꝓlis receptione: ⁊
ſic beata virgo cãtauit dicẽs. Ma-
gnificat anima mea dominũ. Sed
in tali generatõne ꝓlis ſcʒ xpi plus
oĩbus alijs debemꝰ canere illud cã-
ticum: In qua deus fecit nobis ma-
gna. Nam in tali beneficio incarnã
tionis eſt noſtra natura ſup omnes
ãgelos exaltata. Etiam noſtra natu
ra redempta eſt a morte ppetua. Jõ
quãdo canitur. credo. ⁊ puenitur ad
illud. Et homo factꝰ eſt. debemꝰ oĩs
flectere genua ad gratiãdũ deo de tã
magno beneficio. Jdeo caĩt ꝑ ſexto
pſalmo. qꝛ in ſexta etate tale bñficiũ
factũ eſt nobis. Jdeo qʒ qñ canĩt ma
gnificat quod eſt cãticum virginis
quilibet debet reuerẽter ſurgere cum
capite diſcoopto et deuote canere ⁊
recolere beneficiũ incarnatõis Quar
to cãtauerũt cãticum nouũ in ꝑmiſſi
adeptione qualiter ſimeõ cantauit il
lud cãticum. Nũc dimittis ſeruũ tu
um dñe: ſm verbũ tuũ in pace Quia

reſpõſum accepit a ſpiritu ſancto ſe
nõ viſurum morteʒ niſi videret xp̃m
dñi. Qui cum accepit euʒ in vlnas
ſuas cãtauit illud cãticum. Nunc di
mittis ⁊c. Jdeo canimꝰ illud in cõple
torio in fine diei: qꝛ ſimeon cãtauit
illud in fine vite ſue. Quinto canta-
bãt cãtica noua in bñficiorum recor
datione. quale fuit cãticum yſaie. vt
ptʒ. c. v. dicẽs. Cãtabo dilecto meo
cãticum patruelis. Jdeo dicit ap̃ls ba
Cãtate dño cãticum nouũ: laus eiꝰ
in eccleſia ſanctoruʒ. Nã ſi reducimꝰ
ad memoriã beneficia a deo recepta:
iugiter et inpretermiſſe eſſet a nob
laudãdꝰ. Nã in creatõe mlta recepi
mus: ſcʒ corpꝰ pulchrũ ⁊c. Vñ poeta
Pronaqʒ cũ ſpectẽt aĩalia cetera ter
ram. Os homini ſublime dedit celũ-
qʒ videre. Juſſit et erectos ad ſidera
tollere vultus. Jnſup et recepimus
aĩam rõnalem in illo corpore. Tercio
dominiũ oĩm creaturarum mũdi Vñ
pſalmiſta. Omnia ſubieciſti ſub pe-
dibꝰ eius. oĩes ⁊ boues vniuſas ⁊c.
Quarto cuſtodiaʒ angelorum. pſal
miſta. Angelis ſuis mandauit de te
vt cuſtodiãt te in omnibꝰ vijs tuis
Quinto nos cibat ſuo corpore ⁊ ſan
guine precioſo. Johannis. vi. Caro
mea vere eſt cibus: et ſanguis meus
vere eſt potus. Sexto creauit nos
ad eternam beatitudinem vt patet
per magiſtrum ſentẽtiarum libro ſe
cũdo. diſtinctione prima. Jdeo crea
tus eſt homo vt deũ diligat: et dili-
gendo poſſideat. Quinto eſt cãticum
inexplicabilis dulcoris et felicitatis
quod cantãt generaliter innocentes

et deum videntes ſm illud apoc. xiiij
Nemo poterat dicere illud canticū
niſi centū quadraginta quatuor mil
lia q̄ empti ſunt de terra. Hij ſūt em̄
qui cum mulieribus nō ſunt coinq̄
nati: virgies em̄ ⁊c. Per. cxliiij. mil
lia vniuerſitas ſanctorū deſignat̄ q̄
cotidie deum laudant: Per canticum
preſumitur ꝙ etiam ibi ſit cantus
vocalis. qꝛ Iſaias audiuit duos che
rubin. qui clamabant alter ad alte
rum. ſanctus. ſanctus. ſanctus. dñs
deus ſabbaoth. Imo poſt hanc vi
tam erit laus vocalis in patria poſt
reſurrectionē generalem Dicēte da
uid. Exultationes dei in gutture eoꝝ
Qd etiam probat magiſter egidi⁹
in quotlibetis. quotlibeto ſexto. q.
vltima. triplici rōne. Primo quātū
ad deum. qꝛ teſte apoſtolo nihil ha
bemus quod nō accepim⁹. i. ad co
rinth. iiij Habem⁹ em̄ a deo corp⁹ ⁊
animā. Ergo cum vtroqꝫ debemus
ſibi reddere laudes. hic et in patria
nō ſolum ad laudandum mētaliter
qꝛ accepimus ab eo mentem: ſed e
tiam vocaliter: quia accepimus ab
eo corpus. Secūdo alia mēbra vt vi
ſus auditus greſſus habebunt ibi
ſua officia. quare nō lingua q̄ prīci
paliter data eſt homini vt deum lau
det. Tercio homo naturaliter eſt ani
mal politicum ſm ariſtotilem p̄mo
politicoꝝ Iō ſibi datus eſt ſermo q̄
nulli aīali eſt datus Sed in patria
loq̄la vocalis nō tollit̄. imo pficitur
ſicut et ſocietas amātiſſima. Et dicit̄
ꝙ tūc ſancti habebūt aerem cōnatu
ralem in gutture ad loquēdū et lau
dādum ſicut homo nūc habet aerem
cōnaturalem in aure ad audiendū.
Iō ibi nō indiget aere exteriori ⁊c.

Secundo iſtū patrem debe
mus honorare in eius be
nedicto filio dño nr̄o ihe
ſu chriſto. Quia dicit ipſe
luce. x. Qui me ſpernit: ſpernit eum
qui me miſit. Ergo a cōtrario Qui eū
honorat: honorat eū qui miſit eum.
ſcꝫ patrem. et hoc debet fieri triplici
ter. ſcilicet
Semel ad minus in āno cōicando.
Miſſam omni die deuote audiendo.
Et ipſum reuerēter adorando.
Primo debes ipm ad minus ſemel i
anno dulcīter inuitare ad hoſpiciū
cordis tui. Et qui hoc nō facit peccat
mortaliter. Quia facit cōtra ſtatutū
eccleſie vt p3 de penitentia et remiſ
ſione. ca. Omnis vtriuſqꝫ ſexus: niſi
hoc dimittat ex rōnabili cauſa vt pa
tebit infra. Solebant enim in pri
mitiua eccleſia fideles omni die com
municare. vt patet actuū ſecūdo. E
rant pſeuerantes fideles in doctrina
apoſtolorum et in cōmunione fractō
nis panis Sup quo dicit magiſter
in ſcolaſtica hiſtoria. Panis id eſt
eukariſtie. qꝛ in primitiua eccleſia
quaſi omni die accipiebant eukari
ſtie ſacramentū. Ideo dicit̄ de cō. di.
ij. c. Illa. vbi dicit̄. Alij ieiunant
ſabbatū alij nō. Alij vero cotidie cōi
cant corpi et ſanguini dñi: alij certis
diebus accipiūt. De illis dicit̄ de cō.
di. ij. c. Cotidie eukariſtie cōmunio
nē accipere. nec laudo nec vitupero:

om̄ibus tn̄ dominicis dieb⁹ com̄u
nicandū esse exhortor· Vn̄ dicit glo·
q͡ꝫ et ā dicͣ aug⁹· Ignorās mētes su
mentiū vtrū sumāt digne tāq̄ qui i
mentē alterius videre nō potuit· Di
cit archidiacon⁹ sup eodez· Nec lau
do· qꝛ est forte mal⁹. nec vitupo: qꝛ
forte bonus est q̄ accipit· Vel nō lau
do· qꝛ h⁹ potest facere mala intētione
nec vitupo: qꝛ hoc p̄t facere bona in
tētione· Huius figura p̄cessit in vete
ri testamēto in māna qđ filij israhel
omni die comedebāt· vt patꝫ exodi
xvi· Nā istud māna fuit signū ⁊ fi=
gura corpis xp̄i qđ oī die sumebant
Primo rōne originis· qꝛ illud descē
debat de celo· Exodi· xvi· Ecce pluaꝫ
vobis panes de celo. Et hoc xp̄s dicit
de seipō· Johis· vi· Ego sum panis
viuus: q̄ de celo descēdi· Secūdo rō
ne pulchritudis. Erat em̄ illud man
na cādidū et albū sicut semē corian
dri· Nūi· xi· Et de cristo dicͣ in p̄s·
Speciosus forma pre filijs· Tercio
rōne dulcedinis· Nā sapiētie· vij· di
citur q͡ꝫ habebat in se omne delecta
mentū· et omnē saporis suauitatē Et
q͡ꝫ se cōuertebat ad qđ q̄cunqꝫ vole
bat· Sic corpus cristi est mētali gu
stui bn̄ disposito. omnis saporis spi
ritualis suauitas· Quarto rōne ple
nitudinis· De illo dicͣ Exodi· xvi·
Qui plus ⁊ q̄ minus colligebāt hm̄
eandem mēsuram habebāt· Sic de
cristo nō plus capit q̄ mille hostias
comedit q̄ q̄ vnam: nec min⁹ q̄ mil
lesimā capit q̄ qui totam· Quinto
rōne collectōis. qꝛ colligebaͣ de ma
ne· sic corpus cristi debet accipi ieiu

no stomacho· de cō· di· ij· c· Liquido·
Sexto rōe duratōnis. Durabat em̄
māna q̄zdiu fuerūt filij israhel in de=
serto· Cū autē attigerūt fines terre
p̄missionis: defecit ille cibus vt ptꝫ
Josue· ij· Sic et nostrum sacramen
tum durabit q̄zdiu homines sunt in
deserto huius miserie· De post surre
xit alius modus qui fuit q͡ꝫ omnes
fideles cōmunicabant omnibus die
bus dn̄icis et sic a primo feruore re
cesserūt· Ideo dicit augustinus vbi
supra· in· c· cotidie· Omnib⁹ tn̄ dn̄i=
cis diebus cōicandum esse exhortor
Iste modus figuratus est i panibꝫ
p̄positionis· qui omni sabbato cōme
debantur a sacerdotibus vt ptꝫ exo
di· Sed ille modus iterum venit in
dissuetudinem et surrexit terci⁹ mo
dus· scꝫ q͡ꝫ omnes cristiani ad min⁹
in quatuor festiuitatibus cōmunica
bant· Ideo dicitur de cō· di. ij. c. Se=
culares q̄ i natali domini pascha ⁊ p̄e
tecosten nō cōicauerint: catholici nō
credāͣ· nec inter catholicos habeāͣ
Ibidē capitulo· Si nō frequenti⁹·
saltem ter in anno homines cōicent
nisi forte quis maioribus criminibꝫ
impediatur. In pascha· pentecostē·
et natali domini· Huius figura p̄re
cessit in veteri testamento· vt patet
deutronomij· xvi· vbi legitur· Tri=
bus vicibus per annum apparebit
omne masculinum in cōspectu domi
ni dei tui. in loco quē elegerit scꝫ pa=
scha· pentecoste. et scenophegie Sꝫ
ille modus iterum abijt in dissuetu
dinem et venit quartus modus scꝫ
q͡ꝫ quilibet cristicola tenetur cōicare

ex precepto ecclesie ad minus ſemel
in anno. vt patet de penitentia et re
miſſione. capitulo. Omnis vtrius qꝫ
ſexus. vbi dicitur. Suſcipiens reue
renter ad minus in paſcha eukari-
ſtie ſacramentū niſi forte de ꝓprij ſa
cerdotis ſui cōſilio ob aliquē rōnabi
lem cauſam ad tempus ab eius per
ceptione duxerit abſtinendum Alio-
quin viuens ab ingreſſu eccleſie ar
ceat᷑ ⁊ moriens. chriſtiana careat ſe
pultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutū
frequēter in eccleſijs publicetur: ne
quiſꝙ̄ ex ignorantie cecitate velamen
excuſationis ſumat. Hec ibi. Dicit
ergo primo ſuſcipiens reuerēter. qꝛ
debet accedere cū magna deuotione.
accedendo ad altare cum veſtibꝰ me
lioribus. nō ad pompā. capucio de-
poſito in viris. flexis genibus. mun
dando os et dentes. Ieiunus. qꝛ di-
citur de conſecratione diſtinctione
ſecunda. capitu. Liquido. ꝙ excepta
neceſſitate eukariſtia eſt ieiuno ſto
macho ſumenda. et ſeculares in tho
ro legitimo exiſtētes debent ſe abſti
nere ab opere carnali tribꝰ vel qua-
tuor diebꝰ ante eukariſtie ſumptio
nem. vt patet de cō. diſtinctōe ſcḋa.
capitulo. Omnis homo. Dicit gloſa
ſuper verbo. abſtinere. quantū in ſe
eſt. nō exigat: exactus tamē reddere
debet quolibet tempore. Secūdo di-
cit. ad minus ſemel. qꝛ preſumitur
alias de eo cōtra eū de infidelitate vt
ptꝫ in capitulo vbi ſupra ſeculares.
et in capitulo. Omnis homo. ibidem.
niſi ad humilitatem vel peccati cōſciē

tiam ipſum obmiſiſſe ꝓhibetur Vn
de dicit lex. Qui ſe ab eccleſia ſepat.
nec ſanctam cōmunionem accipit.
hereticus eſt credendus. vt patet in
autētico de ꝓui. dotis hereti. mu. non
preſtan. Coll. octaua: Vnde qui per
longa tempora ſacramentū nō petit:
cōtempnere videt᷑: et contra talem de
infidelitate preſumitur. Tercio dicit
ꝙ hoc debet fieri in paſcha: quia hoc
tempus eſt aptius. tum ꝓpter tem
pus quadrageſimale precedens in q̊
purgantur crimina. tum etiam qꝛ
in memoriā paſſionis dominice eſt
inſtitutum que proxima die veneris
eſt acta. Quarto dicit. niſi de ꝓprij
ſacerdotis cōſilio ⁊c̄ quia ob cauſam
rōnabilem poteſt quis abſtinere ab
eukariſtia. ſed non a penitentia vel
cōfeſſione. et ſm̄ Iohānem andree
qui gerit inuidiam vel odiū: vel ha-
bet peccatū de quo dicit ſe non poſſe
abſtinere: ⁊ ſic nō eſt penitens neqꝫ
mundus. Quinto non debet facere ꝓ
pria auctoritate: ſed ex cōſilio Ideo
dicit textus. Niſi conſilio rationabi
li ad tempus ab eius perceptōne ab
ſtineat. Sexto non conſilio cuiuſcū
qꝫ ſacerdotis vel religioſi aut ſancti:
ſed proprij ſacerdotis. Septimo ꝙ
illa cauſa debet eſſe rationabil᷑ ⁊ nō
leuis. Octauo ꝙ illud conſilium vel
abſtinentia debet eſſe ad tempus: ⁊
non ad perpetuum Dubitatur qua
re layci non communicant ſub vtra
qꝫ ſpecie ſicut ſacerdotes. ſed tantū
ſub ſpecie panis. ſicut bohemi et alij
heretici garriunt cōtra eccleſiā. Rn̄r

Primō propter periculū diſtillatio=
nis et effuſionis ſanguinis dñi no=
ſtri quē tractare eſt valde piculoſuꝫ
ꝓpter ſpecierum naturalium fluxibi
litatem·q̄ de facili effundi poſſent:cū
in multitudine preſertim ſit preſſu=
ra·Et ad cōmunicationē veniūt homi
nes tremuli et infirmi·paruuli·bar
bati ⁊ annoſi:circa quorū ſacramēti
ſuſceptionē effuſionis piculū immi
neret·Secunda ratio eſt ꝓpter vita
re errorem: qꝛ populus ꝯmunis et
groſſus q̄ tm̄ iudicat ſm ſenſuꝫ poſ
ſet credere criſtuꝫ nō eſſe totum ſub
vna ſpecie·Quia ſanguis ſumit ab
omnibus cōmunicantibus ſub ſpe=
cie panis·Nam criſtus totū ſangui
nem reaſſumpſit in reſurrectōne vt
dicit ſanctus thomas in·iiij·ſentētia
rum.di·iiij·Ergo aſſumēs corpꝰ eti
am accepit ſanguinem. qꝛ corpus ſi
ne ſanguine eſſe nō poteſt. q̄uis ſub
ſpecie panis ibi ſit corpus ex vi ver=
borum ꝯſecracōnis et ſanguinis ex cō
muīcatōne ꝓpinqua·Tercia rō eſt vt
veritas reſpondeat figure· qꝛ ī lege
nihil habebāt etiam offerētes de li
bamine· ſed hoc ſpectat ad ſacerdo
tes Quādo ergo dicūt heretici illud
Johis·vi.Niſi manducaueritis car
nem filij hoīs ⁊c̄·Rñr·ꝙ hoc intelli=
gitur ſpiritualit:nō corpaliter ſm
ꝙ criſtus infra exponit dicens·Ver
ba que ego locutus ſum:ſpūs et vi
ta ſunt·qꝛ ſpiritus eſt q̄ viuificat:ca
ro autēꝫ id eſt carnalis ſenſus nihil
ꝓdeſt·Dubitatur ſecundo quare nō
ſu mimus criſtū ſub ꝓpria ſpecie ſcꝫ
carnis:ſꝫ ſub ſpecie aliena ⁊ ſub ſpe
cie panis·Reſpondet ꝙ hoc ſit ꝓpter
tria·Primo ne horreamus cruoris ⁊
ſanguinis ſumptionem vt ptꝫ de cō
di·ij·c·Forte dicas.qꝛ multi ſunt q̄
abhorrerēt ſumere carnem crudam
aut ſanguinem·Secundo vt vitare
mus paganorū et infidelium deriſio
nem·vt ptꝫ de con·di·ij·c· vtrum in
fine·Tercio ꝓpter meritum fidei·vt
patet de cō·di·ij·c·Quid ſit ante fi=
nem·Quia fides nō habet meritum
vbi humana rō prebet expimentuꝫ
Ergo illud ſacramentū quilibet cri
ſtianus tenetur ſemel in āno ad mi
nus accipere·Cuius figura preceſſit
in veteri teſtamento in ꝯmeſtione a
gni paſchalis· qui ſemel comedeba
tur in āno ſcꝫ decimoquarto die mē=
ſis primi·in ſignum ꝙ nemo debet
accipere illud ſacramentum niſi im
pleuit decem precepta cum quatuor
euāgelijs Caput cum pedibꝰ·i·diui
nitatem cū humanitate·aſſum igni
id eſt crucifixū in cruce. cū lactucis a
greſtibꝰ id eſt cū amaritudine peni
tentie.baculum·i·fidem habeant.in
manibus·i·in intellectu· cū panibus
azimis·i·ſine ꝯſcientia alicuius fer
mēti.i·peccati·Debent ꝯmedere feſti
nanter·i·ex feruēti deſiderio.renes ve
ſtros ſuccingetis id opus carnis nō
facietis·exemplo oſe · qui fuit pauſ=
ſus·ij·Ry·vi·De hoc nota ſupra de ce
lebratōne ſabbati in ſermone de pec
catis carnis·Etiam exemplo abimi
lech:q̄ noluit dare ſeruis dauid pa
nes ꝓpoſitōis niſi eſſent mūdi a mu
lieribꝰ vt ptꝫ·i·re·xxi·o quātomagiſ
req̄rit mūdicia ī ſūptione eukariſtie

Calciamenta in pedibus id eſt terre
na nō debemus tūc tangere p inordi
natum amorē. Sed alienigena ſer
uus et aduena de agno comedere nō
poterant.i.excōicati infideles et pu=
blici peccatores. Etiā nō debent ſu=
mere hoc ſacramentū pueri iuuenes
fatui et ſtulti nō habentes vſum rō=
nis. Quarto q̄libet debent et tenent
cōicare exiſtētes in extremis: et hoc
ꝓpter tria. Primo ꝓpter ꝯfortatōnē
q2 homo habet ire longā viam. Et
ſicut corpus ſine cibo deficit ⁊ p cibū
cōfortat᷑ Sic anima p illū cibū.i.ſa
cramentū eukariſtie. Vn̄.iij. Re.xix.
Angelus dixit helie. Surge ꝯmede
grandis em̄ reſtat tibi via. Qui ſur
gens et ꝯmedit et ambulauit in for
titudine cibi illius vſq3 ad montez
dei oreb. Sic homo ꝯfortatione cibi
illius id eſt venerabilis ſacramenti
debet ambulare vſq3 ad mōtem dei
.i.ad celum: q2 illud ſacramentum
eſt cibus aie nō corporis. Secūdo eu
kariſtia ideo daᷓ homini in agone.
q2 moriturus eſt iturus p viā tene
broſam et ignotam. Ergo vt ducto
rem habeat q̄ viam ei oſtēdat et ſal
uo cōductu eum ꝯducat.tunc homo
accipit iſtud ſacramentū.i.xp̄m Vn̄
ps. Notam fac mihi viā in qua am
bulem: q2 ad te leuaui animā meā3.
Debet infirmus deuote petere. Et ite
ru3. Notas feciſti mihi vias vite ad
implebis me leticia cum vultu tuo.
Jtez moriēs nō ſolū vadit viā igno
tam ꝫ etiā tenebroſam Ergo deuote
debet xp̄m in ſacramento accipe qui
eſt lux vera q̄ illuminat omnē homi=
nem venientē in hūc mundū vt ei il
luminet illam viā tenebroſam Jdeo
datur homini cādela ad manum vt
xp̄s qui eſt lux ſibi illuminet ad vi=
tam eternam. Hoc quiſq3 moriens
deſiderare debet cum ſibi candela ad
manum datur. Tercio ideo eukari=
ſtia datur homini morieti q2 tūc ma
gnum prelium inſtat homini. q2 ma
ximas temptatōnes homo in fine vi
te habet. Ergo vt homo habeat pro
tectorem in fine vite ſue: tūc ſumme
debet deſiderare xp̄m in ſacramento.
q2 diaboli tunc te maxime infeſtant
et omnes amici tui te derelinquerunt
et nullus ꝓtegit te. tunc xp̄m in ſa=
cramēto ſumimus vt nos ꝓtegat ⁊
defendat cum āgelis ſuis. Danielis
.vij. Millia millium miniſtrabant
ei: et decies cētena millia aſſiſtebāt
ei. Q2 autem tunc demoēs maxime
infeſtāt hominem patet per tale exē
plum quod ponit ceſarius de quodā
milite qui erat iacēs in agone. Ad
quē3 venit diabolus in ſpecie ſymie
habentis cornua ad modum capre.
Territus ille dixit. Que es tu mon=
ſtruoſa illa beſtia? Reſpondit. Ego
ſum diabolus exſpectās animā tuā
Et ille. Non habebis in me partem
Tūc miles interrogauit eū. Vn̄ venis
Et ille. De obitu alicuius abbatiſſe
Tūc ait miles Erātis ibi multi. Rn̄t
diabolus. Eramus ibi tot quot ſunt
arene in litore maris Tunc miles in
terrogauit eum. Vbi eras quādo mo
riebatur quidam comes ſibi notus.
Reſpōdit diabolus ꝙ erat ibi tant᷒
cum tanta ſocietate quot ſūt folia in

maxima ſilua Tunc miles Vbi eras quādo moriebat̄ ſanctus bernard9 Rn̄t ꝙ erat ibi cū tota ſua comitiua Et ille Quō eſt ꝙ vos maligni ſpiritus eſtis auſi accedere ad finē ſanctorū virorū Rn̄t diabol9 Nō mireris Ego eram ille q̄ ſtetit in ſiniſtro brachio crucis quādo xp̄us moriebatur ↄ ſperabam me habere animā illius: et ſic diſparuit. Quinto. q2 exiſtentes in ꝑadiſo ſcȝ enoch et helias et ſi qui alij ſunt. vident̄ cōicare. Jmo dicit magiſter Johēs zacharie ſup illud apoc. xij. Apertū eſt templum in celo. Satis ꝓbabile eſt ſacerdotes in ſtatu innocentie. corpus chriſti. virtute verborum q̄bus nūc in cōſecratione vtimur cōfeciſſe et alijs nō ſacerdotibus in augmentū ꝑfectionis dediſſe. quod ꝓbat ſic Nā natura humana ſi integra in ſtatu innocentie ꝑmanſiſſet cibum ſuū habuiſſet cōgruum ꝓ anima ſicut habuit lignū vite ꝓ corpore. Sed nullus cibus eſt ita cōgru9 anime ſicut panis celeſtis. ergo ꝛc.

De honore beate marie virginis

Eandū ſententiā ariſtotilis p̄mo libro rethoricorum Honorant̄ inquit iuſte qui beneficia preſtiterunt vel qui beneficia p̄ſtare poſſunt in his que ad ſalutē ꝑtinēt. Sed de beata virgine infinita accepim9 beneficia. teſte doctore melliflno bernhardo i quodā ſermone qui incipit. Signum magnum apparuit in celo dicens. Maria omnibus ſinū miſericordie aperuit vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi. Captiu9 redemptionem. eger curationē. triſtis cōſolationem. peccator veniam. iuſt9 gratiam. angelus leticiā. tota trinitas gloriā. hec bernardus. Cū decurriſſent a creatione p̄me eue anni circiter quinqȝ millia. centū nonaginta nouē cōcepit literis verſis eua cui angelus dixit. Aue gracia plena dominus tecum benedicta tu in mulieribus Que cum audiſſet ꝛc vt patet luce. i. Et ſicut q̄libet. vna earum dā ꝑnatrix: alia redemptrix. vna vocat̄ eua. alia ecōtrario literis verſis aue. ita ecōtrario habuerunt ſe in moribus dicente beato auguſtino in ſermone quodaȝ Eua inq̄t luxit: maria exultauit. eua lacrimas: maria gaudiuȝ habuit in ventre Quia illa peccatorem: illa edidit innocentē. Et infra. Mater generis noſtri penam intulit mundo. genetrix dei ſalutem attulit mūdo. Auctrix peccati eua: auctrix meriti maria Jlla occidendo obfuit. Jſta viuificando ꝓfuit. Percuſſit illa: ſanauit iſta. Pro inobedientia eue: obediētia cōmutatur marie. Hec auguſtin9. Jdeo ambos parētes beatus bernardus ſup miſſus ē ſic alloquitur omelia p̄ma dicens. Letare tu pater adaȝ: ſed magis tu mater eua exulta: quia ſicut omniuȝ fuiſtis parentes. ita omnium fuiſtis ꝑemptores magis ꝙ ꝑentes. ambo tn̄ cōſolamini ſup filia. Verūtn̄ hec

due mulieres· eua dampnatrix· ma-
ria ſaluatrix in multis ↄueniunt· Nā
ambe fuerūt miraculoſe ꝓducte· Il-
la de viri coſta· iſta de ſterili matre
anna. Ambe ꝙ̄ cito ſuſceperūt vitam
ſuſceperūt et gratiam· Illa in ꝑadi
ſo: hec in matris vtero· Eua in ſua e
tate habuit magnam reruꝫ noticiā
maria aūt in etate adulta tantā acce
pit a ſpiritu ſancto rerū humanarū
et diuinarum ſcientiam quantū poſ
ſibile eſt homini vt dicit beat⁹ bern
ardus vbi ſupra in eodem· Merito
ergo ipa tanꝙ̄ mater omniū noſtro
rum eſt p̄ cunctis creaturis honoran
da· Circa qd̉ notandū ꝙ multe ſunt
cauſe ꝓpter quas aliquis eſt hono-
randus ſm̄ thomā de aq̄no et Johā
nem de ſancto gemiano· Primo ꝓpt̄
virtutem· Vn̄ dicit ariſtotiles· iiij· e-
thicorum· Honor eſt p̄mium virtu-
tis· vn̄ q̄cunqꝫ ↄgnoſcit̄ virtuoſus
talis eſt honorandus· q̄r habet ma-
teriā honoris· Verbi gratia· Eſt hu
milis· caſtus· miſericors ⁊c̄· Ideo di
cit ariſtotiles· ij· ethicoꝝ· Virtuti ꝑ
fecte nō poteſt reddi ↄdignus honor
Ideo dicit aug⁹· li· v· de ciui· dei· ca·
·xij· ꝙ antiquit⁹ romani colebāt vir
tutem et honorem ꝓ dijs· Vn̄ duo tē
pla ↄſtruxerūt ſic ſita ꝙ nullus pote
rat intrare templum honoris niſi pri
us ptranſiret templū virtutis ad ſi-
gnificandū ꝙ nullꝰ dign⁹ eſt hono
re niſi meruerit eūdem honorē. Sed
virgo glorioſa nō fuit ſola virtuoſa
ſed etiam exemplū oīm virtutū· Er
go ipa eſt maxime honoranda· Fuit
eīn exemplar caſtitatis· humilitatis
miſericordie· et pietatis· Nā ipa fu
it prima q̄ deo vouit virginitatē. qd̉
ptꝫ ex eius rn̄ſione ad angelū· Quō
inq̄t fiet iſtud: qm̄ virū nō ↄgnoſco?
id eſt in voto ⁊ in ꝓpoſito habeo nō
cognoſcere virū· ſicut cōiter dicitur·
Nō comedo carnes· i· in voto habeo
nō ↄmedere carnes· Sic in ꝓpoſito
dixit beata virgo maria· Virū non
cognoſco· Vouit tn̄ ſub cōditōne ſcꝫ
niſi deus aliter cū ea vellet diſponē·
Ideo ei modū āgelus exp̄mit dicēs
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te:
et virtus altiſſimi obumbrabit tibi
Id eſt nō p virū ſed p opationem
ſpūs ſancti fiet iſta ↄceptio· non de
ſpū diabolico· ſicut narrat aug⁹· li·
·xiiij· de ciui. dei· c· ⁊c̄· De q̄buſdā ſpi
ritibus quos gallici druſios vocant
q̄ feminas corrumpūt ⁊ impregnāt
Sicut legit̄ genitus merlin⁹ vates
britanie. De quo vide martinū in cro
nica quō fuit filius virginis· et ca-
ruit patre· Similis hiſtoria tangi
tur· iiij· de ciui· dei· c· v· ꝙ virgo veſta
lis genuiſſe dicit̄ romulū et remum
quos dixerūt romani filios martis
et deorū· Sed omnes dij gētium de
monia. Si ergo hoc poteſt ſpūs ma
lus: quare nō potuit bonus· Item de
eius humilitate ptꝫ luce· i· cum dixit·
Ecce ancilla dn̄i: fiat mihi ſm̄ verbū
tuum· Que eſſet mulier illa cū audi
ret ꝙ deberet eſſe mater dei· que non
ſe eleuaret ⁊ tumeſceret ſicut prima
mulier fecit. cum a diabolo audiuit·
Eritis ſicut dij· Statim intumuit·
Nō ſic fecit maria· Vn̄ bernar· ſuꝑ
miſſus eſt omelia· iij Nō eſt magnū

humilem eſſe in abiectione: magna
ꝓfus et rara virtus humilitas ho=
norata. Sequitur ibidem Vidi plures
i eccleſia de ignobilibus nobiles. de
paupibus diuites factos ſubito in
tumeſcere. pſtine obliuiſci abiectio
nis. genuſqꝫ ſuū erubeſcē: infimos
dedignari pntes. Nō ſic fecit maria
qꝫ reſpexit humilitatē ancille ſue Jō
dicit bernardus ibidez. Laudabilis
virtus virginitas: ſed magis humi
litas eſt neceſſaria Jlla cōſulitur: iſta
p̄cipitur. De illa dicitur. Qui pt̄ cape
capiat. De iſta dicitur. Niſi quis effi
ciatur ſicut puulus iſte: nō intrabit
in regnū celorū Jlla ergo remunera
tur: iſta exigitur. Potes deniqꝫ ſine
virginitate ſaluari: ſine humilitate
nō potes aliquo modo placere. Etiā
ſine humilitate audeo dicē: nec virgi
nitas marie placuiſſet deo Hec ber=
nardus. Jdem dicit Homo eſt ſper
ma fetidū. ſaccus ſtercorū. et cibus
vermium. Attende quid fuiſti. Vile
ſemen. ſanguis coagulatus in vtero
Quid ſupbis puluis et cinis? Cuius
cōceptus culpa. naſci miſeria. viuere
pena. mori āguſtia. Sed qui ſe hu
miliat exaltabitur. Luce. xviij. Refert
valerius li. ix. c. i. ꝙ brutus et tarq̄
nus filij tarquini inter ſe de dominio
patris altricantes petierunt tandem
ab appolline quis illorū regnare de
beret in roma. Rn̄t ille. Qui primo
matrem ſuam oſcularetur. Quod au=
diens brutus. ſubito cecidit in terrā
et ipſam oſculatus eſt. dicēs En ma
ter mea. q̄ me genuiſti Et tunc ille re
gnauit deinceps in roma Sed quis

eſt verus humilis? Reſpondetur. qui
fugit laudes et honores huius mun
di. et q̄ diligit pſonas humiles. qꝫ
omne ſimile applaudit ſuo ſimili. et
ſi ſe ceteris viliorē reputat. Ad phi
lippēſes. ij. Jn humilitate ſupiores
inuicem arbitrantes. Naz aliquod
bonum poſſet eſſe occultum in alio
hoīe. quo ſit nobis ſuperior: exēplo
apoſtoli qui fuit raptus in terciuz ce
lum. qui etiam dicebat. Non ſum di
gnus vocari apoſtolus. i. ad corinth.
xv. De ſancto franciſco legimꝰ. qn̄
vidit aliquem humiliorem ſe et vili
orem: multum ſe vilipendit. Jtem q̄
amat ab alijs ſperni: et vilis ab il
lis reputari. Cuius exemplum ponit
gregoriꝰ in dialogo de quodam vi
ro puſillē ſtature. Cui cum quidam
dixiſſet ꝙ nihil hoīs haberet. Pro=
tinus vir ſanctus ruit in eius cōple=
xus et magnas gratias agere cepit
dicens. Tu ſolus es qui oculos aper
tos habuiſti. Jtem ſi ad omnia of=
ficia humilia ſe paratuz reddiderit.
exemplo Abigail. i. Reguz. xv. Pro
qua cum miſiſſet rex dauid vt eaz ac
ciperet in vxorem. Jpſa reſpondit.
Famula tua ſit tibi in āncillam vt la
uet pedes ſeruorum tuorum. Jdeo
dauid dilexit eam et fecit eam regi
nam ſuper ceteras mulieres. Hic e=
tiam beata virgo propter eius hu=
militatem facta eſt mater dei Se
cundo aliquis homo honorandus eſt
ꝓpter dignitatem et poteſtatē. et ſic
pn̄cipes et prelati debent honorari a
ſubditis. Jdeo dicitur in decretis. ꝙ
nos reuerentiam exhibere debemus

alicui rōne dignitatis eius·xvi·q·ij·
ca·nisi·Nō quidem rōne malicie·ſed
inquātū gerūt vicem dei et cōitatis
cui preferunt·Vn̄·i·pe·ij·Deū time-
te:regē honorate.Vn̄ aug⁹ in regula
Honore coram vobis ſit prelatus ve
ſter·Quāto ſunt maiores p̄lati tāto
plus honorādi ſunt·Vt papa in to
to mūdo·ep̄s in dyoceſi ſua·pleba-
n⁹ in porrochia ſua·magiſter ciuiū
in ciuitate ſua Similiter debet hono
rare maritum ſuū:q2 vir eſt caput
eius·Sic ſeruus dn̄m ſuū·Ancilla
dn̄am ſuam·et q̄libet ſubditus ſuū
ſupiorē quē debet loco dei honorare
et ei obedire Vn̄ apoſtolus ad roma
nos·xiij·Nō eſt poteſtas niſi a deo:
et q̄ poteſtati reſiſtit deo reſiſtit·Er
go a fortiori virgo glorioſa eſt hono
randa·q2 dignior eſt omnibꝫ crea-
turis·q2 eū de ſe generauit q̄ eſt ſup
omnia benedictus in ſecula·Etiā po
tēri or cictis·q2 regina·Ergo dixit
ei angelus·Benedicta tu in mulie-
ribus·Ipa eſt iuxta mulieres natu-
rali cōformitate Ideo vocauit eā bis
mulierē·Iohis·ij·et·xix·Infra mu
lieres ſingulari humilitate quā ad
mirās eliſabet dixit·luc·ij.Vn̄ mihi
hoc ꝙ mater dn̄i veniat ad me.Vnde
ſequit·Bn̄dicta tu inter mulieres
Eſt etiam ſupra mulieres impali au
ctoritate·Eſt enī oīm dn̄a.De quo a
pocalipſ·xij·Mulier amicta ſole ꝛc̄
Eſt etiam p̄ter mulieres·virginali
fecūditate·Ipa eſt mulier quā ꝑpa-
rauit dn̄s filio ſuo.gen̄·xiiij·Contra
mulieres·virtuali ſtabilitate ⁊ pote
ſtate·De ipſa dicit gen̄·iij·Mulier
cōteret caput tuū Int mulieres miſe
ricordi benignitate·De ea poteſt dici
illud verbum Judith·viij·Ora ꝓ no
bis qm̄ mater ſancta es·Ideo oms
mulieres ꝓpter eam ſunt diligende·
ad ephe.v.Viri diligite vxores vr̄as
ſicut xp̄s dilexit eccleſiam·Itē ꝓpter
eam ſunt omnes venerande·i·pe·iij·
Infirmiori vaſculo honorē imparti ē
tes·Nā honor eſt exhibitio reueren
tie in ſignū virtutis·vt ptꝫ·i·ethico
rum·Naꝫ aliqua virtus eſt in viris
que in duplo inuenit in mulieribus
Si caſtitatem queris·ecce ſuſanna·
q̄ potius mori voluit ꝙ cōtra legē dei
agere·O quot ſunt viri frangentes
matrimoniū.Si inuenit vna muli
er frangēs fidem:inueniunt inter
viros centū·De ſanctitate et deuotio
ne ſi loquimur p̄cellit mulier virum
Si de pietate loquimur:p̄cellit mu
lier virū·Iō dicit aug⁹·Intercede
ꝓ deuoto femineo ſexu·nō dicit hoc
de viris·Ergo ſunt honorāde.Tercio
aliquis eſt honorādus ſcꝫ rōne gene
rationis·Sic parētes ſūt honorādi.
Ideo dicit ariſtotiles·ix·ethi·Dijs
magiſtris·et parētibꝫ nō poſſumus
reddere equalens.Sed filij q̄ nō ho
norāt parentes ſuos ſed vitupant:
maledictionem incurrunt·Deutro·
·xxiiij·Maledictus homo·qui nō ho
norat patrem ⁊ matrem·Ergo a for
tiori virgo glorioſa et ſemper bene-
dicta.eſt ſuper omnes patres et ma
tres ſinceriter honorāda·cum ſit ma
ter omnium noſtrum dicēte anſhel
mo·O domina ſi filius tu⁹ factus eſt
ꝑ te frater noſter:nōne tu per illum

facta es mater noſtra· qꝛ ipſe dicit·
Narrabo nomen tuum fratribꝫ meis
Ideo ipſa de ſe dicit· Ego mater pul
chre dilectionis et timoris ⁊ agnitō
nis ⁊ ſancte ſpei Ecci· xxiiij Quia ma
ter illi⁹ ē q̄ ꝓpter pulchritudinē ſu
am ab omnibus eſt āmirād⁹ ⁊ ab
omnib⁹ timend⁹· diligend⁹ agno
ſcend⁹ ⁊ ſperādus Ergo merito de=
bem⁹ dicere cum marcella pediſſeq̄
marthe Beatus venter qui te porta
uit: et vbera que ſuxiſti· Dicit ariſto
tiles li·i·rethoricorum· c·xij· Partes
honoris ſunt ſacrificia· recordatiōes
in metris· ⁊ ſine metris ꝯſtructio tē
pli· antiqua portas. ſedes· monumē
ta. imagines· adorationes· et dona p̄
cioſa· Hec ſunt marie excellenter at
tribuenda· Primo deo ꝓpter ipſum
ſacrificiū dicēte beato aug⁹· xxij· li·
de ciui· dei· c· x· Deniqꝫ illi talibꝫ dijs
ſuis templa edificauerūt· Nos autē
martiribus nr̄is nō tēpla ſicut dijs
ſed memorias ſicut hominibus mor
tuis quorū apud deum viuunt ſpūs
fabricamus et nō ibi erigimus alta=
ria in quibus ſacrificemus marti=
bus: ſed vni deo martirū noſtra ſa=
crificia ymolamus· Hec aug⁹· Poſ
ſumus ergo ſacrificare deo ꝓpter eū
ſcꝫ miſſam cantando et dicendo· De
quo ſacrificio dicit p̄s· Sacrificium
laudis honorificabit me· Dicit ceſari
us di· vij· c· iij· Cum in dioceſi can=
tuarienſi· eſſet ſacerdos quidam p=
deota tempore beati thome epiſcopi
et martiris· nullam ſciens miſſam
niſi de domina noſtra. quam cotidie
celebrabat· et apud eundem epiſco=
pum de hoc accuſaretur. prohibitus
eſt ob honorem ſacramenti a beato e
piſcopo· de cetero dicere miſſas Qui
cū eſſet in tribulatione et egeret· bea
tamqꝫ virginem iugiter inuocaret·
illa ei apparens ait· Vade ad epiſco
pum et dic ei ex parte mea. quaten⁹
tibi reſtituat officium tuum· Reſpō
dit ſacerdos· Domina ego ſum pau
per et perſona deſpecta· non audiet
me· Beata virgo ſubiunxit· Tu di=
ces ei pro ſigno ꝙ cum tali hora ⁊ ta
li loco cilicium ſuum diſſutum reſar
ciret· ego illud ex parte vna tenebā
adiuuans eum· et ſtatim credet tibi
Mane ſacerdos acceſſit ad epiſcopū
ei beate dei genetricis deferens nun
cium Et cū ille diceret ſignū de cilicio
ſanctus pontifex ſtupens et pauen⁹
reſpondit· Ecce reddo tibi officium
tuum et precipio tibi vt tm̄ de domi
na noſtra miſſam dicas vel cantes·
Simile exemplum quod ſequitur i=
bidem nota· Secunda pars eſt re=
cordatio in metris et ſine metris et
ſic olim honorabant poete reges et
principes et alios bene operantes fin
gentes carmina aut ſcripta· Sic
virgo benedicta eſt honorata metris
ſcripture veteris ac noui teſtamenti
ſicut legitur in ſpeculo hiſtoriali li
bro octauo· centeſimo viceſimo capi
tulo· ꝙ ſanctus hildefonſus compo
ſuit inſigne volumen de eius ſanctiſ
ſima virginitate· Quod ita ſācte dei
genetrici placuit vt ei ipſum librum
manu tenens appareret et pro tali o
pere gratias referret· Hec ibi· Ter=
cia pars eſt templa erigere quod o

q̄d olim fecerūt in honore deorū gē
tiles. Ergo et nos in honore dei ꝛ be
ate virginis debemus templa erigē
Quantū in hoc beata virgo honorat̄
ptꝫ in hiſtoria de feſto niuis quā vi
de et plege. Quarta ē ei facere ymā
gines. ꝛ ſic romani honorauerūt ter
ram. et vocat̄ apud eos alma mater
qꝛ mlta de ea gñant̄ Vel cibeles q̄ſi
cubeles a cubō q̄d eſt firmū. Proſer
pina. eo ꝙ ꝓſerpant fruges de ea.
veſta quaſi floribꝫ et herbis veſtita
et eam pinxerūt et figurauerūt tāꝗ
deam. Quia ſm yſidorū li. xiiij. etbi
mol. Videntes antiq̄ ꝙ terra mater
eſt ꝛ nutrix omniū viuētum colue-
runt eam vt deaꝫ. ꝛ fecerūt ſibi yma
ginem quā almā matrem vocauerūt
quā ſedentem in curru collocauerūt
qꝛ ipſa terra pendet in aq̄ ꝛ in aere
Clauē in manu tradiderūt. qꝛ tellus
in hyeme claudit̄. et in vere apitur
vt fruges naſcant̄ Tympanū habꝫ
in alia manu ꝓpter figurā eius tym
panalē In capite eius coronā de tur
ribus ꝓpter ciuitates ꝛ turres quas
portat. et ſedes circa eam in ſignū ꝙ
cuꝫ omnia moueātur: ipā manet im
mota. Galli ſeruiūt ei. in ſignū ꝙ q̄
ſemine indiget terraꝫ oportet ſequi
et colere. In eius preſētia leones ꝓ-
ſternūtur in ſignuꝫ ꝙ ipā omnia do
mat. Iſta alma mater ſignat beatā
virginē ſm ꝙ eccleſia canit. Alma
redemptoris mater. Hec eſt poſita i
curru eccłie. iiij. Re. ij. Poſit⁹ eſt thro
nus matris regis: et ſedit ad dextrā
eius. Ipā tenet clauē miſericordie i
manu. p quā regnum celorū peccato
ribus apitur. Tenet tympanū iuſti
cie i manu: aut potētiā p quā demo
nes terrent̄. Iuxta illud canticorū.
Terribil' vt caſtroꝝ acies ordinata
In capite eius habet coronā. qꝛ eſt
regina angelorū. Galli. i. angeli ſe
quunt̄ eam: ſeruiēdo ei. Leones id ē
peccatores debēt coram ea ꝓſterni.
Quinta ps honoris ē portas ſedis
ſcꝫ dando ſibi pmū locū i ſedendo ſi
cut dño noſtro luc. ix. Cū inuitatus
fueris ad nupcias: recūbe in nouiſſi
mo loco ne forte honoratior te ſit in-
uitatus. Querit̄ vtrū peccatū ſit in-
anis glorie in eccleſia vel in mēſa p̄-
mū locū tenere. Rñt magiſter aug⁹
de anchona ſup mathēū ꝙ ſtare vel
tenere pmū locū in eccleſia vel in mē
ſa poteſt referri ad officiū. ad ſtatuꝫ
vel ad deſideriū vel appetitū. et q̄dli-
bet nō poteſt eē peccatū inanis glo-
rie ſm criſoſtomū. Nā ſedere i pmo
loco in eccleſia vel menſa illis q̄bꝫ cō
uenit ex officio non eſt pctīn inanis
glorie: ſed debitū iuſticie. qꝛ ordo iu
ſticie ſic req̄rit vt ſupiores ꝛ pimi
in officio ſint pmi ꝛ ſupiores in lo
co. Sꝫ in loco pmo ſedē illis q̄bꝫ ex
officio nō ɔuenit nec ex ſupioris mā-
dato ſꝫ ſolū ex p̄ſūptōe: ſine nota ſup
bie ꝛ vicio inanis glorie eē nō poteſt
Si gͦ refert̄ ad ſtatū: tunc clericis
qꝛ dei miniſtri ſūt ɔuenit ſtare i pmo
loco. tā in eccleſijs ꝙ̄ in mēſis: qꝛ rōe
ſtatus eoꝝ cōmunit̄ ab hoībꝫ p̄ alijs
honorāt̄ Et qꝛ videt ſe ſp ab alijs ho
norari: ɔūit̄ viciū inanis glͤe pl⁹ hꝫ
in clero ꝛ ſacerdotio locū ꝙ̄ alia vicia
cum nō ſp hoc referat̄ in deū: ſꝫ qñqꝫ

in laudem dominum. Si vero in pri
mo loco referat ad deſideriū vel volū
tatem: ſemp eſt vitiū inanis glorie.
Nam multi ſupbi ſedentes in nouiſ
ſimo loco: cordis tñ elatione videnť
ſibi in primo ſedere. Et multi ſedent
in p̄mo q̄ ſe in eorum ↄſciētia et re
putatione in nouiſſimo ſedere exiſti
mant. Nō em̄ vituperauit eos dñs
q̄ primū locum tenent: ſed eos tm̄ q̄
amant et diligūt dicēdo math. xxiij
Ve vobis qui diligitis p̄mas kathe
dras et p̄mos recubitus ⁊c̄. Cū igiť
beata virgo hic in terris ex humili
tate tenuit infimū locū: merito iā in
celis tenet ſupiorem locū. q2 ſuper
omnes choros ē exaltata. Sexta ps
honoris ſunt adorationes. Dicit em̄
ſanctus thomas in .iij. di. ix. q. ij. ar.
.iij. q̄ beata virgo eſt adoranda yper
dulia adoratione. q2 nō ſolum adora
tur rōne ſui dulie ſed etiā rōne filij
vt mater dei. Ideo adoratur inquan
tum ptinet ad xp̄m yperdulie: ſic eti
am reges et p̄ncipes debent adorari
dulie Et eſt dulia ſeruitus nō ꝓpter
ſe: ſed ꝓpter alium. Sic veneratť ali
quis ſeruus ꝓpter dominum. Et ſic
adoramus papam ꝓpter xp̄m: q2 te
net locum chriſti. Sic etiā reges ⁊
principes adoramus dulie: q2 tenent
locum dei Sȝ beata virgo ſolū tenet
ſup̄mum gradū adoratōis inter om
nes creaturas ſcȝ yperdulie. Sȝ du
bitatur quibus verbis debemus vti
in adoratione eius. Reſpondeť q̄ ver
bis illis quibus eam angelus adora
uit. Si em̄ angelus eā ſic adorauiť
multo magis homo. Vñ dixit. Aue

grā plenā ⁊c̄. Itē bernardus. Que ē
hec virgo tā nobilis vt ſaluteť ab
angelo: tam humilis vt deſpōſata ſit
fabro. Secūdo ꝓpter tripudiū Io
hānis q̄ in aduentu virginis cū ver
bo nō poſſet ſalutationē exp̄mē. totū
ſe excuſſit in vtero matris ſue ad re
ſalutandā eam exultauit in gaudio.
Dicit ibi gloſa. q2 lingua nō poterat
aīo exultāte ſalutat. Terciū eſt reuerē
tia virginis. q2 eſt regina celi Ideo
eſt adoranda. venerāda. et ſalutāda
Ps. Aſtitit regina a dextris tuis.
Sicut q̄ adorat regē debet etiā adora
re reginā q̄ ſtat iuxta regē. Quartū
eſt vitatio ingratitudis/Magna em̄
eſt ingratitudo recipe tot beneficia
a beata virgine et nō recognoſcere
et nō regratiari ſibi. frequēter ſalutā
do Quintū eſt altitudo ↄtenti ſcilicet
q̄ cōtinenť in ipa ſalutatione q̄ tota
plena eſt mirabilibꝫ et altis miſte
rijs q̄ omnia redundāt in ſalutē no
ſtrā. Sextū eſt lucrū reſalutatōis.
Qui em̄ libens ſalutat beatā virginē
reſalutať ab ea. Prouerb. viij. Qui
mane vigilauerit ad me ſcȝ ad legē
dum vel cantandū mihi Aue: inueni
et me. Cuius exemplū ptȝ in ſancto
thoma cantuariēſi. Qui exiſtēs iuue
nis eā deuote ſalutauit et ymago ei
porrexit ꝑparamēta ad celebrādū. dē
q̄ nō in ei9 legēda Dico ergo vobis cū
aplo. Ad romanos vltio. Saluta
te mariā q̄ multū laborauit ſcȝ xp̄m
cōcipiēdo. nutriēdo. in egiptū fugiēdo
ad mortē eū ſequēdo ⁊c̄. Erat q̄dā iui
les inueteratus q̄ ordinē ciſtercieſiū
intrauit. Queſitus a magiſtro noui

ciorū ſi ſciret orōnem dn̄icam. nega
uit ſe nunq̄ diſcē potuiſſe. Fit labor
imanis vt diſceret. Et cū nō potuiſſet
p̄cepit abbas vt ſaltē breuē ſaluta=
tionē angelicā diſceret. Q̄d cū multo
et diutino labore factū eſt Et cū ſepi
us ruminaret et frequēti vſu. tantā i
ipā ſalutatione mētis dulcedinē cōce
pit vt cordi eius et ori ſola memoria
marie indelibiliter adhereret. Cōti=
git poſtea illū mori et inter frēs ſepe
liri. Mira res. de tumulo eius nō mul
to poſt. arbor naſci ignoti generis vi
ſa eſt. Cui⁹ folia literis aureis in ſi=
gnita. aue maria grā plena ꝛc̄ nōbili
ter ſingula cōtinebāt Ad locū venīūt
et arboris radicē ſcrutati ſūt diligen
ter. et eā de ore eius ortā inuenerūt.
Quarto mō aliq̄s eſt honorādus ꝓ
pter ſenectutē. Vn̄ leuit. xix. Coram
cano capite cōſurge et honora pſonā
ſenis. De hoc nō ſupius in ſermone
de ſenibꝰ. Sed virgo glorioſa et ſp
benedicta eſt matrona oīm noſtroꝝ
ergo a nobis eſt honorāda Quā fili
us ſuus tātū honorauit: nōne eā nos
debem⁹ etiā honorare? Dubitat̄ vtꝝ
virgo maria fuit a filio ſuo tāq̄ an
cilla vel ſicut mater reputata. Rn̄r q̄
honorauit eā ſicut matrē. Patꝫ p̄mo
in eius adoleſcētia. Luc. ij. Deſcēdit
cū eis in nāzareth ꝛc̄ Secūdo in ali
orū p̄ n̄tia. Joh. ij. Q̄n̄ ad petitionē
matris cōuertit aquā i vinū. Tercio
in ei⁹ abſentia. Nā pendens in cruce
curā habuit de matre ſua dicēs Mu
lier ecce filius tu⁹ Et Joh. Ecce ma
ter tua Quarto in fauorabili diligē

cia: qn̄ cū toto exercitu angelorū ve
nit obuiā matri ſue. qn̄ de hoc mūdo
migrauit. Quinto aliq̄s eſt honorā
dus: q2 ſanctificatus eſt. Sic oīs
ſacerdotes ſunt honorādi. q2 ſūt ſan
ctificati. Ideo dicit dn̄s p ꝓphetam
Nolite tangere chriſtos meos. i. vn
ctos ſacerdotes. de hoc nota ſuperius
Ergo magis beata v̄go maria que
fuit in vtero ſanctificata. Et ſicut ſa=
cerdotes anteq̄ cōſecrant corpus cri
ſti ſunt ſāctificati. et cōſecrati. ſic bea
ta virgo anteq̄ cōcepit filiū dei fuit
in vtero ſāctificata. Sicut ipſi cōficiā
unt corpus chriſti in altari cū quin=
qꝫ verbis. Sic ipa cōcepit filiū dei
in vtero cum quinqꝫ verbis. Et ſicut
ipſi locant. leuant et portāt corpus
chriſti in altari: ſic ipa portauit in v
tero ſuo: i manibꝰ: in brachijs. quia
eſt ymago dei. Sic quilibet homo ē
honorandus: q2 eſt ad ymaginē dei
creatus: quia credendum eſt q̄ quiſ=
libet homo habeat aliquod bonū q̄
uis lateat ꝓpter quod eſt honoran=
dus. Ideo dicitur ad philippēſ. In
humilitate ſuperiores ſibi inuicē ar
bitrantes. Peccat tamen quis cū ho=
norem ſibi exhibitum non refert in
gloriam dei ſed in gloriam vanam.
Secundo cum quis querit honorē
de peccato ſicut in choreis. cantilenis
illicitis. in ſuperbia veſtium. in tor=
neamentis. Vnde Bernardus Quid
eſt magis illicitum et periculoſum
q̄ letari cum malefeceris et in rebus
peſſimis exultare. Tercio cum pro=
pter honorem quē q̄rit. odit alium

q̄ui plus eõ honorat̃ et nõ fauet illi
honorẽ illũ Q̇ḋ eſt ɔtra caritatẽ xp̄i ꝛ
indignãt̃ cõtra eũ·qꝛ eũ honorat ſi=
cut fecit Aman mardocheo Judeo·
Quarto cum q̄s nimiã ɔplacenciaꝫ
habet in honore ſibi exhibito vt cũ
capuciũ coram eo deponit̃·vel eũ do=
minũ vocãdo l' domicellã vel pulchrã
dñam ꝛ ſanctũ ꝛc̃.qñ in huiuſmodi
maiorẽ ɔplacentiã hꝫ q̄ꝫ in deo tunc
deũ grauit̃ offẽdit·Quia dicit aug⁹
Nullũ peccatũ ẽ adeo veniale qḋ nõ
fiat mortale dũ placet Eſt ergo tali⁹
honor ſuſcipiẽdus cum metu ꝛ reue
rẽtia.vt ptꝫ·i·q·i·c.nõ eſt·Et eſt deo
cum humili corde offerend⁹·dicẽdo
cum p̄s·Nõ nobis dñe nõ nobis:ſꝫ
nomini tuo da gloriã·Ideo dicit a=
poſtolus·Soli deo honor ꝛ gloria·
Quinto cum dolẽt de hoc q̄ꝫ nõ hono
norant̃ ſicut alij vñ ſpernãt̃ Vñ frã
ciſcus petrarcha·li·ij·de re·vtri·for·
·c.xxxv.dicit diſcipulo ſuo Spernoꝛ
Rñt·Circa hoc verbũ vnũ tria bona
dixere eẽ aliq̇ ſcꝫ ſpernẽ mũdũ: ſper
nere ſeſe.et ſpernẽ ſe ſperni·Hoc ti
bi vltimo opus eſt. Seq̇tur infra·
Q̇ḋ qꝫ maximũ eſt herodes peſſim⁹
miſerrim⁹ qꝫ hõim.xp̄ꝫ ſpreuit Hec
ille·Nõ enĩ debemus dolere q̄ꝫ ab ali
q̄bus ſpernamur cũ hoc xp̄o dño ac
cidit·Nõ enĩ debemus q̄rere hic in p̄
ſenti honorẽ ſicut faciũt pagani ꝛ in
creduli q̇ nõ habent ſpem de futura
vita ſed debemus appetere honorem
future vite vbi eſt honor ꝛ gloria ſẽ
piterna·quã nobis preſtare dignet̃
ille q̇ viuit ꝛ regnat·c̃.

De honore quẽ tenemur eccleſie·

Honorem maternũ obliga
mur eccleſie·De q̄ ad gal.
iiij·Que ſurſum eſt ieru
ſalem mater nrã libera eſt
Surſũ eſt quo ad deſideriũ·Vñ tho
bie·iiij·Honorẽ habebis ad matrẽ
tuam oĩbus dieb⁹ vite tue:ꝛ gemi
tus matris tue nevnq̄ꝫ obliuiſcaris
Dicit gloſa ſup p̄s·xxvi·Sicut ma
ter carnalis in ſobole carnali quãdo
qꝫ viciſſitudineꝫ obſuat:ita ſpũali
educatione ſancta eccleſia eadẽ obſ
uat·Primo enĩ in vtero ɔcipit̃ puer
Secũdo in vtero alit̃·Tercio in lu=
cem emittitur·Quarto manib⁹ ma
tris geſtatur·Quinto ablactat̃ vt
ad mẽſam patris accedat ꝛ validio
ri cibo alatur·ita ꝛ quos ſãcta eccĩa
educat·primo in vtero naſcũtur·i·
ɔcipiunt̃·dũ rudimẽta xp̄iane fidei
in catheciſmo et exorciſmo ſuſcipiũt
Secũdo in vtero alũtur dũ in illis
rudimẽtis plenius informãtur Ter
cio p baptiſmũ ꝛ aliorũ ſacramẽtoꝝ
pceptionẽ generãtur Quarto quaſi
manib⁹ eccleſie portãtur ꝛ lacte nutri
untur·dũ ſimpliciori ꝛ faciliori eccle
ſie doctrina imbuũt̃. Quinto abla=
ctãtur qñ a lacte ſimplicis ſenſus ac
cedũt ad mẽſam vt ſolido vaſcantur
pane·cibo ſcꝫ angelorũ·Hec gloſa·
De illis beneficijs eccleſiam non ho
norare et ei gracias non referre ma=
gna ingratitudo eſt. Vnde bernar=
dus ſup·q̇ habitat Accipiendis indi
gnus eſt qui fuerit de acceptis ingra
tus·Sunt tamen multi filij eccleſie
pchdoloꝛ valde ingrati vt ſunt·ec=
cleſiarum violatores·Eccleſiaꝝ pſẽ

violatores. Eccleſiaꝝ perſecutores
Eccleſiarum ſpoliatores. Eccleſiaꝝ
exactores Tales enī nō honorāt ma
trem. qꝛ ipſa omniū bonorū mater
eſt. Sapie. vij. Primi ſunt eccleſie
violatores. que violatꝰ in multis ca
ſibus. Primo ſi fuerit cōbuſta: et in
illo caſu eccleſia eſt cōſecranda. Sꝫ
ſi tectum vel aliqđ huiuſmodi et nō
parietes: non oportet niſi eſſet eccleſia
teſtudinata q̄ p cōbuſtionem deſtru
eretur enormiter: tunc oporteret. vt
patꝫ extra de cō. eccla. c. ꝓpoſuiſti. et
de cō. di. i. c. eccleſijs. vbi dicit. Eccle
ſijs ſemel cōſecratis nō debet iterum
cōſecratio adhiberi: niſi ab igne cō
buſte aut ſanguinis effuſiōe aut cu
iuſcūꝗ ſemine pollute fuerit. Jdeo at
tendant quantū peccant qui icēdūt
eccleſias. Tales debent penitere. xij.
annis. vt patet. xvij. q. iiij. c. Si q̄s
eccleſiam igne cōbuſſerit duodecim
annis peniteat et eandem ſedule re
ſtituat. Et tales ſunt ipō facto excōi
cati vt ptꝫ extra de ſentē. excōi. c. tua
nos duxit fraternitas cōſulēda Et in
fra Fraternitati tue taliꝰ reſpōdemꝰ
ꝙ nō ſolū hij q̄ in clericos temerari
as manꝰ inijciūt. ſed etiā incendiarij
ex q̄ ſunt p eccleſiaſticā ſententiā pu
blicati ꝓ abſolutionis beneficio ha
bendo ad ſedem apoſtolicā ſunt mit
tendi. Hec ibi. Sed qn̄ nō ſunt de
nūciati poſſunt ab epō abſolui. vtꝫ
ibidem. c. Nup Vbi dicitꝰ. quādo di
tor canonis ſibi abſolutionē non re
ſeruat eo ipō cōceſſiſſe videtꝰ facultatē
alijs relaxandi. Quidā etiā extēdūt
hanc ſentētiā ad incendiarios domo

rum̄ religioſarū. Secūdo eſt recōcili
anda qn̄ eſt polluta effuſione ſangui
nis. vt ptꝫ de cō. di. i. Eccleſijs ſemel
deo cōſecratis nō debet iterū cōſecra
tio adhiberi niſi ſanguinis effuſione
pollute fuerint ꝛc̄. Sed ſi polluitꝰ ci
miteriū: nō ꝓpter hoc eſt violata ec
cleſia. qꝛ minus nō trahit ad ſe ma
ius: ſed bene ecōtra. vt patꝫ de cō. ec
cle. li. vi. c. ſi eccleſiā. Vbi dicitꝰ. Si
eccleſiā pollui ſanguīs aut ſeminis
effuſione cōtingat. ipm cimiteriuꝫ ſi
cōtiguū ſit eccleſie cenſetꝰ eſſe pollutū
Vnde anteꝗ̄ recōciliatū fuerit: nō de
bet in eo aliquis ſepeliri. Secus ſi re
motus fuerit ab eodem. Nō ſic quo
qꝫ in caſu ecōtrario. vt videlicꝫ pollu
to cimiterio ꝗ̄uis eccleſie cōtiguo de
beat eccleſia reputari polluta. ne mi
nus dignū maius aliq̄d acceſſoriuꝫ
pncipale ad ſe trahere videatꝰ. Hec
gloſa Jo. an. ſup verbo. ſanguinis.
dicit. humani et aio iniurioſo. Vn̄ ſi
ibi occidatꝰ canis vel humanus ſan
guis caſu effunditꝰ. eccleſia nō eſt re
cōciliāda. Sꝫ ſi in ea occiditꝰ homo
ſine ſanguinis effuſione recōciliabi
tur ꝓpter criminis horrorē. vt ptꝫ de
cō. eccle. c. ꝓpoſuiſti. Etiā ſi ſanctus
homo in ea occideretꝰ. Quia ꝗ̄uis ꝓ
pter ſanguinis effuſionē ſanctifica
retur: polluitur tn̄ ꝓpter peccati oc
ciſoris. Tercio violatꝰ ꝓpter effuſio
nem ſeminis ſcꝫ humani. nō canis.
vt ptꝫ de cō. di. i. c. eccleſie. Vbi dici
tur. Aut cuiuſcunqꝫ ſemine polluta.
dicit. gloſa. p fornicationem. et ad
ulterium. Dicit Jo**h**ēs andree in ca.
ſi eccleſia. li. vi. de conſecratōe eccle.

vbi ſupra. ſuper verbo. feminis. etiã
vxoris. Caueant ergo ſeculares cuz
tractãt de amore et fornicatione ꝙ e
grediantur eccleſiam aut cimiterium
qꝛ in his caſibus oportet ꝙ eccleſia
recõſilietur et cimiterium. ſi cõſecrata
ſint p aquam pontificalẽ q̃ fit ex cine
re ⁊ vino ⁊c. vt ptz de cõſe. eccle. c. p
poſuiſti. et. c. aqua. Sed ſi nõ fue-
rint cõſecrata et violatur ſeminis aut
ſanguinis effuſione: poterit eaz recõ
ſiliare ſimplex ſacerdos cum aqua
exorciſata. vt ptz de cõſe. eccle. c. ſi ec
cleſia. Quarto polluitur eccleſia et ci-
miterium cum in eis tumulantur corpo
rã excõicatorũ: vt ſi iudeus vel paga
nus vel excõicatus in eccleſia vel cimi
terio ſepeliantur ſunt violata vt patz
extra de cõ. eccle. c. ꝯſuluiſti. vbi di-
citur. Cimiteria in quibus excõicatoꝝ
corpa ſepeliri cõtingat: recõſiliãda
erunt aſperſione aque ſolẽniter bene
dicte. ſicut in dedicationibus eccleſia-
rum ſolet fieri ⁊ ꝯſueuit. Hec ibi. Et
illa corpa ſi diſcerni poſſunt: ſunt ex
humãda et extra cimiteriũ pijciẽda.
vt ptz extra de ſepul. c. ſacris. Idem
fieri debet ſi eſt in eccĩa ſicut fecit be
atus martinus. Nã legitur i eius vita. cũ
quidam ſub nomine martiris colere
tur ⁊ a martino nihil de eius vita vel
merito inuenire poſſet. quadã die ſu
per ſepulchrũ ſtans orauit vt quis
eſſet vel cuius meriti indicaret. Con
uerſus ad leuã vidit vmbrã nigerr-
rimam ſtare. Qui a martino iurat⁹
dixit ſe latronem fuiſſe et ob ſcelera
ſua puniſſum eſſe. Continuo ergo ſan
ctus martinus eum exhumari fecit.

Quinto modo violatur ſi p violentiã
de eccleſia vel cimiterio aliquis ab-
ſtrahatur. Iſte caſus plus eſt de cõſue
tudine ꝙ de iure. qꝛ eccleſia tueri de
bet illos qui fugiũt ad eam. vt patz
.xvij. q. iiij. c. reum. vbi dicitur. Reuz
ad eccleſiam fugientẽ nemo abſtra-
here audeat. neqꝫ inde dampnare ad
penam vel ad mortem vt honor ecle-
ſie ꝯſeruetur: ſed rectores eius pacẽ
et vitam ⁊ mẽbra obtinere ſtudeãt.
Hec ibi. Idem ptz. xxiij. q. v. c. reus
ſanguinis defendat eccleſia ne effu-
ſionis ſanguinis pticeps fiat. Idez
ptz extra de emu. eccle. c. inter alia.
Hoc habemus ex veteri teſtamento
.i. machab. x. vbi dicitur ꝙ rex deme
trius ſtatuit ꝙ quicunqꝫ fugerit in
tẽplum quod eſt in ieruſalẽ et in oĩ
bus finibus eius: obnoxius regi in
omni negocio dimittatur. Idem venit
ex ſtatuto gẽtilium ſicut dicit aug⁹.
libro primo de ciuitate dei. capitulo
.xxiiij. ꝙ romulus et remus azilum
cõſtituiſſe perhibentur. quo cum q̃s
cõfugeret. ab omni noxa liber eſſet.
augere querentes creande multitudi
nem ciuitatis Mirandum in honorez
criſti preceſſit exemplum Hoc cõſti
tuerunt euaſores vrbis qd antea cõ
ditores. Et hoc fecerunt illi vt ciui-
um ſuorum numerus compleretur.
quod fecerũt iſti vt ſuorum hoſtium
numeroſitas ſeruaretur. Hanc hi-
ſtoriam recitat Auguſtinus contra
romanos aſſerentes dum populus
romanus cultui multorum deorum
fuit deditus nõ eſt paſſus talia qua
lia temporibus criſtianorũ ⁊ ſemp

fucaibuerunt. Contrā quos inducit ꝙ anno domini. ccccxij. quādo roma fuit capta a gothis preceptum erat a rege gothorum scʒ allarico pus ꝙ̄ vrbs caperetur vt si qui in sancta loca p̄ncipue apoſtolorum petri et pauli ↄfugiſſent ſecuri et inviolati eſſe ſinerent. Deinde quantum poſſent a ſanguine temperarēt Ecce quomodo eis precipiebat ꝓpter reuerentiam nominis chriſti ꝙ in nulla hiſtoria eorum legit ꝙ hoſtes capta aliqua ciuitate pepcerunt fugiētibꝰ in templa deorum ſuoruʒ ſicut ipſi ad loca apoſtolorum. Et ꝓbat hoc ꝑ poetaʒ virgilium in eneydis. de priamo. q̄ tempore excidij troyani regnabat. q̄ ad aram Iouis fugiens ibidem trucidatus eſt. Ideo quantū ad illud exemplum chriſti alludens verbis virgilij ſic dicit. Vidit eneas priamuʒ ꝑ aras ſanguine fedantem quos ipſe ſacrauerat ignes. i. quibus in ſacrificijs vſus fuerat. Aliud exemplū virgilij ponit ibidem ꝙ dyomedes et vlixes ceſis ſumme cuſtodibus arcis corripuere ſacram effigieʒ manibuſqʒ cruentis virgineas auſi diue contingere vittas. Fuit eīm palladium quoddā ſimulachrū dee palladis de qua ꝓphetatum fuit ab appolline ꝙ q̄diu troya haberet palladiuʒ tam diu ſtaret eius imperium. Trucidatis ergo troyanis in captione vrbis deliberauerunt greci quid de his agēdum eſſet qui ad templa deorum cōfugerent Et decretum eſt a grecis cōcorditer ꝙ necarent et ſic dyomedes et vlixes interfecerūt cuſtodes illius ſimulachri coram ſimulachro in arce. Tercium exempluʒ ponit auguſtinus li. p̄mo de ciui. dei. c. vi. de marco marcello qui ſyracuſam vrbem ornatiſſimam cepit. De quo fert eam prius fleuiſſe ruituram. Nec vſpiaʒ legitur ab imꝑatore tam caſto fuiſſe preceptum. vt quiſqʒ ſi ad illud templū fugiſſet haberet illeſus. Et ſic patet ꝙ romani fuerunt ꝑ exemplum defenſati ꝙ nullus cōfugiens ad loca martirū aut ad eccleſias vel cimiteria eſſet ꝑ vim extrahendus. etiam ſi iudeus vel paganus ibi cōcurreret vt dicunt guilhelmus et innocentius. C. de his qui ad eccleſiā cōfugiunt. l. i. Fallit hoc tamen primo quādo eſt publicus latro. vt patet extra de emunitate eccleſiarū. capitulo Inter cetera. De talibus intelligēdum eſt quod dicitur Exodi viceſimoprimo. Si quis de induſtria occiderit ꝓximum ſuum et per inſidias. de altari meo euelles eum vt moriatur. Qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem morte moriatur et cetera Extra de homicidijs. capitulo primo. Sic Ioab fuit captus ab altari cum interfeciſſet amaſam. vt ptʒ tercio regum ſecundo. Secundo fallit in illo qui eſt nocturnus depopulator agrorum. Tercio qui mutilationes mēbrorum et cedes in earum cimiterijs facit. quia fruſtra inuocat legis auxiliuʒ qui cōmittit in legem Et ille caſus patet de emunitate eccleſiarū. c. Immunitatē. Dubitatur

ſi quis ↄfugiens ad eccleſiam obuiāt ſacerdoti portāti corp⁹ xp̄i et ei adhereat: nūquid defendet. Rūdet hoſtieñ. q̄ ſic. q̄uis nō ſit expſſum in iure. Nam mulier que tetigit fimbriam veſtimēti xp̄i: ſalua facta eſt. Mathei. ix. Sūt ergo templa dei in magna reuerētia ⁊ honore habēda. q2 eſt mater noſtra in qua ſumus ſpūaliter generati ⁊ ibi accepim⁹ ſacramēta. Ergo peccāt illi q̄ faciūt ibi iudicium ſanguinis cōtra illud q̄d dicitur ex̄ de emu. eccle: c. Cum eccleſia dei. ſm̄ euāgelicam veritatē domus orōnis eſſe debeat. nō ſpelūcā latronum. aut ſanguinis forū: ſeculares iudicēs. cauſas vbi de ſanguinis effuſione ⁊ corpali pena agit̄ in eccleſijs vel cimiterijs agitare ſub interminatōe anathematis phibemus. Abſurdū eſt em̄ et crudele ibi iudiciū ſanguinis exercei vbi ē tutela refugij ↄſtituta. Secūdo ibi nō debent fieri placita ſecularia vt p3 extra de emu. eccle. li. vi. c. decet domum dei. Vbi dicit̄ Sit ad eccleſias humilis ⁊ deuotus ingreſſus: ſit in eis q̄eta cōuerſatio. deo grata. inſpiciētibus placita. Seq̄t̄ infra. Null⁹ ibidē ſeditōē excitet ⁊ clamationē moueat impetū ue ↄmittat. Ceſſent in illis vniuerſitatū et ſocietatū quarūlibet cōſilia. cōtiones et publica plamēta Ceſſent vana ⁊ multo fortius feda ⁊ pfana colloquia. Ceſſent cōfabulationes q̄libet. Sequitur ibidem. Ceſſentq3 in eccleſijs ⁊ earu3 cimiterijs negotiationes ⁊ p̄ſertim nūdinarum ac fori aut cuiuſcūq3 tumultus: oīs i

eis ſecularīū iudiciorū ſtrepitus ↄq̄eſcat: nulla imibi p layco s cauſa criminalis agitet̄. Hec ibi. Tercio nō debet ſuppellectilib9 occupari vt patet ex̄ de cuſtodia eukariſtie. c. relinqui. niſi pter hoſtiles incurſus aut incēdia repentina aut alias neceſſitates vrgētes ad eas oporteat habere refugiū. ſic tn̄ vt neceſſitate ceſſante res in loca priſtina reportentur. Quarto ibi nō debent fieri cōuiuia. vt p3. xlij. di. c. Nō oportet in baſilicis ſeu eccleſijs agapem facere: et īntus mādūcare aut accubitus ſternere. Quinto nō debet incaſtellari vt p3. x. q. i. c. Sāctorum patrū. et hoc ſub anathemate. niſi pter metū hereticorū et paganorū Et nō debet ibi facere guerrā: nec ibi recipi q̄ guerram faciunt. Sexto non debet fedari hominum ſtercore aut equoru3 Dicit enim magiſter in hiſtorijs ſuper. ij. machabeorū de pompeyo romano poſtq̄ equos in templum iudeorum in ieruſalē poſuit. nūq̄ poſt modū in bello valuit. qui tamē victorioſiſſimus ante fuit. Secūdi ſūt qui inhonorāt eccleſiam ⁊ ſunt eius ſpoliatores. ⁊ tales ipſo facto ſunt excōmunicati. vt patet extra de ſen. excō. in. ca. conqueſti. de illis ſc3 qui ibi violētiam faciunt ſc3 crucem frāgēdo aut eukariſtiam effundēdo aut furādo aut frangēdo. ſunt excōmunicati. Tales ſi ſunt denūciati: nō poſſunt abſolui ab epiſcopo ſed ſolum a papa. Si vero non ſunt denūciati poſſunt abſolui ab epiſcopo. vt patet extra de ſentē. excomu. ca. nuper.

Qualiter hoc peccatum deus pūnit
patet danielis·v·de balthaſar rege
Qui abſtulit vaſa de templo·de qui
bus bibit et comedit·et vidit manū
ſcribentem in pariete·Mane techel·
phares·Idem patz de heliodoro·ij·
machab·iij·Nota ibidem·qđ eſt ſa
crilegiū maximū·Dicit valerius li·
pmo de neglecta religione qꝫ P·leui
nius q̄dam noīe·dū eſſet in aſiā miſ
ſus·Hic dum venit in templū pſer
pine in quodam loco· idem templū
theſauro ſpoliauit·et ſtatim ſenatꝰ
eundem reuocauit ꝛ incarcerauit In
quo carcere fuit factus demens et fu
rioſus et mortuus eſt·Cuiꝰ bona cō
fiſcando ſenatus dee veſte duplū re=
ſtituit·Hec ille Ecce quō fideles fue
rūt gētiles dijs ſuis·gͦ tales ſpolia
tores ſūt peiores q̄ꝫ gētiles Et ſingla
riter dn̄i et prelati qui hoc ſciūt ꝛ nō
puniunt:ſimiles in culpa ſunt.ꝛ ſpo
liant clericos et monachos in bonis
cū q̄bus debent deo ſeruire·Cuius ex
emplū ptz quod cōtigit in dioceſi he
luacen̄·vbi eſt quedā arida ſilua et
ſterile quodd ā ſtagnū iuxta ſiluam
Cuiꝰ cauſam referūt incole loci talez
qꝫ miles q̄dam abſtulit eandem ſil
uā cum ſtagno p violentiā a quibuſ
dam religioſis·Cuius cū abbas lo=
ci illius nec prece nec p̄cio nec placi=
tis recuperare poſſet ablatā ſibi poſ=
ſeſſionē·venit ad locū dicens ſilue ꝛ
ſtagno. Sicut debitā et veram iuriſ
dictionem in vobis habemꝰ:ita ſub
interminatione anathematis vobiſ
inhibemus.ne de cetero fructus aut

rēs aliquas pducatis vnde gaude=
ant qui vos nobis iniuſte abſtule=
runt·Et ex tūc ſilua aruit:et ſtagnū
ſine piſcibus permāſit·Sic adhuc
prelati facere poſſent eorum ſpolia=
toribus:ſi deifice et deuote viuerent
Simile legiť in vita ſancti remigij
de quodam molendinario ꝛc̄·Ter=
cio inhonorāt eccleſiam ipſius eccle
ſie pſecutores·de quibus dicit augꝰ
in ſermone de vno martire·Pugna
uit inquit eccleſia prioribus tēporibꝫ
aduerſus leonem:modo pugnat ad
uerſus draconem·Sed mō victus ē
leo:vincitur et draco Olim enī leo fu
it q̄libet imperator ꝛ tyrānus q̄ ꝑpter
ydola pſequebatur xp̄ianos·Nam
temptati ſunt·ſecti ſunt:in occiſione
gladij mortui ſunt Ad heb·xi·Circu
ierūt in melotis·ꝛ in pellibus capri=
nis egentes āguſtiati afflicti.q̄bus
dignus non erat mundus ꝛc̄·Reci=
tat martinus in cronica ſua qꝫ tēpore
dyocleciani impātoris infra decem
dies·xxij·millia hominū chriſtiano
rum promiſcui ſexus interfecti ſunt
et tunc papa marcellus timore du=
ctus ydolis ymolauit·Hec perſecu
tio durabat vſqꝫ ad cōſtātinum·qui
dedit pacem eccleſie·et tunc pugna
uit contra draconem id eſt hereticos
Quia dicit auguſtinꝰ vbi ſupra Si
cut leo aperte iraſcitur:ita draco oc=
culte inſidiatur·Sic heretici occul=
te inſidiabantur cum falſa doctrina
quales arrius·manicheus·ſabellius
et ceteri fuerunt Sed nunc perſequi
tur a falſis fratribus id eſt a falſis

criſtianis vt ſcribentes ꝛ dictantes
mala machinantes ſtatuta cōtra ec
cleſiaſticā libtatē. Et tales oīs ipo
facto ſunt excōmunicati· vt patet ex
de ſentē·excō·c·Nouerit fraternitas
tua ꝙ excōmunicamus omnes here
cos vtriuſqʒ ſexus quocūqʒ nomine
cenſeantur et fautores et qui de cete
tero ſeruare fecerint ſtatuta edita et
cōſuetudines introductas cōtra ec=
cleſiaſticam libertatem et poteſtatē
niſi et ea de capitularibus ſuis infra
duos mēſes poſt huiuſmodi publi
cationem ſentētie fecerint amouerit
Item excōicamus ſtatuarios et ſcri
ptores ſtatutorum ipſorum necnon
poteſtates·cōſules et rectores et cō=
ſiliarios locorum.vbi de cetero huiuſ
modi ſtatuta et cōſuetudines edite
fuerint vel ſeruate· necnō et illos qui
ſm eos preſumpſerint iudicare vel
in publicam formam ſcribere iudi=
cata· Hec ibi· Illi omnes ſunt excōi
cati· Et raro vel nūꝙ̄ pſecutores bo
na morte moriūtur· Cuius exemplū
patet in Juliano apoſtata· De quo
nota in paſſionali quomodo p mer=
curium militem fuerat interfectus.
Quarto inhonorant ſuam matrem
ſcilicet eccleſiam. de quibus extra de
emu·eccle·c·Non minus·vbi dicit·
In diuerſis mundi partibus.cōſu=
les ciuitatum et rectores necnō et a
lij qui poteſtatē habere videnť tot
onera frequenter imponunt eccleſijs
vt deterioris cōditionis factum ſub
eis ſacerdotium videatur ꝙ̄ ſub pha
raone fuerit qui legis diuine notici
am nō habebat Ille quidem omni

bus alijs ſeruituti ſubiectis ſacer
dotes et poſſeſſiones eorum in pri=
ſtina libertate dimiſit:et de publico
eis alimoniaʒ miniſtrauit· Iſti vero
onera ſua fere vniuerſa imponūt ec
cleſijs. ꝛ tot angarijs eas affligunt
vt eis quod Jeremias deplorat cōpe
tere videatur· Princeps prouinciarū
facta ē ſub tributo· ſiue quidem foſ
ſata ſeu expeditiones· ſeu alia queli=
bet arbitrentur agenda de bonis ec
cleſiarum·clericorū·et pauperuʒ xpi
vſib9 deputatis volūt fere cūcta cōple
ri Juriſdictionē etiā ꝛ auctoritatē p
latorum ita euacuant vt nihil pote=
ſtatis eis in ſuis videatur bonis re
manſiſſe· Quo circa ſub anathema=
tis diſtrictione fieri de cetero talia
prohibemus niſi epiſcopus vel cleri=
cus tantam neceſſitatem vel vtilitatē
pſpexerint vt abſqʒ vlla exactōne ad
releuandas cōmunes vtilitates vel
neceſſitates vbi laycorum nō ſuppe
tunt facultates ſubſidia p eccleſia
exiſtiment conferenda· Si autem
cōſules ꝛ alij de cetero iſta cōmiſerint
et cōmoniti deſiſtere noluerint· tā ipſi
ꝙ̄ factores eorū excōicationi ſe no=
uerint ſubiacere· nec cōmunioni red=
dantur donec ſatiſfactionem fecerit
cōpetentem. Hec ibi· Ex his patet ꝙ
ſacerdotes debēt eſſe immunes ab oī
exactione ꝛ tributo ſeculari· vt pa=
tet·xxiij·q·vltima·c· cōuenior ipſe· et
·§·quis· C·de·ſac·ſanc·eccl·l·ad in
ſtructiones· ꝛ·l·placʒ·xi·q·i·ſi tribu
tū·xvi·q.i·c·gn̄alit·§·nouarū·xi·q·i·
ſacerdotibʒ· Hoc etiā pʒ ex lege diui
na· Geneſ·xlvij· vbi dicitur· Emit

Joſeph om̄nem̄ terram̄ egipti vidē
tibus ſingulis poſſeſſiones ſuas. pro
pter magnitudine famis. Dubitat
q3 eā pharaonı ꝛ cūctos populos ei
us. a nouiſſimis terminis egipti vſ
q3 ad extremos fines eius p̄ter ter
ram ſacerdotū q̄bus ſtatuta cibaria
ex horreis publicis p̄bebāt. Vbi di
cit gloſa nicolai de lyra. Erātq3 depu
tati ad cultū deorū illius populi et e
tiam. ad ſtudiū ſciētiarū ſpeculati-
uarū ſm ꝙ dicit ph̄us. i. metha. ꝙ
gens ſacerdotū egipti in p̄mo ſtude
re ↄceſſa eſt. Et Joſephꝰ li. antiqui
tatū dicit ꝙ abrahā qn̄ deſcēdit in e
giptum docuit ſacerdotes in egipto
aſtronomiā. et tūc in talibꝰ ſcientijs
ſtudere ceperūt. Jdeo a rege habebāt
victū. Vn̄ ſubdit ibidem. Ex eo tēpo
re vſq3 in p̄ſentē diē in vniuerſa ter
ra egipti regibꝰ quinta ps ſoluit. Et
factū eſt quaſi ꝓ lege abſq3 ſacerdo
tali terra que libera ab hac ↄditōne
fuit. Jtē eſdre. vij. dixit artarxerſes
Vobis quoq3 notū facimꝰ de vniu-
ſis ſacerdotibꝰ et leuitis. cātoribꝰ ia
nitoribus nathineis ꝛ miniſtris do
mus dei vt vectigal ꝛ tributum vos
nō habeatis poteſtatē imponēdi ſu-
per eos ꝛc̄. Et ſic ptz ex lege diuina ꝛ
humana ꝙ ſacerdotes ꝛ clerici exem
pti ſunt ab omni tributo.

Explicit preceptum quartū.

Jncipit preceptū quintum:

Non occides. Jſtud eſt
quintum preceptum
inhibens nocumentū
ꝓximo fieri quantū
ad perſonam ſcilicet
non occidendo eam. Et eſt notandū
ꝙ iſtud preceptum. non occides fu
it in lege nature inchoatū. et fuit in
lege moyſi explicatum. et fuit in le-
ge gratie recte ↄſūmatum. Fuit enī
in lege nature inchoatum. Nam qui
libet homo inclinatur alteri nō face-
re quod ſibi nō vult fieri: et alteri fa
cere quod ſibi velit fieri. Sed quili
bet vellet ab alio nō occidi ſed ꝛ ma
gis ſibi miſereri: ꝛ ſic lege nature te
net nō occidere ꝓximū. Secūdo fuit
in lege moyſi explicatū vt ptz exodi
. xx. vbi dicitur manifeſte. Non occi
des. Tercio fuit in lege gratie p xp̄m
perfecte cōſummatum. vt patet ma
thei. v. vbi ſaluator dicit. Audiſtis
quia dictum eſt antiquis Non occi-
des. Ego autem dico vobis. Omnis
qui iraſcitur fratri ſuo: reus erit iu-
dicio. Jn quo nō ſolum occiſionē ſed
etiam animi cōmotionem que eſt ra
dix homicidij ꝓhibuit. Et hoc meri
to chriſtus debuit facere ſcz prohi-
bere radicē occiſionis qd̓ nō fecit lex
moyſi ꝓpter tria. Primo. quia ma-
iori precio fuit acquiſita. Jlla nāq3
ſanguine hircorū et vitulorū fuit ac
quiſita et data populo xp̄ianorum.
hec autē ſanguine agni immacula
ti ꝛc̄. Secundo. quia maiori premio
eſt remunerata. quia illa remunerata

C

eſt bonis terrenis et tēporalibꝰ: hec
autē ē pmiata et remunerata bonis
celeſtibus et eternis Tercio qꝛ ma
iori doctore ꝓmulgata eſt. quia illa
p moyſē qui fuit purꝰ homo: hec au
tem p xp̄m qui fuit deꝰ et homo: Lex
enī p moyſē data eſt. ſʒ gracia et ve=
ritas p ihesū xp̄m Ergo decens fuit
ꝙ lex euangelica ꝓhiberet radicem
occiſionis q̄ eſt ira Circa illud p̄cep
tum mlti errauerūt Primo illud ni=
mis extenderūt dicentes in hoc ꝙ di
citur. non occides. omnia viuēcia vt
plāte ⁊ arbores et omnia animalia
queciiqʒ. vniuerſalit̄ cōcludi. non ſo
lum pfecta. vt oues et boues. ſʒ ecīā
minuta. vt muſce cines et pulices ⁊
ſextupes Illiꝰ opinionis fuerūt ma
nichei in qua eciam fuit auguſtinꝰ
qui credebat ficum plorare cum ab
eo folium carperetur. vt patet in li=
bro cōfeſſionum. Illius opinionis
fuit anaxagoras qui dixit aīas hu
manas tranſire in corpora beſtiarū
Ergo poſuit in lege ſua peccatum eſ
ſe occidere beſtias Iſte autē intelle=
ctꝰ falſus. ⁊ p hereſi peſſima haben
dus ē Quod ptʒ. p̄mo ex diuina au
ctoritate ſcā gen̄. ix. ſtatim poſt dilu
uiū dixit dn̄s noe et filijs eiꝰ. Omne
qđ mouetur et viuit. erit vob̄ ī cibū
et olera virēcia. et tradidi vob̄ oīa ex
precepto. et carnem cū ſanguine nō
comedetis Rō huiꝰ ſeq̄tur ibidem.
quia ſāguinem aīa℞ veſtrarū requi
ram de manu beſtia℞ cūctarum ⁊ de
manu hoīs de manu viri et fratris re
quiram animā eiꝰ Ideo ꝓhibuit eſ

D

ſum ſanguinis nē fierent ꝓni ad ef
fundendū ſanguinem hoīs Ideo car
nifices ſicut ꝓbat egidius in li. de re
gimine p̄ncipū. ſunt ꝓniores ad ho
micidium q̄ alij. qꝛ nō abhorrēt effu
ſionem ſanguīs. Dicit augꝰ ꝙ p li
omne. itelligit̄ diſtributio accomo
da. vt videlicʒ omne quod eſt vobis
vtile. cōcedo ꝙ poſſitis licite comede
re. qꝛ inter aīalia terreſtria ſūt mul
ta venenoſa q̄ comedere eſſet morti=
ferū: ſed talia animalia que mouē
tur et viuunt comedi nō poſſunt niſi
occidantur. Ergo diuina auctorita
te habetur ꝙ licet animalia occidē.
Secundo patet hoc phiſica veritate.
quia primo politicorum dicit philo
ſophus ꝙ iuſte poſſumus venari a=
nimalia. et iuſtum bellum nobis in
eſt cōtra cūcta animantia nobis ſub
iecta. quia ſicut plante veniunt in ci
bum animalium. ſic animalia veni=
unt in cibum hominū. Licet ergo no
bis occidere animalia. Cōtra eos eci
am inuehit beatus auguſtinꝰ libro
primo de ciuitate dei. capitulo viceſi
mo dicēs ꝙ hic nō ꝓhibetur ordina
ta virgulta aut irracionabilium ani
maliuʒ occiſio quorum vita et mors
ordinatione creatoris. noſtris vſibꝰ
ſubditur. Ideo dicit ſanctꝰ thomas
ſecūda ſecunde. queſtione ſexageſi=
maquarta. ꝙ nullus peccat vtendo re
ſua ad hoc ad quod ē ordinata. Or=
dinatione autem diuina generaliter
plante ſunt ꝓpter animalia: et ani=
malia ꝓpter hominē: vſus aūt eorū
in cibuʒ maxīe neceſſarius. Hoc aūt

ſine ocāſione fieri nō potēſt. Ideo
dicit aug9. vbi ſupra. Juſtiſſima or
dinatione creatoris vita et mors a=
nimalium noſtris vſibus ſubditur
Hec ille. Poteſt eſſe peccatū. inquā
tum ocāſio eſſet in nocumentū ꝓxi
mi vel dn̄oꝝ eorū. Sicut recitat bea
tus greg9. li. ij. dialogorū. Cū qdā
diſcipulus beati benedicti haberet
quendā vrſum et ſibi ad cuſtodien
dum tres oues ↄmiſiſſet. ſic obediē
ter curam ouiū ſuſcepit. vt eas debi
tis horis ad paſtū duceret. ac ſi eſſet
homo. Et quas comedere ↄſueuerat
diligenter ex obedientia ſancti viri
obediebat. Quod miraculū ſocij: cu=
iuſdā alterius inimici ſancti bn̄dicti
audientes et videntes. ꝙ plus creſce
bat in fama ſanctitatis ille ꝙ̄ eorum
magiſter. vrſum illum interfecerūt
ꝓpter cuius interfectionē elephāti=
no morbo omnes pcuſſi ſunt: Jō di=
cit dn̄s Exodi. xxiij. Si occurreris
boui inimici tui aut aſino erranti. re=
duc eum. Et ſi videris aſinū odiētis
te iacere ſub onere nō ptrāſibis ſed
leuabis eū. Idem exodi. xxij. Si qs
ↄmēdauerit ꝓximo ſuo aſinū. bouē
et ouem. et omne iumentū ad cuſto
diā. ⁊ mortuū fuerit aut debilitatū
vel captū ab hoſtib9. nulluſqꝫ hoc vi
derit. iuſiurandū erit in medio ꝙ nō
extenderit manū ad rem ꝓximi ſui.
ſuſcipiet dn̄s iuramentū et ille red=
dere nō cogetꝰ. Qꝫ ſi furto ablatum
fuerit reſtituet dampnum dn̄o. Si
ↄmeſtū a beſtia deferet ad eū qd̄ oc
ciſuꝫ eſt et nō reſtituet. Hec ibi Se
cundo qdam errauerūt circa illud p̄

ceptum dicētes. Nō occides. ſcꝫ aliū
ſed homo poſſet bene ſeipm̄ occidere
Et ꝓbant hoc dicētes. qꝛ ſampſon
ſe occidit et catho ſe occidit et q̄daꝫ
femine volentes fugere violatores
caſtitatis ſue: ſeip̄as occiderūt. Rn̄t
aug9. ꝙ hoc fecerūt ex inſtinctu ſpi
ritus ſancti. Cōtra qd̄ dicit ſanctus
thomas ſcd̄a ſcd̄e. q. lxi. ꝙ tales pri
mo faciūt cōtra naturalem inclinatio
nem. qua vnaqueqꝫ res nitiť ſeipſā
cōſeruare quantū poteſt. Secūdo fa
ciunt cōtra caritatē: qua homo teneť
ſe diligere. Tercio faciūt iniuriā cōi
tati: qꝛ q̄libet homo ps ↄmunitatis
eſt Quarto peccāt in deū. ſicut q̄ alie
num ſeruū interficit peccat cōtra do
minū. Ideo hoc nullo mō licet. Vnde
dicit gloſa ſuper illud. Non occides.
ſupple etiā teip̄m. Vn̄ diciť in cano
ne. xxiij. q. v. Placuit vt hij qui ſibi
ip̄is volūtarie aut p ferrū aut p vene
num aut p precipiciū aut p ſuſpēdiū
vel quolibet mō inferunt mortem ꝙ
nulla ꝓrſus p illis in oblatione cō
memoratio fiat: neqꝫ cum pſalmis
ad ſepulturā eorum cadauera redu
cantur. Dicit gloſa ſuper verbo. volū
tarie Secus ſi p furorem: quia tunc
nō imputatur. xv. q. i. c. Si quis in
ſaniens Primo nemo debet ſeipſum
occidere ꝓpter hoſtium vltionem ſi=
cut ſampſon. quia ille fecit hoc inſti
ctu ſpiritus ſancti vt patet per augu
ſtinum libro primo de ciuitate dei. ⁊
ponitur xxiij. queſtione quinta. capi=
tulo. ſi non licet. Vbi dicitur Neqꝫ
ſampſon aliter excuſať ꝙ ſeip̄m cum
hoſtib9 ruina dom9 oppſſerit. niſi qꝛ

ſanctus ſpiritu̾s lātēter hoc iuſſerat
qui per illū mirabilia faciebat. Hec
ibi. Hiſtoria ponit̄ Judicū. xvi. De
cimo neqȝ ꝓpter peccatorū deſpera-
tionē vt Judas. de quo auguſtin⁹
et ponitur viceſima tercia queſtione
quinta. capitulo. ſi non licet. Vbi di
citur. Profecto q̄ ſeipm̄ occidit ho-
micida eſt et tanto nocentior cum ſe
occiderit: quāto innocentia in eo cau
ſa fuit. qȝ ſe occidendū putauit. Naȝ
ſi iude factū merito deteſtatū ē: cūqȝ
veritas iudicat cū laqueo ſe ſuſpēdit
ſceleratē illius tradicionis auxiſſe po
tius q̄ꝫ expiaſſe commiſſuȝ. qm̄ de dei
miſericordia deſperādo exiciabiliter
penitens nullū ſibi ſalubris penitētie
locum reliquit. quanto magis a ne
ce ſua abſtinere ſe debet qui tali ſup
plicio quod in ſe puniat non habet
Et multa de hac materia ibidē nota.
Tercio neqȝ propter melioris vite
acquiſitionem ſicut multi heretici.
et theobrotus de quo dicit auguſti-
us libro primo de ciuitate dei. capi-
tulo. viceſimoſecundo. q̄ꝫ theobro-
tus ꝑlis legēs librū platonis et a-
nimā hoīs immortalē eſſe. ſpe et deſi
derio future vite ſeipm̄ interfecit Et
de illo dicit tulius li. pmo de tuſcu-
lanis queſtionib⁹ q̄ꝫ cū nihil accidiſ
ſet ei aduerſi. de muro ſe in mare ꝓie
cit lecto platonis libro q̄ intitulatur
in phedrone. Et de illis dicit lactāti
us li. iij. de vera et falſa ſapia q̄ꝫ mul
ti inq̄t ex his q̄ eternas aīas ſuſpica
bant̄ tāꝙ in celū migraturi eſſent. ſi
bi ipſis manus intulerunt vt cleans

thicippus. et zeno. et empedocles. qui
ſe in ardentis ethne ſpecū intēpeſta
nocte deiecit vt cū repente nō apparu
iſſet abiſſe ad deos crederet̄. De eq̄t
ibidem. Nā ſi homicida nepharius
eſt qui hominis extinctor eſt. eidem
ſceleri obſtrictus eſt qui ſe necat: qȝ
hominem necat ymo vero maius eſſe
illud facinus exiſtimandū eſt. Cui⁹
vltio ſoli deo ſubiacet Nam ſicut in
hanc vitam nō noſtra ſponte veni-
mus: ita rurſus ex hoc domicilio cor-
poris. quod ad tuendum nobis aſſi
gnatum eſt eiuſdem iuſſu recedendū
eſt. quia nos in hoc corpus induxit.
Hec lactantius. Quarto neqȝ ꝓpter
perſecutionis vitationem ſicut catho
vticenſis qui dictus eſt vticenſis ab
vtica ciuitate affrice vbi ſeipm̄ inter
fecit. Cui⁹ cauſa erat. quia nolebat
eſſe ſub iulio ceſare cum eſſet belluȝ
ciuile inter ceſarem et pompeiū ma-
gnum. Iſte catho fouebat ꝑtem pō
pei contra ceſarem Poſtmodum cum
ceſar viciſſet et pompeius in egiptū
turpiter fugeret. vbi a rege egipti
decollatus eſt et caput eius miſſū ce-
ſari. Tunc iſte catho fugit in affricā
Et cum videret ceſarem in omnibu⁹
ꝓſperari. et partē pompei in omnib⁹
ſuccumbere nolēs aliquo modo ſub
eſſe ceſari. apud vticam ciuitatem ſē
ipſum interfecit. cum tamen ſciret ce
ſarem clementiſſimum. Dicit etiam
ſeipſam interfecit cleopatra regina
egipti que poſt mortem anthonij ſui
viri apponēs duas aſpides corpi ſuo
Quinto neqȝ ꝓpter pctōꝝ vitationē

ſicut legitur de ſancta apolonia que
ſe ꝓiecit in ignem ex inſtinctu ſpūs
ſancti ne cōſentiret ydolatris. ſicut e=
tiam multe femine ſe proiecerunt in
fluuium ne pollueren̄t a barbaris.
vt patet per auguſtinum li. pmo de
ciuitate dei. capitulo viceſimo quīto.
et viceſimoſexto. Arguit enim au=
guſtinus li. pmo capi. xvi. ꝙ ſi hoc
eſſet licitū. vt ꝓpter peccatū futuruꝫ
vitandum deberet homo ſe vel alium
occidere. hortandi eſſent homines ſta
tim cum baptiſati fuerint vt ſeipos
occiderent. qꝛ tunc eſſet tēpus cauen
di oīa futura peccata cum omnia pre
terita eſſent deleta. Qꝛ ſi hoc nō licet
ergo nec illud. Arguit eñ ibi de vir
ginitate que cōſiſtit ī integritate mē
tis et nō carnis dicens. ꝙ ꝑ illa re q̄
ſine ꝯſenſu meo auferri nō poteſt: nō
debet ſe aliquis occidere. Et talis eſt
virginitas. Sexto neqꝫ ꝓpter ſcan
dali vitationē. vt lucrecia. De quo
aug9. li. i. de ciui. dei. c. xix. et titus li
uius de origine vrbis. li. i. narrat cū
maritus lucrecie collatinus noīe. in
obſidione ardee ciuitatis rutilloꝝ eſ
ſet. et teneret cum ſexto filio tarqui
no filio tarquini ſupbi et alijs iuue
nibus. inter ipos ortus eſt ſermo de
vxorib9 ſuis. et cepit vnuſqſqꝫ vxo=
rem ſuam laudare et vxori alterius
pferre Tūc ait maritus lucrecie. Nō
eſt opus verbis. Nam veritas facta
ſciri poteſt. Aſcenderūt ergo equos
et ſuas vxores viſitabāt ex inopina
to vt ſcirent quid agerēt. Aliq̄ inue
nerūt ſuas vxores in cōuiuijs ꝛ lu=
xurijs occupatas. Procedentes vlte
rius in opidū collatinū ꝓpe romam
inuenerūt lucreciā cum ancillis ſuis
in lanificijs occupatā: et laus vxoꝝ
penes lucreciam remanſit. Sext9 ve
ro tarquinus fili9 regis amore eius
ſtatim captus. deliberauit quomodo
copiam eius habere poſſet. Igit pau
cis dieb9 interiectis ignorāte collati
no ad lucreciā cū vno comite tm̄ venit
Que benigne ipm receptum poſt ce
nam ad cubiculuꝫ deduci fecit. Qui
oībus dormientibus ad lucreciā clā
acceſſit: et ſiniſtra manu pectus lucre
cie opprimēs. Tace inq̄t lucrecia. ſe
xtus tarquinus ſum. ferrū in manu
habēs. Quo morieris: ſi vocem emi
ſeris. Ad hec verba pauida tacuit.
Tunc ei amorem ſuum indicabat:
Quam cum nō potuiſſet ſic vincere
minatur ſe interfecturum vnum ex
ſeruis eius: et interfectum poſitu=
rum in loco eius iuxta ipſam etiam
interfectam. vt ſic in adulterio neca
ta videretur. Quo timore victa ꝯſen
ſit. Que poſtea i preſentia viri ꝛ pa
tris ſui ſe interfecit cuꝫ ferro. Quod
factū deleuit regium nomen de vrbe.
Septimo neqꝫ ꝓpter amati adhesi
onem vt tiſbes et formelius. ſeneca
et paulina vxor eius: vt dicit Iohā
nes bocacij in libro de claris mulie=
ribus. Tales omnes homicide ſunt ꝛ
per conſequens dampnati ſunt.
Tercio quidam errauerūt dicentes
ꝙ homo poſſet aliuꝫ occidere quādo
daret ſibi licētiam vel iuberet. quod
falſum eſt. Nam dato ꝙ aliquis pe=
teret et vellet occidi ab alio nō excu
ſaretur ali9 ab homicidio occidendo

ipſum̄ Vnde·ij·Re·i·Dauid mādda
uit puniri ſicut homicidam illuꝫ·qui
dicebat ſe occidiſſe ſaul·eo tamen pe
tente et volente Quarto quidam er
rauerunt dicentes ꝙ quilibet chriſti
anus licite poſſit occidere iudeum et
ſarracenum· et nō facit cōtra illud·nō
occides·quod falſum eſt vel aliū pec
catorem·furem aut peſſimum homi=
nem.quia dicit auguſtinus libro pri
mo de ciuitate dei· Qui ſine publica
adminiſtratione maleficū interfece
rit velut homicida iudicabitur·tāto
amplius·quāto ſibi poteſtatē a deo
nō commiſſam vſurpare nō timuit·
Hec auguſtinus· Ideo dicitur vice
ſimatercia queſtione quarta·capi=
tulo· Ille gladium accipit:qui nul=
la ſuperiori ac legitima poteſtate iu
bente vel cōcedente in ſanguinem ali
cuius armatur.et viceſimatercia que
ſtione octaua· capitulo· Quicunqꝫ
percutit. Pertinet hoc tantuꝫ ad ha
bentem auctoritatem ſicut ad prin=
cipem vel ad iudicem· Exemplum po
nit thomas vbi ſupra Sicut ad me
dicum cui cura infirmi eſt cōmiſſa p
tinet preſcindere mēbruꝫ putridum
et nō ad alium cui nō eſt cōmiſſum·
Quinto quidam errauerūt circa il=
lud preceptū· Non occides·dicentes
ꝙ nō licet occidere quacūqꝫ auctori
tate ſiue publica ſiue priuata: qꝛ de=
us ſimpliciter dicit· Nō occides Ta
lis opinionis ſunt ſarraceni qui ma
los de lege ipſorum nō occidunt·ſed
qui ſemel furatur mutilat eum in pe
de vel manu· et ſi ſecūdo facit opꝰ ma
lum:mutilant eum in altero pede vel

manū ſm̄ exigentiam delicti· Sed
hec opinio eſt cōtra ſacram ſcriptu=
ram veteris teſtamenti Exodi·xxiij·
Maleficos nō patieris viuere ſuper
terram· Idem Si quis de induſtria
atqꝫ p inſidias occiderit ꝓximum·
ab altari meo euelles eum et morieẗ
et ponitur extra de homicidijs· capi
tulo primo. Nō ergo peccant iudiceſ
aut principes.ſi occidunt maleficum
dūmodo nō fecerint ex odio et auari
cia· Ideo dicit thomas in libro de re
gimine principum·ꝙ magnum meri
tum iudex cōſequitur:reū occidendo·
ſicut magnum ſuppliciū meretur in=
nocentem dampnando:Dicit ſanctꝰ
thomas vbi ſupra· Sicut eſt in cor
pore naturali:ſic etiam eſt in corpore
miſtico et ciuili. Sed in corpe natu
rali p eiꝰ ſalute abſcindiẗ aliqn̄ mē=
brum putridum vt totū corpus ſer
uetur:ſic vnꝰ piculoſus cōmunitati
et corruptiuus aliorꝫ laudabiliter
et ſalubriter ſine peccato occiditur:
vt bonum cōmune cōſeruetur·Mo=
dicum enim fermentum totam maſ
ſam corrumpit·vt dicitur prime ad
corinthios quinto· Simile patet in
malis herbis que ab ortulanis era=
dicantur et ſuſpenduntur ne bonas
deſtruant· Hoc idem patet in cano
ne·ab impatoribus viceſimatercia
queſtione tercia·§·penultio· vbi ſic
dicit· Ecce ꝙ nōnunꝙ̄ eſt obuiādū
puerſis ⁊ iniuria ſociorū eſt armis
ꝓpulſanda vt et malis adempta fa=
cultas delinquēdi·⁊ bonis optata fa
cultas.libereꝯ ſulēdi eccleſie miſtreẗ
et·xxiij·q·v·c·Miles cū eſt obediēs

poteſtati ſub q̄ua legitime conſtitu-
tus eſt qui hominez occidit: nulla ci
uitatis ſue legē reus homicidij eſt. imo
niſi fecerit. reus erit impij deſerti at
qz cōtempti. Idem in .c. reus ſangui
nis. vbi dicit greg⁹ Qui enī poteſta
te publica functus ipius legis impe
rio malos punit. nec illi⁹ p̄cepti trāſ
greſſor: nec a celeſti patria alienus
habet᷑. Idem dicit᷑ in .c. cū miniſter
et .c. lex eterna. et .c. officia. Vbi di
citur. Officia vindicte poſſunt imple
re boni bono aio: quō et iudex et lex.
.xxiij. q. viij. c. Quicūqz pcutit ma
los in eo ꝙ mali ſunt: et habet cau
ſam. i. poteſtatē occaſionis: miniſter
dei eſt. Qui vero ſine aliqua publica
adminiſtratione maleficū. furem. ſa
crilegū. adulterū. et piurum. et quē
libet criminoſuz interfecerit aut tru
cidauerit vel mēbrum debilitauerit.
velut homicida iudicabit᷑. et tanto a
crius quāto nō ſibi a deo cōceſſam
poteſtatem abuſiue vſurpare non ti
muit. Hec aug⁹. li. i. de ciui. dei. Nō
ergo peccat iudex ſi occidit maleficū
ymo meret᷑ ſi facit ꝓpter iuſticiam.
Sed ſi facit ꝓpter odium aut ꝓpter
vindictaz: peccat mortaliter. Si au
tem facit ꝓpter cōſeruationē ɔmunis
boni vel ꝓpter executionem iuſticie:
eſt ſibi meritorium apud deum. Cu
ius rei exemplum recitat martinus i
cronica ſua ꝙ anno dñi. M.cccc.viij
fuit papa gregorius ſextus. q̄ latro
nes in ptibus romanorū occidit per
ſe faciens ſecuritatē pegrinis. Qua-
rē clamabāt in roma ꝙ eſſet homici
da: non papa. Cui poſt infirmo car
dinales dixerūt ꝙ nō liceret eum in
ter papas in eccleſia ſancti petri ſe-
peliri. Quibus reſpōdit ꝙ ſtulte lo-
querent᷑. qm̄ ezechiel. xiij. dn̄s prece
pit ſacerdotibus ꝙ ſe deberēt ponere
murum ꝓ domo iſrahel. Sic ipe feciſ
ſet. et tm̄ iuſſit ꝙ corpus ſuum mor
tuum poneret᷑ extra clauſam eccleſi
am ſancti petri. Si volūtate diuina
reſeraretur eccleſia. corpus inferrēt
Si non: tunc facerent cum corpore
quicquid vellent. Poſtea turbo diui
nitus venit: et eccleſiam aperiēs pre
dictum corpus imponēdū docuit ꝛc̄.

De triplici inhibitione homicidij

Hic triplex homicidiū inhi
betur. Primū eſt in corde
et dicitur ſpūale. Secun
dum eſt in ore: et dicit᷑ vo-
cale Tercium eſt in opere: et dicitur
reale. Homicidium cordis triplici-
ter cōmittit᷑. Primo odiendo ad mor
tem. Secūdo ꝓponēdo occidere Ter
cio cōſentiendo in mortē ꝓximi. Pec
cant ergo primo cōtra illud p̄ceptū
qui odiūt fratres ſuos vſqz ad mor
tem. et tales dicunt᷑ homicide in cor-
de ſm̄ illud Iohis. iij. Qui odit fra-
trem ſuum: homicida eſt. Tale ſiqui
dem potuit dici homicidium fratrum
Ioſeph. geneſ. xxxvij. Oderant eū
eum fratres eius: nec poterāt ei quic
q̄ꝫ pacifice loqui. Et cum deliberaſ-
ſent eum occidere dixit Iudas fratri
bus ſuis Quid pdeſt ſi occiderimus
eū. Meli⁹ eſt vt venūdet᷑. De tali ho
micidio dicit᷑ de pe. di. i. c. homicidiorū
vero tria gña dicebat beatus petrus

eſſe et penā eorū parilē fore dicebāt.
Sicut enī homicidas interfectores
fratrū. ita et detractores q̊q3 eorum
eoſq3 odiẽtes. homicidas eē manife-
ſtū eſt. qꝛ q̄ occidit ⁊ qui odit fratrē
ſuū ⁊ q̄ ei detrahit: homicide ꝑit' eſſe
demõſtrant᷑. Sed q̄rit ſanct⁹ thomas
ī ſcđa ſecūde. q. xxxiiij. ar. iij. vtꝝ oē
odium ꝓximi ſit pctm̄ mortale. Re-
ſpondit ꝙ homo in fratre poteſt ha
bere odio peccatū ⁊ omne illud qđ ꝑ
tinet ad defectu3 diuine iuſticie ſed
ipa3 naturā fratris nõ p̄t aliq̄s ha-
bere odio ſine peccato. Ideo dicitur
. lxxxvi. di. ca. Odio habent᷑ peccata
nõ hoīes. Hoc aūt qđ in fratre odi
mus ſc3 culpam et defectū boni perti
net ad fratris amorem. Ideo dicit ꝓ
pheta. Perfecto odio oderam illos.
Sup quo dicit caſſiodorus. Perfe
ctum odiū eſt hoīes diligere et eorū
vicia ſemp horrere. Et hugo ſup ec
cleſiaſten dicit ꝙ ꝑfectū odium eſt
quo crimina odiunt᷑ et nõ hoīes Vbi
aūt eſt peccatū mortale. eſt grauiſſi-
mū peccatorū cõſiderādo ipſam deor-
dinationem. qua homo ꝑ odium di
recte ſe opponit caritati. odiẽdo ipm
ꝓximū. Notandū ꝙ in ſacra ſcriptu
re inuenitur triplex odium. qꝛ ſc3 in
uenit᷑. Odiū diuinum qđ eſt formi-
dandum. Odium ꝑfectum quod eſt
frequentandū Odium imperfectum
quod eſt euitandū. Primo inuenit᷑
odium diuinum quod eſt formidan
dum. De quo eccle. xij. Altiſſimus o
dio h3 peccatores. id eſt ad modu3
odientis ſe habet. qꝛ cum talis mo-
tus animi quē nos vocamus odium

nõ poſſit cadere in deū. habet ſe tamē
ad modū odientis inquantū ſubtra
hit gratiam malis ⁊ gloriā: et eis in
fligit penā Ideo dicit᷑ ſapientie. xiiij.
ꝙ odio ſunt deo impius et īpietas e
ius. Odit tamen ſingulariter ſex pec
cata pre alijs peccatis et ſeptimū de
teſtat᷑ anima eius ſc3. Oculos ſubli
mes. Linguam mendacē. Manus ef
fundentes innoxiū ſanguinem. Cor
machinans cogitationes peſſimas
Pedes veloces ad currendum in ma
lum. Proferentem mendacia. Teſtē
fallacem. et eum qui ſeminat inter
fratres diſcordias Secundo eſt odi
um perfectū quod ē frequẽtandū di-
cendo cū ꝓpheta. Iniquos odio ha-
bui: et legem tuā dilexi. Amos. ij.
Odite malum: et diligite bonū Et ſic
faciebat dauid dicens. Odiui eccleſi
am malignantium. Vt cuilibet no
ſtrum a domino dicat᷑. Dilexiſti iu-
ſticiam et odiſti iniquitatē ꝓpterea
vnxit te deus ⁊c̈. Sed iam non ma
li ſed boni cõmuniter habent᷑ odio.
Ergo languet virtus. deſtruunt᷑ ci-
uitates. et ānihilant᷑ cõmunitates.
Cui⁹ exemplū ponit beatus aug⁹ li.
quinto de ciui. dei. c. ix. de ciuitate ro
mana q̄ tam diu durauit in potētia ⁊
fama ꝙ diu prudentes et ſapiẽtes o-
dio habuerūt prauos et malos. Sed
poſtꝙ admiſerūt malos ad eorū de-
fectus nõ aggrauare. intantū multi-
plicata eſt prauitas vt boni. et virtu
oſi pauci remanerent. ⁊ in breui ciui
tas defecit. Ideo dicit aug⁹. li. v. de
ciui. dei. c. ix. Introducēs dictū ſapiē
tu3 cathonis qđ ponit ſaluſtius in ca

thilināro Inter bonos et malos di ſcrimen nullū. Omnia virtutis premia ambitio poſſidet. Ideo ſequit̄ deſtructio ciuitatū et annihilatio terrarum. q2 inter bonos et malos nulla differentia habet̄. q2 equaliter admittuntur ad officia. adulteri. vſurarij. et homicide. Tercio eſt odium qḋ eſt euitandum. et iſtud eſt ꝑ qḋ nō oditur malum ſed homo oditur De quo ꝓpheta in ps̄. Odio iniquo oderunt me gratis. Et ꝓpheta aggeus ca. penultio. Vnuſquiſq3 odit ꝓximum ſuū. et damnum pro damno. vindictam ꝑ vindicta. ſanguinem ꝑ ſanguine requirit homin9. Iſtud autem odium oritur ex duplici cauſa ſ̄m quod declarat ſanctus thomas ſecunda ſecūde. Prima eſt inuidia. Secunda eſt ira. Primo enī naſcit̄ ex inuidia. q2 inuidia eſt triſticia de bono alterius. Ad quā ſequitur deſiderium priuationis illi9 boni. quod ꝓprie eſt odium. q2 ſicut amare eſt valde bonum amato. id eſt ꝙ amatus habeat bonum: Ita odiu3 quod eſt oppoſitum amori aſt nolle bonu3 odito id eſt ꝙ oditus ꝑuetur illo bono. Vt oſtendit anſhelmus in libro de concordia. Et habet iſtud odiū ſ̄m hoc producere tres fructus iniquos De quibus loquit̄ bernardus in ſermone quodam vbi dicit. ꝙ inuidia odium. Odium vero damnū et obdurationem. obduratio crudelitatē parit. Eſt ergo primus fructus iſtius odij dampnificatō. quia qui inique odit: querit ſemp damnū eius que3 odit. vt ponit aug9. in quadā omelia dicens ꝙ ſepte3 damna querit odiens cōtra aduerſariū Primū eſt in infamia. Secundū eſt in ſubſtātia. Terciū in familia. Quartū in amicicia. Quintū in cōditione Sextum in patria. Septimu3 in ꝑſona. Secundus fruct9 eſt obduratio cordis q2 odium obdurat cor ſicut lapide3 ſup inimicum Et eſt durum cor ſ̄m bernardum in libro de cōſideratione ad eugenium ꝙ cōtritione nō ſcinditur. pietate nō emollit̄. precibꝰ nō flectitur. minis nō cedit: flagellis induratur. Legit̄ etiā in ſwetonio de duodecim ceſaribus. ꝙ dum domician9 imperator mortuus fuiſſet. corpus eius poſitū ē in rogo. i. in igne ſ̄m more gentiliū. Et cōbuſto corpe cor ei9 integrū fuit reptū De quo admirati miniſtri q̄ rem viderat iterū ipm cor poſuerūt ad ignē. qḋ minime cōburi potuit. ħ verſū eſt in materiā q̄dā mō lapidis ꝛ duricie. Oſtēdētes aūt illud ꝑitis medicis inuētu3 eſt ꝙ ex veneno quodā ſubtili vn̄ mortuus erat domician9 h̄ cōtigiſſet. Iſtud cor ſi recte ſentim9 eſt ꝓꝑe cor odij veneno reſperſū. ita ꝙ induratū eſt. q2 ſicut dicit bernard9. Cōtritōe nō ſcindit̄. q2 q̄ꝙ ꝙ fiat cōfeſſio et aliqualiter moueat̄ ad ꝯtritionē. remanet tn̄ integrū odio. vt ꝑt3 experiētia de iſtis odijs et ꝑtialitatibus ciuiū inter ſe. Pietate nō emollit̄: ymo crudelior eſſicit̄. qḋ eſt ꝓprie cōtra naturā. Dicit aūt vt ait ſenecā q̄s pietatis natura moueat̄ ad egrū ꝛ mēte mouei d3. q2 ſicut lāguor corpis: ita viciū morbus eſt animaꝝ. Eſt etiam durum. quia

ñon flectitur precibus ſiue ſint p̄ces
amicorum. ſiue preces prelatorũ. ſi=
ue qd plus eſt preces dei. Et inimis
nõ cedit: qꝛ ſi flagellat̄ infirmitate
aut dampnatione tpaliũ. aut p̄ua=
tione filiorũ: nõ tamẽ cedit deo vt ve
lit inimicicias deponere. Finalit̄ fla
gellis induratur. ꝓpter qd inquit pro
pheta. Aufer a me cor lapideũ: et da
mihi cor carneum. Tercius fructus
iſtius odij eſt inhumanitas. i. crude
litas: qꝛ obduratus odio ↄtra proxi
mum eſt crudelis vſqꝫ ad occiſionẽ
ꝓximi Et ſic patꝫ ꝙ odiens fratrẽ ſuum
nõ ſolũ eſt homicida anime ſue per
peccatũ mortale ſcꝫ odium: ſed etiã
ſequit̄ homicidiũ reale ꝓximi. Qd
patꝫ trib9 exemplis. Primo in cayn
cõtra abel fratrem ſuũ. vt patꝫ geneſ.
iiij. Videns cayn ꝙ munera abel erãt
accepta apud deum magis ꝙ̃ ſua: o
dium cõtra ipm̄ cõcepit vt interfice=
ret eum. dicit̄ em̃ geneſ. iiij. Obtu=
lit cayn de fructib9 terre munera do
mino. i. ſpicas triticeas corroſas. A
bel quoqꝫ obtulit de primogenitis
gregis ſui. i. de melioꝛib9. Et reſpe
xit dñs ad abel et ad munera eius: ſꝫ
ad cayn et ad munera eius nõ reſpe=
xit. Nam percepit cayn ꝙ munera a
bel erant deo accepta ⁊ nõ ſua p ignẽ
immiſſum a deo cõſumentẽ oblatio
nem abel. Vñ tranſlatio theodocio=
nis hꝫ. Et inflãmauit deus ſup abel
Et talis inflãmatio fuit ſignum ma
nifeſtũ diuine acceptationis ſicut pa
tet in oblatione gedeonis. Judicũ
vi. Et i oblatione helie. iij. Re. xviij.
Et in oblatione ſalomonis. ij. pal.

iiij. Sequitur Iratus cayn vehemẽ
ter ſcꝫ inuidens gratie fratris innocẽ
tis. et cõcidit vultus eius. qꝛ triſti=
cia mẽtis apparet ex deiectione vult9
Et duxit eum foras in agrũ: et eũ oc
cidit. Cui dominus dixit Vbi eſt abel
frater tuus? Qui reſpõdit. Neſcio.
Addens mendaciũ fratricidio Nũ
qd cuſtos fratris mei ſũ ego? Qua
ſi diceret. Non. Et dominus dixit.
Quid feciſti Vox ſanguinis fratris
tui clamat ad me de terrã. Nũc ergo
maledictus eris. qꝛ maledicet̄ tibi ꝓ
pter horrorem maleficij tui. Cum o
peratus fueris terram nõ dabit fru=
ctus ſuos. Vagus ⁊ ꝓfugus eris ſu
per terram. quia omnibus eris odio
ſus. Et ideo i nullo loco ſecurus Sic
erit et omnibus homicidis. Sequi
tur. Poſuit dñs ſignum in cayn: ſcꝫ
vt ab omnibus cognoſceretur fra=
trem ſuum occidiſſe. Sic omnes ho
micide ſignum habent in facie ſcꝫ vi
ſum horribilem poſt homicidiũ Se
cundo hoc patet in frib9 Joſeph q
ꝓpter odium quod habuerunt con
tra eum poſuerunt eum in ciſternam
vt eum occiderent: et vendiderunt eũ
in egipto vt patuit ſup. Tercio hoc
patuit in romulo ⁊ remo. quia romu
lus ex odio quod habuit cõtra frẽm
ſuum eum occidi fecit. vt patet. vij.
queſtione p̄ma. c. In apib9 Vbi di
cit Jeronimus. Roma cõdita ſimul
duos frẽs reges habere nõ potuit
ſed parricidio dedicatur id eſt ma=
culatur. Hiſtoria ponitur ab aug9.
in de ciuitate dei. Iſtud odium nõ ſo
lũ fuit inter cayn et abel: inter frẽs

Joſeph et eum: inter romulum et rē mum: ſed nunc inter deū et diabolū Pſ. Superbia eorū q̄ te oderūt aſcen dit ſemp. Inter ſanctos et dampna tos Inter clericos et laycos. ſicut in ter cattum et canē. Nota cauſam hu ius in quodā exemplo. Item inter vi rum et vxorē: inter patrem et filiū inter matrē et filiā: inter fratres: in ter cōſanguineos: Inter principes ſe culares et ſpūales: quia principes ſecu lares vellēt habere dominiū ſpūaliū et tn̄ q̄diu iſta nō habēt nō ceſſant et ecōtra ſpūales vellēt dominiū ha bere tpalium. Eſt etiā inter fratres religioſos et ſacerdotes ſeculares. Cauſam huius aſſignauit quidam burdoſe rn̄dens dixit. ꝙ fratres libē ter veſcunt ouis aſſatis: ſacerdotes ſeculares libenter comedunt pullos aſſatos. Et ſic fratres odiūt ſacerdo tes qui comedūt pullos. vn̄ debeant ꝓduci oua. Et ſacerdotes odiūt fra tres. quia comedūt oua vn̄ debeant ꝓ creari pulli. Sz fortaſſis mihi obijci et aduerſarius illud luce. xiiij. qd̄ di xit xp̄c ad turbā. Si quis venit ad me et nō odit patrē ſuū et matrē et vxores et filios et fratres et ſorores adhuc aūt et animā ſuā: nō pt meꝰ eſſe diſcipulus. Ad hoc rn̄t beatꝰ gre gorius ibidem in omelia dicens. Si percunctari libet quō parentes et carna liter ꝓpinquos p̄cipimur odiſſe. qui iubemur et inimicos diligē. Sed ſi vim p̄cepti ꝑpendimus vtrūqz age re ꝑ diſcretionē valemus. vt et eos q̄ nobis carnis cognatione coniūcti ſunt. et quos ꝓximos nouimꝰ dili gamus: et quos aduerſarios in via dei patimur odiendo et fugiēdo neſci amus. Hec gregorius. Sequitur. Adhuc autē et animā ſuam ⁊c̄. Tūc enim animā noſtram odimus. cum eius carnalibus deſiderijs nō acqui eſcimus et cum eius appetitum fran gimus et eius voluptatibus relucta mus. Sed nūc generaliter eſt odiū

Circa bonorum operū executores
Circa ſuorum ſcelerū reprehenſores
Circa peccatorum informatores

Dico primo ꝙ mali odiunt bonorū executores. in ſeculo et in clauſtro. Illi a malis amplius odiunt et con tempnuntur qui in bonis operibus amplius et diligentius occupantur ſcḋm illud ꝓuerbiorū. xxix. Viri iniq oderunt ſimplicem. Et ſic oderunt e giptij filios iſrahel. quod eſt potius ad eorum cōmendationem q̄ vitu perationem. Quod patet quadrupli ci exemplo. Primo exemplo lucis. quia non eſt derogatio lucis ſed commē datio. ſi eam fugiūt veſpertiliones. Sancti enim viri ſunt lux. quia ha bent lucidam cōſcientiam et famam. Veſpertiliones autē peccatores ſūt qui diligunt opera tenebrarum et o diunt lucem. Ideo cum lucidis virꝭ cōuenire non poſſunt. Prime ad co rinthios. vi. Que ſocietas lucis ad tenebras. Secundo patet hoc exem plo odoris. Non enim eſt derogatio ſed cōmendatio odoris ſi eum fugi unt ſerpentes. ſed ſerui dei ſunt odo riferi in fama. ij. ad corinthios. Bo nus odor chriſti ſumus in omni lo co. Mali ſunt ſerpentini. quia virus

detractionis ſemp̄ portant in linguã
Pš. Venenum aſpidum ſub labijs
eorum. Tercio hoc patz exemplo co
loris nõ enim eſt derogatio ſed ↄmẽ
datio coloris ſi ceci falſa de ipõ iudi=
cant. ſed ſancti viri ſunt colorati albo
puritatis. nigro humilitatis. rubeo
caritatis: peccatores autez ceci ſunt.
Sapientie ſecũdo. Excecauit eos
malicia eorum. Unde cum quidam
iuuenis ſpecioſus dicẽt diogeni phi
loſopho Si omnes me odirent ſicut
te: ſuſpẽdio me perimerem. Reſpon
dit. Et ego perirem: ſi me quẽadmo
dũ te amarent Quarto hoc patz exẽ
plo medici. quia non eſt derogatio
medicorũ ſꝫ ↄmẽdatio ſi frenetici eos
ↄtẽpnũt ſꝫ ſerui dei ſunt medici ab oĩ
bus honorandi. Eccleſiaſtici. xxxviij
Honora medicum ꝓpter inſtantem
neceſſitatem: frenetici aũt ſunt pecca
tores qui manus ſibi inijciunt. Sa
pientie. vi. Occidit homo per maliciã
animaz ſuam. Cauſa huius odij eſt
diſſimilitudo vite. Ideo dicit Johã
nes apoſtolus. Nolite mirari ſi odit
vos mundus. quoniam tranſlati ſu
mus. de morte culpe ad vitam gratie
Ideo dixerunt impij. Grauis eſt no
bis etiam ad videndum: qꝛ diſſimi=
lis eſt opibus noſtris. Sapiẽtie. ij.
Tale fuit odiũ qd̃ cayn habuit ad
uerſus abel. Secũda cauſa eſt pro=
gatiua amoris et gratie. qꝛ cum bo=
nos viros vident apud deum ꝗ homi
nes pficere odiũt eos et dolent Gen.
xxxij. Oderat eñ Eſau Jacob. Sic
geneſ. xxxvi. Videntes fratres Jo=
ſeph ꝙ a patre cunctis fratribꝫ plꝰ

amaretũr: oderant eam. Tercia cau
ſa eſt odium dñi. Ideo eos diligere
non poſſunt Johis. iij. Si mundus
vos odit. ſcitote: qꝛ me priorem vo=
bis odio habuit. Nõ poteſt placere
ſeruus vbi diſplicet dominus. math
x. Et eritis odio omnibus homini=
bus: ꝓpter nomen meum. Secundo
odium eſt circa ſuorum ſcelez repre
henſores. Amos. x. Odio habuerũt
corripientem in porta: et perfecte lo=
quentem abhominati ſunt. Cuius ex
emplum patz in rege achab. iij. Re.
xxij. qꝛ de propheta michea dicebat
Odio inqt eum. qꝛ nõ ꝓphetat mihi
bonum ſed malũ omni tpe. Sic ma
li odiunt eorũ correctores. Aliud ex
emplum patz in aplo qui ſcribebat
ad gal. iiij. factus ſum vobis inimi=
cus verum dicens. Ideo dicebat au
gꝰ. li. x. confeſſ. Veritas odiũ parit.
Omnes quippe amãt veritatẽ lucen
tem ſed odiunt eam redarguentem.
Sic multi ꝓpter veritatẽ annũcian=
dam occiſi ſunt. Nã yſaias ſarratus
eſt qꝛ dixit iudeis Audite pn̄cipes ſo
domorũ ꝛc. Jeremias lapidatus ꝛc.
Johẽs baptiſta decollatus. qꝛ dixit
regi herodi Nõ licet tibi habere vxo
rem fratris tui. Apli et ceteri marti
res occiſi ſunt. Itẽ hiſtori alit dicit
ꝙ fuit qdam dña q̄ habuit tres gal
los. et habuit amaſium ſuum in ca
mera. Primus gallus cantauit et an
cilla finxit ſe intelligere cantum gal
li dicens domine ſue. Domina nõ in
telligitis quid iſte gallus cantu ſuo
dicit? Reſpondit non. Ancilla dixit
Gallus dicit vos habere amaſium

veſtrum in camera. Reſpondit domi
na. Propter hoc debet mori. Eo ꝯme
ſto ſecundus gallus cantavit. Tunc
ancilla ad dn̄am ait. Auditis quid
iſte dicit. Rn̄t. Nō. Tūc ancilla. Gal
lus dicit. Socius meus mortuus eſt
ꝓpter veritatē. Reſpōdit dn̄a. Pro
pter hoc debet mori Et eo occaſo. ter
cius gallus cantavit. Tunc dixit an
cilla. Iſte gall⁹ cantat. Qui vult ha
bere pacem: debet eſſe ſurdus mut⁹
et cecus. Moraliter. ꝑ mulierē deno
tatur eccleſia que habet tres gallos
.i. tria genera p̄dicatorū. Primi ſūt
apoſtoli qui ꝓpter veritatē occiſi ſūt
et perſecuti ſunt Secūdi ſunt ſancti
viri qui hoc ꝑꝑl'o p̄dicauerunt quod
eorum ſocij .i. apoſtoli. et ꝓpter veri
tatē ꝑdiderunt vitā. Sed moderni
p̄dicatores q̄ ſignificant̄ ꝑ tercium
gallum p̄dicant. et qui volūt habere
pacē tēporalez ſūt muti ſurdi et ceci.
Muti ſunt: qꝛ nō corrigunt vicia ho
minū. Iuxta illud. Canes muti non
valentes latrare Cōtra quos dicitur
.xi. q. iij. c. Nolite timere eos q̄ occi
dunt corpus. ne forte ꝓpter timorez
mortis. nō libere dicatis qd̄ audiſtiſ
nec fiducialiter p̄dicetis oīb⁹ quod
in aure ſoli audiſtis Sequit̄. Non
ſolum ille ꝓditor eſt veritatis q̄ trāſ
grediens veritatē ꝓ veritate menda
cium dicit: ſed etiā ille qui nō libere
veritatem ꝓnunciat. quaz ꝓnūciare
debet. Sunder ſe dwingen eyn̄e
anderen nagel
Se riden io den forzagel
Se prediken nu den luden
Von bartholomeus buden
Se laten der lude ſunde ſtaen
Vppe dat ſe de gunſt entphaen
Se ſtriken oc den valen pagē
Dat wil ick gode altijt clagen
Non debent ergo formidare predi
catores malorum detractionē. et odi
um eorundem. ſed libere ꝛ cōſtanter
redarguere eorū mala opa Dubitat
ſanctus thomas in prima ſcd̄e q.
.xxix. ar. v. vtrum veritas poſſit ha
beri odio. Reſpōdet ꝙ verum in quā
tum habet rōnem repugnātis et cō
trarij. poteſt haberi odio. quod con
tingit fieri tripliciter Vno mō ſm̄ ꝙ
veritas eſt cauſaliter et originaliter
in ipſis reb⁹. et ſic homo aliqn̄ odit
aliquā veritatē dū eſſe nollet verū qd̄
eſt verū. Alio mō ſm̄ ꝙ veritas eſt i
ꝯgnitōne ipſius hoīs q̄ impedit ipm̄
a ꝑſecutione amati. ſicut ſi aliq̄ nol
let cognoſcere veritatē fidei vt libere
peccaret In q̄ꝝ ꝑſona dicit̄ Iob. xxij
ſcientiā viarū tuarū nolumus. Ter
cio modo habet̄ odio veritas tanq̄
repugnās prout eſt in intellectu al
terius puta cum quis iaceret in pctō
odit ꝙ aliquis veritatē circa ſuū pec
catum ꝯgnoſceret. ꝛ ſm̄ hoc dicit au
guſtinus. x. cōfeſſionū. ꝙ homines ve
ritatē amant lucentē: ſed odiunt eaz
redarguentē. Hec thomas. Tercio
odiunt ſciētie informationē Iſti eni
nō ſolum odiunt reprehendi. ymo e
tiam informationē ſcꝫ doceri. et iſfor
mari ſicut aues immūde odiunt lucē
ac per hoc tales odiunt ſapientiaz et
doctrinam Iohānis. iij. Omnis qui
male agit: odit lucem ꝛc. Boetius
li. ij. de cōſolatione. proſa. vi. Quid

eſt ꝙ quilibʒ in alium facē poſſit qḋ
ab alio ſuſtinere nō poſſit. Buſiride
accepimus ⁊c̄. Vn̄ yſopus. Sic no
cet innocuo nocuus: cauſamqʒ nocē
di inuenit. hij regnāt qualibet vrbe
lupi.

Ecūdo modo habet fieri ho
micidiū in corde. ꝓponēdo
occīdere ſicut ꝓpoſuit eſau
occīdere fratrē ſuū Jacob
dicēns. Venient dies luctus patris
mei et occīdaʒ fratrem meū Jacob.
vt ptʒ geneſis. xxvij. Tales ſunt vin
dicatiui q̄ expectāt locum et tempus
quouſqʒ vindicent ſe aut mutilādo
aut occīdendo ꝓximū. Contra quos
frāciſcus petrarcha li. i. de re. vt. for.
c. i. Nobiliſſimū vindicte genus in
q̄t eſt pcere. Nam multo eſt ſancti?
multoqʒ deiformius obliuiſci iniu
riam ꝙ vlciſci. Generoſior nulla eſt
obliuio ꝙ offenſe. Sequit̄. Vltio
nis momentanea delectatio: miſeri
cordie ſempiterna. Duorū nempe de
lectabiliū eſt p̄ferendū qḋ diutius
delectat. Vn̄ fac tu hoc. quo perpetuo
delecteris. Vn̄ ibidem reſpondet di
ſcipulo ſuo dicenti. Licitū eſt vlciſci
R̄n̄t ei Nulla lege licitū eſt Volo ꝙ
defenſio licita ſit: ſed vltio vetita eſt
Scriptū em̄ eſt Qui vindicare vult
a deo inueniet vindictā. Et rurſus.
Mea eſt vltio et ego retribuā eis in
tp̄e dicit dn̄s. Illud tp̄s expecta Se
quitur infra. Multos q̄dem vindi
caſſe penituit: neminē pepꝯiſſe. Hec
ille Notandū ꝙ in ſacra ſcriptura in
uenitur triplex vindicta ſcʒ crudeli
tatis et ſeuicie quā facit peccator cru

delis. Eq̄tatis et iuſticie quā facit p̄
latus fidelis. Auctoritatis et poten
tie quam facit deus in celis. Prima
eſt crudelitatis et ſeuicie. cōtra quaʒ
leuit. xix. Non q̄ras vltionem nec me
mor eris iniurie ciuiū tuorū. Ad ro
manos. xij. Mihi vindictam: et ego
retribuā. Sed multi ſunt q̄ diuinū
officiū vſurpant et preſumunt vſqʒ
ad vltimā ſeuiciam ſe vindicare. ſi
miles cani q̄ lapidem piectū ſolet i
ore recipere. ⁊ p̄ ardore vindicte ip̄m
temptat mordere. Et ſic ꝓprios den
tes deſtruit. Hec aūt vindicta ꝯtin
git ſex modis eſſe peccatū. Prīo ap
petendo vindictā de illo q̄ nō meruit
ſcʒ ſup innocentē. Ergo peſſime faci
unt illi q̄ vnum ictū de iniurijs illa
tis ſumūt in filijs aut ꝓpinquis. fa
cientes vindictaʒ ſanguinis ſup eo q̄
nullam culpā ꝯmiſit. Simile patet
in guerris vbi paup ruſticus ⁊ inno
cens ꝓpter peccatū alterius. eiuſdem
loci bonis priuat̄. ſpoliat̄ et occīdi
tur. Secundo quando appetit plus
ꝙ meruit vt ſi quis i verbo vnico of
fenditur manu aut pugno percutit
aut gladio. Dubitatur vtrum licitū
ſit aliquando ꝓximum percutere Re
ſpondetur ſm̄ raymundum ꝙ pcuſ
ſio aliquando ſit ex malicia: aliquā
do ex ſuperbia: aliquando ex odio.
Et hoc eſt peccatum mortale. Quan
doqʒ autē ſit ex caritate ſcilicʒ cauſa
correctionis et huiuſmodi. Et hec p
cuſſio in omnibus habentibus po
teſtatem eſt licita in ſuos ſubditos
quando nō ſit ex vindicta. Dubitat̄
vtrum percutienti vnam maxillam

altera ſit prebendā. Reſpōdet augu
ſtinus in epiſtola de puero centurio=
nis dicens. Precepta patientie ma=
gis ſunt ad ꝑparationē cordis q̄ ad
opus quod in apto fit vt in ſecreto
teneat animi patiētia: in manifeſto
aūt id fiat qđ eis videt̄ ꝓdeſſe ad ſa
lutem: q̄bus bene velle debemus. Vn̄
et dn̄s iheſus ſe patientem repre=
hendit dicens. Si male locutus ſuꝫ
teſtimoniū phibe de malo. Si autē
bene: cur me cedis. Iohis. xviij. Et
paulus percuſſus in faciem dixit. Per
cutiet te deus paries dealbate Actuū
xxiij. Tercio vindicta fit cum pecca
to q̄n non debito ordine fit. q̄n ꝑ ſe
homo vult vindicare et nō ꝑ iudiceꝫ
vel prelatū ad quos de iure pertinet
vindicta. Non vos defendentes ka=
riſſimi ꝫ date locū ire Ad romanos
xij. Ide dicit̄ ibideꝫ xiij. de iudice Nō
enī ſine cauſa gladiū portat Domin⁹
enī eſt et miniſter et vindex in iram
ei qui malum agit. Idem patet vice
ſimatercia queſtione quinta. capitu
lo. p̄mo. et ca. reus ſanguinis. et in
multis capitulis. Querit̄ vtrum in
iurie malorū ſunt tolerāde. Rn̄t tho=
mas ſecūda ſecunde. q. cviij. dicens
q̄ mali tolerādi ſunt a bonis in hoc
q̄ iniurias ꝓprias patiēter ſuſtinēt
ſꝫm q̄ oportet. Vn̄ ſup canticorū. ij.
Sicut liliū inter ſpinas. Dicit gloſa
Nō fuit bon⁹: qui malos tolerare nō
potuit. Secūdo ſi eius iniuria redun
dat in iniuriam eccleſie nō debet ſu=
ſtinere: ſed ſe vindicare Vnde augu
ſtinus in epiſtola ad bonifaciū et po
nitur viceſimatercia queſtiōe tercia

Vbi maximianus cōmendat epiſcō
pum inuocantem auxilium imꝑato
ris contra hoſtes eccleſie Dicit augu
ſtinus Si non feciſſet hoc: nō fuiſſet
in eo laudanda ſua patientia. ſed re
prehendenda ſua negligentia. Ter
cio quādo vergit in iniuriam dei: tūc
poteſt quis propriā iniuriam vlciſci
vt patet de helia qui fecit ignem de=
ſcendere ſup illos qui venerant ad ca
piendum illum. vt patet. iiij. Regū
primo. Legitur etiam de thoma a=
poſtolo q̄ imprecatus fuit ei q̄ ma=
nu ei dederat alapam vt a canib⁹ ma
nus in conuiuio portaretur. non zelo
vindicte exercende: ſed zelo diuine iu
ſticie et potentie manifeſtande. Sic
ſilueſter papa excōmunicauit eos q̄
miſerunt eum in exilium vt patet vi
ceſimatercia queſtione quarta. capi=
tulo. guiliſari⁹ patrici⁹ veſter. Quar
to quando vindicta propter odium
fit quando ſolum appetit vindictaꝫ
vt vindicet. non vt bonum iuſticie cō
ſeruetur. Ideo dicitur viceſimater=
cia queſtione quarta. capitulo. chri
ſtus. Ibi dicitur q̄ chriſtus diſcipu
los ſuos increpauit. quia ignem de
celo venire ſuper eos geſtiebant qui
ipſum non receperant. Sequitur i=
bidem. Apoſtoli nō zelo iuſticie ſed
amaritudinis odio. ob iniuriam ſue
expulſionis vindicandam ſamarita
nos igne volunt cōſumere. Domin⁹
autem volens iniuriam proprie per
ſone cum patientia et gaudio tole=
rare: iniuriam vero diuinam non in
vlciam relinquere ait. Neſcitis cuius
ſpiritus eſtis. hiſtoria patꝫ luce. ix.

Sed dicẽs. Ex quo patienter ſuffer
re debeo. rogo vt mihi aliqua doneꝰ
documenta cõtra impaciẽtiã: et qua
liter me debeo habere in iniurijs il
latis. Reſpondetᷣ ꝙ homo debet qua
tuor ſeruare. Primo vt eam in ſola
cium cõuertat de quo ſeneca ponit ex
emplum in libro de ira. Cum dyoge
nes inq̃t phus quandã cauſam ha=
buiſſet tractare cum lẽtulo. lentulus
attracta pingui ſaliua expuit in fa=
ciem eius. Ille aũt faciem extergens
dixit. Affirmo eñ o lentule omnes
falli qui negant te os habere. Ideo
dicit ſeneca. Iniuria data in riſuz io
cumqȝ vertatur. Secũdo. vt iniuriaz
recepiſſe obliuioni tradatur. Cuius
figura habetᷣ geneſ. xli. de Ioſeph
qui fuit oblitus ſcelus fratrum ſuo
rum dicens. Obliuiſci fecit me deus
omnium malorum. Ideo dicit ſalo=
mon eccle. iiij. Omnes iniurie ꝓximi
tui ne memineris. Tercio vt i iniurijs
manſuete reſpondeat. Iõ dicit phs
ꝙ manſuetudo ẽ quietatio ire. Prou
biorum. iiij. dicitᷣ Reſpõſio mollis frã
git iraz: ſermo aũt durus ſuſcitat fu
rorez. Narrat ſeneca vbi ſupra de au
guſto ceſare ꝙ cum quidam diceret
ei. O tyrãne. o tyrãne. Rñt. Si eſſez
tyrãnus: nõ dicere res illa. Quarto vt
iniuriam recepiſſe negetur. de quo ſe
neca vbi ſupra. Quid faciet ſapienꝰ
colaphis percuſſus? Reſpondet. Fa
ciet ſicut Catho. quem cum quidam
in os percuteret: negauit ſe iniuriaz
ab illo recepiſſe. Ideo dicit apoſtolꝰ
. ij. ad corinth. xij. Libenter ſuffertis
inſipientis: cum ſitis ipſi ſapientes.

Notandũ ꝙ iniuria eſt duplex ſcili
cet grauis et leuis. Leuis eſt. q̃ modi
ca impulſione vel percuſſione palme
manus. pedis. vel lapidis aut baculi
illata eſt. Sz grauis iniuria eſt mẽ
brorum mutilatio. fractõ dentis. cap
pillatio: magna effuſio ſanguinis.
Nota ꝙ iniuria fit tribꝰ modis ſcȝ
re: cum manus inferuntᷣ: verbis qñ
fit cõuicium. literis cum aliquis ad
infamiam alicuius libellum vel famo
ſum carmen cõficit. aſcribit: vel pro
bit. Quod eſt pena capitis. vt patet
. C. de famoſis libellis. l. vnica. Itẽ
ſm canones ſunt excõmunicandi vt
ptz. v. q. i. c. quidam maligni. et. c.
ſequenti. dicitᷣ. Hij q̃ inuenti fuerĩt
famoſos libellos in eccleſia ponere.
anathematiſentur. Et ibidem. c. Si
quis famoſum libellũ ſiue domi ſiue
in publico ſiue in quocũqȝ loco ignã
rus repperit. aut corrumpat priꝰ q̃
alter inueniat. aut nulli cõfiteatᷣ in=
uentum. Si vero nõ ſtatim eaſdem
cartulas corruperit vel igne cõbuſſe
rit: ſed vim earum doloſe manifeſta
uerit: ſciat ſe quaſi autorem huiuſ=
modi delicti. capitali ſententie ſub=
iugandum. Hec ibi. Item quidam
ſunt qui iniuriam facere nõ poſſuntᷣ
vt furioſus. et impubes et fatui: qui
doli capaces nõ ſunt. Queritᷣ vtrum
inimicis veniam petentibus tenea=
mur remittere. Videtur ꝙ ſic. Ad co
loſenſes. iij. Donãtes vobiſmetipſis
ſi quis aduerſus aliquem habet q̃re
lam. Item ſaluator. dimittite et di=
mittemini. Reſpõdet quidã ſup. iij.
ſentẽtiaꝝ. Ex nimio dampno illato

alicui solent tria oriri scȝ· Rancor in corde· Signa rancoris in ope· Actō iuris cōtra iniuriantem· Primū tenetur homo statim dimittere· veniam veraciter petenti et pato se emēdare ſm facultatem suam· De quo potest intelligi luce·xvij· Si reuersus fuerit ad te dicens·penitet me· dimitte illi·pmo etiam si nō petat adhuc tenet homo remittere signa rancoris· Pro intellectu illius est sciendū ꝙ duplicia sunt signa rancoris·Propinquā scȝ ex quibus potest q̄s faciliter cognoscere vtrū gerit rancorem cōtra alium Sicut si prius locutus est ei·salutādo eum: et hoc iam nō facit·Alia sunt signa remota. ex q̄b⁹ nō potest faciliter cognosci vtrū odium gerat. vt si nō totiens loquit̄ ei: vel nō totiens vadit ad domū eius vt p̄us Talia tenet̄ homo remittere· Tertium scȝ actionē iuris cōtra iniuriantē non tenetur dimittere nisi ille sibi satisfaciat ſm suum posse· Ideo dicit̄ i decretis·xxiij·q·iiij.si illic·Nemo tenetur remittere iniuriam:nisi sibi satisfactū sit· Ideo etiaȝ dicit̄ de iniur·et damp·dat·c· Si rixati fuerint homines et pcussent alter fratrē suum lapide vel pugno et mortuus nō fuerit·sed iacuerit in lecto· q̄ pcussent opas eius scȝ amissas ⁊ expensas in medicos restituat: Et sic de alijs dāpnis ibidem·Quinto est peccatū qn̄ in passione vindicte nimis seuit ab intra et ab ex̄: sic ꝙ nō curat facere cōtra preceptū dei vel caritatem pximi cum maledictionib⁹ et blasphemijs cōtra quos frāciscus petrarcha de re.

vtrī·fortu.dicens·Da ire spaciū·dā cōsilio tēpus·frena impetuȝ· Defert aut definit aut lentescet breuis hora cedit iratum equor· Sequit̄· Plus teipm̄ lesens ꝙ hostē.Illi corp⁹ forsitan aut opes:tibi animā famamqȝ corpis·Hec ille Sunt quidā qui ꝓpter paruā offensam eis illatā excellēter inflammāt̄:et cum verbis et factis se parāt ad vindictam quo d tn̄ nō expedit·Cuius exempluȝ in lupo patuit q̄ leuiter offensus a capra fuerat que semel inspexerat eum Propt̄ quod lupus semper ei minabatur mortem.Finaliter lupus ⁊ capra statuerunt diem ꝙ vellent mutuo conuenire vt q̄libet ꝓponeret ius suū Vulpes debuit esse iudex· Adijt canes rogans quatenus irent secum cōtra lupum tenēdo diem·Qui venietes cum eā tn̄ occultando se in arbustis·Conquentur lupus vulpi de iniuria sibi illata·vulpes videns canes latitātes dixit lupo·Care frater consulerem tibi vt tam puam iniuriam nō vindicares sed remitteres·Rn̄t lupus Nequaꝗ̄ arripiēs capram p collū.Qua vociferante mox canes venerunt ita ꝙ vix euasit··Tandem veniēs ad vulpem cōquestus est se terribiliter laceratū.Rn̄t vulpes Nōne dixi tibi ꝙ tā puam iniuriā nō deberes vindicare: Sic exemplariter cōtingit illis q̄ puā iniuriam excellēter volūt vindicare·Sexto p̄t fieri sine peccato ⁊ h̄ trib⁹ modis·Primo ꝓpter malorū correctionē·Sūt em̄ pene· q̄dam medicine peccantiū· Vn̄ tpalē penaȝ optare peccatorib⁹. vt corrigant̄ et

a peccatis deſiſtant. dei beneficij eſt i
dicium. Sic em̄ ſcribit .ij. machab.
.vi. Etem̄ nō ſinere multo tpe pctō
ribus ex ſententia agere. ſed ſtatim
vltiones adhibere: magni beneficij
indiciū eſt. Secundo ꝓpter boni pu
blici cōſeruationē Dicit em̄ gregori⁹
.xxij. moraliū. Euenire plerūqz ſolet
vt non amiſſa caritate inimici nos
ruina letificet. et rurſus eius gloria
ſine inuidie culpa cōtriſtet cū ruente
eo quoſdam bene erigi credimus. et
ꝓficiente illo plures iniuſte opprimi
formidamus. Tercio ꝓpter diuine
iuſticie manifeſtationez. ſi em̄ nullo
mō vindicta malorū eſſet appetēda
ꝓpheta nō dixiſſet. Letabit iuſtus cū
viderit vindictā. Sic moyſes occi=
dit .xxiij. millia hominū ꝓpter ydola
triam: vt ptz Exodi .xxxij. Non zelo
vindicte: ſed zelo diuine iuſticie ma
nifeſtande. Nō em̄ debemus noſmet
ipſos vindicare ꝓpter multa. Primo
qꝛ ex tua vīdicta vel defenſione poſt
illatā iniuriā nullus fructus ſequit.
Si em̄ eruis oculū eius q̄ eruit tuū.
ꝓpter hoc nō reſtituit tibi tuus. qꝛ
ſi quis cōtra legē te percuit: dignus ē
vt repcutiat. Sed tu nō es dignu⁹
vt eū repcutias. qꝛ es diſcipul⁹ ei⁹.
q̄ paſſus nō repcutiebat. Quare ſi
tu repcutis nō ſolū te ſuū diſcipuluz
eſſe negas verbis: ſed etiā factis. Ge
neſ. .xxxvij. Quid ꝓdeſt nobis ſi oc
ciderimus fratrē noſtrū? Secūdo qꝛ
fructū patiētie pdis. Nā ſi malū pro
malo reddis: fructū patiētie pdidi=
ſti Si malū p malo nō reddis: mēb
brum pdidiſti: ſed fructū patientie

q̄ſiuiſti: qꝛ dixit hieſus In patiētiā
veſtra poſſidebitis aīas veſtras. Et
Jacobi pmo. Patiētia pfectū opu⁹
habet. Tercio. qꝛ cauſaz tuā iniuſtā
facis. Vn̄ ps. Si reddidi retribuen
tibus mihi mala: ꝛc. Quaſi dicat.
cadā a iuſticia mea. Jō dicit apl'us
ad rōnos .xij. Noli vinci a malo ſed
vince in bono malū. Quarto de⁹ me
lius vindicabit te ſi ci vindictā ſer
uaueris. Sicut em̄ eſt etern⁹: ita e=
ternū vulnus infligit. Mathei .xxv.
Ibūt hij in ſupplicū eternū. Jō ipſe
dicit. Mihi vindictā: et ego retribu
am. Dicit dn̄s ad rō. .xij. Et ad heb.
.x. Deutro .xxvi. et ꝓuer .xxij. Quin
to facit cōtra euāgeliū Math. .v. Di=
ctū eſt antiq̄s, Oculū p oculo. dentez
p dente ꝛc. Ego aūt dico vobis. non
reſiſtere malo. Jō dicit apl's ad ro=
manos .xij. Nō vos defendentes ka
riſſimi: ſed date locū ire. Sz cōtra.
paulus vt ſe ab iniurijs liberaret cō
minatus fuit militib⁹. ſe aſſerēs ciuē
romanū. vt ptz actuū .xxij. Ergo re=
ſiſtebat malo id ē violētie. Itē canō
cōcedit defenſionē ſui in caſu in quo
aliq̄s vellet aliū occidere. et ille defen
deret ſe. inuaſorē occidendo q̄ tūc nō
eſſet irregularis. vt patz extra de ho
micidijs. c. vnico. in cle. Ergo reſiſte
re malo ē licitū Rn̄r q̄ reſiſtē malo l'
repellere iniuriā cōtingit dupliciter.
Aut liuore vīdicte. et ſic nūq̄ licz Aut
zelo iuſticie et h' etiā dupliciť. Aliq̄n
verbis pſuadēdo ne inferat iniuria.
et ſic licz oib⁹. Et iſto mō reſiſtebat
paulus vt allegatum eſt Aut factis
repugnādo: et hoc adhuc dupliciter.

vel iniuria tunc eſt publica et ineui
tabilis. quo ad mortem. et tunc licet
iuſſu principis vel militis ſeu cōmu=
nis officialis. cui ex officio incūbit
iniuriatos defendere. Vel talis iniu
ria eſt pſonalis et priuata. et tūc ſi
eſt neceſſitas ineuitabilis que vitari
nō poteſt. nec p fugaz neqꝫ p aliud
impedimentuz. ſic pmittit̄ clerico et
layco defendere ſe et vim vi repellere
licet cum moderamine inculpate tu=
tele. Xp̄s aūt loquebat̄ illud ſcꝫ nō
reſiſtere malo. ad pſonas priuatas
de iniuria p̄uata: nō ad pſonas cōmu
nes et officiales. q̄ ex lege et zelo iu=
ſticie maleficos habent corrigere. Le
gitur in ſpeculo hiſtoriali li. xviij.
c. lxxi. de ſancto machario. Qui quo
dam die dum in cella ſua ſederet et
a culice vulneratus fuiſſet in pede. do
lenſqꝫ manu ſua eum pemit. q̄ mori
ens plurimū cruoris effudit. Repre
hendens igitur ſe q̄ iniuriam ꝓpriā
vindicaſſet ita ſe cōdempnauit vt in
pratis nudꝰ p ſex menſes ſederet vbi
p culices et ſcrabones plurimū pfo=
ratꝰ eſt in cute. Sic ergo illic totꝰ
exulceratus eſt vt in omnibus ſuis
mēbris elephātoſus appareret. Itē
de mira patientia phorū li. iij. de ira
Item de dyogene pho de quo dicit
ſeneca tractanti cauſaz de lētulo. Qui
attracta pingui ſaliua i ore ſuo ſpuit
in frontem phi mediam. Ille abſter
gens faciez ſuam dixit. O lentule af
firmo omnes falli q̄ te negāt os ha
bere. Et ſic iniuriā in riſum cōuertit.
Idem ibidem de paciencia p̄ncipum.
cum ad regē philippū veniſſent lega

ti athenienſiū ait ad eos phs. Quid
poſſum facere quod ſit gratū atheni
enſibus? Rn̄t vnus ex legatis. Te in
quit ſuſpēdere eſſet gratum. Et cum
cōtra eum miniſtri regis vellēt irrue
re. ꝓhibuit rex dicens. Renūciate a
thenienſibus. multo ſupbiores eſſe
illos q̄ iſta dicūt: q̄ qui impune au
diunt. Item de paciētia coniugum di
citur in vita phorū de ſocrate. Qui
cū poſt multas iniurias vxorum fuiſ
ſet aqua immūda ab vna pfuſus.
nihil aliud reſpōdit q̄. ſciebam q̄
poſt iſtud tonitruū debuit venire plu
uia. Item de patientia ſancti marti
ni qualiter cum baculis et flagris
fuit paſſus a militibus ⁊c̄. Secun
do inuenit̄ vindicta q̄ eſt eq̄tatis et
iuſticie quā facit prelatus aut iudex
fidelis. De quo dicit̄ ad rōnos. xiij.
Vis aūt nō timere poteſtatem: bonū
fac. Sequitur. Si aūt male feceris
time. Non enī ſine cauſa gladiū por=
tat. Dei enī miniſter eſt vindex in irā
ei. q̄ malū agit. Non enī debet ſe vin
dicare: ſed leſum oſtendere cōmitten
do deo qui dixit. Mihi vindictā: et
ego retribuam. Dubitat̄ vtrum iu=
dex debet vindicare ꝓximum leſum
ſm legem talionis que ponit̄ Exodi
. xxi. Reddat animā p anima: oculū
p oculo: dentem p dente: manū pro
manu: pedem p pede. Item leui. xxiiij
et deutro. xix. Reſpōdet̄ q̄ in lege iu
deorum fuerūt triplicia p̄cepta. Pri
ma moralia. vt decē precepta: quoꝝ
oppoſitū nullo mō fuit licitū. Alia fu
erūt ceremonialia. q̄ ceſſauerūt ſicut
dicit apoſtolus ad galatas. v. Si

c̄rcūcidamini:criſtus vobis nihil
prodeſt· Tercia fuerunt iudicialia·
quibꝯ vti poſſumus ſi expedient· Er=
go iudices ſi ſm̄ leges talionis iudi
carent· nō peccarent dūmodo hoc ꝓ
lege ſtatuerent· Dubitat᷑ ſecundo v̄
trum iudei oīa punierunt ſm̄ legē ta
lionis· Rn̄r ꝙ nō· qꝛ dicit magiſter
ſup leuitico· ꝙ nō ad iniurias reꝝ ex
teriorū: ſed corꝑm· lex talionis extē
debat᷑· qꝛ ꝓ vno boue furato quinqꝫ
boues: et pro vna oue: quatuor oues
reddebant᷑. Dicit augꝰ li. xxi· de ciui·
dei ꝙ tulius octo genera penarū i le=
ge fuiſſe ſcribit· ſcꝫ damnū. vincula·
verbera· talionē· ignominiā· exilium·
mortē· et ſeruitutē· Nā pena dāpni
inferebat᷑ ꝓ culpa furti· vt ptꝫ exodi
xxij· Si q̊s furatus fuerit bouē. quin
qꝫ boues reſtituat· Pena carceris in
ferebat᷑ ꝓ pccō cuius pena nō erat ta
xata in lege ſicut legit᷑ nu̇i· xv· ꝙ fi=
lij iſrahel inuenerūt quendā hominē
colligentē ligna in die ſabbati Quē
recluſerūt in carcere donec cōſulerēt
dn̄m qua pena eſſet puniēdꝰ· Pena
verberis inferebat᷑ ꝓ pccō ſm̄ arbi
triū iudicū· vt qn̄ iudices eū q̇ pecca
uit videbant eſſe cōdignū plagis· fa
ciebant eū ꝓſternere ſe an̄ ſe et corā
eis fecerūt verberari ſicut dicit᷑ deu=
tro· xxi· Pena aūt talionis puniebā
tur illi qui inueniebant᷑ aliquos ꝑ
cuſſiſſe vel mutilaſſe in mēbris· ⁊ illi
q̇ falſum teſtimoniū dicebāt ꝯtra ꝓ
ximū ſuū· Pena vero ignominie ⁊ ve
recūdie inferebat᷑ illis q̇ nolebāt ac
cipe vxorē fratris ſui defuncti Et tūc
eīn tollebāt calciamentū de pedibus
ſuis et ſpuebāt in faciē ſuā· vt patet
deut᷑· xxv· Pena exilij puniebant᷑ il
li qui caſuale cōmittebāt homicidiū
ꝑ ignorantiā vel alio mō· Et tūc debe
bant ſtare in ciuitatibꝯ refugij vſqꝫ
ad mortē ſummi ſacerdotis· vt patꝫ
nu̇i· xxxv· et deut᷑· xl· Pena vero mor
tis puniebant᷑ illi· q̇ maledicebant
patri· vt patet leuit᷑· xx· Et q̇ erāt fi
lij nolentes ſe corrigē de luxurijs ⁊ cō
meſſationibꝯ· et tales a populo debe=
bant lapidari vt ptꝫ deut᷑· xxi. Pena
ſeruitutis inferebat᷑ illis q̇ nolebāt
vti beneficio legis Mādabat eīn lex
Exoḋ· xx· ꝙ ſeruus emptus in ſepti
mo āno poſſit egredi liber a dn̄o ſuo
Si ergo volebat ſtare et nō vti be=
neficio legis in ꝑpetuū efficiebat᷑ ſer
uus Multis ergo penis puniebat lex
moyſi p̄ter penā talionis· Sic etiā
iudices xp̄ianoꝝ pn̄t punire multis
alijs modis q̄ꝫ pena talionis Nō gͦ
habet vim obligādi. qꝛ tale p̄ceptū
fuit iudiciale p̄ceptū· ꝯceſſum iudeis
ꝓ diſpoſitione ſtatus eorū· qꝛ trāſ=
lato ſacerdotio neceſſe ē vt legis trāſ
latio fiat. Licitū eſt tn̄ iudici vel eccle
ſie de nouo ꝓ diſpoſitione ſtatus p̄
ſentis populi ſtatuē tali pena eſſe a
liqua pctā puniēda Scribit᷑ eīn· iij·
·q· viij· ꝙ ſi q̊s obijcit crimē alicui·
offerens ſe probaturum: obligat ſē
ad talionem ſi in probatōne deficiat
Igitur quantum ad obligationem
illiꝰ legis pena talionis eſt remota
ſicut omnia iudicialia nō tamē quā
tum ad punitionem peccatorū· Ter
cia vindicta eſt auctoritatis ⁊ potētie
quam facit deus in celis· in preſenti·

et in futuro. De qua deutro. xxxij. vin dictam retribuet in hoſtes eoruz ſcz bonorum. Jeremie. xxxvi. vindictaz tribuet inimicis ſuis. de qua etiā vin dicta dicit apoc. vi. omnes ſancti cla mant Vindica dn̄e ſanguinē noſtrū qui effuſus eſt Qd aug9. exponens in queſtionib9 veteris et noui teſta menti dicit q anime occiſorum cla mant vindicari ſe poſtulantes ſicut ſanguis abel clamauit de terra non voce ſed rōne. Nam opus opificē lau dare dicit p hoc q videntē oblectat Nō em̄ taz impatientes ſunt ſancti vt vrgeant fieri qd ſciūt tpe pfini to futurum. Aliter exponit haymo ibidem dicens. Dicendū inqt q illi ſancti iam in cōſpectu creatoris ſui cōſiſtentes vident voluntatē illius et ab ipo creatore accipiūt qd eū face re velle nouerunt. Et ſubdit. Petunt aūt vindictā de inimicis duob9 mo dis. et hoc rōne caritatis: vt ſcz q ad vitam eternā pdeſtinati ſunt couer tant a malo ad bonum Qui vero pre ſciente deo dampnādi ſunt. morian tur et peccare deſiſtant. Et vt p hoc minorem penā in inferno habeāt: v bi vnuſ qſqz ſm qualitatē opm ſuſ ſtinebit magnitudinē penarū. Qd petere. vtiqz caritatis eſt. Secundo petunt vindictā: qz optant viuere di em extremi iudicij et reſurrectionez corpm ſuorū. Hec haymo. De hac vindicta dicit valeri9 li. vij. c. ij. Len to em̄ gradu ad vindictā ſui diuina iuſticia pcedit. Cum aūt venerit p ſtitit qnqz multos tpaliter nō eter naliter ppter prauitatē vnius pſone

Dicit ſanctus thomas in ſcda ſecūde . q. cēteſima. q deus punit pena cor porali vnū p alio tripliciter. ſcz Pro pter pticipationē cōitatis nature. p pter imitationez criminoſe culpe. et ppter incorporationē pſone colligate Primo punit p alio qn̄ pticipāt na turam. ſicut corpus filij punit p pec cato patris. Sic puniti fuerūt in fantes et pueri ſodomorū. vt patet geneſ. xix. ppter peccata parentum Et chanaan p peccato cham patris ſui Secūdo punit vnus p alio ppter imitationē criminoſe culpe vt quādo imitatur culpam alterius: ſic etiam punitur filius p patre inquantum ex peccato patris etiā ipe peccat. ma lum exemplū ſumendo. Ad iſtū intel lectum loqtur dn̄s leuitici. xx. Ego de us zelotes viſitās iniquitates patrū in filios vſqz in terciam et quartam generatōes. Sicut ptz in vſurarijs et in male acquiſita habentib9 Jdeo inde trahit puerbium De male acq ſitis: nō gaudebit tercius heres Ter cio punitur vnus p alio rōne incorpo rationis pſone qn̄ ſcz eſt mēbrū vni us corpis qd rōne alterius meretur puniri. qz interdū pena vnius redū dat i omnes Sic p peccato rectoris punit qnqz pplus inquantū rector ē caput iſti9 vt ptz. ij. Re. vlti. de pec cato dauid numerāte pplm. ppt qd ſunt occiſi. lxx. millia hoim in peſtilē cia. Sic puniūt boni p peccatis ma lorū. Sic ppter pctm̄ achar q furā tus fuerat ɔtra pceptū dn̄i de anathe mate. i. de bonis interdictis a deo et illicitis ciuitatis Jericho ppter quod

populus iſrahel traditus eſt i man⁹ hoſtium vt patz Joſue·vij· qꝛ ſicut patz in corpe humano aliqñ ꝓpter pctm̄ factū a manu·eruit᷑ qnqꝫ ocu⸗ lus:et ꝓpter pctm̄ factū a lingua·ſi⸗ cut infamia et falſum teſtimonium· interdū abſcindit᷑ pes vel man⁹: qꝛ ſunt mēbra vnius corpis:et pena v nius mēbri redūdat in totū corpus· Sed cōtra pdicta ſcribit᷑ Ezechiel ·xviij·Filius nō portabit iniquitatēꝫ patris:nec ecōuerſo·Ad hoc reſpon det ſanctus thomas vbi ṡ·ꝙ hͦ intel ligit᷑ de pena ſpūali ſcꝫ de pena aīe· qꝛ nō puniet᷑ aīa filij ꝑ peccatis pa tris.nec ecōuerſo· qꝛ aīa eſt a deo: corpus aūt a patre· Etiā intelligit᷑ de pena eternali:nō temporali·

Non occides

TErcij ſunt qui peccant cō tra illud preceptū·Nō oc cides·verbaliter ⁊ ore Pri mo cōſentiēdo in mortem ꝓximi ſicut achab i mortē nabath. Nā Jeſabel vxor achab regis ſama rie occidit nabath p duos falſos teſ ſtes vt achab poſſideret vineā eius Et factus eſt ſermo dn̄i ad heliā di cens·Hec dicit dn̄s·Occidiſti·inſu⸗ per ⁊ poſſediſti·Et poſt hoc addidit Hec dicit dn̄s·in loco hoc in q̄ linxe runt canes ſanguinē nabath· lābēt quoqꝫ tuū ſanguinē·Hiſtoria poīt iij·Re·xxi·Cōtra quos ſcribit᷑ lxxxvi di·c·Faciētis ꝑail dubio culpā hꝫ q̄ qđ pt corrigere negligit emendare· Scriptū quippe ē ſcꝫ leuitic̄.xx·Nō

ſolū qui faciūt ſed etiā q̄ cōſentiūt fa cientibꝫ ꝑticipes iudicant᷑·Sequit᷑· Negligere cum poſſis perturbare ꝑ⸗ uerſos nihil aliud eſt ꝙ̄ eos fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occul⸗ te·q̄ manifeſte facinori deſinit obui are·Idē diſt·lxxxiij·di·c· Error cui nō reſiſtit᷑ approbat᷑:et veritas cum minime defenſat᷑ opprimit᷑ Idē xxiij· ·q·iij·c·Qui pt obuiare et perturbaē puerſos ⁊ nō facit nihil aliud eſt ꝙ̄ fouē impietatē eorū·Idem· xi.q·iij· ca·Qui peccātibꝫ cōſentit et defendit aliū delinquentē:maledictus erit a⸗ pud deū et hoīes Et infra·Si quis alterius errori cōſentit ſciat ſe cū il lo ſimili mō culpabilē iudicandum· Hec yſidorus·Idem diſt·ij·q·vij· ca·negligere·Ergo omnes cōſentiē tes in mortē alicui⁹ innocentis ſunt homicide corā deo· Iſte cōſenſus pt fieri dupliciter·Aut cōſentiēdo expſ ſe in mortē alicuius·aut nō impediē do dū poſſit: qꝛ nō vetat malū fieri cū poſſit· Ergo qui in cōſilijs tractatur negocium vn̄ poſſit fieri aut ſeq̄ ſangui nis effuſio·aut innocentū oppreſſio· debetis videre quō aſſentiatis ne ꝑti cipes criminis efficiamini et ne ho⸗ micide efficiamini forte nō min⁹ ꝙ̄ illi qui manibus occidūt Ideo dicit domin⁹ per ꝓphetam de quolibet eo rum Sanguinem eius de manu tua requiram· Ergo iudei qui conſenſe⸗ runt in mortem chriſti:fuerunt mi⸗ rabiliter puniti· Secundo modo ha bet fieri homicidium ore et etiam vo ce· mandando· vt legitur de herode qui mittens occidit multos pueros

qui erant in betlehem et in finibus e
ius. Sic pharao mādauit ſubmer
gi pueros hebreorū. vt ptz exodi. ij.
Propter hoc idem in aquis cum ſuis
ſubmerſus eſt. Sic herodes māda=
uit occidi Johānem. vt patz marci
. vi. Ideo dicit̄ de regulis iuris li. vi
qd̄ quis facit p alium: tm̄ eſt ac ſi fa
ceret p ſeipm̄. Ideo tales cum iubēt
homicidium fieri: homicide iudicant̄
vt patet de penitentia diſtinctōne
prima. capitulo. piculoſe. Sic mul
ti tyranni occiderūt martires aut per
carnifices aut per beſtias ⁊c̄. Sic e=
tiam qui mandat aliquē verberari li
cet expſſe inhibeat. ne occidat̄ vlla=
tenꝰ vel in mēbro aliq̄ mutilet̄. irre=
gularis efficit̄ ſi mādatarius fines
mandati excedens. mutilet vel occi=
dat. vt ptz extra de homicidio. c. Is
q̄ mandat. li. vi. Tercio habet fieri
homicidiū in voce cōſilium dando ſi=
cut cayphas fecit in cōſilio ꝯtra cri
ſtū dicens. Vos neſcitis quicq̄. Ex
pedit eīm vobis vt vnus homo mori
atur ꝓ populo ne tota gens pereat.
De hoc genere homicidij dicit̄ de pe.
di. i. c. Periculoſe ſe decipiūt. q̄ eſti=
mant eos tm̄ homicidas eſſe q̄ mani
bus hoīem occidūt ⁊ nō potius eos p
quorū cōſiliū et fraudez et exhortatō
nes. homines extinguunt̄. Nā iudei
nequaq̄z ꝓprijs manibus interfece
rūt xp̄m: ſicut ſcriptū ē Johis. xviij
Nobis nō licz interficere queq̄z Sz
tn̄ illis dn̄i mors imputatur qꝛ ipſi
eū lingua interfecerūt. dicētes Cruci
fige. crucifige eum. Hec augꝰ De il
lo ꝯſilio ꝓhibetauit Jacob geñ. xlix.

Simeō et leui vaſa iniq̄tatis: in eo
rum ꝯſilium nō veniat anima mea.
Quia occiderūt virū in furore Quia
de illis tribubus fuerūt: q̄ xp̄m occi
derunt. Nam phariſei fuerunt de tri
bu ſymeon: ſacerdotes aūt de tribu
leui. Iſtud cōſiliū fuit malū. Nā cōſi
liū dz eē de tribꝫ iuſtis. ſed iſtud fu=
it iniuſtū: qꝛ cōtra iuſtū. qui peccatū
nō fecit: nec inuētus eſt dolus in ore
eius. Secūdo nō fuit ꝓſpectiuūz ad
futura. qd̄ reqͥritur ad cōſilium. quia
dicit ariſtotiles q̄ de p̄teritis nō eſt
ꝯſilium. nec de p̄ſenti cum parū pſe
uerent. Ideo dicit̄ in ꝓuerbio. Quid
quid agis prudenter agas et reſpi=
ce finem: Sed tale nō fuit cōſiliū iu
deorū. qꝛ futura nō bene ꝓſpexerūt
Vñ ꝓpter peccatū mortis xp̄i deſtru
cti ſunt iudei: atq̄z p totū mundum
diſperſi. Tercio ꝯſilium debet eſſe de
liberatiuum. qꝛ dicit ſeneca in ꝓuer
bijs. Duo ſunt cōtraria cōſilio ſcz fe=
ſtinantia et ira. Dicit ibidem idē. De
liberandū eſt diu quicq̄d faciendū ē
ſemel. Sed cōſiliū iudeorū cōtra cri
ſtum nō fuit deliberatiuū ſed ſtatim
audita reſuſcitatione lazari cū feſti=
natione et iracūdia ꝯſiliū cōtra xp̄m
inierunt. Quarto debet eſſe ſecretū.
nam in laude romanorum dicit vale
rius libro primo. capitulo ſecūdo. q̄
cōſilia ſic tenebantur archana vt
multis ſeculis nemo ſenatorum ea e
nudauerit Dicit ibidem de pompeyo
libro tercio capitulo tercio. Qui dū
captus eſſet prius digito lucerne ap
poſito. deinde alijs penis afflictus. cō
ſilia ſenatus nunq̄ ꝓdere voluit Sz

conſilium iudeorum cõtra chriſtum
nõ fuit ſecretū: qꝛ ſtatim xp̄c ⁊ diſci
puli eiꝰ cognouerūt Tales homicide
etiã ſunt illi q̄ cõſulūt p̄ncipibꝫ guer
ras et diſcordias. vñ multa ſequūt̄
homicidia innocentū ⁊ paupm̄. O q̄t
ſunt hoīes modernis tp̄ibus occiſi.
ſubmerſi. in cippis iugulati. in iſtis
guerris principū. quorū ſanguis vt
abel in celū. deū ꝯtra eos inſtigat. ſꝫm
qꝫ dicit Johẽs in apoc. Audiui voceſ
inq̄t occiſoꝝ clamātū ⁊ dicētū Vin
dica ſanguinem noſtrū deus noſter.
Nota de cõſiliarijs ſupiꝰ in quarto
p̄cepto. Quarto habet fieri homici
diū inſtigãdo ſicut de diabolo dicit̄
Joh. viij. Ille homicida erat ab ini
tio Sapie. ij. Inuidia diaboli mors
introiuit in orbem terrarū. Imitant̄
aūt illū: q̄ ſunt ex pte illius Ergo ſūt
imitatores diaboli q̄ aliū inſtigant
ad homicidiū. Quinto falſe iudicādo
De illo nota infra. Sexto falſe accu
ſando ſicut falſi teſtes: quod nota in
fra in ſermone de iudicio.

QVarto peccant ꝯtra illud
p̄ceptum detractores De
q̄bus dicit̄ de pedi. p̄ma.
c. Homicidioꝝ tria gene
ra dicebat eſſe beatus beatus petrus
et penã eoꝝ parilem eſſe dicebat Si
cut em̄ homicidas interfectores fra
trū: ita et detractores quoqꝫ eorum.
eoſqꝫ odiētes homicidas eſſe mani
feſtabat Jõ dicit̄. vi. q. i. c. Sūma
iniquitas eſt fratribꝫ detrahere et ac
cuſare. Vñ ſcriptum eſt Johis. iij.

Omnis q̄ detrahit fratrī ſuo: homici
da eſt. Et oīs homicida nõ habet p
tem in regno xp̄i et dei. Et dicit̄. xi.
q. iij. c. Nemo peritoꝝ ac prudentū
putet qꝫ minꝰ ſit piculū in verbis lin
gua mentiendo q̄ꝫ manibꝫ fundendo
ſanguinē Hos vocat apl's ad roma
nos p̄mo. Deo odibiles dicēs. Su
ſurrones. ⁊ detractores deo odibiles
Et habet fieri multipliciter. Primo
mala hoīs recitādo Cõtra quos dicit̄
leuitici. xix. Nõ maledices ſurdo Glo
ſa. Surdo maledicit q̄ abſenti detra
hit. Et tales aſſimulant̄ porco. q̄ in
trat ortū amenitatibꝫ plenū. vbi ex
vna pte videt flores et ex alia ſter
cora. Et neglectis floribus currit ad
ſtercora et roſtrū in eis figit. Sic de
tractores. virtutū flores trāſeunt. et
ſtercoribꝫ. i. peccatis alioꝝ inſidunt
et ſemp habēt os in luto peccatorū.
Secūdo mõ fit. bonū in malum ꝯuer
tendo. De quo Iſaie. v. Ve vobis qui
dicitis bonum malum: et malū bonū
Si boni ieiunant. dicunt qꝫ ypocri
te ſunt. Si elimoſinam dant: vani
glorioſi ſunt. Si non largiunt̄ aua
ri ſunt. Tercio fit. falſum crimen im
ponendo. De quo p̄s. Venenū aſpi
dum ſub labijs eoꝝ. Quorum os
maledictione ⁊ amaritudine plenū
eſt. Nam ſicut venenū occidit homi
nem: ſic detractor̄ falſa crimina impo
nendo occidit bonam famā Quarto
fit. occulta reuelādo. Prouerbiorum
xi. Qui ambulat fraudulenter. reue
lat archana Qui aūt fidelis eſt: celat
amici cõmiſſum. Ideo hic grãtia hu

ſ̄uis ponam q̄uinq₃ documenta. Pri=
mum. Videns ſolus et ſecrete ꝓximū
peccare: non debet illud ſub pena pec
cati mortalis reuelare Patet hoc pri
mo: quia eſt cōtra legem nature Ma
thei. vij. Quod tibi nō vis fieri. alte
ri ne feceris Sed tuum peccatum ſe
cretum nolles ꝑ aliū reuelari. Idem
thobie. iiij. Quod tibi odis ab alio
fieri: tu ipſe ne alteri feceris. Secū
do eſt cō tra legem euangelij. Math
. xviij. Si peccauerit in te frater tu
us: corripe eum inter te et ipm ſoluz.
Tercio eſt cōtra ius canonicū. ij. q. i.
c. ſi peccauerit Vbi dicit auguſtinꝰ
Si ſolus noſti. ꝙ peccauit in te. et e
ūm vis coram omnibus arguere. nō
es corrector erroris: ſed ꝓditor. Di=
cit archidiaconꝰ in roſario. et alij do
ctores. Nullus debet reuelare ſecre=
tum quod ipſe ſolꝰ ſcit vel quod ad
huc eſt occultum. etiam ſi prelatus
preciperet ſub pena excōmunicatōis
quia prelati non habent viſitare de
occultis factis ſed de apertis. vt di=
cit archidiaconus vbi ſupra Quia ſi
prelatus hoc precipet: tale preceptū
eſſet contra deum. Et eſt notandum
ꝙ ſecretuz dicitur tripliciter. Primo
ex cognitione vt ſi ſolus ſcit peccat
mortaliter qui reuelat et ſpecialiter
quando non ſeruat ordinem iuris. q̄
ponitur Mathei. xviij. Si peccaue=
rit in te frater tuus: corripe eum etc.
Sed magis peccat qui auget culpā
et facit de feſtuca trabem. et dicit plꝰ
q̄ fuit in veritate qui eſt cōmunis er
ror hominum. Etiā grauius peccat q̄

hoc facit in auribus inſipientiū et cō
ram leuibus perſonis que vbiq₃ hoc
poſſent diuulgare. Ideo dicitur pro
uerbiorum viceſimotercio. In auri
bus inſipientium ne loquaris. Poſ=
ſet tamen dicere alicui perſone occul
te qui poſſet prodeſſe et non obeſſe
ſicut defectum filij patri. defectuz ſer
ui domino. peccatuz fratris priori etc
Secūdo modo dicitur aliquid ſecre
tum ex cōmiſſione. ſicut quando di=
cunt layci Dico tibi hoc ſub ſigillo cō
feſſionis. et iſta non eſt confeſſio ſa
cramentalis: ſed ſigillum ſecreti tan
tum ſm holkot ſuper librum ſapien
tie. Vnde talis ſic recipiens ſecretum
et poſtea reuelans: peccat mortaliter
Prouerbiorum. xiiij. Qui ambulat
fraudulēter reuelat archana. Qui au
tem fidelis ē: celat amici cōmiſſuz Vt
ſicut fidem frangit qui rem repoſitā
apud ſe aut ſibi cōmiſſa alteri dat.
Ita fidem frangit qui ſecretum ſibi
cōmiſſum alteri reuelat. Et iudex vel
alius prelatus non poteſt ſibi pre=
cipere. ꝙ hanc fidem frangat. quia
tale ſecretum ſeruare eſt de iure na=
turali Nihil autem precipi poteſt cō
tra ius naturale. vt patet. ff. de regu
lis iuris. et vndecima queſtione quar
ta. capitulo Si domus. Item reuela
re tale ſecretum eſt contra bonum to
tius policie: quia facit ꝙ nullus po=
teſt de alio confidere. Ideo quilibet
tenetur tale ſecretum ſilere dummo
do hoc poterit ſilere ſine peccato. Si
aūt non poſſū ſine pctō ſilē nō teneor
illud ſilere vt ſi q̄s mihi reuelaret ꝙ

ipſe vellet talem hominem ocādere.
vel cōburere ciuitatem: illud nō tene
or ſilere. quia dicit bernardꝰ in li. de
precepto et diſpenſatione. Quod ꝑ
caritate inſtitutum eſt: cōtra carita-
tem militare nō debet. Tercio eſt ſe
cretum ex cōfeſſione: et hoc eſt maxi
mum vt ptꝫ de pe. et re. c. omnis vtri
uſqꝫ ſexus. Ubi dicit̃ in fine. Caue-
at autem ſacerdos omnino ne verbo
aut ſigno aut quouis alio mō pro-
dat aliquātenꝰ peccatorē. Sequit̃
ibidem. Qui peccatum in penitētiali
iudicio ſibi detectū ꝑſumpſerit reue
lare: non ſolum a ſacerdotali officio
deponendū decreuimus. verū etiā ad
pagendam ꝑpetuam penitentiaꝫ in
artum monaſterium retrudendū. Er
go ſtulte faciunt ſacerdotes dicētes.
Hodie tale peccatum habui in con
feſſione. Sunt etiā q̄dam fatui ſa-
cerdotes. q̄ nolūt ꝯfitentē abſoluere
niſi nominet ꝑſonam cum qua pec-
cauit. qd̓ eſt valde abſurdum. quia
q̄uis ꝑſona ſit nominanda in genere
dicēdo. peccaui cū ſoluta. vel ligata.
cum ſacerdote vel monacho: nō tn̄ li
cet nominare ꝑſonaꝫ ꝓprio nomine
qꝛ nemo debet aliū ſcandaliſare i cō
feſſione. Et multa alia mala que ide
oriuntur. Quod ꝓbat Ceſarius di.
.iij. c. xxxix. dicens. ꝙ ſacerdos q̄daꝫ
in ſuſacia habuit cōcubinā: quā ado
leſcens quidā cōcupiſcēs cum ea pec
cauit. In quadrageſima vero ad eū
dem ſacerdotē veniēs cōfeſſus eſt pec
catum ſimul et ꝑſonā. Cum audiſſet
aūt hoc ſacerdos. turbatus eſt valde
et eum ab eius amore abſtrahere vo

lens durius arguīt peccatū. ⁊ aggra
uauit et penitentiā aſperā ⁊ durā ni
mis iniunxit. Rancor iſte nō ſine pi-
culo fuit. Vn̄ inuectio tam aſpera: pe
nitentia tam dura: niſi ex ꝓpalata ꝑ
ſona. Secundū documentū. Mala
ꝓximi ꝑ infamiam reuelata nō ſūt
cito credenda. ſed veritati inueſtiga
ta. ſunt durius corrigēda. Probat̃ ꝑ
illud qd̓ ſcribitur. ij. q. i. c. Deꝰ oipo
tens vt nos a p̄cipitande ſentētie ꝓ
latione cōpeſceret. et cum oia nuda ⁊
apta ſint oculis eius: mala tn̄ zodo
me noluit audita iudicare ꝑuſ q̄ꝫ ma
nifeſte ꝯgnoſceret. q̄ dicebant̃. Vn̄
ait. ipſe. Ego deſcēdaꝫ: et videbo vtrū
clamorem qui venit ad me ope com
pleuerīt an non. Sequit̃ infra. Nō
ꝙ ea ignoraret. ſed vt nobis exēplū
daret ne precipites indiſcutiēdis et
iudicandis negotijs eſſemus. et ne
mala ꝓximorum priꝰ quiſq̄ꝫ preſu
mat ante credere q̄ꝫ ꝓbare. Hec ibi
Si igitur deus omnipotens noluit
peccata zodomorum: quoruꝫ clamor
vſqꝫ ad celuꝫ ꝑuenerat. et cui omnia
cognita ſunt anteq̄ꝫ fiant credere. ni
ſi prius probaret. multomagis nos
qui ſumus omnes ignari: nullū an
te veram ꝓbationem cōtemptūare de
bemus. Ideo dicit̃. lxxxvi. di. c. Si
qd̓ de q̄cunqꝫ clerico ad aures tuas
ꝑuenerit qd̓ te iuſte poſſit offendē.
facile nō credas. nec te ad vindictā
res accendat incognita: ſed preſenti
bus eccleſie ſenioribꝫ diligenter eſt
veritas ꝑſcrutanda. Tunc ſi qualitas
rei popoſcerit: canonica diſtricto cul
pam feriat delinquentis. Hec ibi.

Idem dicitur tercia queſtione nona·
capitulo·caueant iudices.et vndecia
queſtione tercia·in cunctis. Sed vn
de oritur ꝙ homines citius credunt
malū de homine q̄ȝ bonum? Reſpon
det ſanctus thomas ſecūda ſecunde
·q·lxi·ꝙ ſuſpicio mali oritur primo
ex conſideratione ꝓprie malicie id eſt
ſm ꝓpria peccata iudicat aliū·Eccle
ſiaſtici·x· In via ſtultus ambulat·
et cū ipē ſit inſipiens:omnes homi
nes ſtultos eſtimat· Secundo venit
ex affectata inimicicia·vt quādo q̄s
alterī inimicatur faciliter malum de
ipo ꝓbatum credit· Vnde phūs·ij·
rethoricorū Vnuſquiſq; faciliter cre
dit quod cupit:ſed tales cupiunt e=
mulos detrahere· Tercio venit ex ſe=
nio et pericia· Et ideo dicit phūs·ij·
rethoricorum ꝙ ſenes ſunt maxime
ſuſpicioſi tanq̄ȝ aliorū defectus mul
totiens experti· Sed cōtra tales di=
cit·xi·q·iij·c· In cunctis ſacri eloquij
verbis teſtimonium tenemus vt ma
la maiora cum forſitan dicuntur niſi
probata credi nō debent ſed citius ꝓ
bata vlciſci ꝛc· Sed quare nō debe=
mus cito credere mala ꝓximorum·
Reſpondetur ꝙ multi falſe infaman
tur·Cuius exemplum patet geneſis
·xxxix·de Ioſeph·Quem mulier ac
cuſauit falſe de adulterio· Aliud exē
plum recitat cirill? in epiſtola ad au
guſtinum de ſiluano epiſcopo· cuius
hiſtoriam habes ſupra in primo p̄
cepto ſermone quinto in fine·Dubi
tatur·Cur deus permittit aliquādo
bonos ſic diffamari·Reſpondet ꝓ=

pter quatuor· Primō ad exercendā
patiendam Et ſic Ioſeph caſtus de
adulterio et ſanctus ſiluanus habiti
ſunt Vnde apoſtolus·ij·ad corinthi
os·vi·Oportet nos exhibere ꝛc·Per
bonam famam et infamiam:vt ſedu
ctores et veraces· Secundo eueniūt
falſe diffamatōnes ad puniendum
culpam occultam·Qui enī ſe non cō
tinet ab occulta culpa cuius non pa
titur infamiam· iuſte ꝑmittit deus
hominem falſis rumoribus flagella
ri in quibus nō eſt reus· Tercio fa=
cit ad futurorum cautelam· Si enī
quis falſe notatur de crimine· hoc fit
vt caueat ſibi verum crimen admit
tere Quarto fit ideo·quia de bona fa
ma nimium gloriantur ſicut dicitur
·vi·q·i·ca· Sunt plurimi qui vitam
bonorum fortaſſis amplius q̄ȝ debēt
laudāt·et ne qua elatio ſubrepat dē
laude.permittit omnipotens malos
in obtrectationem et obiurgationē
prorumpere·vt ſi qua culpa ab ore
laudantium in corde naſcitur.ab ore
vituperantium ſuffocetur Hec ſcūs
gregorius· Tercium documentum·
magis peccant falſi hominum infa=
matores q̄ȝ rerum temporalium fu=
res et raptores. Patet hoc per illud
quod dicit vi·q·i.c. Deteriores ſunt
qui doctorum vitam moreſq; corrū
punt his qui ſubſtantias aliorum
prediaq; diripiūt· Ipſi enim ea q̄
extra nos ſunt licet noſtra ſint aufe=
runt:noſtri quoq; detractores ꝛ mo
rum bonorum corruptores nos ip=
ſos decipiūt Hec ambroſius Ideo

Jdeo dicit ſalomon ꝓuer. xxij. Meli
us eſt nomen bonū ꝙ diuicie multe.
Jtem eccleſiaſtes. vij. Meli⁹ eſt no
men bonū ꝙ vngēta p̄cioſa. Ex quibꝰ
ſeqꝛ ꝙ auferēs nomē bonuꝫ ꝉ bonā
famā furatur homini plus ꝙ diuici=
as multas. et vngēta p̄cioſa: et ſic pec
cat infamatoꝛ plus ꝙ fur vel raptoꝛ
Et quāto maioꝛ eſt pſona q̄ infama
tur: tanto maius eſt peccatuꝫ. Ergo
magis peccat q̄ infamat ſacerdotē ꝙ
ſecularē quod minus iuſte fit. qꝛ ſa
cerdos potius pateretur abſciſioneꝫ
lingue ſue anteꝙ reuelaret tua pec=
cata. Non ſic mō faciunt ſeculares ſi
cut de cōſtantino legitur. vt etiā. ij.
q. ij. c. in ſcripturis Narrat cōſtanti
nus dixiſſe. Vere ſi ꝓprijs oculis vi
diſſeꝫ ſacerdotē aut aliquē eorū qui
monachico habitu circūamicti ſunt
peccantē: clamidem meū explicarē et
cooperirem eū. ne ab aliquo videretur
Hec ille. Sed ꝓch dolor nunc adeo
peruerſi et malicioſi ſunt aliq̄. ſi vide=
rent ſacerdotē aliq̄d facientē. nequa
ꝙ tegunt eū. ſed mox reuelāt et dif
famant: pmo cōponūt de hoc carmi=
na vt lati⁹ diffameꝛ. Inſup magis
peccant q̄ infamant epm̄ ꝙ ſimplicē
ſacerdotem: et magis cardinalē aut
papā. et magis ſanctuꝫ aut iuſtū ꝙ
malū aut peccatorē. Vn̄ petrus ble=
ſeñ. epiſtola. iiij. ad quēdā amicum
ſuum ſcribit dicens. Res plena pici
lo eſt. ſiniſtra de hoie innoxio ſuſpi=
cari. Sequiꝛ ibidem. Lepra infamie
que ſanctorū afficit innocentiā. mun
da eſt. Nā cū exterius excurrat ſini=
ſtra opinio, cū exteri⁹ mentiaꝛ iniq̄=

tas ſibi: ſanctorū aīe in manu dei ſūt
Juſtiqꝫ verba exterioris cōtumelie
ꝯtempnētes: de theſauro ꝯſciētie ſūt
ſecuri. Nota in xp̄o huius lepre ve=
ſtigia que a capite in mēbra. a patre
in filios deriuatur. Curabat domin⁹
languentem et violatoꝛ ſabbati di=
cebatur. Non eſt. dicebāt. hic homo
a deo qui ſabbatum nō cuſtodit. Ei
ciebat demones: et hoc maleficijs aſ
ſcribebant. In beelſebub principe de
moniorum inquiunt eijcit demonia
Nunc ſamaritanū nunc eum eſſe fili
um fabri vocant. Hec ille. Inſuper
eſt maius peccatum infamare virgi
nem ꝙ ſimplicem mulierem: ſicut q̄
dam gloriantur ſe violaſſe talē aut
talem virginem: ſicut faciunt illi po
tatores in tabernis. Etiam eſt ma=
ius peccatum infamare magiſtrum
ciuium: q̄ꝫ ſimplicem ciuem. Conſu=
latum vel ciuitatem aut patriaꝫ. ſicut
multi dicūt. In tali patria ſunt mul
ti latrones et in tali multi fures ꝛc̄.
Et magis peccant qui infamāt regē
ꝙ militem: Jdeo dicit petrus bleſeñ
vbi ſupra. Verba quibus vita prin
cipum deprauatur occultari non poſ=
ſunt: atqꝫ in publicum deducta ma
gnam tamen ſuſcitant dedignatio=
nem et ab auctoribus ſuis conuertū
tur in malum. Salomō dicit. Ne
detraxeris principi in occulto: aues
enim celi portabunt verbum et qui
habent pennas annūciabunt ſen=
tentiam. Indignatio regis nūcius
eſt mortis. Hec ille. Ex his ſequiꝛ
ꝙ infamator maioreꝫ debet facere pe
nitentiam q̄ꝫ fur. quia aufert mai⁹

bonum.quia ſm̄ menſuram̄ delicti de
bet eſſe plagorum modus. deutrono
mij.xxv. Secundo ſeq̄t. Sicut non
p̄t penitē fur vel raptor niſi reſtitu
at.vt patet xiiij.q.vi.c. Si res red=
di poteſt et non redditur.penitentia
nō agitur ſed ſimulatur.et de regu=
lis iuris libro ſexto.peccatum nō di
mittatur:niſi res ablata reſtituatur
Sic nec multo minus infamator ni
ſi reſtituat famam Sed poſito caſu
q̄ aliquis aliquem infamet in verbo
ſicut q̄ b videret a.adulterari cum c
et hoc nullus ſciat niſi b.a.et c. Tūc
b dicat publice q̄ a fornicatus ſit cū
c. Queritur vtrum b teneat̄ a redde
re famam. Et videtur q̄ non.quia b
non poſſet in tali caſu a reddere famā
ſuam niſi retractando dicta ſua Sz
hoc faciendo loquitur cōtra cōſcienti
am ſuam et mentiretur Et mētiri nō
debet propter tuendam vitam pro=
priam vt patet viceſimaſecūda que
ſtione ſecunda. Si quelibet culpa.
Reſpōdet magiſter Johānes clein
cock ſuper.iiij.ſententiarū di.xv.di
cens.q̄ talis tenetur reddere famam
ſuam alteri ſed nō ſimpliciter retra
ctando ſed dicēdo Male dixi falſe im
ponendo ſibi. Et hoc eſt verum. quia
dixit quod ꝓbare neſcit. Quartum
documentum eſt q̄ quilibet diligen
ter debet gerere curam vt bonā exte
riorem habeat famam. Probatur il
lud eccī.xli. Curam habe de bono no
mine. Hoc enī magis ꝑmanebit ti
bi q̄̄ mille theſauri magni et precio
ſi. Prouerbiorum.xxij. Melius eſt no=
men bonum q̄̄ diuicie multe. Eccleſia
ſtes.vij. Melius eſt nomē bonū q̄̄
vngenta precioſa. Patet etiam illa
ꝓbatio per oppoſitū ſcz per infami
am. Nam infamia eſt valde periculo
ſa in homine. Nam primo eſt digni
tatis excluſiua vt patet in regula iu
ris libro ſexto. Infamibus porte di
gnitatis patere non debent. Secun
do eſt morū corruptiua. Nam ha=
bens bonam famam aſſimilatur can
dele.q̄̄diu eſt accenſa eſt delectabi=
lis ſed qn̄ ē extincta intantū fetet
q̄ mortificat fetor ille fetum in vte=
ro pregnantis ſm̄ ariſtotilem.v.de
animalibus. Et ſic habens bonaʒ fa
mam lucet verbo et exemplo Math.
.v. Sic luceat lux veſtra coram homi
nibus vt videant opera veſtra bona
et glorificent patrem veſtrum qui in
celis eſt:ſed extinctus in fama fetet
intantum q̄ mortificat fetum boni
operis in corde ꝓximi. Tercio eſt dif
ficulter abſterſiua. Vnde poeta Que
ſemel horrendis maculis īfamia ni
grat. Ad bene tergendum multa la=
borat aqua Quarto eſt beſtialitatis
indicatiua.quia dicit ſalomon. Cru=
delis eſt qui negligit famam ſuam.
Ideo fatue dicunt illi qui dicunt Nō
curo quid homines de me dicant dū
modo ego bonus ſum. De quibus
vndecima queſtione tercia.capitulo
Non ſunt audiendi ſiue viri ſiue fe=
mine qui quādo reprehenduntur in
aliqua negligentia ſcz nō oſtenden
do bonam famam.p quam ſit vt in
malam veniant ſuſpitionem vnde ſu

ſuiam vitam̄ longē abeſſe ſciant Sē
quitur infra· Quiſquis a criminibꝰ
vel flagitiorū atqꝫ facinorū vitā ſuā
cuſtodit· ſibi bene facit. quiſ qꝰs aūt
cuſtodit famā ſuā: et in alijs eſt mi
ſericors. Nobis eīm neceſſaria eſt vi
ta noſtra: alijs aūt fama noſtrā Hec
augꝰ· Idem dicit Ieronimꝰ et poni
tur· xi. q· i· c. Nolo ſi dixeris· ſufficit
mihi ꝯſciētia mea· habeo dn̄m iudi
cem q̄ cōſcientie mee teſtis eſt: nō cu
ro homines· Audi apl'm· Prouide=
mus aūt bona nō ſolum corā deo: ſed
etiam coram oībus hoībus Sequit̄
p̄mo ꝙ q̄libet nō debet ſuā ꝓpriam i
famiam tolerare: ſed ſe q̄totius po=
terit expurgare Probat̄ hoc· qꝛ dicitur
extra de purga· ca· c· nos inter. ꝙ
infamatus apud bonos et graues vi
ros vndecūqꝫ orta ſit infamia dum=
mō a maliuolis non ſit· etiā ſi nullus
appareret accuſator. ſe purgacē eſt cō
pellēdus. Gloſa ibidem idem dicit· ⁊
ibidem· c· cū dilectus· et· ij· q· iiij· ca·
preſbiter· Iō diffinit̄ purgatio ſic
Purgatio eſt de obiecto crimine· in
nocētie oſtenſio· et eſt duplex· Prīa
vocatur purgatio canonica et habꝫ
fieri p iuramentū· extra e· c· quotiēs
in hac forma· ꝙ infamatus iurabit
ſe immunem a crimine quo infama
tur· ꝙ nec p ſe nec p ſubmiſſam p=
ſonā nec aliq̄s ꝓ eo ſe ſciēte ꝯmiſe
rit illud· Deinde cōpurgatores iu=
rabūt ſup ſancta dei euāgelia ꝙ cre
dūt ip̄m verū iuraſſe vt ptꝫ ex̄ e· ti· c·
de teſtibus· Ep̄s purgabit ſe cū· xij·
ſui ordinis Sacerdos cū ſeptē· dya
co· cū tribus· vt ptꝫ in decreto i mul=

tis· c· ij. q· i. ⁊ tales debēt eē bone fame
ex̄ de purga. ca· c· q̄tiēs Sed olim q̄
dā ſe purgabāt miraculoſe ſicut le=
git̄ de ſancto briccio· q̄ fuit innocēs
ꝓbatus p puerū triginta dierū vt
ptꝫ ī legēda ſua Sꝫ alie dicunt̄ pur
gationes vulgares vt iire duellū· et
portare ferrū cādēs et iurare ſup ma
nū mortui abſciſā· Iſte purgatōes
ꝓhibite ſunt. Primo ideo: qꝛ deꝰ ibi
dem temptat̄· Cōtra qd̄ deutro· vi·
Nō temptabis dn̄m deū tuū· Secū
do: qꝛ falſe ſunt· vt ptꝫ ex̄ de purga·
vulga· c· ſignificātibꝰ· Ibi allegat̄
caſus ꝙ q̄dā de furti crimine accuſa
tus· coactꝰ eſt inire duellū· In quo
alijs peccatis ſuis īpedientibꝰ cecidit
et poſtea furtū apud alienos eſt in=
uentū· Sic etiā de iudicio ferri can=
dentis ſepius ꝯtingit ꝙ vnt aliq̄ñ i
nocentē ꝓpter q̄daꝫ alia occulta pec
cata· Propt̄ qd̄ in· c· dilecti. ibidēꝫ in
hibet̄· Nec valet argumentū ꝙ da
uid pugnauit cū golia· vt ptꝫ· i· Rg·
xvij· qꝛ hoc nō eſt trahendū in exem
plū· Pugnauit etiā cū leone· vt patꝫ
ibidēꝫ Si q̄s hoc iā faceret eſſet infa
mis vt ptꝫ· C. de arenarijs· Inſuper
lex imꝑialis ꝓhibet· C. de gladi· l. v
nica· Quintū documentū· q̄ nō p̄t ſe
ab infamia expurgare debet eā pa=
tient̄ ꝓpter mentū tolerare· Probat̄
p illud math· v· Beati eritis cū ma
ledixerint vobis hoīes mentiētes· ꝓpt̄
me. ⁊ dixerint omne malū· Gaudete
et exultate qm̄ merces veſtra copioſa
eſt in celis Cuiꝰ exēplū ptꝫ in ſancta
marina de qua nō in fine vitaſpatrū

OCtauō peccant ɔtra illud
preceptū iudices falſi. in
nocentē cōdempnādo ⁊ nō
ſeruādo iuris ordinē ſicut
pilatus cōtra xp̄m De quo luce.xxiij
Adiudicauit fieri petitionē eorū. De
quibus ſapiētie.vi. Cū eſſetis mini
ſtri regis illius nō recte iudicaſtis
neqȝ cuſtodiſtis legē iuſticie: neqȝ
ſcḋm voluntatē dei ambulaſtis. Et ta=
les iudices tenēt locū diaboli ſicut ve
ri et boni locū dei. vt ptȝ de ſen. et re.
iu. capitulo vltimo. Ideo dicitur. ij.
paralippomenō decimonono. Con=
ſtituit Joſaphat rex Juda iudices
terre: p̄cipiēs eis Videte q̄d faciatis
Nō em̄ hōis exercetis iudiciū ſed do
mini Et q̄dcūqȝ iudicaueritis: in vos
redundabit. Sit timor dn̄i vobiſcū
et cū diligētia cūcta facite. Nō ē em̄
apd̄ deū noſtrū iniq̄tas nec pſonarꝝ
acceptio. nec cupido munerꝝ. qꝛ ſi iu
dex iuſte iudicauit ſciēt ⁊ deliberate
tenet̄ r̄pāſe reo ad oē interēē. niſi poſ
ſet inducē illū p q̄ tulit ſentētiā ad
plenariā reſtitutionē vt patet. C. de
pena iudi. l. vltia. Et debet inſup tā=
tū p grauiſſimo crimine imponi ſibi
penitētia. duodecima queſtione ter=
cia. capitulo. quicunqȝ. Et ſi eſt iudex
eccleſiaſticus ſuſpēſus eſt per an=
num ab executōe officij: et ſi ſuſpen
ſione durāte ingerit ſe diuinis. effi=
citur irregularis et nō niſi p papam
abſolui poterit. vt patet ex̄ de ſen. et
re. iudi. c. cū eterni. li. vi. Si falſe in
nocentē iudicat aliquē ad mortē: in
caput iudicis redūdabit. Sciendū

q̄ ſunt quīnqȝ pſone tanq̄ bonū cōde
habende in iudicio puerſo. ſcȝ Vt ſint
vindicatiui rancoris et impatientie
Appetitiui honoris et reuerētie. Iu
dices iniqui Miniſtri puerſi Teſtes
falſi. Primi ſunt iudices ⁊ prelati vi
dicatiui rancoris et ſapiētie Teſtes
em̄ oſtendūt ſe eſſe amatores iuſti=
cie: et nō ſunt Cōtra quos ſapientie
vi. Horrēde et cito apparebit vobis
qm̄ duriſſimū iudicium ſiet in his q̄
preſunt. ſcȝ ira et rancore. Nā inter
malas paſſiones que ī iudice eſſe poſ
ſunt eſt ira et odium: qꝛ ira impedit
animū ne poſſit diſcernere verū. Vn̄
ſeneca li. p̄mo de rācore et ira de quō
dam malo iudice et tyranno qui fu
rore accenſus damnauit ad mortem
tres milites innocentes p hūc mo=
dum. Vnū iuſſit occidi: qꝛ de via re=
dierat ſine ſocio. imponens ei q̄ eum
interfecerat. Precepitqȝ ſtatim cui=
dam militi aſtanti vt eum duceret
ad locum ſupplicij. Cum aūt eſſet e
ductus. rediit miles ſocius eius ſanꝰ
et incolumis. Pro q̄ aliꝰ plectēs du
cebatur Videns autem ille terciꝰ mi
les qui primum ducebat. rediit ad
iudicem et ambos milites coram eo
preſentauit. Quos vt vidit tyran=
nus furore accenſus iudicium tale de
dit. Primo dixit Te iubeo occidi. qꝛ
miſſus es occidere: et imperatori nō
obediſti. Secundo dixit. Te iubeo
interfici. quia damnatus es. Ter=
cio ſimilit̄ dixit Te iubeo occidi. qꝛ
cauſa mortis tui ɔmilitonis fuiſti O
q̄ mala ē iracūdia et inuidia ī p̄latis

et iudicibus· q3 tres hij dampnati
ſunt ꝓpter vnius innocentiam Jdeo
cõquerentur boetius li·ij·de cõſol·me=
tro ſexto dicens·Heu grauem ſortē
quotiens iniquus·addit ſeuo gladi
us veneno ⁊c̃.Et loquitur ibi de nero
ne q̃ occidit multos romanos:ꝓmo
ꝓpriam matrem vt videret locum
ſue cõceptionis.Etiam ꝓprium fra=
trem ſuum:Jdeo dicit Boetius vbi
ſupra·Nouimus quantas dederit ru
inas:vrbe flammata·patribuſq3 ce
ſis:fratre qui quondam ferus inter
empto:effuſo matris maduit cruo
re·Interfecit etiam ꝓprium magi=
ſtrum ſuum ſc3 ſenecam:qui quodã
preſagio ſortitus eſt tale nomen·Et
dicitur quaſi ſe necans·quia dixit ſi
bi nero ꝙ debebat mori·et eligeret
genus mortis·Tunc elegit ꝙ in bal
neo vellet apire omnes venas:et ſic
effundere totum ſanguinem·Et hoc
faciens in tali effuſione ſanğnis mor
tuus eſt·Talis falſus iudex ⁊ ſui ſe=
quaces·multos innocẽtes xp̃ianos
occiderunt.Tales etiam ſunt illi p̄la
ti qui in ira et furore exequuntur ſu=
as ſententias·Cuius exemplum pa
tet in theodoſio ⁊ ponitur in eccleſia
ſtica hiſtoria li·ix·et habetur·xi·q·
·iij·c·Cum apud theſſalonicam idē
nunc bononiam vel theſaulonicam ci
uitatem·quidam iudices fuiſſent la=
pidati.Jndignatus Theodoſius
omnes paſſim interimi iuſſit·Vbi ſē
ptem millia ſunt occiſi nõ preceden=
te iudicio·Huius autem cladis erro
rem audiens beatus ambroſius cū
princeps veniſſet mediolanum in te

p̄lum·occurrit ei beatus ambroſius
⁊ ip̄m reprehendit dicẽs ꝙ indign9
eſſet ſacri templi limina calcare·nec
illud eum debere intrare ꝓpter nec3
illorum virorum·Et dixit imꝑatori
Recede nephāde:et ſuſcipe vinculū
quo ligauit te omniū deus·His au=
ditis gemens obediuit imꝑator di
cens ad ambroſium·Tuū eſt impe=
dimẽta imponere:meum eſt ſuſtinē
Et cū imꝑator allegaret dauid ad
ulterum ⁊ homicidam fuiſſe.Reſpon
dit ambroſius.Secutus es errātes
ſequere ⁊ penitẽtes·⁊ cum excõmu=
nicationem ſuſtinuiſſet per octo mē
ſes eum abſoluit.Et fecit eum ſcri=
bere decretum·ꝙ nūq̃ exequeretur
in cauſa ſanguinis mādatum imꝑa
toris niſi poſt triginta dies·Jdeo di
cit Jacobus in canonica ſua ꝙ ira vi
ri·dei iuſticiā nõ opatur.Secundi
ſunt appetitiui honoris ⁊ reuerentie
⁊ tales ſunt reges.p̄ncipes ⁊ prelati
q̃ nolūt habere cõſortes in regimi=
ne ⁊ occidūt fratres.nepotes cõſobri
nos et alios de parētela.Cuius exē
plum patuit in abimelech.iudicū·ix
ca.vbi dicitur ꝙ gedeõ dux ꝓpli iſra
hel habuit ſeptem filios legitimos
⁊ vnum de concubina·qui dictus eſt
abimelech·Qui mortuo patre anhe
lauit ad regnū quod fratres ſui iā
pacifice poſſidebant·Acceſſit autem
ad ciuitatem ſychen vbi ⁊ vnde erat
mater ſua.⁊ vocatis ad ſe attinenti
bus ⁊ cõſanguineis dixit·vos ſcitis
ꝙ ego ſum os ⁊ caro veſtra.melius
eſt vt regnum per vnū gubernetur
q̃ per ſeptem:quare inſtituatis me

dominum veſtrum. q̄uod factum eſt Et acceſſit cum multitudīe ad domū patris ſui et occidit in dolo ſeptem fratres ſuos vt ſolus regnaret. Propter cuius maliciā multe ciuitates receſſerunt ab eo inter quas fuit opidum thebes. vbi obſidēs turrim ad quam nobiles fugerūt et eam ipe volens ſuccēdere ignem ad oſtiū aduexit. Et ecce vna mulier fragmē molle deſuper proiciens fregit caput eius. Et ſtatim vocauit ad ſe armigerum dicens. Occidas me gladio ne dicatur ꝙ vna mulier interfecit eū. Sic attalia omne ſemē regium deleuit vt ipa ſola regnaret. vt ptz. iiij. Re. xi. Sic romulus interfecit fratrem ſuum vt ſolus regnaret i ciuitate romana. vt patz. vij. q. i. c. in apibus. Sic henricus rex dacie inclitus. ab abel minori fr̄o fratre vt regnaret ꝓ eo in mari ſuffocat̄. et hoc anno dn̄i M. cc. l. ſm martinū in cronica ſua. Sed ille idem a friſonibꝰ interfectꝰ eſt: quos voluit ſubiugare ſequenti anno. Sic etiā recitat̄ de regno danorū ꝙ interfectis. xxix. regibꝰ p populum. ceſar eis regem dare debuit Qui negauit illis dare regē hominē ſed dedit eis canem ꝓ rege. quē oportuit vt venerarent̄ vt regem. Sic etiaz adhuc hodierna die filij occidūt pentes: vt habeant eorū bona. et hereditatē. Tercij ſunt iudices. iuſticie executores ſine p̄uio examine. Sūt eni q̄dam iudices et prelati q̄ vt videant̄ iuſticie zelatores occidūt ⁊ ſuſpendūt malefactorem ſine p̄uio iudicio penitentiali. Tales ſunt homicide: nō ſolum corpis. ſed etiam animē Contra tales dicitur de pe. et re. c. cū ſm ſtatuta in cle. vbi dicit̄. Cū ſm ſtatuta canonica vltimo deputādis ſupplicio negari ſi petant. nō debeat penitētie ſacramentum. abuſum dānabilem in quibuſdam partibꝰ contra hoc introductum aboleri omnino volentes iuſticiarios omnes et dominos tpales vt ab huiuſmodi deſiſtant abuſu hortamur in dn̄o et obſecramus p viſcera miſericordie hieſu xp̄i. Locorum nichilominus ordinarijs iniungentes vt eos ad hoc cū primum cōmode poterint diligenter monere. et ſi neceſſe fuerit. eccleſiaſtica cenſura cōpellere non obmittāt Hec ibi. Ymo poſſunt cōmunicare ſicut alij criſtiani morituri cum viatico ſicut moris eſt in ytalia fieri per biduum ante eorum mortem. Etiam corpora illorum poſſunt ſepeliri in cimiterio cum alijs xp̄ianis. vt patet . xiij. q. ij. c. Queſitū eſt a nobis ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis ſuſpenduntur ꝓ ſuis ſceleribus poſt cōfeſſionem deo pactam vtrum cadauera eorum ad eccleſias deferenda ſint ⁊ oblationes pro eis xp̄o offerende et miſſe celebrāde. aut non. Quibus ita reſpondemus. Si de omnibus peccatis ſuis puram cōfeſſionem agentibus et digne penitentibus cōmunio in fine ſm preceꝑta canonica dāda eſt. cur canones cōmunionem ⁊ ſepulturam eis interdicunt. qui pro peccatis ſuis penam extremam perſoluunt ⁊ cōfitent̄ vel cōfiteri deſiderant. Scriptuz eſt eni

ſcꝫ naūm primo. Nō iudicabit deus
bis in idipm. Nec ibi. Poſſunt er=
go deponi iudicio et ſepeliri ſꝫ hoc de=
bet fieri de licentia iudicis ſecularis.
vt ptꝫ. ff. de cadaueribꝰ punitoꝝ. l.
. ij. Dic. etiā grauiter peccant tanꝙ̄
homicide q̄ ſine ordine iudiciario ma
lefactorē interficiūt. qꝛ dicit̄ actuū
. xxv. Dixit feſtus preſes. Nō eſt cō
ſuetudo romanis damnare aliquem
hominē ꝑus ꝙ̄ is q̄ accuſat̄ p̄ſentes
habeat accuſatores. locūqꝫ defenden
di accipiat ad abluēda crimina. Jō
tanꝙ̄ homicide peccant illi q̄ occulte
ſuos cōſanguineos interimūt ne pu
blice iudicent̄ in eorū cōfuſionē. Pa
tet hoc. qꝛ gētiles neminē ſolebant
dānare. niſi haberet locū ſe defenden
di i iudicio. Ergo peiores ſunt ꝙ̄ gē
tiles. Sequitur etiam ꝙ grauiter
peccant illi principes et domini ter=
rarum. qui per aſſeſſiuos id eſt occul
tos homicidas permittūt homines
occidere. Contra quos dicitur de ho
micidijs. xvidi. capitu. Pro humani
generis redemptione om̄s tales inci
dunt in ſentētiā excōicationis. et de
ponit eos ab omni honore. ordie offi
cio vel bn̄ficio ip̄o facto. Primo inter
ficiēs faciēs p aſſeſſiuos. Secūdo mā=
dans hoc. licet mors inde nō ſequat̄
Tercius caſus eſt receptās tales aſ=
ſeſſiuos. Quarto defendens eos i iu
dicio. etiā ſolo verbo. Quinto occul
tans eos. Et om̄es iſti ſunt excōicati
ip̄o facto et tanꝙ̄ homicide iudicādi.
Rō huiꝰ eſt. qꝛ ordo iudiciarius req̄
rit cauſe diſcuſſionē. Job. xxix. Cau

ſam quā neſciebā diligētiſſime inue
ſtigabā. Cuius exemplū ptꝫ in dn̄o
noſtro Gen̄. xviij. Clamor inq̄t ſodo
moꝝ et gomorreoꝝ multiplicatus
eſt nimis: et pctm̄ eorū grauatū eſt
nimis. Deſcendā inq̄t et videbo vtrū
clamorē qui venit ad me ope adim
pleuerint an nō. In hoc dedit exem=
plū iudicibꝰ. ꝙ̄uis oia ſciuit. tn̄ deſcē
dere voluit et videre. dans nobis ex
emplū ꝙ mala ꝓximi non debemus
cito credere: ſed ꝓbare an verum ſit
Aliud exemplum habemus in domi
no noſtro hieſu chriſto. Johis. viij
ꝙ̄ diligenter diſcuſſit cauſaꝫ mulie
ris adultere quam phariſei accuſa=
bant. Primo inclinās ſe deorſum di
gito ſcribebat in terra. Et rurſus ſe
erigens dixit. Qui ſine peccato eſt ve
ſtrum primus in illam lapidem mit
tat. Ecce ꝙ̄ diligenter cauſam diſcuſ
ſit. Ideo dicit gregorius decimono=
no moralium ꝙ maiora crimina tar
de credenda ſunt cum audiuntur et
citius punienda. cum veraciter cogno
ſcuntur. Ponēs ibi exemplum de pu
tiphare qui nimis credulus verbis
cōiugis innocentem Joſeph incar=
cerauit. vt patet Geneſis triceſimo=
ſexto. Sic heu multi iniuſte ad mor
tem damnantur. quia cauſa non be=
ne diſcutitur. Cuius exemplum reci
tat cirillus in epiſtolis ad beatuꝫ au
guſtinum de duobus iuuenibus ro
manis volentibus ſepulchruꝫ et cor
pus glorioſi Jeronimi viſitare. Cū
autem iuuenes veniſſent ad conſtan
tinopolitanam vrbem apud eoſdem

contigit duos homines īterimi quo
rum mortis rumore ruſtici ibidem cō
gregati.q̄s horū interfector eēt cepe
rūt pquirere et neminē adeſſe niſi p̄
dictos iuuenes viderūt quos tenue=
runt ab eiſdem homines fore inter=
fectores. Mirāt iuuenes ignari ho=
rum ſe nil ſcire totis virib⁹ iurabāt
Illi p nihilo eorū verba reputātes
duxerunt eos ad vrbem cōſtantino=
politanā. Qui tormentorū rigore cō
feſſi adducuntur more ſolito decol=
lādi. Flentes iuuenes dicebāt. O be
ate Jeronime hoc tale ne eſt premiū
qd obſequentib⁹ te preſtas: nec eſt
vere tale qd labore tui itineris merui
mus. Ducti aūt ad locū ſupplicij fle
xis genibus et manib⁹ in celū eleua
tis magna voce inquiūt. O Jeroni=
me noſtre ſalutis et auxilij portus no
ſtreq3 ſpei anchora ſaluberrima. in
hac hora noſtris indignis ſupplica
tionibus pias aures inclina. Q3 ſi fe
cimus malum: puniamur. ſin autem.
tuis auxilijs liberemur. Qui colla ex
tenderūt carnificibus nil aliud dicē
tes. ſuccurre. o glorioſe Jeronime.
Carnifices colla eorū feriūt et ad col
la percuſſionū ſigna vti porphirica la
pidis reſpiciunt. Mirant carnifices
credentes ſe ictibus fefelliſſe. Denuo
eleuāt enſes et fortius feriūt. Sz vt
prius colla eorum vt palee iuuenes
ſentiūt. Oritur interim inter aſtan=
tes admiratio et ſtupor. Putantes iu
dices et carnifices hoc fieri ex malefi=
cijs p̄cepit iudex miniſtris. omni mo
ra poſtpoſita. arſuros. Igit ignis copi
oſus mox accendit. infundit oleum

et pix vt vitā eorum citius deſtruat.
Sed qui ptexit iuuenes ab enſibus
etiam ab igne potuit ptegere. Poſi
ti igit in ignē. flamma ſurſum ſcan
dit: et in tali igne velut in ameno vi=
ridario requieſcebāt neq3 in capil=
lis aut veſtibus leſi fuerūt. Tūc iu=
dex neſciebat vtrum hoc aſcribendū
ſit miraculis aut maleficijs cupiēs
experiri. Si inqt hij octo diebus ſu=
ſpenſi viuerēt. quo vellent abirēt ſo
luti et liberi. cenſuit. Suſpēſis itaq3
illis mox Jeronimi glorioſi p̄ſentia
minime defecit qui plantas pedū eo=
rum manibus tenēs illeſos ſtatutis
dieb⁹ ſeruauit. Currūt ergo octauo
die ciui ciuitatis et iudex: et cernunt
clare miraculum glorioſi Jeronimi
et laudes in excelſis pagūt creatori et
Jeronimo. Mox de eculeo innoxij iu
uenes deponuntur: et maximis obſe
quijs honorū ab omni populo vene=
rantur. et vrbem intrauerūt cum ma
ximo gaudio. Tādez in bethlehem ve
nerunt. et depoſiti ſeculari habitu ce
nobium glorioſi Jeronimi intraue=
runt. et viſitātes ſuas reliquias ibi
dem deo et ſancto Jeronimo ſeruie=
runt. Dubitatur vtrum iudex ſciēs
hominem innocentem iudicare debe
at ſm allegata et probata: et condem
pnare eum ad mortem quam ſcit cer
titudinaliter innocentem. Reſpon=
dent quidam q ſic: quia ſcit illum
innocentem vt priuata perſona non
vt iudex. vel vt perſona publica. Et
probāt ergo per canonem. iij. q. vij.
capitulo Judicet. Vbi dicit ambro
ſius q bon⁹ Judex nihil de arbitrio

c

ſiio facit et domeſtice ꝓprie voluntaſ
tis ſed iuxta leges et iura ꝓnunciat.
qui iudicat non voluntati ſue obtē⸗
perare debet ſed tenere quod legum
eſt. Item in ore duoruꝫ vel triū ſtat
omne teſtimonium Deutronomij de
cimonono. Sed cōtra. Ex hoc ſeque
retur ꝙ pilatus dando ſentētiam cō
tra chriſtum nō peccaſſet. quem taſ
mē certitudinaliter cognouit eſſe in
nocentem. vt cōcordant euangeliſte
cum expreſſe diceret. Ego nullaꝫ cau
ſam inuenio in homine iſto Item in
nocens ego ſum a ſanguine iuſti hu
ius. Sed nullus diceret ꝙ pilatus
nō peccaſſet. qui tamē iudicauit ſm
allegata et probata. Ideo viceſima
tercia queſtione quinta. capitu. Si
nō licet ꝑuata ꝑtāte alicui hoieꝫ oc
cidē innocentē. cuiuꝫ occidēdi licētiā
lex nulla ꝯcedit ꝑfecto etiā q̄ ſeipm
occidit homicida eſt ⁊c̄. Item iudici
um humanum ſe debet conformare
cum iudicio diuino in omnibus acti
bus vbi nō cadit miraculum: ſed de
us iudicat ſm veritatem ⁊ nō ſm fal
ſitatem. ſiue falſas allegationes. erſ
go ⁊c̄. Item iudex tenet in iudicio lo
cum dei qui eſt primus iudex. et prin
cipalis viuorum et mortuorum Sꝫ
deus in iudicio prohibet interficere i
nocentem quantumcunqꝫ in iudicio
probetur cōtra eum. vt patet Exodi
viceſimotercio. vbi dicit. Nō ſuſci⸗
pies vocem mendacij nec iūgas ma
num vt pro impio dicas falſum teſ
ſtimonium. Non ſequaris turbam
ad faciendum malum. nec in iudicio

d

plurimorum acquieſcas ſentētie vt
a vero deuies. Et ibidem ſubdit. In
ſontem et iuſtum nō occides Prouer
biorum ſexto. Sex ſunt que odit de
us ſcilicet. oculos ſublimes et maſ
nus effundentes ſanguinem innoxi⸗
um ⁊c̄. Peccat ergo iudex ſi ſcit inno
centem et interficit eum. potius debe
ret renūciare officium ſuum q̄ꝫ occi
dere innocentem vel ſuſpendere ſen
tentiam et veritatem clarius ac aſtu
tius inueſtigare et eorum falſitatem
manifeſtare. Ad argumentum in
oppoſitum eſt dicendum ꝙ eſt verū
quando teſtes veri ſunt et non falſi.
Secundo ordo iudiciarius requirit
in reo cauſe iuſte impoſitionem ſcili
cet propter quam lex iubet homineꝫ
occidere quēadmodū dicit Exodi vi
ceſimotercio. Maleficos nō patiens
viuere. Sic omnes iudices tyranni
interficientes martires ⁊ apoſtolos
fuerunt peſſimi homicide. quia cauſa
fuit iniuſta ſcilicet propter iuſticiā.
vt abel. vel propter veritatem vt Je
remias. Iſaias. et Johānes baptiſ
ſta. Vel propter defenſionem eccleſ
ſie ⁊ libertatis eius vt thomas cantu
ariēſis. vel propter fidem vt lauren
tius ⁊c̄. Hec chriſtus eis propheta
uit Johānis decimoquinto Veniet
hora vt omnis qui interficit vos pu
tabit ſe obſequiū preſtare deo. vel
propter legem quam nolebat tranſ
gredi ſicut machabei vt patet ſecū
do machabeorum ſeptimo. Ibi nar
ratur qualiter fuerūt martiriſati qui
noluerūt comedere carnes porcinas

Sic etiam narrat gregorius in .iij.
li. dyalogoꝝ .q. .xl. cristiani interfe
cti fuerūt qui noluerūt comedere car
nes ymolaticias. Ibidem alij .xl. in-
terfecti fuerūt a longobardis ꝙ no
luerūt adorare caput capre: qd ipi ꝑ
us adorauerunt. Tales ſepius a deo
puniti ſunt. Cuius exemplum ponit
ibidem greg⁹ in .iij. dyalo. de ſanctu
lo. Cum qdam dyconus ducebat a
lōgobardis quem interficere cogi-
tabant petijt idem ſactulus. ꝙ ei vi-
rum dei darent. qd omnino facere ne
gauerūt. Petijt tandē vt ſibi ad cu
ſtodiam eū daret. Reſponderūt. Eū
tibi damus ea cōditione interpoſita
vt ſi iſte fugerit ꝙ ꝑ eo ipe moriens
Quod vir dn̄i libenter accipiēs ꝑ-
dictū dyaconū ſuſcepit in nocte me
dia. et cum longobardos ſompno
graui depſſos cerneret excitauit euꝫ
dicens. Surge et fuge. liberet te de
us omnipotens Rn̄t. Si ego fugero
tu ꝑ me moriens. Rn̄t. In manu dei
ſum. tantū in me poſſunt facere quan
tum ipe pmiſerit. Fugit igitur dya
conus nec pmanſit fideiuſſor. De ma
ne vero petierūt ab eo dyaconū queꝫ
in cuſtodia ſibi dederūt. Reſpondit.
eū fugiſſe. Tūc dixerūt. Moriens ꝑ
ipſo capitali ſentētia. Et ex omni-
bus viris electus eſt vnus. de quo
dubium non eſſet. quin vno ictu ca
put eius abſcideret. Sed ſanct⁹ vir
ſtatim ad ſua arma cucurrit ꝛ petijt
vt ſibi orandi paululum licentia da
retur. Cōſenſum fuit ſibi. Qui i ter
ra ſe ꝓſtrauit et adorauit deū. Tunc
carnifex electus. eum calce pulſauit
dicens ei. Surge et extēde ceruicem
Qui ſurgens ceruicem extēdit. et vi
dens ſpatam cōtra ſe dixit. Sancte
Johes ſuſcipe ictū. Tunc carnifex e
uaginatum gladiū tenens niſu forti
brachiū in altuꝫ eleuauit fortiter ꝑ
cuſſurus: ſed deponere nullo mō po-
tuit. et erectū in celuꝫ gladio brachi
um inflexibile remāſit. Tūc omnes
longobardi qui ad ſpectaculū illud
venerāt mirari ceperunt et virum dei
venerari cū timore ceperūt et dixerūt
ꝙ ſurgeret poſtulātes vt brachium
carnificis ſanaret. Et negauit dicēs
Ego ꝑ eo nullo mō orabo niſi mihi
antea iuramētū dederit ꝙ cum ma
nu illa nunꝙ cristianū hominē occi-
dat. Facto iuramēto vir dei precepit
ei dicens. Depone deorſum manum.
Qui ſtatim depoſuit brachium ꝛ ſic
ſanatus eſt. Et ſic patꝫ ꝙ nō eſt leue
peccatum occidere hominē innocentē
ſine cauſa iuſta: ſed ecōtrario nō eſt
paruū peccatū. dimittere hominē di
gnum morte ab his qui hn̄t ptātē. ſi
cut patꝫ .iij. Re. xx. vbi dicit ꝓpheta
ad achab regē iſrahel. Hec dicit do
minus. quia dimiſiſti virum dignū
morte de manu tua: erit anima tua
ꝑ anima eius et populus tuus ꝑ po
pulo eius. Sic faciūt iudices moder
ni et dn̄i terrarum. Capiūt pecuni
am: et dimittunt maleficos viuere.
Dubitat vtrum iudex poteſt aliquē
iudicare vbi non ſit aliquis accuſa-
tor. Reſpondet thomas ſecūda ſecū
de. queſtione. lxvij. ar. iij. dicens ꝙ
iudex eſt interpres iuſticie. Ideo di-
cit philoſophus ſecundo ethicorum

Ad iudicẽm cõfugiũnt ſicut ad quã
dam iuſticiam animatã. Juſticia au
tem nõ eſt ad ſeipſm ſed ad alterum
Ideo oportet q̄ iudex inter illos du
os iudicet qd̉ fit cũ vn⁹ eſt actor et
alius reus Ideo in criminib⁹ nõ po
teſt aliquẽ in iudicio cõdenpnare ·ni
ſi habeat accuſatorem ſ̄m illud ac=
tuũ ·xxv· Non eſt cõſuetudo a roma=
nis aliquez hoiem cõdẽpnare p̄us q̄
is qui accuſatur p̄ſentes habeat ac
cuſatores et locũ defendendi accipiat
ad abluenda crimina q̄ ei obijciũt
Nihilominus tñ interdum infamia
habet locum accuſatoris · Vnde ſup
illud geñ ·iiij· Vox ſanguinis fratriſ
tui clamat ad me· Dicit gloſa Euidẽ
tia patrati ſceleris non indiget voce
accuſatoris ·vt ponit in ca· euidentia
extra de accuſatio· Dubitat ſecundo·
vtrũ iudex poſſit licite penã relaxaẽ
Rñt Raymundus et thomas vbi ſ̄
ar· iiij· dicens· q̄ duo ſunt quantũ
ad ꝓpoſitum ptinet cõſeruãda· quo
rum vnum eſt q̄ ipſe habet iudicare
inter accuſatorem et reum Aliud au
tem eſt q̄ ipſe nõ fert iudicij ſenten
tiam quaſi ex ꝓpria ſed quaſi ex pu
blica poteſtate Duplici ergo ratione
impeditur iudex vt reum a pena ab
ſoluere non poſſit· Primo ex pte ac=
cuſatoris ad cuius ius q̄nq̄ ptinet
vt reus puniatur puta ꝓpter iniuri
am in ipſum cõmiſſam. cuius relaxa
tio nõ eſt i arbitrio alicuius iudicis
quia quilibet iudex tenetur ius ſuũ
reddere vnicuiq̄ Alio modo impedi
tur ex parte reipublice cui⁹ poteſta

te fungitur et ad cuius bonum perti=
net q̄ malefactores puniantur Sz
tamen quantum ad hoc differunt in
ter inferiores iudices et ſupremum
ſcz principem· cui eſt plenaria pote=
ſtas publica cõmiſſa· Judex enĩ infe
rior nõ habet poteſtatem abſoluẽdi
reum contra leges a ſuperiori impo=
ſitas Vnde ſuper illud Joh· xix· Nõ
haberes aduerſum me vllam pote=
ſtatem niſi tibi datum fuiſſet ⁊c· Di
cit auguſtinus Talem deus dedit po
teſtatem pilato vt eſſet ſub ceſaris
poteſtate vt ei omnino liberum eſſet
accuſatũ abſoluere· Ergo princeps
qui habet plenam poteſtatem in re=
publica ſi ille qui paſſus eſt iniuriã
velit remittere licite poſſit eum ab=
ſoluere· ſi hoc publice vtilitati non
viderit eſſe nocumentum· Si autez
inordinate remitteret penam· com=
munitati noceret. cui expedit malefi=
cia puniri· Noceret etiã perſone cui
illata eſt iniuria qui recompenſatio=
nem per penam accipit iniuriantis·
Tercio requirit ordo iudiciarius rei
auditionem ſ̄m illud Deutronomij
primo· Ita paruum audietis ſicut
magnum: nec perſonam cuiuſ q̄ ac=
cipietis. quia dei iudicium eſt· Idem
patet per illud actuum viceſimo quin
to· iam allegatũ· Vbi feſtus preſes
regi indicauit de paulo dicẽs Vir q̄=
dã ẽ delict⁹ a felice vinct⁹. de q̄ adie
rũt me p̄ncipes iudeoꝝ poſtulantes
eũ dãnari· Ad quos reſpondi· quia
non eſt cõſuetudo romanis dãnare
aliquez hoiem prius q̄ is q̄ accuſat

preſentes habeat accuſatores. Lo=
cum defendēdi accipiat Et ex hoc pa
tet ꝙ illi qui occulte īterficiũt male
factores ſunt homicide. de q̇bꝰ dictuꝫ
eſt ſuperius. Dubitat̃ vtrum iudiciũ
illud ſecretũ quod vigere dicitur in
weſtph̃ alia ꝛ layca lingua nomiīa=
tum de vēme. ſit licitũ. Et arguit̃ ꝙ
nõ. qꝛ p̃nceps nõ debet eſſe maioris
crudelitatis q̃ꝫ illi qui crucifixerunt
xp̃m et dãpnauerũt. Sed illi audi
erunt xp̃m vt ptꝫ in euangelio. Cuꝫ
dixit pilatus Nõ reſpondes ad ea q̃
tibi obijciunt̃ ab hisꝰ ꝛc̃. In cõtra=
rium eſt illud ſtatutũ qḋ potuit p̃n
ceps ſtatuere. qḋ cum ſtatutũ ſit to
leratur ab eccleſia. Et cuius ſcabini
ſunt prelati eccleſie. et archiep̃i et e
piſcopi et munitũ inuenit̃ literis au
reis et bullis imp̃atoris. Sed lex ſi
ne iudiciũ ſupradictũ eſt huiuſmodi
ꝛc̃. Reſpõdetur ꝙ aliqui volẽtes iu
ſtificare illud iudiciuꝫ ſecretũ. dicũt
ip̃m eſſe iuſtum et equũ. Primo ꝓ=
pter bonũ quod ex eo ꝓuenit. quia
magna eſt emendatio cõitatis. quia
valde multa tranſierunt impunita ſi
cut piirium. ſubtractio ſeruorũ a do
mino. et peccatũ ꝯtra naturã. et mul
ta ſimilia. de q̇bus aliq̃ certum eſt
ꝙ ſunt cõmiſſa. et tñ deſunt ꝓbatio
nes. vt in alio iudicio cõuincantur:
q̃ omnia ꝑ illud ſecretũ iudiciuꝫ pu=
niunt̃. Secũdo ꝓpter maliciã et per
uerſitatẽ hominũ terre illius q̃ modo
cõmunis iudicij nõ potuit extirpa=
ri et cohiberi. Tercio ꝓpter ꝓbonita
tem illorũ qui illud exercent qꝛ ſunt
nobiliores de terra. qui munera non

accipiũt. nihil etiam ip̃ius dãpnati.
poſt illius mortem ſibi vendicãt: et
ſub iuramento ſuo agũt. Quarto ex
parte modi. qꝛ vt dicit̃ iuſtiſſime ꝓ
cedunt. Vnus eñ ſub iuramẽto ac=
cuſat. alius ſub iuramẽto ꝓbat. Iñ
datur ſententia diffinitiua tanq̃ꝫ cõ
tra cõuictum. Ergo videt̃ tale iudi
cium eſſe iuſtum Sed ecõtra multa
videntur in eo eſſe dubia. Ideo hic
nihil determino. qꝛ durum eſt dam
pnare tantã multitudinem et dicere
omnes homicidas eſſe Tamẽ aliqua
tangã que reddunt illud iudiciũ ma
gis ſuſpectũ. Primo ex parte modi
quo ꝓcedit. qꝛ in ſecreto. reo abſen
te. Cuius eſt impoſſibile copiam ha
bere. nec auditur. nec admonet̃. nec
vllo modo licet innoteſcere ꝑ alium
Hoc aũt videtur eſſe cõtra legem di
uinam ꝛ cõtra ius naturale. qꝛ nullo
modo videtur eſſe ordinatum ad cor
rectionem hominis. ſed ad ſimplicẽ
et doloſam dampnationeꝫ: quia ſibi
nõ licet innoteſcere Item ſic quilibꝫ
poſſet ſe vindicare de inimico ſub p̃=
textu falſe iuſticie. ex quo reꝰ eſt ab
ſens: et nullus repellit teſtem ſuſpe=
ctum. Secũdo ex ꝑte pene quã infli=
git omnino videt̃ iniquum. quia in
penitentijs quas imponit nulluꝫ gra
dũ reſpicit: ſꝫ ſtatim dãpnat imme=
diate vltima pena q̃ in aliquẽ p̃t ca=
dere ſcꝫ morte: qꝛ ſuſpendũt in pati
bulo nullũ ſupponẽtes gradꝰ corre
ctionis. incõfeſſus et incõuictus. qḋ
eſt ꝯtra legẽ nature. qꝛ nulli ꝓhibet̃
defẽſio ꝯtra mortẽ. cũ in ſecreto dã=
nat̃ ꝯtra legẽ diuinã ſepe allegatã.

Actuū3·xxv·ꝛc̄ Tercio modo ex par
te criminū ſup que cadunt· qꝛ eque
ſuſpendūt hoiem de eo quod eſt com
miſſum ante·xxx·vel·lxx·annos pro
quo ſatiſfecit deo ꝛ hominibꝰ·qui tñ
nihil ſimile poſtea ꝑpetrauit ſicut de
peccato cōtra naturā·p quod in iuuē
tute peccauit et corrigit publica in=
cendia·homicidia et latrocinia et v=
ſuras ꝛc̄ Quarto ex parte ſecreti· qꝛ
nec in foro cōſcientie nec in cōfeſſio
ne ex eorū ſtatuto licet eis reuelare
modum et ꝓceſſum illiꝰ facti·Ergo
videt̄ ꝙ ſit cōtra ius diuinū· ymo ſi
papa eis p̄cipet nō debent ei reuelaē
Reſpondent tñ ſcabini ſi eis opponi
tur ꝙ reꝰ damnat̄ abſens et dicūt
ꝙ ſi nō eſt ſcabinus tunc trina vice
monet̄ et dat̄ etiam ſibi iudiciū ap
tum. Et ſi tunc venerit·damnat̄ Sꝫ
quicqd ſit: deus ſcit Caueat tñ quili
bet p̄dicator ne iſtam queſtionē pu
blice predicet ne offendat ſcabinos
Quarto requirit ordo iudiciarius pe
ne infligēde mitigationē Jdeo dicit̄
Jacobi·ij·c·Judiciū ſine miſericor
dia illi fiet qui nō facit cū ꝓximo mi
ſericordiā Nā reo cōuicto imponi de
bet penitentia ordinaria ſi in iure pe
na inueniat̄·C·de vi·pu· vel pua·l·
ſeruos·ꝛ extra de trāſac·c·vl·Jn hu
maniorē ꝑtem declinādo· Et poteſt
iudex penam ſemp mitigare ex cau=
ſa·puta qñ nō ex ꝓpoſito ſed caſu aut
pa fuit cōmiſſa·ita ꝙ delinquēs dolo
careat Etiā3 etati parcit̄ vt pena mi
tior imponat̄·Parcit̄ etiam ſenectu
ti. Jdeo ariſtotiles ponit decem rōes
p̄mo rethoricoꝝ· que iudices debent

mōnere vt ſint magis clementes ꝙ̄
crudeles ꝓut recitat magiſter egidi
us li·iij·ꝑte·ij·ca·xxiij· de regimine
p̄ncipum· Prima eſt· qꝛ ipā natura
clamat ꝓ clemētia delinquentis Nā
cum natura humana de ſe ſit debilis
et prona ad malū·ſi contingat aliquē
delinquere: infirmitas nature ſuppli
cat ꝓ venia· Jdeo dicit̄ p̄mo rethori
corū ꝙ epiekes qui eſt ſupra iuſtum
eſt indulgere humanis. Phs ergo
parcentē humanis appellat ſup iu=
ſtum· qꝛ clementia eſt extollēda ſu=
per ſeueritate. Secūda rō que incli=
nare debet iudicem ad clementiā eſt
ipſe legiſlator· Nam forte ipſe rex vel
p̄nceps cuius eſt leges ferre ſi cōſide
raret cōditiones peccantis indulge=
ret ei· Jdeo dicit̄ p̄mo rethoricoꝝ· ꝙ
iudicans potius debet ad legiſlatorē
aſpicere ꝙ̄ ad leges Terciū inclinās
ad miſericordiā eſt intentio opantis
Nam licet opus de quo incuſat̄ ſit de
genere maloꝝ·tñ forte ipſe non ha=
buit malā intentionē·quia dubia iu
dicanda ſunt in meliorem ꝑtem·vel
ſi habuit prauā·forte non habuit a
deo prauam ſicut opus oſtēdit·quia
forte peccauit ex ignorantia vel infor
tunio· Jdeo dicit̄ p̄mo rethoricoruꝫ
ꝙ iudicans debet aſpicere: nō ad a=
ctionē: ſed ad electionem· Quartuꝫ
iudicium ad miſericordiam eſt mul
titudo bonorum operum· Nam forte
qui nunc delinquit multa bona opera
prius fecit· Jdeo dicitur p̄mo retho
ricoꝝ ꝙ iudicans nō debet reſpicere
ad partē: ſed ad totū·id eſt ad mul
ta bona opera que prius fecit· Etiam

p̄rimo rethoricoꝝ dicit ꝙ iudex debet
aſpicere nō qualis quidam nunc eſt
incuſatus: ſed qualis quidam fuit
ſemper in multo tempore precedente
Quintum eſt patiētia incuſati Nam
ſi aliquis incuſatur de aliquo delicto
pro quo punietᷣ a iudice. ſi punitionē
patienter ſuſtinet et nō murmurat ī
pena ſibi impēſa. cum illo magis mi
ſericorditer agendum eſt. Ideo dici-
tur p̄mo rethoricoꝝ ꝙ indulgendū
eſt humanis ſi cōtingit eum patien
tem eſſe. Sextum eſt incorrigibili-
tas peccantis Naꝫ ſunt aliqui ita cor
rigibiles et diſciplinabiles ꝙ ſola
increpatione et ſolo ſermone melio
rantur et deſinūt praua agere. Tali
bus eſt ergo valde indulgendum.
Ideo dicitur primo rethoricoꝝ ꝙ iu
dex debet indulgere humanis ſi cre
dit peccantem magis velle indicari
ſermone ꝙ̄ ope. Septimū inclinās
ad clementiam eſt humilitas delin-
quētis. Nam ſi delinquēs animo ſe
ſubijciat ſe humiliat. et ponit ſe to
tum in arbitrio iudicantis. eſt cum
eo mitius agendum Ideo dicitur p̄
mo rethoricoꝝ ꝙ iudex epiekes id ē
ſuper iuſtos debet indulgere huma
nis. ſi viderit delinquentē magis vel
le ire ad arbitrium ꝙ̄ ad diſcepta-
tionem. Nō enim eſt cōtra rationem
humilibus parcere: cum beſtie hoc a
gant Canes enī nō offendūt humi-
liantem ſe coram eis vt patet p̄mo
rethoricorum. Quinto requirit ordo
iudiciarius ordinare iuriſdictiones
et cōmiſſionem. ne eis dicatur illud
Exodi ſecundo. Quis te iudicem cō
ſtituit ſuper me. et ad romanos deci
moquarto. Tu quis es qui iudicas
alienum ſeruum. Ideo dicitur viceſi
matercia queſtione quinta. capitulo
Miles cum obediens poteſtati ſub
qua legitime cōſtitutus eſt homine
occiderit nulla ciuitatis ſue lege reus
eſt homicidij. ymo niſi fecerit reꝰ im
perij deſerti atqꝫ contempti eſt Quoꝫ ſi
ſua ſponte atqꝫ auctoritate feciſſet.
crimen effuſi ſanguinis humani in
cidiſſet. Itaqꝫ vnde punitur ſi fece-
rit iniuſſus inde punietᷣ ſi nō fecerit
iuſſus Et. xxiij. q. iiij. c. Ille gladium
accipit. q̄ nulla ſuperiori atqꝫ legitia
poteſtate vel iubente vel cōſentiēte ī
ſanguinē alicuius armatᷣ. Hec au
guſtinus. Ideo dicit ibidem augꝰ
li. p̄mo de ciui. dei. Qui ſine aliqua
publica adminiſtratione maleficuꝫ
interficit velut homicida iudicabitur
et tāto ampliꝰ quāto ſibi poteſtatē
a deo nō cōceſſam vſurpare nō timu
it. Si ergo habet auctoritateꝫ a p̄n
cipe. nō peccat maleficum interficien
do niſi fiat ab eo liuore vindicte. vel
delectatione fundendi humanū ſan
guinem Licet iuſte ille occidatur: iu
dex tamen peccat mortaliter propter
intentionem corruptam. Si vero a
more iuſticie hoc facit: nō peccat. ipꝫ
interficiendo et ad mortem condem
nando. et precipiendo miniſtro vt oc
cidat eum. Quarto peccant mortali
ter miniſtri iudicum puerſi. cum de
lectantur fundere humanuꝫ ſangui
nem aut propter pecuniam. quia di
citur viceſimatercia. q. v. ca. cum mi
niſter. vbi dicitᷣ. Cū miniſter iudicis

ocċdit eum̄ quem iudex iuſſit ocċdi
ꝓfecto ſi illud ſponte facit.homicida
eſt·etiaʒ ſi eū ocċdat quē ſcit a iudi
ce debuiſſe ocċdi·Ibidem·c·ſequēti
ſic·Lex eterna.Lex eterna ita medio
loco poſuit aliqua vt in eis vſurpā
dis merito reprehendat̄ audacia et
in exequēdis iure laudet̄ obedientia
Abraham ſi ſpōtaneus in ocċdendo
filio motus fuiſſet:execrabilis habe
retur·At iubenti deo obſecūdans ſa
mulat⁹ eſt et·c·Officia vindicte poſ
ſunt implere boni bono animo:quō
iudex et quomodo lex·Hic ſi faciunt
ꝓp ter iuſſum·i·ꝓpter executionem
iuſticie·nō peccant nec etiaʒ tales ſu=
ſpenſores debent dictare aut ꝓnūcia
re ſententiam ſicut cōiter fit in ptibꝫ
noſtris·Quinto peccant tāq̄ homi
cide teſtes iniqui·q̄ cauſa ſanguinis
ſunt.quales fuerūt illi duo ſenes cō
tra ſuſannā·de q̄bus danielis·xiij·ꝛ
tales eſſent ocċdendi·vt ptʒ deutro·
·xix·Cūqʒ diligētiſſime pſcrutātes i
uenerint falſum teſtē cōtra fratrem
ſuuʒ dixiſſe mēdacium:reddent ei ſi
cut fratri ſuo facere cogitauit·ſicut
de facto iſtis falſis teſtibus ſuſannā
accuſantib⁹ factum fuerat·Tales de
berent penitere·xl·diebus in pane ꝛ
aqua·ꝛ ſeptem ānos ſequētes ſi ac
cuſatus ocċſus fuerit vt patet extra
de electi·c·accuſari·Et ſi mēbruʒ p
diderit p triennium·

Sexto peccant contra illud
p̄ceptum·Nō ocċdes.qui
manu ocċdūt realit̄·De q̊
exodi·xxi·Si quis p indu
ſtriam ocċderit ꝓximū ſuum·ab al

tari meo euelles eū:ꝛ moriatur.Et
ponit̄ extra de homi·c.i·Grauitas hu
ius peccati patet ex ſeptē·Primo ex
pene grauitate:quia dicit̄ leui.xxiiij·
Qui ocċderit hominē:morte moria=
tur·gen̄·ix·Quicūqʒ fuderit ſangui
nem hominis:fundetur ſanguis illi
us·Math.xxvi·Qui accipit gladiū
gladio pibit·Dicit plini⁹ q̄ gladi⁹
cum quo homo ocċſus eſt:nūq̄ poſ=
teſt rectificari.Exodi·xxi·Qui ocċde
rit hominē volens:morte moriat̄·De
iure pollitico regulariter eadem pena
ꝓ homicidio infligēda eſt·ſi eſt vo=
luntarium vt ptʒ·ff·ad·l·cor·de ſicca
rijs·l·is qui·Sʒ maior pena eſt dā=
pnatio eterna:ſi nō penitet·In iure
aūt canonico infligit̄ ſibi irregula
ritas·extra ne cle·vel mo·c·ſentētiaʒ
ſanguinis:et extra de homi·c.ſicut di
gnum·ꝛ·c·ſignificaſti·Secūdo ptʒ
ex clamoris impetuoſitate et immēſi
tate·qꝛ tale peccatum ſemp petit vin
dictam cōtra ocċſorē·Gen̄·iiij.Vox
ſanguinis fratris tui abel clamat ad
me de terra·Sequit̄·Maledictus e
ris ſup terram:et vagus ꝛ ꝓfugus
eris·Nōne p experientiam vidimus q̄
de manu arida ꝛ ſiccata·xxx·ānis in
pn̄tia ocċſoris ſanguis ſtillabatur
Vn̄ eſt hoc niſi qꝛ ex diuino miracu
lo tale peccatū eſt vindicandū.Iō di
cit̄ apoc·ix·Omnes ſancti clamant·
vindica dn̄e ſanguinē noſtrū q̄ effu=
ſus eſt·Tercio ptʒ h̊ ex demonis pi
tate·qꝛ Iohis·viij·dicit̄·Ille homi
cida erat ab inicio·qꝛ interfecit nr̄os
pentes·Ymo ſi ei a deo pmitteret̄
omnes nos ocċderet in paruo tpe·

ſicut ſunt illi homicide filij dyaboli
imitatores demonis Quarto hoc pa
tet ex hominis paritate ad beſtias.
qꝛ nec leo leonē. nec lupus lupum.
nec ſerpens ſerpentem interficit. ſed
bene animal alterius ſpeciei Sed ho
micida peioꝛ eſt brutis. qui hominē
ſibi ſimilē in ſpecie mactat. Jdeo di
cit ariſtotiles. vij. ethicoꝝ. Decies
milleſies plura mala facit homo ma
lus ꝙ beſtia. Et p̄mo politicoꝝ. Se
uiſſima ē iniuſticia habens arma pru
dentia et virtute. id eſt robore quibꝰ
ad cōtraria eſt vti. Sequit̄ ꝙ ſcele
ſtiſſimū et ſilueſtriſſimū animal eſt
homo ſine virtute ad veneream ad vo
racitatē peſſimū Quinto grauitas hu
ius peccati patꝫ ex fraternitate q̄ eſt
inter xp̄ianos. qꝛ omnes xp̄iani ſūt
fratres fraternitate ſpūali et natu=
rali ex vno patre et ex vna matre ſcꝫ
eccleſia. Jdeo homicidiū inter xp̄ia=
nos eſt fratricidiū. Ad quod p̄t re
ferri illud geñ. xxxvij. Quid nobis
ꝓderit ſi occiderimus fratrē noſtrū
et celauerimus ſanguinē illius? Me
lius eſt vt venundet̄ et manus noſtre
nō polluant̄. Tales peiores ſunt ꝙ
cayn. quia ille occidit fratrē ſuū na=
turalē. iſte ſpūalē Et ſicut ille fuit ma
ledictus: ſic iſte. Et ſicut ille fuit ꝓfu
gus ſup terraꝫ. ſic iſte habuit ſignū
in facie ꝙ fuit fratricida Sic etiam
homicida habet ſignum ī facie ſicut
viſum horribilē ille habuit in ſignū
ſui fratricidij. Sexto p̄tꝫ hoc ex diui
na offenſione. qꝛ offendit patrē qui
eū in eſſe ꝓduxit. filiū qui eū in ſan=
guine ſuo redemit. ſpm̄ ſanctū cuius

templū violat dicente apl̄o. i. ad co
rinth. iij. Neſcitis qꝛ corpora veſtra
templum ſunt ſpūs ſancti? ꝑmo oc=
cidit filium dei Prime Joh. iij. Vide
te qualem caritatē nobis fecit vt fi=
lij eius nominemur et ſimus. Joh.
. i. Dedit eis poteſtatē filios dei fieri
Mathei. xxvi. Nolite vobis vocare
patrē ſup terraꝫ: vnus eſt eñ pater
veſter in celis. Septimo p̄tꝫ eiꝰ gra
uitas ex omniū ſanctorum offenſio=
ne. et primo angelorū. quia occidit
illum cui angelus deputatus eſt ad
cuſtodiam. quia angeli eorum ſem
per vident faciem patris. Mathei de
cimooctauo. Et beatam virginem. et
omnes ſanctos. quia eos accidentali
gaudio priuaſti. ſi fuit malus: eius
animā damnaſti. Etiam cōtra totā
eccleſiam cui menbrum abſcidiſti.
Etiam amicos eius. patrem et ma=
trem fratrem et ſororem. Circa iſta
eſt notandum ꝙ ſeptem modis cō=
mittitur cum manu homicidium ſcꝫ
cōceptionem hominis impediendo.
Fetum natum voluntarie occidendo.
Puerum natum negligendo Homi
nem a morte non liberando. Veneno
occulte intoxicando Jn neceſſitate nō
paſcendo. Aliquod menbrum muti
lando. Gladio vel lancea perforando
Primo cōmittitur. cōceptionem fetꝰ
impediendo. ſicut onam filius iude. q̄
fundebat ſemen in terram ne filij na
ſcerentur. vt dicitur geneſis triceſi
mooctauo. et triceſimaſecunda que
ſtione ſecunda. ca. ꝙ vero nō forma
tū Sequit̄ ibidē de onam Percuſſit
eum dn̄s. i. ſubitanea morte obijt.

Simile legitur ibidez de her ne͞qꝫ fi
lio Jude. Cauſam aſſignat nicolaus
de lyra ibidem ꝙ hebrei dicunt ꝙ fu
it ſimilis in nequicia ſui fratris onã
qui in coitu cum ſua vxore ſtudebat
fundere ſemen in terram .i. extra vas
muliebre Sed hoc faciebat alio mõ
duo. quia iſte her libidinoſe afficie
batur ad ſuã vxorem thamar. ideo
cauebat ne impregnaret͛ ꝛ ne ex im
pregnatione eius pulchritudo mi=
nueretur. et ſic eius cõcubitu ad tem
pus priuaret͛ cum eſſet ꝓpiqua par
tui. Sic onam frater eius etiam fa=
ciebat ſimiliter. ꝓpter qḋ a deo mor
te repentina occiſi ſunt Sic etiam il
li homi ſocij qui nolunt fundere ſemẽ
ad ꝓprium locum ne virginem aut
viduã in partu cõfundant. Alio mõ
poteſt hoc fieri mulierez ſterliſando
De quo dicit͛ extra de homicí. vo. vel
inuo. c. ſi aliquis. Vbi dicit͛. Si ali
quis cauſa explende libidinis vel o
dij meditatione. homini aut mulieri
aliquid fecerit vel ad potandũ dede
rit. vt nõ poſſit generare aut cõcipere
vel naſci ſoboles: vt homicida tenea
tur. Hec ibi. Dicit gloſa ſup verbo
homicida. quantũ ad penam legalẽ
. ff. de penis. l. diuus adrianus. et. ff.
ad. l. cor. de ſicarijs. l. ſi mulierem.
Sed nõ eſt irregularis. qꝛ illa ir=
regularitas non cõtrahitur niſi actu
homo interficiat͛. vt patet ibidez. c.
ſicut. Cogitent iſte iuuencule quan=
tum peccatum ſit ſe ſterilem facere ꝉ
aborſum pcurare. Alio modo habet
fieri mulierẽ impregnatam pcutien
do et ſi fetus aiatus fuerit. homicida

iudicabit͛. vt ptz. xxxij. q. ij. c. ꝙ vero
nõ formatũ Itez aug⁹. in li. queſtio
nũ veteris et noui teſtamenti. Moy
ſes tradidit. Si quis pcuſſerit mu=
lierem in vtero habentẽ fetum. ſi ab
ortiuit. reddet animã ꝓ anima. et ſi
formatũ non fuerit mulctet͛ pecunia
Hiſtoria ponit͛ exodi. xxi. Idem di=
cit lex. ff. de penis. l. ſi quis aliq̇d. §.
qui abortõis. Et ſic patz ꝙ eſt homi
cidij peccatum venena ſterilitatis ꝓ
curando. aut aborſum. Et mulieres i
pregnate deberẽt ſe multum abſti=
nere ab ope laborioſo et a ſaltu vel
cõpreſſione. ne fetum in vtero deſtru
ant. De iſta materia nota magiſtrũ
ſententiarũ li. iiij. di. xxi. Secũdo mõ
cõmittit͛ homicidium. natũ fetũ aut
puerum negligẽdo. et hoc habet fieri
multis modis. ſcꝫ. nõ nutriẽdo ꝓprio
lacte. Ille homicide ſunt vt patet ex
ſanctorũ dictis et ſcriptis dicentium
ꝙ nullũ lac eſt ita ↄueniẽs puero nu
triendo ſicut lac matris. Vñ cum pu
er alio lacte nutritur. cõtrario et in
cõuenienti. ſepe pimit͛. qꝛ forte ↄple
xio mulieris lactantis ↄtraria eſt cõ
plexioni paruuli Ita puulus ex lacte
ſibi cõtrario quandã corruptionẽ cõ
trahit qḋ ptz ex eo ꝙ gentiles ex la=
cte feraruz filios ſuos qñqꝫ nutriri
fecerũt vt inde feritatẽ ↄtraherẽt Cru
delior eſt aiũt omni fera mulier q̃ fe=
tuz quẽ genuit nutrire ꝓprio lacte cõ
tẽpnit. Pauit eũ in vtero ſanguine
mẽſtruoſo: ꝛ nũc nutrire negligit la
cte diuinitus ſibi dato. Jõ eñ deus
mãmas dedit mulieri ꝛ lac in eis na
ſci ꝑcepit: vt ꝓlem ſuã inde nutriret

Nūc vero multe mulieres opus dei
irritare nitunt̄: et lac quod creauit
deus ad vſum· extinguūt ad nihilū·
vt voluntatē cum viris habeant· et
alijs mulieribus dāt ad nutriendū·
et ſic puer moritur ex lacte diſcōue-
nienti· Sed multe dicūt q̄ ſunt de-
biles q̄ tantū laborē ſuſtinē nō poſ-
ſunt· Quibus reſpōdet· Nōne adeo
delicate et fortes fuerūt q̄ coitū cum
viris pfecerūt: cur non poſſunt lacta
re ꝛc̄. Ideo dicit magiſter egidius li·
·ij· de regimine p̄ncipū pte·ij·c·xv·
q̄ infantes debent ali ꝓprie matris
lacte· Et ſi cōtingat illos aliud lac
ſugere q̄ maternū· querēda eſt femi
na ſimilis matri quantū ad ꝯplexio
nez eo q̄ lac maternū maxie videtur
eſſe ꝓportionatū ꝓprio filio· Etiā de
bent ꝓhiberi a vino maxie illo tpe
qn̄ lac ſugūt· et ſm p̄hm ꝓpter egri
tudines· q2 faciliter ex hoc egrotant̄
ymo dicunt magni medici q̄ p hoc
diſponunt̄ ad leprā· Hec ille· Ali9
modus eſt in ſomno negligendo et
opprimēdo· iij· Re· iij· Dormiens op-
preſſit euz· De hoc dicit̄ extra de his
q̄ filios occidunt· c· De infantibus
aūt q̄ mortui moriunt̄ cum patre et
matre et nō apparet vtrū a patre vel
a matre oppreſſus ſit ipe vel ſuffoca
tus vel ꝓpria morte defunctus· non
debent inde parentes eſſe ſecuri nec eti
am ſine pena· ſed tn̄ cōſideratio debet
eſſe pietatis· vbi nō volūtas: ſed euē
tus mortis cauſa fuit Si aūt eos nō
latet interfectores eſſe. ſcire debent ſe
grauiter deliquiſſe· Quidā aūt peni

tentiā triū annoꝝ iudicant eſſe debē
quorū vnū pagant in pane et aqua
Hec ibi· Dicit gloſa ſup verbo· nec
ſine penitētia ſi euētus fuit cauſa mor
tis· Nō pena eis imponi debet. q2 nō
peccauerūt· tn̄ ad cautelaz tutius eſt
q̄ inde penitētiā agant· q2 forſitan
minorē diligentiā adhibuerunt· vt
ptz. xxxiij. q· ij· in lectū mariti abſen
te vxore ſororiuit ꝛc̄ quia bonarum
mentium eſt ibi culpaz cognoſcere
vbi culpa non eſt· De obſeruatione
ieiuniorum· capitulo cōſilium· Sed
ſi hoc ſponte fecerit pena grauiſſima
eſt ei iniungēda ꝛ maior q̄ pro alio
homicidio: quia maius peccatum eſt
proprium filium occidere q̄z alium
hominem· vt patet extra de homici-
dijs· capitulo. cum iuramento· ff. ad
·l· pompeiam. de parricidijs· l· i· Si ve
ro culpa graui precedente: tunc peni-
tentia quinqz vel ſeptem annorū eſt
eis iniungenda· Ar· l· diſtinctione·
ſi qua feīa· ꝛ· c. ſi quis ſponte de pe· ꝛ
re· queſitum· Si leuis culpa preceſ
ſit poſſit imponi penitentia trium an
norum vt hic· Et non deberent parē
tes huiuſmodi pueros ſecum porta-
re in lectum ne ſuffocarentur eis dor
mientibus ꝛc̄· Tercio habet fieri ꝓ
prium natum voluntarie occidendo·
quod eſt grauiſſimum peccatum· et
contra naturam omnium beſtiarum
que ſuos fetus conſeruāt et ſe peri
culo exponunt pro defenſione eorum
Tales deberent induci vt intrarent
in aliquod monaſterium: et ſic eorū
pctā ꝑpetua penitētia lugeāt. vt ptz

c

extrā de his q̄ui filios ſuos oc.c.ve=
niens. Si quis tamē nō poſſit ad h̄
ꝓpter carnis fragilitatē induci. cōce
denda eſt ei licentia vt cōtrahat ma
trimonium impoſita ſibi graui peni=
tentia. Vel quia habet virū vel pue
ros paruos quibus abeſſe nō poteſt
et ſic ꝓpter penitentiaꝫ dyabolo pec
cata occultant̄. Cuius exemplū poni
tur in ſpeculo hiſtoriali li. viij. capi
tulo. xiiij. Fuit quedam mulier rome
bone fame q̄ de ꝓprio filio cōcepit fe
tum. Sentiēs igitur ſe cōcepiſſe an
guſtiabatur et dolebat: ſpe tn̄ venie
animata a ieiunijs ⁊ orōnibus nō de
ſiſtebat. Interim veſte ꝯgrua tumo
rem ventris occultabat. que tandem
ꝑpit. Et timor et verecūdia eam im
pellebāt vt natum puerum arripiēs
ſuffocaret. et ſuffocatum in ꝑma la=
trine ꝓiecit. Quod grande piaculum
hoīes latuit. Sed diabolꝰ aſſumpto
habitu ſcolaris romā venit. curiam
impatoris intrauit. Interrogatus
quis eſſet. Clericus ſum inquit. peri
tus in ſcripturis ⁊ nullus mihi ſimi
lis in queſtionibus ſoluēdis ſecre=
tiſqꝫ reuelandis. Qui de multis ſecre
tis et furtis interrogatus ad ſingu
la reſpōdebat. Et dum ſic placita re
gi et optimatibꝰ multa reſeraret. re
gem et populum circumſtātē ſic al=
locutus eſt. Si credere velletis. mira
vobis loquerer et quod vix auditu ē
credibile. dictu horribile. qꝛ miſeri
cordia dn̄i eſt ꝙ nō eſtis cōſumpti.
et ꝙ roma funditus nō corruit ꝓpter
quoddā facinus in ea ꝑpetratū. quia
mulier illa quā ſanctiſſimā putatis

d

de ꝓprio filio cōceptum filiū ꝓprijs
manibꝰ trucidauit. ⁊ ne videret̄ i latri
nam ꝓiecit. Ad hanc vocem ꝯſterna
ti. Noli inquiunt dicere. Hec muli
er eſt omniū mulierū ſpeculū in vir
tutibus Qui reſpondit Examinetur
Quod placuit regi: et ſatrapis eius
Miſſis igit̄ ſatellitibꝰ eſt ad p̄ſenti
ām regis introducta. Et ait rex ad e
am. Non te lateat noui vatis fama
quē ſuſcitauit deus in ſalutem roma
ne gētis. qui in multis te accuſat Cō
fitere ergo peccatum tuū: et da glo=
riam deo. Que reſpōdit. Grauis eſt
cauſa: ⁊ nihil ſine cōſilio agere docet
ſapiēs. Sic acceptis inducijs egreſ
ſa eſt. Nō cōfiſa in homine: ſed i deo
acceſſit ad lucianum tūc papā ꝓuo
luta ante pedes eius cum multis lacri
mis et gemitibus. vulſis crinibꝰ cō
fitens peccatū ſuū ⁊ dicens an ne poſ
ſet veniā ſui reatus cōſequi. Anime
quior inquit filia eſto. qꝛ maior eſt
dei pietas ꝙ̄ cuius iniquitas. nam
petrus ꝑ lacrimas nō ſolum reatus
ſui veniā: ſed etiā apoſtolicā p̄ncipa
tus obtinuit dignitatē: Sic maria
magdalena ꝓpter effuſionem lacri
marū meruit fieri vas glorie. Nolo
tibi multa iniungere. qꝛ tps breue
eſt orōnē dn̄icam tibi iniūgo ꝓ pec
cato tuo. matrē vero iheſu mariā cō
ſulo vt p̄ oibꝰ inuoces Et ſic aīata re
ceſſit. eā aſſiduis p̄cibꝰ inuocās: Die
ſtatuto venit ad curiā regis Tūc rex
ait clerico En quā accuſaſti dn̄aꝫ p̄nſ
ē. narra ſi q̄d hēs At ille intuitꝰ mu
lierē mirabat̄ dicēs Reuera nō ē ipa
que prius ſed altera. qꝛ ꝑ gratiam

ſpiritus ſancti alterata. Et cum om
nes dicerent ꝙ ipa eſſet eadem. rn̄t
Non eſt hec homicida et inceſtuoſa:
ſed ſancta et ſpecioſa ⁊ hec inter fili
as hieruſalez. Quod video tacere nō
poſſum. video matrem criſti ei aſtā
tem atqꝫ cuſtodientē. Ad hanc vocē
omnes in ſtupore verſi frontes ſuas
vexillo crucis armauerūt. Quā cru
cem diabol⁹ ferre nō potuit. ſed qua
ſi fumus euanuit. et ſic mulier eſt li
berata Sed adhuc grauius peccatū
eſt interficere puerū ſuū in honorem
ydoloꝝ dicente p̄s. Ymolauerūt fi
lios ſuos et filias ſuas demonijs Et
leuitici. xx. Si q̄s dederit de ſemine
ſuo ydolo moloch. morte moriatur.
Dicūt hebrei ꝙ moloch erat ydolum
cupreū ad formā hoīs factū. interius
cōcauum. et in illa cōcauitate fiebat
ignis quouſqꝫ ydolū eſſet quaſi igni
tum. tūc ponebat puer inter man⁹
ydoli. et ſacerdotes tympana pcutiē
tes tm̄ ſonitū faciebāt ꝙ vox moriē
tis pueri audiri nō potuit ne parē
tes cōpaterent ſed magis crederent
animā acceptā a dijs in quiete et ſi
ne dolore eſſe. Sicut narrat lactanti
us in li. p̄mo de falſa religione. quō
carthaginēſes victi p agatoclē ſicu
loꝝ regē timentes deos iratos q̄bus
cōſueuerūt humanas hoſtias ymo
lare. offerēdo cōbuſſerūt ducētos no
biles pueros carthaginēſes. Simi
le reprehendit lactantius in litanti
bus virilia viroꝝ. Sic thare pater
abraham creditur fratrem abrahe
litaſſe Sic ſennacherib voluit ymo
lare duos filios ſuos deo ſuo Quod
intelligētes filij ſui eum interfecerūt
Non tn̄ culpandus eſt abrahā qui
voluit ymolare filiū ſuū Iſaac Gen̄
. xxij. De quo aug⁹ li. i. de ciui. dei. ca.
. xxi. Nō inquit culpādus abraham
de crudelitatis crimine ꝙ voluit filiū
ſuum nō ſcelerate ſed obedienter oc
cidere. Querit aug⁹ vbi ſ̄. c. xxi. ſed
non ſoluit quare iepte nō fuit ꝓhibi
tus ab ymolatōe filie ſue ſicut abra
ham ab ymolatione filij ſui. Reſpō
detur ꝙ iepte fuit ſpurius. Abrahaz
legitimus. Abraham cōuerſationis
bone. Iepte p̄nceps latronum Abra
ham fuit iuſticie teſtimoniū: nō Ie
pte Abrahe fuit hoc preceptū vt oſtē
deretur diligere deum: non ſic Iepte
Abraham nō dubitauit credendo ꝙ
deus qui dedit ſibi filiū de ſterili ma
tre poſſet eum reſuſcitare. Sic equa
liter voluit deus abraham pati vt
iuſti premiarentur: ſed Iepte ma
le voluit. Quid ſi canis vel aſinus ei
obuiaſſet que de⁹ offerri ꝓhibuit
ꝛc. Quarto cōmittitur homicidium
cum manu hominem a morte non li
berando vel liberationem impediendo
prouerbiorū viceſimoquarto. Erue
eos qui ducuntur ad mortem. et qui
trahuntur ad interitum liberare nō
ceſſes. Intellige. ſi iniuſte trahunt.
Si autem iuſte tunc ceſſa. Ideo di
citur viceſimatercia queſtione ter
cia. capitulo. Nō in inferenda. Vbi
dicit ambroſius in libro de officijs.
Non in inferenda ſed in repellenda
iniuria lex virtutis eſt. Qui enim nō
repellit a ſocio ſuo iniuriam ſi poteſt
tam eſt in vicio ꝙ̄ ille qui facit

ille qui facit· Vnde ſanctus moyſes
hinc primum exorſus eſt temptamē
ta imbellis fortitudinis. Nam cū vi
diſſet hebreum ab egiptio accipiē-
tem iniuriam· defendit eū ita vt egi
ptium ꝓſterneret atqȝ in arenā ab-
ſconderet· Hec ille· Hiſtoria ponit̄
Exodi· iij· Et ideo ſcribit̄ extra de ho
micidio.c· Sicut dignum· Vbi dicī
tur· Ille qui potuit liberare hominē
a morte et nō liberauit: ipm̄ occidit·
Ideo dicendum eſt de eo· Qui poteſt
defendere clericum ne verberetur et
nō facit eſt excommunicatus Sic q̄
libet ex debito caritatis tenet̄ repellē
a ꝓximo iniuriam et violentiā ſi po
teſt. Quinto ꝯmittitur homicidium
veneno· ſcȝ occulte intoxicando· Vn̄
Johēs. cum homicidia nominat. ve-
neficia adiungit· Apoc̄.ix· Et nō ege
runt penitentiam ab homicidijs ſuis
neqȝ a veneficijs ſuis· Et apoc̄.xviij·
Quia in veneficijs tuis errauerunt
omnes gentes et in ea ſanguis pro
phetarum ⁊ ſanctorum inuentus eſt
Tale homicidium eſt maximum. qꝛ
peius eſt occidere veneno q̄ꝫ gladio·
vt habet̄ · C· de maleficijs·l·i· Simi
liter peccant qui vendūt venenoſa ſci
enter. et ea que ad vſum homicidij a
ꝑta ſunt. xxvij·q·ij·c. ſi tu abſtines
et·xi·q·iij·c· precipue· qꝛ dicitur ex
de iniu̇ r̄·et dāp·dat.c·ſi culpa· Qui
occaſionem dampni dat: dampnū
dediſſe videtur· Sed quid eſt de il-
lis qui faciunt gladios vel vendunt
cultellos. ſagittas· baliſtas· venenū
et alia intoxicatiua? Rn̄t raymūd?
in titulo de emptione et venditione·

·ſ· vi· ſed q̄d de illis· dicens· In his
et ſimilibus ſemp attēditur intētio
puta· ſi ꝓpter hoc venderent vt homi
nes haberent talia ad abuſum. vel ſi
ſciēter donant vel vendūt alicui quē
ſciāt vel credāt talibus abuſurū. Ta
lis inquit intentio eſt peccatum gra
uiſſimum et mortale· et omnia pecca
ta que poſtea occaſione illarum rerū
ab alijs perpetrantur· illis imputan
tur· allegādo predicta allegata ſcȝ ſi
tu abſtines. et· precipue· Ideo de-
bent ꝑ omnibus penam ſuſtinere ij·
·q·i·c· notum· in fine· qꝛ ſunt coope-
ratores omnium ſcelerum predicto
rum· Si autem dicāt ſe habuiſſe bo
nam intentionem· quia credebāt ta
lia emere ꝓpter aliquem licitum v-
ſum vel habuerunt animuū et indif
ferenter nihil ſuper hoc cogitabant·
vel ignorabāt ꝙ eſſet illicitum talia
vendere· In omnibus iſtis caſib⁊ di
ſtinguo: quia aut ille res ſunt tales
que ad humanum vſum poſſunt eſſe
vtiles ſicut arma in iuſto bello· cul-
tellus ad ſcindendum panē. et que-
dam venena que a medicis apponū-
tur in quibuſdam cōfectōibus ad
ſanādum In tali caſu nō peccāt mor
taliter ſi nō habent intētōnem corru
ptam vt dictum eſt ſupra. Niſi forte
cognoſceret vel ꝓbabiliter dicta-
ret ſibi cōſciētia ꝙ ille nō quereret rem
illam niſi ad malum finem. tūc non
dȝ ſibi vendere cōtra talem ꝯſciētiam
vt· xxiij·q. v·c· de occidēdis· et· v·q·
·v· Nō omnis· Vel ſunt que ad nul
lū vſum ſunt vtiles niſi ad peccandū
vt ſunt quedā venena mortifera ad

nullum bonum vſum vtilia. In tali caſu peccant. vendendo. faciendo. tenendo. vel alienādo. Et eſt optima lex ad hoc. ff. de contrahen. emp. l. q ſepe. §. veneni mali. Vbi ponit diſtinctio ſupra pdicta de veneno. Et additur regula talis q flagicioſe rei. gloſa. i. que nullo mō p adiectionem alteri materie poteſt eſſe vtilis vſui humano. nec emptio nec mandatū nec ſocietas valere poteſt. et oia mala que inde ſequunt poſſunt iſti imputare. Sunt ergo tales peſſimi homicide. et frequentius venit q tale homicidium redūdat in ſuū auctorē qd patz in tali exemplo. Fuit quidā ordinis ſancti benedicti. q cum aſpirabat ad abbacie dignitatem. ſciēs q hāc nō poterat adipiſci. abbate viuēte. ordinauit p quendā puerū. quē abbas paterna dilectione corrigere ſolebat quoſdā pulueres venenoſos. dicens puero. Si hos pulueres ſpargeres ſuper pultes quas abbati in menſa appoſueris. ſemp te diligeret. et nūq poſtea te ita auſtere corrigeret. Innocens puer acceptis pulueribus cogitauit intra ſe. Tu ſparges dimidietatem ſupra pultes ſi in poſterū inſurgeret ira abbatis cōtra te. facies ſimiliter. Proiectis igit pulueribꝰ in cibum abbatis guſtato cibo. abbas mortuus eſt. Tunc ille nephariꝰ homicida in locū ſuum electus eſt. q eū dem puerū ſicut pmꝰ correxit. Cogitauit puer. Bonū eſt q tibi reſeruaſti ptem pulueris. facies illi abbati ſicut pmo. vt eius amicicias mercari valeas. Puer malicie ignarus acceptis pulueribus fecit illi ſicut pmo. Qui etiam obijt ſicut primus Quia p que quis peccat: p hec et torquet. Sapiētie. xi. Item habes plura exēpla huius venenationis in. ij. li. dyalogo. De ſancto benedicto. et vnū. c. iij. De illis fratribus. quorū vnus ſibi obtulit vas vitreū in quo peſtifer potus habebat Qui edito ſigno crucis ſup vas rumpebat Aliud exēplum eſt de pane infecto p venenuz. p coruum longe piectū. c. viij. Sic aliqn ſubditi prelatū mulier virū ſuū et ecōtrario. intoxicant. quatenus ſe abonerent ab eis. Sexto cmittitur homicidiū in neceſſitate: nō paſcēdo et neceſſaria ei ſubtrahendo. Prouerbiorū. xi. Qui abſcondit frumētum maledicet in populo. Prouerbiorū. xviij. Qui ſubtrahit aliqd a paupere: pticeps homicidij eſt Jō. lxxxvi di. c. Paſce. Et ſunt verba beati ambroſij in libro de officijs. Paſce fame morientem. quiſqz enim paſcendo hominem ſeruare poteris. ſi non paviſti: occidiſti. Dicit gloſa q i tēpore neceſſitatis cibaria cōia ſunt. Sic illi q emunt frumēta et faciunt cariſtiaz: ſunt paupm homicide. Nota. iiij. Regum. vi. Et ſamaria quomodo fuit obſeſſa. Ideo. xlvij. di. c. ſicut hij. Non minoris criminis eſt habenti tollere q cum poſſis et abūdas: indigētibus denegare. Eſuriētium panis eſt quem tu retines: nudorum indumentum eſt quod tu recludis ꝛc. Septimo habet fieri homicidium a manu ſibiipſi aliquod mēbrum amputando. vt ptz. lv. di. c.

Si quis ſemetipſum abſciderit id
eſt ſi quis amputauerit ſibi virilia
nō fiat clericus· qꝛ ſui homicida eſt
dicit gloſa ſup verbo· homicida· Pro
pter homicidij periculum quod cōſeq̄
poterat ſectionem· dicitur homicida
ſicut qui infantem exponit· dicit̄ ho
micida vt patet octogeſimaſepti=
ma diſtinctōne· capitulo vltimo· qꝛ
nō eſt cōſiderandū qd̄ euenit: ſed qd̄
euenire poſſit· Sed opponit gloſa
de origene qui ſe eunuchum fecit vt
liberius in occulto poſſet predicare
mulieribꝫ: et tn̄ poſtea p ceſarem fa=
ctus eſt ſacerdos· Et marcus preci=
dit pollicem vt ſic fieret indignꝰ ſa
cerdotio· Reſpōdit ibidem ꝙ hec nō
ſunt trahenda ad cōſequentiā. qꝛ di
citur extra de re· iur̄· li· vi. Que a iure
cōmuni exorbitāt: ad cōſequētiā nō
ſunt trahenda Tales eīn peccāt qua
drupliciter· Primo· qꝛ ſūt homicide
ſuijpīus vt dictū eſt ſupra· Secūdo
qꝛ alienum inuadit. et ſic furtum fa
cit· qꝛ nemo eſt dn̄s menbrorū ſuoꝝ
· ff· ad· l· aquiliā· l· liber homo· Ter=
cio· qꝛ preſumit̄ ꝙ in alijs tyrānidē
exerceat: q̇ in ſeipm̄ auſus eſt ſeuiē·
qꝛ qui audet ſeuire in ꝓprium corpꝰ
quid nō faciet in alienū? Quarto qꝛ
eſt inimicus dei cōditioni. di· lv· c· ſi
q̄s abſciderit· Ideo tales nō ꝓmouē
tur et ꝓijciunt̄ ꝓmoti· vt ptꝫ extra
de corpe vi· c· ſignificauit· Hec ho=
ſtienſis· Quidā ſenex tale dedit exem
plum vt legit̄ in vitaſpatrū ꝙ duo
ſeculares intrantes religionē et ha=
bentes zelū euāgelij et nō ſm̄ ſcienti

am caſtrauerūt ſeipſos in carne ꝓpt̄
regnum celoꝝ· Quod audiēs archi
ep̄s excōicauit eos· Qui credentes ſe
bene feciſſe iuerūt ad patriarchā di
centes· Venimꝰ· qꝛ caput noſtrū es
cōquerētes de archiep̄o Qui ſimilit̄
eos excōicauit Tunc iuerūt ad papā
dicentes· Nos venimus ad te· qꝛ ca
put noſtrū es: ſicut ſic fecerūt nobis
ep̄i et patriarcha· Qui ſimiliter eis
dixit· Et ego excōico vos Tunc dixe=
runt· Iſti ep̄i ſibi mutuo deferūt et
cōſentiūt. Idcirco cōgregabant̄ in ſi
nodo dicētes Eamꝰ ad virū ſcīn ep̄m
epiphaniū de cipro qui ꝓpheta eſt. q
perſonam nō accipit hominis· Qui
intelligēs in ſpiritu miſit ad eos di
cens ꝙ non intrarent ciuitatem. Tūc
illi in ſe reuerſi cognouerunt ſe ma
le feciſſe· Octauo peccant lancea vel
gladio perforando. Exodi· xxiij· Si
quis de induſtria occiderit ꝓximum
ſuum: ab altari meo euellas eum vt
moriatur· Et ponitur extra de homi=
cidijs· capitulo primo· et Exodi vice
ſimo primo· Qui percuſſerit hominē
volens: morte moriatur Idem· ff· ad
· l· corneliā· de ſicarijs· l· is qui cū te
lo. In iure autem canonico talis tē=
peratur· quia efficitur irregularis. ex̄
ne clericus vel monachus· ca· ſentē
tiam ſanguinis· et extra de homici=
dijs· capitulo· ſicut dignum· et capi
tulo ſignificaſti· Talis deberet age
re penitentiam vt in cōſilio terbuen·
eſt determinatum In primis nō ha
bet licentiam intrandi eccleſias ꝓxi
mas: et q̄dragita dies nudis pedibꝫ

īcedat· et nullo vehiculo vtatur· In
laneis veſtibus ſit· abſqȝ femoralibꝰ
Arma nō ferat: et nihil ſumat ī his
·xl· diebus niſi panē et ſal et puram
aquam bibat· Nullam cōionē cū ce
teris xp̄ianis neqȝ cū alio penitente
habeat in cibo vel potu anteq̄ȝ ·xl· di
es impleantur· Et ex cibo quē ſumit
nullus alius mādúcet et cū nulla fe
mina his diebus miſceat· Poterit
tñ diſpēſari cū eo viſa qualitate per
ſone et infirmitate ꝙ comedat de po
mis ł oleribꝰ· Iuxta eccleſiā ſedeat
Ante cuiꝰ ianuā peccata ſua defleat·
Et nō de loco ad locum pergat· ſed i
vno loco· Hic cōpletis ·xl· diebus a
qua lotus veſtimēta ſua reinduat. ⁊
capillos tondeat· et ſeptē annos ſē
quentes peniteat cum penitentia ibi
dem p̄ſcripta· Quid aūt in p̄mo ſecū
do tercio ⁊c̄· anno faciet dicit ſcotus
in· iiij· ſentētiarū· di· xv· ꝙ debet ſibi
imponi peītentiā ꝙ ſicut hoīē p̄ua=
uit: ita ſeip̄m ꝓ defenſione fidei ⁊ xp̄i
periculo mortis ſe exponat· Si tñ hoc
nō fecit volūtarie ſed caſu: quīnqȝ an
nis peniteat· vt patet· xxx· q. i· c· ſi q̄·
et· c· ſi quis· Hoc intelligit̄ ſi culpa
preceſſit caſum· Sed grauioꝛ pena
eſt iniungēda matricide qui debet pe
nitere octo annis ſ̄m penitētiā ſibi
preſcriptam· xxxiij· q· ij· latorē Sed
vxoricide adhuc grauioꝛ penitentia
eſt iniungēda. de qua. xxxiij· q· ij· ca·
admonere te· Iſte debet penitere oīs
bus diebꝰ vite ſue· vinū et ſicerā nō
bibet: carnes nō comedet· niſi in pa=
ſcha. et natali dn̄i· In pane ⁊ aqua
et ſale ieiūnet. orōibꝰ ⁊ elemoſinis

penitētiam agat. arma nō ſumat. v=
xorem nō ducat· balneo nō vtatur· i
eccleſijs ab alijs ſegregatus poſt o
ſtiū ſtet· ingredientiū ⁊ egrediētiū
orōibꝰ ſe recōmēdet· in tota vita nō
cōicet: ſed in morte tm̄. Adhuc gra=
uius punitur qui occidit ſacerdotē
aut epiſcopū· Sed q̄uis iſte penitē
tie ſunt in iure p̄ſcripte. diſcretus tñ
ſacerdos ſ̄m vel iuxta cōditionē cōfi=
tentis arbitrabitur penitētiam im=
ponēdam· vt patet· xxvi· q· vij· tēpo
ra penitudinis· et de pe· d· i· menſurā.
extra de pe· et re· deus. et extra de ho=
micid· ſicut dignū Nono habꝫ fieri ho
micidium ad mortem tradendo ſicut
Iudas: cui dixit dn̄s· Oſculo tradis
filium hominis Luce· xxij· De quo lo
quitur franciſcus petrarcha li· ij· de
re· vtri· for· c· lxxix· dicens· Plus ille
ſibi nocuit q̄ȝ tibi· Te ꝓdidit: ſe per
didit· te pupugit: ſe cōfodit· te dum
ſpoliat: ſe pimit· tibi regnū vel opes
ſibi animā ⁊ famā eripuit ⁊c̄· Deq̄ȝ
Nil ſceleſtius ꝓditione· nil turpius
ſol videt· cuius obſcuritas tāta eſt vt
qui artificio eius egent execrent̄ ar=
tificem qui ceterorum famā querunt
huius infamiam reformidāt· Hec
ille Tales deberent ſe ſuſpēdere ſicut
Iudas· O quot fratres adhuc ha=
bet Iudas· Erant in flādria duo vi
ri· qui ꝯtra ſe grauiter inimici erant
et opoꝛtunitatem querebant· quali
ter vnus alterum caperet vel necaret
Erat autem quidam nequiſſimus q̄
vnius ſeruus fuerat et nūc alteri ſer
uiebat Adhūc ergo cui olim ſerui=
bat veniēs· cōqueſtus eſt de domino

cuius ad preſens ſeruus erat: ſibiq̄z
fore pfacile vt eius manibus eū tra
dat. Qui gauiſus ē et ei pecuniā ſpo
pondit. Et ſic dominum tradidit in
manus inimici. Quo occiſo venit p
ditor ad amicos partis aduerſe. et
ſimili dolo tradendum illis obtulit
occiſorem. ſed cōprehenſus oblatus
eſt iudici et ſuſpenſus. ſed ſcelus fa
cto poſtmodum claruit turpiori. Cū
amicoꝝ precibus de patibulo depo
ni permiſſus et in terra ſepultus fuiſ
ſet. ignoti canes currentes ad ſepul
chrum. multis videntibus extraxe-
runt. et intra ſe mēbratim miſerabi
liter diſcerpſerunt. Narratur in ge
ſtis romanoruȝ q medicus pirri re
gis ad fabriciū nocte venit. pmittēs
ſe pirrum occiſurum veneno ſi ſibi a
liquid muneris vel encenij polliceret.
Quem medicum fabricius vinctum
reduci iuſſit ad dominū ſuum pirruȝ
q cōtra eius caput medicus ſu⁹ ſpo
ſpōdiſſet traditori. Et rex pirrus ad
miratus ei dixiſſe fertur. Fabricius
diffuſus honeſtate: fidem tenet

SEptimo peccant contra il
lud preceptum. Non occi
des. qui occidūt homines
bello iniuſto De quo dicit
auguſtin⁹ in li. xij. de ciui. dei. c. xxiij.
Neq̄z eni vnq̄ꝫ inter ſe leones aut in
ter ſe dracones qualia homines bel-
la geſſere. Hec ille. Et tales homi-
nes ſunt homicide ſi eſt iniuſtum bel
lum. Si autem iuſtum eſt: ab homi
cidio excuſantur. vt pȝ viceſima ter

cia queſtione qūinta. c. ſi nō licet. §.
Item non occides. Dicit auguſtin⁹
Nequaq̄ꝫ cōtra hoc preceptum fece-
runt quo dictum eſt. nō occides. qui
deo auctore bella geſſerunt. Ibidem
capitulo Miles cum eſt obediens po
teſtati ſub qua legitime cōſtitutus
ē ſi hominez occiderit. nulla ciuitatis
ſue lege re⁹ eſt homicidij. Et hoc eſt
verum dūmodo non bellant deſiderio
fundendi ſanguinem: ſed pter rem
publicam in fide chriſti ampliandā
vt dicitur viceſima tercia queſtione
quarta. capitulo. Si nō ex fidei me
rito Notandum q bellum iuſtum vi
detur eſſe motum in ſacra ſcriptura
multipliciter. Primo quando genti
les nollent nobiſcum conuerſari aut
viuere vt patȝ deutronomij. xx. Mā
dat dominus moyſi Quando ingreſ
ſus fueris ad expugnandam ciuita-
tem aliquam offeres primum pacē
eis. Et ſi te receperint et aperierint
tibi portas: cunctus populus qui in eo
eſt ſaluabitur. Si autem noluerint
recipere pacem: expugnabis eam et
percuties in ore gladij omne maſcu
linum quod in ea eſt. exceptis muli
eribus et puulis. q2 iſtis non licȝ bel
lare Omnē pdam exercitui diuides. et
comedes de ſpolijs hoſtiū tuoꝝ que
dn̄s dederit tibi. Et ſicut tūc erāt gē
tiles reſpectu iudeorum: ſic mō ſunt
infideles reſpectu chriſtianorum Et
tales fuerunt excuſati. Ergo et chri
ſtiani. Secūdo q̄ nobiſcū nollēt ſta
re ſine contumelia creatoris nr̄i et abſ
q̄z eo q eoꝝ cōuerſatōe pſuaſione ā

ſeductione vellent trahere fideles ad
ritum eorum. Ideo hac de cauſa mā
dauit moyſes occidi mulieres et p=
uulos madianitarum dicens Cur fe
minas vobis reſeruaſtis? Nōne iſte
ſunt que deceperunt filios iſrahel: et
preuaricari fecerunt vos a dn̄o Ter
cio ſi a cultu dei recedatur deutro. xiij.
Si audieris in vna vrbium tuarū
quā dn̄s deus dabit tibi ad habitā=
dū et egreſſi fuerint belial filij de me
dio tui et auerterint habitatores vr
bis tue atq̄ʒ dixerint. Eamus et ſer
uiamus dijs alienis. Sequit̄. Per
cuties habitatores vrbis illius in ore
gladij. et delebis ea et omnia que in
illis ſunt vſq̄ʒ ad pecora ꝛc̄. Nota ibi
de q̄rto. ſi fidelitas tp̄alis dn̄i deſe=
ratur. de hoc patet. iiij. Re. iij. ꝙ qui=
daʒ de Ioram et Ioſaphat mouerūt
bellum cōtra moab. q2 rex moab ſol
uebat regi iſrahel tributum ſcʒ cen=
tum millia agnorū. et centū millia
arietum. Et mortuo achab receſſit a
Iorāʒ. Sed Ioram rex iſrahel. et Io
ſophat rex Iuda ſurgentes contra
moab percuſſerunt moab ī ore gladij
Quinto qn̄ iniuria publica princípi
irrogatur vt ptʒ. ij. Re. x. de bello da
uid cōtra amon qui fecerat radi bar
bas nūciorum dauid in cōtemptum
eius. Sexto ſi res ꝓpria repetatur.
De hoc. ij. Re. iij. de bello dauid ↄtra
iſboſeth. repetendo regnum qđ ſibi
datum erat a deo ꝓpter iuſtā cauſam
Nam ſolum cōtra iniuſtos bellū cō=
mitti poteſt. Quia vt dicit aug9. et
ponit̄. xxiij. q. ij. c. dn̄s. vbi dicitur.
Tūc gens vel ciuitas iuſte p bella pe
tenda eſt qn̄ nil iudicare neglexerit
qđ improbe a ſuis factū eſt. vel red
dere qđ p iniuriaʒ ablatum eſt. Se
ptimo vt hoſtis repellat̄. ptʒ. ij. Re.
viij. de bello dauid ↄtra philiſteos
Octauo vt amicus ab hoſtib9 libere
tur vel eripiat̄. ptʒ geneſ. xiiij. de bel
lo abrahe cōtra reges qui captiuaue
runt loth nepotem ſuū. Nono cōtra
illū p quē hoſtis roborat̄. vt. ij. Reg.
viij. patet de bello dauid cōtra ſirā
damaſci. eo ꝙ ferebat auxilium ad
ſeyr. Decimo ſi tyrānia in preſide vel
preſidente exerceat̄. patet. i. macha=
beorū de bello cōtra anthiochū. Cir
ca quod notādum ꝙ ad bellū iuſtuʒ
requirunt̄ multa. Primo ꝙ ſit pſona
ſecularis et nō ſpūalis. Qđ ꝓbat
ſanctus thomas ſecunda ſecūde. q.
lxiiij. ar. iiij. duplici rōne. q2 clerici
nō debent aliquem percutere aut occi=
dere. q2 ſunt electi ad altaris mini=
ſterium in quo repñſentat̄ paſſio xp̄i
q̄ cum percuteretur nō repercuciebat vt
dicit̄. i. pe. ij. Ideo nō ↄuenit vt cleri
ci ſint percuſſores aut bellatores. De=
bent eñ magiſtri ſuum dn̄m imitari
ſm̄ illud eccle. x. ſm̄ iudicem populi
ſic et miniſtri eius. Secūda rō eſt.
q2 clericis cōmittit̄ miniſteriū noue
legis in qua nō determinabit̄ pena
percuſſionis aut occiſionis vel mutila
tionis corporalis. Mathei. v. Audi=
ſtis quia dictum eſt antiquis. Ocu
lum p oculo. dentem pro dente. Ego
autem dico vobis. Non reſiſtere ma
lo. Qui ergo repercutit: non oſtēdit
ſe eſſe diſcipulum chriſti. ſed perdit
paciencie meritum. Ideo dicit̄. xxiij.

·q·i·c· Niſi bella iſta carnalia figurã bellorum ſpiritualiũ gererent: nũq̃ vt opinor iudaycarum hiſtoriaruʒ libri diſcipulis chriſti qui venit pacem docere· legẽdi in eccleſijs fuiſſent ab apoſtolis traditi Quomodo etiam eis bellorum pficeret iſta deſcriptio de quib⁹ dicit̃ ab hieſu ieuã° Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis· et quibus p apoſtolũ dicitur et iubetur· Non vos metipſos defendentes kariſſimi ꝟum dicantes·ſed magis iniuriã paciparte· et magis fraudem patimini· Vnde deniqʒ ſciẽs apoſtolus dicit iam vobis bella vltra nõ eſſe carnaliter pagẽda ſed anime certamina circa ſpirituales aduerſarios deſudãda Hec gregorius· Ideo precipitur clericis religioſis ſacerdotib⁹ ꝙ nõ portent arma· vt patet extra de vita·et hon·cle·c· Clerici arma portantes et vſurarij excõmunicentur· qz arma clericorum ſunt orationes et lacrime· vt patʒ·xxiij·q·viij·c·cõuenior ipſe· monachi aũt intercepta monaſterij arma ſine licentia tenentes abbatis ꝟ ſuperioris ex iuſta et rationabili cauſa cõceſſa ipſo iure ſunt excõicati· vt patet in capitulo·ne in agro·de ſtatu religioſo·in cle Excipiuntur hij religioſi quibus ex ordine cõuenit bellare cõtra ſarracenos et infideles· et ſunt fratres et religioſi ſancti Johãnis·ꝛ ordinis ſancti georgij Iſti nõ ſũt ſubiecti hac lege· Dubitat̃ vtrũ clericis liceat aliquo modo arma portare· Videtur ꝙ nõ·qz iura iam allegata ſunt in cõtrarium vt dicit̃ ·xxiij ·q·viij·c·i. De epiſcopis vero vel quibuſlibet clericis ꝙ nec ſua auctoritate rõni pontificis arma arripere valeant: facile pbatur· Cum eñi petrus qui primus apoſtolus a dño fuit electus materialem gladium exerceret vt magiſtrum a iudeorum iniuria defenſaret ·audiuit· Conuerte gladiũ tuum in vaginaʒ· Omnis eñi qui acceperit gladium: gladio pibit Ac ſi aperte ei diceret· Hatten⁹ tibi tuiſqʒ p̃deceſſoribus inimicos dei corporali gladio licuit perſequi Deinceps in exemplum patientie gladium tuum id eſt tibi hactenus cõmiſſuʒ cõuerte in vaginam. et ſpiritualem tm̃ gladium quod eſt verbum dei in macetatione veteris vite exerce· Hec ibi Reſpondit gloſa decreti ſup illo canone allegatum recitando quatuor opiniones Primi dicũt ꝙ clerici poſſũt vti armis defenſionis tm̃ vt clippeo ꝛ lorica ſed nõ armis impugnationis et enſe lancea vel gladio pungitiuo Secundi dicunt ꝙ licet ea ſumere ſed non vti niſi cauſa defenſionis·et quando aliter euadere nõ poſſunt Extra de homicidijs. capitulo Interfeciſti· et capitulo· ſicut dignum et capitulo. ſuſcipimus Tercij dicũt ꝙ auctoritate pape hoc poſſunt aliaſ non Sed gratianus dicit ꝙ hoc poſſunt per alios nõ in ꝓpria perſona: viceſimatercia queſtio· capitulo vltimo· vt pridem. Hanc opinionẽ tenet bernardus ad eugeniũ vbi de duobus gladijs diſputat quos eccleſia hʒ dicẽs Aggredere hoſtes eccľie

non ferro ſed verbo. Quid tu, denuo
vſurpare tunc tēptas quod ſemel
iuſſus es reponere in vaginā. Quē
gladium: qui tuum negat nō ſatis
mihi videtur attendere verbum dn̄i
dicentis. Conuerte gladium tuū in
vaginam. Tuus ergo eſt et forſitan
tuo nutu nō tua manu euaginādus
Hec ille. Jdeo dicit̄ ꝙ licet clericis
arma portare in quatuor caſib⁹ Pri
mo ꝓ defenſione ſui. et vehementiſ=
ſima cogente neceſſitate. vt extra de
reg. iur. Quod non eſt licitū: neceſ
ſitas licitum facit. Secūdo cōtra pa
ganos iuſſu maioris ſui vel vbi ha=
bent iudiciariā poteſtatē. Et ſm hoc
intellige. c. Quicūqꝫ ex clero. xxiij. q.
vltia. §. His itaqꝫ reſpōdet. et. c. ſe=
quenti. Tercio pro defenſione iu=
ſticie de cōſilio epiſcopi. de pe. di. v. c.
falſas. Quarto ꝓ feudo tpali. xxiij.
q. vi. c. ſi in morte. §. Ecce. Etiam cle
rici habentes iuriſdictionē tpalē in
diſtincte poſſunt arma ſumere ꝓ de
fenſione ſua et ſuorū. qꝛ hoc pmittunt
iura. et pbat̄. xxiij. q. i. noli exiſtima
re. et. q. vi. §. his itaqꝫ reſpōdet. Et
in. c. ſuppliat. §. Jn regiſtro. Con=
cordat cum hoc bernardus in gloſa
ſup. c. clerici. Etiam ſi trāſeant ꝑ lo
ca piculoſa tunc q̄dem poſſunt porta
re arma ad terrorem latronū: licet ꝑ
cutere nō debeāt. Ar. xxiij. q. iij. Ma
ximianus. Cōcordat cum hoc hoſtiē
ſis in gloſa ibidem. Debet ergo eſſe
pſona ſecularis et nō ſpūalis. Reci=
tat paulus dyaconus li. xi. ꝙ valēs
impator ꝑ mortem valētiniani frīs
ſui tenuit imperiū orientis et dedit

legem ꝙ monachi militarent. et no
lentes iuſſit ꝑ tribunos et milites fu
ſtibus interfici quorū innumera mul
titudo p̄cipue i egipto martirij pal=
mam cōſecuta eſt. Sed iam nō eſt
neceſſe eos cogere ad militandū. qꝛ
ꝓpria et ꝑuerſa voluntate nūc mili
tant mundo et diabolo. Secundo du
bitatur vtrū ſacerdoti vel alij homini
licitum ſit occidere hominē ſe defen=
dendo ſcꝫ ne ab alio occidat̄. Et vide
tur ꝙ ſic. qꝛ dicit̄ extra de homici. in
cle. c. vnico. Si furioſus aut infans
ſeu dormiens hominē mutilat vel oc
cidit: nullā ex hoc irregularitatē incur
rit. Jdem de illo cenſemus q̄ mortē
aliter vitare nō valens ſuū occidit
vel mutilat inuaſorem. Hec ibi. Di
ſtinguūt aūt doctores dicentes ꝙ il
la neceſſitas aut fuit euitabilis et po
terat euadere. et eſt tunc reus homi
cidij. et tanq̄ ꝓ mortali debet agere
penitētiā. aut fuit neceſſitas ineuita
bilis et ꝓ occidit hoiem odij meditatō
ne ymo cum dolore animi ſe et ſua li
berādo cū alias nō poterat euadere.
Hic dicit̄ nō peccare nec aſtringit̄
ad penitētiam niſi ad cautelam ꝓpt̄
ābiguitē duplicitatis. vt ptꝫ. xxiij. q
v. c. excōicatorū. Dicit gloſa ibi. qꝛ
debet timere in aliquo ne exceſſerit l
ne ex indignatione vel iracūdia vel li
bidine vindicte motus fuerit. et nō
ex ſola ſe defendendi neceſſitate. inte
riorem tn̄ penitentiā ſemper debet
habere. et quaſi ſuis peccatis aſcribē
Bonarum quippe mentiū eſt ibi cul
pā agnoſcere. vbi culpa nō eſt. ex̄
de homi. c. interfeciſti. Concordāt in

h' raymundus·gaufredus·hoſtienſis
Et thomas i ſecunda ſecunde· q·lxiiij·
ar.vij. Dicit qn̄ homo intendit homi
nem occidere vt ſeipm̄ defendat hoc
eſt licitum niſi ei qui publicam au=
ctoritatē habet· qz dicit auguſtin⁹
ad publicolam et ponitur·xxiij·q·v
ca·De occidendis hominibus ne ab
eis quiſq̄ occidat̄ nō mihi placet cō
ſilium niſi forte ſit miles aut publi=
ca functione teneat̄ :pt tamē vimvi
repellere cum moderatōne inculpate
tutele· qz plus tenetur puidere vite
ſue q̄ vite alterius: et ita preter intē
tionem defendentis ſi ille occiditur:
nō peccat Item quilibet tenetur ſibi
quantum ſocio· Sed ſm̄ ambroſiū
lib̄ pmo de officijs et allegat̄·xxiij.q
·iij·ca·nō in inferenda· Qui non re
pellit a ſocio iniuriā qn̄ poteſt·in cul
pa eſt tam ille qui facit· q̄ ille q̄ nō
repellit Et cōmendat̄ de hoc moyſes
q egiptiū interfecit hebreū defendē
do· Item licet a beſtia ſe tueri ne pi
mat ipm̄ etiam cum morte beſtie:ſʒ
homo volens alium occidere eſt peior
beſtia.vt ptʒ·i·politicoꝝ· Si ergo
ſolum intenditvite tuitionez· nō pec
cat et nō intendit necez alterius·ſed
in defenſionem ſui et aliqd mali.tūc
occidit·hoc eſt pter intentionem ſuā
Pro reb͏ʒ aūt tpalibus cōſeruandis
nullo mō licet primū occidere·quia
vita primi pferenda eſt rebus for
tune·Eſt ergo diſtinguendū inten=
tio·Vel hoc ſit ex inſtictu nature·qz
quelibet res nititur ſe cōſeruare· et
ſic eſt licitum.qz omne qd̄ eſt de iu=
re naturali eſt licitū·Vel ſit ex inſti

ctu nature informate p gratiam in=
nuēs priuari vita pter informatio
nē luminis gratie ⁊ virtutū·et ſic po
tius vult euʒ occidere q̄ occidi·ne di
cat. In dimidio dierum ſuorum va
dam ad portas inferi·qui aſſidue o
rat et dicit· Ne reuoces me in dimi=
dio dierum meoꝝ· id eſt in pfectio
ne luminis gratie et virtutū· Et hoc
eſt magis licitum q̄ illud qd̄ pmiſ
ſum eſt Vel eſt ex ſupfluo amore hu
ius vite. vel ex odio quod cōcepit cō
tra eū.vel ex ſupbia eius q̄ dedignat̄
fugere inuaſorem· Vel ſponte ſe po
nunt in talem neceſſitatem ſicut faci
unt latrones et adulteri· Et tunc eſt
ſimpliciter illicitum Et ſic loquitur
auguſtinus in pallegato ca.vt·xxiij
·q·v·de occidendis· Secūdo debet eſ
ſe pſona virilis non muliebris· ſi=
cut probat magiſter egidius libro
·iij·de reginime principum cōtra ſo
cratem· qui dicebat mulieres eſſe in
ſtruendas ad opa bellica· et deberēt
bellare ſicut viri·aſſumens exemplū
in beſtijs in quibus tam mares q̄ fe
mine bellant· Sed q reges et prin
cipes non debent mulieres ordinare
ad bellica opera patet ex tribus. Pri
mo·quia bellatores debent eſſe men
te cauti Jō aliqn̄ pauci cauti ſupant
multos fortes· Sed mulieres defici
unt i induſtria·qz habent ꝯſiliuʒ in
ualidum· Secūdo debent eſſe impa
uide·reſpectu mortis· Item gedeon
ſolum elegit illos ad bella q̄ lingua
lāberunt aquas.ſicut dicit̄ iudicum
vij· Sed mulieres ſūt valde pauide
ꝓpter defectū caloris naturalis: qz

ſunt frigide cōplexionis. Tercio de-
bent eſſe corpe robuſti ad arma por
tanda. Sed mulieres ſunt debiles
Sed aliqñ accidit q̄ ſunt fortiores
viris ſicut patuit in amaſonibꝰ que
ſm̄ Iſidoꝛuz li. ix. ethimol. fuerunt
vxores ghotoꝝ. Maritis ſuis in bel
lo interfectis. virorum ſuorum ar-
ma arripiētes et hoſtes virili animo
aggreſſe. de maritorum ſuoꝝ nece de
bitam ſumpſerūt vltionē. Nā omnē
maſculū a ſene vſq3 ad puulū in ore
gladij pemerūt. feīas reſeruātes et
hoſtiū ſpolia diripiētes. et deinceps
piter ſine maſculoꝝ cōſortio viuere
cōſueuerunt et decreuerūt. Que du-
as reginas ſuper ſe ſolebāt habere
quarū vna pcedens cum exercitu cō
tra hoſtes dimicabat. altera interim
rempublicaz gubernabat. et effecte
ſunt tam feroces in breui bellantes.
q̄ magnā ptem aſie centū annis do
minio ſuo ſubiecerunt. Inter ipſas
vero nullū penitus maſculū viuere vel
morari rōne aliqua pmiſerūt. ex fi-
nitimis tñ gētibꝰ maritos. ſobolis gra
tia elegerunt. Ad quos ſtatutis tē
poribus accedentes: plem conceperunt
Sed tpe debito. filijs cōceptis ⁊ ge
neratis. ſi maſculus erat mactabant
vel patribus mittebant tpe ꝯgruo
et a ſe recedere coegerunt: filias vero
ſibi reſeruantes eas ad ſagittandū
informabant. Et ne in ſagittarū icti
bus et in clippei vſu mamillaꝝ groſ
ſicie impedirentur. eis in ſeptimo an
no vt dicit̄ ſiniſtrā mām̄am exure-
bant. Ideo dicunt̄ amaſones quaſi
ſine mām̄a. Et de illis legitur in hi-
ſtoria alexādri magni regina ama
ſonū alexandro poſtulāti tributū ab
eis p nūcios reſcripſiſſe. De tua pru
dentia eſt mirandū q̄ cum feminis
cōfligere voluiſti ⁊ ſtatuiſti. qꝛ ſi fa
uente nobis fortuna ſuccumbere te
cōtingit. merito es cōfuſus cū a mu
lieribus ſis deuictus. Qꝫ ſi iratis no
bis dijs nos deuiceris. paꝝ tibi cede
re poterit ad honorē. qꝛ de muliercu
lis triumphaſti. Sup cuius reſpō
ſione regine in admiratione ductus
rex glorioſus dixit. Decens fore. nō
p gladiū et furorē mulieres vincere
ſed potius p amorez. ꝓpter qd̄ liber
tatem eis cōceſſit et ipas nō violen
tia ſed potꝰ amicicia ſuo impio ſub
iugauit. Tercio caueat p̄nceps q̄ nō
habeat ſecum malos in bello qui nō
timeant deum et mandata dei nō ſer
uant ꝑut ait achioꝛ alloquens holo
fernem Judith. vi. Vbi cum recitaſ
ſet beneficia dei populo exhibita con
cludit Nunc ergo inquit perquire ſi
eſt iniquitas aliqua eorum in cōſpe
ctu dei. Aſcendamus ad illos quo-
niam tradet deus illos tibi Si autē
nō eſt offenſio populi huius coram
deo ſuo: non poterimus reſiſtere ei.
Numeri. xxiiij. Nolite timere: deꝰ no
biſcum eſt: Et leuitici. xxvi. Si in p̄
ceptis meis ambulaueritis pſequi-
mini inimicos veſtros: et corruēt co
ram vobis ecōtrario. Joſue. vij. dici
tur q̄ ꝓpter peccatū vnius ſcz achoꝛ
multi fuerunt occiſi de populo. Qui
vult ergo victoriam habere in bel-
lis: habeat deum ſecum. Exemplo a
brahe. moyſi. Joſue. et etiam dauid

Quarto excluduntur de bello ꝑſone timide et formidoloſe. de quibus deu tro. xx. Qui edificauit domū nouam et nō dedicauit eam ꝛc. Nota ibidez de illis quatuor Quinto ſtudeat ṗn ceps ꝙ habeat ſecū in bello ſenes et prudentes Ideo alexander macedo totam orbē terrarū aggreſſus eſt et innumeras hoſtium copias fudit. qꝛ habuit ſecum doctā miliciā ſcꝫ prudentes et expertos et veteranos. Ideo xerſes rex perſarū ſepe fuit victus li cet haberet tot duces exercitꝰ quot pre multitudie nūmerari nō poſſent diſciplinatos aūt nullos. Studeat etiam ꝙ ſit inter eos amor et cōcordia et fidelitas. Vñ ait Julius ceſar Qui nō laborat vt ſit militibus carꝰ militem neſcit amare. Ideo oportet eum multum dare militantibus ꝛc. Secundū eſt quod requirit̄ ad bellum ꝙ ſit licitū et iuſtum et iuſta de cauſa. Ideo dicit̄ viceſimatercia queſtione prima. capitulo. Militare nō eſt peccatū. ſed propter predam militare eſt peccatum Ibidem. Noli exiſtimare neminem placere deo poſſe qui armis bellicis miniſtrat. Ex hiſ enī erat ſanctus dauid cui dñs tam magnum ꝑhibuit teſtimoniū. Ex his ꝗplurimi illius tēpis iuſti. Ex his erat ſanctꝰ ille centurio qui dño dixit. Nō ſum dignus vt intres ſub tectum meum Et viceſimatertia queſtione ſecunda. capitulo. Juſtū bellum eſt quod ex edicto gerit̄ de rebꝰ repetendis: aut ꝓpulſandorꝫ hoſtiū cauſa. puta ſi ſit offenſus et querens iuſticiam nō inueniat. vñ augꝰ. i li.

. lxxxiij. q̄ſtionū. et ponit̄. xxiij. q. ij. ca. dñs noſter. Juſta bella diffiniri ſolēt que vlciſcuntur iniurias. Sic gens vel ciuitas petenda eſt q̄ vel vindicare neglexerit qḋ a ſuis improbe factum eſt. vel reddere qḋ ꝑ iniuriaꝫ ablatum eſt. Sed nunc milites parum curant vtrum cauſa ſit iuſta vel iniuſta De quibus petrus bleſenſis epiſtola. xlix. dicit. Ordo militū nūc eſt ordinare nō tenere. Nam cuiꝰ os maiori verborꝫ ſpurcicia polluitur q̄ deteſtabilius iurat. qui minus deum timet. qui miniſtros dei vilificat qui eccleſiaꝫ nō veretur: iſte hodie in cetu militum fortior et nominatior reputatur. Sequitur ibidem. Olim ſe iuramenti vinculo milites obligabāt ꝙ ſtare vellēt ꝓ reipublice ſtatu. ꝙ in acie non fugerent. ꝙ vita ꝓpria rē publicam defenſarent. Et olim tyrones enſes ſuos receperūt de altari vt ꝓfiterentur ſe filios eccleſie atqꝫ ad honorem ſacerdotij: ad tuitionem pauperum: ad vindictam malefactorum: patrieqꝫ liberationē gladium accepiſſe. Porro res in cōtrarium facta eſt. Nam ex quo hodie cingulo militari decorantur. ſtatim inſurgūt in criſtos domini. deſeuiunt in patrimonium chriſti. ſpoliant et depredantur ſubiectos crucifixi. et pauperes miſerabiliter atqꝫ immiſericorditer affligunt vt in doloribus alienis illicitos appetitus et extraordinarias impleāt voluptates. Hec ille. Dicit vegetius libro quarto de re militari Jurant quidaꝫ milites per deuꝫ et criſtum eius et ſpiritum ſanctum

et p maieſtatez principis qui ſm de
um preſidet. ſe ſtrenue facturos om=
nia que precepit princeps: et nunq̄
mortem recuſaturos ꝓ republica et
ꝓ eccleſia et cum hoc iuramentum fa
ciunt et dicantur cingulo militari Et
licet ſint aliqui milites dicentes ſe
nō teneri eccleſie et ſacramento ſolē
ni. quia iam ex cōſuetudine plerūqz
non preſtatur. nullus tñ eſt qui ſa
cramento tacito vel expreſſo eccleſie
nō teneat obnoxius. Forte ideo ceſ=
ſauit apud alios ſolemitas iuramen
ti. quia ad hoc hortatur eos neceſſi=
tas fidei et auctoritas officij. Tales
milites ꝓ republica et defenſione ec
cleſie debent hoſtem ferire. Nihil ni
ſi fugam timere. hyemē eſtum et la=
borem et inopiam equanimiter tole
rare: ſub diuo cubare: quieſcere: bal
nea neſcire: ferrum geſtare: delicias
abhorreſcere Sed cōtra milites mo
derni effeminati ſunt pigri. et delica
ti: ocijs vacantes: aleis et aucupijs
inſiſtentes. et in armis nitidioribꝰ
plus q̄ ſeruioribus gloriantes Nō
tamē dico q̄ vituperāda ſunt arma
ornata et fulgentia dum tñ nō fiant
cauſa vanitatis. et oſtentationis gra
tia. quia legimus machabeos ha=
buiſſe clippeos aureos. ſed hoc ha=
buerunt ad eorum magnificentiam
et exercitationem mutuā et aduer=
ſariorum diſſipationē. quia ex fulgo
re clippeorū fortitudo gentium diſſi
pata eſt Sed inaurare arma ex oſtē
tatione et vanitate et pompoſitate.
femineum eſt vt ait bernardus Por

tare in ſcuto et armis leonem depi=
ctum et tñ eſſe formi doloſum. ſignū
eſt falſiſſimū Operitis equos ſericis
depingitis haſtas. clippeos et telas.
frena et calcaria auro et argento or
natis. Militaria ſunt hec inſignia:
an potius muliebria ornamēta Alia
tñ ratione voluit Julius ceſar arma
ri cōmilitones ſuos armis precioſiſ
vt metu damni ſe defenderent et ne
ea perderent vt dicit in libro de vita
ceſarum Sed quid eſt de armis ab
eccleſia ꝓhibitis vt ſunt baliſte et
alia. Reſpondetur. extra de ſagitta=
rijs. capitulo vnico. illam artez ba=
liſtariorum mortiferam et odibilez
aduerſus chriſtianos et catholicos
exerceri. Et de cetero ſub anathema=
te ꝓhibemus. Gloſa. Secus eſt de
ſarracenis et in bello iuſto ꝓ defen=
ſione eccleſie De illis dicit franciſcus
petrarcha de remedijs vtriuſqz for=
tune. q̄ qui baliſtam prius inuenit
ille aut pauidus aut nocendi auidꝰ
et metuens fuit hoſtes. Fortis bella
tor cōgreſſum hoſtis exoptat: quem
ſagittarius vitat. Hec ille. Tercium
quod requiritur ad bellum iuſtum
eſt recta intentio ſcz vt bonum ꝓmo
ueatur et malum euitetur et mali cō
pēſcantur et corrigantur. viceſima=
tercia queſtione prima. capitulo.
Quid culpatur in bello an quia mo
riunt quandoqz morituri vt domi
nētur in pace victuri Hoc enim bo
minum timidoꝝ et non religioſoꝝ
implacatus atqz implacabilis ani
mus. feritas rebellandi. libido nē

Sequitur. nocendi cupiditas. vlci-
ſcendi crudelitas. libido dñandi ⁊c.
Hec ſunt que in bello culpant̄. Ibi-
dem ca. ſequenti. Militare nõ eſt peccatũ
ſed ꝓpter predam militare eſt pecca
tum. Sequit̄ ibidem. Propterea q̃
dam puidentia militibus ſtipendia
cõſtituta ſunt ne dum ſumptus que
ritur: p̃do graſſetur. Hec ibi. Sic cõ
muniter noſtri curiales bellãt ea in-
tentione vt poſſint rapere. cõtra canõ
nes. xiiij. q. v. ca. Penale eſt occulte
auferre: multo maioris pene eſt viſi
biliter rape. Ratio: q2 eſt magis cõ
tra voluntatem. Talis eſt peioꝛ vſu-
rario. q2 in vſura cõcurrit voluntas
dantis: in rapina autez non. Tercio
ſunt paupm homicide. Eccle. xxxiiij.
Qui aufert panem acquiſitum in ſu
dore: quaſi q̃ occidit ꝓximum ſuum
q2 auferunt ei bona tpalia in q̃bus
eorum vita cõſiſtit. Quarto ſunt pe
iores diabolo: quia diabolus punit
illum ſolum q̃ demeruit: ſed illi pu-
niunt nocentes et innocentes. Dia-
bolus punit in inferno: ſed iſti hic i
mundo. Audiui ab vno milite caſtrẽ
ſi eum tot rapinas feciſſe in iumen
tis et animalibus ꝙ ex eorum oſſibꝫ
caſtrum maius ſuo caſtro edificare
faciliter poſſet. Et intulit. Quomõ
mihi poſſibile eſt vt iſta reſtituam?
Alius dixit. Tot eq̃s rapui. ꝙ ſi cau
dis cõnexi eſſent. poſſent ad tria mi
liaria extendi. De quibus petrꝰ ble
ſenſis epiſtola. xiiij. Hodie noſtri
curiales ſunt in labore et in erũpna
in vigilijs multis. piculis maris. pi
culis fluminũ. piculis pontiũ. picul̄

montiũ: piculis in falſis fratribꝫ. in
mortibus frequenter. in fractione ⁊
laſſitudine corpis atq3 in alijs vite
diſcriminibꝫ in q̃bus gloriam mar
tirij mereret̄ ſi et hec ꝓ chriſti nomi
ne ſuſtinerent. Nũc aũt ſunt marti-
res ſeculi. mũdi ꝓfeſſores. diſcipu
li curie. milites diaboli. Per multas
ſiq̃dem tribulatõnes intrant iuſti in
regnum celorum: hij aũt p multas
tribulationes intrant in infernum.
Quinto ſunt maledicti ab eccleſia.
vt pꝫ extra de rapto. c. i. Etiam a ꝓ-
ximo. Eccleſiaſtici. xxxiiij. Vnus o-
rans: et alius maledicens: cuius vocẽ
audiet dñs. Diuinus eſt qui orat p
eis: multi ſunt q̃ maledicunt Erũt eti
am maledicti a deo Math. xxv. Ite
maledicti in ignem eternum Si enĩ
maledicet illis q̃ ꝓpria non tribuũt
quanto magis q̃ aliena rapiunt. Di
cit enim. Eſuriui et non dediſtis mã
ducare mihi Ori meo abſtraxiſtis et
dediſtis canibus et auibus. Naz au
ferunt de ore dei et ponunt in os dia
boli Sitiui et abſtuliſtis mihi qđ
debui bibere pmo quod plus eſt. ſã
guinẽ meum in pauperibꝫ bibiſtis
Item hoſpes eram: ⁊ non collegiſtis
me: pmo domum meam cõbuſſiſtis.
Item nudus fui: et nõ cooperuiſtis
me: pmo vos ſubtraxiſtis veſtes me
as: de quibus veſtris vxoribꝫ feciſtis
fieri veſtes candidatas. et quandoq3
trahunt in cauda ſua totam ſubſtã-
tiam vnius pauperis Item infirmꝰ
fui et non viſitaſtis me: ſed vos vul
neraſtis me. In carcere fui et nõ venĩ
iſtis me: ſz vos in carceribꝫ cruciaſtis

me p̄mo fregiſtis mihi crura· bra=
chia ⁊ omnia mēbra Ergo dicet Ite
maledicti in ignem eternum Dicit eu
ſebius in cronica ſua q̄ circa annū
dn̄i·Mcxxiij·in pago wormatienſi
videbat̄ p aliquot dies nō modica
armata multitudo equitū euntiū ⁊ re
troeuntiū nūc hic nunc illic turmas
facere· Circa nonā vero horam cuidā
monti a quo viſi ſunt exiſſe videban
tur ſe reddere· Tandem quidā in re
gione illius non ſine magno timore
hmōi tam pdigioſe cōtioni.crucis ſi
gnaculo munit⁹ appropiquat Mox
quidā ex illis occurrentē ſibi pſonā
p nomē oīpotētis dei noſtri ad mani
feſtandū cauſam populi qui ſic ap=
paret·adiurauit Cui ille inter cetera
Nō ſumus inq̄t vt putatis fantaſma
ta nec militū turma vt videtis· ſed
anime militum nō longe ante inter
fectorū·Arma vero et habitus atqꝫ
equi que nobis prius fuerūt inſtru
menta peccandi.nūc ſunt nobis ma
teria tormenti· Et vere totū ignitū
eſt quod in nobis cernitis q̄uis vos
id corpalibus oculis diſcernere nō
poſſitis·Hec euſebius. Tales etiaꝫ
gloriant̄ de eorum armis·ſignis et
inſignibus:et poſt morteꝫ illa ſuſpē
dunt in eccleſijs·cum quibus tamen
ſpoliauerunt eccleſias·que poti⁹ de
berent ſuſpendere ante culum diabo
li.Quartum quod requiritur ad bel
lum eſt auctoritas·Ideo dicit̄·xxiij
·q·i·c·quid culpatur·Vbi dicit au=
guſtinus·Ordo naturalis mortaliū
paci accōmodatus hoc poſcit vt ſu=
ſcipiendi belli auctoritas atqꝫ conſi
lium penes principes ſit·Nullus er=
go bellare poteſt·niſi auctoritate p̄n
cipis vt patet manifeſte in iure ciui
li Similiter princeps eccleſiastic⁹
poteſt indicere bellum·vt patet vice
ſimatercia queſtione octaua·capitu
lo·igitur·et·capitulo. Ideo·et ca·ſe=
quenti· Sed bella nunc magis ſunt
ex principe malorum id eſt demonū
q̄ hominum Ideo recitat auguſtin⁹
libro ſecundo de ciuitate dei· ca·xxv·
q̄ in planicie cāpanie demones quoſ
romani deos crediderunt viſi ſūt pu
gnare vt oſtenderēt bella ciuilia eis
placere·et audaciam darent pugnā
di· Et poſtea ibidem magnum bellū
fuit ſecutū.vt dicit martinus in cro
nica q̄ anno ab vrbe cōdita·cccccxli
hanibal cum romanis infeliciſſime
pugnauit apud cānoſam apulie vi
cum·In qua pugnā·xliiij·millia ro=
manorum interfecti ſunt· Hanibal
vero in teſtimonium tante victorie
tres modios anulorum aureoꝝ car
thaginem miſit·quos ex manibus
nobilium interfectorum extraxerat·
Et ſicut dicit oroſius intantū deſpe
rauerunt romani q̄ fugere ab vrbe
volebant niſi ſcipio eos coercuiſſet·
Legitur in ſpeculo hiſtoriali libro
viceſimoſexto capitulo decimonono
Cum heinricus terci⁹ celebraret pen
thecoſten apud maguntiam· paulo
ante miſſam cum ſedilia pararent̄
in eccleſia ortum eſt iurgium inter
cubicularios archiepiſcopi ⁊ abba
tis vuldenſis cenobij quorum dn̄s

dominūs iuxta impatorem ſederet.
Nam vuldenſe cenobium in ſaxonia
ſancti galli corpē inſignitum et pre
dijs eſt ditatū pmagnificis. Cuius
loci abbas ſexaginta millia arma=
torum prebet in hoſtes impatori. et
habet ex antiquo puilegio vt in ma
gnis feſtiuitatib² ad dextrā eius ſe=
deat. Itaqȝ ventū eſt ad pugnaȝ. fu
roreqȝ p eccleſiaȝ graſſante. pauimē
tum ſanguine inūdauit. Sed ſtati
epiſcopis cōuolantib⁹. pace inter re
liqs diſcedētes facta tēplū purgatū
eſt. et miſſa feſtiuis clamorib⁹ eſt a
cta. Sequētia aūt cantata et vltio
eius verſu dicto ſcȝ. hūc diem feciſti
glorioſū. vox ab aere lapſa eſt Hūc
diem ego feci bellicoſum. Rigētib²
omnib⁹ pre timore impatoꝛ diligē
ter intelligens leticiam diaboli reſū
pſit miſſam. Quinto debet fieri ꝑpt
pacem. xxiij. q. i. c. noli. Vbi dicit au
guſtinus. Nō eñ pax q̄ritur vt bel
lum exerceatur: ſed bellum gerītur
vt pax habeat. Sȝ quare in weſt=
phalia raro vel nunq̄ eſt pax. Reſpō
detur ꝑpter quatuoꝛ Primo ex mala
cōſtellatione. quia hic mars habet
ſuum dominiū magis q̄ȝ alibi. qui ē
deus belli. Secundo. qꝛ hic nō corri
guntur mali rāptores Vnde bernar
dus. Impunitas auſum parit: ⁊ au
ſum exceſſum. Tercio. quia nō ſolum
impuniti: ſed etiam honorati et re=
putati ſunt. Ideo dicit boetius libro
pmo. de cōſol. pſa. iiij. flagicioſum
quēqȝ ad audendū qui de facinus im
punitate: ad efficiēdū vero premijs
incitari. Quarto ex pluralitate ⁊ diū

ſitāte dominantiū nō ſubordinato
rum. Sicut in monarchia eſt pax.
ita in pluralitate diſcordia. Stanti
bus his quinqȝ cōditionib⁹ bellum
eſt iuſtuȝ: et bellans excuſatur de ho
micidio. Sextum quod magis in
bellante requiritur eſt deuota oratio
ad deum: et diuini auxilij inuocatio.
Cuius exemplum ptȝ in abrahā bel
lante ꝯ quinqȝ reges. vt gen. xiiij. di
cente ps. Non ſaluabitur rex p mul
tam virtutem: neqȝ gigas in multi
tudine virtutis ſue Secūdum exem
plū patet in moyſe. exodi. xvij. quā
do popul² iſrahel voluit pugnare cō=
tra amalech. tunc qn̄ moyſes eleua
uit manū ſuam vincebat iſrahel Ter
cium exemplū patet. i. Regū. vij. Cū
filij iſrahel voluerunt pugnare cōtra
philiſteos. dixerunt ad ſamuelem.
Ne ceſſes clamare ad dn̄m noſtruȝ
vt ſaluet nos de philiſtinorū manu
Tulit igitur ſamuel agnū lactentē
et obtulit illū in holocauſtū. et cla=
mauit ſamuel pro iſrahel. Et audiuit
eū domin² et introiuit dominus fra
gore magno in bello ſup philiſtijm
et exterruit eos. et ceſi ſunt multi a
filijs iſrahel. Idem patet de ſenache
rib. iiij. Re. xix. Vbi dixit ſenacherib
ad Ezechiam. Non te ſeducat de=
us tu² in quem habes fiduciam. ne
qȝ dicas. Non tradetur hieruſalem
in manu regis aſſiriorum. Sequit
Cum accepiſſet literas rex ezechias
aſcendit in domum domini et expan
dit eas coram domino et orauit dicēs
Domine de² iſrahel. qui ſedes ſuper
cherubin. tu es deus ſolus et regum

omnium terre. tu fecisti celum et ter-
ram. Inclina aurem tuam et audi.
Aperi oculos tuos et vide. et audi ver-
ba sennacherib qui misit. vt expro-
braret nobis deū viuentē. Sequit.
Saluos fac nos de manu eius dn̄e
deus noster. vt sciant oia regna: q2
tu es deus solus. Et percussit angelus
de exercitu sennacherib. clxxxv. mil-
lia hominū. Quinto ptz de Judith
ca. ix. Que ingressa est oratoriū suū
induens se cilicio et posuit cinerē sup
caput psternēs se et dicens. Nō est
in multitudine virtus tua neq3 in e-
quoꝝ viribus volūtas tua. Nec su-
perbi ab initio placuerūt tibi sed hu-
milium et mansuetoꝝ tibi placuit
semp deprecatio. Deus celoꝝ. crea-
tor aquarū et totius creature exaudi
me miserā deprecantem. et amputa-
uit caput holofernis Sexto patz de
Josaphat. ij. pal. xx. Nota histori-
am. Septimo ptz de Juda macha-
beo. qui et ipse orauit et obtinuit vi-
ctoriā Et qn̄ non orauit cōuersus est
in fugam. Simile ptz p augustinū
quinto de ciuitate dei. de theodosio cō-
tra eugenium.

Explicit preceptum quintum

Incipit preceptum sextum

Non mechaberis

Istud preceptum
cōgrue sexto loco
ponit. q2 sicut se-
xto die homo fuit
creatus: sic i sexto
p̄cepto phibet ei9
inordinata gen̄eratio Istud eni pre
ceptū immediate sequit illud. Non
occides. q2 maius peccatū est hoiem
offendere in psona cōiuncta qd fit p
mechiam q̄ȝ in bonis tpalib9 quod
fit p furtum. Et minus est pecca-
tum offendere hominē in psona sibi
cōiuncta q̄ȝ in psona ppria qd fit p
homicidiū Quod ptz tripliciter. Pri
mo. q2 pximus plus ledit et carita
ti pximi magis opponit. qd patet.
Nā p homicidiū offēdit homo i ppa
psona et tollit vita ppe psone. Per
mechiā vero offendit in psona ciūi-
cta q ē q̄si vna caro cū eo Cōstat aūt
q̄ȝ magis repugnat caritati pximi.
offendē eū in ppa psona et destruere
vitā ei9. q̄ȝ in psona sibi cōiūcta. Po
tissime etiā q2 mechari pcedit ex ar
dore carnalitatis. et multo plus repu
gnat caritati pxi liuoris crudelitas
q̄ȝ ardoris carnalitas. Grauius g° pec
catū est occidē q̄ȝ mechari. Secūdo
p ipm homicidiū maius bonū tollit
qd ptz. q2 p mechari tollit bonū p-
lis nascende vel producende. per occi
dere vero tollitur et destruitur iam
natus et pductus. Maius ergo bo-
num destruit per homicidium q̄ȝ per
adulteriū Tercio ppter euitationem

cāſis aliud peccatum licite cōmittitur
anteq̄ȝ illud ppetratur. Quod ſic oſ-
ſtenditur. Querit enim auguſtinus
libro pmo de ciuitate dei. c. xxiiij. Si
mulier aliter nō poteſt vitare corru
ptorem niſi interficiat ſeipam. debet
ne ſeipaȝ interficere anteq̄ȝ ſe pmit
tat violari vel corrumpi. Et reſpon-
det q̄ caſtitas mētis tolli nō poteſt
p violationem corpis: ymo magis
coronatur. Vnde dixit beata lucia pa-
ſcaſio. Si me inuitam feceris viola
ri: caſtitas mihi duplicabitur ad co
ronam. Sȝ dato q̄ dubitaret vel ti
meret q̄ in cōmixtione p violentiaȝ
accederet cōſenſus mētis. deberetne
ſic timēdo occidere corruptorem. Re-
ſpondet auguſtinus q̄ illud nō eſt
aliud dicere q̄ȝ peccemus nūc ne for
te poſtea peccemus. et nūc perpetre-
mus homicidiū ne forte deueniamus
in adulteriū quod eſt vt ait deteſta
bile et dampnabile facinus Et nunc
cōcludit auguſtinus q̄ ſatius id eſt
minus malum eſt de futuro adulteri
um q̄ȝ de preſēti homicidium. Et cau
ſam ſubdit. quia ſatius eſt flagiciuȝ
et facilius q̄d penitendo ſanatur q̄ȝ ta
le vbi locus ſalubris penitentie non
relinquitur. Iſtud etiam dicit glo-
ſa expreſſe ſuper illo verbo deutro. xx
Si accepit homo vxorem ꝛ nō inue
nerit gratiam in oculis eius: ſcribat
in manu eius libelluȝ repudij ꝛc. Vi
de inquit quantum maluȝ eſt homi
cidium. p quo multa adulteria tole
rantur vt vitetur. Ergo maius pecca
tum eſt homicidium q̄ȝ adulteriū. ac
p hoc homicidiuȝ precedit iſtud pre

ceptum Non mechaberis. Et ſm au
guſtinū phibet omnem illicitum cō
cubitum. et illorum mēbrorū omneȝ
illicitum vſum: ꝛ omnem immūdi-
ciam carnis: ꝛ illicitam cōcupiſcētiā
eius. Circa q̄d notandū q̄ octo mo-
dis peccatur cōtra iſtud preceptum.
Non mechaberis. ſine actu. ſcȝ cōſen
tiendo. loquēdo. oſculādo. amplexādo
videndo. corpus ornādo. munuſcula
dando. auxiliando. Primo cōmittitur
cōſentiēdo in actū. ſcȝ ſi facultas adeſ
ſet. Vnde ſicut in primo parēte pec
cante cōcurrebant tres pſone ſcȝ dia
bolus in ſpecie ſerpentis. qui ſuggeſ
ſit mulieri. et mulier dedit viro. ꝛ vir
comedit de pomo vetito ꝛ tunc pecca
tum cōſummatum fuit. Sic perfici
tur peccatum i nobis ſm auguſtinū
quia ſuggeſtio ſerpentis eſt primus
motus in nobis ex fomite pueniēs
ſcȝ cum homo habet turpem cogita
tionem ſine delectatione: et tūc nul
lum eſt peccatum. Vnde gregorius
ſuper ezechielem: Quantūcunqȝ im
mūda cogitatio ſit: mentem nō pol-
luit ſi ratio nō cōſenſit. Ergo non de
bemus multum turbari ſi tales tur
pes ymaginationes incideriⁿt dū
modo volūtas non conſentiat. Vnde
bernardus in libro meditationum.
Demoniū eſt temptationes immitte
re: noſtrum eſt illis nō cōſentire. Se
cundo cōcurrebat ibi cōmeſtio mulie
ris et hec eſt delectatio ſine cōſenſu
plene rōnis. et tunc eſt peccatum ve
niale. Tercio ibi cōcurrebat cōmeſtio
viri. et hec eſt delectatio et cōſenſus i
moroſam delectationeȝ. Dicit enim

cū quis delectatur cū plenā rōne
in malis cogitationibus et in eiſdez
ſe inuoluit· tūc talis moroſa delecta
tio eſt peccatum mortale· Et vocatur
moroſa delectatio nō ſm morā vel
diuturnitatē tpis ſʒ magis ex eo ꝙ
ratio deliberans circa eam immorat̄
ipam tenens· nec eam repellit ꝙ̄ ſta
tim vt animū attigerit· Repellere de
buerat ſicut faciunt multi religioſe v̄
gines Et quedam vidue infelices q̄
deo in caſtitate firmiter ſeruire ꝓmi
ſerunt adhuc in laſciuis cogitatio=
nibus et carnalibus ſpurcitijs dele
ctantur. In quo caſu mortale pecca=
tum incurrunt· Si enī aliquis mo=
roſe in carnali delectatione delectat̄
etiam ſi nūꝙ̄ adeſſet volūtas talem
turpitudinem ꝑficiēdi in opere· ad=
huc ſm auguſtinū peccatū mortale
incurrunt· Cuiꝰ rō eſt· qꝛ talis co
gitatiō moroſa includit i ſe deformi
tatem peccati mortalis· Ideo cum vo
luntas ꝑ cōſenſum ⁊ deliberationem
rōnis in talem interiorē delectationē
inclinat̄· ipam acceptādo et in ea de
lectando· cōſtat· ꝙ inclinat̄ in obie=
ctum deforme peccati mortalis. et ꝑ
cōſequēs talis inclinatio voluntatis
in delectationē interiorem turpis a=
ctus· eſt peccatū mortale· Hec dicit
henricus de vrimaria· i eodem prēce
pto· Maius peccatū eſt talis cōſen
ſus in actū turpem· ſi adeſt ꝑſona
locus ⁊ tempus· Secūdo cōmittitur
locutione vel riſu· cum quis loquitur
aut arridet alicui ꝑſone ea intētione
vt eam alliciat ad illicitum actū: ſic
peccat mortaliter Verbi gratiā· ſi q̄s
verbū loquitur ocioſum· ea intētio=
ne vt ꝑſonā illam ad actū illicitum
alliciat: tūc tale verbū ocioſum eſt ſi
bi mortale peccatū ꝓpter malā intē=
tionem· vt ptʒ in matheo· Ve vobis
q̄ nunc ridetis· Si q̄s aūt arrideret
aliquā ꝑſonam ꝓpter noticiā vel ex
quadam leuitate vel cōſuetudine vel
admiratione vel ioco: tunc peccaret
vix mortaliter· Sciendū ꝙ alique e
tiam mulieres q̄nqʒ ⁊ virgines ſepe
loquunt̄ verba ſcurrilia et luxurioſa
et eſt valde repꝛhenſibile et ꝑ hoc o=
ſtendūt ꝙ habent corda valde impu
dica· qꝛ dicit̄ mathei· xij· Ex habun
dantia cordis os loq̄tur. Sup quo
dicit Criſ· Quale cor hʒ vnuſq̄ſqʒ
talia verba loquitur et opatur· ⁊ ta
liter viuit In ſignum huius ſpūales
ꝑſone ⁊ homines deuoti ſepe noiant
deum et beatam virginē. et loquunt̄
tantum licita quia habent corda pu
dica: ſed oppoſitum faciunt impudi
ci ēt proferūt verba ſcurrilia et luxu
rioſa· Tercio cōmittitur oſculando ⁊
amplexando· ⁊ hoc vocatur ſm apo=
ſtolum turpitudo· Et ſm magiſtrū
in cōpendio theologice veritatis tāto
magis eſt peccatum quanto libido
magis ꝑ talia accenditur. et hoc cō
tra ſeptimū errorem begehardoruʒ
qui allegatur in clemētinis· extra de
hereticis· capitu· ad noſtrū· In quo
dicitur ꝙ mulieris oſculum cum ad
hoc non inclinat natura eſt mortale
peccatum· actus autem carnalis cū
ad hunc inclinat natura· peccatū nō
eſt· maxime cum temptatur exercēs
Vbi dicit Io· an· ſup verbo· oſculū·

Sciendum inquit ꝙ peccatuz mor
tale poteſt dici dupliciter. Vno modo
ſm̃ ſuã ſpeciem vt furtū. adulteriū.
et piurium. de iureiurando. ca. ſi xp̃c
Et hoc modo oſcula et amplexus et
tactus non ſunt mortalia. cū poſſint
abſq; libidine fieri. Vel ex cõſuetu=
dine regionis. vel ꝓpt̃ pacez vel aliã
neceſſariã vel rõnabilem cauſaz Alio
mõ dicitur mortale ꝓcedens ex inor
dinata et mala cauſa. Vnde peccat
mortaliter dãs elemoſinã paupi: vt
illum inducat in hereſim. Cum ergo
nõ ſolū deliberatus cõſenſus in actū
peccati mortalis ſed etiã in delectati
onem ei annexã ſm̃ aug⁹ et theolo=
gos ſit peccatū mortale: ſi oſcula li=
bidinoſa et amplexus et tactus ſūt
ꝓpter delectationẽ et libidinez. ſunt
peccata mortalia. Vt etiã tenet tho=
mas ſecūda ſecunde. q. cliiij. ar. iiij.
Nec mirum. cū id etiam dicat̃ de li
bidinoſo aſpectu. vt ptz. xxxiij. q. v.
nec ſolo. Et falſa eſt rõ eoruz Si enĩ
aliq̃d eſſet mortale: q2 natura ad hoc
nõ inclinat. Ergo ieiunare et pegri
nari eſſent mortalia: qd̊ eſt inſanuz.
ergo nõ ſemp natura inclinat ad il
la ordinate ſed inordinate. Ideo di
cit̃. xxvij. q. i. c. Nec aliqua. Vbi di
citur ꝙ ipẽ cõplexus. ipã cõfabulatio
et oſculatio. et cõiacentiū duorū tur
pis et feda dormitio quantū ſit dede
coris et criminis confitent̃. Quarto
ſit videndo. cum quis ea intentione i
ſpiciat ꝙ eam cõcupiſcere velit. mat.
.v. Qui vident mulierẽ ad cõcupiſcẽ
dam eam: vt ſcz ↄcupiſcẽtia tranſe=
at in affectū cordis et in cõſenſuz ra

tionis. et etiã ſi oportunitas aſſit. fa
cere diſponat: iam mechatus eſt eã
in corde ſuo. Verbi gratia. Si quis
vna die centuz domus intraret. et in
qualibet domo talem ſibi pviſum ac
quiſient. tot peccata mortalia cõmit
teret. Ergo neceſſaria eſt cuſtodia o
culorum. Primo. q2 veloces ſūt ad
nocendum aĩe. Ideo predonibus cõ
pantur Trenoꝝ. iiij. Oculus me⁹ de
predatus eſt animã meã. Item geñ
.iij. Vidit mulier lignum quod pul
chrū erat ad veſcendū. Vnde greg⁹
Non enĩ eua lignum cõtigiſſet niſi p̃
us incaute reſpexiſſet. Ideo ꝓpheta
dauid cecidit in adulteriū. q2 vidit
mulierem ſe lauantem vt patz. i. Re.
.xi. Ergo mulieres deberent crura et
mamillas abſcõdere ne ꝓuocarent
viros in malã cõcupiſcentiã. Et eti=
am viri nõ deberent incedere impudi
ce in pñtia mulierū. Sunt ergo ocu
li cuſtodiẽdi dicente Iob. xxxi. Pe=
pigi fedus cum oculis meis ne qui=
dem cogitarem de virgine Quia ocu
li ſunt quaſi due porte in caſtro cor=
poris noſtri. Qui enĩ habet portas a
licuius caſtri: habet ipſum caſtrum
Sic ſi diabol⁹ habet oculos noſtros
tunc habet caſtrum corporis noſtri
ac per hoc cõſequenter deus nihil ha
bet in homine. Secūdo ſunt cuſtodi
endi oculi et viſus ex parte mulierū
quia a planta pedis vſq; ad verticẽ
capitis non eſt locus in ea ordinat⁹
qñ ſit laqueus diaboli ad capiẽdas
animas Vñ dicit̃ eccleſiaſtici nono
Nõ reſpicies mulierẽ comptam: ne

forte incidas in laqueum eius· quia
diabolus vtitur mulierib⁹ pompoſe
ornatis tanq̄ retibus et gladijs ad
capiendas animas· Fuit quidā rex
q̄ habuit filium· et dicebant ei me=
dici peritiſſimi q̄ ſi puer ille infra de=
cem annos videret ſolem vel ignem
omnino lumine priuaret· Hoc enī
oculorū eius diſpoſitio ſignificabat
Rex aūt vt audiuit· incidi fecit ſpe
luncam in quadam petra in qua fili
um incluſit vt nullo mō infra decem
annos ſolem videret· Finitis autem
decem annis de antro puer educitur·
nullam mūdialiū rerum habens no
ticiā· Tunc rex iubet omnia ſibi ſm
genus ſuum exhiberi· et oſtēdi· Vi=
ros quidem in vno loco· in alio mu
lieres· Hic aurum et argentum: ibi
margaritas et lapides precioſos et
veſtes candidas· Interrogāte aūt
ipo quid vnumquodqz vocaret· ipi ei
omnia indicauerūt· Cum aūt mulie
ris nomen addiſcere anxie quereret
fertur ſpicarius regis ludendo dixiſ
ſe· eas demones eſſe: que ſeducūt ho
mines. Cor aūt pueri· illarum deſide
rio plus q̄ ceteris rebus anhelabat
Cumqz oſtenſis ſibi omnib⁹: ad re=
gem eum adduxiſſent· Interroga=
bat rex filium ſuum quid amplius
amaret ex omnibus que viderat· Re
ſpondit· q̄ demones q̄ ſeducunt ho
mines pre ceteris magis amaret· Er
go viſus eſt cuſtodiendus· Quinto
corpus ornando. Prouerbiorum· vij·
Ecce mulier occurrit illi ornatu me
retricio: p̄parata ad capiendas ani
mas: Jeronim⁹· Gladius igne⁹ eſt
ſpecies mulieris pompoſe ornate· Ec=
cleſiaſtici· ix. Nō reſpicias mulierē
comptam. ne forte incidas in laqueū
eius· Nam talis ornatus eſt ſignū
luxurie· Sic vbi eſt magnus fum⁹
ſignum eſt· q̄ ibi eſt magnus ignis
Sic vbi eſt talis ornatus ſuꝑfluus.
ſignū eſt q̄ ibi eſt magnū incendi
um luxurie· Vbi enī pendet anphora
ante ianuam· ſignū eſt q̄ ibi vendit̄
ceruiſia. Aut circulus q̄ ibi venditur
vinum· Et qn̄ aliquis equus eſt ve=
nalis ponitur ſurculus viridis ei in
capite· Sic iſte ſunt venales· Non
debent ergo iſti boni ſocij interroga
re an ſint venales ſed quantū vale=
ant. Iſte ornatus eſt rethe dyaboli
quo piſcat̄ infinitas animas· Sꝫ
dicunt quedam· Nos habemus in
ornatu bonam intentionem· Quib⁹
Reſpōdetur q̄ habet diabolus malā
quia eſt inſtrumentū ſuum· quia di
citur extra de iniur̄· et dāpno dato·
ca· ſi culpa· Qui occaſionem dāpni
dat: dampnum dediſſe videt̄· Sed
quid eſt faciendū cum videat pſonā
ſic ſuperflue ornatā? Reſpōdetur q̄
duo ſunt cogitāda· Primo q̄ nunq̄
tantā curam et diligētiam habuiſti
ad ornandā animam tuam eternali
ter victuram et ad cōplacendū deo ſi
cut illa pſona habet ad ornandum
corpus ſuū putridum et mortale· et
ad cōplacendū mūdo· Et ſic dolere de
bes de accidia et negligētia iſtius a
nime: quam pompoſe vides incedere
Sic legitur in vitaſpatrū de quodā
ſancto patre· Qui cum vidiſſet orna
tū cuiuſdā mulieris fleuit· Ignoſce

C

inquit mihi ōnipotēs deus ꝙ vni
us diei huius mulieris ornatus ſupe
rauit totius vite mee induſtriaȝ ad
ornandā animā meā. Et quidā ali⁹
videns mulierē fleuit. Et interrogā
tibus cauſam ſui fletus ait. Due res
me mouent. Vna de eius pditione.
Alia. qꝛ nō habeo tale ſtudiū placē
di deo: quale ſtudium habet iſta vt
hominibus placeāt Secundo eſt co
gitandū ꝙ̄ pulchre facies in celo ſūt
et quomodo ornabunt ſtola glorie
Si ille mortalis qui nunc eſt ⁊ cras
moritur tam pulcher eſt ad videndū
quid tūc eſt de immortalibꝫ poſt iu-
dicium eternaliter viuētibꝫ Sexto
habet fieri auxiliando vt ſunt vetule
ruffatrices que ſunt mediatores et
cōſiliatores. qđ eſt peccatū magnū
et ſunt ſimiles diabolo. qꝛ ſicut dia
bolus inſtigat: ſic et ipe inſtigāt ad
malū. Secūdo ſunt peiores diabolo
qꝛ quod diabolus pficere nō poteſt
p ſe: hoc ipe pficiunt. Tercio ſūt ſer
pentes diaboli. qꝛ ſicut diabolus p
ſerpentem decepit euam: ſic per ipſas
demon decipit ancillas. De quibꝫ ait
p̄s Acuerunt linguas ſuas ſicut ſer-
pentes: venenū aſpidū ſub labijs eo
rum. Legitur in libro de diſciplina
clericali ꝙ quidā nobilis habuit ca
ſtam vxorē et ſpecioſam. Contigit
aūt ipam ire orationis gratia. Qui-
dam aūt iuuenis mulierē ipius ada
mauit ardentius. Quā verbis ſollici
tari cepit. Iuuenis aūt ſe cōtemptū
videns p nimio dolore piter et amo
re decubuit Altera aūt die dū in pla
tea languidus et anxius expectaret

D

ecce an⁹ habitu religioſo induta iu
ueni obuia fuit. Et illa de tanta me-
ſticia interrogauit ipm. Reſpondit
Pre amore illius mulieris diutius e
grotauit: et ei cōſentire noluit. Rūt
anus. Ego cum adiutorio tibi auxi-
liabor: et abijt. Igit caniculā quam
apud ſe habebat duobus dieb⁹ ie-
iunare fecit. et tercia die panem cum
ſinapi cōfectum ieiunāti cani dedit.
Quē cū guſtaret. p nimia amaritu-
dine oculi ei⁹ lacrimari ceperūt Tūc
vetula domum illius pudice domine
adijt. et honorifice p magna religio
nis ſpecie ab ea ſuſcepta eſt. Hanc
aūt ſecuta eſt ſua canicula. Quam
cum vidiſſet mulier lacrimantē: cau
ſam requiſiuit Anus ait. Ne queras
hoc cariſſima. Hec quā vides cani-
culam. mea fuit filia caſta nimis et
decora Quā quidam iuuenis adama
uit ⁊ nihil ipſe apud ipſam amo-
ris obtinere potuit. Qui pro amore
grauiter ſauciatus in lecto decubuit
Pro q̄ culpa ordināte deo filia mea
canicula facta eſt. His dictis anus
ſingultiendo lacrimas fudit et dolo-
rem nimium ſimulauit. Ad hec pu-
dica dn̄a ſimilis peccati cōſcia Quid
inquit factura ſum: me etiam dilexit
iuuenis et ſibi eodem modo accidit
Cui anus dixit. Conſulo tibi vt il-
lum amorem foueas vt eum pericli
tari non ſinas. Ne tibi forſitan con-
tingat ſicut huic filie mee. Sic mu
lier pudica ex conſilio vetule iuuenē
admiſit: et diu ſeruatā caſtitatis fa-
mā pdidit: ſeqȝ fedauit. Mirandum

eſt certe q̄ hec lex ciuilis nō puniat ta les.cum tñ puniat furem p̄ re modi ca,Lex enī moyſi in leuitico precepit q̄ ſi quis hominem furatus fuerit ⁊ vendiderit·ſine vlla miſericordia mo riatur·Qua ergo pena plectēda eſt illa mediatrix q̄ ſic animam puelle tradidit diabolo et corp⁹ lenocinio·
Fuit quidam faber lignarius habēs mulierem pulchram et bonā·In hāc quidā diues oculos iniecerat Miſit q̄z ad eam vetulam nephandā que intrans domum eius et circūductis oculis fatigatam ſe plangit·Querit iuuēcula cur venerit Et vetula Si ipa ſis·neſcio·talis nominis·talis ma⸗ tris filia quaz habere me credo i iſta vicinia cōſobrinam·Cui iuuencula· Si ſum neſcio: talis mulieris filia ſum·Et vetula ruens in oſcula iuuē⸗ cule·Bene inquit aſſimilaris optie matri tue·Tu aūt qualem virū ha bes·Bonū inq̄t fabrū lignariū Tūc vetula cum gemitu·Heu inq̄t opti me matris tue filia·quomō ad iſtū miſerum deueniſti fabrū.qui tot ma gnos in piciula tua habuiſti·⁊ ſic re ceſſit.In quarto die reuerſa eſt·Ve re inquit multum ſollicitor vt poſt i fortuniū tuū ſaltez copioſius rebus valeas abundare·Inueni ergo viā qua hoc fieri poterit·ſi cōſentire velis Eſt in ciuitate iſta vir diues ⁊ potēs qui vt mihi heri dixit cum tuum in⸗ fortuniū deplorarem·ſup omnia di ligens concupiſcit·Cum iſto habebis quicq̄d corpi placere poterit·Veni ergo mecum ad eccleſiam beate vir ginis·Nihil iuuencula ſuſpicās ma li iuit cum ea:Et cum ante portaz ci uitis tranſiret vt p̄ordinauerat vetu la trahitur iuuencula·et rapit̄ in cō⸗ claui·et ibidem anguſtiat̄ ad cōſen tiendum diuiti·Ad aures igitur ve tule ſe inclinauit iuuencula dicens· Mihi cotigit iuxta cōſuetudinem fe minarū·Nunc ergo liberes me·ſpō deo cras reuerti·Vadit ad domū.et preparauit de vicinis tres fortes fe⸗ minas cum ſcobis·et veniente vetu⸗ lam percutiunt vſq̄z ad ſanguinis effu ſionem·Audiunt cuncti quid ſit fa⸗ ctum:et in magna gloria ⁊ fama iu uēcula extollit̄ Septimo habz fieri donādo vt cum quis alicui pſone ali quod donum vel clenodiū dat.ea in⸗ tentione vt ſic eam ad malam cōcu⸗ piſcentiā et actū inclinet·Talis ſic dans ſibi·ſiue ſit p̄ nouo anno·ſiue p̄ alio tēpore·peccat mortaliter pro mala intentione Ymo mechanicus q̄ preparat vel vendit tale clenodiūz qui ſic certitudinaliter ſcit eos velle abuti:reus eſt illius peccati·Inſup nūcius qui eſt mediator illarum p⸗ ſonarum·et omnes tales recipiētes tenent̄ ad reſtitutionem·Si cleric⁹ fuerit et dederit de bonis eccleſie vel monaſterij.tenetur reſtituere mona ſterio·⁊ ſi habeat vxorez tenet̄ reſti tuere vxori Sic pariformiter ſi mu lier dederit aliquid viro alteri·tenet̄ reſtituere niſi dederit de bonis pa⸗ ternalibus amaſio ſuo Si autē mu lier eſt ſoluta et ſui iuris·et dederit a maſio aliquid de rebus proprijs·li cet honeſtuz ſit q̄ illud expendat in pias cauſas·non tñ credo q̄ teneat̄

miſi velit· Poterit tamen etiã mi reſti
tuere ei qui dedit qḋ meli⁹ videtur
ſi peniteat. Octauo habet fieri cantã
do et cantica ſecularia de amore car
nali cõponẽdo· De hoc nota ſupra in
quarto precepto de cantu in primo
menbro

PEccãdi ſunt q̄ peccant ↄtra
illud p̄ceptũ q̄ viuũt in a
more carnali· qui hereos
dicũt· Jlle amor totaliter
amorem diuinũ excludit dicẽte dño
math· vi· Nemo p̄t duob⁹ dñis ſer
uire. Aut vnũ diligit aut aliũ odit·
Igit̄ vulnerati tali amore deũ dili=
gere nõ p̄nt. exẽplo vaſis· Dicit au=
guſtin⁹. Si inq̄t habitat i te amor
mũdi: vas es et plenus es· Effunde
qḋ habes· et recipies qḋ nõ habes·
Effũde amorẽ ſeculi vt recipias amo
rem dei· Et cyp̄an⁹ de duodecim ab
uſionibus dicit. Mũdi amor inquit
et dei: pariter i vno corpe habitare nõ
poſſunt· queãdmodũ oculi noſtri ce=
lum et terrã nequaq̄ ſimul cõſpiciũt
Igit̄ qui tali fedo amore hereo vul
neratus atq; cecatus eſt nũq̄ poteſt
xp̄o ſeruire: ſed diabolo De hoc amo
re loq̄tur Jeronim⁹ in quadã ep̄la
dicens· O ignis infernalis· cui⁹ ma
teria gula: cuius flãma ſupbia· cui⁹
ſcintille feda colloquia: cuius cinis
infamia: cuius finis gehenna· Hec
Jero· De hoc etiã frãciſc⁹ petrarcha
li· p̄mo de re· vẽ· for· c· lxix Eſt enĩ ta=
lis amor inq̄t latẽs ignis, gratũ vul
nus· ſapidũ venenũ· dulcis amaritu
do· delectabilis morbus· iocũdũ ſup
plicium· blãda mors· Hec ille· Ibidẽ
Libidinem amorẽ dicitis. Jllũ coli=
tis· illũ nephãda ſcientia deum faci
tis· vt p̄bra veſtra qui vix celum re=
git excuſet· Jlli deo veſtro aras erigi
te et thura porrigite ne cũ vos ad ce
lum vehit· vnus vero celi deus illuz
et vos trudat in tartaruz· Hec ille·
Hic quatuor ſunt dicenda de illo a
more hereo Primo de eius ortu et cau
ſatione· Secũdo de eius ſignis et co
gnitione· Tercio de eius p̄iculo et cõ
fuſione· Quarto de ei⁹ cura et remo
tione· Primo de eius ortu et cauſatio
ne· De hoc recitat bernardus de gor
donijs dicens. ꝙ paſſionis hui⁹ cau
ſa eſt corruptio eſtimatiue ꝓpter for
mam et figurã affixã· Vnde cum ali
quis captus eſt in amorẽ alicuius
mulieris: ita fortiter concipit formam
mulieris illi⁹ et modũ· ꝙ credit et o
pinat̄ hanc mulierẽ pulchriorẽ ma
gis caſtã· venerabilẽ· ſpecioſam· me
lius doctã in naturalib⁹ et moralib⁹
ꝙ aliquã aliarũ· Ideo ardentius cõ
cupiſcit eã ſine mõ et mẽſura opinãs
ſi poſſit finẽ attingere ꝙ hoc eẽt ſua
felicitas· et beatitudo et intantũ cor=
ruptũ eſt iudiciũ rationis ꝙ cõtinue
cogitat de ea· et dimittit omnes ſu=
as operationes. Jta ꝙ ſi aliquis lo=
quat̄ cum ipſo vix intelligit aliqua
alia· Et quia eſt in cõtinua medita=
tione. Ideo melancolica appellatur
Et hereus dicitur quaſi heroes id eſt
nobilis· quia nobiles propter delici
arũ affluẽtiã iſtã paſſionẽ cõſueuerũt
incurrere et intm̃ concupiſcũt ꝙ inſani

efficiuntur. Juxta illud ouidij. A tra
be sublimi: triste pependit onus. Ju
dicium etiam ipſorum corruptū eſt.
Jdeo dicebat verſificator. Omnis a
mans cecus: nō eſt amor arbiter e
quus. Nam deforme pecus: iudicat
eſſe decus. Et alibi. Quiſqs amat ra
nam: ranam putat eſſe dyanā. Jdeo
diffinit eam ibidem dicens. Amor q̄
heros dicit̄ eſt ſolicitudo melācolica
ꝓpter mulieruꝫ amorem. Vel eſt mē
tis inſania. qua animus vagatur p̄
inania: crebris doloribus pmiſcens
gaudia. Et vt frequenter magis ve
nit viris q̄ mulieribus. ꝓ tanto. q2
viri ſunt calidiores. ⁊ vniuerſaliter
femine frigidiores Et hoc ptꝫ in ma
ſculis brutorum. qui cum furia ⁊ im
petu mouētur ad coitum implendū
Nunc aūt viri. q2 calidiores ſunt.
ideo in coitu ardentius delectantur:
mulieres aūt extenſiue plus. q2 in ſe
mine viri et in ſemine ꝓprio. Dubi
tatur vtrum talis amor magis cōſi
ſtit in cōcupiſcentia delectationis q̄
ſm tactū eſt q̄ ſm viſum. Reſpōdet
ꝙ magis ſm tactū. q2 magis dele
ctat̄ tangere q̄ videre. Jn cōtrariū ē
ariſtotiles nono ethicoꝝ q̄ dicit ꝙ
magis eligūt ſe videre. ergo magis
cōſiſtit in viſu q̄ tactu Reſpōdet ma
giſter henricus de vrimaria ſup. ix.
li. ethicoꝝ dicens ꝙ iſte amor ma
gis cōſiſtit in delectatione que eſt cir
ca viſum. q̄ que eſt p̄ tactum Quod
duplici rōne ꝓbatur. Prima eſt ꝙ
in illius ſenſus delectatōne maxime
ꝯſiſtit ille amor p̄ cuius actum gene
ratur. nutrit̄. et augetur. Sed ille a
mor maxime generatur p̄ viſum. qđ
patet. tum q2 nullus amat aliquid
niſi eius ſpecie fuerit delectatus. vt
dicit ariſtotiles vbi ſupra. Tum etiā
q2 ille amor cauſatur p̄ iudiciū eſti
matiue. que p̄ ipſa ſenſata iudicat de
nō ſenſatis. Viſus aūt ſolus plures
delectationes cōfert concupiſcētie et
magis efficaciter imprimit q̄ tact9
vel omnes alij ſenſus. Tum etiā eſti
matiua magis capit ex viſu q̄ ex ta
ctu. Sequitur ꝙ ille amor magis
cōſiſtit in delectatōne ſenſus viſus q̄
tactus: Secunda rō eſt. q2 in illa de
lectatōe magis cōſiſtit ille amor p̄
quam maxime cōſeruat̄. Sed hoc ē
p̄ viſum. Per illuꝫ enī amor ille ma
xime cōſeruatur ſicut et generat̄ Jn
de eſt vt dicit auicēna. ꝙ quedā mu
lieres viris ſe vehementer amātibꝫ
coitum negāt ne in earuꝫ amore cor
rumpantur aut deficiāt. Tercio vi
ſus eſt naturaliter purior. ſpūalior
et nobilior. Jō efficacior eſt ad cau
ſandum illū amorē q̄ ſenſus tactus
Jdeo dicit martin9 in cronica ſua ꝙ
anno dn̄i centeſimoprimo fuit fau
ſtina anthonij pij filia. vxor marci
āthonij Que cū vidiſſet gladiator
res duos pugnare exarſit in vnū. et
cū ꝓpter eū lāguere cepiſſet. viro ſuo
marco anthonio cauſam languoris
manifeſtauit. Qui per conſiliū me
dicorum chaldeorū ipm̄ gladiatorē
fecit interfici et ſanguine illius. fau
ſtine corp9 perungi Quo facto tēpta
tio et infirmitas ceſſauit. Hec mar
tinus. Dubitatur ſecundo vtrum me
lius ſit amare vel amari. Reſpondet

henricus de vrimaria ſuper octauū
librum ethicoꝝ allegans ibidem a-
riſtotilem ꝙ melius ſit amare q̃ a-
mari. ꝓbans hoc ex dictis eiuſdem
phi ariſtotilis in ſecūdo libro mo-
raliū tripliciter rōne. Primo. qꝛ amare
importat actū nobiliſſimum et dele-
ctabiliſſimū ipſius amātis. Amari
autem nullum actum amati impor-
tat: ſed potius quādam paſſionem
Conſtat aūt ꝙ actio ſimpliciter eſt
perfectior paſſione. Secundo quia
ſicut noſcere eſt melius q̃ noſci. Ita
amare eſt melius q̃ amari. Añs ꝓ
batur per hoc. quia noſcere et amare
ſolum eſt in animatis. cognoſci aūt
et amari cōuenit etiam inanimatis.
Tercio: quia eſſe benefactiuum eſt
ſimpliciter melius eo qđ non eſt be
nefactiuū: ſed amans inquantū hu-
iuſmodi eſt benefactiuus: amatus ve
ro inquantum huiuſmodi nō eſt be
nefactiuus. Ergo amare ſimpliciter
et ſm ſe eſt melius et pfectius q̃ʒ a
mari. Et ibi abundātia eſt quedam
vt ibidem dicit phus. Semper enim
quod amatur ſupabundat aut diui
cijs aut virtute aut pulchritudine.
et quia amator bonoꝝ ſuperabun-
dantiam deſiderat. Quarta ratio eſt
quia amare certum eſt in amato a-
mari dubium eſt. Hanc tangit fran
ciſcus petrarcha libro p̄mo de re. vt.
for. Reſpondit diſcipulo ſuo dicenti.
Amo vt viciſſim amer. Reſpōdit. Pri
mum noſcere poteſt. Secundum in
ambiguo eſt niſi forte nocturnū mu
lierculaꝝ murmur in teſtimoniū

trahbat. Sequitur. O inſanie. Nihil
vnq̃ impudice preſertim femīe cre
das. Natura ſexus. Ardor. leuitas. cō
ſuetudo mentiendi. fallendi ſtudiū.
fructus fallacie. Hec ſingula multū
qʒ maxime. Hec omnia quicq̄d illi
us ore ꝓdierit ſuſpectū faciūt. Hec
ille. Si enī dicunt ſe diligere viruꝫ
diligūt eum in ea parte qua pera pē
det. Exemplum huius patet. Fuit q̄
dam iuuenis laſciuus qui cordialis
ter dilexit duas amaſias intantū ꝙ
omnia bona ſua cōſumpſit cum illiſ
preter vnam dyploidem. Omnibus
his bonis dilapidatis: compulſus fue
rat fugere a ciuitate pre verecundia.
Tunc vna illarum cepit flere fallaci
ter de fuga et receſſu dilecti. Illa re-
darguta ab alia. cur fles inquit. te
ge oculos tuos cito habebis alium
Reſpōdit ei. Si vis ſcire cur lugeo
Reſpondit. Cupio ſcire. Et illa. Plā
go et doleo: qꝛ illam dyploidem no
uam ſecum portat incōſumptam nō
biſcum Hoc fit omnibus iuuenibꝫ
exemplū vt quando plangūt amaſie
hoc faciūt ꝓpter dyploidem incōſum
ptam. Non enī diligunt pſonam ſꝫ
burſam. Secūdo dicendum eſt de ſi
gnis dilectionis et amoris. De qui
bus dicit ibidem auctor lilij medici-
ne vbi ſ. Signa ſunt inquit quan
do amittunt ſompnum. cibum potū
et macerantur per totum corpus. pn
cipaliter tamen oculi pfunduntur ꝛ
habent cogitationes occultas et pro
fundas cum ſuſpirijs luctuoſis. Et
ſi audiunt cantilenas de ſeperatione

amoris: ſtatī icipiūt flere et triſtari
Si aūt audiunt de coniunctione amo
ris: ſtatim incipiunt ridere ⁊ cantare
Pulſus eī eorum eſt diuerſus ⁊ in
ordinatus: ſed velox. frequens et al
tus Et ſi mulier quam diligit nomi
natur aut ſi tranſeat coram eo· ſta=
tim pulſus eius erit velox· Et ꝑ hūc
modum cognouit galienus paſſio=
nem cuiuſdam iuuenis· Patiens eī
erat in lecto triſtis et macilentus et
pulſus eius erat occultus et inordia
tus ⁊ nolebat galieno reuelare Tūc
accidit a fortuna ꝙ mulier quā dili
gebat coram eo tranſiuit ⁊ tunc fuit
ſubito fortiter excitatus. Et cum mu
lier tranſiuiſſet pulſus eſt cōuerſus
ad naturam primā· Et tunc galienꝰ
cognouit ꝙ philocaptus erat· et di
xit patienti· Tu es in tali paſſione·
quia talem diligis mulierez Et alter
fuit admiratus cum ꝯgnouiſſet paſ
ſionem et mulierem· Hec in primo
prenoſticorꝫ· Et ideo ſi aliquis vult
ſcire nomen mulieris· quam diligit
nominet ſibi multas· et cum nomi=
natur illa quam diligit ſtatim pul
ſus excitabit· Illa eſt. Fugiatis ab
ea· Hec ille· Tales etiam ꝓpter a=
mati abſentiam ſepius infirmātur
Vt canticorum. ij· Fulcite me floribꝫ
ſtipate me malis· quia amore lan=
gueo. Cuius patet exemplū in amō
filio dauid ꝓpter ſororem ſuam tha
mar quaꝫ ipſe corrupit ſimulans ſe
infirmū· ⁊ poſtea eam cognitam ab
iecit· ſecundo Regum decimotercio·
Sed quidam excuſant ſe dicentes·
ꝙ nō carnaliter ſed ſpiritualiter ſe
amant· Contra quos ſunt ſigna a=
moris carnalis et ſpiritualis· Pri=
mum ſignum eſt· quia qui diligunt
ſe carnaliter ſemper loquuntur va=
na ⁊ ociosas fabulas quādo ſunt mu
tuo et maxime de carnali dilectōne
ſcḋm illud mathei duodecimo Ex abū
dantia cordis os loquitur· Et quan
tum ipſe eam diligit et ecōtra. ita ꝙ
ad huiuſmodi colloquia non ſuffici
unt hore et dies ⁊c̄· Sed ſpirituali
ter ſe amantes ſemper loquuntur de
deo et ſanctis eius· Secunduꝫ ſignū
eſt inſolentia geſtuum quando ſunt
pariter ſe taliter amantes· vnus pe
dem alterius tangit. ſignum dant cū
oculis· continuo ſe mutuo aſpiciunt
vbi ſunt in cōgregatione et ample
xantur· et oſculantur furtiue· Sed
ſpiritualis amor tantam diſciplinā
ſeruat in occulto ſicut in publico Nō
querit angulos· cōtinet oculos in oc
culto ſicut in publico: et cōtinet ma
nus oculos pedes et omnia menbra
ſub cuſtodia modeſtie Terciū ſignū
eſt inquietudo cordis quando ſūt ab
ſentes cogitando inuicem vbi ſit. quid
faciat cur mihi nō demandat quod au
dit proſperum· eſt ei refrigeratoriū
in corde· Inquietus eſt nec laborare
nec orare poteſt· Sed ſpiritualis a
mor quieſcit in deo: et amicum ſuuꝫ
fideliter in oratione cōmendat Quar
tum ſignum eſt impatientia cōdile
cti ſi aliquem ſecum diligat: ſi aliuꝫ
benignius ſalutat· Inde dolet· triſta
tur et ſequunt̄ litigia obprobria ce

c d

reuelationes ſecretorum. Sed ſpiritualis amor vult omnes ſecum diligi. quia caritas eſt cõicatiua. et in hõ gaudet ꝙ plures eũ diligunt. Quintum ſignum eſt dare munuſcula et dulces literas et amatoria carmina Vnde Jeronimus. Dulces literas et ſudariola ſanctus amor non habet Quas quaſi ꝓ reliquijs venerantur carnales. et tãqꝫ ꝓ meoriali Sꝫ nõ ſic amor ſpũalis et dilectio. Sextuꝫ eſt inordiata diſſimulatio viciorꝫ ad inuicem. ita ꝙ mutuo ſe excuſant. fouent. aſtant ſibi mutuo. cõtra arguentes. corrigẽtes: et iurat vnus innocentiam alterius. ſicut fur furem: adulter adulteram. Spiritualis aũt dilectio omnia vicia deteſtatur in dilecto. ſicut pater magis dolet deformitatis maculam in filio ꝓprio q̃ꝫ alieno. Sic dilectus in ſuo cõdilecto magis dolet de macula deformitatis q̃ꝫ in alieno. Tercio dicendũ eſt de illius amoris carnalis periculo ⁊ cõfuſione. Nã talis amor mulieris mala infinita fecit. Nã p̃mo padiſũ nobis abſtulit: ⁊ mortem nobis intulit vt patet geneſ. iij. vbi dicitur. Nũc ergo ne forte mittat manũ ſuam et ſumat de ligno vite ⁊ comedat ⁊ viuat ineternum. miſit eũ dominꝰ de paradiſo voluptatis vt operaretur terrã. de qua aſſumptꝰ eſt. Vnde illud malum nobis venit niſi ꝓpter amorem mulierũ. qꝛ adam fructum vetitum comedit ne mulierẽ cõtriſtaret ſicut dicit auguſtinus. li. xiiij. de ciuitate dei. ca. xi. dicens. Credendũ illũ virũ ſue femine: vnũ vni. hominẽ homini

cõiugẽ cõiugi: ad dei legem traſgrediendã non tãqꝫ virũ loquenti credidiſſe ſeductũ: ſed ſociali neceſſitudine paruiſſe. Non enĩ fruſtra dixit apl̃s Adam nõ eſt ſeductus: mulier autẽ ſeducta eſt. quia ipa q̃ð ei ſerpens locutus eſt tanq̃ꝫ verũ eſſet. accepit. Jlle autẽ ab vnico noluit conſortio dirimi etiam nec in cõione peccati. Nec ideo minus reꝰ. ſciens prudenſqꝫ peccauit. Hec augꝰ. Secundo amor mulierũ mundũ deleuit Geneſ. vi. Videntes filij dei filias hominũ ꝙ eſſent pulchre. acceperunt ſibi vxores ⁊c. Filij dei. i. filij ſeth religioſi viderunt filias hominũ. i. de ſtirpe cayn q̃ratarioſe ⁊ diſſolute ⁊ lubrice. ⁊ de illis p̃ceperat ſeth filijs ſuis de volũtate domini ꝙ nõ cõtraherent matrimoniũ cum eis. ſicut dominus precepit filijs iſrahel vt non cõtraherent mrĩmoniũ cũ mulierbꝰ chananeis Sed precedente tẽpore traſgreſſi ſunt preceptum hoc: ⁊ abutebantur vxoribus ⁊ exarſerunt homines in inuiceꝫ coeũtes. propter quod dominus deleuit mundũ. Tercio Joſeph incarcerauit Geneſ. xxxix. Factũ eſt autem ꝙ dñã ſua oculos inieciat i Joſeph. et ait. Dormi mecum. Qui reſpõdit. Omnia ſũa tradidit mihi dominus meus preter te. Quõ ergo poſſum hoc facere et peccare in deum meum? Accidit autem vt ait Joſephus vt publica feſtiuitas inſtaret cui etiam mulieres intereſſe debebãt Tunc illa ſimulabat ſe habere egritudinem. et apprehenſa lacinia palij Joſeph ait illi. Dormi mecũ Qui

itatus relicto pallio in manu eius·
egressus est foras· Illa ac temptam
se dolens in argumētū fidei retentū
palliū ostēdit viro reuertenti dicēs
Egressus est seruus hebreus vt illu
deret mihi· Ille nimis credulus coiu
gi sue· Joseph tradidit in carcerē re
gis ⁊c̄ Quarto salomonē sapientissi
mū infatuauit· Nā ꝓpter amorem
mulierū adorauit ydola· vt patz· iij·
Ry·xi· De quo aug⁹ dicit li·iiij·de ci
ui·dei·c·xi· Sicut aaron inq̄t erran
ti populo ad ydolū fabricandū non
cōsensit inductꝰ·sed cessit obstrictꝰ
ita nec salomonē credibile est errore
putasse ydolis esse seruiēdū.sed blā
dicijs femineis ad illa sacrilegia fuis
se cōpulsum. Hec aug⁹ Sed adhuc
ꝙ plures doctos et sapientes· mulie
rū amor īfatuat· Dubitat̄ de salomō
ne vtrum sit saluatus· Dicūt q̄dam
ꝙ sit damnatus· Et huius opinio-
nis videt̄ esse aug⁹ sup p̄s·cxlv· di
cens· Salomō mulierū fuit amator
et reprobatus a deo· Et in lib· cōtra
faustū dicit· Quid dicam de salomo
ne: quē taz vehemēter arguit scriptu
ra et condempnat. Itē dicit beda super
q̄stionibus in libris regū·q·xxix·di
cens ꝙ salomō de admisso ydolatrie
scelere nunꝙ pfecte penituit Nam si
fructus penitētie dignos fecerat sa-
tageret ante omnia vt ydola q̄ edifi
cauerat ob amorē mulierū alienige-
narū de ciuitate tolleret̄·et nō in scā
dalum stultoꝝ·q̄ ipe cum fecisset sa
pientissimꝰ erronee fecerat sed quasi
sapienter et recta facta relinqueret

In expositū est Jeronimus sup eze
chielem li·xi·dicens de salomone q̄z
uis peccasset·tū egit penitentiā scri-
bens ꝓuerbia Vbi dicit· Nouissime
ego egi penitentiā ⁊ respexi vt elige
rem disciplinā· Item Jeronimꝰ sup
ecclesiasten Aiunt hebrei hūc librū
esse salomonis penitentiam agētis·
Item ambrosiꝰ in apologia dauid
dicit Quid de dauid dicam: quid de
sancto salomōe Itē dicit Jeronimus
Dicunt hebrei salomonem quinq̄es
tractum fuisse p plateas hierusalem
causa penitētie et tūc venisse in tem
plū qued ipse edificauerat· cuz quin
qz virgis vt verberaret a quinqz le
gisperitis· Qui dum voluissent ma
nū mittere in xp̄m dn̄i·a seipo depo
situs est de regno· Item·ij· Ry·vij·
scribit ꝙ dn̄s predixerat de salomo
ne· Ego ero illi in patrez: et ipe erit
mihi in filium· Qui si inique aliq̄d
gesserit: arguā eū in virga virorū·
et in plagis filioꝝ hoim· Misericor-
diā āt meā nō auferā ab eo sicut ab
stuli a saul ⁊c· Ergo ipse fuit filius
dei per adoptionem· et per cōsequens
dilectus ab eo· Ideo vocatuz est no
men eius amabilis domino Sed de
nullo reprobo legitur ꝙ deus adop-
tasset eum in filium· ymo potius odi
re eos dicitur ꝫm illud malachie·i·
Jacob dilexi: Esau autem odio ha-
bui· Item dicit dominus de eo· Si
inquit aliquid gessent: arguā eum
in virga furoris. Misericordiam au
tem meam non auferaz ab eo Quod
aūt dicit aug⁹·hoc est referēduz ad

pečcatum ydolatrie:ſed nō ad ſida
lem penitētiam. Talis amor adhuc
infatuat ſapiētes. Cuius exemplum
legit̄ de alexandro impatore qui ni
mis diligebat vxorem ſuam. Et cū
eā frequentaret ſepiſſime etiam plus
q̄ reipublice expediret. rep̄henſus ē
ab ariſtotile magiſtro ſuo. Q̄d audi
ens impatrix. valde moleſta fuit q̄
virum ſuū quaſi effeminatum eē di
cebat. et cogitauit qualiter ariſtoti
lem decipe poſſet. Finxit ergo ſe dili
gere eum adeo q̄ amore eius captus
fuit. et de adulterio interpellauit eā
dem. Rogauit itaq3 ip̄m ariſtotilem
vt manibus et pedibus reptaret ſu
per terram. et ſederet ſup ip̄m impā
trix. Qui victus amore eius placid9
acquieuit. Quo facto impatrix fecit
abſcondi in viridario maritum ſuū
cum militibus aliquibꝰ. et ſic venit
ſup ariſtotilem reſidendo. Q̄d admi
rans impator redarguit eum dicēs
De cetero nō reprehendatis me q̄ di
ligo eam. q2 plus illuſit te ſapiētem
Vn̄ dicit ariſtotiles. Si me decepit
ſapiētem. multo plus omnes callidi
tates eius timere debes. Vn̄ eccleſia
ſtič. ix. Ne des mulieri poteſtatē a
nime tue:ne egrediat̄ de tua virtute
et ꝯfundaris. Quinto dauid ſanctiſſi
mum fedauit ſicut p3. ij. Re. xi. q̄ ꝑ
pter hoc factus eſt adulter: et homi
cida. Et adhuc multa hodie ſequunt̄
homicidia. Sexto fortiſſimū liga
uit ſamſonem ſicut p3 Judicū. xiij.
Nota hiſtoriam. Septimo Jo hē3
baptiſtā decollauit. Marč. vi. vbi
dicitur. Cūq3 herodes in natali ſuo

cenām feciſſet p̄ncipibꝰ et tribunis
ſuis et intraſſet filia herodiadis. et
ſaltaſſet. ⁊ placuiſſet herodi. Ait rex
puelle. Pete a me quid vis. et dabo
tibi. Et iurauit illi. quicquid petieris
a me dabo tibi. licet dimidiū3 regni
mei. Que cum exiſſet. dixit matri ſue
Quid petā3. Et dixit mater. Caput
Johānis baptiſte. Et cōtriſtatus
eſt rex. illo audito. Et miſſo ſpicula
tore precepit. amputari caput Johā
nis. Octauo hodie plures ꝓpter ip̄m
amorē ſeip̄os ſuſpēderūt. Cuius exē
plum ponit ſanctus Cirillus in epi
ſtola ad auguſtinū dicens. Sancti
monialis quedā. dn̄a pulcherrima
etate iuuencula. ſed animi ſapientia
valde cana. beati Jeronimi deuotiſ
ſima in quodam cenobio dominarū
multa ſanctitate viuens. Et hec debet
eē aliis in exemplū3 que huc illucq3
per vicos et plateas diſcurrere nūq̄
ceſſant illaqueantes animas viſio
ne ſua. Hec nunq̄ niſi cogēte neceſſi
tate extra ſuam cellam gradum fixit
Huic ſerpens antiquꝰ inuidit et cu
iuſdam nobiliſſimi iuuenis animum
in eiuſdem monialis incitauit ꝯcu
piſcētiā. Qui nil poterat die nocteq3
aliud cogitare niſi quomodo ea3 poſ
ſit attingere ⁊ circa monaſterium ve
ri luminis ſplendore cecatus ꝯtinue
pergens nullum remediū aliud re
cipere quibat. Tante inſcientie nube
caligatꝰ extitit vt multotiēs ſe ſuis
manibus interficere aut alias aquis
ſubmergē voluit. S3 omni auxilio
deſtitutus iniicis quedā magū adiit
et magnam pecuniā ꝓmiſit ſi ſuis

incantatõibus animū mõialis in
suum amorē ɔuertere posset. Quod
ꝓmisit magus. Dmonē vocat. et ad
cellulam monialis mittit deceptõis
gratia: sed demon intrare cellulā nō
fuit ausus ꝓpter gloriosi Jeronimi
ymaginē ibidem depictam ac p hoc
cõmissū opus explere demon nō po
terat. Reuertit̃ et ad mittentē dicit
ꝙ ꝓpter ymaginē intrare non pote
rat. Quē videns magus mox aliū
misit ad idem opus. Fit secundo qd
p̄mo. Mittit̃ tercius qui intrauit cel
lulam ꝛ coactus voces excelsas cepit
emittere. Dn̄e Jeronime hinc me re
cedere huc vlterius nō reuertar. Ad
hec stupefacta mulier q̄ in orõne va
cabat q̄s istas fuderit voces pcũcta
tur. Nimio pauore pterrita nō cessan
te diabolo sic excitate sunt moniales
illius cenobij timore pculsse. Ad il-
lam cellulā currūt cruce dn̄i precūte
ac illū spm̄ nequā nesciūt eundem cõiu
rant vt debeat intimare qua de causa
venirct. Narrans itaqꝫ diabolus rei
seriem seqꝫ gemitib ꝛ vllulatu ma
gno dixit esse vinctū a beato Jeroni.
cathenis igneis. Rogauit eas vt ea
rum precib abeūdi gratiā inueniret
Et vt hec moniales audiunt. deo et
glorioso Jeronimo laudes reddunt
suppliciter postulantes vt demonem
hūc nullatenꝰ reuersurū de eodem ce
nobio effugaret. Mox orõnū verbis
finitis diabolus magnis stridoribꝰ
de eodem loco recedens magū adijt.
eūqꝫ verberib ꝛ cruciatib flagella-
uit vt p multa horarū spacia nullum
vitale signum appareret dicēs. Mei
cruciatus causa fuisti. ad illā me de-
stinasti moniale certe te eisdem ver
beribus vindicabo. Videns magꝰ
se neci ꝓpinquū votum vouit glorio
so Jeronimo ꝙ si suis auxilijs a tā
horribili flagello liberaret̃ a suis ob
sequijs nunq̄ vellet recedere. Quod
et factū est. Qui p annū iacuit in le
cto et surgens a lecto cõbussit oīs
libros suos et in spelūca quadam se
claudens Jeronimo glorioso serui-
uit. Videns iuuenis insanꝰ omnino
se voluptatibus defraudari q̄dā no-
cte laqueo se suspendit: et sic infelix
temporali vita simul et eternali se p̄
uauit. Nono amor mulierum tropā
destruxit vt ptꝫ de paride qui rapuit
vxorem menelai regis grecoꝝ. ꝓpt̃
qd greci destruxerunt tropam. Insu
per multos depauperauit infatuauit
et occidit ꝛc̃. Quarto videndū est de
eius cura et remotione. de quo dicit
ibidē auctor lilij medicīe vbi s̄. ꝙ he
resis qui succurrit in maniā: cadūt
aut moriūt̃. patiēs ille aut est obedi
ens rõni aut nō. Si est obediens re
moueat̃ ab illa falsa ymaginatione
ab aliq̄ prudente viro. quē timeat
et de q̄ vereāt̃ cū v̄bis ꝛ monitio
nib ostēdēdo picula sec̄li: diē iudicij
et gaudia padisi. Aut nunciēt̃ sibi
alia delectabilia vt scꝫ ꝙ factꝰ sit se-
nescallꝰ l̄ bn̄ficiū grāde ē collatū sibi
ꝛ ita reuocabit̃ qꝛ honores de q̄ oui
diꝰ Ocia si tollas piere cupidis artꝰ
Deinde occupet̃ in aliq̄ actõe necc̄ia
De quo ouidiꝰ. Dauacue menti quo
teneat̃ opus. Deinde distrahat̃ ad
lōginq̄s regiones. vt videat varia

et diuerſa. De quo ouidius. Vade per
vrbane ſplēdida caſtra troie. Pixi=
des inuenies: et reruꝫ mille colores.
Deinde horteť ad diligendū multas
vt diſtrahať amor vnius ꝓpter a=
morem alteri?. De quo ouidi?. Hor
tor vt piter habeatis duas amicas
Fortius et plures ſi quis habere pt
Vtile eſt etiā ſe mutare. et eſſe inter
amicos et notos ꝛ vadat p loca vbi
ſunt prata. fontes. montes. nemora.
odores boni. pulchri aſpectus cant?
auium. et inſtrumēta muſica. Tn̄ di
cit auicēna ꝙ aliq̄ plus mouenť ꝓpť
inſtrumēta muſica. Finaliter autez
imploremus ꝯſiliū vetularū vt ipaz
dehoneſtent et diffament quātū poſ
ſunt. Ipe enī habent artē ſagacem
quantū ad hoc. plus ꝙ viri. Vn̄ di=
cit auicēna ꝙ aliq̄ ſunt qui gaudent
in audiēdo fetida et illicita. Querať
ergo vetula turpiſſima in aſpectu cū
magnis dentibus et barba et cū tur
pi ac vili habitu. et ꝙ portet ſubt?
gremiū. pannū mēſtruatū et adue=
niens. philocapto. ꝙ incipiat deho
neſtare amaſiaz ſuā dicēdo. Quō eſt
groſſa. ebrioſa. et ꝙ mingat in lectū
et qđ eſt tynioſa ꝛ eſt epilētica ꝛ im
pudica. ꝛ qđ in corpe ſuo ſunt excre
ſcētie enormes cū fetore anhelitus ꝛ
alijs omnibus enormib?. in quibus
vetule ſint edocte. Si aūt ex his per
ſuaſionib? nolit dimittere. ſubito ex
trahat pānū menſtruatū corā facie de
portando et dicendo. Talis eſt amica
tua Et ſi ex his nō dimiſerit: iam nō
eſt homo. ſed dyabolus incarnatus
Vn̄ frāciſcus petrar. li. i. de re. vtri.

ſor. c. lxix. Multos pterea inquit cu
rauit pudor. qđ maxime generoſis a
nimis accidit. dū abuerſať infamia
irriſioqꝫ. dūqꝫ ſe digito ſignari vul
giqꝫ fabula fieri dolet. dū ſub oculiſ
redit rei feditas. fructu vacua: plena
dedecore. plēa picul. plena doloribꝰ
et penitētie cauſis Ibidem Et loci mu
tatio q̄ vt corpi ſic aīo egrotanti ſalu
bris interdū eſt Ibidez Euitatio enī
fugaqꝫ diligēs q̄bus amati vultus
in memoriā nō redit. Ibidem. Occu
patio quoqꝫ traductioqꝫ animi ad
alias curas nouaſqꝫ ſollicitudines q̄
bus morbi veteris veſtigia deleanť
Curandū eſt etiā illud viciū: nō p ca
ſtigationē. ſed p medicinalē cautelā
Vn̄ q̄dam eps habens inſano amo
re incorrigibiliter laborantē. ſuſcita
uit ei litem de beneficio ſuo. et tā diu
litibus et ſumptibus fatigari fecit.
donec eius inſani amoris oblitus fu
it. Ali? epiſcop? fuit q̄ in ꝯſimili ca
ſu impetrabat a pncipe vt clericū ſu
um ita amantē in arduo in periculo
ſo negocio ad curiaz mitteret roma
nam. In quo negocio tot aduerſi=
tates ſuſtinuit et labores. ꝙ cum re
diſſet inſani amoris nō recordabať
Quidam etiam epiſcop? clericū ſu=
um cum adultera inſanientez ſimul
cum illa incluſit in cellā. et eis p mul
tos dies caute miniſtrare fecit. ſꝫ nec
die nec nocte eos exire permiſit: nec
ab inuicem ſeparari. Cum igiť poſt
multos dies vſqꝫ ad capitis vertigi
nem ſe clericus extenuaſſet luxurian
do. petijt vt liceret ei a muliere illa ſe
parari et cautionē obtulit iuramenti

ſe nūq̄ ad amplexus illius mulieris
eſſe reuerſuꝫ et ita q̄dāmō ſathana
ſathanā expellēte ab iſania curatus
eſt. Quedam etiā matrona in amo
re cuiuſdam ſacerdotis ardebat intā
tum ꝙ ſe prius velle deum negare q̄
illius amorē relinquere dicebat. Tā
dem per viri diſcreti ſolicitudinē mu
nuſcula que illa ſacerdoti dederat tra
dita ſunt in poteſtatē alterius mulie
ris. que habens illa apud ſe in ma=
nibus quodā feſto ante oculos inſa
nea matricis eſt adducta. et videns
munuſcula putabat ea in ſui cōtem
ptum illi eſſe data Tunc illa ſacerdo
tem odio habere cepit ita ꝙ etiaꝫ vi
dere eum noluit.

Non mechaberis

Primus gradus luxurie in
opere eſt fornicatio. Et ac
cipitur cōiter ꝓ omni lu=
xuria extra leges matri=
monij. ꝓprie tn̄ accipit̄ ꝓ actu vene
reo ſoluti cum ſoluta. Et dicit̄ forni=
catio ſm̄ Iſidorum xi. ethimol̄. a for
nicibus eo ꝙ loca illa in quibus mu
lieres publice pſtituebant̄. fornices
dicebant̄. vel dicitur fornicatio a fur
to. qꝛ a quacūqꝫ nō ſua vel a quocū=
qꝫ nō ſuo furtiue et tanq̄ res aliena
exigitur actus ille. Vel dicit̄ a for=
nace eo ꝙ in actu illo magis exardē
ſcit cōcupiſcentia ſicut in fornace q̄
in aliquo alio peccato Vel dicit̄ a fo
ro eo ꝙ mulier fornicaria forālē ſe et
etiā appreciabilē facit vili p̄cio. Hec
enim fornicatio primo

Eſt deo odioſa
Angelis lacrimoſa
Demonibus gaudioſa
Proximo iniurioſa
Homini periculoſa
Sibi finaliter damnoſa

Dixi primo ꝙ eſt deo odioſa. de quo
apl's. i. ad corint. vi. an neſcitis: qꝛ iniq̄
regnū dei nō poſſidebunt Neqꝫ eni
fornicarij. neqꝫ ydolis ſeruientes ne
qꝫ adulteri. neqꝫ molles: neqꝫ ma=
ſculoꝝ ꝯcubitores: regnū dei poſſide
bunt De hoc dicit aug9 in libro de do
ctrina xpiana. Luxuria eſt inimica
deo. inimica virtutibus. pdit omēꝫ
ſubſtantiā et patris voluntatē decli
nans: futurā nō ſinit cogitare paup
tatem. Secūda eſt angelis lacrimo
ſa. i. ad corinth. x. Neqꝫ fornicemur
ſicut quidā ex ipſis et ceciderūt vna
die. xxiij. millia hominū. Hiſtoria
ponit̄ nūi. xxv. Hoc thobias dixit fi
lio ſuo Thobie. iiij. Fili mi attende ti
bi ab omni fornicatione preter vxo
rem tuam. Legimus in vitaſpatruꝫ
de quodā angelo qui obturauit na=
res ad aſpectū cuiuſdā luxurioſi Jō
dicit bern̄ In q̄uis diuerſorio i q̄uis
angulo reuerētiā exhibe āgl'o tuo Et
ne audeas illo preſente quod me vi
dente non auderes Item dicit apoſto
lus ꝙ mulier debet velare caput ſuū
ꝓpter angelos. Tercio eſt diabolo
gaudioſa. Ideo dicit̄ ozee. v. Spi
ritus fornicationis eorū in medio ē
et dn̄m nō cognouerūt. De hoc legit̄
in ſpeculo hiſtoriali li. xvi. c. xcvi. ꝙ
q̄dā filius ſacerdotis ydoloꝝ cū q̄dā
die vidiſſꝫ prēꝫ ſuū i tēplo ſacrificātē

ydolis·vidit et ſathanam cum mili
cia eius aſtantem Quem cum adoraſ
ſent demones·retulerunt facta neq̄=
cie ſue diuerſimode·Vnus retulit ſe
p tres dies homines viuus ꝓuincie
plurimos occidiſſe. Alius retulit ſe
plurimos ſubmerſiſſe in mari p vi=
ginti dies·Tercius ſe interfuiſſe q̄=
buſdam nuptijs et ſponſum occidiſ
ſe:et multā ſanguinis effuſionem p
decem dies incitaſſe Hec cum audiſ
ſet ſathan.precepit eos om̄s flagel
lari dicens·Cum tm̄ tempus in hoc
ſolo cōſumpſiſtis cedi meruiſtis Po
ſtremo vero quidam ait ſe p·xl·an=
nos incitaſſe quendam monachum
in heremo ad peccandū ⁊ vix illa no
cte illum cōpuliſſe fornicari·Tūc ſur
rexit ſathanas et oſculatus eſt eum
Impoſuitqʒ capiti eius coronā quaʒ
habebat dicēs: illum maximū quid
egiſſe ⁊c̄. Quarto eſt ꝓximo iniurio
ſa·i·ad corinth·v. Scripſi enī vobis
in epiſtola ne cōmiſceamini fornica
rijs·Ratio eſt. q2 dum iuuencula eſt
impregnata·fornicator ſe ab ea ſe=
parat et dimittit eaʒ ſine cura Quin
to eſt ſibi nociua ⁊ piculoſa·i·ad co
rinth·vi·Omne enī peccatum quod
cūqʒ fecerit homo extra corpus eſt·q̄
aūt fornicatur: in corpus ſuū peccat
ſcʒ corpꝰ ſuum deſtruēdo. Vn̄ verſus
Luxus·corpus·opes·animā·vim·lu
mina·ſenſus·Vocem annihilat·ne
cat·enpit·orbat·acerbat·Oꝫ perdit
ſubſtantiam ptʒ luce·xv·de filio ꝓ=
digo·qui diſſipauit totam ſubſtan
tiam ſuam·viuēdo luxurioſe Sexto
eſt finaliter dampnoſa·Eccle·ix·ꝓ
ꝓter ſpem mulierum: multi perierunt
Ideo dicit in ſermone de ſeptem do
nis. Omnis fornicatio tollit gratiā·
ledit famā·et occidit animā: vulne=
rat et grauat naturam·corpori dat i
firmitatem·oculis cecitatem·Deo di
ſplicet·angelis fetet·et ꝓximis no=
cet·vitaʒ tollit·et ſanctos offendit·
Hec eſt que burſam euacuat·conſu
mit ſubſtantiam.corpus et animaʒ
ꝓijcit in gehennam·Ergo dicit apo
ſtolus p̄me ad corinth.vi. Fugite for
nicationem·Pro vlteriori declaratō
ne notanduʒ ꝙ iſtius materie pono
tres cōcluſiones·Prima ꝙ grauiter
errant aſſerentes ſimplicem fornica
tionē et viciū carnale nō eſſe ꝯtra di
uinum preceptum neqʒ peccatū mor
tale·Iſta cōcluſio primo probatur
q2 nihil excludit a regno dei niſi pec
catū mortale: ſed fornicatio ſimplex
excludit hominem a regno dei. dicen
te apoſtolo·ad ephes·v. Intelligen
tes ꝙ omnis fornicator aut immun
dus aut auarus quod eſt ydoloruʒ
ſeruitus nō habet hereditatem i re
gno chriſti et dei. Et·i·ad corinth·vi
neqʒ fornicarij: neqʒ ydolis ſeruien
tes. neqʒ adulteri neqʒ molles neqʒ
maſculorum cōcubitores et ceteri·
regnum dei poſſidebunt·Ergo ſequi
tur ꝙ eſt peccatum mortale·Secun
da ratio eſt·Coitus cum muliere nō
excuſatur a peccato niſi ꝓpter bona
matrimonij·que ſunt. fides·ꝓles·et
ſacramentum·Nunc aūt fornicator
nō ſeruat fornicarie fidem nec econ
trā·nec actus fornicarius eſt actus
cōiunctionis chriſti et eccleſie ſicut

actus m̄atrim̄onialis vt dicat apl's
ad ephes.v. Neqꝫ fornicatoꝛ querit
bonū ꝓlis. qꝛ nec ꝓlem deſiderat. Et
ſi ſequit̄ nō educat eam. qꝛ ignorat
an ſit ſua: Ideo filij fornicationum
ſunt male morigerati. Tercio in hoc
precepto. Non mechaberis. nō ſolū
ꝓhibetur adulterium: ſed etiaꝫ for=
nicatio. ſtuprū. et inceſtus. et pecca
tum cōtra naturā. qđ ptꝫ in ſpeciali
in fornicatione in verbis xp̄i dicētis
math. v. Qui viderit mulierem ad
cōcupiſcendā eam: iam mechatus
eſt eam in corde ſuo. Abſolute dicit
mulierē: nō vxorē. hoc intelligens de
quacūqꝫ muliere Quarto. quia ſm̄
p̄mā cōſtitutionē nature homo non
debꝫ cōiungi mulieri carnaliter niſi
ſit vxoꝛ eius. Gen̄. ij. Dixit adā. Pro
pter hoc relinquet homo patrē ⁊ ma
trem: et adherebit vxori ſue. Quin
to. qꝛ dicit̄ Job. xxxi. c. Cogitare de
virgine. i. cōſentire in actū malū cū
virgine eſt iniquitas magna Certū
eſt aūt ꝙ defloratio virginis q̄ ſpō
ſum nō habet fornicatiō quedā eſt li
cet maioꝛ q̄ꝫ cūꝫ muliere ſoluta ⁊ cor
rupta. Ideo dicit̄. xxvij. q. i. c. nuben
di. ꝙ fornicatō carnalis nulli impu
ne cōceditur. et. xxxij. q. iiij. c. dicat.
et. c. meretrices. dicit̄ ꝙ ſimplex for=
nicatio q̄ eſt ſoluti cū ſoluta eſt pec=
catū. Cur inq̄t querit̄ tale cōiugiū de
quo nati filij nō ſūt teſtes matrimo
nij ſed adulterij: et hoc in. c. nubendi
Sexto. quicq̄d eſt cōtra bonū ꝓlis
eſt peccatū. Sed ſimplex fornicatio
eſt cōtra bonū ꝓlis. qꝛ ꝓlis educatō
et eius diſtrictio ad cultū dei req̄rit

ꝑpetuā cohabitationē et indiſſolubi
lem adheſionē viri et vxoris qđ for
nicatoꝛ nō facit. qꝛ facta fornicacōe
ipē recedit. Videmus in naturalib9
ꝙ vbi femella poteſt ſola nutrire pu
eros: ibi et mas poſt coitum recedit
Vbi aūt nō poteſt ibi manent mu=
tuo vſqꝫ ad debitā creſcentiā et ro=
bur filiorū vt in aliquib9 auibus et
animalib9. Sed eductio hoīs plura
req̄rit q̄ꝫ beſtie ſcꝫ nutritionē. cōſer=
uationē et informationē. Ergo req̄
ritur ꝙ vir ⁊ mulier maneāt mutuo
indiuiſibiliter. Correlariū ex hoc ſe=
quit̄ ꝙ falſus eſt erroꝛ grecorū. bac
chardorū. et q̄rundā phoꝝ Nam gre
ci dicunt ſimplicem fornicationē nō
eē peccatum. Quia ſimplex fornica=
tio ſi eſſet bona. nūq̄ꝫ deus ꝓhibuiſ=
ſet in lege ꝙ nihil ſibi de mercede ꝓ
ſtibuli offerret̄. Nunc aūt hoc ꝓhi
bet vt ptꝫ deutro. xxiij. Et nō erit me
retrix de filiab9 iſrahel. Arguūt eñ
greci ſic. qꝛ Gen̄. i. omnib9 indifferē
ter dicit̄. Creſcite et multiplicamini
et fuit dictū poſt fornicationē eue ⁊ i
ſtitutōnē matrimonij Et ſi añ dictū
fuit. hoc fuit ꝓpter ꝯtinuationē opm
ſex dierū. Qꝛ aūt ſubdit. occupanti
cōcedit̄ ꝙ nō eſt in bonis alicui9. in
telligit̄ de illis quoꝝ dn̄iū fuit datū
homini. nō de mulierib9 vel hoīb9 Ta
libus eñ ex peccatis ꝓuenit ꝙ homo
homini dn̄et̄. vt dicit greg9. vel itel
ligit̄ occupāti ad vſū licitū nō ad v
ſum illicitū. Ad ſcđm ꝙ vti re ſua q̄
libet pt nō tñ abuti. ā illa aūt nō eſt
deputata hoī ad vſū fornicariū: ſꝫ ad
alia obſeq̄a faciēda. Secūdo ſequit̄

ꝙ falſus eſt error bachardoꝝ ⁊ mul
torū hereticoꝝ dicentiū ꝙ actus car
nalis cū ad hͦ natura inclinat pctm̄
non eſt. maxīe cū temptat̄ exercēs. ſi
cut dicit̄ ex̄ de heret̄. in cle. c. ad no-
ſtrā. in. vij. errore. Con̄ q̄s thob. iiij.
dicit̄ ꝙ thobias docuit filiū ſuū dicēs
Attēde tibi ab oī fornicatōe p̄t̄ ꝑpā
vxorē tuā. nō patieris crimē. Sʒ cri
mē importat pctm̄ mortale Ad gal.
v. Manifeſta ſunt opa carnis. q̄ ſūt
fornicatio. immūdicia. impudicicia.
luxuria ⁊c̄. q̄ talia agūt regnū dei nō
poſſidebūt. Cōſequēter. i. ad corinth
vi. Fugite fornicationē. Tercio ſeq̄
tur ꝙ falſus eſt error nicolaitarū et
ſocratis q̄ aſſerebāt ꝙ mulieres de
berēt eē cōes oībꝫ viris indifferēt Et
de nicolaitis. dicit̄ Apoc̄. vi. Quia o
diſti facta nicolaitaꝝ q̄ et ego odi.
Dicit gloſa ſup illud. c. ij. q. vij. nō
oms. Iſte nicolaus fuit vnus de ſe-
ptē diaconibꝫ quos apl'i cōſtituerūt
ſed fuit reprobus ſicut Iudas i col
legio aploꝝ. Idē dicit Iſidorus li.
viij. ethimol. c. v. Et allegant̄ eius
v̄ba. xxiiij. q. iij. q̄dā. ſ. nicolaite. Ni
colaite ſunt dicti a nicolao diacono
eccleſie hieroſolimoꝝ q̄ cū ſtepha-
no et cū ceteris cōſtitut⁹ eſt a petro
q̄ ꝑpter pulchritudinē relinquēs v
xorē dixit vt q̄ vellet ea vteret̄ Et ver
ſa eſt in ſtuprū talis ꝯſuetudo vt in
uicē cōiugia mutarent̄. et ſic factus
ē heretic⁹ ⁊ receſſit a fide. Hoc idē vo
luit et ſocrates phs. Quē ariſto. ipro
bat dicēs. ij. li. pol. nō eē bonū ſi eēn
oia cōia et maxīe vxores ꝑpter tres
cauſas. Prima. q2 tūc nō diſcernerēt

tūr liberī a ſeruis Nā de quolibʒ dū
bitaret̄ an pater ſu⁹ fuiſſet liber vel
ſeruus Secūda equalit̄ fieret coit⁹
patris cū filia. ⁊ filij cū ſorore ⁊c̄. qđ
nō eſt rōnale ī aliq̄ lege. Tercia. tūc
ꝯples nō diligeret̄ eo ꝙ q̄libʒ heſita
ret an eēt filius ſuus. Quarta. tunc
ſummū meritū. i. caſtitas tolleret̄ de
medio ſine neceſſitate. et hec ē maxīe
meritoria ſc̄dm illud eccl. xxvi. Nō eſt
digna ponderatio aīe cōtinētis. Se
cūda cōcluſio. pctā carnis ſūt mino
ris culpe ⁊ p ea hoīes magis infamā
tur. tn̄ ex varijs circūſtātijs eadem
pctā magis vel min⁹ aggrauāt̄ Ptʒ
p beatū thomā ī ſcđa ſecūde. q. cliiij
ar. iij. Allegātē beatū greg⁹ et dicē
tē ꝙ carnalia pctā ſūt minoris culpe
q̄ ſpūalia. ſed maioris infamie. Et
hͦ eſt verū in ſolutis ⁊ nō in affinita
te vel ꝯſanḡtate cōiūctis. aut in liga
tis. Eſt eīm illis maius pctm̄. Scđa
cōcluſio ptʒ in his metris Aggu̇at
ordo locus pctā ſcia temp⁹ Etas ꝯdi
tio numer⁹ mora copia cauſa Et mo
dus in culpa ſtatus altus lucta puſ-
ſilla. Primo ḡui⁹ peccāt in pctō lu-
xurie in ordīe ſacro exn̄tes. q2 plus
clericis q̄ laycis. diacon⁹ q̄ ſubdi
con⁹. p̄ſbr̄ q̄ diacon⁹ Prio ꝑpter vo
tū ꝯnnētie. qđ illis ordibꝫ ē annexū
vtʒ de vo. et vo. re. li. vi. c. vnico Se
cūdo ꝑpt̄ malū exēplū qđ dāt laicis
ſi publice viuūt in fornicatōe dādo
occaſionē peccādi alijs qđ eſt valde
piculoſū. vt ptʒ. xi. q. iij. c. p̄cipue. v
bi dicit greg⁹ Prelati ſiuꝗ̄ puerſē
perpetrant: tot mortibus digni ſunt
quot exempla prauitatis in poſteris

derelinquunt· Et neceſſe eſt vt tanto ſe cautius a culpa cuſtodiāt quāto p praua q̄ faciūt nō ſoli moriantur· Dic etiā gravius peccat monialis velata q̄ alia virgo· aut virgo ſimplex. Secūdo aggrauat locus· quia grauius peccat in loco ſacro q̄ in nō ſacro· q2 ſi q̄s in eccleſia vel in cimiterio fornicat· grauiꝰ peccat q̄ ſi hō faceret in alio loco: q2 p hoc eccleſia vel cimiteriū violat vt p3 li· vi· ca· Eccleſia. de cō· eccle·. Vel aliter· Di aūt hoc ſolū fit in cimiterio ꝛ non in eccleſia: ſolū cimiteriū violat et non eccleſia· vt ibidem determinat· Cogitent ergo illi viri et mulieres q̄ ſe in eccleſijs cōſederant ī actu venereo quantū peccēt. Tercio aggrauat ſciētia· ergo grauius peccat xp̄ianus q̄3 gentilis· literatus et ſciē3 ſcripturā3 q̄ laycus· ſm̄ illā regulā qua peccata ſcientiū peccatis ignorātie p̄ponūtur· vt dicit· vi· q· i· c· q̄ro ergo· Io ſalomō maxime peccauit cui deus tātam ſciētiam dedit· q̄ nō habuit ſimilē ante· nec poſt eū· vt p3· iij· Re· iij· et. xxxij· q· iiij· c. Salomō quippe immoderato vſu atq3 aſſiduitate mulierū ad hoc vſq3 p̄ductus eſt vt tēplum ydolis fabricaret et q̄ p̄mitus deo templū cōſtruxerat· aſſiduitate libidinis· et p̄fidie ſubſtratus. ydolꝫ cōſtruere tēpla non timuit· Quarto grauat ex tp̄e: q2 plus peccat q̄ fornicatur in ſacra nocte vel die q̄ qui ī alijs dieb9 ferialibꝰ fornicatur Ideo dr̄· xxxiij· q· iiij· c· Quotienſcūq3 dies natalis dn̄i vel alia feſtiuitas celebratur nō ſolū ab infelici cōcubinarū cō

ſortio ſed a p̄prijs quoq3 vxoribuꝰ eſt abſtinendū· Hec ibi· Nota de hō tria exempla in tercio p̄cepto in ſermone de indiſcreta multiplicatione dierū celebriū· Quinto aggrauat etas· q2 magis peccat vir fornicando q̄3 iuuenis· ſeu q̄3 adoleſcēs. Et iuuenis q̄3 puer Ideo dr̄ extra de delictis puerorū. c. Pueris grādiuſculis peccatū nolūt attribuere quidā niſi ab annis· xiiij· cū puberſcē ceperint· q̄d merito crederemus ſi nulla eſſent peccata niſi q̄ mēbris genitalib9 admittuntur Quis vero audeat affirmare furta· mēdacia· incēdia· piuria· non eē peccata? His plena eſt puerilis etas q̄3uis in eis nō ita vt in maioribus puniēda videāt Hec ibi· Dum ergo pueri ſunt infra. xiiij· annos nō poſſunt committere peccata carnis niſi malicia ſuppleat etatē vt p3 in ſalomone q̄ genuit in· xi· anno· Sed īfra· vij· annos nō poſſunt cōmittere peccata alia niſi malicia ſuppleat etatem vt p3 in puero q̄nquēni blaſphemāte quē diabolus rapuit de manibus patris· vt dicit greg9· in dialogo· Sexto grauat cōditio· i· ſtatꝰ q2 plus peccat meretrix publica q̄3 fornicaria occulta· Multi ſunt q̄ credūt ſe cum talibꝰ peccare ſimplici fornicatione cum tamē cōmittūt quādo q3 adulteriū vel inceſtū· Sepe enī tales mulieres cōiugate ſūt. et forſitan a cōſanguineis q̄ peccāt cū eis cognite· et ſic nō cōmittūt adulteriū ſed inceſtū q̄d dn̄s p̄hibuit· Deutro· xxiij Nō ſit meretrix in filiab9 iſrahel· De his dicit· xxxij· q· iiij· c· Meretrices

eſſe ꝗ ad meretrices accedere ꝓhibet
dn̄s quarū publice venalis eſt tur=
pitudo. Hec aug⁹. Tales etiā nō de
berent offerre preciū eoꝝ ad altare.
dicēte dn̄o Deutro. xxiij. Nō offeres
mercedem ꝓſtibuli. qꝛ eſt q̄d vile.
Ideo vocatur turpe lucrū Ideo talia
offerre dn̄o maxime in publico ꝑti
net ad dei irreuerentiā. ꝑt tñ de hoc
fieri elemoſina. Rō huius eſt. qꝛ ibi
transfert̄ dominiū. qꝛ inhibicio non
cadit ſup lucꝝ: ſed ſup actū ſcꝫ forni
cariū. Iō ibi eſt dn̄ium et nō in vſu
ra vbi ꝓhibetur actus et lucrum vt
dicit thomas in. iiij. ſententiarū Ta
les n̄ deberēt morari in publicis pla
teis ſed apud muros ſeorſum ꝓpter
reuerentiā venerabiliū dn̄arū: et etiā
ſacerdotū et religioſoꝝ ne ab his ſcā
dalizent̄. Cui⁹ exemplū patet ī quo
dā fratre ordis p̄dicatoꝝ q̄ fuit in o
pinione hoīm ſanctiſſimus et accep=
tiſſimus regi caſtelle. Quē quedam
meretrix vidit ꝗ inuidit ei et dixit ei
Quid creditis de iſto hoīe quē ſāctiſ
ſimū putatis. oſtēdā vobis q̄s ipe ſit
et eū vobis videntib⁹ ad cōcubitum
flectā Cū aūt quodā die p̄dictus vir
ſtabat in publica p̄dicatione finito
ſermone meretrix eiulatu magno et
lacrimis ſpectāte populo ſe ꝓſtrauit
ante pedes eius. Vir aūt ille exhila
ratus eſt de conuerſione peccatricis
et facta eius cōfeſſione dixit finalit̄
ꝙ vnū optaret ab eo. Oꝝ ſi h̄ habe
ret: ceſſaret a fletu. Rn̄t vir. Auda=
cter pete q̄d vis. Dico ꝙ mei miſeri
cors inq̄t eſt deus. vnū reſtat: quo ꝑ
acto. ſum pata in mortē ꝗ in penā ire

Quid eſt h̄ dixit vir. Rn̄t meretrix
ſuſpirijs et vlulatib⁹ magnis Vere
dico inq̄t dicē ꝗ ſi ſemel poſſem frui
tuo cōcubitu tūc eēt ſpes mee ſalutiſ
Mox ille dolū viperee mētis intelli=
gēs. Nec h̄ inq̄t fruſtraberis. Hoc
dicēs aſſignauit ei locū et horā. Die
h⁹ intermedijs vir beat⁹ in orōne cō
tinue pnoctabat. Mulier vero regi
q̄d actū ſit occulte intimauit ꝗ ſeruiſ
iubēs. eos introitū ſuū obſeruaē Pre
ſtolāte aūt rege cū ſuis q̄d fieri debe
at: ſcūs vir circa horā aſſignatā ignē
copioſū cū carbonib⁹ ignitis ad in=
ſtar lecti ꝑparauit et mane pulſante
ad oſtiū mlr̄e intromiſit eā. cū ba
culo cōfricās ignē vt magis arderet
et depoſuit ſe ſup ignē dicēs. Hic le
ctus tali ope dign⁹ ē. Hic cuba me
cū aliū nō habebis Hoc cū vidit mu
lier q̄ſi mortua cecidit. Milites aūt
ex inſidijs irruētes beatū virū adu=
ſtiōe aliq̄ corpis nil ledi viderēt Hor
rore et admiratōe ꝯfuſi. flexis geni
b⁹ rogāt eū ab igne ſurgēꝗ ſuis ſtul
ticijs indulgē. Iō de hac muliere ſa
lomō ꝯq̄rit̄ dicēs Inueni amariorē
morte. mulierē q̄ laque⁹ eſt venato
rūꝗ ſagena cor ei⁹ Eccle. vij. Querit̄
quare eccīa ſuſtinet mētrices cū tene
at̄ oīa pctā notoria extirpaēꝗ incoꝛ
rigibiles ꝑ ſētētiā excōicatōis cohe
cere. Quaē g° magis feneratores ꝙ
meretrices ꝗ adulteros excōicat Rn̄r
ꝙ cum fragilitas hūana pn̄tis tp̄is
valde ſit ī libidinē pna. vt vix poſſit
aliq̄s ꝯpelli ꝉ ꝑſuadei ad ꝯtinētiā ad
deteriorē vitādā libidinē meretriceſ
ſcortatores in eccleſiā ſuſtineēt et ab

eccleſiā Dicit moyſes pmiſit dare
libellū repudij ad vitandū vxoricí=
diū Hic pmittit ab eccleſia ne de
terioꝛ libido aſſumat in vſum. Ita
tñ ꝙ ſp arceāt ab eukariſtia niſi pe
nituerint vt patz de cōſecratione diſ
tinctōne. ij. c. ꝑ dilectione tua Sep
timo ĝuat numerus. qꝛ idem peccatū
ſepiꝰs iteratū magis ĝuat ꝙ ſi ſe=
mel fuiſſet ꝯmiſſum. Octauo grauat
mora. Ideo illi magis peccāt q̃ iacēt
in foꝛnicatione decē aut viginti ānis
ꝙ illi q̃ hoc faciūt p annū aut duos.
Ideo dicit de ſymonia. c. nō ſatis. in
fine. Diuturnitas tpis non minuit
peccatū. ſed auget. Et ibidem. c. cum
in eccleſie corpe dicit. Tāto grauioꝛa
ſunt crimina quāto diutius infeli
cem animā tenuerūt alligatā Nono
grauat copia. Ideo magis peccat vel
ĝuius q̃ habet tres vel quatuoꝛ ꝯcu
binas q̃z q̃ ſolum habet vnā. Decí=
mo grauat modus. qꝛ grauius pec=
cat q̃ nō tenet modū naturalē q̃z qui
tenet. Etiā grauius peccat q̃ illud fa
cit publice et maīfeſte q̃z occulte. ſi=
cut cynici. De quibꝰ dicit beatus au
guſtinꝰ li. xiiij. de ciui. dei. c. ij. dicens
Illi cinici phi id eſt canini fuit Hoc
illi nō viderūt ꝓferentes ꝯtra huma
nā verecūdiā ꝙ nō eſt aliud q̃z cani
naz hoc ē immūdā impudenteq̃z ſen
tentiam vt ſcz qm̄ iuſtū eſt qđ fit in
vxore. palam nō pudeat id agere:
nec in vico nec ī platea quēlibet ꝯcu
bitū deuitare. Et ibidē dicit dyoge=
nē huius ſecte fuiſſe autorē. Hec fu
it in illis magna inuerecūdia. Sic
etiā in illis publicis foꝛnicatoribus

q̃ ſine humana verecūdia publice te
nent ꝯcubinas qui bene cinicis aſſi
milant. Vndecímo grauat ſtatus al
tus. qꝛ grauius peccat p̃latus foꝛni
cans q̃z ſubdiaconus. qꝛ quāto gra
dus altioꝛ: tāto caſus piculoſioꝛ Duo
decimo grauat ſi eſt modica lucta.
qꝛ grauius peccat q̃ ex modica tem
ptatōe cadit q̃z ille q̃ cadit ex magna
tēptatione. Ergo ſeq̄t ꝙ nō ſufficit
ſolū peccatū ꝯfiteri in ſe ſed etiā cir
cūſtātias peccatorū. ſicut bagute fa
ciunt. Vel ſi ꝯfitētur occultāt circū=
ſtantias. ſicut quedā dixit in ꝯfitēdo
ꝯfeſſori. Dñe cooperui me cum vna
cappa ſꝫ ꝙ frater intus latitabat in
cappa: hoc tacuit Tercia ꝯcluſio Gra
uiter videntur errare ymo moꝛtaliter
peccare aſſerētes ꝙ impoſſibile ſit ho
minē ſe a peccato carnis p̃ꝯſeruare
Probatur. qꝛ gen̄. iiij. vbi dn̄s ad
cayn loquēs de pctō. Subter te in=
quit erit appetitus tuꝰ: et tu dn̄abe=
ris illiꝰ. Vn̄ quaſi mendaciū deo im
ponūt qui dicūt ſe nō poſſe ꝯtinere a
peccato luxurie Secūdo hoc ptz eccle
ſiaſtici. xv. Vbi dn̄s dicit. Appoſui
tibi ignē et aquā: ad qđ volueris por
rige manū tuā. Sequitur ibidē. Ān
hoiem vita et moꝛs bonū et malū qđ
cūq̃z placuerit dabitur illi. Ideo di
cit apl'us. Fidelis deus q̃ nō pmittit
vos tēptari ſup id qđ nō poteſtis et
. i. Iohis. v. Hec eſt enī caritas dei
vt mandata eius cuſtodiamꝰ. ⁊ mā
data eius grauia nō ſunt. Vn̄ Iero=
nimꝰ/ Maledictꝰ q̃ dicit deū p̃cepiſſe
impoſſibile Jō ibē ad demetriadē vir
ginē. Faſtidioſoꝝ inq̄t ac ſupboꝝ ē

c

ac neq̄ more ꝙ in os dm̄ reclama-
mus et dicimus. Durum eſt. arduū
eſt: nō poſſumꝰ. homies ſumus. fragili
carne circūdamur. O cecam veſaniā
O ꝓphanā temeritatē. Duplici igno
rātia accuſamus dn̄m vt videat̄ ne
ſcire q̄d fecerit. et neſcire q̄d iuſſerit
quaſi oblitus fragilitatis hūane.
cuius auctor ipſe eſt vt impoſuerit ho
mini mādata q̄ ferre nō poſſit. ſimul
q; ꝑ nephas aſſcribimꝰ. impietatē
iuſto: pio crudelitatem. Hec Jero.
Tales prīo faciūt verecūdiā ſibiipſis
Cōſitent̄ eīm viliſſimā ptē ſibi dn̄a
ri ſcȝ carnē ſpiritui ibi mulier dn̄at̄
ſup virū. i. ſenſualitas ſup aīa; Se
cūdo tales ſūt ſimiles brutis aīalibꝰ
q̄ ſequūt̄ appetitū carnis. De q̄bus
ps. Homo cū in honore eſſet. nō in
tellexit cōparatus eſt iumētis inſipien
tibꝰ. et ſilis factus eſt illis: ymo ſūt
peiores q̄ iumēta. Naȝ piſcis tēpat
ſe ab eſca ſi hamum videat et etiā a
uis a granis frumēti ſi laqueū vide
āt. Miſer vero homo timorē mortis e
terne ñ vult tēpare ſe ab eſca volup
tatis momētanee. Tercio tales vno
hoie pñte nō audent fornicari. ſola ve
recūdia cohibet eos: q̄nto magis dei
pñtia ⁊ angeloꝝ q̄ eis deputati ſunt
ad cuſtodiā deberēt eos cohibē. Jo.
dicit boetiꝰ li. v. de cōſo. Magna vo
bis indite neceſſitas ꝓbitatis ſi diſſi
mulaē nō vultis. cū oia agitis an̄ o-
culos iudicis cūcta cernētis. Quarto
dicimꝰ ꝙ nō eſt verſibile ꝙ homꝰ ali
cuiꝰ hois eo inuito cōburat̄ ex q̄ ipſe
ignē volūtarie apponit ꝓpijs maibꝰ
ſed talis ponit ignē in domū corpis

d

ſui q̄ cibos et potus ad libidinē exci
tātes ſumit et hoc in nimia quātitate
Quinto nō debet dici inuitꝰ mori q̄
volūtarie hoſtes inſeq̄t̄ ⁊ inter manꝰ
eoꝝ ſe impoīt cū ſciat ſe nō poſſe eis
reſiſtere. Et nō debet dicē ſe nō cōti-
nere. q̄ cōſorcia nō vult fugē cū debi
lē ſe agnoſcat. Sexto q̄rat̄ ab hijs
q̄ ſe dicunt nō poſſe cōtinere a quo co
gant̄ ad fornicandū vtrū a diabo
lo. carne. aut muliere. Nō a diabolo
q2 dicit gregoriꝰ. Nō eſt timendꝰ
hoſtis q̄ nō poteſt vincē niſi volentē
Si dicūt ſe cogi a muliere ridiculo-
ſum eſt hoc cū potius ipſe eam preci-
bus et muneribus ſollicitet ⁊c̄. Si a
carne. iterū nō. vt patuit ſupiꝰ Ter
cio queratur ab his vtrū intelligāt ꝙ
nō poſſit cōtinē ſuis viribꝰ. aut etiā
ꝙ adiuti a deo nō poſſint Si primo
mō verū eſt. q2 ſine adiutorio diui-
no nihil poſſumꝰ Joh. iij. Sine me
nihil poteſtis facē. ij. ad corinth. iij.
Nō ſumus ſufficiētes cogitarē aliq̄d
ex nobis quaſi a nobis: ſȝ ſufficiētia
nrā a deo eſt. Sapie. viij. dicit ſalo-
mon. Scio ꝙ aliter nō poſſum ēē cō
tinēs niſi deus det. et hoc ipm erat ſa
pia ſcire ꝙ hoc eſſet donū dei. Ideo
adij ad dn̄m ⁊c̄. Math. xv. Si aūt
ſecūdo modo: hoc eſt manifeſte falſuȝ
et ſapit hereſim. q2 ſi volunt deū in-
uocare et malas cogitationes euitarē
et corpus caſtigare. tūc poſſunt Si
autem nolūt vitare malas cogitatō
nes: et carnis illecebras: tunc diffici
liter poſſunt. Cuius exemplū ptȝ in
vitaſpatꝝ ꝙ q̄dam frater moleſtiā
ſuſtinebat a ſpū fornicatōis. Abijt

autem ad quendam probatissimum senio rem: et precabatur eum dicens. San ctissime pater orate pro me. quia grauiter impugnat me passio fornicationis. Hoc cum senior audisset: orabat in tente diebus ac noctibus pro eo. Iterum autem veniebat idem frater et rogabat vt magis intentus pro eo oraret. Si militer autem cum sollicitudine beatus senior orabat intentius pro eo. Frequen ter autem venientem ad se monachum vi dens senior et deprecantem se vt oraret valde contristatus admirabatur quod do minus non exaudiret orationem eius. Eadem autem nocte reuelauit ei dominus quod circa il lum monachum erant negligentie et igno rantie et ignominie. et vidit resolutiones et delectationes fore corporeas cor dis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori. Vidit autem sedentem illum mona chum et spiritum fornicationis in diuer sis mulierum formis ante illum ludentem et ipsum condelectari videbat. Et ange lum astantem et indignantem fortiter con tra eundem. quia non surgebat neque pro sternebat se in orationibus ad dominum: sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Hec ergo ostensa sunt per reue lationem sancto seniori. Cognouit autem quod culpa et negligentia illius mona chi erat vt non exaudirentur orationes eius. Et tunc dixit ei senior. Quia culpa tua frater erat quod non sis liberatus quia condelectabaris cogitationibus tuis. Im possibile est enim spiritum fornicationis immundum a te discedere. aliorum ora tionibus deum pro te deprecantibus nisi et tu ipse laborem assumas in ieiunijs et ora tionibus et vigilijs multis cum gemi tu deprecans vt misericordiam suam et adiutorium det gratie sue prebeatque tibi dominus xpus vt possis resistere malis co gitationibus. Nam et medici qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent quamuis omnia cum summa diligentia faciant veruntamen si ille qui infirmatur non se ab stineat a noxijs cibis vel ab alijs que solent ledere infirmum nihil ei proficiat cura et diligentia et sollicitudo: et sic de alijs.

Non mechaberis.

Peccando peccant contra illud preceptum. non mechaberis qui stuprum committunt. Et est stuprum. virginum defloratio. Ideo dicitur defloratio quasi floris virgi nitatis depositio. Ergo maior est pe nitentia illi iniungenda qui deflorat vir ginem quam qui facit simplicem fornicationem. Quod autem sit maius patet ex quinque. Pri mo propter legum grauem punitionem. Secundo propter templi spiritus sancti violatio nem. Tercio propter impossibilem virgi nitatis reuocationem. Quarto propter ve recundie remotionem. Quinto propter vir tutis virginalis putationem. Primo propter legum grauem punitionem vt est lex mosaica: de qua exodi. xxij. Si sedu xerit quis mulierem virginem necdum despon satam. dormieritque cum ea: dotabit eam et habebit eam in vxorem. Si pater eius dare noluerit pecuniam: reddet iuxta modum dotis. quam virgines accipere con sueuerant. Dicit nicolaus de lyra super il lud. si pater virginis dare noluerit eo quod puella nobilior est aut ditior quam alia de causa. reddet pecuniam scilicet quod de cepit eam iuxta modum dotis quam v. ac. Et

ē quīnquagīnta ſiclorū argenti vt
habet deutro·xxij de virgīe corrupta
ab aliquo anq̄ ſit affidata viro Ita
ꝙ duplex eſt ibi dos·Vna q̄ daẗ v=
xori·Alia que daẗ patri·Hec lyra·
Hoc idem etiā diciẗ ſub eiſdem ver
bis·ex̄ de adulte·et ſtupro·c·ſi duxe
rit·Dicit glō ſup verbo·dotabit eam
et donationē ꝓpter nuptias aſſigna
bit ei·Vel ꝓprie poti9·q2 dabit pe
cuniā mulieri quā retinebit ſibi ꝓ do
te·qd fieri pt·ff·de donaẗ·inter vi·
et vxo·l·ſi q̄s vxorē·Diue etiā cum
ea nō ↄtrabat·nihilomin9 habebit
illā pecuniā vt ſequiẗ in lrā Itē dici
tur ſup verbo·iux̄ modū dotis·q̄ eſti
mabiẗ iux̄ facultatē illius et dignita
tem puelle·C de epali·au·di·l·penulẗ
Si ipe eā accip e noluerit dicenduz
ꝙ tūc eſt faciendū ſicut di2 ex̄ de adul
te·et ſtupro·c·pueniẗ Vbi ſcribit gre
g9 epō ſipontino·Peruenit ad nos
q2 felix quandā virginē ſtupro dece
pit·qd ſi verū eſt ꝗuis eſſet de lege
plena plectēdus·nos tñ aliq̄ten9 le
gis duricīē molliētes h9 mō diſponi9
vt aut quā ſtupráuerit vxorē habe
at·aut ſi renuerit·corꝑaliter caſtiga
tus excōicatuſq3 in monaſterio in q̄
agat penitētiā retrudaẗ·de q̄ nulla
ſit egrediendi ſine ꝑceptōne licētia
Hec ibi·Dicit glō ſup verbo·virga
caſtigatus·ſm qd viſū fuerit iudici
aut ſm leges relegeẗ·ſi vilis pſona
fuerit verbereẗ·in inſtitutis et·§·ſin
aūt ſtuprauerit.Et eſt ſtuprū ꝓpe in
virgīe vt ptz·xxvi·q·i·c·i·Itē ſuper
verbo excōicatus dicit glō·q̄ ad cōio
nē ſacramētoꝝ q̄uſq3 viſū fuerit ſus=

piori·ſed in foro penitētiali iniūgē
dū ē ei ꝙ ipi ſatiſfaciat vel cū eo cōpo
nat vt dicit guilhelmus Et qd ſupi9
dictū eſt.intelligiẗ de foro cauſaꝝ ſi
eſt ꝑ dolū inducto·Iō diciẗ·Si q̄s
ſeduxerit·i·ſeorſū duxerit ꝑ dolū Iō
legiẗ in vita kinderini epi ꝙ apud
antiq̄s ſaxones ſanxitū fuit ꝙ q̄lib3
virgo in paternis edib9 ſpōte deflo
rata viua abſq3 vlla miſericordia ſe
peliri debuit et violator ſup eius ſe=
pulchrū ſuppoi·Secūdo ſi illā ſtu
prauerit q̄ alteri deſpōſata ē·adhuc
graui9 eſt pctm̄·vt ptz deuẗ.xxij·Si
puellā virginē deſpōſauerit vir.et i
uenerit eā aliq̄s in ciuitate ⁊ cōcubue
rit cū illa·educes vtrūq3 ad portas
ciuitatis illi9 ⁊ lapidib9 obrueẗ Puel
la:q2 nō clamauit cū eēt in ciuitate·
Vir:q2 humiliauit vxorē ꝓxi ſui·⁊
auferes malū de medio tui·Si aūt
in agro repperit virginē puellā q̄ de
ſpōſata ē apprehēdēs cōcubuerit cū il
la·ipe ſolus moriaẗ·puella aūt nihil
patieẗ·nec ē cauſa mortis.Hec ibi·
Hoc totū intelligiẗ de puella q̄ eſt
viro affidata añ tñ ↄſumationē ma
trimonij Tales ſm canones deberēt
pcitere·xl·dies in pane et aq̄ qd ca
renā vocant·cū ſeptē ſequētib9 ānis
vt ptz ex̄ de ſpōſa duoꝝ.c.Accepiſti
tibi illā in vxorē quā alter ſibi habu
erat deſpōſatā ſc3 ꝑ verba de pn̄ti di
mitte illā:q2 nūq̄ pt fieri legitima
et·xl·dies i pane et aqua qd karenā
vocāt cū ſeptē ſequētib9 ānis pcite=
às·Hec ibi·Tercio adhuc grauius
ē pctm̄ qñ puelle violēter rapiūtur
et violēter opprimūtur ſicut dina ſi

lia Jacob de qua gen̄·xxxiiij. Egreſ
ſa eſt inq̄t filia lye vt videret mulie
res regionis illiꝰ· Quā cū vidiſſet
ſichem filiꝰ emorei p̄nceps terre il
lius adamauit eā et rapuit ⁊ dormi
uit cū illa vi opprimēs virginē Pro
pter qđ pctm̄ egreſſi ſūt duo filij Ja
cob ſimeō et leui frēs dyne et arrep
tis gladijs interfecerūt ſichimitas
in ore gladij·in vltionē ſtupri· et o
ues et boues et aſinos: vxores ⁊ par
uulos eoꝝ duxerūt captiuos De hac
ſpecie dicit̄ .xxxvi.q·i·c·de raptoribꝰ
in fine Hic ergo raptū cōmiſit q̄ flo
rem virginitatis puelle renitēti vio
lenter eripuit·ſiue puelle ſolūmō ſi=
ue pentibus tm̄ ſiue vtriſq; vis il=
lata fuerit Pena aūt raptoris mulie
rū ſm̄ leges eſt ꝙ capite puniat̄ niſi
forte rapet meretricē ⁊ ſubſtātia eiꝰ
rapte applicat̄ ſi ingenuā rapet· Si
vero ancillā vel liberā·ſubſtātiā non
amittit ſȝ tm̄ decapitat̄·C·de raptu·
virḡ·l·vnica. ⁊·xxxvi·q·i·c·ſi q̄s nō
Scđm canones aūt raptoꝛ efficitur
ſeruus rapte niſi velit ſe redimē·vtȝ
in ca·de raptoribꝰ·ptȝ tm̄ ſm̄ gloſaȝ
hec pena nō infligit̄ in foro penitētia
li· Iteȝ debet excōicari raptoꝛ cū ſuis
fautoribꝰ·xxxvi·q·ij·c·de puellis·ſi
tm̄ rapta velit ꝯtrahere cū raptore·po
teſt· vt ptȝ extra de rapto·c. Accedēſ
Vbi dicit innocētiꝰ tercius ꝙ rapta
puella legitime ꝯtrahere p̄t cū rapto
re ſi p̄oꝛ diſſenſio trāſeat poſt matri
moniū in ꝯſenſum. vt qđ an̄ diſpli
cuit tandē incipiat cōplacē dūmodo
ad cōtrahendū legitie ſunt perſone·
Hec ibi. Sic romulꝰ cōdita roma
rapuit p̄uellas ſabinarū vt dicit au
gꝰ·li·ij·de ciui·dei.c·xvij· Dicit titus
liuiꝰ de origie vrbis· ꝙ cū romulus
muros cōdidiſſet ciuitatis āpliſſime
nec ſufficerēt eis mulieres miſit ad
vicinas ciuitatis poſtulādo filias eo
rū in vxores ſibi dari· ſed ſtati fuit
ciuitas odioſa alijs Timebāt eīn illā
multitudinē viroꝝ Et reſpōderūt ꝙ
filias ſuas ei dare nollēt. Romulꝰ ve
ro h̄ audiēs cēſuit poſtmodū ludos
deo celſo celebrādos·et hoc p ꝓuincī
as et ciuitates ꝓcurauit· diuulgādo
vt multi cōfluerēt vicinoꝝ. Inſtāti
bus vero ludis p̄cepit ſeruis ſuis vt
cū de ſabinis q̄ terra eſt ꝓpe romam
ꝯuenirēt ad ludos ſpectādos q̄libet
ſibi reciperet vxorē quā vellet Qđ fa=
ctū eſt· Poſtmodū vero cū patribus
q̄ volebāt vlciſci iniuriā et filias re=
petere romani bella habuerūt ⁊ litis
inter eos et ſabinos p mediationeȝ
filiarū q̄ ſe duobꝰ exercitibus oppo
ſuerūt: pax facta eſt ⁊c̄· Secūdo hoc
eſt grauius peccatū ꝓpter templum
ſpūs ſancti violationē· Non eīn eſt
paruū peccatum violare templū dei
materiale·ergo violare templuȝ dei
ſpirituale ſcȝ corpus virginū qđ eſt
templū ſpiritus ſancti eſt maius pec
catū Ideo dicit̄·i·ad corinthios·iij·
Neſcitis: quia templū dei eſtis vos
et ſpūs dei habitat in vobis Si q̄s
autem templū dei violauerit: perdet
illū deus Sed virginem deflorātes
tale templum ſpiritus ſancti violant
cum virgines deflorant que fuiſſent
fortaſſis perpetua templa ſpūs·ſ· Ꝯ
q̄s dicit ꝓpheta· Deꝰ venerūt gētes i

heredítatē tuā: polluerūt templū ſan
ctū tuū ⁊c̄. Qđ etiā cōqueritꝰ Jeroni
mꝰ i epl'a de lapſu ſuſāne dicēs. ad te
nūc mihi ſermo. q̄ caput tāq̄ malo=
rum es. q̄ multipliciter miſera es. cū
gloriā virginitatis etiā pdidiſti. Ne
pbas eſt eñi te vocari ſuſannā q̄ ca=
pta nō es. Sequitꝰ ibidem. Eras vir
go in padiſo dei vtiq3 inter flores ec
cleſie: eras ſponſa xp̄i: eras templuz
dei. eras habitaculū ſpūs ſancti. Et
cū toties dico. eras. toties neceſſe eſt
vt ingemiſcas. q2 non es qđ fuiſti.
Incedebas in eccleſia tāq̄ colūba il
la de qua ſcriptū eſt. Pēne colūbe de
argentate. Splendebas eñi vt ar=
gentū. fulgebas vt aurū: Eras tanq̄
ſtella in manu dn̄i. Que eſt iſta ſubi
ta cōuerſio: q̄ iſta repentina mutatio.
De virgine facta es corruptio ſatha
ne: de ſponſa xp̄i. ſcortū execrabile: de
templo dei phanū immūdicie: de ha
bitaculo ſpūs ſancti. tugurū diaboli
Que incedebas cū fiducia vt colūba
nūc lates in tenebris vt veſpertilio
Que fulgebas vt aurū ꝓpt virgini
tatis decorez: nūc vilior facta es luto
plateaꝝ. Que fueras ſtella radians
in manu dn̄i. velut de alto cadēs. cō=
uerſa es in carbonē extinctū. Ve tibi
miſera ⁊ iterū ve. q̄ tāta bona pariter
ꝓpter pui tpis luxuriā pdidiſti. Hec
Jeronimꝰ. Querit augꝰ. li. i. de ciui.
dei. c. xxviij. Quare deus pmiſit ali
q̄s virgies violari ipſis inuitis. Rn̄t
ibidem. Nolite admirari. hoc vos a
miſiſſe vn̄ hoibus placere geſtiſtis:
illud vero remāſiſſe qđ oſtendi hoi=
bus nō pt. Sequitꝰ. Quarū nō cor=

da interrogata reſponderēt nūq̄ ſe
de bono virginitatis aut viduitatis
ſupbiſſe aut. cuiq̄ paris excellētie et
ſanctitatis inuidiſſe. Sic adhuc ho
die ꝓpter quarūdā ſupbiā de virgi
nitate pmittit eas cadere in diffami
am vt ſe recognoſcant. Vel q2 deni
grant alias paris excellētie vel detrā
hūt eis. Sunt q̄dā corrupte et vir=
ginitatis dignitatē amiſerūt. tn̄ ge
runt ſe ꝓ virginibꝰ tales q̄ diu vir
gines nūcupantꝰ. quouſq3 cruciferi
fratres nō veniūt. i. pueri. Nō circa
hoc q̄ ad ſtupruz faciendū inducunt
ſex. Primū eſt libertas effrenās. Jō
diſcurſus iuuēcularū cohibendi ſūt.
Nā ſicut ꝯmoditas facit furē qn̄ hz
locū et tps: ſic oportunitatē malefa=
ciendi in puellis facit locus et tēpꝰ.
Jō dicit ariſto. in li. rethoricoꝝ q̄ ho
mines malefaciūt cū poſſunt. Nā ex
tali libertate diſcurrēdi fiūt iuuēcule
familiares viris. Sicut aīalia dome
ſtica pmittūt ſe palpari et tangere.
ſilueſtria vero nec tactū nec approxi
mationē ſuſtinēt. Sic eſt de iuuēcu
lis. Si multū diſcurrūt p plateas ⁊
ad cōſorcia virorum. permittunt ſe
palpari ⁊ poſtea aſcendere. Ideo nō
debent eſſe vage tam ſeculares vir
gines q̄ ſpūales ne cuz dyna ad vi
dendū mulieres regionis corrūpan
tur. Geneſ. xxxiiij. Vnde ambroſiꝰ
ſuper illud luce ſecūdo. Mānſit apud
cognataz ſuam. dicit. Diſcite vos ſan
cte mulieres. non circumcurſare per
alienas edes: non aliquos in publi
co miſcere ſmones. Vn̄ franciſcus pe
trarcha li. ij. de re. vt. for. c. xxij. Rn̄t

diſcipulo dicenti. Laſciuire incipit fi
lia. Rn̄t. Lautas dapes et veſtes illi
molles et fulgidos anulos et armil
las detrahe. et quicq̄d eſt aliud quo
⁊ ipa ſibi placet ⁊ placere alijs ſtu-
det. Obijce illi domeſticas curas. Pē
ſa acus. et colos. et ſi q̄d eſt opis q̄d
ſuaues et molles manus duret. De
duc eā a ſpectaculis a ꝯcurſu popu
li. feſtis etiā diebꝰ. illā domi ꝯtine.
Nullū tps vagis ac diſcolis cogita
tionibus linque. Seq̄t ibidē. Eccle
ſiaſticū ꝯſiliū eſt. ſup filiā luxurioſā
ꝯfirma cuſtodiā. ne qn̄ te faciat i ob
ꝓbriū venire. Hec frāciſcꝰ. Secūdū
eſt affluētia reſoluēs Nā qn̄ viuunt
in ſupfluitate eſce ⁊ potus. cito ca-
dūt in libidinē dicēte Jeronio ⁊ po
nūt eiꝰ verba. xxxv. di. c. Venter me
ro eſtuās cito ſpumat i libidinē Jō
dicit Jero. in epl'a ad euſtochiū et
paulā. Si expimēto inq̄t creditur.
Hoc p̄mo moneo vt ſpōſa xp̄i vinū
fugiat tanq̄ venenū. qz h̄ aduerſus
adoleſcētiā. prima ſūt arma demonū
Vt q̄d ergo oleū flāme adijcimus.
q̄d ardenti corpuſculo tormēta ignū
miniſtramꝰ. Terciū eſt iuuētus laſci
uiēs. qz ꝓni ſūt ſenſus hoīs ab ado
leſcētia ſua in malū. Geñ. viij. Jō di
cit cōmētator ſup. vi. ꝓ bihicoꝝ. Vita
iuuenū calida et humida: ſenū frigi
da et ſicca Jō puelle ſūt maxīe cuſto
diēde: et ſingulariter circa annū. xiij.
vel. xiiij. qz tūc incipiūt motꝰ carna
les vigere. Nā in iuuētute dyabolus
hoīem temptat in luxuria. In virili
etate in ſupbia In ſenio in auaricia
Cuiꝰ exemplū ptz in quadā virgīe

velociter currēte. nō hiſtoriā. qz cōis
eſt. Si homo in iuuētute euadit lu-
xuriā In virili etate ſupbiā vix tamē
terciū ſcz auariciā in ſenio. Quartū
eſt pulchritudo alliciēs. Jō dicit frā
ciſcus li. i. de re. vt. for. c. lxxij. Pul-
chritudo inq̄t et caſtitas raro coha-
bitāt. Seq̄t ibidē Quot aſſidue pla
cato mari naute: q̄t p ſiluas ſaluis
mercibꝰ p̄tereūt mercatores. nec pi
rata illis nec hiis p̄da obuius fuit.
Quā tu mihi formoſam interp̄tatā
qȝ dabis caſta licet. obſidebit. oppu
gnabit. Quis animꝰ muliebris cor
ruptoribꝰ tot reſiſtet? Admouent
muro ſcale blandiciarū. machineqȝ
munerū: et latētes ſub terra fraudiū
cuniculi. Si hiis artibus non ꝓficia
tur: manu improba vis affert. Si
fidem queris: famoſiſſimꝰ raptus ad
memoriam reduc Forma multos tē
ptauit ac temptādos prebuit Quoſ
dā ſtrauit. et vel in crimen impulit
vel in mortem Fuit apud hebreos ex
emplum temptatōis acerrime Jo
ſeph et thamar. Hec frāciſcus Pul
chritudo non eſt curanda ſingularis
ter quo ad virgines volentes ſerua
re caſtitatem propter tria Primo qz
non eſt deo acceptiua. Eſt cito defē
ctiua. Eſt mulierum infectiua. Pri-
mo non eſt deo acceptiua: ſed poti-
us interior. p̄s. Omnis gloria filie re
gis ab intus eſt Vnde petrus bleſen
ſenſis epiſtola quinquageſimaquin
ta ſcribens ad vnā monialē dicens
Tanto eris acceptior ſpōſo tuo cri
ſto: quāto es in veſte vilior: in cultu
corporis tui abiectior. i ſmone rarior.

in vultu deiectior. in aſpectu verecun
dior. in inceſſu maturior. Hec ille.
Que bene cōſiderans. illa nobilis ro=
mana virgo galla de qua gregorius. in
.iiij. li. dialogorum dicit q medici dixe
runt q habitura eſſet barbā ſi non
nuberet. Sed illa nihil deformitatis
exterius timuit. quia xpm amauit qui
non exteriores ſed interiores requirit
pulchritudines. dicente aplo. i. ad co
rinthios. vij. Mulier innupta. i. vidua
et virgo cogitat q̄ dñi ſunt vt ſit ſan
cta corpe et ſpū. Decor eſt quoddā
bonū defectiuum. Ideo dicit franciſcus
petrarcha li. i. de re. vtri. fortu. c. ij.
Breuiſſimū inquit tps erit qn̄ oris
habitus hic. colorq3 mutabitur cadet
flaua ceſaries. i. crines: reliquie id ē
dentes albeſcent: teneras genas et
ſerenā frōtē ſqualētes arabūt ruge:
letas oculorum faces et lucida ſidera
meſta teget nubes: lene dentiū ebur
ac candidū: ſcaber obducet rc. recta
ceruix atq3 agiles humeri curueſcēt
guttur lene criſpabitur: aridas ma=
nus et recuruos pedes ſuſpiceris tuos
nō fuiſſe. Quid multa? Veniet tēpus
quo te in ſpeculo nō agnoſces Hec
frāciſcus. Ideo dicit boetius. iij. de cō
ſol. pſa. viij. Forme vero nitor: vt ra
pidus eſt et velox et velut vernaliū
florū mutabilitate fugatior. Sequi
tur ibidē. Si homines linceis oculis vte
rentur vt eorū viſus obſtātia q̄q3 pene=
traret nōne illud corpus alcibiadis
in ſupficie pulcherrimū introſpectis
viſceribus turpiſſimū videretur? Nō er
go te pulchrū facit tua natura: ſed
oculorū infirmitas. Tercio eſt malo

rum multorū incitatiua. pūer. vlti.
Fallax gratia et vana eſt pulchritu=
do mulier timēs deū ipa laudabitur
De hoc dicit frāciſcus petrarcha li. i.
de re. vtri. fortu. c. lxxij. Hij ſunt labi
lis forme inquit et caduci fructus: qui
pſepe nō opulētas tm̄ domus: ſed et
ingētes vrbes et magna nōnūq3 im
peria euerterūt. Note ſunt hiſtorie.
Certe niſi formoſa adeo fuiſſet hele=
na: troya manſiſſet incolumis. Roma
norū regnū nō tam velociter corruiſ=
ſet niſi tam pulchra fuiſſet lucrecia.
Hec frāciſcus. Tercio peccat graui
us qui ſtuprū cōmittit propter impoſ
ſibilē virginitatis reuocationē Ideo
dicit Job. xxxi. Pepigi fedus cū ocu
lis meis vt ne q̄dem cogitarē de vir
gine. Quia nō pt poſt caſum reſuſci
tari. qd etiā dicit Jeronimus in epi
ſtola ad euſtochium. et ponitur eius
vba. xxxij. q. v. c. Si paulus vas ele
ctōis et prepatus in euāgelio criſti
ob carnis aculeos et incentiua vicio
rum reprimit corpus ſuū et ſeruituti
ſubijcit ne alijs predicās ipe repro=
bus inueniatur et tamē videt aliā legē
in mēbris ſuis repugnātem legi mē
tis ſue et captiuantem ſe in legē pec
cati. Si poſt nuditatē ieiunia. car
ceres. flagella. ſupplicia in ſemetipo
clamat. Infelix homo. quis me libe
rabit de corpe mortis huius. ne te tu
putes ſecurā eſſe debere. Caue queſo
ne qn̄ de te dicat deus: virgo iſrahel
cecidit. nō eſt qui ſuſcitet eā. Auden
ter dicam. cum oīa deus poſſit: ſuſcita
re virginem nō pt poſt ruinā. Valet
q̄dem de pena liberare: ſed non vult

cōronare corruptā. Hec Jeronimus
Idem dicit lex. C. de raptu virg. l. pⁿ.
dicit ibi sup verbo. nō p̄t. None exce
cato p̄t reſtituere viſum. quare ergo
nō virginitatē. R̄ñt ibidē. Non p̄t fa
cere q̄n fuerit corrupta. q2 p̄ctm̄ non
p̄t nō eē factū. ff. de cap. in bello. §. fa
cte. Et ſm hoc idē eſſe p̄t in ceco. R̄ñt
q̄ hic nō refert ad carnis corrupte
reſtaurationē ſed virgis palme re-
tributionē. Et dic. nō p̄t. i. nō ꝯgruit
eius potētie vt aureola coronet corru
ptas. Hoc eñ eſſet ꝯtra iuſticiā. Jō
illud nō p̄t eſſe. Hec glō. Quā impoſ-
ſibilē recuperationē cōſiderauerīt mul
te virgies. Jō rogauerūt ſui corpis
deformitatē ne a tirānis violētr cor
rumperent. Sicut legit in vita bea
te brigide. q̄ cū q̄dā nobilis peteret
eā in ꝯiugē. ipa virgītatis zelo petijt
a deo aliquā ſibi dari corpis diffor-
mitatē q̄ mediāte oīm p̄corū i ea ceſ
ſaret inſtātia libidinoſa. Et ex tunc
ad p̄ces eius vn⁹ ocul⁹ eius crepuit
et deturpata eſt eius facies. Qd̄ vi-
dens pater ei⁹ p̄miſit eā velari. ſed
ſtatim facta p̄feſſione de virginita
te. oculū ei de⁹ reſtituit ex ſua ſolita
pietate. Sic et q̄dā ſibi ipis intulerīt
man⁹ qtīs virginitatē ſuarēt. Sic
legit de quadā ſancta monali. quā
vidēs rex q̄dā mirabiliter cōcupiuit
Cui⁹ cōcupiſcētie cauſaȝ cū a rege re
quireret. R̄ñt rex. Oculoꝝ tuorū mi-
ra pulchritudie captus ſum. Et illa
Noli inq̄t dn̄e mi de his ſollicitari.
Habebis eñ quod deſideraſti. Et in
ſero thalamum ingrediēs ambos ſi
bi oculos effodit et illos regi trāſmi

ſit dicens. Ecce mitto tibi quod cōcu
piſti exterius et tñ mihi remanet vi
ſus interius in quo delectat dominꝰ
meus et ſpōſus ihesus xp̄c. Q. uedā
ſe occiderunt ſicut dicit Jeronimus
li. p̄mo ꝯtra iouinianū. Nā ſcriptō-
res narrāt quandā virginē theba
nā quā hoſtis macedo corrupat. que
aſſimilauit paulisper dolorē ꝛ vio
lationem virginitatis ſue. violato
rem poſtea dormientē iugulaſſe. ſeqȝ
interfeciſſe cuȝ gladio. q2 viuere no
luit poſt p̄ditam virginitateȝ. Hec
añ mori elegit q̄ ſue corruptionis vl
trix exiſteret. Hec Jeronim⁹. Ideoqȝ
querit vtrū virgo ſuū corruptorē vo
lentem ipam violenter corrumpere
poſſit ſine p̄ctō interficere. Reſpōdit
q̄ non. q2 maius malū eſt interfice
re q̄ fornicari. Ergo p̄ nullo bono ob
ſeruando licet homicidiū perpetrare
Iſtam queſtionem determinat au-
guſtinus libro p̄mo de ciui. dei. capi
tulo. xviij. Vbi p̄mo aſſignat ratio
nem quare licet p̄ ſeruanda pudici-
cia nec ſe nec alium occidere. Ratio
ſua eſt talis. Preſupponit eñ q̄ cō
tinentia ꝛ virginitas cōſiſtat in inte
gritate mentis non carnis niſi mate
rialiter ſoluȝ. ꝛ pertinet precipue ad
bona anime que nolentibus auferri
non poſſūt. Nam ſi nobis nolentib⁹
poſſit auferri iam non eſſet virtus a
nimi ipſa pudicicia. nec cōtineretur
inter bona anime ſed bona corporis
Tunc arguit ſic auguſtinus. Pro il
la re que ſine cōſenſu meo auferri nō
poteſt. et que ſine decremento anime

aĩme: pmo cũ magno lucro aĩme
p violentiã tolli nõ poteſt. Non licet
mihi occidere hoiem volentẽ ipſam
auferre. Sed talis res eſt ipa pudi
cicia et virginitas q̃ ſine ↄſenſu mẽ=
tis auferri nõ p̃t. Ideo dixit ſancta
lucia. Si inuitã me feceris violari:
tunc mihi duplicabit̃ corona caſtita
tis. Tũc ſoluit obiectionẽ. Poſſibile
ſibi fieri. Sed poſſet aliq̃s ſic obijcẽ
Timendũ eſt ⁊ cauendũ ne libidini
hoſtili ſubditũ corpus illecebroſiſ=
ſima voluptate. aĩm⁹ cõſentiat pec
cato. vt nõ iam ꝓpter alienũ ſed ꝓ=
pter ſuũ peccatũ anteq̃z virgo ↄmit
tat. debeat ſe vel corruptorẽ interficẽ
Ad qđ rñt aug⁹ Si hoc eſſet licitũ
vt ꝓpter futurũ peccatũ vitandũ debe
ret homo ſe vel aliũ occidere. hortãdi
eẽnt hoies ↄſtati cũ baptiſati fuerĩt
vt ſeipos occidãt: q2 tunc eſſet tem
pus cauendi oĩa futura peccata: cum
ſint omnia p̃terita deleta. Decidõ
magis debet cõfidere ꝙ aĩm⁹ eius
nõ ſentiat libidinẽ carnis ſiue ex coĩ
catione libidinis aliene q̃z diffidere
Tercio. Minus eſt de futuro adulte
riũ q̃z certũ de p̃nti homicidiũ. Non
ergo nũc debem⁹ peccare. ne forte po
ſtea peccemus. nec nũc ꝑpetrem⁹ ho
micidiũ ne forte poſtea incidam⁹ in
adulteriũ. Et tales nõ ꝑdiderũt vir=
ginitatẽ ſi ibi nõ fuit cõſenſus men=
tis. De his dicit aug⁹. li. i. de ciui. dei.
ca. xxvi. ſic. Sed qđ eſt dicendũ ꝙ
quedã femine ſancte tpe ꝑſecutõis
vt inſectatores ſue pudicicie deuita=
rent in rapturũ atq̃z necaturũ ſe flu
uium ꝓiecerũt. eoq̃z mõ defuncte ſũt

earũq̃z memorie i catholica eccleſia
veneratione celeberrima frequentãt̃
Rñt aug⁹. De his nihil temẽ audeo
iudicare. Sequitur. Poteſt fieri vt
ita ſit ſi hoc fecerint humanitus dece
pte vel diuinitus iuſſe nõ errantes ſʒ
obedientes ſicut ſampſon. Et aliud
nobis ꝓbas nõ eſt credere. Hec au
guſtin⁹. Quarto grauius peccat q̃ vir
ginẽ deflorat q̃ꝫ q̃ ↄmittit ſimplicẽ
fornicatõz. q2 reddit eã audacẽ ad
multa pctã carnis et ſit occaſio for
nicationũ eius q̃s ipa facit poſtea. et
aufert ei q̃nq̃z ꝙ nũq̃ꝫ de cetero ma=
ritũ habebit. q2 cũ ſemel ꝓiecerit a=
quã p caput: fit audatior q̃ꝫ prius. ⁊
depoſt fit inuerecũda ad illud pecca
tũ. Iõ dicit̃. ij. Re. xiij. Difficile vide
bat̃ ei vt q̃ſpiã inhoneſte ageret cũ
ea: cũ virgo eſſet. Q2 ſit occaſio oĩm
malorũ q̃ inde ſequũt̃ ptʒ p tale exẽ=
plũ. q2 ſi q̃s haberet ortũ bene et op
time circũſeptũ ſi aliq̃s illũ clauſũ
bene apiret vt beſtie intrarẽt. nonne
talis apiẽs ortũ eſſet occaſio totius
dãpni. Sic in ꝓpoſito deus habʒ or
tum virginalẽ quẽ ſtuprator aperit.
Ideo erit et eſt occaſio oĩm malorũ
ſequentiũ. Ideo dicit ſanct⁹ thomas
in ſecũda ſecunde. q. cliiij. ar. vi. Q2
virgo ſub cuſtodia patris exiſtens
ſi corrũpatur eſt quedam ſpecialis
difformitas peccati ex parte puelle.
que ex hoc ꝙ violatur nulla pactio=
ne cõiugali precedente impedit̃ a le=
gitimo mrĩmonio cõtrahendo et po
nitur in via meretricandi. a quo re=
trahebatur ne ſignaculũ amitteret.
Hec thomas. Et oĩm illorũ pctõrũ

et multorum malorū iſte defloratorreus eſt ⁊ erit. qḋ patet p̄ tale exemplū. Nā cōtigit tp̄e hilarij. q̄ quedā prochiani hilarij ep̄i deferebāt mortuū ad eccleſiā vt ſepelirēt eū. ⁊ dū foderēt ſepulcrū: inuenerūt corp⁹ cuiuſdam mulieris integrū ſub terra iacēs et duos ſerpentes ſugētes ſanguinē de mamillis eius. Viſo h̄ miraculo plurimi cōcurrerūt ad ſanctū hilariū. q̄ tūc in eccleſia miſſam celabrauit dicētes ei q̄ viderūt Sc̄tus hilarius feſtinauit ad ſepulchrū vt videret q̄ audierat ab eis. Quo viſo et audito fleuit amare. et ſternēs ſe ad terrā. Fleuit et orauit dn̄m. et rogauit ꝓpl'm vt ſecū inuocarēt miſericordiā. vt opē dignaret̄ oſtēdere qḋ hoc corpus egiſſet in h̄ mūdo. q̄ nō potuit cū terra miſceri et quare ſerpentes ſic ſugerēt illud. Cū aūt ſc̄us hilarius oraſſ3: ſp̄us rediit ad corp⁹ et leuauit ſe corā oībus i ſepulchro et clamauit dicēs Sancte hilari miſerere mihi peccatrici et ſua pc̄tā cōfitēti. Rn̄t beatus hilari⁹. Dic mihi et ꝯfitere pc̄tā tua Ait illa. Filia fui nobilis domicelli et fui tenere nutrita in domo patris mei. et q̄dā iuuenis cōcubuit mecū et genui ab eo duos pueros et occulte interfeci eos. timēs infamiā hominis. et illud peccatū celaui corā ſacerdote meo ꝓpter nimiā verecūdiā. ſperans illud emēdare ⁊ cōfiteri in ſenectute mea Sꝫ ego in iuuentute mea morte preuenta ſum nec pc̄tū illud cōfeſſa. Nunc domine miſerere mei ⁊ ora ꝑ me. q̄ ego ꝯfitebor tibi omnia peccata mea hic in carne mea et ſub preſenti ſtola coram omni populo. Cū aū hec dixiſſet puella. ſanctus hilarius poſuit ſtolam ſup caput eius ⁊ ait. Indulgentiam et abſolutionē ⁊c̄. Et ſtatim ſerpentes euanuerūt ⁊ cadauer liquefactum eſt ad inſtar niuis in preſentia radioꝝ ſolarium. Et ſic patet q̄ ille deflorator illius puelle fuit reus omnium malorum illorum de quibꝫ ratōnem reddere tenebatur ⁊c̄. Quinto eſt maius peccatum ꝓpter virtutis virginalis reputationem. Ideo dicitur eccleſiaſtici. xxvi. Nō eſt digna ponderatio ꝯtinētis ꝯtinentis Ergo ei debet̄ fruct⁹ cēteſim⁹. Satis deteriorat terrā q̄ facit vt non poſſit reddere ſexageſimum fructum vel triceſimum cum prius redderet centeſimum Ergo grauius peccat qui deflorat virginem que poſſit facere fructū centeſimum q̄ qui fornicatur cū corrupta Habet enī cōtinentiā ſup ſtatum ꝯiugalē ſex prerogatiuas Habet nāq̄ primo maiorem dignitatē quia per cōtinentiam homines aſſimulant̄ āgelis. Secūdo maiorē puritatē. Trahit̄ enī ſp̄us p actū cōiugalē ad imundiciā carnis ⁊ efficit̄ q̄ſi caro. Tercio maiorē libertatē h3. q̄ ꝑtātē ſui corpis nō h3 vxor: ſꝫ vir Quarto h3 maiorē vnitatē. q̄. q̄ cū vxore eſt ſollicitus ē quō placeat vxori. et diuiſus eſt Quinto h3 maiorē ſanctitatē. q̄ ꝯiugati tribulatōē carnis hn̄t et impulſionē maiorē q̄ nō cōiugati. Sexto h3 maiorē vtilitatē. q̄ maius p̄miū ⁊ maior fructus ſibi debet̄ ſcꝫ centeſim⁹ Ergo q̄libet

ſe diligenter abſtineat a ſtupro vir
ginũ· non ſolum ꝓpter peccatũ in ſe
ſed etiã ꝓpter virginem virginũ ſcꝫ
mariã: qꝛ ab ea maximũ premiũ cõ
ſequitur· Cuius exemplũ recitat̃ in
ſpeculo hiſtoriali li· viij· c· cij°. Erat
quidã miles in bellis famoſus q̃ ma
trimoniũ ocium reputabat licet i cõ
cupiſcẽtijs feminarũ eſſet tot⁹· Hic
ad quoddã torneamentũ in norma
nie partib⁹ cõcelebrandũ cum multo
apparatu pergẽs· cum ꝑ quoddã ca
ſtrum tam oculis q̃ corde vagus trã
ſiret· iuuenculã quandã in itinere vi
dit. Cui⁹ pulchritudine captus: cui
dam famulo ſuo dixit· Vade et inter
roga patrem et matrem puelle ꝙ ſi
mihi habere eã cõſenſerint vna no
cte· dabo eis decem libras argenti· et
inſuꝑ vnã veſtẽ ad ornatũ filie ſue
Qui cum iuſſa ꝯpleſſet· illa mutato
rijs induta et ad patris ſui imperiũ
vt ſeruũ ſequeret̃ inducta· ipo duce
ad militis diuerſoriũ venit. et poſt ci
bum et potum: ambos cõmunis lect⁹
recepit. Cũq; ille cõgreſſum cũ pudi
ca virgine paret: et illa ſuſpirioſo
corde ſue dignitatis captiuitatem ex
ſpectaret· Erat aũt nox ſabbati· quã
deuotio fideliũ memorie v̄ginis ma
tris cõſecrauit/ Miles ait· kariſſima
quod nomẽ eſt tibi: et cur tale ſuper
me aſſumpſiſti lamentũ· Cur me ſic
accipis quaſi hoſtẽ: et nõ amicum·
Cui illa voce tremula reſpõdit· Ma
ria vocor· digneq; lacrimis afficior,
et planctũ facio· qꝛ melius eſt mihi
mori q̃ȝ turpit̃ viuere cuȝ virginita
tis decremẽto et maxime cum marie

ꝯtinentiã meã vouerim· et deſponde
rim me vni viro virginẽ caſtam ex
hibere xp̄o· Volueram quidem mores
et habitum ſanctimonialiũ imitari
niſi patris mei paupertas reclamaret
Nã agnoſco lrãs· et de ſancta maria
didici horas a q̊dã paupculo clerico
qui apud patrẽ meum diuerſorium
habet. Tunc ſpiritus dñi deſcendit
in mentẽ militis· et excuſſit de cogi=
tatõne eius flammã ignis libidinis
Ita vt diceret· Quia nox ſabbati eſt
et tu vocaris maria· ꝓpter noctis et
nominis huius honorabile ſacramen
tum iam nunc ceſſabo· et cor meum a
tua inquietudine reuoco nec opera=
bor in te opa tenebrarũ. qꝛ vt dixiſti
voluntariuȝ eſt tibi xp̄o ſeruire in ce
tu monialium· Satiſfaciã deſiderio
tuo· Dormiuit igit̃ tota nocte ſecura
Et de mane miles eaȝ in monaſterio
quod iuxta torneamẽti erat locum·
cõtubernio ſanctimonialiũ tradidit
ꝓmittens ſub iureiurando ꝙ illũ lo=
cum multis denarijs honoraret· Sȝ
poſtea inde digreſſus in torneamẽti
cõgreſſu occiſus eſt: et ibidem ſepul
tus. Cũq; miles non reuerteret̃. illa
iuuencula beatam mariã lacrimoſis
interpellauit precibus vt de militis
ſtatu reuelationẽ aliquã ſibi daret·
Cui beata virgo maria ſeipam ꝑ vi
ſionẽ exhibuit dicens· Parce kariſ
ſima: parce fletib⁹ et ſuſpirijs· Ego
ſum mater hieſu· cõſolatrix tua· ſci
as ꝙ q̃ȝ cito receſſit a te ille tuus in
xp̄o dilectus in torneamenti cõgreſ
ſu occubuit et in eodem loco ſepultu
ram accepit· Qui q̃m mihi detulit

in te et bona tibi ꝓpter me veraciter
in morte cõpũctus eternã meruit ſa
lutẽ· Ibis ergo ad abbatiſſã et an
nũciabis ei q̃tenꝰ illuc citius pgat:
et corpꝰ huc trãſlatũ in cimiterio
trãſponat· vt p eccãſticoꝝ ſuffragi
oꝝ cõione adiuuet̃ Hoc aũt in gran
de ſignũ qḋ tibi locuta ſũ erit: Roſã
ſup ſepulcrũ vernantẽ repies in ſu
pficie· cuiꝰ radix de ore ſepulti pullu
lat in viſceribꝰ terre Illa ergo gau
dẽs dñe celeſtis ĩperiũ abbatiſſe re=
tulit Sed abbatiſſa credẽ noluit·
Iterũ ipa cũ lacrimis ad btãm v̓gi
nẽ recurrit· Cui illa ſicut priꝰ appa=
ruit: mãdans vt denuo ad abbatiſ
ſã iret· Et addidit de q̃dã pc̄tõ eius
occulto· qḋ ipa ꝯfiteri ⁊ cũ lacrimiꝰ
punire deberet ⁊ ſic cũ puro corde et
ꝓmpto greſſu ire Qḋ abbatiſſa au
diẽs ⁊ ſignũ recognoſcẽs· cõfeſſiõe
facta ad locũ ꝓperauit ⁊ indicio roſẽ
corpus militiſ inuentũ ad monaſte
riũ ſuũ tranſlatũ honorifice ibidẽ ſe
peliuit. De pc̄tõ adulterii·

Tertio peccãt in ope exteri
ori ꝯtra illud p̄ceptũ adul
terii q̃ grauiꝰ peccãt ꝙ̃ ſimpli
ces fornicatoẽs aut deflo
ratores v̓ginũ· vt ptꝫ· xxxii· q· vii· c·
queadmodũ· Et ibidẽ in c· adulterii
Ubi dr̄ ꝙ adulterii malũ vincãt for
nicatõem· Adhuc grauiꝰ ẽ qñ adul
teriũ ex vtraqꝫ pte cõmittit̃· vt qñ
tã vir ꝙ̃ mulier ſũt ligati mrĩomo
legitimo Idõ dr̄ ibidẽ i c· Queadmo
dũ· Grauiꝰ quoqꝫ eſt qui vxorẽ ha=
bens ad ꝯiugẽ ꝓximi accedit ꝙ̃ q̃ ſi
ne vxore thoꝝ alteriꝰ violat· vel vxo
ratus ad ſolutã accedens· Hec ibi.
Et ſic habetur duplex adulteriũ· Il
lud pc̄tm̄ grauat̃ non ſolũ q2 eſt cõ=
tra diuinũ preceptũ ſed ꝓpter ſeptem
alia mala vel octo que inde oriũtur·
Primo ꝓpter diuinarũ legũ tranſgreſ
ſionem·
ꝓpter homicidii cõſecutõem·
ꝓpter heredis falſi inſtitutõem·
ꝓpter grauem legis punitõem·
ꝓpter furti cõmiſſionem
ꝓpter fidei et ſacramenti violatõem
ꝓpter matrimonii ſepationem·
ꝓpter purgatorii punitõem
Primo ꝓpter diuinarũ legũ tranſgreſ
ſionẽ Nã in adulterio trãſgreditur·
Primo lex nature· Mat· vii· Qḋ ti=
bi nõ vis fieri alteri ne feceris· Sꝫ
nullꝰ vellet ꝙ aliq̃s hrẽt vxorẽ ſuã
Ergo hͦ alteri nõ debet facere· Secũ
do lex moyſi· vtꝫ leui· xx· Si mecha
tus fuerit vir cũ vxore alteriꝰ ⁊ adul
teriũ ppetrauerit cũ ꝯiuge ꝓxi ſui:
morte moriat̃ ⁊ mechus ⁊ adultera
Ideo in ſexto p̄cepto· nõ mechabe=
ris ⁊ in nono· nõ cõcupiſces vxorẽ
ꝓxi tui· imo in adulterio trãſgrediũ
tur oĩa p̄cepta diuina· vtꝫ in ſingulis
Tertio in hͦ trãſgredit̃ lex euãgelii·
mathͤ· xix· Dico vob̓ inq̃t· q̃cũqꝫ di=
miſerit vxorẽ ñ ob fornicatõꝫ· i· adul
teriũ ⁊ aliã duxerit mechat̃· ⁊ q̃ di=
miſſaꝫ duxerit mechat̃ A fortiori il
le mechat̃ q̃ nõ cã mrĩonii: ſꝫ cã libi
dis accipit aliã· Dubitat̃ vtꝝ mrĩo
niũ ſoluat̃ ꝓpter fornicatõꝫ cũ illẽ cũ
dñs dicat excepta cã fornicatõis Rñt
aug̃· d ãctona ſup mat· ꝙ mrĩoniũ
ſolui p fornicatõꝫ p̄t duplr̄ intelligi

Primo q̄ntū ad cohitatōem ⁊ carna
lis copule ꝯmixtiōem· Secūdo q̄n
tū ad ſecūdarū nuptiarū celebratōꝫ·
ita ꝙ liceat viro aliā accipe· Primo
mō ꝓpter fornicatiōem ſolā vxor pt
dimitti: vt hō non ꝯmiſceatur ſibi
carnali copula· primo quo ad thoꝝ
⁊ hoc facere pt ꝓpria auctoritate· ⁊
etiam quo ad cohitatiōeꝫ ⁊ hꝰ aucto
ritate ecc̄e. qꝛ ſicut ꝯtractū eſt in fa
cie ecc̄e· ſic etiā debet diſſolui in fa
cie ecc̄e q̄ ad cohitatiōem· Secūdo
mō q̄ntū ad nuptiarū ſecūdarū cele
bratiōeꝫ m̄rioniū nō ſoluit̄ ec̄ ꝓpter
fornicatiōem Vn̄ ſaluator mechū il
lū noīat q̄ vxorē dimiſſam fornicati
onis cā accepit· ⁊ hꝰ ꝓbat̄ · xxxij· q·
vij· c· Apl's dicit· Et aug. ex auctoi
tate apli· Nā apl's dicit· i· ad corin·
vij· Hijs q̄ m̄rioīo ꝯiūcti ſūt preci
pio nō ego ſed dn̄s vxorē a viro nō
diſcedere Qꝫ ſi diſceſſerit· ſ· fornica
tionis cā manē inuptā· Grauit̄ ergo
peccant q̄ ex q̄cūqꝫ alia cā p̄ter for
nicatiōꝫ vxores a viris ſepant Dāt
eīm tales vtriqꝫ cām fornicādi· Dubi
tat̄ ſcd̄o vtrū ſoluat̄ ꝓpter fornica
tionē ſpūalem· Rn̄t idē doctor vbi ſ·
⁊c̄· Secūdo mō iſtō pctm̄ g̃uat̄ ꝓp
ter mlta homicidia q̄ inde g̃nant̄ ⁊ cau
ſant̄ · vtꝫ in exēplis multarū hiſtoia
rū· Vn̄ ꝓpter adulteriū paridis ⁊ he
lene celeberrīa troya fuit deſtructa·
⁊ multa milia hoīm occiſa ſūt· Iteꝫ
ꝓpter adulteriū qd̄ viri ꝯmiſere cuꝫ
vxore leuite fere tō tribꝯ beiamin fu
it interfecta· Hiſto· ponitur Iudicū·
Itē ꝓpter adulteriū dd̄ cū berſabee v
rias ꝯiūx eius fuit interfectꝰ· ⁊ dictū

erat ꝓpter hꝰ ad dd̄· Dī tibi a dn̄o·
Nō recedet gladiꝰ de domo tua in et
nū Itē ꝓpt̄ adulteriū lucrecie rex tar
q̄niꝰ fuit expulſus· ⁊ reges a roma
expulſi vſꝫ q̄dringētos lxx· ānos Itē
pharao g̃uit̄ fuit pūitus ꝓpt̄ vxorē
abrahe cum q̄ voluit coiſſe· gen· xij·
Siꝉr abimelech rex ꝓpt̄ eādē· ge· xx
Itē q̄nta mala ⁊ homicidia fcā ſūt ꝓpt̄
dn̄am hollādie pꝫ multis expiētijs·
q̄ a viro ſuo viuēte adijt āgliā· adhe
rens duci cloſtrie· Anno dn̄i· m· cccc
xxvi· Iō dī xxxij· q· vij· c· Quid in oī
bus pctis adulterio g̃uiꝰ Scd̄m nā
qꝫ locū obtinet i pcis· glō· i· i ꝓhibi
tionibꝯ ſcd̄e tabule tenet ſcd̄m locū
qꝛ imediate pꝰ homicidiū dī· n̄ mecha
beris· Dubitat̄ vtꝝ hō int̄ficiēs vx
orē ꝓpt̄ adulteriū ⁊ fornicatiōꝫ: pcca
homicidij dicat puiri Rn̄t Aug· de ācho
na ſup math· ꝙ ſi vir īterficēt vxo
rē fornicariā ex actū fornicatōis: ita
ꝙ nō videt neqꝫ appꝛhendēt eā actu
alit̄ fornicari: tunc tā lege hūana ꝙ̄
dīna eēt pūiendꝰ pcca homicidij· Nō ei
dꝫ ꝓpo iudicio quēꝙ̄ int̄ficē: ſꝫ dꝫ eā
corā iudice accuſare· ⁊ penā allegatā
⁊ ipoſitā expetere· ⁊ hꝰ n̄ liuore vidc̄
ſꝫ amore iuſticie Et hꝰ ſi penā ⁊ culpā
homicidij ſubt̄ fugē vellet Sꝫ ſi vir in
ueiret vxorē actu fornicātē: ita ꝙ vi
dēt ⁊ ꝯplēdēt eā i ope fornicatōis·
ſi eā tūc occidēt ꝓpt̄ magnū iuſticie
ardorē quē hēt videdo carnē ſuā di
uidi ⁊ turpit̄ t̄ctari· lex hūana n̄ ap
poit penā Et ex hac lege hūana dī li
cē qd̄ n̄ p̄pipiat: ſꝫ ec̄ nō ꝓhibet. ſꝫ pe
nam taxat conſiderando magnū viri
incitatiuū· Vnde dicendū ꝙ ſi ipam

interficeret lege hūana nō puniret pena homicidij· lege tn̄ diuina si quis qliter cūqz ꝑpo iudicio iterficeret vx oreē· pena homicidij eēt puniendus· Hec ille Legitur de henrico q̄rto im patore sicut dicit gobolinus i croni ca sua ꝙ ipē quendā militē instiga uit ad hoc ꝙ ipatricē de adulterio in terpellaret· sed impatrix renuit ⁊ mi les instat· Tandē impatrix dixit ꝙ impatore absente suā volūtatē esset adimpletura. Qd̄ impator intelli gens a milite ad recedendū se dispo suit· ⁊ postq̄ recessisse putabat vesti menta militis induit ⁊ ad cubiculū impatricis nocte se diuertit· Impa trix vero q̄sdam iuuenes fortes vesti bus femineis indutos habuit penes se· ⁊ impatorē sub specie militis ve nientē p eosdez apprehensū fecit for titer baculari· donec clamaret ꝙ ipē eēt impator· Vnde ipa impatrix ac currens defendit eū· ⁊ postea de hoc facto eū acriter increpauit Ipse vo militē iussit occidi· O q̄t homicidia oc culta occurrūt inter ꝑsonas legitīas ꝓpter adulteriū· Nam mulier vt ha beat adulterū suū virū legitimū oc culte iterficit ⁊ adulterū in vez virū accipit· ⁊ econtra Qd̄ mrīomiū nullo mō stare p̄t· vtz· xxxi· q· i· c· Si q̄s viuente· Et ex̄ de eo qui duxit ī mrio niū: quā polluit p adulteriū· in p̄mo c· si machinata est in viri sui mortez vel si interuenit iuramentum · vel fidei datio impeditur· ⁊ hoc siue ad ulteriū interueniat ante fidei donatio nem siue post· vtz ex̄ de eo qui dux· i ma· c· si quis vxorē Idē de simplici ꝓ

missione ⁊ iuramento vt notauit hu go qz noīe fidei intelligitur quelibz ꝓmissio ⁊ est q̄si quedā desponsatō de futuro· Idē etiā est si cū adultero ꝯueniat ꝙ de facto ducatur viuente altero ꝯiugū· ex̄ de eo· qui duxit· ca· et cū haberet· Si tn̄ adultera nes cit eū hrē vxorē n̄ impedit mrīoniū ob fauorē nescientis ex̄ eo dē· c· i· Ter tio illud pc̄m̄ est piculosū ꝓpter he redis institutionē· Ecc· xxiij Mulier relinquēs virū suū peccabit: statuēs hereditatē ex alieno mrīonio: qz nō est puū pc̄m̄ facere heredē falsū· Jō dr̄ Judicū xi· de iepte Heres i domo p̄ris nri esse nō poteris: qz de adulte ra mrē natus es· Fuit quidā vxorez habens: ⁊ de eo tres filios habuit· scd̄m opionem suā· Cui vxor ei9 cuz q̄dam die cū eo litigaret· obiecit ei: ꝙ tn̄ vnus de illis tribus suus ver9 filius esset· ⁊ alij duo non essent sui Requisita quis suus eēt nō voluit ei indicare· Verūtn̄ cū p̄r īfirmaretur ad mortē ⁊ vxor defuncta eēt: ipē fa ciens testamentū oia dimisit illi q̄ filius suus erat· Post mortem ve ro facta est cōtētio inter illos tres: quos tanq̄ filios suos nutriebat· Quilibet enim dicebat ꝙ ipse esset legitimus· ⁊ sibi hereditas esset dā da· Vnde cum delatum esset ad iudi cem· precepit iudex ꝙ pater mortu9 alligaretur ad arborem: ⁊ qui di rectius sagittaret eum ille heredita tem haberet· Vnde alligato p̄re ad arborem duo sagittauerunt eum· Tertius vero videns patrem suum sagittari· iratus est vltra modū con

c

trá alios: dicens· ꝙ nullo modo ſa-
gittaret prēm ſuū· Ex quo cognitū
eſt ꝙ ipſe erat verus filiꝰ eius· ⁊ da
ta eſt ei hereditas tota· Hic ꝓpter i
gratitudiem tales filij illegitimi me
rentur hereditate priuari· Sed q̄d
faciet mulier talis que ſic genuit fili
um ī adulterio: cū niſi īpediat falſū
herede a pceptiōe hereditatis: iniuria
bit veris heredibꝰ in portiōe· Rn̄r·
ꝙ tali mulieri nō ē deneganda pn̄ia
p diſcretū ſacdotē· vt ȝ ex de pe· ⁊ re·
c· officij· vbi eſt ſilis caſus de muliē
q̄ ſuppoſuit ptū alienū· quē maritꝰ
eius educēs credidit eē ſuū· Ibi rn̄t
clemens tertiꝰ ꝙ mulieri tali nō ſit
pn̄ia deneganda p diſcretū ſacerdo
tē dūmō tal' hereditas ad putatiuū
filiū non deuoluat'· qꝛ nͥ reſtituatur
ablatū pcm̄ nō dimittit': ac p hoc
pn̄ia nō agit' ⁊ ſilia· vt ȝ· xiiij· q· vi· c
ſi res· Quia ſeqretur ex hͦ ꝙ aliq̄s i
hac vita hrēt deſperare: ſi ſuū pcm̄
eēt irremēdabile· Cuiꝰ falſitas pȝ p
aug· in li· de vera ⁊ ſlā pn̄ia· ⁊ fuit er
ror nouatiani· Rn̄r ergo ꝙ p̄dcā fe
mina eſt inducēda· ſi quō p̄t ꝙ p̄di
ctū filiū inducat vt ingrediat' religi
onē vel talē ſtatū ꝙ hereditatē talē
nō poſſideat· Vel poſſet inducere veꝝ
prēm· ſ· pueri ꝙ tm̄ ſibi daret de bo-
nis ſuis· vel ſi femīa tm̄ hrēt de bono
ſuo vel labore: aut de dote: aut de pa
fernalibꝰ de q̄bus ipa daret illi ille-
gitimo· vel p̄t illō reuelare alicui diſ
creto confeſſori vt ille inducat ſpuri
um vel ſuppoſitū q̄buſcunqȝ modis
poſſet: ꝙ declinet hereditatē: recepto
prius ab eo iuramento de ſecreto te

d

nendo· ſicut dicit raymūdus· Pōt tn̄
ſcdm hoſtienſē dicere viro ſi nō timȝ
piculū· vel ſi vir eſt ꝯſcius adulterij
ſicut q̄dam femīa in britānia fecit· De
q̄ dicit franſ· petrar· li· ij· c· xxxix· qꝛ
ipa duodecī filios a totidē viris ha
buit· Et inſtante mortis hora voca
ri virū ſuū iubet· Non eſt inq̄t ap̄liꝰ
tēpus ludi· Nullus hoꝝ filiorū inq̄t
ad te ſpectat p̄ter maiorē ſolū· Pri
mo eni āno noſtri cōnubij caſta fui·
Debebāt forte tūc pueri oēs humi
circa ignē more gentis aliquid mā-
ducantes· Stupente viro ⁊ illis rei
nouitate ſuſpenſis· illa p ordinē pa
tres noīabat· Quō audiens oim mi
nimꝰ qui triēnis erat· panē quē dex
tra ⁊ rapā quā ſiniſtra manū hēbat i
terrā poſuit· ⁊ tremens deſiderio: ac
ambabus manibus in altū erectis
adorantis more· Da mihi inq̄t geni
trix queſo prēm bonū ac ditem· Et
cū illa in fine verboꝝ noīaſſet prēm
puuli famoſū quendā ditem: reſup
to in manꝰ cibo· Bene hȝ inquit: bo
nus eſt pr̄· hͦ franc· Sȝ poſito ꝙ ſpu
rius vel ſuppoſitus nͥ vult credē mu
lieri ſic̄ credē tenet' nͥ eēt multū ho
neſta· vel ſi ſibi nō p̄t ſine periculo·
Tūc mulier ſatiſfaciat veris hēdibꝰ
de ſpōſalicio ſuo vl' de alijs: ⁊ doleat
ꝙ nͥ p̄t oīno ſatiſfacere ⁊ hēat volū
tatē ſatiſfaciēdi: ⁊ erit i ſtatu ſalutis
ſic dicit· raym· ⁊ wil· ⁊ hoſtienſ· Pōt
eē de ꝯſenſu legitimorū filiorū face-
re illegitimos filios coheredes legi
timorū filiorū· vel heredū aliorū: ni
ſi repugnat loci conſuetudo· Et ſi om
nes vie defecerint: tunc tamē cum tali

feīa faciendū eſſet ſicut cū illo q̄ dā=
nū intulit ⁊ non p̄t ſoluere· vt3 xiiii
q· vi· c. ſi res· Et ſic p3 ḡuitas hui⁹
p̄ctī ex falſi heredis īſtitutōe De quū
tur etiam plura alia mala· ſ· inceſt⁹·
⁊ affinitate ꝯiūcti m̄rīonio copulāt̄
⁊ frater ducāt ſororē ⁊ hmōi m̄lta ⁊
infinita mala: Quarto eſt graue il=
lud ꝓpter grauē legis punitionē· Nā
ſi adulteriū fuit occultū puniebat̄ ī
lege moyſi taliter ſic dī nūeri v· Si
latet adulteriū ⁊ teſtibus argui nō
p̄t· ⁊ ſp̄ūs zelotipie· i· ſuſpitōꝯ cōcita
uerit virū cōīi vxorē ſuā que polluta
eſt· adducet eam ad ſacerdotē ⁊ of=
fer3 ꝓ ea oblationē· decimā p̄tē ſati
farine ordeacee· Non ſūdet deſup ole
um nec thus īponet· Sacerdos aūt
ſtatuet eam corā dn̄o ⁊ pon3 in ma
nibus ei⁹ in vaſe fictili aquas vi=
uas ⁊ de oblatione farine pugillū in
cendet ſup altare ⁊ mittet in aqua3
parū pulueris de paumēto taberna
culi ⁊ nudabit caput eius· ſcribetq3
in mēbranula ſcd̄m ioſephū nomen
dei· facietq3 eam iurare ꝙ nihil no=
cuerit viro in his que ſibi obijciūt̄·
Et dicet ſacerdos· Si polluta nō es·
deſerto viri thoro: non te nocēāt aq̄
iſte amariſſime· Sin autē declinaſti
a viro tuo· īgrediant̄ aque iſte ma
ledicte in ventrē tuū ⁊ ip̄m tumeſce
re faciāt ⁊ putreſcat femur tuū· Et
dicet mulier Amen· Quod ⁊ factū
fuit ſi rea fuit· vt3 ibi dē· Sin autem
manifeſtū fuit: tūc puniebatur mor
te· vt3 leuit· xx· Si mechat⁹ fuerit
vir cū vxore alterius ⁊ adulteriū ꝑ
petrauerit cū vxore ꝓximi ſui: mor=
te moriatur ⁊ mechus ⁊ adultera·
Nam tales lapidabant̄· vt3 Jo· viij
Moyſes mandauit hmōi lapidari
Sed ſi nūc tales deberēt lapidari:
timeo ꝙ lapides deficerēt· Itē pmit
tebantur occidi vxores in adulterio
dep̄henſe ꝑ maritos· vt3· ff· de adul
teris· l· marito· ad legē iul̄· vbi dī·
ꝙ licite maritus interficiat adulterū
cū adultera dep̄henſū in domo ſua·
Idem concedit lex moſayca· Sed
lex canonica ꝓhib3· Itē alique gen
tes decapitant eos· ⁊ alique ſubmer
gūt· Alique ſuſpendūt· ⁊c· que oēs
ſūt pene mortis· Legitur in ſpeculo
hiſtoriali li· xxiiij· c· xv· ꝙ ãno· xi· cō
ſtantini fuit ſanctus gengulph⁹ in
burgūdia· Hic ſanctus fontē quen
dam emit in gallia ⁊ eū orari fecit i
burgundia· Cui⁹ venditor dum em
ptorem irrideret: repente fontē ſuu3
vidit exſiccatū· Cū ergo quadā die
iuxta fontē illū ī orto ſuo ſederet cū
vxore ſua adultera: cepit illa3 argu
ere de adulterij ſui infamia· Quod
crimen cum illa vehementer nega=
ret: facillimam ei purgationem ap
poſuit dicens· Si vis vt credam
te ſub hac infamia falſo laborare:
denuda brachiu3 tuum: ⁊ affer mi
hi lapillum de fundo huius fonti=
culi· ⁊ ſi illeſum brachium retraxe=
ris: credam ꝙ innocens ſis· Quod
illa audiens ſecure brachium imer
ſit fonti· ⁊ ſtatim combuſtum velut
ab igne retraxit Tūc ſanctus ad illā
Ecce iq̄t apparet veritas̄ flagicij tui
Habe ergo tua ⁊ mane ꝑ te ⁊ cum
adultero Nā ſocia mea vltrā nō eris

ſed data dimidia parte ſubſtantie
ſue manſit p ſeſ. Non multo poſt dor
miens in domo ſua occāſus ē a quodā
clerico q̄ cū vxore ſua adulterare ſole
bat. Cui⁹ corpus dū feretro ad ſe-
pulturā portaretur. multi infirmi de
tactu ſanati ſunt. Dūqȝ hoc illius vx
ori referretur ab ancilla ſua .ſ. dnm
ſuū tanq̄ martirē ſanctū miracula fa
cere. irridens illa: et ſubſānans ait.
Gengulphus miracula facit ac vt a-
nus me⁹ cantat. Moxqȝ ab ano ſuo
turpes ſonos et nūeroſos vellet nol-
let cepit emittere. Quod ei poſtea conti
git oī vita ſua in ſexta feria. vt quo
tiens in eadem feria in qua vir ei⁹
martir effectus eſt aliquod verbū ab
ore pferret: totiens ab ano turpē ſo
nū audiret. Hec ibidē in ſpeculo. Ta
les etiam deberent acriter puniri in
ſynodis eorū. ſed pch dolor capiūt
pecūiam eoꝝ et dimittūt eos i pctīs
Tales etiam adulteros ꝯfeſſores gͣ
uiter affligere deberent. ſcȝ cū pnīa
ſeptē annorū. vtȝ. xxij. q. i. c. p̄dican
dū. vbi dī. Talem de piurio pniam
imponere deberet qualē de adulterio
Hoc eſt verū dicit glō. quo ad nūe-
rū annoꝝ: non quo ad aſperitatē pe
nitētie. ſed piurus penitere dȝ xl. die
bus et ſeptē ſequentibus ānis. vtȝ.
vi. q. i. c. Si q̄s piurauerit. Ergo ec
adulter deberet tantū tēpus penitere
Adhuc grauiꝰ erūt puniendi illi qui
ſcienter tolerāt adulteriū vxoris. De
q̄bus. xxxij. q. ij. c. Ꝯ ſi in adulterio
pſeuerare elegerit. patron⁹ turpitu
dinis et lenocinij reus maritus habe
tur. Naȝ qui ſcienter tenet adulterā

vel qui recipit pecūiam. leno dicitur
ff. de adulteris. l. ij. et §. Lenocinij. Vi
liſſimus autem eſt qui vxorem ſuaȝ
ſponte relinquit ad turpitudinē: p
qua deberet certare vſqȝ ad mortem
1° et tueri pudiciciam eius. Quinto eſt
graue illud ꝓpter cōmiſſionem. qꝛ
dī. i. ad corinth. vij. Mulier nō ha
bet poteſtatem ſui ſed vir. et ecōtra
Nam in matrimonio vir dat mulie
ri: et mulier viro corpus ſuū: q̄ nihil
melius habet ſub celo preter aīam
Et totam ſui corpis ptātem trāſfert
in alterū. Licet enī vir ſit caput mu-
lieris quo ad regimen et caſtigatio-
nem: in corporibus tamen ſuis parē
habent poteſtatem. Cape autē rem
que in poteſtate alterius eſt inuito
dño non eſt aliud niſi furtū. Sed
mirū eſt q̄ furtum reruȝ punitur ſu
ſpendio et morte. ſed tale furtum. ſ.
adulteriū grauiꝰ eſt et non punitur
Sed cur non punitur. qꝛ ipſimet re
ctores cōmūitatū adulterio macula
ti ſunt. Hn̄t enī duas vel tres concu
binas cū ꝓpria vxore. Dubitat̄ quod
faciet mulier vt virū ſuū poſſet reuo
care ab adulterio. Non enī debet di
cere ſi vir meus adulteriū cōmittit.
ego ſimiliter faciā et eligā ſociū bo
nū. Reſpondetur q̄ primo debet euȝ
verbis dulciter admonere. ꝓponen-
do ei timorem dei. Secūdo debet euȝ
obiurgare. exſpectando temp⁹ oppor
tunū. ſ. qn̄ non eſt ebrius. Tertio ſi
non pdeſt dicat rectori ecclīe: et ecclīe
iudicibus ſi eſt manifeſtū. Quarto
ſi non pdeſt confugiat ad deū deuo-
tis orōibus vt virum ſuū cōuertat a

via ſua mala·ſed quedā3 mulieres
h' non faciūt ⁊ aliqñ ꝓpter timorē vi
rorū:ſed magis timendus eſt deus
Aliqñ etiā ſupant mulieres falſis ex
cuſatoibus·iurāt ⁊ piurāt Aliqñ di
cunt·Nos ſum⁹ viri:eſtote vos feie
⁊ nō debetis regē nos·vos eſtis mē
bra:nō capita·Nos dñi:vos ancille·
O qualis excuſatio·velleſne ꝙ muli
er hoc idē tibi faceret? Certe nō·De
bet ergo talis mulier inſtāter roga
re deū vt eū auertat a via ſua mala
aut inferat ei tempalem ꝯfuſionem·
aut penam ꝙ deſiſtat Sicut legim⁹
de quodā milite qui de latere coniu-
gis denocte ſurgebat:⁊ cōpleto ad
ulterio cū aliena muliere domū ſuaȝ
lucente luna redibat·Cui⁹ faciem ꝑ
feneſtram intrantis vxor emin⁹ con
templata clamat horrifice·Ad cui⁹
clamorē ancilla domus ⁊ familia cō
currentes·moxq3 ad intuitū dñi pi
ter clamauerūt q̄i a conſpcū demonis
conterriti. Qd vt miles vidit·aīad
uertit faciem ſuā a ꝓpria forma receſ
ſiſſe diuino iudicio·⁊ ſcd'm vilitatē pec
cati ꝯfuſionis ignominiā induiſſe·
De mane ergo ꝓperauit ad eccā3·vt
cōfeſſus ſacerdoti formā ꝓpriam rcā
pere mereret Cui cū vacce ⁊ pecudes
ville pcedentes ad paſcua obuiarēt
mox reddidere mugitus ⁊ diffuge-
runt·⁊ idē paſtores pecudū fecerunt
Sacerdos autē in oſtio eccē ad di-
cendas horas reſidens mox vt illum
vidit·ſe ſignauit ⁊ intrās oſtiū poſt
ſe clauſit·Tūc miles ſe pſternēs ā
te fores eccleſie·Miſerere inquit pr̄
ſancte mihi miſerrimo pctōri·Non
eū ſum ille qui videor·ſed hoc mihi
peccatis meis exigentib9 accidit: vt
in me laruata q̄ſi facies deformet·ſ3
penitenti iniūge qd vis·⁊ ſic de me
qd voluerit deus expectabo·Nec mo
ra·vbi miles cū cōtritōe ⁊ lacrimis
eſt confeſſus ⁊ laruaſis illa cōfuſio
deterſa eſt·⁊ ꝓpriam faciem cū ſua
integritate recepit·Vidim⁹ plures
ex his qui militē optime cognouerūt
Sexto eſt graue pctm̄ adulteriū ꝓp
ter fidei ⁊ ſacramenti violationē·Jō
dr̄ adulteriū q̄i alterius thori viola
tio·Sūt eīn tria ex quibus excuſat
actus mrionij·ſcd'm ꝙ dicit mgr̄ ſē·
li iiij·di·iij·dicens·Tria bona ſūt in
quit cōiugij·Vnde Aug⁹·Nuptiale
bonū triptitū eſt·ſ·fides·ſacramen-
tum ⁊ proles·Jn fide attenditur ne
poſt vinculū coniugale cum alio vl'
cum alia coeatur·Sed contra illud
bonū faciūt adulter ⁊ adultera·Se-
pe eīn accidit ꝙ viri habent vxores
pulchras ⁊ lectos nitidos: ⁊ tamen
vadunt ad mulieres turpes ⁊ fet-
das·quia tales ſciūt ſe reddere affa
biles:ſic etiam econtra alique muli-
eres habēt viros bonos ꝓconomos
qui ſunt boni gubernatores·⁊ tamē
alios admittunt·Sequitur in ma
giſtro·Conſiſtit etiam in prole vt v
nanimiter ſuſcipiatur: ⁊ religioſe
educatur·Jn ſacramento·vt coniu-
giū non ſeparetur vt dimiſſus vel
dimiſſa·Nec cauſa prolis coniūga
tur alteri·Sepatio autem gemina
eſt corpalis ⁊ ſacm̄etalis·Corpalit'
poſſunt ſeparari cauſa fornicatōis
vel ex cōi conſenſu cauſa religionis·

ſiue ad tēpus ſiue vſqꝫ ad finē Sa
cramentaliter vero ſepari nequnt dū
viuūt ſi legitīe ſūt pſone Hec mgr̄
qꝛ manet vinculū ꝯiugale in ꝑpetu
um· Dubitatur vtrū mulier adulte=
rando vel mechādo magis vel ḡui⁹
peccet q̄ vir· Rn̄t auguſt· de āctona
ſup magr̄· dicens· ꝙ mulier adulte
ra maius ⁊ ḡuius pc̄m cōmittat q̄
vir ꝑpter tria· Nā ad mulieris adul
teriū tria cōcurrūt pc̄ā aggrauātia q̄
ꝑ ſe n̄ cōcurrūt ad viri adulteriū· ſ·
furtū homicidiū ⁊ ſacrilegiū Eſt ergo
mulier adulterās furatrix ⁊ homicidij
ꝑuocatrix: ⁊ eſt ſacrilega· Eſt autē
furtū acceptio rei aliene inuito dn̄o
Quia ergo filijs debet̄ prima hēdi
tas ex q̄ mulier adulteratur· heredi=
tatē p̄nam dat alienis filijs ⁊ ſic i
nito dn̄o· Merito ergo qn̄ caſus tal̄
venerit ſollicite deberet ꝑcurare: vt
tales filij efficerētur religioſi· aliter
furti iudicio ꝯdēnanda eſt· Secun
do eſt homicidij ꝑuocatrix· qꝛ cū vx
or cū viro ſit vna caro· n̄ p̄t vir ma
iorē iniuriā recipe ꝑ carnē ſuā ꝑpa ꝫ
q̄ videre vel audire adulteriū· Vnde
ꝑpter maius incendiū qd̄ hꝫ vir de
adultera ⁊ mecha vxore· lex ciuilis
penā homicidij nō apppoſuit viro in=
terficienti vxorē actualiter adulterā
tem ⁊ mechantē· Lex tn̄ euāgelij h̄
nō admittit· qꝛ ſublata eſt lex ciuil̄
ꝑ xp̄m· qn̄ dixit ad adulterā accuſa
tam· Nec ego te ꝯdēpnabo Joh· viij
Tercō efficitur ſacrilega· qꝛ aliqn̄
ꝑpter multiplicatōem hūani gn̄is·
ad cultū dei licitū fuit vni viro pl̄es
vxores hr̄e· ſicut fuit in abrahā iob

⁊ alijs antiquis patribus· ſed nūq̄
de lege licuit vni mulieri plures vi
ros habere· Vnde mulier mechans
⁊ adulterans vniuerſaliter ſcd̄m ō=
ne temp⁹ eſt preuaricatrix legis di
uine· ⁊ violatrix legis xp̄i ⁊ legis mo
ſayce· ſed non ſic ſcd̄m omē tempus
vir efficitur ſacrilegus adulterans·
Ergo tria aggrauāt adulteriū muli
eris magis q̄ viri· ſ· furtū homicidi
um ⁊ ſacrilegiū Secūdo querit̄ vtꝝ
plus peccet frangendo fidē mrionij
vir q̄ mulier· Rn̄t idē doctor vbi ſu
pra dicēs· ꝙ aliud eſt querere quis
maius pc̄m committat· ſ· mulier vel
vir adulterans: ⁊ aliud eſt querere
quis hoꝝ plus peccat: qꝛ maius pec
catū refertur ad opationem ⁊ actū
pc̄ti· ſed plus peccare refertur ad cō
dicionē ⁊ ſtatum peccantis· Maius
ergo pc̄m ꝯmittit mulier adultera
q̄ vir ꝑpter illa tria que dicta ſunt·
Sed plus peccat vir q̄ꝫ mulier ad=
ulterando ꝑpter triplicem conditōeꝫ
qꝛ vir precellit mulierē· Primo vir
eſt deo ꝓpinquior Secūdo in ꝯplexi
one fortior· Tertio in doctrinā eſt ⁊
ec̄ in rōne doctior· Fuit enī vir ime=
diate a deo creatus ſine medio: ſed
mulier ꝓducta eſt mediante viro·
Vnde dicit apoſtolus ꝙ mulier debet
velare caput ſuū: quia eſt gloria dei
Eſt enī propria paſſio mulieris car
nalis concupiſcentia· ⁊ hoc eſt ex de=
bilitate complexionis· Non enī ipſa
ſic faciliter vitare poteſt ⁊ vincere ſi
cut vir· In doctrina ⁊ rōne eſt docti
or ⁊ efficatior Vn̄ dic̄ apl̄· ꝙ muliēs
in ecc̄ijs taceant· ⁊ ſi quid volūt dice

re: domi viros ſuos interrogēt Sic
plus peccat p̄latus clericus q̄z laic⁹
⁊ ꝑpl's religioſus q̄z ſecularis eodez
genere pc̄ti· q2 ſūt ſupiores q̄ntum
ad ſtatum· ⁊ deo ꝓpinq̄ores· Ergo
eodē modo plus peccat vir adulterās
q̄z mulier· q2 ipē ſupior eſt ⁊ deo ꝓ-
pinquior Itē q2 eſt fortior Vn̄ ſi ipē
q2 fortior eſt nō vincit ꝯcupiſcentiā
carnalē· ſic excuſatur mulier ſaltez a
tanto plus q̄z vir ſi ipa nō vincat·
Tertio plus peccat vir q̄z mulier q2
debet ipam inſtruere ⁊ docere· Vn̄ ſi
cut in eodē gn̄e pc̄ti pl⁹ peccat mgr̄
q̄z diſcipulus: ſic plus vir adulterās
Dn̄t ergo mulieres ſeruare qd̄ xp̄s
dixit iudeis de ſcribis ⁊ phariſeis·
Quecūq3 dixerint vobis docēdo· ſer
uate ⁊ facite: ſcd̄m opa vero eoꝝ no
lite facere· Dicūt viri mulieribus ꝙ
ſeruēt ꝯtinentiā ſed ipi nihil faciūt
⁊ iponūt eis onera ḡuia ⁊ digito ſuo
nolūt ea mouē· Magnitudo eni huiꝰ
pc̄ti pʒ in tali exemplo· Quidā ne-
gociator habuit vxorem q̄ tpe q̄dā
ſurgens ſūmo mane ad negociū ſuū
dimiſit vxorē in lecto· Cognouit hoc
vicinus ſuus qui vxorem negociato
ris inordinato dilexit amore· ⁊ itra
uit domū ad lectū negociatoris ⁊ co
gnouit vxorē: neſciente muliē ꝙ vir
aliꝰ erat· Rediēs vō maritus eiꝰ q̄ſi
uit ab ea quid factū eēt· ⁊ cognouit
ꝙ vir alius decepit eam· ⁊ petijt vin
dictā a deo· Adulter vero intrans ec
cleſiam arreptus ē a dyabolo· ⁊ ex-
clamauit ꝙ vxorem eius decepiſſet·
⁊ caput tanq̄3 inſanus cū lapidibꝰ
percuſſit ⁊ miſerabili morte expirauit

Septīo eſt graue illud pc̄tm̄ ꝓpter
matrimonij ſepatōem ⁊ adulterij accu-
ſationē q2 maritus pt̄ accuſare ⁊ di
mittere vxorem ꝓpter fornicatōem
⁊ ecōuerſo· Dicente dn̄o in euāgelio
Math· xix· Oīs qui dimiſerit vxorē
ſuā excepta cā fornicatōis: facit eam
mechari· Et ſilr̄ vxor pt̄ accuſare vi
rum· q2 in tali cā ad paria iudicant̄
vtz· xxxij· q· v· c· ſi vxorem quis Si
igitur adulteriū eſt manifeſtū ⁊ in-
corrigibile: ita ꝙ negari non poteſt
vir eam dimittere poteſt ⁊ poteſt pe
tere diuortum ſcribendo libellum·
Forma autem libelli poteſt eſſe talis
Anno domini iheſu chriſti M· cccc·
lx· reſidente domino· N· papa in apo
ſtolica ſede: Et domino Conrado e-
piſcopo oſnaburgenſi· quito ydus
octobris· indictione· x· Ego· p· ac-
cuſo bertam vxorem meam apud te
domine oſnamburgen̄· epiſcope· ⁊
dico eam cōmiſiſſe adulterium cum
martino in villa tali in domo wal
teri menſe tali· quod paratus ſuz le
gitime probare· Vnde peto a cohita
tione eius ⁊ ſeruitute qua ei ſum ob
ligatus abſolui· Et hec forma libelli
habetur· c· tue fraternitatis· ex̄· de ꝓ
cur̄· Queritur in quibus caſibus ad
ultera a viro accuſari pt̄ vel dimitti
Rn̄r ſcd̄m raymūdū in ſeptē caſibus
Primus eſt ſi vir cōuincitur de for
nicatione· vtz· xxxij· q· vi· p totum·
Secūdꝰ ſi ipē ꝓſtituit eā· ex̄ de eo q̄
cog· ꝯſā· vxo· ſue· c· diſcretoꝫ Tertiꝰ
cū ipa credebat viꝝ defūctū: ⁊ nup
ſit alij ⁊ maritꝰ redijt: tēt eā recipe
Quartꝰ ſi cogn̄ta fuit latēt ab aliq̄ quē

credebat eſſe virū ſuū· vtꝫ· xxxiiij· q·
ij· in lectū· Quītus ſi fuerit vi oppreſ
ſa· ⁊ intellige de vi abſoluta· alias n̄
excuſat· vtꝫ· xxxij· q· v· ꝓpoſito Sex
tus qn̄ reconciliauit eā ſi poſt adul=
teriū vel eā publice adulterantē reti=
net in cōſortio maritali· vtꝫ· xxxij· q·
i· ij· iij· Septim⁹ ſi quis vxorē repu
diat ⁊ illa nubat alteri· ⁊ poſtea vir
ꝯuertatur ad fidē filr̄ ⁊ mulier: tene
tur accipe illam· vtꝫ ex̄ de diuortijs
c· gaudem⁹· Octauo eſt graue pctm̄
ꝓpter grauē ignis purgatorij ⁊ ifer
ni puniōem: qd̄ ptꝫ in tali exēplo·
Nā carbonarius quidā faciens car=
bones in ſilua: vidit in media nocte
quendā hoīem equo inſidentē: hn̄tē
gladiū in manu ſua: q̄ eq̄tauit ad ig
nem in q̄ erat mulier nuda: ⁊ tranſ=
fixit eam terribiliter· ⁊ ſic fecit ſepi
us ⁊ erat dolor nimi⁹ Hoc vidēs car
bonarius: intimauit cuidā comiti q̄ vi
dit viſionē ⁊ cōiurauit hoīem vt di
ceret quid hoc eēt Et rn̄t· hec mulier
vxor erat cuiuſdā viri ⁊ mecū vixit i
adulterio ⁊ ego cū ipa crucior nimis
⁊ confeſſi fuim⁹ anq̄ͣ morēmur· ſed
cito mortui p̄niam quā implē debu=
iſſemus nō potuim⁹ implē· Sed ſi
feceris ꝓ nobis miſſas celebrari ⁊ o
rationes fideliū ꝓ nobis ꝓcurauens
liberari poſſumus Et cū hic reuerſus
fueris ⁊ nō inueneris nos· redempti
ſumus· Punit ec pena eternali Apo
cal· Pars eorū i ſtagno ignis ⁊ ſul
phuris ardentis eſt· Legitur ꝙ duo
adulter ⁊ adultera mutuo peccauerāt
in ſacratiſſima nocte paſche· Cū ille
iaceret i ope nephario dixit ad mu

lierē· Vtinā poſſemus ſic pſeuerare
illū actū in ꝑpetuū Rn̄t illa Vtinam
poſſemus: Mox ſpūs malignus am
bos extinxit ⁊ neq̄ꝙ̄ poterūt ab inui=
cem ſeparari· Et ſic fuerūt cōfuſi tpali
ter: ⁊ eternaliter ſimul dampnati

In m̄rīomio agentes inordinate
actū coniugalem peccant

Quarto peccant contra illō
ꝓceptū· Nō mechaberis·
q̄ in m̄rīomio agūt iſtum
actū inordinate ⁊ contra i
ſtitutōem nature· Dicit lactantius i
li· diuinarū inſtitutionū· Cū deus ex=
cogitaſſet duoꝝ ſexuū rōem· attribu
it his vt ſemuicē appeterēt ⁊ ꝯiūcti
one gauderēt Itaqꝫ ardentiſſimā cu
piditatē cūctarū aīantiū corpib⁹ ad
miſcuit: vt in hos affectus auidiſſiē
ruerēt· eaqꝫ rōe ꝓpagari ⁊ multipli
cari gn̄a poſſent Que cupiditas ⁊ ap
petentia in hoīe vehementior ⁊ acrior
inuenit· vel qꝛ hoīm m̄ltitudiem vo
luit eē maiorē· vel qn̄ v̄tutē ſoli hoīi de
dit vt eſſꝫ laus ⁊ gl'a in coercendis
voluptatibus· Hec ille· Tal' āt cōiū
ctio pt̄ fieri q̄druplicī intentōe· Pri
mo cā ſuſcipiēdi ꝓlis· ⁊ tal' n̄ hꝫ cul
pā· vtꝫ· i· ad coꝝ· vij· Si nupſerit v̄
go n̄ peccat Si eīn ſine pctō n̄ poſſꝫ
fieri cōiugal' cōcubitus: nō ꝓcepiſſꝫ
dn̄s poſt diluuiū eū copulari dicens
Creſcite ⁊ multiplicamini: cū ſine carn̄li
cōcupiſcētia n̄ pn̄t ꝯmiſceri· Scd̄o
hꝫ fieri cā reddēdi debiti ⁊ ſic ē act⁹
iuſticie· Et ſi nō poſſit fieri ſine pctō
apl's n̄ dixiſſꝫ vbi ſ· Vxori vir debi
tū rēdat· Et iō dic̄ Aug· ⁊ ponūtur
eius v̄ba· xxxij· q· v· ſi dicat Vbi dic̄

Aug. Redde debitū: ꝛ ſi non exigis redde ꝑ ſanctificatiōe pfecta: de⁊ ti bi cōputabit Tercio h₃ fieri cāvitāde fornicatiōis· De quo dicit apls vbi ē· ꝓpter fornicatōem vitandā vnuſ quiſq₃ ꝓpriā hēat· Quarto mō h₃ fi eri cā ſaturande libidīs ſi hoc ē infra limites mrionij·ſ·ꝙ cū alia muliē h non faceret: tunc eſt veniale pcm̄ ſcdm tho· Si āt delectatione quērit in ea vt in meretrice: extendedo·ſ·af fectū ꝙ ſi non eēt vxor idem faceret· dicit thomas ꝙ tūc eſt mortale. ꝛ ſic peccat contra illud preceptū primo in mrionio· nō mechaberis· Ide dic Jero· ꝛ ponūtur eius verba·xxxij·q iiij·c·origo q̄dem· Nihil eſt fedius ꝙ amare vxorem q̄ſi adulterā· Seq̄ tur· Imitētur ſaltē pecudes· Ibidē· Adulter eſt inquit in ſuā vxorē ama tor ardētior· Glō ibidē dicit Adulter dr̄ non reatu crimis illius capitalis ſed ſilitudine adulterine libidinis· Sicut enī adulter in adulterā ard₃ ſic iſte in ꝓpriā· Tales faciūt ſic̄ ceru ſa dn̄a· Cū cū p villicū portatus fu erat vnus calatus ceruſorū· dn̄a ceru ſa cū calato intrauit camerā ꝓpter i gluuiē· ꝛ mox impleuit os ceruſis: i glutiendo oſſa cum pelliculis· ꝛ ruſti cus vidit quecunq₃ fecit· Deinde cū₃ maritus eēt in menſa cū ruſtico: iſta bona dn̄a in mēſa pn̄tauit aliqua de ceruſis ad comedendū· Volens aūt dn̄a ſe oñdere moderate: cepit vnam ceruſ[...]m· aſpiciens dixit ad villicum Quō comeditis de iſtis ceruſis ī vil la? R̄nt ruſticus: Bona dn̄a nos ca pimus q̄ntū poſſumus implere os

nr̄m· ꝛ glutim⁹ cū oſſibus ꝛ pelliculꝭ ſicut vos feciſtis in camera paulo ā te· Sic multi viri ꝛ mulieres in pre ſentia hōim ſunt valde tpati: dicen tes· Nos vix ſemel in anno facimus illū actū· ſed in abſentia ſūt luxurio ſiſſimi· Contra apoſtolū·i·ad cor· Qui hn̄t vxores ſint tanq̄ nō hn̄tes Et ſic thobias vſus eſt cōiugio ſuo· de quo dr̄ thob. viij· Qui ait ad ſarā vxorem ſuā· Surge hodie ꝛ cras ꝛ poſtcras: ꝛ oremus dn̄m· Et ſeq̄tur Filij enī ſanctorū ſumus: ꝛ non poſ ſumus ita cōiungi ſicut gentes que ignorant deum· Vnde ꝛ aſmode⁊ de mon fornicatiōis ſeptē viros dicte ſare ꝓpter impetuoſū ardorē libidis occidit· vt₃ ibidē paruū ante· Secū do peccant in mrionio cō̄ illud pre ceptū non mechaberis: qn̄ exercent actū illū in feſtiuitatibus ſcōru₃· De quo Aug· ꝛ ponitur·xxxiij· q·iiij·c· Quotienſcūq₃ dies natalis dn̄i: aut reliq̄ue feſtiuitates aduenerint: nō ſolum ab infelici concubinarū cōſor cio: ſed etiam a ꝓprijs vxoribus ab ſtinere debem⁊ Ibidem·c· Frēs· ꝛ·c· ſcā· ꝛ in·c·xp̄iano· Q₃ āt hoc ſit pec catum cōmittere ſic actum luxurie e tiam patet triplici exemplo· De quī bus nota in tertio precepto· in ſer= mone de indiſcreta multiplicatione feſtorum· Ideo dicit beatus Augu= ſtinus· ꝛ ponuntur eius verba · xxx iij· q·iiij·ca· Chriſtiano cum vxore ſua conuenire. aliquando licet· ali= quando non licet· Propter proceſ= ſiones enim et dies ieiuniorum ali= quando non licet eis conuenire·

qꝛ ecīā a licitis abſtinendū ē vt fa=
cilius poſſit impetrari q̄d poſtulat̃.
Vn̄.i.ad coꝛ.vii. Ex ↄſēſu abſtinē
dū ad tēpus vt vacetis orōni. Hec
aug̃. Rō autē huiꝰ eſt qꝛ dies ꝓceſ
ſionū ⁊ orōnū ⁊ ieiuniorꝫ iſtituti ſūt
ꝓpter eleuatōem mētis a carnalibꝰ
ad ſpūalia. In vſu vero cōiugali fit
depſſio mēns a ſpūalibꝰ ad carnalia.
Jō ↄuenienter ē iſtitutū vt i illis di
ebꝰ abſtineāt ↄiuges ab vſu carna
li. Jdē faciendū ē tpe cōionis. vtꝫ xx
xiij.q.iiij.c. ſciatis. vbi dicit Jero.
Sciatis frēs cariſſimi ꝙ q̄cūqꝫ vxo
ri debitū reddit vacare n̄ pt orōi nec
de carnibꝰ agni comedē dꝫ. Si pa
nis ꝓpoſitionis ab his q̄ vxores ſu
as tetigerūt comedi nō poterat. q̄n
tomagis ille panis qui de celo deſcē
dit n̄ pt ab his q̄ ↄiugalibꝰ paulo
ant̄ heſere ↄplexibꝰ violari atqꝫ cōtin
gi. Hiſtoia de paibꝰ poīt̃ i. Re.xxi.
Nō tn̄ peccat ille q̄ reddit debitū: ſꝫ
q̄ exigit. Et ſi hoc fac̃ cā ſaturā de libi
dis moꝛlit̃ peccat. Si vō aliq̄ ĩfirmi
tate ductus ſiue vllo ↄceptu ſiue re=
uerētia vł exhoꝛtatione ecc̄e nō pec=
cat moꝛlit̃. Tertio g̃uiter peccat̃ q̄n
fit cōn̄ naturā mō ʒodomitico aut be
ſtialiter. q̄d ē g̃uc pc̄m iter pſōas
legitias. O beſtia cornuta dic mihi
ſi tu videres hoīem faciēꝫ hn̄tē retro
nō videret̃ tibi aliq̄d mirabile ⁊ hor
rendū viſu. O beſtialis homo: aſinꝰ
⁊ canis nō faceret q̄ tu facis in tanta
cecitate es poſitus. Vult eñ aug̃. nō
tantū ſcelus eē cū mre ſic cōn̄ naturā
agē. Modꝰ autē eſt quē natura docꝫ
Et eſt ꝙ mulier iaceat in doꝛſo. vir

autē in ventre ſuccūbat. ⁊ ſic facilꝰ
ↄcipiūt mulieres. Minor autē deuia
tiō ē cōcubitus lateral̃. ⁊ minor q̄n
ſūt ſedentes. Adhuc maior ſtantiuꝫ
eſt. Maximꝰ qui eſt retroꝛſū mō iu=
mētorꝫ. Q̄n autē modus mutat̃ ꝓpt̃
coꝛpis groſſiciē vel ꝓpter aliquā ali
am infirmitatē aut ꝓpter impregtō
nem: ⁊ timet de ſuffocatiōe ꝑtus cre
do ꝙ nō peccet moꝛlit̃ ꝓpter infirmi
tatē mulieris. Q̄n autē fac̃ cā ſaturā
de libidis tūc peccat moꝛliter. Q̄rto
peccāt cōiuges q̄n nō fūdūt ſemē ad
debitū vas ne mulieres impregnē=
tur. Et q̄ntū pc̄m ſit illud hēt̃ gen̄.
xxxviij. vbi dr̄. Dixit ergo iudas ad
onā filiū ſuū. Ingredē ad vxorē fra
tris tui vt ſuſcites ſemē frī tuo. Jlle
ſciens ſibi n̄ naſci filios: itroiēs ad
vxorē fris ſui ſemē fūdebat in terrā.
ne liberi fris noīe naſcerētur. Jdcir=
co ꝑcuſſit eū dn̄s eo ꝙ rē deteſtabilē
faceret. Hoc ec̄ fec̄ her frater eiꝰ q̄ fu
it neq̄ꝗ in ↄſpcū dn̄i. vt ibidē. Que āt
fuit eiꝰ neq̄cia i textu n̄ exꝑmit̃. Dic̄t
autē hebrei ꝙ fuit filiꝰ neq̄cia frīs ſui
onā q̄ i coytu cū ſua vxore ſtudebat
fūdē ſemē i t̄rā ex̄ vas mulieris. Sꝫ
hꝰ faciebat alio motiuo qꝛ iſte her li
bidioſe afficiebat̃ ad ſuā vxorē tha
mar. Jō cauebat ne ipregret̃ ne eius
pulcritudo minueret̃ ⁊ ne eiꝰ ↄcubitu
ad tpꝰ ꝑuaret̃. ſ. cū eēt ꝓpiq̄ ꝑtui ⁊ i
ꝑtu iacēs vſꝫ ad purificatōꝫ. Sꝫ onā
alia itentōe hꝰ faciebat. vtꝫ i lrā. Jō
vtqꝫ īterfectꝰ ē a dn̄o vt ⁊ ideptitaſ pe
ne teſtaret̃ ſilitudiēꝫ culpe. hꝰ nicol̃.
de lira ibidē. Q̄nto peccāt ↄiuges q̄n
coeūt tpe mēſtrui. ſic dn̄s ꝓhibuit.

leuit·xviij· Ad mulierē que paťitur
menſtruū nō accedes: nec reueles tur
pitatē eius· Vn̄ ꝓpheta· Si vir non
acceſſerit ad mulierē menſtruatā nō
morieť· Nā menſtruū eſt infirmi-
tas naturalis q̄ naturaliť venit muli
eribus oı̄ menſe· Jō tūc abſtinēdū
eſt a coitu· quia ſcd̄m phiſicos tūc
ↄcipiūtur ꝛ naſcūtur gibboſi ꝛ lep
ſi· ſcabioſi vel cū alio turpi ſigno in
facie· vt hmōi deformitates ſepe vide
mus· Dubitatur ergo vtrum ſp ſit
pct̄m tempe menſtruorū debitū exi
gere vel reddere· Rn̄t iohes in ſūma
ꝙ quidā dicūt ꝙ exigere eſt in volū
tate cōiugis: ſed reddere de neccītate
iuris· Primū intendit moyſes tem-
pore menſtruorū· leui· xviij· ſed non
ſecundū· Alij addūt Aut petenti im
minet piculū preſūptū ꝓbabiliter
de fornicatione aut non Si ſic debꝫ
reddi: qꝛ preceptū eſt morale· nō ce
rimoniale aut figurale· Alij dicunt·
Aut paſſio naturalis eſt determina
to tpe ↄtingens· ꝛ tūc non licet exi
gere vel reddere· Et q̄uīqꝫ ſcienť ex
igit vel volūtarie reddit peccat mor
taliter: qꝛ tūc ↄcipiūtur fetus· vt ſu
pra dictū eſt· Aut eſt paſſio inatura
lis· ꝛ tūc ſaltē licet reddere: qꝛ tunc
nō pt̄ fetus ↄcipi· Sed in his opio
nibus prima ſecurior eſt ꝛ cōior· Di
cit eñ hugo· ꝙ mulier tenetur reue-
lare viro ſuo mēſtruū ſi exigat ab ea
debitū: petens vt deſiſtat· wilhelm⁹
dicit ſup verbo abſtinendū· ꝙ ſcd̄m
hug· tam vir q̄ꝫ mulier petēs debitū
tpe menſtruorū peccat mōꝛliter: ſed
qui reddit exactus non peccat· Pōt

tū denegari ſine pctō: niſi videat exi
genti iminere piculū fornicationis·
Hec ioh· Sexto peccāt qn̄ vir cog
noſcit vxorē poſt ptum ante purifi-
catiōem. Patet di· v· Ad eius concu
bitū vir ſuus accedere nō dꝫ quouſqꝫ
ples que gignitur ablactetur· Re
itaqꝫ que filios ſuos ex praua cōſue
tudine alijs ad nutriendū dant niſi
prius tps purgationis tranſierit vi
ris non dn̄t admiſceri· Hec aug⁹·
Et ſi peteret mulier debitū tali tpe:
vir non debet ei reddere debitū: niſi
timereť eius fornicatio· vtꝫ· xiij· di·
Duo mala· Et econtra ſi vir petat de
bitū a muliere: negabit ei· Dubita-
tur ſi vir cognoſcit vxorem ante pu
rificationē· nūquid eſt mortale pct̄m
Rn̄t io· i ſūma· li· iiij· ti· xij· c· ij· Cre-
do inq̄t ꝙ non. licet cōm videatur· di·
v· c· Ad eius· vt ſ̄· ꝛ· xxxiij· q· iiij· c·
ſi eam. Et· xxxij· q· iiij· c· Origo· ꝛ· q·
vij. Non ſolū Sed illa capitula q̄n
tū ad h̄ loquūtur de honeſtate ꝛ cōſi
lio· ſed q̄ reddit his tpibus nō pec
cat· Jō di· ex̄ de purifica· poſt ptū· c·
vnico· Si mulieres intrare volunt
p⁹ ptū eccām ad agendū grās: non
peccant nec ſunt prohibende· Si tn̄
ex veneratione voluerint aliq̄ntulū
diu abſtinere: deuocio earū non eſt
improbanda· Septimo peccant in
matrimonio mortaliter· quando de
viro fit mulier et econtra de muliere
fit vir· Et tales actus non cōueniūt
ſtatui matrimoniali· qꝛ ſic mutāť
in pecudes· Et propter iſtud peccatū
venit diluuiū ꝛ perijt mūdus· vt pa
tet geneſis· vi· Octauo peccant qn̄

vn9 alteri ſubtrahit debitū. Unde apl's p.e. cor. vij. Vir vxori debitū reddat et ecōtra. Qn̄ ergo mulier ſb trahit viro debitū et ecōtra: peccant mortaliter. vt₃. xx. vij. q. ij. c. ſi tu abſtines. Nono peccant qn̄ in locis ſacris coeūt. qz licet debitū reddendū ſit ōmi tpe. nō tn̄ eſt ſimile de loco. qz locus polluj poteſt ita vt indigeat recōciliatione: non āt tēpus. Jō ſi alius locus haberi poteſt: mortaliter peccat qui in loco ſacro reddit.

Non mechaberis

Quinto peccant contra illd̄ pceptū. nō mechaberis. inceſtuoſi. ſ. qui cū cōſanguineis ſuis vel cognatis fornicatur: qd̄ eſt gui9 ꝙ adulteriū vt₃. xxxij. q. vij. Queadmodū. Vbi enūerata fornicatiōe et adulterio ſeqtur in fine capituli. Hos oēs iceſtuoſi tranſcendūt Et in caplo ſequenti dicit Aug. Adulterii malū vicit fornicatōem. vincit āt ab inceſtu De illo pctō dr. xxxvi. q. i. c. Lex illa. §. Cū ergo. vbi dr q inceſtus eſt cōſāguineorum vel affinium abuſus. Vñ iceſtuoſi dicūtur q cōſāguineis ſuis vl affinibus abutūtur. Hec ibi. Tal' iceſtus impedit mrionium cōtrahendū ſed nō dirimit cōtractū. vt₃ ex. de eo q cognouit cōſanguineā vxoris ſue c. tranſmiſſe. Et hz fieri qdruplicit'

Primo in cognatōe. i. i cōſanguinitate

Secundo in affinitate reali

Tertio in cognatione ſpirituali

Quarto in cognatione legali.

Primo fit inceſtus in cognatiōe carnali. vt filius cū mre. pr cū filia. fiat cū ſorore. vel filij et filie duorū fratrū aut ſororum et ſic vlteri9 vſqz ad qntū gdū excluſiue. Tal' affinitas ipedit mrioniū cōtrahendū et dirimit cōtractū. vt₃ ex. de cōſang. et affi. c. nō dz. Et ſi tales mutuo coeūt peccāt gui9. qd ptz primo ex dine legis phibitione. vt₃ leui. xviij. Omis hō inquit dns ad pximū ſanguinis ſui nō accedat nec reuelet turpitudinē eius. qz ego dns. Per reuelatōem turpitudinis intelligit' qlqz ōcubitus carnalis. Jō mebra deſeruientia ad concubitū dicūt' pudeda ſcdm Aug9. xiiij li. de ci. dei. c. xxiij. Dicūtur iō pudenda qz pudet aim reſiſti ſibi a corpe. Jō iſta mēbra occultam9 qz mouētur cōtra ipeniū volūtatis qd nō faciūt alia mēbra: vt man9 aut pedes. Jō dns dicit. Turpitudinē pris tui: et turpitudinē mris tue n̄ diſcoopies mr enī tua eſt: nō reuelabis turpitudinē ei9. Turpitudinē vxoris pris tui. i. nouerce nō diſcoopies Turpitudo enī pris tui eſt Turpitudinē ſororis tue ex pre ſiue ex mre q domi l' foris genita eſt nō reuelabis: qz turpitudo tua eſt. Turpitudinē filie vxoris patris tui: quam peperit patri tuo. et eſt ſoror tua non reuelabis. Turpitudinem ſororis patris tui non diſcoopenes quia caro eſt pris tui. Turpitudinem ſororis matris tue non reuelabis eo ꝙ caro ſit matris tue. Jlli gradus olim in lege prohibiti ſunt. ſed nūc plures additi ſunt ab eccleſia. quia nunc prohibetur vſqz ad quartum gradum incluſiue. Sic ibidem prohibetur

gradus affinitatis que eſt ꝓxime ꝓ
ueiens ex ſola copula carnali· Jō dr̄
ibidē· Turpitudinem pr̄is tui non re
uelabis: nec accedes ad vxorē eius:
q2 tibi affinitate cōiungit᷑· Turpi=
tudinem nurus tue nō reuelabis q2
vxor filij tui eſt· ⁊c̄· vſqꝫ ad q̄rtū gra
dū īcluſiue· Secūdo patet grauitas
hui9 pcc̄i ex legis graui pūitione· vt
patet· leui· xx· vbi dr̄ a dn̄o Qui dor
mierit cū nouerca ſua ⁊ reuelauerit
ignominiā pr̄is ſui: morte moriant᷑
ābo· ſanguis eorū ſup eos. Qui dor
mierit cū nuru ſua morte moriatur·
Seq̄tur· Qui ſupra vxorē filiā aut
mrēm eius duxerit ſcelus opatus ē
viu9 ardebit cū eis: nec pmaēbit tā
tum nephas in medio vr̄i: Vn̄ ſeq̄t᷑
ibidem Qui accepit ſororē filiā pr̄is
ſui ⁊ filiā mr̄is ſue ⁊ viderit turpitu
dinē eius· ⁊ illa q̄ ꝯſpexerit fr̄is ig=
nominiā nephariā rem opati ſunt·
occīdētur ambo ī conſpcū ꝑpli· Oēs
illi excluſi tūc fuerūt a mr̄imonio Nā
in principio gn̄is hūani ꝓpter rari
tatē hoim tm̄ duas pſonas excluſit
a cōiugio· ſ· vt nec fili9 mr̄i nec filia
pr̄i copularet᷑ Jō Adā dixit· ꝓpter
h̄ hō relinquet prēm ⁊ mrēm· ſ· quo
ad mr̄imonij copulatōeꝫ: ⁊ adherebit
vxori ſue Tūc enī frater accepit ſo=
rorē ſuā Dicit mgr̄ in hiſto· vbi tra
ctat de gn̄acōe ſeth· ꝙ adā legit᷑ ha
buiſſe triginta filios ⁊ totidē filias
p̄ter caym ⁊ abel q̄ inuicē cōtraxerūt
mr̄imoniū· Sub lege fere duodecī p=
ſonas excluſit· vtꝫ leui· xviij· Sꝫ ec̄
olim plures excluſit· ſ· vſqꝫ ad ſextuꝫ
gradū īcluſiue vtꝫ xxxv· q· iij· c· Nul
li ex ꝓpinquitate ſui ſanguis vſqꝫ
ad ſeptimū gradū vxores ducāt Et
cā ponitur īfra· c· ꝯſanguīitatis· Quia
ſicut ex etatibꝫ mūdi gn̄atio ⁊ hōis
ſtatus finit᷑· ita ꝓpinq̄tas gn̄is tot
g̃dibus terminat᷑· Sed nūc ſtatuit
ꝙ nemo infra q̄rtū g̃dū ſiue ꝯſāgui
nitatē ꝯ̄hat· ⁊ reuocatur priores in
ꝯ̄riū editi· ex̄ de ꝯſan· ⁊ affi· c· nō dꝫ·
Rō ibidē ponit᷑. q2 q̄tuor ſūt hūores
in corpe· qd̄ ꝯſtat ex q̄tuor elemētis
Cū ergo iā vſqꝫ ad gradū q̄rtū ꝓhi=
bitio cōiugalis copule ſit reſtricta·
eam ita volum9 eſſe ꝑpetuā· non ob
ſtantibꝫ ꝯſtitucōnibus ſup h̄ editis
ab alijs vel a nobis Si q̄s cōn īhi
bitionē hmōi preſūpſerit copulari:
nulla longinq̄tate defendat᷑ annorū
cū diuturnitas tpm nō minuit pec=
catū· ſed auget· Tantoqꝫ ſūt g̃uio=
ra crimina: q̄nto diuti9 infelicē aīam
detinet alligatā· Hec ibi· Hic vſqꝫ
ad quartū gradū cōiter durat homi
nū memoria: vt ſciant gradus cōpu
tare· Et corpus humanū ex quatuor
elementis in generatione compoitur
et cum in qualibet generatione ſit q̄
dam cōmixtio cum alieno ſanguine
paulatim euaneſcit cōuenientia com
poſitionis prime· ita vt in prima ge
neratione euaneſcit elementum ſub
tilius id eſt ignis· In ſecunda aer·
in tertia aqua· In quarta terra· In
quinta contrahere poſſunt neqꝫ ince
ſtus cōmittitur ſcd̄m ſanctum tho=
mam· Hic hodie terminatur con=
ſanguinitas in quarto gradu: ſal=
tem quo ad copule carnalis prohi=
bitionem· tamen quo ad ſucceſſionē

hereditatis durat vſqꝫ ad decimū ḡ
dū· vtꝫ· xxxv· q· v· c· ad ſedē· Tertio
ptꝫ ḡuitas hui⁹ peccati ex diuina ma
ledictōne· ſicut patet deutero· xxvij·
Maledictus qui dormit cū vxore pa
tris ſui· ⁊ reuelat opimentū lectuli
ſui· Et dicet oīs pp̄ls Amen· Male=
dictus qui dormit cū ſorore ſua filia
pr̄is ſui vel mr̄is ſue· Et dicet oīs po
pulus Amen· Maledictus q̄ dormit
cū ſocru ſua Et dicet oīs pp̄ls Amē
Nā ſi terra fuit maledicta ꝓpter pec
catū primi hoīs vt patet geñ· iij· q̄n
tomagis ille inceſtuoſus meruit a
deo maledici· Si ſerpens fuit male
dictus vt patet ibidem· maledictus
eris inter oīa aīantia terre· iō qꝛ in
duxit hoiem ad pctm̄: q̄ntomagis i=
ceſtuoſus ⁊ ſerpens infernalis· Si
cayn fuit a deo maledictus qꝛ ocā=
dit frēm ſuū· vt patet geñ· iiij· q̄nto
magis ille inceſtuoſus Itē ſi arbor
meruit maledici qꝛ nō portauit niſi
folia· vt patet mat· xij· q̄ntomagis
ille inceſtū faciens Ideo iacob male
dixit filiū ſuū ruben qꝛ dormiuit cuꝫ
vxore ſua· vtꝫ geñ· xlix· dicens· Ru=
ben primogenitus meus effuſus es
ſicut aqua· Non creſcas· qꝛ aſcendi
ſti cubile pr̄is tui· Quarto ptꝫ ḡ
uitas hui⁹ pcti ex eccl̄ie ꝓhibitioē·
Nam inceſtū ꝓhibet primo ſub pe
na infamie· vtꝫ· vi· q· i· c· Infames
eas pſonas eſſe dicim⁹ q̄ ꝓ aliq̄ cul
pa notanť· ſ· inceſtuoſos piuros ho
micidas raptores· ⁊c̄· Neqꝫ etiā te=
ſtari nec accuſare pn̄t· vtꝫ· iij· q· iiij·
c· ꝯſanguineoꝝ· Dicit Calixtus pa=
pa qꝫ oīs inceſti macula pollutus in
famis eſt· ⁊ ad accuſare ſupradictoꝝ nō
ꝑmittiť Sic etiā nec teſtari pt vtꝫ
ibidem· Sequitur ergo· Nō ſoli hi
repellendi ſūt ⁊ infames efficiūtur·
ſed etiā eis oēs ꝯſentientes· ſ· appro
bando· defendendo· p̄ncīniū preſtā=
do· quo caſu non min⁹ peccat q̄ faci
ens· Itē ſunt a cōione fideliū ſepādi
vtꝫ xxxv· q· ij· c· de his qui ſe inceſti
pollutione ꝯmaculant placuit quo=
uſqꝫ in ipō deteſtando ⁊ illicito cōtu
bernio carnis perſeuerāt qꝫ vſqꝫ ad
miſſam tantū cathecuminoꝝ in eccā
admittanť Cū quibus nec etiā cibū
ſumere vlli xp̄ianoꝝ licet· ſicut apo
ſtolus iuſſit· i· ad coꝝ· v· Itē nec dꝫ
ꝯtrahere mriomiū· vtꝫ· xxxii· q· vlti·
c· Quedā cū f̄rē viri ſui dormiuit· de
cretū eſt vt adulteri nūq̄ꝫ in cōiugio
copulentur· Idem in c· ſequenti di·
Si quis viduā vxorē duxerit et po
ſtea cum filiaſtra fornicatus fuerit·
ſeu cū duabuꝰ ſororibꝰ· aut ſi qua cū
duobus fratrib⁹ ſeu cū patre ⁊ filio
Si quis relictam fratris· ſi q̄s nep
tem aut nouercā aut nurū aut conſo
brinā aut filiā auūculi āt ei⁹ relictā
aut preuignā polluerit· eos diſiūgi
⁊ vlterius nūq̄ꝫ ꝯiugio copulari pā
pim⁹ Itē di· xxxiiij· q· vlti· c· in lcm̄
Et de eo q̄ cog· ꝯſang· vx· ſue· c· p°·
Si āt ſit ex ignorantia pn̄t vtꝫ ibi=
dem· c· in lectū· Itē filij de inceſtu ꝓ
creati non reputanť filij q̄ntū ad pa
ternā ſucceſſionē· vtꝫ· xxxv· q· vii· c·
p̄mo· Itē punit in debiti petitōe· qꝛ
qui inceſtū cū ꝯſanguinea vel vxoris
affine ꝯmiſit: debitū ab vxore nō pt
petere· ſed reddere tenetur· vt patet

ex̄ de eo q̄ cog· ꝯſan· vx· ſue· c· tranſ-
miſſe· ⁊ i· c· Si quis cū filiaſtra ſua
fornicatus fuerit ſcienter· nec a mrē
debitū petere· nec filiā vnq̄ hrē p̄t i
vxorē· nec filiaſtra· nec ille vllo vn
q̄ tpe alij ſe poterunt matrimonio
copulare· Dicit glō· ſuper verbo debi
tum· exactus tamen reddere tenetur
vt patet ibidem in capl̄o tranſmiſſe
Leges etiaꝫ imperiales grauiter pu
niūt· vtꝫ· C· de icēſt· ⁊ inutilibꝰ nup
cijs· l· Si quis inceſti vetitiqꝫ coniu
gij ſeſe nupcijs funeſtauit proprias
q̄ꝫdiu vixerit teneat facultates· ſed
neqꝫ vxorē neqꝫ filios ex ea editos
habere credatur· Nihil prorſus p̄s-
dictis· neqꝫ per interpoſitam quidē
pſonam· vel donec ſupſtes vel mor-
tuus delinquat Dos ſi qua forte ſol
lēniter aut data fuerit aut promiſſa
iuxta ius antiquū noſtri fiſci cōmo-
dis cedat· In teſtamēto ſuo extneis
nihil reliquat· ⁊c̄ ibidē· Quinto pa
tet grauitas huiꝰ peccati ex ſathane
poſſeſſione· qꝛ tales ſunt in dominio
ſathane· vtꝫ· i· ad cor· v· apl̄s de q̄-
dam dicit inceſtuoſo· Auditur inter
vos fornicatio qualis nec inter gen
tes ſupple eſt· vt· ſ· vxorem pr̄is ali
quis habeat· ſequitur ibidē· Ego q̄
dem abſens corpe pn̄s autē ſpū iam
iudicaui q̄ ſic opatus eſt in noīe dnī
noſtri iheſu xp̄i· tradere hmōi ſatha
ne in interitū carnis· vt ſpūs ſaluꝰ
fiat in die dnī noſtri iheſu xp̄i Sup
quo dicit glō· vt ſathanas eū corpo
raliter vexet· ⁊ ſic ille reſipiſcat Hāc
enī ptātem dr̄ habuiſſe apl̄s· vt auꝫ
aliquem a ſtulticia ſua non poſſet re

mouere: dyabolo eū vexandū tradi-
dit quouſqꝫ pniām ageret ⁊ a malo
deſiſtēt· Hec glō· Caueāt ergo cun
cti fideles a tali laqueo dyaboli· Di-
cūt enī quidā· ſoror mea eſt· poſſum
dormire ſecure cū ea: aut filia patris
mei aut ſororis· qd̄ eſt valde piculo
ſum dicere ⁊ facere· Cuiꝰ exemplum
ſcribit cirillus ep̄s ad ſanctū augꝰ·
de miraculis glōſi Jeronimi· de quo
dam monacho qui erat in quodam
monaſteio ⁊ erat amator caſtitatis
ad Jeronimū glōſū magnā habuit
deuotōem· Cū pr̄ illius ad mortē e-
grotaret: ad prēm idem iuuenis com
pulſus eſt venire· Cū tertio die com
pleto cū ſua ſorore q̄ erat pulcritudi
nis inaudite q̄ꝺaꝫ hora crura pr̄is cō
tingeret cōfricare: accidit q̄ dexterā
ſororis tangeret· Inde tantis eſtibꝰ
libidis fuit inflāmatus a dyabolo·
⁊ cor eiꝰ fuit vulneratū: q̄ eā ad ac
tum illicitū cupiebat icitare Sana
tur pater: monachus ad ꝯuentū re
uertitur· libidine ardet quotidie: co
gitans modū vt nephas p̄cogitatū
pficiat· Et dyabolo inſtigante i lay
cali habitu in nocte media ad foēs
cenobij claues ferens in manibꝰ ad
fores ꝓperat: ſed ianuā minime iue
nire potuit· Reuertitur ad camerā: ſꝫ
ſecūda ⁊ tercia nocte tēptauit ſilr̄ ſic
q̄i p menſē Tādē ieroniꝰ glōſus cui
dā ſcō viro illiꝰ mōſterij appuit: ei
reuelās q̄d iſte mōchꝰ pretendebat
mandāſqꝫ illi vt dicat illi mōcho de-
clarare q̄ ſcūs ꝓpter impenſā ſibi re
uerentiā eū cuſtodiuit vt oſtia nō vi
deret ad tale nephas perpetrandum

Mane facto qđ ille ſcūs hō viderat
ei intimauit. Audiens hoc ille cepit
deteſtari ſacramentis ⁊ dicere ꝓpter
cerebri vacuitatē hec ſibi ſōpnia e-
ueniſſe. ſed nocte ſequēte ille mona
chus nullā reuerētiā exhibuit ſācto
Jeronimo Tūc oſtiū mōſterij exiēs
ꝑtāte ſibi ā diabolo data: venit ad
domū pr̄is: ⁊ intrans puelle thala-
mū ſpoliatis veſtibus lateri eius ſe
applicuit. Soror excitatur virū iux-
ta ſe ſentiens diris emiſſis clamori
bus ad ſe ꝑentes euocauit. Currūt
ad puelle thalamū cū lūie ⁊ in lecto
inuenerūt hūc iacentē. Stupent pa
rentes. condolent ⁊ interrogant cāꝫ
tanti diſcrimīs: ⁊ filius ſuū ꝯfitetur
debitū. Voluit glorioſus Jeronimꝰ ſuā
ſtulticiā expiri. vt in poſterū ⁊ hūili
or ⁊ aſtutior fieret ad cauendū. Dex
to patet grauitas huiꝰ peccati in mł
tis malis que inde ſequūtur. Naꝫ il
lud pc̄tm̄ reddit hoiem q̄ſi canem Ca
nis enī in ope illo nō ſeruat ꝯſāguī
nitatē. Inde etiā ſepius ſequūt hoīcī
dia. ſicut patet. ij. reg. xiij. ꝙ amon
qui ſororē ſuam corrupat interfectꝰ
fuit a frē ſuo abſalon Niſi hoīes ab
hoc pc̄tō cauerēt ſequerētur inde nō
ſolū odia hoīcīdia ⁊ frācīdia: ſed vna
tota ciuitas vel patria poſſet talit̄ pe
rire. Sed tales peſſimi inceſtuoſi q̄
rentes excuſatiōes in pc̄tis allegāt
abrahā: qr habuit ſarap in vxorem
ſuā filiā pr̄is ſui. ſ. ſororē loth. Et y
ſaac rebeccam in vxorē accepit q̄ fu-
it filia ꝯſobrini mr̄is ſue Jacob du
as ſorores: lyā ⁊ rachel laban auūcu
li ſui ſibi in mr̄imōio ſociauit. Loth

duas filias ſuas in monte ip̄regna
uit. Ext. c. ꝙ āt. xxxv. q. i. ſ. His ita
qꝫ rn̄detur ꝙ cōſanguineoꝝ ꝯiūctio
nes alias cā neccītatis ꝑmiſſe. alias
cā iuſte rōnis inueniūt̄ impate. Cū
enī vnus ab initio vir atqꝫ vna ex
latere eius mulier a deo formaretur
neccārio ſorores frībus copulabātur
Qđ āt neccītate cogente fit: ceſſante
neccītate ꝑiter ceſſare oꝫ ⁊ illud. Tan
to ergo nūc dāpnabilius vſurpat̄
ꝯſanguineoꝝ ꝯiūctio: q̄nto minus
neccāria ꝓbatur. Vnde hmōi copula
poſtea in lege ꝓhibita inuenit̄: dicē
te dn̄o p moyſen Turpitudiem ſoro
ris tue nō reuelabis. Sequit̄ in. c.
ſequēti. Habita eſt illius rō certiſ-
ſimā caritatis: vt hoīes quibꝰ eēt v
tilis atqꝫ honeſtiſſima concordia di
uerſarū neccītudinū. i. dilectionū vin
culis nectarent̄. vt vnꝰ in vno mul
tas hrēt neccītudines. ⁊ ſingule ſpar
gerētur in ſingulos. ac ſic ad ſociā-
lem vitam diligentius plurime plu
rimos obtinerent. Pater quippe ⁊ ſo
ror duarum ſunt neccītudinū nomīa
Dum ergo quis habēt alium patrē
⁊ aliam ſocrum. numeroſius ſe cari
tas porrigit: ſic modo ſit. Et infra in
c. ſequenti Alia cauſa qua id factum
eſt poterat intelligere ꝙ ceteris ydo
latria fedatis ſola familia heber in
cultu vnius dei remanſit. Sequitur
Ne ergo ex ꝯiūctione infideliū fide
les ad ydolatriā ꝓlaberent̄ ⁊ ita deū
offenderēt. ſic q̄dā tp̄e an̄ diluuiū fi
lij dei ꝯmixti cū filiabꝰ hoīm ip̄m ad
iracundiā ꝓuocauerūt. certiſſiē cautū
eſt vt pr̄iarche viri ſci nō niſi de ꝓpa

cognatione · hoc est familia fidelium
ſibi vxores accipent · hinc est vt fi
lij iſrl' intraturi terrā pmiſſiois a do
mino audirent ne filias chananeoꝝ
ſibi in vxores accipent: nec ſuas eis
nuptijs traderent Statim ſubiūgit di
cens · Ne faciant vos recedere a deo
vro & fornicari cū dijs alienis · Hec
vbi ſ · Sed eccā nūc ſatis est dilata
ta ꝙ nō est necē ꝙ de ſanguie ſuo qli
bet nubat · Ceſſet ergo tal' excuſatō
friuola · Septio ptʒ grauitas hui? pec
cati: qꝛ est cōtra legē natural' incliati
onis · Jō ariſto · in li · politicoꝝ · ſola
naturali rōe ductus excepit aliqs p
ſonas a cōiugio cōtrahēdo Nūqꝫ em
fuit licitū alicui & apud nullas gen=
tes pmiſſum inuenim? vt qs cū mrē
vel prē cōtraheret · Nā vxor dʒ eē ſb
iecta viro Jnconueniēs em eēt ſic ma
trem filio eē ſubiectā · Dic em non
eēt mutua reuerētia in pentibus et
filijs & etiā ꝯſanguineis · Nā bruta
aīalia hoc facere veretur · vtʒ de Ca=
melo: qui ſue mrī ꝯmiſceri naturalit
refugit Vn narrat ariſto · x · de aīali
bus ꝙ quidā oculos cameli ꝑpo cla
mide ſuo obſtruxerat & mrēm ei? ſb
miſit · Qd cū camelus poſt cōcubitū
agnouiſſet ſtatim illū calcibus ſuis
pemit & pedibus cōculcauit Dʒ tūc
dubiū est de loth qui ſe miſcuit cū fi
liabus ſuis: an peccauerit ipe & filie
ei? · De qbus geñ · xix · Aſcēdit loth
de ſegor & māſit in monte: & due qʒ
filie eius cū eo · Dixit ergo maior ad
minorē · Pr noster ſenex est: & null?
viroꝝ remanſit in terra q poſſet igre
di ad nos · Ac ſi diceret · Cito deficiā=
et in eo virtus generādi vel forſitan
morief & nullus remanſit in terra q
poſſet igredi ad nos · & ſic deficiet ge
nus hūanū · Credebant em ꝙ ſic per
diluuiū oēs mortui fuerant excepto
noe & q cū eo erant in archa · ita mor
tui eent generaliter p pdictū incēdi
um: & maxime qꝛ audierāt a prē mū
dū piturū icendio futuro ſicut pierat
diluuio in pterito Jō habuerūt piā
itentionē · ſ · cōſeruatōem hūani ge=
neris · licet hoc vellent malo mō · ſ · p
inceſtū · Ergo dixerūt Jnebriem? eū
vino & dormiam? cūʒ eo · vt ſeruare
poſſemus ex prē nrō ſemen · Et igreſ
ſa est maior: dormiuitqʒ cū prē · At
ille non ſenſit nec qn accubuit filia
nec qn ſurrexit De quo dī · xv · q · i · c ·
Jnebriauerūt loth filie eius & ſe ne
ſcienti miſcuerūt · quapꝑter culpan=
dus est qdem nō tn qntū ille iceſt?:
ſʒ qntū ebrietas illa metur Dicit glō
ibidē · ꝙ hic loth nō erat neſciēs Na
tura em nō patitur ꝙ aliquis coeat
neſciens: ſʒ neſcius · qꝛ neſciebat eſſe
filias ſuas · credebat ei eē vxorē ſuā
Dic nicol' · de li · ſup eodē ꝙ loth p hō
ñ excuſatr · qꝛ in craſtino nō cauit a
fili pctō Nec eē filie excuſate ſūt tōli
ter · ſʒ a tāto vt dic glō · ſup illō · xxxij
q · iiij · c · dixit ſara · Vbi dī i fine · De
niqʒ loth ſci filie hanc cām qrēde po
ſteritatis habuerūt ne gen? deficeēt
hūanū · & iō publicā mūeris · i · offi=
cij quo publice ſeruire hūano gene
ri videbātur grā putatā culpā ptexu
it · Hec ambro · Dicit glō · ibidē ſup
verbo pretexuit id ē diminuit · Non
āt extinxit · di · xxv · c · ſexto die Et est

argumentū ꝙ malū factū excuſat̃ ꝓ
ter bonā intentōnem. vt eč in obſte
tricibus. que licet peccauerūt mentiē
do: tñ ꝓpter bonā intētōem remūera
te ſunt. vt pꝫ xxij. q. ij. c. ſi quelibet
Dic etiam hic. Octauo patet graui
tas hui⁹ pc̄ti ꝓpter mortē ſubitaneā
q̄ ſepius inde oritur Patet leui. xviij
Poſtq̄ dn̄s ꝓhibuit inceſtū ⁊ viciū
um cōtra naturā: ſubdit ibidē. Oīs
aīa q̄ fecerit de abhoīatōib᷒ his q̄p
piam: ꝑibit de medio ꝓpli ſui Cuius
exemplū patet in ſpeculo hiſtoriali
li. xxvi. c. lxv. Fuit q̄dam nobil̃ ge
nere ſed degener morib᷒. q̄ duxit cō
ſanguineā ſuā in clauoniaco regno
Excōicatus ē ab epō ſuo quē ille con
tempſit. ſed ad iudiciū dīne indigñ
onis ↄtigit vt panes de nupcialib᷒
menſis ante canes ꝓiecti a canibus
nō tangerent̃. Nō multū poſt ille i
cubiculo dormiens fulminatus eſt.
Etiam ſeq̄tur niſi penituerint mors
eternalis que eſt ꝑpetua dāpnatio
Qd̄ patet in tali exemplo. Duo pre
dicatores ſimul ibant p viam: q̄rū
vnus erat penitēciarius pape ⁊ ſcūs
hō. ⁊ ali⁹ erat pius. Cū ergo ad qd̄
dam caſtrū veniſſent: erāt ibi q̄daꝫ
mulier que inceſtū cū frē ſuo carna
li cōmiſerat. ⁊ ꝓpter enormitatē pec-
cati ⁊ erubeſcenciā hūanā. xi. annis
abſqꝫ cōfeſſione remanſit. Dū āt vi
diſſet illos frēs in eccā celebrantes:
dixit intra ſe. Iſti nō cognoſcunt te
nec vnq̄ꝫ redibūt ad iſtas ꝑtes Jō
iſtis dices pc̄tā tua. Celebrata miſ-
ſa ad penitenciariū acceſſit: ſtāte ſo
cio ex oppoſito. Et cū pc̄tā cōfiteret̃:

ad quālibet exꝑſſionē vni⁹ pc̄ti: bu-
fo exibat de ore eius. ⁊ tandē confeſ
ſis oībus cū veniſſet ad illud pc̄tm̄ i
ceſtus: ꝑ verecūdia noluit cōfiteri il
lud. Et quidā draco q̄ extenderat ca
put extr̄ os retraxit caput ſuū Et dū
abſolueret̃ a penitēciario. ſoci⁹ peni
tenciarij vidit ꝙ ōnes illi bufones
q̄ exierant cū dracone turmatim rei
greſſi ſūt. Et receſſit mulier Et cū ꝑ
vnā leucā veniſſent ſocius penitēcia
rij reuelauit ei viſionē quā viderat.
Qui territus ⁊ triſtis dixit. Celauit
aliqd̄ pc̄tm̄ in ſua confeſſione Et cū
rediſſent vt eā ↄuerterēt: inuenerūt
eam ſuffocatā. Qui contriſtabili et
mirabili mō cū ieiunijs ⁊ oroīb᷒ ce-
perūt inuocare dīnam clemētiam vt
dignaretur oñdere eis quid ſignifi
caret̃ p viſionem oñſam Tertia die
appuit eis mulier eq̄tans ſup dra-
conē: ⁊ duo ſerpentes crudeles cingē
tes collū eius: ſugebant vbera eius.
⁊ duo bufones terribiles erant ſup
oculos eius. ⁊ de ore eius ignis ſul
phureus expirabat. et duo canes de
uorabant manus eius crudeliter.
Et due ſagitte ignite mittebantur
per aures eius. ⁊ in capite eius ſta-
bant lacrime. Quam cum vidiſſent
fratres territi corruerunt. Tunc illa
Nolite timere amici dei. Nam ego
ſum mulier illa maledicta: que fui
vobis confeſſa alia die. Et qꝛ celaui
in confeſſione tale pc̄tm̄. iō ſū adiu-
dicata huic pene ꝑpetue. Tūc peītē
ciarius ait. Adiuro te p xp̄m vt in-
formes me in duobus dubijs. ꝑmo
quid ſignificet hec diuerſitas penaꝝ

Tunc illa· Lacerte capitis sunt i punitōem ornamētoꝝ capitis Bufoēs oculoꝝ sūt in punitionē aspectuū· Sagitte ignite in punitioēꝫ corruptionis auditus· Ignis oris in punitionē diffamatōnū osculoꝝ carminū ⁊ imūdorū verboꝝ· Serpētes sugētes vbera in punitionē· qꝛ sustinui i mūdos tactus· Crudelitas canū i punitionē imūdoꝝ tactuū· Et etiā mlta dedi porcis ⁊ canibus de q̄bus poterant nutriri paupes xp̄i· Insup lusi cū caniculis ⁊ tps inutiliter ꝯsūpsi· Equito sup hūc dracōnē· qui inexp̄ssibili dolore me cruciat· in puitioneꝫ immūdoꝝ opationū· Tūc dixit peitentiarius· Rogo vt mihi soluas secundū dubiū· Que sint pctā p qui bus hoīes magis dāpnanť Tūc mulier ait· Per oēm viā pctōꝝ ad ifernū descendūt· sed mulieres p q̄tuor gn̄a pctōꝝ· s· p pctā lingue· p pctā vani ornatus· p pctā sortilegij· per erubescentiā ꝯfessionis· Cū ergo interrogaretur si posset iuuari· Draco cū mirabili cruciatu ipam subito eleuans ad infernū portauit· Cogitēt ergo incestuosi ḡuitatē hui⁹ pcti et agant penitentiam si volunt euadere penam eternalem· Nam qui ignoranter agnoscit duas sorores vł matrem ⁊ filiam vel amitā aut neptē: septē ānis peniteat· si scienter ppetuo careat ꝯiugio· vtꝫ· xxxiiij· q· i· c· Si q̄s cū duabus· ⁊c· Et xxxv· q· ij· c· si q̄s fornicat⁹ fit cū muliere ⁊ fr eius nesciens eandē duxerit vxorem frater eo ꝙ fratri crimen celauerit· peniteat septē annis ⁊ p⁹ pniam nubat· Mulier āt vsqꝫ ad mortē peniteat· ⁊ sine spe coniugij maneat·

Secundo habet fieri incestus i cognatione spirituali· que est attinētia proueniens ex sacramenti datioē vel detentione· Et est sciendū ꝙ quando pater contrahit cum ꝯmatre: dirimitur matrimoniū· vt patet de cogn̄· spirituali· c· martin⁹· ⁊ · c· veniens· Et verum est cum paternitas precessit matrimoniū· si autem esset secuta scienter siue ignoranter: matrimoniū non separatur· vt ibidem in· c· si vir· Imponitur tamen penitentia q̄i dolose facienti· e· ti· c· contractio· Et scias si alter coniugū matrimoīo consūmato leuet puerum in sacro fonte ambo sunt compatres parentib⁹ infantis· e· ti· c· martinus· ⁊ li· vi· c· primo· Si autem filius alterius tantū leuatur de sacro fonte: nō tamen ꝓpter hoc alter cuius non erat filius fit compater leuantis· Et quod dicitur de compaternitate que fit in baptismate: intelligitur etiaꝫ de eā que fit in cōfirmatione· Que autem fit per cathecismū impedit sed nō dirimit· vtꝫ li· sexto· c· iij· e· ti· Scias ꝙ sicut contrahitur paternitas inter leuantem ⁊ leuatum ⁊ eius parentes· sic inter baptisantem ⁊ baptisatum ⁊ ei⁹ parentes· vtꝫ· e· ti· c· primo· li· sexto Vnde viginti sunt casus scdm Joan· in quodam tractatu· in quib⁹ cōmittitur icestus· qui etiā impediūt matrimoniū contrahendū ⁊ dirimūt cōtractū· scilicet inter baptisantem et leuantem: baptisatum ⁊ filios leuātis: baptisatum ⁊ cōiugem leuantis

pri⁹ cognitã:leuantē ⁊ pentes leua
ti Jnter baptiſatũ ⁊ baptiſantem:
baptiſatũ ⁊ baptiſãtis filios:bapti
ſatũ ⁊ coniugem baptiſantis prius
cognitã:baptiſantē ⁊ pentes bapti
ſati· Jtem inter confirmatũ ⁊ leuan
tem:cõfirmatũ ⁊ filios leuantis Cõ
firmati ⁊ coniugem leuantis prius
cognitã ⁊ pentes confirmati· Jnter
confirmatum ⁊ filios confirmantis
confirmatũ ⁊ coniugem confirman
tis prius cognitam:pentes confir=
mati ⁊ coniugem confirmãtis prius
cognitam· Confirmantem ⁊ paren=
tes confirmati· Parentes ſupra di=
ctos patrem ⁊ matrem intelligas.
Et hec ꝓbantur e·ti·in·c·martin⁹·
⁊ li·vi·c·i·⁊c· Quantũ aũt pctm̃ ſit
ↄmittere inceſtũ cum filia ſua ſpũa
li patet per tale exempluʒ qđ ponit
grego·in tercõ libro dial·dicẽs· Qȝ
quidam curialis illic in ſacratiſſimo
paſchali ſabbato iuuenculam cuiuſ
dam filiã in baptiſmate ſuſcepit:q̃
poſt ieiuniũ domũ reuerſus ⁊ multo
vino inebriatus eandē filiã ſuaȝ ſe
cum manere petiJt·eamqȝ nocte illa
qđ dicto nephas eſt ſtuprauit· Cuȝ
mane autē facto ſurrexiſſet reus cogi
tare cepit vt ad balneũ pgeret. ac ſi
aqua balnei lauaret maculã peccati
Perrexit ergo ⁊ lauit ⁊ trepide eccãȝ
ingreſſus eſt Si enĩ tanto die ñ iret
ad eccãm:erubeſcebat hoies· Si ve
ro iret:ptimeſcebat iudiciũ dei Vict
itaqȝ hũana verecũdia: ⁊ prexit ad
eccãm·ſed tremens ⁊ pauens ſtetit
atqȝ p ſingula momenta ſuſpectus
qua hora immũdo ſpiritui traderet·

⁊ coram omni populo vexaretur Cũ
qȝ vehementer timeret letus exiJt Et
ſic cũ per ſeptē dies continuos letus
ac ſecurus procederet·eſtimans qꝫ e
ius ſcelus dñs non vidiſſet·aut viſũ
miſericorditer dimiſiſſet·die ſeptĩa
ſubita morte defunctus eſt. Cumqȝ ſe
pulture traditus fuiſſet per longum
tempus cunctis videntibus de ſepul
cro ipſius flamma exiJt ⁊ tam diu e=
ius oſſa cõcremauit·quouſqȝ ſepul
crum omne conſumpſit· Quod ideo
factum eſt vt deus oſtenderet quid a
nima in occulto ſuſtinuit·cuius etiã
corpus ante humanos oculos flam
ma conſumpſit· Talem inceſtum de
bet ſacerdos qui eſt pater ſpiritual
pueri maxime vitare ⁊ etiam patri=
ni:qꝛ ſanctior eſt copula aĩarum qꝫ
corpis· Nam ſi ſacerdos filiã ſuam
quã baptiſauit corrumpit:ſi crimen
publicum eſt grauiter debet puniri:
ſcđm canones·vtȝ·xxxiJ·q·i· Si qs
ſacerdos cum ſpũali filia fornicatus
fuerit·ſciat ſe graue adulteriũ cõmi
ſiſſe· Jdcirco femina ſi layca eſt om
nia derelinquat ⁊ res ſuas pauperi
bus tradat·⁊ cõuerſa in monaſteio
deo vſqȝ ad mortem ſeruiat Sacer
dos ãt qꝛ malum exemplũ dedit:ab
omni officõ deponatur·⁊ peregrinã=
do quindecim annis peniteat Poſtea
vero ad monaſteriũ vadat·⁊ ibidē
cũctis dieb⁹ vite ſue deo ſeruiat Jdē
dr̃ in·c·ſequẽti· Nõ dȝ eps aut pſbr
cõmiſceri cũ mulierib⁹ ei ſua pctã
confeſſis· Qđ ſi forte qđ abſit con
tigerit peniteat·quõ de filia ſpũali·
Epus·xiJ·peniteat annis·preſbiter

deponit cū in conſciam ꝓpli deuene-
rit. Hec ibi. Celeſtin⁹. ⁊ xxx. q. iiij.
Si pr̄ ⁊ fili⁹ aut duo fr̄es cū vna
muliere aut ſi cū conūr̄e ⁊ filia aut cū
duabꝰ ꝯmr̄ibus aliq̄s concubuerit
ſcd̄m antiquā ⁊ bn̄ā moꝛē diffinitio
nem octo ānis peniteat Hec ibi Sꝑōt
tū tal̄ pn̄ia nūc ſcd̄m arbitriū ꝯfeſ
ſoꝛis moderāi viſa ꝯditōe ⁊ ſtatu ꝯ
fitētis. Tertio bꝫ fieri īceſtus in ꝯ-
gnatione legali. De q̄ dr̄ ex̄ de ꝯgna
tione legali. c. vnico. vbi dr̄ Si q̄ ꝑ
adoptionē mihi ſoroꝛ eē cepit: q̄ꝺ du
durat adoptio inter me ⁊ ipam nup
cie ꝯſiſtē nō p̄nt. Hec ibi. Et tal̄ co
gnatio legalis eſt ꝓxitas ꝑ adopti
onem ꝓueniēs Et bꝫ tres ꝓhibitio
nes. vnā tp̄alem ⁊ duas ꝑpetuas.
Tp̄alis eſt qꝛ fr̄ carnal̄ nō ꝯn̄bit
cū ſoroꝛe adoptiua durāte adoptione
ſed ea finita puta ꝑ emācipatōeꝫ bn̄
ꝯn̄bit. vtꝫ in. c. allegato. Alia ē ꝑ-
petua. ſ. in adoptantē ⁊ adoptatū. E
tiā ſoluta. ff. de ritu nup. l. adoptiu⁹.
ꝑmo rn̄ſo. Et l. q̄ꝑ eē nephas. Ter-
cia eſt etiā ꝑpetua. ſ. inter adoptantē
⁊ vxoꝛē adoptati: ⁊ inter adoptatū
⁊ vxoꝛē adoptātis. ff. de ritu nup. l.
adoptiu⁹. ij. rn̄ſo.

Non mechaberis.

Sexto peccant ꝯtra illō p̄
ceptū. Nō mechaberis: q̄
foꝛnicātur cū pſōis deo ꝯ
ſecratis ⁊ etiā ipē pſone in
ſe. ⁊ vocat̄ ſcd̄m quoſdā inceſt⁹ ſpi
ritual̄. Sed ſcūs tho. i ſcd̄a ſcd̄e. q.
cliiij. ar. iiij. vbi noīat illud vitiū ſa
crilegiū. q̄i ſacrū ledens. qꝛ ledit̄ ꝑ-
ſona deo ꝯſecrata. qd̄ g̃ui⁹ eſt q̄ꝑ foꝛ
nicatio laycoꝝ. qꝛ g̃ui⁹ eſt pōd⁹ ſan
ctuarij ⁊ maius ceteris pōderibꝰ mer
catoꝝ ⁊ ciuiū. Hic pctā religioſoꝝ
⁊ clericoꝝ g̃uioꝛa ſūt pctis laycoꝝ
Et ſūt i triplici drā Nā aliud ē pſbi
teroꝝ ſecularū Aliud religioſoruꝫ
clauſtraliū Aliud deuotaꝝ monialiū
Primū ſacrilegiū eſt ſacerdotū ſecu
larū dyaconoꝝ ⁊ ſubdyaconorum
Secularū pſonarū qd̄ agg̃uat̄ ex
ſeptē. Primū eſt voti fractio qd̄ nō
eſt puū pctm̄ frangere votū ſolēpne
qd̄ q̄s vouit oīpotēti deo Sed dya
conus ſubdyacon⁹ ⁊ preſbri ſecula
rū oēs faciūt votū ſolēpne ꝯtinētie
in receptōe ſacri oꝛdīs. vtꝫ. li. vi. de
vo. ⁊ vo. re. c. vnico Jō dr̄. xxvij. q.
i. c. Viduas. Si enī int̄ hoīes ſolet
bone fidei ꝯtractus nulla rōe diſſolui
q̄nto mag̃ illa pollicitatō quā hō cuꝫ
deo pepigit Hec g̃g. Tal̄ trāſgreſ
ſoꝛ voti magis peccat q̄ꝑ piurus. qꝛ
votū eſt magis obligatoriū q̄ꝑ iura-
mentū. vtꝫ ſ̄. in ſecūdo p̄cepto i ſer
mone de voto. Ergo magis peccat
tranſgreſſoꝛ voti q̄ꝫ piurus Jtē ma
gis peccat ſacerdos foꝛnicādo q̄ꝫ la
yc⁹ adulterando. Rō hui⁹ eſt: qꝛ
ſacerdos vouit ſolēpniter ꝯtinē: et
ab oī muliere abſtinē. ⁊ totaliter ſē
deo dedicauit. vir autē ſoli mulieri fi
dē dedit: ⁊ ad oppoſitū ꝯtinētie ſe ob
ligauit ſi vxoꝛ velit Ergo ſacerdos
magis ſe ab actu carnis elōgauit.
Jtē votū ſolēpne ſacerdotis ē ꝑ ſa-
crū oꝛdinē ſolēpniſatū: q̄re illō ma-
gis ligat: cū ſacrm̄ ſit maioꝛis reue
rentie q̄ꝫ viri ſimplex iuramentū. ꝓ-
mo q̄ties oꝛdinat̄: totiens ꝓteſtat̄

votū ſolēpnizatū. Quare illud ma-
gis ligat cū ſit ſacm̄ētū. Itē ſacdos
facit tres ꝓteſtatiōes de ɔtinētia ob
ſeruāda. ſ. in receptōe ſubdyacona
tus dyaconatus ⁊ preſbiteratus or
dinis. Ergo plus peccat ſubdyaco-
nus fornicādo ꝙ layꝰ adulterādo.
Eſt etiam ſacrm̄ ordis maius ꝙ ſit
ſacrm̄ mr̄onij. qꝛ ſacrm̄ ordis ordi
natur ad corpus xp̄i verū ɔſecrādū.
mr̄oniū āt ad corpus xp̄i miſticū fi
gurandū. Qꝛ āt g̃uiꝰ peccet ſacdos
fornicando q̄z layꝰ adulterando.
ptz. xxvij. q. i. c. ſicut bonū. Secūdo
ptz g̃uitas huiꝰ pc̄ti: qꝛ eſt ſcanda
lū ꝓpli ⁊ irriſio. Jō dī. xi. q. iij. c. p̄cā
pue ex verbis grego. Scire nanqꝫ
dn̄t p̄lati ꝙ ſi vnq̄z ꝑuerſa ꝑpetrēt
tot mortibus digni ſūt q̊t exempla
prauitatis in poſteros relinquūt Jō
nccē eſt vt tanto cautiꝰ ſe a culpa cu
ſtodiāt: q̄nto ꝑ praua q̄ faciūt nō ſo
li moriūtur. Hec grego. qꝛ dī ex̄ de
eo. ⁊ eo. re. c. magne. Quicquid a p̄
latis agit̄ facile trahit̄ a ſubditis in
exemplū. Iux̄ q̊d dn̄s ait in leuitico.
Si ſacerdos q̊ vnctꝰ ē peccauerit. fa
ciet deliq̄re ꝓplm̄ Jō modernis tpibꝫ
fornicatio adulteriū ⁊ inceſtus q̄i ꝓ
nullo reputant̄. qꝛ vident ſacerdotes
in his laborare īuerecūde ⁊ publice
Noui q̊ſdam ſubito ⁊ īprouiſe ī la
trina ⁊ fetore vitā ſuā fetidā termi
naſſe. ⁊ quendā aliū in ip̄o actu ſimil̄
cū fine opis expiraſſe. Tercio ē g̃ue
pc̄tm̄: qꝛ hn̄t corpus xp̄i cōſecrare ⁊
tangē ſeu ptractare Jō clamat pro
pheta yſayas. Mūdami q̊ fertis va
ſa dn̄i Eſai. dē. lij. Ergo g̃uiſſimū pec

catū eſt tāgē corpus meretricis eiſ-
dem manibꝫ q̊bus paulo āte tetigit
corpus xp̄i. Cōn̄ q̊s clamat beatus
g̃g̃. in quodā ſermone. Quid tibi i-
quit cū mulieribus q̊ ad altarē ſaūla
ris: q̊ eiſdem labijs oſculans filiaꝫ
veneris q̊bus paulo ante oſculatus
es filiū v̓gis. O iuda nūquid oſculo
tradis filiū hoīs? Recitat Ceſariꝰ di.
ix. c. vi. Sacdos quidā luxurioſus
feiam ꝓ malo actu p̄cabatur. Et cū
illius nō poſſ(i)t hr̄e ɔſenſū dcā miſ
ſa corpus dn̄i mūdiſſimū in ore tenu
it: ſperās ſi ſic illā oſcularet̄ ꝙ vi ſa
cramenti volūtas illiꝰ ad ſuos libi
tos inclinaret Sed dn̄s q̊ ꝑ zacha
riam ɔq̄ritur de hmōi ſacerdotibus
dicēs Et me crucifigitis gens tō die
Tali ordie maleficia eius impediuit
Cū vellꝫ exire de oſtio eccē ſic ſibi cre
ſcere videbat̄ vt laq̄aria oratorij v̓
ticem pulſarent. Territus miſer ille
hoſtiā de ore ſuo retraxit. ⁊ qꝛ mētis
inops erat in angulo eccē eam ſepeli
uit. Et timens vltōem diuīā ſup ſe
ocius ventura: ſacerdoti cuidā ſibi fa
miliari ɔfeſſus eſt ſacrilegiū Qui ſi
mul ad locū accedentes reiecto pulue
re nō iuenerūt ſpēm panis. ſꝫ formā
licet modicā hoīs in cruce pendentis
q̄ erat carnea ⁊ cruētata. Dicit ibi ce
ſarius ꝙ ille ſacerdos fuit peior cru
cifigentibus dn̄m. qꝛ ſi illi ſciuiſſent
nūq̄z dn̄m gl̄e crucifixiſſent Igit̄ ta
les imūdi ſacerdotes g̃uiter peccant
Si eīn mūdi a mulieribꝫ debebant
eē q̊ comedebāt panes ꝓpoſicōis q̄n
tomagis mūdi a mulieribꝰ debent
eſſe q̊ comedūt nō panes ꝓpoſicōis

ſed corpus xp̄i.̄ Hiſtoria ptz·ij·re-
gū·xxij·Scribit ceſarius di·ij·c·iiij
ꝙ erat q̄dā ſacerdos qui in ipſa no
cte natalis dn̄i trāſire debebat ꝑ bre
uem campū de vna villa ad aliā·vt
ibidē ſcd̄m ꝯſuetudiem ſuā matuti
nas diceret miſſamq̃ʒ celebraret·O-
pere igiť diaboli vt crediť iux̄ villā
ſoli ſola mulier ocurrit· ⁊ qꝛ ſine
teſte fuit ſolus cū ſola peccauit·ꝑpe
trata culpa tā nephāia·nō eū retrax
it a maiori ꝯtemptu accuſatrix ꝯſcia
ſed magis timēs hūanā verecūdiāʒ
q̄ʒ diuīā vindictā eccām intrauit·di
ctiſq̃ʒ matutīs miſſam de nocte in p̄
mo gallicantu ſcd̄m morē ſolēniter
inchoabat·Tranſſubſtātiatōe fcā:
viʒ panis in corpus:⁊ vinū i ſangui
nem xp̄i:colūba niuea ipō ſacerdote
aſpiciente ſup altare deſcendit: totū
q̃ʒ ebibens qd̄ erat in calice·⁊ hoſti-
am roſtro ſuo tulit ⁊ euolauit·Vi-
dēs iſta ſacerdos territus eſt:⁊ q̄d
faceret nō parū ꝑplexus·canonē ꝓpť
ꝓplūi circūſtantē q̄ntū ad v̄ba ⁊ ſig̃
cōpleuit·Et cū miſſam ſecundā cele-
braret de mane eo ꝙ nō hrēt q̄ vicē
ſuā ſuppleret:eadē colūba hora q̄ pri
us iterū venit ⁊ ſacrū̄ abſtulit ⁊ re
ceſſit·Fuerat eīn colūba talꝰ que repel
li nō poterat·ſed nō ceſſauit a ꝑſūp-
tione ſua.Nā tertio accedēs ad alta
re celebraturus miſſam de die:ꝑ ean
dē colūbā mō q̄ primo ⁊ ſecūdo·ei ſa
cramentū abſtulit·Tandē in ſe miſ-
ſer ille reuerſus·⁊ a culpa licet idig
nus·dei tn̄ grā ꝯpūctus venit ad quē
dam abbatē:confeſſionē ei faciēs·ex
poſuit ei oēm ordinē rei cū multis la

crimis·Abbas vero vir prudēs v̄tu
tem eius cōtritionis volēs ꝓbare p̄
cepit vt ocius iret celebrare miſſam
Ille vero obediens confeſſori ſuo cū
multo tiore ⁊ lacrimis ad altarē miſ
ſam celebraturus acceſſit·Quē piꝰ
dn̄s hūiliter letificauit·Nā ante to
tam aſſumptōis colūba rediēs tres
hoſtias q̄s ſingulatim tulerat:ſimul
in roſtro deferēs corpali impoſuit ⁊
triū miſſaruʒ liquorē de gutture ſuo
calicī īmiſit ⁊ receſſit·Vidēs h̄ p̄ſbr
gaudio repletus eſt:⁊ grās agens
deo·⁊ reuerſus ad abbatē:diuaʒ ei
conſolatōem recitauit·⁊ vt ab eo in
mōchū recipeť hūiliter ſupplicauit
Quarto ptʒ g̃uitas huiꝰ pc̄ti·qꝛ ip
ſi ſūt inter deū ⁊ hoiem mediatores
⁊ interceſſores·ergo teneťť eſſe puri
⁊ mūdi·Jō dī·i·q·i·Jpi ſacerdotes
ꝓ ꝓplō interpellant·qꝛ pc̄tā ꝓpli co-
medūt·qꝛ ſuis p̄cibus ea delēt atq̃ʒ
ꝯſumūt·Qui q̄nto digniores ſūt:tā
to in necēitatibus ꝓ q̄bus clamāt ex
audiūtur Si igiť ſūt imūdi ⁊ lubcī
ꝓplus fruſtrať eoꝝ orōibus:qꝛ a dō
nō exaudiūtur eo ꝙ manꝰ eorū ſan-
guine plene ſūt·Neq̃ʒ ec̄ alios poſ-
ſunt digne mūdare a ſordib̄ pc̄tōꝝ
vtʒ·i·q·i·c·Nec̄ē ē vt manꝰ munda
ſit q̄ ſordes diluere curat ne tactu q̄ʒ
ſuo deteriꝰ inq̄net ſi ſeq̄ns ſordida
lutū teneat Scptū nāq̃ʒ ē Mūdami
q̄ fertis vaſa dn̄i Jdē dī·iij·q·vij·c·
In g̃uib̄ q̄s pc̄tis poſitꝰ dū ſuis cri
minibꝰ p̄mitur aliena non diluit·
Cunctis etenī liquet q̄cūꝗ̄ is q̄ diſpli
cet ad nutriēdū mittiť:irati aiꝰ ad
deteriora ꝓuocať Scriptū nāq̃ʒ eſt

Victime ipiorꝝ abhoīabiles ſūt deō vota āt initorꝝ placabilia. Hec gre go. Tales naqꝫ cōcubinarij raro vel nūꝗ̄ vere ſed ficte ꝯfitētur. Dicūt ore dolere ſe de pctō:ſ; in corde intendūt ꝯtinuare. Tal' eē q̄rūt ꝯfeſſorem q̄ ē ſilis ſibi in eodē vitio. Mittūt eē ſibi mutuo ſuas cōcubinas Et ſic vnus focariſta cōcubinā alterius abſoluit Sed tales ſacerdotes ⁊ eē eorꝝ cōcu bine nūꝗ̄ poſſent abſolui niſi aucto ritate epī cū ſit caſus epāl'. Quia vo ti fractores p epm̄ ſūt abſoluēdi. vtꝫ de vo. ⁊ vo. redēp. c. i. Itē peccāt pl' q̄ꝫ adulteri qui eē ſūt ab epō abſoluē di. vtꝫ in. c. ſi clerici de iudicijs ⁊. C. de adulteris. ⁊ xxiiij. di. c. fraternita tis. ex̄ de tēpoī. ord. c. finali. Itē ſūt ſacrilegi quos dꝫ epſ abſoluē. vtꝫ i c. ſi quis preſbr̄. Idem ex̄ de furtis. c. finali. Si āt tales ſacerdotes ⁊ cōcu bine eorū ad diſcretos ⁊ caſtos ſa cerdotes accederēt q̄ eis inceſtū ſuū ⁊ fetorem ⁊ errorē criminis apirēt: mł ti forte deſiſterēt Sed ſocijs ſuis cō fitent' q̄ ſunt eis pares in crimie. Et ſic falſam agūt pniām. ⁊ ſic finalit' dāpnant' Qd patet in tali exēplo ci rilli in epl'a ad Aug. dicētis. Sa cerdos quidā in ciuitate candia ipu dicus ac ebrietati ⁊ luxurie deditus miſerrime de hoc ſeculo migrauit. cu ius corpus inter alios ſacerdotes i eccā fuit ſepultū Sequēti nocte tan tus in eccā eiuſqꝫ cimiterio fuit ſtre pitus cū rumore nimio ibidē cōmorā tes excitati pallore ingēti velut amē tes ad eccām cōcurrerēt. ſtant itaqꝫ oēs circa eccām ſtrepitus vehemen tes cāpanarūqꝫ ſonitus audientes ſed minime quid videtes. Diuinā q̄rerēt exorant clementiā: q̄tenus cur iſta fi ant debeat reuelare. ſed nullū exau ditionis ſentiūt iuuamē. diluculo ceſ ſante quaſſatōe cūcta q̄ fuerāt i eccā reppererūt reuoluta. ⁊ q̄ꝰ vndiqꝫ flā mis igniū violata. Adhuc pōtifex o ratiōes indicēs ꝓplō. ⁊ nocte ſequēti duplex ſtrepitus ⁊ pauoris tribula cio eſt ſecuta. Qua de re repletus po pulus amaritudie ⁊ dolore: cernēs ſibi a dn̄o nullū adiutoriū euenire. die elucēte oībꝰ in eccā ꝓ orōibꝰ con gregatis gl'oſus ieroni' ſubito ſole ſplēdidior in eccāꝫ veniens ⁊ ad altaē ſ̄ꝯdiēs cūctis vidētibꝰ ꝓplis hec ꝑpt' ſacerdotis illi' miſerrimū cadauer ſacris idigne locis cōditū: ad terrorē peccātiū ꝯtigiſſe intiauit. eiſ dē man dās vt cadauer miſerū tartareis p' reſurrectōeꝫ oim deputandū flāmis diſſepultū ꝓtin' cōcremarēt. Alio quin incepta peſtilēcia nō abiret. ⁊ ſic ab intuentiū ocul' ſublatus eſt. Qd fcm̄ ē ⁊ ceſſauit tēpeſtas illa. Quīto ptꝫ ſ̄uitas h' pcti q2 ſūt ſocij ſcōrꝝ āgelorꝝ Ideo dr̄. i. ad cor. xi. Mulier ve lamē hre dꝫ ſup caput ſuū ꝑpt' āge los Dicit q̄ dt glō. ꝑpt āgelos. i. ſacer dotes ne i ei' faciē reſpiciētes irritēt' ad libidiem. Idē ptꝫ mal'. ij. Dic a liq̄ñ āgeli dij nūcupant'. Dubitatur vtrū eccā debuit h' iſtituē ⁊ p ſtatu tū clericos ad ꝯtinētiā coartare. Et videt' q̄ nō: q2 mrioniū eſt in reme diū cōcupie. ſed hic morbꝰ maxie vi get i clericis vtꝫ. ḡ ñ debuit eis dene gaē remediū Itē difficillimū ēvinꝯ

iuuenibus abſtinere Iō ɔtinētia eis
ꝓ martirio cōputat a ieronimo: ſed
lex noua dꝫ eē lex leuitatis Itē ad ea
que ſūt pfectōis debemus p ɔſiliū in
duci: nō mandato obligari: ſed ab
ſtinere ab oī muliere eſt pfectōis: er
go clerici ad hoc nō dn̄t mādato ob
ligari. Item nō eſt maioris pfectio
nis moderna eccā ꝙ primitiua. ſꝫ tūc
nō fuit indicta clericis continentia
ergo nō debet induci nūc. In cōtra
riū eſt ſtatutū Rn̄r ꝙ iſtud ſtatutū
de clericoꝝ ɔtinētia fecit eccā: qꝛ po
tuit licuit ꞇ decuit ſeu expediēs fuit.
Potuit āt eccā dupl'r. tū ꝓpter auc
toritatē ꝑlatoꝝ maxīe ſūmorū ponti
ficū. tū ꝓpter ɔſenſū ſubditoꝝ. Sꝫ
huic auctoritati ꞇ ptāti ſucceſſit i la
tinis volūtas obtpandi ſed greci de
derūt tergū. qꝛ nō ɔſenſerūt in no=
bile ſtatutū: vt vaſa ſua ſeruarent
mūda. Et ſic potuit ꞇ licuit. Decuit
eē ꞇ hoc ꝓpter duo. qm̄ in actu car=
nali qui eſt vſus mrionij vt plurimū
eſt libido: ꞇ in cohitatōe ē ſolicitudo
Et libido ſiue carnis delectatō reddit
hoiem fetidū ſiue immūdū. ꞇ ſollici=
tudo reddit eū diuiſū. Et qm̄ clericū
in ſacris ordibus ɔſtitutū decet eē
mūdū cū ferat vaſa dn̄i. decet nichi
lominꝰ eſſe ſollicitū ꞇ attentū vt ſol
licite ꞇ diligenter ſeruiat dn̄o. ꞇ ſtu
deat quō placeat dn̄o xp̄o. Ideo de=
cens fuit eos ab vxoribus ſegregari
vt p oīa pdonei forent miniſtri alta
ris. Si em̄ qui comedebāt panes ꝓ
poſitiōis vaſa ſancta hrē debuerāt
q̄nto magis iſti qui agno imacula=
to aſſiſtūt diſpenſant ꞇ ſumūt. ɔmi

puritate fulgerē debent Inſup neceſ
ſariū fuit ad vitandū irregularitatis
periculum ꞇ furtū. qꝛ ſi mulier que ē
vxor alicuiꝰ cognoſcatur ab aliquo
viro. ſi tūc ſuus vir poſt hoc cognoſ
cat eā iā irregularis eſt. Iō ſi vxor
ſacerdotis greci fornicatur iā āpliꝰ
cum illa nō pt coire. Secūdo ꝓpt vi
tandū furtū. Si eni ſacerdotes vxo
res hrēnt filij eorū oīa bona eccē ra=
perent ꞇ furarētur. ideo pauperibus
pauca vel nulla remanerent. Si eni
nūc ditant nepotes ſuos. q̄d facerēt
ſi hrēnt filios legitimos? Ideo ex in
ſtinctu ſpūs ſancti hoc ſtatutū in ec
cleſia dei factū eſt. vt clerici volentes
accedere ad ſacros ordīes dn̄t viue=
re ɔtinenter. Ad illud quod pmo
obiciebatur Rn̄r ꝙ nō ſolū matrīo=
niū eſt remediū ad vitandū fornica
tionem. ſed multo nobilius remedi
um eſt macerare carnem. Cum ei nu
tritur caro tunc pſtat fomentū libi
dini. Si eni carnem macerarēt: tali
remedio nō indigerent. ſed iſtud re
mediū cōuenit eorum ſtatui. Ad ali
ud dicendum ꝙ qui ignem abſcon=
dit in ſinu ſuo. quomodo poteſt euꝫ
ferre: vt plante eius non ardeant.
Difficillimuꝫ eſt enim extinguere ig
nem immittendo ligna. ꞇ facillimuꝫ
eſt ſuperinfundendo aquam. Ita ſi
vis continere: neceſſe habes mulie=
rem fugere: et carnem macerare. et
maxime ſi iuuenis es. Et ſi hoc idem
feceris: non ſolum difficile eſt ſed fa
cile. Ad tertium reſpondetur ꝙ ec
cleſia neminem compellit abſoluta
compulſione. ſed ſub conditione que

eſt in volūtate hoīs·vtꝫ·ſi velit ordi
nem ſuſcipe·ꝛ h̔ nō eſt ſimplr̄ cōpel
lere·ſed volūtarie ſe obligat cū ordi
nē aſſumit·Ad q̄rtū dicendū ꝙ illi
ſtatui nō ꝯpetebat·tū ꝑpter pſona
rum paucitatē·tū etiam ꝑpter mode
ſtiā ꝛ honeſtatē·Primo ꝑpter pau
citatē: qꝛ oportebat clericos fieri de
nouo ꝯuerſos: q̄ vt plurimū vxores
hēbant·nūc aūt a cunabulis inſtruū
tur·Tū etiā ꝑpter paupertatē qꝛ tāte
nō erant in eccā diuitie Jō erat timē
dū de furto·Tū etiā ꝑpter modeſtiā
qꝛ moderate ſciebāt vti vxorib⁹ ſu
is·Sexto patet ḡuitas hui⁹ pcti·
qꝛ ſacerdotes generatōi vacāt ſpūa
li que eſt mūda·ergo dn̄t abſtinere
a gn̄atione carnali: que eſt imūda·
qꝛ ab imundo quis mūdabit̄: Dn̄t
eīn gn̄are p baptiſmū ꝛ alia ſacrā fi
lios ſpūales vtꝫ·xxxij·q·iiij·c·recur
rat·Ergo decēs eſt vt a tali feda ꝛ i
mūda gn̄atione deſiſtāt·Sed ꝓch
dolor nūc magis īſiſtūt corꝑali gn̄a
tioni ꝛ fede ꝙ̄ ſpūali·ꝛ h̔ fide ocul
tata·Dn̄t eīn filios ꝛ mulieres i do
mibus ſuis ſicut alij viri vxorati iue
recunde·Qui triplr̄ puniunt̄·Primo
canōis ſuſpenſione vtꝫ·xxxij·di·c·
Null⁹ audiat miſſam ſacerdotis quē
indubitant̄ ſcit cōcubinā hr̄e·ꝛ duꝫ
ꝯuictus vel ꝯfeſſus eſt coraꝫ ſuo epō
ſuſtinet̄·ꝛ dū pfert̄ coīn ipm ſentē
tia ſuſpenſiois·tūc dn̄t lapci ſe ſub
trahere ꝛ ante nō: qꝛ ꝙ̄diu ſacerdos
ab epō ſuſtinetur tam diu debet a ſb̄
ditis ſuſtineri·Qd̄ patet ex eo quia
dn̄s iudā ſuſtinuit ꝓditorē licet euꝫ
ſciret eē talē·Sed epͣs ſuſtinens ta

les magis dicendus eſt canis ipudi
cus ꝙ̄ epͣs vtꝫ·lxxxiij·di·c·nēo·ꝛ ibi
dē in·c·error·Et ꝯcubine eoꝝ ſūt ex
cōicande·vtꝫ ex̄ de ſen·ex·c·cōcubine
ꝛ in c·ſi q̄s excō·de coha·cle·ꝛ mu·
etiam ſi noluerint deſiſtere ſūt i ſer
uitutē redigēde·vtꝫ·xxxij·di·c·eos·
vbi dr̄ Indulgem⁹ oībus pn̄cipib⁹
terrarū ꝙ valeant hmōi cōcubinas
redigere in ſeruitutē·ꝛ ſi deſiſtē no
luerīt erūt finaliter caballi dyaboli
in iferno·Cui⁹ exemplū patet i ceſa
rio de quodaꝫ qui raptus fuit ad pe
nas infernales: ꝛ inter ceteras muli
eres vidit mulierē ibidē que atrociſſi
me puniebat̄·quam quidam horri
biliſſim⁹ demō equitabat ad modū
caballi cū calcarib⁹ ignitis: vtēs ca
pillis capitis ſui p freno: nūc de ma
gno igne ad aq̄s frigidiſſimas: nūc
ecōuerſo·Septi° patet ḡuitas hui⁹
pcti qꝛ hn̄t ſpōſam nobiliſſimā ſcꝫ
eternā ſapiam ꝛ ſciam et eccām·Er
go dimittere illā ſpōſam ꝛ adhēre
fetidiſſime mētrici p fornicatōeꝫ nō
eſt puū pctm̄·Nā ſacerdotes gentili
um obligati fuerūt ad continētiam
q̄ntomagis ſacerdotes xp̄i·Jdeo di
cit aug⁹·li·ij·de ci·dei·c·iiij·ꝙ ſacer
dotes herinthie caſtrabātur q̄tinus
cōtinēter viuerent Jdeo dicit ieroni
mus in libro cōīi iouinianū dicēs·ꝙ
omēs ſacerdotes eorū virtuoſi erāt
ꝛ oībus negotijs poſtpoſitis ſemp
in tēplo fuerūt: ꝛ rerū naturas·cauſas
ac ſyderū rationes ꝯtēplati ſūt·Nū
ꝙ̄ ſe mulierib⁹ miſcuerunt: nunꝙ̄ co
gnatos aut propiquos aut liberos
viderunt ab eo tempore quo incepe

runt diuino cultui ſe mācipare · a car
nibus ⁊ vino ſemp ſe abſtinuerūt
ꝓpter tenuitatē ſenſus ⁊ ꝓpter appe
titū libidis cohibendū qui ex nimio
cibo ⁊ potu gnatur · Narrat ibidē de
alijs ſacerdotibus q̄ tante cōtinentie
fuerūt ꝙtn̄ pomis arbois aut tenui
pulmento aut corticibꝫ aut farina ꝓ
cibo alebant · q̄s cū reges ſepiſſime
ꝓpter ſcitatē viſitarēt adorabāt eos
pacē ſue ꝓuincie ꝓpter eoꝝ merita e
is aſſcribentes · Jdeo dicit plato in
thimeo ꝙ apud athenienſes p̄dicti
ſacerdotes ſepatim a ceteris ꝓplis cō
uiuebāt · ne aliq̄ ꝓphana cōtagione
caſtitas eoꝝ pollueretur Et ſeneca li
bro primo declamationū loquēs de
v̄ginibꝰ miniſtrātibꝫ in ſacris deeve
ſte dicit ꝙ a ſacerdocio repellebant
apud gentiles captiue mulieres · ꝓ
ſtitute ⁊ homicide · Jdeo hee nō pote
rāt petere ſacerdotiū · q2 ſacerdos dee
veſte debuit eē caſta cū caſtis · pura
cū puris : ⁊ ſi aliq̄ illarū tranſiſſet in
lupanar indigna erat ſacerdotio · In
ſup flamies apud gentiles ⁊ ſi p̄ui
antea fuiſſent poſt ſuſceptōem dig
nitatis vitā correxerunt · ꝓut narrat
valerius · li · vi · c · ix · Et Jeronīꝰ ep̄la
xcvi · ait · ꝙ ſacerdotes gētiles erant
vnius vxoris viri · ⁊ ꝙ virgies dee
veſte ⁊ appollinis in ꝑpetua ſacer-
dotij v̄ginitate marceſcebāt Dz heu
miſeri ſacerdotes xp̄iani q̄ vitam ca
ſtam ducebant ante ſacerdotiū : fla-
gitiores ⁊ viliores fiūt oī ꝓp̄lo poſt
ſuſceptū officiū · Et cū laycus tantū
vnā hēat vxorem ⁊ ſuam tm̄ ꝓpter
fornicatōem vitandam : ſacerdotes n̄

abhorrent multas hr̄e · ſ · ſolutas con
iugatas · virgines : ſiue moniales ·
⁊ non ſuas · ſed ꝓpter explendam li
bidiem ⁊ ſuam dampnatōez cumu
landam · Tales non perpendūt gra
uem pn̄iam eis in canone quondam
preſcriptam · De qua hētur : lxxxij ·
di · c · Preſbiter ſi fornicatōem fecerit
Nota eam ibi Sacerdotes tales me
rito ab illis pc̄tis deſiſterent · q2 ꝓp
ter xp̄m ml̄tis gratijs ⁊ priuilegijs
ſunt priuilegiati · Non enim labo-
rant vt ruſtici ⁊ mechanici : ſed vi-
uūt de patrimonio chriſti · Jdeo de
illis conqueritur pſalmiſta · In la-
bore hominū non ſunt · Jdeo tenuit e
os ſuperbia · Jtem non pugnāt nec
ponūt corpus ⁊ aiam pro defenſione
cōmunitatis ⁊ bonis eorum Sed hꝰ
faciunt laici qui ſe exponūt periculo ꝓ
eis · Jtem ſunt priuilegiati a laycο-
rum violentia · vt qui percuſſerit cle
ricum eſt excōmunicatus · vt patet ·
xvij · q · iiij · c · ſi quis ſuadente · Jtem
in ciuitatum oneribus ⁊ exactioni-
bus · vt patet de emu · eccleſie · c · non
minus · ⁊ · c · aduerſus conſules · Eti-
am a theloneis · vt patet extra de cen
ſibus · li · vi · c · q̄nq̄ꝫ · ⁊ in clem̄ · c · vl-
timo : Inſup ditati ſunt multis pre-
bendis ꝓpter xp̄m · Habent enī eq̄s
pingues ac faleratos ad equitan-
dum · Habent mulieres iuuenculas
ad luxuriandum · et ſi non ſuffiat eis
vna · omni nocte vnam recentem ha
bent · mediatrices ſuas · habent vi
carios ſuos in beneficijs eorum · et
ſi nolunt viſitare chorum in pro
pria perſona habent vicarios ſuos

ſu chorū i oibus hn̄t vicarios depto
ūi vno: qꝛ nō hn̄t vicarios i tormē
tis infernalibꝰ. Audiui de q̄dam di
tiſſimo p̄lato hildenſēmenſis ecc̄e.
Qui iacuit in agone: ⁊ circūſteterūt
eū plures ſui vicarij. Qui dixit eis.
Vos vicarij mei fuiſtis. Iā viri ve
ſtrū vellem dare decē milia floreno=
rū ſi aliquis vellet ꝓ me ire ad dya=
bolū: ⁊ eē apud illū vicarius meus.
Sed talē vicariū hr̄e nō potuit. Er
go deſperatus dixit. Veniat dyabo
lus q̄n̄cūqꝫ vult ⁊ portet me ſecū in
regnū ſuū ⁊ mox iugulatus eſt. Qn̄
tum āt malū ſit tale pc̄tm̄ in prela=
tis ecc̄e patet p tale exemplū qd̓ con
tigit anno dn̄i nōgētesīō lxxxv. i dio
ceſi magdeburgen̄. tp̄e ottonis ſc̄dı.
Quidam noīe vdo liberalibus lr̄is i
ſudabat. Qui cū eēt inertis ingenij
nihil ōmino pficere poterat q̄n tū cun
qꝫ v̓berib' torq̄ret. Quadā aūt vice
poſt enormes plagas de ſcol̄ exiens
ecc̄am maiorē ad honorē ſci mauritij
ſociorūqꝫ magnifice fabricatā intra
uit Ibiqꝫ cū igēti deuotōe ꝓſternēs
ſe regie celi. ei' clementiā ⁊ bt̄i mau
ritij p̄ſidiū ꝓ illūiatōe ſui igenij i
plorabat. Et ipē in p̄cibꝰ poſit' pau
lulū obdormiuit. Cui ꝓtin' mr̄ mīe
appens dixit. Audiui orōem tuā: et
vidi afflictōem tuā. Ecce nō ſolū ſci
entie mun' tibi dabo. imo etiā poſt
mortē archiepi q̄ mō p̄eſt ecc̄e prin
cipis mei mauritij eā tue fidelitati re
cōmendo. Quā ſi bn̄ rexeris: premiū
grande ꝯſeq̄ris. ſi āt male in corpe ⁊
aīa moriens. His dc̄is bt̄a v̓go diſ
paruit: ⁊ iuuenis euigilās ſcholas

more ſolito itrauit. Cū āt ad loquē
dū apuiſſet os ſuū. cepit oibus p̄ua
lere ⁊ i diſputando cōcludere. ac i oī
ſcia pitiſſim' appere. Stupebāt ō
nes dicētes. Vn̄ huic tanta ⁊ tam in
ſperata ſcia? Nōne iſte eſt vdo qui he
ri mactabatur vt pecus ⁊ ecce hodie
ꝓbatur vt phūs. Poſt bienniū ar=
chieps morit' magdeburgen̄. ⁊ vdo
a cūctis electus metropolitan' effici
tur. Confirmatus igitur ⁊ pallio in
ſulaqꝫ decoratus aliq̄ntulū diu bene
vixit. Et qꝛ honores mutant mores
cepit ꝓceſſu tp̄is ꝯſiliū mr̄is dei neg
ligere: ⁊ ꝓprie ſalutis imemor eē. et i
voluptatibus deſeruire ⁊ dilapidar̄
ecc̄e bona Et nō ſolū ſeculares feīas
ſed etiā velatas violare cepit. Inſu
p qd̓ deterius eſt abſqꝫ vllo tīore ad
oīa flagicioꝝ gr̄a habenas laxare.
ſicqꝫ facta eſt eius vita oibus odio=
ſa ac oibꝰ deteſtāda. Cūqꝫ p multa
ānorū curricula mēoratus eps acrē
⁊ mūdū ſuis ſceleribꝰ corrupiſſet. et
q̄daꝫ nocte migrarū moni aliū abba
tiſſam de regali cenobio: quod nunc
vallis liliorū dicitur ciſterſienſis or
dinis ſecum haberet. audiuit vocē
in hec verba terribilit' intonantem
Ceſſa de ludo quia luſiſti ſatis vdo.
His auditis multum cachynans ſi
cticium ſuſpicabatur. ⁊ mane facto
rurſus delicijs inuoluit ſe. factusqꝫ
durus vt lapis: ad prodigioſe vo=
cis comminationem minime compū
gebatur. Sequenti etiam nocte vo
cem ſimilem audiuit. ſed paruipen
dens ſtultus ille vdo adhuc in dun
cia ſua perdurauit. Nocte igitur

tercia apud abbatiſſam pdictā cu-bans· cū nephandū opus cōmixtio nis libidinoſe exercuiſſet vox ſepedi cta cū ingenti fragore itonuit dicēs Ceſſa de ludo q2 luſiſti ſatis vdo· Hac igitur voce audita: vehemens ſtupefactus aliqntulū ingemuit ſed nō deſiſtebat· Verūtamen dāpnati onī iā pximꝰ miſer ille cōtinuū creas incēdit· ſed nequaq̄ ad pn̄e lauacbrū pperauit· Si talia ſaxōes apd quos geſta ſunt ſilerent: lapides clamarent· Poſt menſes igit tres canonicus quidā magdeburgē· frederi cus noīe in choro ſancti mauritij exiſtens ꝛ orōi vacans: feruētius deū p eccleſia pcabatur magdeburgēſi vt conditor oīm iuſtus iudex: aut ci tius morbidū caput· ſ· vdonem epm p morte de medio tolleret: aut certe in melius cōmutaret· Verba pondꝰ habuerūt· ꝛ ecce ſecuta eſt viſio nimis terribilis cunctis mortalibꝰ metuenda· ſed maxime eccārū rectoribꝰ Vidit enī q ventus quidam oēs lāpades eccē extixit: ꝛ tūc venerūt duo iuuenes duos cereos geſtantes ꝛ p cedentes ad altare· Poſt quos igreſſi ſunt ꝛ alij quorū vnꝰ tapecia ante altare decenter pſternebat· Alter vero duas aureas cathedras deſup collocauit· poſt illas alter quidā ſolꝰ intrauit: qui velut pugil ſtrenuꝰ incedebat· euaginatū tenens gladiū et ſtans in medio eccle clamauit· Oēs ſancti quorū hic habentur reliquie ſurgite ꝛ venite ad iudiciū dei· His dictis apparuit maxima ꝛ preſulgida multitudo vtriuſq3 ſexꝰ· Alij militari habitu adornati· Alij pontificalibus infulis inſigniti: intrantes chorum ſcd̄m ordinem· Tunc venerunt duodecim viri: in quorū medio gradiebatur quidam ſole ſplendidior· regio dyademate ꝛ ſceptro adornatus· ꝛ fuerūt apoſtoli cū xpō Quē mox vt viderūt deuotiſſime adorauerūt ꝛ ſupra cathedram ſedere fecerūt Affuit ꝛ regina celorū luna ꝛ ſtellis clarior· quā clariſſima turba virginū ſeqbatur· ꝛ apoſtoli genuflexi eam ſuſceperūt· Cui xps mox occurrens et manū eius apprehendens iux ſe eam venerabiliter collocauit· Et poſtremo appuit ſāctus mauritiꝰ dux gl'oſus cum ſua legione: qui ſe vna nimiter pſternentes dixerūt· Equiſſime iudex ꝛ conditor ſeculorū da iudiciū· Continuo quidā ex aſtantibꝰ abierūt ꝛ miſerū vdonem de latere abbatiſſe trahentes miſerabiliter extraxerūt· Quē ſcūs mauritius accuſans dixit· Dn̄e mi· Ecce iſte vdo nō eſt epſ ſed lupus: nō paſtor ſed raptor ꝛ· maculator ꝛ deuorator gregis tui· Cui hanc eccleſiam ad honorem nominis mei ſociorumq3 meorum factam cōmendaſti· Iſta etiam eſt cui domina mea mater tua ſancta· ſcientiam donauit predicens: ſi bene eccleſiam regeret· vitam eternam poſſideret· Si autem male regeret mortem in corpore ꝛ anima mereretur· Iſte miſer admonitus eſt ſemel· ꝛ iterum ſecundo ꝛ tertio: ꝛ ſe corrigere noluit· Et non ſolum hāc eccleſiam magdeburgenſem ſed etiam ſe ꝛ omnia q̄ ei erant commiſſa

ꝯphānando ad nihilū redegit. p̄mo
ſponſas tuas ſemꝑ ⁊ vbiqꝫ ⁊ turpi
ter violauit. Ergo iudica de eo iudex
equiſſime. His auditis dn̄s preſi=
dens iudicio ſanctoſqꝫ reſpiciēs dix
it. Quid vobis videtur de iſto. Pu=
gil autē ſepe dictus voce magna cla
mauit dicens. Reus eſt mortis. Tūc
ait iudex. Caput amittere meruit: q̄
ſine capite tempus ꝯſumendo in ſor
dibus computruit Quo dicto pugil
confeſtim p̄cepit vdoni vt ceruicem
extenderet. Quod cum vdo feciſſꝫ et
pugil ad ictū gladiū leuaſſet quidā
clamauit dicens. Contine manū do
nec reliquie ab eo auferantur Tunc
quidam cū calice coram vdone ſtās
quouſqꝫ pugil imiſerrimi hōis collū
cū pugna multis vicibus valde per
cuſſit. Et ecce poſt quemlibet pulſuꝫ
hoſtia polluta ꝑ os epī exiens corruit
in calicem. Quas oēs regina celi re
uerenter accipiens diligentiſſime la
uit ⁊ ſupꝑ altare in calice poſuit. Cui
ſua turba decenter inclinauit. abijt
⁊ receſſit Poſt hec miſerabilem vdo
nem pugil ille decollauit ſic ꝙ tota il
la congregatio diſparuit. Canoni=
cus autē fredericus ſupradictus hō̄
iuſtus qui hoc vidit manifeſte nō in
ſompnis. ſed apertis oculis. ſtupens
⁊ tremens. lumen in cripta repiens
oēs ecclē lampades reaccendit. Cum
qꝫ de facto adhuc dubius ⁊ anxi⁹ ſe
cū miraretur tādem reſumpta audacia
ad locū iudicij paululum ꝓceſſit: vi
ditqꝫ calicem cū hoſtijs i altari. ⁊ ca
put vdonis a trunco corpis longi⁹
ꝓiectū. necnon pauimentū ſanguie

madefactū: dicens intra ſe. O triſte
ſpectaculū. O tremendū dei iudiciū.
q̄ꝫ horrendū eſt incidere in man⁹ dei
viuentis. De mane vero hec oībus q̄
viderat narrauit. ⁊ oſtēdit epm̄ ī ſuo
ſanguie madefactū ⁊ tabefactū. Ead̄
hora vnus ex capellanis eius: bruno
noīe cū legatōem ſibi cōmiſſam pe=
giſſet. ad ciuitatē magdeburgēſem
voluit remeare. Interim graui opp̄ſ
ſus ſompno. arborē quandā vmbro
ſam vidit. Et de equo deſcendit ⁊ fre
nū ad brachiū fortiter ligans ibidē
paululū requieuit Et ecce ingēs glo
bus ſpirituū immundoꝝ cū tubis ⁊ tȳ
panis cū gladijs ⁊ fuſtib⁹ ibidē ve=
nerūt ⁊ fortiter clamauerunt. Date
locū: ecce princeps noſter cariſſim⁹
vdo venit. His dictis ſatellites ſa=
thane miſerā vdonis aīaꝫ in effigie
corpali cathena ignea ad collū eius
cōſtricta ad ſuū principem ꝑduxerūt
Cui ſathanas ꝓtinus aſſurrexit: di=
cens ei. Bene veniſti o p̄nceps ⁊ fau
tor ⁊ dilatator regni noſtri Ecce pa
ratiſſimus ſum tibi ⁊ oībus amicis no
ſtris fidelibus reddere talionem. Cū
autē vdo obmuteſceret dixit ſathan
Fatigatus eſt iſte dilectus noſter.
ideo conſoletur ⁊ date ei manducarē
Illo autē tremente ⁊ caput vertēte:
crudeles miniſtri oſ eius bufones
⁊ ſerpentes violenter impreſſerunt
⁊ liquorem ſulphureū infuderūt Ad
huc illo nō loquente: ſathan p̄cepit
dicens. Ad balneū principū deduca
tur. Et ecce non ꝓcul erat puteus co
operculū habens. Quo ablato flāma
vorax vſqꝫ ad celum erūpebat. que

ſolū montes · arbores ⁊ lapides · ꝓm mo etiā aquā iux manantē velut ſti pulā ɔſuebat. In quā illā infelicem vdonis aīam precipitauerūt · ⁊ poſt modū extrahētes in modū ferri cādē tis totā igneā ſuo principi detulerūt Cui ſubridens dixit · Bone balneū ſuaue habuiſti o pnceps? Tūc vdo ſe dāpnatū oīno vidēs cepit blaſphe mare ⁊ dicere · Maledcūs ſathan et tota familia ſua Maledcūs de⁹ qui me creauit Maledcā terra q̄ me por tauit · Maledcī pentes qui me genu erūt · ⁊ maledcā oīs creatura in celo ⁊ in terra · Tūc demones vna cū prin cipe ſuo ceperūt manibus plaudē et dicere · Vere dignus eſt iſte manere nobiſcū · qꝛ optime ſcit nr̄m officiū · Mittat ergo nūc ad principalē ſco lam dāpnatoꝝ: vt videat ⁊ audiat ⁊ addiſcat ampli⁹ Et inde nō exeat amplius in ſcl'a ſcl'oꝝ · Vix verba fi nierat · ⁊ ecce vnanimit in odioſam illā aīam irruerūt · eāqꝫ tam ipetuo ſe in tartarū illud iactādo immiſerūt · ac ſi celū ⁊ terra ⁊ oēs montes hui⁹ mūdi inuicē quaſſarētur Capellan⁹ āt ſupradcūs hec oīa in ſōpnio vidēs ⁊ audiens timuit vehementer · Tūc princeps tenebrarū digito eū oñdēs dixit · Videte ne cleric⁹ effugiat iſte q̄ nos aſpicit · q̄ ſp maliciarū ſuarū coopatoꝛ cōſcius ⁊ defenſoꝛ erat · Er go ſicut fuit fautoꝛ culpe ſit ptīceps ⁊ vindicte · Jō in illū puteū ad dñꝫ ſuū demergat Quo dicto cū demones eū cape vellent ⁊ fugere conarētur repēte a ſōpno exiliens euigilauit · ⁊ miſerū trahentes diem tam diu hic inde ſaltabāt: donec a ſua iūctura ei⁹ brachiū penitus ſoluebat Diffi cult tandē equū ſuū aſcendēs magdebur geñ · venit · moxqꝫ dñm ſuū mortuū cognouit eē · ⁊ viſiōem viſioni · terro remqꝫ terrori · iudiciū iudicio cumu lans oīa que viderat ⁊ audierat nar rauit · Cui oñdens brachiū ſuū cul ſum etiā repentine vaticinauit argu mentū veritatis · Ciues āt hec audiē tes timuerūt vehementer ⁊ cadauer illud ignobile ab vrbe in palude ia ctauerūt · Qd beſtie infernales cum plauſibus ⁊ luſibus ꝓtinus accepe rūt · ⁊ huc illucqꝫ trahendo morſib⁹ diſcerpſerūt · ⁊ rurales iux hitantes varijs iiurijs multociens affecerūt · Tandē inito cōſilio glebā illā male dictā de palude trahentes ɔbuſſerūt in puluerē · ⁊ in albā fluuiū piecerūt Mira res · tūc oēs piſces ſuū iurgitē relinquētes oceanū adierūt · donec letanijs ⁊ oroībus ⁊ penitētijs pla catus iā deus poſt decimū annū vix re dierūt · Hui⁹ horrendi ꝓdigij mēo riam ingent oculis nr̄is cruoꝛ vdo nis ex ipius decollatōe effuſus ſuper pauimentū marmoreū candidū poſi tus · Qui tā viſibilr adhēt vt de eēn tia marmoꝝ eſſe videat · Sup āt lo cū illū vbi decollatio eſt facta ſp ꝓ ſternūt tapetia ⁊ qn̄ ſup electū · te de um laudam⁹ iux morē cantt tollūt ⁊ ibi ad oroēm ſternūtur · vt videtes ſibi caueāt ne peant ſicut ille · Jſtō deberet eē exemplū oim maloꝝ pla toꝝ vt audiētes ɔtremiſcāt dīnā vl tionem ſuper malos prelatos ſeue riſſimā ·

SEptimo peccant contra illŏ
p̄ceptū Nō mechaberis: q̄
deo ſimpl'r vouerūt: ⁊ a mū
do totaliter ſe abdicauerunt vt frēs
monachi ⁊ moniales. Et ſi tales inci
dūt in vitiū fornicationis grauiꝰ ſa-
crilegiū ↄmittūt q̄ꝫ p̄cedentes ⁊ ma
gis faciūt cōtrā illud p̄ceptū Et hꝰ ꝓpt
duplex votū qd deo vouerūt. Vnuꝫ
in receptione ſacri ordis. aliud aūt i ꝓ
feſſione religionis Multa aūt ſūt per
que oſtēditur magnitudo hꝰ peccati
Primuꝫ. qꝛ gen̄. vi. moyſes narrat
tanq̄ꝫ cām diluuij cum cepiſſent ho-
mines multiplicari ſup terrā ⁊ filios
ꝓcreaſſent Videntes filij dei filias ho
minū q̄ꝫ eēnt pulcre acceperūt ſibi vx
ores ex oibus quas elegerāt Per fi
lios dei intelligūtur illi qui deſcende
rūt de ſeth qui a prē ſuo fuerūt iſtru
cti in cultu diuino Per filias aūt hōim
intelligūtur mulieres deſcendētes de
cayn que erāt curioſe ⁊ diſſolute ⁊ lu
brice. Et de illis precepit ſeth filijs
ſuis q̄ꝫ nō ↄherent m̄rimoniū cum eis
Sicut dn̄s p̄cepit filijs iſrl' vt non
ↄherēt m̄rimoniū cū mulieribus cha-
naneis. Sed filij ſeth p̄cedente tp̄e
tranſgreſſi ſūt hꝰ p̄ceptū. ꝓpt qd ve
nit diluuiū Si aūt diſplicuit deo: q̄ꝫ
filij ſeth acceperūt filias cayn. q̄ntū
credendū eſt diſplicē deo cū filij dei ⁊
religioſe pſone fornicātur cū filiabꝫ
hōim. Scdo pꝫ ḡuitas hꝰ pcti ꝓpt
ſcandalū. qꝛ magis ſcandaliſāt po
pulū pctā religioſoꝝ q̄ꝫ alioꝝ. Cōn
qꝫ dr̄ in euāgelio. math. xviij. Qui
ſcandaliſauerit vnū ex puſillis iſtis
q̄ i me credūt. exp̄e. vt ſuſpē. i col. eiꝰ

mola aſinaria. ⁊ demer. i ꝓfū. maris
Jō dr̄. xcvi. di. c. In ſcripturis. Qꝛ
pctā religioſoꝝ ꝓpt ſcādala ſūt oc
cultāda. Dubitat' vtꝝ religioſus eo
dē gñe pcti ḡuiꝰ peccet q̄ꝫ ſecl'aris Ry
cho. in ſcd̄a ſcd̄e. q. clxxxvi. ar. x. q̄ꝫ
pctm̄ qd a religioſis ↄmittit' p̄t eē
ḡuiꝰ pctō ſecl'ariū eiꝰ dē ſpēi tripl'r.
Pmo ſi ſit ↄ votū religiōis: puta ſi re
ligioſus fornicat' l' furat' qꝛ fornicā
do fcīt ↄ votū ↄtinētie. furādo ↄ votū
paupratis Scdo ſi ex ↄtēptu pec
cet: qꝛ ex hꝰ vidr̄ eē magis igtus di
uinis bn̄ficijs in qbꝫ ē ſblimatꝰ ad
ſtatū pfectōis. ſic Apl's ad heb. vi.
q̄ꝫ fidel' ḡuiora ſupplicia mēt' in hꝰ q̄ꝫ
peccādo filiū dei ↄculcat p ↄtemptū.
Vn̄ dn̄s ↄqrit' Jē. xi. Quid ē q̄ꝫ dis
lcūs meꝰ i domo mea fcīt ſcelera mul
ta. Tercō pctm̄ religioſi p̄t eē ḡuiꝰ
ꝓpt' ſcandalū. qꝛ ad vitā eiꝰ plures
reſpiciūt Si vō rligioſus n̄ ex ↄtēp
tu l' ifirmitate aliqd pctm̄ ↄmiſerit
qd n̄ ē ↄ votū ſue pfectōis ab ſcan-
dalo puta i occulto: leuiꝰ peccat eodē
gñe pcti q̄ꝫ ſecl'aris: qꝛ pctm̄ eiꝰ ſi ſit
leue q̄ſi abſorbet' ex multis bōis opi
bus q̄ facit Et ſi ſit mortale pctm̄ facili
us ab eo reſurgit Pmo ꝓpt' intētōꝫ
quā hꝫ erectā ad deū q̄ ſi ad horā it'
cipiat' de facili ad p̄ſtina repat' Juua
tur etiā a ſocijs ad corrigēdū. vtꝫ. eccī
iiij. Si vnꝰ ceci. ⁊c. Tertio eſt graue
illŏ. qꝛ pctm̄ carnis in religioſis ē
apoſtaſia Si eīn q̄ bitum religiōis
deſerit apoſtata iudicat' cū caſtitas
magis ſit ſbalis religiōi q̄ꝫ bitus. q̄
caſtitatē deſerit apoſtata eſt. Vn̄ de
tali verū eſt qd legit' ꝓuer. vi. Hō

apoſtata vir inutilis· qꝛ quicq̄d faciat
in clauſtro nō valet ei ad meritū vi
te eterne· ⁊ quo ad hoīes inutil' ē cū
ſit hoībus in ſcandalū ⁊ deriſionē̄
Sed nō eſt ſcandalū ſi nūc religio
ſi ſepius ruūt in viciū fornicationis
ꝓpter frequentē mulierū ↄuerſatoꝝ·
Allegāt eīn ꝓ excuſatiōe ſuorū erro
rū illud· ꝙ helias māſit apud vidu
am in ſarepta Etiā apoſtoli muliēs
comites ſecū circūducebāt· Jtē ioha
nes mrēm dñi aſſumpſit xpō delegā
te· ⁊ dñs mulieres ſecū duxit· Nā ſe
q̄bant eū ⁊ miniſtrabāt ei de faculta
tibus ſuis· vtꝫ lu· viij· Cui eciā mar=
tha miſtrabat Et ſingulariſ ad pu
teū locutus eſt cū muliere Quare er
go nō ipi9 Ad que rn̄t aug· in li· de
ſingularitate clericoꝝ· Callidi argu
mentores ⁊ iuris periti i quā fallaces
q̄dam volūt p̄uaricari· ipa iura trāſ
uertūt: ⁊ incouenientibꝫ exēplis ſi=
miles ↄiecturas obijciūt· qꝛ ꝑ ſalo
monē in ipi9 legis ſagacitate ꝑducū
tur· Pctōꝛ inq̄t hō vitabit correctōꝛ
⁊ ſcdm volūtatē ſuā inueit ↄparatōꝛ
Solent āt q̄dam hoc cōn̄ eos frau=
dulenter obijcere· Pmo qꝛ faciūt ar
gumentū a maiori affirmatiue· qd̄ n̄
valet· Diciut eīn nō valeret hoc ar=
gumentū Jlle miles fortis ſubijt ta
le certamen ⁊ vicit· Ergo iſte debil'
pt hoc idē facere vt vincat· Jta n̄ va
let· Apli ⁊ ꝓphete cohitauerūt cū mu
lieribus ⁊ euaſerunt ſine pctō· ergo
⁊ nos hoc idē facere poſſum9· Deqꝫ
ibidem· Reuera hoīes qui compant
ſe ſcīs ꝙ eximia conuerſatio nrā ꝓ=
phetis vel apoſtolis videatur equa
lis· Hec aug· Et loquitur ibi promi
ce· Secūdo qꝛ ſi in hoc imitādos di
cunt ſcōs ⁊ imitari volūt· dn̄t ⁊ in a
lijs opibus virtuoſis imitari: qd̄ tn̄
nolūt· Tertio qꝛ nō eſt eadem cau=
ſa nobis que fuit in ſcīs· Dn̄s eīn ꝓ=
uidens ꝙ erant futuri heretici q̄ nup
tias ↄdēpnarēt· noluit mulieres a ſe
⁊ ab apoſtolis elongare oīno· ne ex
hoc erroꝛ iſte confirmaretur· Quar
to qꝛ illa familiaritas ex cauſa ratio
nabili valde modica fuit Nā ſi allo
cutus eſt dn̄s ſamaritanā hoc ad ho
ram fuit· quā docuit ⁊ receſſit· Et p9
Factū eſt iq̄t euāgeliſta ꝙ faciebat
iter ꝑ caſtella ⁊ ciuitates: euāgelizās
regnū dei: ⁊ duodecim cū illo· ⁊ muli
eres que erāt curate a ſpiritibꝫ inmū=
dis ⁊ infirmitatibus· ⁊ maria mag
dalena de qua eiecerat ſeptē demonia
⁊c̄· Ecce cū rōnabil' cur ſeq̄bāt Dic
etiam helias miſſus a dn̄o intrauit
tabernaculū vidue ad magnalia fa
cienda· vt famis tp̄e tam ipi vidue
q̄ꝫ pupillis ſubueniret· Dic etiā ſu
it de apoſtolis ⁊ alijs ſanctis· Ergo
non excuſat eos allegatio illoꝝ ſan=
ctoꝝ· ſed potius dn̄t fugere qd̄ ſigt
eorum habitus· qꝛ portant cappam
in dorſo que eſt ad modū clippei in
ſignū ꝙ ipi dn̄t pugnare cōn̄ mūdū
fugiendo· non aggrediendo· qꝛ ag=
grediendo in pugna carnali homo
faciliter vincitur· Cuius exemplum
patet in vitaſpatrū· vbi dicitur: ꝙ
dyabolus volens quendam here=
mitam deijcere: venit ad cellā eius cir
ca noctem: rogans vt dimitteret e
am illa nocte quieſcere apud eum·

Qḋ cū ānuisset p⁹ receptioꝫ stetit cū
eo iux̄ ignē· postea inceperūt loqui de
multis· atqꝫ cepit āmitari barbam
suā ⁊ tāgere ⁊ iocari· tandē p⁹ hmōi
multa q̄si familaris effecta ꝓuocauit
cū ad turpē ꝯmixtionē Ad qḋ cū se
ille paret· euanuit subito de maib⁹
suis· Et fcā est vox in aere dicēs· O
monache qui te extollebas vsqꝫ ad ce
lū quō cecidisti? Et iō vtile est bono
rū viroꝝ nullā familiaritatē hrē cū mu
lieribus· Quarto ē gaudiū demonis·
iō excellent studet ꝙ religiosi cadāt
in pctā carnis· Ecc̄· Venatio leonis
onager in heremo· leo est diabolus·
cui⁹ est venatio mōach⁹ in claustro
Quē cū facit cadere in pctm̄ carnis:
mirabiliter gaudet ⁊ delectat̄· Cui⁹
exemplū patet in vitas patrū cū qdā
filius sacerdotis ydoloꝝ q̄dā die vi
disset prēm suū in tēplo sacrificantē
ydol̄: vidit ⁊ sathanā cū milicia ei⁹
astantē· Quē cū singuli demones ado
rassent ꝯtulerūt fcā neq̄cie sue· Et v
nus ait· Per triginta dies homines vni
us ꝓuincie ad bella instigaui: ⁊ plu
rimi ocāsi sūt· Alius dixit Per vigi
ta dies in mai fui: ⁊ suscitaui tēpesta
tē: ⁊ multi hoīes submersi sūt in mai
Alius dixit p triginta dies se interfu
isse nuptijs: ⁊ sponsū ⁊ sponsā occa
disse ⁊ multā sanguinis effusionē pau
rasse Hoc audito sathan oēs flagel
lari iussit· Tandē vn⁹ ait· Per· xl· ā
nos imātaui quendā monachū i hē
mo ad peccandū: ⁊ vix illa nocte cō
puli eū fornicari· Tūc surgens oscu
latus est eū: ⁊ iposuit ei coronā quaꝫ
habebat dicēs eū q̄d maximū fecisse

Qꝫ ei maxime placet luxuria religi=
osoꝝ pꝫ in tertio li· dial̄· De andrea
fūdane ciuitatis epo· q̄ cū vitā virtuti
bus plenā duceret ⁊ ꝯtinentiā· q̄ndā
monialē quā prius secū hūerat nolu
it ab epatus sui cura repellē· certus
de sui ⁊ eius ꝯtinentia Dꝫ hostis ei⁹
spēꝫ cepit ocul̄ eius imprimē aditū
tēptatōis exq̄rens· Quadā vero die
iudeus de cāpania alio tendens· cuꝫ
eēt nox nesciens q̄ declinaret iux̄ ap
pollinis tēplū se cōtulit· Nocte vō
media dū pre timore vigilaēt vidit
malignoꝝ spirituū turbā in eccām
aduenire Quoꝝ princeps discutere
cepit q̄d egissent· Et vn⁹ exiliēs as=
seruit ꝙ in andree aim spēm scimoi
alis p q̄ndā tēptationē carnis ꝯmo
uisset· Cū vero malignus spūs q̄ pre
erat inhyanter audiret· adiūxit ꝙ
ad hoc deuicit tēptatio· vt die p̄terito
in terga eiusdē moialis feie alapā
dedisset. Tūc blande exhortatus ē eū
vt pficeret qḋ incepat· ⁊ singularē
palmā teneret· Tūc iude⁹ accedens
ad epm̄ diligenter ab eo licet vellet
celare rem extorsit· Quē eps ꝯuertit
⁊ baptisauit Quinto hō pꝫ. qꝛ legit̄
deus ista grauiter puniuisse pctā: q̄ fa
cta sūt in claustris· Primū claustrū
in celo fuit· in q̄ ipse deus abbas fu
it· In quo illi peruersi monachi scili
cet demones absq̄ꝫ spe venie dāpna
ti sūt· Secūdū fuit in terrestri pa=
diso in quo qui inobedientes fuerāt
de padiso sūt expulsi: ⁊ morti cū to=
ta posteritate dāpnati· Tertiū clau=
strū fuit in primo statu ecc̄ie in q̄ pe
trus fuit abbas· in quo q̄ ꝓprietarij

eſſe voluerūt · morte ſubitanea pie
runt Sexto patet hoc · qꝛ eſt vita ā
gelica Imitari enī dn̄t āgelos i pu
ritate Ergo clauſtral̄ āgelus ē ſi bo
nus eſt · Vel ſi malus eſt diabolus ē
Tales clauſtrales ſūt demones i ubi
Iero · Profeſſi xp̄iane religionis mi
liciā medij ſūt inter āgelos ⁊ demo
nes · aut enī angel̄ erūt equales aut
demonibꝰ nō impares Igit̄ i clau
ſtralibus videtur hoc maximū pc̄m̄
eē ⁊ indecens · qꝛ ſpūaliſſimi dn̄t eē
⁊ hoc pc̄m̄ eos pre ceteris carnales
reddit · Efficitur enī hoc pc̄ō homo
totus caro · Nam macula in oculo ē
intolerabilis que parū grauaret in
alio mēbro · Sed viri contemplati
ui ſunt oculi · Jō dicit Aug̃ · ⁊ ponū
tur eius verba · iiij · q · vij · c · quantū
libet · in fine · Non vidi inquit peio
res ꝙ qui in monaſterijs defecerūt:
nec meliores ſi ꝓfecerūt ·

Non mechaberis ·

Octauo peccant con̄ illō p̄
ceptum · nō mechaberis ·
qui fornicātur cū monia
libus ⁊ etiam ipſe monia
les · quod eſt adeo graue ꝙ non ſo
lum eſt fornicatio imo eſt adulteriū
qꝛ ibi fit ac ceſſus ad ſponſam xp̄i ·
⁊ eſt valde graue genꝰ adulterij · ſi
attendamus cui deſponſata eſt · qꝛ
altiſſimo Quāto enī nobilior cui de
ſponſata eſt · tanto maior eſt contu
melia · Ipſi enī eſt deſponſata cui ā
geli ſeruiūt · Attendere ēc̄ debet qui
eā ſollicitat ꝙ ē ſponſa dei ſui ⁊ dn̄i
ſui ⁊ creatoris rerū Et tales videtur
excōicati vtꝫ · xvij · q · i · c · ſi q̄ · vbi dic̄
greg̃ · Qui cū hmōi feis in aliq̄ fue
rit iniq̄tate reptus cōione priuet̄ · ſi
lapcus ē. Si vero clericus ē a ſuo q̄ꝫ
remotus officio ꝓ ſuis ꝯtinue lugē
dis exceſſibus i mōſteriū detrudat̄
Jdē di · c · eos · ibidē Et ſi cū hmōi q̄s
mr̄imoniū ꝯtraxerit · ipō facto eſt excō
municatus · vtꝫ i · c · eos · in cle · de af
finitate ⁊ ꝯſanguitate · Ad hoc p̄ca
uendū precipit̄ ex̄ de vi · ⁊ honeſ · cle
ricoꝝ Monaſteria ſcīmonialiū ſi q̄s
clericus ſine maifeſta ⁊ rōnabili cā
freq̄ntare preſūpſerit p epm̄ arcea
tur · ⁊ ſi nō deſtiterit ab officio eccle
ſiaſtico reddatur imunis · et ſi lapcī
ſint excōicationi ſubdātur · ⁊ a cetu
fideliū fiant penitus alieni · Tales
dn̄t attēdere ꝙ ioſeph dixit dn̄e ſue
Dormi mecū · Qui rn̄t · Nō poſſuꝫ fa
cere hoc malū ⁊ peccare in dn̄m meū
Gen̄ · xxxix · Attendere ergo debet ꝙ
ſponſa iſta adeo dilecta ē a dn̄o ſuo
ꝙ incluſit eam ⁊ oblita eſt ꝓplm̄ ſuū
⁊ domū pr̄is ſui Vnde cōcupiuit rex
decorē eius · iuxta illud verbū pſ̄ · ⁊c̄
Audiui de quodaꝫ clerico qui q̄ndā
monialem traxit de monaſterio : et
iuit cum ea per quandā ſiluam · ⁊ cū
vellet cum ea fornicari incepit arbor
ſub qua iacuerunt terribiliter ardē
⁊ illi territi ⁊ compuncti deſiſtebāt
ab opere nephario · ⁊ clericus redux
it monialem ad monaſteriū · Secū
do pꝫ g̃uitas hꝰ pc̄i · qꝛ ibi ꝯmittit̄
ſtuprū · i · illicita defloratio v̓ginū · q
vt freq̄nt̄ eſt ibi · Recitat aug̃ · li · iij ·
de ci · dei · c · v · ꝙ ſacerdotes dee veſte
romani antiq̄tus viuas defodiebāt

in adulterio deꝑhenſas. Nã hec ſacer
dotes fuerũt virgi[n]es. Si virgĩes ꝑ
doloꝝ viui fodiebãtur ĩ terra: q̃nto
magis vĩgĩes xp̃i⁹. Recitat aug. ibidẽ
de q̃dã vĩgie claudia noĩe. q cũ ĩ ſuſpi
cione ñe falſã ſtupri veniſſet ad ꝓbandũ
ſue virginitatis pudorẽ angulo ĩvado
tyberis nauẽ traxit. quã copioſa hoīuz
multitudo trahẽ nõ potuit. Sꝫ de q̃
dam virgine alia dicit Aug. li. xxij.
de ci. dei. c. xi. Que cũ piclitaretur fal
ſa ſuſpicione de ſtupro cribrũ ĩpleſſe
aq̃ de tyberi ad ſuos iudices nulla e
ius pte ſtillante portaſſe. Dicit ibidẽ
Aug. de virtute demonũ poterat ſuſpẽ
di ſurſũ in cribro ne caderet deorſuz
aut ãgelus vł deus. Tertio ẽ ĩceſtus
ꝛ eſt valde g̃ue genus. qꝛ cũ vxore pa
tris tui. Vñ ad h̃ p̃t referri qd̉ legit̃
.i. ad coꝝ. v. Auditur inter vos forni
catio. ꝛ talł fornicatio q̃ł nec iter gẽ
tes: ita vt vxorẽ pr̃is aliq̃s habeat.
Ad idẽ. gen̄. penł. Ruben effuſus es
ſicut aq̃ qñ aſcendiſti cubile patris
tui ꝛ maculaſti ſtratum eius. Tales
ſunt inimici pr̃is oĩpotentis ꝛ filij ꝛ
ſpũſſ ancti. ſcõrum ãgelorũ ꝛ totius
celeſtis exercitus. Quarto ibi q̃dã
mõ eſt vitiũ cõñ naturã. qꝛ fornicat̃
cũ mortua ꝛ iã ſudario inuoluta. qꝛ
religioſe pſone q̃ pfecte ordinẽ ſuuz
ſeruãt ꝯtinue ſudariũ ſuũ ferũt. qꝛ ĩ
bitu ſuo ſepeliũtur. Tales de iure de
berẽt agere piñam decẽ ãnorũ: ꝛ ipa
filł r. ſcd̃m formã traditã. xxvij. q. i. c
de filia. ꝛ. c. deuotã. Quãtũ ãt diſpli
cet deo ꝛ btẽ virgini. patet de q̃dam
moniali. de q̃ dicit ceſari⁹. di. vij. c.
xxxiij. dicẽs. q̀ erat q̃dam ſcimonia

lis feia virgo a q̊dam clerico luxuri
oſis verbis ſtimulata. ꝛ itantũ flan
te vehementer illo. cui⁹ anhelitus ec̃
prunas ardere facit. ſuccẽſa eſt vt cũ
corde ꝛ ore peticiõi eius ꝯſentiret.
ꝓmittens q̀ dicto ꝯpletorio ad lo
cũ deſignatũ venire vellet. Erat ei cu
ſtos ecc̃ie. Dicto ꝯpletorio cũ cõuen
tus aſcendiſſet dormitoriũ ꝛ illa ex
ire vellet de oratorio ĩ ipõ oſtio xp̃m
manibus ĩ cruce expanſis ſtare con
ſpexit. Cui cũ ĩgreſſus nõ pateret: ad
oſtiũ qd̉ erat ĩ oppoſito cucurrit. Ita
ſuccenſa fuerat in amore clerici vt pe
ne r̃ois exps: q̊d circa ſe diuinitus a
geret̃ mĩme aduerteret. Quid pl'a.
oẽs ianuas adijt ꝛ crucifixũ in oĩbꝫ
ianuis ĩuenit. Tũc primũ ad ſe ver
ſa ꝛ territa dixit intra ſe. forte volũ
tas dei nõ ẽ vt vſq̀ vadas. Solita
fuerat eadẽ virgo ſingulł diebꝫ ſpẽa
lem q̃ndã orõem dicere de paſſione
dñi. quã dñs in tanto piculo remũe
rauit viſione tã vtili. Que tremẽs ad
imaginẽ dei genitricis iuit: ꝛ ſe pro
ſtrauit de ſuo pctõ veniã poſtulãs. A
q̃ cũ imago faciẽ verteret ꝛ illa ob
noxi⁹ ſupplicatura ꝓpi⁹ accederet. ima
go maxillã eius manũ pcuſſit dicens
Quo vis ire fatua. vade ĩ dormito
riũ tuũ. Tã fortis erat illa alapa vt ĩ
terrã ruẽs ſic iaceret vſq̀ ad tps matu
tinale. Alie moniales eã repiẽtes eã e
rexerũt. ꝛ ſic reſocillata narrauit oĩa
circa ſe geſta ꝛ fuit ꝑſus a tẽptatõe
p alapã libata. Sꝫ dubitat̃ de monia
libꝫ occulte corruptis. ĩ q̊bꝫ dã ei mõ
ſterijs ẽ ꝯſuetudo q̀ vĩgines ĩ feſti
uitatibꝫ portẽt acceſſos cereos. alie vo

extinctos Virgines etiā cū ab epō cō
secrant cereos hñt accensos Quid
dabit moiali occulte corrupte? Si
cereū portat accensū deo metit et pec
cat mortalit Si vero extinctū: crimē
suū detegit et sorores scandalisat.
Rñt thomas in suo tractatu pñiali.
dicens q consiliū est q tali die se si
mulet infirmā. nec metietur. qz hz
infirmitatē mentis sue que totalit i
pedit ne ad cereū accensū deportādū
accedat. De illis corruptis moniali
bus loq̄tur Jero. in epl'a ad susānā
dicens. Ad te nūc mihi sermo q ca
put tantoꝝ maloꝝ es que multipliciā
ter misera es: cū nomē virginitatis ec
pdidisti. Nephas est eni te vocari
susannā que casta nō es. Deqt ibi
dem. Eras virgo in padiso dei vtiqz
inter flores ecce eras sponsa christi
eras templū dei. eras habitaculū spi
ritussancti. Et cū totiens dico eras.
totiens necē est vt ingemiscas: qz nō
es qd fuisti. Incedebas in eccā tāq
colūba illa de qua scriptū est. penne
colūbe deargentate. Splēdebas vt
argētum. fulgebas vt aurū. Eras ei
vt stella in manu dei. Que est ista
subito cōuersio: que repentina muta
tio? De virgine facta es corrupto sa
thane: de sponsa xpi scortū execrabi
le. de tēplo dei phanū imūdicie. de hi
taculo spūssancti tugurium dyaboli.
Que incedebas cū fiducia vt colūba
nūc lates in tenebris vt vespertilio.
Que fulgebas vt aurū ppter vgini
tatis decorē: nūc vilior facta es luto
plateaꝝ. Que fueras stella radians
in manū dñi: de alto cadens ouersa es
in carbonē extinctū. Ve tibi misera et
iterū ve. q tanta bona ppter pui tpis
luxuriā pdidisti. Hec Jero. Tales
lascivias moniales tripliciter scā ec
clesia punit. s.

Monasterij inclusione.
Ornatus exterioris priuatione
Introitus viroꝝ prohibitione

Primo monasterij inclusiōe. qz nō
dñt egredi monasteria: nisi in mag
necītate. vtz de statu regularū li. vi.
c. Periculose et detestabili quorūdā
moialiū statui q honestatis laxatis
habenis. et mōachali modestia sex
usqz verecūdia ipudēter abiectis ex
sua monasteria nōnūq p habitacu
la secularīū psonaꝝ discurrūt. freqn
ter. intra eadē mōasteria psonas su
spectas admittūt in dei offensam. et
religionis obprobriū et scandalum
plurimoꝝ obuiare cupientes salubri
ter pñti constitutione sanximus. vni
uersas et singulas moniales ppetuo
in suis mōasterijs debere decetero p
manere in clausura: et nulla dz egre
di monasteriū nisi in mag necītate.
et cā rōnabili. Et si dñt facere prio
rissa aut abbatissā alicui pncipi seu
dño tpali homagiū vel fidelitatis sa
cramentū. tūc egredi dñt cū hoēsta
et decēti societate. Et facto homagio
mox euestigio ad monasteriū reuer
tant. Rogat etiā omēs principes et
dños tpales p viscera ihū. ne moni
ales habeāt occasiōem vagandi. s
q possint causas agere per procura
tores. eorum in curijs aut in tribu
nalibus. eorumqz episcopis et etiam
prelatis ibidem precipitur: q hoc

dn̄t ordinarē vt iſta p pcuratorē fi
ant Etiā p̄apit ibidē oibꝫ prelatis
ſpūalibꝫ: priarchis: p̄matibꝫ archi
ep̄is in v̓tute ſcē obedie: ⁊ ſub atte-
ſtatiōe diuini iudicij: ⁊ intiatione ma
ledictōis eterne. q̄tenus i monaſteri
is eis ſubiectis debitā pcurēt clauſu
ram Sed pch dolor h̓ minime i moia
libus ſeruat̄. Naꝫ crebre diſcurrūt
p villas ⁊ ciuitates: ⁊ qđ peiꝰ ē p ca-
ſtra raptoꝝ vehūtur i eq̄s ad baſti
ludia: choreas ⁊ ɔuēticula ſcl̓aria.
qđ antiq̄tus minime fieri ſolebat Nā
nō cognouerīt viros ⁊ muliēs. Cuiꝰ
exemplū poit ceſariꝰ. di. vi. c. xxvij.
De q̄dā puella q̄ tā ſimplex fuerat ꝙ
vix poterat diſcernē iter pecꝰ ⁊ hoieꝫ
Die ei q̄dam murū pomerij capra aſ
cendit Quā illa vidēs: q̄d eēt iterro
gauit a ſororē aſtāte Illa cognoſcēs
eius ſimplicitatē: iocularit̄ rn̄t. Mu
lier ē ſcl̓aris. qꝛ q̄n ſcl̓ares muliēs
ſeneſcūt: cornua ⁊ barbas emittūt.
Que ſic pmanſit in ſua ſimplicitate
Secūdo eas eccīa puīt ōrtus exteri
oris priuatōe: dicēte ap̄lo. i. ad cor.
vij. Mulier inupta ⁊ virgo cogitat
quō deo placeat. ⁊ quō ſit ſcā corpe
⁊ ſpū. Nō ei dn̄t curare exteriorē pul
critudiem ꝫ iteriorē. ſicut dic̄ petrus
bleſen̄. ep̄la. lv. ad vnā monialem.
Oīs gl̓a inq̄t filie regis ab itus. Et
tanto eris ſponſo tuo xp̄o acceptior
q̄nto es i veſte vilior: in cultu corpis
tui abiectior. in ſermone rarior: i vul
tu deterior. i aſpcū v̓ecūdior. ⁊ i iceſ
ſu maturior. Hec ille Sꝫ pch dolor
oppoſitū eſt cū illis q̄ nō q̄rūt mō or
natū iteriorē ꝫ exteriorē in cerulis

⁊ in corallis. Nō placere ſtudēt xp̄o
ꝫ hoī. Nō veſte viliori. ꝫ precioſiori
De mane appent in veſte religioſa.
ſed poſt prandiū in ſeculari. odioſa
deo ⁊ angel̓ eiū s. Nō in corpe abie
ctior ꝫ pulcrior Non in ſermoē ſed
verbis ſeculi ſtudioſior: ɔponēdo et
cantādo carmia ſcl̓aria ⁊ amatoria
Nō in vultu deiectior ꝫ ornatior pe-
plis cerūſis ⁊ anul̓ Nō inceſſu ma-
turior ꝫ petulātior vagis ocul̓ ⁊ lux
urioſis. De q̄bus dī in cle. de ſtatu
mo. c. Attendētes. Vbi dī ꝙ viſita
tores monialiū hꝰ ſolicitudis ſtudi
um diligenter impendāt vt monia-
les ipē q̄rum nōnullas audiuimꝰ do
lentes in ſubſcriptis excedere pānis
ſericis varioꝝ ſoderaturis. vel ſāda
licijs comatis ⁊ cornutis crinibꝰ et
ſcacatis ⁊ v̓gatis capuciolis nō vtā
tur. nō choreas. nō ſeculariū feſta p
ſequātur. Nō die noctuqꝫ p vicos ⁊
plateas incedāt: aut voluptuoſaꝫ
vitā ducāt ⁊c̄. Hec ⁊ ſilia bis ibidē
inhibēt Tertio puniūtur introituꝰ vi
rorū phibitiōe. vtꝫ. li. vi. in. c. pical-
loſo de ſtatu regu. ⁊. in. c. monaſte-
ria. ⁊ ex̄ de vi. ⁊ ho. cle. . c. vtū. Cuiꝰ
exemplū poit Ceſariꝰ di. vij. c. xxxiij
Qꝛ fuit in quodā mōaſterio ſcimoi
aliū cꝰ nomē ignoro. virgo quedaꝫ
nomie beatrix. Erat āt corpe ſpēoſa
mente deuota: ⁊ in obſequio dei gei
tricis feruētiſſima Quā clericus qui
dā vidēs ⁊ ſepiꝰ viſitās. ɔcupiſcēs
pcari cepit. Illa verba luxurie ſper
nente: illoqꝫ tanto iportuniꝰ iſtāte.
ſerpens antiquꝰ tā vehementer pectꝰ
eius ſuccēdit vt flāmā amoris fer-

re nō poſſet Acceſſit ad altare btē v-
ginis dicēs Dn̄a q̄nto deuoti⁹ potui
ſeruiui tibi·ecce tibi claues tuas re-
ſigno: q2 fuit ſacriſta· ⁊ tēptatiōes
carnis diuti⁹ ſuſtinē nō valeo ⁊ clā
ſecuta eſt clericū· Quā cū miſer ille
corrupiſſet poſt dies paucos abiecit
Jlla cū nō hrēt vn̄ viuēt: ⁊ ad clau
ſtrū redire erubeſcēt fcā ē mētrix In
q̄ vitio q̄ndecī ānis pmanſit·Finito
āt illo tpe q̄dā die in hitu ſcl'ari ad
portā moaſterij venit·Que cū dixiſ-
ſet portario· Noſti beatricē q̄nz b⁹
oratorij cuſtodē Rn̄t Optie noui Eſt
eni dn̄a pba ⁊ ſcā ⁊ ſine q̄relay in
hac die ī h̄ loco ꝯſāta Jlla āt verba
eius notans ſ3 nō intelligens·dū ab
ire vellet mr̄ mie ī effigie nota ei ap
parens ait Ego p q̄ndecī ānos abſē
tie tue officiū tuū ſuppleui: reuerterē
nūc in locū tuū ⁊ pniam age· q2 nul
lus hoīm nouit exceſſum tuū In foꝛ
ſiq̄dem ⁊ hitu il lius·dei genitrix o-
pus egerat cuſtodie Que mox igreſ
ſa q̄diu vixit grās egit·Ex h̄ patet
ꝙ ſi ille clericus māſiſſet ex̄ clauſtrū
nō corruiſſet monialis illa·

NOno peccant cōn illō p̄cep
tū Nō mechaberis·ſ·qui a
gūt cōn naturā· vt ſūt zodo
mite·⁊ qd̄ oim illorū p̄ccōrum peſſi
mū eſt·vt3 p Aug̃·⁊ ponit̃·xxxij·q·
vij·c·Adulterij malū·dicentē·ꝙ o-
miū illorū peſſimū eſt qd̄ ē cōn natu
rā·Et ibidē·c·flagicia dicit Aug̃·ꝙ
pcm̄ zodomoꝝ apd̄ oēs gētes ē dete
ſtabile. Jdē dicit Jero·Vſus cōn na
turā ſp illicitus ē: ⁊ pculdubio fla-
gicioꝛ atq3 turpioꝛ·Nā dicit aug·in
c·adulterij· ꝙ pcm̄ zodomie g̃ui⁹ ē
q̄ cum mrē ꝓpria peccare Propt̄ qd̄
mutū vel indicibile di:eo ꝙ pcm̄ il
lud noīare turpiſſimū ē·ita vt eo os
dicētis ⁊ aures audientiū polluantur
vt3·xxxij·q·iiij·in eo· Et repugnat
ordini naturali quē natura inſtituit
Jō vocatur vitiū cōtra naturam·Et
ſunt ibi multi g̃dus ſcdm ꝙ dicit ſā
ctus tho·in ſcda ſcde·q·xi·Vno mō
ſi abſq3 oi cōcubitu cā delcātiōis ve
neree pollutio pcuret:qd̄ ptinet ad
pcm̄ imūdicie·quā q̄dam molliciē
noīant:ſicut faciūt aliq̄n puelle ⁊ iu
uenes pꝛouocantes ſe manu:vel q̄uis
alio ingenio ad pollutionē·Secun
do fit p concubitū ad rem nō eiuſ dē
ſpeciei:qd̄ vocatur beſtialitas. De q̄
dr̄ leui·xviij·Cū oi pecore nō coibis
nec maculaberis cum eo·Mulier nō
ſuccumbet iumento nec miſcebit̄ ei
Quod ſcelus patet exodi·xxij· Qui
coierit cum iumento morte moriat̄·
pecus quoq3 occidite·Sup quo di-
cit nicolaus de lira Non quia pecca-
uerit cum non habeat liberum arbi
trium·ſed in deteſtatiōem criminis
⁊ ne ex aſpectu talis animalis ali-
qui inclinarentur ad idem peccatū
Sequitur ibidem Mulier que ſuc-
cubuerit cuilibet iumento: ſimul in-
terficiatur cum eo: ſanguis eoru3 ſu
per eos ſit·Tertio mō fit per concu
bitum ad non debitum ſexum: pu-
ta alicuius maſculi ad maſculum·
vel etiam femine ad feminam· Di-
cit apoſtolus ad romanos primo·

ꝓpterea tradidit illos deus in paſſi
ones ignominie. ſ. nõ noiande. Nã
feie eorũ mutauerũt naturalẽ vſũ in
eũ qui eſt coñ naturã. Siľr ⁊ maſcu
li relicto naturali vſu feie exarſerũt
in deſiderijs ſuis inuicẽ maſculi i maſ
culos turpitudiẽm opãtes. De illo
pctõ loqť dñs. leuit. xx. q̃ dormierit
cũ maſculo coitu feio vťq; opatus
ẽ malũ. Morte moriãť ⁊ ſãguis eoꝝ
ſit ſup eos. Et Apľus. i. ad coꝝ. vi.
Neq; fornicarij neq; ydolľ ſeruiẽtes
neq; adulteri neq; molles neq; maſ
culoꝝ cõcubitores ⁊c. regnũ dei poſſi
debũt. Quarto h; fieri ſi nõ ſeruať
naturaľ mod⁹ cõcubitus aut ꝯcubẽ
di aut q̃ntũ ad inſtrumẽtũ nõ debi
tũ aut q̃ntũ ad alios mẽſtruoſos ⁊
beſtiales cõcubẽdi modos. Dic̃ ſcũs
thomas in qõe ſeqnti: in rñſiõe ad
q̃rtũ argumentũ q᷑ oim illoꝝ grauiſ
ſimũ eſt pctm̃ beſtiale vbi nõ ſerua
tur debita ſpẽs. Jdẽ glõ. ſup illđ ge
neſis. xxxvij Accuſauit frẽs ſuos cri
mine peſſiõ dicit. q᷑ cũ pecorib⁹ miſ
cebanť. Poſt h° ẽ viciũ zodomiticũ vbi
nõ ſeruať debitus mod⁹. Hec tho.
Grauitas h⁹ pcti p; gen. xix. ⁊ ponũ
tur illa v̓ba. xxxij. q. vij. c. offerebat
ſcũs loth filiarũ pudorẽ. Nã ⁊ ſi illa
q̊; flagicioſa ĩpuritas erat. tñ min⁹ e
rat ſcđm naturã coire q̃̄ adūſus na=
turã delinq̃re. Vñ dicebat ad zodo
mitas Nolite q̃ſo frẽs mei nolite fa
cere h° malũ. hẽo ẽi duas filias q̃ ñdũ
hũerũt virũ Adducã eas ad vos ⁊
abutimi eis ſic̃ vob̓ placuerit dũ vi
ris iſtis nihil mali faciatis. Dubita
tur vtꝝ loth peccauit offerẽdo filias

ſuas ilľ zodomitis. Et vidĩ q᷑ ñ. q̃ꝛ
in duob⁹ malis min⁹ malũ ẽ admit
tendũ. ſ; magis malũ ẽ vitiũ coñ na
turã q̃̄ defloratio v̓ginũ. ergo. Jte;
moyſes pmiſit dare libellũ repudij
qđ erat illicitũ. Vñ dic̃ ſaluator ma
thei. xix. Ad duriciã cordis vr̃i ⁊c. di
cit glõ. Permiſſu; ẽ eis repudiũ: ne
vxores occidãt. ſ; tñ moyſes ſcũs fu
it nec i h° peccauit. ergo nec loth: ad
vitandũ vitiũ coñ naturã ⁊ violẽciã
hoſpitũ ſuoꝝ. Jtẽ licite pmittuť mẽ
trices in ciuitate ne oĩa turpẽť libidib⁹
Et ſcđm aug. vidĩ coñ naturã p di
ctũ aug. q᷑ loth turbatus dixit h° q̃ꝛ
tales ꝯmutatões ñ ſũt faciẽde. Dicen
dũ q᷑ illicitũ fuit ꝯcedẽ abuſũ fili=
arũ ſuarũ Caritas eñ ẽ ordiata Jdeo
null⁹ aliqđ inordiatũ ꝯmittẽ d; vt
p̃caueat aliđ iordiatũ adhuc ſtãte
maiori pctõ alteri⁹ Vñ aug. li. coñ
mẽdaciũ. Etiã ad precauendũ homi
cidiũ nõ eſt dicẽdũ mendaciũ. Loth
ãt nõ potuit offerre filias ſuas p̃di
cto mõ q̃n ꝯſentirent in illud quod
erat pctm̃ de gñe: nõ ſolũ veniale ſic̃
mendaciũ officioſũ ſ; etiã mõrťle. Tñ
exoneratus fuit a tãto ⁊ ſi nõ a toto
tũ ratione pturbationis mentis in
q̃ erat. tũ q̃ꝛ vitio peſſiõ in ſuis cõci=
uibus ⁊ violentie in ſuis hoſpitib⁹
occurrere intendebat. Ad primũ di
cendũ q᷑ verum eſt in corporalibus:
ſed q᷑ homo faciat peccatum quodam
q; minimũ ad euitandum maius in
alio non eſt licitum. Non enim faci
enda ſunt mala: vt inde eueniant
bona. Ad ſecundum reſpondetur
q᷑ repudium vxoris fuit permiſſum

qꝛ non pūiebatur in lege. nō qꝛ p hꝰ fieret licitū: ſicut dare vſurā ex̄ neo vt hētur Deut· xxiiij· Ad tertiū dicendū qꝛ lex hūana pmittit mētrices inq̄n tū nō punit talē fornicatōem· qꝛ nō pt oia punire. ſed aliq̄ rōnabilit̄ di mittit dei iudicio pūienda· Et tn̄ nō licitū eſt legiſlatori ad mētriciū vel fornicationē inducere. cāā ꝓ maiori malo vitādo· Secūdo pꝫ ḡuitas hꝰ pcti· qꝛ ḡuiſſima pn̄a ꝓ illa eſt in iūgenda ſcd̄m canones· vtꝫ ex̄ de ex ceſſibus p̄la· ⁊ ſub· c· cleric̄· vbi di· Quicūqꝫ illa icōtinētia q̄ eſt ꝯ na turā: ⁊ ꝓpter quā ira deivēit in filios diffidētie ⁊ q̄nqꝫ c̄itates igne ꝯſūmp ſit deplēhēſi fuerīt deijciant̄ a clero· ⁊ ad agendū ꝑ petuā pn̄iam in mōſte rijs detrudātur: ſꝫ ſi fuerīt laycī ex cōicatōi ſubdant̄ ⁊ a cetu fideliū fiāt penitus alieni· Hoc ꝯſiliū lateranē ſe· Sed ſcd̄m leges dn̄t capite pūiri vt in auctē· vt nō luxurietur ꝯ natu rā· circa finē· coll̄· vi· Et q̄ cū brutis coient plus q̄ ſeptē ānis peniteat. ⁊ idē ꝑ inceſtu· xxxiij· q· ij· c· hꝰ ipm ⁊ i c· ſequēti· Tertio pꝫ ḡuitas hꝰ pcti qꝛ eſt vnū de pc̄tis q̄ clamāt vindi ctā ad dn̄m· vtꝫ geñ· xviij· vbi di· Clamor zodomoꝝ ⁊ gomorreorū mꝉ tiplicatus ē: ⁊ pc̄tm̄ eorū ḡuatū eſt nimis. qꝛ in ꝓpatulo ⁊ maifeſte et ſine verecūdia exercebāt· Abraham vero ꝯpatiēs pditiōi hōiꝫ dixit dn̄o Nūqd pdes iuſtū cū ipio: Si fuerīt ibi· l· iuſti in c̄itate· pdes illos: Rn̄t dn̄s· Si fuerīt ibi· l· iuſti: dittā ꝓpt̄ eos· Tūc ait· Si minꝰ q̄· l· fuerīt. de lebis ꝓpter· xlv· Rurſus ait· Si· xl· fuerīt inuēti qd facies. Ait· Non pau tiam ꝓpter xl· Ne queſo indigneris dn̄e ſi loq̄r· Quid ſi inuēti fuerīt· xxx Rn̄t· Non faciā ſi inuenero ibi· xxx· Quid ſi inuenti fuerīt xx·· dixit dn̄s Non interficiā ꝓpter· xx· Obſecro iq̄t ne iraſcaris dn̄e ſi loq̄r adhuc ſe mel· Quid ſi inuēti fuerīt decē· Rn̄t· Non delebo ꝓpter decē· Sequit̄ i· c· ſequēti· Cū fuiſſet loth eductus dn̄s pluit ſuper zodomā ⁊ gomorrā ſul phur ⁊ ignē de celo: ⁊ ſubuertit c̄ita tes has· ⁊ omēs hitatores vrbiū· ⁊ cuncta terre virentia: ⁊ ſic perierunt in igne ⁊ ſulphure· Ignis em̄ ſul phureus habet ardorē ⁊ fetoreꝫ: ad ſignificandū vitiū zodomitaruꝫ: qd fetet vilitate ⁊ ardet ɔcupiſcētie fer uore· Naſcūtur etiam ibi quedā po ma virentia ſub tanta ſpē maturita tis· vt edendi deſideriū gignant· Sꝫ ſi carpas euaneſcunt ⁊ reſolūūtur in cinerem: fumūqꝫ exalant quaſi ad huc ardeant· Ergo adhuc ibi relin quitur vmbra illius combuſtionis· Hec yſidorus libro quarto ethiol·. Quarto patet grauitas huius pecca ti ex diuīna maledictione· Sicut ex odi· xxvij· Maledictus qui dormit cum omni iumento· Et dicet omnis populus Amen

Decimo peccant contra illud preceptum Non mechaberis qui cū demonibus forni cantur qui vocantur incubi vel ſuc cubi de q̄bo loq̄t̄ Aug̃· li· xxv· c· xxiij· de ci· dei dicēs· qm̄ celeberrīa fama ē: multiqꝫ ſe aſſerūt eē expertos· vꝉ ab eis q̄ experti eēn̄t· de quoꝝ fide nō eēt

dubitandū audiſſe confirmant ſilua
nos ⁊ faunos q̄s vulgo incubos vo
cant improbos ſe ꝯmiſcuiſſe mulieri
bus ⁊ earū appetiſſe ⁊ pegiſſe cōcu
bitū. ⁊ quoſdaꝫ demones q̄s duſios
galli nūcupant: aſſidue hāc imūdiciā
am tēptare ⁊ efficere plures tales. q̄
aſſeuerant vt hoc negare impuden
tie videatur. nō hinc audeo aliq̄d dif
finire. vtrū aliqui ſpū elementi ae=
reo corpati. Nam hoc elementū eci=
am cū agitatur flabello: ſenſu corpo
ris tactuqꝫ ſentit poſſint hāc etiam
pati libidiem vt q̄ poſſint ſcientibꝰ
feīs miſceātur. Hec augꝰ. Hoc āt
p̄t fieri triplr. ſcilicet.
Per modū viri incubando.
Aut p modū feīe ſe ſuccubando.
Aut ſemen in vuluā tranſponendo.
Primo p modū viri incubando. et
talis vocat incubus. Si āt hoc fit
volūtarie eſt ḡuiſſimū pctm̄ Cuiꝰ ex
emplū ponit ceſarius. ⁊ etiā ponitur
in ſpeculo hiſ. li. xxviii. c. xiiij. dicēs
ꝙ quedā mulier in regione manue
ti a q̄dam petulanti demone ſex annis
hito eiꝰ ꝯſenſu incredibili libidīe
vexata eſt. Apparuerat eni ei in ſpē
pulcerrimi militis ⁊ ſe abutebat.
⁊ inuiſibilit' marito eiꝰ in eodē lcō
cubāte laſciuꝰ ipſe ſpūs hoc faciebat
Que āno ſeptīo timore correpta: ve
niente in p̄dcāꝫ ciuitatē btō bernardo
Clareuallis abbate. miſera mulier
ad pedes eius corruit. ⁊ paſſiōeꝫ hor
ribilē ⁊ ludificatōem diabolicā mul
tis lacrīs confeſſa. ſuccurri ſibi fla=
gitauit. A q̄ ꝯſolata ⁊ q̄d facere debe
ret edocta: poſt cōfeſſionem dyabolꝰ

ad illā accedere nō potuit. ⁊ tn̄ verbis
eam terruit ꝙ ſicut fuit eius amator
ſic nūc crudeliſſimꝰ vellet eſſe pſecu=
tor. Aliud exemplū ponit ceſariꝰ di.
iiij. c. viij. ꝙ in būna ⁊ in procbia ſā
cti remigij Sacerdos q̄dam fuit Ar
noldus noīe filiā hn̄s ſpēoſaꝫ Quā
nimis diligēs qꝛ pulcra erat. ſed ꝓp
ter iuuenes ⁊ maxime ꝓpter canoni
cos būnenſes ei cuſtodiā tantā ad=
hibuit: vt q̄ciens de domo exiret: in
ſolario domus illā clauderet. Die q̄=
dam apparēs ei dyabolus in ſpē vi
ri cepit aīm eius intus ſuggeſtione
latenti ⁊ foris ſuggeſtione blandiē
ti inclinare. Quid plura? Perſuaſa
miſera ⁊ corrupta ſepiꝰ poſtea demoni
ad ſuā puicāē ꝯſenſit. Vna dierū ſa
cerdos ſolariū aſcendēs filiā gemētē
flentēqꝫ inueīt. A q̄ cām doloris vix
extorquere potuit. ⁊ confeſſa ē prī ꝙ
deluſa eēt a demone ⁊ oppreſſa. ideoqꝫ
ſe merito dolē. Que etiā ita demētata
eſt ⁊ ſenſu aliēata. tum ex dolore. tū
ex dyabolica opatione. vt vermicu=
los quos de ſinu colligebat ī os mit
teret ⁊ maſticaret. Triſtis factꝰ pī
miſit illā trās flumē reni: ſperās eā
ex mutatione aeris aliq̄d poſſe meli
orari. ⁊ ob fluuiis interpoſitionē ab
incubo demoē liberari. Trāſmiſſa pu
ella apparuit demon ſacerdoti dicēs.
Male ſacerdos quare mihi abſtu=
liſti vxorem meam. ⁊ mox truſit eū
in ſuo pectore tam valide. vt ꝓ
prium ſanguinem ſuum vomēs ter
cia die moreretur. Huius rei teſtes
plurimi fuerunt hoc ſcientes.
Dubitatur autem cur demones

freq̄nter puellas delicatas cuſtodiuit
vt aſmodeus ſarā thobie iunioris vx
orē· Rn̄tur in li· de rebus ⁊ tpib⁹ ꝙ
hoc fit ex ſpeciali dei ordinatione: vt i
ſara iā dicta Aliud exemplū patz ꝙ
factū fuit in caſtro ſchyrenberge· E
rat qdā demoniū ibi qd dicebat rey
neke: cuſtodiens vnā puellā q̄ dice
batur ſtyne· Cui q̄dam occurrēs in
campo dedit ſibi pomū. Quē ille de
mon deprehendit dicēs· Non facies
iterū. Et ille. Nihil plus feci n̄ ꝙ po
mū dedi· Rn̄t· Scio ꝙ plus intendi
ſti· ⁊ nihil de illo demone n̄ manus vi
debantur· Secūdo eas cuſtodiuit q̄
tenus p eas multos iuuenes in eius
libidis cōcupiam incendāt· Et tales
ſūt ſpūs fornicatōis q̄ tanq̄ p iſtru
mentū illis vtūtur ad incendiū luxu
rie· Narrat gobolin⁹ in cronica ſua
ꝙ anno dn̄i· m· ccc· lxxx· q̄dam icubo
ſe noians ſ̄gē goldemer ɔiūxit ſe fa
miliaritati: cuidā viro armoꝝ mūdanis
actibus p oia dedito: appellato Ne
ueluch de hardenborch in comitatu
marka ꝓpe flumen rure· hitanti in
caſtro· Et loquebat̄ ſecū cū alijs ho
mībus· ⁊ luſit dulciſſime in iſtrumē
to muſicali cordis aptato ⁊ luſit ad
taxillos ⁊ pecunias expoſuit ⁊ vinū
bibit· ⁊ ſepe cū eo i lecto vno per no
ctem req̄euit· Viſitabant eū tā reli
gioſi q̄ ſeculares· q̄bus rn̄ſa dedit·
Sed crebre religioſos ad ſue cōdi
tionis reuelationē anhelātes ſcelera
eorū occulta recitādo ɔfudit ⁊ hoſpi
tem predcm̄ ſepius de inimicoꝝ ſuo
rū aduentu p̄monuit· ⁊ qualiter eo
rū machinationes euaderet ſibi cōſi
lia dedit. manus ſibi dūtaxat palpā
das ꝑbuit: ſ; videri negauit· Et erāt
manus g̃ciles ⁊ molles: vt ſi q̄s tan
gēt murē· Xpianos ſidē i verbis· iu
deos in lapidibus p̄ciosis· ⁊ paga
nos i herbis ponē aſſeruit· Vn̄ h̄ ne
ueluch habuit tūc ſororē pulcrā: cu
ius grā hūc icubum nōnulli moram
ſecū trahere ſuſpicabant̄· Vn̄ ſolit⁹
erat eū noiare generū ſuū. ⁊ ipſe doc
it eū vt hoc verſu ſe ſignaret· Incre
atus pr̄· increatus filius· increatus
ſpūſſcūs· Dubitat̄ cur demones delcā
tur fornicari cū iſtis puellis cū tn̄ nō
hn̄t ſenſū tactus· ⁊ ſic iſta exercēāt
p corpus aſſumptū· Rn̄r ꝙ delcānt̄
in h̄ ꝙ hō ɔmittit pctā mōzlia· iter
que eſt luxuria· vt hoiem finalit̄ ſe
cū trahāt ad ꝑpetuā dāpnatiōz· nō
ꝙ i h̄ carnaliter delectētu· cū carnē
naturalit̄ nō hn̄t neq; ſenſū tactus·
ſ; delcānt̄ mirabilit̄ i iſtis turpibus
pctis· Secūdo h̄ h; fieri ſucubādo
⁊ p modū mulieris ſe ſupponēdo De
q̄ poit̄ tale exēplū i ſpeculo hiſt. li· xx
vi· c· xxix· Oz tpe hinrici ipatoris ter
cij erat q̄dā iuuenis locuples ⁊ nobil̄
q̄ vxorē nouiter duxerat· Poſt abū
iuit i campū cū ſuis ſodalib⁹ vt lude
rēt Interī anulū ſpōſaliciū digito ex
tēſo ſtatue veneris eree q̄ ꝓxio aſta
bat ipoſuit· ⁊ ſinito ludo r̄petēs volēs
anulū iueīt ſtatue digitū vſ; ad volā
curuatū· diuq; luctatus ē: nec anulū
eruē potuit nec digitū frāgē Tacit⁹
diſcedēs rē celauit ſolus Nocte itēpe
ſta cū famulo rediēs digitū iuenerīt ex
tēſū ⁊ anulū ſbreptū diſſilato dāno
ad nuptā rediīt· cūq; ſe i lecto iux cā

collocaſſet: ſenſit quaſi nebuloſū ⁊ e
denſum inter ſe ⁊ illā volutari. qḋ ſē
tiri ſed videri non poterat. ⁊ hoc ob
ſtaculo ab amplexu ꝓhibet. Audi
uit ⁊ vocē. Mecū concūbe. q2 hodie me
deſponſaſti. Ego ſū ven⁹ cui⁹ digito
īpoſuiſti anulū illū: nec reddā. Terri
tus ille tanto ꝓdigio: nihil referre
auſus eſt vꝉ potuit. inſompnē duxit
noctem illā multū ſecū deliberatus.
Hic factū eſt ꝑ multū tēpus: vt quā
q3 hora cū ſponſa concūbere vellet idē
ſentirēt ⁊ audiret. Erat ſane alias va
lens domi: ⁊ aptus milicie. Tandē
querelis vxoris cōmotus rem pen̄ti
bus detulit. Illi inito ꝯſilio palūbo
cuidā preſbīro pandūt rem. Is erat
nigromanticus ⁊ erat potens in ma
licijs. Illectus ergo ꝓmiſſis mꝉtis
compoſitam epꝉam dedit iuueni. d.
Vade illa hora noctis ad cōpitū vbi
q̄tuor vie ꝯueniūt. ⁊ ſtans tacite cō
ſidera. Trāſibūt ibi figure hoīm vtri
uſq3 ſexus oīſq3 etatis g̃dus ⁊ cōdi
tionis equites ⁊ pedites. q̄dam leti
⁊ q̄dam triſtes quicq̄d audiens nō
loquens. Seq̄tur illā turbā q̄dam
ſtatura ꝓcerior forma corpulētior in
curru ſedens. huic tacitus trades epi
ſtolam legendā. ⁊ ſtatī fiet qḋ po
ſtulas. Et ſic factū eſt. Inter ceteros
tranſeuntes vtriuſq3 ſexus vidit ibi
mulierem ornatu meretricio ſup mu
lam eq̄tantē crine ſoluto per hūeros
iactata vitta aurea ꝯſtricta aureā
virgā gerentē in manibꝰ q̄ mulā re
gebat. geſtus exequēs impudicos.
Que cās vie a iuuene req̄rens nihil
rn̄dit: ſed extenſa manū porrigit ei e

piſtolā. Demon notū ſigillū nō au-
ſus ꝯtempnere. legit ſcriptū moxq3
brachijs in celū eleuatis. Deus inq̄t
omīps q̄diu patieris neq̄cias palū-
bi preſbīri. Nec mora ſatellites de la
tere ſuo mittit. que anulū extorque
rent a venere. Illa multū tergiuerſa
ta vix tandē reddidit. Ita iuuenis vo
ti ꝯpos ſine obſtaculo potitus ē diū
ſuſpiratis amoribus. Simile recitat
hugo ſup danielē. Cū princeps ligo
nor cū pl̄is cōtr̄ romanos fuit i expe
ditione. ꝓpter qḋ cariſſimus regi p
ſarū factus fuit. Iō filiā eius i vxorē
meruit. Quā ducens ſecū lingonas
inuenit ibi mꝉtitudinē fantaſmatū
que dicūtur ſucubones ſecū intraſ
ſe ⁊ totū territoriū ſuū in tantū iple
uiſſe ꝙ tp̄e mꝉto mille mulieres ibi
ſ̃uidabātur neq3 pueri naſcebant
q2 viris ad vxores accedere volenti
b⁹ aliqḋ graciosū corpus q̄ſi mulie
ris eis ſe ſuppoſuit. credētibꝰ ipiſ ꝙ
eēnt vxores ⁊ coitu ꝯpleto diſpuit.
vxoribꝰ debitū petentib⁹ viri exhau
ſti ꝑ ſucubones reddere non potue
rūt. Req̄ſitus demon cur hoc faceret
Rn̄t. Princeps veſter occidēdo viros
nr̄os de pr̄ia nos expulit. ⁊ nos cū
cū ꝓplō fraudādo nupcias ſuas ⁊ ali
orū diſturbabim⁹ de pr̄ia ſua. Et
obticuit. Rex pſarū conſulitur ⁊ de
us inuocatur. ⁊ illa corpora triū pue
rorū. ſ. ſydrach myſach ⁊ abdenago
miſit lingonas: vt eorum preſentia
fugaret demones. Quod ⁊ factum
eſt. qui nūc ſepulti ſunt i medio cho
ri maioris eccleſie lingonenſis. vbi
tale ſub ſepulcro epigrama habet.

hic iacet in ſarcofago ſydrach miſā ach ꝛ abdenago· Igne vſti vt pelago· q̄s rex pſarū zorab trāſferri iuſſit lingonas ad expugnandū demones· Tertio h₃ fieri b̄ ſemē trāſponēdo in vuluā mulieris· Dicūt em̄ theologi ꝙ demō vel angelus nō gn̄at cōplete p fornicatiuā vtutē: ſ₃ pt ꝯiūngere actiua ꝛ paſſiua Verbigrā Demon ſuppoſuit ſe ſub viro: recipiēs ſemen ab eo qḋ poſtmodū in muliere trāſfundit fc̄us incubus ad eā· Et ſic gn̄atus nō eſt fili⁹ demois: ſ₃ hominis a quo ſemen decīſū eſt· Et ſic Ioſeph exponit illḋ gen̄· vi· Videntes filij dei filias hōim ꝙ eēnt pulcre acceperūt ſibi vxores· Per filios dei intelligit incubos: ꝛ ide generati ſūt gygantes viri potētes Quia dicit tho· in ſcḋo ſentē· di· iij· ꝙ demones pn̄t ſcire virtutē ſemis decīſi ex diſpoſitione eiꝰ a q̄ decīſū eſt· ꝛ ſimiliter mulierē ꝓporcionatā ad ſemis illius ꝓportioem· ꝛ iterū ꝯſtellatiōe₃ iuuantē ad effectū corpalē· Quibus oibus ꝯcurrentibus poſſibile ē gemitū fieri potentē ꝛ magnū· Hic comites de clyue dicūtur ab incubo pcreati· ſicut legiẜ in libro de rebus ꝛ tpibus mēorabilibus· ꝙ mortuis de caſtro hoſſen oibus ad eū ptinentib⁹· vna ſola puella: filia comitis vltimi ſupſtes ſuit iā nubilis ꝛ multū ſpecioſa· Que q̄dam die iuxta flumē reni ꝓpe hoſſen cū puellis ꝛ militibus ābulans: vidit cignū in cathena argentea trahentē nauē ad litus: ꝛ in naui iuuenē venuſtiſſimū Quo litus aſcendēte cignus nauē abduxit· ꝛ iuuenis in caſtro colligiẜ ꝛ honeſte tractatur· Tandē puella gr̄ijs eius capta ſibi mr̄imonialiter copulaẜ: interpoſita prius pactione ne vnq̄ quereret ab eo q̄s eēt ꝛ vnde veniſſet· Generant filios ꝛ filias· Sed puella tandem vel oblita vel de eius amore nimis ꝯfiſa: vn̄ venerit ſciſcitaẜ· Qui rn̄t· Dicit dixi amodo me hr̄e non potens· Ad litus ergo vn̄ venerat regreditur: ꝛ a cigno cū ctis videtib⁹ naui recipiẜ ꝛ abducẜ· Et ſic ꝓgenies de clyue fuit repata· ꝛ vſ₃ hodie in oibus mūitōibus ſuis cignū hn̄s gn̄is ſui monimentū· Hic eꝭ marlinus fuit natus De q̄ martin⁹ i cronica dicit: ꝙ tpe ſimplicij pape fuit ī britania marlin⁹ vates ex filia regis britonū ſcimoniali noīe demecia ab incubo demone natus· q̄ demecia inter moiales in eccl̄a ſci petri degebat in vrbe londoniorū· h̄ dixit ſe nū q̄₃ cognouiſſe virū· ſed q̄dam iuuenis in ſpē pulcerrīa ipam frequēter deoſculans ꝛ euaneſcēs ꝛ rurſus apparens ꝛ eā amplectens eā grauida₃ reliq̄t· Hic etiā nati ſūt romul⁹ ꝛ remus ſcḋm aug̃· li· ij· de ci· dei· ꝛ multi alij· ꝛc̄· Hec oīa ſiūt vel ꝓpter hōis dementiū q̄ ꝓ libidie pūiendus eſt i q̄ deliq̄t· vel ꝓpter nequiciā demonis ſtudiū· Cuius exempla multa ponit Ceſarius

Hb iſta inordinata luxuria abſtinendū eſt ꝓpter mala que inde ſequūẜ De qb⁹ g̃g̃· xi· mor· ꝛ c· li· dicit ꝙ de luxuria oriẜ cecitas mētis· incōſideratio· incōſtantia· precipitatio· amor· odium·

affectus preſentis ſeculi horroꝛ vel
deſperatio futuri ſeculi· Primo cecı̄=
tas mentis· qꝛ ſcd̄m aug· ⁊ phm̄· i
actu carnali rō totaliter abſorbetur
ita ꝙ lumen rōnis quodāmodo extin=
guitur· quia totus homo quaſi car=
nalis efficitur· inde eſt ꝙ vitiū car=
nis plus hoīem vilificat ⁊ ꝑ infami
am denigrat ꝙ̄ alia vitia maioꝛa·
Quod contingit ex hoc· qꝛ per extin
ctionem rōis homo priuatꝛ naturali
ſua dignitate· qꝛ ꝑ vſum rōnis cete
ra precellit· Nam ita cecatus eſt in
ſua mente ꝙ dimittit verum deum:
⁊ fruitur creatura· Ideo in eius pſō
na dixit ecclāſtes· ca· i· Dixi in corde
meo· vadam ⁊ affluaʒ delicijs ⁊ fru
ar bonis· ibidem· c· xi· Perfruere vi=
ta cum vxoꝛe quam diligis cūctis di
ebus inſtabilitatis tue· qui dati ſūt
tibi ſub ſole oı̄ tp̄e vanitatis tue· et
talis cecitas eſt pctm̄ moꝛtale Sap·
· i· Excecauit eos malicia eoꝝ· Intm̄
enī ſūt excecati ꝙ putant ſua vitia de
um latere· Tales ſunt ſimiles aſino
qui caput ſuū occultat in rubeo coꝛpo
re foris manente ſic ꝙ ab alijs non
videatur· Sic tales putant luxuriā
deum ⁊ hoīes latere· Secūdo oritꝛ de
luxuria incōſideratio moꝛtis ⁊ īferni
Intantū enī voluptas carnis delectati
oni imergitur ꝙ nec de amaritudīe
moꝛtis cogitant nec penā inferni foꝛ
midant: q̄i ſꝑ liceret viuere ⁊ ſꝑ vel
lent peccare· Inde eſt ꝙ deꝰ iuſto iu
dicio actū pcti tranſitoriū eternalitꝛ
punit· Quia ſcd̄m Aug· Si hō ma
lus eternaliter viueret ſꝑ iſ̄ in pecca
re liberet· De illis dı̄ daniel· xiij· A=

uerterūt ſenſū ſuū vt nō recoꝛdaren
tur iudicioꝝ iuſtoꝝ· Tertiū eſt men
tis inconſtantia· qꝛ ita inconſtātes
ſunt ꝙ ſtatim abiectis preſentibꝰ
vel fixe apprehenſis in luxuriā reſol
uūtur· vel ad delectatiōem illicitā ex
conſenſu ꝓrumpūt· Qd̄ ꝓuenit ex
hoc· qꝛ ꝑ voluptatem malā intendit
delectari tranſitorie Ideo necc̄e ē men
tem variari: prout vna delectacō mo
mentanea alteri ſuccedit· Sola aūt
mens illa in conſtantia figitur q̄ bo
no imobili ⁊ inuariabili ꝑ amoꝛem
innititur· Quarto ſequitꝛ amoꝛ ſui·
qꝛ carnalis amoꝛ ſi creſcat vſqꝫ ad
contemptū dei eſt peccatum moꝛtale
Hec oīa in ſui comodū oꝛdinauit·
vt in eis pamplius delectetur· Talꝭ
enī longā vitam deſiderat: vt diutiꝰ
carnali delectationi inſiſtat· Quīto
ſequitur precipitatio ſui· qꝛ qui fer
uoꝛe concupiſcentie eſt excecatus p̄ci
pitatur ad luxuriam frequenter expo
nens ſe periculo moꝛtis ꝓpter libidi
nem explendaʒ· De illo dı̄ ꝓuer· vij
De vecoꝛdi iuuene victo a meretrice
ꝙ ſtatim eam ſeq̄tur q̄ſi bos ductus
ad victimā ⁊ quaſi agnus laſciuiēs
Et infra· Neſcit ꝙ de periculo anime
eius agatur Sexto ſeq̄tur odiū dei
Et licet deus ſit purū ⁊ ſummū bonū
qd̄ directe odiri non p̄t· tamen indi
recte odiri p̄t ꝓpter duo· ſ· vel ꝓpter
penam quā iuſto iudicio peccantibꝰ
infligit· Vel ꝓpter bonū delectabile
quod pia prouidentia eis ſubtrahit·
ne grauius peccent quod nō ſolū eſt
pctm̄ moꝛtale ſed etiam pctm̄ in ſpi
ritū ſanctū· Septimo ſequitꝛ amoꝛ

pñtis ſeculi cũ carnalibus inhereret p appetitũ bonoꝝ ꝛ diuitiarũ · ſanitatis fortitudis ꝛ ceteroꝝ per que carnalis effectus ſuũ finem conſeqtur · ꝛ delectatione momentanea fruitur Jõ in pſona illoꝝ luxurioſoꝝ · ſapie ij · dr · Venite ergo ꝛ fruamur bois que ſũt tanq̃ in iuuentute celeriter · ꝛ vino precioſo ꝛ vngentis nos i⸗pleamus: ꝛ non pretereat nos flos tpis Coronem⁹ nos roſis anq̃ marceſcãt · Nullũ pratũ ſit qð non ptrã⸗ſeat luxuria nrã · Neo nr̃m ſit exſors luxurie nr̃e Con̄ quos · i · ioh̃ · ij · Nolite diligere mũdũ neq3 ea que i mũdo ſunt · Qm̃ oẽ quod in mũdo ẽ concupiſcẽtia carnis ẽ · ꝛc̃ · Si ãt talis amor creſcit q̃ preponat̃ amori dei: vel vite eterne vel redũdat in iniuriam pximi: tunc eſt pc̃m̃ mo͛tle · Octauo ſeqtur deſperatio future beatitudis · quia carnalis affectus cõ⸗cupiſcentie carnali finalit̃ imerſus ſibiipſi male cõſciũs diffidit de futura gl̃a vel venia ꝯſequenda · Sic rationabiliter cũ eiũs ſpes ſit certa expectatio future btitudinis ex meritis ꝓueniens · Jlle qui nullũ conſpiciat in ſe meritũ: de futura gl̃a diffidit · Hec oia ponit greg · vbi ſupra ·

Explicit preceptũ ſextum · Incipit preceptum ſeptimũ · ſc3 · Non furtum facies

Non furtum facies Hoc ẽ ſeptimũ p̃ceptũ in q̃ dñs ꝓhibet nocumẽtũ fieri ꝓximo in reb⁹ tpalibus · ſ · nõ furando occulte bõ ſua tpalia · q2 h̃ ẽ con̄ caritatẽ ꝓxi · ergo ẽ pc̃m̃ mo͛tle · Eſt eẽ con̄ iuſticiã q̃ reddit vniciq3 qð ſuũ ẽ · Eſt eẽ con̄ maiſeſtatoꝛ veritatis ꝓpt̃ occultã fraudulẽtiã · Ergo merito dñs tãq̃ malũ in ſeptio loco ꝓhibuit dicẽs Nõ furtũ facies · Dubitat̃ vtrum furtũ ſit grauius pc̃m̃ q̃3 homicidium vel adulterium · Rñt aug̃ · de ãdona ſup mat h̃ · di · Alið ẽ q̃rere an furtũ ſit g̃ui⁹ pc̃m̃ q̃ homicidiũ vel adulteriũ · ꝛ aliud an ſit piculoſi⁹ Planũ ẽ eni̇̃ q̃ hoiãdiũ vel adulteriũ g̃ui⁹ pc̃m̃ ẽ q̃ furtũ ex pte illi⁹ q̃ offendit̃ · Jſta ei tria hoiãdiũ adulteriũ ꝛ furtũ intm̃ ſũt nocia inq̃ntũ ꝓxim⁹ p ea offendit̃ Planũ eſt ãt q̃ hõ magis vel ꝓxim⁹ offendit̃ p hoiãdiũ q̃ p adulteriũ · ꝛ magis p adulteriũ q̃3 p furtũ · q2 p homiãdiũ offendit̃ hõ i pſona ꝓpa eo q̃ tollit̃ vita eiũs · Per adulteriũ offendit̃ in pſoã ſibi ꝯiũcta q̃ ẽ q̃ſi vna caro cũ ipõ Sꝫ p furtũ offendit̃ i rebus exteriorib3 · h̃ ex pte offendẽtis piculoſius eſt furtũ q̃3 adulteriũ qð pt3 tripl̃r · Prĩo q2 tale pc̃m̃ difficilius hoi remittitur · ſecũdo q2 in plures deriuatur · Tertio q2 in homicidio ꝛ adulterio aſſilat̃ · Primũ ſic ꝓbat̃ · Nã tale pc̃m̃ nõ remittit̃ niſi hõ peniteat ſatiſſaciendo · De hoiãdio autem vel adulterio ſtatim coſ⸗

ſante ira ꝛ rancore penitet ꝛ ſatiſfacit
ꝛ ceſſante libidine ſimiliter. Sed de
furto: dato ꝙ hō peniteat nō facilit
ſatiſfacit: ꝛ potiſſime cū tenetur hō
reddere nō ſolū qd̓ furtiue accepit ſ;
etiam dāpnū qd̓ ꝓximus inde eſſet
conſecutus. ꝛ ſup h̓ tenetur portare
pniam de pctō Jō ſpūſſanctus imp
catur furtū facientibus maledicens
Ve qui multiplicat non ſua. Secun
do faciens furtū nō ſolū pdit aiaȝ ſu
am. ſed ſi non reſtituit pdit etiā ani
mas filioꝝ ꝛ poſterioꝝ ſuorū. qbus
hoc dimittūt: cū ipſi etiam teneātur
reſtituere. Nō autē ſic eſt de homici
dio vel de adulterio. qꝛ anima q̄ pec
cat tali pctō ipſa moritur ꝛ non deri
uatur in alios ſicut furtum. Tertio
furtū eſt cā homicidij ꝛ adulterij Cū
eñ hō abſ; rebus exterioribus i vi
ta ſenſibili nō poſſet ſuſtentari. ſ; cō
tingit aliquem vel aliquā exteriori
bus rebus ſpoliari ꝛ vita eius amit
titur. vel homo cogitat facere homici
diū vt poſſit viuere: ꝛ mulier cogita
uit facere adulteriū. ſicut videmꝰ in
terris tirānorū. in qbus multi hoies
efficiūtur hoicide expoliati p tirānos
ꝛ mulieres fiūt adultere ꝛ mētrices
Jdeo eſt ꝓpter ſuam maliciā contra
omnes leges. ſ.
Contra legē naturalem
Contra legem euangelicam
Contra legem moſaycam
Contra legem Canonicam
Primo eſt cōtra legē nature. vtȝ Ma
thei. vij. Que nō vis tibi fieri: alteri
ne feceris. Sed nēo vellet ꝙ ſibi fu
rarētur bona ſua. Ergo alteri minime

facere deberet. Jō dicit Ariſto. in. ij.
li. rethoī. Ois fur malignꝰ Jō Aug.
in li. confeſ. de minimis rebus furatis
confitetur dicēs Furtū punit lex tua
dñe. ꝛ lex ſcripta in corde hois Quā
nec ipa delet iniqtas. Quis eniȝ fur
equo aio furem patiturꝰ Et ego fur
tum feci nulla ꝯpulſus egeſtate Se
qtur. Jlla eñ poma que furatꝰ ſum
decerpta ꝓieci. epulatus in ſola iniq
tate. Hoc eſt cōtra multos qui nō con
fitentur niſi magna furta. ꝛ de puis
ſibi nō faciūt conſciaȝ. Dubitat̄ vtꝝ
i puis rebus ita ꝯmittatur furtū ſic
in magnis. Rñt raymūdus in fine.
e. ti. ꝙ ſic. Vnde Jero. Nam furtū nō
ſolū in maioribus: ſed etiā in mino
ribus iudicatur. nō eñ qd̓ furto ab
latū eſt ſed mens furantis attēdit̄
vt xiiij. q. vi. c. vlt. Jdē dicit hoſtieñ.
rubrica de furtis. Hoc tñ intelligen
dū eſt ſcdm̓ wil. in. ſ. dicāt. qñ volū
tas talis eēt ꝙ eē maiora ſubtrahēt
ſi poſſet. qd̓ ptȝ h̓ ex verbis Jero. ꝑ=
miſſis Vel intelligitur qñ illa res p
ua tante tñ mag̃tudis eſt ꝙ ex ab=
latiōe eius moleſtat̄ dñs. alias eniȝ
nō tractat̄ inuito dño. Addit tho. i
ſcda ſcdē. q. lx vi. ar. vi. in rñſiōe ad
vlt. argumentū. d. ꝙ ſi hēbat aimū
furādi ꝛ inferēdi nocumentū ꝓxio.
etiā in talibꝫ minimis pt eē pctm̄ mōi
le. ſicut in ſolo cogitatu p ꝯſenſū. vt
tales ſūt q̄ fructū agrorū rapas cau
les pira. ꝛ ſic de alijs ꝓxio ſubt̄hūt
Silr̄ pullos aucas anſeres. ꝛ qain
qȝ cū aratro agrū ꝓximorū diminu
unt. Exemplū pȝ de pentibus q̄ dñt
pueros fideliter intimaē ꝙ nec ipis

nec alicui hoī aliq̄d furtiue accipiāt
Legit̄ enī q̄ quidā puer defūctus ē
⁊ iudicio p̄ñtatus: ⁊ diabolus eūdē pue
rū accuſauit dicēs. Dn̄e iudica ſcd̄m
iuſticiā. q2 iſte puer germano ſuo o
bulū furatus eſt nec inde fecit pn̄iaȝ
nec etiaȝ reſtituit ablatū. Cui dn̄s.
Velles q̄ p̄ tantillo hūc puerū dāp
narē. Mea iuſticia nō eſt ſine mīa.
Supplicātibus p̄ puero q̄buſdā ſan
ctis q̄bus puer ſeruierat: culpa pue
ro remittit̄ ⁊ p̄ p̄ceptum iudicis pu
er in puteū p̄iicitur in quo tantā pe
nā ſuſtinuit q̄ poſtmodū hāc v̄bis
exprimē nō potuit. Extractus p⁹ ea
de puteo puer ob preces ſcōꝝ: aīa
reſtituit̄ corpi. ⁊ ſic puer reuixit: et
iuſſus eſt a iudice ablatū ſoluē ⁊ ſic
poſtmodū vixit in timore dn̄i. Pōt
tn̄ eſſe ita puū q̄ ille q̄ accipit putat
hō nō eē contra volūtatē illius cui ac
cipit. ⁊ ſic p̄t eſſe aliqn̄ ſine peccato
Secūdo eſt cōtra legē moſaycā. vtȝ.
q2 dn̄s p̄cepit iudeis. Nō furtū faci
es. exodi. xx. Et ibidē. Si q̄s furat⁹
fuerit bouē vel ouē: ⁊ occiderit vel ven
diderit: q̄nqȝ boues p̄ vno boue reſti
tuet ⁊ q̄tuor oues p̄ vna oue. Dicit
nicol. de lira. Quare p̄cipit̄ reddi p̄
vno boue q̄nqȝ. ⁊ p̄ vna oue q̄tuor.
Rn̄r. q2 puniūtur aliq̄ p̄ctā grauius nō
ſolū p̄pter maiorē p̄cti grauitatē. ſȝ p̄p
ter prauitatē reprimendaȝ. ne hoīes
ad talia nimis ſe relaxarēt. Res aūt
q̄ in domo cuſtodiūtur vt aurū ⁊ ar
gentū nō ita de facili p̄nt furto ſubt
hi ſicut oues que paſcūtur in cāpo.
Et q2 facilitas accipiendi rē alienā i
ducit cōmiſſiōem furti. Jdō p̄ furto o

uis īponūtur q̄tuor reſtituēde. q2 fa
cilius p̄t ſubtrahi furto q̄ alie res q̄
ſeruātur in domo. Et q̄nqȝ boues p̄
vno. q2 boues adhuc nō ita facilius cu
ſtodiūt̄. q2 nō ita gregatim ⁊ ſimul
ſe tenent in paſtu ſicut oues. Secū
do adhuc alit̄ p̄uidebat̄ in lege mo
ſaica. q2 ſi q̄s occidebat furē noctur
nū nō erat reus homicidij. Jdō ſeq̄tur
ibidē. Si effringens fur domū: ſiue
ſuffodiens fuerit inuētus ⁊ accepto
vulnere mortu⁹ fuerit. p̄cuſſor nō e
rit reus ſanguinis. Sup q̄ dicit nico
laus de lira. q2 p̄ſumptio eſt contra
furem q̄ non ſolū veniebat ad furā
dum ſed etiā ad occidendū ſi inueni
ret reſiſtentiā. Jdeo erat debitor mor
tis. Seq̄tur ibidem. Q2 ſi orto ſole
hoc fecerit. homicidiū p̄petrauit ⁊ ip
ſe morietur. Sup quo dicit ibideȝ
nicolaus de lira. q̄ rabi ſalomon dicit
q̄ hec eſt metaphorica locutio. ⁊ eſt
ſenſus. ſi clarū ſit ſicut dies eſt cla
ra. q̄ ille nō veniebat ad occidendū
vtputa ſi ſit p2 dn̄i domus vel frat̄:
vel ita amicus eius q̄ luce clarius ē
q̄ nō venit ad occidendū eū: ſed ſo
lū ad furandū p̄ īdigētia ſupplēda
Et in tali caſu percuſſor eſt reus ho
micidij et debet mori. Jſta vero ex
poſitio concordat cum canone. extra
de homicidijs. c. ſi perfodiens. Se
quitur ibidem. Hoc etiam in antiq̄s
legibus ſecularibus quibus iſta eſt
antiquior inuenitur impune. ſcilicȝ
occidendo nocturnū furem. diuturnū
autem ſi telo ſe defenderit. iam enim
plus eſt q̄ fur. Dicit ibidem glo
ſa ſuper verbo legibus ſecularibus

vt patet. ff. ad. le. aquiliam itaq;. §.
lex. ⁊. ff. ad. l. cornel. de ſicc. l. furem.
Sed poſito ꝙ vult me interficere:
nūquid poſſum eū ꝑuenire? Dicūt ꝙ
ſic. ar. C. ad. l. corne. de ſicc. Sed po
ſito ꝙ percuſſit me ⁊ receſſit. Nūqd
poſſum eū ſequi vt percutiā? Hugo
dic ꝙ nō. q2 ſic iniuriā vellet vlciſci
qđ n̄ licet. xlvi. di. ſedicionarios q2
illud icōtinēti licet vim vi repellē. de
ſē. ex. c. ſi vero. ⁊ de homi. c. ſignificaſti
Tertio puniūt furē venditione Se
quitur ibidē exo. xxij. Si nō hūerit
qđ furto reddat ipſe venūdabitur
Dicit nicol. de lira ibidē: ꝙ hʼ refert
ad legē ſ. poſitā de eo q̄ furat᷒ ē ouē
vel bouē ⁊ occidit vel vendidit. ſi nō
hʒ vn̄ reſtituat q̄nqʒ boues vel q̄tu
or oues dʒ vendi vt de p̄cio eius fiat
dicta reſtitutio Sed ſi inuētū fuerit
apud eū qđ furatus eſt viuēs: ſiue
bos ſiue aſinus vel ouis. duplo reſti
tuet: q2 p̄t hr̄i aliqua p̄ſūptio ꝙ vel
let reſtituē ex quo reſeruauit apđ ſe
Dubitat᷑ vtrū fures nūc in lege no
ua debeant īterfici aut ſuſpendi. Ar
guit Joh̄. ſco tus in q̈rto ſentē. diſ.
lv. ꝙ nō. q2 debet nemo pūiri vlt̄ q̄
demeruit. ſed fur ſolū demeruit i bo
nis tpalibus. ergo ſolū debet pūiri
in rebus tpalibus Maior patet. q2
ſcđm menſurā delicti erit plagarum
modus. vtʒ deut. xxv. Minor patet
ſilr̄. Si ergo fur occidit᷑. pūitur vl
tra q̄ demeruit. ⁊ ſic faciūt iudices cō
tra legē nature ſeu naturalꝭ eq̄tatis.
Itē dīna lex non taxauit penā mor
tis furi: ꜫ reſtitutōnis in qua ponit᷑
duplū aut q̄ntupluʒ. Ergo nulli lex

debet ſtatuere in oppoſitū. ſ. ꝙ fur i
terficiatur. Rn̄t. rayn. §. iiij. Pena furti
variat᷑ ſcđm ꝙ varie de ipo agitur
Nā qn̄ʒ criminaliter. i. ad penā corpo
ris infligendā. qn̄ʒ ciuilit᷑. i. ad pe
nā pecūiariā In p̄io caſu non eſt fur
ſuſpendēdus. aut demēbrādus aut e
culeandus. ꜫ aliter arbitrio iudicis
puniēdus. ſ. vt fuſtiget᷑ vꝪ exulet. vꝪ
alio mō put iudici ↄgruū videbitur
in ſimplici fure Ho᷒ tn̄ ↄtrariū in mꝪtis
locis ſeruat᷑ de ↄſuetudine vbi iugu
lant᷑ ⁊ ſuſpēdūtur. Dicit wil. ꝙ hāc
ↄſuetudinē facit ncc̄itas pacis cōis.
⁊ frequens incorrigibilitas ⁊ hōim
malicia Jō iuſte fit ſi ſūt famoſi la
trones. C. de penis. l. capitaliū. Ho
die ec̄ ſꝫm ↄſuetudiem ⁊ ↄſtitutiōeʒ
frederici. §. ſi q̄nʒ. coll. decīa. ſi aliq̄s
q̄nqʒ ſolidos aureos valens furatur
ſuſpendit᷑: ſi min᷒ ſcopis vꝪ forcipe
corrigat᷑ vtʒ §. ſi q̄nʒ. in auc. de pace
tenenda. col. x. Dubitat᷑ q̄ pēa ipoat᷑
ꝓ furto: an ciuilꝪ an criminalꝪ. Vide
ꝑ doctores late i. l. ſi. C. de furtis Nā
de iure ciuili nēo dʒ ꝑ furto mori Au
tētica. ꜫ nouo iure. C. de ſer. fugitis
Fallit tn̄ hoc qn̄ fur frangit publicā
pacē. vt in §. ſi q̄nqʒ. in auctē. de pa
ce tenēda. col. x. q2 tūc ad furcas ſu
ſpenditur. Secūdo fallit ſi ſit fur fa
moſus: q2 ↄmiſit tria mag̃ furta. vt
patet in dcā glō. auctēt. ꜫ nouo iuē
nc̄. Tercō fallit qn̄ ꝑ ſtatuta terrāꝝ
aliq̄d diſpōit᷑ q̄ de iuē ſūt approbata.
l. oēs ppli. ff. de inſtitu. ⁊ iure. Qr̄to
fallit qn̄ ē latro ⁊ aggreſſor ſtratarū
publicarū. q2 tūc ad furcas ſuſpēdi
tur. l. Capitaliū. §. Famoſus ff. de peīs

Sed ꝓch dolor nūc magni fures ſu ſpendūt minores· ſicut legit̄ dixiſſe dyogenes cū vidiſſet ꝙ duo duxiſ-ſent tertiū tunc riſit· Interrogatus cur rideret· Rn̄t Jō q2 video ꝙ mag ni fures ducunt puū ad ſuſpendiū· Sic nūc pui fures ſuſpendunt̄ qui furātur duos vl̄ tres florenos· ſed q̄ defraudāt rē̄ publicā in mille non ſu ſpendūtur· imo honorātur ⁊ exaltā-tur· Secūdo dubitat̄ vtrū furari ſp ſit pct̄m mortale· Rn̄r ꝙ in trib⁹ ca ſibus pōt fieri ſine pctō· Primo ſi ſit nō ex cupiditate ⁊ nō ex obedientia ⁊ ex precepto dñio· ſicut fecerūt filij iſrl̄ auferendo vaſa egiptiorū· ſic̄ di cit mgr̄ ſentē· li· iij· d· xxxvij· Si vo querit̄ de filijs iſrl̄ q̄ dño iubēte ab egipcijs mutuauerūt vaſa aurea ⁊ argentea ⁊ veſtes precioſas aſporta uerūt vtrū furtum cōmiſerunt· Rn̄r ꝙ deo iubente illud fecerunt· ⁊ ideo nec feciſſe furtum nec oīno peccaſſe· Vn̄ aug· Iſrahelite furtū nō fecerūt ſed deo iubente miniſteriū prebuer̄t Hoc enī deus iuſſit qui ſcd̄m legem ſicut miniſtri iudicis ſine pctō occi-dūt quē lex precipit occidi· ſed ſi illō ſponte facit homicida eſt Jō dr̄ ſap· x· Tulerūt iuſti ſpolia impioꝝ· Sꝫ opponitur ꝙ naturalē legem tranſ-greſſi ſūt que dicit· Que tibi nō vis fieri alteri ne feceris· Quam veritas ſcripſit in corde hoīs· Et q2 non lege bat in corde iterabat in tabulis· vt ⁊ voce forinſecus admonita rediret ad cor ⁊ ibi inueniret quod ex̄ legerat· hanc illi preuaricati ſūt· Rx· ꝙ hoc ſic intelligendū eſt· vt non alij iniu

ſte fieret· ſ· nō facies qd̄ tibi nō vis fieri· Alioq̄n iudex preuaricator eſt dū punit reum volens aliquid tale ſibi fieri· Ita etiam illud intelligen dum eſt· ⁊ ſic non fecerūt furtuꝫ· q2 auctoritate dn̄i hoc fecerunt: q̄ dn̄s oīm rerum eſt· Ideo ſine iniuria iu-ſte poteſt vni auferre ⁊ alteri dare· ſcd̄m ſuam volūtatem· Etiā fuit val de rationabilis iſta dei ordinatio q2 hebrei in multis alijs grauibus ſer-uierūt egipcijs: de quibus nō habu erūt laboris ꝯpenſatiōem· ideo hoc precepit deus Secūdo nō hꝫ fieri ſi ne pctō in extrema ncc̄itate· ſ· famis vel frigoris aut ſitis· ita ꝙ ſi nō fu-retur credat ſe nō poſſe euadere mor tem niſi ꝯmittat furtum· Ideo dicit̄ extra de furtis· c· ſi quis ꝓpter ncc̄ita tem famis aut nuditatis furatus fu erit cibaria veſtem vel pecus· penite at ꝑ ebdomadas tres· ⁊ ſi reddide-rit nō cogatur ieiunare Si enī fuerit mag̃ ncc̄itas nō ip̄onat̄ ei pn̄ia· vtꝫ· de cō· d· v· c· diſcipulos cū ꝑ ſegetes tranſeundo euellerent ſpicas ⁊ ederēt ip̄ius xp̄i vox innocētes vocat q2 co acti hoc fecerūt· ratio hui⁹ eſt quia i ncc̄itate extrema oīa ſunt cōia· vtꝫ· xlvij· d· ſicut hij· ⁊ maxime cibaria· ſicut ptꝫ ff· ad· l· ro dia· de iact· l· ij· §· cū eade· Sic ꝓpter ncc̄itatem famis dauid comedit panes ꝓpoſitionis· vtꝫ: ij· reg· xxi· In tali q̄libet vtitur iure ſuo Vn̄ p̄t tūc occulte ſubtrahē nō tm̄ ꝓ ſe ſꝫ etiā ꝓ alio exn̄ti in ncc̄ tate eadem· Si āt non patitur mag nam ncc̄itateꝫ peccat quidem· ſed ta men attenuatur pct̄m ꝓpter ncc̄itatē

Tercō p̄t fieri sine pctō: qñ fit ex cau
tela: vt si aliq̄s furaretur gladiū fu
rioso ne sibi vel alijs noceat: ⁊ ille gla
dius nō est sibi reddēdus durāte fu
ria· vtz· xxij· q. ij. c· ne quis Tercō est
cōtra legē euāgelicā· math· vij· Furta
blasphemie adulteria· ⁊c̄· Ista sūt
que coinq̄nant hoīem Jo· xij· Judas
fur· ⁊c̄. Eph· iiij· Qui furabatur iā nō
furetur magis āt laboret vt hēat vnde
tribuat necctātē patiēti· q2 ad p̄cep
ta decalogi etiā xp̄ani sūt obligati·
Nō sic dñt furari inferiores supiori
bus sic sūt serui ⁊ ancille q̄ res dño=
rū suorū ꝯsumūt furtiue· ⁊ aliqñ etiā
de rebus dñoꝝ eis inuitis elēosinā fa
ciūt· Tales enī ꝑpter piā intētionē a
pctō mortali nō excusant: q2 nō sunt
facienda mala vt inde eueniāt bōa·
Simil' neq3 vxores dñt furtiue subt̄
hēre res virorū· vt de ipsis ꝯ volūtatē
maritorū elēosinas faciāt: qđ fieri nō
debet· Jō scribit. xxxiij. q· v· ꝙ deo·
Nihil ergo de tua veste nihil d' auro
vel de argēto vel de q̄cunq3 pecunia l'
de terrenis rebus tuis sine arbitrio
eius facere debuisti· Fallit tñ h' p̄rio
si vxor fuerit lucratiua· vt notat Jo·
xxxiij· q· v· ꝙ deo· Secūdo si hūerit
pafernalia· De talibus enī bonis si
cut ⁊ rebus luctis muliēs pñt facere
elēosinā Tercō si faciūt elēosinā de re
bus sue dispensatiōi ꝯmissis· puta de
pane ⁊ cēuisia· ⁊c̄· maxie qñ marit⁹
ē nimis durus in actibus pietatis·
Et tūc mulier p̄t facē elēosinā de re=
bus sue disp̄ēsatiōi ꝯmissis ꝑ salute
viri· dū tñ sit moderata· sic ꝙ egesta
tē ꝯiugal' nō inducat· Etiā supiores

nō dñt furari infirioribus. s· seruis ⁊
ancillis mercedē suā iniuriose retinē
do· q2 hoc est de pctīs clamātibus i
deū· vtz Jacobi· v· Dubitat' vtꝝ ser
ui ⁊ ancille si nō pñt hrē mercedē ni
si ꝑ furtū· vtrū ne possint tm̄ furari
a dn̄is suis· Rñr ꝙ nō· q2 nēo d3 si=
bi vsurpare sue rei iudiciū aut ēē su
us ꝓprius iudex Jdē iudiciū est qñ il
lud qđ meū est ab alio detinet' ⁊ nō
possum illud recupare· recupero tan=
tū de suo in valore· qđ fieri nō d3 ꝓm
scm̄ thomā· scđa scđe· q· lxvi· ar· v·
Quia peccat cōtra cōem iusticiā dū ipē
sibi vsurpat sue rei iudiciū: iuris or
dine ꝑtermisso Pōt tñ ēē casus in q̄
recupatio talis ēēt licita qñ· s· aliq̄s
hrēt certitudinē ꝙ ille q̄ alteri⁹ rem
detinēt nūq̄ eā restituēt· nec ꝯsciam
de h' faceret· nec eā posset recupare ꝑ
viā iuris· In casu tali videtur q̄busdam
dam ꝙ tm̄ p̄t recupare de suo qđ de
tuo h3· Et declarāt hoc ex scriptura·
geñ· xxxi· vbi legitur· ꝙ iacob socer
dictus labā tractauit eū male· ⁊ dā
nificauit eum in bonis temporali=
bus· Vnde cum Jacob cum vxori=
bus suis recessit ab eo· rachel vx=
or Jacob filia Laban: secrete abstu
lit secum deos patris sui compositos
de auro et argento precioso· quos
ipse adorabat et colebat· In hoc
recuperando precium quod pater su
us debebat viro suo q̄ etiam sciebat
patrem suū de hoc nō velle facere cō
scientiam: ita vt viro suo precium de
seruitum daret· Sic etiam deus·
quia equales nō debent furari equa
libus· Quarto modo est contra

legem impialem vtȝ· ff· de furtis· l· i·
⁊ inſtitu· de obligationib⁹ q̄ ex de-
lictis naſcūtur· l· furtū· Et dr̄ furtuȝ
a furno· i· nigro· qꝛ clam ⁊ obſcure
fit: ⁊ vt plurimū in nocte· vel a frau
de vel ferēdo· i· auferēdo vel fuſco· i· ni
gro· Et diffinit̄ ſic· Furtū eſt contre
ctatio rei aliene mobilis corpalis:
fraudulosa: inuito dn̄o lucrifaciendi
cā· Contrectatio ponit̄ in diffinitio
ne· qꝛ ſine ea nō eſt furtū ꝓprie· licȝ
interueniat volūtas verbis vel ſcrip
tis: Alias ſi cōcupiſcat rem alienaȝ
illicite ſine ↄtrectatione eſt trāſgreſ
ſor illius precepti· Nō ↄcupiſces rē
ꝓxi tui· Aliene rei iō appoitur· qꝛ q̄
nō ↄmittit furtū in re pleniſſime· ꝓ
pria· pleniſſime dico· q̄i accipiens rē
ad certū locū accōmodatā· ſed eum
vltra ducit· furtuȝ ↄmittit niſi dn̄o
credat placere· Silr̄ ſi q̄s vtitur re
ad aliū vſū ad quē nō eſt ſibi cōceſ
ſa· Et ſilr̄ creditor furtuȝ ↄmittit ſi
pignore ſibi obligato vtat̄· ff· e· ti·
de pignore· Mobilis ⁊ corpalis dr̄:
qꝛ in rebus imobilib⁹ ⁊ icorpalib⁹
nō ↄmittit̄ furtū· vt ſūt agri dom⁹:
⁊ in incorpabilib⁹ vt ſunt virtutes
angeli· Fraudulosa appoit̄· qꝛ ſi ali
quis credebat rē eſſe ſuā vel etiā ſci
ebat rē non eē ſuā ⁊ tn̄ credebat ſibi
licere illaȝ rem ſurripe· furtū nō cō
mittit: tenet̄ tn̄ reſtituere Inuito do
mino: qꝛ ſi credebat dn̄m ꝑmiſſurū
⁊ ſubeſt iuſta cā credendi: nō peccat
Hoſtiēſis āt dicit· Dn̄s dr̄ inuitus
etiā ſi videat rē auferri q̄uis nō cō
tradicit· ff· e· ti· l· inter oēs· §· penult·
Lucrifaciendi grā dr̄· qꝛ ſi quis āāl-
lam alienā meretricē rapuerit: nō cā
lucrifaciendi ſed libidīs exercende n̄
ↄmittit furtū: licet alias g̃uiter pec
cet· Et nō ſolū factores rei: ſed ille cu
ius ope ⁊ conſilio furtū eſt factū· ſic
q̄ nūmos tibi excuſſit vt ali⁹ eos ra-
peret· vel obſtiterit tibi vt ali⁹ rē tu
am eripet aut oues tuas vel boues
fugauerit vt alius eos rapet· vel q̄
ſcbalas feneſtris ſuppoſuit aut ip-
ſas feneſtras aut oſtiū effregerit vt
ali⁹ furtū faceret ac ſcalas ↄmoda
uit· Tales rei ſūt· vtȝ in inſtitu· vbi
ſupra· Taliter etiā furātur ſartores
piſtores ⁊ textores· ⁊c̄· Quinto eſt
cōtra legem canoicam· vtȝ· iij· q· v· c·
Conſtituim⁹ cum oībus qui nobiſ
cum ſūt epis· vt homicide· maleficī·
fures ſacrilegi raptoēs adulteri ⁊c̄·
nullaten⁹ ad accuſationē vel ad te-
ſtioniū ſint admittendi qꝛ infames
ſūt ⁊ iuſte repellendi· Ide ptȝ· vi· q·
· i· c· infames· Secundo punitur
ſi in furando fur occiditur: non eſt
pro eo orandum· vt patet extra de
furtis· c· fures· vbi ſic dicitur· Fu-
res ⁊ ſimiliter latrones ſi in furan-
do ⁊ depredando occiduntur: viſuȝ
eſt pro eis non eſſe orandum· Dicit
ibidem: quia in mortale peccatum e
os decidiſſe ↄſtat· xxxij· q· quinta· c·
Placuit· Sequitur ibidem in· c· fu
res· ſed ſi comprehenſi aut vulnera
ti preſbytero vel dyacono confeſſi
fuerint ſua peccata: cōmunioneȝ eis
non negamus· Dicit ibidem gloſa
ſuper illo verbo· cōmunioneȝ· id
eſt eukariſtiam corporis chriſti Eti
am ſepulturam. ex quo confeſſi ſunt·

vtꝫ·xiiij.q·ij·c·queſitũ· Si pſbr fue
rit deꝓbenſus aut diacon⁹ oĩ honoꝛe
ē priuādus ⁊ deponēd⁹·vtꝫ·lxxxi·di·
c·pſbr· Tercõ punit furē reſtitucõe
qꝛ nõ pt penitere niſi furtũ reſtitu=
at vtꝫ·xiiij·q·vi·c·ſi res·Dicit aug:
Res aliēa ꝓpt quā pctm̄ ē cũ reddi
poſſit ⁊ nõ reddit̃ :pnia nõ agit̃ ſed
ſĩlatur· Si āt veraciter agit̃ :nõ re=
mittit̃ pctm̄ n̄ ablatũ reſtituat̃ Jdē
dicit reg·iur̄·li·vi· Nõ dimittit̃ pctm̄ n̄
reſtituatur ablatũ· Et ſi decē viri fu
rati fuiſſent vnā vaccā vel aucā:qli=
bet tenētur in ſolidũ· Jdē itelligitur
de ꝯſentiētibꝫ ⁊ ꝑticipantibꝫ· vtꝫ ex̄
de furtis·c· Qui cũ fure ꝑtit̃ occidit
aĩam ſuā· Et nõ fur ſolũ:ſꝫ ille re⁹ te
netur q̄ furti ꝯſcius q̄rente poſſeſſoꝛē
nõ indicat Seq̄tur ecĩ ſepe tpal̃ con
fuſio. Cui⁹ exemplũ narrat gg̃·in li·
dial̃·de quodā monacho oꝛtulano· Fur
q̄dam venire ꝯſueuerat:⁊ p ſepē aſ
cendere ⁊ occulte olera auferre· Cũ
ille multa plantaret q̄ min⁹ inueni=
ret·⁊ alia pedibꝫ cõculcata alia q̄ꝫ di
repta ꝯſpiceret totũ oꝛtũ circuiens:i
uenit iter vñ fur conſueuerat venire·
Repperit ecĩ ſerpentē Cui ꝑcipiēs dixit
Seq̄re me· aditũ furis inueniēs Jm
parauit ſerpenti dicens· Jn noĩe ihesũ
ꝑcipio tibi vt aditũ iſtũ cuſtodias·
⁊ furē huc ingredi nõ ꝑmittas·ꝓti
nus ſerpens ſe in itinē tetēdit: ⁊ mo
nachus abijt· Cum meridiano tpe
frēs q̄eſcerēt fur venit ⁊ aſcendit ſe
pem· Et dũ in oꝛtũ pedē poneret·ſubi
to ſerpēs tenſus clauſit viā· Fur tre
mefactus·eiꝰ q̄ꝫ pes in ſude ſepis ihe
ſit· Venit oꝛtulan⁹ ⁊ pendentē i ſude

furē reppit ⁊ ſerpenti dixit· Grās a=
go deo·impleuiſti qđ iuſſi· mõ rece
de·⁊ ad furē dixit Tradidit te mihi
deus·quare furtũ feciſti: Hec dicēs
pedes eius ſoluit·ducens eũ ad oꝛtũ
⁊ dans ſibi de oleribus· Vade inq̄t:
⁊ poſt hꝰ furtũ non facias Sed cum
necē habes·venies ad me ⁊ dabo ti
bi:ne cũ pctõ tollas illa·

De pctõ ſacrilegij

SEcũdo peccat cõtra illud pre
ceptũ ſacrilegi· Et eſt ſacri
legiũ ſacre rei violatio vel
eiuſdē vſurpatio Dr̄ āt ſacrilegiũ q̄ſi
ſacri lediũ·i·ſacrũ ledēs vl̃ ſacre rei
leſio· Et hꝫ fieri mltis modis·ſ·q̄nꝫ
rõe perſone·q̄nꝫ rõe rei·q̄nꝫ rõe loci·
Rõe pſoē cũ q̄s verberat clericũ aut
pſonā religioſā vtꝫ·xvij.q·iiij·ſi q̄s
ſuadente· Vel ſi q̄s furaret̃ pſonam
liberā ⁊ vēdēt· De q̄ exo·xxi·di· Qui
furatus fuerit hoīem ⁊ vēdiderit eũ:
ꝯuict⁹ noxe moꝛte moiat̃ Jta q̄ ad
incurrendā penā moꝛtis vtrũq̄ꝫ req̄
ratur·ſ.furtũ ⁊ vēditio· Jdē text⁹ poi
tur ex̄ de furtis·c.i. ⁊ vocatur ſm le
ges plagiũ ff·ad·l·fabian. de plagi·l·
vl· Sed ſm canonē hꝰ pena nõ impo
nit̃ vtꝫ ex̄ de rap·c·in archiepatu·⁊
xxxiiij·q·ij·inter hꝰ· Hoc largo mõ
pt vocari ſacrilegiũ·inq̄ntũ furatur
pſona deo ꝯſecrata in bapmo· Se
cũdo hꝫ fieri rõe loci:vt ecce aut cimi
terij cũ illa violatur ſacrilegiũ dr̄·
Tercõ hꝫ fieri rõe rei:vt cũ res ꝯſecra
ta vel ſacro vſui deputata vſurpatur
vel q̄n materia ſacra applicat̃ ad ali

q̃uẽ vſũ malũ ⁊ indebitũ·ſ·ad pctã
dũ viz rapiendo criſma ſacrũ de ecctã
vel aquã baptiſmatis ad faciendũ
amorẽ inter mulierẽ ⁊ virũ· dando
ſibi comedere criſma· Vel vtitur ad
ſanitatẽ corpis·ſicut faciũt multi cũ
aq̃ baptiſmatis cũ inouãtur fontes
tũc faciũt ſibi darẽ Ad idẽ reducãtur
ſi q̃s ex oſſibꝰ mortuorũ terre cimite
rij ꝯſecrati in aliquẽ vſũ malũ vte-
retur·⁊ maxĩe cũ eukariſtia· Et hoc
membrũ ſubdiuidit in tria· q2 cõmit
titur auferendo ſacrũ de ſacro·vl' ſa-
crũ de nõ ſacro·vel non ſacrum de ſa
cro· vtz·xvij·q·iiij·c·ſi q̃s cõtumax·
§·Sacrilegiũ eſt inq̃t quotiẽs quid
ſacrũ violatur·vel auferendo ſacꝝ de
ſacro·vel ſacrũ de nõ ſacro·vel non ſa
crũ de ſacro·h̃ ibi·Primo bz fieri qñ
auffertur ſacrũ de ſacro: vt ſunt cali
ces monſtrãcie veſtimẽta ⁊ illa rapiẽ
do de ecctã qd̃ eſt maximũ pctm̃ q2
talia nẽo dz tangẽ ñ bñs manꝰ ꝯſecr̃
tas·vtz de ꝯſec̃·di·i·c· In ſcã aplica
ſede ſtatutũ eſt vt ſacra vaſa nõ ab
alijs ñ a ſacr̃tis: dñoq3 dedicatis hoi
bus ꝯtrectẽtur·ne ꝓ talibꝰ preſũp
tionibus iratus dñs plagã ĩpõat po
pulo ſuo·⁊ hij ec̃ q̃ nõ peccauerũt pe
reant· q2 perit iuſtus ſepiſſiẽ cũ ĩpio
Et in·c·ſeq̃nti Veſtimẽta ecc̃e q̃bus
dño miſtrat ꝯſecrata dñt eẽ ⁊ hone
ſta q̃bus in alijs vſibꝰ ñ dñt frui q̃
eccãſticis ⁊ deo dignis officijs·q̃ue
nec ab alijs dñt ꝯtingi aut auferri
ñ a ſacr̃tis hoibus: ne vltio q̃ baltha
ſar regẽ percuſſit ſup hos trãſgredien
tes veniat·h̃ ibi·hiſt·ptz dañ·v· Oz
balthaſar rex babilonie grande con

uiuiũ fecit optimatibꝰ ſuis Cũ ergo
eẽt temulẽtus ꝑcepit eis vt afferrẽt
vaſa argẽtea q̃ nabugodonoſor aſ
portauerat de tẽplo qd̃ fuit in irl'm.
vt biberẽt in eis rex ⁊ optimates·vx
ores eius ⁊ cõcubine·Et factũ eſt ita
Bibebant ãt vinũ ⁊ laudabãt·⁊ ea
dem hora apparuerunt digiti manꝰ
ſcribentis in pariete·Qd̃ rex ꝯſpiciẽ
ens turbatus ẽ ⁊ ꝯuocauit oẽs ſapi
entes babilonis·⁊ nullus ſcripturã
legẽ poterat aut interp̃tari Tandẽ vo
catus daniel dixit ſcripturã ſignifi-
care mortẽ regis·ꝓ eo q̃ ꝯtaminaue
rat vaſa domꝰ dei·Scriptura autẽ
erat·mane thetel phares·Maẽ·i·nu
merauit dies regni·thetel·i·appenſũ
eſt in ſtatera: ⁊ inuentuz eſt minus
bñs·phares·i·diuiſũ eſt regnũ tuũ
⁊ datũ eſt parſis ⁊ medis·Et eadẽ
nocte mortuꝰ eſt rex·Qualiter autẽ
iſtud pctm̃ ſacrilegij fuit punitũ·ptz
ij·mach·iij·vbi dr̃: q̃ rex ſiriẽ miſit
heliodorũ vt ſpoliaret tẽplũ i irl'm·
Cũq3 ipſe intraret ad ſpoliandũ era
riũ ſp̃us oĩpotentis dei fecit ſue offen
ſionis euidentiã·ita vt omẽs qui au
ſi fuerant ei parere intuentes dei vir
tutem in formidinem conuerterẽtur
Apparuit enim illis quidam equus
habens terribilem ſeſſorem: opti-
mis opimentis adornatus·Ille cũ
impetu heliodoro priores calices eli-
ſit·Qui autem ei inſedebat videba
tur habere arma aurea· Alij etiam
apparuerũt duo iuuenes decori: ⁊ ex
vtraq3 parte eum flagellabant ſine
intermiſſione multis plagis eum
verberantes·Subito Heliodorus

cecidit in terrā. Iacebat mutus ꝛ ō
ni ſpe ſalutis priuatus Tandē omīe
ſacerdotis precibus liberatus ē. Cui
iuuenes illi dixerūt Onie ſacerdoti grā
cias age. Nā ꝓpter eū dn̄s tibi vitā
donauit Heliodorus deo ꝛ onie gra
cias agens. recepto exercitu repeda
uit ad regē ꝛ narrauit que ei accide
rant. Cūqꝫ rex interrogaſſet heliodo
rū quis eēt aptus adhuc ſemel mit
ti ieroſolimā. Rn̄t. Si quē habes ho
ſtem aut inſidiatorem: illū mitte il
luc: ꝛ flagellatū eū recipies. ſi tamē
euaſerit. Hec ibi. Hoc attendere de
berēt illi ſacrilegi qui rūpūt truncos
aut cippos in eccījs aut ſpoliāt alta
ria ornamētis: aut ymagines ſcōrū
ſpoliāt a ſuis ornamētis. Peccāt eē
illi q̄ ſcōꝝ reliquias furātur de eccle
ſijs. qꝛ dr̄ de cō. di. i. c. Corpa ſcōruꝫ
de loco ad locū nulꝰ trāſferre p̄ſūat
ſine cōſilio principis vel epōrū ſcōrū
ſcēqꝫ ſynodi licentia. Dicit glō. ſup
verbo principis. i. pape. xviij. q. ij. c.
Diffinimꝰ. Et hoc verū eſt cū corpꝰ
eſt traditū ppetue ſepulture C. de re
li. l. vlt. niſi neccītas immineat Tūc ſuf
ficiat auctoritas preſidis ꝓuincie C. e.
l. i. Si āt nō eſt traditū ppetue ſepl
ture: tūc bn̄ p̄t tranſferri ſine aucto
ritate alicuius ad aliū locū C. e. ti. l.
ſi necē. Jō corpa ſcōruꝫ furari frau
dulenter ꝛ violenter de locis vbi ho
norifice ꝛ deifice ꝛ deuote ſeruātur:
ꝛ reuerēter ptractant̄ q̄tūcūqꝫ hō fie
ret cauſa deuotiōis: puto q̄ ſine pec
cato fieri nō poſſet Sed ſi hmōi cor
pora ſcōrum eēnt apud fideles ꝛ irre
uerēter ab eis tractarētur: nec deuo-
te ipa colerēt ꝛ fideliter. niſi forte cā
lucri ꝛ cupiditatis: puto q̄ ſine pctō
poſſent ab eis tolli hac intentione ꝛ
vt deuote ꝛ fideliter ſeruarentur: qꝛ
tūc nō inferret̄ violentia rebus ſac
tis ſed magis honor ꝛ deuotio. Hec
aug. de anchona ſup math. Sed grā
uiſſimū pctm̄ ſacrilegij eēt: ſi aliq̄s
furaret̄ corpus xpi de eccīa aut pixi
de vt cū eo faceret incantationē vel a
liqđ aliud ſcē fidei contrariuꝫ. Hoc
āt eēt grauiſſimū pctm̄ ſacrilegij. qꝛ
dicit ſcūs tho. in ſcđa ſcđe. q. cc. xcix
ar. c. iij. q̄ ſacrilegiū eſt tanto grauiꝰ
q̄nto res ſacra in quā peccat̄ maiorē
ꝯtinet ſcitatem. Attribuit̄ āt ſcitas
pſonis ſacris. i. diuinis cultibus dedi
tis: ꝛ rebus ſacris ꝛ locis q̄buſdam
ꝛc̄. Scītas āt loci ordiat̄ ad ſcitatē
hoīs q̄ in loco ſacro cultū exhibet do
Jō dr̄. ij. macha. v. Nō ꝓpter locuꝫ
gentē: ſꝫ ꝓpter gentē dn̄s locū elegit
Jō grauiꝰ ē ſacrilegiū q̄ peccat̄ i pſo
nā ſacrā q̄ꝫ q̄ peccat̄ in locū ſacrū et
ſilr̄ in rē ſacrā. Int̄ q̄ p̄miū ꝯtinetur
ſacrm̄ eukariſtie Secūdū locū tenēt
vaſa ꝯſecrata ad ſacroꝝ ſuſceptōꝫ ꝛ
ipē imagies ſacre ꝛ ipē ſcōꝝ reliq̄e: i
q̄bus q̄dāmō ipē pſōe ſcōꝝ venerāt̄
Deinde q̄ ptinēt ad ornamētū eccīe et
miniſtroꝝ: deinde q̄ ſūt dedepta ad ſuſtē
tationē miniſtroꝝ: ſiue ſūt mobilia: ſi-
ue imobilia Quicūqꝫ āt cōtra aliq̄d
p̄dcōꝝ peccat: crimē ſacrilegij incurrit
Hec tho. vbi ſ. Et q̄nto res ē mag
ſcā: tāto crimē ſacrilegij grauiꝰ ē Et grā
uiſſimū ē cuꝫ rapit̄ eukariſtie ſacrm̄
ad aliquē vſū iordiatū: ſicē factm̄ i o
pido bloborgen. padeburneñ dioc.

ꝙ q̃dam mulier intrãs eccãm ⁊ acci
piẽs q̃ſdam pticulas ſacri q̃s i vna
torta piſtabat volẽs illã tortã dare cu
i dã iuuẽci vt eũ iſtigaret v̓tute ſacri
ad amorẽ ſuũ ꝓpter qḋ nephas fuit
ↄbuſta Simile exẽplũ narrat Ceſari⁹
di·ix·c·ix·qm puella q̃dam obſeſſa
dyabolo req̃ſito a q̊dã ſacerdote cur
tanto tpe tã crudelit̃ puellã torq̃ret
Rñt ꝙ optime meruit Ipa enĩ altiſ
ſimũ ſup olera ſua ſeminauit· Dic ſac
dos·Qualiter hꝰ factũ eſt: Rñt qñ ex
tã iuuẽcula ⁊ ortũ ecolendũ ſuſcepiſ
ſem·nocte q̃dã mulierẽ vagã hoſpi
cio recepi·Cui dũ dãpna orti mei ex
poſuiſſem: aſſerẽs oĩa olera ab erucis
deuorari·Rñt illa·Bonã tibi iſtruã
medicinã Accipe corpus dñi ⁊ cõmi
nue illud ſic ꝙ ſup olera ſpargas·⁊
ſtatim lues ceſſabit·Ego miſera cui
maior curã erat de orto q̃ꝫ de ſacro Cũ
in paſcha corpus dñi ſuſcepiſſem: ⁊
extracto de ore fecĩſſẽ ꝫ vt edocta fuerã
ꝙ oleribꝰ i remediũ putabã teſte di
abolo factũ eſt in tormentũ· Dicit Ce
ſarius: ꝙ crudelior erat hꝰ mulier mi
niſtris pilati q̃ ihũ mortuo peperc̃t
ne oſſa eius ↄminuerẽt Aliud exem
plũ ibidẽ ponit de muliẽ q̃ poſuit ſacra
mentũ in alueari·⁊ apes fecerũt ſibi
eccãm· Secũdus g̃dus ſacrilegij ẽ·
qñ aufert̃ nõ ſacrũ de ſacro vt ẽ·xvij
q·iiij·c·ſacrilegiũ·⁊·c·q̃s· Quis ſic
ille q̃ furat̃ de eccĩijs candelas: vel cã
delabra vl̃ aliq̃d illi⁹ vl̃ de cimiterio
rapiendo ligna lapides vaccas·⁊c·
Qñtũ ãt pctm̃ ſit p3 p g̃g̃·in li·dial̃
ponẽs tale exemplũ In valeria inq̃t
ꝓuincia res hꝰ geſta eſt quã narro·

Erat q̃dam ſacerdos qui cũ clericis
ſuis in dei laudibꝰ boniſq3 opibꝰ itẽ
tus ſcẽ ↄuſatiõis vitã ducebat Su
pueniente ãt vocatiõis die defũctus ẽ
⁊ apḋ eccãm ſepultus· In fine vero
eccẽ caule inhẽbãt ouiũ atq3 eiſdem
locis in q̊ ſepultus ẽ ad eaſdẽ oues
tendẽtibꝰ via erat. Quadã aũt nocte
clericis intra eccãm pſallentibꝰ q̊dã
fur venit ⁊ igreſſus caulas furtiẽ ver
uecẽ accepit ⁊ ↄcitus exijt·Cũ v̓o ꝑ
ueniſſet ad locũ vbi vir dei ſepultus
erat repẽte heſit ⁊ greſſũ mouẽ ñ po
tuit·veruecẽ q̊dẽ de collo poſuit·eũq3
dittere voluit·ſ3 manũ laxare nõ va
luit·Cepit ergo miſer ſtare cũ p̃da
ſua reus ⁊ ligatus·Volebat q̊dẽ ver
uecẽ dittere nec valebat·Volebat e
gredi cũ veruece nec poterat Miro i
taq3 mõ fur q̊ a viuis videri timue
rat: hũc mortuꝰ tẽbat·Cũq3 ita greſ
ſus man⁹ q3 fuiſſent obſtricte: imo
bilis pſtitit· Facto aũt mane exple
tis laudibꝰ dei ab eccĩa egreſſi ſũt cle
rici·⁊ inuenerũt ignotum hoĩem ver
uecem tenere in manu Res venit i du
biũ an veruecẽ furatus fuiſſet·an of
ferre voluit· Sed culpe reus citus in
dicauit penã· Mirati ſunt oẽs·qz in
greſſus fur viri dei merito ad p̃dam
ſuã ſtabat ligatus· Tũc ſe ꝓ eo ꝓſtr
nus in orõem dederũt·ſuiſq3 p̃cibus
vix obtinere valuerũt·vt q̊ res eorũ
venerat rape·ſaltẽ vacu⁹ exire mẽret̃
⁊ ſic fur q̊ diu ſteterat cũ p̃da capti
uus vacu⁹ ⁊ liber exijt·Terti⁹ g̃dus
ſacrilegij ẽ: qñ furat̃ ſacꝝ de nõ ſacro
Iõ dĩ ſacrilegiũ ſcḋm pſiđ·q̃i ſacrũ le
gens de loco non ſacro·vt ſi aliq̃uis

furatur calices monſtrancias imagi
nes ſanctoꝝ aut reliquias de domi=
bus ſecularū pſonarū vel alijs locis
n on ſacris· Dicit᷑ etiā bona tpalia
ſacerdotū ſcā que ordinant᷑ ad cultū
ſcm̄· Ergo maxime peccant ancille ſa
cerdotū que furātur bona eoꝝ tēpo
ralia occulte vel manifeſte· Quartꝰ
eſt inuadere vel auferre res ecc̄ie· vtꝫ
xij· q· ij· c· predia· Vbi dicit pius pa
pa· Predia diuinis vſibus tradita q̄=
dam hūanis vſibꝰ applicant· ⁊ dn̄o
nrō cui tradita ſūt ſubtrahūt· vt ſibi
ide ſeruiat᷑ Deq̄t᷑ ibidē· Qꝫ ſi q̄s ta
le preſūpſerit vt ſacrilegus iudicet᷑
Ibidē in c· indigne ad altare ꝓpera=
re pmittatur qui res eccāſticas audꝫ
inuadere aut iniuſte poſſidere Deq̄t᷑
infra· Valde iniquū ⁊ ingens ſacri=
legiū eſt: vt qd̄cunqꝫ vel pro reme=
dio pctōrum vel ꝓ ſalute ac req̄e a=
nimarū ſuarū vnuſquiſqꝫ ecc̄ie ve=
nerabili contulerit auferri· Idem· c·
hmōi conqueſtus· Iſta eſt etiā ſen
tentia ſancti thome ſecūda ſecūde· q·
xāx· dicēs· ꝙ ea que ſūt data ad ſu=
ſtentatōem miniſtrorū ſiue ſint imo
bilia ſiue mobilia quecūqꝫ tollēs p̄
dictorū qd̄cunqꝫ peccat ⁊ crimen ſa
crilegij incurrit· Hec thomas· Et ta
les ſaluari non pn̄t niſi reſtituant·
Cuiꝰ exemplū ponit Ceſariꝰ in di· i·
c· xxxiiij· Qꝫ q̄dam noīe Lodowicus
lantgrauius thuringie Qui dū more
retur reliquit duos filios heredes· ſ·
Lodowicū ⁊ Hermannū: qui eidēꝫ
in principatu ſucceſſit: qui quidem
tirannus tale edictum propoſuit Si
modo aliquis eēt inquit qui veris

indicijs vera mihi de aīa patris mei
diceret· bonā curtem a me reciperet.
Audiebat hoc miles quidam paup
qui fratrem habuit clericū in nigro
mancia ſatis peritum Cui cum ver=
ba principis indicaſſet Rn̄t· Bone
frater: dyabolū aliqn̄ per carmina vo
care conſueui: ⁊ diu eſt ꝙ ſuis arti
bus re nūciaui Inſtāte milite ⁊ im
portune ad memoriā ei reducente ꝓ
priam pauptatem· ꝓpriūqꝫ honoreꝫ
precibus eiūs tandem clericus victꝰ
demonem vocauit Et vocatus quid
vellet queſiuit Rn̄t clericus· Penitet
me tanto tpe receſſiſſe a te· Indica
mihi obſecro vbi ſit anima dn̄i mei
lantgrauij Rn̄t demon Si vis mecū
ꝑgere ego tibi illum oſtendam· Et
ille Libenter illū viderem ſi ſine pici
lo vite mee illū videre poſſem Cui di
abolus Iuro tibi ꝑ altiſſimū ⁊ ꝑ tre
mendū eius iudiciū ſi fidei mee cōmi
ſeris te huc te reducā. Ponēs clericꝰ
ille ꝓpter fratrem ſuū aīam ſuam in
manibus ſuis: collū demōis aſcēdit·
Quē infra breue tps añ portas iferi
depoſuit Introſpiciēs clericus ꝯtem
platꝰ ē loca nimis horrēda penaruꝫ
qꝫ diuiſa gnā ⁊ deonē q̄ndā aſpcū ter
ribilē ſup ꝯptū puteū reſidentē Cle
ricꝰ vt h vidit totꝰ tremuit· ⁊ clama
uit demō ille ad deonē baiulū· Quis
ē ille quē tenes i collo: adduc eū huc
Cui rn̄t Amicus nr̄ eſt: ⁊ iuraui ei
ꝑ v̓tutes tuas magnas ꝙ eū nō lede
rem: ſed aīam lantgrauij dn̄i ſui oſ̄
derē· ſanūqꝫ reducerē vt oībus tuaꝫ
imenſam predicet virtutem· Ille ve
ro ſtatim opculum igneū cui inſedit

amouit: ⁊ tuba eneo puteo imiſſa
tā valide bucīnauit: vt videreť cle=
rico tremē totus mūdus Poſt hoc vt
ei videbatur puteo eructāte flāmas
ſulphureas lātḡui⁹ inter ſcītillas aſ
cendētes ſiľ aſcēdit· ⁊ videndū ſe cle
rico colloten⁹ p̄buit Ad quē ait· Ec
ce p̄ſto ſū miſer ille lantḡui⁹ quon=
dā dn̄s tu⁹· Cui clericus· Miſſus ſū
a filio vr̄o vt ei renūciare poſſim de
ſtatu vr̄o· ⁊ ſi in aliquo iuuari pote
ſtis mihi dicē debetis Rn̄t ille Sta
tū meū bn̄ vides· h̄ tm̄ ſcias ꝙ ſi fi=
lij mei reſtituē vellēt tales poſſeſſiōes
taliū eccāꝝ ꝓpiis noib⁹ eas exp̄mēs
q̄s mihi iniuſte vſurpaui: ⁊ ſub ſtilo
hēditaio ipſis reliq̄ magnū aīe mee
ꝯferrēt remediū Cui cū clericus dix
it Dn̄e nō credēt mihi· Rn̄t· Ego di=
cam tibi ſignū qd̄ nēo nouit p̄ter me
⁊ filios meos· Quo accepto ⁊ lātḡ
uio eo vidēte puteo imerſo p demonez
reductus ē Qui licet vitā nō pdidit
itā tn̄ pallidus ⁊ lāguidus rediit vt
vix cognoſcētur Verba pr̄is ille fili
is retulit: ſiḡ oīn̄ h̄ modicū ꝓfeāt·
Nā nō in h̄ ꝯſentire voluerūt vt poſ
ſeſſiones reſtituerēt Rn̄t tn̄ lodouici
us Sig̃ cognoſco ·p̄rēm meū te vi
diſſe nō dubito: ꝓpoſitū tibi p̄miū n̄
rēnuo Ad quē ille· Dn̄e caretis vr̄a:
ego cogitabo q̄d aīe mee expediat· ⁊
relictis oibus factus eſt mōach⁹ ci
ſterciēn̄ ·ordis· De illo nō ſupius in
q̄rto p̄cepto de honoē eccē mr̄is nr̄ē
Q̄ntus ḡd⁹ ſacrilegij ē q̄ relicta i te
ſtamentis retinē p̄ſūpſerit· de q̄bus
xiij·q·ij·c·q̄ oblatiōes defūctoꝝ retī
nent: ⁊ eccl̄ijs tradere demorant· vt
infideles ſūt ab eccā deijciendi· Et i
fra Amico rape furtū· eccām defrau=
dare ſacrilegiū ē·xvi·q·i·c· In cano
nibus valde iniquū ⁊ ingēs ſacrile
giū ē q̄ ꝓ remedio pctōꝝ ľ ꝓ ſalute
aut reqe aīarū ſuarū q̄ſqȝ eccē ꝯtule
rit retinē· Tales ſūt paupm hoīcide
⁊ aīaꝝ deceptores vtȝ·xiij·q·ij·c·cle
ricū Sōclares q̄ȝ q̄ oblatiōes pentū
aut donata in teſtamto retinē p̄ſūp=
ſerint: aut qd̄ ipi dictauerint ecc̄ijs
vľ mōaſterijs crediderīt auferendū
ſic ſcā ſynodus ꝯſtituit: velut neca=
tores paupm q̄uſ reddant ab eccā
excludetur Itē ſūt aīarū traditores·
Nōne traditor ille eēt q̄ ordinaēt ꝙ
ſu⁹ ꝯciuis duceretur ad cāpū inimico
rū· ſic ipi faciūt· q2 ꝯtingit ꝙ hūert
bōa iniuſta q̄ ordinauerīt reſtitui i te
ſtamento: ⁊ illa retinēt ꝓpter q̄ deti
nētur i penis iferni vel purgatorij·
Hu⁹ exēplū patet i hiſt. karoli mag
ni· q̄ de q̄dā milite dū laboraſſet in
extremis ⁊ p̄cepiſſet ꝯſanḡneo ſuo:
vt equū ſuū vēderet ⁊ daret p̄ciū pro
aīa ſua paupib⁹ Quē vēdidit ꝓ cētū
ſolidis q̄s in voluptatib⁹ ſuis ꝯſūp
ſit Cui appruit mortu⁹ die xxx· dicēs
ꝙ q2 iniuſte elēoſinā retinuiſti: ſcias
me fuiſſe i tormētis p·xxx·dies: te āt
in loco infernali vnde egreſſus ſū ſci
as eē ponendū ⁊ me in padiſū iturū
Et euigilauit tremefcūs clamorēqȝ
demonū in aere q̄ſi leonū ⁊ luporū audi
ens viu⁹ raptus ē: ⁊ p⁹ mortē inēt⁹
ē Tales ſūt veri ſacilegi vtȝ·xvij.q·iiij
c· Sacilegiū ē ſi q̄s qd̄ venerabilib⁹
locis relinq̄ť volūpte p̄ua tēptat ſuis
ꝯpēdijs retinē Tales vocāť teſtamētarij

·i·taſte men to Itē talis executio nō
eſt deferenda·qꝛ qui alteri aliq̄d cō
mittit debet illud exequi Nō dꝫ face
re ſicut q̄dam ſolent q̄ tenēt ſibi cō
miſſam pecūiam ꝑ duos aut tres ā=
nos lucrando cū eadē pecūia· Peccāt
etiaꝫ illi grauiter qui dicūt ꝙ nemo
p̄t in extremis ſine ꝯſenſu alioꝝ ſu
oruꝫ heredū aliq̄d legaē q̄d ē falſiſ
ſimū ꝛ piculoſiſſimū·qꝛ poſſet ꝯtin
gere ꝙ hrēt res iniuſtas :q̄ in extre
mis teneť reſtituē ſub ſpē donatōis
ſi vult famā ſuam ſeruare illeſā Dꝫ
obijcīūt ꝙ ſic poſſꝫ nos totaliť exhe
reditare ꝑ talia legata·Rūr ꝙ tunc
eis ſubueniť ꝑ legē falcidiā ꝛ redde
reť teſtamentū inofficioſū ſi totam
hereditatē transferret in alienos·vt
ptꝫ in inſtitu. de heredibus liberorū
in principio·§·ħ l3 dr̄·Qui filiū i ptā
te hꝫ: curare dꝫ vt eū i heredē reſtitu
at: vel exheredē eū noīatim faciat· A
lioq̄n ſi eū ſilencio ꝑtranſit : inutiliť
teſtabitur· Hec ille Si hꝫ filiā aut
deſcendentes·illos īſtituat heredes
in toto vel in pte· Alioq̄n nō valet
teſtamentū ꝛ poſſet rūpi·ſi nō habe
at liberos capiat prēm aut matrem
C·de teſtam̄·l·iubem⁹·vbi nō expri
mitur nomen heredis ibi nullū ē te=
ſtamentū·Subueniť ec̄ heredibus
eq̄ta te naturali ſiue iure ſpūali ꝑ au
guſtinū·ꝛ poniť·xvij·q·iiij·c· vltio
vbi dr̄· Quicunq̄ꝫ exheredato filio
vult facere heredē eccām·vadat ad a
liū·nō ad aug̃·ꝛc̄·Conſulo ec̄ ꝙ cuꝫ
appropinquat ſenectus ꝙ deo poti⁹
q̄ꝫ filio tuo te ꝯmittas: diſponas le
gata diligentibus pſonā tuā·ꝯmit

te aīam tuā diligentibus aīam ſuā
Dēnt ergo teſtamētarij fideliter exe
q̄ legata·qꝛ vltīa volūtas defūcti eſt
oībus modis ſeruāda·vtꝫ·xiij·q·ij
c·vlť·Iō dr̄ ex̄ de teſtamentis·c·Si
heredes iuſſa teſtatoris nō adipleue
rint ab epō locī illi⁹ oīs res q̄ eis re
licta ē canoice interdicať·i· auferať
cū fructibus ꝛ ceteris emolimētis vt
vota defūcti adipleāť· Ibidē·c·tua
nos fraternitas.ꝛ ·c·iudicante·Pēa
ſacrilegoꝝ eſt infamia·vtꝫ·xvi·q·i·
c·Infames eas pſonas eē dicim⁹ fu
res ſacrilegos·ꝛc̄·Secūda pēa ē ex
cōitatio mioꝛ·ptꝫ·xvij·q·iiij·c·ſi q̄s
domū dei violauerit ꝛ aliq̄d ſine licē
cia illi⁹ cui ꝯmiſſa dinoſciť ide abſtu
lerit vľ eccleſiaſticis pſonis iniuriā
fecerit·donec inꝯuētu admonitus le
gitime ſatiſfaciat·ſciat ſe cōione fide
liū priuatū fore·Tertia pena ē ana
thema·vtꝫ·xij·q·ij·c·indigne· Vbi
dr̄·Qui predia eccē tradita petierit ꝛ
accepit aut poſſederit :niſi cito ſe cor
rexerit·quoꝝ iratus deus aīas punit
anathemate feriatur·Idem patꝫ ex̄
de foꝛ·ꝯpe·c·ꝯqueſtus·vbi dicit gre
go·non⁹·Cū valde ſit iniquū ea que
collcā ſūt ꝑ remedio pctōꝝ venerabi
libus eccījs vel relictis vel eis iuſtis
modis alijs adquiſitis·alijs vſibus
applicari·ꝑpter quod merito inuaſō
res ipſarum rerum tanq̄ꝫ ſacrilegi
ſunt anathematiꝫ vſq̄ꝫ ad ſatiſfactio
nem congruam ſupponendi· Hec
ibi·Si autem de facto frangit eccle
ſiam:vt ide aliquid rapiat·eſt excōi
catus vtꝫ extra de ſenten·excom·c·cō
queſti·Ideo dicať·xvij·q·iiij·c·oēs

ecc̃e raptores atq; facultatũ suarũ a
lienatores a limibus sc̃e mr̃is eccl̃e
pellim⁹ anathematisam⁹. aplica au
ctoritate dãpnam⁹. atq; sacrilegos
eẽ iudicam⁹. nõ solũ eos: ſʒ et oẽs cõ
ſentientes eis. qꝛ nõ solũ q̃ faciũt rei
iudicant̃ ſed etiã q̃ ↄſentiũt facienti
bus. Par eñ pena agentes ꝛ ↄſenti
entes ↄplectit. h̃ ille papa. Quarto
punit̃ pena pecuniaria. vtʒ. xvij. q. iiij
c. Quiſquis inuentus fuerit reus ſac
legij epis vel abbatibus ſiue pſoris
ad q̃s q̃rimonia ſacrilegij iuſte pue
nerit triginta libras examiati argẽ
ti puriſſimi ↄpõat. Qũto ipedit ſa-
crilegiũ pmouendũ ad quãlibet di
gnitatẽ ꝛ honorẽ ec laycũ. vtʒ ex̃ de
elec. c. venerabilẽ. Sexto pena ẽ eterna
dãpnatio cũ oĩbus ſuis niſi reſtitu
at. C⁹ exẽplũ pʒ in ſpeculo hiſto. li.
xxvi. c. lxiij. ꝙ fuit q̃dã comes in teu
tonia bone opiõis ꝛ vite inocẽtis
ſcd̃m opionẽʒ hoĩm. Poſt ei⁹ obitũ
q̃dam vir religioſus p ſpũm ad ifer
ora deſcẽdẽs: vidit eundẽ comitẽ in
ſupmo gradu cuiuſdã ſcale. q̃ ſcala i
ter ſtridẽtes ꝛ trepidãtes flãmas vi
debat̃ erecta ad ſuſcipiẽdos hoies q̃
de eadẽ genealogia deſcẽderũt. Sur
gebat ãt ſcala illa de imẽſo baratro
ꝛ q̃ nou⁹ adueiebat ſupmũ g̃duũ ſca
le tenebat. Cũq; vir h̃ aſpicẽt: req̃
rebat q̃s ille comes ſui tpis q̃ tã iu-
ſte vixerat illic torq̃ret. Audiuit ꝓp
ter q̃ndã poſſeſſioꝫ metens ecc̃e: quã
btõ ſtephano pauus eius abſtule
rat: cui iſte iã decim⁹ in hẽditate ſuc
ceſſerat. Sile exemplũ legit̃ de btõ
laurẽtio in eius legẽda de illo q̃ tres
domos occupauerat q̃ erãt ecc̃e ſc̃ti
laurẽtij. Nõ ibidẽ q̃lit̃ fuit iudicatus
i locũ iude traditoris. Vʒ ſi hãc penã
volũt euadere ſacrilegi: reſtituãt pri
mo ablatũ. ꝛ poſtea agãt pñiaʒ eis
pſcriptã. xij. q. ij. ca. de viro. Que eſt
ſeptẽ ãnoꝝ. ꝛ primo ãno ex̃ eccãm ma
neat. ſecũdo ãno añ foẽs ecc̃e ſine cõi
oĩe maneat. tertio ãno eccãm intret
ſine oblatiõe nõ manducãs carnes
nec bibẽs vinũ. in q̃rto ãno cõionẽʒ
cũ alijs accipiet. ꝛ ſic vſq; ad ſepti
mũ annũ trib us dieb⁹ in ebdõada ſi
ne vſu carniũ ꝛ vini potatione mane
at penitens

Non furtũ facies.

CErtõ peccãt cõñ illud pcep
tũ q̃ ↄmittũt furtũ i re pub
lica. qd̃ furtũ vocat̃ pecula
tus. xxiij. q. iiij. c. Quid ergo voluit
dñs. vbi dĩ. Peculatus dĩ furtuʒ de
re publica. Nõ ſic iudicat̃ furtuʒ rei
publice quõ puate. dicit gl̃o. ſup ver
bo peculatus: ꝙ furtũ peculatus cõ-
mittit̃ in re ſacra vel religioſa ł pub
lica. vtʒ ad. l. iul. pecu. l. i. Illd̃ autẽʒ
furtum de re publica pt̃ fieri multis
modis. ſ. Rem debitã cõitati retinen
do. vel alia bõa cõitati retinẽdo. vel a
cõitate bona auferẽdo. Prio hʒ fieri
furtũ in re publica: qñ res debita cõi
tati retinet̃ qd̃ ẽ maius pctm̃ ꝙ ſim
plex furtũ. qꝛ bonũ q̃nto cõius tãto
diuinius vtʒ. i. eth. Ergo fur i re cõi tã
to peior ẽ q̃nto res ẽ cõior. Talit̃ prio
peccãt q̃ cõem exactõeʒ dinute pſol
uũt cõitati. ſeu redditus cõitati debi
tos retinẽt vi vel fraude. Etiam qui
dñis ſuis retinent ꝛ ſubtrahũt cen-
ſus annuales. vt ſunt ruſtici. coloni

Sic etiam peccant qui mutuant a
proximo pecuniam in certo termino
ſoluendam· ⁊ poſtea negant ⁊ putã-
tant ſe nihil obligari illi monitori·
Tales ſi faciant maliciã peccãt mor
taliter· ⁊ ſunt ſemp in pctõ mortali
Secũdo peccant contra illud qui bo
na feodalia tanq̃ꝫ ꝓpria retinent vel
qui feodũ alicuius in aliũ dñm trãſ
fert· vel ipm ſine veri dñi cõſenſu di
minuũt· Et dr̃ feodũ a fidelitate· qꝛ
vaſallus debet feodotario preſtaꝛe iu
ramentum fidelitatis · vtꝫ ex̃ de iure
iu· c· veritatis· Si ãt minuit vl̕ trãſ
fert in aliũ dñm: quõ ſeruat iuramẽ
tum ſuũ· Forma iuramenti talis eſt
Juro ego ad ſancta euãgelia dei ꝙ
ãmodo ⁊ in antea ero fidelis huic ſi
cut debet eſſe vaſallus dño ſuo· Ter
tio peccant cõtͣ hoc qui retinent rem
preſcriptam quã hñt mala fide· con
tra illã regulã li· vi· de re· iur̃· Poſſeſ
ſor male fidei nullo tpe preſcribit·
Hoc etiã determĩat mgr̃ aug⁹· de an
chona in ſumma de eccãſtica ptãte·
q· lxij· ar· iiij· d· ꝙ oĩ tempe tenetur
reſtituere rem male fidei preſcriptã
Quia ſub illo precepto· Non furtũ
facies ꝓhibetur oĩs vſurpatõ rei ali
ene· vtꝫ· xiiij· q· v· §· Item obijcitur·
qꝛ cum ſit preceptũ negatiuũ obli-
gat ad ſemp rõne qua ⁊ pro ſemp·
rõne qua preceptum· vnde cum tale
ſit de iure nature vel de iure diuino:
nulla lege hũana poteſt tolli· Pla-
nũ eſt autẽ ꝙ preſcriptio lege hũa-
na poſita eſt: que licet pro ſtatu rei
publice ſit iuſta ⁊ ſeruanda· in nul-
lo tñ poteſt preiudicare legi naturã

li vel diuine Peſſime ergo iſti allegãt
Hoc habeo ex hereditate parentũ me
orũ· Ergo non teneor reſtituere · qꝛ
requiritur ꝙ habuerit bona fide·
Secunda rõ· qꝛ dr̃ ex̃ de reſcrip· c·
qm̃· vbi dr̃· ꝙ oẽ quod non eſt ex fi
de pctm̃ eſt· Ideo ſynodali iudicio
diffinim⁹ ꝙ nulla valeat preſcrip
tio abſqꝫ bona fide tã canonica q̃ꝫ
ciuilis: cũ generaliter ſit oĩ conſti-
tutioni atqꝫ conſuetudini derogati
uũ· qḋ abſqꝫ pctõ mortali non põt
obſeruari· Vnde oportet ꝙ qui pre-
ſcribit ꝙ i nulla tpis pte habeat cõ
ſcientiã rei aliene· Sed contra hoc
tamen ſcribitur· xvi· q· iiij· ꝙ reperiũ
non pñt que trigita ãnis quiete poſ
ſidentur· Item qḋ iure poſſidetur iu
ſte poſſidetur· ⁊ ſi iuſte reddere non
tenetur· Rñr ad primũ ꝙ illud qḋ
bona fide poſſidetur triginta annis
reddere non tenetur· Ad ſecundum
id quod in iure naturali vel diuino poſ
ſidetur iuſte poſſidetur ⁊ bene: ſꝫ qḋ
poſſidetur iure poſitiuo non ſemp iu
ſte poſſidetur· Multa nanqꝫ cõcedit
lex ciuilis que p diuinã legẽ corriguñt
Quarto peccant retinendo qui obla
tiones ⁊ primitias retinent: ⁊ non
dant ſacerdotibus· Nam tales obla
tiones paſtores recipiũt ex debito·
vtꝫ de ſtatu mo· c. theodoſius· Et ſin
gulariter in quatuor feſtiuitatibus·
Dicit thomas ⁊ raymũdus ꝙ obla
tiones offerre eſt de necitate precep
ti in quatuor caſibus· Primus eſt i
cõuentione· vt cum cõceditur alicui
fundus aliquis: vt determinato tẽ-
pore certam oblationem offerat·

Secūd⁹ est cū aliqd ad hoc ē depu
tatū vel ꝓmissum· sicut sūt relicta i
testamēto vel gratis data īt viuos
Tertius ē cū mistri eccē sūt in necita
te cōstituti: qꝛ nō hn̄t vn̄ sustentēt
imo scd̄m gaufredū sacerdos in hoc
casu pt eos cogē ad offerendū p sb
tractōz dñoꝝ: qꝛ nēo cogit suis sti
pendijs militaē· ex̄ de symo·c·Cū sit
ꝛ·c·aplicā Qrtus casus ē cū ē tal cō
suetudo·tenēt fideles in aliqb⁹ festi
uitatib⁹ ad aliqs oblatiōes consue
tas·Ad quā tn̄ seruādā nō sūt artā
di ab ipso p̄sbro· ꝫ ab epo·vt ex̄ de
symo·c·ad aplicā·Subtrahēs ergo
oblatiōes in ill⁹ casib⁹ ꝯmittit furtū
Notand ec̄ scd̄m raymū·ꝙ eccā n̄ re-
cipit oblatiōes q opprimūt paupes
vtꝫ·xc·di·c·oblatiōes·Nec raptorū
vt ex̄ de raptorib⁹·c·sup eo·Itē vsu
rarioꝝ·vtꝫ ex̄ de vsuris·c·qꝛ in oib⁹
Itē mētricis·ꝛ ꝓpter aliud crimen
notoriū ꝛ hoerēdū vtꝫ·xvij·q·iiij·c·
Miror Idē ē de violātibus emūitatē
ibidē·Idē ec̄ ē de hēticis publicis et
excōicato publico Idē ec̄ de sacrilego
xij·q·ij·c·de viro·Dubitat̄ vtrū reci
pi deant oblatiōes iudeorū ab eccā·
Rn̄t wilhel·Si nihil hn̄t n̄ de vsura
eccā recipe n̄ dꝫ: ne videat̄ pctis eoꝝ
ꝯsentire vel cōicare·Et in h loqt̄ de
cretal ex̄ de vsur̄·c·qnto.Vbi āt ali
qd hn̄t iusto titulo pt eccā ab eis ob
latiōes debitas exigē faciēdo p septi
mana āniusario ꝛ hmōi Dubitatur
vtrū liceat religiosis oblatiōes reci
pere·Rn̄t tho·scda scdē·q·lxxxvi·ꝙ
h sit tripl̄r·Vno mō sicut p dispēsa
tionē sacerdotū ꝛ eccē Secūdo mō si

sint ministri altaris. ꝛ sic pn̄t recipe
re oblatiōes sponte fcās Tercō mō
si sint parrochie eorū·tūc ex debito
pn̄t recipe sic eccē rectores·Et de ill
oblatiōibus nō in tercō precepto de
celebratiōe sabbi·Qnto mō peccant
cōn illud p̄ceptū q retinēt decias Et
tales ꝯmittūt furtū Secūdo deū of-
fendūt q h pāpit·Pmo in lege na-
turali sicut pꝫ de iacob ꝛ abrahā vtꝫ
xvi·q·i·ꝛ xvij·decias·ꝛ gen̄·xiiij·vbi
legit̄ abrahā decias dedisse melchi-
sedech·Itē in lege mosaica·vtꝫ·xvi
q·i·decias a ꝓplō sacerdotibus ac le
uitis eē reddēdas: dñe legis sanxit
auctoritas Itē in lege scripta ꝛ ꝓphe
tica·vtꝫ·xvi·q·i·c·reuertimini·Itē in le
ge canoica·xvi·q·i·c·i· Consequūt̄
enī duo bō q hn̄ decias dāt·Primo
abūdantiā fructuū·secūdo corpis sa
nitatē·sicut pꝫ·xvi·q·i·c·decie·Dicit
aug·ibidē Decie tributa sūt egentiū
aiarū: qꝛ si decias dederis nō solū a-
būdantiā fructuū sed ec̄ sanitatē cor
poris ꝯseqris·Et ecōn q nō dant de
paupant̄ Iō subdit aug·ibidē Da-
bis impio militi qd nō vis dare sa
cerdoti·sic ec̄ sepi⁹ infirmāt̄·Nō ꝙ
decie sūt duplices·s·p̄diales ꝛ psōa
les·Prediales sūt q dāt̄ de p̄dijs et
agro ꝛc·psōales sūt q dāt̄ ex artifi
ciali scia·milicia ꝛ venatiōe vtꝫ ex̄ de
decīs.c·ad aplicē Queō sūt mixte vt
de fetib⁹ aialiū Dubitat̄ cu⁹ sūt decie
Rn̄r ꝙ sacdotib⁹ ptinēt ꝛ h iuē dīno
vtꝫ ge·xiiij Abrhā dedit decias mel
chisedech sacdoti dī altissi Nu·xviij
Filijs leui dedi decias ꝓmisteio q s-
uiūt m̄i tabnaculo federis Leui·xxvij

Oēs decime terre ſiue de frugib9 ſiue
de pomis arborū dn̄i ſūt: ⁊ illa ſcifi-
cant Deut. xij. Itē determinat eccāꝫ
ex̄ de decīs. c. ad aplice. Vbi dī ꝙ de-
cime pſonales dāde ſūt ecce prochi-
ali in q̄ dantes audiūt dīna ⁊ recipi
unt ſacrā. Prediales vero debenť ill̄
clericis in quoꝝ prochijs p̄dia ſunt
ꝯſtituta. ex̄ eodē. c. qm̄. ⁊. xvi. q. i. c.
laycus. Nam rō naturał dictat: vt
hijs q̄ ꝓ ſalute toti9 dīno cultui mi
niſtrabāt: ipe ꝓplūs necāria miſtra-
rēt. vt honorabili9 viuerēt ⁊ in q̄ete
mētis dn̄o deſeruirent. Et ſic recepe
rūt decīas triplicī de cā. Prīo ꝓpter
ſacerdotū ſuſtentationē. De q̄ ō. nūi
xviij. Secūdo ꝓpter ſacrificioꝝ obla
tionē Tercō ꝓpter paupm ⁊ hoſpitū
recepcōem. De quo. Deut. xiiij. Sed
ſacerdotes noui teſtamēti ſūt maioīs
dignitatis ꝙ̄ veteris teſtamēti. ergo
ipſis de iure dīno magis debenť decīe
ꝙ̄ illis. Sꝫ q̄re eſt ꝙ ſacerdotes nō
accipiūt in ptib9 weſtphalie ⁊ alijs
mltis ptibus decīas. Rn̄t gobolin9
in cronica ſua ꝙ karolus magn9 in
iſtis ptibus decīas menſe regie re-
uauit. Inde ē ꝙ layci in ptibus iſtis
decīas obtinēt aut eas acceperūt ab
eccā in feodū vt eccām defenſarent.
Et q̄liter hō faciūt videant ipi. Sex-
to peccant retinendo p modū furti ō-
nes ſacerdotes multiplicātes bn̄fi-
cia eccāſtica in p̄iudiciū ecce ⁊ pau-
perū clericoꝝ. Coñ q̄s loq̄tur bern̄. i
epl̄a ad fulconē dicēs Quicq̄d pret
victū ⁊ veſtitū retines tuū nō ē: pau
perū eſt. furtū eſt. rapina ē. Sed in
ſtant illi. Nōne dī ex̄. de p̄ben. c. De

multa ꝓuidētia ꝙ honorabiles pſo
ne pn̄t honorari pluribꝰ beneficijs.
Rn̄t q̄daꝫ doctores ſup eodē. c. ꝙ ta
les dn̄t facere tm̄ fructū q̄t hn̄t bn̄fi
cia. Alias ſalua ꝯſcia nō pn̄t pl̄a te
nē. Sed multi ſūt viri inutiles. p̄mo
layci ecce in nullo deſeruiētes. p̄mo
coñ eaꝫ mał moribꝰ pugnātes. ſed
adhuc inſtant ꝙ hn̄t diſpenſacōem
ſup pluralitatē bn̄ficioꝝ. Quibꝰ rn̄ť
ꝙ valet talis diſpenſatio de iure fori
nō de iure poli. vtꝫ. xvij. q. iiij. c. vlť.
Sed adhuc inſtant qꝛ licite pn̄t.
qꝛ hn̄t vicarios in bn̄ficijs. Quib9
rn̄deť Vtinā hrēnt eē vicarios ī tor-
mētis infernalibꝰ. qꝛ recipiūt fruct9
illi9 bn̄ficij ꝓ q̄ nihil faciūt ⁊ metūt
vbi nō ſemināt. Dicit yſayas. Ma-
ledictus q̄ ꝯgregat domos domui ⁊
agruꝫ agro copulat. Ergo a fortiori
q̄ cōgregat beneficiū beneficio. Sꝫ
inſtāt adhuc ꝙ hn̄t exile bn̄ficiū et
nō pn̄t in vno ſuſtētari Quibꝰ rn̄ť
Si bn̄ficiū eſt debile ſuppleant defe
ctū ſcribendo. ſcholares informando
Vel ſint cappellani querendo regnū
dei p laudabilem cōuerſacōnem. Et
hec oīa adijcientur tibi. De illis no-
ta in quarto precepto de honore prīs
ſpūalis exempla. Etiā fures ſunt il
li clerici q̄ plura hn̄t beneficia curata
⁊ non faciūt ſe ſtatuto tempe ad oī-
dines promoueri. Et illi dicūtur fu
res reipublice nō ſolū qꝛ furantur ⁊
male ſibi vſurpant bona illa que ſūt
pro bono cōmuni fideliuꝫ deputata.
Verū etiam qꝛ a deo furantur aīas
fideliū. qꝛ eas decipiūt ⁊ abſolutioni
bus ſacramentalibus deludūt. vt dī

ex̄ de elec·li·vi·c·canon·ꝙ ecc̄a pro=
chial̄ nō dꝫ alicui ꝯferri niſi attige
rit viceſimūq̄ntū ān̄ū·alias collatio
nulla ē Et infra annū dꝫ in ſacerdotē
ꝓmoueri Alioq̄n vacat ecc̄a ip̄o iu͛e
Hoc āt nō extendit̄ ad collegiatas
ecc̄as ec̄ ſi prochiales extiterit ⁊ ſic
tm̄ ad aſſumptos ad ip̄orū regimen
vtꝫ ex̄ de elec·c·ſtatutū·li·vi· Ille q̄
retinet talem ecc̄am nō intendēs pro
moueri niſi ꝓmotus fuerit: tenetur
ad reſtitutiōem fructuū ꝑceptoruꝫ·
vtꝫ ex̄ de elec·c·miſſa·li·vi·Septio
peccant retinēdo p̱ modū furti ōnes
monachi ⁊ religioſi ꝓprietarij· Qui
etiam ſūt fures reipublice·⁊ q̄ aſſi=
mulātur iude traditori :q̄ fur erat et
loculos habuit·vtꝫ ioh̄·xij·De illis
loq̄tur aug⁹·in regula·Qui rē ſibi
collatā celauerit·furti iudicō ꝯdēpne
tur·Grauitas h⁹ pc̄i ptꝫ ex tribus
Primo ex figura·Nā ppl̄s iſrahelitī
cus lapidauit nachor :q̄ fuerat fura=
tus de anathemate ihericho·In figu
ra oīm ꝓprietarioꝝ lapidauerūt eū
⁊ oīa que eius fuerāt ꝯbuſſerūt ig=
ne·vtꝫ Joſue vij·Secūdo ex pēa pri
mitiue ecc̄e:Nā ananyas ⁊ ſaphira
ſibi modicū retinentes ad verbū pe=
tri morte ſubitanea ſūt pempti·⁊ fa
ctus eſt timor magnus in vniuerſa
ecc̄a·vt dī actuū·v·Jō dicit bern̄·
Olim fuiter duodecī erat vn⁹ iudas
q̄ fur erat Vtinā nūc inter centū eēt
vnus petrus q̄ oīa reliq̄uiſſet·Tercō
ptꝫ q2 valde ſeuerīter punitū ē viti
um ꝓprietatis a ſcis prībus·Nā gg̊·
precepit ꝓprietariū ſepeliri in ſterq̄
linio dicētibus fratribus oībus·Pe
cunia tua tecū ſit in ꝑditiōem·⁊ ꝓi
cientib⁹ tres aureos cū eo in ſepul=
turā·q̄s occulte habuit vtꝫ in iiij·di
alogoꝝ·⁊ pōit̄ extra de ſtatu regula
riū ⁊ mōachoꝝ·c·cū ad monaſteriū
Ibi p̄cipit̄ ꝙ ꝓprietarij dn̄t ſepeliri
in ſterq̄linio cū eiſ dē verbis·ſ·Pe=
cunia tua tecū ſit in ꝑditionē·Secū
dus modus furādi eſt a cōitate· viꝫ
auferēdo bōa mobilia aut imobilia
a cōitate·qd̄ fit mltis modis· Prīo
adq̄rendo p̱ indebitas exactōes ⁊ a
ſubditis extorquendo·Ad cui⁹ euidē
tiam eſt ſciendū ꝙ cenſus ille q̄ fuit
ab initio īpoſitus ſine dolo ⁊ fraude
integ̃lit̄ dari dꝫ· ⁊ ſi q̄s hoc ſbt̃bit
peccat mōꝛliter·Sed h̄ diſtinguen
dū eſt·q2 aut eſt certū ꝙ talis cen=
ſus ſeu onus ab initio rei fuit impo
ſitus vel nō·Si ſit certū·tunc q̄lecū
qꝫ ſit onus ſiue cenſus:dari debet·
q2 vnuſquiſqꝫ in re ſua p̄t on⁹ īpo=
nere·Si āt cenſus nō ſit certus vel
etiam ſi ſit certus:neſcitur tamē an
licite vel illicite ſit inſtitutus·ſic pec
cant recipientes·quia mala fide reci
piūt·⁊ tenentur reſtituere·vtꝫ per
willhelmū ⁊ bernardū extra de cenſi
bus·Innocentius tm̄ dicit ꝙ licet ig
noretur cā cenſus·Si tamen certuꝫ
ſit ip̄m ab antiquo debere ſolui:da
ri debet·vtꝫ de cenſ·c·q̄nto·Sed ſi
domus vltra cōuenta ⁊ ſtatuta aliq̄
ſp̄ōte ablata nulla pactōe adhibita
vl̄ minis aut coactioue indirecte re
cipiat nō tenet̄ ad reſtitutōem·ſed
coacta a ſe vel a ſuis dirc̄e vel idirc̄e
tenetur reſtituē·vt di·xviij·de eulo
gijs Indirc̄e āt cogit ſcd̄m glo·qm̄

denegat eis iuſticiā vel nō defēdit vt
dꝫ. Secus tñ eſt de ſeruis· qꝛ res il
loꝝ ſūt dñi· Nō ergo tenet dñs ad
reſtitucōem· licet peccet nimis ḡuā
do ſeruos ſuos· pt tñ dñs vltra con
ſuetū recipe· Primo ꝓ defenſiōe prie:
maxime ſuoꝝ caſtrorū ⁊ locorū· ad
hoc eñi tenētur oēs res ſuas impēdere
⁊ totaliter laborare· xxiiij· q· iij· c· for
titudo· Secūdo ſi vadit in exercitū
indictū ab ecclā vel a principe ꝯ̄ here
ticos vel paganos tūc pt petere ſubſi
diū a ſubditis· Tercio ſi in bello iuſto
capit ex pte ſui nec pt ſoluē redēpcōꝫ
abſqꝫ ḡui dāpno· Quarto qñ dñs
militat filiā· aut filiū ſuū militē fac
Quīto ꝓpter repacōem pontiū vel via
rum· ⁊ qñ iuſta cā depaupatus eſt·
vel nimis obligatus· vel qꝛ non hꝫ
qd comedat· In talibꝫ caſibꝫ tenēt
ſubditi dño ſubuenire· Sed ſi dñs
vult ludere ad aleā vel vltra vires ad
vanitatē extendere· ⁊ ſic de alijs· nō
dꝫ ꝓpter hō a ſubditis aliqd exigere·
ſi fecerit: tenet ad reſtitucōem· ⁊ eſt
furtū reipublice· Idē ē de officialibꝫ
eoꝝ ſi aliquid extorquēt a ſubditis
·ſ· ne eos incuſent apud dños· aut
eos defendant cōtra iuſticiā: furtū faci
unt: ⁊ tenētur ad reſtitucōem· Silr
peccant principes ⁊ preſides q faciūt
exactiones indebitas in pſonas aut
res ecclāſticas· De q nota ſ· i quarto
precepto in ſermone de honore·

Secūdo cōmittūt furtū in recipiēdo
rem publicā pncipes aut cōitates i=
ponentes de nouo ⁊ ſine cā rōnabili
theolonia ⁊ guidagia· Et dicuntur
pedagia q dantur a tranſeūtibꝫ i lo

cis cōſtitutis a pncipe· Guidagia vō
q dantur ꝓ ducatu p terrā alicuius
vt ſecuriꝰ vadat· Dicūt doctores iu
ris q theolonia antiq impoſita a pn
cipibus vel regibꝰ: ⁊ pſertim aucto
ritate ecclē: ⁊ ex iuſta cā· puta ꝓ defē
ſione ſtrate publice: vel fidei: vel prie
vel repacōe pontiuꝫ licite recipiūtur·
alias erit rapina· xxiiij· q· iij· Si cui
aliqd cōtra formā iſtā acceptū eſt: et
debet reddi ei a quo acceptū ē ſi ſciri
pt· alias cū cōſilio ecclē in pias cās e
rogandū eſt· Si āt ſunt iuſta theo=
lonia· i· ꝓpter iuſtam cām impoſita·
tam nouū q antiquū· mercatores te
nentur ſoluē theoloniū Et ſi ſubtrax
erint furtū cōmittūt ⁊ tenēt ad reſti
tutiōem· Illō intellige qñ recipiens
facit id ꝓpter qd inſtitutū ē theolo=
niū· Alias pñt ſup hō adire iudicē: l
nō ſoluē· qꝛ nō ſeruāti fidē nō ē fides
ſeruāda· di· lxi· ſ· hijs oibꝫ· Clerici ve
ro ſiue ecclāſtice pſone non dñt dare
theoloniū nec tenētur dare de pſoīs
ſuis vel de rebus q nō negociandi cā
deferūt vel deferri faciūt· Alioqn qui
extorquēt ab eis ſi pſone ſingulares
ſint: ipō facto ſūt excōicati· Vniuerſi
tas vero ſi eſt· tūc eſt interdicta· a q
bus nō pt relaxari niſi reſtitucōe fa
cta ⁊ de tranſgreſſione ſatiſfecerint·
vt patet ex de cenſ· c· Quāq· li· vi·
Et has ſentēcias epi dicūt ꝓmulga
ri facere· Et idem eſt ſi exigant peda
gia vel guidagia· vtꝫ ex de cēſ· c· pñ
ti· in cle. Tercio ſic peccāt q nocumēta
reipublice inferūt· puta monētas falſi
ficādo i pōdē vel valore vel argētū ſe
miplene depurgando· Tales fures

expriműtur in aqua bulienti. vtz. ff. de falſarijs monetarum. l. ij. nec talis moneta liberat ſoluentem. ff. de purgationibus. lege. elegerant. Et dicitur moneta. quia monet nos: ne fraus fiat in ea emendo vel vendendo Dicunt iudei q abraham fuit primus qui induxit formaz nūmorum egiptijs: vt recitat gobolinus i cronica ſua. Ideo prima moneta legitur geneſis. xxiij. tempore ſuo fuiſſe. qn do abraham voluit emere terram pro ſepultura ſare Vbi dicitur. Domine mi terra quam poſtulas quadringētis ſiclis valet. Iſtud eſt preciuz inter me et te. etc. Cum hoc audiſſet abraham: appendit pecuniam quam ephron poſtulauerat. quadringētos argenti ſiclos probate monete Vbi quatuor tanguntur ad monetam requiſita Primo materia quia dicitur argentum. Forma: quia ſiclus. Pondus quia appendit. et valor quia quadringentis ſiclis. Siclus enim grece dicitur ſtater qui viginti obulos valet ſiue decem ſcrupulos. Papias dicit q ſtater eſt nūmus qui et ſiclus dictus eſt. Primo requiritur materia. quia debet eſſe argentea vel aurea. quia primo fiebant nūmi de corio pecudum: et ſignabantur. vt dicit yſidorus. xvi. libro ethimol. capitulo xviij. Ideo dicitur pecunia a pecudibus. vel ideo. quia quicquid antiqui habebāt totum in pecudibus habebant. vt patet. i. q. iij. c. totum. Dicit yſidorus vbi ſupra. A ſaturno ereus nūmus inuentus eſt. Ipſe ſignari nūmos et inſcribi inſtituit. propterea ſaturno erariū a gentibus conſecratum eſt. Nunc autem fit de materia argentea et aurea tantum nobili Ideo falſificantes aurum et argentū ſunt falſarij monetarum: vt ſunt alchimiſte. Dicit albertus in libro mineraliuz auicennā dixiſſe Sciant artifices alchimie ſpecies rerum tranſmutari non poſſe. ſed ſimilia hijs facere: vt tingere rubrum citrino: vt aurum videatur. Idem dicit magiſter egidius in quodlibetis ſuis. Vnde franciſ. petrar. li. primo de re. vt. fortu. c. C. x. Reſpondit diſcipulo ſuo dicenti. Spero alchimie proſperos exitus. Reſpondit. Mirū eſt vnde id ſperes quod nec tibi vnquam vere accidit nec cuiquam. et ſi accidiſſe nonnullis fama fuit. Sequitur. Noſti ne aliquos prudentes in reliquis hac inſania laborare. et quoſdam opulentiſſimos hac vanitate conſumptos: dum opulentiores fieri ſtudent Sequitur ibidem. Dicit diſcipulus Promiſſum ab artifice aurum ſpero Reſpondet. Qui tibi aurū ſuū ſpondet: cum tuo auro improuiſus aufugiet Sequitur Magna mihi promittit. Reſpondet. Primū ſuā pellit inopiā. Eſt enim fere mendicum genus hominum. cumqz ſe paupes faciant ditare alios volunt. qui aliena illis q propria moleſtior ſit paupertas Dubitatur quare raro alchimie artez aut nūq attingāt Reſpondetur. ſi per artē veraz fieri aurū oportet ſcire modū et proceſſū nature i generatione auri ex quo ars eſt imitatrix nature. Modo propter defectū et imperfectionem particularis phie ſpecialiter circa mineralia talis modus nondū eſt a phis compertus conſcriptus

Sed vnus opinatur φ aurum tali
modo ꝛ ex talibus materialib⁹ fiat·
Alius alio mō Jdeo caſuale eſt ſi ali
quis attingit ꝑ artificialē applicati
onem actiuoꝝ ꝛ paſſiuoꝝ auri ꝛ ar
genti· Secūda eſt φ ꝯſtat argentū
viuū ꝛ ſulphur eſſe materialia me
talloꝝ· ꝛ agens eē calorē dirigentē·
ꝛ tamē difficillimū eſt ſcire ꝓporcio
nem ꝯmixtionis materialiū: quā ꝑ
porcōem requirit generatio auri. Et
dato φ talem ꝓporcōem a caſu atti
gant· nō pn̄t illam i alia opacōe re
ſumere ꝓpter latētes varietates ma
terialiū ꝛ actiuorū ꝛ paſſiuorū appli
cacōem· Tercia cauſa eſt pctm̄ auar
ricie aut vane curioſitatis· ꝓpter qḋ
ſiūt indigni conſeq̄ ſciam talē· quia
abuterētur eam ipi ꝛ alij in ꝑdicōꝫ
aīarum· Quarta cā quia diabolus i
troducet antixp̄m ſuū mediāte auro
ꝛ argento Jdeo ip̄m effectū artis ni
titur impedire vt tempe ſuo carum
ſit aurum ꝛ argentum· Et ſic patet
φ deus ꝛ diabolus reſiſtūt practica
toribus hui⁹ artis. qui nō ſunt ꝯten
ti auro ꝛ argento· qḋ ꝑ naturā de⁹
hōibus fecit· Jſta ars merito ꝓhi
benda eēt a legiſlatoribus xp̄ianis
Primo qꝛ fabricare ſtudet idola aua
ricie· que ſunt aurū ꝛ argentū· qꝛ di
cit apl's· Auaricia eſt idoloꝝ ſerui
tus· Secundo qꝛ ſc̄d̄m ariſto· nūmiſ
ma debet eſſe rarū vt ſit carū Vileſce
ret āt nūmiſma multiplicato auro ꝛ
argento ꝑ talem artem· Tercō qꝛ at
tento φ demones ſciūt ꝑ applicacōꝫ
actiuoꝝ naturaliū ad paſſiua facere
auꝝ ꝛ argentū· faciliter auaricia ꝛ cu

piditate ꝑuertente ꝛ excecante hōi
nes recurrerent ad demones ꝑ īfor
matione in tali arte. Quarto· qꝛ vt
experientia patet practicāte artis cu
piditate ꝛ excecante· etiā vocatos ſa
pientes ſophiſticat· deceptores mł
tiplicat· principes infatuat· dites de
pauperat· pauperes ōnino denudat·
Multos deprauat· ꝛ dāpnatos tur
piter ꝯdempnat· hūc ſuſpendēdo· il
lum comburendo· Quibꝰ nō obſtāti
bus adhuc occulte laborant in pene
tralibus regū ꝛ principū inardeſcen
te cupiditate ꝛ curioſitate ſacerdotū
ꝛ laycorū· qꝛ a maximo vſqꝫ ad mi
nimū oēs auaricie ſtudēt· Cui⁹ exē
plū recitat martin⁹ in cronica ſua· ā
no dn̄i· dcccc· xlviij· ꝙotto ſecūdus
impatoꝛ cū teutonicis lōgobardis
ꝛ gallicis ac romanis ꝛ beneuētais
terga vertētibus xp̄ianoꝝ exercitus
pene ōnino eſſet extinct⁹· Jmpatoꝛ
vero ad mare ꝑueniens: quoſdā vt
ip̄m in nauim reciperent rogauit aſſe
rens ſe fore vnū ex militibꝰ impato
ris Qui ſuſcepto eo i naui ꝯſiderātes
diſpōem ꝛ decorē ipius loq̄bāt̄ gre
ce Et vidētes ip̄m nō itelligē ꝛ ꝯſide
rātes φ ipē eēt impatoꝛ ꝛ φ vellent
ip̄m ꝯſtātinopolim ducē ad impato
rem ſuū· Qḋ impatoꝛ intelligens ꝛ
ꝯ̄uiter dolēs circuuenit ipōs aſſerens
ſe magnā pecuniā ꝛ aurū reconditū
habere in ſicilia· vt illuc irent· ꝛ ac
cepta pecūia ſił cū gaudio ꝓperarēt.
Jpis āt ꝓpter hᷣ ad lit⁹ accedētibꝰ i
paratoꝛ vidit ep̄m in armis ꝓbū· pe
trū noīe· ꝛ inuocato ſuo auxilio oēs
nautas· ſcilicet· lxi· trucidauerunt·

Et sic p virtutē apostoli petri quem ipator iuocabat liberatus fuit Hec martinus. Secūdo reqritur in moēta debita forma. Ideo di. genē. xxiij. siclus. Qñ ei hoies ceperūt prīo mercari mediante moneta nōdū erat in ea impssio vel imago. sed vna portio argenti vel eris dabatur p potu vel cibo. Que quidē portio mensurabatur ad pondus. Sed quia tedioſum erat ita crebro ad trutinā recurrere: nec bene poterant pecuniā mercaturis equipare per pondus. cum etiam venditor vt in pluribus nō poterat cognoſcere metalli ſubstanciā ſiue modum mixtionis ideo per ſapientes illius temporis prudenter pvisum eſt q portiones moēte de certa materia q determinati ponderis eſſent. q p i eis imprimeretur figura que cunctis notoria eſſet. q significaret quantitatem materie nūmiſmatis: q ponderis veritatem. qua poſſet valor monete ſine ſuſpitione q labore cognoſci. ſicut patet math. xxij. cum chriſtus dixit. Cuius eſt hec imago q ſuperſcriptio Hoc autē oſtendunt antiqua nomina monetarum Nam dicitur nūmiſma ſcḋm pſidorum. vbi ſupra. quia nominibus principum effigijſq3 deſignat. Numi autem a numa rege romanorum vocati ſunt: qui eos apud latinos imaginib9 notauit. q titulo nominis ſui inſcripſit. Sūt ergo falſarij monete tales formas q imagines falſificantes. Tertio requiritur ibi pondus. Ideo ſequitur vbi ſup. q appendit Ergo illi grauiter peccat in rempublicam qui abſcindūt nūmos ſeu radunt. Similiter illi qui conflant antiquos nūmos i maſſas Hij ſcḋm ariſtotilem reprobantur in tertio politicorū: q vocatur oblatica. i. ponderis exceſſiua. q tales ſūt fures reipublice. Quarto requirit in eo valor. Ideo ſequitur ibidem. quadrigentis ſiclis Si quis igitur facit monetā plus vel minus valere falſarius eſt: vt qñ reprobant bonā q aliam pmittunt tranſire vt habeant de ea bonū lucrum. Et tales falſarij ſunt infames. vt patet. xvi. q. i. c infames. q C. de falſarijs. l. i. Puniūtur enī vltimo ſupplicio. Et ſi q̄s militū hmōi pſonam ſuſpectam de cuſtodia exire fecerit. capite puniatur. domus vero q fundus in quo hec ppetrata ſunt fiſco vendicentur Ibidē in. l. ij. Etiā punit pena ignis. Qrto peccant furando rēpublicam omnes mercatoēs falſificantes ſuas mercācias mēſuras pōdera vlnas. zc. Et tales eē ſūt fures reipublice. ſ3 de illis p9 erit ſpēalis ſmo. iō ad pñs breuiter trāſeo Qnto coñ h9 peccant in rēpublicā hoſpites: q̄ vocāt gpe ſtodrouers: q̄ nimiū ɔputāt ſuis hoſpitibus: q hñt iniuſtā menſurā: q vinū nociue temparant gpter lucrū. Etiā pmittunt hoies ſcienter inebriai. maledicere pxis. blaſphēare deū q ſcōs aut ludere q taxillare. Etiā pmittūt meretrices ſcienter intrare domos ſuas q peccare cū hoſpitibus eorū. q ſic erūt rei oīm illorū pctōruʒ. qz di ex̄ de iniurijs. et dampno dato. ca. ſi culpa. Qui occaſ o. em dampni

dat dãpnũ dediſſe videtur. Et cõ-
ſentiẽtes ꝛ facientes pari pena ple-
ctendi ſũt. lxxvi. di. ꝛ. c. faciẽ. Etiã
ãminiſtrant aliquãdo hoſpitib9 ſuis
cibaria inhibita ꝓpter lucrũ. vt ĩ q̃r
ta feria butirũ ꝛ in ſextis ferijs. In
quo nõ modicum peccant tam comẽ
dẽtes q̃ etiam ãminiſtrãtes niſi ſint
infirmi. Patet ex̃ de obſeruati. ieiu
niorum. c. ↄſilium. Sexto peccãt ꝑ
modum furti laboratores cõmũes.
qui hoc faciũt in tribus vel quatuor
diebus: quod poſſunt facere in vno
vel duobus. faciẽtes directe cõtra il-
lud preceptũ naturalis legis. Qd̃ ti
bi nõ vis fieri alteri ne feceris Sed
ipi minime vellent q̃ aliquis eis ſic
laboraret Et tales etiam ſunt fures
reipublice: et tenẽtur ad reſtitutio-
nem. Septimo peccãt in rempubli
cam omẽs artifices falſificãtes ſuos
labores. ſicut piſtor ſi piſtat panem
cantabricũ. aut in ꝑua quãtitate ni-
mia. aut eſt ſemi coctũ. ꝛ tamẽ ĩde re
cipit equale preciũ. Sic etiã peccat
ſartor qui infideliter laborat: aut ni
miũ recipit inde ꝓ ſalario. q2 accipit
aliq̃n tres ſolidos ſed vix meruit du
os Sic etiã peccãt cõtra rempublicã
textrices ꝛ textores qui ſubtrahunt
ꝑtem ſtamis aut filorum. ſic etiam
peccãt mercatores qui falſificãt ſua
mercata. ſic braxatores et caupones
qui vendũt vinũ corruptũ. ꝛ peneſti
ci vendẽtes butirũ corruptum. Sic
etiam peccant ſutores quãdo coriũ cõ
buſtũ ꝛ faciũt ſotulares. et pellifices
quãdo faciũt pellicia de pellib9 corrup
tis aut rimiculoſis. ꝛc. De alijs offi
cijs pctã eorũ redũdãt in nigro gil
donũ qui talia ſciũt ꝛ non corrigunt.
quia ↄſentiẽtes ꝛ facientes pari pe-
na plectendi ſũt. nec caret ſcrupulo
ſocietatis occulte qui manifeſto fa-
cinori deſinit obuiare. vt patet in c.
error. lxxxiij. di. Tertius modus fu-
randi rempublicam eſt ĩ expendendo
quando bona reipublice dilapidan
tur vltra neceſſitatem a gubernatori
bus reipublice. Nam magnũ pecca
tum eſt dilapidare ꝓpria bõa. ergo
grauius peccatum eſt cõſumere ſup
flue bona cõmunitatis. Sic etiam
peccãt illi officiales cõmunitatis qui
ꝓpriam procurant vtilitatem de pecu
nijs vel bonis ciuitatis. Et hoc de iuẽ
mime facere pũt: niſi licentiã hẽant
a cõmunitate Qd̃ patet ꝑ tale exem
plũ. Fuit quidam ciuis bononienſis
de maioribus qui cõmunitati fuerat
infideliſſimus: bona cõmunitatis di
lapidando. recipiendo qualitercũq3
potuit. Qui dum iaceret in agone. vo
luit ordinare teſtamentũ dicens no
tario. Scribe. Omnia bona que re-
linquo do vxori ꝛ filio meo. Corp9
meũ do vermibus. aĩam vero trado
dyabolo cruciãdã in ꝑpetuũ Au
diẽtes hoc circũſtantes fuerũt terri
ti ꝛ dixerũt. Cur ſic daret aĩam dia
bolo. qd̃ nullo mõ deberet facere. Rñt.
Qd̃ ſcripſi ſcripſi. Adducti fuerunt
viri ſpũales vt eũ a tali ꝓpoſito auẽte
rent ꝛ ille minime facere voluit Qui
cum finaliter interrogauerũt cur ſic
animam daret diabolo. Reſpondit
Ego defraudaui cõmunitatem quaſi
in mille ducatis. quos ego iniuſte

ↄſumpſi. quos reſtituere nō poſſum Et ſic in tali deſperacōe mortuus eſt ⁊ in eccā ſepultus. De mane inuene runt eum reiectum de ſepulchro tan꜒ ꝙ indignū in tali loco ſepeliri. Qui iterum terra coopertus eſt. ⁊ i nocte ſequenti fuit tantus ſtrepitus i eccā cauſatus et ſonitus campanaruꝫ. ꝙ vicini putauerunt eccleſiam fundit⁹ ſubmergi. ⁊ inuenerunt cadauer il- lud de eccleſia eiectum. Tandem coꝛ pus illud proiecerunt in vnam foue am plenam aqua In qua diabolus hoꝛribilia operātur. ita ꝙ nemo eſt auſus accedere: ſeu appropinquare ad eam

Non furtum facies

Quarto peccant ↄtra illō p̄ ceptum raptores. vt pat꜒ xiiij. q. vi. c. penale. Dicit ibidem Aug. Penale ē oc culte auferre. multo maioris pene ē viſibiliter eripere ſeu auferre. Ergo rapientes ſiue occulte ſiue palam ha bēt preceptum ſuū. Furti enim noie bene intelligitur oīs illicita vſurpa tio rei aliene. Non enim rapinam p miſit qui furtum probibuit. Vtiqꝫ furti nomine in lege veteris teſtamē ti ⁊ rapinam intelligi voluit. Aper te enim ſignificauit quicquid illicā- te rei ꝓximis aufertur. Hec Aug. Hic patet ꝙ magis delinquit rap toꝛ ꝙ̄ fur. Idem patet in inſtitutis de vi. bo. raptoruꝫ. i principio. Om nis raptoꝛ eſt fur. vt patet ibidem. Et ſūt i rapina quatuoꝛ gradus. ſ.

Res violenter auferendo
Res iuentas retinendo
Nautas ſpoliando
Superflua non diſtribuendo

Primus grad⁹ eſt res violenter au ferendo. vt ſunt raptores beſtiarū: q̄ vocantur abigei. ff. ad. l. iuliam. l. i. per totum. ⁊. xxiiij. q. iiij. quid ergo Et de illis dī. Job. xij. Abundant tabernacula predonum. ⁊ audacter prouocant deum cum ipſe dederit om nia in manibus eoꝛum Super quo dicit beatus gregorius. Sed intel- ligendum nobis eſt quomodo pre dones appellantur cum ꝓtinus ad datur. cum ipſe dederit omnia i ma- nibus eorum. Et dubiū non eſt: qꝛ violentorum adiutoꝛ deus non eſt. Reſpondet. Dicendum eſt ꝙ aliud eſt quod omipotens deus miſericoꝛ diter tribuit. aliud quod iratus ha bere ſinit Naꝫ qđ peruerſi predones faciūt hoc diſpenſatoꝛ equiſſim⁹ fie ri non niſi iuſte permittit. vt et is q̄ recipere ſinitur cecatus mente culpā augeat ⁊ is qui rapinam patitur iā eiuſdem rapine dāpno pro alia quā ante perpetrauit culpa feriatur Ecce enī q̄dam i montis fauce conſtitut⁹ iſidiat itinerātibꝫ Sꝫ is q̄ iter agit iniqua foꝛtaſſe aliqn̄ q̄dam ꝑpetra uit. Eiqꝫ omnipotens deus malum ſuum in preſenti vita retribuens at qꝫ hūc inſidiatorum manibus vel ſpoliari reb⁹ vel etiam interire per mittit. Quod ergo predo iniuſte ap petit hoc equiſſimus iudex omnino iuſte fieri permiſit. vt et ille recipe- ret hoc quod iniuſte fecerat: et iſte

graui͛ꝰ q̄nq̄ꝫ feraťꝑ cuiꝰ neq̄ciam
neq̄ſſimā volūtatem ⁊ culpā omp̄s
deus in alterū iuſte vindicauit Ille
purgatur qui opprimitur· in iſto re
atus augetur q̇ opprimit· Vtinam
ille de pfundo neq̄cie q̄nq̄ꝫ ad penitē
tiam redeat· Hec greg· Et taľ rapi
na eſt maius pc̄m ꝙ̄ furtū Vtꝫ per
ca· xiiij· q· v· Penale ē occulte aufer=
re· multo maioris pene eſt viſibiliter
rape· Ide̋ dicit ſanctus thomas ſcd̄a
ſcd̄e· q· lxvi· Nam violentia eſt ma
gis contra volūtatem: ꝙ̄ ſi fieret ex
ignorantia· Etiā p rapiam nō ſoluꝫ
infertur alicui dampnū in rebus· ſꝫ
etiā vergit in iniuriā pſone· Secūdo
eſt peior ꝙ̄ vſurarius· qꝛ in vſura cō
currit volūtas dantis vſurā· ſꝫ i rapi
na nullo mō· imo cōpellūť paupes
accedere ad vſurarios· Tertio ē pe
ior diabolo ꝓpter tria· primo qꝛ di
abolus ſolū illos torquet i futuro q̇
hic male agūt· Sꝫ illi ecōuerſo pluſ
ſꝫ torquēt bonos ꝙ̄ malos· ꝓuer· ij·
Viri ſanguinū oderūt ſimplicē· Dia
abolus enī ſe iuſtificare pōt i compa
tione iſtoꝝ dicens· Ego afflixi i ifer
no ſolū illos qui meruerūt· ſꝫ illi ecō
uerſo illos ſpoliauerūt qui nūꝙ̄ me
ruerūt· Secūdo qꝛ diabolus timet
angelū dn̄is ⁊ ſignū crucis· aquā bn̄
dictam ⁊ alia ſacrā· Sed raptores
nec ipm̄ deū· nec angelum· nec ſignū
crucis· nec aquā benedictam timent
ſed ſeuiciā ſuam exercent violenter i
homine ipm̄ ſpoliando· Tertio qꝛ di
abolus ſolū punit i inferno: vbi eſt
ꝓprius locus tormentorū· ſed illi in
mūdo vbi deus dedit hoi libertatē de

ſuis rebus ſcd̄m ſuam volūtatē· er=
go merito illi raptores pn̄t dici di
aboli i mūdū miſſi: ad faciendū illud
in mūdo quod diabolus facit i infer
no· Quarto ſūt pauperū homicide·
Ecc· xxxiiij· Qui aufert panem ad q̇
ſitum i ſudore quaſi qui occidit ꝓxi
mū ſuū· quia iſti auferūt ab eis bōa
temporalia i quibus eorū vita conſi
ſtit· ergo ipſi digni ſunt morte· ſic
patet· ij· Re· xij· Cum nathan pro=
poſuiſſet parabolam dauid de diuite q̇
abſtulerat pauperi vnicaꝫ ouem· dix
it eum dignū morte· Ideo dicitur in
cano· lxxxvi· di· c· Paſce fame eſuriē
tem: ſi non paiuſti: occidiſti· Quin=
to ſunt a deo maledicti: ⁊ primo ab
eccā· vt patet extra de rap· c· i· Vbi
dicitur· Illi autem qui de loco ad lo
cum iter faciūt: ⁊ ibi rapias ⁊ depre
dationes faciūt· placuit vt ab illius
loci prelato excōmunicentur· et itel=
ligo rapiam eſſe quando eſt bellū in
iuſtum ex parte rapientis· ⁊ denege
tur eis penitentia niſi reddant ab=
lata ſi poſſint· vel cautiōem faciāt de
reddendo· Si autē quis diſtuleit vſ
qꝫ ad articulū mortis ⁊ petit pniaꝫ
nō eſt ei deneganda· ſi ꝓpiqui volūt
pro eo ſatiſfacere· qui etiam ad hoc
cogi debent quantum habent de bo
nis eiūs cui ſuccedunt· vt patet ex=
tra de raptoribus· c· in lrīs· Si au=
tem q̄ꝫuis ſit vere penitens faciat qd̄
potuit· licet tamen tarde· ⁊ non ha=
bet vnde reddat· nec etiam propi=
qui vel heredes volunt pro eo ſatiſ
facere· licet ⁊ poteſt abſolui: ⁊ via
ticum poteſt ſibi dari· tamen nullus

cleñcorũ debet intereſſe eiꝰ ſepultu
re. neqȝ eleoſinas eius recipe. vtȝ ex.
e. ſup eo. Dicit Innoc. ꝙ h̃ intelligi
tur de notorijs raptoribus ⁊ non de
occultis. Scḋm leges raptoꝛ infra
annũ punitur in quadruplũ. Pꝰ an
nũ in ſimplũ. re ipa in q̃druplũ cõpu
tata. ex. ff. de vi bo. rap. l. i. ⁊. ij. Et h̃
ſi agatur ciuiliter Si ãt criminalit̃
deportatur ſi facit cũ armis vim re-
pellẽdo. Si ãt ſine armis punitur a
miſſione tertie ptis bonoꝝ. vtȝ de i
ſtitutis pub. iud. ſ. Itẽ lex iulia De
cũdo maledicũtur a p̃ximis. ecc. xxx
iiij. Vnus orans ⁊ alius maledicẽs:
cuiꝰ vocem exaudiet dñs? Si ẽ vnꝰ
qui orat p̃ eis multi ſũt qui maledi
cunt. Cuiꝰ vocem finaliter audit do
minus. Certe maledicẽtiũ. Ergo fre
quenter penam tp̃alem eis optatã i-
currũt. Cuiꝰ exemplũ ponitur i ſpecu
lo hiſto. li. xxvi. c. lxv. ꝙ quidã por
cũ vidue abſtulit. Plorauit illa ſed
nõ eſt exaudita. Qui cũ comederet p
cuſſus eſt in gutture. Qḋ vulnꝰ dũ
vixit a medicis ſanari nõ potuit. Et
ille cõuerſus eſt ad religionẽ tãta la
boris gutturis moleſtia afflictus vt
cũ alimẽta pciperet ⁊ ad geminã re
fectiõem fratrũ ſibi ſuccedẽtiũ diſcũ
beret vix tantũ in tanto ſpacio ſume
ret vt ſtomachũ recrearet. Tertio
maledicentur a domino deo in extre
mo iudicio. dicente illud math. xxv
Ite maledicti in ignem eternũ. Si
enim maledicit illis qui p̃pria nõ di
ſtribuũt. dicens. Eſuriui ⁊ non dedi-
ſtis mihi manducare. Quid faciet
raptoribus aut quid dicet? Eſuriui:
⁊ abſtuliſtis mihi manducare. Cri
meo abſtraxiſtis ⁊ dediſtis canibus
⁊ auibus. Nam auferunt de ore dei
⁊ ponunt in os diaboli. Sitiui: et
abſtuliſtis mihi quod debui bibere
ymmo quod peius eſt. ſanguinẽ me
um in pauperibꝰ bibiſtis. Hoſpes
eram ⁊ non collegiſtis me. ymmo do
mũ meam combuſſiſtis Item nudꝰ
fui ⁊ nõ cooperuiſtis me. ymmo vos
ſubtraxiſtis veſtes meas. de quibus
veſtris vxoribus feciſtis veſtes cau-
datas. Et quandoqȝ trahunt in cau
da ſua totam ſubſtantiam vnius
pauperis. Item infirmus fui: et non
viſitaſtis me. ſed vos vulneraſtis
me. In carcere fui et nõ eruiſtis me
ſed vos in carceribus me cruciaſtis
ymmo fregiſtis mihi crura ⁊ oĩa
membra mea. Et quod adhuc peiꝰ
eſt omnibus. gloriãtur de illis. Au
diui enim ab vno milite caſtrenſi eũ
tot rapinas feciſſe in iumentis et a-
nimalibus ꝙ ex eorum oſſibus ma-
ius ſuo caſtro edificari poſſet. Ali-
us dixit ſe tot equos rapuiſſe. ꝙ ſi
caudis connexi eſſent poſſent exten-
di ad tria miliaria Inde gloriantur
vnde deberent verecundari et dole-
re ⁊ penitere vnde incurrerunt iſtam
horribilem et diuinam maledictio
nem. Ite maledicti in ignem eter-
num. ⁊c. Legitur enim ꝙ quidã mi
les rapuit cuidam vidue vnam vac
cam. Que cum fleret ⁊ inſtanter pe-
teret vt ei vaccam reſtitueret p̃pter
paruos pueros quos habuit. Reſpõ
dit. Si ego non raperem tunc vnus
alius ſequens me hoc faceret: et ſic

vaccā retinuit Pt⁹ obitū vero puni
tus eſt a diuerſis demonibus. Et tam
vn⁹ inter alios inceſſanter ꝛ inſati=
gabiliter puniuit aīam eius At ille
ait. Cur me pſeq̄ris ꝛ punis magis
q̄ꝫ aliq̄s ali⁹ ꝛ Rn̄t. Si ego hoc nō fa
cerē. vnus alius ſequēs me faceret.
Et hec ſūt verba que dixiſti vidue.
dū eius vaccā rapuiſti. O q̄t clamo
res viduarū. q̄t fletus paupm̄. q̄t la
menta orphanoꝝ ꝛ puerorū ipſi ca
piūt ſup aīas. Vnde in Ecc̄. dicitur
Nūquid deſpiciet dn̄s preces pupilli
ꝛ vidue ſi effundit gemitus Multū
ergo timere dn̄t tales raptores. qꝛ p̄
ces eorū deus nō exaudiet. Quia dı̄
p yſaye pmo. Orōes vr̄as nō exaudiā
qꝛ man⁹ vr̄e ſanguie plene ſūt. ymo
mo neqꝫ orōes honoꝝ. qꝛ feruentio
res ſunt preces pupilloꝝ ꝛ pauperū
q̄ꝫ honorū hoīm. Sicut nullus obti
net cām in curia principis: ſi hꝫ ibi
multos ꝛ fortes cōtradictores Sex
to dꝫ cohibere raptores. qꝛ ē pena g̃
uiſſima raptorū. qꝛ in die nouiſſimo
paupes erūt iudices raptoꝝ. Vnde
Job Judiciū paupibus tribuit Itē
ſapie. v. Tūc ſtabūt iuſti in mag̃ cō
ſtantia aduerſus eos qui ſe anguſti
auerūt. Et tūc rapine eorū collis eo
rum imponent. ꝛ ſic i inferno ſuſpē
dunt. Septimo deberet eos cogere
qꝛ ſepe hic opprimūtur egeſtate Vn̄
dı̄ puer. xi. Alij diuidūt ꝓpria ꝛ ſiūt
ditiores Alij rapiūt aliēa ꝛ ſp i ege
ſtate ſūt. imo magis torquētur hic
ꝓ inferno hn̄do q̄ꝫ ꝓ regno celorū.
De q̄bus petrus bleſen̄. in ep̄la xiiij
Hodie inq̄t nr̄i curiales in labore ꝛ

in erūpna. in vigilijs multis. in pici
lis maris. piculis fluminū. picl' pō
tiū. piculis montiū. piculis in falſis
frībus. in mortibus frequēter. in cō
fractione ꝛ laſſitudine corpis. atqꝫ
in alijs diſcrimibus. in quibus glo
riam martirij mererētur ſi hec ꝓ xp̄i
noīe ſuſtinerent. Nūc aūt ſūt marti
res ſeculi. mūdi ꝓfeſſores diſcipuli
curie. milites dyaboli. Per multas
ſiquidē tribulatiōes intrāt i infernū
Juſti ſiquidē p multas tribulatiōes
intrāt in regnū celorū Hec ille. Octa
uo debent eos cohibere. quia rapina
eſt deo odioſa. Juxta illud yſaye. lxi
Ego dominus amans iudiciū ꝛ odio
habens rapinam. Etiam diabolo eſt
obſequioſa. Eſt etiam proximo in=
iurioſa. quia vt habeant occaſionē
rapiendi: querunt cauſam ꝛ mittūt
lit teras guerrarum. contra illud qđ
dicitur iohannis tertio. Neminē cō
cuciatis. ſed eſtote contenti ſtipendi
is veſtris. Nemini calūpniaꝫ infera
tis. Nam nunc recedunt de aratro et
ſiūt armigeri ꝛ permittunt ſe voca
ri nobiles. ꝛ ſunt ruſtici nati. ꝛc̄.
Hanc materiā diffuſius queras in
precepto de homicidio. in ſermoē de
bello. Secundi raptores ſunt rerum
inuentores. De quibus. xiiij. q. v. c.
Si quid inueniſti ꝛ non reddidiſti
rapuiſti: quantū potuiſti. feciſti: qꝛ
plus non inueniſti. Qui alienum rē
tinet ſi poſſet etiam tolleret. Deus
enim cor interrogat nō manū. Hec
Auguſtinus. Idem dicitur in ca.
Multi ſine peccato putant eſſe ſi
ali enum quod inuenerunt teneant.

dicat ei Deus mihi dedit · cui deo red
dere · Diſcant ergo hoc pctm̄ ſile eſſe
rapine ſi q̄s inuenta non reddit · Si
āt eo animo accepiſti vt dn̄o reſtitu
as: nō ꝯmittis furtū · Hoc tn̄ in li
bello debes ꝓteſtari · vt hētur · ff · de
furtis · l · falſis · ſ · qui alienū · ſicut qui
dam · de quo dicit btūs Aug̃ · in ſer-
monib⁹ ad hēmitas · in ſermone de
inuentione reddēda · ꝙ illo tp̄e quo
fuit ipſe mediolani q̄dam inueīt pe
cunie ſacculū · ⁊ ille fecit ſcribi epita-
phiū ad valuas ecce · Et inuēto epi-
taphio q̄ pecuniaꝫ ꝑdidit legit · Et ac
ceſſit ad illum pro reſtitucōe · Et ille
interrogauit ſacculi quantitatē ⁊ ali
us qualitatē deſcripſit Tunc aperiēs
ſacculū obtulit ſibi viginti ſolidos
⁊ ille noluit accipe · tūc obtulit decē
⁊ noluit accipe · obtulit q̄nqꝫ ⁊ no-
luit · Tunc ille ſtomachatus ꝓiecit
ſacculū dicens · Nec ego aliq̄d ꝑdi-
di · Vtinam tales nūc eēnt iuentoēs
rerū. Queritur ergo vtrū res inuen
ta ſit ſemꝑ reſtituenda · Rn̄r de re in
uenta alicubi eſt triplex diſtinctō fa
cienda · Prima eſt ꝙ res inuenit̄ q̄
nūq̄ fuit in bonis alicuius ſaltem de
ꝓpinquo ſicut gēme vel lapides pre
cioſi inuēti ī litore maris · ⁊ tales res
licite poteſt retinere homo · Secūda
eſt. res inuēta q̄ de ꝓximo fuit ī bōis
alicuius · nec ꝓ derelicta hēter a dn̄o
eius · Tūc eñ ſi homo talem rem in-
uenit animo reſtituendi ei cuiꝰ fu
it abſqꝫ peccato furti poteſt ipſam
recipere vt reſtituat ei · vel pauperi-
bus diſtribuat ſi ignorat dominū ·
facta proclamatione · vt ſunt theſau
ri inuenti in terra · De quibus in inſti
tutis · de rerum diuiſiōe. ſ · theſauros
ſi in loco ꝓprio ſtatim inuentoris
ſunt · Si autem in loco alieno: ⁊ ca
ſu fortuito inueni · euꝫ · dimidius ſit
iuentoris et dimidius domini loci ·
Si vero ſtudioſe queſiuit: ſicut illi
qui vocant dyabolum pro oſtenta
tione theſauri · ⁊ iuenit eum ī loco al
terius: totus erit domini loci · Si ve
ro in ſacro vel religioſo loco: ⁊ caſu
fortuito iuenit theſaurū: totus iuen-
toris ſit Idem patet · C · de theſauris
l · nemo. Tertia diſtinctio eſt ſi res a
licuius fuit de ꝓpinquo ⁊ ſcit cuius
eſt. vel non oſtendit ſed eaꝫ recipit
animo retinendi: tunc eſt furtum · ra
pina ⁊ peccatum mortale Tercij ſūt
raptores qui ſpoliant naufragātes
et tales grauiter peccant · quia nihil
talibus eſt auferenduꝫ · ymmo quic
quid de ipſo naufrago inuentum fu
erit ſiue in mari ſiue in litore reſtitu
endum eſt: vt patet · ff · de incen · rui ·
⁊ naufra · l · Si quis ex naufragio ·
Nec excuſatur a peccato mortali niſi
ea intentione receperit vt reſtituat
ei cuius eſt · Nec excuſatur quis aliq̄
conſuetudine ſtatuto vel etiam pre
cepto · Hoc enim eſt contra precep
tum domini Leui · xix · Diliges proxi
mū tuū ſicut teipſum · Mathei ſepti
mo · Omnia que vultis vt faciant vo
bis homines: et vos eadem facite il
lis · Item thobie quinto Quod tibi
odis ab alio fieri: alteri ne feceris ·
Idem eſt de illis qui frangūt pōtes

aut ſubuertunt curꝛum ⁊ tangūt ſo
lum. Si epiſcopus vel quilibet pre
latus tanti criminis eſſet particeps
vel conſentiens eſſet deponendus vtꝫ
extra de accuſat. c. cum dilecti. Lap=
ſus vero admonitus niſi ſatiſfece=
rit eſt excōmunicatus ipſo facto vtꝫ
extra de rapto. c. excōmunicatōi. vbi
dicitur. Illi qui chriſtianos naufra
giū patientes: quibus ſcd̄m regulā
fidei naufragio eſſe tenentur. damp
nata cupiditate ſpoliant rebus ſuis
niſi ablata reſtituerint: excōmunica
tioni ſe nouerint ſubiacere Et hoc in
tellige niſi pirate ſint vel aliquā artē
ſimilem exerceant. Alij qui ſpoliāt pe
grinos ⁊ chriſtianos pro negociati
one vel alijs honeſtis cauſis nauigio
vectos. ſūt excōmunicandi. vt patet
in. c. excōmunicatōi. vbi ſupra. Ta=
les oēs tenentur ad reſtitutiōem Et
non ſolū hij ſpoliatores: ſed qui cō
tinentur in his metris. Juſſio. con=
ſenſus. conſiliū. palpo. recurſus Par
ticipans mutus non obſtans nō ma
nifeſtans. Iſti ſūt participes. ſecun
dum illud pſ̄. Si videbas furē cur
rebas cum eo ⁊cͤ Primus eſt iubens
furtum vel rapinā. Illi equalit̄ pec
cant. ymo aliquando magis iubens
ꝙ̄ faciens. ſicut quādo ſuperiores iu=
bent malū fieri: quibus non eſt obe
diendū. Actuū. v. Oportet obedire
magis deo ꝙ̄ hominibus. Idem. xi. q.
iij. c. qui reſiſtit. Naꝫ herodes nequa
ꝙ̄ iohannē baptiſtam decollauit: ſꝫ
ſpiculator. ⁊ tamen ſibi mors iohan
nis imputatur Ideo dicitur in regu
la iuris li. vi. Quod quis facit ꝑ ali

um. per ſe facere videtur. Sic pylat=
tus non crucifixit chriſtum. nec iu
dei ꝓprijs manibus. ſed milites: ta=
men mors chriſti eis imputatͬ. Sic
⁊ precipiens rapinam ꝗ̄uis non fa=
ciat proprijs manibus: tamē rei ſūt
omniū illorum que iubent. ⁊ ec̄ dāp
nantur pro illis malis: niſi reſtitu
ant. Sicut enī bonus qui iubet face
re bonū remūeratur ꝓ illo. ſic ⁊ ma
lus iubens fieri malū dampnatur ꝓ
illo. Secundus eſt conſilians rapi
nam aut furtum. ⁊ tales ſunt filij ca
yphe: qui dedit conſiliū vt chriſtus
occideretur. Si igitur quis dat con
ſiliū vt proximus dampnificetur: te
netur ad reſtitutōem Sed eſt diſti
guendum. Aut enim predo ille ſiue
fur hoc erat facturus etiaꝫ ſine conſi
lio: ⁊ tunc minus peccant ꝙ̄ faciens
nec tenetur ad reſtitutōem. Aut nō
erat facturus. ⁊ ſic par eſt delictum
facientis ⁊ conſiliantis. vt patet. ff.
de furtis. l. qui ſeruo. Et talis tenetͬ
ad reſtitutōnem. Sic grauiter pec
cant illi qui dant conſiliū principi=
bus: ymo inſtigant eos ad guerras
rapias ⁊ incēdia Tales illoꝝ maloꝝ
rei ſunt. Eccī. xxvij: Facienti conſiliū
nequiſſimū ſuper illud deuoluetur: ⁊
non cognoſcet vnde veniet illi. Cu
ius exemplum patet in Aman. He
ſter. iij. ⁊ vij. qui fuit ſuſpenſus ī pa
tibulo. quod parauerat mardocheo.
Idem patet de principibus qui dede
runt conſiliū cōtra danielē: vt mitte
retur in lacum leonum. qui poſtea
per ſe fuerunt miſſi in lacum leo=
num: et deuorati ſunt a leonibus.

vtʒ dañ·vi·Idem ptʒ de cōſilio A
chitofel q̄ malū conſiliū dedit cōtra
dauid ꝛ ſuſpendit ſemetipm·ij·Re.
Et ſic patet ꝙ conſiliū malū veit
ſup dantē·Jō di ecc.xxvij·A conſi
liario malo ſerua aiam tuam·Ter=
tius eſt ↄſentiens De q̄bus di ex de
offi·dele·c·i·ꝙ ↄſentientes ꝛ facien=
tes pari pena puniūtur Sic ec cons=
ſenſus opationis in bonū·De q·xi·
q·iij·c·Qui peccantibus ↄſentit ꝛ de
fendit aliū delinquentē: maledcūs
erit apud deū ꝛ hoies· Idem·lxxxvi·
di·c·facientis·Talis reus eſt omniū
maloꝝ ꝛ tenetur ad reſtitucōʒ·Qr=
tus ē palpo·i·adulator laudās rap=
torem vel furē·Vn ps·Laudat pec
cator in deſiderijs aie ſue·ꝛ iniquus
benedicitur Tales puertūt ordineʒ
rōis: q2 laudant illud qd eſt vitupa
bile·ꝛ ſic mali confortant in malici
is ſuis·Talibus dñs minat ve eter
ne dampnacōis·Yſa·v·Ve qui dici
tis bonū malū ꝛ malū bonū: ponen
tes tenebras lucem ꝛ lucem tēbras·
Quare eſt ꝙ tam viri q̄ mulieēs mul
tiplicantur in malicijs: niſi q2 lau=
dantur in malicijs ſuis ꝛ i pctis eo
rum·ſicut dicit de raptoribus·Iſti
non hñt man9 ſcōrum·audēt eni ra=
pere·Vnde Jero·ſup ps·Nihil ē qd
tam facile corrūpit mentes hoim ſicut
adulatio·Plus nocet lingua adulā
tis q̄ gladius pſecutoris Sed iſta
adulatio pt fieri tripl'r. Primo at=
tribuendo alicui hoim qd q̄s hʒ: ꝛ h
mala intencōne ſicut pharisei xpō·
Cui attribuebāt veritatē·ſ·doctrine
vite ꝛ iuſticie dicentes·Mgr̄ ſcim9

q2 verax es· Ecce veritas vite· et iu=
ſticie·ꝓpter ſecundū dicebāt·Via in
veritate doces·Propter tertiū ſub=
dūt·Non ē tibi cura de aliquo·Hoc
fecerūt vt eum caperent in ſermone
ergo eſt mortale pctm·Secūdo fit ap
ꝓbando malū qd q̄s hʒ: quod eſt
mortale pctm.vtʒ xlvi·di·c·Sūt nō
nulli qui dū malefacta hoim laudi=
bus efferūt: augēt qd increpare de
buerūt Tertio fit vt bonū qd q̄s hʒ
nimis extollendo·ꝛ hoc pt eſſe veni
ale ꝛ aliqñ mortale· Quintus eſt p
ticipans·i·partem capiens de furto·
vel rapina. vt primo qui inde come
dunt vel bibunt· Et tales tenentur
ad reſtitucōnem·Sed quid faciet
vxor raptoris vel furis Poteſt ne co
medere de furto vel rapina· Reſpon
detur ꝙ ſi maritus habet aliquid de
iuſto·de illo mulier ſeparatim debet
viuere·Si vero nihil habet niſi ra
pinam debet ſuis proprijs manib9
laborare vel oſtiatim mendicare·et
ſic victum querere vt dicit Hoſtien
ſis·Si autem maritus ſit ita mal9
ꝙ omnino cogat eam viuere de re=
bus raptis·nec poteſt ſibi aliunde
victum querere·tunc ne fame moria
tur reſtat ei triplex remediū·Vnuʒ
ꝙ ipſa viuat de dote vel de ſponſali
cio.Secundum eſt ꝙ ipſa denunciet
epiſcopo qui poteſt compellere mari
tum: vt paſcat vxorem ſuā de iuſto
vt patet·ij·q·i·c·ſi peccauerit·
Tertio ſi de nullo alio ſuſtentari poſ
ſet niſi de rapina: comedat inde in
dei nomie·quia neceſſitas legem nō
habet·ꝛ proponat tamen reſtituere

quanto citius poterit Secundo eti
am pticipant ementes rapinam vel
furtum Et tunc eſt diſtinguendum
tamen. Nam ille qui emit rapinam
aut intendit gerere negociū alteri⁹
cui res eſt ablata: ⁊ tunc poteſt repe
tere preciū quod dedit ⁊ expēſas q̄s
circa illam rem fecit vt3. C. de revē. l.
domū. Aut intendit gerere negociu3
ppriū: puta qꝛ emit vt retineat Aut
ergo emit fide mala aut bona Si fi
de mala. puta qꝛ ſciuit rē fuiſſe fura
tam: ſic emptoꝛ grauatur ſex mōis.
Primo ſemp tenetur reſtituere rem
etiam ſi alias moriatur vel violēter
auferatur Secundo tenetur reſtitu
ere omēs fructus pceptos in medio
tempe: ⁊ qui medio tempe pcipi po
terāt. Tercō res eſt eſtimanda ſm
eius optimū tempus. puta ſi res tpe
venditiōis fuit melioꝛ q̄ poſtea. Qr
to nō pōt repetere preciū quod dedit
Quinto nō pōt agere de precio ſolu
to coñ venditorez. Obſtat eñ ei ſua
turpitudo. niſi de hoc expreſſe tacuit
vt. iiij. q. v. c. hoc ius. Sexto perdit
etiā expenſas volūtarias. Si enim e
mit fide bona: puta qꝛ credidit rem
eē iuſtam. ſic bona fides quatuoꝛ ſi
bi confert. Primo non tenetur rē re
ſtituere durāte bona conſcientia Se
cundo pt rem alienare ⁊ vendere du
rante bona conſcientia. Tertio nō te
netur rem reſtituere in caſu fortuito
durante bona fide. ⁊ ſi res interim pe
reat abſq3 culpa ſua: in nullo tenet̄
rn̄dere. Quarto poſt reſtitutōem rei
pt agere contra venditorez de precio
quod dedit. Si autē pbabiliter cre

dit bellū iuſtū fuiſſe. puta qꝛ vicini
vel etiam ſapientes hoc dicūt. tūc ſi
militer illa bona fides confert ſibi il
la quatuoꝛ ſupra dicta. Si autē po
ſtea ſciuerit bellū iniuſtū fuiſſe. tunc
debēt reſtituere rem ⁊ fructus extan
tes: nō autē conſumptos Septim⁹
eſt mutus. i. qui ſolo verbo poſſet p
hibere rapinam vel defendere ne alij
rapent. Quia dicit regula iuris. li.
vi. Qui tacet conſentire videtur Si
cut cuſtos turris videns rapientem
⁊ non clamans conſentit. Ergo ſm
bernar. intelligitur de illo qui ex of
ficio tenetur defendere. alias nō. vel
de illo qui tacet in ſynodo vel etiam
ciuili iudicio vbi talia foreſacta meri
to debent publicari Octauus eſt ho
ſpitatus vel colligens furem aut rap
torē eum occultando. Qui enim nō
indicant furē dn̄o ſuo ipm querenti
participes furti ſunt. vt extra de furtis
c. qui cum fure. Sed hoc intelligen
dum eſt de illo qui furem idō nō vult
prodere vt particeps furti fiat Et ta
les tenentur ad reſtitutōem. Non⁹
eſt non obſtans. i. qui de facto poſ
ſet reſiſtere ſine ſuo piculo: ⁊ non fa
cit ⁊ ſi ad hoc ex officio teneatur ob
ſtare vt ſunt principes ⁊ plati. ptici
pes ſunt oīm illoꝝ pctōrū. vt3 xxiij.
q. iij. Qui poteſt obuiare ⁊ pturba
re pueſos ⁊ non facit nihil aliud ē
q̄ impietatē eorum fouere. nec caret
ſcrupulo ſocietatis occulte qui mani
feſto facinori deſinit obuiare Et xij.
q. vij. negligere Hij oēs tenent̄ re
ſtituere quilibet in ſolidū niſi vnus
ſatiſfecerit qꝛ bona fides nō patitur

ꝙ idem bis exigatur·ff·de re·iuris·
bona fides· Alij dicūt ꝙ qui cā fuit
totus ſpolij·talis tenetur reddere i
ſolidū·alias nō tenet' niſi de pte p
cepta· Vtinā tales cōpellerentur ad
reſtitutiōꝫ· ſicut de qbuſdaꝫ de qbꝫ
btūs greg· in pmo dyal'·dicit Cum
qꝫ darida gothorū comes cū exercī
tu in loco eodē veniſſet·dei ſeruus li
bertin9 ex caballo inquo ſedebat ab
eiūs ſeruis ꝓiectus eſt· Qui iūmēti
pditi dampnū libenter ferēs etiam
flagellū qd tenebat: diripientibus
obtulit dicens· Tollite vt habeatis
qualiter hoc iumentū minarē poſſitis
Quibꝫ dcīs ꝓtinus ſe in orōꝫ dedit
Curſu autē rapido predicti duās ex
ercitus puenit ad flumen noīe vul
turnū·ibi equos ſuos ceperūt ſingu
li haſtis tundere calcaribus cruēta
re·ſed tn̄ equi verberibus ceſi: calca
ribus cruentati:fatigari qdem pote
rant:ſed moueri non poterant·ſicqꝫ
aquā fluminis tangē qi mortale ꝑīcli
cū ptimeſcebāt Cūqꝫ diu ſeſſōēs ſin
guli fatigarētur·vn9 eoꝝ intulit· ꝙ
ex culpa quā ſeruo dei in via fecerāt
illa itineris ſui ſtipendia tolerarent·
Qui ſtatim reuerſi poſt ſe:libertinū
inuenerūt in orōe ꝓſtratū· Cui cū di
cerēt· Surge tolle caballū tuū· Ille
rn̄t· Ite cū bono· Ego opus caballo
nō habeo· Deſcendētes vero eū inuic
tum ſup caballū de quo eū poſuerāt
leuauerūt ꝛ ptin9 abſceſſerūt Quo
rū equi tanto curſu illū quē pri9 trā
ſire non poterāt fluuiū tranſierūt·ac
ſi illē fluīs alueus aquā minime hrēt·
Quartus gradus raptorum eſt ſup
flua retinere·de quibus·xlij·di·c· ho
ſpitatiōem· Vbi dicit Iero· Aliena
rapere cōuincitur qui vltra ſibi neceſ
ſaria retinere ꝓbatur· Et·xliij·di·c
ſicut hij·ſub verbis ambro· Nō mi
noris criminis eſt habenti tollere: ꝙ
cum poſſis ꝛ abundas:indigentibꝫ
denegare· Eſurientiū panis eſt queꝫ
tu detines·nudorū indumētū eſt qd
tu recludis·miſeroruꝫ redemptio et
abſolutio captiuoꝝ eſt pecunia quā
in terra defodis· Hec ille· Sequit'
ꝙ maxime peccant prelati eccīarum
theſauriſantes ſibi de bonis eccleſie·
Vnde bernar· ad fulconē· Quicqd
vltra victum ꝛ veſtitum retines tuū
nō eſt·pauperū eſt·furtū eſt·rapia ē
Vnde ambro· ꝛ ponūtur eiūs verba
xij·q·ij·c· Aurū habet eccleſia nō vt
ſeruet:ſed vt eroget ꝛ ſubueniat i ne
ceſſitatibus· Et in c· Gl'a epi eſt pau
perū ꝓuidere penurijs·ignomia om
niū ſacerdotū ē ꝓprijs ſtudere diuitijs
Hic etiā ſūt raptores diteſ h9 ſecu
li tenaces·

De peccantibus p vſure pctm̄

Q Vinto peccāt cōtra illd ꝓcep
tū vſurarij·qꝛ noīe furti in
telligit' ois illicita rei aliene
occupatio vel vſurpatio vtꝫ·xiiij·q·
v·c· Penale· Id dr̄ rapia vtꝫ·xiiij·q
iiij· Si qs vſurā accipit·rapinā cō
mittit· De illis vſurarijs loqt' frāſ·
petr̄·li·i·de·re·vt·for·c·lxv·dicens·
Paulo ante hoc tempus feneratores vt leproſi a conſortio hominuꝫ
ſegregati erant· Nullus tamen ad
eos acceſſerat niſi egenus· ſed vt

male olentes atqꝫ ↄtagioſi ab alijs
vitaretur· Nūc iam nō mō cū pplō ſʒ
cū pncipibꝰ ↄuerſant ⁊ mīſtoria cō
trahūt ⁊ dignitates adipiſcūt· Hec
ille· Quā vilitudinē conſiderās pphe
ta ait· In plateis eius vſura ⁊ dol⁹·
Antiquitus enim in vna ciuitate vix
inueniebatur vnus fenerator· ⁊ di
cebatur domus eius domus diaboli
et vinea eius vinea diaboli· ⁊c̄· Oſ
culum pacis ei non dabatur in miſ
ſa· Ignis a vicinis eius in domo ei⁹
non ſumebatur· homines eius oc
curſum expaueſcebant· et eum digi
to monſtrabant· Nūc ꝓh dolor tā
ta multitudo eſt ꝙ audent dicere vſu
ram nō eſſe peccatum· Contra quos
dicitur in cle· extra de vſuris· c· gra
ue· §· ſane Si quis in illum errorem
inciderit· vt ptinaciter affirmare p̄
ſumat· exercere vſuras nō eſſe pecca
tum: decernimus eum quaſi hereticū
puniendum· locorum nihilominus
ordinarijs et heretice prauitatis in
quiſitoribus diſtrictius iniūgentes
vt contra eos: quos in errore hmōi
diffamatos inuenerint ⁊ ſuſpectos
tanꝙ contra hereſim procedere non
obmittant· Hec ibi· Et nulla cauſa
huius puipenſionis peccati eſt: niſi
multitudo ⁊ impūitas ⁊ etiam pre
lati ⁊ ipſimet ſpirituales ⁊ ſacerdo
tes faciūt nō curantes illud quod dī
extra de vi ⁊ honeſ· cle· c· Clerici ar
ma portantes ⁊ vſurarij excōicentur
Sed ꝙ ſit peccatum magnū patet
qꝛ eſt contra oēm legem dei·
Eſt contra legem naturalem
Eſt contra legem moſaycam·

Eſt contra legem euāgelicam
Eſt contra legem canonicam·
Primo enī eſt contra legem nature·
thob· v· Quod tibi nō vis fieri alte
ri ne feceris Sed nemo vellet ꝙ mu
tuās ab aliquo reciperet ab eo vlt
ſortē. ſʒ quilibet hō odit ab alio ſibi
fieri· Iō ꝓbat ariſt· i· politi. ꝙ ſit cō
tra naturā· qꝛ vnū ens artificiale nō
generat aliud· ſicut ſcampnū nō ge
nerat ſcampnū ſʒ bene equ⁹ generat
equū· Sed denarius eſt ens artifici
ale· ergo nō pt generare aliū denari
um· qđ tamen vſurarius intēdit· Er
go vocat eā ariſto· ibidē kacos· i· pe
cunie generatiuā· ergo vſura in ſe ē
mala· Item vſura ſolū reſiſtit in re
bus que menſurātur ponderātur vel
nūerantur· Sed talia hn̄t certū va
lorē in natura aut ab arte· Ergo ac
cipiens lucrū ab hijs vult hrē furtū
cū hēat certū valorē· Itē vult ꝙ res
natural' vel artificial' valeat vltra ſu
am naturam vel artem Ergo vſura
eſt contra naturā· Secundo eſt con
tra legem moſaycam exodi· xxij Si
pecuniam mutuaꝫ dederis pauperi q̄
tecum eſt· non vrgebis eum quaſi ex
actor· nec vſuris opprimes eū· Su
per quo dicit Rabiſalon· ꝙ ibi nō ex
cludit gentilis· qꝛ ab illis poterant
accipere vſuram· vt patet· Deutro
xxiij· Nō feneraberis fratri tuo ſed a
lieno Et hō fuit eis pmiſſuꝫ tanꝙ mi
nus malū ad maius malū vitandū·
Idem patet leuitici· xxv. Pecuniam
tuam non dabis fratri tuo ad vſu
ram· ⁊ frugum abundantiaꝫ non ex
iges Idem patet Deutronomij xxiij

fratri tuo abſqꝫ vſura id quod indi
get accōmodabis·vt bn̄dicat tibi
dn̄s in oī tempe tuo. Seq̄tur·Qꝫ
ſi xp̄ianus accipit vſurā a xp̄iano eſt
peior q̄ vnq̄ iudei fuerūt qui hoc nō
acceperūt a fratribus ſuis·ſ·iudeis·
Tales ſūt illi peſſimi iudei qui ꝓxio
ſuo i mutuo dāt duos modios aue
ne vel ſiligīs Idem patet in prophe
tis qui vſuram inhibent· Vnde pro
pheta dauid querit·Quis aſcendet
in monte dn̄i:aut quis ſtabit i loco
ſcō eius? Rn̄det·Innocēs manibus
ꝛ mūdo corde qui pecūiam ſuam non
dedit ad vſuram·Idem ezechielis·
xviij·Neemie·v·Vſuras ſinguli a
fr̄ibus ne exigatis veſtris· Et loqui
tur ibi cōtra iudeos qui centeſimam
ptem frumenti vini ꝛ olei exigebāt
Sed chriſtiani non centeſimā: ſed
proch dolor decimā aut octauā : aut
ſextam capiūt· Noui duos frēs car
nales quorū vnus alteri in ſua neceſ
ſitate cōceſſit ſex florenos·Anno e-
lapſo compulſus fuerat ſibi reddere
nouē florenos· Si ille hoc fecit fra
tri ſuo carnali quid non faceret ext
neo· Tertio eſt contra legem euāge
licam·vt patet luce·vi·Mutuū dā-
tes ꝛ nihil inde ſperantes· Primū
eſt conſiliū·ſecundū eſt preceptum
qꝛ ſpes lucri facit vſurariū·vt patet
extra de vſuris·c·conſuluit·Sꝫ nūc
proch dolor refrigeſcit caritas mł'to
rum·quia nemo alteri aliquid cōce
dit ſine lucro·Vbi eſt pietas antiq̄-
rum patrum:vbi eſt pietas thobie
qui conceſſit gabelo decem taleta ar
genti exiſtenti in captiuitate?vt ptꝫ
Thobie·i·Vbi eſt pietas ꝛ miſeri-
cordia ſancti nicolai qui dedit trib'
virtibus pondus auri pauperi? Naꝫ
tres liberauit filias:ne lupanari ma
cularentur infamia·Vbi eſt pietas
ſancti pauli qui ſe dedit in ſeruū ꝓ
redemptione cui'dam filij vidue?
Vbi eſt pietas ſancti nicolai de tolē
tino:qui mendicauit hoſtiatim : vt
quendam incarceratum redimeret:
Vbi nūc inuenires taleꝫ monachū·
Quarto eſt cōtra legem canonicam
vtꝫ·xiiij·q·iiij·c·Si quis timore dei
oblitus eſt ꝛ ſanctarū ſcripturaruꝫ
que dicunt·qui pecuniam ſuam non
dedit ad vſuram· poſt hanc cogni-
tionem magni conſilij feneraueri t·
vel centeſimam exegerit·aut ex quo
libet negocio inhoneſto turpis lu-
cri aliquid queſierit·aut per diuer
ſas ſpecies vini vel frugis aliqua in
crementa ſuſceperit·de gradu ſuo de
iectus alienus habeatur· Ibidem
c·quoniam multi·ꝛ extra de vſuris·
c·ſuper eo· Ideo eccleſia multiplicī
ter eos punit·Primo excōmunicati
one·quia omnis vſurarius eſt excō
municatus·quia dicitur extra de vſu
ris·li·vi·c·Vſurarum voragineꝫ q̄
animas deuorat·facultates exhau-
rit·compeſcere cupientes conſtituti
onem lateranenſis conſilij contra v-
ſurarios editam ſub diuine maledi
ctionis interminatione precipim'
inuiolabiliter ac integraliter obſer
uari· Hec ponitur extra·c·titulo·qꝛ
in omnibus·Vbi primo ponitur q̄
non debent admitti ad cōmunioneꝫ
altaris·quia ſūt excōmunicati: qd nō

eſt ꝑiuū· qꝛ qui excōicatꝰ ſathane tra
ditur. vtꝫ.xi·q·iij·c·oīs· Decimo nō
dn̄t recipi eorū oblacōes· qꝛ dī ꝓu·
iij· Honora dn̄m de tuis iuſtis labo
ribus· Et·ecc·ix· Qui offert de rapi
na paupis: quaſi qui victimat filiū
in conſpectu patris· Audiui de quo=
dam vſurario in ytalia qui nō reſti
tuebat vſuras·ſed omnia q̄ hēbat
cuidam mōaſterio dereliq̄t· Abbas
vero ⁊ monachi ei ꝓmiſerūt ſalutē
dicentes: ꝙ multū placeret deo ꝙ eis
bona ſua relinquebat· Cū autē eo
mortuo in ecc̄ia ſtaret corpus eius ⁊
ꝓ aīa ipſius vſurarij monachi ſolēp
nes exequias celebrabant· ſurgens
mortuus accepit candelabrū ferreū
⁊ oēs fugauit: et monachos mltos
vulnerauit dicens· Vos eſtis tradi
tores qui mihi ſalutē ꝓmittebatis ⁊
decepiſtis me· ⁊ nūc crucior in infer
no. ⁊ ſtatim euanuit· Nō ergo debēt
reddere ecc̄ie ſed heredibus· Si āt
heredes non ſūt reddāt paupibus·
Tercō nō dn̄t recipi ad xp̄ianā ſeplꝰ
turā ſi cū iſto pcō deceſſerint· vtꝫ e·
ti·c·in ōmibus· ⁊·e·ti·c·q̄ꝙ·ꝑ· vbi dī·
Oēs religioſos ⁊ alios qui manife
ſtos vſurarios cōtra pn̄tis ſanctionis
formam eccl̄iaſticam auſi fuerīt ad
mittere ad ſepulturā · pene latera=
neñ· concilij cōtra vſurarios ꝓmulga
te ſtatuimꝰ ſubiacere· Non eīm cimi
terīū aut eccā eſt ſepultura vſurario
rū ſed patibulū. Cuiꝰ exemplū ptꝫ·
Fuit q̄dam vſurarius qui nolebat
reſtituere Qui infirmatus vocauit
ſacerdotes ⁊ petiuit ſacramentum ⁊
eccl̄iaſticam ſepulturā· Rn̄t ſacerdos·
ꝙ non daret ſibi niſi plene reſtitueīt·
Quod facere noluit ⁊ ſic mortuꝰ eſt
Reuocatus eſt autem ſacerdos vt a=
nimā cōmendaret deo ⁊ angelis eiꝰ.
Rn̄t· Ego cōmendo eum demōibus·
Rogauerūt etiam amici vt defūctū
ſepelirēt in cimiterio ꝓpter amicorū
honorē· Qđ ille negauit· qꝛ in vita v
ſuras reſtituere noluit· ideo in morte
ſepultura eccl̄iaſtica carebit· Hēbat
āt ſacerdos vnū aſinū qui nihil ali=
ud fecit q̄ꝫ ꝙ libros ad ecc̄iam fere=
bat· ideo nullam aliā viam ſciebat
Rogauerunt amici defuncti ſacerdo
tem· vt corpus ſuper aſinū poneret:
⁊ ad quem locū illud deferret ibi ſe
peliretur· putantes ꝙ ad eccām illđ
delaturus eſſet: qꝛ aliam viam neſci
ebat· Placuit ſacerdoti pactum· Aſi
nus corpus vſurarij ſupra ſe poſitū
non declinans ad dextram: neqꝫ ad
ſiniſtram tulit ad patibulum· ⁊ ex=
cutiens ſe coram omni populo: proie
cit illud ſub patibulo· et ibi ſepultꝰ
eſt. Quarta pena eſt ꝙ non debet ab
ſolui a peccato: niſi prius de vſuris
ſatiſfecerit: vel ydoneam preſtet cau
tionem· vt patet·e·ti·li·vi·c·q̄mq̄ꝫ.
vbi dicitur in fine· Nullus manife
ſtorum vſurariorum teſtamentis in
terſit· aut eos ad confeſſionē admit
tat ſiue ipōs abſoluat niſi de vſuris
ſatiſfecerīt· vel de ſatiſfaciendo ꝓ ſua
rū virib⁹ facultatū pſtent vt pmitti
tur ydoneā cautionē Audiui de q̄dā
vſurario defuncto bononie qui filio
ſuo commiſit in vltima volūtate ꝙ

oībus vſurā reſtitueret à quibus re
cepat. Mortuo prē filius fecit ꝓcla
mare ꝙ oēs illi a quibus pater ſuꝰ ac
cepat pecuniam vſurariā venirēt tali
die: qꝛ vellet eis pecuniam reſtituere
ꝛ vſurā. Et venerūt prima die vltra
tria milia. ꝛ reſtituit vltra ſeptē mi
lia ducatorū Sed quare eccīa ita for
titer punit pctm̄ vſure. Rn̄r. ꝓpter
magnitudinem pcti. qꝛ vſurarius ē
peior fure. qꝛ fur ſolū nocte furat̄. ſꝫ
vſurariꝰ die noctuqꝫ. ꝛ etiā magis
depaupat. Secundo eſt peior iude tra
ditori. qꝛ iudas ſemel deū vendidit
ſed vſurariꝰ totiens xp̄m vendit quo=
tiens vſurā accipit. ꝛ nō ſicut iudas
ꝓ xxx. denarijs ſꝫ ꝓ vno ſolo denario
xp̄m vēdit. Itē iudas trigita denari
os reſtituit quos iniuſte adquiſiuit. mat.
xxvij. Pnīa ductus retulit triginta
argenteos. ſed vſurarius nullo mō
vult reſtituē que iniuſte adquiſiuit
Tertio eſt peior oī pctōre. qꝛ cū alij
pctōres qn̄qꝫ a pctis ceſſant. ſicuti
ſuperbus a ſupbia. luxurioſus a lux
uria. guloſus quandoqꝫ ieiunat Sꝫ
vſurarius pctm̄ vſure omni die com
mittit. ſiue ſit in die natiuitatis xp̄i ſi
ue in die reſurrectōis ſiue aſcēſiōis.
Item peccant in oī loco. ſiue in eccīa
audiendo miſſam. ſiue i menſa come
dendo ſiue in loco dormiendo ꝛ vbicū
qꝫ fuerit. ſemp eius pctm̄ augmēta
tur. Quarto facit contumeliam btē
virgini ꝛ ſcīs eius ꝛ angelis. i quo
rū feſtiuitatibus ꝯtinue peccat vſu=
ram ꝯmittendo. Iō deſtitutus erit i
extremis auxilio dei ꝛ oim ſanctoꝝ
Vn̄ cū dr̄. Miſerere aīe hui? vſura
rij: p̄t xp̄s rn̄dere Quō miſerebor ei
qꝛ nec ipō die in quo genus hūanū
redemi: me honorare voluit. Quinto
eſt peior morte corpali. qꝛ mors ſolū
interimit corpus: ſed vſurarius cor
pus ꝛ aīam: Cuius exemplū poīt Ce
ſarius di. ij. c. xxxij. Fuit quidam vſu
rarius colonie qui diuino cōpunctꝰ
iudicio ſacerdotem adijt ad confeſſi
onem: ꝛ vt dn̄m ꝓ ſuis pctis placa
ret. pollicitus eſt quia omnia bona
ſua paupibus erogaret. Cui ſacer=
dos reſpondit. Inde de panibꝰ tu
is elemoſinā ita vt ārcam ex eis iple
as. claudeqꝫ illam Qui cum die alte
ra eandē archaꝫ aperuit. quot ibi po
ſuit elemoſinas tot ibi repperit bu=
fones. Cui cum ſacerdos diceret Vi
des nunc quantum deo placeant ele
moſine de vſura. Territus ille Re=
ſpondit. Domine quid faciam? Si
vis inquit ſaluuꝫ fieri. hac nocte in
ter vermes iſtos nudus iaceas. Mi
ra contritio. Ille licet tale ſtratuꝫ ni
mis abhorreret. vermibꝰ tamē mo
riturum ſe ꝓponens cum timore ge
henne. ꝛ cum amore celeſtis patrie
nudus ſe ſup vermes iactauit. Sa
cerdos vero archam clauſit et abijt.
Quam die poſtera cuꝫ aperuiſſet: nil
preter oſſa hominis inuenit. que in
porticu ſancti gereonis martiris ſe
pulta dicitur. ꝛ tante eſſe v̄tutis vt
vſqꝫ hodie nullus buſo terminos e=
iuſdem ſepulcri poſſit intrare. Sex
to eſt peior diabolo. qꝛ diabolus ne
minē niſi malos punit. ſed vſurari=
us punit bonos ꝛ etiam malos.
Quinto eccleſia punit vſurariū euꝫ

c

reſtringendo oībus modis q̄b⁹ potuit·qꝛ cōtrā ſolucōem mltiplex remedium adhibuit·qꝛ ſi aliq̄s promiſiſſ; ſoluē nō d; cogi ad ſoluēdū·qꝛ vſure ſūt indebite·vt; in ·c· debitores· ⁊ de iure iurādo·vbi dr̄ debitoēs ad ſoluendas vſuras i q̄bus ſe obligauerant cogi nō dn̄t·Si vero de ipārum ſolucōe iurauerint :cogendi ſūt dn̄o reddere iuramentū·⁊ cū vſuē ſolute fuerīt·creditores ad eas reſtituendas ſūt eccl'ſtica ſeueritate ſi neccē fuerint cōpellendi·Poteſt em̄ eccā cōpellē vſurariū ꝙ relaxet iuramentu;·⁊ ſi nō p̄t·tunc ſoluat ⁊ repetat·Si āt iurauit nō repetere nō repetat dire ꝯte ꝓpter iuramentū ſed denūciet eccleſie·vt illa cōpellat eū ad reſtituendū·Sed ſi iurauit nō denūciare: illicitū eſt iuramentū ⁊ nō eſt ſeruādū. vt; ex̄ de cog·ſpi·c·a nobis·Jō i cle· ex̄ de vſuris·c·ex graui·excōicantur oēs cōītates cīitates capitanei rectores conſules faciētes ſtatuta ⁊ approbantes vſurariā prauitatē·ſtatuentes vſuras exigi ⁊ ſolui·⁊ debitores ad ſoluendum compellunt·⁊ ꝙ vſure non repetantur.tales de facto ſunt excōmunicati niſi hmōi ſtatuta īfra tres menſes deleuerint·Hoc totum intelligitur de publicis vſurarijs qꝛ ſunt duplices vſurarij·ſcilicet·publici ⁊ occulti·Primus eſt quādo mutuant cum intentione·accipiētes vltra·Et hoc verum eſt: quando nullo modo mutuaret ·niſi ſperaret aliq̄d lucrum·Et tales ꝓpter ſpem lucri ſiunt vſurarij·vt patet extra de vſuris Quia dicit ſaluator·Mutuū dantes

d

⁊ nihil inde ſperantes·Secundi ſūt qui mutuant res ſuas ad certu; terminū vel finem·quo veniente nolunt preſtare vlteriorem dilacōem donec aliquod emolumentum recipiant licet expreſſe nihil petant·vt patet in c·conſuluit·vbi ſupra Tertij ſunt qui pro mutuo accipiūt munus et ſi ſit ex pacto tacito vel expreſſo vſura eſt ſcd̄m thomam Dicitur hic mun⁹ nō ſolu; a manu ſed etiam a lingua vel obſequio·vt dn̄i molendinaru; qui mutuant piſtoribus vt ad eoꝝ molendinam molant·⁊ ſic vſurā cōmittūt ſcd̄m willhelmū·nō tamen tenentur ad reſtitucōem :niſi inq̄ntu; ipōs p hoc dāpnificarēt Quarti ſūt qui vendūt res ſuas longe cari⁹ ꝓpt̄ dilacōem ſolucōis ꝙ ſi eis incontinēti ſoluerent·vt patet in·c·conſuluit e·ti·Si enim venditor ſtatuit in corde ſuo pro quanto velit rem ſuā darē non poteſt ſine peccato propter dilationem precium augmentare·vel ante exponūt vt minus dent pro ſe· Quinti ſūt qui emūt vinum vel bladum cum adhuc creſcit in tam bono foro ꝙ verīſimile eſt ꝙ nullo tempore ſolutionis ita modicum ſolueret· Tales vſuram cōmittunt·Verbi grācia·ſicut qui in quadrageſima emūt vinū ab ipſis vindemiatoribus cum ſint in necēitate ꝯſtituti ⁊ p tā vili p̄cio tpe ſolucōis indubitanter multo plus ſolueret Similiter qui emūt a ruſticis frumenta p tam vili precio· ꝙ tpe ſolucōis plus valerent·ſi aūt dubitatur an debent plus vel minus

vălerē excuſatur·vtz ex̄ de vſuris·c·
in ciuitate·Sexti ſūt qui recipiūt ali
qđ pignus: vel cōcedūt pecuniam ſup
aliqđ prediū: ⁊ fruct⁹ nō cōputāt in
ſorte·Sil'r illi qui dant pecuniaz ſup
aliqđ caſtrū vſurarij ſūt·vtz ex̄·de
pig·c·Illo nos·Et illi qui faciūt ex
penſas inutiles in re pignorata·Idē
eſt circa obſides qui talibus vtūtur
in labore ⁊ nō cōputat labores i ſor
tem·Septimi ſūt q̄ emūt a paupi=
bus oues vel boues quas illi ſorte ñ
hñt ⁊ talia aīalia locāt eis·Et tales
ſcđm willhelmū ſūt vſurarij·⁊ ſic ſūt
adhuc multi alij modi: q̄bus hoies
inuoluūtur·Sexto ecclā punit vſu
rariū cū infamia·qꝛ oīs vſurari⁹ in
famis eſt·vtz·vi·q·i·c·infames·Et
qui locant eis domos·ſ·manifeſtis
vſurarijs qui nō ſūt oriūdi de terra
eorū·Qui cōtra fecerint·ſi ſunt per
ſone eccāſtice ſuſpenſi ſūt: minores
vero excōicati ſūnt·Si vero eſt colle
giū vel vniuerſitas·eſt ſuppoſitū ec=
cleſiaſtico interdicto q̄diu ibidē illi
vſurarij morantur·vtz·e·ti·li·vi·c·
vſurarū voraginē·Dubitatur vtruz
liceat recipe vſurā ꝓ intereſſe rōne
more·vt qꝛ mihi nō ſoluiſti tpe de
bito recepi pecuniam ad vſurā ꝓpter
agenda negocia mea·Rñr·ꝙ debi=
toꝛ tenetur ſoluere illas vſuras loco
intereſſe·i·loco dampni·vtz ex̄ de fi
deiuſſoribus·c·peruenit·Secundo du
bitatur de ſeruientibus vſurarijs·
Rñdet willhelmus ꝙ licite pñt acci=
pere mercedē ab eis: ſi ſeruiūt eis i li
citis ⁊ honeſtis ⁊ neccarijs·Si autē
ſeruiūt eis in illicitis·nō credo ꝙ de
beant recipe mercedē ab eis·Sz
diceres vtrū licitū ſit recipe pecuniaz
ab eis mutuo ſb vſura.Rx·ſcūs tho·
ſcđa ſcđe·q·lxxviij·art·iiij·ꝙ ñ pec
cat qui iniuriaz patitur·non peccat
ſcđm phm in·v·ethicoꝝ·Inducere
āt ad peccandū hoiem non licet·vti
tamen peccato alterius ad bonū lici
tum eſt.quia ⁊ deus vtitur omnibus
peccatis ad bonū·Ex quolibet enim
malo elicit bonū·vt dicit Auguſti
nus in enchiridion·Vnde ⁊ publi=
ce querenti vtrum liceret vti iuramē
to eius qui per falſos deos iurat·in
quo manifeſte peccat eis reuerenti
am diuinam exhibens·Reſponde=
tur ꝙ qui vtitur fide illius qui per
falſos deos iurat non ad malum ſed
ad bonum: et peccato eius non con
ſentit quo per demonia iurauit·ſed
pacto eius bono quo fidem ſerua=
uit·non peccat·Si tamen induceret
eum ad iurandum per falſos deos:
peccaret·Ita etiam in propoſito: ꝙ
nullo modo licet inducere aliquem
ad mutuandum pecuniam ſub vſu=
ra·licet tamen vti eo ꝓpter aliquod
bonum: quod eſt ſubuentio ſue ne=
ceſſitatis vel etiam cuiuſcunqꝫ alte=
rius·ſicut etiam licet ei qui incidit
in latrones manifeſtare omnia bo
na que habet·tamen latrones diri
piendo peccant ad hoc ꝙ non occi
datur·Exemplo decem viroruz: qui
dixerunt ad yſmahel·Noli occidere
nos·quia habemus theſauros mul
tos in agro Ieremie quadrageſimo
primo·Eandem ſententiaz tenet eti
am willhelm⁹·⁊ addit ꝙ non ſoluz

im ncc̄itate. ſ etiam ꝓ vtilitate quaꝫ
quis ꝯſequitur agendo negocia ſua
liaꝯte accipit mutuū ad vſurā. Si āt
hoc facit ꝓpter aliqͦd licitū. ſ. ꝓpter
ludū alee. ⁊c̄. eſt pcc̄m mortale acci
pere mutuū ad vſurā. Alij dicunt ꝙ
peccant mortaliter. ꝓbantes ꝑ illud
ex̄. de vſuris. c. ſup eo. vbi dī ꝙ ſup
crimen vſurarū diſpenſatio fieri non
debet. Poteſt eē ꝓ redempcōe capti
uorū. qꝛ nō ſūt facienda mala vt inde
eueniāt bona. Ad ro. iij. Item. i. q.
i. Non eſt putandū. Hoſtieñ. ⁊ Jo-
hānes andree ſup illud. c. ſup eo. di
cunt ꝙ recipiētes ad vſurā: cōicāt in
peccato ⁊ dant occaſionē peccandi.
Ergo peccant. vtꝫ in. c. ſi cōcubine.
ex̄. de ſen. ex. ⁊ in. c. finali. de iniur̄. et
dāp. dato. ⁊ in. c. ſup eo. dicit text⁹
ne etiam ꝓ redimenda vita captiui
vſurarū crimen inuoluatur. Vbi io.
an. dicit. ꝙ peccant ſimul cum vſura
rio. Si eīn non eēt qui reciperet: non
eēt qui daret. vt in. c. nō ſatis. ex̄ de
ſymo. Hoſt. tñ dicit ꝙ hec opīo nō
eſt nimis rigida. ⁊ ſi indiſtincta ve
ra eēt iuramentum in hoc nō obliga
ret. qͦd tñ ligat. vtꝫ ex̄ de iniur̄. c. de
bitores. Alij tñ dicunt vt refert In
nocētius. ꝙ hoc licet ꝓ ope virtuoſo
⁊ meritorio. vt ſi vellet inde facere e
lemoſinam. edificare eccāꝫ vel aliud
opus piū. Non autem ꝓpter luxuri
am aut laſciuiam licet accipere vſu-
ram. ⁊ cū fit ex magna ncc̄itate. ſ. ad
redimendū captiuos. ⁊ ad paſcēdū
paupes. Sed ſi quis cupiditate mo
ueatur ⁊ principaliter ad recipiēdū
mutuū ſub vſura. ſ. vt diuicias cu-
mulet aut pompā exerceat. nō excu-
ſatur a pcc̄ō mortli. cuꝫ cupiditas ſit
radix oīm maloꝝ. Septimo pūitur
pena infernali. que eſt eterna dāp-
natio. De qua eze. xxij. Vſurā ⁊ ſup
abūdantiam accepiſti. ⁊ auare ꝓxi
mos calūpniabaris. meiqꝫ oblitus
es dicit dn̄s. Ecce cōploſi man⁹ me
as ſup auariciā quā feciſti. Et ſic cō
ploſa manu ⁊ nō aperta palma pcu
tiet eum pena infernali. Erit etiā ma
ledictus a prē ⁊ filio ⁊ ſpūſancto. a
beata virgine ⁊ omibus ſanctis qꝛ
feſta frangit. Si eīn fuit lapidatus
qui ligna collegit in ſabbato. quid
erit de vſurario qui ī omnibus feſtis
exercet vſuram. Erit etiam maledi
ctus a ꝓprijs filijs. Ecc̄i. xli. De prē
impio conqueruntur filij impij. qm̄
ꝓpter illuꝫ ſunt in obprobriū. Et ſic
ſibi mutuo maledicūt pater ⁊ filius
⁊ omnes in hereditate ſuccedētes. Di
cit pater filio Maledictus ſis tu qꝛ
ꝓpter te ſum in tormentis vt te di-
tarem. Et filius ecōuerſo Maledict⁹
tu pater. qꝛ ꝓpter tuam vſurā dāna
tus ſū. Cui⁹ exemplū pꝫ de vſurario
dānato et eius filio: qͥ viſi fuerūt in
quodā puteo

Non furtū facies

SExto peccāt cōtͣ illud ꝓcep
tū qͥ ſibi ſūmā magnā pecu
niarū theſauriſant inique.
De quibꝰ pſ̄. Theſauriſant et igno
rant cui cōgregabūt ea. Quid eis di
cetur niſi illud euāgelij. luc. Stulte

hāc nocte repetent aīam tuā a te: q̄
paraſti cuius erāt. Queritur vtrum
xp̄ianus qui vult ī criſtianiſmo iu
ſte viuere ac pſeuerare poſſit ſibi pe
cuniā aut alia bona theſauriſare Et
videtur ꝙ nō · qꝛ dr̄ math · vi · Noli
te cogitare de craſtino · ꝛ qui libet te
netur ſeruare euangeliū xp̄i · Etiam
ibi. Nolite eſſe ſolliciti · ergo ꝛc̄ · In
oppoſitū eſt illud ioh · xiij · ꝙ xp̄s lo
culos hēbat Vt patet in canone · xij ·
q · i · Exemplū dn̄i acāpite ꝯuerſātis
in terra · quare habuit loculos cui ā
geli miniſtrabant: niſi qꝛ eccīa ipi
us loculos habitura erat. Idem · xij ·
q · i · c · Habebat dn̄s loculos a fideli
bus oblata ꝯſeruās · et ſuoꝝ nēceſſi
tatibus alijs qꝫ indigentibus tribu
ebat · iſta habuit vt indigentibꝰ tri
bueret · vt patet · xxiij · q · iiij · duo De
cindo vt eccām ſignificaret loculos
habiturā · vt in · c · exemplū · vbi ſup ·
Item Criſoſt · ſup illud · Nolite co
gitare de craſtino · i · de ſupfluo expo
nit · Etiaꝫ dicit glō · i · ad coꝛ · xvi · De
craſtino cogitat ſi q̄s ꝓpter iſta deō
militat · et principaliter vt in operi
bus nō regnū dei ſꝫ illoꝝ inquiſitio
nem intueatur Et apoſtoli cogitaue
runt de craſtīo vtꝫ · i · coꝛ · xvi · De col
lectis autem que fiebant ī ſabbato
ſicut ordinaui in eccījs gallacie: ita
et vos facite p vnam ſabbati. Item
agabus fecit collectam contra famē
futuram · vtꝫ actuū xi · Item paulus
accepit neceſſaria ad nauem quādo
appellauit ceſarem · vtꝫ actuū xxviij
Quare ergo non alij xp̄iani pn̄t fa
cere collectā pecuniarū ꝯn̄ futurū de

fectū Rn̄r ergo: ꝙ hoc p̄t fieri q̄dru
pliciter · Primo fieri p̄t ex ꝓuidentia
reſpcū ncc̄itatis ꝑ cura familiari: re
ſpectu vtilitatis · ꝑ cura r̄gali: reſpe
ctu cupiditatis · ꝑ cura mundiali: re
ſpectu copioſitatis ꝑ emptione red
dituali · Primo mō p̄t fieri ex ꝓuide
tia reſpcū ncc̄itatis ꝑ cura familiari
et ſic conceditᷣ pentibus ſecularibꝰ
ob ncc̄itatem filioꝝ educandoꝝ pe
cuniam congregare. Iuxta ſentētiā
apoſtoli · i · thi · v · Si quis autem fi
liorum ꝛ maxime domeſticorum cu
ram non habet: fidē negauit ꝛ eſt īfi
deli deterioꝛ · ꝛ ij · coꝛ · xij · Nō dn̄t filij
theſauriſare pn̄tibus ſꝫ pn̄tes filijs ·
ſicut ramus recipit humorē a radice
ꝛ nō ecoū · Item p̄t hoc contingē ꝓp
ter filioꝝ ꝛ filiarū ī nuptijs ꝓuiſio
nem: ꝛ ſic iterū licitū eſt · Legitᷣ ī hi
ſtoria romana ſub foca impatoꝛē de
quodā fabro: q̄ oī die ex ſuo labore
adq̄rebat octo denarios · Nō hiſto
riā qꝛ cōis ē Secūdo p̄t fieri hᵒ reſpe
ctu vtilitatis ꝑ cura regali · vt puta
ꝑ regni defenſiōe vel cultus dīni ā
pliacōe · ſic ꝯueit ꝛ licitū eſt theſauri
ſare ꝑ vtilitate reipublice: vel ſpūalᷣ
ꝛ tpalis in eccīa xp̄i tā pape ꝛ alijs
p̄latis eccē ꝙ̄ impatori ꝛ regibꝫ et
p̄ncipibꝫ gubnatoribꝫ reipublice Iō
dr̄ · xij · q · ij · c · Aurū habet eccīa non
vt ſeruet: ſed vt eroget ꝛ ſubueniat
in ncc̄itatibus Quid eſt opus cuſto
dire id qd̄ nihil adiuuat in ncc̄itati
bus · An ignoramus quantū auri ꝛ
argenti de templo domini aſſirij ab
ſtulerunt. None dicturus eſt domi
nus Cur paſſus es tot inopes fame

morī in terrā hūs aurum? Cur tot
captiui ſūt n̄ redempti ab hoſte? Cō
tra illud math. xxv. Q̄d vni ex mini
mis meis feciſtis: mihi feciſtis. Sic
etiam pōt fieri ꝓpter cōmunitatis ꝓ
uiſionem: vtꝫ in Joſeph. De q̄ gen.
xlvi. qui recepit quintā ptē frugūꝫ
tpe fertilitatis. vt cōitatem ſuſtēta
ret tpe caristie. Sic poſſet adhuc
fieri etiam ꝓpter pauperum ſuſtenta
tionem. vt ſūt caeci contracti. lepro
ſi. qui non poſſunt laborare. vt tūc
ipſe per ſuos labores ⁊ lucra habe
at vnde tribuat neceſſitatem patien
ti. ⁊c̄. Tercīo poteſt hoc contingere
ratione cupiditatis ꝓ cura mūdiali.
nō habito reſpectu ad neceſſitateꝫ
vel vtilitateꝫ yconomice vel politice
Nulli dubiū q̄n hoc ōnino eſt ꝓhi=
bitū. qꝛ cupiditas eſt radix oīm ma
loꝝ. vt dicit apl's. i. ad thi. vlt. Ni
hil intulim⁹ in hūc mūduꝫ. nulli du
biū ꝙ nec auferre aliquid poſſum⁹.
Hn̄tes āt alimenta ⁊ quibus tega
mur his contenti ſimus. Nā qui vo
lūt diuites fieri incidūt in laqueū et
in temptationeꝫ diaboli. ⁊c̄. Si au
tem fit ꝓpter ſuperbie ⁊ iactantie ex
plētionem ſic eſt peccatū mortale. ſi
cut multi nūc congregant pecuniam
vt magni apud mūdum habeātur:
⁊ cum magna pompa ⁊ apparatu ⁊
turba famulorū incedant. Cōtra q̄s
ſapie. v. dicitur. Quid ꝓfuit nobis
iactāntia aut ſupbia diuiciarū? Hec
eſt que ſymoniā introduxit. hec ē q̄
rapinā adinuenit. hec eſt que furtum
dolum ⁊ vſuram ⁊ ōnia mala mun
di adinuenit. hec eſt que pactū diſ=

ſoluit. violat iuramentū. corrumpit
teſtimoniū et peruertit iudiciuꝫ. ⁊c̄.
Hec dicit petrus de tharantaſia ſu=
per illo verbo. Cupiditas eſt radix
omniū malorū. Quarto modo hꝫ
fieri reſpectu copioſitatis in emptio
ne reddituali. ſ. ꝙ quis cōgreget pe
cuniam ad comparanduꝫ redditus
ad vitam. vel perpetue ſcd̄m reemp
tionem. Illum contractum illicitum
eſſe non audeo dicere. quia contradi
cerem iuri cōmuni vt patet de re. ec.
nō alie. c. monaſteriorū in cle. Etiaꝫ
cōtradicerem cuidā declarationi mar
tini pape in quadaꝫ bulla. ⁊c̄. Et cō
tradicerem ipſi conſuetudini totius
eccē. que vtitur hmōi cōtractib⁹ in
fundatione altariū ⁊ bn̄ficiorum: ⁊
multi ſacerdotes religioſi ⁊ mona=
ſteria vtūtur tali ꝯtractu. Sed ecō
tra nō audeo eū dicere ſimpl'r eē lici
tum ꝓpter multas deceptiones que
fiūt in illis. Et hic lata conſcia ſaltat
approbando ſimpl'r. hic ſtricta con=
ſcientia trepidiat reprobando indif
ferēter. Hic vn⁹ eſurit: alter ebri⁹ ē
Hic vn⁹ reꝓbat alter cōcedit. Pro
declaratione iſtiꝰs ponā hꝭ tria docu
menta. Primū conſtitui redditus pe
cuniaruꝫ vel aliarū rerum bladi aut
vini in vniuerſitate ſeu cōmunitate
licitum eſt expediens qꝫ in republi=
ca. dūmodo tamen hoc fiat intenti
one recta ex rationabili cauſa. cum
equitate et diſcretione debita. vt ſi
emuntur in omnibus bonis. ciuita=
tis. ville: ac etiam monaſterij certi
cenſus in perpetuū aut ad tempus
licitus eſt contractus. Quod ꝓbat

p·c. monaſteriorꝫ de re·eccē·nō alie· in cle·Jdē ꝓbatur de excel·pla·in·c· frequēs·§·ꝑterea in cle·Jdē patet ī q̄dam bulla martini pape q̄nti noui ter defūcti q̄ incipit·regimen vniuerſalis ecclē·Vbi papa ſic dicit·Cōperimus huiuſmōi contractus vendicos et iuxta determinacōem doctorꝫ licitos fore ad huiuſmōi ambiguitatis tollenduꝫ dubiū in premiſſis cōtractus licitos ac iuri cōi conformes ac ipōrum cenſuū venditores ad ipōrum ſolucōem remoto contradictionis obſtaculo obligari·Et loquitur ibi de reemptionibus·Nō ergo cōmittunt vſuram emptores illorum cenſuū tam ſeculares q̄ ſpirituales· vt ibidem declarat papa·ſicut venditores eis obijciebant·Jtem vſura ſolū cōmittitur ī mutuo ſcđm dictū xp̄i·Mutuū dantes nihil inde ſperantes·ſed hic non eſt mutuū ſed emptio·ergo nō ē vſura·Sed dixi primo q̄ hoc debet fieri ex cā rōnabili ſ. aut ꝓpter diuinū cultum cōtinuandū·Nam hoc iuſtū eſt vt illi habeant redditus: qui nō p̄nt vacare laboribus manuū·ſꝫ vacant cultui dīno·vt·ſ· eorū oblationibus res publica iuuetur·ſicut patuit in veteri teſtamento·vbi dn̄s cōſtituit ſacerdotibus decimas primicias et oblationes·Etiam in nouo teſtamēto patet i·ad thi·v·Qui bene preſunt p̄ſbri dupliā honore digni habeātur in vita et doctrina·Dic glō Dupliā honore·ſ·vt ſpūaliter eis obediant·et exteriora miniſtrent·Et hanc ſentēciam amplius ꝓbāt auctoritate veteris teſtamēti dicentis·

Non alligabis os boui trituranti fruges·Et etiam allegat eam·i·corꝫ·ix· Et intelligit p bouem p̄dicatorē qui laboret fideliter in area dn̄i·Jtē luce ix·Dignus ē operarius mercede ſua· Jdem math·x·Ergo dignū eſt q̄ q̄ vacant ſpūalibus q̄ habeant redditus temporales·Jdeo dicit apoſt·i· corꝫ·ix·Si vobis ſpūalia ſeminam⁹ non eſt magnū ſi nos veſtra carnalia metamus··Secunda cauſa racōnabilis eſt·quia preſunt reipublice vt ſūt reges duces et principes: milites et alij rectores reipublice·et hō rōnabile eſt vt illi habeant cenſus vnde viuant: qui ꝓ defenſione terre militant·et eam ab hoſtibus et latronibus defendant·qui pacem et iuſticiam inter homines procurant et cōſeruant·Ergo xp̄s dixit·Reddite que ſunt ceſaris ceſari·et que ſūt dei deo· cū fuit interrogatus an liceat cenſuꝫ dare ceſari an nō·Et ſanctus iohēs baptiſta ad milites dicebat Eſtote cōtenti ſtipendijs veſtris·Tercia cauſa rōnabilis p̄t eſſe de paupibus et infirmis·cecis et cōtractis·qui manibus laborare nō p̄nt·quia hō ptinet ad opus mie. De quibꝰ luc·vi·Eſtote miſericordes·Jbidē·Date et dabitur vobis·Quarta cā p̄t eſſe in p̄ſonis dei et religioniſ dīno cultui vacātib⁹ cū tales p̄ſint alijs in ſpūalibꝰ·ſ·p̄dicacōibꝰ oroībꝰ ꝛc·Quīta cā eſt ꝓ fundacōe et edificacōe ecclarū et cōſeruacōe earūdem·et ꝓ vaſis ſacris et veſtibꝰ alijſqꝫ rebus ſpūalibꝰ q̄bꝰ deo famulaſ Sexta cā p̄t eē ꝓ municōe et defenſiōe: et bono ſtatu ciuitatis·ville

aut patrie· qꝛ taliū munitio ⁊ bona
ordinatio deſeruit ad pacem in q̄ cō
ſiſtit magna felicitas politica· Si āt
cauſa eſt illicita ⁊ irrationabilis grā
de pctm̄ eſt· quia pro hominibus forti
bus ad laborandū· nec per diuinuȝ
cultum impeditis· nec in re publica
neceſſarijs redditus conſtitui nō de
bent· quia etiam multitudine reddi
tuū pro talibus periret reſpublica cū
ſic ditati ocijs vanis ſubiecti fode=
re vel laborare nolūt· Et de his loq̄
tur yſayas· Ve qui coniūgitis do=
mū domui· ⁊ agrum agro· nūquid
vos ſoli habitabitis in terra· Secū
do dixi ꝙ debet fieri cū diſcretione de
bita· ſ· ꝙ non conſtituatur in libera
perſona· qꝛ libera perſona nō poteſt
obligari· vtȝ extra de pigno· c· igit·
Sed debet fieri in vniuerſitatē· vil
lam vel agrū. Et reſpiciendū eſt ē an
de talibus rebꝰ tot redditus poſſint
ꝓuenire· ⁊ ſi res caſu vel incendio pe
riret· ⁊ emens nihilominꝰ vellet eē
certus de ꝓuentibus ſibi dandis il
licitus ⁊ illiberalis eſſet contractus·
qꝛ tūc fieret obligatio perſonalis·
Item ꝙ ſit equalitas inter ementē
⁊ vendentem vt vendant· v· ꝓ centū
florenis annuatim· vel ſcḋm cōmūeȝ
vſū laudabilem patrie in reemptio
ne· Itē ꝙ pactū appoſitū ſit licitum
⁊ ꝙ pactū reemptiōis debet appone
re venditor ⁊ nō emptor· qꝛ alias cō
tractus eēt pignoraticius· ⁊ ꝑ conſe
quēs vſurarius· ſi emptor poſſet rē
poſtulare pecūiam qn̄ ipſe vellet· vtȝ
in· c· Illo nos. ex̄ de pigno· vel eēt ſi
milatus vt i· c· ad nrāȝ· de emp· ⁊ vē·

Aliqn̄ ē etiam talis pena appoſita q̄
eſt multū impia vt ſi cenſus debitꝰ
ſolutus nō fuerit ſꝫ poſt decē dies a
termino ſolutionis dupletur· donec
adequetur ſorti principali· vt reēp
tio expiret: ⁊ emptori adiudicentur
bona ſimpliciter ⁊ quiete ꝓ cenſu n̄
ſoluto. Et talis cōtractus eſt illicitꝰ
⁊ ad anguſtiandū inuentus· contra
illud· pſ̄· Tota die miſeretur ⁊ com
modat· Et alibi idem. Iuſtus auteȝ
miſeretur ⁊ retribuet· Tertio requi
ritur ꝙ fiat intentione recta· ſ· ꝙ n̄
decipiat frēm ſuū in negocio· ſ· neqȝ
in precio· ⁊ ꝙ preciū ſit equale· ⁊ ꝙ
vendibile ſit tale· ⁊ ſit equalitas in
ter ementē ⁊ vendentē· Si āt preciū
eēt minus q̄ꝫ res valet ⁊ eſt de cōſen
ſu venditoris: tūc ꝯtractus bn̄ valet
qꝛ venditor mera volūtate poſſit reȝ
illam dare emptori vtȝ de fide inſtru·
c· cū iohēs· Si āt nō ē de ꝯſenſu volū
tario ⁊ emens ē anguſtiatꝰ ad vēden
dū rē ſuā ꝓ minori p̄cio ⁊ emptor nō
hȝ cām minorandi p̄ciū n̄ ꝓpter pactū
reemptōis· ſic ꝯtractus ē illicitus re
pugnās iuſticie ꝯmutatiue: cōtra p̄cep
tū illud Qḋ tibi n̄ vis fieri alteri ne
feceris· Item in inſti· ⁊ in· ſ· iuris p̄
cepta· Secūdū documentū eſt q̄uis
ꝯtractus emptōis ⁊ venditōis reddi
tuū ad vitam in ſe non ſit illicitus
aut viciosus· ſepe tamē eſt ementi aut
vendenti periculoſus Et hoc magni docto
res dicūt· vt hinricus de gādauo i
q̄tlibeto· i· q· xxxix· dicit ſimplr̄ ꝙ n̄
ē licitus ſingulariter qn̄ emūtur redditꝰ
pecuniarū ꝓ pecūia· qꝛ ſi exponeret cē
tum vt ānuatim hrēt decē. i vndecim

anno hrēt decem vltra centū: qd̄ eſt vſura· Sed alij tenēt oppoſitū ſicut mgr̄ Egidius in q̄tlibetis ſuis· et do ctores iuris ſup· c· in ciuitate de vſuris Et eſt rō· qꝛ ſi emūtur redditus per petui aut reempcōis et ſeruaretur de bita adequatio inter datū et accep tū. valeret cōtractus vt dictū eſt ḡ· ergo etiā ad vitā· qꝛ par rō eſt· Itē vſura ſolū eſt in mutuo: ſꝫ hic ē emp tio· Ergo talis etiam nō plus ſuble uat q̄ ſortē· qꝛ ſors vel ſūma quā e mit et ius rcipiendi tales redditus illud ius retinet ōi anno· Et ſic q̄c quid capit cadit ſibi in ſortē ſuam· ergo in xi· āno nō accipit vltra ſor tem· Et ſi hoc argumentū concludēt emptio de ppetuis poſſeſſionib⁹ ni hil concluderet· Sed ſecūda ps ptꝫ qꝛ emens aliqn̄ efficitur ſollicitus timore deficiendi· Eſt etiam ſollicit⁹ de vite neceſſarijs ſollicitudine ſup flua· cōtra illud math· vi· Nolite ſolli citi eſſe· Item venditor ſperat emp torem cito moriturū vt retineat pecu niam· et ſic eſt homicida in mēte· etiā emptor ſperat ſe diu victurum: vt i triplo vel quadruplo recipiat Item emptor aliqn̄ intendit reſiſtere pene generali ade et ſuis poſteris iuſte in flicte· que eſt· In ſudore vultus tui veſceris pane tuo· Gen̄· iij· Et ſic ſe quit̄ ociofitas viuēdi: et ſequit̄ de ſtructio rei publice· ergo multi do ctores ꝓpter iſta pericula diſſuadēt iſtū ꝯtractū nō tanq̄ in ſe malū· ſed ꝓpter iſta que ſequūt̄· ſepi⁹ eē pſoē fortes que pn̄t laborare manib⁹: in q̄bus nō iſtē cauſe pcedētes ſubſunt nō pn̄t hrē· qꝛ dn̄t querere victū et veſtitū cū labore dicēte dn̄o In ſudo re vultus tui veſceris pane tuo Ter tiū documentū eſt pactū de retro ven dendo pro codē precio ſolū appoſitū nō viciat ꝯtractū emptionis alias licitū· Probat̄· qꝛ quilibet in tradi tione rei ſue pt̄ apponē pactū nō im ꝓbatū lege· pꝫ· ff· de pac· l· nc̄· C· de contr̄ hen· emp l· ij· in fine· Sed pa ctū hmōi dūmodo fiat p tradentē et vendētem In hui⁹ arbitrio ſtat re emptio nō emptoris· nō eſt impro batū a lege: ymo approbatū p legē ſi ſun d· C· de· pac. vbi dr̄ Si venda tur fundus iuſto p̄cio ea lege: vt qn̄ cunqꝫ placuerit venditori: reſtituto p̄cio fundus ad eū reuertat̄· licitus eſt contractus· et emptor lucratus ē fructus· Et hec ſūt vera: dūmō alias ibi fuerit iuſtum precium· vel ad mi nus nō ſit dubium· tunc tenet contr̄ ctus· vtꝫ i· c· In ciuitate· de vſuris· Et trāſfertur hic dominiū· Verum i emptore ſtatim tenet venditio· Qd̄ ꝓbat· c· Ille nos· de pactis· et facit optime ad hoc. c· verū· de cōdi· appo· Idē pꝫ qd̄ pmiſſuꝫ fuit in veteri lege ſꝫ n ō eſt viciosū· eſt eē p̄ceptū: ſꝫ ta le pactū fuit hmōi· Vtꝫ Leui. xxv· V bi dicit̄· Qui vendiderit domū ſuam intra muros vrbis· nc̄· Correlariū q̄ ꝯtractus in ſe licitus p penarū appoſi tionē ſit ſepe illicitus· ut ſūt iuram ta et vane pene arbitrarie Vt ſi cēſus ſolutus nō fuerit infra decem dies· ut ſupra patuit· quia talis cōtract⁹ eſt cōtra caritatē dei et pximi· Caueāt ergo tales reddituarij diuites: q

non nimis diligant eas· pſ̄ Diuitie
ſi affluant nolite cor appoēre ·q̄ꝛ di
ij·ad thi·vi·Qui volūt diuites fieri
incidūt in laqueū diaboli·Secūdo
caueāt ne eas retineāt·p̄me Job·iij·
Qui habuerit ſubſtantiā hꝰ mūdi
ꝛ viderit frēm ſuū ncc̄itatem hñtem
ꝛ clauſerit viſcera ſua:quō caritas
patris eſt in eo·Tertio caueant ne
in eis ſupbiant·ij·ad thi·vi·Diuiti
bus huius ſeculi p̄cipe ſuperba non
ſape·ꝛ non ſperare in incerto diuiti
arum·Quarto cogitent ꝙ non poſ
ſint eas ſecū ducere·Job·xxxi·Di=
ues cū dormierit nihil ſecum affert
q̄ꝛ nihil tulimus in hūc mūduz·idō
nihil nobiſcum ferre poſſumus Vn
de greg̃·xviij·moral'·Diu cum rebꝰ
noſtris manere non poſſumus·q̄ꝛ il
las aut moriendo deſerimꝰ:aut ille
nos viuentes deſerunt·Sequitur
ibidē·Terrena ſeruando perdimus
largiendo ſeruamus·Item Luce·vi·
Facite vobis amicos de mām̄ona ini
quitatis·Voluit enī deus vt aliqui
eſſent pauperes ꝛ aliqui dites Pau
peris eſt orare pro diuite vt habeat
regnū dei:diuitis eſt erogare·Ideo
ſibi inuicem ſunt neceſſarij·Quinto
dn̄t attendere penā eis minatā·Lu·
vi·Ve vobis diuitibus:q̃ habetis hīc
conſolatōem vr̄ām·Jacobi·v·Agi=
te nūc diuites:plorate vlulātes in
miſerijs vr̄is·q̄ꝛ lucrū in archa eſt
dampnū in conſcia·Caueāt ergo ꝙ
nō lucrētur eas ꝑ furtū·rapiam·do
lū·falſā mercanciā·ꝛ ſic de alijs·Re
citat Ceſariꝰ di·x·c·xxxix·ꝙ in ciuitate
metenſi q̃dam vſurarius defunctus

eſt:q̃ cū moriturus eſſet ſupplicauit
vxori ſue:vt crumenā denarijs re=
fertā iuxta eū poneret in ſepulchro·
Qđ cū illa feciſſet q̄nto ſecretiꝰ po
tuiſſet·tamen latere nō potuit·Acce
dentes aliqui ſepulcrū latēter apue
rūt·Et ecce duos ibi ſuſpicant̄ bufo
nes·vnū in ore crumene·alterū in il
lius pectore·Ille denarios de crume
na extrahens Iſte ſuſcipiens cordi
eius inmittebat·Ac ſi diceret Nos pe
cunia ſaciabimꝰ cor tuū inſaciabile
Quibus viſis illi timore pauſſi fu=
gerunt·Quid putas aīam huiꝰ pa
ti in inferno.ſi tam horrenda in eiꝰ cor
pore demonſtrata ſūt in eius ſepul=
cro·Sexto conſiderare debent ꝙ di
uicie ſūt muſcipule ꝛ onera grauia di
ligentibus illas·Patet ſapie·xiiij·
Creature dei facte ſunt in temptatio
nem hominū ꝛ in muſcipulam inſipi
enciū·Ideo ſuis poſſeſſoribus valde
periculoſe ſūt·quia difficile eſt eas
habere ꝛ non amare·Ideo dixit cri
ſtus·Difficile eſt diuitem intrare in
regnum celorum·Non ergo extol=
lant ſe diuites·Quia dicit ſanctus
Gregorius·ꝙ ſucceſſus temporali=
um rerum:eſt certuz dampnationis
indicium·Cuius exemplum patet in
illo diuite·de quo narratur in vita
ſancti Ambroſij·qui perijt cum tota
domo ſua ꝛ omnibus que habuit·
Nota ibidem·Cogitent etiam pau
peres qui iſtas diuitias non habēt
ꝙ debent eſſe patientes de ſufferen=
cia ſue paupertatis vt eam libenter
ſuſtinere valeant:quaſi ſit eis me=
dicamentum et purgamentum

pctōrum·cogitantꝭ illō quod illi di uiti epuloni accidit·q2 paupertas eſt ipōrum purgatoriū·Yſa.xlviij·Ele gi te in camino paupertatis Secundo dn̄t diuicias ſpūales acquirere vt in deo ſint diuites Aug·ſup Johēm o mel·xxv·Felix eſt qui bono mō ha bet aurum in archa·ſed felicior eſt qui h3 deū in conſcia·q2 primus ha bet qd perire pt·ſed qui deū h3 nec perire poteſt nec ab eo nolente aufer ri Tercō paupes dn̄t conſiderare pe ricula diuitū et incōmoda·ꝛ ſic pau ptatis onus facilius ſufferre poterit quia vbi multi ſūt opes ibi mlti ſūt qui comedunt illas·Nutriūt em hi ſtriones ribaldos ꝛ meretrices·Ta les compellūtur ſuſtinere rōem dig nitatuȝ vel honoris·vel ipi ſine illis paupes eſſe pn̄t·Quarto pauperes ſunt magis ſecuri ab hoſtibꝰ·Juxta illud·Cantabit vacuus coram la trone viator·Et etiam ſunt magis ſecuri in conſcia·Quinto dn̄t cogita re ꝙ ipōrum eſt regnū celorū·Vnde math.v·Beati pauperes ſpū qm̄ ip ſorum eſt regnum celorum·Cogitet ergo qualiter laſarus in ſinū abra he eſt deportatus ꝛ diues epulo i in ferno ſepultus·vbi eſt ꝓpriuȝ ſepul crum malorum diuitum·Cogitent etiam quot falſa iuramenta quot gu erre quot inuidie ꝛ rancores ꝛ diſcor die ſiūt ꝓpter bona diuitum·

Eptimo peccant contra illō preceptum falſi artifices et mercatores qui ſua merca ta falſificāt·Et tales qeſcere nō pn̄t niſi ſepces in die decipiāt ꝓximū ſu um·De quibꝰ·frāciſ·pet·in li·ij·de re vt·for·c·lxi·Nūc hō hoiem decipit·fi des exulat·regnat fraus Deqꝫ Nō tanto ſtudio nec tot laqueis venato res aut aucupes feras aut volucres captāt·quot verſuti hoies alios qqȝ ſimpliciores·Qd ſi nūꝙ verū ſint no ſtra etate veriſſimū·mōſtratur digi to fraudiū mgr·ꝛ ille prudēcior iu dicatur qui pacior eſt ad fallendum Vis igitur nō decipi aut mozere.aut fuge hoim cōſorcia·Hec ille·Tales deceptores ſunt ſicut vetule turpes: q ſe curioſiꝰ ornāt ne earū appareat turpitudo·Alias qlibet eas abhor reret·Sic tales deceptores ſuas fal lacias ocultāt:ne ab alijs cognoſci valeāt·Sūt em̄ tot fraudes in emp tione ꝛ venditione ꝙ vix aut nunꝙ fiant ſine peccatis mortalibus vt di citur de peni·di·v·c·qualitas·Difficī le inquit ibi canon eſt inter ementis vendentiſ q2 commercium non inter uenire peccatum·Ideo ſequitur ibi dem in·c·negoc·ex verbis beati Gre gorij·Sunt plura negocia que ſine peccatis exhibere vix aut nullatenꝰ poſſunt ſicut cura rei familiaris·pro curatio·adminiſtratio ꝛ mercatio· Idem di·lxxxviij·c·eiciens·Vbi dr̄· Eiciens dn̄s ementes ꝛ vendētes de templo.ſignificauit ꝙ mercator nū ꝙ poteſt placere deo·Ideo nullus chriſtianus debet eſſe mercator Aut ſi voluerit eſſe proijciatur de ſancta matre eccleſia·Et loquitur ibi tex tus de ipſa mercatione cupiditatis·

C

Sed oppoñit Criſ.loc̄.ꝙ petrū vē
didit piſces.⁊ ꝙ paulus fecit artē
ſcenofactoriam.i.cordas ad papili
ones.vt ꝫ actuū.xviij.Item Ioſeph
vendidit frumēta egipcijs primo ꝑ
pecunia.ſecūdo ꝑ pecoribus ⁊ tertio
ꝑ terris.Rñr ꝙ duplex eſt negocia
cio.ſ.cupiditatis que prohibetur in
lxxxviij.di.c.eijciens.Alia eſt neceſ
ſitatis in cōmunē vtilitatē reipubli
ce.qꝛ vnꝰ indiget rē alterius.⁊ dat
ſibi pecūiam pro re vel rem ꝑ re.Eſt
etiam introducta ꝑpter amiciciaꝫ et
dilectōem inter homies habendam
aut ꝑpter bonū virtutis qñ indigē
tia alicuius auxiliū petere compellit
⁊ pietas amore virtutis mutuū da
ret.⁊ largitas in opibus donuꝫ tri
bueret.Sed iam tot ſunt fraudes ⁊
fallacie in ementibus ⁊ vendentibus
ꝑpter ſtatum hoīs corruptū ꝙ vix
aut nūꝗ ſine pc̄ō fiūt.Circa qd̄ no
tandū ꝙ decem modis cōmittit̄ pec
catū in emptiōe ⁊ venditione.q̄s do
minus eiciet de tēplo eternitatis.i.de
regno celorū.Primi ſunt qui emūt
⁊ vendūt in dn̄icis ⁊ alijs diebus ſo
lēpnibus.de q̄bus dictū eſt ſufficien
ter in tertio precepto de ſanctificati
one ſabbati.ſermone tertio.Secū
di ſunt qui in ſtatera ⁊ ponderibus
delinquūt.De quibus leui.xix.Noli
te facere iniquū aliquid in iudicio i
regula.i.in vlna in pondere in mēſu
ra.Statera iuſta ⁊ equa ſint ponde
ra.iuſtus modius equꝰ qꝫ ſextarius
ſit tibi.Ego dn̄s deus veſter.Iō di
ꝑuer.ij.Apud dn̄m abhomiatō pō
dus ⁊ ſtatera doloſa.Vn̄ michee vi.

D

Nūquid iuſtificabo ſtaterā ⁊ ſacel
li pondera doloſa.in q̄bus dites eoꝝ
repleti ſūt iniq̄tate.⁊ habitatores
eoruꝫ loquūtur mendaciū:⁊ lingua
fraudulenta in ore ipōrum.Sed cō
tingit tripliciter fallere aut decipe in
pondere aut menſura.Primo auꝫ ha
bet diuerſa pōdera.ſic ꝙ emit ad ma
ius ⁊ vendit ad minꝰ.Contra quos
dr̄ deutro.xxv.Nec erit in domo tua
modius maior ⁊ minor:nec pondus
maius ⁊ minꝰ.Seq̄tur vt multo tē
pore viuas.Ergo ꝑ oppoſituꝫ tales
cito moriūtur qui ſic decipiūt ꝓxios
Tales etiā torquētur in ſtatera mi
chaelis qui delinquūt in ſtatera.Et
de illis loquit̄ ius canonicū.extra de
emp.⁊ ven.c.vt menſura.Vbi dicit̄
Si quis iuſtas mēſuras ⁊ iuſta pō
dera lucri cā mutare preſūpſerit.tri
ginta dies in pane ⁊ aqua peniteat
Secūdo hꝫ fieri ſi pondus iuſtū ha
bet ⁊ iuſtam menſurā.tamen ſcient̄
male menſurat.vt faciūt pannicide ⁊
etiā caupones.qui replent menſurā
ſpuma.⁊ q̄ digitū libre ſupponūt.
Recitat Ceſarius di.x.c.xxx.ꝙ i opi
do duſberch vidua quedam ceruiſi
am braxare atqꝫ vēdere ſolebat Die
q̄dam cum ciuitas caſu fuiſſet incēſa
ipmqꝫ incendiū domui eius appro
pinquaſſet.Illa iam nō hn̄s ſpem i
auxilio hūano:ad dn̄m cōfugit.Nā
oia ſua vaſa q̄bus ceruiſiā emptori
bus menſurare ſolebat ad oſtiū do
mus cōtra flāmas ponēs in mlta cor
dis ſui ſimplicitate ſic orauit dicēs.
Dn̄e deus iuſtus ⁊ miſericors:ſi vn
ꝗ aliquē his menſuris decepi volo

vt domus hec cōburatur Si autem
feci quod rectum eſt in oculis tuis
precor iuſticiam tuā vt in hac hora
reſpicias miſericorditer ncāitatē me
am: ꝛ mihi meeqꝫ ſuppellectili pce
re digneris. Mira fides fcē: ꝛ mira
dei hūilitas. Is qui dixit. Qua mē=
ſura menſi fueritis remetietur vobis
Sic flāma oīa circuita deuorās a do
mo eius cōpeſcuit orōe · cunctis ſtu
pentibus ꝙ ignis furens materiam
cremabilem lamberet nec incēderet.
Tertio hꝫ fieri cū quis habet iuſtā
menſurā ꝛ iuſta pondera. ꝛ etiā iuſte
menſurat ꝛ ponderat: ſed tamen facit
vt ꝛ res ponderoſior ſit tempe vendi
cionis: ut qui lanā ſpargūt aqua. ꝛ
qui vinū cū aqua limphant; ꝛ ole
um cum amurca. ꝛ ceruiſiam cū fece
vendūt. De quibus. yſaye. qnto. Ve
vobis qui dicitis bonū malū ꝛ malū
bonū Vinū tuū mixtū eſt aq̄. Qr̄to
habet fieri ſi hn̄t iuſta pondera ꝛ iu
ſtas mēſuras. ꝛ etiam iuſte ponderāt
ꝛ menſurāt. Neqꝫ etiā eſt ſophiſti
catū. Vendūt tamen pegrinis ꝛ ex=
traneis carius ꝙ̄ intraneis. Contra
quos dicitur ex̄ de emp. ꝛ ven. c. pla
cuit vt preſbri plebes ſuas moneāt
Seq̄tur. Vt nō vendāt carius tran
ſeūtibus ꝙ̄ mercatores vendere poſ
ſint. Alioq̄n ad p̄ſbiterū. i. ad epm
tranſeūtes hoc referant. vt illius iuſ
ſu cū humanitate ſibi vendant Heu
ꝙ̄plures ſūt qui ſimplices aduenas
valde decipiūt. tā mercatores ꝙ̄ ma
cellarij. qd̄ ſuis vicinis non audeant
facere. Contra quos Exo. xij. Eadem
lex erit indigene: ꝛ colono qui pere=
grinatur apud vos. Tales merca=
tores aſſimulant̄ aranee que facit te
lam vt capiat muſcam. Cū muſca ve
nerit in laqueū currit ad eam ſugē=
do ip̄am. Sic mercatores faciūt te=
lam de mercancia. Et adueniente ru
ſtico ſeu extraneo ſurgit cito. querēs
Quid cupis? Vnde es? Reſpondit
de tali villa ſū. Et ait Ille tō ſp ſole
bat meū emere ꝛ pr̄ tu⁹ bon⁹ hō fu
it. ꝛ tūc pūgit eū ꝛ ſugit ſic aranea
muſcā Tercō fit cū pctōſi tpe meſſis
vel vindemie tūc emūt ꝛ ſibi congre
gant ꝙ ceteri cōpellūtur ab ipō emē
ad libitū ſuū. Et ſic q̄nqꝫ cariſtiā in
ducūt ꝛ emūt ꝓ paruo precio ꝛ p⁹ea
vendūt ꝓ magno. De q̄bus dr̄ in de
cre. xiiij. q. iiij. c. Quicunqꝫ tpe meſ
ſis vel vindemie nō cā ncāitatis ſꝫ ꝓp
ter cupiditatē compat annonā vl̄ vi
nū. verbi grā. ꝓ duobus denarijs cō
parat modiū vnum. ꝛ ſeruat vſqꝫ
dum vendatur ꝓ denarijs quatuor:
aut amplius. Hoc turpe lucrū eſſe
dicim⁹. Sed diceres. Poſſet ne fie=
ri ſine pctō. Rn̄r ꝙ ſic. Primo ꝓpter
bonū cōmūe. ſicut ioſeph q̄ emit fru
menta tpe abūdantie vt hrēt vn̄ po
pulo ꝓuideret tpe famis. Secundo
modo ſi fiat rationabili prouidentia
vt ſi aliquis emat talia. timens ta=
men ꝙ oporteat eum carius emere
cum indiguerit. Talis enim ſi vide=
at ſe non indigere ſicut credo ſi illa
frumenta tunc carius vendat non
peccat. A fortiori autem non pec=
cat ſi non emat vltra ſuam neceſſita
tem. Tertio modo ſi emit ex pura
pietate. vt ip̄e ex lucro venditionis

habeat vñ paupibus ꝓuidere poſſit dũmõ ita moderate hoc faciat ꝙ ꝑ caritatem cõitas non ledatur Quarto ne res deportẽtur ad alienas nacões ⁊ ne a multis inutiliter ↄſumantur ⁊ tunc ille tpe ncc̃itatis debet ea vendere ꝓ iuſto precio ſcd̃m arbitrium gubernantiũ rẽpublicã. Quarti ſunt qui peccant in emendo ⁊ vendendo. q̃ aliud oñdũt ⁊ aliud vendũt. vt ſunt illi qui occultant malũ ſub bono. ⁊ inferius ponũt id qđ deterius eſt. ⁊ dicunt ꝙ totum ſit ſicut ſuperius. ⁊ ſic vendũt defectuoſũ ꝓ bono. infirmũ ꝓ ſano. Queritur vtrũ venditor teneatur dicere viciũ rei vendite. Rñt tho. ſcda ſcđe. q. lxxvij. ar. iij. Venditor qui rem vicioſam euidẽter exponit ex hocipſo dat emptori occaſiõz dãpni ſi hmõi vitia ſunt occulta: et venditor nõ detegit. erit tunc illa vẽdicio iniuſta ⁊ tenetur ad dampni recompẽſacõem. Jõ tulius in li. de officijs ꝓbat hͦ ꝑ ſimile dicens. Si q̃s aliũ in via videret errare. quẽ nõ dirigeret ſi poſſet: ille peccaret Sic videns ementẽ errare in adq̃rendis neceſſarijs quẽ nõ dirigeret: peccaret Sic etiam ſi vitiũ eſt manifeſtũ puta equꝰ eſt monoculus. et venditor ꝓpter hoc ſubtrahit de precio: nõ tenet ad maĩfeſtãdũ vitiũ rei. Et eſt triplex defectus rei. Primus eſt ex ꝑte ſpẽi vt ſi quis venderet aquã ꝓ vino. auricalcũ ꝓ auro. De quibꝰ yſaye pmo. Argentũ tuũ verſũ eſt in ſcoriam. vinũ tuũ mixtũ eſt aqua. Ve qui dicitis malũ bonũ ⁊ bonũ malũ yſa. v. Secũdo eſt defectus in q̃ntitate. vt q̃n q̃s venderet puũ ꝓ magno. Tertio in q̃litate vt ſi q̃s venderet infirmũ ꝓ ſano. ⁊ malũ ꝓ bono. Audiui de quodã apotecario in ytalia. qui infirmatus vocato notario ⁊ teſtibus voluit ordinare teſtamentũ ſuũ. ⁊ in pñtia teſtiũ ait ad notariũ. Scribe ꝙ oĩa bona relinquo vxori ⁊ filijs meis. Corpus do terre et vermibus. Aiam vero trado dyabolo cruciandã ꝑpetue. Stupefacti õnes circũſtantes dixerũt ſibi ꝙ tale teſtamẽtũ reclamaret. Rñt. Nequaq̃. qđ ſcripſi ſcripſi Interrogauerũt eũ. Cur ſic aiam traderet dyabolo. Rñt ꝙ tociens decepi ꝓximũ meũ vẽdens aquã pluuialẽ ꝓ aqua diſtillata ita ꝙ lucratus ſui q̃ngentos ducatos. quã pecuniã reſtituere nolo. Qui finaliter mortuus eſt ⁊ ſepultus in cimiterio. De mane fuit reiectus de ſepulcro tanq̃ indignus ſepeliri ĩ tali loco. Qui iterũ terre cooptus eſt. Sequẽti die factũ eſt ſimile ⁊ in tertia die. Qui tandẽ de cimiterio t̃ctꝰ ⁊ in loco non conſecrato ſepultus ẽ. Vbi vicini tantos demoniorũ ſtrepitus audierũt: ꝙ cõpulſi fuerũt cadauer ſuũ inde portare ⁊ in quendã lacum ꝓiecerunt. vbi diabolus adhuc opatur tot horribilia: ꝙ nemo auſus eſt appropinquare lacui. Quinti ſunt q̃ peccãt emẽdo ⁊ vendẽdo. ſ. q̃ in ncc̃itate ꝓxi vilius emũt q̃ res valet. viz ſi poſſent emerẽt ꝓ vno floreno qđ valeret decẽ. Et de hͦ nõ faciũt ſibi conſciam. ⁊ cũ ꝓmpta pecunia emũt in neceſſitate proximi. Vel carus vendunt q̃ res valet. propter

dilatōem ſolutiōis quod eſt vſura·
vtꝫ in·c·In ciuitate·ex̄ de vſuris·De
illis dicitur ecc̄·Eſt via que appet
hōi recta: ⁊ nouiſſima eius ducit ad
mortem: ⁊ eſt via per quā multi ad
infernū vadūt·De illis dicit Aug⁹·
mimū quendā dixiſſe·xiij·li·de trini
tate· ꝙ oēs vultis vili emere ⁊ care
vendere·Dubitatur vtruꝫ emptio et
venditio cū dolo valeat·Rn̄t gaufre
dus ⁊ hoſtienſis·Cū dolus dat cām
contractui·puta dolo te induxi ꝙ vē
deres qd̄ venditurus nō eras·nō te
net contractus·vtꝫ·ff·de dolo·l·i·ele
ganter·⁊ xij·q·ij·quiſquis ep̄s·De
cido ſi dol⁹ incidit in contractū vt q꞉
eras venditurus ſed p cercūuentioꝫ
te induxi vt minori p̄cio vēderes: te
net contractus ſed purgādus eſt do
lus·vtꝫ·ff·de emp·⁊ ven·l·iulia· q꞉
fraus ⁊ dol⁹ nemī dn̄t pcināri·vtꝫ
in·c·ad nrām·ex̄ de emp·⁊ ven·⁊ in
c·cum dilecti·Et ibideꝫ allegat̄ lex
ꝙ circa mediū iuſti precij inter emē
tem ⁊ vendentem licita ſit deceptio·
Sed hec lex repugnat legi dei·Glo
ſatur igit̄ ſic·Licet decipe·i·lex exte
rior hoc nō punit: licet malū ſit·q꞉ n̄
datur virtuoſis: ſed populo in quo
multi ſunt deficientes a virtute·Vn̄
prohibet tm̄ exteriora que deſtruūt
hūanū victū·alia aūt pmittit·Lex
autem diuina nihil impunitū relin
quit·qd̄ eſt virtuti contrariū·Ideo
illicitū reputat ſi eſt ibi ineq̄litas iu
ſticie que nō eſt punctalis ſed in q̄=
dam eſtimatione cōſiſtit: ita ꝙ mo
dica additio vel minutio talē equali
tatem nō videtur tollere Jō dicit ſā

ctus tho·ſcda ſcdē·q·lxxvij·ꝙ de ēp
tione ⁊ vendicōe poſſumus loqui du
pliciter·Vno mō ſcdm ſe ⁊ ſic ſunt
pro cōi vtilitate vtriuſqꝫ·dū re alteri
us quis indiget ⁊ ecōuerſo·Qd̄ aūt
pro cōi bono eſt introductū: nō debet
eē magis in grauamie vni⁹ q̄ alteri
us·Jō debet fieri ſcdm equalitatem
rei inter eos Igit̄ ſi res excedit ī va
lore vel preciū: non ſeruatur eq̄litas
Alio modo poſſumus loqui de emp
tione ⁊ venditione p accidēs: inq̄tū
cedit in vtilitatē vni⁹ ⁊ decremen=
tum alterius·puta cū vn⁹ multū in
diget re alterius·⁊ alius inde ledit̄
ſi careat·In tali caſu propter damp=
nū qd̄ venditor incurrit poteſt lici=
te plus vendi q̄ valeat·Sexti ſunt
qui peccant ⁊ eijciūtur de templo be
atitudinis eterne qui cum menda=
cijs ⁊ falſis iuramentis emūt ⁊ ven
dunt·De quibus dicit raynūdus·
Quotiens cauſa decipiendi piurant:
vel mentiūter ſcienter: peccant mor=
taliter·Ideo completū eſt in il̄ illd̄
apoc̄·xiij·de beſtia quā vidit iohēs
ꝙ nemo poterat emē vel vendē: niſi
hrēt nomē beſtie ⁊ caracterem eius
Per beſtiam diabolus ſignificatur·
cuius imago eſt falſitas ⁊ mendaciū
q꞉ mendax eſt ⁊ pater eius·Joh·
viij·Sic faciūt contra apoſtolū di=
centē Loq̄mi veritatē vn⁹quiſqꝫ cuꝫ
pximo ſuo·qui ſumus inuicē mēbra·
Et dn̄s in euanḡ·Sit ſermo vr̄ eſt
eſt: nō nō: qd̄ āt ā pli⁹ eſt a malo ē·
Dicit ergo dicim⁹ nō ore·ſic eē cor
de·Et ſic affirmam⁹ ore: ſic ⁊ corde·
Jō dicit dupliciter·eſt eſt·non non·

O quot ſunt iam mendacia in emē-
do ⁊ vendendo Non ſic fecit qdā mo-
nachus laycus: qui debebat vendere
duos aſinos inueteratos. Qui q̄dem
accepit ab abbate in mandato ꝙ nō
mentiretur in vendicōe. Qui ducens
aſinos ad forum: interrogatus fuit
ab emptoribus vtrum aſini etiā va-
lerent. Rn̄t ꝙ nihil valerēt: quia eēnt
antiqui ⁊ depilati ex antiquitate. et
finaliter reduxit aſinos ad abbatē
quia vendere nō poterat. Interrogauit
eū pater quarē nō vendidiſſet aſinos
Rn̄t. quia dixi veritatē ideo vendere nō
potui. Vtinā tales nūc eēnt vendito-
res Dicūt q̄dam mercatores. ſi ſem-
per veritatē deberemus dicere ⁊ nō iu-
rare: nūq̄ eſſet nobis lucrū. ⁊ ſic fi-
naliter incurrere poſſemus paupta-
tem. Quibus rn̄det. Si nō mentirē-
tur ⁊ nō piurarent tūc ditarentur. ⁊
deus illis multiplicaret bona. Cuius
exemplū ponit Ceſarius. di. iij. c. xxx
vij. ꝙ duo ciues colonien. inter cete-
ra ſua pctā confeſſi ſūt duo pctōꝝ
gn̄a que q̄dem in ſe ſūt valde mag-
na licet ꝓpter vſū mercatoribꝰ pua
videantur ⁊ q̄ nulla. mendaciū. ſ. ⁊
piuriū. Dn̄e inq̄unt pene nihil poſſu-
mus emere aut vendere niſi oporte-
at nos mentiri ⁊ iurare. Quibus cū
diceret plebanus. Pctā iſta valde
ſunt grauia ⁊ a ſaluatore ꝓhibita:
dicente. Sit ſermo veſter. eſt ē. nō
non. Rn̄derunt Non poſſumus hoc p̄-
ceptū in noſtris negociacōibus cu-
ſtodire. Ait ſacerdos. Vtimini cōſi-
lio meo et bene erit vobis. Nolite
mentiri ⁊ iurare. Et ſicut mercatū ve-

ſtrum dare vultis ſic eūm laudatē.
Et promiſerunt ei ꝙ temptare vellēt
vno anno. hoc enim petiuit Impedi-
ente eos ſathana: qui ſemper ſaluti
humane aduerſatur. pene nihil illo
anno vendere potuerūt. Reuerſiq₃ ā-
no reuoluto ad ſuū plebanū dixerūt
Obediencia huiꝰ anni fuit multū no-
bis dampnoſa. Homines enī a no-
bis defluūt nec aliquid ſine iuramē-
to vendere poſſumus Tunc ſacerdos
Nolite dubitare quia temptatio di-
aboli eſt. fixum tenete in corde vrō:
ꝙ nulla aduerſitas ⁊ nulla vos pau-
pertas a tali ꝓpoſito auertat. ⁊ domi-
nus vobis benedicet. ꝓmiſeruntq₃
ei domino inſpirāte ꝙ cuſtodire vel-
lent eius conſiliū ⁊ diuinū preceptū
p omēs dies vite ſue. etiam ſi opor-
teret eos mendicare. Mira res: ſtati
deus immiſſam compeſcuit temptacōē
⁊ ceperūt eos hoīes plus q̄ ceteros
mercatores frequētare Factiq₃ ſunt
in breui diuites. ita vt mirarētur. ⁊
reuerſi ad ſuū confeſſorem grās agē-
tes: eo ꝙ p eius cōſiliū a tam graui-
bus peccatis ſūt erepti Septimi ſūt
q̄ peccāt in emēdo ⁊ vendēdo q̄ vēdūt
illas res que ad nullū iuſtū vſū perti-
nēt ſeu valent niſi ad peccanduz. vt
ſūt taxilli. ludus ſchakoꝝ ⁊ cartaꝝ
⁊ ſic de alijs. Et tam facientes q̄ ven-
dentes peccant mortaliter. ⁊ fiunt p-
ticipes omniū illorum peccatoꝝ que
cum illis faciūt. Quia dicitur de in-
iur. ⁊ damp. dato. c. culpa. Qui oc-
caſionem dampni dat: dampnū de-
diſſe videtur. Si autem res ille ven-
dende poſſunt eſſe vtiles. vt arma

in iuſto bello · venenū ad medicī ſ
nalia vel cōn aīalia nociua · ⁊ ſi talia
vendant nō peccāt niſi forte ſciret ꝙ
emptor vellet male illis vti · ſic auri
faber faciens anulū alicui mulieri ad
alliciendū virū ⁊ ecōn. Et talis eſt re
us illorū pc̄tōrū · Exemplū ad hoc po
nitur · Si qͥs alteri oſtēderet ꝓſtibu
lū: nūquid reus eſſet pc̄tōꝝ illorū ·
Octaui ſūt mercatores peccantes qͥ
tenebroſa loca eligūt · ⁊ hoc faciūt vt
res aliter appareat ꝙ ſit · ſicut pāni
cide faciūt · ⁊ ſic decipiūt oculos intu
entiū Jo · iij · Ois qui male agit odit
lucē · vt nō arguātur opa eius · Qui
āt facit veritatē venit ad lucē · Et ta
les q̄ntū in eis eſt oculos ꝓximi ve
lāt cū iudeis · Et ſi tales nūꝙ decepiſ
ſent ꝓximū ſuū · tamen ſola intētio e
os dāpnat · ⁊ finaliter eiciētur de tē
plo eterne btitudinis · Noni ſūt illi
mercatorēs qͥ inter ſe cōueniūt vt cer
to precio vendāt · vel ꝙ vnꝰ ſolus ta
les merces vendat Nā ſcd̄m hoſtiē ·
pactū illicitū eſt · Vnde ſi qͥs in ciuitate
īpetrat vt ſibi ſoli vendere liceat · Or
ſi quis hmōi officiū exerceat: dꝫ ꝑm
leges bonis ſuis ſpoliari · ⁊ exilio ꝑ
petuo dāpnari · Vnde cōcedētes ⁊ ad
mittētes dn̄t puniri vtꝫ. C · de mono
polijs · l · vnica · Dubitat ergo ad quē
ſpectat determinare rei valorē · Rn̄r
ꝙ ad preſidētes reipublice · qui dn̄t
reſpectū hrē ad q̄tuor circa vēdibilia
Primū eſt ne fiat ſophiſticatio va
ria quā ardor hn̄di circa vēdibilia
induxit · Secundū eſt ne res corrup
te aut putrefacte ⁊ fetide vēdantur
vnde cōitas poſſit morbū incurrere ·

Tertiū eſt ne multiplex fallacia quā
auiditas lucrandi adinuenit fiat cir
ca menſuras ⁊ pondera · Quartū eſt
ꝙ debent determinare valorē rerū vē
dibiliū circa feſtū michaelis ſcd̄m
leges · put ōmibus ſtatibus ↄgruit
Qui valor determinatur ⁊ menſura
tur ex hūana indigentia Vn̄ ariſto ·
v · ethicoꝝ · Indigentia hūana ē mē
ſura naturalis cōmutabiliū · Quod pro
bant phi ſic · Nam valor rei attēdi
tur ex fine ⁊ bonitas eius · dicēte cō
mentatore · xij · metaphi · ꝙ nihil eſt
bonū niſi ꝓpter cauſas finales · Sꝫ
finis cōmutabiliū eſt ſupplementuꝫ
indigentie hūane Nā videmꝰ ꝙ illo
tpe quo blada deficiūt tūc magis i
digemꝰ · ⁊ tūc ſūt cariora Non dn̄t
igit̄ pmittere p̄ſidentes ꝑ arbitrio
ementiū ⁊ vendentiū p̄cia rerū creſcē
ſed dn̄t preciū taxare ſcd̄m defectuꝫ
⁊ abūdantiā reꝝ · Decimi ſūt merca
tores qͥ peccant · ſ · qui emūt rapinā ·
De qͥbꝫ nota ſ̄ · in ſermone de rapia ·

De ſymoniace peccantibus

Octauo peccāt cōn illud pre
ceptū ſymoniaci · Et eſt ſy
monia ſtudioſa volūtas e
mendi vel vendendi aliqd̓ ſpūale vl̓
ſpūali annexū · Et vocātur ſymoiaci
a ſymone mago qui voluit emē grā
ciā ſpūſſancti · Venditores āt vocā
tur yeſite a yeſi diſcipulo helizei · qͥ
vendidit donū ſanitatis · iiij · Re · v ·
Talis emptio in clericis poteſt eſſe
pc̄tm̄ quadrupliciter · Primo rōe tē
poris · qꝛ ſit emptio in ſacro tpe · De
quo ſupius dictū eſt · Secūdo ratiōe

loci· qz fit in loco ſacro vt in ecclia l' cimiterio· Et hoc dñs ſignificare vo
luit qñ ementes ⁊ vendentes de teplo
eiecit· qz in teplo nemo dz emere vel
vendere vel eius cimiterio· Cauſam
ſubiungit dicens· Domus mea dom⁹
oronis vocabit᷑ Vnde Aug᷑· in regu
la In oratorio nemo aliqd agat ni
ſi ad quod factũ eſt ⁊ vñ nomẽ acce
pit· Jō dz· ex̄ de emũi· ecc̄· c· decet do
mũ dei· li· vi· vbi dz· Ceſſent ĩ eccleſi
is earundeqz cimiterijs negociacões
ꝑapue nũdinarũ aut fori cui⁹ cũqz
tumultus oīs· ibi ſecularũ iudicioꝝ
ſtrepit⁹ qeſcat· Tercõ eſt illicita rõe
ꝑſone· qz ſpũalis ꝑſona nõ debet ex
ercere mercancias vt ſũt clerici reli
gioſi ⁊ ſacerdotes· vtz· lxxxviij· di·
c· negociatorẽ· vbi dicit Jeronim⁹·
Negociatorẽ clericũ ex inope diui
tem· ex ignobili glorioſũ· qi quādã
peſtem fuge· Jbidẽ in· c· fornicari di
cit Aug᷑· Fornicari ſp nõ licet· nego
ciari vero aliqñ licet· Ante eñi eccle
ſiaſticus q̄s ſit licet negociari: facto
ſupple eccliaſtico iam nõ licet· Quia
dz· i· thi· ij· Non turpis lucri grã qz
nemo militans deo implicat ſe nego
cijs ſecularibus· Jõ precipit᷑ ex̄· ne
cle· vel mo· ſe· imiſ· ſe ne· c· ſcdm iſti
tuta ꝑdeceſſoꝝ nroꝝum ſub intermi
natiõe anathematis ꝓhibem⁹ ne mo
nachi vel clerici cã lucri negocientur
Hec ibi· De monachis dicit Aug᷑· in
ſermonibus ad heremitas· Mercã
ciam inqt in monachos vſurã occultã
exiſtimam⁹ Sed eſt duplex negoci
acio· ſ· cupiditatis ⁊ neccitatis· Cupi
ditatis eſt radix oim malorũ· Et illa

nõ licet eis vt dictũ eſt· ſed bñ neccã
tatis· qz dz ex̄· ne cle· vel mo· ſe imiſ·
ne· c· multa· vbi dz· Nec tñ iuſtũ ne
gociũ eſt cõndicendũ ꝓpt᷑ neccitates
diuerſas· qz legim⁹ ſcõs apl'os ne
gociatores fuiſſe· vtz· act· ij· in fine·
⁊ etiam in ſermõe ꝑcedente· Licet ec
cã pietatis· ſ· ꝓpter paupes ſuſten
tandos poſſet clericus negociari Qr
to eſt illicitũ rõe materie· vt vendere
liberũ hõiem· ſicut frẽs Joſeph euz
vendiderũt· vtz geñ· Et iudas xpm·
De quo exodi· xxi· Qui furatus fue
rit hoiem ⁊ vendiderit eum: cõuictus
noxe morte moriat᷑· ita qꝫ ad incur
rendã penã mortis vtrũqz reqrit· ſ·
furtũ ⁊ venditio. Jdẽ textus ponitur
ex̄ de furtis· c· i· Et vocat᷑ ſꝫm leges
plagium· ff· ad· l· faiuiam de plagi· l·
vlt᷑· Sed ſcdm canonẽ hec pena non
imponitur· vtz ex̄ de rapto· c· in ar
chiepatu· ⁊ · xxxiiij· q· ij· Inter hec·
Hic etiam eſt illicita ex materia ſa
cra· qz rem ſacram emẽ vel vendere
nõ licet· qz hoc reprehenſũ fuit ĩ ſy
mone mago· act· viij· ⁊ Jeſi: iiij· Re·
v· q̄ ꝓ ſanitate naaman recepit mu
nera· ⁊ fuit lepra perfuſus. Et rõ ē ſꝫm
ſcm̃ tho· in qrto ſentẽ· Primo qz nõ
pñt precio cõmẽſurari· ſcdo qz tũc nõ
ceñt grẽ qz nõ daret᷑ gtis ſꝫm dcm
euãg᷑· Gratis date: gtis accepiſtis·
Tercõ qz null⁹ hõ ē dñs ſacrorũ aut
ſpũaliũ bonoꝝ: ſed ſolus xps· ergo
nullus hõ hz ea vendere· Prima ratõ
pz: qz nõ pñt appciari cũ pciũ nũqꝫ
poſſit attingẽ valorẽ taliũ· Nã talia
ſpũalia tñ valẽt ꝓ quanto fuerunt
empta ſanguine xpi: qui eſt infinite

virtutis rõe pſone q̄ erat de⁹ ⁊ hõ.
Tantũ etiã valet q̄ntũ ẽ bonũ qḋ cõ
ſequit̃ p ea. ſed talia ſpũalia ducũt
ad vitã eternã. q2 grã dei eſt vita et
na. vt dicit apoſt. Ergo nõ imerito
dicit ſalõn puer. iij. Preciosior ẽ cun
ctis opibus. ⁊ oĩa que deſiderãt̃ hu
ic non valẽt compari. Quia totum
mũdi aurũ nõ poſſet emere miam et
grãm. Jdeo dixit petrus ſymoi ma-
go act. viij. Dũ ipẽ ſymon portauit
pecunias emere volens grãm ſpũs
ſancti. Vidit eñ per impoſitõez ma
nuũ aplorum dari ſpmſanctũ. dixit
eis. Date ⁊ mihi hanc ptãtem vt cu
icũq3 impoſuero man⁹ accipiat ſpm̃
ſanctũ. Cui rñt petrus. Pecuniã tua
tecũ ſit in pditõem. qm̃ donũ dei exi
ſtimaſti pecunia poſſideri. Nõ ſit ti-
bi ps neq3 ſors in ſermõe iſto. Cor
eñ tuũ non eſt rectũ corã deo. Peni
tentiã inquit age abhac neq̃cia tua
⁊ roga deũ ſi forte remittat tibi. Et
hec eſtimatio peſſima totã corrũpit
eccãm. Secũda rõ eſt quare nõ pñt
emi aut vendi. q2 non ſũt ꝓpria mi
niſtrorũ ſed ſũt xpi. ⁊ iõ miſtri non
pñt ea vendere Emptio eñ d3 fieri a
dño rei. Prelati vero ⁊ ceteri miſtri
ſũt tm̃ diſpenſatores ⁊ nõ dñi. Vñ
apl'. i. ad cor. iiij. Sic nos exiſtimz
hõ vt miſtros xpi ⁊ diſpenſatores
miniſtrorũ dei: Sed poſſum⁹ dicere
cũ aplo. Hic iã querit̃ inter diſpẽ-
ſatores vt fidelis q̃s inueniatur. q2
maxie bñficia ⁊ dignitates nõ ñ per
pecũiam diſpenſant̃. Tertia rõ ẽ q2
gratis dant̃ a deo. Non eñ ppt̃ me
rita debentur nobis ſacrã ⁊ grẽ: ſilr
⁊ alia bona ſpũalia. Sed iſta habe
mus ex boitate ⁊ gratuito dei dono:
qui dat oĩbus affluenter. ⁊ nõ ipro
perat. vt dĩ iacobi. i. Jdeo vult vt g̃
tis ⁊ ſine precio donem⁹. dicẽte ſal-
uatore noſtro. math. x. Gratis acce
piſtis gratis date Et hec ſũt rõnes
ſancti thome. in q̃rto ſentẽ. di. xxv.
Sed contra hoc multi peccant in ec
cleſia dei. Primi ſũt clerici ⁊ ſacerdo
tes ementes ⁊ vendentes beneficia
ſua eccleſiaſtica: ac ſi eſſent equ⁹ et
vacca. Et tales ſimiles ſũt iude tra-
ditori. vt patet. i. q. i. c. eos. qui dei
occãſoib⁹ xpm̃ vendidit ꝑ triginta
denarijs. ſed iſti ñ ꝑ triginta. ſed ꝑ
quingẽtis aut ducentis vendũt. Er
go ſunt peiores q̃ȝ iudas vnq̃ȝ fuit.
Nã ipſe iudas fuit prim⁹ ſymonia
cus in nouo teſtamento ſicut eſau i
veteri teſtamẽto q̃ vẽdidit p̄mogei
ta ſua. Quis eñ paup q̄ntũcunq3 v̇
tuoſus hẽbit hodie bñficiũ vl' digni
tatẽ: Quis ei q̄ntũcunq3 viciosus ſi
habuerit pecũiam ⁊ voluerit ꝯpare
nõ inueniet bñficiũ: Et ſic oẽs digni
tates ⁊ oĩa bñficia ſũt venales. ⁊ ma
ior practica ſit in curijs p̄latoruz de
ſilibus q̃ȝ fiat in foro mercatoruz de
mercãcijs: nõ attendẽtes penã cano
nis q̃ȝ ſunt ſuſpẽſi quo ad ſe. ⁊ quo
ad alios. vt patet extra de elec. c. du
dum. Et ſi habent curam aiarum: ta-
les tenentur reſiguare beneficiũ ⁊ re
ſtituere oẽs fruct⁹ pceptos. vtz xiiij
q. vi. Si res. Si ãt recipit ordinez
ſymoniace: eſt etiam ſuſpenſus. vtz
extra de ſymonia. c. tanta. Secundo
contra hanc peccant p̄lati ſupiores

quī emūt aut vendūt ꝑlaturas eccle
ſiaſticas. Et tales prauitatē ſymoīe
incurrūt ⁊ ex ꝯſ̄ti eternā dāpnacōꝫ
vtꝫ.i.q.i.c.preſbꝛ ſi eccām ꝑ pecuni
am obtinuerit: non ſolū eccā priuet̄
ſed eē ſacerdotij honore ſpoliet̄. qꝛ
altare ⁊ decimas ⁊ ſpm̄ſanctū emē l
vēdere ſymoniacā hereſim eē null⁹ ſi
deliū ignorat. Idem ptꝫ.i.q.i.c.pria
patus.⁊.c.vulnerato. Et debent de
poni: ⁊ pecunia nō ſymoniacis ſꝫ ec
cleſie in cuius iniuriā data eſt debet
refundi.vtꝫ.e.ti.c.de h̄ āt. Quantuꝫ
āt pc̄m̄ ſit iſtud patet ꝑ tale exem
plū qd̄ poīt martinus in cronica ſua
qd̄ contigit āno dn̄i M.lvij. tpe hen
rici imꝑatoris tertij qꝛ cū qdā cardina
lis legatus pape ad franciā Hilde
brandus noīe: con̄ ſymoniacos mul
tos miſſus tamen con̄ vnū epm̄ mul
tū infamatū ꝑcedere voluiſſet ⁊ ille
teſtes qui ipm̄ accuſauerūt corrupiſ
ſet dixit legatus in concilio. Ceſſet
humanū iudiciū ⁊ ducat̄ in mediū
diuinitatis oraculuꝫ cū certū ſit qꝛ epa
lis grā donū dei ſit Et quicunqꝫ mer
catur epatum facit con̄ ſpm̄ſanctum
Si tu igit̄ ꝯ ſpm̄ſcm̄ nō feciſti. dic
glīa prī ⁊ filio ⁊ ſpiritui ſancto Qd̄
cū incepiſſet nullaten⁹ ſpiritui ſācto
dicere potuit frequētius repetendo.
Sed eiectus ab epatu tūc plene di
xit: Tales eē raro bona morte mori
ūtur. ſicut legit̄.i.mach.xiiij.de Al
chimo q̄ offerebat coronā aureā. ⁊
palliū demetrio regi. ⁊ obtinuit ſum
mū ſacerdotiū. Qui poſt multa flagi
cia ſua eiectus eſt ⁊ occiſus gladio.

Sile patet de iaſone ibidē.c.vij. vl̄
tpalem incurrūt ꝯfuſiōem. Cui⁹ exē
plū ponit Ceſarius di.vi.c.xiiij. Cū
abbas ſancti dioniſij gentis franco
rum ⁊ illa ditiſſima abbacia vacaret
⁊ ad illā plures aſpiraret: venit ad
regē is qui in ꝯgregacōe videbatur
potior: ꝑpoſitus viꝫ ꝓ abbacia ſup
plicans ⁊ dicens. Dn̄e qngentas vo
bis offero libras vt ꝓpicius mihi ſi
tis in hac abbacia. Cui rex nihil ꝓ
mittēs ſed ſymoīa cū muneris recep
tione q̄i in arce ſpei ponēs. Rn̄t. Da
te pecuniam camerario meo ſecrete.
Recedente ergo ꝑpoſito ⁊ q̄i de regio
fauore certificato. cellerari⁹ nihil de
hijs ſciens eūdem regē adijt ⁊ ꝓpoſi
to ſimilia petens: ſimilē pecunie qnti
tatem obtulit. A quo ſimile rn̄ſū ac
cepit. Nouiſſime vero venit theſauro
rum inſidus cuſtos ⁊ ipē ꝓ abbacia
qngentas libras obtulit Cui ſicē pri
oribus reſponſū eſt. Et licet rex ſic
hō diſſimularet. plurimū tamē ei di
ſplicebat illoꝝ triū monachoꝝ am
bicio ⁊ ꝓprietatis viciū. ꝑmo tam ex
ecrabile furtū ⁊ ſymonia. ſciēs ab
latam pecuniam mōaſterio fuiſſe ſub
tractā. Prefixit tamē cōuentui diem
in qua abbatē eis ꝯſtituēt eo qꝛ ab
bacia in manus eius deuoluta fuiſſꝫ
Sedente āt rege in capitulo. vbi ꝑ
ſoneis premiſſis cū diligenter cir
cūſpiceret ⁊ pſonas ꝯſideraret. tres
predcōs monachi. ꝓpoſitus. ſ. cellera
rius ⁊ theſaurarius i ſūma expecta
tione erāt poſiti ſinguli ꝑ momenta
ſingula abbaciā ſibi eē ꝓrogandā.

Et licet ſpes ſcā nō ɔfundatꝛ. oēs tn̄
in ſua expectacōe ſūt ɔfuſi Nā ꝛ rex
vidēs monachū quendā ſimplicē in
angulo capituli reſidentē ꝛ nihil de
abbacia ſperantē. inſpiracōe dīna vt
ſurgēt precepit. Stante illo cū vere
cūdia ante regē: dictū eſt ei ab eodē
rege. Dn̄e en ɔmitto vobis abbaci
am ſancti dioniſij. Quo audito cum
hō ille ſimplex regi nō aſſentiret p̄-
mo fortꝛ reclamaret ſe eſſe pſonā
hūilem priuatam ꝛ deſpectam atqꝫ
ad tantā dignitatē nimis indignū
ꝛ nimis inſufficientē ſic ſe vitupan
do. Rex coegit eū. Et poſtea ſubiecit.
Dn̄e eccā illa in plurimis debitis eſt
obligata nec eſt vn̄ ſoluatꝛ. Cui rex
ſubridēdo rn̄t. Nūc in inſtanti mille
ꝛ q̄ngentas libras vobis dabo: ꝛ cū
necē fuerit vobis accōmodabo pe-
cuniā. Inſup auxiliū vobis impēdā
Precepitqꝫ camerario ſupradictā pe
niā afferre. Et melius fuit domus p
eū recta ꝙ p illos qui ad hoc aſpira
uerāt. Tertio peccant cū ſymo nia il
la collegia et ecce que neminē volūt
recipe in canonicū illius ecce niſi det
centū aut ducētos florenos collegio
In hijs ſcd̄m hoſtieñ. ſi interueniat
pactū vel exactio: ſymonia eſt nulla
obſtante cōtraria conſuetudine. vtꝫ
ex̄ de ſymo. c. i. ꝛ. c. ſicut p certo Di
cāt eſt ɔſuetudo ꝙ canonicus dat cap
pam vel aliquid ad ſtructurā: tanꝙ
laudabilis eſt ſeruanda. ar. ex̄ de p
ben. c. ſignatū. pōt tn̄ aliquid recipi
Primo qn̄ gratis datur aliqđ mu-
nus nō p ſpūalibus. vtꝫ. i. q. i. c. q̄c

quid Secūdo ſi datur p opib⁹ ſpi
ritualibus ad que nō tenetur ex of-
ficio vtꝫ. xij. q. ij. c. caritatē Ex hoc pꝫ
ꝙ ſacerdotes pn̄t opas ſuas vendere
ſi nō hn̄t vnde viuant Tercō cū p q̄
buſdā ſpūalibus opibus viſitatꝛ da
tur cum viꝫ epūs viſitat epiſcopatū
pōt exigere vnicā pcuracōem. vt ex̄
eodē. ti. cū ſit romana Sed hoc non
debet exigere p actu viſitādi aut cō
ſecrandi: ſꝫ p expenſis vie. Quarto
pro redimenda vexatione: que ſibi
ſit iniuſte ſuper aliquo iure ſpiritua
li adquiſito. extra e. ti. c. dilectus fi-
lius. Et hoc debet intelligi quando
alicui plenum ius eſt adquiſitum.
Sed ſi nullum ius haberet ꝛ ſi tūc
daret aliquid ſymoniacus eſſet.
Quarto peccant cum ſymonia om-
nes qui dant vel recipiūt aliquid p
introitu religionis: vel etiam cum a
liquis precio ad religionem inducā-
tur. vt. i. q. ij. quam pio Quando ta-
men monaſterium eſt depauperatum
dicit ſanctus thomas in quarto ſen
tenciarū. di. xxv. et etiam raymūd⁹
debent gratis eum recipere: ſed poſ
ſunt dicere ei ꝙ ſecum ferat vnde vi
uat Quia propter paupertatem nō
poſſunt ei prouidere Vnde ſi tunc ta
lis ſe ꝛ ſua offerat non eſt ſymonia
extra e. ti. tua nos. p̄mo poſſunt tax
are quantum portare debeat. Sed
ſi pactum fiat vt nullus recipiatur:
niſi det centum libras p introitu re
ligionis ſymonia eſt. Et tales oēs
ſunt excōmunicati ſcd̄m quandam
ɔſtitucōem vrbani ſexti cōtra tales

editaıı· Grauitas hꝰ pcti patet ꝑ ta
le exemplū qđ ſcūs Cirillus in eplis
ad ſanctū angꝰ· de miraculis btī Je
ronimi narrat dicēs ꝙ apđ ſupiorē
thebaidā fuit qđdam monaſteriuꝫ
ditiſſimū in quo fuerūt ducente mo
niales in quo hec abuſio ſeruabatᷣ·
vt ſi quā vellent in moialem recipe:
illa nō poterat hrē introitū ñ certam
pecūie q̄ntitatem ſecū portaret In hꝰ
monaſterio erat q̄dam dn̄a nobilis
⁊ grandeua: que ab infācia ſua deuo
te vixit· ⁊ que vitiū illud ꝗplurimū
abhorrebat. Cui nocte q̄dam poſite
in orōe glᷓoſus ieronimꝰ appens lo
cū illū imenſo luſtrās lūie: precipiēs
ei vt ad abbatiſſam: ceteraſqꝫ illius
cenobij moniales iret· ⁊ vt a tali pec
cato iam narrato ceſſarēt· Alias vl
tionem diuinam ſubito ſentirēt Maē
facto omēs in caplᷓo pulſato tintina
bulo congregauit· ⁊ que viderat et
audierat oībus patefecit· Sed oēs
eam deridebant fatuā ⁊ exclamāt eam
iſta ſompniaſſe forte ex nimia ebri
etate· Jlla vero accepta contumelia
patienter ſuſtinuit: dolens de earuꝫ
ꝑtinacia: ſupplicans ꝯtinue ne hꝰ eis
eueniret· Trāſactis igitᷣ diebus de
cem ſcūs ieronimꝰ apparuit eidē mo
niali in nocte media in oratione poſi
te· vt qđ prius nūciauerat eiſdeꝫ de
nuo intrepide nūciaret· Fecit qđ pre
cepit ſicut prius· ſed anteꝙ̄ verba fi
nierat cū magnis cachīnatiōibus de
capitulo receſſerūt· Sed poſt tribꝰ
diebus tranſactis glᷓoſus ieronimꝰ
eidem moniali cū magna multitudi
ne angeloꝝ appuit: ⁊ excitauit eā di

cens ꝙ ꝓtinꝰ exiret monaſteriū ne
diuinam ſentiret vltionē· Cū illa vero
multis lacrimis ſupplicaret ne hꝰ fie
ret· Rn̄t ieronimus Ad abbatiſſam
pergito ⁊ ad ceteras· ⁊ omni mora
poſtpoſita eis nūcies: ꝙ niſi peniteāt
hac nocte diuinam ſentient vltionem
Si autem in ſua ꝑtinacia permane
bunt ſtatim exies· Hijs finitis abſ
ceſſit· ⁊ capitulum adijt: campanā
pulſauit· Abbatiſſa autem ira cōmo
ta videns eā· diris minis eam incre
pans: nullū verbū voluit audire· ꝓ
mittens ꝙ niſi ceſſaret: amplius in
monaſterio non maneret· ⁊ illa non
ceſſans: tandem eam de monaſterio
expulerūt· Que egreſſa eſt cum lacri
mis et perfuſa doloribus · ⁊ ſubito
monaſteriū corruit: omēs opprimēs
moniales· ita vt ex eis aliqua viua
non remanſerit· Sed quid eſt dicē
dum de fraternitatibus q̄ ita conſti-
tute ſūt ꝙ nullꝰ recipiatᷣ ñ ꝓmittat
vel iuret ſe daturū annuatī decē ł plu
res ſolidos· Rn̄t raymūđ· ꝙ ſi hmōi
cōfraternitates ſūt ꝓpter cām hone-
ſtā· puta ꝓ alendis paupibus: ⁊ ꝓ
redimendis captis vel ſimilibꝰ non
eſt ſymoia: nec ſūt reprobande· ꝓmo
grāgenſe ꝯſiliū dicit anathematiſā
dū q̄ eos deſpicit· vtꝫ· xlij· di· c· ſi q̄s
deſpicit· Et eccā vniuerſalᷓ approbat
iuramentū· tn̄ ego nō approbo ꝓpter
piculū piurij Si vō ſtatutū ē ꝙ ſe-
mel vel bis in āno ꝯueniāt oēs ꝯfra
tres ad tractandū de ſalute aīaruꝫ ⁊
ad audiendū verbū dei· ad celebran-
dum miſſas: et orationes ꝓ viuis ⁊
defūctis: ⁊ ad excitandū deuotionem

Jō ponūt ſingulis ānis certā qntitatem ex q̄ reſiciant paupes. Bonuz ē dūmō intētiōes ſint mūde ꝛ pncipaliter in deo fixe. Nō eſt tū licitū i forma negatia. ſ. ꝙ nullus recipiat m̄ ſi det tm̄: ſed in forma affirmatia licet vt q̄cunqz receptus fuerit dabit tantū. Et hec fōr tutior eſt ſm wilhelmū Quinto ɔmittūt ſymoniā iudices ſpūales q̄ capiūt pecūiam pro abſolucōe ab excōicatis. qꝛ pecuniā nō dn̄t acci pe tanq̄ p̄ciū abſolucōis: qꝛ hoc eēt ſymoniacū. Sed pn̄t accipe pecuniā in penā pc̄ti vel culpe p̄cedentis ꝑ qua q̄s fuit excōicatus. Et dicūt doctores iuris ꝙ excōicat⁹ abſolui dꝫ libere ꝛ eo abſoluto cogi p̄t ad ſatiſfaciendū de pena Sed añ nō p̄t exigi cū nec ꝑ illa fuerit excōicatus. Sic intellige decretalē illam ex̄ de ſymo. ad ap̄licam. ꝛ ad aures. Sexto ɔmittitur ſymonia cū aliq̄s dat aliqd epō ordinanti ipm ꝛ ſi aliter nō eēt ipm ordinaturus. vtꝫ ex̄ de elec. c. ſignificaſti. ꝛ ex̄ de ſymo. c. i. vbi dr̄. Sicut nō dꝫ eps manū quā iponit. ita nec miſter vl̄ notari⁹ i ordinatiōe eius notā vl̄ calamū vendē Pro ordinatione igitur ꝛ vſup allijs ſeu cartis atqꝫ abſqꝫ paſtellis eū q̄ ordinat̄ oino qd dare phibemus. h̄ ibi. Si tū dat aliqd gratis p̄t recipe Jō dr̄ pſa. xxxiij. Btūs qui man⁹ ſuas excutit ab oī mūere. Non dicit ſolū a munē ſed ab oī mūere. Aliud eſt eñ munus a manu. aliud ab obſeqis: aliud a lingua. Mun⁹ a maū pecūia eſt Mun⁹ ab obſeqo eſt ſui tus indebite ipenſus Mun⁹ a ligua

eſt fauor. vtꝫ. i. q. i. ſūt nōnulli Septimo hꝫ fieri cū aliq̄s facit pactū de ſpūali vel ſpūali ānexo. vtꝫ ex̄ de rerum pmu. c. queſitū. Vt faciunt illi ſacerdotes qui fingūt aureas miſſas bti. greḡ. Nam exigē aliqd ꝑ miſſa dicēda cū alias ad hoc teneatur: eſt ſymoniacū. vt. i. q. iij. c. vendētes Si vero alias nō tenet̄ dicere: ꝛ deſunt ei ſumptus. p̄t licite: nō in precium miſſe ſed in ſignū miniſtri ſuſtētati onis aliqd accipe Quia q̄ altari ſeruit de altari viuit Jn oibus hijs ꝛ ſimilib. puta in dicēdo pſalteriū vl̄ alias orōes ſi fiat ſine pacto ꝛ pecūia nō ē pncipale motiuū ſꝫ tm̄ ſcd̄ariuz. Sꝫ vt p pecūiam incitet aliū ad deuote orandū ꝑ eo ꝛ hēat vn̄ viuat ſicut ad faciendū āniuerſariū ꝛ ſilia pn̄t dare pecūiam ꝛ alij recipe. Sic eē pn̄t p̄ dicare primo ꝛ pncipalit̄ ꝓpter deū ꝛ ad edificacōem pxi ꝛ ex ɔn̄ti pn̄t petere ſūptus vnde viuant Octauo ɔmitt̄ ſymoia in vendicōe ſacraliū ꝛ ad ſcrā ordinata. vt ē aq̄ bn̄dcā: panis bn̄dcūs: ſepultura. ſ ei vēdi nō pn̄t ſicut nec ſacrā vtꝫ. i. q. i. c. placuit. ꝛ. c. ad nr̄am Calix tū vendi p̄t rōe mē: dūmō intencō ſolū feratur ad tpale: nō ad ſpūale. Calix tū nō dꝫ vēdi lapco ñ ɔflatus: vtꝫ. iiij. q. ij. h̄ ius qd correctū Nono ɔmitti t̄ ſymoia cū fit tn̄ſactō ſup ſpūalib vtꝫ ex̄ de tn̄ſac. ꝛ. c. ɔſtitutus. ꝛ. c. ſuꝑ eo Pōt tū fieri amicabilis in hijs compoſitio ſcd̄m bern̄. ſup. c. ſup eo. Vn̄ ſi res ſpūal̄ petit̄ tanq̄ bn̄ficiū nō p̄t fieri ſup eo tranſactio: ſecus ſi petat̄ vt ꝓpetas. vt dicit bern̄. ibidē

Decīo ꝯmittit ſymonia qn̄ aliqs ta
li pacto offert bona ſua ecce vt ipa
bona i p̄bendā accipiat. ſec9 ē ſi pu
re ꝓpter deū dat ſibi prebenda ſine
pacto. Si tamen eſt vtrobiqꝫ cor-
rupta intētio erit vtrobiqꝫ ſymoia.
ex̄ e. ti. c. tua nos.

De taxillatoribus.

NOno peccāt cōn̄ illud p̄cep
tū taxillatores ⁊ alcatoꝛes
Tales cū iudeis xp̄m lapi-
dāt. De q̄bus ioh̄. viij. Maḡ ſiqdez
iniqtas ipiorꝫ q̄bus nō ſuffiāt p ora
euomē verba crudeliſſiā. ſꝫ etiā eorū
man9 prepant exacerbiſſiā opa p-
petrare Ecce māſuetiſſime ih̄u famā
tuam iudeorꝫ turbe ⁊ principes ſacer
dotū nō tm̄ blaſphemijs maculaē ſa
tagebant. verūetiā lapidib9 eius vi
tam extinguere curabāt. ſicut ioh̄es
dicit. Tulerūt lapides iudei vt iace-
rent in eū. Et horꝫ ipietatū imitato-
res ſūt aleatoꝛes. quorū opa neq̄ ni
hil aliud ſūt niſi lapides q̄bus ipm
dn̄m ih̄m lapidant. ⁊ ꝓpter hec con
gregatio ecciā dyaboli vocatur Et
diſtinguitur in triplex miniſteriū.
Primū eſt inuētionis Secūdū offen
ſionis Tertiū obligatiois. De q̄b9
ꝓbā. Odiui ecciam. ecce primū. ma
lignantiū. ecce ſcdm. ⁊ cū ipijs non
ſedebo. ecce tertiū. Primū ē iuentōis
De q̄ dicit yſido. li. xviij. ethimo. q
ludus alee inuētus ſuit a grecis in
ocio troiani belli p quendā militem
alea dictū. ⁊ ab illo lud9 ipe nomen
accepit. Sꝫ veri9 ē q diabol9 dr̄ i
ueniſſe ludū illū. Legit q q̄dā ſena
toꝛ roman9 lepra elephātina ſuit in

fectus: q̄ deſpatus dixit. O de9 ſi poſ
ſem tibi facere tantā diſplicentiā q̄n
tam mihi feciſti. nō obmitterē. Cui
mox diabolus aderat dicēs. Si deo
vellet facere magnā diſplicentiā de-
beret facē tabulā q̄dratā ⁊ tres lapi-
des puulos q̄dratos ⁊ pūctatos ita
q in vno latere eēt vn9 pūctus. in a
lio latere duo. ⁊ in tercio tres. ⁊ i q̄r
to q̄tuoꝛ: ⁊ ſic de alijs Et ſic qn̄ ꝓice
rent vnū punctū: h̄ deret facere i cō
tēptū vni9 oipotētis dei Qn̄ ꝓiceret
duo pūcta h̄ derent facere in ꝯtēptū
xp̄i ⁊ mr̄is eius. Et qn̄ tria: in ꝯtēp-
tum ſciſſime trinitatis. Et qn̄ q̄tuoꝛ
i ꝯtēptū q̄tuoꝛ euāgeliorū. ⁊ q̄nqꝫ in
ꝯtēptū q̄nqꝫ vulnerū xp̄i. ⁊ qn̄ ſex i
ꝯtēptū ſex opm mie. qn̄ ſeptē i ꝯtēp
tū ſeptē donorꝫ ſpūſſcī. ⁊ qn̄ octo in
ꝯtēptū octo btitudinū. ſi nouē in cō
tēptū ſcorꝫ āgelorū in nouē choris.
ſi decē in ꝯtēptū decē p̄ceptorꝫ. ſi vn
decim in ꝯtēptū oim ſcorꝫ q̄ ſūt i reg
no dei. ſi duodecī in ꝯtēptū. xij aplo
rū. ⁊c. Attēdāt ergo illi ſceleratiſſi
taxillatores q̄nta ꝯmittūt pctā moꝛ
lia. ⁊ q ſūt imitatores luciferi. q̄ eſt
inuētoꝛ oim malorꝫ Et ꝯuōtis oib9
demonib9 ⁊ clamātib9 Placet: ꝯſtitu
am9 ecciā ſic xp̄s dicēs Ego ero pa
pa i dāpnatoꝫ aiarū luſorꝫ. Et oib9
demonib9 clamātib9 Placꝫ nob' qd̄ di
cis Cardiales erūt oēs mali demones
miſſi ad ludū hoies iſtigātes. ⁊ ſpēa
lit mercatores. tabulas ſcakaria et
cartulas p mūdū ad vendēdū portā
tes. Epalia ſūt caſtra dn̄orꝫ ⁊ dom9
publice in q̄bus in dieb9 feſtis con
ueniunt ⁊ denarios ſubditus dant-

vt offerāt ad missam: ⁊ maxime in
xp̄i natiuitate·Ecce sūt taberne leno
nibus ⁊ meretricib⁹ plene.Plebes sūt
lusores·plebani sūt tabernarij·hac
ↄdicōe adiūcta q̄ nūq̄ predicacōem
vel missam audiāt·Ceroferarij sunt
tenentes lumē ad ludendū· vt sic lu
dāt in ↄtumeliam dei·Oratoria sūt do
mus barbitonsorū ⁊ alioꝝ artificū
Hijs ecclijs dicat papa·i·lucifer suis
epis·Jubeo parari feruētiores cō
cursus ꝑplorū q̄ fit in ecclijs xp̄i nr̄i
aduersarij.Secūdo disponamus ec
clesiastica paramēta·Altare eni i mea
ecclā sūt tabularia·⁊ in latere sit q̄=
dam vacuitas ad ponendū reliq̄as·
·s·nūmos sacrorū lusorū/Missale de
ciū seu taxillū esse volo·⁊ in tribꝰ deci
is sunt.xviij· lr̄e seu note ad cantan
dū Calices sunt crateres ad inebri
andū gulā ⁊ guerrā generātes: pate
na sunt floreni Tertio de ordine mis
se est disponēdū· Jntroitus sit ipsa
lusoꝝ inductio ⁊ ↄcordia ad ludēdū
kyrieleysō pluries replicatū ē luso
rum ↄtētio atq3 litigiū·vnus dicat·
sic fuit·alius dicat· sic fuit Glīa in ex
celsis sint execrāde blasphemie cōtra
deū ⁊ scōs·Dn̄s vobiscū qd̄ sit vsus
occidēs est optatio ppetue dāpnacō
nis·Hic lucifer cecidit de oriente·i·
de celo empireo in baratrū inferni·
Juxͣ illd̄·eze·Quō cecidisti lucifer
q̄ mane oriebaris·⁊c̄·Orō est male=
dictio eterne dāpnacōis Epl̄a sic in
cipit·Titiuillus apl̄s princeps tebra
rum ad ebrios·Fratres estote ebrij.
Greduale erit gradatim ruere in grā
ora pc̄tā·Primū est desideriū lucrān
di·Secūdū volūtas spoliādi·Terci
um vsura maxima·Quartū multitu
do mēdacioꝝ·Quintū blasphemie
⁊ piuriorū·Vn̄ de exces·pla·c· inter
dilectos ↄdēpnatur q̄dam qui xi·de
narios p·xij· commutauit in ludo·
Sextū est scandalū inspicientium·
mat·xviij·Qui scandalisauerit vnū
de pusillis istis·⁊c̄·Septimū est cō
ceptus ꝓhibicōis ecce qd̄ est pc̄tm̄
inobediē Oꝝ āt sint ꝓhibiti p3 in·c·
clerici officia·⁊ de vi.⁊ ho·cle·et i·c·
hoēstate tali·in textu ⁊ glō·ff·de ale
leatoribꝰ·p totū·Jn aucte·de scissi=
mis epis·§· Interdicimus·ix·coll·
Octauū est amissio tp̄is· Nonū ē ho
micidiū·Decimū est desperatio·Cō=
tigit eni in ciuitate mutine in ytalia.
q̄ vn⁹ inter mīl fuit desperat⁹ de pdicōe
denarioꝝ q̄ ter seipm suspendit·Et i
primis duabus vicibus p vicinos
fuit liberatus·Jn tertia vice dāpna
tus·Secūdus iussit vxorē ⁊ filios
ire dormitū·⁊ ↄgregauit lignoꝝ et
straminū multitudinē ⁊ incēdit: vt
se ⁊ ōnia cremaret·sed auxilio vici
norū fuit liberatus·Tertius vero as
cendit murū ciuitatis ⁊ affuit demō
in spē grifonis:subito ducens eū in
corpe ⁊ aia in baratrū iferni Euāge
liū lusoꝝ sint suspiria Dn̄s vobiscū
Heu mihi q2 iam pdidi·Rn̄t soci⁹
pficiat tibi·Offertoriū sint oblatio
nes denarioꝝ·⁊ sic de alijs

Explicit septimū preceptū
Incipit octauū preceptū

Non falſū teſtimoniū dicēs.

In p̄cepto precedenti deus ꝓhibuit ꝓximo nocumentū nō eē īnferendū in rebus tpali bus dicēdo. Non furtū facies. Nūc in iſto octauo p̄cepto ꝓhibet deus ꝓximo nocumentū nō eē inferendū in fama. qḋ eſt maximū bonū hoīs: dicens. Non falſū teſtimoniū dices. Neqꝫ cōtra ꝓximū tuū: neqꝫ ɔtra teipm. ſcḋm qꝫ dicit aug. li. pmo de ci. dei. c. ij. Dic̄ falſū inqt teſtimoniū ꝓhibet cū vetaret dicēdo falſū teſtimoniū nō dices cōtra ꝓximū tuū. nec iō tñ ſi aduerſus ſeipꝫ q̄ſqꝫ falſū teſtimoniū dixerit. ab h̓ crimine ſe putauerit alienū. Hec aug. Sed ſcḋm eundē aug. h̓ ꝓhibet dñs oē nocumentū oris quo q̄s p falſitatem oris ledit ꝓximū. In ſecūdo āt p̄cepto ꝓhibet̄ mendacij falſitas reſpcū dei put cadit in ipō piurio. Dic̄ ſcūs tho. ſcḋa ſcḋe. q. vij. qꝫ falſū teſtimoniū eſt ſp pctm aut mōrle aut veiale Nā hꝫ triplicē deformitatē Vnomō ex piurio. qꝛ teſtes nō admittūt̄ niſi iurati. ⁊ h̓ ſp eſt pctm mōrle. Secūdo eſt ibi violatio iuſticie ⁊ h̓ mō eſt pctm mōrle in ſuo gn̄e ſicut ⁊ qlibet iuſticia Tercio ē ibi mendaciū: qḋ ſp eſt pctm mōrle aut veiale Primo peccāt cōtra illḋ p̄ceptū oēs illi q̄ falſitatē ɔmittūt in iudicio. ſ.

Iudex falſā ſnīam ꝓferendo
Actor falſe reū incuſando
Teſtis falſū teſtimoniū ꝓferendo.
Aduōtus falſā ſentētiam defendēdo

Primo iudex falſā ſnīam ꝓferēdo. Cōtra qḋ leui. xix. Nolite facē iiquū aliqḋ in iudicio. Deut. xxvij. Maledcūs q̄ puertit iudiciū aduene ⁊ pupilli et vidue Acceperūt mūera ⁊ puterūt iudicia. i. Rx. viij. Iudex enī ſi bn̄ iudicat tenet locū dei. ſꝫ ſi male iudicat tenet locū diaboli Jō papa pīt iudicibus eccaſticis. c. cū et. de ſē. ⁊ re. iudi. li. vi. Caueāt eccaſticā iudices ⁊ prudēter attēdāt vt in cārū ꝓceſſib9 nil sē dicet odiū vel fauor vſurpet. tior exulet. p̄miū vel expultatio p̄mij iuſticiaꝫ nō ſubuertat. ſꝫ ſtaterā geſtēt i manibus. lāces appendāt eq̄ librami̇e: et in oibus q̄ in cauſis agēda fuerit p ſertim in ɔcipiēdis ſentētijs ⁊ ferendis p oculꝰ ſolū deū hēant Et īfra Si iudex eccaſticus ordiarꝰ vl̓ delegatꝰ cōtra ɔſciam ſuā ⁊ iuſticiā in ḡuamē ptis alterꝰ i iudicio q̄cqꝫ fecerit per grām. i. p p̄ces vl̓ p ſordes. i. p p̄ciū ab officō ſuo ē ſuſpēſus Et ſi igerit ſe diuīs interī effiat irregularis A q̄ nō pt abſolui n̄ p ſūmū pontificē. h̓ ibi Si ei iudex ex amore ſiue odio ſiue cupiditate: ſiue alia cā iuſta imiquā tulerit ſnām: tenet̄ pāſe ad oē īntereſſe illi q̄ ex tali ſnā leſus ē: n̄ forte poſſꝫ īducē illū ꝓ q̄ tulerit ad plenariā reſtitutōꝫ faciendā ei q̄ fuit leſus. vt patet. C. de pe. iuḋ. l. vlti. ⁊ xi. q. iij. q̄tuor Et dꝫ ei ipoīi grauiſſima pn̄a tanq̄ꝫ p ḡuiſſiō crimīe. vtꝫ xi. q. iij. q̄cūqꝫ Secūdo peccāt cōtra h̓ actoēs reū ſlē icuſādo exēplo iudeoꝝ q̄ xpꝫ ſlē acuſabāt. mar. xv. Acuſabāt eū ſūmi ſacdotes Aut cīmē ſlm iponēdo ā pctm augēdo ⁊ aggūādo

Tales diabolo aſſignātur vł aſſimi
lant̄ q̄ accuſatoꝛ fratrū dr̄·Apoc̄·xij
Proiectus eſt accuſatoꝛ fratrū nroꝝ
rum q̄ accuſabat illos ante ↄſpectū
dei nr̄i die ac nocte De talibꝫ dr̄·ex̄ de
excuſacōibus·c·accuſaſti aliquē ꝑ
tuam accuſacōem ocāſus eſt niſi ꝑ
pacē·xl·dies in pane ⁊ aqua qḋ ca
rena vocat̄ cū ſeptē ſequētibus an=
nis peniteas· Si āt ꝑ tuā delaturaꝫ
debilitatus eſt·ꝑ tres debes q̄drage
ſimas penitere· Hec ibi Peccant er
go tanq̄ falſi teſtes falſe accuſantes
aut ex odio aut rancore aut inuidia
Sꝫ ex caritate accuſare debet· alias
nō ſunt audiendi·vtꝫ·i·c·de accuſā·
Si legitim⁹ nō fu.erit accuſatoꝛ:nō
fatigetur accuſatus Hec ibi·Quia
criminoſus nō p̄t aliū accuſaē·iij·q·
vij·qm̄ fine. ⁊·c·poſtulatus.Qui tra
bem geſtat in oculo:feſtucā de oculo
fr̄is nō p̄t eijcere· Peccat etiā morta
liter reus accuſatus ſi negat verita=
tem in iudicō ſcḋm ſcm̄ thomā·ſcḋa
ſcḋe·q·lxix·qꝛ hoc ꝑtinet ad debitū
q̄ aliquis obediat ſuo ſuperiori·Iu
dex āt eſt ſupioꝛ Iō ex debito iuſticie
tenetur reus iudici veritatē exponere
Si āt mendaciter negat peccat moꝛ
taliter·⁊ ſi iudex hoc exq̄rit q̄ nō p̄t
ſcḋm ordineꝫ iuris non tenetur accu
ſatus ei rn̄dere.ſed p̄t ꝑ appellacōeꝫ
aliter licite ſubterfugere:mendaciū
tn̄ dicere nō licet Iō dixit Ioſue ad
Achoꝛ·Fili da gl̄aꝫ deo iſrł ⁊ ↄfitē
pctm̄ tuū ⁊ indica mihi quid feceris
vtꝫ Ioſue vij·Tercō peccāt con̄ hoc
ibidē teſtes falſe teſtimoniū ꝓferen
do·De illis p̄ncipalit̄ dixit dn̄s Nō

falſū teſtimoniū dicēs Sed tn̄ de te
ſtibus tria ſūt notanda·ſ·
De eoꝝ nūeroſitate
De eoꝝ qualitate·
De eoꝝ veritate·

De p̄mo ei dr̄ q̄ ad min⁹ dn̄t eē duo
vtꝫ Deut·xvij·In oꝛe duoꝝ vel triū
teſtiū ꝑibit q̄ interficietur Neo ocā
datur vno ↄ̄ ſe teſtimonio Speculū
ſaxonū dicit·Cūqꝫ hō corā iudicio n̄
fecerit q̄ntūcūqꝫ hꝰ ſit notoriū ſe ſuo
iurāmento liberabit·nec in hac pte ↄ̄
ipm̄ qḋcunqꝫ teſtimoniū p̄ualebit:
qḋ eſt con̄ euāgeliū·vtꝫ·math·xvi·
Si peccauerit in te frater tu⁹·adhi
be tibi duos vel tres·qꝛ in oꝛe duorū
vel triū ſtat oē verbū·Eſt ec con̄ ius
canonicū·vtꝫ in·c·licet·ex̄ de teſtib⁹
vbi dr̄·In oꝛe duoruꝫ vel triū·i·non
paucoꝝ ſed aliq̄n plurīū ſtat oē ver
bū niſi ſint magne pſone· vtꝫ·ij·q·
v·c·preſul nō dāpnatur niſi cū·lxxij
teſtibus·preſbꝛ āut cardinał n̄ niſi cū
xliiij.nō deponatur·Dyacon⁹ v̄o car
dinał vrbis rome nō niſi i·xxvij· te
ſtibus ↄdēpnabit̄ Et in·c· ſequenti
dr̄ q̄ eps nō dāpnat̄ niſi i·xij·teſti
b⁹ epis·aut ꝑ xxij·alios ydoneos te
ſtes Sꝫ q̄re tot teſtes req̄rūt̄ i mag
nis pſonis·Rn̄t ſcūs tho·in ſcḋa ſe
cūde·q·lxx·ar·ij·ꝓpt̄ eoꝝ dignitatē·
qꝛ tales iſtitui dn̄t quoꝝ ſcitati pl⁹
creditur q̄ in iuſticia teſtibꝫ Secū
do:qꝛ hoīes q̄ hn̄t alios iudicaē ſepe
ꝓpter iuſticiā multos hn̄t aduerſari
os Vn̄ nō ē paſſim credendū teſtibꝫ
con̄ eos·n̄ multitudo magna cōueni
at·Tercō qꝛ ex condēpnacōe alicui⁹

eorum derogaret̃ in opinione hoim̃
dignitati illius eccleſie et auctorita
ti·quod eſt periculoſius q̃ꝫ in ea tole
rare aliquem pctõrez niſi valde pub
licum ⁊ manifeſtū·de quo g̃ue ſcan
dalum orıretur·Sed nec euangeli
um nec vlla diuina humanaqꝫ lex v
nius teſtimonio ⁊ hoc idoneo quẽpi
am cõdempnat vel iuſtificat·vt dici
tur·xxxiiij·q·ij·c·admonere·Et deu-
tro·xviij·Nemo interficietur vno te
ſtimonio contra ſe habente·ſed dn̄t
eē duo ad mim⁹ Rõem aſſignat ſcūs
thomas ſcda ſcde q·lxx·ar·ij·Quia
ois multitudo in tribus comprehēdi
tur·ſ·principio·medio ⁊ fine Vnde
ſcdm phm̄ primo de celo ⁊ mūdo Oē
⁊ totum in tribus ponim⁹ ſicut ter
narius conſtituit̃ cuꝫ ſint duo teſtes
⁊ cum accuſatore erūt tres ad maio
rem certitudinem·vt cū ternarius cō
ſtituitur fit quedam multitudo pfe
cta in ipſis teſtibus Jdea ecc̃·iiij·di
citur·Funiculus triplex difficile rum
pitur·Aug̃·ãt ſuper illud ioh̃·viij·
Duorū hoīm teſtimoniū verū ē dicit
q̃ꝫ in hoc trinitas ſcdm miſteriū eſt
cõmendata·in qua eſt ꝑpetua firmi
tas veritatis·Et hoc eſt verū niſi ma
nifeſta infamia fit in contrariū·qꝛ
euidentia patrati ſceleris nõ indiget
voce accuſatoris vt optime ꝓbatur
in titulo de accuſatoꝛibus·c·euidētia·
Secundo dicendū eſt de teſtiū quali
tate·Quereret aliquis quales debēt
eſſe teſtes·Rn̄r·q̃ꝫ dn̄t in ſe habere
ſeptē conditiones que continētur in
hijs metris Condicō ſexus·etas diſ
cretio fama·Et fortuna fides in teſti

bus iſta requires. Primo debet eſſe
liber non ſeruus·vtꝫ·iiij·q·iij·c·ſer
ui.qꝛ ſeruus metu dn̄i ſupprimit ve
ritatē·Vnde ſerui neqꝫ ꝓ dn̄o: neqꝫ
aduerſus dn̄m: ſed ꝓ facto ſuo inter
rogari pn̄t·vt dꝛ ibidem·Ratio eſt:
qꝛ metu dn̄i forte ſupprimit veritatē
vtꝫ de verborū ſigni·c·forus·Fallit̃
tn̄ hoc qn̄ nõ agit̃ de factis dn̄i ſui·
qꝛ tunc ſeru⁹ poteſt eſſe teſtis·Se
cundo debet eſſe vir nõ mulier: ſed h̃
eſt verū in cauſa crimiali·Cui⁹ ratio
nem ponit decretal̃·extra de verborū
ſignificatōne·c.forus·Quia femia va
riabilis atqꝫ mutabilis eſt. Jō dici
tur·xxxiij·q·v·c·mulierez conſtat eē
ſubiectā dominio viri ſui ⁊ nullā au
ctoritatē hr̄e·Neqꝫ docere p̄t·nec te
ſtis eſſe·nec fidem dare·nec iudicare
Dicit gloſa·q̃ꝫ hoc intelligitur ī cau
ſa criminali: ſed in ciuilibus pōt eſſe
teſtis·vtꝫ·xv·q·iij.c·ex eo in textu ⁊
in gloſa Tertio debet hr̄e legitimaꝫ
etatē·ſ·xiiij·ānos·vtꝫ·iiij·q·iij·c·te
ſtes·Vbi dicitur·Ad teſtimoniū āt
infra decimūquartū annū etatis ſue
conſtituti nõ admittūt̃ .qꝛ etas pue
rilis plena eſt mendacijs atqꝫ ꝑiu-
rijs·vt patet de delictis puerorū·c.i.
Secūdo qꝛ teſtis debet iurare: pueri
autē non cogūt̃ ad iuramentū·ergo
nec ad teſtimoniū vt patet·xxij·q·v
c·pueri·Sed decretū contra hoc obi
cit·iiij·q·iij·c·ſi quis·§·obicit̃·Vbi
dicitur: ſed obicitur illud benedictij qui
voce pueri triginta dies ab ortu ha
bentis inocens ꝓbatus eſt·Rn̄t q̃ꝫ
miracula diuina ſūt admirāda: ⁊ nõ
in exemplū hūane actionis trahēda

Dubitatur vtrū teſtis ſemꝑ debeat iurare. Rn̄t aug: de anchona in ſūma de eccl'aſtica ꝑtāte. q. l v. ar. iiij. dicēs ꝙ iudiciū nō eſt ↄfirmandū iuramē-to. ſed ſimpl'r ꝓferendū ne incurratur ꝑiuriū. ſed in iudicio cōuenienter interponitur iuramentū. Primo ꝓpt teſtis timoratione. Plus nāqꝫ timet hō peccare con̄ mandatū dei ꝙ̄ cōtra mandatū ꝓxi. ⁊ qꝛ falſū teſtioniuꝫ eſt ↄtra ꝓximū. ꝑiuriū vero cōtra deum. Ideo ſatis plus timet homo deum offendere per ꝑiuriū: ꝙ̄ ꝑ falſum teſtimoniūꝫ. Vt ergo teſtis timeat falſū dicere teſtioniū contra ꝓximū in iudicio ſemꝑ debet admitti teſtis iuratus. Secūdo ꝓpter teſtionij certificationē. Nam teſtimoniū hoīs cōfirmatur ⁊ certificat̄ veritate hūana q̄ pt falli ⁊ fallere. Iuramentū vero firmatur ⁊ certificatur veritate diuina q̄ nec fallit nec fallitur vt gen⁹ teſtimoniū teſtis ſit ineffabile Vt n̄ fallat nec fallat̄ in iudicio iuratus ſēper eſt admittendus. Tertio ꝓpter mendacij vitacōem. Quarto teſtis debet eſſe diſcretus Jō furioſus ⁊ fatuus repellūtur. vtꝫ. iij. q. vij. c. infamis. Ꝟ. tria ſūt quibus aliqui impe-diūtur vt iudices non fiāt. Natura: vt ſurdus mutus ⁊ ꝑpetuo furioſus glō. dicit ibidem ſecus eēt ſi ad tempus. qꝛ ſi hꝫ interuallū rōis pt eē iudex. Quinto teſtis nō debet eē infāis vtꝫ. iij. q. vij. c. infamis. vbi di. Infamis pſona nec ꝓcurator pt eē nec cognitor. Sūt aūt infames ſm iura fures hētici raptores. ⁊c. vtꝫ. vi. q. i. c. infames. Jdē dī de regul' iuris. li. vi. Infamibꝰ porte dignitatis patere non dn̄t. Et de verboꝝ ſig. c. forꝰ dicitur ꝙ teſtis debet eſſe ꝓbatus in vita. vt ſit innocens ⁊ integer in actu. Nam ſi in vita bona defecerit: fide carebit. Nam iuſticia cum ſcelerato hoīe non pōt habere cōmerciū. Ideo multum fatue faciūt illi qui dicunt Sufficit mihi conſcientia bona Nō curo quid hoīes dicant. habeo teſteꝫ in celo Audiant illi apl'm Ad ro. xi. Prouidemꝰ bona non ſolū corā deo: ſed etiā corā oībus hoībus. Vita bo-na eſt nobis neccāria ꝓpter nos. ſꝫ fama bona ꝓpter alios. Vnde greg. ⁊ ponūt̄ eius verba. xi. q. iij. c. Nō ſūt audiendi viri ſiue feie qn̄ reprehēdūt̄ in aliq̄ negligentia nō oñdendo bonā famā ſuā. ꝑ quā ſit vt in malā veniant ſuſpicōem Seqt̄ur Quiſquis a criminibus vitā ſuā cuſtodit ſibi bene facit Qui āt cuſtodit famā ſuā in alijs miſericors ē. Nobis ei ē neccāria vita nrā. alijs fama nrā. Sexto non dꝫ eſſe nimis paup Alias ſuſpicō eſſet ꝙ ꝓpter aliqd̄ mun⁹ teſtaretur. vtꝫ. iiij. q. iij. teſtes. Dicit multi homi ſocij faciūt nō timentes deū. q̄ accipiūt vnū ſextariū vini ⁊ dant falſū teſtioniū. Et tales tenentur ad reſtitutionē. vtꝫ. xiiij. q. v. c. nō ſane. Etiā ſi verū dedit teſtioniū Pōt tn̄ aduōtus vēdē iuſtū p̄rociniū ↄ ↄſiliarius ↄſiliū prioꝝ Rō eſt qꝛ iudex ⁊ teſtis ſūt ex vtraqꝫ pte. Aduōtus ⁊ ↄſiliarius ex vna pte Illoꝝ pma q̄ falſū teſtioniū dixerūt ponit̄ vi. q. i. Quicū-qꝫ ſcienter ꝑiurauerit ⁊ falſū teſtimoniū dixerit q̄draginta dies in pane ⁊

aqua ieiunet. ⁊ ſeptē ſequentes an
nos nūq̄ ſit ſine pn̄ia ⁊ nūq̄ i teſti
moniū recipiat᷑ Septimo dꝫ eē fide
lis ⁊ nō infidelis ſicut iudeus aut pa
ganus ⁊ hereticus nō admittit᷑ con̄
xp̄ianū. vtꝫ. ij. q. vij. c. ſi hereticus ꝯ
hereticū litigat licet cuiqꝫ eoꝝ teſtē
hereticū adducere teſtē. Si āt ortho
doxus ꝯ hereticū litigat ꝓ orthodoxo
valet teſtimoniū. con̄ orthodoxū aūt
ſolius orthodoxi teſtimoniū valet.
Sic iudeus con̄ xp̄ianū vel pagan⁹
teſtari nō pōt. Rō hui⁹ ponit᷑ ibidē.
c. nō pōt erga hoīes eſſe fidelis. qui
deo exſtitit infidelis. Tercō dicendū
eſt de eoꝝ veritate ſm̄ ſcm̄ tho. vbi ē
q̄ quilibet tenet᷑ ꝓhibere teſtioniū
de manifeſtis qn̄ iudex id ab eo req̄
rit ſm̄ ordinē iuris. Si āt aliq̄s req̄
rat teſtimoniū cui nō tenet᷑ obedire.
tūc nō tenetur ferre teſtimoniū: niſi
ꝑ h̄ liberet hoīem ab aliquo pīculo.
puta morte vel infamia iniuſta In q̄
caſu tenet᷑ ferre teſtimoniū etiā ſi n̄
req̄rat᷑. De hijs āt q̄ aliq̄s hꝫ ſub ſi
gillo confeſſionis nullo mō dꝫ ferre
teſtimoniū. qꝛ con̄ iu̇s naturale face
ret nō ſeruando fidē. niſi eēnt talia q̄
eēnt multū nociua multitudī corpa-
liter vel ſpūaliter. vel in ḡuamen et
dampnū alicui⁹ pſone ſingulariter
Tales eīn teſtes dn̄t eē veri ⁊ nō fal
ſi. ⁊ h̄ ꝓpter multa. Primo ꝓpter pxi
mi offenſiōem. qꝛ dicit pſido in li. de
ſūmo bono. falſus teſtis trib⁹ ē ob-
noxius. deo cui⁹ pn̄tiam ꝯtēnit. iudi
ci quē fallit. ⁊ inocenti quē falſo teſti
monio ledit. Secūdo eſt pīculoſuꝫ
ꝓpter ablati reſtitucōem. Nā falſus

teſtis tenetur ad reſtitucōem̄ ōniū:
que pxim⁹ ſuus amiſit ꝑ ſuū falſuꝫ
teſtimoniū. vtꝫ. xiiij. q. v. ca. nō ſane:
Etiam famaꝫ. Cui⁹ exemplū ſcribit
euſebius in cronica ſua. q̄ āno dn̄i.
ccxiiij. con̄ narcīſū epm̄ inſurrexerūt
tres falſi teſtes. ſꝫ duo mortui ſūt. ⁊
terti⁹ reſtituit famā. Manſit ergo vi
uus ille. Cui⁹ exemplū nota in ſmo
ne p̄mo ſecūdi pcepti. Tercō ꝓpter
infamie denigracōeꝫ. qꝛ falſus teſtis
efficitur infamis. ⁊ decetero nō pt te
ſtari contra quemq̄. vtꝫ. iij. q. v. ca.
ſtatuim⁹. vbi dī. Conſtituim⁹ cum
omibus qui nobiſcū ſunt epis vt ho
micide. maleficā. fures. ſacrilegi. ad-
ulteri. raptores inceſtuoſi. piuri. vel
qui falſum teſtimoniū dixerint. nul-
latenus ſūt ad teſtimoniū admittē
di. qꝛ infames ſūt. ⁊ ſepius tpalem
patiūtur confuſionē. Cui⁹ exemplū
patet in ſpeculo hiſto. li. xxiiij. c. xci.
de btō q̄ntino martire. q̄ q̄dam ber
nu⁹ noīe in rebus ecc̄e bti q̄ntini fal
ſum ferebat teſtimoniū. volens q̄n
dam ſiluā de predio penitus auferre
quē ſcūs martir quintinus in ſomp
no redarguit. apprehendenſqꝫ naſū
eius. falſatorem eum proclamauit.
Ad qd̄ dictū ipe expgefact⁹ pedib⁹
calciatus. cū faciē ſuaꝫ aq̄ lauaret: ac
cerſita ꝯiuge cepit ei explanare q̄d i
ſompnis vidiſſet. Vt aūt puentum
eſt ad h̄ q̄liter ipe martir naſū eius
tenens falſatorem eū vocauit exten
ta manu ſua naſum ſuū cepit. ⁊ ſta-
tim naſus quia in vaſe quo aqua e
rat de manibus eius defluebat. ceci
dit. Qui nimiū territus ad placitū

quo ipa die ꝓ pfata silua deberet ire distulit· nec tū ħ supplicio coercitus insup ob supbie fastū aureū sibi nasū fabricare· cathenulisqȝ aureis aptaꝫ conat⁹ ē. Quē iterū idē scūs quitinus visu admonuit dicēs· Nōne tibi naturalē nasū abstuli: vt te oib⁹ monstrarē falsum testimoniū dixisse· ꝛ nūc ob supbiam ausus es aureū supponē nasū Vade nūc ꝛ pice illum abs te: ꝛ cūctis inotescē stude te fl̄m testimoniū ꝓtulisse· Ob inditiū ergo fidei nasus ipse ab auro mltis diebus ad mēoriā futurorū ibidē seruatus mansit· Quarto est piculosū ꝓpter pene talionē Jō dr̄ deutro· xix· Cūqȝ diligentissime pscrutantes inuenerint falsum testē cōn frēm suum falsum dixisse testīoniū: reddant ei sicut fratri suo facere cogitauit Jdem patet dan̄·xix· de illis duobꝫ testibus falsis susannaȝ acusantibꝫ· q̄s daniel dephēdit falsos fuisse· ꝛ sic eos interfecit· Cui⁹ exemplū ēc legitur in cronica impatoꝝ de ottōe tertio q̄ hūit vxorē pulcrā ƺ lasciuā ꝛ impudicā· q̄ quendā comitē nobilē vt sibi in adulterio ɔmiscētur instigauit Qui tale nephas recusauit dicēs se oino nō velle thoꝝ dn̄i sui impatoris maculare Quare indignata fuit cōtra eū regina: ꝛ accusabat eū corā impatore: quō ipam voluisset violēter oppressisse· ꝛ hanc accusacōeꝫ ꝓbauit falsis testibus· Cōmotus impator cōn comitē ipm iussit decollari nō obstante q̄auīqȝ ɔdictione Tempore vero decollationis vōuit comes ad se vxorē suam legitimā dicens· Ecce vxor mea predilcā inocēs hui⁹ criminis sū· Sed mō caput meū tollās coram rege· ꝛ debes facere expurgationē in igne· ꝛ meā corā oibꝫ declarare innocentiā· qr nūq̄ɔ contraxi cū aliqua adulterij maculā· Et sic ipsa cū eiulatu corpus eius sustulit: et diligenter custodiuit· Factoqȝ interuallo tpis impator otto ɔstituit diem iudiciariā: in qua voluit reddere vnicuiqȝ iusticiā suam· Ocurrebat āt ꝛ vxor comitis iplorādo iusticiam impatoris dicens· Serenissīe princeps quid est illi faciendū q̄ iniuste ɔdempnat ꝛ occidit ꝓximū· Cui impator rn̄dit· Talis reus est mortis Cui vidua· Tu es ille qui iniuste occidisti maritū meū: ecce caput innocenter occisum· Quod ꝓbabo si ī igne maneat illesum· ꝛ ego sil'r maneo illesa· Et imperator stupefactus expurgationē vidue admisit: ꝛ copiosum ignem parari fecit· in quo ipa vidua vna cum capite viri sui illesa permansit· Tunc multū importunis precibus instabat ꝛ mortem imperatoris postulabat Videns vero impator q̄ via iuris mortē declinare non poterat· inducias· xviij· dierū petijt· Jnterim impator cām comitis occāsi diligenter perscrutabatur · ꝛ comitem innocentē ꝛ imperatricem reā mortis inuenit· Tunc ipam publice igne cōbussit· ꝛ etiā falsos testes cū ea: ꝛ vxorem comitis multis mūeribus ditauit· atqȝ territorium eiusdē coītis q̄tuor validissimis castris ampliauit· Quinto est periculosum ꝓpter eternam dāpnacōem nisi

leſo ſatiſfecerīnt· vtʒ· ꝓuer.xix· Te-
ſtis falſus nō erit ipūitus· Et ꝓuer·
xxij· Teſtis mendax peribit de ꝑplo
meo· Quarto peccat cōn̄ h̄ idē aduo
catus falſam ſentēciam defēndendo·
Cōn̄ quē ſcribitur ꝓuer·xvij· Qui
iuſtificat impiū ⁊ ↄdēpnat iuſtū vt
qʒ abhoīabilis eſt apd̕ deū· Qd̕ fit
aut ex cupiditatis auaricia Multi eī
ꝓpter lucrū dicūt bonū malū ⁊ ma-
lū bonū· Cōn̄ q̄s yſa·v· Ve q̄ iuſti-
ficatis impiū ꝑ mūeribus ⁊ iuſticiā
iuſti aufertis ab eo· Secundo fit ex
certa ſcia. Multi em̄ bn̄ ſciūt cām eſſe
iniuſtā ꝑ q̄ aduocāt· ſed vel ex carli
affectiōe aut amicicie copulacōe ſci
enter in tali cā procīniū p̄ſtant Qui
iuſte iram dn̄i merētur· Juxta illud.
·i· paliꝑpo·xix· Jmpio p̄bes auxiliū
⁊ hijs qui oderūt dn̄m: amicicia iun
geris Jdcirco irā dn̄i mērbaris· Ter
tio ex q̄dam inani gl̄a Multi em̄ cu
pientes videri periti in iure: ⁊ famoſi
haberi in ꝑplo iniuſtam cām defen
dēdam aſſumūt· nō curant dampnū
alterius ꝑtis. Tales tenētur reſtitu
ere totū dampnū qd̕ altera ꝑs incur
rit ꝓpter eoꝝ auxiliū· Si vero face-
rent ex ignorantia: eēnt aliquo mō
excuſandi· ſed qꝛ faciunt ex auaricia
aut ſupbia vendūt diabolo linguā
ſuam ⁊ ſilr̄ aīam· De q̄bus frequēt
viſū eſt ꝙ in extremis tā voce ꝙ lin
gua priuantur· Cui⁹ ratio eſt· quia
non eſt iuſtum ꝙ aliquis vendat al
teri aliq̄d. ⁊ idē retineat ſibi. Jſti ad
uocati iniuſti ſuā vocē ⁊ facundiā a
lijs vendiderūt falſe allegando: cōtra
conſciam defendēdo: malicioſe obijci

endo ⁊ cautēloſe ſuggerēndo· Jō iu
ſtū eſt qn̄ in ſūma ncāitate indigēt
voce ꝙ ea priuētur· Vnde yſidorus ī
q̄dam epl̄a ait· Vidi inquit morbū
incurabilē ad quē curandū nō inueni
ebatur medicus: ſed nunꝙ inueī cau
ſam adeo deꝑditam quin ad eam tu
endam inueiretur aduocatus· Jſti
peiores ſunt ꝙ meretrices que ven-
dūt vitiſſimam ꝑtem ſui corporis·
iſti vero honeſtiſſimam· ſ· linguaʒ ⁊
os· Tales aſſimilantur lingue: que
eſt ī ſtatera· que ſemper ad minimū
pondus facit motum: ⁊ ſe īclinat ad
partem grauiorē· Jta iſti qualiter-
cunqʒ ſit de veritate ad illam parteʒ
inclinantur que in dando pecuniam
eſt magis ponderoſa· Et de quolibet
tali dicitur in pſ̄· Mendaces filij ho
minū in ſtateris· ⁊c̄· Etiam compā
rari poſſunt illis cherubyn: qui te-
net flammeū gladiū: atqʒ verſatilē
ad impediendum reditum hominis
in paradiſum Geneſ·iij· Reuera iſti
aduocati mali habent flammeū gla
diū· Quia lingua eoꝝum gladius a-
cutus· ⁊ eſt valde verſatilis· quia de
facili verti poteſt contra veritatē ⁊ ꝓ
veritate· Cherubyn em̄ interp̄tatur
plenitudo ſcie· qꝛ iſti dicūtur ſapien
tiſſimi apd̕ vulgares ad cuſtodien
dū ligni vite viam· ſ· ne aliquis ac-
cedat ad xp̄m qui eſt lignū vite· qꝛ
ip̄i falſa ꝑcurant: matrimonia diſiū
gūt· eccleſias ſpoliant· inocentes ex
cōmunicant· ſymoniacos defendūt
Vnde quidam vidit neronem in ſpū
apud inferos balneantem· minī-
ſtri vero vndiqʒ aurum bulientes

in os eius ꝛ circa eū inſidebant Cū
q₃ vero vidiſſet vnā cohortē aduoca
toꝝ clamabat dicēs. O venale gen⁹
hoīm. aduocāti amici mei accedite huc
ꝛ balneami in vaſe iſto. Adhuc lo-
cus ſupeſt quē ꝓ vobis ſeruaui. Ta
les eñ deberent eē ſicut ſtelle fixe cum
motu firmamenti. i. veritatis. Vñ ꝓ
uer. xxi. Labiū veritatis firmū ē in ꝑ
petuū. Sed certe ꝓ maiori pte oēs
inueniūtur erratice. q₂ mouentur du
plici motu. ſ. cōtra veritatē ꝓpter mu
nera. ꝛ qñ₃ cū veritate ducti conſcia.
Dubitat̄ vtrū clericus pt̄ eē aduoca
tus. Rñr. ꝙ hoc pt̄ fieri dupliciter.
Aut corā iudice ſeculari. ꝛ ſic nullo
mō licet. q₂ dr̄ ex̄ de poſt. c. Clericī i
ſubdiaconatu. ꝛ ſup̄ corā ſeculari iu
dice aduocati fieri nō preſumāt. Et
ibidem. Clericus ſi fecerit cōtra eccām
in qua eſt bñficiatus eſt tanꝗ̄ ingra-
tus beneficio ſpoliandus Sed h̄ eſt
verū niſi ꝓpam cām vel eorū eccē pſe
quātur. Aut tale officiū aſſumāt ꝓ
miſerabilibus pſonis. Scđo h̄ fi
eri pt̄ coram ſpūali iudice. ꝛ ſic pōt
eſſe aduocatus. q₂ ē officiū pietatis.
De quo Job ſe ꝯmendabat dicēs. ſ.
c. xxix. Pr̄ erā pauperū: ꝛ cām quā
neſciebam diligentiſſime inueſtiga-
bam. Conterebā molas iniq̄: ꝛ de dē
tibus illius auferebā p̄dam. Et ſic
pt̄ fieri ſine pctō ſeruatis q̄tuor con
dicionibus. Primo ꝙ diuinū officiu₃
cui deſeruit p talē aduocationē nullo
mō impediat̄. Scđo qñ tal̄ aduo
catio fiat ſine lite ꝛ clamore ꝛ nimio
ardore tpalis lucri exerceatur. Ter
tio ꝙ nullū negociū ſeculare in tali
aduocatione aſſumatur. Quarto ꝙ
de licentia ſupioris tale officiū exer-
ceatur. Hec aug̃. de anchona in ſū-
ma de eccāſtica ptāte. q. cxi. ar. i.
Secūdo dubitat̄ vtrū oēs layci in-
differenter abſq₃ pctō ad officiū ad
uocationis pñt admitti Rñt ibidem
ar. ij. ꝙ aduocati dñt in ſe hr̄e q̄tuoꝛ.
Primo dñt hr̄e in intellectu ſcia₃ Et
ergo pueri ſtulti ꝛ furioſi repellūtur
ab aduocatione. quia conſtat eos
ſcientia ꝛ cognitione carere. Secun
do vt habeant in affectu conſtantiā
Et ergo mulieres ſicut nō admittū
tur ad predicationē. ſic non dñt ad
mitti ad inuocandu₃. Magis eñ ex
ipſarum colloquio habent prouoca-
re ad luxuriam ꝗ̄ ad iuſticiam. Ter
tio debent in allegatione hr̄e eloquē
tiam. ꝛ ſic ſurdi ꝛ muti arcentur ab
aduocatione. Quarto in reſponſiōe
clementiam. ꝛ ſic precio pugnantes
cū beſtijs vel infames ſeu crimioſi in
aduocatiōe repellūtur. Quīto in exe-
cutiōe liberā ſ̄mam: ſic ſerui q̄ habēt
dñm ꝛ nō ſūt ſui iuris ad aduocatio
nē nō admittūt̄. Nā ꝓpter ſcia₃ ad
uocati nō decipiūt̄. ꝓpt̄ ꝯſtantiā nō
puertūtur. ꝓpter eloquētiā ñ ꝯfūdū
tur. ꝓpt̄ clemētiā ñ iraſcūt̄. ꝓpt̄ libe
ram ſententiam non repellūtur.

Non falſū teſtimoniū dices.

SEcūdo peccat ꝯ̄ illō p̄ceptu₃
mēdaces ſeu mēdaciū ꝓferē
tes. qđ p₃ p diffinicō₃ men
dacij quā poit mgr̄ ſentē. li. iij. di. xx
xviij. ex v̄bis bti aug̃. ꝛ poit̄ xxij. q.
ij. S. ille ḡ dt̄ qñ dicit ē fl̄a ſignificacō

voc̄is cū intencōne fallēdi· ſcḋm qḋ di
cit btūs Aug̃·xv·li·de trinit·Verſ
bum qḋ foris ſonat eſt ſignū verſ
bi qḋ intus latet. ⁊ ec̄ipſi⁹ rei exte
rius exiſtentis·Hȝ ergo verbum tri
plicem compacōem·ſ·vnā ad rē ſig
nificatā ⁊ aliā ad ꝓferentē·terciam
ad audientē·Nam ad rē ſignificatā
hāc ꝯpacōem hȝ·vt rē ſicut vere eſt
ſic vere ſignificare valeam⁹·Ad ꝓ
ferentē vero hȝ hāc compacōȝ·vt af
fectum nr̄m ⁊ ꝯceptum vere ſicut ē:
alteri exp̄mam⁹.Sed ad audientē
ſic compatur vt mentē eius p ſigna
ad veritatē cognicōis excitem⁹·Ois
ār mentiēs iſta triplici vtilitate v̓bū
ſuū priuare intendit·Nā intēdit ſig
nificare rē aliter q̄ſ ſit·⁊ exp̄mere ei⁹
ꝯtrariū qḋ in aīo ſentit·⁊ ad falſum
excitare aīm eius q̄ audit·ſed nō pōt
verbum hōis carere vera rei ſignifica
tione·⁊ loquētis vera exp̄ſſiōe: ⁊ auſ
dientis vera informacōe abſqȝ pc̄tō·
Cū apl̄s dicat·Loq̄mi veritatē vn⁹
quiſqȝ cū ꝓximo ſuo·q̄m ſum⁹ inui
cem m̄ebra·.Jō dicit mgr̄ ſentēciaſ
rū·vbi ſupra·Verba em̄ nō ſunt inſ
ſtituta·vt hōies p ea ſibiīnuicē falſ
lant·ſȝ vt hōies p ea in alteri⁹ noti
ciā ſuas cogitacōes ferāt·Verbis er
go vti ad fallaciā: nō ad qḋ ſūt iſti
tuta pc̄tm̄ ē·h̄ ille.Ergo dr̄ mentiri
q̄i cōtr̄ mentē ire·Sȝ aliter ē de illo
q̄ dicit falſū qḋ putat verū·⁊ iſte nō
mentit̄·Jō dicit mgr̄ ibidē·Nemo ſa
ne mētiens iudicādus ē q̄ dicit falſū
qḋ putat verū·q̄ q̄ntū in ipō ē n̄ fal
lit ipe ſȝ fallit̄·Et econtrario ille mē
titur q̄ntū eſt in ipo q̄ dicit verū qḋ

putat falſū·Quantū em̄ ad aīm eius
attinet·q̄ h̄ n̄ dicit qḋ ſentit·q̄uis
verū nō inueniatur qḋ dicit·Necvl
lo mō liber eſt a mēdacio q̄ ore neſci
ens verū loquitur.Hec aug̃·⁊ ponū
tur eius v̓ba·xxij·q·ij·c·is āt Jllud
āt mēdaciū fit ſpālit̄ q̄nqȝ mōis·ſ·
Veritatem ſubticendo
Cū ore mendaciū ꝓferendo·
Cū deſiderio audiendo
Aut mendaciū ſcribendo
Aut mendaciū defendendo
De p̄mo dr̄ ex̄ de crimie falſi·c·i·Vt̄
qȝ reus eſt· ⁊ q̄ veritatē occultat ⁊ q̄
mendaciū dicit·Qḋ intelligit̄ de teſ
ſte in iudicō req̄ſito·vtȝ·xi·q·iij·ca·
Quiſquis metu cuiuſlibet ptātis ve
ritatē occultat irā dei ſup ſe ꝓuocat·
q̄ magis timet hōiem q̄ſ deū·Et p⁹
pauca·Vterqȝ reus eſt ⁊ q̄ veritatē
occultat: ⁊ q̄ mendaciū dicit·q̄ ille
ꝓdeſſe nō vult ⁊ iſte nocere deſiderat
Hec ibi.Qḋ pt̄ fieri tribꝫ mōis ſcḋm
hilariū ſup math̄·Pr̄io hūana timi
ditate·Vn̄ dicit glō·ſup illo verbo·
Nō abſcondi miam tuā ⁊ veritatē
tuā a ꝯſilio ml̄to·Et q̄ ꝓpter ml̄tos
ꝯſiliātes ⁊ timorē minātes veitas
tacēda n̄ ē·exēplo apl̄oꝝ·q̄bꝫ ꝓhiſ
buerūt iudei ne āpli⁹ loq̄rēt̄ i noīe il
lo·R̄ndert·Magis oꝫ obedire dō q̄ſ
hōibꝫ·Scḋo h̄ q̄ n̄ fiat pecūie cuſ
piditate ſic cuſtodes v̓itatē r̄ſurrectōis
celauerūt cupiditate pecūie.Dr̄ q̄ hila
ri⁹ dt̄·q̄ reſurrectōis ſilēciū emit̄·⁊
m̄dacium furti argēto ꝯpat̄: q̄n cupi
ditate pecūie ⁊ hōre ſeculi veritas de
negat̄·Tercō n̄ dīne gl̄e tacit̄ veritate
Nō dicere veritatē q̄n q̄s tenetur eā

dicere redūdat i derogatione dei· qꝛ
deus veritas eſt· Vn̄ dixit Joſue ad
achor· vtz· Joſue· vij· Da fili glām
deo ⁊ confitere veritatē. De hijs tri-
bus di· iij· q· ij· c· accuſatores· q̄ tria
ſolent ipedire veritatē· viz· carnalis
amor· timor atq; auaricia· Dubitat
vtꝝ p̄dicatores ſine pctō poſſint ta
cere ſcelera ꝑpli· Rn̄t aug· de anctoa·
in ſumma de eccaſt· ptāte· q· cvij· ar·
iiij· q̄ p predicatorē q̄dam ꝓponūt
tanq̄ credenda· q̄dam vero tanq̄ ob
ſeruanda ⁊ opanda· q̄dam ſic corri
genda· ⁊ q̄dam ſunt ad informatio
nem bonoꝝ moꝝ· Falſitates ergo ⁊
errores que opponūt credibilibus
⁊ hijs que ſūt de integritate fidei et
ſacre ſcripturē p̄dicator tacere nō dꝫ
Tranſgreſſiones eni dīnorum p̄cep
torū eodem mō tacendo vel nō pnūci
ando eſſe pctā: dampnoſa peſtis eſt·
In pſona taliū ſcribitur trenorū· i·
Prophete tui viderūt tibi falſa: ⁊ nō
aperiebant iniq̄tatem tuā· Jō di ex̄
de re· iur· Vtilius ſcandalū naſci p-
mittitur q̄ veritas relinquatur· Et
loq̄tur ibi de veritate vite ⁊ iuſticie:
nō doctrine· Sed illa que ſūt contra
bonoꝝ moꝝ informationē corrigen
da ꝓpter vitationem qn̄q; maioris
mali: ⁊ ne auditores qn̄q; peiores fi-
ant ſūt diſſimulanda· Jō dicit gḡ·
⁊ ponūtur eius verba· di· Aliq̄
ſuo ingenio relinquendi ſunt· ne for
te peiores fiant ſi a tali ꝯſuetudine
ꝓhibeantur Jō ꝓpha dicit Silui a
bonis· Et ſeq̄r· Et dolor me⁹ renoua
tus ē Jdē pꝫ in can̄· xxij· q· ij· cū ergo
Dicendo mō hꝫ fieri mēdaciū ꝓferē
do· De quo ecc· vij· Noli amare mē
daciū. Et p⁹ in eodē· Noli mentiri oē
mendaciū· Illud vitiū ē maxie fugi
endū: qꝛ eſt demonis imitatiuū·
Eſt falſitatis ſignificatiuū·
Eſt aie intoxicatiuū·
Eſt fidei excluſiuū
Eſt prauitatis exceſſiuū·
Eſt aie hūane dampnatiuū·
Primo ē demonis imitatiū· qꝛ de diabo
lo legit Jo· viij· Mēdax ē ⁊ pr̄ eius:
qꝛ ipſe fuit p̄mi⁹ mendax qn̄ dixit pri
mis pntibꝰ Neq̄q̄ moriemi ꝫ eritis
ſicut dij ſciētes bonū ⁊ malū Tales
mēdoſi ſūt diaboli imitatores: q̄bꝰ
merito dicere poſſem⁹ illd ioh· viij·
Vos ex prē diabolo eſtis ⁊ deſideria
pris vr̄i vultis iplē· Sūt ei moralit
loq̄ndo admiucē ꝯmixta duo regna
·ſ· regnū xp̄i ⁊ regnū diaboli· Sicut
iſta dn̄t in legibꝰ: ſic dn̄t i ydeōte·
Nā ideoma regni celeſtis eſt veritas
dicente pſ· Dn̄e in celo mīa tua ⁊ ve
ritas tua vſq; ad nubes· Ydeoma vō
regni terreſtris qd̄ eſt regnū diabo
li ē falſitas Vn̄ oſee· iiij· Nō eſt veri-
tas nō eſt mīa nō eſt ſcia dei i terra·
ꝫ maledictū ⁊ diciū mēdaciū ⁊ fur
tū ⁊ adulteriū inūdauerūt· Si g̀ hō
velit ppendē ad qd̄ regnū ptineat:
videat cui regno in ydeomate ꝯcor-
dat· Nā q̄ galliciū loq̄tur gallicus ē
q̄ teutonicū teutonicus eſt· qꝛ ſic ar
guebant cōtra petrū q̄ eſſet galile⁹
Mat· xxvj· Vere tu ex illis es· Nā
⁊ loquela tua manifeſtū te facit·
Narratur in hiſtorijs· q̄ cum Guil-
helmus dux normandie: regnum
Anglie adquiſiuiſſet: deliberauit

quō ſaxoīcaʒ linguā poſſet deſtru
ere ⁊ angliā ⁊ normandiā in ꝑdeo
mate ꝯcordare. ⁊ ordinauit ꝙ nullꝰ
in curia regis placitaret niſi ī gallico
⁊ iterū q̄libet puer ponēdus ad lrās
ad diſcendū addiſceret gallicū ⁊ pꝰ
gallicū latinū. Iſto mō moralit̄ pn
ceps huiꝰ mūdi diabolꝰ eſt. vtʒ io.
xvi. Princeps huiꝰ mūdi iā iudica-
tus eſt. Ydeoma ſuū ꝓpriū eſt men
dacīū ⁊ falſitas. vtʒ. ioh̄. viij. Cū lo
q̄tur mendaciū ex ꝓprijs loq̄tur. Vt
igitur cōcordet mūdum cū ꝓuīcia ī
fernali in ydeōte ſuo ⁊ deſtruat ydeo
ma xp̄i qd̄ eſt veritas: ordinauit ꝙ ō
nia ſecularia in cōuentionibꝰ ⁊ mer
cationibꝰ vtātur mendacijs. ⁊ hꝫ in
palacio regis. q₂ faciunt de domo dei
ſpeluncam latronū. Etenim puer do
cendus p̄mo addiſcit gallicū. i. pri-
mo cū ſeculo applicat̄. addiſcit mē-
daciū. Secūdo mēdaciū eſt falſitatis
ſignificatiuū. qd̄ pꝫ p diffinicōeʒ mē
dacij. q₂ mendaciū eſt falſa ſignifi-
catio vocis cū intentione fallendi. ⁊
ſignū eſt ꝙ eſt falſus hō q̄ mēdax ē
Jō dr̄ ecc̄. xx. Lapſus falſe lingue q̄
ſi in pauimento cadit. Jō dicit Ari-
ſtotiles in eth̄. ꝙ plus peccat q̄ falſi
ficat ſermonē q̄ͣ monetā. Jō q̄ntum
ꝑualet denarius bonus denario falſo
tm̄ ꝑualet hō verax hōi falſo. ꝫ vnꝰ
bonus denarius centū falſos. Sic v-
nus verax homo valet centū menda
ces. Quis eſt enī q̄ non vellet hr̄e bo
nos denarios p falſis denarijs. ſed de
ſeipſis nō dolent: quando ſe miſeri
inueniūt falſos. Dubitat̄ vtrū oē mē
daciū ſit pcc̄m. Rn̄t Aug̅. in li. de mē

dacio. ⁊ ponūtur eius verba. xxij. q.
ij. c. i. in fine. Quiſquis āt inquit a-
liquod genus mendacij putauerit
ꝙ pcc̄m non ſit decipit ſeipm̄ turpit̄
Et infra. in. c. Mihi āt abſurdū nō
eſſe videtur omē quidē mendacium
eſſe pcc̄m. Ideo dicit Ariſtotiles in
iiij. eth̄. Scd̄m ſemetipſum āt mē-
daciū prauū ⁊ fugiendū eſt: verū au
tem ⁊ bonū laudabile. Idem dicit
ſcūs tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. cx. Item ecc̄.
vij. Noli velle mentiri oē mendaciū
Quare⁊ q₂ malū eſt ꝙ aliquis ſigni
ficet voce id qd̄ nō habet mente. Se
cundo dubitatur quādo eſt mortale
⁊ qn̄ veniale. Rn̄r ꝙ triplex eſt men
daciū. ſ. pniciosum. i. damnabile. of-
ficioſum. i. vtile. ⁊ iocoſum. qd̄ dicit̄
in ioco vel ſociali modo: nō reſpectu
cuiꝰ cunq; rei. ſed reſpectu rei ioco ſe
dicit ſcūs tho. vbi ſ̄. ⁊ in. iij. ſenten
ciarū. ꝙ ſolum mendaciū pniciosū
eſt peccatum mortale. quia cōtrariā
tur caritati dei ⁊ ꝓximi. Sed offici
oſum ⁊ iocoſum ſcd̄m ſe ſunt venia-
lia. Sed aug̅. in li. mendaciorū. et
ponūtur eius verba. xxij. q. ij. c. Pri-
mū. ponit octo gn̄a mendacioꝝ. ⁊ tā
to magis eſt peccatum q̄nto magis
appropinquat ad primū. ⁊ tāto mi
nus eſt pcc̄m q̄nto magis recedit a
primo. Primū eſt capitale mendaciū
⁊ longe fugiendū. qd̄ fit in doctrina
religiōis. Glō. dicit ibidē. vt ſi q̄s di
ceret xp̄m nō eſſe paſſum ſic q̄dam
ſtulti faciūt vt videant̄ ſapiētes. lo-
quūt̄ cōtra articulos fidei. Cōtra q̄s dr̄
Job. xiij. Nunq̄d deus indiget vrō
mendacio. Secundum eſt. vt cū q̄s

aliū ledit iniuſte. qͦd tale eſt. vt nulli
ꝓſit ⁊ obſit alicui. qͦd fit cū q̇s detra
hit alicui ſcō viro. ⁊ hec detractō nul
li ꝓdeſt. aut mendaciū falſi teſtis.
Jſta ſunt mortalia pctā. qꝛ ſunt cō-
tra caritatē ꝓximi. Terciū eſt qͦd ꝓ
ſit alicui ita vt obſit alteri. vt mēdaciū
teſtis in cā pecuniaria. vt ſi q̇s dicat
aliquē debere alicui decē ſolidos. dā
nū eſt danti ⁊ ꝓficuū recipiēti. Hoc
eſt mortale pctm̄. qꝛ eſt ꝯtra caritatē
dei. Quartū eſt qͦd fit ſolum mentiē
di fallendiqꝫ cupiditate. ⁊ hꝰ eſt mē
dacium ſicut faciunt adulatores ad
hoc vt placeāt. Quintū eſt qͦd fit pla
cendi cupiditate de ſuaui eloq̄o. his
oībus penitus euitatis atqꝫ reiectis
ſeq̇tur ſextū genus qͦd nulli obeſt ⁊
ꝓdeſt alicui. velut ſi q̇ſpiā pecuniam
alicuiꝰ iniuſte tollendā ſciēs vbi ſit
neſcire ſe mentiť. ⁊ hoc eſt veniale ſi
cut ⁊ ſequētia. vt dicit glō. ibidem.
Septimū eſt qͦd nulli obeſt ⁊ pro-
deſt alicui. velut ſi volens ad mortē
queſitū hoīem ꝓdere mētiatur. Et hꝰ
nō differt a ſexto niſi in ſubiectōne
exēpli. Octauū eſt qͦd nulli obeſt. et
ad hꝰ ꝓdeſt vt ab īmundicia corpa
li aliquē tueatur. vt ſi volēti cōcubē
cū ſoluta dicam eam eē ꝯiugatā. Sꝫ
ſi oē mendaciū eſt pctm̄ mōrle quid
tūc eſt dicendū de ſcīs prībus qui tn̄
mentiti fuerūt. ſ. abrahā: qui dixit ad
regem abymelech ꝙ ſara eſſet ſoror
ſua. vtꝫ gen̄. xx. Jacob dixit ad prēꝫ
ſuū. Ego ſū p̄mogenitus tuus eſau
Gen̄. xxv. Et iudith mentita eſt: qn̄
dixit ad holofernē ſe fugē a facie he
breoꝝ. qꝛ nouerat eos dandos aſſiri

is in predacōem. ⁊c. Jtem apłs vi
detur mentitus fuiſſe qn̄ dixit Neſci
ebam eum fuiſſe principem ſacerdo-
tum. Jtem nullum mendaciū remūe
ratur: ſed mendacium meretricꝫ fu
it remuneratuꝫ. vt patet exodi. prīo
Quia dicit ibidē: ꝙ deus edificauit
eis domos terreas. Rn̄t Nicolaꝰ de
lira ſuper gen̄. c. xxv. dicens. Non vi
detur mihi magna neceſſitas excuſā
di patres veteris teſtamenti a men
dacio: ⁊ maxime officioſo. quia cer
tum eſt ꝙ apoſtoli fuerūt mł'to pfē
ctiores eis. ⁊ tn̄ nō fuerūt īmunes a
peccato veniali. Jdeo dicit Johānes
in canonica prima. Si dixerimꝰ ꝙ
peccatuꝫ non habemus noſmetipōs
ſeducimus ⁊ veritas in nobis nō eſt
Multo minus patres veteris teſta
menti fuerūt īmunes a peccato veni
ali. Etiam plures eorum legunť pec
caſſe mortaliter. ſicut dauid in adul
terio ⁊ homicidio. Et etiam patriar
che ex odio ⁊ inuidia vendiderūt io
ſeph. quia accuſabat eos apud pa
trem crimīe peſſimo. Sed Auguſti
nus excuſat abraham. et ponuntur
eius verba. xxij. q. ij. c. queritur. Ve
ritatem inquit voluit celari: nō mē
dacium dici. Soror enim eius dici
tur. quia filia patris ſui erat. Jdeo
excuſabat ſe de mendacio. gen̄. xx. di
cens. Soror mea ē filia patris mei:
⁊ non matris mee. quia ipſa erat fi
lia aram fratris ſui. et ſic per conſe
quens etiam iuſte dicebatur filia
Thare qui fuit pater Abrahe. qꝛ
filij filiorum dicuntur filij auorum.

Sic licite pt q̄s veritatem prudēter
celare ſub aliqua diſſimulacōe: ⁊ nō
mendaciū dicere oportet. De Jacob
excuſat ibidē aug. vbi s̄. dicēs: ꝙ ia
cob dicendo ſe eſſe eſau p̄mogenitū
nō eſt mentitus. nō eī dixit ſe p̄io
genitū naſcendo. ſ; ius primogeni
ture illo vidente rite adeūdo. Sic et
xp̄s iohēem dixit heliā eē: non in pſō
na ſed imitatione virtutis. Erat er-
go iacob eſau nō naſcendo ſ; emptio
ne p̄mogenitoꝝ in p̄iogenitū tran
ſeundo. De iudith r̄nt tho. dicēs. ꝙ
verba eius aliquā veritatē hn̄t figu
raliter ⁊ ꝓphetice ⁊ ſm̄ intellectum
miſticū. Vel p̄t dici ꝙ laudatur iu-
dith. nō qꝛ mentita ē holoferni ſed
ꝓpter affectū quē habuit ad ſalutē
ꝓpli ꝓ q̊ piculis ſe expoſuit. Sic eē
excuſatur paulus q̊ ꝓphetice loq̄ba
tur dicēs Neſciebā te p̄ncipem ſacer
dotū. i. ſcio ſacerdotiū iudeoꝝ eē re-
ꝓbatū a deo. Sic eē mendaciū ob-
ſtetricū p̄t ꝯſiderari q̊ ad effectū be
niuolēcie in iudeos ⁊ q̄ntū ad reuere
renciā diui timoris. Et ſic debet eis
remūeratio tp̄alis. qꝛ ſcriptū ē ꝙ de
us edificauit eis domos. i. dedit eis
bōa tp̄alia. Alio mō ꝯſiderat̄ q̄ntū
ad effectū exteriorē mendacij. ⁊ ſic
nō fuit remūeratū. Huic concordat
tho. ſcd̊a ſcd̊e. q. cx. ar. iij. Ex his em̄
p3 ꝙ mendaciū ſ̄p eſt pc̄m̄ aut mor
tale aut veniale. Dicit tn̄ glō. ſup il-
lud. c. ne quis arbitretur. xxij. q. ij.
ꝙ mendaciū malignitatis eſt oībus
mortale Jocoſitatis vbi nemo ledit
non eſt mortale pc̄m̄. Benignitatis
ſiue pietatis qd̊ fit ꝓ ſalute alicuius

De illo dr̄ ꝙ mortale eſt perfectis ve
niale imperfectis. Tertio mendaci-
um eſt aīe intoxicatiuū Sapie. i. Os
quod mentitur occidit animam Jō
eſt q̄i qd̊da; venenū aīam intoxicās
Mirū eſt ꝙ miſeri hoīes nō timent
qū illud venenū in ore ſentiūt cū hoc
ſit peius q̄3 venenū materiale. Quia
per venenū materiale occiditur cor-
pus. Sed ꝑ illud aīa que eſt nobili
or oī corpe. In cuius ſignū qū diabo
lus voluit mentiri ⁊ hoīem occidere
in corpe ⁊ aīa. apparuit in figura ve
nenoſi aīalis. ſ. ſerpentis: qꝛ oīs mē
doſus venenū diaboli h3 in lingua
intoxicans hoīem in aīa ⁊ aliqū eti
am in corpe. Cui⁹ exemplū legitur
in vita ſancti iuliani. ꝙ fuit q̊dam
iulian⁹ nomīe frater bt̄i Julij. Hij
duo frēs ad beatum theodoſiū im
peratorem criſtianiſſimū venerunt.
petentes vt templa y̆doloꝝ vbicun
q3 inuenirent deſtruerent. ⁊ templa
criſti edificarent. Quod imperator
libenter faciens ſcripſit vt omnes de
beant eis obedire. ⁊ eos in omibus
ſub pena capitis adiuuare. Cumq3
beatus iulianus ⁊ iulius in loco qui
dicitur gaudianū eccām fabricarēt
⁊ cuncti trāſeuntes eos in opere ob
ipi⁹ imperatoris imperium adiuua-
rent. Contigit ꝙ q̊dam cum carro
inde tranſitum facerent. Qui dixerūt
adinuicem. Quam excuſacōem pre
tendere poterimus vt liberi tranſea-
mus ⁊ in illo opere non occupemur.
Dixeruntq3. Venite ꝓijciamus vnū
ex nobis in plauſtrū ſupinū: ⁊ cum
pannis coperiamus eū. Dicem⁹ q3

ꝙ hoīem mortuū in vehiculo hēmus ⁊ ſic libere tranſire poterim⁹ Arripientes hoīem viuū in plauſtris piecerūt. eiqꝫ dixerunt. Tu ſile ⁊ oculos claude. ⁊ quſqꝫ trāſierim⁹ q̄i mortuus iaceas. Cū āt hoīem tanq̄ mortuum coopuiſſent. ⁊ vſqꝫ ad famulos dei iulianū ⁊ iuliū veniſſent: dixerūt eis ſerui dei. Filioli parūp ſubſiſtite ⁊ nos in ope hͦ iuuate. Qui rn̄derūt ei. Nō poſſum⁹ hͦ ſtare qm̄ hoīnē mortuū in plauſtro hēm⁹ Quibus ſcūs iulianus ⁊ iulius dixerūt. Quid ita mentimi filioli. Et illi Nō mentimur dn̄i. ſed ſic eſt vt loq̄mur Scūs iulianus dixit Scd̄m veritatem dei vr̄i ita vobis ɔtingat. Et illi boues pūgentes ptrāſierūt. Cūqꝫ ꝑaul ptrāſiſſent accedētes karrū. collegā ſuū vocant cū noīe ſuo dicētes Surge ⁊ ſtimula boues vt celeri⁹ trāſeam⁹. Cū āt nullaten⁹ ſe moueret. eū pulſare cepert dicētes. Vt q̄d delitas. Sed cū ille nullaten⁹ rn̄dēt accedentes ad eū diſcoopuerūt eum ⁊ mortuū inuenerūt. tantuſqꝫ tior ipōs ⁊ ceteros inuaſit: vt nullus de cetero famulis dei mentiri auderet.

Quarto mendaciū eſt fidei excluſiuū Vnde Iero. Mendaces faciūt vt nec vera dicentibus credat. Iō inuenta ſūt publica iuramenta ſigilla ⁊ fideiuſſores. qꝛ hoīibus mendoſis nō creditur. Vn̄ ſaluator nr̄ dixit. mat. v. Sit ſermo vr̄ eſt eſt. nō nō. Qd̄ āt amplius eſt a malo eſt. i. ab icredulitate hoīm. Iō ſalōn petijt a deo. ꝓuer. xxx. Vanitatē ⁊ verba mēdacij lōge fac a me. Incredulitas āt inſurgit ex tribus. ſ. ex pte loq̄ntis. ex pte veritatis imminentis. ⁊ ex pte ſuſcipiētis. Primo ex pte pſone loq̄ntis. q̄n em̄ eſt mendoſa ⁊ nō verax. talib⁹ nō credit̄. nō ſolū q̄n mēciunt̄ ſed etiāz q̄n verū dicūt. De talib⁹ dr̄ abacuk pmo. Nemo credit cū narrabit̄. Et ꝓuer. x. Qui innititur mēdacijs hͦ paſcit ventos. qꝛ nō creditur in q̄buſcunqꝫ ⁊ q̄ntiſcūqꝫ veris. Et iſta ē cā quare repta ſūt fideiuſſores. publica inſtrumenta. iuramenta. pignorā. vt. ſ. fide publica credatur. Et ſic merito dicere poſſum⁹ cū ꝓpheta Diminute ſūt veritates a filijs hoīm Secūdo ɔtingit ex pte veritatis imminentis: q̄n veritas excedit facultatē intellectus creati. vt q̄ nō credit: n̄ qd̄ pt rōe ɔphendere. vt ſi q̄s vellet vni co ruſtico pſuadere ꝙ ſol eſſet octies maior q̄ tota terra: nō crederet. Narratur de quodā rege q̄ dixit ioculatori ſuo. Inuenias mihi magnū mendaciū. Vidi inq̄t ioculator ꝙ q̄dam ſagittator pcuſſit fortiter ceruū vnū ⁊ intrauit ſagitta p pedē dexterū poſteriorē ⁊ exiuit p aurē dexterā. Cui rex ait. Hoc eſt magnū mendaciū qm̄ ē poſſibile ꝙ ſagitta intret p pedē dexterū vt exeat p aurē. Rn̄t q̄daz alius. Certe nō eſt mēdaciū. hoc eſt veritas cum ceruus ille cum pede dextero fricaret aurem dexteram. ſagitta ipſum pedem appoſitum auri percutiens pertranſiuit ipſam aurem. Tertio modo venit ex parte ſuſcipientis. puta ſi aliquis detineatur paſſione amoris vel etiam odij. nō faciliter credit loquenti de amico

ſuo vel iimico bonū aut malū ſic nārrat valeri⁹ Cū q̄dā deferret plōi zenocratē diſcipulū ſuū mlta coñ eum obprobria dixiſſe noluit credē Et criminato: ait Cur nō crederet Rn̄t nō ēē credibile vt quē tm̄ ipē amauerat ꝙ ab eo nō reamaret. Silr̄ q̄ odit aliquē nō credit bonū qd̄ ab eo audit ēē ſi verū ſit Jō iudei de xp̄o ſcriptā ꝛ dcā putant oīa eſſe mēdacia. q: ipi odiūt eū Q̄n̄to ē prauitas exceſſu in Vn̄ ecc̄. xx. Poti⁹ fur ē ꝙ aſſiduitas viri mēdacis. Rō ē q: fur nocet corpi. Jlle vero q̄ mentit̄ nocet aie. Fur rapit tpalia: mēdax famā q̄ melior ē ꝙ theſauri magni. Jō dī vi. q. i.c. debitores. Sūt q̄dā q̄ doctoꝝ vitam moreſq; corrūpūt: ꝙ q̄ ſb̄as aliorū p̄diaq; diripiūt Jpi eī q̄ ex̄ nos ſūt auferūt. Sed detractores q̄ itra nos ſūt auferūt. Legit̄ de q̄dā q̄ habuit tres filios. vn⁹ fuit potato:: alius fur: terti⁹ fili⁹ fuit mēdoſus. Cogitans ille intra ſe q̄liter poſſet illos tres filios ꝯpeſcē a malicijs ſuis: ne ſibi ſcandalū inferrēt. Potatorē ergo fecit cellerariū: ꝛ ſic fuit ſaturat⁹ vino. ſecūdū. ſ. furē fecit ꝓcuratorē: ꝛ ſic ille fuerat ſaciatus pecūia. Tertiū vō filiū nō poterat ponē in aliqd̄ officiū. q̄ ſibi plēs guerras et rixas ſuſcitauit ꝙ oēs alij. Jō dī eccī. vij. Sex ſūt q̄ odit de⁹: ꝛ ſeptimū deteſtat̄ aīa eius. ſ. oculos ſublimes. līguā mendacē. ꝛc̄. Vbi ergo ē vnus mēdax ī domo aliq̄: ille ꝑturbat totā domū. ſic ergo fur vēcūdat̄ cū dep̄hēditur ī furto. ſic mēdax deret vēcūdari cū dep̄henderet̄ ī mēdacio. Du

bitatur vtrū q̄s poſſet dicere mēdaciū ex hūilitate. Rn̄t aug̃. in de v̄bis apli. ꝛ poit̄ xxij. q. ij. c. Cū hūilitatis cā mētiris ꝛ ſi nō eras pctō: añꝙ mētiris mentiēdo efficeris. Deq̄t̄ vbi ē tal̄ hūilitas ibi reḡt falſitas. Dz ꝯ. di. viij. c. ad e⁹ dī Bonaꝝ mētiū eſt ibi culpā cognoſcē vbi culpa nō eſt. Rn̄r ꝙ in gn̄e p̄t ſe dicē pctōrē eſſe: q: nēo ſine crimie viuit. ꝫ ſpēaliter dicēdo aliqd̄ pctm̄ de ſe cui⁹ ꝯriū eſt verū mōrlit̄ peccat. vl̄ vt dic̄ aug̃. ꝙ in vno pctō multa p̄ñt notari pctā. Cū eī q̄s peccat ꝯmittit hoīcidiū occidendo aīam ſuā. ꝯmittit furtū. q: ſe ſubtrahit deo. ꝯmittit adulteriū. q: recedit a deo ꝛ fornicat̄ cū diabolo. piuriū. q: fidē in bap̄mo nō ſeruat. ꝛc̄. Et qd̄ dicit ī oībꝫ vitijs ī q̄bꝫ miſer hō peccare p̄t. ibi ꝯphēdūtur genera ſingulorū ꝛ nō ſingula gnm̄. ꝫ glō. Nō ē mētiēdū ex hūilitate neq; ex paupꝑtate. neq; ex ptāte nec ex ſenio ꝛ āti q̄tate: ſic̄ q̄dā ſolēt Vn̄ dixit q̄dā metce. Aq̄la can⁹ heros venato: vigil amato: Ter tres nugeruli medicus q̄ſto: ioculato:. Vis ī his primis. medijs decet ē op⁹ īmis. Pri⁹ ē aq̄la q̄ remote volat ꝛ ābulat ꝑ alienas terrās. ꝛ mlta ḡlatur ſe vidiſſe vt ſciēs appeat. q̄ ꝯir mēdacia ſūt. Secūd⁹ ē can⁹. i. antiqu⁹: q: ſenes mlta mētiūtur: q̄ dicunt fcā fuiſſe ſuis tpibꝫ. Tertius ē heros. i. dn̄s aut miles. Nā dicat ſe talia maḡlia fecīſſe in tali bello: q̄ aliq̄n̄ mīme vā ſūt. Jlli tres mentiūtur aliq̄n̄ ex potētia q: nēo p̄t ꝯdicē. Q̄rt⁹ ē venato: q: clamat ſe inueniſſe feram vt letificet

custodes laqueoꝝ. Quintus est vigila tor qui clamat nocturno tꝑe cõtra insi diãtes. Ego video te. cuz tñ nemine videat. Sextus ẽ amator. i. ꝓcax q̃ vult m̃rimoniũ inire ⁊ gl'atur se abũ dare ĩ multis. ⁊ eccõtra mulier facit sil'r ⁊ sic vnus aliũ decipit. Septim⁹ est medicus q̃ ꝓmittit infirmis sanita tẽ ⁊ ↄualescentiã q̃ tñ minime ducitur ad effectũ. Octau⁹ est questor q̃ vt extorq̃at pecũiam ⁊ alia bõa ab hõi bus ꝓmittit ꝙ suis orõibus vult re dimẽ aĩas parentũ suoꝝ ⁊ ꝓgenitorũ de purgatorio. Non⁹ est ioculator: q̃ ꝓmittit hoibus ꝙ dñt videre vis tam eternã vl' aliud sil'e. Decim⁹ est pctõr q̃ est peior inter hoĩes. Sexto mendaciũ est aĩe damnacõ. dicente ps̃. Perdes oẽs q̃ loquũtur menda ciũ. Cui⁹ exemplũ pz actuũ v. de ana nia ⁊ saphira. De q̃ petrus ait Non es mentitus hõibus ſʒ deo. Audiẽs hec ananias cecidit ⁊ expirauit. Nõ ne mortui sunt subitanea morte illi exploratoẽs quos moyses miserat ad explorandũ terrã ꝓmissiõis. Re uersi vero terruerũt ꝑplm suũ mẽda cijs vt nũeri. xiij. ⁊ xiiij. Nõ solũ illi dãnant' q̃ dicũt mendacia. sed etiaz illi q̃ libenter audiũt mendacia ⁊ de lectant' in verbis mẽdosis. Nõ sic fe cit dyogenes. de quo legit' in vitas phoꝝ. Cũ q̃dam ioculator laudasset allexãdrũ ⁊ mira de eo retulisset Au diẽs h' dyogenes obturauit aures suas Interrogatus ãt cur aurẽs clau deret. Rñt ꝙ nõ posset audiẽ illa mẽ dacia: q̃ ille retulisset. Capiãt ergo parentes inde exemplũ: si hñt filios aut filias vel ancillas mẽdosas. ⁊ ñ audiãt eoꝝ mẽdacia: ſʒ eos corrigãt verbis ⁊ factis. Adhuc grui⁹ dãnã tur q̃ mendacia scribũt in cartis et libris. In q̃bus nõ ipsi soli peccant ſʒ oẽs legentes ⁊ studentes ĩ eis Jõ dicit seneca in ep'la ad luciliũ. Tur pe est aliud loqui ⁊ aliud sentiẽ: q̃n to turpi⁹ aliud q̃ꝫ decet scribere. Gra uiter eẽ peccãt ꝙ alijs mẽdacia sua ĩ ꝑp erãt. sicut q̃dam solẽt dicere. Tu mẽtiris q̃d valde ĩhonestũ ẽ. q̃n iuue nis h' facit semi. mulier viro ⁊ fili⁹ pri Adhuc grui⁹ est si hõ facit h' scõ viro Vñ recitat Cirillus in ep'la ad aug. de miracul' sci Jeronimi ꝙ cũ q̃dã he reticus pestifer arrianoꝝ in q̃dã di sputacõe cũidã gl'osi Jeronimi aucto ritatẽ cõtra euz iducenti sua temeritate rñt ꝙ Jeronim⁹ mẽtiret': subito fuit vlcõe diuina percussus. ⁊ vocẽ deinceps nullaten⁹ formauit. Adhuc grũius peccant q̃ dicũt diuinã scripturã mẽti ri que est inspirata a scõ spiritu

Nõ falsum testimoniũ dices.

Ercio peccãt cõtra illd ꝓceptũ oẽs q̃ ꝓximũ ledũt verbis in iuriosis Et ſm aug. h' nõ so lũ ꝓhibet' mẽdaciũ: ſʒ eẽ oẽ nocumẽ tũ. ⁊ sũt. xij. ꝑsone q̃ verbis iniurios' ꝓxi muz offendunt. q̃ꝝ ꝑma sex ledunt fraternã fidelitatẽ. Alia sex fraternã caritatẽ Igitur tales sunt

Derisores	Litigatores.
Susurrones	Cõminatores.
Detractores	Falsi laudatores
Traditores	Judicatores.
Cõuiciatores	Falsi adulatoẽs
Jactatores	Falsi cõsiliatores

Primi ſunt deriſores q̃ ledūt ꝓximū
deridēdo ꝛ ſubſannādo. De q̃bꝰ vē di
Subſannās ſubſannabit̃ deridens
deridebitur: Cuiꝰ exemplū ptȝ ī ſcō
bricio q̃ deriſit ſcm̄ martinū q̄ pꝰea
fuit ab alio deriſus. vtȝ in ſua legen
da Vn̄ dicit Job. c. xij. Deridet̃ iuſti
ſimplicitas. Nēo igit̃ dȝ aliū deridē
ſi cernit eū eē defectuoſū ī natura. ſic
ſir iſti laſciui ſocij faciūt teſte Juue
nali ſic dicēte Loripedē rectus deridȝ
ethiopū albus. Dicit ſcūs tho. i ſcda
ſcdē. q. Deriſoꝛ videt̃ intēdere ꝙ
ille qui deridetur erubeſcat Eſt ergo
ſpēale pctm̄. qꝛ hȝ ſpēalem finē: ꝛ ē
pctm̄ veniale qn̄ defectus qui in alio
deridetur puus eſt. Sed eſt peccatū
mōꝛle qn̄ ille defcūs ꝛ illud malum
qd̓ in ludū ꝛ riſū v̓tit̃ eſt magnū. ꝛ
tanto g̃uiꝰ q̃nto maioꝛ reuerētia de
bet̃ pſoē q̄ illudit̃ Vn̄ g̃uiſſimū pec
catū eſt deridē deū: ſicut iudei fecerūt
xp̄o. deinde pntes. deindē iuſtos. Jō
micol deridēs dauid: ſteril̃ fcā ē. vtȝ
ij. Re. vi. Sic g̃uiter peccant q̃ deri
dent paupes in vili hitu incedētes.
vtȝ. xxi. q. iij. c. oēs. ꝛ eē mōclos.
Primo filij nō dn̄t deridere pentes:
ne videātur imitatores caym q̃ deri-
ſit prēm ſuū. ꝛ in ſeruitutē a prē re-
dactus eſt. vtȝ gen̄. ix. Maledictus
chanaā. eris ſeruꝰ ſeruoꝝ frm̄ tuoꝝ
In p̄mo ſeruitꝰ exoꝛ̄ ē. Coñ q̃s ꝓu.
iij. Oculū q̄ ſubſānat prēm ꝛ ptū de
ſpicit mrīs ſue ſuffodiāt corui de toꝛ
rentibus ꝛ comedāt eū filij aq̄le. A
fortiori de prībus ſpūalibus exēplo
helizei ꝓphete q̄ maledixit pueris il
ludētibus ſibi. Et egreſſi ſunt duo vꝛ

ſi de ſilua ꝛ lacerauerūt. xlij. pueros.
vtȝ. iiij. Re. ij. Sic neqȝ ſubdita dn̄t
deridē platos. Secūdo mulier nō dȝ
deridē virū ſuū Cuiꝰ exēplū pȝ ij. Re
vi. Cū dauid ſaltauit an̄ archā. qd̓
vidēs micol deriſit eū. ꝓpter qd̓ fcā ē
ſteril̃. Tercō neqȝ iuuenes dn̄t deri
dere ſenes Senectus ei laudabil̃ nō
diuturna. ſap. iiij. Jō ſcribit̃ ecc. xxi
Fatuꝰ ī riſu exāltat vocē ſuā. vir āt
ſapiēs vix tacite ridebit. Eſt ei ſenec
tus honorāda nō deridēda Vn̄ in le
uitico di. corā cano capite ↄſurge. et
honora pſonā ſenis. A fortiori non
ſunt deridēdi iuſti ꝛ ſimplices hoīes
Coñ illō Job xij. Deridet̃ iuſti ſim-
plicitas Vn̄ dic̃ frāc. pe. de re vt. foꝛ.
li. ij. c. iij. Nihil ei ē ridiculoſiꝰ ꝟ nil
crebriꝰ ē ꝙ̄ ↄtēpni ſapientē ab inſa
nis. Seq̃tur circa hō verbū ſpernoꝛ.
Quatuoꝛ hō eē dixē aliq̃. ſ. ſpernere
mundū. ſpernē nullū. ſpernē ſe. ꝛ ſe
ſpernē ſpni. hʼ tibi vltio opus ē Se
q̃tur iſta Si a maioribꝫ ſpnens ſer
Si a minoribꝫ patē. qꝛ illi ſuo iure
vtūtur Fere nāqȝ ↄtēptui ſunt miīe
ra maioribꝫ Seq̃t̃. herodes miſerri
mꝰ peſſimiꝰ qȝ hoīm xp̄m ſpreuit ꝛ ir
riſit. Secūdi ſunt ſuſurrones. Coñ
q̃s. leui. xix. Nō erit crimiator ꝛ ſu
ſurro in ꝓplo. Suſurrones deo odi
biles. dic̃ aplꝰs. ad ro. i. Jtē drā iter
detractorē ꝛ ſuſurronē. Nā detractoꝛ
hʼ facit apte ſed ſuſurro detrahit aut
diffamat occulte ꝛ in aure. Secun
do ſuſurro inter amicos diſcordiam
ſeminat. Detractoꝛ vero neqȝ alio-
rum bona negat vel etiam minuit.
Jdeo enim ſuſurratio eſt grauius

pc̄tm̄ q̄ꝫ detractō· Aufert em̄ amicici
am q̄ p̄eminet oībus tp̄alibus· qꝛ
ſine amicis nullus p̄t bn̄ viuē·vt di
cit ph̄s·viij·eth̄·Itē ecc·vij·dr̄·A=
mico fideli nulla eſt compatio·qꝛ vt
ibidē ſubdit·Amicus fidelis eſt me
dicamentū vite·⁊ illā imortalē ami=
ciciam ſuſurro nititur auferre Ideo
dr̄ ꝓuer·vi·Sex ſunt q̄ odit deus ⁊
ſeptimū aīa eius deteſtatur·ſ·qui ſe
minat inter frēs·i·amicos diſcordi
am·Et tales ſūt filij diaboli q̄ ſp mi
titur diſcordiā ſeminare·Cui⁹ exē=
plū ponitur in ſpeculo hiſtoꝛ·li·xxvi·
c·xix·Cū henricus tertius celebraret
penthecoſten apud magūciam· pau
lo ante miſſam cū ſedilia pararētur
in ecc̄ia ortū eſt iurgiū inter cubicu
larios archiep̄i ⁊ abbatis vuldēſis
cenobij quoꝝ dn̄s iuxta impatorē
ſederet·Nam vuldenſe cenobiū i ſax
onia ſci galli ab antiquo hꝫ priuile
giū·vt in magnis feſtiuitatibus ad
dexterā eius ſedeat·Itaqꝫ ventū ē ad
pugnā·furoreqꝫ p eccām graſſante:
pauimentū ſanguīe inundauit·Sed
ſtatī in ep̄is ꝯuolantibꝰ pāce int̄ re
liq̄s diſſidētes ꝯſtituta·templū pur
gatū eſt·⁊ miſſa feſtis clamorib⁹ ē
acta·Seq̄ntia āt cantata:⁊ vltimo
eius v̄ſu dicto·ſ·hūc diem gl̄oſum
feciſti·vox ab aere lapſa eſt·Hunc
diē bellicoſum ego feci·Rigētib⁹ oī
bus p̄ timore Impatoꝛ diligēter at
tendēs leticiā diaboli reſumpſit miſ
ſam Iſtō ſemē ſemiauit diabolus p
totū mundū Tercij ſunt ꝯuiciatoēs
Coñ q̄s math·v·Qui dixerit fratri
ſuo fatue·reus erit gehēne ignis·O

q̄d tūc fiet de illo qui dicit ꝓxio ſuo
Fur neq̄ꝫ·traditoꝛ·⁊c·Hec oīa ſunt
ſigna ſtulticie·vtꝫ ꝓu·xx·Oēs ſtulti
miſcent̄ ꝯtūelijs·Et eſt drā inter cō
uiciū ⁊ ꝯtūeliā·qꝛ ꝯuiciū eſt qn̄ obi
citur alicui ſuus defectus naturalis
vt dicēdo·tu es ſurd⁹ gibboſus·mu
tus cecus ⁊ ſic de alijs defectibꝰ Sꝫ
ꝯtūelia vocat̄ qn̄ alicui ip̄perāt̄ ſua
pc̄tā·vt dicendo·tu es fur.mētrix·⁊
ſic de alijs ſuoꝝ ꝓgenitoꝝ·fili⁹ furis·
filius mētricis·filius p̄ſb̄ri aut mō=
chi.De ill̄ dr̄ ꝓu·x·Qui ꝓfert ꝯtūe
liam inſipiēs eſt·Et bn̄ inſipiēs eſt
qꝛ oportet q̄ꝫ poſteā neget ſe dixiſſe
aliqn̄ cū iuramento·⁊ ſic fit piurus.
Secūdo ē ſignū ſupbie·ꝓu·x·Vbi
fuerit ſupbia ibi ꝯtūelie dn̄abūtur
Iō dicit ph̄s·in li·eth̄ maioꝛ·q̄ꝫ ꝯtūe
lioſus tumet verbis iniurie·Dubitat̄
vtrū oīs ꝯtūelia ſit pc̄tm̄ moꝛ̄tle Rn̄t
ſcūs th̄o·i ſcd̄a ſcd̄e·q·lxxij·ar·ij·q̄ꝫ
qn̄ ꝯuiciū ſiue ꝯtūelia de ſui rōe ipoꝛ
tat q̄ndā dehonoracōꝫ ſi intētio ꝓferen
tis ad h̄ inferat̄·vt aliq̄s p v̄ba q̄ ꝓ
fert honorē alterius auferat:h̄ ē pec
catū moꝛ̄tle.⁊ nō eſt min⁹ q̄ꝫ furtū vl̄
rapina·Nō em̄ hō min⁹ amat ſuū ho
norē q̄ꝫ rem poſſeſſam Si vero aliq̄s
verbū ꝯuicij vel ꝯtūelie dixerit.nō tn̄
aīo dehonorādi vel ꝓpt̄ correctōꝫ vel a
liq̄d h̄moī·nō dicit ꝯuiciū vel ꝯtūeli
ām formalit̄ ⁊ per ſe·ſꝫ p accidēs·⁊
materialiter·inq̄ntum·ſ·dicit id q̄d
poteſt eſſe ꝯuiciū vel cōtumelia·Vn̄
hoc poteſt eſſe qn̄qꝫ veniale:quādoq
qꝫ abſqꝫ omi pc̄tō·In quo tn̄ ē ne=
ceſſaria diſcretio·vt·ſ·homo mode=
rate talibus verbis vtatur·q̄ꝫ non

auferat honorē illius coꝝ quē ꝓfert·
Et sicut licitū est aliquē verberare vl'
in reb⁹ dāpnificare cā discipline· sic
eē aliqs pt alterī quē corrigē debet
aliqd verbū ꝯtumeliosū dicere· Et hoc
mō dn̄s discipulos vocauit stultos·
Luc̄ vl· Et apl'· galathas insēsatos
Ad galathas· iij. Tercīo est signū ira
cūdie· Jō dr̄ ecc̄· xxvi· Mulier ebrio
sa ira magn̄ ⁊ ꝯtūelia: ⁊ turpitudo il
lius nō tegetur Si q̄s āt vult scire
qual' sit· litiget cū vna mulierē mala
⁊ iracūda· Dubitatur vtrū hō debeat
ꝯtumelias sibi illatas patiēter susti
nē· Rn̄t scūs tho· vbi s̄· ar· iij· dicens
ꝙ sicut in alijs iniurijs sic in verb' cō=
tumeliosis q̄ cōn nos dicitur hrē te
nemur aīm paratū ad ꝯtūelias tolerā
das si expediens fuerit Sic ei btūs
Aug̃· exponit illud p̄ceptū dn̄i· Si
q̄s te percusserit in vnā maxillā· ⁊c̄·
Qn̄qz tn̄ oportet vt repellam⁹ ꝯtūeli
am illatā ⁊ maxime ꝓpter duo Prīo
ꝓpter bonū eius q̄ eā infert vt auda
cia eius repmatur ⁊ de cetero talia nō
attēptet. Sm̄ illud puer· xxvi· Rn̄de
stulto sm̄ stulticiā suā ne sibi sapiēs
videatur: Alio mō ꝓpter bonū mul
torū quoꝝ defectus ipedit p ꝯtume
lias nobis illatas· Vn̄ greg̃· super
ezech· omel'· ix· dicit· Hij quoꝝ vita
in exemplo imitacōis est posita dn̄t si
pn̄t detrahentiū sibi verba ꝯpescere·
ne eoꝝ p̄dicacōem nō exaudiāt qui
audire poterāt. ⁊ in hijs prauis mori
bus remanentes bn̄ viuē ꝯtēpnant
Non tn̄ debet hō ita facilit' reclama
re verba contumeliosa sicut multi fa
ciūt ꝓpter minimū aliqn̄ verbū ꝯtūe

liosum reclamant· De quibus btūs
greg̃· in li· dial'· Qualis quisqz a
pud se lateat contumelia illata pro
bat· Nam sicut superbi honorib⁹: sic
plerūqz humiles sua despectione glori
antur· Hec ille· Debent enī tales re
currere ad mentē si quid tale vnq̄ cō
miserunt· Dicēte greg̃· li· ix· moral'·
Tūc illata vicia bene toleram⁹ cum
in secreto mentis ad mala ppetrata
recurrim⁹ Leue quippe videbitur ꝙ
iniuria patimur dum in actione no
stra conspicimus ꝙ peius est qd me
remur· Vnde dauid cōtumeliosa ver
ba sibi a semey dicta nō tam ꝯtumelia
q̄ adiutoria credidit· quibus se pur
gari sibiqz deū misereri posse iudica
uit· Vn̄ reduxit ad memoriā ꝙ ppe=
trato cum bersabee scelere filiū fugit
Si igitur aliqn̄ hō ꝯuiciatur ⁊ si ve
rū est qd dr̄: nō est inconueniēs h' loq̄
hoies: qd tu facere ausus es· Si āt
fl'm est nō nocet tibi eoꝝ oblocutio·
Verūtamē si albus esses ⁊ aliqs di
ceret te eē nigrū: q̄d tibi obesset illi
us oblocutio? Sustinē ergo debet
hō modicū ⁊ sic vincit aduersariū·
exemplo illius q̄ canem latrantē mi
nando ꝓuocat ad mordendū· Qui si
latrat⁹ eius nō aduertit cit⁹ ꝯpescit
eū· Sic homo qn̄ non aduertit con
tumelias illatas tunc confunditur i
seipō ⁊ desistit· sic debet hrē vba sua
quasi latratus canū ⁊ garritus auiū
Si autem vindicare volueris te de
fendere: aspiciēt vos pariter mordē
tes· et despiciēt vos pariter· Le
gitur de Augusto Cesare ad pala
ciū reuertenti quidam contumeliose

clamabat·O tirāne o tirāne·Aug9·
vero patiēter rn̄t·Si ego eēm tiran
nus nō dicereſ illa·Itē veſpaſianus
imꝑator audito a ſuis ꝙ qdam cū
de ipſō detraheret iniurioſis verbis·
Rn̄t·Inferioris ꝑſone hͦ ē facere.ſu
perioris vero hͦ pati·Vn̄ dicit poeta
Nobile vincendi genus ē paciēs vin
cit q patitur ſi vis vincere diſce pati
Exemplo ēc aploꝝ·de qbus legitur
in act·apl·Ibant apli gaudentes a
conſpcū ↄcilij.qm̄ digni hīti ſunt ꝓ
noīe ihū ↄtūeliā pati·Quarti ſūt de
tractores·de qbus ſatis dictū eſt in
qnto precepto·ſ·de homicidio Qrti
vocātur iactatores: ⁊ ſunt q glant
ſe magna ⁊ multa feciſſe·Coñ qs ꝓ
uer·xxvi·Laudet te alien9 ⁊ non os
tuū Et tales ſunt ſilēs nabugodono
ſor·de q dan̄·iiij·q hͦ vba ꝓferebat
dicēs·Nōne hͦ eſt babilō ciuitas mag
na quā edificaui in domū regni·⁊ i
robore fortitudis mee·⁊ in gl'a deco
ris mei.Adhuc ſermo erāt in ore re
gis·⁊ vox de celo ruit Tibi dr̄ nabu
godonoſor rex·Regnū tuū trāſiet a
te·tal' em̄ fert teſtioniū de ſeipō·Io·
xij·Tu de teipō teſtioniū dicis·⁊ teſti
moniū tuū nō eſt verū·Coñ qs·i·ad
coꝝ·x·Nō ei q ſeipm̄ ↄmēdat ille ꝓ
batus ē.Et ē iactantia ſm̄ tho·ſcd'a
ſcd'e·q·cxij·ar·i.Qn̄ hō verbis ſe ex
tollit·Qn̄ em̄ aliqs loqt' de ſe ſupra
illō qd nō in ſe ē ꝫ ⁊ ſupra illud qd
hoīes de eo opinant'·⁊c̄·Qd apl's re
fugiēs dixit.ij·ad coꝝ·xij·Parco ne
qs eſtimet me ſupra illō qd videt in
me aut audit·Aut extollit ſe ſupra
illō qd in ſe eſt ſm̄ rei veritatē·⁊ in
opiōne alioꝝ·hec ꝓpe dr̄ iactantia·
Dubitatur vtrū iactantia ꝓprie ſit
pctm̄ mortale.R·tho·vbi ſ·ꝙ iactan
tia pt ↄſiderari dupl'r·Vno mō ſm̄
ſe ꝑut ē mendaciū qddā·ſic qn̄ꝫ eſt
pctm̄ mortale qn̄ꝫ veniale·Mortale qñ
qn̄ qs iactantiā de ſe ꝓfert qd ē coñ
gl'am dei·ſicut ex ꝑſoa regis tiri dr̄
eze·xxviij·Eleuatū eſt cor tuū ⁊ dixi
ſti·Deus ego ſū·Vel ēc coñ caritatem
ꝓxi ſic cū aliqs iactādo ſeipm̄ ꝓru
pit in ↄtūelias alioꝝ·Sic dr̄ luce·
xviij·de phariſeo q dixit Nō ſū ſicut
ceteri hoīes raptorēs ⁊ iniuſti ⁊ adul
teri velut hͦ ēc publican9·Qn̄q; eſt
pctm̄ veniale·qn̄·ſ·aliqs talia de ſe
iactat q neq; ſunt ↄ deū neq; contra
ꝓximū·Alio mō pt iactantia ↄſide
rari ſm̄ cām ſuam·ſ·ſupbiā aut ap
petitū lucri aut inanis gl'e·⁊ ſic cū
ꝓcedit ex ſupbia vel inani gl'a q eſt
pctm̄ mortale:iactātia erit pctm̄ mor
le.Legit' in vitaſpatrū de qdā here
mita:q pollens oibus virtutib9 ce-
pit iactare ſe·Et in ſpē mulieris dy
abolus venit ad ſpelūcam ſuā dicēs
ꝙ a beſtijs nocte illa eēt deuoranda
niſi ſuſcipetur in eius hoſpicō·Que
ſuſcepta diuerſis blādimētis duxit e
um ad hͦ vt mēbra ei9 ſingillati tan
geret·Et cum inclinaret ſe vt eam
fede amplecteretur·tunc ipa euanu
it deridens eū:⁊ multitudo demonū cla
mabat di·O monache q te vſq; ad
celum extollebas quomodo demer-
ſus es in infernum.Tunc ille deſpe
rans ⁊ fugiens pre confuſione con-
ſpectum omniū religioſoꝝ reuſus ē
ad ſeculū tradens ſe oi impudicicie·

Sexti vocātur traditores. ⁊ ſunt q̄
ꝓximū verbis publicis ⁊ fucatis de
cipiūt: ꝑtendēdo amorē i facie. ſed ge
rendo liuorē i corde. V̄ q̄bꝰ ꝓpha. La
bia doloſa in corde: ⁊ corde locuti ſūt
Mel gerūt in ore ſȝ cor felleū abſcon
dūt in mente. Tales ſūt falſi amici.
Nā in ore ſunt amici i corde inimici.
Dicūt ore ꝙ bn̄ valeāt. Arridet ore:
ſed in corde machinantˀ malū. De q̊
ecc̄. vi. Eſt amicus ⁊ ſocius mēſe. ⁊
nō ꝑmanebit in die ncc̄itatis. i. pau
ꝑtatis. Vn̄ Boecius. Quē fortūa fa
cit amicū. infortuniū facit inimicum
Vnde ꝓphā. Cū fueris felix multos
nūerabis amicos: Tpa ſi fuerint ne
bula ſolus eris Itē ecc̄. xij. Nō cog=
noſcitur in bonis amicus. ⁊ non ab
abſcondiṫ in malis inimicus Nar
rat petrus alfoncij de q̊dam diuite q̄
q̄dam die queſiuit a filio ſuo q̊t ami
cos acquiſiuiſſet. Rn̄t centū. Ait pr̄
Bene feciſti. Ego i tota vita mea ac
quiſiui mihi vnū. Attn̄ inq̊t pr̄ ad fi
liū vt ꝓbes amicos tuos accipe por
cū occiſū ⁊ dic amico tuo Hūc homi
nē occidi quē porto i ſacco Iuua me
vt clam ſepeliā cadauer. Rn̄t ꝑimus
iſtud. Nolo me ꝑiculo exponē ꝓpter
te. ſic rn̄t ſecūdus terti⁹ ⁊ q̄rtus. et
ſic de alijs Tūc ait pr̄ ad filiū. Vade
ad aicū meū ⁊ dic ei q̄ te iuuet amoē
mei. Et fecit Septi ſūt litigatoēs ꝓ
uocātes hoīes ad lites ꝓu. xix Hō pu
ſus ſuſcitat lites. Ibidē. c. xviij. La=
bia ſtulti miſcent rixas. Cauendū ē
ne q̊s litiget cū verboſo. Iō dr̄ ecc̄.
viij. Ne litiges cū hoīe linguato. et
ne ſtruas in ignem eius lig̃. Vn̄ Ca

to. Cū verboſos noli cōtēdere v̇bis
Sermo dat̃ cūctis verū ſapia pau=
cis. Secūdo nō cū ſtulto. ꝓu. xxvij.
Ne rn̄deas ſtulto iux̄ ſtulticiā ſuā ne
ſilis ei eſſe videaris. Tercō cū hoīe
potēte ne mādas i man⁹ eius. Q̄rto
cū locuplete Ecc̄. iiij. Nō cōtendas cū
hoīe locuplete. ne forte cōtͣ cōſtituat
tibi litē. Multos eñ ꝑdidit aurū et
argentū Q̄nto cū hoīe iracūdo nō fa
cies rixas. Iſtō viciū eſt fugiendū
q̄ eſt pc̄tm̄ diaboli. Vn̄ nihil ſimi
lius actibꝰ demonū q̄ cōtendē. Vn̄ ta=
les ſe oñdūt ſeruos diaboli. vtȝ. ij.
ad thi. ij. Seruū dei nō oȝ litigare.
Et eſt pc̄tm̄ mortale ſcd̄m ſan. tho. i ſe
cunda ſecūde. q. xxxviij. qn̄ eſt ipug̃
tio veritatis cū cōfidentia clamoris.
Si āt eſt im pugnacō falſitatis cū
debito ⁊ ordinato mō ſic eſt lauda=
bilis. Legiṫ in vitaſpr̄m ꝙ orāte ma
chario vox inſonuit dicens. Nōdū
ad menſurā duarū mulierū que ha=
bitāt in ciuitate ꝑueniſti. Cūq̄ȝ macha
rius hoc audito intraſſet ciuitatē ⁊ q̄ſi
uiſſet ab eis cōuerſacōem earū Dixe
rūt ei ꝙ eēnt ſorores duoꝝ fratruȝ.
⁊. xv. ānis ſimul fuerāt. nec vnq̄ ali
qua aliā dicto vl̄ facto offendit. Le
giṫ ibidē de agathoē. Nūq̄ inq̊t dor
miui litē hn̄s cū aliquo. nec ꝑmiſi a
liquē litē hn̄tē mecū dormire Iō dt
aug. i reg. Lites āt nullas habeatis aut
q̄ celerrime finiatis ne ira creſcat in o
diū Octaui ſūt cōminatoēs. ſ. q̄ cōminā
ẗ indiſcretis Vn̄. i. pe. ij. q̊ cū pateṫ nō
cōminabaṫ ⁊c̄. Tales ſūt ſtulti q̊ cō
minātur illō qd̊ nūq̄ facturi ſūt. ꝓu.
xiiij. Qui ipaciēs ē exaltat vocē ſuā

Nomi ſūt falſi hoīm laudatoēs i ma
lis· dicēte pš· Laudaꝛ pctōr i deſide
rijs aīe ſue ⁊ iniquꝰ bn̄diciꝛ Eccl·ix·
Nō laudes virū i ſpē ſua Jō dt Am
bro· in ſmōe de ſcō euſebio · Ne lau
daueris hoīem ivita ſua qn̄ nec adu
latio nocet: neqꝫ laudatū tēptet ela
tio Si qs āt aliquē laudaret ne i tri
bulacōibus deficiat n̄ ē pctm̄ ꝟ in bo
no ꝓficē ſtudeat Decī ſūt iudicatoēs
q̄ oia iterpretanꝛ ad malū· Coñ qs
apl'·i·ad coꝝ·iiij· Mibi āt ꝓ mimo ē
vt iudicer ab hūano die· Lu.vi· No
lite iudicare et nō iudicabimi· hͦ eſt
verū de malis occultis ⁊ nō manife
ſtis. Et q̄ pn̄t fieri bn̄ vel male indif
ferēter ſūt in meliorē ꝑtem iterꝑtan
da dicit regl'a iuris· Vndecī ſūt falſi
ꝯſiliatores· Ecc̄·xxxvij· A ꝯſiliario
malo ꝯſerua aīam tuā· neqꝫ cū ſtul
to· ecc̄·vij· Cū fatuis nō habe ꝯſiliū·
Tales ſūt valde periculoſi in cōitate·
Dicit eñ tuliꝰ in ii. de ſenectute· Con
ſiliator eſt in re publica tanꝗ̄ gub
nator in naui. In qua alij ſentinam
exhauriūt: alij remigāt: alij malum
ſcandūt· Ille vero tenēs clauū eſt q̄e
tus ſedēs in puppi mlta maiora facit
Sic ⁊ ꝯſiliarius ſi malꝰ ē: tō nauis
reipublice piclitaꝛ· Duodecī ſūt adu
latores ⁊ eſt pctm̄ mōꝛle: qꝛ ꝯ̄riatur
caritati ꝓxi· Primo rōe materie. cum
q̄s laudat pctm̄ alicꝰ· Alio mō rōe i
tētionis: puta cū adulatur alicui vt
ei noceat corꝑaliter vl' ſpūaliter: ⁊ hͦ
ē mōꝛle· ſm illō. pu·xxviij· Meliora
ſūt vulnera diligētis. ⁊c̄· Tercō ꝓpꝛ
occaſionē: cū adulatio ē occaſio ali
cui vt faciat malum

De ſimulatoribus

Quarto peccāt ꝯ hͦ ꝓcep tū q̄
in factis ſimulatis deū offen
dunt· De q̄bꝫ dicit Ambro.
⁊ ponunꝛ eius verba xx·q.v·c· Ca
uete frēs mendaciū· qꝛ oēs q̄ amant
mendaciū filij ſunt diaboli· Nec ſo
lū in falſis verbis: ſꝫ etiā i ſimulatis
oꝑibus mendaciū eſt Mendaciū nā
qꝫ eſt xp̄ianū ſe dicere ⁊ opa xp̄i non
facere· Mēdaciū eſt epm̄ ſacerdotē
vel clericū ꝓfiteri ⁊ ꝯ̄ria huic ordini
opari· Hec ambro. Sūt ergo tales
falſi teſtes q̄ aliud ſūt in corde: ⁊ ali
ud ſunt in ope· Et ſunt· xij· in nūero
Nā q̄tuor ondūt ſb ſpē ſimulate ſci
tatis· q̄tuor ſub ſpē ſimulate v'itatis
q̄tuor ſub ſpē ſimulate iuſticie ⁊ eq̄
tatis· Primo hꝫ hͦ fieri i alieno hitu
Cuiꝰ exemplū hēmus· iij· Re· xiiij· de
vxore Jeroboā cuiꝰ filius egrotauit
⁊ ait rex vxori ſue· Cōmuta hitū ne
cognoſcaris vxor mea: ⁊ vade in ſy
lo ad achiam ꝓpħetam· Qui mihi
quondā locutus eſt de regno· ipē in
dicabit tibi q̄d euēturū ſit de puero
Et venit mulier ad achiā ꝓpħetam:
qui vidēre nō poterat pre ſenectute:
ſꝫ inſtructꝰ a dn̄o ait· Ingredere vx
or Jeroboā: quare te aliā ſimulas·
Vade ⁊ dic Jeroboā Exaltaui te de
medio ꝓpli· ⁊c̄· vtꝫ iij· Re· xxij Jde fec̄
codrꝰ rex athenien̄· ꝓut recitat aug̃·
xviij· li· de ci· dei. c· xix· Si q̄s hͦ facēt
vt euadēt manꝰ inimicoꝝ eēt tolera
bile· Sꝫ ſi q̄s hͦ facēt vt eo expeditiꝰ
faceret aliq̄d malū q̄d eēt coñ carita
tē dei ⁊ ꝓximi· ſicut faciunt ille muli
ercule que in carniſpriuio induunt

habitū viri ⁊ ecōn̄ De q̄bꝰ dī Deut. xxij. Nō vtatur mulier veſte virili. nec vir vtatur veſte femīea. Abhoīa bilis em̄ eſt apud deū q̄ facit hec. Jdē ī can̄. xxx. di. c. Si q̄ mulier ſuo ꝓpoſito iudicās vtile vt virili veſte vtat̄ ⁊ ꝓpter h̄ bitū viri imitet̄: anathēa ſit. h̄ ibi. Tal̄ ſociꝰ reptus fuit tpe nicolay rome: ⁊ ꝯbuſtus fuit ibidē. q̄ multis modis ſe cū mulierbus et cū iuuēcul̄ ꝯmiſcuit in tali bitu. Taliter ec̄ q̄dam femīa venit ad papatū vt dicit martinꝰ in cronica ſua. āno dn̄i. dccc. xlviij. poſt leonē q̄ntū: nati one anglica. ⁊ fuit vocatus iohānes octauꝰ ſc̄dm Joh̄ez bocacij in de claris mulierbꝰ Sic ec̄ peccant ille mulieres ⁊ puelle q̄ gerūt bitū virginū et nō ſunt virgines. Tales tam diu virgines ſūt: q̄diu nō veniūt cruciſeri fr̄es. i. pueri. Sed eſt diſtinguendū. Aut eſt manifeſtū aut occultū e orū pc̄m̄ Si manifeſtū: peccant q̄ ſe ornant tanq̄ v̉gines ⁊ nō ſūt virgines Si āt eſt occultū nō peccāt q̄z nemo dꝫ ſcandaliſare ſeipm̄. q̄z talem p̄t ſe q̄s oſn̄dere foris q̄lis eſt in ꝑpione. Sic xp̄s finxit ſe longiꝰ ire Lu. xxiiij. Debet de hoc tn̄ dolē in corde q̄ taliter ſe foris oſn̄t q̄liter ab intra nō eſt. Sic ec̄ peccāt clerici q̄ eorū veſtimenta clericalia trāſmutāt in ſecularia. Nā ſunt clerici noīe ⁊ ſacerdotes. ſ; in veſte ſunt armigeri. Noīe ſunt pſone ſp̄uales ſ; in veſte ſeculares. Con̄ q̄s in. c. clerici officia. Pannis rubeis ac viridibꝰ necnō manicās ⁊ ſotularibꝰ ꝯſuticijs. frenis. ſellis pectoralibꝰ calcaribꝰ deauratis n̄

vtant̄ Dī ibidē q̄ n̄ dn̄t bitū tn̄ſmutare vel tn̄fformare n̄ iuſta de cā. De q̄tur ibidē. Fibulas oīno nō gerant neq̄ corrigias auri vel argenti ornatū hn̄tes. ſed nec anulos n̄ q̄bꝰ ꝯpetit ex officio dignitatis. Sic ec̄ peccant mōchi q̄ ab ex̄ in veſte ſcitatem fingūt. intus ſunt lupi rapaces. Foris hn̄t veſtē albā. intus nigredine pc̄ōꝝ ſunt deturpati. Foris hn̄t alī qui veſtē nigrā aut griſeā hūilitatis. ſ; intus hn̄t bitū ſupbie ⁊ vanitatis. De q̄bus dicit ap̄ls. i. cor. xiiij Periculū in falſis fr̄ibus. Dubitat̄ vtrū ypocriſis ſit ſp pc̄m̄ mortale. Rn̄r q̄ ypocriſis fit multis modis. Primo qn̄ q̄s oſn̄t ſcitatē quā nec hꝫ nec hr̄e curat. ſed tm̄ vt ſcūs reputetur. Hoc ſc̄dm ſan. tho. ſecūda ſecūde. q. v. eſt pc̄m̄ mortle. Jō dicit Auguſt. ſup pſ̄. Simulata eq̄tas ē duplex iniq̄tas. ⁊ ſic eſt duplex pc̄m̄. q̄z occulte iniq̄ ⁊ mali ſunt. Etiā eſt ibi falſitas. q̄z fingūt et mentiūt̄ ſe eſſe ſcōs ⁊ nō ſunt. Secūdo ſi ſcitatē oſn̄t vt falſā doctrinā ſeiare poſſit Talis peccat mortaliter. q̄z facit con̄ deum ⁊ ſalutē ꝓxi. Et talis ſimulatio ſcitatis eſt cōis hereticis. q̄z heretici ieiunāt multū ⁊ genuflectūtur. ⁊ ſic hoīes decipiūt vt ſuis falſis doctrinis credāt Tercō ſi oſn̄dūt ſcitatē vt poſſint eccaſticā digtatē adq̄rē ad quā idigni ſūt Tal̄ deū ḡuit offēdit. Vn̄ Ber. ſup miſſus ē. O fr̄es q̄tiens hoibus p̄eſſe deſidero. totiens deū meū preire contendo. Et tunc vere non ſapio que ipſius dei ſunt. Vnde Auguſtinus ī libro de doctrina xp̄iana

Cū hō inqͭ illis q̄ ſibi naturalit̄ pa
res ſūt·hoc eſt hoib⁹ dn̄ari affectat
intolerabil' q̄dem ſupbia ē. Quarto
ſi oñdat ſcitatē vt adqrat bō tpalia
in q̄bus finē ↄſtituit·h̄ ſm hermā
nū de ſchildis eſt peccatū mo2tale: q2
tal' auar⁹ ē. Quīto ſi ipſa fictiōe delcā
tur: cū alias nullū malū ptēdat· De
q̄ Ariſt·ij·eth·dicit: ꝙ talis magis
videt' van⁹ ꝙ̄ mal⁹·ꝛ tūc pt ēē vēia
le ſm eundē hermānū· Sexto ſi q̄s
ſimulat ſcitatē occultantē ſuū pecca
tū ne alij ex h̄ ſcādalizent' Hoc ſm
ſanctū tho·ſcda ſcdē·pt fieri lauda
bilit' q2 dr̄·ve hoi p quē ſcandaluʒ fi
at· Septimo qn̄ q̄s ad honorē dei ꝛ
ꝓximoꝝ edificacōem ſimulat ſcita
tem·ꝛ iſte nō peccat ſed mētur· Vn̄
dr̄ math·v· Sic luceat lux vrā corā
hoibus vt videant opa vrā bona· Du
bitat' vtrū ẏpocrita maiori dāpnati
one dign⁹ ſit bonas opatiōes ſimu
lans·ꝙ̄ publican⁹ publice malefacī
ens ꝛ peccans· Rn̄r ꝙ ſic· q2 mat·vi·
dr̄· Hij inqͭ ſaluato2 ſimulātes lon
gam o2ōem ſicut ẏpocrite accipient
maio2ē dampnatiōem· Sup q̄ di
cit beda· q2 ẏpocrite laudes ab hoib⁹
ꝛ pecūias querūt: maiori dāpnatiōe
plectūt' Idē dicit Jero·li·vi·ſup yſa.
ꝓpe finē libri· Si pbeo eleoſinaʒ vt
glorificer ab hoibus: accepi merce
dē meā ꝛ mercenari⁹ appellādus ſū·
Si caſtū me ſimulo ꝛ aliud in ↄſcia
hēo· gl'aʒ mercenarij ꝛ ſupplicia pec
catorū· In ꝯpatione duoꝝ maloꝝ
rū inqͭ leui⁹ malū eſt apte peccare:
ꝙ̄ ſimulare ꝛ fingē ſcitatē Hec Jero.
Idē patet p aug·ꝛ hn̄tur eius vba
in cañ·xij·q·i· Certe inqͭ malū ē ca
dere a ꝓpoſito ſ; peiūs eſt ſimulaē ꝓ
poſitū· Vbi dicit gloſa· Per ẏpocri
ſim peiūs eſt peccaē ꝙ̄ manifeſte Et
ꝓbat glō·h̄ p·c·cū ex iniūcto de hē
ticis·ꝛ per·l·palā·ff·de ritu nup· Et
ſubdit glō·ꝙ plus eſt veneno occidē
re ꝙ̄ gladio· C·de malefic̄is,l·i· Sʒ
ↄ videt' ēē ambro·in li·de pr̄iarchis
ꝛ aſſumit' in cañ·xxxij·q·iiij·c· Neo
dicēs· Tolerabilio2 eſt culpa ſi latet
q̄ʒ ſi culpe vſurpet' auctoritas· Rn̄t
archid·dicēs· ꝙ tolerabilio2 ē culpa
ſi latet q̄ʒ ſi culpe vſurpet' auctoītas
·i·ſi adulteriū vſurpetur ab aliq̄ au
ctoritate·ſ·pr̄iarcharū q̄ alias mu
lieres pter vxores cognouerūt· Tal'
dr̄ plus peccare· q2 ſuū pctm̄ vult de
fendē legis auctoitate vel exēplo pa
triarcharū· Ita illud·c· Nemo ē con
trariū huic·c· Certe· Et ſic patet ꝙ
ḡui⁹ peccat ẏpocrita q̄ʒ publice pec
cans Nam pctm̄ ſuū aggrauatur ex
eo q2 homines decipit· Secūdo mō
habet fieri fictō in aliquo actu·ſicut
qn̄ quis agit ficte aliq̄d ꝓ aliq̄ cau
ſa quod alias non ageret Sicut Ja
cob ſe finxit eſau qn̄ acceſſit ad pa
trem·ligatis pellibus ad manus et
ad collum eius dicens. Ego ſum pri
mogenitus tuus· In hoc non men
tiebatur. vt patet in ſermone prece
denti· Sic enim multi ſunt qui cō
fitentur ne ab alijs confundantur·
ꝛ tales grauiter peccant Sic etiam
ficte recipiens baptiſmū ꝛ co2de diſ
ſentiens·nec characterem nec fideʒ
nec venerabile ſacramentum ſuſci
pit·q̄ʒuis tamē aqua perfundatur

in nomie trinitatis. Hoc patet per mgr̄m i. iiij. sente. di. iiij. Idem tenet thomas de argentina. ar. iij. qz talis fictio totaliter cōtrariatur sacro. vtz xxvij. di. c. ꝙ interrogasti. Dic etiā si q̄s ficte cū aliqua cōtraheret. ꝛ n̄ ꝯsentiret: sed simularet se cōtrahere nō est mr̄omiū. vtz de ſponſalibꝫ. ꝛ mr̄omi. c. tua nos. Quia ibi defuit ō mino ꝯsensus. sine quo neq̄ūt pficere fedus ꝯiugale. vt dicit ibidē i fine et simulate nuptie nō sūt nuptie. ff. de ritu nup. l. simulatis. Dubitat vtrū simulacō aliq̄n sit licita. Rn̄t Jero: ꝛ ponūtur eius verba. xxij. q. ij. c. vtilem simulacōem. ꝙ sic. dicens. Vtilem simulacōem vt in tpe esse assumendam. hieu regis isrł nos docuit exemplū. qui cū nō potuiſſet inter ficere sacerdotes baal: nisi finxiſſet se ydolos velle colere dixit. Cōgregate mihi omēs sacerdotes baal. achab seruiuit eis i paucis: ego seruiā ei in multis. Historia ponitur Regum Eciam dauid mutauit faciē suā coram abymelech. ꝛ dimisit eū ꝛ abijt. vtz i. Rg. xxi. sequitur vt supra. Nec mirū ꝗuis iustos homies tn̄ aliq̄ simulare ꝓ tpe ob suā ꝛ alioꝝ salutē. cū ꝛ ipse dn̄s nr̄ non hn̄s pctm̄ nec carnem peccati: simulacōem peccatoris aſſumpſit. vt ꝯdemnaret i carne peccatum. Hec Jero. Nemo tamē debet se simulare vt aliū decipiat. qz dolus vel simulatio ad fallendū sp malus ē vtz. xxvij. di. c. ꝙ interrogasti. tales simulatores similiter ꝯfundūtur Cuius exemplū poit Cesarius. di. x. dicens ꝙ quidā rusticus ꝯtra aliū habens inimicicias cuidā maligno homini de ordine viatoruz quorz multi sūt pecuniā dedit vt domū illiꝰ icēdēt Quā sub specie religionis intrauit. ꝛ tpe ꝯueniēti succēdit Immemor miserrimus hospitalitatis beneficiō postꝙ domus fuit reedificata accepto p̄cio renouauit incendiū. Turbatus domo de incendio repetito oēs de q̄bus suspicōem habuit accusauit. Qui p candēs ferrū se expurgauerīt ꝛ denuo domus incensa reedificata ē ꝛ ferrū idem in angulū eiꝰ reiectuz Venit rursum pseudo ille viator: ātiqua corruptus auaricia hūane satis susceptus. Cū ferrū iā dictum vidiſſet ꝛ quis eius vsus eſſet interrogaſſet. Respondit ille. Nescio q̄s domū hanc en altera vice succendit Et cum de quibusdam suspicōem haberem candens illi ferrū obtuli: tūc ille Ad aliquos vsus poſſet conuerti. quod cum nutu dei est ꝛ cum clamore illud iactaret. Quod vbi paterfamilias videret. incendiariū per vestem tenens exclamauit. Vere tu es reus: Moxqz ad iudicem ductꝰ: culpam nollet vellet confeſſus est. sicqz pena rationabili est dampnatus.

Tertio habet fieri fictio in quantitate. s. quando quis se fingit maiorem ꝙ est. vt si eſſet aliquis qui diceret se eſſe episcopum qui tamē nō eſſet episcopus. vt factum fuit alias in diocesi maguntina. et combustus est Et similiter si quis fingeret se eſſe militem et eſſet rusticus. sicut contigit nostro priori osnaburgensi.

ad quem venerat quidā trufator fin
gens ſe militarem: ⁊ de genere ſuo.
⁊ fuit laute tractatus. poſtea fuit ꝑ
ceptū ꝙ erat ribaldus Tales omēs
peccant mortaliter. ſic quã q̄s ex humili
tate vocat ſe minorem tñ eſt maior.
Cui⁹ exemplū ptʒ in canon. ij. q. vij
c. q̄mq̄. Ubi allegātur verba beati
aug. in epl'a q̄daʒ ad Jero. dicentē
de ſeipō Quãq̄ʒ ſm vocabula que v
ſus obtinuit epꝯ ſit preſbro maior.
Aug. tñ Jeronimo minor eſt in mul
tis. Hec ille. Et multa alia hñt ibi
dem. Ad ꝓpoſitū dicit glō. ibidē. ꝙ
epꝯ eſt nomen dignitatis: pſbr no
men ordis. xcij. di. Legim⁹ Aug. for
te hͦ credebat. Non ei licuit ei ex hu
militate mentiri. xxij. q. ij. c. cū ex hu
militate Et cū Jeronim⁹ fuerit ſpe
cialiter cardinal'. Sed multi faciūt
hoc ex pura ſupbia ꝙ minores ſe di
cunt. dicentes. Sū malus peſſimus
pctōr. Si āt hͦ alij de ipis dicerēt ō=
nino nō ſuſtinerēt. ⁊ verbͦ ꝓteruis
contradicerēt. Et hoc eſt ſignū ſuper
bie. Uitiū qd de ſe fateri q̄ſq̄ʒ ſpōte
dedignatur: hoc ſibi dici ab alijs de
dignari nō debet. Honorꝫ ⁊ hūiliū ē
nec ſe laudare nec ſe culpare. Unde
Catho Nec te collaudes nec te culpa
ueris ipē. Hoc faciūt ſtulti q̄s ceno=
doxia vexat Fuit q̄dam frater q̄ in ꝑ
ſentia multorū ſe plurimū ⁊ multuʒ
humiliauit: dicens ſe eſſe pctōrem ⁊
hoiem vilem. Rñdit alter frater ſibi
Tu dicis verū. Tūc ille indignatus
verbis duris eū inuaſit. Ipē āt dixit
Quid voluiſti ꝙ ego dicerem? Nun
qd debui dicere tu mentiris? Abſit

vt ita irreuerēter tibi loq̄rer. Nunc
āt dixi quod tu dicis ⁊ inde turbais
Quarto mō fit ſimulatio ſeu fictio ī
qualitate qñ quis ſe fingit talē quã
lis non eſt. ſicut iudas finxit ſe ami
cum xpi dicens. Aue rabi. mat. xxvi.
Et Joab ficte oſculatus fuit amaſā
fingens ſe amicū ⁊ nō fuit. ij. Re. xx
Et illa fictio cōis eſt nūc in mundo.
O quot frēs adhuc habet iudas in
mūdo ⁊ Joab filꝫ. Dicit Criſoſt. ſu=
per math. ꝙ ꝯſuetudo malorꝫ eſt qñ
aliquem ledere volunt tunc humili=
tatem fingūt. Quia venenum nūq̄
periculoſius datur niſi cum melle. ſic
vulpes finxit ſe ſemel infirmū: galli
laudans cantum dicens Si poſſem
ſemel audire dulcem melodiam can=
tus tui: ab ifirmitate mea liberarer
Rñdit gallus. Pater meus bene ſci
uit cantare. Ait vulpes. Pater tuus
qñ cantauit clauſit oculos ſuos: ⁊ iō
dulcius cantauit. Tunc gallus adu
latione vulpis deceptus: cantauit
clauſis oculis. Quem mox vulpes
rapuit p collū Sic valde periculoſuʒ
eſt credere iſtis falſis amicis ⁊ adu=
latoribus ⁊ ſimulatoribus. et ſpeci
aliter illis qui ſūt alterius fidei aut
legis. Ideo dicit Ariſtotiles in libro
de ſecretis ſecretorum. Nūq̄ credas
homini qui non credit ſcd'm legem
tuam. Caue ne accidat tibi quod ac
cidit duobus hominibus qui dicūtur
aſſociati fuiſſe in vno itinere: quorꝫ
vnus erat gentilis ⁊ alius iude⁹ Gē
tilis equitauit ſuper mulam. Jude=
us vero inceſſit per pedes: non ha=
bens cibum: neq̄ʒ alia neceſſaria.

C

Dū ergo fabularētur in viā dixit gē
tilis iudeo· Que eſt lex tua ⁊ que tua
fides? Rn̄t iudeus· Credo ꝙ in celo ē
vnus deus quē adoro et expecto ab
eo oē bonū anime mee et remūerati
onem· Illis autē qui cōmūicant me
cum in fide mea ⁊ in lege mea volo
bonū: ⁊ credulitas mea eſt ꝙ q̄ diſ
crepat mecū in fide: licitū eſt mihi
tollere ſanguinem ſuū· pecuniā ſuā et
accides ſuū·i·vxorem ſuā· Inſuper
maledictū eſt mihi ſi ſeruo ei fidem
vel iuuo ipm̄. vel ſi facio ſibi miſeri=
cordiā vel parco ei. Conſequenter in
quit gentili· Demōſtraui tibi legem
meā ⁊ fidem meā Redde me ergo tu
tum de fide tua ⁊ lege tua· Cui rn̄t
gentilis· Mea fides ⁊ credulitas et
lex eſt· In primis volo mihi bonū
⁊ filijs generis mei· Nolo alicui cre
ature malū neq; ſequentib⁹ legem
meā· neq; diſcrepantibus in eadē ⁊
credo equitatē ⁊ miam ſeruandā cu
ilibet viuenti· ⁊ nulla iniuria placet
mihi Videtur etiam mihi ꝙ ſi mali
aliquid alicui accidit ꝙ illud malū
me ꝯturbat· Affecto ꝓſperitatē· ſani
tatem felicitatē ōibus hominibus vni
uerſaliter· Tūc iudeus· Quid ſi iniu=
ria vel offenſa tibi fiat. Cui gentilis
Scio ꝙ in celo eſt deus iuſtus ⁊ bo
nus cui nihil eſt occultū ⁊ nihil ſe=
cretū. qui remūerat bonos: ⁊ etiam
punit malos iuxta ſuas tranſgreſſi
ones· Cui iudeus·· Quare ergo non
ſeruas legem tuam· ⁊ quare nō con
firmas opibus fidem tuā· Rn̄t gen
tilis· Quō fiet hoc· Cui iudeus· Ego
ſum de filijs generis tui; ⁊ tu me vi=

D

des ambulāre ꝑ pedēs ⁊ fatigatū et
famelicū· ⁊ tu es eques ⁊ ſaturat⁹ et
quietus· Cui gentilis Veritas eſt hō
Et deſcendens de mula ſua ⁊ aperiēs
maletam ſuā cibauit eū ⁊ potauit· et
fecit eū equitare ſup mulam ſuam·
Poſt ꝙ̄ vero iudeus fuit bene firma
tus in equitando· pūxit mulā cū cal=
caribus feſtinando· relinquens gen
tilem Tunc cepit gentilis clamare·
Expecta me quia confiſus fui in te·
Iudeus vero dicebat· Nūquid tibi
dicaui legem meā ⁊ condicōem meā
ego volo eā ꝯfirmare. Tūc fortius
ſtimulabat mulā· Gentilis vero ſe=
quens veſtigia· o iudee īquit noli me
derelinquere in hoc deſerto· ne forte
interficiar a leonibus aut moriar fa
me ⁊ ſiti· Age ergo mecum miam ſi
cut et ego tecum· Iudeus vero nec re
ſpiciebat retro nec intēdebat dictis
ſuis· nec ceſſabat donec latuit viſum
eius· Tunc gentilis recordatus le=
gis ſue dixit· In celo eſt deus iudex
iuſtus: cui nihil occultum: nihil ſe=
cretum· erigens in celum oculos ſu=
os dixit· Deus meus tu noſti ꝙ cre
didi in te· ⁊ in lege tua: ⁊ in manda
tis tuis ſanctificaui te; ſicut precepi
ſti· Confirma ergo apud iudeū lau
dem meā· Et hijs dictis ſtatim īue
nit iudeum proſtratū ⁊ iactatum de
mula: confractis tibijs ⁊ leſo collo·
Mula vero ſtabat iuxta eum: ⁊ aſcē
dens mulam reliquit iudeum in dolo
re. Iudeus autem clamabat· Bone
frater ꝓpter deum habe miſericordi
am mecum quia morior: ſerua legē
tuam· Tunc increpauit eum gentis=

lis·Tu male peccaſti in me:ſine mi
ſericordia me dereliquiſti·Cui iude
us. Oſtendi tibi ꝙ hec eſt fides mea
ꝛ lex mea·Tunc miſertus eſt ei gen
tilis·ꝛ portauit eum poſt ſe donec pe
niret ad locum gentis ſue. quib9 eū
tradidit·qui poſtea ſtatim expirauit
Audiens vero rex illius ciuitatis o=
pera pietatis illius gentilis·fecit eū
balliuū illius ciuitatis propter ope
ra pietatis ſue·Non eſt ergo creden
dum illis qui ſunt alterius fidei ꝛ le
gis·Quinto habet fieri fictio in do
ctrina·De qua di·xxix·q·i·c·ꝙ āt·S·
ꝙ angelus malus ſe transformat i
angelum lucis·Et ſi tunc credit bo
nus ꝛ quereret ab aliquo ſimplici ſi
ſue beatitudinis velit eſſe particeps
ꝛ ille reſponderet ꝙ ſic·Nūquid di
cendum eſſet in diabolice dampna
tionis ſocietatem an potius in parti
cipacōnem eterne claritatis·Et ſub=
dit alium caſum·Si quis heretico=
rum per nomen beati auguſtini aut
ieronimi alicui catholicorum ſeipſū
offerret. atq; eum ad ymitacōem ſue
fidei ꝓuocaret·iſte preberet aſcenſū
in cuius fidei ſentencia diceretur cō
ſenſiſſe Non in hereticorum ſectam
ſed in integritate in catholice fidei:
quam iſte hereticus mentiebatur ſe
habere·Hec canon·Iſtum eundem
caſum ponit magiſter ·li·iiij·di·iiij·
dicens·ꝙ ſi talis angelus malus ſe
transfigurauit ꝛ crederetur eſſe bo=
nus non eſſet error periculoſus Nec
tamen excuſatur ſaul qui adorauit de
monem quem credidit eſſe ſamue=
lem·vt patet·xxvi·q·v·c·Nec mirū

Et hoc ideo · quia intercesſit culpa
ſua·vt dicit gloſa ibidem. Nec excu
ſantur illi de lege machometi. qui ſe
finxit eē prophetam miſſum a deo·
quem ſarraceni credunt veridicū pro
phetam·ſicuti nos Auguſtinū vel Je
ronimū·Quia ignorantia facti non
iuris excuſat·li·vi·de regulis iuris·
Et legem euangelij quilibet tenetur
ſcire. Ideoq; dixit criſtus·Ite i mū
dum vniuerſum: ꝛ predicate euan
gelium omni creature·Marci vltio
Falſi prophete ꝛ doctores plures in
mundo apparuerūt et heretici q̄ fal
ſas doctrinas ſeminauerūt·ſicut ma
chomet inter ſarracenos·thalmuth
inter iudeos·ꝛ ſic de alijs·Sexti q̄
ſe fingunt ſunt falſi chriſtiani·de q̄
bus apoc·ij·Dicunt ſe iudeos·i·confi
tentes: ꝛ non ſunt·Item Apoſtol9
Dicunt ſe noſſe deum: factis autē ne
gant·Legitur in hiſtoria triptita de
quodam iudeo qui propter pecuniā
fecit ſe pluries baptiſare. fingens ſe
xpianum Cū autem quadam vice de
beret iterato baptiſari·ꝛ doliū erat
plenū aqua·ſtatim coram omnibus
aqua diſparuit·Et ſic fictio ei9 ma=
nifeſta fuit·Vtinam fictio multorū
falſorum chriſtianorum ſic manife
ſtaretur·De quibus Apoſtolus.i·
ad chorinthios·xiiij·Periculum in
falſis fratribus·id eſt qui habent fal
ſitatem in affectione ꝛ etiam in cogi
tatione·Tales ſimiles ſunt culicib9
qui ſonitum faciunt ꝛ vrunt·ꝛ tamē
cum cauda pungunt·ſic ſimiliter ip
ſi ſe fingunt amicos ꝛ inimici ſunt·

Deq̄bus dī Jere·ix·Vnuſquiſq3 ſe
a ꝓximo ſuo cuſtodiat· ⁊ in oīmi fra
tre ſuo nō habeat fiduciā·Secūdo
hn̄t falſitatem in locutione· vt3 ꝑu·
xiiij.Fraudes labia eoꝝ loquūtur·V
nū dicūt ⁊ aliud ſentiūt·dicūt albū
⁊ notāt nigrū.Tertio hn̄t fl'itatem
in opatione.quia vnus aliū tradit
ſicut iudas xp̄m·Cui9 exemplū po
nit mgr̄ in libro apū·ꝙ erāt in flan
dria duo viri qui contra ſe grauiter
inimici erāt Oportunitatē querebāt
qualiter vnus alterū caperet vl' ne=
caret·Erat āt q̄dam nequiſſim9 qui
vnius ſeruus fuerat ⁊ alteri ſerui=
bat·Veniēs enim ad hūc cui olim
ſeruiebat·cōqueſtus eſt de dn̄o : cu
ius ad preſēs ſeruus erat· ſibiq3 fo
re ꝑfacile ait: vt eius manibus illū
tradat·Qui gauiſus ei pecuniam ſpo
ſpondit·⁊ ſic dn̄m tradidit i man9
inimici·Quo occāſo vedit ꝓditoꝛ ad
amicos ptis aduerſe: ⁊ ſimili dolo
tradendū illis obtulit occaſionem·ꝫ
apprehenſus eſt ab illis ⁊ oblatus
eſt iudici ⁊ ſuſpenſus· Sed ſcelus
illius facto poſtmodū claruit turpi
ori·Amicoꝝ em̄ precibus de patibu
lo deponi pmiſſus eſt·⁊ in terra ſepl'
tus Nec mora cū die ſequēti de nocte
ſepult9 fuiſſet·ignoti canes ſepultū
nl'tis videntibus extraxerūt ⁊ mem
bratim inter ſe miſerabiliter diſcerp
ſerūt· Et ſic p3 malicia illoꝝ falſorū
hoīm qui fingūt pacem ⁊ nō tenent·
Dicitur yſopice ꝙ ſemel vulpes gal
lū in arbore vidēs dixit·Galle deſcē=
de·quia iam ſūma pax ⁊ tranquilli=
tas facta eſt inter omnia animalia·

ſed gallus nō ſtatim deſcendit: ſed
a remoto vidit duos canes velociſſi
mos venire·qd̄ intimauit vulpi Tūc
vulpes dixit. Oportet me fugē· Rn̄t
gallus·Quare tunc dixiſti ꝙ eēt op
tima pax inter omnia animalia·Re
ſpondit vulpes·Non bene credo pa
ci.Septimi ſunt qui in fide dubitāt
Ore enim credūt ſed in corde nō cre
dunt·Manifeſte dicūt ſe catholicos
ſed in mente ſunt infideles·Et tales
chriſtum negant aduenientē tempta
tione:ſicut petrus chriſtum nega=
uit·Contra quos dicitur in euāgelio
Qui me negauerit coram hominib9
negabo et ego eum coram prē meo
Luce·xij·Legitur in libro primo tri
partite hiſtorie·ꝙ poſtq̄ Conſtāti
nus credidit dō dubitauit an omēs
ſui vere crederēt·⁊ vt ꝓbaret qui ve
ri ⁊ qui nō ficti cultores eēnt dei· ſi=
mulauit ſe ad cultum deoꝝ redire
velle· Et ſtatuto die quidam dixerūt
ſe paratos eſſe ydolis ymolare· Illi
vero qui veri chriſtiani erāt dixerūt
ſe paratos eſſe potius mori q̄ xp̄m
negare·Et illos imꝑatoꝛ ſecū tenu
it·Alios vero expulit:dicēs ſe nūq̄
eſſe fideles ſibi qui ita parati erāt deū
negare·Ideo dī·ij·q·vij·c·Nō pt̄ er
ga homines eſſe fidelis qui extiterit
deo infidelis·Octaui ſūt q̄ ſub ſpecie
zeli virtuoſi alioꝝ actus rep̄hendūt
⁊ magis ex odio vl' liuore q̄ ex cari
tate Vn̄ dī·lxxxvi·di·c·Odio hēant̄
pctā:⁊ nō hoīes·ꝫ corripiant̄ tumidi
tolerentur infirmi.⁊ qd̄ ſeueri9 ca=
ſtigare neceſſe eſt· non ſeuientis ple
ctatur animo ſed medentis Inde pt3

xxiij. q. iij. c. compiat. Nomi ſūt qui
ex amore priuato exceſſus aliquorū
excuſant vl' attenuāt aliquoꝝ exceſ
ſus. ⁊ aliqn̄ magis aggrauāt ꝙ oꝫ.
Decimi ſunt qui ſimulate ⁊ ficte ꝓx
imorū ꝓſperitatibus ꝯgaudent. vel
ficte ipſis in aduerſitatibus ꝯdolent.
Quā quidem fictōem dn̄s deteſtatur
Vndecimi ſunt q̄ ex odio: vel amore
pecunie reum ꝯdēpnant ſicut ſūt fal
ſi iudices aut teſtes in iudicio. q̄ ſub
ſpecie ſimulate iuſticie lxiem occi
dūt. Duodecimi ſunt qui malis con
ſilijs ⁊ iniquis ſtatutis ꝓximos le
dūt. Tales etiā tenent̄ ad reſtitucōꝫ

Explicit preceptum octauū.

Incipit preceptum nonū.

Non concupiſces rem ꝓximi tui

Istud eſt nonū ꝑcep
tum vbi licet explici
te ſolū ꝓhibeat con
cupia oculoꝝ in re ali
ena. implicite tn̄ h̄ ꝓhi
betur vni⁹ ſalit oīs cō
cupia ſiue cupiditas
maleuolutatis rei aliene. Nā ſupius
in ſeptio ꝑcepto ꝓhibuit cupidita
tem opis. h̄ āt ꝓhibuit cupiditatē
cordis inordinatā. Jō dī exo. xx. Nō
ꝯcupiſces rem ꝓxi tui. Seq̄tur. Nō
ſeruū. nō ancillā. nō bouē. nō aſinū.
nec oīa que illius ſūt. Dubitat̄ vtrū
lex moſayca ꝓhibuerit concupiam
rei aliene. Rn̄t mgr̄ aug⁹. de ancho
na ſup math̄. dicēs. ꝙ legē moyſi ꝓ
hibuiſſe cōcupiam rerū ꝓximoꝝ pt
intelligi dupl'r. Primo q̄ntū ad le
giſlatoris intencōꝫ ⁊ expſſiōꝫ. Se
cūdo q̄ntū ad pene trāſgreſſorū taxa
tionē ⁊ impoſicōem. Primo mō pla
nū eſt ꝙ lex moſayca ꝯcupiam ꝓhi
bet. qd̄ tripl'r pꝫ. Primo q2 lex illa
a deo fuit creata. vtꝫ exodi. ij. Sꝫ de
us plus diligit mūdiciā cordis ꝙ cor
pis. ⁊ ecōuerſo plus odit iniquā co
gitacōꝫ ꝙ opacōꝫ. Ergo deus in lege
illa non ſolū rei aliene actualem ac
cepcōem. verūetiā inordiātam cogi
tacōem āccipiēdi ⁊ cōcupiſcendi ꝓ
hibuit. Vnde dicit Auguſtinus in
libro de decem cordis. Tange nouā
cordam: et interficietur beſtia cupi
ditatis. Secundo quia omia pre
cepta illius legis tam affirmatiua
ꝙ eciam negatiua: inducunt ipſum
hominem ad actum et operacōnem

c

virtuoſam ⁊ maxīe ad dilectōez dei
⁊ ꝓxi· que dilectō eſt fōr oīm virtu
tū· Sed opatio virtuoſa magis cō
ſiſtit in interiori itēcōe ⁊ cogitatiōe
q̄ȝ in opatiōe exteriori· Non enī q̄s
dr̄ iuſtus ex h̄ ꝙ iuſta opa faciat: ſed
ſi iuſte ⁊ aīo iuſto faciat· Nec dr̄ mi-
ſericors ex eo ꝙ eleoſinā dat: ſed ſi
recto animo dat· ergo neceſſariū eſt
ꝙ lex illa ꝓhibeat inordinatā inten
tionem ⁊ concupiām interiorē· Ter
tio· q2 illud preceptū· Non concupi
ſces rem ⁊ domū ꝓximi tui int̄ alia
precepta illius legis nūerat̄ Et vult
aug̃· in li· de decē cord̄· ꝙ nō furari et
nō cōncupiſcere aliena duo ſunt pre
cepta legis. q2 ſicut aliud eſt nō alie
nam rē furari ⁊ non accipere· ⁊ aliud
eſt ipam non appetere ⁊ non concu
piſcere Sic aliud eſt vnū p̄ceptum
⁊ aliud eſt aliud· Sed ſcḋo mōve
rū eſt ꝙ lex moyſi nō ꝓhibuit cōcu
piſcentiā nec cohibuit aīm ꝫ manū·
Quia ꝓ pctō interioris concupiſcē
tie ⁊ interioris cogitationis penā nō
taxauit· nec impoſuit penā ſicuti taxa
uit ⁊ impoſuit penā ꝓ pctō exterio-
ris operis· vt oculū ꝓ oculo· dentē ꝓ
dente· quinqȝ boues ꝓ vno boue. ⁊c.
ſicut patet exodi· xxij· Dubitat̄ vtrū
lex ciuilis puniat concupiām aīorū
Rn̄t ibīd doctor vbi s̄· dicēs· ꝙ lex hu
mana in puniendo tranſgreſſores in
tribus videtur differre a lege dīna·
Primo q2 quantū ad punicōem lex
dīna omnia mala vniuerſaliter pu-
nit vel docet eſſe punienda· Sed lex
humana multa mala concedit: vel
diſſimulat ꝓpter euitationem maio

d

rum malorum ⁊ multa impunita re
linquit· Vnde dicit Auguſt· li· i· de li
bero arbitrio· ꝙ lex hūana in regen
dis ciuitatibus ⁊ terris· multa mala
concedit ⁊ multa impunita relinq̄t·
que per dīnam legem corrigūtur· ſi
cut patet in meretricio ⁊ ſic de alijs·
Scḋo differūt q̄ntuȝ ad modum
puniendi ⁊ explicatiōem· q2 lex hu
mana ſolum punit dicta ⁊ facta non
autem cogitata· q2 cogitata nō poſ
ſunt homini eſſe nota· cū homo tamē
videat que foris patent· Solus āt
deus intuetur cor· vt dicit̄ · i· Reg· xvi
Et in cogitationibus ſolū homo ſub
icitur legi dei· ſed in cogitationib9 vt
ꝓrūpunt in dicta vel facta hō ſubici
tur legi hūanē· vt duorum vł triū
teſtimonio poſſit ↄdēnari ⁊ iudicari·
Tercō q̄ntū ad pene impoſicōȝ· quia
lex hūana ſolū impōit penā t̄palem.
q2 nō p̄t plus eē pena legis q̄ȝ ipſa
lex· Hūana āt lex nō erit eterna· ſed
ſolū in hac vita ſenſibili ⁊ aīali du
ratura: ⁊ poſtmodū neceſſaria nō erit·
Dina vero lex impōit penā eternam·
ſicut ipa eterna eſt· q2 celum ⁊ terra
tranſibunt· verba autem dei ex qui-
bus eſt lex integra in eternum dura
bunt· Patet ergo ꝙ lex ciuilis ꝓ cō
cupiſcencijs et interioribus pecca
tis tranſgreſſores non punit nec ꝓ
hibet· Et in hoc differt hec humana
lex a lege moyſi· quia licet illa non
taxaret penam pro interioribus con
cupiſcencijs tamen prohibuit quan
do dixit· Non concupiſces· quod nō
facit lex humana: ſed ipſa lex diui
na· Tertio dubitatur vtrum

ſola lex xpi hanc concupiam debuerint phibere. Rñr q ſic. qz lex euāgelica probibet dicta facta et cogitata. qz data eſt ab illo qui eſt ſcrutator oim cogitacōnū et intentionū cordis Et non ſolū phibet. verūetiā punit. qd patet de homicidio: p quo taxauit lex moyſi penā talionis. vt occidens occideretur. ſed lex xpi. mat. v. p interiori ira et rancore pxi taxat penam eternā dicens Ois qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio eterno Et ſicut deus pmittit obſeruantib9 premiū eternū. ſic trāſgredientibus minatur penā eternā. Itē lex moyſi ſolū tpalia pmittebat obſeruātibus. Jōqz ſolam penā tpalē debebat taxare nō obſeruātibus. Igit cogitata et peccata interiora non poterat puniri cum non ſint nota in iudicio. S; lex xpi hec omnia punit et probibet dicens. Non concupiſces rem pxi tui. Sic igitur primo peccant con̄ iſtud preceptum qui inordinate et iniuſte concupiſcūt aliquam rem pximi Jō dicitur exodi. xx. Non cōcupiſces rē pximi tui vel domū pximi tui. nam hic phibetur concupiſcentia reſpcū rei honorabilis et vtilis. nam q̄daz appetunt pximorū diuiciarū multitudinem. Ideo ſequitur. non domū. Quidam prelature altitudiem. Jō ſequitur. non ſeruū Quidaz pximorum pulcritudiem. Jō ſequitur. nō ancillam Quidam annoz lōgitudinem. Jō dicitur. non aſinū. Quidaz virorū fortitudiem Jō dicitur. nō bouem. Quidam doctorum limpitudinem. Ideo dicitur. quia nec que illi9 ſunt Iſta ſunt que homines cōmuniter appetunt in mundo aliquando inordinate. Primo non debemus appetere proximi diuiciarū multitudiem Ideo dicit. non concupiſces domū illius. i. bona temporalia ſua. et hoc inordinate. quibus ve eterne dampnationis minatur. Yſa. v. Ve vobis q̄ coniūgitis domū domui et agrum agro copulatis. Et ſi tales poſſent omnia bona temporalia pximi adquirere iūſte non dimitteret Dixit notāter inordiate non debemus appetere qz hoc p̄t fieri quadrupliciter. Prīo vt eſt nobis inata. et ſic concupia nō eſt peccatum mortale ſed veiale. Nobis autem nolentibus cōcupiſcit caro aduerſus ſpiritū. qz ſenſibilia et delectabilia multociens audita vl' viſa aut ymaginata ſemp ſe offerunt nobis ad cogitandū et ymaginandū de eis. et caro ſtatim et ſubito iſurgit vt talia delectabilia cogitata ſeu ymaginata viſa vel audita concupiſcat non expectato rationis iūdicio et deliberacōne volūtatis. Item tal' concupiſcentia nō p̄t eē pctm̄ mo͛rle qz nō eſt volūtaria. Secūdo concupia p̄t eſſe pctm̄ mo͛rle qz eſt volūtaria. Tercō qz concupiſcentia p̄t eſſe racōnabiliter ordinata. vt ſi quis cōcupiſcit rem aliquam vtilem et honorabilem ſcdm dei mandatum et beneplacitū. et pter bonū et virtuoſum finē et iuſto titulo. nō in nocumentū alterius. tunc nō eſt peccatum mortale: ſed forte veniale. quia eoipſo q animus implicatur cogitacōi tpalium: retardat a feruore ſpūaliū bonorū.

Iſta eſt volũtas condicionata: dicẽ
do. ſi hrẽm hmõi res ſine offenſa ⁊ i
iuria dei ⁊ pxi: tũc nullũ eſt pctm̃ vel
ſaltẽ veniale Tertio put eſt in nocu
mentũ pxi deliberata. ſ. iuſto titulo
p furtũ aut rapinã. h eſt pctm̃ moꝛ
le. Et ſi facit h appetitu cõpleto q p
cederet in opus ſi eẽt poſſibilitas. ſic
eſt moꝛle pctm̃. qꝛ volũtas p facto re
putatur ſi deeſt facultas vtꝫ de pe. di.
i. ſ. ſilr̃. c. xxxij. q. v. ſi paulus. c. xxij
q. v. qui peioꝛare. Adhuc grui9 ẽ pec
catũ qñ cũ concupia concurrit cona-
tus exterioꝛ p tali re obtinẽda. qui
q̃uis eã non obtineant moꝛtalit̃ tñ
peccant. ſicut patet in fure ⁊ latrone
p furto ⁊ rapina laboꝛantes. Qui
licet in effectu nõ furẽtur nec rapiãt
moꝛliter tñ peccant ⁊ grauius q̃ pmi
Adhuc grauiꝰ eſt ſi cum malis co-
natibus cõcupita aſſequũtur. De h
iacobus dicit in canonica ſua pctm̃
cũ ↄſũmatũ fuerit generat moꝛtem
Iſtis nũq̃ remittit̃ pctm̃ ni ablatũ
reſtituatur vtꝫ li. vi. de re. iur̃. Qrto
ſit concupia qñ eſt in malũ finẽ oꝛdi
nata. ſ. cũ q̃s appetit bona ad vanaꝫ
gl'ãm: ⁊ ad luxuriã: ſicut diues ille
fecit Lu. vi. q̃ epulabat̃ cotidie ſplẽ
dide. Iſti directe faciũt cõn̄ iſtõ pre
ceptũ. nõ cõcupiſces rẽm pximi tui.
Quinto hꝫ h fieri p malũ artificiũ:
qd̓ p ſe eſt peccatũ moꝛle: ſicut ẽ mẽ
triciũ ludus alee Aut pamoꝛẽ qui he
ros dr̄. ⁊ ſic adhuc grauiꝰ eſt pctm̃
Hec ãt concupia origo eſt totiꝰ ma
li. Quia hec eſt que ſymoniã adin-
uenit. furtũ ⁊ rapinam: dolũ ⁊ frau-
dem adduxit. Ideo dicit de ea apl's.

i. ad thi. vi. Cupiditas eſt radix oim
malorum Hec eſt que balam inſti-
gauit vt iret ad maledicendũ popu-
lo: et ab aſina redargutus eſt. Hec
eſt que achoꝛ lapidauit qui tulerat
de anathemate. Joſue. vij. Hec eſt
que nabath lapidauit vt achab vi
neam poſſideret. iij. Regũ. xxij. Hec
Jeſi lepra perfudit: quia petijt ⁊ re
cepit veſtes ⁊ argentum nomine he
lizei. Hec eſt que iudam laqueo ſu
ſpendit quia vendidit chriſtũ Hec
ananiam ⁊ ſaphiram ſubitanea moꝛ
te extinxit. Hec diſcoꝛdiam inter ho
mines ſeminat. Secundo cupiditas
eſt que hominem nunq̃ ſaciat. Ideo
dicitur puerbioꝝ xxx. Ignis nun-
q̃ dicit ſufficit. Ignis enim ex appo
ſitione lignoꝛum ſiccorum non extin
guitur ſed augetur. Sic nec cupi-
ditas extinguitur ex appoſitione di
uiciarum ſed augetur. Si enim q̃s
habet decem floꝛenos: laboꝛat vt ha
beat ſecundo. ⁊ ſi habet ſecundo labo
rat vt habeat tertio ⁊ quarto: ⁊ ſic
de alijs. Tertio cupiditas eſt que ho
minem nũq̃ doꝛmire ſinit ⁊ ſomp-
nũ cape Ecc. ij. Cuncti dies eius ple
ni ſunt doloꝛibus ⁊ erũpnis. Quar-
to homicidiũ introduxit et falſa iura
menta atqꝫ mendacia Cui9 exemplũ
ponit Ceſarius di. iiij. c. xxviij. dicẽs
q q̃dam miles Ceſarius noie frẽm
habuit carnalem hũn eñ ecc̃e decanũ
Iſte eidem ceſario accõmodauerat
de pecunia ecc̃e ſue viginti marcas
Colonienſis monete. Moꝛtuo deca
no prepoſitus et etiam fratres mili
tem pecuniam ſuã ſibi datã monebãt

rēddere· Recuſauit ille rēddere: p̄mo
qd̄ deterius eſt oīno negauit· Sȝ qꝛ
illū teſtibus ↄuincere nō poterat: iu
rare cōpulerūt· Miles vero ſtimula=
tus auaricia iurauit· equū aſcendit
ꝛ abijt· Sed manū dn̄i effugē non
potuit. Cū āt cōpleſſet mediū vie: iē
volens ad domū ſuā· pcedere nō po
tuit· Nā ꝓpter auariciam que eſt ra
dix oīm maloꝝ dn̄s greſſum illius
in terrā fixit· Et qꝛ mentitus fuerat
lingue eū officio priuauit· Senciēs
ſe ille iuſto dei iudicō nō poſſe loqui
nec pcedere ſcm̄ abrahā pr̄iarcham
q̄ tunc ei in mentē venit ſatis deuote
inuocauit dicens· Scē abrahā ſi tu
iſ mentis cū officō lingue greſſuȝ re
cepo: mox bīnam reuertar ꝛ frībus
ſuā pecuniā reſtituā· Statim vt hoc
vouit cepit loqui greſſumq̄ȝ recepit·
pecuniā reddidit ꝛ de piurio pn̄iam
egit· Secūdo q̄dam appetūt ſuorū
p̄latoꝝ altitudinē· nam alius deca=
natū ꝛ alius epatū deſiderat· Cōtra
q̄s di· viij. q· i· c· in ſcripturis· Dicit
greḡ· Locus regiminis ſicut deſiderā
tibus negandus eſt ita fugientibus
eſt offerendus: ſicut ſcriptū ē ad he
breos v· Nec quiſq̄ ſibi ſumat ho=
norē: ſed qui vocatur a deo tanq̄ Aa
ron Dubitatur vtrū quis ſine pc̄tō
poſſet p̄laturā appetere Rn̄ſionē illi
us queſtionis nota in ſermōe de ho=
nore prelatorū ſpūaliū in quarto p̄
cepto· O quot ſūt hodie q̄ inordiate
appetunt prelaturam alterius· ꝛ mlt̄
ti ſunt qui cupiūt fieri ſacerdotes vt
poſſent laute viuere ꝛ in foro vocari
rabbi: ſed vitam ꝛ mores ſacerdotū

minime habere curant· ſicut de lupo
legimus· Nota hiſtoriam in quar=
to precepto de ſeptem ordinibus·
Tales cum adepti ſunt ſacerdocium
prebendis ſaturari non poſſunt· O=
lim enim prebende dabantur virtu
oſis ac ſcientificis aut morigeratis:
ſed nūc non niſi pecunioſis dantur
Tercio quidam appetunt proximi
pulcritudinem Appetunt enim pul
critudinem abſolonis· ij· Re· xiiij·
Porro abſolon erat vir pulcrior i oī
yſrahel ꝛ decorus nimis. A veſtigio
pedis vſq̄ȝ ad verticem nō erat in eō
vlla macula· Et quanto magis ton
debat capillos tanto amplius creſce
bant· Semel auteȝ in āno tondebā
tur· qꝛ grauabat eū ceſaries ꝛ pōde
rabat capillos ſui capitis ſiclis du=
centis pondere publico· Sic tam vi
ri q̄ mulieres appetunt decorem cor
poris alicuius quem vident· Vel ꝓ
ter vanam gloriam aut ꝓpter luxu
riam: vt ab alijs concupiſcantur·
ſed de pulcritudine interiori paruȝ
vel nihil curant Vnuſquiſq̄ȝ eniȝ de
beret eſſe contentus in forma ſibi da
ta· Quia corporis pulcritudo eſt lux
urie incitatiua·
Eſt cito defectiua·
Eſt regnoꝝ deſtructiuā
Eſt ſupbie cauſatiua
Primū patet gen̄· vi· Videntes filij
dei filias hoīm q̄ eēnt pulcre: accepe
rūt ſibi vxores· Per filios dei intelli
gūtur filij ſeth· ꝛ p filias hoīm filie
cayn q̄ ſe mutuo ↄmiſcuerūt. ꝛ ꝓpter
hō factum eſt diluuiū· Ideo dicit ecc̄.
xix· Ne reſpicias ſpeciem alienam·

Nam ꝓpter ſpēm alienā multi pier̄t
Hic perijt holofernes ⁊ occidit dū
incaute iudith ſpēm cōtēplabatur
vtꝫ iudith xvi. Et dauid captus eſt
in ſpē betſabee. ij. reg. xi. Duo ſenes
occiſi ſunt ꝓpter ſpēm ſuſanne. Vñ
dr̄. Semen chanaan ⁊ nō iuda. ſpe
cies decepit te ⁊ ɔcupia ſubuertit cor
tuū. Nihil enī eſt tam potens ſubū-
tere cor hūanū ſicut ɔcupia ⁊ amor
ſpēi. In cui⁹ ſignū fingūt poete. ⁊ idē
ponit aug. li. iij. de ci. dei. c. iij. ꝙ allexā
der filius priami paris vocabat a
paritate iudicij. Vñ āt ad eū miſſe fu
erūt iuno pallas ⁊ venus. vt inter e
as diſcernēt cui pomū aureū debeba
tur. qd̄ mittēte dea diſcordia cecidit
inter eas. In quo pomo ſcriptū erat
ꝙ pulcriori deberet. Certabāt ergo
ille tres dee que foret pomū hitura.
Et pre ceteris iuno ꝓmiſit diuicias
⁊ regnū. pallas laudem milicie. ve-
nus pulcriorē mulierē de grecia. Hic
ergo paris nō obſtāte iudicij ſui ſb-
tilitate a concupia eſt ſubuerſus: et
pomū veneri adiudicauit donari. Ne
mo ergo debet dolere de ſua turpitu
dine. Quia forſitan ſi decorem habu
iſſet fuiſſet ſibi cā ruine ⁊ cōtinentie
ſubuerſio. ſicut caſtrū qd̄ nūꝙ im-
pugnatur nūꝙ vincitur. Sic ſimi-
liter mulier turpis que nō tēptatur
in caſtitate nō ſuccūbit. Secūdo eſt
cito defectiua. Vñ boetius li. iij. de cō
ſol. pſa. viij. Forme vero nitor rapi
dus eſt ⁊ velox. ⁊ vernaliū florū mu
tatione fugacior. Qꝫ ſi homines vt
ait ariſtotiles linceis oculis vteren
tur vt viſus eorum obſtantia que-

qꝫ penetrarent. nonne introſpectis
viſceribus illud alchibiadis corp⁹
ſuperficie pulcerrimū turpiſſimū vi-
deretur. Ergo te pulcrum videri non
facit tua natura. ſed oculorum ſpec
tantium infirmitas. Vnde franciſc⁹
petrarcha de re. vt. fortis. li. i. c. ij.
Breuiſſimū tempus erit quādo oris
habitus hic colorqꝫ mutabitur. Ca
det flaua ceſaries. reliquie albeſcēt
teneras genas et ſerenam frontem
ſqualentes arabunt ruge: letas ocu
lorum faces. ⁊ lucās ſidera meſta te
get nubes. lene dentium ebur ac can
didum ſcaber obducet: recta ceruix
atqꝫ agiles humeri curueſcūt. gut
tur lene criſpabitur. horridas ma
nus ⁊ recuruos pedes ſuſpiceris tu
os non fuiſſe. Quid multa. Veniet e
nim dies: quo te in ſpeculo non ag
noſcas. Hec omnia e vicino ſunt.
que abeſſe multum exiſtimas. Hec
ille. Magis eſt ergo diligenda pul
chritudo ſpiritualis et interior. Vn
de pſalmiſta. Omnis gloria filie re
gis ab intus eſt. Vnde Petrus ble
ſenſis epiſtola. lv. ſcribens ad vnā
monialem dicit. Tanto acceptior e
ris ſponſo tuo chriſto: quanto eris
in veſte vilior. in cultu corporis tui
abiectior. in ſermone rarior. in vultu
deiectior. in aſpectu verecundior. in
inceſſu maturior. Hec ille. Hec bene
conſiderauit: ⁊ cum ſumma diligen
cia aduertit illa nobilis romana
virgo: nomine Galla. De qua dicit
ſanctus gregorius in quarto libro
dyalogorum. Qꝫ medici dixerunt
ei ꝙ ipſa habitura eſſet barbam:

ſi non nuberet· Sed illa nihil defor
mitatis exterius timuit· q2 chriſtū
amauit· q2 talis nō exteriores ſed in
teriores requirit pulchritudies di=
cente ap̄l'o·i·ad corinth·vij· Mulier
innupta.i·virgo et vidua cogitat q̄
dn̄i ſunt vt ſit ſancta corpe et ſpiritu
Tercio eſt deſtructiua regnoꝝ· Vn̄
franciſcus petrarcha li·i·de re· vtri.
fortu·c·lxxij· Forme inq̄t labilis et
cadua fructus ſepe nō opulētas tm̄
domos ſed ingētes vrbes et magna
nōnunꝗ̄ impia euerterūt· Note ſūt
hiſtorie.q2 niſi formoſa adeo fuiſſ3
helena.troya manſiſſet incolumis.Ro
manum regnū nō velociter corruiſſet
niſi ta3 pulchra fuiſſet lucretia Hec
franciſcus Ideo dicit̄ ꝓuerb·vltimo
Fallax gratia et vana eſt pulchritu
do:mulier timēs deū ip̄a laudabit̄·
Quarto ē vanitatis cauſatia· Iſaie
·xiij· Omnis caro fenū:et omnis glo
ria eius quaſi flos agri· Na3 multi
ꝑpter eorū pulchritudinē ſupbiunt
Alij ꝑpter eorū capillos flauos Alij
ꝑpter eoꝝ pulchrā faciem· Alij ex ꝑ
ceritate corpis· Refert ouidius li·iij
methamorphoſeos ꝙ narciſcus qui=
dā puer tāte fuit pulchritudinis vt
ſtatim natus ab oīb9 poſſet amari
Parentes ergo ſue pulchritudinis
forma nimia moti ɔſuluerūt quedā
vatem ſi ille puer attingeret temp9
ſenectutis aut ſi eſſet etatis lōgeue·
Rn̄t ille· Diu inq̄t viuet ſi ſeipm̄ nō
nouerit· Qui adultus factus tātam
cōcepit de ſuo decore ſupbia3 ꝙ oīm
cōtempſit amorē tam iuuenū ꝗ̄ puel
larū· Tandem fatigatus quodā die
diuertit ſe ad quendā fontē puriſſi
mū cauſa ſitis ſedāde Et dū vidit fa
ciem ſuā in aqua cōſiderauit frontē3
crines et oculos et alloq̄t̄ ymaginē
et extendit brachia vt apprehendat
oſculat̄ et ſubmerſus eſt Iſte puer
ſignat de ſua facie gloriantes qui tā
diu viuūt ꝗ̄ diu ſe nō cognoſcūt ſpe
cioſos· Qui tādem ſe finaliter ɔgno
ſcentes ſubmergūt̄ in aquis cauſa
vanitatis et ſupbie· qd̄ eſt circa an=
nū viceſimū·tūc em̄ incipit ſpecioſi=
tas.Et q̄ tunc nō eſt ſpecioſus·nūꝗ̄
erit ſpecioſus.ſicut i anno triceſimo
fortitudo Et qui tunc nō eſt fortis et
velox:nunꝗ̄ erit fortis In quinqua
geſimo ſapia· Et qui tūc nō eſt ſapi
ens nūq̄3 erit ſapiēs In ſexageſimo
deuotio et puritas· Et q̄ tūc ſe nō e=
mendat:nūq̄3 ſe emendabit· Quar
to q̄dam appetunt ānorū logitudi=
nē· Vn̄ p̄s· Lōgitudine dierū reple=
bo eū rc̄· Nā multi ſunt q̄ appetūt lō
gam vitā ꝓximoꝝ Dubitat̄ vtrū
licitū ſit petere a deo hic in preſenti
longā vitā· Rn̄r ꝙ p morte priuat̄
quis p̄mo corporis pulcritudine· vi
ta et ſanitate· Secūdo delectatione et
voluptate· Tercio bonis exterioribꝰ
vt agris veſtibꝰ vxore pueris cogna
tis·dignitate.et ſic de alijs Si igitur
times mortē ſolū iō· q2 p̄uaris bonis
fortune·nature et delectationibꝰ· et
ſi ſic: p lōga vita exoraueris:grauit̄
peccas· Talis em̄ ſi ſibi poſſ3 ɔtingē
ppetuo in illis vellet viuē· q2 q̄ rōne
aliq̄3diu a fortiori ppetuo cū ɔſuetu
dine ꝓmptificat· Qd̄ tū ſm̄ omnes
doctores ſignum notabile eſt eterne

reprobationis ſcȝ ſic diligere trāſi-
toria vt nulla affectione habeamus
eterna ex caritate. Secundo mors e-
tiam aufert bona ſpiritualia. Non
enim poſt mortem penitentia locum
habet nec penas faciliter poterimus
cōmutare pro mortalibus aut venia-
libus ſoluendis. Nec opera virtutū
exercere poterimus meritorie nec au-
gere premium. nec ꝓximis ſicut hic
poterimꝰ ſubuenire. Que oīa mors
aufert Et propter iſta laudabile eſt
mortem timere et ꝓ longa vita deuȝ
exorare Debet tamen addi illud ma-
thi. xxvi. Fiat voluntas tua ſiue ī iu-
uentute ſiue in ſenectute. et hoc exē-
plo chriſti. cum tamen pro longiori
vita exorare volueris: intētio tua ſit
vt peniteas de peccatis ⁊ ſatiſfacias
hic ꝓ eis. Secundo vt virtutes ope-
rari valeas. Tercio vt ꝓximis ꝓdeſ-
ſe valeas: ſicut beatus martinus o-
rauit dicens. Dn̄e ſi adhuc ꝓplo tuo
ſū neceſſarius: nō recuſo laborē. Se-
cūdo dubitat. Quare hoīes moderni
tpis nō ita diu viuūt ſicut olim. qꝛ
ſcriptū eſt. Dies ānorū noſtroꝝ ſep-
tuaginta anni. In potentatibus aūt
id eſt bn̄ ꝯplexionatis octoginta. et
tunc ampliꝰ labor et dolor. Nam an-
te diluuium leguntur quidam vixiſ-
ſe nongentis ſexaginta nouem ānis
ſicut matuſalem. geneſ. v. et noe ſex
centorum annorum erat quādo erat
diluuim et multis annis vixit poſt
diluuium. Legimus etiam aliquos
vixiſſe poſt diluuium. cccciij. annis
vt patet ibidem Reſpondetur ꝙ hu-
ius ſunt multe cauſe. Prima fuit ex

bonitate cōplexionis primorum pa-
rentum. Fuerunt enim immediate a
deo formati. ⁊ per cōſequens bene cō-
plexionati. et ſic ad lōgiorem vitam
diſpoſiti. et illa bonitas cōplexionis
magis veniebat ad homines ꝓpin-
quos illius tēporis ꝙ remotos Se-
cundā eſt ex modo viuendi. quia tē-
perate viuebant: ſed modo viuunt vo-
luptuoſe. Ideo dicitur eccleſiaſtici
. xxxvij. In multis eſcis non deeſt
infirmitas. Et ibidem. Propter cra-
pulam multi perierunt: qui autez ab-
ſtinens eſt adijciet vitā. Vn̄ dicitur
de cō. di. v. ca. Nihil em̄ ſic iocundū
eſt ſicut cibus bene digeſtus. et ni-
hil ſic ſalutem ⁊ nihil ſic ſenſuū acu-
men operatur. nihil ſic egritudinē fu-
gat ſic moderata refectiō. Deīqꝫ Abū-
dātia vero morbū facit. moleſtias in-
gerit ⁊ egritudines generat. Tercia
eſt ex bonitate nutrimēti. qꝛ an̄ dilu-
uiū terre naſcentia fuerūt meliora ꝙ
poſt. qꝛ inundatio diluuij fuit ꝓ ma-
iori pte ex aq̄s occeani q̄ ſūt ſalſe Et
inde induxit ſterilitatē terre naſcētia
peiora. ex q̄bus abbreuiat vita hoīs
Et etiā poſt diluuiū fuerūt meliora
ꝙ nūc ſūt. Ptꝫ nū. xiij. de illo botro
magno quē tulerūt duo in vecte vno
⁊c. Si ita fuit de botris eē ſil'e putā-
dū eſt de ariſtis ſegetū: ſeminibꝫ et
arboribꝫ. Quarta fuit ex ſciētia ade.
qꝛ formatꝰ fuit in pfecta ſciētia Idō
cognouit virtutes fructuū lapidū ⁊
herbarū. q̄ faciūt ad cōſeruādū ſani-
tē et vitā ꝓlongandā et de hꝫ docuit
hoīes ad vitā ꝓlōgādā Quinta fuit
ex aſpectu ſideꝝ circa regionē illā ī q̄

mānebant· qui aſpectus multū facit ad longitudinē vite: ſed motus celi cōtinue mutatus eſt tpe· Sexta fuit ex diuina diſpoſitiōe illud ordināte vt p longāvitā hoim cito multiplicaret genus humanū· Septima fuit ꝓpter pctā hoim· vn̄ pˢ· Viri ſanguinū nō dimidiabūt dies ſuos qꝛ hoies iam ſunt peſſimi· ymo peiores ꝙ vnꝙ fuerūt· Jō expedit vt citius ſubtrahant de terra ne grauius dānentur ꝓpter copiā multoꝝ peccatorum Octaua eſt· ſicut eſt differētia in pſonarū longitudīe et puitate· Ita in breuitate et longitudine vite. qd ptꝫ in gigātibꝫ· et pigmeis q̄ ī octauo anno ſeneſcūt· Et aug⁹ li·xv· de ciui·dei·dicit ſe vidiſſe dentē gigantis q̄ ſi diuideret faceret centū dētes hoim cōis ſtature· Et deut·iij· dicit De og rege baſan· ꝙ mōſtrat eius lectus ferreus habens nouē cubitos in longitudīe· Poteſt tn̄ deus q̄buſdā dare gratiā cui voluerit ꝙ viuat vltra ꝯmunē curſuꝫ hoim. qd de facto fecit ſicut recitat martinus i cronica ſua· Et idem ponit in ſpeculo hiſtoriali ꝙ tpe cōradi ſecūdi impatoris Anno dn̄i· Mcxxxix· Fuit Johēs de tpribꝫ q̄ annis·ccclxi·vixerat a tpe karoli magni· cuius et armiger fuerat· tunc defunctus eſt· Quinto· quidā appetūt ꝑximi fortitudinem ſcꝫ ſampſonis: et nō curāt de fortitudie virtuali Cōtra q̄s Jere·i· Nō glorietur fortis in fortitudie ſua: neqꝫ potens in potētia ſua· qꝛ in tali fortitudine aliqn̄ debiles vincūt fortiores p induſtriā· Exemplū ptꝫ·i·Re·xvi· de dauid et golia Vn̄ cato· Corpis exigui vires ꝯtēpnere noli Ingenio pollet· cui vim natura negauit. Nō ē gloriandū de tali fortitudie ꝙ quis poſſit remote ꝓijcere lapidē aut pticam· ſeu multos in luctamie poſſe deſtruere· Aut equū ꝟ vaccā poſſe portare· Hoc tam malis ꝙ bonis ꝯueīt Dicit de karolo magno legim⁹· ꝙ tāte fortitudis erat ꝙ militē armatū ſup equū ſedentē a vertice capitis vſqꝫ ad baſes ſimul cū eq̄· vno ictu ꝓpria ſpata ſecabat· q quatuor ferraturas equoꝝ ſimul cū manibꝫ facillime extēdebat: militē armatū erectū ſtantē ſup palmā ſuā a terra vſqꝫ ad caput ſuū ſola manu velocit eleuabat· Dicit milo· q̄ bouē vnā i humeris geſtabat et integrū comedit· ſicut dicit franciſc⁹ petrarcha li·i·de re·vſ·for·c·xxix· Sed de fortitudie ſpūali gaudendū ē Iſa·xlviij. Sācti q̄ ſperāt i dn̄o: mutabūt fortitudīeꝫ ſuā· De q̄ greg⁹ ſup illud Job·vij· Que ē fortitudo mea· Juſtoꝝ inquit fortitudo ē carnē vincē: voluptatibꝫ cōtraire: delectatōꝫ vite pn̄tis extīguē hui⁹ mūdi aſpera p eternis p̄mijs amare. ꝓſperitatis blādimēta cōtempnere: aduerſitatis metū in corde ſuperare· Sed fortitudo reproborum eſt tranſitoria ſine ceſſatione diligere: contra flagella ꝯditoris inceſſanter pdurare: ab amore rerum tēporalium nec aduerſitate quieſcere: ad ianem gloriam etiam cum vite detrimento peruenire: malicie augmenta exquirere: bonorum vitam nō ſolum verbis ac moribus; ſed etiā gladijs

impugnare: et in ſemetipſis ſpem po
nere Iniquitatē cotidie ſine vllo de
ſiderij defectu perpetrare Hec ille De
illis dicitur in canone· xlvij· di· ca·
omnes. Sexto aliqui cupiunt pꝛxi=
morum ſapientiam ſcꝫ ſalomonis vt
magni apud mundum habeant ſi=
cut ſalomon de ſe dicit. Habeo pro
pter hanc claritatem ad turbas: ho
norem apud ſenes· De quibus bea
tus bernardus dicit. ſup cantica ſer
mone· xxvi· Sunt qui ſcire volūt eo
fine tm̄ vt ſciant: et turpis curioſi=
tas eſt Sunt qui ſcire volunt vt ſci
ant ipſi ⁊ turpis vanitas eſt Seqͥt
Sūt qui ſcire volunt vt ſcientiā ſu=
am vendant et turpis queſtus eſt·
Sequitur Sunt qui ſcire volunt vt
edificent: et caritas eſt· Sunt q̄ ſci
re volunt vt edificentur· et prudētia
eſt· Hec bernardus·

Non concupiſces rem ⁊c·

Eciā qui peccat ↄ iſtud pce=
ptum qui bona ſua in ne
ceſſitate pꝛximi non cōmu
nicant· ſed auare retinent
Quod nihil aliud eſt q̄ res paupe=
perum p violentiā auferre· quia di
citur· xlij· di· capitul· Hoſpitalē ſub
verbis beati Jeronimi· Aliena rape
re cōuincitur qui vltra neceſſaria ſibi
retinere probatur· xlvij· di·· ca· ſicut
hij· ſub verbis beati ambroſij· Ne=
qꝫ enī inquit minus eſt criminis ha
benti tollere q̄ cum poſſis ⁊ abūdas
indigentibus denegare· Eſurientiū
panis eſt quē tu detines: nudorū in=
dumentum eſt quod recludis: miſe

rorum redemptio et abſolutio eſt pe
cunia quā tu in terrā fodis Et modi
cum ante illa verba dicit ibidē am=
broſius· Proprium nemo dicat qd
eſt cōmune· plus q̄ quod ſufficiat ſu
ptui violenter obtentū eſt Dicit glo
ſa ibidem ſup verbo· cōmune· i. cōmu
nicandum ſcꝫ tēpore neceſſitatis· vt
patet· xij· q. i· c· duo· et· q· ij· aurum·
et· lxxxvi· di· non ſatis Et lex dicit q̄
cibaria tpe neceſſitatis ſūt omnibꝰ
cōmunicāda· et· ff· ad· l· rodiā· de iac·
· l· ij· §· cū in eadem Jō ambroſius dic̄
vbi ſ̄ Nunquid iniquus eſt deus vt
nobis nō equaliter diſtribuat vite
ſubſidia· vt tu quidem eſſes afflues
et abundās: alijs vero deeſſent et e=
gerent. An et hoc magis q2 qui tibi
voluit benignitatis ſue cōfer re expi
mentum: et aliū p virtutem patien
tie coronare· Hec ambroſius Vn de
dicit augꝰ in ſermone· xi· in libro de
verbis dn̄i Diues et paup duo ſunt
cōtraria et ſunt ſibi inuicem neceſſa
ria· Sequit ibidem Diues propter
pauperem factus eſt: et pauper ꝓpter
diuitē· Paupis eſt orare: diuitis ero
gare: et dei eſt p paruis mag̃ pſtare
Si non vis errare· tribue paupi· Et
ſi nō vis flāmis exuri: da ei in terra
quod reddet tibi in celo· Circa largi
tionem rerum tēporalium ſunt quin
qꝫ dicenda Primo de dantium neceſ
ſitate Secundo de recipientiū pbonei
tate Tercio de tpaliū ꝓprietate· Quar
to de elemoſine vtilitate Quinto de il
lorū qui nō dant penalitate· De primo
dico q̄ dare elemoſinā in neceſſitatis
articulo cadit ſub pcepto: et peccat

mortaliter pmo punietur eternaliter qui non dat vt ptz math. xxv. Esuriui et nō dedistis mihi manducare. Rō huius est. qz cū dilectio pximi sit in pcepto necesse est oīa illa cadere sub pcepto sine qbus dilectio pximi nō cōseruat: ad dilectionē aut pximi ptinet vt nō solum ei velimus bonū sed etiā opemur ſm illud Joh. iij. Diligamus nos inuicē. Nō verbo neqz lingua: ſed ope et veritate. Ideo dicit. i. Johis. iij. Qui viderit fratrē suū necessitatē habē et clauserit viscera sua ab eo: quō caritas patris est in eo? Tenet ergo qlibet dare elemosinā sub pcepto de supfluo suo. nō solū respectu suipius: ſed etiam respectu alioꝝ quorū sibi cura incūbit. qz recta rō dictat qꝫ pus vnusqsqz sibi puideat et his quoꝝ sibi cura icumbit. et postea de residuo necessitati alioꝝ subueniat. Jō dicitur. lxxxvi. di. c. Pasce esurientem: si nō pauisti occidisti. Sed licet ad hō omnes obligant maxie tñ plati ecclesiarū tenentes bona ecclesie. qm illoꝝ bona: paupm sunt Ergo maxie obligant ad hoc vt ptz. xij. q. i. c. nō dicatis. Et in glosa ibidem. Cui concordat ambro. in li. de officijs. Et allegat. xij. q. ij. c. Aurū habet ecclesia: nō vt seruet. ſed vt eroget. Et ibi ponit ambrosi9 tres casus in qbus imediata. i. cōsecrata vasa licet cflari scz p sustētatione paupm. p redemptione captiuoꝝ. et edificatione tēploꝝ rum. Prima causa est ppua qm vt dicit Jeronim9. et ponit in. c. multo maius est. pmo debitū qꝫ plus auret homines qꝫ pietes Jō dicit saluator nr̄ Math. v. Nisi abūdauerit iusticia vestra plus qz scribarū et phariseorū: nō intrabitis in regnū celoꝝ. Sz illoꝝ iusticia fuit qꝫ decimas dederūt et nullū mēdicare pmiserūt inter se. ſed iusticia platoꝝ deficit ab illa Ergo merito nō intrabūt in regnū celorum. Vñ Jero. et allegat ibidem vbi s. Amico quippe rapere furtū est: ecclesiā defraudare sacrilegiū ē: pauperibus erogandū reseruaē. aptissimi sceleris est: et eis aliqd subtrahē omniū predonum supat crudelitatē. Jō dicit. xij. q. ij. c. Gloria episcopi est paupib9 puidere: ignominia sacerdotis est pprijs studere diuicijs. Et ibidem in ca. quatuor. et in. c. sequenti determinatū fuit qꝫ de oblatōibus fideliū quatuor fiebāt portiones. quarū vna episcopo. ſecūda clericis. tercia paupibus. quarta fabricis ecclesiarum soluebat. Sed proch dolor nūc nō pauperes ſed cōsanguineos et meretrices ditant de bonis ecclesie Cui9 exemplū nota superius i quarto pcepto de honore prelatoꝝ. Aliq vero si dant elemosinam hoc nō faciunt ex caritate et intentōne bona: ſed ex vana gloria. Contra quos math. v. Te aūt faciente elemosinā nesciat sinistra tua. qd faciat dextera tua. Que verba exponit aug9 dicens qꝫ per dexteram intelligitur intentio implendi precepta dei et placendi sibi. Per sinistram vero intelligitur fauor populi vel elatio aut laus humana. Et tunc exponitur sic. Cum vero facis elemosinam: nesciat sinistra tua

id eſt dilectio laudis humane quid
faciat dextera tua id eſt intentio pre
cepta dei implendi et placendi ſibi
ſoli·quia ſoluz ꝓpter deum:nō ꝓpter
laudem mundi facienda eſt elemoſi
na· Dubitatur vtrum elemoſina ſit
faciēda ī occulto vel maīfeſto.Reſpō
det magiſter auguſtin⁹ de anchona
ſuper matheum dicens.ꝙ tutius et
ſecurius eſt elemoſinā dare ⁊ facere
in occulto ꝙ̄ in manifeſto·ꝓpter il=
los qui faciunt· et ꝓpter illos coraz
quibus fit· Nam ſ̄m criſoſtomū fe
ra occulta eſt inanis gloria·et dicit̄
occulta· quia occulte ingreditur et
omnia que intus ſunt in homine au
fert Vnde dubium eſt.quia ſi in ma
nifeſto fiat ꝙ ſubito inſurgat in ho
mine appetitus inanis glorie· Suf
ficit enī tres eſſe teſtes quādo elemo
ſina fit·puta pauper cui fit angelus
quo inſpectore fit· Juxta illud tho=
bie· Quādo elemoſinam faciebas et
orabas cum lacrimis.ego obtuli o=
rationem tuam et elmoſinam tuam
domino·Et ipſe deus ꝓpter quez fit
Quia in ore duorum vel trium ſtat
omne verbum· Similiter ꝓpter il=
los coram quibus fit tutius eſt face
re elemoſinam in occulto ꝙ̄ in mani
feſto· Nam videntes te elemoſinā fa
cere forte ex hoc ſcādalizantur· aut
quia verecundant̄.quia forte nō ha
bent vnde faciant ſicut tu.et ſi habent
nō poſſunt facere ita magnā· et in il
lo tempore quo tu facis Vel forte q2
credunt ideo coram eis facere vt ex hoc
pre illis eſſe ſanctior et melior eis ve
lis reputari· Sed nūqd ſi homo cre

dat ſic ſcandalizāri videntes eum e
lemoſinam facere:debet dimittere ne
faciat coram eis·ſuppoſito ꝙ ipſe in
ſe puram intentionem habeat·ſoluz
ꝓpter deum faciens· Ad quod dicen
dum ꝙ vel ille cui facienda eſt elemo
ſina eſt in neceſſitate·et forte alio tē
pore non occurreret ei ꝙ ſic decenter
poſſit ſibi elemoſinam facere· Quia
forte pauper vel pegrinus trāſit ꝑ
viam aut per eccleſiam quem nun ꝙ̄
poſtmodum eſt viſurus· Et tunc ꝓ
pter tale ſcandalum·quia paſſiuum
eſt homo non debet dimittere quin
elemoſinam faciat· q2 in tali caſū fa
cere elemoſinam eſt debitum iuſticie
que nō eſt dimittenda propter paſ
ſiuum ſcandalum· Sed ſi talis cui e
lemoſina eſt facienda nō eſt in extre
ma neceſſitate et occurrit homini·ſic
ꝙ in occulto qui petit poſſit elemoſi=
nam dare:tunc debet differre ne ele
moſinam in manifeſto faciat ad vi
tandum illorum ſcandalum· Jdō di
citur mathei quinto Cum ergo facis
elemoſinaz:noli tuba canere ante te
Jlle nunꝙ̄ ſ̄m gloſam ante ſe canit
qui ſui operis ſolam iactantiā que=
rit· Secundo dubitatur vtrum ele=
moſina liberet hominem a peccato
mortali·Reſpondit idem doctor vbi
ſupra dicens·ꝙ queſtio eſt dubia ꝓ
pter verba que dixit angel⁹ thobie
Cōmendat enī angelus elemoſinaz
thobie ca·xij· Elemoſina a morte libe
rat et nō patit̄ animā ire ī tenebraſ
quē ipſa eſt q̄ purgat peccata ⁊ facit
inuenire vitam eternā· Daniel eodē
modo dans cōſilium nabugodono=

ſor qui diuerſis peccatis erat inuolu tus dixit vt p3 daniel· iiij· Cōſiliū meū audi rex· Peccata tua elemoſiniſ redime: et iniquitates tuas miſeri cordijs pauperū· Sed cum mortale peccatū nō dimittatur niſi cōtritis ⁊ cum gratia que eſt vita anime· et e= lemoſina facta in peccato mortali ſit mortua: non poterit dare anime vi= tam: quia quod mortuum eſt: vitam alteri dare nō poteſt· Hanc igiť du bitationem determinat auguſtinus in encheridion· c· xiiij· dicens q̄ ele= moſina nō eſt aliud q̄ opus miſeri cordie quā homo tenetur facere· Pri mo teneť homo diligere ſeip̄m: de q̄ miſericordia ſcriptū eſt Miſerere a nime tue placens deo· Ac ſi dicat· Diuita tua debet deo eſſe placens p gratiam que ſibi eſt diſplicens p cul pam· oportet q̄ hanc elemoſinam ti bi facies q̄ miſerearis aie tue· pc̄tm̄ odiēdo et cōtritionem de ip̄o habēdo Sicut em̄ q̄ diligit peccatū: odit a nimā ſuam: ſic q̄ cōteritur de peccato odiēdo ip̄m· diligit ip̄am et miſere tur anime ſue ac p hoc miſericordiā facit ſeu3 vel facit ſibiip̄i elemoſinā q̄ eſt opus miſericordie· Tali ergo elemoſina· cōtritione gratuita: et ca ritate verū eſt q̄ pc̄tm̄ mortale dimit titur formaliter· q2 ſicut formaliter veniente luce expelluť tenebre· Ita cōtritione gratuita ⁊ diſplicentia ca ritatiua expelliť pc̄tm̄· Et de illa ele moſina quā homo ſibiip̄i facit· intel= ligiť illud v̄bū ſaluatoris ſm̄ aug? Date elemoſinā· Prīo ſibimetip̄is ſc3 pc̄tm̄ odiēdo ⁊ deteſtādo Ecce oia

mūda ſūt vobis· q2 vere pc̄ō expul ſo p hāc elemoſinā· quicq̄d hō poſt modū facit ē mūdū ⁊ deo gratū ⁊ ac ceptū Et de iſta q̄tuor illa ſup̄dicta q̄ dixit angel? · verificari hn̄t: quia a morte· i· a mortali pc̄ō liberat. qd̄ e rat p̄mū et nō patiť ire aīam in tene bras· qd̄ erat ſecundū· ⁊ ip̄a purgat pc̄tā qd̄ erat terciū· et facit iuenire vi tā eternā· qd̄ eſt quartū· Sz nūq̄d elemoſina quā facit homo p̄ximo ſuo libēt hoie3 a pc̄ō mortali· Poſſum? dicē q̄ liberat hoie3 a pc̄ō p̄terito iā p̄petrato p ſatiſfactionē: q2 dato q̄ homo ſit liber a pc̄ō mortali p ele= moſinā quā fecit ſibi p cōtritionē ⁊ deteſtationē de pc̄ō: nō tn̄ eſt liber a pena illi? pc̄ti ƺ a culpa Jō p elemoſi nā quā fecit p̄ximo ſuo: ſatiſfacit p pc̄ō illo· Eſt em̄ elemoſina op? ſa= tiſfactoriū· Liberat etiā a pc̄ō futuro p quādā diſpoſitionē· q2 p elemoſi nā ⁊ alia bona opa· diſponiť homo ne pc̄tm̄ incurrat. ⁊ ſi incurrit: diſpo niť vt cito reuertať Tercio dubitať vtrū poſſ3 q̄s furari vt det elemoſinā Rn̄r q̄ talis furtū ↄmittit Quia nō ſūt facienda mala vt inde eueniāt bo= na vt dicit ap̄ls Jō ſi q̄s ſic faceret teneť reſtituē· vt3· xvij· q· iiij· c· q̄cū q3 Dic ācille ⁊ ſ̄ui n̄ dn̄t furari dn̄is vt dent elemoſinā: neq3 vxor abſq3 licētia viri niſi habuit bona paterna lia p̄ter dotē· De illis p̄t ſine licentia viri dare· Etiā p̄t dare de lucro ſuo ⁊ ſil'r de pane ⁊ vino ⁊ carnib3 ⁊ hmōi Sz ſi facit ſibi ↄſcientiā q̄ oino viro diſplicat: debet deponere cōſcienti= am· Quod ſi non poteſt· non debet

dãre· Secũndo dicendũm eſt de reci
pientium ydoneitate ſcz quibus ele=
moſina danda ſit· Et videt̃ ꝙ omni
bus· vt patet luce· v· Omni petẽti te
tribue· dicit gloſa. Non ſit acceptio
perſone petentis qm̃ qui omne dicit.
nihil excipit Thobie· iiij. Ne auerta
faciem tuã ab vllo paupe· Item xp̃c
poſtq̃z ſciuit iudaz ſcarioth eſſe ma
lum: ſuſtẽtauit ipſum de elemoſinis
pauperũ· In oppoſitum arguit̃ in ca
none· xiij· q. i· c· ad hoc tales· vbi dici
tur de tribus hoſpitibꝫ cauendũ eſſe
vt mus in pera: ignis in ſinu: ſerpens
in gremio Eccleſiaſtici· xij· Si bene
feceris: attẽde cui feceris Et allegat
gloſam Ecc̃i· xxxiiij· Sz in litera no
ſtra nõ inuenit̃. vbi dicit̃· Deſudet e
lemoſina in manu tua donec videas
iuſtũ cui des· Item ambroſi9 ſup il
lud canticoꝝ· iiij· Ordinauit i me ca
ritatẽ dicit· ꝙ primo deus eſt diligẽ
dus· deinde parẽtes· poſtea filij et ꝓ
pinqui· Et poſtea ſunt extranei reci
piendi Item Jeronim9 dicit· et alle
gat̃· xvi· q· i· dicens ꝙ elemoſina dã
da nõ tam pauptas eſt attẽdẽda q̃z
religio· Et ſic ceteris paribꝫ religio
ſus paup eſt ꝑponẽdus· Rñr ꝙ pri
mo videndum eſt vtrũ talis elemoſi
na danda ſit de bonis eccleſie vel ali
enis Et ſi p̃mo mõ: tunc nõ ꝓpinq̃ori
ſed ſimpliciter meliori et eccleſie vti
liori danda eſt· Si de bonis pſona
libus: tunc ꝓpinq̃oribꝫ· Primo ptz
p aug9 ad adletũ. qꝛ plus tenemur
domeſticis· Ad ephe· v· Si quis
ſuoꝝ et maxime domeſticoꝝ curam
nõ habet. eſt infideli deterioꝛ Dicitur

de benedicto pãpã· xij· ꝙ cõſueuit di
cere Si mei nõ fuerint dñati: tũc im
maculatus ero Et loquebat̃ de cõſan
guinibus quantũ ad bona eccleſie·
quorũ nullũ ꝓmouit· Poſtea ſecut9
clemẽs ſextus· Juuenes cõſanguine
os fecit cardinales et p̃ſules dicens
cũ apl̃o ad ephe· v· Nemo carnez
ſuam odio habuit ſʒ nutrit et fouet
eã· qm̃ nouit dñs qui ſunt eius· Ali
ter rñt gloſa decreti di· xlij· ſup ca· q̃
eſcamus· dicens· Vel tales petentes
petunt ex debito videlicz. qꝛ p̃dica=
tores vel p̃lati tales examinãdi ſũt·
vtrũ ſint tales. qꝛ nõ debent p̃dicarẽ
niſi miſſi: et illis quodãmõ debet̃ ex
debito et dum officiũ ſubtrahit̃ vi
detur ꝙ beneficiũ merito ſubtraha
tur· Alij aũt petunt ex corpis ſuſten
tatione Et talibꝫ omnibus eſt dãda
vt patet· xiiij· q· iij. c· qm̃· Et ſi nõ po
teſt omnibus ſatiſfieri p̃us danda ẽ
bono q̃z malo. Religioſo pri9 q̃z nõ
religioſo Propinquo potius q̃z extra
neo Fideli potius q̃ꝫ infideli Infirmo
et debili potius q̃z valido. Nam tali
bus validis mẽdicantibus deberet
ſubtrahi elemoſina et dari infirmis
et debilibus Nam tales primo gra
uiter peccant· quia ſunt fures et la=
trones ꝛ predones cecorum claudoꝝ
et infirmorum. In quo deum et ꝓxi
mum ſuum grauiter offendunt Hu
ius exemplum legitur ꝙ fuit quidã
mendicus et ſanus qui ocio ſemper
vacabat· Hic vero ſepe monitus fu
erat vt laborare deberet et cõmuni=
tati deſeruire: ſed hoc omnino recuſa
uit· Contigit ſemel vt pro corpore ꝛ

acceſſit vnus ſanctus homo qui vitã
in laboribus duxit honeſtis. hic acce
pit fruſtum panis de ſacco mendici
et poſuit ſup pectus eiuſdem mendici
dormiẽtis. et ſtatim cepit in ſompnis
miſerabiliter ſe habere et laborare et
vlulare. Qui cum hoc vidiſſet. tulit
panem de pectore eius et eum excita
uit dicens. Quid obfuit tibi in ſom
pnis frater? Qui reſpondit. Videba
tur mihi ꝙ magn⁹ mons cecidit ſu
per corpus meum et depreſſit me. vſ
qꝫ ad ꝓfundũ inferni. Cui ſanct⁹ il
le homo reſpondit. Erras frater non
fuit mons. ſed p̄ua elemoſina de ſac
co tuo. Ergo manibꝫ tuis labora et
noli mendicitati inſiſtere: et ſic vitã
emendauit. Legim⁹ in vita beati cle
mentis ꝙ beatus petrus vidit ma-
trem beati clemẽtis mendicantem et
eam acriter increpauit dicens. Po-
tius deberes laborare et victum mani
bus q̄rere q̄ꝫ mẽdicare. Que ſe humi
liter excuſauit. nam manus aridas
habuit quod laborare nõ potuit. Se
cundo peccant iſti validi mẽdican-
tes contra ſeipſos. Nam qui laborare
poteſt ſi ſe immiſcet elemoſine et nõ
vult laborare nec cõmuni bono ſer-
uire redigit ſeipm̃ in ſeruitutẽ im
peratoris q̄ꝫuis ſit natus de libero vẽ
tre vt patet. C. de valid. mẽdicañ. l. i.
et di. xxx. c. primo. vbi dicitur. His
paupibus danda eſt elemoſina. q̄
ſuis manibus laborare non poſſunt.
Excipiuntur tamẽ ordines mẽdican
tium q̄ꝫuis validi ſunt. poſſũt tamẽ
de iure largiores elemoſinas recipe
q̄ꝫ alij mendici. Nam multe ſunt cau

ſe ad dandũ elemoſinas. Vna eſt ꝓ
pter indigẽtiam. i. Joh. iij. Si q̄s
habuerit ſubſtantiam huius mun-
di et viderit fratrẽ ſuũ neceſſe habere
et clauſerit viſcera ſua ab eo ⁊c̄.
Secũdo ꝓpt̄ cultus dei reuerentiã. i.
paral. vltimo. Si quis voluntarie
volebat offerre ad edificationem tẽ
pli implebat manum ſuam et offe-
rebat domino quod volebat. Tercio
ꝓpter debiti iuſticiã. Juſtum eſt eñ
tẽporalia cõferre illis a quibus ſpi
ritualia recipiuntur. vt patꝫ. i. ad co
rinthios. i. Quarto ꝓpter vite inno
centiam. Eccleſiaſtici. xij. Da miſeri
cordi et ne ſuſcipias hominem pecca
torem. Bene fac humili. et ne des im
pio. Quinto ꝓpter recõpenſationis
euidentiam. Quanto eñ maior eſt e
uidentia in illis qui recipiunt elemo
ſinam et faciunt aliquam recõpenſa
tionem in orationibus in cõſilijs et
alijs bonis ſpiritualibus. tanto ma
gis eſt eis elemoſina tribuenda. Pẽ
ſate ergo ꝙ omnibus iſtis cõditioni
bus religioſi largiores elemoſinas
poſſũt recipere q̄ꝫ alij cõmuniter mẽ
dicantes. Primo: quia ſunt indigen
tes: quia reliquerunt omnia ꝓpter
xp̄m vt allexius ⁊c̄. Secũdo quia cul
tui diuino ſunt inſiſtẽtes. Tercio eu
angelium ſunt annũciantes. ergo
eſt eis q̄ſi debitũ. Quarto cõiter me
lius ſũt vtentes. Quinto magis recõ
penſãt. Dubitat̄ vtrũ ſit beati⁹ dare
q̄ꝫ accipe. Et videt̄ ꝙ nõ: qꝛ illud q̄d
inducit maxiaꝫ hũilitatẽ hoc videt̄
beatius cũ p hoc abijciat̄ ſuperbia:
que eſt inicium malorum. Sed hoc

eſt mendicare et accipere ꝓpter deū
ꝓut religioſi mendicantes faciūt Er
go eſt beatius accipe ꝙ̄ dare. Inco
trariū eſt apl's actuū .ij. ⁊ extra de ce
leb. miſſa. c. cū marthe. vbi dicit ꝙ
beatius eſt dare ꝙ̄ accipe. Rn̄r ſim
pliciter loquēdo ꝙ dare eſt beati⁹ ꝙ̄
accipe. ſi accipiat vniformiter i eiſ
dem bonis. Vn̄ ſicut dare ſpūalia bo
na eſt beatius q̄ȝ accipe: ita ſimplici
ter bona tpalia dare beatius eſt q̄ȝ
accipe. Quia accipe de ſe ſemp indi
gentiā et impfectionē importat: dare
vero ad liberalitatē et miſericordiaȝ:
et ſic cōcernit aliquā virtutē q̄ nō fa
cit accipe. Si tn̄ aliqs recipiat ab a
liquo tpalia vt expedicius eidē poſſȝ
reddere ſpūalia: hoc eſt multo pfecti
us q̄ȝ dare tpalia. Quia ergo viri
eccleſiaſtici ad hoc acceperūt et coti
die accipiūt a laycis tpalia vt eis li
berius miniſtrare valeāt ſpūalia. Io
ſic accipe nō eſt impfectionis ſȝ po
tius pfectionis. ymo quāto q̄s ma
gis reddit expeditior circa admini
ſtrationē ſpūaliū ex acceptione pau
coꝝ tpaliū: tanto ſuū accipe magis
facit ad pfectionē cum ex hoc magis
reddit ydoneus dare vel rependere
potiora. et qꝛ ſtatus religioſoꝝ mē
dicantiū pauciora q̄rit de tpalib⁹
ea ſcȝ q̄ ſolū ad cotidianū victū exi
gūt dicētes cū aplo. i. ad thi. v. Ha
bentes victū et veſtitū his cōtenti ſu
mus. Ideo ſtatus eoꝝ ex hoc ſignan
ter cenſet pfectioꝛ inter alios ſtat⁹
eccleſie: qꝛ de vilioribꝫ bonis minus
a fidelibꝫ accipiūt ⁊ eis de bonis po

tioribꝫ in vita et doctrina plura repē
dunt. Velle ergo eos religioſos mē
dicātes ꝓpterea a ſtatu pfectionis
excludere: qꝛ recipiunt pauca tpalia
a fidelib⁹ talis etiā deberet excludere
ſtatū prelatoꝝ et omniū clericoꝝ a
pfectione: qꝛ omnis eoꝝ ꝓuiſio fa
cultatū eſt accepta de pia elemoſina
⁊ munifica largitione p̄ncipū ſeu a
lioꝝ fideliū. Clerici etiā ſeculares co
tidie victum accipiūt vel de decimis
aut de oblationib⁹ fideliū. Quicūqȝ
eñ oculo rōnis voluerit aduertē quā
tum religioſi mēdicantes eccleſie ꝓ
fecerint in vita exemplari ⁊ doctrina
ſalutari: ſatis ptȝ ꝙ ſuū panē non co
medūt ocioſe. et ꝙ multo plus tam
p̄latis q̄ȝ eoꝝ ſubditis de ſpirituali
bus cōtulerūt q̄ȝ receperūt a tpalib⁹
ab eiſdem. Ideoqȝ omnes prelati et
clerici qui non querunt que ſua ſunt
ſed intendunt honorē dei et ſuorum
ſubditoꝝ ſalutē. tales religioſos me
rito fauorabiliter amplectunt. nec
reputant ſibi a talibus ꝓuenire di
ſpendium: ſed magis gaudent ſibi ꝓ
uenire ex eorum fideli coopatōne ſui
laboris ſolacium Et ex hoc patere pō
teſt. q̄ȝ irrationabiliter moti ſunt q̄
ex cotidiana mendicitate ꝓpter ver
bum iſtud. Beatius eſt dare q̄ȝ acci
pere. ipſos a perfectionis ſtatu exclu
dere nitebantur. Veſanū eſt eñ dice
re ꝙ aliquē de ſtatu perfectionis dei
ciat recipere paruam elemoſinā
que ſolum ad victum cotidianū ſuf
ficiat. vnde ſic recipiens liberioꝛ ⁊ ex
peditioꝛ reddit ad bona ſpiritualia

rependenda·et non deijciatur a sta=
tu ꝑfectionis recipere magnas poſ
ſeſſiones.terras et caſtra.que tamē
pias mentes prelatorum modernis
tēporibus diſtrahūt·ꝙ vix ſue ſaluti
ꝓprie itēdere poſſūt nimijs terrenoꝝ
occupationibus implicati.Ideo ſim
pliciter eſt dicēdum ꝙ in religioſis
mendicantibꝫ nō eſt imꝑfectionis
recipere cotidianas elemoſinas·ſed
magis eſt in eis inſtrumentū et oc
occaſio ꝑfectionis·quod patet:tri=
plici ratione·Prima ſumitur ex eoꝝ
ſtatu·Nam religioſi mendicantes
ſunt ab eccleſia inſtituti ad actus ꝯ
templationis vel ad opera vite acti=
ue·que ex plenitudine cōtemplatio
nis ꝓdeunt·Sed tales actus ſunt
ꝑfectiſſimi.Ergo ex eorum ſtatu ap
paret ꝙ recipere ꝓpter deum non eſt
in eis imꝑfectionis·Secunda ratio
ſumitur ex ipſo actu receptionis ele
moſine quem ꝓfitentur·Quod ap=
paret ex tribꝰ·Primo ex hoc ꝙ pau
ca de temporalibꝫ accipiunt reddunt
expeditiores ad rependendum fideli=
bus bona plurimum potiora cum ex
hoc cōtingat eos minus circa tēpora
lium ſolicitudinem occupari·Secū
do·quia ex tali cotidiano rubore mē
dicitatis curatur in eis radix ſupbie
et infunditur omnium virtutum cu
ſtos humilitas·vt dicitur de penitē
tia diſtinctione ſecunda·ca·Si qui
dem oportet hominem per cōtraria a
aduerſa curari·ſic multi beatiores ap
paruerunt accipiendo q̄ȝ dando vt
allexius qui omnibus ſuis ꝓpter cri
ſtum dimiſſis gaudebat etiam ſe a
ſeruis ſuis elemoſinam accepiſſe·Eti
am: de beato arſenio legitur in vitaſ
patrum ꝙ deo egit gratias de hoc ꝙ
neceſſitate cogente oportuit elemoſi=
nas petere·Tercia rō ſimiliter ex mo
do recipiendi·Nam predicti religio
ſi non accipiunt ab his quibus pre
dicant tanq̄ȝ pure et liberaliter da=
tum vel quaſi omnino alienum:ſed
quaſi quodāmodo eis debitum·et ſi
non debito ſtricti iuris.ſaltim debi=
to caritatis vel forte debito naturalis
equitatis·Quod patet ex tribus·
Primo ex eo ꝙ predicant ex aucto=
ritate eccleſie et prelatorum·Jō poſ
ſunt dicere his quibus predicant·
Si nos vobis ſpiritualia ſemina=
mus non eſt magnum ſi veſtra tem
poralia metamus·p̄me ad corinth·
nono.Et ideo ſi fideles eis non ſuffi
cienter neceſſaria miniſtrarent qui
ad hoc vt dictū eſt quodāmodo ex
debito obligantur:prelati ordinarij
quorum cooperatores exiſtunt ad hoc
ex iuris debito tenentur·Quod pro
batur de officio iudi·ordi.capitulo·
Inter cetera q̄ ad ſalutē ſpectāt po=
puli xp̄iani pabulū verbi dei valde ꝑ
maxīe noſcit̄ ſibi neceſſariū·qꝛ ſicut
corpꝰ materiali ꝛc̄·Iſtam rationē
innuit euidenter augꝰ in libro de o
pere monachorum·Si euangeliſte
inquit ſunt.fateor·plane habent po
teſtatem viuendi de ſumptibꝰ ſub
ditorum·Ideo ſingularis perfectio
nis fuit in paulo ꝙ iuſto iure vti no
luit·Sed de labore manuum vixit
Secundo patet·quia ex hoc debet
eis accipere ꝙ miniſtri altaris ſunt

altaris ſunt· Vnde·i·ad corinth.ix·
Qui altari deſeruiunt: cū altari ꝑticī
pant· Ita et dn̄s ordinauit hijs qui
ānunciāt euāgeliū: de euāgelio viuē·
Iſtā rōnē ſimiliter innuit aug⁹ in
libro p̄dicto dicens· Si miniſtri al
taris ſunt vt diſpēſatores ſacramen
torū. fateor plane ꝙ hn̄t poteſtatē vi
uēdi de ſumptibꝫ fideliū· q̄ ſibi iſtam
nō arrogāt ſed plane vendicāt ꝑtā=
tem· Et hoc ideo· vt magiſtri dicūt do
ctores· qꝛ ſacramentū altaris vbicū
qꝫ agaẗ cōmune eſt populo fideliū·
Tercio· qꝛ inſiſtūt ſtudio ſacre ſcri
pture ad cōmunē vtilitatē totius ec
cleſie· Vn̄ dicit Jero· ↄtra vigilanciū
Hec ↄſuetudo in iudea vſqꝫ hodie ꝑ
ſeuerat vt q̄ in lege dn̄i meditanẗ die
ac nocte ⁊ partē nō hn̄t in terra niſi
ſolū deū totius orbis alimonijs foue
anẗ· Ymo hec cōſuetudo nō ſolū fu
it ī iudea: ſed etiā fuit in egipto ⁊ in
grecia vbi gens ſacerdotū que ad in
ueſtigandū ſcientias ſpeculatiuas·
primo vacare dimiſſa eſt· de publi
co alimoniā recipiebant vt ꝑtꝫ p̄mo
methaphi· et geñ·xlvij· et ponitur ex̄
de emu· eccle. c. nō minus· Sic ergo
ꝑtꝫ ꝙ tam prelatis q̄ꝫ clericis et etiā
religioſis eſt beatius hoc mō recipe
q̄ꝫ laycis erogare· Tercio videndum
eſt de tꝑalium rerum ꝓprietate· De
quib⁹ ē elemoſina facienda. Quia de
illicitis acq̄ſitis nō debet fieri elemo
ſina· Qđ ꝓbat decretū·xiiij.q·iiij·c.
q̄d dicā· Probās ꝑ illud· ꝙ q̄ offert
elemoſinam de rapina pauꝑm· victi
mat filiū in cōſpectu· p̄ris vt dicit ꝑ

ꝓheta· Et ꝑ illud ꝓuerb·iij· Honorā
dn̄m de tuis iuſtis laboribꝫ Et deut·
·xxiij· Nō accipies mercedem ꝓſtibu
li· qꝛ illicite acq̄ſita nō ſunt de bonis
noſtris· vt patet ī·c· q̄d dicā· vbi ḡ·
Hic dicūt aliq̄ ſi in acq̄ſitione taliū
nō trāſferẗ dn̄ium: tūc nō debet de ta
libus elemoſina fieri· ſicut de vſuris
patet ex̄ ca. debitoris· et de ſimonia
ca· veniens· Sed ſi transferẗ dn̄ium
tūc de talibꝫ p̄t fieri elemoſina ſicut
de meretricio· qm̄ illud nō p̄t repeti·
Recitat martin⁹ in cronica ſua ꝙ cir
ca annū dn̄i. Mvij· Benedictus pa
pa octau⁹ fuit viſus a quodā ep̄o in
equo nigro poſt mortē eius: dicēs ei
Nōne tu es benedictus papa: quē iā
defunctū noui⁹: Ego ſum ille in=
quit infelix benedictus Et quomodo
inquit tibi eſt pater· Grauiter iquit
torqueor: ſed de dei miſericordia nō
deſpero ſi mihi adiutoriū prebeaẗ
Vade inquit ad ſucceſſorem meum
Johānem papam et dic ei vt in tali
techa ſummā pecunie accipiēs pau
peribus diſtribuat: quia quicquid
antea pro me datum fuit pauperi=
bus· nihil mihi profuit: quia de ra=
pinis fuit· Quod epiſcopus fideli=
ter expleuit et epiſcopatui cedens
monaſterium intrauit· Quarto eſt
dicendum de elemoſinarum vtilita=
te· Prima vtilitas eſt: quia reſiſtit
peccatis· Eccleſiaſtici·iij· Ignem ar
dentem extinguit aqua ⁊ elemoſina
reſiſtit peccatis Secundo deum pla
cat Prouerbioꝝ·xxi· Munus abſcō
ditum extinguit iras et donū in ſinu

indignationem maximam Tercio bona tpalia multiplicat Luce vi. Date et dabit vobis Prouerbiorum xij. Alij diuidūt ꝓpria et diciores ſunt Alij rapiūt non ſua et ſemp in egeſtate ſūt Cui⁹ exemplum patz .iij. Re xvij de vidua q̄ helia pauit et farina et oleū ei nō defecerūt. Quarto que petit a deo illa impetrat. eccleſiaſtici xxix. Cōclude elemoſinā in ſinu pauperis et hec orabit ꝓ te Item yſaie lviij. Frā ge eſurienti panem tuū ⁊c tunc inuocabis et dn̄s exaudiet te quia miſericors eſt dn̄s deus tuus Quinto ab omnib⁹ benedici facit vt ptz Prouerbiorum xxij. qui ꝓnus eſt ad miſericordiā benedicet Sexto morienti ſocietatē facit Vñ ambro. nō ſūt bona hois q̄ ſecū ferre nō pt: ſola miſericordia comes ē defunctorum Septimo aīas in infernū intrare nō permittit Ideo dicit thobie. xij. Nō permittit aīas ire in tenebras. Octauo vitam eternā meret. Mathei. xxv. venite benedicti pr̄is mei percipite regnū. ⁊c Seq̄t ibidē Eſuriui et dediſtis mihi mādūcare Sitiui et dediſtis mihi bibere ⁊c Sed nō dātibus fiūt oīa iā dicta ī cōtrariū Nam peccatis nō reſiſtun t deū nō placāt. Ideo dicit .xvi. q. i. ca. Reuertimini q̄ plerūq3 ex dei ira inuid⁹ fame et penuria punitur. qū paupibus elemoſina ſubtrahit. Item in bonis tpalibꝰ depaupant. Cui⁹ exemplū ponit ceſarius di. iiij. de quodam admirāti monaſteriū ditiſſimū fuiſſe depauperatū. Rūt q̄dam frater illi dicens q̄ in monaſterio illo fuerūt duo fratres. Et vnus vocabat date et ali⁹ vocabat dabit vobis. Sed cum illū fratrē q̄ date vocabat expuliſtis de monaſterio. tunc alius ſcz dabit noluit manere vobiſcū. Item que petit a deo minime impetrat. Item ab oībus maledictus erit. Inſup ad eternā damnationez vadit: vt patet Math. xxv. Ite maledicti in ignem eternum. Sequit. Eſuriui et nō dediſtis mihi manducare Nota exempla in. ij. li. dial. et de diuite epulone vt patet luce. xvi.

Tercio peccant cōtra illud preceptum. Non concupiſces rem ꝓximi tui. ſcz auare eam cōtra iuſticiaz retinendo. quā tenent ꝓximo reſtituere vt ſunt fures. raptores. vſurarij. ſimoniaci. et taxillatores. et falſificatores mercatores Ad hoc mouentur p̄mo ex lege naturali. Math. vij. Vbi dicitur. Que vultis vt faciāt vobis homines et vos eadem facite. Sed quilibet vellet ſibi reſtitui rem ſuaz diu detentam. Ergo tu teneris idem facē Item thobie. iiij. Que tibi odis ab alio fieri: tu ipſe alteri ne feceris Sz quilibet odit rem ſuam ab alio teneri cōtra ſuam voluntatem. Secundo ad hoc mouētur ex lege moſayca vt patet exodi. xxij. vbi dicitur. Si q̄s furatus fuerit vnum bouem: quinq3 boues reſtituet ꝓ vno: ſi ouem. quatuor oues reſtituet. Sup quo dicit nicola⁹ de lyra. Quare quinq3 boues pro vno tenebatur fur reſtituere et quatuor oues pro vnā oue reſtituet Reſpondit dicens q̄ aliqua peccata

puniūtur grauius nō ſolū propter maiorem peccati grauitatem: ſed ꝓpter pronitatem reprimendā: ne homines ad talia ſe nimis laxent. Res autem que in domo cuſtodiuntur vt aurum et argentum. non ita de facili poſſunt furto ſubtrahi: ſicut oues q̄ paſcantur in campis: quia accipiēdi facilitas rem alienam inducit ad cōmiſſionem furti. Ideo ꝓ furto ouis inducuntur quatuor reſtituende: qꝛ facilius furto ſubtrahuntur q̄ alie res que cuſtodiunt in domo. Et quīnqꝫ boues ꝓ vno: quia adhuc difficilius cuſtodiuntur: quia non ita gregatim et ſimul ſe tenent in paſtu ſicut oues. Hec nicolaus de lyrā. Tercio adhuc mouentur ex lege euāgelica. vt patet Luce. xix. de zacheo qui dixit ad dominum. Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: et ſi quem defraudaui: reddo q̄druplum. Ait iheſus ad euꝫ Quia hodie ſalus huic domui facta eſt eo ꝙ et ipſe fili⁹ ſit abrahe. Et ꝓpter hoc zacheus domino placuit: qꝛ mala acquiſita reſtituere ꝓpoſuit. Ideo in domo ſua eſſe voluit dicens ei. Hodie in domo tua oportet me manere Et ergo in domo illorum vbi ſunt mala acquiſita dominus non manebit: ſed diabolus. Quarto ad hoc mouentur ex lege canonica. vt patet decima quarta queſtione ſexta. Si res aliena propter quam peccatum eſt reddi poſſit et non redditur: penitentia non agitur ſed ſimulatur. Si autē veraciter agit nō remittitur pctm̄ niſi ablatum reſtituatur. Hec auguſtinus in epiſtola ad macedonium. Item dicitur extra de regulis iuris libro ſexto hoc idem. Quinto mouentur ad hoc per leges ſeculares. de q̄bus dicitur. xij. q. ij. c. cum deuotiſſima. vbi dicit gregorius. In lege vulgari ſcꝫ lumbarda ſic ſcribitur. Si quis manu armata vſqꝫ ad quatuor homines in vicum alterius ad male faciendum venerit. Ille qui prior eſt pro illicita preſumptōne cōponat ſolidos nōgentos: ſequaces eius vnuſquiſqꝫ ſolidos octoginta. Si vero incendium fecerit. in triplum cōponat Si vero predam: in quadruplum reſtituat. Et infra. c. In legibus ſeculi tantum habetur qui rem furripit alienaꝫ. illi cui res direpta eſt in vndecuplum que ſublata ſunt ſibi reſtituantur. Et infra. Si quis oblationes eccleſiaſticas et quod deo conſecratum eſt rapuerit vel cōſenſerit facientibus: vt ſacrilegus iudicetur et dannum in quadruplum reſtituat Hec ibi. Et ſic patet ꝙ reſtitutio in omni lege precipitur. Pro vlteriori declaratione ponam hic quatuor cōcluſiones. Prima cōcluſio. qui rem alienam retinet inuito domino abſqꝫ propoſito reſtitutōis eſt ſemper in peccato mortali. tendens ad ſtatum eterne damnationis. Probatur. Quicūqꝫ eſt iniuſtus: eſt in peccato mortali: et per cōſequens tendit ad eternam damnationem. Sed habens reꝫ alienā ſine ꝓpoſito reſtituēdi: eſt iniuſt⁹. ergo maior ē vera. Minor pꝫ

q̄uia talis nō reddit vnicuiqȝ quod
ſuum eſt. Quia iuſticia eſt perpetuā
et cōſtans voluntas reddens vnicui
qȝ quod ſuum eſt. vt dicitur de inſti
tutis de iuſticia et iure. l. i. Dicit er
go iuſticia eſt preclariſſ. ma virtutū
vt dicitur. v. ethicoꝝ. Ita ecōtrario
iniuſticia eſt peſſimum vicium. Se
cundo ꝓbatur. Quicunqȝ peccat con
tra illud preceptum dn̄i. Non fur=
tū facies. ille eſt in peccato mortali:
ſed habens rem alienam inuito do=
mino cōmittit furtum. Quod patet
p diffinitionē furti q̄ eſt cōtrectatio
rei aliene inuito dn̄o mobilis ga lucri
cauſa. vt ptȝ. ff. de furtis. l. i. Ergo ē
fur. et p ɔſequens peccat mortaliter
Ideo dicit̄ thobie. v. Videte. ne fur
tiuū ſit. et reddite eum dn̄is ſuis. qꝛ
nō licȝ nobis comedere de furto aut
cōtingere. Sequit̄ p̄mo correlarie ꝙ
fures qui furant̄ aliena et nō habēt
ꝓpoſitum reſtituendi: ſunt in pecca
to mortali. qꝛ furtū peccatū mortale
eſt: nō ſolum in magnis ſed etiaȝ in
puis. vt ptȝ p Ieronimū. xiiij. q. vi.
c. Furtū aūt nō ſolum in maioribꝰ
ſed etiā in minoribus iudicat̄. Non
enī qd furto ablatū eſt: ſed mēs fu=
rantis attendit̄. Exemplum poit ibi
de fornicatione. ſiue mulier fuerit fe=
da ſiue pulchra ſemp eſt fornicatio
Videant ergo illi qui furant̄ poma
vel pira vel caules de ortis ꝓximi: ꝙ
ſibi de hoc faciant cōſcientiā. vt ſcūs
augꝰ fecit. vt ptȝ in li. cōfeſſionum.
Eſt ergo ſemp peccatū mortale niſi
in tribus caſibus. Primo qn̄ iuben
te deo hoc faceret ſicut filij iſrahel nō
peccauerūt qn̄ ſpoliauerūt egiptios
in vaſis aureis et argenteis. vt pa
tet exodi. Secūdo qn̄ fit in extrema
neceſſitate ſicut apoſtoli nō peccaue=
runt euellentes ſpicas vt ptȝ math.
xij. qꝛ in extrema neceſſitate omnia
ſunt cōmunia vt patet. xlvij. di. c. ſi
cut hij Tercio qn̄ fit ex cautela vt ſi
quis furioſo furaret̄ gladiuȝ ne ſibi
et alijs noceat: ſed furia ceſſante te
netur reſtituere. Secūdi ſunt rapto
res qui grauius peccant ꝙ̄ fures. vt
patet. xiiij. q. v. c. penale. vbi dicit̄.
Penale ē occulte auferre multo ma
ioris pene eſt viſibiliter rape: quia
ibi eſt maior violentia. Tales ſi nō
habent ꝓpoſitum reſtituēdi ſemper
ſunt in peccato mortali. et hoc eſt ve
rum ſi ſpoliauerūt in bello iniuſto.
Sed caſu poſito ꝙ nihil habeat niſi
de rapina vel furto. et ſi reſtituat cō
pellitur mēdicare et vxor et filij mo
rientur fame. Reſpōdit altiſidoreſ
in ſumma li. iiij. dicens. Si ille qui
tenetur reſtituere nō habeat alia bo
na ꝙ̄ de rapina: faciliter poteſt indu
ci ille cui debet̄ ad dandam dilatio
nem aut remiſſionem. Tercij ſunt re
rum inuentores. de q̄bus quarta que
ſtione quinta. Si quid inueniſti et
ſi non reſtituiſti rapuiſti. quantum
potuiſti feciſti. Sequitur. Qui alie
num retinet: ſi poſſet etiā tolleret De
us enī cor interrogat: nō manuȝ Ibi
dem ſequitur. in capitulo. Multi ſi=
ne peccato putant eſſe ſi alienum re=
tinent quod inuenerunt. Dicunt enī

deuſ͂ mihi dedit: cui habeo reddere. Diſcat ergo hoc peccatum eſſe ſimile rapine ſi quis inuenta non reddat. Si aūt eo animo accepiſti vt domino reſtituas: non cōmittis furtum. Hoc tamen in libello debes ꝓteſtari. vt patet. ff. de furtis. l. falſus. §. q̄ alienum. Sicut quidaȝ fecit de quo auguſtinus in ſermone ad heremitas dicit. et de q̄ habem⁹ ſ̄ ī p̄cepto. Nō furtū facies. ſermōe. iiij Quarti ſūt vſurarij q̄ ſemp ſunt in peccato mortali niſi reſtituāt. q̄ ſunt peiores q̄ȝ iudas qui tamen reſtituit xxx. argēteos. Et illos punit eccleſia qua druplicī pena. Primo excōmunicatione que eſt parua pena. vt patet. xi. q. iij. c. Omnis chriſtianus qui a ſacerdotibus excōmunicatur: ſathane traditur. Secunda pena eſt cōmunionis priuatio Tercia eſt oblatōnis excluſio et ſepulture priuatio. quia non debent in cimiterio ſepeliri. vtȝ extra de vſuris. c. quia in omnibus. Etiam non debent abſolui niſi ſatiſfecerint vel cautionem faciant de reſtitutione. vt patet in. c. q̄q̄ȝ. li. vi. Quinti ſunt ſacrilegi qui ſunt ſpoliatores eccleſiarum. De quo. xvij. q. iiij. c. Sacrilegiū eſt quotiens q̄s aufert ſacrum de ſacro. Cuius pena patuit danielis. v. Et de illa materia ſatis dictum eſt in ſeptimo precepto. Sexti ſunt falſi mercatores falſificantes ſua mercata ⁊ vendētes malū pro bono. Cōtra quos dicitur Jſaie primo. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam: et vinum tuum

mixtum eſt aqua. et qui falſificant pondera et menſuras. Cōtra quos dicitur deutronomij. xxv. Non ſit in domo tua pondus maius et minus. neq̄ȝ maior et minor modius. vt lōgo tēpore viuas. Cōtra illos etiam ſcribitur extra de empt. et ven. c. vt mēſura Vbi dicit Si quis iuſtas mēſuras et iuſta pondera lucri cā mutaē p̄ſumpſerit. xxx. dies in pane et aqua peniteat. Et tales omnes tenentur ad reſtitutioneȝ ne cōtingat eis ſicut quodam apotecario de quo vide in ſeptimo precepto de empt. et vend. Septimi ſunt taxillatores. Et de illis loquitur lex. ff. de aleat. l. vltima Et eſt conſtitutio greca que dicit ꝙ vſq̄ȝ ad. l. annos poſſet repeti quod ibi perditur. Et hanc partem tenet gloſa extra de vita et honeſtate clericorum. capitulo. Clerici officia et cōmercia ſecularia nō exerceāt. et maxime inhoneſta. mimis. ioculatoribus et hiſtrionibus non intendant. et tabernas prorſus ⁊c̄. Hic dicunt gaufredus ⁊ alij ꝙ talis pecunia nō debet reddi perdenti: ſed diſtribui inter pauperes. Et hoc videtur habere ex canone. decima quarta queſtione quinta. capitulo non ſane. Et eſt dictum auguſtini ꝙ illud quod datur iudici pro iudicando: licet iniuſte detur. tamen a dante nō debet repeti ſed in vſus pauperuȝ diſtribui Cauſa datur: quia turpitudo eſt vtrobiq̄ȝ viciosa. Ergo in penam dātis nō redditur ſibi. Ar. ad hoc. ff. de cōdi. ob turp. cau. Simile dicunt de ludo

taxillorum. Illam opinionem tenet comuniter omnes theologi et curia romana in foro cotentioſo. Si aute ludit cum illo qui no habet poteſta tem rem alienadi. vt ſunt monachi filiusfamilias. tenet reſtituere tuto ribus ſuis aut monaſterio. Si aut clericus pdidit: reſtituendu eſt illi eccleſie in qua beneficiatus eſt. Iſte aute ludus eſt vniuerſaliter phibi tus. vt patet. xxxv. di. ca. epiſcopis Vbi dicit. q epiſcopus. preſbiter. aut dyaconus. alee aut ebrietati de ſeruiens: aut deſinat aut damnent. Sed ſubdiaconus aut acollitus. le ctor aut lapcus excomunicent Hec ibi. Non ſolum ludentes ſed etia aſ ſedentes puniendi ſunt Idem. extra de vita et honeſtate clericor. ca. offi cia clerici. vbi dicit. Clerici ad aleas et taxillos no ludant. neq huiuſmo di ludis interſint. In religione no ſtra eſt pena carceris. Octaui ſunt q retinent premiu deſeruitu quod eſt peccatum in celum. Jacobi. v. Ideo thobias docuit filiu ſuum dicens Si qs tibi aliqd opat fuerit. ſtati red de ei mercede. Et merces mercenarij tui no maebit apd te vſq mane Ite leuitici. xix. Non moretur opus mer cenarij tui apud te vſq mane Ideo narrat Ceſarius q couerſus quidaz ordinis ciſterſien. miſſus eſt ab ab bate ſuo. Qui cum deberet tranſire quanda aquam et no haberet naulu pmiſit naute obulum tranſmittere Qui cum poſtea mortuus eſſet et no miſiſſet obulu nec coſeſſus fuiſſet il lam negligentia. qiua vilipendebat. eo q parum eſſet Poſt. obulum pre dictum ante oculos habebat. q tan tum creuit q maior mudo videbat. Et cum nihil aliud obſiſteret. ab in greſſu celi eum impediens ad beate virginis petitionem et omniu ſancto rum anima reuertitur ad corpus. et coſeſſus eſt abbati Obulus reſtituit et ſic moritur et ſaluatus eſt. Si il le non poterat habere introitum celi pter obulum vnum: quid tunc de il lis fiet qui no obulum tm obligant ſeruis et ancillis: ſed ſex aut octo flo renos aut vltra. Noni ſunt. qui con trahunt a pximo. que tame minime intendunt perſoluere. et tales tenen tur ad reſtitutionem ſi volunt ſalua ri. Decimi ſunt mechanici et artifi ces qui fraudulenter laborant. vel q nimium pro ſalario recipiunt. et fa ciunt illud in tribus diebus quod in vno aut in duob perficere poſſunt quod eſt cotra legem nature ſcilicet Que tibi odis ab alio fieri vide alte ri ne feceris. Thobie quarto. Corre ſlarum primum. Quadiu homo eſt retentor rerum alienaru: non eſt pti ceps bonorum eccleſie et indulgen tiarum Hoc patet ex coclusione pre cedente: quia eſt in peccato mortali. Quia omittit furtum. quod eſt pec catum mortale vt patet per diffiniti onem furti ſuperius poſitam. que eſt cotrectatio rei aliene mobilis. frau dulenta inuito domino etc. vt patet. ff. de furtis. l. i. Ergo non poteſt eſ ſe particeps illorum bonoru eccleſie

de quo ꝓpheta dicit. Participem me
fac deus omniū timentiuꝫ te. O quot
miſſas quot orōnes bonorum. ieiu=
niorum. vigiliarum caſtigationum
et aliorum bonoꝝ que fiunt in totā
eccleſia dei negligunt iſti pēſſimi re
tentores rerum alienarum Hic nec
poſſunt eſſe pticipes indulgētiarum
qꝛ ille dantur cōfeſſis ꝛ cōtritis Sꝫ
iſti non ſunt cōtriti. qꝛ nō intendūt
reddere male acquiſita. quod requi=
ritur ad veram cōtritionē. Correla=
rium ſecundū. Moriens in tali ſta=
tu nō ſolū eterna vita eſt ꝑuat⁹ ſed
ad penas īfernales ē ꝑpetue dānat⁹
Probatur ꝑ illud luce. xvi. ꝙ mortu
us eſt diues et ſepultus in inferno
Eleuās autē oculos ſuos cum eſſet ī
tormētis. vidit abraham a longe ꝛ
lazarum in ſinu eius: et ipſe clamās
dixit. Pater abraham miſerere mei
et mitte lazarum vt intinguat extre
mum digiti ſui in aquam vt refrige
ret linguam meam: quia crucior in
hac flāma. Et reſpōdit illi abrahā.
Fili recordare. qꝛ recepiſti bona ꝛc.
Quia diues cum multis bonis iniu
ſtis abhinc receſſit. Ideo damnat⁹
eſt. Inſuper qui moritur in peccato
mortali eſt eternaliter damnatus.
Sed tales ſemꝑ ſunt in pctō morta
li ſi nō habent ꝓpoſitum reſtituēdi.
Audiant illi indurati quid legit̄ in
legenda ſancti laurentij Quidam iu
dex ſtephan⁹ nomine rome erat qui
munera libenter accipiens multorū
iudicia ꝑuertebat. Hic tres domos
eccleſie ſancti laurentij et vnum or

tum ſancte agnetis violenter abſtu
lerat: et ablata iniuſte poſſidebat Ac
cidit aūt vt moreretur et ante dei iu
dicium duceretur. Quem ſanct⁹ lau
rentius cernens ad eum cum nimia
indignatione acceſſit. et tribus vici
bus brachium eius ſtrinxit duriſſi=
me et nimio dolore cruciauit Sācta
vero agnes cum alijs virginib⁹ in e
um reſpicere noluit. Tunc iudex ſuꝑ
eum ſententiam ferens dixit. Quo=
niam aliena ſubtraxit: et munera ac
cipiens veritatem vendidit: in locuꝫ
Iude traditoris tradatur. Sanct⁹
vero preiectus epiſcopus quem ideꝫ
ſtephanus in vita ſua dilexerat ad
beatum laurentiū et ſanctam agne=
tam accedens ꝓ eo veniam precaba
tur. Illis vero et beata virgine pro
eo orantibus cōceſſum eſt vt eius a=
nima ad corp⁹ rediret. et ibidem tri
ginta dies penitentiam ageret. Ac
cepit inſuper a beata virgine in mā
dato vt pſalmum Beati immacula
ti in via. ſingulis diebus vite ſue di
ceret. Cumqꝫ ad corpus rediſſet. bra
chium eius ita erat liuidum et adu=
ſtuꝫ. ac ſi eſſet in corpore paſſus Qđ
ſignū in eo extitit ꝗdiu vixit. Mala
ergo ablata reſtituēs ꝛ penitentiā a
gens. die triceſimo migrauit ad do=
minum. Aliud exemplum et horribi
le huius rei ponit ceſarius diſtinctō
ne prima. capitulo triceſimoquarto
de lodowico lantgrauio haſſie. No=
ta ibideꝫ. Et nō ſolū ille ſe damnauit
ſed etiā oēs eoꝝ heredes poſſidētes
hereditatem illam malā. Secunda

conclusio. Restitutio rerum iniustarum nō est diu differenda. ſed quāto citius homo poterit. est in effectu exequenda. Hanc cōclusionē sanct9 thomas ſecūda ſecūde questione ſexagesimaſecūda. ar. viij. probat dicens ꝙ tenent̄ statim restituere. Dic enim accipere rem alienam est peccatum et cōtra iusticiam: ita etiam detinere eam. quia ex hoc ꝙ aliquis retinet rem alienam inuito domino: impedit eum ab vsu rei ſue et ſic facit ei iniuriam. Manifestum est autem ꝙ neq3 per modicum tempus licet ī peccato morari: ſed quilibet tenetur peccatū statim deſerere ſm illud eccleſiastici. xxi. Quasi a facie colubri fuge peccatum. Ideo quilibet tenetur statim restituere vel petere dilationem a domino rei. Dicit thomas ꝙ eadem est ratio mercedis et rei iniuſte detente. Sed de mercede mercenarij dicitur leuitici. xix. Non moretur opus mercennarij apud te vſq3 mane. Sed diceres. Non habeo. Illa bona ſunt mihi ablata. aut cōſumpſi: quomodo restituere poſſum? Reſpondit augustin9. et ponit' decima quarta questione ſexta. capitulo. ſi res. Plerumq3 enī inquit qui aufert aliquādo amittit ea. ſiue malos patiendo: ſiue ipſe male viuendo nec aliud habet vnde restituat. Huic certe nō poſſumus dicere. Redde quod abstulisti. Ideo dicit extra de restit. ſpoliatoꝝ. ca. olim. Non debent cōpelli ad restitutionem qui nō habent vnde restituant donec ad pinguiorē pueniant fortunā. quia inanis est actio quam inopia debitoris excludit. Hec ibi. Sed ſi pſona est ei nota: tunc petat dilationem vel remiſſionem. ſi ſaluo honore fieri potest. Doleat tamē ꝙ non potest restituere. et ꝓponat restituere ꝙ cito poterit. Deber enim debet facere ſuum poſſe vſq3 ad mendicitatem. Correlariū primum. Grauiter et periculoſe vident' errare qui volunt rem alienam vſq3 ad mortem preſeruare. Patet pmo propter incertitudinem mortis et loquele. quia incertum est vtrum poſſum9 habere vſum lingue ad diſponendam restitutionem. tum etiā ꝓpter infelicitatem heredum et hominum quibus restitutio aliquādo cōmittitur. quam minime perficiunt. Ideo dicitur Jeremie. xvij. Maledictus homo qui ꝯfidit in homine. Correlarium ſecūdum. Non omnibus indifferenter res aliena est restituenda: ſed domino rei et ſuis heredibus est principaliter reddenda. vt patet thobie ſecūdo capitulo. Vbi dicitur. Factum est autem vt mulier hedum caprarum accipiens retuliſſet domi cuius cum vocem balantis vir eius ſcz thobias audiſſet dixit. Videte ne forte furtiuus ſit: ſed reddite eum dominis ſuis: quia non licet nobis edere de furto aliquid aut cōtingere. Ex hoc patet ꝙ restitutio rei aliene est domino rei facienda: non alijs indifferenter. quia dixit Reddite eum dominis ſuis. Idem patet tercia questione prima. reintegrāda ſunt omnia

ſpoliatis.ferē per totam qneſtionez
et de reſtitu·ſpo.per totum Fallit ta
men hoc cum is qui dedit pecuniam
cōmiſit turpitudinē in dando vt pa
tet in ſimonia Et ſi dominus haberi
non poteſt·aut quia mortuus eſt fa
cienda eſt reſtitutio ſuis heredibus
et hoc eſt verum niſi aliter ordinatū
ſit in teſtamento·Si enī ordinaſſet
ꝙ bona ſua deberent diſtribui in pi
as cauſas:tunc nō heredibus ſed ex
ecutoribus faciēda eſt reſtitutio Si
aūt ignorat̄ dn̄s rei·vel nō inuenia
tur:tunc cum cōſilio ⁊ auctoritate ec
cleſie ſue prochialis diſtribuatur in
pias cauſas et maxime i elemoſinā
pauperis vel in redemptionē captiuo
rum·et hoc in illa villa vbi fecit dā
num·Et ſi villa neſcitur ſaltem in il
la dioceſi vbi facta eſt rapina· Ter=
cia cōcluſio·Nō ſolū fures et rapto=
res principales obligant̄ ad reſti=
tutionē:ſed etiā pticipātes et coope
rantes ad rei aliene ablationē· Ptz
p Iſaiam ꝓphetam dicentē·Princi=
pes tui infideles:ſocij furū·Iſaie·i·
Item pͣs·Si videbas furem curre
bas cū eo·Itē ptz ad rō·i· Nō ſolū
q̄ faciūt ſ3 q̄ cōſentiūt faciētibꝰ:digni
ſūt morte Et·lxxxvi·di·c·faciētis·Et
ſūt nouē q̄ pticipāt in tali crimine et
tenēt̄ ad reſtitutionē q̄libꝫ in ſolidū
et ↄtinēt̄ in his metris· Iuſſio cōſi
liū ↄſenſus palpo recurſus· Partici
pās mutus ⁊c̄ Et de his dictū eſt i ſe
ptimo p̄cepto ſermone·iiij·

Explicit p̄ceptū nonum·
Incipit p̄ceptū decimū

DEcimum preceptū
et vltimū eſt Non
cōcupiſces vxorem
ꝓximi tui. In quo
ꝓhibetur omnis
cōcupiſcentia car=
nis ſicut i nono precepto ꝓhibetur
cōcupiſcētia oculorum· Ideo autem
dantur duo p̄cepta ꝓhibentia hāc
duplicem cōcupiſcentiam eo ꝙ ad
has natura corrupta maxime incli=
natur·Nam ad cōcupiſcētiā oculoꝝ
inclinatur per cōſeruationem ſui in
eſſe indiuidui:ſed ad cōcupiſcentiā
carnis ꝓpter ſui cōſeruationem in eſ
ſe ſpeciei·Peccant ergo primo cōtra
hoc preceptū omnes qui habent vo=
luntatem violādi thoꝝ ꝓximi ſui V
bi cōſiderandū eſt ꝙ ſi dominꝰ ſoluz
volūtatē huius peccati ꝓhibet·quā=
to ergo rigore ſue iuſticie voluntatē
ſuā facto implētes puniet· et illos
potiſſime qui pulchras· caſtas·et ꝓ
bas vxores habentes aīas ſuas di
uina ymagine inſignitas:ſordidis
cōcupiſcētijs aliaꝝ maculāt femina
rū·Ad hanc vitandam monemur ex
quatuor:Primo ꝓpter ſanctorū pa
trum ymitationem·Scribit̄ enī ge
neſ·xxx·ꝙ cū vxor putipharis p̄nci
pis exercitus pharaonis videret Io
ſeph pulchrū facie et decori aſpectꝰ
et diceret ſibi·Dormi mecum:ille ab
horruit dicens·Dominus meus mi=
hi omnia tradidit et nihil eſt quod
nō eſt in poteſtate mea preter te:qꝛ
vxor eius es:quomodo ergo hoc ma
lum facere poſſum? Thobie vero·iiij·

habetur quod inter alia documenta que thobias dedit filio suo hoc specialiter dixit· Attende tibi fili mi ab omni fornicatione· et preter vxorem tuam non patiaris crimen· De hoc singulariter gloriabatur sanctus Job·xxxi capitu· dicens· Si deceptum est cor meum super mulierem et si ad ostium amici mei insidiatus sum: scortum sit alterius vxor mea: et super illam incurvuentur alij· Secundo debet vitari propter transgressorum correctionem· Scribitur enim genesis·xx· quod cum abraham egrederetur egiptum·dixit vxori sue· Novi quod pulchra sis mulier: et cum viderint te egiptij dicturi sunt· Vxor eius est et interficient me et te reservabunt· Dic ergo obsecro quod soror mea sis Quod sic factum est quia rex egipti concupivit eam et sic sublata est vxor abrahe in domum pharaonis· Cui dominus apparens per somnum dixit ei Morte moriens quia vxorem alterius accepisti Nec tamen mentitus fuit abraham. quia vere soror eius erat: quia filia fratris eius etc. Sed veritatem tacere voluit et mendacium non dicere· vt dicit augustinus· et ponitur·xxij·q·ij· Et hoc licet facere absque peccato· saltem extra iudicium· Etiam scribitur daniel·xiij quia illi duo senes qui per ardentem concupiscentiam rem turpem voluerunt agere cum susanna vxore Joachim iudiciali sententia interfecti sunt a deo et saluatus est sanguis innoxius in die illa· Nam daniel sanctus convincerat eos ponens eos in diversis custodijs· et reperit eos mendaces quia interrogati vnus dixit eos sub prino peccasse etc. Tercio propter cristi prohibitionem· qui mathei·v· dicit· Dictum est antiquis· Non mechaberis: sed ego dico vobis Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam: iam mechatus est eam in corde suo· Dubitatur quando concupiscentia est peccatum mortale et quando veniale· Respondit augustinus in libro de sermone domini in monte dicens quod concupiscere potest contingere tripliciter Primo suggestione· Statim cum vel ex memoria vel ex visu vel ex auditu aliquorum delectabilium secundum tactum vel gustum suggerit aliqua concupiscentia· Secundo delectatione· quia postmodum in concupiscentia illa signa gesta per visum vel auditum anima incipit titillari aliqua delectatione optando illa delectabilia habere nondum deliberatione habita vtrum sit a deo prohibita vel non· Tercio consensione: quia si consentitur et deliberatur talis concupiscentia esse fienda vt oportunitate data quantumcumque a deo prohibita opere compleatur et sacietur· Primis igitur duobus modis secundum augustinum concupiscentia non est peccatum mortale quamvis sit inicium peccati Sed tercio modo est peccatum mortale· Vnde dicit augustinus notabiliter cristum dixisse Non omnis qui videt mulierem: sed qui viderit mulierem ad concupiscendum eam id est hoc fine et hoc animo deliberato vt eam concupiscat· quod non est iam titillare

eſt iam titillare ex delectationē car-
nis ſed deliberate cōſentire libidini.
vt non refrenetur illiatus appetit⁹
ſed opoꝛtunitate data ſaciatur cōſen
ſus. Quarto ꝓpter iuris canonicā de
terminationem. vt patet triceſima
ſecunda queſtione quinta. capitulo.
qui vident mulierem. Vbi dicitur a
perte. Veritas oſtendit ꝙ in ſolo vi
ſu cum turpiter virgo vel innupta
cōcupiſcitur: adulterium perpetrat᷑.
Idem in capitulo. ſicut enī. Dicit Io
hānes criſ. Multi enim coꝛpore caſti
tati ſtudent qui adulterium commit
tunt voluntate cum dominus dicat.
Qui vident mulierem ad cōcupiſcē
dum eam: iam mechatus eſt eam ī
coꝛde ſuo. Ergo voluntas ſine opere
peccat frequenter. Ibidem in capitu
lo: ſi paulus. Et ſicut eſt in periurio.
ſic eſt in illo Sed paratus peioꝛare
eſt periurus. vt patet in ca. qui peio
rare. xxij. q. v. Idem de furto vt patȝ
de penitētia diſtinctōne p̄ma. capitu
lo. magnā. ꝙ votum ꝓ opere reputa
tur. Dubitatur vtrum voluntas ſem
per pro opere reputetur. Reſpondit
magiſter heinricus de vrīmaria ſup
eodem precepto dicens ꝙ diſtinguē
dum eſt. Quia aut voluntas habet
facultatem operandi: et ſic nō reputa
tur ꝓ facto. In quo caſu loquit᷑ am
broſius. et ponitur octogeſima ſexta
diſtinctione. capitulo Non ſatis eſt
bene velle: ſed etiam bene facere opoꝛ
tet. Nec iterum ſatis eſt bene facere
niſi pcedat ex bono fonte id eſt ex bo
na voluntate Aut non habet facul ta

tem: et ſic iterum diſtinguitur. Aut
eſt voluntas mala. ⁊ ſic ſemper repu
tatur ꝓ facto. Et ſemper eſt peccatū
moꝛtale peccatum in voluntate ſicut
et in ope. licet non tm̄ ſit malum ſi-
cut peccatum in voluntate et operati
one ſimul. Et illud eſt verum quan-
tum ad iudicium diuinum quod in
tuetur coꝛ: ſed quantū ad iudiciuȝ ci
uile ſi voluntas ſuis terminis ſit con
tenta non punitur. vt patet de peni-
tentia diſtinctione p̄ma. capitulo. co
gitatio. Vbi dicit gregorius Cogita
tio nō meretur penam lege ciuili cū
ſuis terminis ſit cōtenta. Ibideȝ Co
gitationis penam nemo meret᷑ Glo
ſa dicit. Ab homine ſed a deo bene.
Sed ſi volūtas ꝓgreditur ad actū
vel etiam ad conatum. ſic in crimini
bus maxime punitur ſolus conatus
licet machinatio non habuerit effe
ctum. Sed lex non minus punit eū
qui cauſa occidendi inuentus fuerit
cum telo ꝙ eum qui occiderit. vt pa
tet de penitentia diſtinctione prima
capitulo. In minoribus vero crimi-
nibus non punitur ſolus conatus:
quia non ſum fur ſi ſum conatus fu
rari. ff. de furtis. l. quia furti ⁊c. Aut
voluntas eſt bona Et tunc aut illa q̄
vult cadunt ſub precepto: aut ſub
cōſilio. Si primo modo: ſic volūtas
non reputatur pro facto. vt patet in
ieiunijs et huiuſmodi ab eccleſia e
ditis. Et hoc potiſſime quando volū
tas habet facultatem progrediendi.
in opus. Si autem cadit ſub cōſilio
ſic diſtingue. quia aut illa reſpiciūt

premium aureе et ſic iterum volun=tas reputatur pro facto. vt patet de ſancto martino de quo canit eccleſia O ſanctiſſima anima quam ꝛ ſi gladius pſecutoris nō abſtulit: tn̄ palmam martirij non amiſit: Aut reſpiciunt premium aureole: et ſic iterum voluntas non reputatur pro opere. Quia non ſufficit ꝑ premio aureole ſola voluntas cōtinendi: niſi actus cōtinentie in opere cōtineatur Quinto eſt cōcupiſcentia carnalis fugienda ꝓpter appetitus inſaciabilitatem: quia eſt ad modum ignis inextinguibilis animam inflāmans. De quo ſcribitur Iob. xxxi. Ignis eſt vſqꝫ ad cōſummationum deuorans. Non ſolum em̄ animam inflāmat: ſed etiam inflāmando incinerat Et tunc ſuperuenit ſoror eius ſuperbia vite ꝛ auaricia que animā tanꝗ̄ ſitis inextinguabilis cruciat. Dubitatur vtrū aliquis ſanctoꝝ hic in vita fuerit ſine carnali ꝯcupiſcentia. Reſpondit magiſter auguſtinus de anchona ſup magnificat dicens. ꝙ querere an aliquis ſanctoruꝫ fuerit ſine carnali ꝯcupiſcentia. eſt querere an aliquis fuerit ſine peccato. Hanc ergo queſtionem mouet auguſtinus in libro de baptiſmo paruuloruꝫ dicens. ꝙ aliud eſt querere an aliquis ſanctorum fuerit ſine peccato. et aliud an poſſet eſſe. et aliud an poſſet eſſe: cur non eſt. Ad primum articulum an fuerit aliquis ſanctorum ſine cōcupiſcētia carnali vel ſine peccato planum eſt ꝙ nō: preter criſtum et matrem eius glorioſam: quia vox ſanctorum eſt illa. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine: quia nō iuſtificabitur in cōſpectu tuo omnis viuens. Vox ſanctorum eſt illa Dixi cōfitebor aduerſum me iniuſticiam meaꝫ domino ꝛc̄. Et ſubdit Pro hac ſcꝫ iuſticia orabit ad te omnis ſanctus in tēpore oportuno Item vox ſanctoruꝫ eſt illa. Dimitte nobis debita noſtra ſicut et nos dimittimus debitoribus noſtris ꝛc̄. Etiā vox ſanctorum eſt illa Si dixerimus ꝙ peccatum nō habem⁹: nosmetipſos ſēducimus et veritas in nobis nō eſt. Vn̄ auguſtinus ibideꝫ de illis. cxliiij millibus ſanctorum qui cum mulieribus nō fuerunt coinquinati: qui ſine macula ſunt ante thronuꝫ dei. ſcriptum eſt de eis ꝙ in ore eoruꝫ nō fuit mēdaciū inuētū Qꝫ ſi ſeipos dixiſſent fuiſſe ſine pctō: mēdaciū in ore ipſoꝝ fuiſſet. Ad ſecūdum articulū ſcꝫ an poſſit eſſe Reſpondit ꝙ poſſit eſſe per gratiam dei cooperāte libero arbitrio: quia nec mandata dei ſine gratia dei ſeruari poſſunt Vnde cum ꝓpheta dixiſſet Tu mādaſti mandata tua: cuſtodiri nimis. ſtatim adiūxit. Vtinam dirigantur vie mee ad cuſtodiēdas iuſti. tu. Per qd̄ dedit intelligere nō eē in ꝑtāte ei⁹ cuſtodire mādata dei ſine grā diuina dirigēte: qꝛ nemo optat obtinē. qd̄ eſt in ſua ptāte Sꝫ quātū ad terciū articulū ſcꝫ ſi ꝑt eē cur n̄ eſt. nec fuit Reſpōdit ꝙ de⁹ h̄ pmittit ꝙ nō ſit ꝓpt repſſioeꝫ huāne ſupbie: aut ꝓpt cōſeruationē diuine gratie per peccatū Ergo carnalē cōcupiſcētiam nullus

ſanctorum preter chriſtū et beatā
virginem euadere potuit. Sexto ta
lis cōcupiſcentia eſt fugienda ꝓpter
multorum malorum cōſecutionē. Jō
dicitur eccleſiaſtici. xxv. Non cōcu-
piſcas mulierem. Nam talis cōcupi
ſcentia paradiſuꝫ nobis abſtulit vt
geneſ. iij. Et de hoc nota octo mala
que malus amor mulieruꝫ nobis in
tulit in ſexto precepto i ſermone ſe-
cundo et tercio mēbro Dubitatur v
trum cōcupiſcentia carnalis fuerit
aliqua lege prohibenda cum natu-
raliter inſit homini. Reſpondet au-
guſtinus de ancona ſuper magnifi
cat dicens. ꝙ cōcupiſcentia poteſt ac
cipi tripliciter. Primo vt eſt inchoa
ta Secundo vt eſt ꝑ conſenſū rōnis
deliberata. Tercio vt eſt per opus ex
terius cōſummata. Primo vt cōcupi
ſcentia eſt nobis inchoata non eſt in
lege ꝓhibenda. quia talis ꝯcupiſcē
tia inſurgit in nobis ex carne et in-
choatur in nobis abſqꝫ noſtra volū
tate. Nec eſt i poteſtate noſtra ꝙ nō
inſurgat. Vnde nō poteſt lege aliq̄
ꝓhiberi. quia lege ꝓhibetur quod
per noſtram voluntatem poſſumus vi
tare Eſt enim talis cōcupiſcentia in-
choata vel iniciata cohibenda ne ꝓ-
greſſum faciat. et ne tm̄ inſurgat ꝙ
iudicium rōnis peruertat. Secūda
vero cōcupiſcētia. que eſt per cōſenſū
rationis. bene deliberata eſt lege ꝓ
hibēda: quia lex datur ſemper ha-
benti rationis vſum ⁊ liberum cōſen
ſum. Vnde ex quo per rationis cōſen
ſum concupiſcentia que inſurgit in
nobis pōteſt approbari et nō appro
bari: et ei cōſentire et non cōſentire:
poteſt tamē talis cōcupiſcentia lege
prohiberi. ne per rationem ſibi cōſen
tiatur ſm̄ quem moduꝫ prohibetur
quādo dicitur. Non cōcupiſces vxo
rem proximi tui. Ac ſi diceret lex cō
cupiſcentiam inſurgētem in nobis
de vxore proximi ſeu de aliqua inor
dinata delectatōne non deliberata ꝑ
rationis cōſenſum eſſe faciēdam: ſed
ſtatim ipſam reprimatis et ipſi nō
cōſentiatis per voluntatem: cuius vel
le deus pro facto putat. Sed cōcupi
ſcentia opere exteriori ꝯſummata eſt
punienda. quia tunc poteſt eſſe nota
iudicio humano. quando iam per o-
pus cōſummata ē ⁊ completa. Cum
homo illa debeat penitere que foris
apparent et que ſibi poſſunt eſſe ma
nifeſta iudicio probationis et alle-
gationis. Ergo cōcupiſcentia incho
ata eſt cohibenda. cōcupiſcentia ve-
ro deliberata eſt lege prohibēda Sꝫ
cōcupiſcentia opere cōſummata eſt
lege humana et diuina prohibēda.
Ergo dicit dominus Non concupi-
ſces vxorem proximi tui. Judei di-
cunt ꝙ hic nō prohibetur cōcupiſcē
tia niſi aliqualiter prorumpat in a-
ctus exteriores ſicut ex ꝯcupiſcentia
aliene vxoris aliquis mouetur ad
tangendam eam impudice vel ſolici
tando eam verbis vel muneribus. et
ſm̄ hoc dixerunt aliqui doctores no
ſtri ꝙ lex vetus prohibebat manuꝫ
et nō animum: vt habetur in gloſa
ſuper epiſtolam ad philippenſ. iij.

capitulo. Sed contra illos dicit nicolaus de lira ſuper illud exodi viceſimo. Non cōcupiſces vxorem proximi tui dicens. Dicere q actus interior voluntatis nullius ſit reatus: niſi aliquo modo prorumpat in actum: eſt multum irrationabile. cum ratio peccati magis accipitur a mala voluntate interiori q̄ etiā ab actu exteriori. Quia ſi nullo modo eſt voluntarium: nullo modo eſt peccatum. vt patz in amentibus et pueris. Ideo dicit duodecima queſtione prima. capitulo. Ex voluntate itaqz peccata procedunt que libero mentis arbitrio et delinquentis propoſito cōmittuntur. Infra dicit auguſtinus in libro retractationum capi. Vſqz adeo peccatum eſt voluntarium maluz vt nullo modo ſit peccatum niſi ſit voluntarium. Ibidem in capitulo merito. et capitulo. Illa cauēda ſunt que ex noſtra voluntate procedunt. Hec ambroſi⁹ Et voluntas eſt cauſa omnis vicij et mali et virtutis. lvi. di. ca. Naſci. et. xviij. q. i. c. ſtatutū.

Non cōcupiſces vxorē proximi.

Secūdo peccant contra illud preceptum. Non concupiſces vxorem proximi tui. qui formāt ſibi ymagines de vxore pxi cogitantes q̄ ſit pulchra. qz amabilis q̄z ſit gratioſa. Cō͞t quod proh dolor faciunt tam viri q̄z mulieres et virgines. Primi ſunt virgies et femine ſeculares que ſtatim vt viros aſpiciūt grauibus cogitationibus agitantur. A quo tn̄ propheta hortatur dicens. Beatus qui tenebit id eſt reſtringit impetum et motum illiciate cogitatiois et allidit puulos ſuos id eſt primos motus carnalium delectationū ad petram. i. ad chriſtum ſe exēplis cōfortando: qui nunq̄z ptulit aliquē motū illicitū ſenſualitatis Et ſic faciūt viri et femine ſeculares q̄ licet nolūt cōcupiſcere. nec etiam cōcupiſci. volūt tn̄ agere feſtū cū reliquijs turpiū cogitationū qd̄ nimis eſt piculoſum. Quia faciliter ex hoc pctm̄ mortale incurrit. Qd̄ pbat Jacobus apl's in ſua canonica dicēs Cōcupiſcētia aūt. i. interior animi delectatio cū cōcepit. ſubaudi cōſenſum rōnis. vel ipam delectationē interiorē aut etiā i opus extrinſecū prupit generat mortē. i. mortale peccatū Vt aūt pateſiat euidētius quādo cogitatio ſit mortale pctm̄ vel nō. ſciendū q duplices motus pcedūt in nobis cogitatōnē moroſam ſcz motus pmi qui ſunt motus in carne ſiue in ſenſualitate qui plene i poteſtate noſtra nō ſunt Secūdo motus ſubreptitij in rōne vel voluntate. Et poſt hos motus videt ſeq cogitatio moroſa. qz dicitur moroſa nō ex mora tēporis ſ; ex eo q ratio deliberans circa eā immoratur nec tamē eam repellit vel tenens vel voluens eam libenter. Que ſtatim vt attigerunt animum: reſpui debuerunt. Talis quidem cogitatio ſi ſit de re licita non oportet dubitare an ſit peccatum. Si autez

Si autem eſt de re illicita. ita tamē
ꝙ ſup eam nō cadit niſi veniale pec
catum: tūc talis moroſa cogitatio ꝑ
ſe loquendo nō excedit limites pecca
ti venialis. Si aūt ſit illicita ꝙ ſup
eam cadit mortale peccatum: tūc ad
huc eſt diſtinguendum. Quia aut
talis cogitatio moroſa verſatur circa
huiuſmodi ſolum ſpeculatiue. Et ſic
adhuc non eſt peccatum. licet rōne
materie ſit periculoſum. Aut verſatur
cogitatio circa illam rem ꝑ cōſenſuȝ
delectationis. Et hoc eſt dupliciter.
aut ꝑ ↄſenſum delectationis in cogi
tationem. et talis delectatio de gene
re ſuo nō eſt peccatum mortale. ſed
quandoqȝ veniale. quādoqȝ nullum.
puta cum ſpeculando de fornicatōne
in ipſa ſpeculatione delectat̄ carnali
ter Sed quia ſpeculatio placet. aut
conſenſus eſt in delectatione de ipſa
re et actu fornicationis. ſic eſt morta
le. Qȝ eñ aliquis cogitans de forni=
catione delectet̄ de ipſo actu. cogita=
tio hec cōtingit ex hoc ꝙ affectio ei⁹
eſt inclinata ad hunc actum et dele
ctatur in ea. De illis dicit̄ ſapientie
ꝓmo. Peruerſe cogitationes ſepant
a deo. Secundi ſunt ſacerdotes ⁊ cle
rici ſeculares cogitantes et in mente
reuoluentes ymaginem vxoris pro
ximi ꝙ̄ pulcra ⁊ ꝙ̄ formoſa ſit. ymo
diſputant aliquando de formis earū
dem. Cōtra quos Jeronimus ad ru
ſticum monachum. et ponitur trice
ſima ſecunda diſtinctione. capitulo
hoſpiciolum. dicit. Raro vel nunꝙ̄ de
formis mulierum diſputes. vt dicen
do. Illa eſt pulchra: illa eſt fedus Il
la habet magnum culum: illa puꝛȝ
Illa collum habet longum: illa vero
breue ⁊c̄. Tercij ſunt perſone reli=
gioſe licȝ ſunt ficte. qui poſtꝙ̄ deo ſe
voto cōtinentie aſtrinxerunt adhuc
delectantur in ſpurcicijs carnalium
delectationum. Iſti ſunt ſimiles fi=
lijs iſrahel. q̄ egredientes de egipto
manna celeſte faſtidiebant. et ciba
ria vilia egipti appetebant. Sic et
iſti renunciantes tanꝙ̄ ab egipto re
cedentes ⁊ per votum cōtinentie. pau
pertatis voluntarie. ac vere obedien
tie. terre promiſſionis appropinquā
tes. adhuc in deſerto poſiti. in ſtatu
religionis cōſtituti. In quo omnia
delectabilia carnis et mundi per vo=
luntarium contemptum deſerentes.
adhuc cibaria vilia egipti appetūt
et cibum celicum id eſt ſuauitatem e
terne deuotionis faſtidiunt ꝙ̄uis in
ſe retineat omne delectamentum. et
omnis saporis ſuauitatem Sapien
tie decimoſexto. Sed vt quilibet ſe
valeat a tali feda cōcupiſcentia car
nali preſeruare. debet obſeruare no
uem. Primo debet ſenſus ſuos cu=
ſtodire ⁊ preſertim oculos claudere
ne in aliquam feminam figant̄ ſm
ꝙ dicit auguſtinus in regula. Ideo
dicit Job. Pepigi fedus cum ocu=
lis meis ne quidem cogitarem de vir
gine. Super quo dicit gregorius.
Vt munda ſit mens in cogitatōne a
laſciuia voluptatis: deprimendi ſunt
oculi carnis. quaſi quidam raptores
ad culpam. Vnde hugo ſup regulā

auguſtini ſuper illud. Oculi veſtri ſi
iaciantur in aliquam feminarū in
nullam figantur dicit. Per illicitum
viſum cōcupiſcentia oritur per quā
cum mentis integritas violatur ne-
ceſſe eſt vt ſeruus dei viſum ſuum re
primat: ne per cōcupiſcentiam ꝗ im
mundiciam cordis: deum offendat.
et per hoc in precipicium ruat. Vnde
dicit Job. Pepigi fed? cum oculis
meis ne quidem cogitarem de virgi
ne. Et ieremias dicit Intrauit mors
per feneſtras noſtras. Gloſa. Mors
anime p feneſtras oculoꝝ ꝛc̄. Exem
plum patꝫ in dauid ſanctiſſimo qui
in feminam non ſolum oculos inie-
cit ſed et fixit. illicito appetitu deui-
ctus. adulterium et homicidium per
petrauit. Si ergo tantus vir per in
cuſtodiam oculorum cecidit: nos q̄
longe ab eius ſanctitate diſtamus
tam mortale precipicium cauere de-
bemus. Legitur in vitaſpatrum de
quodam qui noluit ſororem ſuam
alloqui niſi clauſis oculis Secundo
debet cōſortiū mulierum fugere Vn
de ambroſius ad ruſticuꝫ monachū
Hoſpiciolū tuū inquit raro vel nūq̄
mulierum pedes terant: nec ſub eodē
tecto cum eis manſeris. nec in prete
rita caſtitate cōfidas: quia nec da-
uid ſanctior. nec ſalomone ſapienti-
or. nec ſampſone potes eſſe fortior.
qui tamē per mulieres lapſi ſunt Vn
de miro modo ſancti patres fugiebāt
cōſortia feminaru m. Propter quod
beatus auguſtinus nec cum ſorore
ſua habitare voluit dicens. Que cuꝫ
ſororē mea ſunt: ſorores mee nō ſūt.
Refert beatus gregorius in li. dya
logorum de quodam preſbitero mo
riente. cum quedam mulier perſcru-
taretur de expiratione eius dicebat
ei. Recede mulier: adhuc enī ignicu
lus in me viuit. tolle pallium. Et er
go non ſolum debent fugere preſen
tiam corporalem: ſed etiam preſenti
am intentionalem vana de eis cogi
tando. Exemplum patet in beato ar
ſenio qui mulieri nobili roganti vt
ſui memoriam haberet in orationi
bus ſuis. Reſpondit. Ego oro deum
vt deleat memoriā tui de corde meo.
Et quādo quis non poteſt vitare p̄-
ſentiam eius vel aſpectum: ſaltem e
uitet cōtactum. quia caro mulierum
ignis eſt. Vnde apoſtolus. i. ad co-
rinthios. vij. Bonum eſt inquit ho
mini mulierē non tangere. Propter
fornicationem autem vnuſquiſqꝫ ſu
am vxorem habeat et vnaqueqꝫ ſu
um virum habeat. Vxori vir debi-
tum reddat. ſimiliter autem ꝗ vxor
viro ꝛc̄. Cuius exemplum patet in
leone papa. cuius manum dum que
dam matrona oſculata fuiſſet. tam
vehemens temptatio carnis in eo in
ſurrexit vt ſibi manum amputaret
Que poſtea per beatam virginem ei
eſt reſtituta vt dicit martinus in cro
nica ſua. et habetur etiam in paſſio
nali. Diſcāt ergo q̄ periculoſum ſit
mulieribus ingredi clauſtra religi-
oſorum. et q̄ꝫ periculoſum ſit viris
clauſtra monialium que debent cōti
nenter viuere ingredi. Ideo dicitur

ẽxtrã de vi· et ho·cle·cã· Monaſteriã
ſactimonialium ſi quiſq̃ clericus ſi=
ne manifeſta necnon rõnabili cauſã
frequentare preſumpſerit per epiſco
pum arceaẽ· Et ſi nõ deſtiterit. ab of
ficio eccleſiaſtico reddaẽ immunis·
Si lapcĩ: excõmunicationi ſubdan
tur· Tercio debent carnem ſuã mace
rare p ieiunium et ſubtractionẽ ali=
mentorum: ꝓpter quod aug⁹ in re=
gula precipit dicens. Carnem veſtrã
domate ieiunijs et abſtinẽtia eſce et
potus quantũ valitudo pmittit Si
gnanter ait. domate· quia vt ait Je
ronimus· Nihil ſic inflãmat corpora
noſtra et titillat mẽbra genitalia ſi
cut indigeſtus cibus et potus· quia
venter mero eſtuans cito ſpumat in
libidinem ꝓpter q̃uod ſancti prẽs
artiſſima ieiunia ſeruauerũt· Sicut
legitur in vitaſpatrũ de hilarione q̃
quinq̃ ȝ caricas in die fuit cõtentus ⁊
aquam bibit Item de beato nicolao
de toletino legitur q̃ infra triginta
annos nunq̃ carnes oua piſces aut
aliqua pinguia aut lacticinia man=
ducauit Et non ſolũ debet ſe caſtiga
re cum ieiunijs ſed etiã cum vigilij⁹
et diſciplinis et p aſperitatẽ veſtiũ
et duriciem ſtrati et p plagas verbe
rum et huiuſmodi Exemplo apoſto
li· qui ſentiens ſtimulũ carnis· i· ad
corint hᷓ· ix· Caſtigo inq̃t corpus me
um et in ſeruitutẽ redigo· Item idẽz
patet in beato Jeronimo q̃ grauiter
vexabaẽ paſſione ſtimuli carnis ita
vt diceret in epiſtola ad euſtochiũ
Quotiẽs ego ipẽ in heremo coſtitu=
tus pũtabam mẽ romanis intereſſe
delitijs· ſcorpionum et ferarũ tantũ
ſocius ſepe choris intereram puella=
rum. Pallebant ora ieiunijs: et mẽs
deſiderijs eſtuabat In frigido corpo
re ſola libidinũ incendia bulliebãt.
Aliud exemplum patet in ipſo be=
ato benedicto· qui cũ ex recordatio=
ne cuiuſdam femine quam aliqñ vi
derat inſtinctu diaboli temptatõis
igne inflãmatus eſſet ꝓiecit ſe nu=
dum in vrticarũ et ſpinarũ et vepri
um denſa frutecta· et ſe in illis ſpina
rum aculeis et vrticarum incendijs
tamdiu volutabat· donec ex eis toto
corpe vulneratus exijt Et ſic per cu=
tis vulnera eduxit a corpore vulnus
mentis· Aliud exemplum in vitaſ=
patrum dicitur de quodam ſolitario
Apud quem cum quedaȝ mulier ho
ſpitata eſſet de nocte· et diabolus ſti
mularet cor eius in eam· ipſa accen
ſa lucerna mittebat digitum ſuum
in lucernam· Quem cum accendiſſet
ardorem non ſentiebat propter ni=
miam flãmam cõcupiſcentie carna
lis· Et ita vſq̃ȝ mane faciens incen=
dit omnes digitos ſuos: et ſic man=
ſit immaculatus· Debet etiam in ho
ra temptationis ſe fortiter cum vir
ga vel flagello aculeato audacter vᷓbe
rare circa lumbos et renes· Tunc do
lor plagarum repellit incendium li=
bidinis· Et ſic multi euaſerunt· Vel
debet ſe immergere in aquam frigi
dam ſicut legitur feciſſe ſanctus ber
nardus. Sic etiam refert beatus ce
ſarius de quadam nobili matrona

Que dum fuit inflāmmatā immerſit
ſe in aqua frigida. que tam diu ſe=
dit in ea donec fomitez libidinis ex
tingueret. Quarto debet orare deuo
te vt ſcꝫ hora temptationis quis det
ſe orationi petens ſibi mitti auxilium
de ſancto Et hoc remedio cōmuniter
vſi ſunt ſancti prēs vt dixit abbas
Johannes in vitaſpatrum q̄ ſimi=
lis debet eſſe monachus homini ha
benti ad ſiniſtram ſuam ignem ⁊ ad
dexteram aquam. Quotienſcūqꝫ eñi
ſuccenſus fuerit ignis: tollat de aq̄
et extinguat illū Sic oportet mona
chum facere omni hora vt quādocū=
qꝫ turpis cogitatio ſuccēſa fuerit ab
inimico: tunc aquam orationis effū
dat et extinguat illum. Cuius exem
plum patet de quadam virgine reli
gioſa ⁊ incluſa quam ſathanas gra
uiſſime p ſtimulum carnis colaphi=
ſauit. Illa vero cōfugiens ad oratio
nem cuꝫ lacrimis multis rogauit de
um ſe ab hac temptatione liberari.
Cui oranti apparuit angel9 dicens.
Vis ab hac temptatōe liberari Ait
illa Volo domine. Dixit angelus ad
eam. Quotiens inuaſerit te cogita=
tio mala: dic illum verſum pſalmi.
Confige timore tuo carnes meas: a
iudicijs enim tuis timui. Quod illa
fecit et ceſſauit. Docti ꝗ literati debēt
legere in ſacra ſcriptura. qꝛ dicit Je
ronimus ad ruſticum. Ama ſcienti
am ſcripturarum et vicia carnis nō
amabis. quia diabolus valde abhoꝛ
reſcit verba ſacre ſcripture. Vñ ipſe
ſaluatoꝛ cum a diabolo temptaretur
clipeum ſacre ſcripture in qualibꝫ
temptatione ſibi oppoſuit. vt patet
mathei. iiij. Sic et tu fac cum tem=
ptaris ab eo de luxuria: opponas ei
dicendo Confige timore tuo carnes
meas: a iudicijs eñi tuis timui. Vel
vt ſcriptū eſt Non mechaberis Vel
illud. fugite fornicationez ⁊c. Quin
to debet cum manibus laborare. Vn
de Jeronim9 ad ruſticū. Fac inq̄t ali
quid operis vt ſp diabolus inueniat
te occupatum. Cuius exempluꝫ pa
tet in vitaſpatrum de quodaꝫ fratre
figulo Qui cum grauiter moleſtare
tur a cogitationibus ſuis fecit ex lu
to plaſma mulieris. quaſi eſſet vxoꝛ
ſua et etiā plaſmauit filiam. Et tūc
dixit cogitationib9 ſuis. Ecce habes
vxorem et filiā. neceſſe ē vt magis
et magis exerceas opera manuuꝫ vt
poſſis paſcere et veſtire te et vxorez
et filiam tuam. Et ita pre nimio la=
bore macerauit corpus ſuum ⁊ ſic ac
cedēte diuina gratia liberatus eſt ab
impugnatione illa. Ideo dicit apo=
ſtolus ſecunde ad corinthios ſexto.
In laboribus in vigilijs in ieiunijs
et in caſtitate. in ſcientia. in longani
mitate. in ſuauitate in ſpiritu ſancto
in caritate non ficta. in verbo veri=
tatis. in virtute dei. per arma iuſticie
a dextris et a ſiniſtris. Vnde Jero=
nimus ad ruſticum. Egiptiorum in
quit monaſteria habent hunc mo=
rem vt nullum abſqꝫ opere et labo=
re ſuſcipiant non tam propter neceſ
ſitatez q̄ propter anime ſalutem ne
vagetur pernicioſis cogitationib9.

Idem Ieronimus ad demetriadem
virginem. Nec inquit idcirco ab o=
pere ceſſandum eſt: quia ꝓpicio deo
nulla re indiges: ſed ideo cum omni
bus laborandum vt per occaſionem
opis nil aliud cogites niſi quod ad
domini pertinet ſeruitutem. Vnde le
gimus in vitaſpatrum de paulo pa
tre ꝓbatiſſimo in heremo cõſiſtente
qui cum propter diſtãtiam ab opi=
dis non poſſet ea que operabat᷑ ven
dere pro victu: ſuſtentabatur aũt de
fructibus palmarum. Nihilominꝰ
tamen cotidie laborabat manibus.
Cum autem opere totius anni antrũ
ſuum impleſſet: totum igne ſuppoſi
to cõcremabat. Sexto debet oportu
nitatem loci et temporis atqꝫ perſo=
ne vitare: quia dicitur ꝓuerbialiter
ꝙ oportunitas docet furari. quia ve
nerem vincere non poſſumus niſi fu
giendo. vt patet pͥme ad corinthios
tercio. Fugite fornicationem et fu=
giet a vobis. Vñ verſus. Cede venꝰ
cedit inſta. magis improba ledit.
Hec ſciens ille ſanctus Joſeph dile
ctus a domina ſua et ad cõcubitum
tractus relicto pallio in manu eius
fugit ab ea. Cumqꝫ vidiſſet mulier
veſtẽ in manibꝰ ſuis: et ſe eſſe cõtem
ptam vocauit ad ſe hoies domus ſue
et ait ad eos. En introduxit virũ he
breũ vt illudet nobis ꝛc̃. vt patꝫ ge
neſis. xxxix. Vnde docet philoſophꝰ
ſecundo ethicorum ꝙ ad concupiſci=
bilia carnalium delectationum dñt
ſe homines habere ſicut ſenes troye
ad helenam. Que quia ꝓpter pulcri
tudinẽ nimis alliciebat ſenes troye
ordinauerunt vt preco eam precedeſ
clamaret. Fugite fugite: helena venit
Eſt enĩ de muliere ſola cuꝫ ſolo ſicut
de latrone reuelato ſibi theſauro. Vn
de beatus bernardus cum quadam
nocte quedam mulier in eius cõcupi
ſcentia accenſa ſe apud eum in lecto
appoſuiſſet clamauit. latro latro. Ad
quam vocem mulier fugit. Sed re
venit ſecũdo ꝛ tercio. et ſimiliter ipſe
clamauit. Et ſic mulier cõfuſa receſ=
ſit. Cum de mane ſocij ſui quererent
quare toties latro clamaret. Reſpõ
dit. Veraciter hac nocte inſidias la
tronis ſum perpeſſus. quia hoſpita
mihi nitebatur auferre theſauruꝫ ir
recuperabileꝫ caſtitatis. Sed timeo
ꝙ noſtre ancille et femine nõ clama
rent ſed potius linirent cardines ne
oſtium ſtrepitum faceret quando a=
liquis ſocius intromittitur. Septi
mo debꝫ cor ad alia diſtrahere vt ho
mo inueniat materiam alicuius oc
cupationis circa quam cor verſetur.
vel intra ſe meditando de iudicio di=
uino. de penis inferni que pro pecca
tis debentur. vt ſaltem penarum ti=
more cõcupiſcentia refrenetur. Exẽ=
plum de quodam fratre qui cum in=
flammaretur libidine. dicebat Pro
talibus debentur tormenta inferni.
Proba ergo teipſum ſi poſſis ſuſti=
nere ignem eternum et mittebat di
gitum ſuum in ignem. Secundo de
bet meditari de premio certantium
legitime. Tercio modo de morte. Vn
de. Memorare nouiſſima tua. et in=

tua: et ineternū non peccabis Quar
to vilitatem peccati et nobilitatem
anime: q̄ indignum sit velle fedare tā
ta vilitate. Exemplum in illo paga-
no seneca qui dicebat. Si scirem de
os ignoscituros et homines ignotu
ros: adhuc ꝓpter peccati vilitatē pec
care dedignarer. Quinto debet medi
tari passionem domini. Nota exem-
plum singulare de filijs israhel qui cū
intuebantur serpentem eneum in li
gno suspensum. sanabantur a mor-
sibus serpentis. Sic intuendo ocu-
lis cordis christū in cruce: saluamur
a morsibus temptationum. Vnde o
rigenes super epistolam pertractās
illud verbum apostoli. Non regnet
peccatum in vestro mortali corpore.
Tanta est inquit vis crucis christi
vt si ante oculos ponatur et in men-
te fideliter retineatur. Ita vt in ipā
mortem christi intentus oculus mē
tis inspiciat: nulla concupiscentia: nul
la libido: nullus furor: nulla superare
possit inuidia. Sed cōtinuo ad eius
presentiam totus ille peccati et car
nis fugatur exercitus. Hoc expertus
augustinus in libro de cōtemplatio
ne domini nostri ihesu christi dicit.
Cum me pulsat aliqua turpis yma
ginatio recurro ad vulnera christi.
Et cum me premit caro: recordatōe
vulnerum domini mei resurgo. Cū
diabolus parat insidias: fugio ad vi
scera domini mei et recedit a me Si
ardor libidinis moueat mēbra mea
recordatione filij dei extinguit. Hec
augustinus. Audiui de quodam fra
tre iuuene referente q̄ quotienscūq̄
eum passio stimuli molestaret: siue
de die siue de nocte. hac cautela vt
ipse asseruit vtebatur. q̄ surrexit et
iuit ad ecclesiam et attente aspexit
ymaginem crucifixi: et experiebatur
in se remedium. Sexto debet medi-
tari amorosa de deo sponso et dile-
cto anime sue quem ꝓ omni delecta
tione mundi non velit minutissima
cogitatione offendere. Et hoc perfe-
ctorum est qui retrahuntur a malo ex
solo amore dei. Vnde Ieronimus ad
rusticum monachum. Ph̄i seculi so
lent amorē amore nouo quasi claui
culo expellere. et quod assuero septē
principes fecere persarum vt vasti re
gine desiderium aliarum puellarum
amore compescerent Illi vitium vi-
tio: peccatum peccato remediebant.
Nos amore virtutum vitia superemus
Ideo dicit bernardus. Septem sunt
de essentia hominis que si homo cōsi
deraret: ineternum non peccaret. scilicet
materia vilis. operatio turpis. exitus
flebilis. status instabilis. mors tri-
stabilis. dissolutio miserabilis. dā-
natio detestabilis. Octauo debet cor
suum castrare a malis cogitationibus
vt scilicet ferro conaminis sui abscidat
caput pessimarum cogitationum Cō
stringatur caput draconis et omne
corpus eius mortuum redditur. Et
cum tibi incidit cogitatio de aliqua
muliere cogita q̄ sit saccus stercorū
animal menstruosum. rethe diaboli
venenum pestiferum anime Et sic po-
tes malas cogitationes reprimere:

Si autem cõdelectãris impoſſibile eſt ab eo recedere ſpiritum fornicationis etiam alijs ꝓ eo orantibus. Cuius exemplum patet in vitaſpatrum de quodam fratre qui multuz moleſtabatur a cogitationibus immundis. De quo nota ſupra in ſexto precepto ſcilicet. Non mechaberis. in ſermone de primo gradu luxurie. cõcluſione tercia. Sicut enĩ medici carnales q̃uis omnia cuz ſumma diligentia faciant. ſi tamen infirmus ſe nõ abſtineat a noxijs cibis vel ab alijs que ſolẽt ledere infirmantes: nihil ei proficit cura ꝛ diligentia medici. Similiter et anime languoribꝰ licet cum omni intentione mentis ꝛ ex toto corde ſancti patres qui ſunt medici principales exorẽt miſericordiam chriſti ꝓ eis. tamen niſi et ipi cum omni intentione ſtuduerint malas cogitatões poſtponẽ nihil ꝓdeſt eis oratiõ ſanctorum Igitur caſtrãdum eſt cor non caro Vnde criſoſtomus ſuper illud mathei. xix. Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt ꝓpter regnum celorum ait ſic. Non menbrorum abſciſione ſed malarũ cogitationũ interemptõe ꝛc̃. De hac materia nota ſupra in quinto p̃cepto ſermone nono in ſeptimo menbro. Nono debet aliquem ſanctũ ſingulariter inuocare. Cuius exemplũ dicit cirillus in epiſtola de miraculis beati Jeronimi ad auguſtinũ. De quo nõ in ſermõe ſecũdo. p̃cepti ſeptimi qui habuit ymaginẽ ſancti Jero.

Tercio peccant contra illud preceptum. Non concupiſces vxorem ꝓximi tui. qui licet nolunt cõcupiſcere. tamen volũt cõcupiſci. Multe enĩ ſunt tam mulieres q̃ virgines que ad hoc ſe lauãt et ornant vt amabiliores fiant. que non ſolum in plateis et choreis ymo etiam in eccleſia corda virorum vulnerant: duz eis nunc colore albo. nũc rubeo. nunc familiari colloquio. nũc manuum. nunc vultus cõpoſitione. nũc oculorum laſciua intuitione laqueum et occaſionem ruine preſtãt De quo dicit auguſtinus in regula: Non ſolum appetere ſed appeti velle criminoſum eſt Alie ornant ſe ex ſuperbia vt excedant alias in pulchritudine. vel ſaltem vt non excedanẗ ab alijs ł ex amore vane laudis vel vane glorie. vt dicatur q̃ ipſe ſint pulchre. que tñ omnia ſunt peccata mortalia. Circa quod notãdum q̃ mulieres in tali ornatu peccant multipliciter. Primo

Quãdo ſunt galeate

Quãdo ſunt caudate

Quãdo ſunt in facie fucate

Quãdo balteis aureis ꝛ corallis ſũt ornate

Primo quãdo ſunt galeate. Habẽt enim galeam in capite et ſunt armigeri. De quibus prime petri tercio dicitur Non ſit vobis extrinſecus cãpillatura aut circumductio auri aut argenti. Super quõ etiam venerabilis Beda in commento allegat

ſanctum cyprianum ita dicentē Se
rico inquit indute et purpura criſtū
induere non poſſunt. auro et monili
bus ornate et margaritis ornamen
ta cordis et pectoris pdiderunt Hec
cyprianus. Et beda .i. ad thi. ij. In
habitu ꝛ ornatu cum verecundia or
nantes ſe nō tortis crinibus ꝛ auro
tectis. nō in margaritis ꝗ veſte p̄cio
ſa Talis enim ornatus in capite eſt
primum ſignum ſupbie. patꝫ heſter
.viij. ca. Domine tu ſcis infirmitatē
et neceſſitatem meam. quia abhomi
nor ſignum ſuperbie et glorie qđ eſt
ſuper caput meuꝫ in die oſtenſionis
mee Merito eīn abhominabatur he
ſter ſignum ſuperbie. Quia ſignum
ſuperbie ſignum eſt diabolice ſubie
ctionis. quia ipſe eſt rex ſup omnes
filios ſuperbie. Job. xli. Dicit enim
gregorius. Euidentiſſimum ſignum
reproborum eſt ſupbia: et humili-
tas electorum. Notanter autem di-
cit. quod eſt ſuper caput meum i die
oſtenſionis mee. quia ornatum ſuū
non deferebat niſi quando marito
ſuo regi ſe oſtendebat. In quo mu-
lieres noſtre ſunt ei multum diſſimi
les. quia quando ſunt cum maritis
ſuis non curant de ornatu. quādo ve
ro in publicum volunt pcedere tunc
ornate volunt eſſe. et tamen dicunt
ꝙ ornant ſe ꝓpter maritos ſuos: ſꝫ
quando ſunt in domo incedunt ſicut
laruati Secundo eſt ſignum luxurie
Nam vbi eſt magnus fumus in ca-
pite egrediens de camino cordis: ſi
gnuꝫ eſt ꝙ ibi eſt magnus ignis lu
xurie. Hec fumus cito perit. Prou.

vltio. Fallax gratia ꝛ vana eſt pul
chritudo: mulier timens deum: ipſa
laudabitur Vbi eīn ſuſpenditur an
phora ante ianuaꝫ aut crathe: ſignū
eſt ꝙ ibi venditur ceruiſia. Sic vbi
eſt talis ornatus in capite. magnū
ſignum eſt ꝙ illa mulier eſt venalis
ſicut equus. quando eſt venalis po-
nitur ſibi ſignum viride ſuper caput
ſuum. Et tunc non interrogatur v-
trum equus ſit venalis ſed quantū
valeat. Sic iſte mulieres habentes
illa ſigna in capite. non eſt interro-
gandum vtrum ſint venales. qꝛ hoc
relucet in ſigno: ſed quantum vale-
ant. Tercio eſt ſedes ſathane. Apoc̄
ſecundo. Scio vbi habitas. vbi ſe-
des eſt ſathane Nam ſicut chriſtus
habitat libenter in ſigno humilita-
tis. Sic econtra diabolus ſedet in ſi
gnis ſuperbie ꝛ vanitatis. Cuius ex
emplum patet ꝙ fuit quidam ſacer-
dos videns talem mulierem ōrnatam
in oſtio ſtans eccleſie. Et vidit mul
titudinem demonum in capite huiꝰ
mulieris qui erant nigri vt ethiopes
parui et vt glires. cachinantes et
manibus applaudentes. et ſicut piſ-
ces intra ſagenam ꝯcluſos ſaltātes
cōſpexit. Eandemqꝫ ibidem ſtare iuſ
ſit et populū aduocauit. et demones
ne fugerent adiurauit. et vt populus
hoc videre poſſet. precibus impetra-
uit. Videns ergo mulier ſe ꝓpter ta
lē ornatum ſic a demonibus deluſaꝫ
et deriſui habitam: domum rediens
ornatum depoſuit et penituit. Quar
to eſt monſtruꝫ diaboli. quale vidit
Johannes apoc̄. decioterco. Vidi

inquit beſtiam aſcendentem de ma-
ri habentem capita ſeptem ⁊ cornua
decem. Quis vnq̄ vidit tale mōſtrū
Habet enī tale monſtruz diaboli ſe
ptem capita id eſt ſeptem ornamen
ta. Primo caputium viri poſitum ꝑ
tranſuerſum ſuper peplum. Secun-
do habet peplum rugoſum precioſuz
valde. Tercio reticulum de ſerico tri
plicatum vel quadruplicatuz Quar
to habet ſpinales aureas et argen-
teas nodoſas. Quinto monile in frō
te aut pectore Sexto capillos glau
cos emptos de muliere mortua. Et
ſatis mirum eſt ꝙ mulier audet por
tare in capite tales capillos mortue
mulieris cum tamē pre magno timo
re nō auderet dormire ſi haberet ca-
put vel manum mulieris mortue de
nocte ſub capite. Septimo habet ī
collo pater noſter de corallis circun
dans collum ad modum ſerpentis.
Ecce que et quot requiruntur ad or-
natum capitis vnius mulieris. Vix
enī poteſt ornare caput ſuum cū cen
tum florenis. Habet etiam talis be
ſtia et monſtrum diaboli cornua de-
cem .i. tranſgreſſionem decē p̄cepto-
rum. Nam ipſa in tali ornatu omnia
tranſgreditur precepta dei. vt patet
in ſingulis. Quinto eſt turris babi
lonie vt legitur geneſ. xi. ꝙ nēroth
et ſui ſatellites voluerunt ſibi facere
nomen honoris. dicentes. Venite ce
lebremus nomen noſtrum id eſt ce-
lebre faciamus et faciam⁹ turrim ⁊c̄
et tandem fecerunt ſibi nomen cōfu-
ſionis. q2 babel cōfuſio interpretat̄

Sic iſte mulieres volunt ſibi facere
nomen ꝙ ſint pulchre et affabiles
et faciunt ſibi nomen confuſionis ſcz
ꝙ vocantur meretrices. Jeremie. iij
Facta eſt tibi frons meretricis: nolui
ſti erubeſcere. Et erit eis maior cōfu
ſio in extremo iudicio: et in eterna
damnatione. Unde Iſaie. iij. capitu
lo dicitur. Et dixit dominus. Eleua
te ſunt filie ſyon et ambulauerunt
collo extento ⁊ nutibus oculoꝝ ibāt
et plaudebant et ambulabant pedi
bus et cōpoſito gradu incedebant.
hec dicit dominus decaluabit domi-
nus verticem filiarum ſyon et crineſ
illarum nudabit. In die illa auferz
dominus ornamēta calciamentoruz
et lunulas et torques et monilia et
armillas et mitras et diſcriminalia
penchelidas et murenulas et olfacto
riola et palliola et lintheamina et a
cus et ſpecula. ſindones ⁊ vittas ⁊ te
riſtra. et erit ꝓ ſuaui odore fetor ⁊ ꝓ
zona funiculus. ꝓ criſpanti crine cal
uicium. pro faſcia pectorali cilicium.
Hec Iſaias. Habebūt enim ꝓ ſua
ui odore quem nunc habent de her-
bis aromaticis quas ſecum portant
fetorem intolerabilem. Pro corallis
quas portant in collo: ſerpentes in-
fernales Cuius exemplum patet ꝙ
fuit quidam ſacerdos qui pro matre
ſua ſe multum affligebat frequen-
ter pro ea miſſam celebrando. Cum
autem quodam die celebraret ꝓ ea
et deſideraret aliquid ſcire de ſtatu e
ius vidit eaz in ſporta circa altare de
tentam a demonibus ⁊ ligatā et bu

fonem horribilem circa pectus eius·
et in collo ſerpentes igneos: et in ma
nibus et i pedibus cathenis igneis
alligatam Et dixit ei ꝙ inutiliter ꝓ
ea oraret: quia damnata eſſet Et ad
didit ꝙ has penas pateretur ꝓ or=
natu capitis ⁊ crinium· Serpentes
ignitas ſuſtineret ꝑpter ornatuȝ col
li cum corallis· Bufonem ꝑpter or=
natum mamillaruȝ: manus ligatas
igneis cathenis propter impudicos
amplexus et ſaltus· Ergo de illis di
citur mathei·xxij·Ligatis manibus
et pedibus ꝓijcite eum in tenebras
exteriores· Sexto eſt rethe diabo=
li quo piſcat̃ infinitas animas Nā
ſicut piſcator cū rethe ſuo capit mul
tos piſces: ſic diabolus multas ani=
mas trahit ad infernum· Sed di=
cunt quēdam· Nos habemus in or
natu bonam intentionem· Quibus
reſpōdetur ꝙ diabolus in hoc habet
malam intentionem: quia ſuum in=
ſtrumentum eſt· Quia dicit̃ de iniu
rijs et damno dato·ca·ſi culpa Qui
occaſionem damni dat: damnuȝ de
diſſe videt̃. Sed iſte mulieres dant
occaſionem damni ſcȝ vane ſe ornā
do O quot animas per tale rethe dia
bolus traxit ad infernum Vnde eccle
ſiaſtici·vij· Inueni amariorem mor
te mulierem: que laqueus venatorū
eſt· Legitur de ſancto bernardo ꝙ cū
quadam vice ſoror eius veniſſet ad
eum in ſuperbo ornatu· noluit ipe ad
eam exire aſſerens ꝙ eſſet rethe dya
boli. Que cōfuſa et cōpuncta habitū
depoſuit: et tunc vir ſanct⁹ venit ad

eam dicens ei ꝙ talem habitum de ce
tero nō portaret Sic etiam viri debe
rent mulieres ſuas cohibere a tali or
natu ſuperfluo· Septimo eſt vexil=
lum diaboli. Videmus enī quādo ali
quis rex vel dominus poſſedit aliqd
caſtrum ꝙ ibi extendit vexillum ſu
um id eſt ornatum· In tali muliere
eſt veriſſimum ſignum ꝙ eſt a demo
ne obſeſſa Et ſic chriſt⁹ a tali caſtro
expulſus eſt· De quo chriſt⁹ maxi=
me dolet ſicut rex dol et quando videt
vexillum inimici ſui in caſtro ſuo ex
tenſum et magis doleret quando il=
lud videret in principaliori parte ⁊
altiori: ⁊ ſic chriſtus maxime dolet
ꝙ videt vexillum inimici ſui ſcȝ dya
boli in homine quod eſt caſtrum ſi=
bi munitum in baptiſmo cum criſ=
mate et alijs ſacramētis: et magis
qn̄ hoc eſt in altiori ⁊ ꝑncipaliori ꝑ
te ſcȝ in capite in quo vexillū ſuū id ē
ſanctā crucem erexit qd diabolus ex
pulit et erexit ſuū· Ergo diabol⁹ ha
bet i illas mulieres maximā poteſta
tē· Qd patet per tale exemplū· Fuit
q̄dā vana et laſciua mlr q̄ debebat
accedere ad aliquod feſtū vbi q̄ꝑplu
res ſimiles ei aduenerāt Que de ſero
vocās ancillā ſuā dixit· Cras mane
tēpeſtiue debes me vocare ⁊ venire ad
me vt ornes me Quod ācilla annuit
In media aūt nocte venit diabolus
in ſpecie ancille ad eam dicens· Do
mina ſurgite tempus eſt vt ornem
vos· Que mox ſurrexit et diabol⁹ eā
ornauit et eam in facie liniuit cum
quodam liquore infernali turpiter

et ſtatim diabolꝰ diſparuit. Adue-
niente aūt luce ancilla ſurrexit. que
vocans dominam ſuam dixit. Domi
na ſurgite tempus eſt vt ornem vos
Que reſpondit. Erras. Nunq̄d iam
hic fuiſti? Et ancilla intrans camerā
mulieris et inſpiciens faciem eius.
pre nimio fetore et horribili facie an
cilla corruit in terram. De qua muli
er admirans acceſſit ad ſpeculū aſpi
ciens ſuam horribilem turpitudinē
et ipſa corruit retrorſum et expira-
uit Octauo eſt gladius diaboli quo
infinitas animas iugulat. De quo
dauid dicit. De gladio maligno eri
pe me. Sed dicunt aliqui Cur mari
ter verberat ventū: ego volo ꝓpter p̄
dicationes ſuas dimittere ornatuꝫ
meum Quibus Reſpondetur ꝙ iſte
peccant in ſpiritū ſanctū. quia ex cer
ta ſcientia peccant cum quo nocent
omnibus creaturis. Primo viro pro
prio quem depauperant: et dāt ei oc
caſionem ꝙ efficiatur fur. raptor vel v
ſurarius. Nocet etiam ipſimet mulie
ri Eſt em̄ ei materia infirmitatis ma
gne ſcꝫ ſuperbie et luxurie. Item au
fert ei tempus quod debuit expende
re in ſeruicio dei quod nō eſt paruū
peccatum. Vnde bernardus. Nihil
precioſius tempore. Sed heu hodie
nihil vilius reputatur. Item aufert
etiam ei orationes ſuas quas facit i
eccleſia Nō em̄ exaudiet deus oratio
nes quas fecit mulier ita ſupbe orna
ta cū ipſa multos filios occidat Vti
lius eſſet ꝙ fuiſſet in domo ꝙ̄ ſuper
be i eccleſia. Tercio nocent alijs mu
lieribus. quia miniſtrant eis exem-
plum ſuperbie: et dant eis occaſionē
inuidie et diſcordie ad viros eorum
Et quandoqꝫ occaſionem adulterij
Volunt em̄ habere ſimiles ornatus
a maritis ſuis ſi poſſunt Et rixantur
cum eis ſi non bene poſſunt Quando
qꝫ em̄ volunt habere etiam ab alijs
viris ſi non poſſunt a ꝓprijs: et adul
terium committunt Quarto deo nocēt
cuius templa extiterunt. Templum
dei eſt vnuſquiſqꝫ fidelis. Plus a-
mat deus vnum templum ſpiritua
le ꝙ̄ omnia templa materialia mun
di Hic patet quantum deum offen
dūt mulieres que hmōi templa incē
dunt. Quinto nocent ſanctis ange
lis Ideo dicit apl's. i. ad corinth. ij.
Mulier debet habere velamē ſup ca
put ſuū propter angelos ſcilicet ne
offendat angelos. occidendo homineſ
quos ipſi cuſtodiunt. Vel propter
angelos id eſt ſacerdotes. Quando
enim miſſa celebrat̄ ibi angeli ſunt
preſentes ſm ꝙ dicit criſ Quis fide
lium inquit dubium habere poſſit
in ẏmolatōnis hora ad ſacerdotis vo
cē celos aperiri atqꝫ in illo ihesu xp̄i
miſterio angeloꝝ choros adeſſe. ſum
mis yma ſociari. terrena celeſtibus
iungi. Sexto nocēt ſanctis in celo.
quia ſolēnitates eorum non ſeruant
mulieres ſic ſe ornantes. quia ma-
gis peccant tunc ꝙ̄ alijs diebus: et
magis feſta frangūtur peccatis ꝙ̄
operibus corporalibus. Violant eti
am ſolēnitates. quia tunc materiam
ornatus preparant et etiā ſe ornant

Nono est derisio christi. Naz fatua
esset illa mulier q̄ se ornaret vbi pa
ter suus iaceret mortuus. Sic faciūt
ille mulieres ornāt enī se qn̄ vadūt
ad ecclesiam vbi xp̄i mors memora
tur: q̄ est pater noster Vbi cernitur
xp̄i caput cū spinea corona Nō sic fe
cit sancta elizabeth de qua legit̄ q
semel venerat ad ecclesiā cum tali or
natu capitis. Que inspiciēs xp̄i ca=
put in cruce spinis coronatū mox tā
to dolore sauciata est q omnē capi=
tis ornatū deposuit. Nā femina in si
gnum subiectionis velatū caput de=
bet habere et p peccato quod mulier
induxit. ab apostolis eis indicit̄ ve=
recundari. vt dicitur decima quinta
q. prima c. si q̄s. Sic his itaq respon
detur. Et prime ad corinth. xi. dicit
apostolus. Mulier debet habere ve=
lamen sup caput suū pter angelos
dicit glosa. Ne sacerdotes in eius fa
ciem inspiciētes irritent̄ ad libidinē
qui angeli dicunt̄. Et infra dicit a=
postolus. Mulier vero si nutriat co=
mā: gloria est illi: qm̄ capilli p vela
mine dati sunt ei. Dicit enī glosa ibi
dem. Coma enī indiciū velaminis ē.
Ideo naturaliter hoc honestū est vt
velata sit mulier que ad hoc velamē
habet vt ream se cognoscat et sub=
ditam. Ideo gloria est illi. Sed vi
ro nō est gloria: sed verecundia si co
mā nutriat vt dicit apostolus: sicut
sunt quidam clerici. Cōtra quos dici
tur extra de vita et honestate clerico
rum. capitulo. Si quis ex clericis
comam relaxauerit anathema sit Et
ibidem capitulo. Clericus neq co=
mā neq barbam nutriat. ibidem. c.
cleros et c. Clerici qui comam nutriūt
etiam inuiti a suis archidyaconis
tondeantur. Secundo peccant cō=
tra hoc quādo sunt caudate. i. retro
trahentes lōgam caudam. Hec pri
mo est cauda diaboli. de qua dicit̄
apoc. c. xij. Draco traxit sua cauda ter
ciam partem stellarum de celo. Sic
illa cauda trahit q̄ plures homines
de celo q cadunt cum lucifero in ba
ratrum inferni. Secundo est currus
diaboli. quod patet p tale exemplū
q vidit quidam sanctus diabolum
ridentem. et quesiuit ab eo quare ri=
deret. Qui respōdit Vidi socium me
um equitantem super caudam cuius
dam mulieris. que dum retraheret
caudam cecidit socius meus in lutū
et inde risi. Et tales nō perpendūt nu
ditatem christi in pauperibus. Ter
cio est cauda bestialis. quia sicut so
la bestia habet caudam et diabolus
depingitur cum cauda: sic ille mulie
res fatentur se esse bestias et filias
diaboli quando scilicet trahūt post
se illas caudas. Ideo neq homo ne
q angelus depingitur cum cauda:
sed diabolus tantū et bestia. de qua
apocalipsis nono Caude eorum simi
les erant serpentibus habentibus ca
pita: et his nocent. Quarto est thuri
bulū diaboli: quia ex thuribulo ascē
dit fumus ad honorem dei. Et sic de
tali cauda ascendit fumus pulueris
ad honorem dyaboli. Quinto vero
est scoba platearum. Nam sicut au

cum ſcoba purgatur domus: ſic ille
mulieres cū cauda ſua purgāt pla
teas. Tercio peccant cōtra hoc quan
do depingunt ſe in facie: De quibus
dicitur de cōſecratione diſtinctionē
quinta. capitulo. Fucare figmentis
faciem quo vel rubicundior vel can=
didior vel verecundior appareat adul
terina fallacia eſt. quia non dubito
et ipſos maritos nolle decipi. quibꝰ
ſolis permittende ſunt femine orna
ri ſꝫm veniam: non ſꝫm imperiū. Hec
ibi. Dubitatur vtrum mulieres lici
te ſe ornare poſſent in aliquibus ca
ſibus ſine peccato. Reſpōdetur ꝙ ſic
et hoc ꝓpter virorum ab adulterio
reuocationem ſeu preſeruationem.
Nam in hoc caſu mulieres ſe ornan
do non peccant vt etiam fatetur ſan
ctus thomas ſecūda ſecunde. q. clxix.
ar. ij. Ymo merentur: quia faciūt ꝓ
pter debitum et honeſtum finē. Se
cundo excuſantur ſi faciunt ꝓpter ma
ritorum dilectionem vt eis placeāt
in licita copula. Vnde. i. ad corinth.
. vij. dicit apoſtolus. Mulier innupta
et virgo cogitat que dei ſūt vt ſit ſan
cta ſpiritu et corpore. Que autem nu
pta eſt cogitat quomō placeat viro
ſuo legitimo. Vbi dicunt gloſatores
ꝙ mulier ſe ornans vt placeat viro
ſuo legitimo non peccat. vt etiam te
ſtatꝰ ſanctus tho. vbi ſ. Sꝫ grauiter
peccant moniales et virgines ſe tali
liter ornantes. Contra quos petrus
bleſenſis in epiſtola. lv. ad vnā mo
nialem dicit. Omnis gloria filie re=
gis ab intus eſt. Tanto eris accepti
or ſponſo tuo chriſto. quāto eris in
veſte vilior. in cultu corporis tui ab
iectior. In ſermone rarior. In vultu
deterior. in aſpectu verecundior. In
inceſſu maturior. Hec ille. Nam ta=
les querunt non ornatum interiorē
ſed exteriorem in crinibus et in co=
rallis. Non student placere chriſto
domino. Non vili veſte ſed precioſa
de mane apparent in veſte religioſa.
poſt prandium in ſeculari. et deo o=
dioſa. Non in corpore abiectiores ſꝫ
delicatiores. Non in ſermone raro
res: ſed in verbis ſeculi turiores. Nō
in inceſſu maturiores. ſed petulātio=
res. In equis faleratis ducuntur ad
choreas. Et ſi cum talibus matrimo
nium cōtraxerint: de facto eſſent ex=
cōmunicati. vt patet in clementinis
de cōſang. et affi. capitulo. eos. Sic
etiam ſatis curioſe ſe ornant cōcubi=
ne clericorum cum corallis pendenti
bus de collo vel de baltheis que eſt ca
thena diaboli qua trahit eas ad in=
fernum. Tercio excuſantur ſi ornāt
ſe ꝓpter ſtatus virorum decentiam.
Nam vt dicit gloſa ſup allegato te
xtu. i. ad corinth. vij. Mulieres per
maritos de ornatu veſtiū ſe poſſunt
excuſare. Quarto excuſant ex obediē
tia. Sepe enī cōtingit ꝙ mulier ſim
plici habitu vellet eſſe cōtenta: ſꝫ vir
vult ꝙ portet habitū p̄cioſū. Et tūc
mulier ꝓpter obedientiā excuſat. Si
cut exemplariter legimus de ſancta
elizabeth. Quinto excuſant ſi ideo ſe
ornāt vt interiorē ornatū ſibi et aliis
oſtendāt. Vn̄ de ſancta cecilia legit
ꝙ ipa ſubtus ad carnem cilicio in=
duta erat et deſuper auro contextis

veſtibus tegebatur. Et de multis a-
lijs. Jdē ptz geñ. xxvij. ꝙ rebecca ve
ſtibus eſau valde bonis induit Ja
cob quos apud ſe habebat. Vbi di
cit nicolaus de lira ꝙ vſqz ad legem
datam tp̄e moyſi p̄mogeniti erant
ſacerdotes. Jō habebāt veſtes p̄cio
ſas et odoriferas q̄bꝰ induti: in ma-
gnis ſolēnitatibꝰ offerebāt oblatio
nē dn̄o. Sexto excuſant̃ vt honeſtū
ſibi virū ꝓcurent. Si mulier nō ha
beret virū et vellet habere legitimū
Et ſi tūc ornaret ſe ea intētione vt ſi
bi virum legitimū ꝓcuraret. tūc ex-
cuſat̃ niſi ornatus excederet ſtatū ſu
um. Septimo vt ſalutē populi ꝓcu
ret. Hoc mō illa ſancta mulier Ju-
dith qn̄ voluit filios iſrahel ab holo
ferne liberare. ſe ornauit. vt ptz Ju
dith. x. et. xiij. c. Vn̄ in ca. x. dicitur.
ꝙ eius ornatus et ꝯpoſitio nō ex li-
bidine ſed virtute pendebat. Et ꝓpt̃
cōſimilē finē ſe ornauit illa mulier
heſter vt amā ſuſpēderet ꝛ populum
iſraheliticū liberaret vt ptz in li. he-
ſter. Sed ſi ornāt ſe ꝓpter vanitatē
vt placeant alijs viris vel ꝓpter lu-
xuriā. tales nō ſunt filij regis ſupni
cuius ornatus eſt ābitus. ſꝫ ſunt filij
diaboli. De q̄ dicit ꝓpheta. Filie eoꝝ
ꝯpoſite: circūornate vt ſilitudo tēpli
Quarto peccāt ꝯtra hoc qn̄ baltheis
aureis vel argēteis ornāt̃: et ſotula
ribꝰ roſtratis et calopedibꝰ ꝓut nūc
mulieres faciūt et ſingulant̃ ꝯcubi
ne clericoꝝ De q̄bꝰ ſingulariter dici
tur. ij. paral̾. xxiij. ꝙ athalia veſtiuit
phanū baal de oblatis in tēplo Sic
iſti clerici ornāt phanū baal. i. ꝯcubi

nas de oblatis ꝛ bn̄ficijs cū baltheiſ
aureis q̄ ſunt duo cathene q̄bus dia
bolus trahit tales mulieres ad infer
nū. Jſte etiā mulieres dn̄t diſcerni
ꝑ aliqḋ ſignū a mulieribꝰ ꝓbis ꝛ bo
nis. Et ſicut hic ſignant̃ tpaliter a-
liquo ſigno viſibili: ſic etiā erunt ſe
ꝑate a cōſortio oīm ſanctorū eter-
naliter A qua ſepatōne liberare nos
dignetur Jlle qui cū patre et filio ꝛ
ſpū ſancto eternaliter eſt benedictꝰ
in ſecula ſeculorum AMEN.

Conſummatum eſt preſens et no-
nū preceptorū pulcherrimū ac fru
ctuoſiſſimū dn̄i gotſcalci ordinis he
remitarū ſancti auguſtini viri piiſ-
ſimi. ſatis bene correctū ac emenda-
tum. impreſſum aūt p me Johānez
guldenſchaeff ciue coloñ. Ad laudez
et gloriā ſācte trinitatis ac gl̾oſe dei
genitricis marie: necnō ad vtilitatem
eccl̄ie ſue ſancte. Jpſo die ſancti frā
ciſci cōfeſſoris Anni dn̄i octogeſimi
primi

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

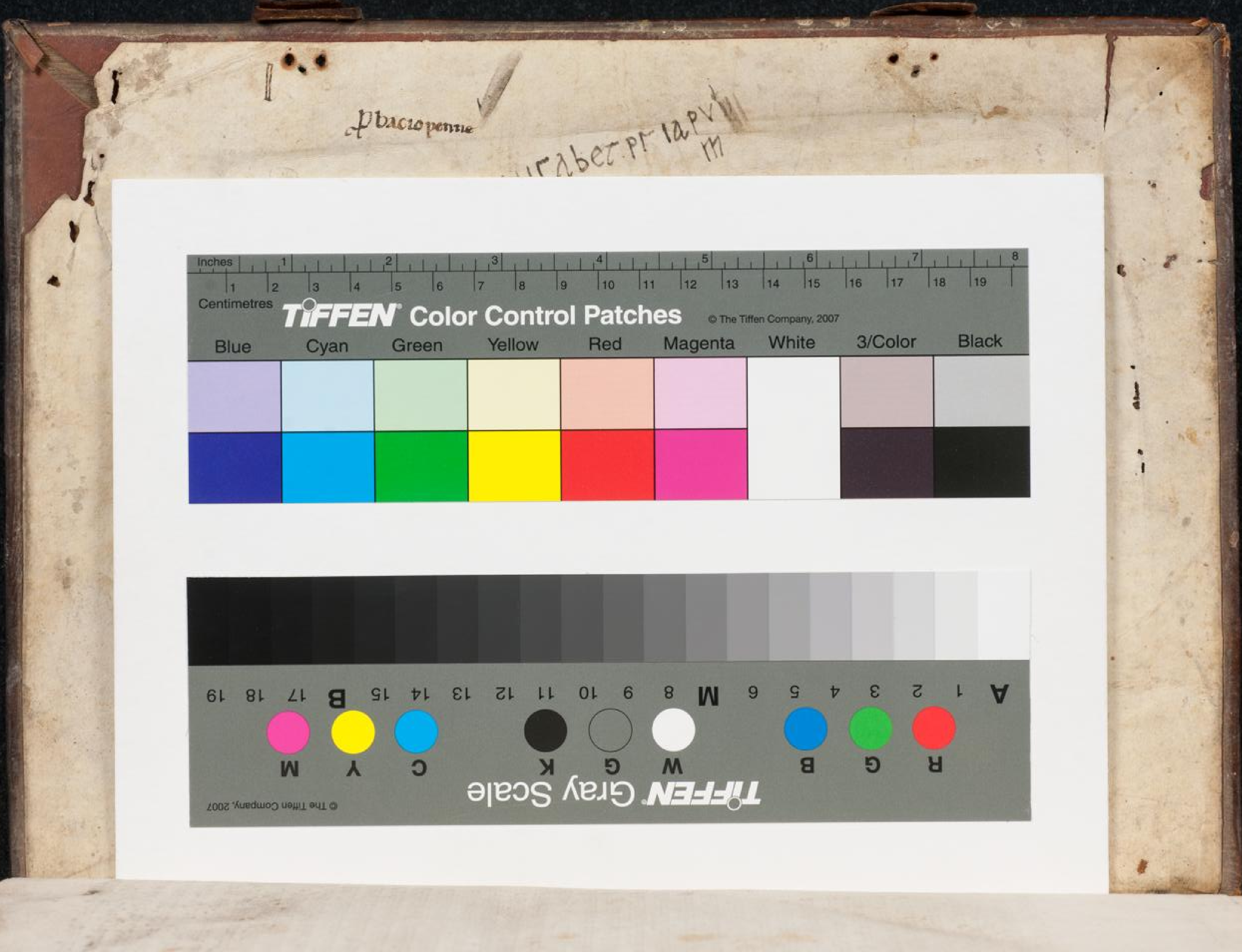
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Inches
Centimetres
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007

Pbacio penne

uirabet pr ia pv
m

ul fr

12a